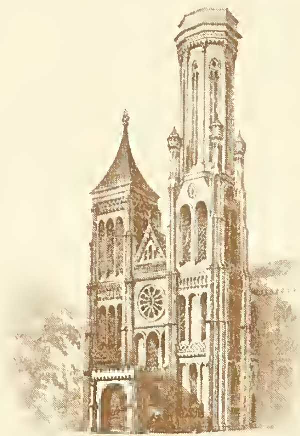
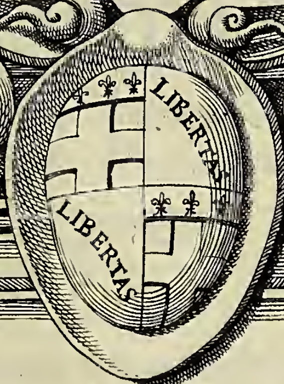

2d ed., (1st ed. 1906)

TV SCEPTRA DEVMQZ CONCILIAS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS.

De Reliquis Animalibus exanguibus libri quatuor, post mortem eius editi: Nempe

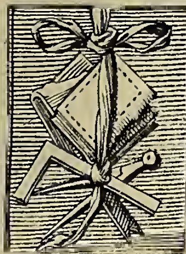
DE MOLLIBVS, CRVSTACEIS, TESTACEIS, ET ZOOPHYTIS.

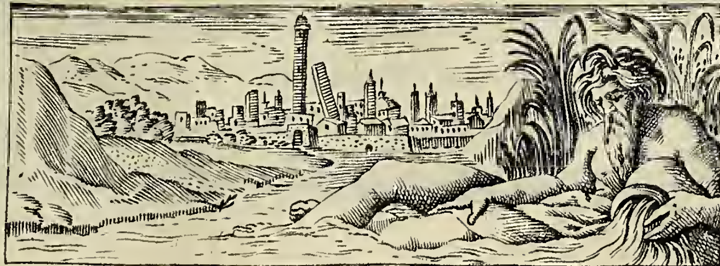
AD ILLVSTRISSIMVM SENATVM BONONIENSEM.

Cum Priuilegijs

EX PACE

VBERTAS

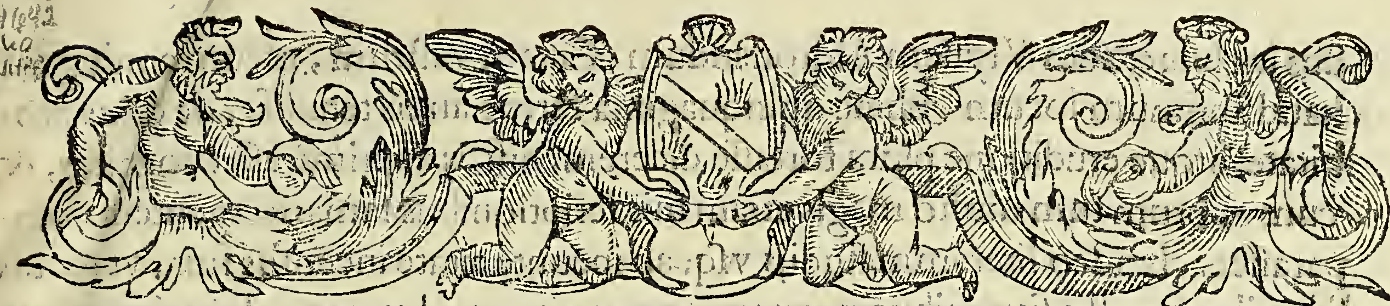

Sumptibus Marci Antonij Berniæ

Bononiæ Typis Io: Baptistæ Ferronij. 1642.

ILLVSTRISSIMIS AC PRVDENTISSIMIS SENATORIBVS BONON.

NIVERSÆ naturæ contemplatio, quam Romani homines Græco vocabulo philosophiam nuncupare voluerunt, adeò vtilis, adeò necessaria, adeò iucunda semper habita fuit, vt nullæ nationes reperiantur, quæ ipsius studium mirum in modum non adamauerint, inque illud omnibus viribus non incubuerint. notum est enim Chaldæos, Aegyptios, Græcos, Latinos, Arabes, quique inter Gallos Eubages appellati fuerunt, huic scientiæ vehementer fuisse addictos: ac possem equidem non homines ex vulgo, sed inter suos magni vtique nominis, atque auctoritatis complures nominare, qui totam ætatem in pulcherrimarum rerum cognitione traduxerunt, & sanè vita humana vix consistere posse videtur sine ea præsertim parte, quæ propiùs medicinam respicit: Idq; adeò apud omnes in confesso est, vt inanem omninò laborem sumptura sim, si pluribus verbis id vobis, AMPLISSIMI VIRI, persuadere coner: hoc vestrum toto orbe terrarum nobilissimum, atque antiquissimum Gymnasium me vera loqui facilè testabitur; in quo tot viri omni literarum genere præstantissimi, & in philosophiæ, ac medicinæ studijs versati reperiuntur, qui quoddam quasi seminarium omnis eruditionis, ac scientiarum appellari mereantur; quis verò tot præmijs, tot ingentibus, ac regijs sumptibus adeò magnum eruditorum virorum ex omnibus prouincijs, & nationibus ad se alliceret, atque inuitaret, nisi literarum studia magnifacienda esse existimaret? Sed reprimam me, ne illud videar extollere velle, quod non solùm in hac vestra Vrbe, atque vniuersa Italia cunctis perspectissimum est, & exploratissimum; sed apud exteras quoque nationes summis atq; his quidem verissimis laudibus cum maxima vestri nominis commendatione assiduè celebratur. tantum dicam inter eos summos viros, qui philosophiæ, reliquarumque bonarum literarum studijs

dijs

dijs inclaruerunt, Vlyssem Aldrouandum, Ciuem vestrum, meum coniugem haud infimum locum abhinc quinquaginta fermè annis tenuisse, de cuius probitate, atque eruditione plura fortasse dicerem, nisi is apprimè esset cognitus, & cum aliorum tum multò magis etiam suis scriptionibus famam ingentem comparasset. Is adeò literarum studijs vsq; ab ineunte ætate incensus fuit, vt nullus laboribus, nullis sumptibus vnquam pepercerit, vt ad eum eruditionis gradum perueniret, in quo omnes deinde eum conspexerunt; nec vos eius virtuti præmium denegastis, imò verò liberalitate vestra effecistis, vt multò alacriùs ad ea studia incumberet, in quæ natura valde propendebat. Itaque vestra ope, & auxilio potuit hinc atque inde corrogare tot stirpes, tot animalia, tot meteora, tot fossilia, quot vix ipsa natura cognita habet, tot ac tam artificiosas picturas, tot sculpturas, tot libros, tot lucubrationes, tot scripta, tot monumenta, quot in ipsius bibliotheca reperiuntur; Quæ omnia deinde vestra esse voluit, quòd ita optimè conseruanda iri certò cognosceret, præuideret, & à multis grauissimis, ac magni iudicij viris ità fore didicisset. Omnia enim nisi ritè conseruentur, pereunt, omnia temporis iniurijs, vt de tineis, blattis, carieq; nihil dicam, obnoxia, omnia consumit inuidiosa vetustas. Periere Principis philosophorum Aristot. Socratis, Platonis, Theophrasti, plurimorumque aliorum doctissimorum virorum præstantissimæ, atque vtilissimæ lucubrationes, peribuntque deinceps aliæ, nisi Principum fauore, ac beneficentia æternitati commendentur; Vobis igitur VIRI AMPLISSIMI omnia contribuit meus maritus, non tantùm quòd in publicum vsum conseruari ea cuperet, sed etiam quia vestra viuente adhuc illo viderentur. Vos enim, cùm vires eius tot impensis, ac sumptibus planè essent impares, illum præ cæteris ciuibus omni semper fauore, honoribus atque suppetijs pro vestra singulari beneuolentia fouistis, adeò vt plura etiam quàm quæ reliquit, debere vobis videretur. Cæterùm cùm totam ætatem suam sub vmbra Musarum, imò sub vmbra alarum vestrarum ab ipsis (vt sic dicam) incunabulis, summis cum laboribus transegerit, solos quoq; literarum, & laborum suorum fœtus offerre tantummodò potuit. Et laudabitur fortassis ille, quòd ea patriæ suæ defensoribus, protectoribusque commiserit; magis tamen laudabimini vos, qui honoris illius, ac publicæ vtilitatis gratia posteris communia estis facturi. Estq; sanè ingens, & generosus vtriusq;, vester, inquam, atq; illius animus, sed vester, vt rerum capax maximarum, sic & in humanitate amplissimus, & in amplitudine humanissimus: atq; omnia ita in vobis heroica efflorescunt, triplicíq; funiculo, quod difficillimè rumpitur, prudentia scilicet, probitate, ac vnanimitate vsque adeò perpolletis, vt natura tanquam cæterorum hominum immemor, vos solos hisce flosculis perornasse videatur. Quid enim in vobis non est decorum? quid non summa admiratione dignum? quid non ab alijs imitandum? Singula profectò sufficerent quemuis alium honestare, quæ in vobis omnia sunt conserta. Et reuera beata est Respublica vestra, felices Ciues vestri, quorum gratia in vobis tantùm sagacissima rerum parens natura posuerit virtutum vbertatem, qua cuncti dirigantur. Ego autem satis feliciter mecum

actum

actum intelligam, si vestris auspicijs præsens opus, alijque mariti mei labores in manus hominum prodierint. Vester enim viuificus splendor, ea omnia, maximè potis est illustrare, quando & cæterorum ciuium languentes animos ita recreet, vt pœnè demortuos auris vitalibus reddat, vti non tantùm meus maritus viuis exemplis didicit, verumetiam erga innumeros alios in longè grauioribus causis demonstrastis. Hoc ergo quicquid muneris est, VIRI AMPLISSIMI, religionis, atq; obseruantiæ erga vos meæ haud dubium pignus benignè suscipite, atque ita suscipite, vt gratum id vobis esse cognoscam. Pulchrè noui maximis maxima etiam deberi, meque vobis, & generis claritate, virtutibus, prudentia, & fortitudine proculdubio maximis, maximo etiam munere donare debuisse: donasse tamen minimo, quippe quæ minima præstare, imò verò nulla, nata sim. Nihilominus minimum illud dicendum non fuerit, si cum maxima illa deuotione, qua vos maximè prosequor, conferatur. Precor itaq; vos, quos velut vnum ex pluribus particulis conflatum corpus appello, vt eodem fauore, quo pœnè labentem Rempublicam literariam summa hac sæculi calamitate sustinetis, omnes mariti mei lucubrationes, labores, & vigilias adiuuetis, & vt pulchritudine vestra videri pulchriores possint, vestræq; vnitatis imagine contra maleuolorum (vt sunt hodie plurimi) pestilens virus, & vires, & robur accipiant, & vestra denique prudentia, & virtutum circulis absolutis, sese ab interitu vindicent, æternitatisq; speciem consequantur: quorum tantorum beneficiorum hocce quod vobis dico, ac nuncupo opus, fuerit monumentum. Me verò vestro patrocinio pluribus commendarem, nisi mihi quotidie promissa vestræ beneuolentiæ fides inconcussa, vobis vicissim pro me res ipsa ærumnis pluribus iactata hactenus, loqueretur. Valete, ac me, meaque in vestram clientelam ascribere dignemini. Bonon. Calend. Maij. Anno Domini millesimo sexcentesimo sexto.

Amplitudinibus VV. omni officiorum genere addictissima

Francisca Aldrouanda.

V.D. Ludouicus Modronus Sacræ Bonon. Pœnit. Rector pro Eminentiss. & Reuerendiss. D. D Principe Card. Columna Archiep.

Imprimatur. D. Hieronymus Bendandus Mon. Casin. Doct. Colleg. Lect. pub. & S. Inquisit. Consul. pro Reuerendiss. P. Inquisit. Bonon.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI

B BONONIENSIS,

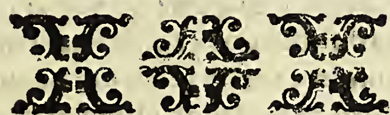
DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

NEMPE

MOLLIBVS,
CRVSTACEIS,
TESTACEIS,
ZOOPHYTIS.

C Et Primùm

DE MOLLIBVS IN GENERE. Cap. I.

PROOEMIVM.

NIMALIVM exanguium quatuor genera constituit Aristoteles: Molle, Crustatum, Testatum, & Insectum. De hoc autem postremo, conscripto à nobis volumine, nuperque in lucem edito, abundè, ni fallor, dictum est: de reliquis tribus, quæ pisces impropriè à Plinio nuncupantur, nunc agemus. Nec erit præter rationem, hoc eodem in tractatu, quæ de Zoophytis (hoc est ijs, quę inter plātā, & animal natura ambiguūt) authores scripsere, & obseruauimus nos ipsi, proprio etiā libro docere: Quamuis enim propriè animalia dici non mereantur; tamen cum multa habeant cū exanguibus communia; sanè omninò hoc volumine complectenda veniunt. Aristot. in libris suis de Animalibus eorum naturam perscrutatus est, sicut multi quoque recentiores; Theophrastus verò fidelissimus Aristotelis imitator nullibi, quod sciam, in libris plantarum meminit. Vnde affirmem, Zoophyta rectiùs Animalibus, quàm plantis esse annumeranda. A Mollibus exordior, quòd hæc primùm inter omnia exanguia locum sibi vindicent, si ordini à nobilitate, quo in omnibus ferè nostris historijs vsi sumus, inhærere velimus. Eam autem, non ab vsu, atq; vtilitate (ità enim conchylia, & crustata præcederent) sed à corporis partibus di-

His. 1. *c.* 4. *&* 8. *& lib.* 4. *cap.* 1.

D

Li. 9. *c.* 28.

Hiſtor. 4. cap. 1.

metimur, quarum ſanè numero, & robore longè præcellunt Mollia. Sed & philoſophorum princeps, & communis pręceptor Ariſtoteles hunc ordinē ſecutus fuit, Mollia primo loco nominans, vti ex his eius verbis videre eſt: Nunc, inquit, ordinem animalium, quæ ſanguine carent, perſequemur. Genera in hoc ordine plura ſunt, primùm, quæ Mollia appellamus, hoc eſt, quæ ſanguine carent, & foris carne molli obducta, ſolidum intus modo ſanguinei generis continent, quale Sepia. Secundum quę cruſtis tenuibus operiuntur, hoc eſt partem ſolidam foris, mollem, carnoſamq; intus continent. Durum illud eorum tegmen, non fragile, ſed colliſile eſt: quale Cancrorum genus, & Locuſtarum. Tertium, quæ ſilicea teſta concluſa muniuntur, hoc eſt quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis, atq; ruptilis, non colliſilis; quod genus Concharum, & Oſtrearum eſt. Hæc ille. Neque ab hoc ordine deflexit, quin Ariſtotelem imitatus Plinius, Piſcium, inquit, quidam ſanguine carent, de quibus dicemus; ſunt autem tria: in primisq; quæ Mollia appellantur; deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtremò teſtis concluſa duris. E

QVID MOLLE. SYNONYMA. ETYMVM. E

MOLLE dicitur omne quod eſt tenerum, tactuiq; cedens, cui contrarium, quod durũ eſt. Cæterùm quę Græci *μαλάκια*, Latini Mollia appellãt ſunt *ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἔντος δὲ τὸ στερεὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα, οἷον τὸ τῶν σηπίων γένος*; id eſt, ſanguine carentia, & foris carne obducta, ſolidnm intus veluti ſanguinea continent, vt Sepia (quemadmodum ſuperius quoq; à Philoſopho dictum eſt.) Dici etiam *μαλακόδερμα*, id eſt Molli cute contecta, quidam volunt, præſertim Theodorus Gaza, & eum ſecutus Rondeletius, nominis affinitate decepti. Nam Hippolytus Saluianus, optimus ſanè Ariſtotelis interpres, & diligentiſſimus animalium aquatilium naturæ indagator, hoſce non ſine ratione reprehendit in ſua de Aquatilibus hiſtoria. ait enim *μαλακόδερμα*, hoc eſt, mollem cutem habentia ab Ariſtotele vocari cartilagineorum piſcium ona. Cùm enim dixiſſet Philoſophus, Cartilaginea verò, & Viperæ cùm intra ſe oua generent, mox animal foras pariunt; perfectum autem generant ouum, ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum, extra autem non pariunt oua, quia natura frigida ſunt; & non quia calida, vt quidã volunt; ſtatim ſubiungit, *μαλακόδερμα γονοῦ γεννῶσι, διὰ γὰρ τὸ εἶναι ὀλιγόθερμα, οὐ ξηραίνει αὐτῶν ἡ φύσις τὸ ἔσχατον διὰ μὲν οὖν τὸ ψυχρὰ εἶναι, μαλακόδερμα γεννῶσι, διὰ δὲ τὸ εἶναι μαλακόδερμα, οὐ θύραζε, διεφθείρετο γὰρ ἄν.* Quæ quidem verba (inquit Saluianus) neque à ſuperioribus diſtinctione capitis vndecimi ſeparare debebat Theodorus; cùm eorum, quæ in illis dicuntur, cauſam reddant; neque ſic vertere; cute molli intecta generant oua; quod enim caloris exigui ſunt, vltimum ſiccare natura eorum nõ poteſt; quia igitur frigida ſunt, molle generant: quia molle, non extra, periret enim propter ſuam mollitiem; ſed ſic potius, Molli igitur cute tecta generãt oua; quia enim pauci ſunt caloris, non exſiccat eorum natura admodum. Quoniam ergo frigida ſunt, cute molli tecta generant; quoniam verò molli tecta ſunt cute, non extra; perirent enim vtique. Atheneus etiam *τευθώδη* hoc eſt Loligini ſimilia vocat Mollia. *Μαλάκια* autem cur vocentur, nobis manifeſtauit Galenus, dum inquit: *Μαλάκια*, id eſt, Mollia vocantur neque ſquamam, neque aſperam, neque teſtaceam cutem habentia, ſed mollē, perinde ac in hominibus eſt: Vt Polypodes, Sepiæ, Loligines, quæ tangenti quidem mollia videntur, quia neque ſquamas, neque aſperum, neq; teſtaceum tegumentum habeant, duræ autem ſunt carnis. Apud Ariſtotelem citante Athenæo, Mollia ſunt *Πολύποδες, ὀσμύλη, ἑλεδώνη, τευθὶς*, hoc eſt Polypi, Ozæna, Heledone, Sepia, Loligo. Alibi Mollia ſcribit eſſe Polypos, Sepias, Loligines, Plinius Mollia, inquit, ſunt Loligo, Sepia, Polypus, & cætera eius generis. His ab alijs annumerari video Leporem marinum, & Vrticam, quam poſtremam nos inter Zoophyta, & his ſimilia recenſebimus, quamuis perfectum Zoophytum non ſit. Mollia autem non eſſe clarum eſt: nam neque ſolidam intus habent ſubſtantiam, quæ oſſi proportionetur, vt pleraq; Mollia (licet alioqui oſſa, teſte philoſopho, minimè ſint, vt mox patebit) nec octo pedes, nec mutim, nec atramentum, nec caput intra alueum, nec qnaſuis ferè alias partes, quibus Mollia prædita eſſe deinceps probabimus. Quocirca qui Vrticam, & Leporem marinum inter Mollia retulerunt, nimis latè vocem eam vſurpauēre, & quæuis animalia

Μαλακόδερμα Ariſtoteli non eſſe Zoophyta.
Gazæ, & Rondeletij error.
1. De gen. cap. 10.

Μαλάκια.
Lib. 3. de alimen. facul.
Quot ſint Mollia.
Lib. 7.
Hiſtor. 5. cap. 6.
Lib. 9 cap. 28.
Zoophyta quæ.

G H

A malia ad tactum cedentia, molliq; carne prædita, Mollia nuncuparunt. Nos autem concisiùs, propriùsque, Philosophum imitati, sumimus hanc vocem, & de omnibus, quæ Mollibus propriè dictis conueniunt, hæc in genere scribimus.

DESCRIPTIO, ET PARTIVM ANATOME.

OLLIA ossibus, & visceribus carere, qualemq; habeant carnẽ, his verbis docet Aristoteles: Videntur, inquit, nihil ossis, nihil terreni discretũ habere, quod dignum effatu sit; sed mollia ferè tota carnosa, & tactui cedentia. Ne tamen corpus eorum facilè pereat, modo illorum, quæ carne lassiuiunt, naturam inter carnem, & neruum obtinent. Mollis enim vt caro est, sed intendi potest, vt neruus. Fissilis autem caro eorum non in directum, sed in anfractum: ita enim ad vires commodior esse potest.

Ossibus de visceribus carere. 2. de par. cap. 8.

B Sed loco ossium habent, quod piscium spinis proportionetur omnia excepto Polypo: Nam Sepiæ habent quod sepium vocant, & Loligines quod gladiolum, vt postea probabimus, quãuis quidam partem hanc duram, ac solidam os appellare voluerint. Exteriores partes omnibus sunt tres præcipuæ, caput (κεφαλὴ) pedes (οἱ πόδες) siue brachia, quę quandoque Aristoteles πλεκτάνας vocauit, Gaza crura, barbas, cirros interpretatur, tum etiam τὸ κύτος ἀδιόριστον, id est alueus indiscretus, seu sinus eodem interprete. Non laudat Zoographus, quibus cirrhus cũ aspiratione scribitur, quòd huius vocabuli origo Græca non videatur, nisi quis fortè à verbo κείρειν deducat, siue quod capillamentum huiusmodi tonderi idoneum sit, vtpote prominens, vel pendulum: siue contrario sensu, quòd minimè tondeatur. Vnde cicirim, vel cirrhidem auem aliqui notam volunt. Κίῤῥος quidem Græcis color est, quem Latinè giluum dicimus. Idem Zoographus rectè putat κύτος apud Aristotelem non benè penanflecti, quanquam & in alijs locis sępius, tum in Aristotelis, tum in aliorum libris, modo penanflexum, modo paroxytonum inueniat. Sed quoniam penultima breuis, omnino peracuendum censet.

Sepium quid, & gladiolus.

Exteriores partes.

Cirri vt scribendũ, & vnde dicantur.

κύτος.

Caput verò omnibus contrà quàm cæteris animalibus inter crura C continetur & ventrem, teste Philosopho: Vnde Plinius de Mollibus loquens summatim: His, inquit, caput inter pedes, & ventrem. in capite os est, & in hoc bini dentes. Vt ex hisce Philosophi verbis patet. Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλὴ ἐστι, ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν πόδων τῶν καλουμένων πλεκτανῶν. ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: eius pars oris habitus est, in quo dentes duo. Quæ Aristotelis verba Athenæus sic transcripsit. Τὴν σηπιάν, inquit, Ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ ὧν τοὺς ὑπο κάτω δύο μεγίστους, προβοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. Sepię scripsit Aristoteles octo pedes esse, sub his duos maximos, scilicet promuscides duas, inter hos verò oculos, & os, atque dentes duos, alterum superiorem, alterum inferiorem. Cæterùm rostrum rectius, os dentesq; appellanda sunt, vti doctissimè Rondeletius disseruit. Est enim hæc pars (os nimirum, & dentes) adunco carniuorarum rostro perquam similis ex partibus duabus composito, superiore, & inferiore, commissura pyxidata, vt loquitur Rõdeletius, ita vt inferior intret in superiorem. Partes itaque huius rostri, superiorem scilicet, & inferiorem dentes videtur appellasse Philosophus. Sed cùm immobiles sint, neque firmè innitantur ad laD niandam, & retinendam prędam, non satis propriè dentes dicentur, sed potius ῥύγχος.

Caput. Lib. 9. cap. 28.

4. de par. ani. cap. 1.

Pedes.

Rostrum.

Carent lingua Mollia, sed vice eius carnosum quiddam in ore gerunt, quo voluptatem discernant esculentorum, vti apud Philosophum scriptum reperio. Insuper habent in capite oculos binos grandiusculos, quibus discrimen exigua quędam præstat cartilago, continens cerebrum paruulum. Pedes quoque omnia obtinent in parte priore, cuius causam hisce verbis tradidit Aristoteles: Pedes (habent) parti priori vinctos circum caput, infra oculos circa os, & dentes. Sed cùm cætera animalia, quibus pedes, aut parte priore, posterioreuè eos habeant, aut latere, vt ea, quæ multis pedibus innituntur, & sanguine carent, hoc vnum genus (Molle nimirum) parte, quam priorẽ in eo capimus, omne continet. Cuius rei causa est, quòd pars eius posterior, ad priorem adducta est, extremaq; coeunt, & confunduntur, quomodo Turbinatis inter testata accidit. genus enim testatum omnino partim Crustatis, partim Mollibus simile est. Qua enim foris terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: qua autem forma eiusmodi corporis constat, cum

Lingua carent.

De part. 4. cap. 5.

Oculi.

Pedes cur in parte priore.

Mollibus conuenit omne quodammodo, ſed præcipuè, quæ ex Turbinatis cuniculo in an- E
fractum contorquentur. Natura enim horum vtrorumq; perinde ſe habet, quaſi quis di-
recta linea (vt in quadrupedum, & hominum genere eſt) primum extrema linea parte os ſi-
tum intelligat: qua a: mox ſtomachum, qua b: tum ventrem, qua c: deinde inteſtinum vſque
in oſtium excrementi, qua d: hæc ita in ſanguineo genere diſpoſita ſunt, & caput, pectusq;
locum obtinent primum. Reliqua eorum ipſorum gratia, aut motus cauſa natura adie-
cta ſunt, vt prora, poſterioraq; crura. In cruſtatis etiam, inſectisq; ordo interiorum eodem
modo conſtare vult, ſed officijs exteriorum motionum differt à ſanguineo genere. At ve-
rò Mollia, & Turbinata inter ſe quidem proximè conſtant, ſed ijs è conuerſo: finis enim
ad principium flectitur, quaſi quis lineam efflectendo ducat d a d a. Cum enim ità partes
interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in Polypis tum caput vocatur, qualis in te-
ſtato genere Turbo eſt. Nec aliud intereſt, niſi quod alterius molle, quod ambit eſt: alte-
rius duro tegmine carnem natura complexa eſt, vt ſeruentur cùm difficulter moueantur.
Hinc fit, vt excrementa tam Mollibus, quàm Turbinatis meatu ori vicino emittatur: quan-
quam Mollibus infrà, Turbinatis à latere. Hac de cauſa pedes Mollium ità poſiti ſunt, &
contrà quàm cæterorum. Hactenus ille. Pedes quoque ſunt omnibus octoni, ſed ſingu- F
Pedes quot omnibus. lis eorum generibus diuerſi. Quibuſdam enim pedibus acetabula, cirramentaq; ſunt, quæ
vim contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici
indere ſolebant. Ita enim fibris implexa ſunt, quibus earunculas, cæteraq; cedentia tra-
hant. quippe quæ laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cum pars interior tota
contingat, atque amplectatur. Sunt etiam quibus pedes breues, & inutiles, binæq; pro-
muſcides prælongæ, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, ne
æſtu maris, aut tempeſtate vrgente de ſaxis deturbentur, venentur etiam procul, orique
è longinquo admoueant. Itaque non aliud habent, quo capere, admouereq; poſſint, niſi
aut pedes, aut promuſcides, aut acetabula, ſiue cirramẽta, quæ (vt dixi) pro manibus obti-
nent ad vim tum inferendam, tum propulſandam, atque etiam ad cætera vitæ munera ne-
Fiſtula. ceſſaria obeunda. Fiſtulam ante alueum ſupra caput, & brachia gerunt cauam, quam mo-
dò in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt; hac mare tranſmittunt, & quantum
Hiſtor. 4. cap. 1. ſuo admiſerint alueo, quoties ore aliquid capiunt, vt teſtatum reliquerunt Ariſtoteles, &
Plinius. Sed Theodorus Gaza in hoc Ariſtotelis loco, fiſtulam hanc Polypo tantùm tri-
Lib. 9. c. 12 buere videtur. VVottonus ait perobſcurè hęc pronunciaſſe Ariſtotelem, ſed longè aper- G
Hiſtor. 8. cap. 2. tiùs eadem in libro de reſpiratione explicaſſe, vbi apertè Mollibus omnibus fiſtulam ineſ-
ſe cerebro oſtendit. Et rurſus alibi cauſam reddens, cur fiſtulam habeant, inquit: Qui-
bus autem per cibum humor illabitur, ijs fiſtula in ſanguineo genere data eſt. Mollibus
etiam, & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt. Nam & ea quoque humorem propter cibum
De gener. animal. 1. c. 15. accipere coguntur. Fiſtula hæc modo ab Ariſtotele dicitur ἀυλὸς, modò μυκτὴρ, Ga-
za narem transfert. Dubitant quidam num pro hoc vocabulo legendum ſit apud eundem
φυσητὴρ, quo vocabulo ſæpe vtitur, cum balęnarum, & cętacei generis animalium men-
tionem facit. Sanè vbi apud Ariſtotelem de Loliginum coitu loquentem in Gręcis legi-
tur μυκτῆρα, aut φυτῆρα, Zoographus legendum putat, φυσητῆρα. Plinius tamen hunc Ari-
ſtotelis locum tranſcribens nares tranſtuliſſe videtur, & per conſequens μυκτῆρα in co-
dice Gręco Ariſtotelis legiſſe, cum inquit: Crine vno fæminæ naribus adnexo. Aelianus
etiam de cetis Gedroſijs eandem partem μυκτῆρας, id eſt nares appellare videtur. quapro-
Pinnulæ. pter nihil videtur eo loco mutandum. Pinnulam habent omnia circundantem alueum,
De par. an. 4. c. 10. cauſam cur eam habeant, dat Philoſophus; vt, inquit, natent, & ſe dirigant, vt volucres
cauda pennis condita, & piſces ſua penna cartilaginata. Alueus à capite amplioris capa- H
Alueus. citatis propenſus: eius caro fiſſilis eſt, non per directum, ſed in orbem, cuteq; intecta eſt.
Cutis. Verùm quamuis cutem Ariſtoteles, & Plinius tribuant; tamen reipſa inquit Saluianus cu-
Lib. 9. c. 12 te carere videntur. Quod Plinius etiam (cuius in hac re admiranda diligentia) compro-
bat inquiens: Aquatilium tegmenta plura ſunt: alia corio, & pilo teguntur, vt vituli, & Hip-
popotami, alia corio tantùm, vt delphini: cortice vt teſtudines: ſilicum duritia, vt Oſtreæ,
& Conchæ: cruſtis vt locuſtæ: cruſtis, & ſpinis, vt Echini: ſquamis, vt piſces: aſpera cute, vt
Capillamẽta, & eorũ vſus. ſquatinæ; qua lignum, & robora poliuntur: molli, vt murænæ: alia nulla, vt Polypi. In cor-
pore quoque omnium, quędam capillamenta habentur; quæ quidem in toto eorum latere
conſpici ſolent: ὀςλίγγας vocat Scholiaſtes Nicandri, Ariſtoteles τριχώδη. Eorum vſus
Cerebrum. iudicio Rondeletij eſt, qui branchiarum in reliquis piſcibus. Huiuſmodi branchiæ ſunt in
1. Hiſtor. cap. 16. Cancris, & alijs Cruſtatis. Quantũ verò ad interiora attinet, omnibus Mollibus cerebrũ
datum: Sic enim Ariſtoteles: Cerebrum autem ijs omnibus eſt, quę ſanguinem obtinent,

& ob

A & ob eam rem sanguinea appellantur, atque etiam quæ Mollia nomine speciali vocantur. Quod Plinius quoque confirmat dicens: Cerebrum omnia habent animalia, quæ sanguinem: etiam in mari, quæ Mollia appellauimus, quamuis careant sanguine, vt Polypi. Id tamen minimè cerebrum censendum erit, sed quid proportione respondens cerebro, à quo sentiendi, mouendique facultas dimanat in omnes corporis partes. Sed non tacebo, quòd Aristoteles, cùm sentiendi vim à corde, nō à cerebro proficisci putet, partem in Mollibus *μύτιν* dictam principatum sentiendi obtinere dicat, ac si hæc esset *ἀνάλογος* cordi; sic enim scribit: Sed habent illud quoq;, inquit, oportet, quod ei parti proportionetur, cui sentiendi principatus in sanguineo genere mandatus est: hoc enim in omnibus animalibus inesse necesse est. Ergo Mollibus id membrana continetur humidum, per quod gula in ventrem pertendit, admota prius tergo (sic Gaza, ego verò adnata magis tergo, *προσπέφυκε πρὸς τὰ πρανῆ μᾶλλον*) mutis id à nonnullis dicitur. Hactenùs ille, qui & humidam, corpulentamque partem eam esse subdit, tendereq; per eam mediam stomachum, siue gulam. Nam, inquit, si inter eam, & tergum positus esset, distendi æquè non posset cibo ingrediente, propter dorsi duritiam. Intestinum à mute natura semouit, extraq; posuit, & atramentum intestino annexuit, vt quamplurimum distaret ab aditu, & pars sordida à nobili, & principe
B procul haberetur. Partem hanc cordi proportionari, & situs ipse ostendit, cùm idem sit & dulcedo humoris, tanquam concocta, & sanguinea quædam. Et alio rursus in loco, Mollium nullis inesse viscera scribit, sed tantùm partem eam quam mutem appellant, & atrum quendam humorem, quem atramentum nominant, *τὸν θολόν*, alij vt Athenæus, & Dioscorides *τὸ μέλαν*. Hoc scribit Plinius pro sanguine ijs inesse, de Sepia mare, ac fæmina sic loquens: Ambo autem, vbi sensêre se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Rondeletius bili potiùs respondere putat. Natura enim, inquit, vel quòd pro sanguine est nutrimenti causa, veluti thesaurum diligenter seruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus est venæ proportione respondens, quo alendi corporis causa in vniuersum corpus distribuatur. Quare satiùs esse duxerim excrementnm appellare, quod ab alimento secretum in vesica reponitur, quoque natura imminente periculo, tuendi huiusmodi piscium generis causa abutitur. Nam quoties metu perterrentur, hoc atro humore aquam infuscant, sibiq; nigrorem septum proponunt, & turbulentiam quasi, quo se abscondant. Quocirca excrementum es-
C se censet quoque ante Rondeletium Aristoteles, & non aliter quàm in auibus sedimentum album in terreo earum excremento innasci. Non enim secus quàm aues vesica carent hęc Mollia, quantumq; terrenum maximè sit, in atramentum secernitur. Tunica autem id continetur membranea (quam *μήκωνα* appellauit Aristoteles, Gaza papauer vertit) exitum, finemq; habens, quà alui excrementa emittunt, parte quæ fistula vocatur, quæ in supinis posita est. Sed & aliarum partium interiorum meminit Philosophus, de quibus sic scriptum reliquit: Os autem, inquit, gula eorum excipit angusta, quam sequitur guttur (*πρόλοβος*, ingluuies) ampliusculum neque (non) absimile auibus: cui iungitur venter tanquam omasum (abomasum VVottonus *ἤνυστρον*) facie claui culæ buccinorum. Intestinum ab eo tenue, partem repens superiorem ad os fertur, quod laxius (*παχύτερον*) quàm gula est. & paulò post dat rationem, cur hasce partes habeant, nimirum ingluuiem, & abomasum. Habent, inquit, hæc (Mollia) ita eas partes eadem de causa, qua aues. Neque enim eorum vllum potest commolere cibum: itaque ingluuies ventri præiacet. Sepiæ quoque, Loliginiq; tum maiori, tum minori partes duræ, ac solidæ intus per corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: Sed quod insertum Sepijs est, sepium vocant, quod
D Loliginibus *ξίφος*, id est gladiolum, vti postea planiùs explicabitur.

4. de par. cap. 5. Mutis.

Histor. 4. cap. 1.

Lib 9. cap. 29.

De par. 4. cap. 5.

Partes duras, ac solidas intus contineri.

SENSVS.

OMNIARE quoque omnes hosce Molles pisces scribit Aristoteles, vt cætera aquatilia, dormireq; vt pisces propriè dictos. Vnde verisimile est, sensibus externis, vt visu, olfactu, ac gustu valere. Visum quoque eis inesse manifestum faciunt oculi, quos magnos esse suprà ex Philosopho dixi. quamuis num acutè cernant, nullibi scripserit. Olfactu admodum, ac gustu valere ex his eius verbis colligimus: Nam & Sepiæ, inquit, & Polypi odore escarum alliciuntur: & Polypi ità adhærescunt, vt auelli inde non possint, sed truncari potius patiantur. At verò pulicaria herba (*κονύζα*) admota protinus ab odore eius

Somnus. Histor. 4. cap. 14.

Hist. 4. c. 8

reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis eſt ratio. interdum enim cibum perſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur &c. Tactu verò ſentire omnibus datum eſt animantibus. De auditu nihil certi manifeſtiq; habetur. E

SEXVS.

1. de gen. cap. 1.
1. de gen. cap. 3.
Hiſtor. 4. cap. 1.

RISTOTELES agens de animalium exanguium ſexu, Mollibus quoque vtrunque ineſſe tradit: Alibique vuluas bifidas, ac teſtes geminos iuxta genitale in cunctis reperiri ait. Differunt autem fœminæ à maribus eodem teſte, quòd mas prona ſui corporis nigriora ſupinis potius, parteſq; omnes aſperiores habeat, quàm fœmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. In mare quoque meatus quidam ſubditus gulæ à cerebro in ima aluei pertendit, idque ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur: in fœmina duplex illud idem ſupraque poſitum habetur. Vtroque tamen in ſexu corpuſcula quædam ſubrubra parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur. F

LOCVS. VICTVS.

CVM ſanguine carentia natura ſint frigida, in lacu aut dulcibus aquis naſci non poſſunt, vnde & Mollia in ſalſis aquis gignuntur: non tamen omnia eodem in loco, etenim quædam in alto mari, quædam prope littus degunt. Omnia autem reſpuunt aquam ſalſam potulentiorem. Quocirca in Ponto Mollia non ſunt, vti prodidit Ariſtoteles. Idem omnia carniuora eſſe ſcripſit, ſolaque carne veſci. Loligines namque, & Sepias piſces maiores euincere, Conchulis delectari Polypos.

Cur non ſint in Ponto.
Lib. 9. Hiſtor. c. 28.

NATVRA. MORES.

Quæſt. natur.
Pauida eſſe.
Atramenti effuſio ob pauorem.
4. de par. cap. 5.

OLLIVM omne genus autore Plutarcho, frigus difficulter fert ob carnis nuditatem, & tenuitatem. Nulla enim cute, aut ſquama integuntur, intusque duras habent oſſeasq; partes. Pauida autem ſunt, ob ſanguinis inopiam, & naturam frigidam, vnde etiam parum viuunt: biennium enim non ſuperant, aut rarò, vt docet Ariſtoteles. Quod autem meticuloſa admodum ſint Mollia, declarat atramenti effuſio, quemadmodum placuit Philoſopho his verbis: Sed cùm exanguia ſunt (Mollia) ob eam rem refrigerata, & pauida, hinc vt hominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excremẽtum veſicæ profluit, ſic ijs accidit neceſſariò, vt metu perculſa effundatur: ſed natura hoc excremento ad præſidium, & tutelam eorum abutitur. Nullam ijs eſſe vocẽ, aut ſonum, idem autor eſt. G

COITVS, PARTVS, GENERATIO.

3. de gen. cap. 8.

ARTVS quoque eorum ſimilis Cartilagineorum partui, teſte Ariſtotele, qui ea coire, diuq; in venere morari his verbis teſtatur. Pariunt enim, ea (Mollia) quoque per coitum: & quidem ſæpe mas coniunctus cum fœmina viſus eſt. Quamobrem hinc etiam hiſtoricè nequaquam illi dicere videtur, qui piſces omnes fœminas eſſe autumant, nec per coitum parere. Hæc enim oriri per coitum arbitrari, illa verò non, mirum eſt. Aut ſi hæc ita parere illos latuit, indicium imperitiæ eſt. Diutiùs hæc quàm cætera coeunt, more inſectorum, ratione. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. At quomodo coeant, alibi ſic ſcribit: Mollia ore coeunt, renixu, complexuq; mutuo brachiorum. ſic enim coniũgi neceſſe eſt: quoniam natura exitum excrementi in os inflectendo adduxerit, vt antea dictum eſt, cùm de partibus ageremus. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum vuluale, apertum eſt. Continet enim primo ouum indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta, modo ouiparorum piſcium. Meatus ille interior excrementi, & vuluæ eſt, tum in ijs, tum etiam in Cruſtatis. Eſt enim qua ſemen genitale H

Quomodo coeant.
1. de gen. cap. 15.

per

A per meatum emittant, idq; parte corporis supina, qua putamen distat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam si mas siue semen, siue membrum, aut aliquam virtutem, siue vim aliam mittat, admoueri ad meatum vulualem necesse est. Et paulo pòst: Interdum, inquit, tergis quoque Mollia copulantur. Sed generationisne gratia, an alia causa, nondum exploratum. Oua autem eorum cum imperfecta sint foras exclusa, augentur more Vermium, vt idem autor tradit: Sed vim vitalem à maris asperso semine habere est necesse more piscium, eodem teste. Fœminis, inquit, huius generis mares aspergunt, quomodo ouis mares genere piscium: redduntur que oua eorum glutino cohærentia, ad speciem vuę. Cæterùm quòd dicat oua, cùm eduntur, glutino esse coniuncta, & oblita, id ad eorum tutelam à natura factum. Sed alibi clariùs non nisi in Sepijs visum esse scribit, quòd mas oua, quæ fœmina ediderit, persequatur. Sed tamen in reliquis eiusdem generis (intelligit autem reliqua Mollia) fieri, rationem esse. Quæcunque autem oua vitale virus attigerunt, ex ijs animalcula nascuntur, vt in Piscium historia clariùs explicabitur. Pariunt verno tempore, & Sepia in primis: ouaque habent candida, quæ tempore arenida (Ψαθυρά) euadunt, veluti & illa, quæ Crustata edunt. *Oua vt augeantur.* *Histor. 5. cap. 17.* *3. de gen. cap. 8.* *Histor. 6. cap. 13.*

B

VSVS IN CIBIS.

MOLLIA esui fuere omnia olim, & nunc etiam in culinam recepta sunt, exceptis paucis Polyporum generibus. Quæ autem cibis idonea sunt, præstant cùm sunt grauida, vt prodit Atheneus. Et Aristoteles disputans probansq; semen non esse in muliere, quòd habeant menstrua, subiūgit: Generis etiam exanguis Mollia, & crustata optima sunt, cum vtero gerunt. Quod enim sanguine carent, nec pinguedo in ijs consistit, hinc proportionale pinguedinis secernitur in seminale excrementum. Et iterum alibi: Mollia etiam præstant, cùm grauida sunt, vt Loligines, Sepiæ, Polypi. Duræ sunt carnis, vt scribūt Aegineta, Galenus, Atheneus, cuius rei rationem his verbis Cardanus reddere conatur. Quæ igitur, inquit, Mollia sunt, quoniam cute sola teguntur, ideo durissimam carnem sortita sunt: fluctibus enim aliter obtunderentur, & cuiuscunque minimi piscis iniuriæ expositi essent, ob id durissima sunt carne, & difficillimæ concoctionis. Et pòst. Ergo, inquit, quæ Mollia sunt, adeo concoctu difficilia sunt, vt oculos grauent, inquit Hippocrates. Vt testatur Galenus, crasso, glutinosoque succo constant, sicuti cetacei pisces. Alibi exiguum etiam in se succum salsum continere scribit, crudumq; succum copiosè suppeditare, si tamen coquantur plurimum corpori alimentum exhibere. Diphilus apud Athenæum flatus insuper addit parere, quocirca Venerem proritare, elixataq; probiora effici, & vtiliora, quoniam humores, quos iniquiores obtinent, eluantur; Vnde caro ipsorum durior efficitur. Oua quoque Mollium in cibum olim videntur recepta, cum dicat Aristoles partem quandam in ijs nullius esse saporis, ac si reliqua ouorum esui essent, ac gustui grata. Nam ait. In mollium genere oua quiddam habere proportione respondens ei, quod nigricat in ouis Echinorū, & parti creditum est superiori, ex origine pendens, amarū, nec esculentum: & quanquam, inquit, in his id colore differat, ingustabile tamen, & esui ineptum est. *1. de gen. cap. 19.* *Histor. 8. cap. vlt.* *in Aphor. Hipp. li. 2. 18.* C *Lib. de bo. & vti. fuc.* *3. de alim. fac.* *Oua num edantur.*

DE POLYPO. Cap. II.

D

ORDINIS RATIO.

EX recentioribus, qui de Malachijs, siue Mollibus vocatis animalibus scripserunt, alij à Sepia, alij à Polypo exordium sumpsere. Sed qui à Polypo inceperunt, ij meo iuditio, rectiùs fecere, ob præstantiam, & dignitatem, qua longè hic cæteris Mollibus præcellit. Tanto in primis corporis robore valet, vt ne fortissimo quadrupedum leoni (si daretur occasio) cederet. Hominem sanè vehementi brachiorum amplexu è nauis medio in altum mare detrahere, quin conficere, cernitur, & quod amplius est, ingentem hominum multitudinem solus sustinere, adeo vt ægrè confici possit. Quod si Leoni faciendum foret, nil quidquam fortius præstare posset. Vt iam aquilam omnium auium reginam, & for- *Polypi fortitudo.* *Hominem interficit.* *Aquilam vincit.*

fortiſſimam quis non miretur amplius ab eo pertinacibus circumplexam cirris in altum E protractam pelagus,& minimo negotio interfectam. Cæterùm longè in eo admirabilior erit ingenij calliditas, quàm robur illud, quod prædicauimus, ſi quanta verſutia victum ſibi venetur, præfari velimus. Nec minus etiam in eo laudabile dicemus, quòd terram petat,& aſpera perambulet loca, quod profectò nulli ex Mollium genere à natura datum eſt. Sic enim duplicis (vt ità dicam) naturæ videtur particeps, vt cum Piſcibus, & terreſtribus quadrupedibus conuenire poſſit. Haſce igitur nos ob rationes de Polypo primùm dicemus,eo quem in omnibus noſtris hiſtorijs ſeruamus,ordine.

Ingenium vafrum.

Polypi ambigua natura.

ÆQVIVOCA.

Lib. 6. de med.cap.8

Morbus narium dict⁹ Polypus,& vnde dict⁹.

APVD Hippocratem, & Cornelium Celſum Polypus eſt caruncula modò alba,modò ſubrubra,quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit,tantum ſumit incrementum, vt poſt vuam conſpici poſſit: ſtrangulatq; hominem,maximè auſtro,aut euro flante, ferèque mollis F eſt, & raro dura, eaq; verò magis ſpiritũ impedit,& nares dilatat,qua ferè χαρκινώδης eſt. Paulus Aegineta, Polypus,inquit,tumor eſt præter naturam in naribus cõſiſtens à ſimilitudine marini Polypi nominatus,quod eius carni ſimilis ſit. At Galenus Polypum à multitudine pedum dici ait: vt enim, inquit, illi multas habent inciſuras, ſeu inciſiones,contumeſcuntq; & increſcunt: ſic morbus iſte eodem modo. In hac ſignificatione & Horatius quoque vtitur:

Polypus an grauis hirſutis cubet hircus in vndis.

Vnde polypoſus apud Martialem:

Naſutum volo, nolo Polypoſum.

Polypus quid.

Πολύπους quoque apud Græcos dicitur multos habens pedes, multipes: hinc πολύποδα Ζῶα apud Platonem dicuntur animalia multos habentia pedes, vt ἄποδα nullos. Item πολύποδες dicuntur beſtiolæ quædam multipedes: Cutiones nonnulli, alij porcelliones appellant: nos ὀνίσκους nominauimus in noſtro de Inſectis volumine. πολύποδες εἶδος ἰχθύων, ἢ εἶδος φθειρῶν. Heſychius. G

Cutiones.

SYNONYMA, ETYMON.

Polypus vnde dict⁹.

POLYPI vocabulum Latini à Græcis mutuarunt teſte Varrone: ſoletque in maſculino genere efferri: Lucilius tamen apud Nonium in fœminino vſus fuit; vti ex eius hiſce verbis corruptis liquet:

Pauliſper cui medentia medem hæc ſe vt Polypus ipſa.

Syllabam primam producit Horatius, Martialis, & Ouidius, qui inquit:

—— deprehenſum Polypus hoſtem
Continet.

Vnde nonnulli malè adagiorum autorem ex Theognide tranſtuliſſe penſent hunc verſum.

πολύπου ὀργὴν ἴσχε πολυπλόκου.
Mentem habeas vafri Polypi.

Quod primam ſyllabam corripuerit. Ego verò apud Latinos & produci, & corripi poſſe H Græcorum imitatione exiſtimo. Nam prima ſyllaba apud eos natura breuis eſt. πολύπους enim Atticè dicitur apud Athenæum: Item πόλυπος pro paroxytonum. Iones, Dores,& Aeoles per ω ipſum enunciant πώλυπον dicentes: πωλύπουν dixit Epicharmus πωλύπουν διζώμενος Polypum inueſtigans. Huic quoque reſpondet πῶλυψ ex Diphylo apud Athenæum: ὁ πῶλυψ, inquit, συνεργεῖ τοῖς ἀφροδισίοις. Euſtathius alibi Doricum tantùm, & Aeolicum eſſe dicit nomen πώλυπος. Ionicum ſanè non videtur. Quippe Iones o paruum, non in ω magnum mutare ſolent, ſed o paruo adijcere υ. Vnde apud Hippocratem Ionica dialecto vtentem πουλύποδας legimus. Et quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους dicitur, vt & Ariſtoteles vſurpat. Quod ſi horum vtrumq; Atticum eſſe aliquis malit cum Euſtathio, Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδος fieri poteſt, à πούλοπος proparoxytono non poteſt: nõ enim aliter flecti poteſt. quàm vt λόγος. πόλυπον dicere Aeoles ſcribit Athenæus,

Lib.7.

Odyſ.1.

ſed

A sed scribendũ per ω ex Eustathio. Aristophanes τὸν πολύπουν μοὶ ἔθηκεν. Et rursus: Πηγαὶ λεγονται πουλυπου πιλουμένου. Et Plato Comicus: ὥσπερ τοὺς πολύποδας πρωτισασι. Itaq; pro diuersis dialectis hæc omnia erunt vsitata: Πολύπους, Γουλύπους, Πουλυπος, Πώλυπος, Πολύπους, Πώλυψ. Antiphilus Bizantius in quodam epigrammate πουλυπόδην dixit, a recto πουλυπόδης. Inuenio & apud Oppianum in casu recto Πουλύποδος legi quorundam sententia. ego potiùs genitiui casus esse existimo, & à πλεκτὴ regi, quod πλεκτάνας hoc est cirros significat. Dicitur autem πολύπους à multitudine pedum, teste Galeno. *Etymum.* πούς enim apud Græcos pedem significat, quod in casu accusatiuo πόδα facit. Animaduertendũ tamen est accusandi casũ composita ab hoc diuersa habere, scilicet πολύπουν, οἰδίπουν, τρίπουν, quod Eustathius ex Atheneo obseruauit. Ανόστεος, id est exos pro Polypo accipitur, epitetum scilicet loco substantiui apud Hesiodum. *Ἀνόστεος* Lacedemonij tamen Polypum substantiuè & simpliciter ἀνόστεον vocãt, autoribus Elitarcho in glossis, & Proclo *Onos, siue* in Hesiodum. Onos, idest asinus marinus, quem quidam Pulpum (Polypum) dicunt, alij *Asinus marinus.* octapodem, Kiranides. Pulpum enim aliqui recentiores indocti nominant, voce vulgari *Lib.4.* in Latinam terminationem deflexa, vt Syluaticus, & Gerardus Cremonensis, qui Kiranidem transtulit. *Pulpus.*
B Albertus Magnus Multipedum nominat, Græco nomine simpliciter translato, eodemq; sensu composito. *Multipes.* Octapodia pro Polypis apud Psellum leguntur, diminutiuo nomine. *Octapodia.* Hodiè enim in Græcia Octapodi dicuntur, & à quibusdam ibi ineptiùs Catapodi. *Catapodi.* Polpo Italis: sed Venetis Folpo, & Genuensibus Porpo, Hetruscis pesce Malattia. Hispanis Pulpo. Gallis vt Narbonensibus Poulpe, alibi Poupe, & Purpe. Normannis Bougre. Masiliensibus Seechepoupe. Quare Gillius rectè scripsit Polypum vbiq; ferè gentium nomen retinere. Illyrijs Hobotniza za. Angli, qui Vectam insulam incolunt vocant à Pourcuuel, vt à quodam Anglo accepit Zoographus: alij quidam à Preke, vt à Iohanne Fauconero Acante accepit: Videntur, inquit, idem Zoographus Malacia omnia siue Mollia Germanicè rectè posse vocari Kuttelfisch: vt si Polypũ interpreteris ein Kuttelfisch att. Non ineptè etiam vocaretur ein Vilfuss, vel Polfisch, vel Polkuttel, nomine composito à Polypo, & Cuttel quod est Sepia. Vel circumscriberetur, ein Balckfisch mit lange fussen, vnd einem kleinem leib, id est Malacium pedibus longis, alueo modico.

C GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTEQVAM Polyporum tradamus genera, operæ pretiũ est, quantum à cæteris distent Mollibus, recensere; partiumq; vniuersalem quandam à veteribus sparsim memoratam descriptionem efformare, quam nõ dubitem primæ speciei potiùs, quàm cæteris conuenire. Differunt autem, teste Aristotele, Polypi à cæteris Mollibus, quę modò enumeraui, quòd alueus ijs sit paruus, & crura prælonga: cæteris è diuerso aleus amplus; crura breuia. *Hist.4.c.1.* Et alibi Sepiæ, inquit, & Lolligines non simili, vt Polypi, modo, constant: quoniam vim nandi tantummodo habent, cùm Polypi vel ingredi possint. *A Mollibus quid differãt Polypi.* Habent enim Sepię, & Lolligines pedes supra dentes, senos, exiguos, eorumq; nouissimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. Vt enim quadrupedibus crura posteriora firmiora, validioraq; sunt, ita ijs quoq; maximi, qui infra habentur. *De par. 4. cap.9.* His enim
D onus sustinetur, motusq; potissimùm agitur. Duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs sunt, quia illis ministrent. Polypus medios quatuor habet maximos. *Pedum cõstitutio, & vsus.* Omnibus igitur his pedes octoni. Sed Sepijs & Lolliginibus breues, Polypis magni, Alueum enim corporis Sepię, & Lolligines habent magnum, Polypi paruum. Itaque quod natura Polypis ex corpore dempserat, id in pedum longitudinem addidit: quod Sepijs, & Lolliginibus de pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Quamobrem Polypis pedes non solùm ad natandum vtiles sunt, sed etiam ad ambulandum: Sepijs autem, & Lolliginibus inutiles sunt: Et paulo pòst: Polypi, inquit, promuscide carent, quoniam pedes ad vsum eundem commodos habeant. Quorum autem pedibus acetabula, cirramentaq; adsunt, hęc vim, contextumq; talem habent, qualem implicamenta illa, quibus digitos antiqui medici indere solebant. Ita enim fibris implexa sunt, quibus carunculas, cæteraq; cedentia trahant: quippe quę laxa præhendant, intenta premant, & retineant, cùm pars interior tota contingat, atque amplectatur. Itaque cùm aliud non habeant, quo capere, admoue-

req;

Hist.4.ca.1. de Par.4. cap.5. req; possint, nisi aut pedes, aut promuscides, hæc pro manibus obtinent ad vim tum inferendam, tum propulsandã, atq; etiam ad cætera vitæ munia necessaria. Præterea, vt idem testatur, cũ Sepię, Lolligini, & Lollio partes duræ, ac solidæ intus per dorsum, & corporis prona contineantur, Polypus nihil solidum intus habet; sed caput cartilagine propè constat, quæ senescentibus maiorem in modum indurescit. Cur autem hac solida parte, quam in Sepijs sepium vocamus, careat Polypus, ipse edocet his verbis. Habent etiam quod piscium spinis proportionetur, vt Sepiæ quod sepium vocant, Lolligines quod gladiolum: Polypi nihil eiusmodi habent, quod eorum alueus, quem caput appellãt, breuior est, illorum procerior; ideoq; vt directus, inflexusque maneret, natura his adminiculis faciendum censuit. Rursus idem Aristoteles Polypis, & Sepijs ventrem similem esse tum figura, tum tactu testatur, stomachum nimirum, siue gulam ab ore prælõgam, quam ingluuies excipit, quomodo in auibus, tum ventrem coniungi, ac intestinum ventri annecti simplex, & vsque ad exitum tendere: At Lolligines bina ventris conceptacula habere, quæ ventris speciem gerunt. Idem citante Athenæo, non simpliciter viscera, sed quæ sanguineorum visceribus respondeant, Polypo negat: Σπλάγχνον δ' οὐκ ἔχει ἀναλογοῦν inquit. Vnde Plinius, venter, inquit, sanguine carentibus nullus: intestinum enim quibusdam ab ore inci- F piens quadam via eodem reflectitur, vt Sepię, Polypo. In Polypo dissecto cerebrũ duplex conspici citat ex Aristotele Athenæus: qui & atramentum eius non nigrum vt Sepiæ, sed subruffum esse scribit: contineriq; id in vesica quam μήκωνα vocant. Quapropter falluntur maximè, qui excrementum, quod in vesica cõtinetur μήκωνα appellarũt, in Polypo, Sepia, & testatis: cùm id excrementum θόλος Græcis, Latinis atramentum vocetur. Gaza vbiq; μήκωνα apud Aristotelem papauer reddit: ab oblonga figura sic dictam putat Dalechampius in suis ad Athenæum annotamentis. Sita autem est hæc tunica supra ventrem autoribus Aeliano, & Scholiaste in Aristophanem, itemq; Athenæo: qui id ex Aristotele excerpsere. scribit enim; Habent atramentum Polypi, & Lolligines supra apud mutim potius positum, Sepiæ infra aluum. Subdit ibidem Sepiæ plus quam Polypo id inesse, nec tacet causam, quia inquit, habet brachia, coloremque mutat. Alibi id denuò accrescere postquam emisit, prodidit, vt nunquam deesset atramenti copia. Ad reliquas partes nunc me confero. Cur Κεφαλὴν, siue caput vocent in Polypo, quod in cæteris Mollibus alueum, rationem reddit Zoographus, quòd breuior sit, & rotundior; Hoc in Polypo quandiù viuit prędurum est, & quasi inflatum, teste Philosopho. Oculos supra duos pedes habere, os, & G dentes in pedum medio ex eodem citat Athenęus: item Polypo octo pedes esse, duos quidem supernè, ac infernè totidem, minimos; medios autem maximos, cũ acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admouet. Sed Aristoteles; pediculi octoni, inquit, omnibus, binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto vno genere Polyporum (scilicet Eledone.) Vnde Gillij lapsus quoque manifestatur, qui Polypos octo pedes habere simplicibus singulos acetabulorum ordinibus plenos scripsit. Testatur Aristoteles brachij Polypi membranam interiectam esse, vt cùm dixisset Sepias quasdam in bina augeri cubita; Polyporum, inquit, brachia tantundem, atque etiam plus magnitudinis capiunt. Theodorus Gaza pro pediculis brachia interpretatur; quæ & crura, & cirros vocat; itemq; barbas, Plinium fortè secutus, qui de Polypo maximo, Barbas, inquit, quas vix vtroque brachio complecti esset; in quem locum hęc Massarius; sic nos quoque, inquit, barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus, quia in cæteris omnibus impressis codicibus branchias pro barbas deprauatè legitur; & intelligit per barbas brachia; nec dixit brachia, quoniam statim subsequitur; Quas vix vtroque brachio cõplecti esset. πλεκτάνας, Theodorus brachia transtulit, κοτυληδόνας acetabula. Plinium, vbi inquit, Anguinũ ouum H vidi, mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum Polypi crebris, putat Zoographus acetabula (quæ ab accipiendo deriuant Grammatici) à brachijs distinguere. Hæc enim sunt veluti vascula quædam exigua rotunda, quibus brachia exasperantur. Synechdochicè tamen pro ipsis brachijs sumi posse. Acceptabula, inquit Cœlius Rhodiginus, apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepisse videtur pro caliculis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam sunt præstigiatorum aceptabula; hoc est vascula, seu caliculi, quibus astãtium oculos fallendo præstringũt, &c. Sunt qui apud Plinium pro caliculis legant calicibus, quippè cùm vrnalis magnitudinis fuisse à Plinio referatur, teste Massario, qui etiam tradit acetabula esse caliculos illos in brachijs Polyporum, qui rei cuique admoti veluti cucurbitulę suo haustu adeò tenent, vt auelli nequeant. Eruditiores, inquit Cælius, κοτυληδόνας exponunt τοῦ πολύποδος πλεκτάνας, id est Polypi acetabula, siue cirrhos, aut vt Ouidius flagella, à cotyles similitudine, vt inquit

Marginal notes: *Hist.4.ca.1. de Par.4. cap.5.* — *De Part. lib. 2. c. 8.* — *Sepiũ quid.* — *Gladiolus.* — *De Par. 4. cap. 5.* — *Cerebrum.* — *Libro 7.* — *Atramenti color.* — *Μήκων Polypi.* — *Atramẽtũ.* — *De Par. 4. cap. 5.* — *Hist. 9. ca. 37.* — *Caput.* — *Oculi.* — *Lib. 7.* — *Pedes.* — *Hist. 4. ca. 1.* — *Gilli lapsus.* — *Hist. 4. ca. 1.* — *Barba.* — *Brachia.* — *Acetabula quæ.* — *Lib. 13. cap. 32.* — *Cotyledones.*

A vt inquit Eustathius: id genus vasis est, & manus cauitas. Inuenio apud Antiphilum Bizantium ἕλικας appellari: & apud Antipatrum Thessalum in suo epigrammate, quod de Polypo aquilam occidente fecit πλοχμοὺς hoc versu: ἕλιξ.

Πλοχμοῖς δ' εἱλιχθεὶς, πῖπτεν εἰς ἅλα δύσμορος. id est Πλοχμοί.

Cirris circumuoluta, cecidit in mare misera. πλῆθμα.

Pedum autem, seu brachiorum vsus est, ad capiendum, & venandum cibos, eosdemq; ori admouendum, cum careant promuscide Polypus, inquit Aristoteles, suis brachijs, vt pedibus, ac manibus vtitur: quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat. Quæ sic transtulit Plinius. Polyporum multa genera. omnes brachijs, vt pedibus, ac manibus vtuntur. ijsdem quoque ad natandum vti, autor est Philosophus. Paulus Iouius ijsdem obuia quæque comprehendere, ligare, inuoluere, ac flagellare tradit. Acetabulis autem vtuntur ad sugendum, & firmiter tenendum rem quamlibet, cui adhæresčunt, sed grandibus minorem inesse tenacitatē tradunt autores. πρῆθμα quibusdam dicitur cirrus apud Hesychium, & Varrinum, quibusdam verò caput Polypi. Verbum autem, πρήθειν inflare, & distendere significat: & caput quidem eius quamdiu viuit duriusculum est, & quasi inflatum; & in cibo quoq; inflat; nā ad caput vapores mouet, & venerem stimulat. Μιλίνη apud Hesychium, & Varrinum dicitur semen milio simile, quod panicum putat Zographus, item pars quædam in Polypo. Dorsum scribit Plinius partem læuem appellari, à qua acetabulorum ordo inchoatur. Collum etiam ei attribuit Aristoteles, idque imbecille cùm premitur. Vnde Athenæus: In polypis, inquit, aliæ partes corporis validæ sunt, imbecilla ceruix. Pinnulam quoque angustam habet, deque medio orsam; causam reddit Aristoteles: nimirum quoniam paruum habeāt alueum, quem satis suis pedibus dirigere possunt. Vnde Plinius; Non habent pinnas, quæ Mollia appellantur, vt Polypi: quoniam pedes vicem pinnarum illis præstant. Fallitur tamen Plinius, quòd omnibus Mollibus pinnam denegarit, cùm omnia habeant, quamuis in Polypis tam sit exigua, vt minimè, aut vix conspici possit. Theodorus Gaza in quodam Aristotelis loco fistulam tantùm Polypo tribuere videtur, vbi inquit Philosophus: Fistulam ante alueum positam supra caput, & brachia gerit cauam, qua mare transmittit. quātum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit, eamq; modo in dextrā partē transfert, modo in sinistram, hac eadē fistula suum quoq; atramētum effundere solet. Et Plinius; est Polypis, inquit, fistula in dorso, qua transmittunt mare: eamq; modo in dextrā partē, modo in sinistram transferunt. Rostrum quoq; ei tribuit Iulius Scaliger: itemq; Bellonius Psittaci rostrum. Nulla tegi cute Plinius autor est; tamē Bellonius pedes, seu cirros pelle contegi varia scripsit: carnem albam Galenus, & Plutarchus cauernosam esse, meatuumq; plenam ex aspectu probat. Formam Polyporum scribit Cardanus esse similem araneorum, si maxima minimis comparare licet: corpus enim, inquit, marinæ cucurbitæ non multum absimile, octonis pedibus, vt Mollibus plerisque, quibus tamen nullus sensus deesse videtur: os corneū non absimile psittaci rostro, in quo & magnum robur, & excrementi locus prope os ipsum. Polyporum varia reperiri genera testes sunt veteres, & in primis Aristoteles, qui de eis sic scripsit: Polyporum genera plura sunt, est enim quod & conspectius, & maximum est, cuius terreni maiores quàm pelagij sunt: & quod corpore exiguo varioq; est, cibo ineptum: & quod Eledonam vocant, crurum prolixitate diuersum: & quod vnum ex mollium numero simplicem acetabulorum ordinem agat: cætera namq; omnia duplici caliculantur. Ad hæc, quod alij Bolitænam, alij Ossolem appellant. Duo item visuntur genera conchis indita, quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilum, siue ouum Polypi: Testa ijs vt Pectunculis concaua, simplex tamen, nec ita destinata, vt ei inhæreant. Sæpius iuxta terram pascuntur: vnde euenit, vt fluctibus iactati in aridam elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra arena extinguantur. Constant exiguo corpore, facie similes Bolitænis: Est etiam, qui Cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaq; interdum brachia exerat. Verùm cum Theodorus in hac sua huius loci versione, obscurē certe, & parum rectè ipsius Aristotelis dicta interpretetur, ad Græcam lectionem confugere oportet: quam, cum in Græcis peruulgatis codicibus corrupta sit, ex vetustissimo, atque egregio, Vaticanæ Bibliothecæ exemplari castigatam apud Saluianum quis legere poterit, qui sic eam latinè reddit: Sunt autem plura Polyporum genera, vnum quidem valde notum, & ipsorum maximum; sunt verò multo maiores littorales, quàm pelagici. Ad huc autem alij parui, varij qui non comeduntur. Aliud etiam Eledone vocatum, pedum prolixitate diuersum, & quia solùm ex Mollibus simplicem acetabulorum ordinē habeat; alia namq; omnia duplicem acetabulorum habent ordinem; & hoc vocant alij quidem Bolitænam,

alij

Marginalia: *De Pisc. Rom.* — Μιλίνη. — *Dorsum.* — *Collum.* — *Lib. 7. Histor. 4. cap. 9.* — *Plinij error.* — *Fistula.* — *Lib. 9. cap. 29.* — *Rostrum.* — *Exerc. 218.* — *Obser. 1. c. 74.* — *Lib. 9. cap. 12.* — *Lib. 3. de sympt. causis.* — *Quæstio. nat. 19.* — *De Var. rer. 7. 37.* — *Genera.* — *Histor. 4. cap. 1.* — *Bolitæna.* — *Ossole.* — *Nauta.* — *Pompilus.* — *Gaza notatus.* — *Aristoteles correctus.*

Section letters in margin: B, C, D.

alij verò ozolim. Insuper alij duo in Cōchis, vnus vocatus à quibusdam Nautilus, & Nauticus, à quibusdam verò ouum Polypi. Est autem testa eius, velut Pectunculis concaua, & non innata; pascitur autem hic sæpius iuxta terram, vnde à fluctibus in aridam truditur, & testa exutus capitur, & in terra moritur. Sunt autem hi parui, & forma similes Bolitænis. Et alius in testa, velut Cochlea, qui non exit è testa, sed Cochleæ instar subest, & interdum foras brachia porrigit. Ita ferè etiam corrigit Rondeletius, cuius lectionem suo loco sectabimur. Sunt itaque apud Aristotelem quinque Polyporum genera, duo testis indita, tria nuda, quorum primum omnium maximum, valdeque notum, secundum paruum, varium, non esculentum, cuius generis nullus præter Aristotelem, quod sciam, meminit, tertium Eledone vocatum, quod aliqui Bolitænam, aliqui ozolim vocant. Apud Athenæum ex Aristotele & Speusippo species Polyporum recensentur, Heledone, Polypodine, Bolbotyne, Osmylus. Et Aristoteles Mollia esse scribit Polypos, Osmylem, Heledonem, Sepiam, Lolliginem. Hic notandum est in Aristotele, dum ait, Littorales maiores esse pelagijs, non noua Polyporum explicasse genera vti Saluiano Plinius opinari videtur, hunc Aristotelis locum sic transcribens: Polyporum multa genera; terreni maiores quam pelagis. Sola namque loci, atque magnitudinis varietas generum varietatem non facit. Sed solum eiusdem primi generis differentias quasdam edocet; eius namque littorales Polypi maiores sunt pelagijs. Atque huius sententiæ Rondeletius fuisse videtur, cùm scribit: Polypum hic depinximus, qui omnium maximus est, & notissimus, cuius differentias duas esse diximus: alter enim littoralis est, alter pelagicus, vita solùm, specie nullo modo dissidentes. Apud Athenæum inuenio Aristotelem in libro de Animalibus Polypum diuidere in Nautilum, & Tripsichrotem, quasi colore mutabilem dixeris. Fortè tres illæ species, quas modò enumerauit primùm, colorem omnes variant, & per Nautilum eas, quæ conchis præditæ sunt, intelligit. Sunt, qui in Aristotele legant τριψίχρως, quòd attritu colorem inducat. malo tamen ex Athenæo τρεψίχρως, legere, quòd colorem mutet. Diphilus apud Athenæum Polypo similem χελιδόνα ait, hoc est Hirundinem, ac volucri hirundini similem perquam volutare scribit Plinius. Vnde Edouardus VVottonus Hirundinem, siue Chelidonem cum Polypis coniunxit, præsertim cùm Aristoteles Hirundinem à piscibus separare videatur, maximè eam, quæ sublimis volat, & volatu stridorem emittit. Sunt qui existiment Chelidonem Aristoteli, & Plinio piscem significare, Athenæi verò Chelidonem alterius esse generis, quod & VVottonus, veteris tamen nullius scriptoris autoritate fretus, credidit; nos inter pisces ponemus. Cardanus monstrosum quendam piscem inter Polypos ponit: Alij, inquit pisces sunt informes, velut quod corio est, quasi suillo, magnitudine fermè elephantis, suillo etiam capite, pedibus loraceis, sine dentibus, paruis oculis, sub ventre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga; brachij mensura latiore, quam mensuram longitudine, & latitudine implent singulæ auriculę, corio crassiore quàm digitus sit: forsan è Polyporum genere est. Contra quæ verba sic se Iulius Scaliger exercuit. Cete, inquit, vastissimum, quod elephantis descriptum magnitudine, ais, esse forsan de genere Polyporum, manifestè leuitatem prodit ingenij tui. Cui suillum caput assignabas, suem potius faceres. Nam Polypo si nescis, non vt suibus rostrum, sed vt Sepiæ cuidam generi, vt psittaco beccum est. Vti libet opulētia Gallica ad differentiarum intellectionem. Et in antiquis Romanorum monumentis est. Tum si non fuisset, nostra opera fuerit. Nam si palliatis Græculis licuit, coruos, serpentes, vrsas, easque, si dijs eorum placet, caudatas in cœlo collocare; quare non liceat togato viro, atque etiam sagato, voculā vnam è nobilissima omnium prouincia citare ad comitia litterariæ dictaturæ? Ridiculus verò cùm Sepiaceo generi coriaceos pedes, atq; etiam caudam, etiamq; longam designabas. Sed & auriculas cum appingis brachij longitudine, ac latitudine: probè te nouisse Polypum intelligo; qui cum auriculatum congenerem piscem fingas. Nam quod sub ventre duo sint ei foramina, quid mirum tandem? Fœmina enim illa fuerit. Totidem habet & balæna. Item mas delphin alterum ad excrementa; alterum vnde veretrum euaginet. Hęc Scaliger. Ego verò Polyporum summatim genera facio vnum conchis inditum, quod in duas species diuiditur, de quibus inter Testata dicemus: alterum sine conchis, quod & alias tres sub se species habet. Prima enim maxima, & notissima, ore, oculis, partibus internis Sepiæ, ac Lolligini similis, vt scribit Rondeletius, brachia verò longiora habet, promuscidibus caret: aluo est rotundiore, Sepia latiore, Lolligo verò longiore. Acetabulorum in brachijs cōtinuus est, & duplex ordo, quæ initio maiora, deinceps minora fiūt: Sunt etiam quatuor pedum acetabula omnium maxima. his omnibus mira vis inest, vnde Trebius Niger apud Plinium, negat vllum esse atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua.

Polyporum quot genera apud Arist. *Lib.7.* *Lib.9. cap. 29.* *τρεψίχρως Polypus.* *Aristoteles correctus.* *Lib.7.* *De Subtil. lib.10.* *Monstrosus piscis.* *Exercit. 218.* *De pisc. li. 17. c.7.* *Lib.9. cap. 30.*

E F G H

aqua. Luctatur enim amplexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit, cũ in naufragos vrinantesq; impetum capit. Sed si inuertatur, elanguescit vis, exporrigunt enim se resupinati. Hunc eundem Polypum sic descripsit Bellonius: Acetabula in cirris plusquam octingenta habet, atque in quolibet cirro plusquam centum, quæ in imo quidem maiora, deinceps verò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis, & contractionis est causa. In interna cirrorum serie ad radices rostrum illi est nigrum, in medio corneum, ac durum, psittaci rostro simillimum, quo cuncta etiam durissima comminuit. Oculos habet (vt Testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit vt parui admodum appareant, nec quidquam eorum, præter id, quod in ijs est pullum, conspiciatur. Quod autem Vulgus in Polypo caput vocat, id verò interna parte turgidum est, multisq; loculamẽtis concauum, eius nimirum alueo, ac fistula. Quodque Polypus in varios colores se commutare dicitur: id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas: Pronus Polypus oculos ostendit: supinus verò sua loculamenta: qua parte commodè dissectus, magis cartilagineus sentitur: atque in eius interaneis nescio quid turbinatum videas, quod cordis, vel hepatis naturam habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit, & dissoluitur. Quod autem illi veluti cerebrum est, id quidem proportione magis, quàm natura tale esse crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga, & angusta, in quandam ingluuiem amplissimam producta, cui adhæret ventriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gula) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam vtrinque habet Polypus, in quo eius oua recludũtur: lucida quidem ea, & transparentia. Flagella autem ostendit quina, atque interdum sena. Hæc Bellonius. Nos quidem huius generis iconem damus. Captus is est prope Iluam maris mediterranei insulam: longus erat pedes duos: cirris duplici acetabulorum ordine inferna parte insignitis, albis: superna maculis ferrugineis aspersis: capite vario, coloribus præsertim, rubro, cæruleo, & nigro: oculis magnis aurea iride, pupilla nigra. Huius iconem ita expressimus, vt vnica tantùm acetabulorum series conspici possit. In ea quam ponit Rondeletius vtraque conspici potest: similẽ deinceps subiecimus, vti etiam eam quam ponit Zoographus, partem pronam illius quam Rondeletius ponit, repræsentans. Huius autem generis cùm littorales sint & pelagij, littoralem tantùm depinximus: alterius enim pictura non est opus, cùm satis ex præmissa cognosci queat: pelagium enim minorem esse ait Aristoteles, & varium, ac cibo ineptum. Notandum autem est, littorales hosce Polypos certam non habere magnitudinem; nam pro ratione ætatis, ac loci, magnitudine variant: vt scribit Aelianus inquiens; temporis longinquitate Polypi adeo magni euadunt, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur. Sanè monstrum videtur, non Polypus, de quo Carteiæ capto sic apud Plinium scripsit Trebius Niger. Ostendere, inquit, Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarũ quindecim capax, atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas, quas vix vtroq; brachio complecti esset, clauarum modo torosas: longas pedum triginta: acetabulis, siue caliculis vrnalibus peluium modo, dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Hæc Plinius, quem Fulgosus quoque secutus videtur, qui narrans de simili bellua historiam, quam postea referemus, eius caput immensum fuisse tradit, horrendumq; quod Lucius, inquit, Lucullus qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarum, quæ in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere, Brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaq; crurum magnæ ollæ amplitudinem complere. Eius autem reliquiæ in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Strabo quoque circa Carteiam talenti pondo reperiri autor est. Non prætermittendum censeo, quod de Polypo septentrionali narrat Olaus Magnus, tanquam à nostris multum discrepante corpore, quamuis natura, ac moribus cõueniat: In littoribus, inquit, Noruegiæ Polypus, siue multipes animal est, fistulam in dorso habens, qua mare trãsmittit, eamq; modo in dextram partem, modò in sinistram transfert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis dispersis) ac reticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, inuoluit: animal carens sanguine. Quidquid comedit, aggregat in cauernis, vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesq; pisciculos ad ea venatur: testas etiam, & crustas cãcrorum residuas eijcit. Mutatur color eius ex lapidis colore, cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum congri inimici sui. Habet quatuor pedes medios magnos, & in totum octo, paruum corpus, quod pedum magnitudine compensatur, aliosque adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi queunt, his se sustentat, mo-

Vt ĩ varios colores mutetur.

B

L. 13. ca. 6.

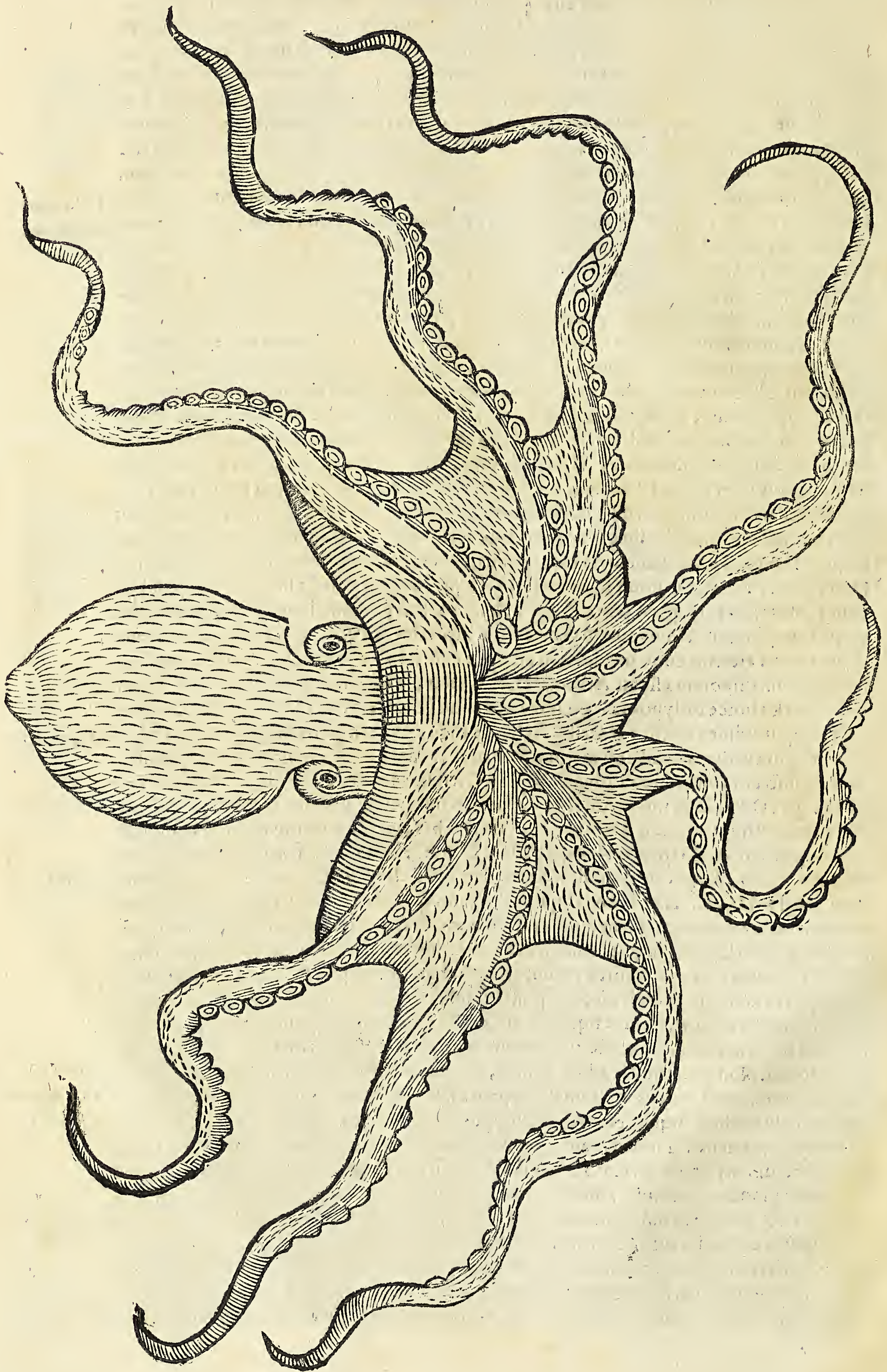
Lib. 12.

C

D

Lib. 21. cap. 21. in epitome.

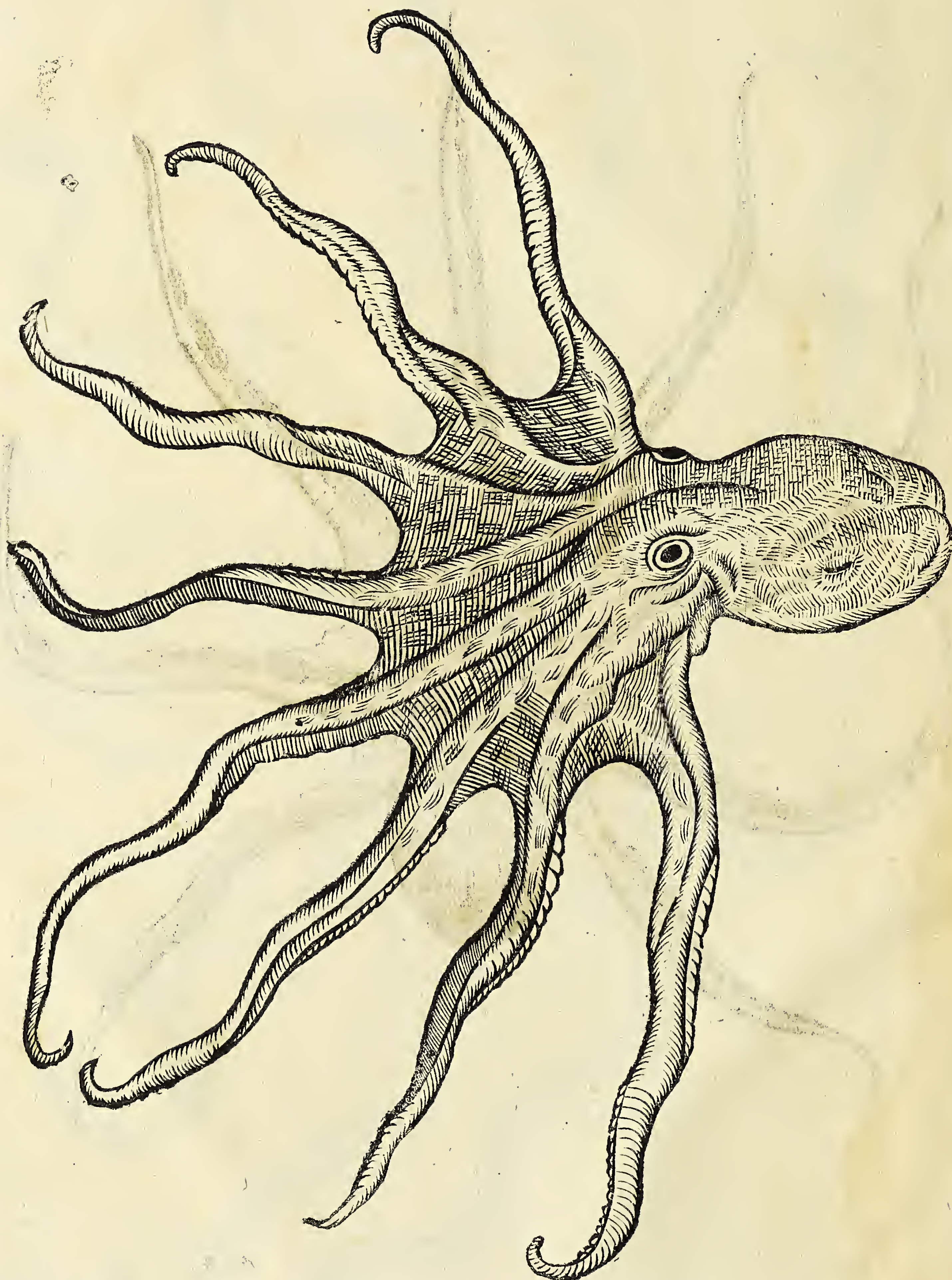
Polypus, in quo vna tantùm acetabulorum ſeries exprimitur.

Polypi alia icon cum duplici acetabulorum ordine.

Polypus idem prona parte depictus ex Zoographo.

A uetur, & tuetur, tum etiam apprehendit, quidquid à se fuerit remotum: supinusque adhæret saxis, vt vix amoueri possit, nisi re aliqua fetida admota. Hoc Olaus Magnus, seu mauis autor, qui eum in epitomen redegit.

SENSVS.

ODORANDI facultas summa in Polypis viget, cùm odore escarum allectati capiantur, & maximè olearum, quas in littore prosequuntur, adeò vt cani sagaci ab Oppiano comparentur. Adhærescunt autem ita teste Aristotele rei quam appetunt, vt inde auelli non possint, nisi pulicaria herba admota, cuius odore protinus resilire dicitur. Gustus quoq; membrum habent molle, carnosumque, vt idem scribit Philosophus. Et sanè exquisito præditos gustu deprehendo ex aqua dulci, quam simulatque piscator prope petram effuderit, statim fugiunt, petramque relinquunt.

Odoratus. *Hist.4. Cap.8.* *Gustus.*

B

LOCVS.

PRIMVM Polypi genus omni ferè in mari frequens est; reliqua verò non item; Aristotele autore in Euripo Pyrrhæo, neque Polypi, neque Bolitænæ, neque alia quædam genera gignuntur. Citat Athenæus Theophrastũ in libro de locorum differentijs, circa Hellespontum non generari Polypos, quia frigidius illud mare sit, ac minus salsum: quod vtrumque Polypo noxium. Testatur Oppianus magnos in ponto Euxino haud reperiri hisce versibus.

Hist.9.ca. 37. *Lib.7.* *Halieut.1.*

Noxia non ponto monstra educantur in isto,
Et parui pisces non quidquam hostile timentes
Securi viuunt vndis, procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq; Paguri.

C Sunt, qui hoc mare à Polypo vitari putant, quia sit animal ob imbecillitatem suam frigoris impatiens, & mare ad boream vergens assiduis imbribus ferè sit obnoxium. Saxorum cauernas incolunt teste Bellonio, nec vada apprehendunt, vt scribit Plinius. Littoralis potiùs quàm pelagius videtur Polypus, vt ex Aristotele conijcere licet, quando inquit: Loligo sola ex Mollibus gaudet alto, vitamque pelagicam agit. In mari Adriatico frequentissimos esse, testis est autor de natura rerum, & reuera ego eos Venetijs sæpè prostare in foro vidi. In exterioribus Carteiæ locis Polypum ad talenti pondus accedere Strabo scribit. Et Archestratus apud Athenæum inquit.

Cur nõ sint in mari Euxino. *Lib.9.cap. 29.* *Lib.3.* *Lib.7.*

Πώλυποι ἔντε Θάσῳ καὶ Καρίᾳ εἰσὶν ἄριστοι
Καὶ Κέρκυρα τρέφει πολλούς, μεγάλους τε τὸ πλῆθος, id est:
In Thaso, & Caria Polypi sunt optimi,
Corcyra magnos etiam alit, numeroque multos.

VICTVS.

D

VORACISSIMVM animal est Polypus, & magnum in ventre habet robur, vt quiduis obuium sine negotio, vt scribit Aelianus, deuoret, & conficiat, Iulius Scaliger inter animalia omniuora enumerat, nec immerito. Non solùm enim carnes animalium ferè quorumuis, sed & fructus arborum depascitur: Humanasque imprimis appetit, vt vult autor de natura rerum. Et Trebius Niger apud Plinium tradit ad cõficiendum hominem in aqua nullum hoc atrocius esse animal, luctari complexu, atq; sorbere, & numeroso suctu detrahere, ac in naufragos vrinantesque impetum facere. Frequentissimum ei cibum esse refert Aristoteles Conchularum carnem, horum autem Conchas complexu crinium frangit. Itaque præiacentibus testis cubile eius deprehenditur, vt scribit Plinius. Omnia in domum comportat: dein putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur. Iulides non edit, vti canit Oppianus, sed Carabos, quos quo astu

Lib.1.var. lect.1. *Hist.8.capit.2.* *Libro 9. Cap.29.* *ca.2. Halieut.*

 capiat,

Cancris vi ctitant, & Paguris. capiat, vbi de ingenio, & industria eius disceptabitur, agemus. Cancris quoque, & Paguris victitare obseruauit Bellonius: Visus est, inquit, nobis Polypus in portu Corcyre nigræ integram horam cum Cancro decertasse. Aelianus autor est carnes quoque Locustarum quandoque exugere, & succum earum exhaurire. Idem scribit testimonio piscatorũ eum in terram progredi ad oliuæ germen in littore positum. Et alibi Polypos, inquit, & Osmylos in siccum egressos æstiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus subripientes (scandunt enim per truncos, & ramis se implicant) sæpè agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehensis sumunt: & pro commisso ab eis furto, fructuum dominis ipsos ad epulas adferunt. Ex plantis, inquit Athenæus, olea delectantur. Eius truncum flagellis amplexos sæpè offendunt. Ficis quoque ad mare natis affixi, & fructum mandentes nonnunquam deprehenduntur, vt Clearchus scribit, de ijs, quæ in humore degunt. Idem quoque ait eo argumẽto cognosci Polypos, oleæ amantissimos esse, quòd si quis oleæ ramum in mare demiserit, vbi Polypi sint, ac aliquãtulum detineat, quot voluerit, modico negotio extrahet circa ramos implicitos. Oppianus quoque, quàm sint oleæ amantissimi hisce versibus declarat Lippio interprete. E

De Animal. l. c. 32. *Lib. 1. capit. 37. de Animal.* *Lib. 9. Animal. c. 45.* *Oleæ delectantur.* *Lib. 7.* *Ficis vesci.* *4. Aleuct.*

Palladijs gaudet ramis fœlicis oliuæ F
Polypus, & glaucis folijs (mirabile dictu)
Corripitur, gliscitq; comas, frondesq; virentes:
Est totus lætus ramis, & fronte benigna,
Cum iuxta pontum nigris stat splendida baccis
Arbor, & expansis consurgit littore ramis,
Polypus ad frondes trahitur: ceu per iuga montis
Sæpe canes quærunt vestigia tecta ferarum,
Atque feras prendunt, dominos ad lustra trahentes,
Sic virides ramos gliscit frondentis oliuæ
Polypus, & subitò salsis emergit ab vndis,
Per terram repit ramos vbi nactus oliuæ,
Applaudit trunco lætus, radice sub ima
Flectitur implicitus, veluti complectitur vlnis
Nutricem nuper venientem paruus alumnus,
Inq; sinus primum puerilia brachia iactat, G
Atque capit niueo connectere brachia collo.
Sic est Palladiæ ramis connexus oliuæ
Polypus, & totus lætatur fronde virenti,
Nunc pedibus tentis ramum complectitur illum,
Nunc istum, veluti peregrina ex vrbe reuersus,
Collectos vnà dulces offendit amicos,
Extensus manibus cupidè complectitur omnes.
Celsa non aliter obrepunt abiete fontes
Nexu hederæ, & surgunt primum radicibus imis,
Et multis nodis longè lateq; per omnes
Tolluntur ramos ad summa cacumina tensa.
Sic lætus glaucæ sua brachia nectit oliuę
Polypus, hunc similem dulci quis dicet amanti.
Postquam Palladijs ramis exempta cupido,
Expleuitq; animum folys, seu fronde virenti: H
Protinus æquoreas obrepit lætus ad vndas.
Talis amor frondis, vel tam furiosa cupido
Hunc capit, & tali piscator fraude peritus
In medium iactat plumbum quod fronde reuincit
Palladia: & piscis ramos non temnit oliuæ,
Sed sociam prendit frondem, nec deserit vnquam;
In nauem tractus rami non vincla relaxat,
Non odit viridem iam iam moriturus oliuam.

Salsamenta quoque esse ex historijs admirandis, quas infrà inter historica recensebimus, fiet manifestum. Aelianus tanta auiditate scribit pisces, & obuia quæque deuorare, vt ne à proprio quidem genere abstineant; refertque qui minores retibus inclusi capiuntur, maiorum escam fieri. An verò brachia sua edat tempore penuriæ, rursumque renascãtur,

Hist. var. 1. cap. 1.

A tur, summoperè apud scriptores antiquos controuersum inuenio. Athenæus peruetustos citat Poetas, qui id affirmasse videntur, vt Alceum, qui canit.

Εδω δ' ἐμαυτὸν ὡς Πολύπους; idest

Me ipsum, vt Polypus, comedi.

Et paulo pòst: In penuria inquit cibi aiunt seipsos comesse. Hoc scripsit Comicus Pherecrates in fabula, cui titulus est Agrestes, his verbis:

Ει θρύσκοισι (malè legitur in Athenæo θρυσκουσι) καὶ βρακάνοις καὶ στροβίλοις ζῶ.

Οπόταν δ' ἤδη πεινῶσι σφόδρα ὥσπερ τοὺς Πολύποδας.

Νύκτωρ περιτρώγειν ἐντος (male etiam ibidem ἐκ τῶν) τοὺς δακτύλους.

Agrestibus olusculis & carduis viuere,

Quumq; vehementer esurirent, Polyporum instar,

Noctu digitos suos intus arrodere.

Diphilus in Mercatore.

Πολύπους ἔχων ἀπάσας ὁλομελεῖς τὰς πλεκτάνας

Ου περιβεβρωκὼς ἑαυτόν ἐστι φίλτατα. idest:

B *Polypus omnia hic habet integra brachia:*

Seipsum is non circum arrosit o amicissima.

Sed & huius rei ante alios Hesiodus non ignobilis poëta meminit.

Ηματι χειμερίῳ, ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, *In Erg.*

Ευτ' ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι. hoc est:

Tempore hyberno, quando ex ossis Polypus suum pedem arrodit,

Inque frigida domo, & in habitaculis tristibus.

Oppianus Vrsos scribit in terra suos pedes lambere, ac sugere, vt Polypos in mari his versibus. *3. De Venat.*

Τοῖον ὑπαὶ βένθεσσιν ἐν εὐροπόροιο θαλάσσης

Γουλύποδες σκόλιοι παρὰ κύμασι μητίσαντω:

Χείματος οἱ μέσατον κρυερῶ πνεύοντος ἐνιπῇ

Κευθονται πλαταμῶσιν ἑὰς πλοκαμῖδας ἔδοντες

Αὔταρ ἐπὼ ἔαρ ὑγρὸν εὔτροφον ἀνθήσειεν

Ακρέμονες σφίσιν αὖ καινέοι πάλιν ἀλθίσκουσι

C Καὶ πάλιν εὔπλοκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν.

Gabriel Bouuerius sic hosce transtulit.

Sic in gurgitibus longè lateq;

Intorti faciunt Polypi grassante rigore

Inque crepidinibus se condunt æquoris alti

Et satiant spiris rodentes dira palati.

At cum ver campis fragrantes reddit honores

Sponte repubescunt Polypi semesa flagella,

Ac freta peruadunt ijsdem fluctusq; sonantes.

Et rursus alibi, interprete Lippio:

Polypodes gelida non verrunt æquora bruma,

Formidant rapidas vento impellente procellas,

Et curuis degunt antris, torpentq; veterno,

Absumuntque pedes longos vel non secus ac si

Carnes non pascant proprias, quæ sæpe renatæ

D *Exaturant dominos, Neptunus munera donat,*

Fœcundatq; pedes in pabula grata natantum.

His etiam subscribit Aelianus: Polypus, inquit, cùm alijs cibis pascitur (est enim edacissimus, ad fraudem q; & insidias callidissimus) tum verò sua ipse membra conficit. Nam si præda eum deficiat, brachia sua deuorat: ac ventre sic saturato, inopiam venationis leuat: deinde renascitur ei quod deest: hoc tanquam promptum prãdium ad famem restinguendam comparante ipsi natura. Et Plutarchus, Polypus, inquit, sub brumam seipsum vorans corrodensq; desidet. *Li. Vtrum animal &c*

Εν ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισι:

Adeo vel piger, vel stupidus, vel certè vẽtre tam rabido, aut his forsan obnoxius omnibus. Hinc aiunt Iohanni Grammatico Polypo dici κολοβόποδας. Et Proclus in Hesiodum Διὸ καὶ εὑρίσκονται οἱ παλαιοὶ πολύποδες, ἔχοντες κολοβοὺς τοὺς πόδας. Id est, propterea maiores Polypi pedibus mutilis deprehenduntur. Sed cur hoc, inquit Massarius, verisimi-

le esse

le esse non potest, vt Polypis interdũ à seipsis, & interdum à Congris brachia prærodi contingat, quando & Cercopithecos desiderio carnis comedendæ correptos caudam sibi rodere videamus? Nam Aristoteles, inquit: Quod autem nonnulli aiunt Polypum seipsum comesse falsum est; sed aliqui sua brachia corrosa habent à Congris. Plutarchus quoque falsum id esse scribit. Et Athenæus, à Congris, inquit, persequentibus, & infestis eius sic pedes lacerantur. Quapropter malè Proclus commentator in Hesiodum à Paguris eos exedi citat ex Aristotele. Præcisa brachia renasci, vt lacertis caudã, autor est Plinius. Non prætereundum Eledonem quibusdam dici αὐτὸ Ρ τοῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipsa se rodat. Sed alij pleriq; de Polypo simpliciter, non de Eledona specie eius priuatim hoc tradunt. Græci quoque Polypum αὐτόφαγον nominant teste Dalechampio, in suis ad Plinium annotationibus. E

Hist.8.capit.2. Lib. de soler.animal. Lib.7. Lib. 9. capit.29.

GRESSVS. NATATIO.

NON desunt, qui Polypum in terram descendere tradant. Aristoteles in primis, Molliũ, inquit, vnus Polypus (crura enim ei quàm cęteris lõgiuscula, & gradiẽdi facultate prædita sunt) exit in siccum, graditur per asperiora, vitat leuia. Idem ex eo Athenæus: In siccum, inquit, exire nonnunquam visi sunt, asperis præcipuè locis: læues enim odere. Et Plinius: soli, inquit, Mollium in siccum exeunt duntaxat (Aristoteles μάλιστα) asperum, læuitatem odere. Idem alibi. Exeunt in terram, & qui marini mures vocantur, & Polypi, & Murænæ. Quæ proculdubio ex Theophrasto transcripsit Plinius, nimirum ex eius libro, qui de ijs, qui in sicco versantur, inscribitur, hodieque περὶ ἰχθύων, hoc est de piscibus Polypo, inquit Iulius Scaliger, pedes sunt vix hac appellatione digni. ita enim in solido sub aquis ingreditur, vt humoris beneficio suspensus fluctuet. In sicco ambulatio cùm pulsu, & tractu fiat, alterum solum est in Polypi motu; qui neque gressio, neq; reptio est, tractus scilicet, acetabulis enim iactis procul, vt cuique applicuit, id apprehensum tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita subuehit sese in eam partem, cui adhæserit. Natat teste Aristotele, & pinnis, & pedibus: βαδίζει, inquit; δὲ τὰ τῶν ἑκατέρων, (scilicet πτερυγίων καὶ ποδῶν) ὥσπερ πολύπους. ex eodem pinnulam alueum ambientem minimam, minimeque conspicuam esse probaui superius: Plinius tamen pinnas ei prorsus negat, quòd pedes vicem pinnarum ei præstent. Oppianus. F G

Exitus in siccum. Lib.7. Lib.9 capit.29. Lib. 9. capit.19. Exerc.218 Lib. Halieut.1.

Pisces æquoreis alij voluuntur in vndis:
Polypodes multis sparsi per membra flagellis.

Natat obliquus, inquit Aristoteles, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomine appellatum est. Atque ita efficitur, vt cum natat, prospiciat in aduersum: (nam oculi suprà sunt constituti) & os habeat ex aduerso. caput illud Polypis quamdiù viuunt, prædurum, & quasi inflatum est. Quæ sic ex eo repetijt Plinius: Natant obliqui in caput, quod prædurum est sufflatione viuentibus.

RESPIRATIO.

POLIPODES pisces scribit autor libri de vtilitate respirationis Galeno adscripti, nutriri aëre externo influente perporos, nõ aliter quàm cætera exanguia, in quibus modicus est calor. Aristoteles aquam per cauum eos respuere ait, quod supra eam partẽ sidit, quam nomine capitis prosequimur. Theophrastum laudat Athenæus scribentem in libello de ijs, quæ in sicco degunt, respirationis gratia, siue ad temperandum calorem internum omnibus viuentibus ἔμφυτον, aquam maris non admittere, οὐδὲ χεῖσθαι τὴν θάλατταν. Sanè liber hic Theophrasti quamuis nõ extet integer, superest tamen integra adhuc illius sententia hęc, quam paulò pluribus lubet verbis describere: est enim locus eximius: eum sic vertit Isaacus Casaubonus. Illud, inquit, mirum, an possit vllũ animal partibus ijsdem instrumentalibus, modò aerem trahere; modò aquam recipere. magis tamen fortasse mirabile, si modò quidem aer sit aptus, & congruens refrigerationem (aut quidquid est id, quod respirationem confert) modò verò aqua: ambo namque simul admitti non queunt. De Polypis minus mirum, quia illi maris aquam nõ recipiunt. Quocirca parum se in Aristotelis H

Li. de resp. Lib.7.

A stotelis,& Theophrasti philosophia versatum prodit interpres Athenæi, qui locũ Athenæi, & Theoprasti tam absurdè accepit, vt vbi inquit Athenæus, ἐνδὲ τῷ περὶ τῶν ἐν τῷ ξηρῷ διατριβόντων ζώων, ὁ δὲ χέσθαι φησὶ τοὺς πολύποδας τὴν θάλατταν, verterit: Idẽ libro de ijs, quæ in sicco versantur, scriptũ reliquit, è mari Polypos egredi. Zoographus putat Polypos mare nõ recipere refrigerationis gratia, vt suis branchijs pisces: sed dũ cibũ capiunt, obiter admittere; idemq; mox per fistulam, vt Cete reddere. Quæ sanè sententia ab Aristotelis placitis non abhorret, in quibus sic scriptum reperio. Fistulam ante alueum positam supra brachia gerit cauam, qua mare transmittit, quantum suo admiserit alueo, quoties aliquid ore capit. quæ sic tradit Plinius. Est Polypis fistula in dorso, qua transmittunt mare. *Dalechampij error.*

CAPIENDI RATIO.

FACILIS est eorum captura. Nam vel strepitu audito, vel piscatore viso, minimè cedunt, aut fuga sibi consulunt, vt reliqui faciunt pisces, sed aut
B saxis, quæ in promptu fuerint, se applicãt, aut captãtis manum apprehendunt, & cruribus se alligant. Est nihilominus capiendi quędam inuenta ratio, cum captu difficilem esse dicat Antonius Liberalis, quod se ijs, quibus adhæserit locis, assimilet, atque colorem soli suprà quod fertur, æmuletur, vt ab eo discerni nequeat. *Li. Mirab. nar.* Oliuæ germina, quæ ab ijs amari diximus superiùs, piscatores colligant, vt scribit Oppianus, in fascẽ, plumboq; in medium indito, à nauicula trahunt: quem statim amplexus aliquis Polypus, hæret, neque remittit, ne in nauim quidem pertractus. Tarentinus ceu escam ad Polypos capiendos tenues Mormures circa robustum quid vinculo deligari scribit, item Vocarim, & Aradas. Polypus, inquit, autor de Natura rerum, cornu cerui, vel storacis (styracis) sicci suffitu delubitur, & deprehenditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat vasa (nassas) venantium. Idem Tarentinus pro Polypis, & Sepijs capiendis ex salis hammoniaci drachmis sex, butyri caprilli drachmis octo, optimè leuigatis molle collyrium facit, quo aut funes ipsos, aut validas vittas inũgit, pisces siquidẽ peredentes haud facile diuellentur: tu verò adstans extrahito, injicitoq; in scaphã Carabos, Buccinas, Purpuras, & alios quicunque fuerint pisces. Bellonius esca captos facilè
C in sublime efferri testatur: sed vbi extracti extra aquam aërem senserint, mox elabi. Quamobrem veteratores Polypos antiqui vocarunt. Teste eodem Perenses piscatores eos retibus capiunt in Propontide, vt alios pisces: captorum autem brachia diducũt, & explicant, dentibusq; eorum rostrum confringunt: nisi enim occiderent, è cymba effugerent; *Obser. lib. 1. cap. 74.* Sed quia quandoque petris tam firmiter adhærescunt, vt vix auelli queant, cunila admouenda est: ita enim protinus resilient, inquit Plinius. Simocatus ait Piscatores Polypum petris tenaciter adhærentem, dulci aqua perfundere, & facile auellere: *Lib. 7.* Athenæus verò, si quis ante cubilia salem asperserit eos statim egredi: à Cancri chelis retentos admoto ipsis gramine liberari Gaudentius Merula. *Lib. 3. memor.* Facile autem eorum fæminæ capiuntur à partu teste Athenæo, & mares à coitu, vti Oppiano placet. *Lib. 7.* Languidi enim tunc sunt, & imbecilles.

NIDVS, SEV CVBILE.

POLYPI habitaculum θαλάμην vocant Homerus, Athenæus, & Ae-
D lianus: Latini quidam nidum, alij rectiùs cubile transferunt, hoc enim sibi struit Polypus, non solum pariturus, sed aliàs etiam, vt putat Zoographus. Conchas tenuiores, scabrasq; efficere circum se, velut loricam duram, eamq; modo ampliorem, quo ipsi sunt ampliores, atque de ea quasi latibulo, aut casula quadam prodire aiunt, inquit, Philosophus. *E Conchis construunt nidum.* Et alibi: Conchulis maximè extringentes carunculas vescuntur: vnde fit, vt eorum cubilia cognoscant, qui venantur congerie testarum. Idem ex Philosopho scripsit Athenæus. *Lib. 7.* Cũ æstu maris Vlysses in littus abreptus esset ait Homerus, eius cutem sic laceratam fuisse à scopulo,

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδος θαλάμης ἐξελκομένοιο
Πρὸς κοτυληδονόφιν πυκιναὶ λάϊγγες ἔχονται. id est
Sicut Polypodis è suo domicilio extracti
Acetabulis multi lapilli adhærescunt.

Vbi

Vbi Spondanus ait Homerum hæc de Polypo in siccum exeunte scribere, quòd dicat Aristoteles cubile suum ex Conchis tenuioribus scabrisq; esse constructum. Verùm per λαΐγγες intelligi posse puto, non solùm lapillos, sed & tenuia fragmenta testarum, ac similia aspera quæuis, ex quibus suum cubile construit Polypus. Albertus Magnus nescio quid super hac re somniet, inquiens nidum construere è lignis, inque eo parere. E

λαΐγγες.

SEXVS.

Histor. 5. cap. 12. Histor. 5. cap. 6. Lib. 7.

DOCET Aristoteles discrepare Polypum marem à fæmina, eò quod capite est productiore, & quod genitale piscatores appellant, albidum brachio continet. Nam antea hæc scripserat: Marem nonnulli aiunt gerere quod genitalis speciem referat suo brachio, in quo duo amplissima acetabula habentur. Neruo id quasi constare porrectum ad medium vsque brachium confirmant, totumq; nari fæminæ annecti. Athenæus non ausus est hanc partem vocare genitale, sed genitali esse simile, hunc Philosophi locum secutus. Nam quamuis superius vocet αἰδοῖον, id est genitale, loquitur tamen ex piscatorũ sententia, ex quorum opinione, & hęc tradit alibi, Brachio, inquit, vltimo (quod & acutius, & solum albicans est, & parte sui extrema bifurcatum, dorsoque annexum) in coitu vtitur. Hunc Polypi pedem (ni fallor, inquit VVottonus) Plinius caudam vocat libro nono: Cauda, inquit, quę est bisulca, & acuta, in coitu vtitur. Alibi Aristoteles aliam ponit sexus vtriusque differentiam, quæ nunquid omnibus conueniat Mollibus, an verò Polypis tantùm peculiariter, difficile est ex ipso cognoscere: Nam cùm quomodo Mollia atramentum effundant, quidq; singula per dorsum in prona corporis parte solidi contineãt, ostendisset, Polypumq; nihil eiusmodi duri, ac solidi continere, hæc verba subnectit. Differunt fæminæ à maribus, quia in mare meatus ille subditus gulæ à cerebello in ima alui pertendit, idque ipsum ad quod fertur, speciem mammæ imitatur. In fæmina duplex idem illud, supraq; habetur. Vtroq; tamen in sexu corpuscula quædam rubentia parti eiusmodi subiuncta spectantur. F

COITVS, PARTVS, INCVBATIO. G

Histor. 5. cap. 12. Lib. 7. Lib. 7. 5. Histor. cap. 12. Histor. 5. c. 6. de gen. 1. cap. 15.

CVM latent, latent autem circiter duos menses, vt testes sunt Aristoteles, & Athenæus (quanquam Plinius Polypos, binis mensibus condi velit) idq; hyeme, tunc coire scripsit ex Aristotele Athenæus, numerosaq; prole fœcundos esse. Locus autem Aristotelis hic est. Polypus, hyberno tempore coit, verno parit. Eodemq; teste Mollia vt Polypi, Sepiæ, Lolligines modo eodem omnia coeunt. oribus enim inuicem admotis, complexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. Ergo Polypis coitus cum alter capite vulgo appellato in terram verso, nitibundoq; explicat, porrigitq; sua brachia, alter superuenit, passisque brachijs singulis ad singula subiacentis acetabulorum conceptu mutuo adhærescit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere quod genitalis speciem refert suo brachio, in quo duo amplissima acetabula habentur, neruo id quasi constare porrectum, ad medium vsque brachium confirmant, totumque nari fęminæ annecti. Quod sic transcripsit Plinius. Polypi (nempe superueniunt) crine vno fęminæ naribus annexo. ad quæ verba notat Dalechampius, Plinium apud Aristotelem legisse μυκτῆρι pro φυσητῆρι, huncq; Gazam esse secutum, quando, inquit, crine vno fistulæ adnexo. Et paulò infra idem Plinius: sed Polypi in terram verso capite coëunt. Quod enim vltimi brachij parte extrema bifurcata, quam putant VVottonus, & Saluianus caudam bisulcam à Plinio appellari, in coitu vtatur, falsum esse scripsit Aristoteles, inquiens: Meatus ille interior idem excrementi, & Vuluæ est, tum in Mollibus, tum in Crustatis. Est enim qua semen genitale per meatum emittant, idq; parte corporis supina, qua putamen distat, & mare illabitur, faciunt. Quamobrem ea parte mas cum fæmina copulatur. Nam si mas, siue semen, siue membrum, aut aliquam virtutem, siue vim aliam mittat, admoueri ad meatum Vulualem necesse est. Crinis verò insertio maris Polypi per fistulam, qua piscatores crine coire Polypos aiunt, H

Lib. 9. c. 5

De gen. ani. 1. c. 15

complexus

A complexus gratia fit: non quasi instrumētum id sit vtile ad generatiōnē: etenim extra meatum corpusq; est. Hæc ille; cui quoque subscribit Rondeletius. Cùm enim ex Aristotele dixisset brachio vno, quod pudendi speciem referat, & in quo duo sunt acetabula coire quorundam sententia, hęc subdit verba. Sed hæc, inquit, somnia esse anatome certò demonstrat. Mihi sæpius Polypos dissecanti, nunquam visa sunt acetabula ista maiora in vno brachio quàm in alio, preterquam primo & maximo Polyporum genere, in quo non duo in vno brachio, sed quatuor in quatuor brachijs acetabula prę cæteris omnibus maxima comperias, in alijs generibus minimè. Quod si semen (per) hæc emitteretur, necesse foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: fæminam quoq; eodem meatu semen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non posse fatebuntur omnes, qui Polypos viderunt: & ouorum in inferiori alui loco situs necessariò conuincit alio quàm brachij acetabulo oua edi. Quocirca mihi vera eorum videtur sententia, qui fistula parere affirmarunt. Hęc Rondeletius. Eos autem fistula parere, Aristotelis, & Athenæi quoque fuit opinio. is enim loquens de omnibus mollibus: Pariunt, inquit, ea corporis sui parte, quæ fistula dicitur. Et eum secutus Athenæus: fistula, inquit, quæ corporis meatus est oua racematim B pariunt. Plinius tamen ore eos parere scribit. Longo tempore coitum absoluunt, vt idem ex Philosopho tradit, adfertque rationem: quia, inquit, sanguinis sunt expertes. Pariunt autem oua, de quibus multa Philosophus. Ouum, inquit, veluti cirrum edit fructui populi albæ simile. Perquam fœcūdum hoc animal est. Nam de eo, quod ediderit, copia innumera prouenit. Et rursus. Ouum Polypi vnum incomptum foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atque ęquabilem continens. Tanta est eius oui vbertas, vt vas impleat amplius capite Polypi ipsius. Rationem quoque alibi reddit, cur eiusmodi ouum sit simplex. Ouum, inquit, maximè indiscretum est in Polypis, vt simplex esse videatur: cuius rei causa est forma corporis, quæ similis vndique est. Et rursus: Polyporum, ouum simplex est. causa est forma eorum vteri, quæ specie rotūda, conglobataque est: fissio enim eius iam repleti incerta est. Quale autem ouum edat, quo loco, & quo tempore ex eo fætus excludatur, quantaque sit eius oui fœcunditas, alibi pluribus sic docet. Mollia copulatione, & venereo coitu, ouum concipiunt candidum, quod indies arcedinum (arenidum legunt alij, quod est cute, & testa duta obtectum) quale illud crustati generis euadit. Edit Polypus suum ouum, vel in cubilibus, vel in figulino, vel in aliquo C alio cauo, simile labruscæ florentis racemulis (βοτρυδὸν, racematim cohęrens) aut fructui populi albæ, vt iam dictum est. Pendent vtique per cubile oua tanta fœcunditate, vt collectis vas impleatur longè amplius, quàm caput sit, quo continebantur. Polyporum itaque ouis diebus quinquaginta maximè ruptis, Polypuli modo Araneorum perquam multi exserpunt, quorum natura figillatim nondum conspicua est, quanquam forma satis tota apparet: sed ob exiguitatem, imbecillitatemque copia interit. Iam nonnulli adeò spectantur exigui, vt nulla partium consteut distinctione, quamuis ad tactum moueantur. Quę ferè cuncta sic interpretatus est Plinius. Polypi vere pariunt oua tortili vibrata (melius similata in castigato codice legitur, vt notat Saluianus) pampino tanta fœcūditate, vt multitudinem ouorum cuncti recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Autor de Natura rerum. itemque Albertus Magnus in nido ex surculis, & lignis constructo spargere oua sibi cohærentia tradunt. Ait insuper Aristoteles, oua iam absoluta ab eis foueri, nec ad pastum interim prodire. Et alio in loco, Polypus fæmina, inquit, modo incubat ouis, modo in ore sui cubilis assidens brachium super ouis exporrectum tenet. Quod sic transcripsit Plinius: D Polypus fœmina modo in ouis sedet, modo cauernam, cancellato brachiorum implexu claudit. Eadem quoque habet Athenęus: Fæmina verò, inquit, nunc oua corpore fouet, nunc ostio cubilis assidens super ea brachia porrigit.

Histor. 5. cap. 6. *Lib. 7.* *Lib. 6. ca. 51.* *Histor. 5. cap. 12.* *Histor. 4. cap. 1.* *De gen. 3. cap. 8.* *Histor. 5. cap. 18.* *Lib. 9. cap. 51.* *Incubatio.* *Histor. 5. cap. 18.* *Lib. 9. cap. 51.* *Lib. 7.*

ÆTAS.

QVAMVIS in centum partes dissectus Polypus viuat, vt plurima exanguia, præsertim insecta, tamen breue ipsi æuū natura concessit. bienniū enim vix egreditur, vt testarum reliquit Aristoteles, his verbis: Genus, inquit, Polyporum magna ex parte biennio viuere non potest: sua enim natura tabi obnoxium est. Cuius rei inditium cum pressus Polypus aliquid subinde humoris emittat, demumq; absumatur totus; quod fæminis à partu potissimùm incidit. Stupent enim fæminæ, vt neque vndis iactatæ sentiant, & manu vri-

Lib. 9. Histor. cap.

nu vrinantis de facili capiantur. Sordeſcunt etiam, nec præterea aſſidendo venari poſſunt. Mares verò alueo tument, & in mucorem lenteſcunt. Indicium, ne bimatum compleant, eſſe videtur, quòd ab ortu eorum, qui æſtate fit, ad autumnum non facilè grandem Polypum videris, cùm paulò ante id tempus prægrandes ſpectentur. A partu ita ſeneſcere, debilitariq; tam marem, quàm fœminam ferunt, vt vel à piſciculis deuorentur, & facile à ſuis detrahãtur cubilibus, cùm antea nil tale ijs vſu eueniat: tum verò paruos, nouelloſq; quamuis recens natos, tamen nullo eiuſmodi malo affici narrant: quinimo validiores eſſe, quàm grandes confirmãt. Hactenus ille, quem ſecutus Plinius, Polypi, inquit, binis menſibus conduntur. Vltra bimatum non viuunt. Pereunt autem tabe ſemper: fœminæ celeriùs, & ferè à partu. Athenæus ὁ Πολύπους, inquit, συντηκτικός ἐστι, ex Ariſtotele. συντηκτικὸς autem dicitur in liquorem ſolubilis. habet enim patibilem qualitatem τοῦ συντήκεσθαι. Plinius tamen Polyporum σύντηξιν tabem appellauit, quē Gaza etiam eſt ſecutus. Aelianus autem tam breuis huius vitæ rationem profert, libidinem ſcilicet in maribus, ac nimiam ſalacitatem, in fœminis verò partum frequentem. Inquit enim: Ex piſcibus libidinoſiſſimum Polypum, eatenus flagrãti veneris cupiditate incendi ferunt, dum & omnibus corporis viribus exhauſtis debilitatus, & ad natandum, & cibaria inquirenda tantoperè infirmus factus fuerit; vt poſtea alijs præda efficiatur. Tùm enim paruuli piſciculi (tum cancelli) tum cancri ipſum exedunt, & conficiunt. Quamobrem eum non amplius anno viuere dicunt, fœminamq; etiam propter crebros partus ocyus conſumi. Hæc ſanè ab Oppiano tranſcripta videntur, qui ſic cecinit Laurentio Lippio interprete.

Libro 9. cap. 30. — *Lib. 6. de Animal. capit. 38.* — E — F

Exitium & triſtes tedas commiſcet in vnum
Polypus, & miſeram vitam cum ſpermate fundit.
Non coitu ceſſat, donec deliquerit artus
Robur, & abſumpta fuerint in corpore vires,
Atque ipſe in fulua iaceat proſtratus arena
Seminecem ſicca lacerant tellure iacentem
Carcenades miſeræ, & Cancri, multiq; natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat.
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.
Sic perit in coitu piſcis, ſic lumina claudit. G
At ratione pari torquetur fœmina partu,
Extremumq; diem claudit, fœtumq; reſoluit,
Non oua vt piſces alij ſemota recluſo
Ventre edit, magno partus cruciata dolore
Iuncta racematim gignit, quæ vulſa meatus
Fortè per anguſtos veniunt, perimuntq; parentem,
Non annum excedunt, tedis moriuntur in ipſis
Cum triſti veniunt crudelia funera partu.

MORES. INGENIVM. SAGACITAS.

THENÆVS Polypum ἀνόητον, Plinius brutum vocat, quaſi rationis expertē, quòd ad manum hominis adnatet, nec perſequentem, venantemuè refugiat. Eſt nihilominus in re familiari callidus, ac ſapiens. Omnia enim in domum comportat teſte eodem, dein putamina eroſa carne egerit, adnatanteſque ad ea piſciculos venatur. Eadem ferè ſic Ariſtoteles: Polypus fatuus quidem eſt, cum ad manum demiſſum hominis accedat, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & ſuo in domicilio recondat, cùmque conſumpſerit quantum vtile ſit, abigit teſtas, & cancrorum cruſtas, & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum. & paulò pòſt, Conchas, inquit, tenuiores, ſcabraſque efficere circum ſe, velut loricam duram, quamque eo ampliorem, quo ipſæ ſunt ampliores, atque de ea, quaſi de latibulo, aut caſula prodire aiunt. Vnde Antigonus, Polypum (inquit) alimenta reponere ait Ariſtoteles in ſuas cauernas, & conſumptis, quæ vſui erant, inutilia reijcere; piſciculoſque ad eiecta cōueniētes captare. Cōchas quomodo diſcuneet, & earum

Libro 7. Lib. 9. capit. 29. Lib. 9. capit. 29. Lib. Hiſt. 9. cap. 37. — H — *Mirabil. narrat.*

A neet,& earum carnes depaſcatur,audi ex Plinio: Non ſunt, inquit, prætereunda,& Lucio Lucullo proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebuis Niger è comitibus eius prodidit,auidiſſimos eſſe Concharum; illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, vltroq; eſcam ex prædante capere. Carent Conchæ viſu, omniq; ſenſu alio, quàm cibi & periculi. Inſidiantur ergò Polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus, ne palpitatu eijciatur, ita ſecuri graſſantur,extrahuntq; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. Hactenus Plinius. Ariſtoteles ait Conchulas ab eo complexu crinium frangi,tantumq; ipſi ineſſe roboris mirum,æquè atque ea ſolertia,qua eum vti ſcribit Plinius,cùm Conchas venatur. Facilius tamen,quod ſcribit Ariſtoteles, crediderim. quippe qui teſtetur alibi omnes Polypi partes, omniaque membra robuſtiſſima eſſe excepta ceruice, tangere item,ac tenere brachijs ſupinis,membranamq;his interiectam totam extendere. in arenam tamen elapſo,facultatem apprehendendi, retinendiq; nullam eſſe. autorq; eſt Maſſarius comprehenſum hominem in terram deijcere. In hunc autem modum inſidias piſcibus molitur, vt ſcribit Aelianus. ſub ſaxa ſubtectus deſidet,& in harum colorem ſe mutat, vt ſaxum eſſe videatur piſces ad eum tanquam ad ſaxum adnatantes, incautos ſic brachijs ſuis tanquam retibus capit. Id teſtatur Philoſophus hiſce verbis: Sui mutatione coloris venatur piſces, trahit enim ſibi colorem ſimilem, ijs quibus appropinquarit ſaxis: quod etiam cùm meruerit, facit. Et Plinius; colorem, inquit, mutat ad ſimilitudinem loci, & maximè in metu. Eadem cecinit Oppianus his verſibus, interprete Lippio.

Lib. 9. cap. 30. *Lib. 9. cap. 30.* *Lib. 1. Var. hiſt.* B *Hiſtor. 9. cap. 37.* *Lib. 9. c. 29* *Hal. lib. 2.*

Polypodon fraudes populos vulgantur in omnes,
Qui ſimilem petræ magnum flectuntur in orbem:
Nexibus & ſpiris hominem piſcemq; rapacem
Sic ſubterfugiunt aſtu, vitamq; tuentur.
Si paruos videant piſces prædamq; minorem,
Rurſus & in piſcis formam vertuntur, & arte
Perquirunt victum funeſtaq; fata repellunt.

Canit quoque hæc Ouidius, docens vnà quàm cautè piſcatores venantesq; illudat, circũrodens hamum quo ipſum venari cupiunt,& expuens, ait enim. *In frag. de piſc.* *Quam cautè hamum circum rodat.*

At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
C *Polypus hæret, & hac eludit retia fraude.*
Et ſub lege loci ſumit mutatq; colorem
Semper ei ſimilis quem contigit; atque vbi prædam
Pendentem retis auidus rapit: hic quoque fallit
Elato calamo, cùm demum emerſus in auras
Brachia diſſoluit, populatumq; expuit hamum.

Quæ ex eodem poëta ſic notauit Plinius; Polypum, inquit, hamos appetere, brachijſque complecti, non morſu nec prius dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut harundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit. *Li. 12. c. 9.* Hunc fortè Plinij locum ſecutus Iſidorus Polypus, inquit, id eſt multipes, plurimos enim nexus habet. iſte ingenioſus hamum appetens brachijs complectitur nõ morſu, nec prius dimittit, quàm hamum circumroſerit. Cęterùm vt ad coloris mutationem reuertamur: de hoc inter ſe non conueniunt autores. Sunt enim qui in omnem ſe colorem mutare affirment, excepto albo. *Coloris mutatio.* Sunt qui petris quibuſuis ſe aſſimilare dicant, vti Theognis, & Phocillides, nec non & Ion apud Athenęum, in Phœnice tragœdia ſic inquiens: *o Lib. 7.*

D Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναις ἄναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπουν χρόος,

Quæ ſic vertit Dalechampius.

Saxatilemq; cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Ibidem in vulgatis editionibus ſcriptum inuenio Polypum petroſis locis tantùm ſe aſſimilare ex Theophraſti libro, qui inſcribitur de ijs qui colorem mutant. Θεόφραστος δὲ inquit, ἐν τῷ περὶ τῶν μεταβαλλόντων τὰς χρόας, τὸν πολύποδα φησὶ τοῖς πετρώδεσι μάλιστα μόνοις συνεξομοιοῦσθαι. Vbi Dalechampius vocem πετρώδεσι aufert, ſic hunc locum exponens: Theophraſtus libro de ijs quæ colorem mutant, ſcribit Polypum ijs locis fieri ſimilem quibus ſe admouerit. Quam Dalechampij lectionem improbat Iſaacus Caſaubonus, verius eſſe inquiens aliquid deeſſe, quàm ſupereſſe; indeq; in quibuſdã liberis lacunæ nota poſitã,& ſic legendum cenſet, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα ἢ μόνοις τόποις συνεξομοιοῦσθαι.

hoc eſt ſaxoſis maximè, aut ſolis locis aſſimilari, ſed hęc quoque lectio præterquam quòd falſa ſit, duriuſcula mihi viſa eſt. quare lego, τοῖς πετρώδεσι μάλιστα τόποις ἐξομοιοῦσθαι. Non enim Polypi ſaxoſis tantummodo locis ſe ſimiles faciunt, vti prædictæ lectiones docere videntur, itemq; autores, quos ſuprà enumeraui, ſed alijs etiam rebus, quibus adhæſerint, maximè tamen ſaxoſis. Nam Antigonus inquit in mirabilibus narrationibus, colorem non ſolùm imitari lapidum, ſed & aliarum rerum, quibus appropinquauerint: & eodem in libro alibi colorem ſoli, ſupra quod fertur, æmulari tradit. & Iulius Scaliger eum arenæ colore ſimilem facere canit hiſce verſibus: E

In Atha.

Et concolores, rupibus, ſaburriſq;
Cirris doloſi Polypi anchoræ ritu
Salacioſo, & turbido in freto freti.

Quapropter cùm Plutarchus, Oppianus, & Aelianus dicunt eum ſe in talem mutare colorem, quali ſaxum eſt, ad quod accedit, nō inficiantur alijs præterea rebus aſſimulari poſſe. ſed cùm plerunque circa ſaxa verſetur, indifferenter ſaxum, pro alia quauis re, in cuius colorem ſe mutare ſolet, vſurparunt. Cur autem colorem mutet inter problemata à nobis quàm exactiſſimè dicetur. Interim quo aſtu venetur, occidatque cruſtacea, præſertim Carabos, qui alijs quam Conchæ, ſunt armis prędití, dicemus: qua in re ſubſequentes hi Oppiani verſus, nobis quàm pleniſsimè ſatisfacient. Canit igitur eodem interprete Lippio. F

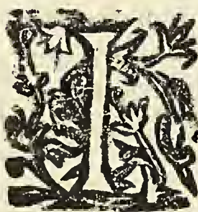
Cruſtacea quo aſtu venetur.

Et fortem, & celerem duris, & Carabon armis
Polypus occidit, quamuis ſit robore multò
Inferior: curua ſpectat ſub caute quietum,
In dorſum irrumpit, ſinuataq; vincula nectens
Comprimit, & longis ex omni parte flagellis
Obſtruit, & pedibus paſſis ſpiracula ſumma,
Nec ſpirare poteſt, nec miſſos pectore rurſus
Accipere aerios flatus (à piſcibus vſque
Alterno trahitur, flatuq; remittitur aer)
Carabus oppreſſus liquidis nunc fluctuat vndis.
Sæpè reluctatur, nunc petra illius opaca,
Immotusq; manet, nec tanto marte duellum
Detractat, fulua moriens procumbit arena. G
Et veluti paruus infans circum vbera caræ
Nutricis, lac dulce trahit, ſic Polypus vtre
De curuo ſorbet carnes, & mergit in aluum.

Iam verò à Polypo matrem confici, vbi natus eſt, autor eſt Pierius Valerianus; nullum tamen citat autorem. Fieri hoc ea ratione poteſt, quatenus poſt partum, qui numeroſus eſſe ſolet, moritur mater: quo tempore fit eſca ſuis Polypodijs.

Matrē conficit. Lib. 14. hieroglyp.

ANTIPATHIA.

NNATVM eſt Polypis odium cum Locuſta, ſiue Carabo, Cammaro, & Aſtaco, item Congro, & Muræna: quorum quædam, quin pleraque ſuperant, & à quibuſdam ſuperantur. Polypi, inquit, Ariſtoteles Locuſtas vincunt: atque adeò, vt ſi iiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu moriatur. Quę ſic notat Plinius: Polypum, in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Et Aelianus: Tam vehementer, inquit, Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem retiambo comprehendantur, hæc continuò moriatur. Idem repetit ferè alibi, ſimulque aſtum, quo Locuſtam ſuperat, exponit his verbis. Locuſta ideò inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cùm illius brachia circumplexus fuerit, aculeis, quos in dorſo ſitos habet, præclarè cōtemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta, à Polypo ſummè refugit. Eadem cùm nullius rei metu afficitur, tum antè verſus progreditur non prætenſis quidem, ſed obliquis, & demiſſis in latera cornibus, vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. ſin fugit, & retrocedit: tum penitùs dimittit, & laxat ſua cornua: & tanquàm remis altiùs demiſſis ſcapham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. Hęc Aelianus. Bellum quoque ei eſſe cum Congro Ariſtoteles aſſeuerat, ab eoque, quem vincunt Locuſtæ, ſuperari; non tamen edi ob lubricitatem corporis. Pauet Locuſtam, inquit, Plinius, H

Hiſt. 8. capit. 2. Lib. 9. capit. 62. 10. de Animal. c. 38. Lib. 9. de animal. capit. 25.

Hiſt. 8. capit. 2. Lib. 9. capit. 62.

A nius, Conger: rursus Polypum Congri lacerant. Sed Murænæ, non Congro hæc Aelianus tribuit, sic scribens: Malum ingens, & morbus agrestis, & inhumanus, inimicitia, atq; odiũ inhærens, penitusq; insitum, quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atque implacabile: Murena cum Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atque infestissima. Murena Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: post autem in eius ventrem subiens, ijsdẽ malis eum, vt verisimile est afficit. Hic enim è genere natantium est, ille verò serpentium more graditur. Quod si Polypus in saxorum colorem se vertat, nihil ei astutię hæ fallaces prosunt: Muræna enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locustas à se cõprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhaurit. Hæc quoque sic cecinit Oppianus, interprete Lippio.

Lib. 1. capit. 32. de Animal.

Ex scopulis Muræna ruit furibunda per vndas
Perquirens gratum victum per littora summa,
Polypoda inquirit letum prædamq́; petentem,
Ille metu pauidus spectat, metuitq́; natantem
B *Per tumidas vndas, atque horrida bella parantem.*
Nec vitare potest, nec cauta occurrere fraude.
Hostis purpureum rictum Muræna reuincit,
Polypus extemplo contra pugnare coactus
Vertitur, & spiris, & magnis nexibus illa
Arcet, sub vario flexu, firmisq́; flagellis
Nititur, vt pedicas Murænæ, & vincula dura
Præpediat, sed nulla fuga est, nec lubrica membra
Elabi possunt, Muræna fluit velut vnda:
Nunc hostis circa collum, nunc tergora circum,
Nunc circa caudam sinuosa volumina torquet.
Sic homines dura qui exercent membra palestra
Ostentamq́; diu robur, de corpore sudor
Effluit assiduus, multa contenditur arte:
Atque vndæ in morem nixus luctator vterq́;
C *Fluctuat, & contra magna vi brachia versat.*
Polypus extensos iactat nullo ordine ramos
Et sudans vann contorquet membra palestra,
At Muræna ferox rapido dat vulnera dente,
Dilaniat, partes miserum confringit in omnes.
Nam membra in ventrem partim merguntur; at illa
Ore volutantur crudo, subiguntur acutis
Dentibus, hi laceri viuunt sub dentibus artus:
Atque reluctantur, mortemq́; repellere tentant.
Et veluti annosus ceruus cui cornua fronte
Sunt ramosa, petit densa vestigia syluæ
Serpentis, nactusq́; locum, tum naribus illum
Attrahit è lustro, figitq́; in corpore dentes,
Implicitus genibus serpens fera pectora nexu
Deuincit, collumq; tenet, semesa vorantur
D *Partim membrorum, partim lacerantur acutis*
Dentibus, & diri cerui laniantur in ore.
Sic miseri piscis luctantia membra mouentur.
Consilium misero, vel quid prudentia prodest?
Quid prodest lapidis proprium sumpsisse colorem?
Quid toties vitasse necem? vitasse voraces
Sub petra pisces; si non latuere dolosæ
Murænam fraudes? sola hæc deprehendere mentem,
Sola dolos potuit, vanasq́; eludere fraudes:
Tum fœdam, & miserata necem, & crudelia fata
Polypus in scopulis duris laceratus inhæret.
Assidet hæc iuxta subridens, verba mouere.
In piscem credas hæc scommata dira referre.

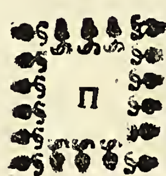
Te vafer occultas? non ſperas fallere demens? E
Experiar num te ſcopuli tutentur, & antra:
Aut ſpelunca tegat quæ portis clauſa repentè
Arripiat, raptum ſubito te mergat hiatu.
Te retro pauidum ex antro conuellere poſſem.
Polypus heu dirum confoſſus vulnere multo
Non duros ſcopulos, deprenſaq; ſaxa relinquit
Implicitus ramis dura ſub caute reuinctus;
Donec ſola loco reſtant connexa flagella.

Lib. de ſoler. anim. — *Lib. 1. de anim. c. 37*

Teſtatur Bellonius, cùm apud Epidaurum Murænas ſecaret, earum ventriculos cirris Polyporum refertos comperiſſe. Plutarchus Polypum ſibi à Muræna, & Congro metuere verum eſſe ſcribit, quod ab hiſce malè tractetur, neque lędere viciſſim poſſit ob lubricitatem elabentes. Sicuti rurſus Carabum illos ſuis cirris in complexũ venientibus vincere: quòd tenuitas eorum non ſit aduerſus aſperitatẽ Carabi auxilio; hunc tamen perire Polypo ſua acetabula intrudente. Horum omnium mutuum odium pulchrè ſuis iambis complexus eſt Philes, vnam etiam Aſtacũ ijs annumerans, qui Polypum extimeſcunt. Albertus Magnus, F ait ſe ab expertis audiuiſſe Denticem, ſiue Dentatum cum Polypo pugnare: & quoniam extra cubile ipſum Dentex extrahere non poteſt, fluctuare ante oſtium antri, ſiue cubilis tanquam mortuum: hoc incautus vbi viderit Polypus, ad eum brachia ſua extendere, vt attrahat, & deuoret, brachium autem ſubito ore comprehendi à Dentice. In Polypos inquit Aelianus, ſi quis rutam inijciat, immobiles manere in ſermonem hominum venit.

DENOMINATA.

Lib. 2. de morb. mul. — *Polypodiũ herba.* — *Hiſt. pl. 9. cap. 14.* — *Lib 4. cap. 188.* — *Lib. 26. c. 8.*

Ολιπόδια dicuntur apud Ariſtotelem, & Athenæum Polypi parui, fętuſuè recens nuper ex ouis natus: à Cœlio Rhodigino non rectè Pólypia, calami, aut memorię forte lapſu. Hippocrates quoque Polypodia cum Bolbidijs (quæ & Polyporum ſunt ſpecies) aliquando nominat. Πολυπόδιον quoque herbæ G eſt nomen apud Theophraſtum, & Dioſcoridem. Plinius Polypodion, inquit, noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. radix acetabulis cauernoſa, ceu Polyporum cirri, in petris naſcens. Πολυποδώδης Polypis abundans, vel Polypo ſimilis: Τά πολυποδώδη, quæ è Polyporum ſunt genere. Πολιποδίνη, ſpecies quædam Polypi, de quo capite ſequenti.

MYSTICA. MORALIA.

Lib. 7. — *Non poſſe ſuauiter viu. ſec. epicur.* — *Animi vis.* — *Adulator.* — *Academici* — *Dialectica* — *Hexam. c. 8* — *Homo ſit proprijs cõtentus.*

ABVERE etiam Polypi ſuos apud mortales cultores, nam olim circa Troezenem, vt Clearchus apud Athenęum commemorat. Polypum, quem ſacrum vocant, neque eum quem Remigantem (κωπηλάτην, Nautilum intelligit) fas erat venari; nimirum ceu res ſacras. Plutarchus animæ vim, ac facultatem Polypo comparat. Enim vero, inquit, animus res H eſt, minimè iners, aut exilis, aut abiecta, neq; cupiditates ſuas quomodo Polypi flagella ſua, tantum vſque ea, quæ eſui ſunt, extendit. Sed has celerrimè præcidit ſacietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Alibi rurſus ait à principali animę facultate, ſeptem veluti partes enaſci, inque corpus extendi, ſicuti brachia à Polypo. Eidem quoque aſſimilatur adulator, vt in hieroglyphicis, & prouerbijs dicetur. Academicos Polypis ſimiles eſſe dicebat Carneades. Vt enim hi præ fame ſuoſmet cirros depaſcuntur, ita illos aucta iam doctrina peritiores factos, in ſuaſmet opiniones mox graſſari, eaſque deſtruere. Stobęus verò refert hoc Carneadem de Dialecticis dixiſſe. Polypi naturam deſcribens Diuus Ambroſius hominem inſtruit, vt proprijs contentus, nec alios circumueniat, nec aliena inuadat, ſic inquiens. Et quia de aſtutia cœpimus ſermonem ſubtexere, qua vnuſquiſq; fratrem ſuum circumuenire, & decipere nititur, & in nouas ſe fraudes componere: vt quem vi obtinere non poteſt,

A test, circumscribat dolo, & fuco quodam artis obducat: fraudulentum illud Polypi ingenium non præteribo, qui vadoso in littore petram nactus, affigitur ei, atque eius nebuloso ingenio colorem subit, & simili specie terga obductus, plurimos piscium sine vlla suspicione fraudis allapsos, dum notam non præcauent, & saxum opinantur, cassibus furtiuæ artis includit, & sinu quodam suæ carnis intercipit. Sic spontanea venit præda, & talibus capitur argumentis; qualia sunt eorum, qui ingenium suum sæpè commutant, & diuersas nocendi artes mouent, vt singulorum mentes, sensusq; pertentent, cum continentibus cōtinentiam prædicantes, in cœtu intemperantium tanquàm deuij ab studio castitatis, & demersi intemperantiæ volutabris: vt qui eos audiunt, aut vident, incauta facilitate se credāt, eoque citiùs labuntur, dum distinguere non norūt, nec cauere, quod noceat: dum grauior sit, & magis noxia improbitas, benignitatis obūbrata velamine. Et ideò cauendi sunt, qui crines suæ fraudis, & brachia longè, lateq; dispergunt, vel speciem induunt, multiformē. Et isti enim Polypi sunt, nexus plurimos habentes, & callidorum ingeniorum vestigia, quibus irretire possint, quidquid in scopulos suæ fraudis inciderit. Et paulò pòst concludens, inquit: Vtamur ergo ingenio ad quærendam gratiam, & salutē tuendam: non ad alie-

B nam circumscribendam innocentiam. Licet nobis vti exemplis marinis ad profectum nostræ salutis, non ad alienum periculum. Hactenus D. Ambrosius: Possunt etiam Polypis diuites assimilari; vt enim illi suis pedibus plenis acetabulis, scopulis, & lapidibus tam fortiter supini, & auersi adhærent, vt vix auelli possint, nisi fœtida adhibeas: ita etiam suis voluntatibus, ac desiderijs, quæ fluxa tantùm, ac mundana respiciunt, auersi inhærent, donec tandem Deus tanquàm piscator egregius mortem, tanquàm fœtidum quendam odorem naribus admoueat, & ad sanā mentem reuocet. Diabolum quoque exprimit Polypus. Is enim facilè homines dum grata suggerit, & oblectamenta proponit, falsos blanditijs suis, nisi Dominus tueatur, in abyssum, & gehennam, ceu in casses quospiam abripit, non aliter ac Polypus incautè hominem è naui brachiorum suorum complexu in altum pelagus detrahit, nisi ab aliquo sociorum ense rescindatur, ne pars syncera trahatur, vt inquit ille. Scorta item Polypi sunt; nam & hæ amatores suos, quos vel semel tantummodò, ceu Polypus brachijs amplexę sunt, ita tenaciter detinent in illicito sui amore, vt à diuina gratia abstrahant, & non solùm in profundum illud peccatum immergant, sed & Iro sępe pauperiores reddant, nisi principijs illi obstent, nec se vinci patiantur. De istius-

Diuitiæ.

Diabolus.

Mulier mala.

C modi mulieribus loqui videtur Ecclesiastes: *Inueni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorū est, & lagena cor eius, vincula sunt manus eius*, & alibi, *à carnibus tuis abscinde illam, ne te abutatur.* Quemadmodum Polypus obliquè incedit, & caudam habet bifurcatam, fistulamque in dorso, quam quando natat; modò in dextram partem, modò in sinistram promouet. Sic multos fallaces, & proditores, dum obliquè incedunt in actionibus suis, quid facturi sint non diuines, tantùm abest, vt videas: cauda enim, siue finis suæ intentionis bifurcata est; quia scilicet vnum proponunt apparenter, aliud intendunt latenter. Fistulam etiam habent dùm dulcedine verborum suorum tanquàm fistula aliqua alios seducunt, ac sibi adiungunt, qui fallunt etiam, quando ea fistula, ijs inquam blanditijs, ceu Polypus modò in dextram, modò in sinistram partem, hoc est vel apparenter, vel latenter abutuntur. Caput quoque habet Polypus durissimum, in quo obliquè natat, carnesque, cùm consenuerit, durissimas, adeò vt contundere opus sit, vt molles fiant, & in vsum ciborum cedant: sic obstinati, & duræ ceruicis homines, quos Græci σκληροτραχήλους vocant, mentis, atque animi vitijs indurati, nequeant, aut per spiritualem commanducationem, aut prædicationem resipere, nisi à Deo tribulationis alicuius pęna, vel presbytero

Cap.7.
Cap.25.

Proditor, & fallax homo.

Obstinati.

D proposita graui pœnitentia fuerint puniti: scriptum enim est ab Esaia. *Vexatio dat intellectum.* Sicut Polypus Cancros, & Conchas in domicilium comportat, carnesque depascitur, testis crustisq; abiectis, quibus nidum sibi fabricet, & pisciculos capiat; sic etiam auari, & fœneratores pauperes, & simplices, bonis suis, vt prædijs, & agris tanquàm carnibus spoliant, indeque domum suam locupletantes, frumenti, & cęterarū segetum recrementa ijsdem vendunt, quò maiorem ab ijs vtilitatem capiant.

Cap.28.
Auari.

HIEROGLYPHICA.

Hierogly. Lib.27.

EGYPTII ſacerdotes, vt ait Pierius Valerianus, hominem, qui rem familiarem ex quibuſcunq; rebus, vtilibus ſimul, ac inutilibus, nullo diſcrimine, nulliuſque rei ratione habita, congereret, augeretque, ſignificare ſi vellent, Polypum pingebant. Ille enim cùm prodigè, & admodum multa deuoret, prodens tamen rei familiaris omnia temere colligit, & cõuenatur, & in cubili ſuo recondit, ſelectiſq; vtilibus, atq; conſumptis, inutilia mox, quippe teſtas, & Cancrorum cruſtas, & putamina Conchularum, & ſpinas piſciculorum abigit. Deſumptum id eſt ex Horo Apolline, cuius hęc ſunt verba: Hominem, qui vtilia, & inutilia malè conſumpſerit, indicantes Aegyptij Polypum pingunt; ille enim cum multa eaque intemperanter voret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum vtilia conſumpſerit, tum & quę ſuperſunt inutilia, abijcit. & paulò pòſt. eum, inquit, qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumpſerit, deſignantes, Polypum pingunt. is enim ſi victu aliunde quæſito indiguerit, propria edit flagella. Idem Pierius ait Aegyptios Polypum curtum, & detruncatum effinxiſſe, cùm ſignificare vellent eum, qui cùm aliena abligurijſſet, ſua quoque abſumeret. Polypus infra Congrum depictus hominem victoria potitum, vti tamen ea neſcientem, apud eoſdem ſacerdotes ſignificabat. Nam aiũt, quoties Polypi cum Congris certamen ineunt, à Congris facile ſuperari: cęterũ nullam eſſe Congris facultatem, vt Polypos depaſcere valeãt: quò dij læuore, atque lubricitate corporis, qua ſunt maximè præditi, morſus hoſtium effugiant, & mutilatis tantùm aliquando flagellis elabantur. Cum Locuſta, ſeu Carabo pictus, vt apud Horum legitur, ſuæ nationis, & generis hominibus imperantem denotat. Ille enim Polypis imperat, interq; eos primas tenet. οὗτος γὰρ τοὺς πολύποδας κρατεῖ, καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. Sed Ariſtoteles Locuſtam à Polypo vinci autor eſt, plurimique alij idem confirmant, ac ſæpe tanto eſſe terrori, vt ſi Locuſta iiſdem in retibus capiatur, ilico præ metu exanimetur. Pierius Valerianus tyrannica in ciues dominatione vtentem, per Locuſtam, & Polypũ deſignari ſcribit. Itemq; eum, qui ſubito aliquo pauore ita conſternatus, attonituſq; euaſit, vt neq; periculum, neq; damnum quod vrgeat, ſentire videatur. Eſt enim ita meticuloſus Polypus, vt & ſtrepitu audito, & piſcatore viſo, ſaxis ſe potius applicet, quæ fuerint in promptu, & ad captantis manum accedat, quàm de fuga ſibi conſulat. Inuenio etiam poeſim exoticam (nam de ſua ſanctiùs ſentiebant Aegyptij) per caput Polypi figuratum notari; quod quidem eſculentis appoſitum ſuauiſſimi ſaporis eſſe perhibetur, cæterùm horrenda, prodigioſaq; ſomnia excitare. Quocirca ſi quis futura de inſomnijs conſulturus eſſet, ab eſu Polypi abſtinere ſuperſtitiosè præmonebatur, perinde etiam ne fabas ederet. Perſimilis autem huic poeſis dicitur, quæ fabulas, amatoriaſq; illecebras ſectatur, ipſo quidem dicendi lepore delectabiles, ſed bonis moribus, & honeſtiori diſciplinæ maximè pernicioſas: cuiuſmodi genus meretriculas appellauit Plato, qui eiuſcemodi poẽſim è ſua inculpabili republica, ciuitateuè reiecit. Meminit huius comparationis etiam Plutarchus his verbis:

Hierogly. 2.16. Omnium abliguritor. Victoria vti neſcius. Imperans ſuæ nationi. Tyrannus. Mentis attonitæ conſternatio. Poeſis. Inſomniorum interpreti a quo abſtinendũ. Lib. de audiẽdis poet.

Polypodis capiti perhibent bonum ineſſe malumq;.

Nam ſuauiſſimum eſu cùm ſit, difficilem ſomnum facere, ac turbulenta, & abſurda viſa excitare creditur. eodem ſanè modo poeſis quoque multa iucunda, & adoleſcentis animo pabuli inſtar conducentia in ſe habet: non pauciora verò, quæ conturbent eum, & de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantum, ſed de poetica etiam licet dicere:

Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre
Cultori medicamenta. etenim
Hic amor, hic deſiderium latet, hic quoq; blandum
Alloquium, quamuis ſapientem fallere callens.

Diſceſſio ſubita. Hierogly. lib.27.

Quippe illecebræ illæ eius fatuos planè, & ſtupidos non attingunt &c. Aegyptij ad hæc, vt ſcribit Pierius, ſi quem ita pertinaci animo amantem, vt amata relinquere minimè poſſe cariam herbam adpingebant: Polypi enim ita eſcis adhæreſcunt, vt auelli inde non poſſint, & quamcunq; rem apprehenderint, tam firmiter tenent, vt adglutinati videantur: quod ab Homero ſumptum Ouidius luculenter expreſſit:

Metamor. ph. 4.

Vtque ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem
Continet ex omni demiſſis parte flagellis.

Eos

A Eos enim potiùs detrunces, quàm possis vllo conatu petris, aut quoquam quod apprehenderint, auellere: & vt Nazianzenus ait, si quis eum de cubilibus trahere per vim velit, aut è petris aliquid euellet, aut certè è carne ipsius petræ affixum aliquid relinquet: Admota tamen cunila herba, seu conyza, resilire protinus dicuntur, quòd odorem eius ferre non possint. Sunt, qui amoris firmitatem ex Polypo delphini morsu detento intelligẽdum contenderent, id quod ex ipsa sese applicandi pertinacia, qua famosus est Polypus, conijciebant. Pierius verò tres argumenti huius rationes excogitauit. Vel enim, inquit, pauorem, & ignauiam, quæ vitia Theophrastus in Polypo præcipua deprehẽdit, deuoranda esse amatori homini dicendum; delphini in eorum locum promptitudine, atque agilitate assumpta: quando quidem, vt ait Ouidius, *Ingenij est experientis amor* : atque, vbi multa in hanc sententiam disputauit, concludit demum vt, *Amoris firmitas.*

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

Vel quoniam diligentissimus est rerum cumulator Polypus, intelligi posse arbitror, facultates licet nulla non cura, & diligẽtia cumulatas, breui tempore, vbi amore capti fuerimus, dissipari, inutiliterque dilapidari. Quàm extemplo enim ait Lysiteles Plautinus, sæuis sagit-
B tis percussus est, ilicò res foras labitur, liquitur, & quæ sequuntur. Vel qui delphinum amoris indicium esse ostendi, Polypum versutiæ inditium dicere possem, admonerique nos eo signo versutiam amanti cum primis apprehendendam, & quod fieri solere Plato dicit, in amatæ rei mores transmigrandum, vt quippe Polypus in colorum mutationibus, prout cuique rei adhæserit, facit. Cæterùm ea potius de causa Veneri Polypum dicari æstimandum, quod inter pisces sit omnium salacissimus, adeoq; libidine turgidus, vt nimio eius vsu non solùm omnibus penè spolietur viribus, & iam ad cibum sibi conquirendum inhabilis reddatur, sed & minimo negotio ab alijs capiatur, & à paruulis quibusque cancellis, & cancris conficiatur &c. Ait quoque ibidem idem Pierius Valerianus in manuscriptis Hori codicibus legi, *δυό πολύποδες συνεργομένοι καὶ βεβηκότες δρόμον ἡλίου τὸν ἐν ταῖς χειμερίαις τροπαῖς σημαίνουσι*: quod est, duos Polypos vinculis coercitos, & progredientes tamen, cursum solis, quem in brumali conuersione peragit, significare. Quanquam impressorum codicum lectio, quæ est *δυό πόδες*, nequaquam displiceat. Sed si, inquit, Pierius, progressum exprimere volueris, videndum est, si pedes illigatos pinxeris, qua id ratione tuearis. At de hyemali conuersione sermo est, quæ vt in sphæræ consideratione manifestè *Hiemale solstitium* *Hori lectio animaduersa.*
C licet inspicere, progressum solis omnino cunctatiorem ostendere videtur, in vltimis enim sagittarij, & in postremis capricorni gradibus sol ad horizontem vix loco dimoueri, aut quàm lentissimè diuturnos parallelos conficere videtur. Ad cuius rei tarditatem accedit & eorundem parallelorum ijsdem fermè diebus repetitio, dum conuersio peragitur, vt stare loco potius sol, quàm quoquam motu suo progredi videatur. Quare siue pedes, siue Polypos colligatos accipere malueris, non sum admodum laboraturus: mihi satis fuerit, & codicum super hoc varietatem, & ipsam rei, quæ significatur, historiam declarasse. Hactenus Pierius Valerianus, qui non satis mihi declarare videtur, quomodo Polypi solstitium hyemale denotare possunt. Exponendum itaque hoc nobis relinquitur. Primum igitur scito, quod Polypus duobus hybernis mensibus latet in cubili, aut, vt aiebat Hesiodus,

Igne carente domo prauis contentus in antris.

Quatenus itaque hyemali solstitio conditur, eatenus, & eius typum exprimere poterit, non aliter quàm scarabæus mensem, quo vnico fouet suum fœtum, & perfectum excludit ex pilulis, quas ex iumentorum stercore conficit. Postremò per Polypum saxis adhærentem exprimi volunt hominem, qui se varijs hominum moribus accommodet, sitq;
D omnium horarum, vt Latini loquuntur. Vt enim Polypum maximè omnium colorem mutare constat, ijsque similem reddere, quibus appropinquarit saxis. Sic huic hominem similem esse dicimus, qui pro loco, & tempore viuendi rationem aucupantur, seq; eorum apud quos degunt, voluntati atque sententijs in omne obsequium proni dedunt, omni post habita ingenuitate. Qua etiam de causa multi ex priscis autoribus hoc ingenium laudarunt maximè, atque imitandum persuaserunt. Vt Theognis. *Moribus aliorum se accomodãs* *In sententijs.*

Πουλύποδος νόον ἴσχε πολυπλόκου ὃς ποτε πέτρῃ
Τῇ προσομιλήσει, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.

Hoc est, vt transtulit autor prouerbiorum.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris,
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Idem monet Clearchus libro secundo prouerbiorum, appositis hisce carminibus, sed cuius poëtæ sunt non indicans,

Που-

Πουλύποδος μοὶ τέκνον ἔχου νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως E
Τοῖσιν ἐναρμόζων, ὧν αν καὶ δῆμον ἵκηαι

Vertit ſic Iacobus Dalechampius.

Polypi mi fili, Amphiloche heros, mentem habe
Et ad quorum gentem veneris, te ijs accommoda.

Ita quoque ſuadet ſuauiloquus Pindarus:

Ποντίου θηρος χρωτὶ
Μάλιστα νόον προφέρων,
Πάσαις πολίεσσιν ὁμιλει. hoc eſt.
Marinæ beſtiæ colori
Mentem potiſſimum aduertens
In vrbibus omnibus verſatur.

Lib.7. Nec ab hoc diuerſum eſt illud Eupoli ἐν Δήμοις, quod citat Athenæus.

Ἀνὴρ πολίτης πολύπους ἐς τοὺς τρόπους,

hoc eſt interprete Dalechampio:

Tu rempublicam tractas, eſto Polypus moribus. F.

Hoc ſanè ingenio mirè præditus Vlyſſes, indeque ſapiens æſtimatus eſt, & ab Homero Πολύτροπος cognominatus. Sunt tamen, qui hoc ingenium ſummopere improbāt, vt Phocillides his verſibus:

Μηδ' ἕτερον κεύθης κραδίη νόον, ἄλλ' ἀγορεύων
Μηδ' ὡς πετροφυὴς πόλυπους κατὰ χῶρον ἀμείβου, hoc eſt,
Pectore neue aliud celes, aliudue loquare:
Proque loco variere, petris vti Polypus hærens.

Lib.1. Et Ion tragicus in Phœniſcis apud Athenæum.

Καὶ τὸν πετραῖον πλεκτάναι ἀναίμοσι
Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύποδα χροός, id eſt,
Saxatilemq́, cum exanguibus cirris
Odi mutantem colorem Polypum.

Adulator. Lib. de adul. & ani. diſc. Hinc Plutarchus adulatorem Polypum vocat; quòd vt hic colorem ad ſubiecti ſoli ſpeciem variat; ita paraſitus ad audientium voluptatem ſententiam ſtudet variare. Cæterùm, inquit, adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui ſe ipſum ſimulabit variè mutari, ac vituperata qua fuiſſet adhuc vſus vitæ ratione, tanquam ſibi placentes eas amplectatur, quas prius improbarat res, & rationem victus, & genus orationis. G

Lib. de leg. lib gentil. Profecto hac comparatione tanquam aptiſſima, aliquoties vtitur D. Baſilius, vt vbi docet nos fugere oportere blāditias, & aſſentationes, hæc verba ponit: ſic, & animo varius oſtenditur adulator, nunc quod iuſtum eſt apud eos, qui iuſti rationem habent, laudat, apud iniquos vituperat, more Polypodis, qui colorem terræ quam attigerit, reddit. Et alibi. Effugito, inquit, deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto contentus: paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundæ voluptati profectò eſt compoti mentis anteponenda. Non ſilentio præterierim Polypi dolos ad furacitatem. is cuicunque ſaxo adhæſerit, colorem ſubit illius, atque adeo, vt piſcium complures ad ipſum de improuiſo natantes, tanquam ad ſaxum appellant, paratamq; ſeſe offerant illi verſuto malitioſoq; prædam. Talibus eos moribus præditos eſſe conſtat, qui perpetuos potentatus ſubeūt: & ad vſus, neceſſitudineſq; ſingulas occurrētes ſeſe accōmodant: nec in eadem ſemper voluntate perſiſtunt, ſed alij diuerſiq; facile fiunt. Sobrietatem cum ſobrijs laudant: intemperantes ſunt cum intemperantibus: atque ad id quod cuiq; placet ſuam omninò ſententiam vertunt. Quos euitare facilè nemo poteſt, nec ab eorum inſidijs, nocumentiſq; caueret &c. Clarius rurſus eandem ſententiam his verbis excoluit alibi. Sed neque, Polypi dolus, ac fraus ſilentio prætereunda eſt. Is quodcunque in ſaxum adhæſerit, eius colorem imitatur, & obtinet, ac ita multi piſces natantes in Polypum tanquam in petram incidunt, eiuſq; veteratoris præda fiunt. Moribus ſimiles ſunt ij, qui ſemper eos adeunt, qui poteſtate, & imperio valent, ſeq; pro rerum, & temporum ratione ità accommodant, vt in propoſito, & ſententia nunquam permaneant, ſed aliàs, atque aliàs ſe gerant, & pro cuiuſq; arbitratu, ac libidine mutant ſententiam. H

Adulatorū mores. Orat. II. de patien. & toleran.

HISTO-

A

HISTORICA.

DMIRANDAS certè historias de magnitudine, viribus, ac robore Polyporum recensent scriptores antiqui, & in primis apud Plinium Trebius Niger. Cætera, inquit, quæ idem Trebius retulit, monstro propiora possunt videri. Carteię in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignationem assiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, sed has transcendebat per arborem, nec deprehendi potuit, nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circumuasere noctu: concitiq; custodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi Polypum expectasset, aut ita cognosceret? cum monstro dimicare sibi videbantur. Namque & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs clauarum mo-
B do incussos, ægreq; multis tridentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum quindecim capax; atque (vt ipsius Trebij verbis vtar) barbas quas vix vtroque brachio amplecti esset, clauarum modo torosas, longas pedum triginta acetabulis, siue caliculis peluium modo: dentes magnitudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo DCC. Eandem historiam etiam Fulgosus retulit, à Plinio forte mutuatus: Cùm in Hispania, inquit, piscatores, qui Thynnos condiunt, singulis noctibus aliquid ijs, quæ iam parauerant, auferri animaduerterent, & propterea diligentius rem obseruarent, nō sine ingenti formidine, cū latratu suo canes ad rem inspiciendā inuitarent, prospexerunt vastā, terribilemq; belluam ingenti spiritu, brachijsq; canes à se abigentem: ad quos defendendos accurrentes, qui aderant, varijs instructi armis, magno labore tandem feram confecerunt, cognoueruntq; Polypum esse, qui eiusmodi cibi auidissimus superioribus noctibus, quod piscatores deesse sibi querebantur, rapuerat. Huius bellua caput immensum, horrendumq; fuit, quod Lucius Lucullus, qui illud inspexit, putauit quindecim amphorarū, quę in nauticis rebus bottæ dicuntur, mensuram continere; brachia autem ingentia adeo, vt vix hominis complexu cingi possent, internodiaque cru-
C rum magnæ ollæ magnitudinem complere. Eius autem reliquia in miraculi testimonium sepositæ fuere, septingentarumq; librarum pondus excesserunt. Hæc Fulgosus. quæ credi posse fidem facit Aelianus, qui scribit temporis diuturnitate Polypos ad tantam peruenire molem, vt ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; generis esse dicantur: idq; ipsum declarat exēplo Polypi Puteolis capti his verbis: Puteolis, inquit, oppido Italiæ auditum est, Polypum, cum inusitata ad corporis molem facta progressione ad maximam magnitudinem peruenisset, egregio spreto, & neglecto maritimo victu, in continentem processisse, & terrena plæraq; vastasse, & per subterraneum specum Puteolanas sordes in mare transmittentem in maritimam domum adscendisse, vbi mercatorum res, salsamentaq; in magnis vasis essent: brachiorum circumplexione primum vasa strictè comprimentem corrupisse, ac deinde salsamenta depopulatum fuisse. Mercatores verò ingressos, vbi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerū, quas naui aduexissent, numerumq; exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cùm ab insidijs fores integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes nō perfossos intuerentur, quisnā populator fuisset, nulla coniectura assequi potuisse. At enim cum reliquias conditorum piscium animaduerterent, eos
D constituisse, ex domesticis audacissimum armatum intus in insidijs ponendum esse: Polypum verò noctu ad assuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse: & tanquam athletam aduersarium strictissime correptū suffocasse, sic flagellis vasa circumplicantē perfregisse. Eum porro, qui insidias molieretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniaq; cōspicua essent, tamen, quoniam solus esset, bestiæ tantæ metu perterritum, hanc nō aggressum fuisse, sed sanè mercatoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerum non habuisse. Deinde tum negotiatores ob tantum acceptū detrimentum, periculi memoria deposita, statuisse simul ingredi, & congredi cum hoste: aliosq; inusitati, & incredibilis huius spectaculi studio sua sponte se seauxiliatores vnà in domo illa conclusisse. Postea verò quàm sub vesperam in solita dolia fur inuasisset, ex eis partim cloacā obstruxisse, partim armis tectis in hostem irruentes, dolabris, & cultris acutissimis eius brachia abscidisse non aliter ac frondatores, & putatores arborum, robustissimos ramos secant, sic enim sępius membra Polypi circumcidentes, tandem nisi nō pauco

labore

Lib. 9. cap. 30.

Lib. I.

Lib. 13. c. 6. de anim.

Lib.9.cap. 94.reduc. moral.

labore confeciſſe,atq;oppreſſiſſe,&quod quidem admirationem habet,in terra piſcem ex piſcato,huiuſq;belluæ propriam veteratoriam nobis oſtendiſſe. Non minus admiratione digna ſunt,quæ ſe audiuiſſe,teſtatur Petrus Berchorius his verbis.Ego etiam ſemel,inquit, audiui narrari,quod piſcatores in mari Prouinciæ in littore ſuper carbones Locuſtas deco. qui poſuerāt, &cum circa ignem dormirent, ecce vnus Polypus odore Locuſtæ tractus de mari exit,& ad ignem veniens,qui cùm pede Locuſtam accipere volens, ſed calorem ignis timens ad mare redijt, & quandam tunicam quam loco caputij habet ſuper caput, aqua implens,toties eūdo,& redeundo ſuper ignem proiecit,qui ipſum extinxit,& ſic Locuſtam accipiens ſecum ad mare detuliſſet,niſi vnus de piſcatoribus,qui hoc videbat, ipſum accepiſſet,& loco Locuſtæ ſuper carbones comedendum poſuiſſet.Idem quoq; Berchorius narrat, ſed ex aliorum relatu, Polypum ſe quandoque mortuum fingere,vt tempus expectet opportunū quo effugere poſſit. Audiui,inquit,quod ſemel in quadam Prouinciæ villa,Polypus, qui videbatur mortuus, fuit emptus a quodam, cuius vxor ipſum in pelui cum aqua ponens decoquendum,cum aliquantulum diuertiſſet,non inuenit in pelui,quæ vndiq;eum quærens, nec inueniens, tandem ſurſum reſpexit, & ſuper trabem domus Polypum vidit, qui ſentiens calorem aquæ, per catenam, qua peluis pendebat, ſurſum aſcenderat, vnde ipſum decoquendum retraxit. Poſtremò aquilam, à qua raptus erat Polypum in mare detraxiſſe, fuiſq; implicaſſe cirris narrat Aelianus his verbis: cùm in ſaxum non admodum è mari eminens Polypus aliquando correpens aſcendiſſet, ibiq; explicatis brachijs ſumma cum voluptate,quod frigida tempeſtas eſſet,à tepore ſolis caleſceret: neque ſanè ſe in ſaxi colorem vertiſſet,quod quidem ipſum cùm ad declinandas,tùm magis ad moliendas piſcibus inſidias facere ſolet:aquila acris,& acuta in videndo,prędam,nō quidem ſibi futuram bonam, paratā, & promptam ſibi,& ſuis pullis perſpicuè cernens,quanto potuit maximo alerum impetu in Polypum inſiluit: ſed & piſcis hic circumplicantibus aquilam, & pertinaciter adhæreſcentibus cirris, in profundum detraxit, hoſtem capitaliſſimum, ſimul & interfecit:quę quidem lupus hians(vt eſt in prouerbio)inani ſpe illuſa,deinde in mari mortua fluitabat. Hactenus Ælianus.

Aquila à Polypo detracta in mare.

Lib. 7. de anim.c.11.

E

F

PRÆSAGIA.

G

Quæſt. natur.18

CV'M in terram excurrit Polypus,& ſaxa amplectitur, indicium eſt venti iam iam proruptur i,vt tradit Plutarchus,cauſſamq́, putat eſſe carnis mollicie, nuditatē, ac tenuitatem, qua frigus difficulter ferre poteſt.

PROVERBIA.

PROVERBII ſpecie dicebantur olim homines ſtolidi,ſtupidiq;,vel rapaces, & vncis vnguibus Polypi. Siquidem, inquit prouerbiorum autor, ob eam cauſſam Polypo ſtultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis vltrò moueturnec aliter capitur,niſi quod non cedat. Adſcribitur autem rapacitas,tenacitaſq;, quod quidquid brachiorum flagellis nactus fuerit,ſuctu trahat, ac retineat. Plautus:

In aulularia.

Ego iſtos noui Polypos, qui vbi quid tetigerint, tenent. H

Nihil autem vetabit,quominus Polypos appellemus eos, qui ſemet in omnem habitum vertunt omnibus aſſentantes. Quapropter idem autor adagiorum, poſtquam explicaſſet hæc prouerbia, *ſeruire ſcenæ: vti foro*; Extat, inquit, apud Græcos adagium, in hunc ordinem referendum, *Polypi mentem obtine*, quo iubemur pro tempore alios, atq; alios mores, alium,atque alium vultum ſumere. Adagium natum à piſcis huius ingenio, de quo meminit Plinius:item Lucianus alicubi,ſcribuntq; colorem mutare maximè in metu &c. Prouerbium ſumptum eſt ex Theognide, cuius diſtichon paulò ſuperiùs inter alios eiuſdem ſententiæ verſus recitauimus, ad quos & hi Sophoclis quoq;referendi.

Polypi mētē obtine.

In Iphigenia.

Νόει πρὸς ἀνδρὶ σῶμα, πουλύπου ὅπως
Πέτρᾳ τραπέσθαι γνησίου φρονήματος, vertunt
Apud hominem cum eris,tibi in mentem veniat Polypi corporis
Ad ſaxa variari natiuum colorem.

Hanc

A Hanc doctrinam nobis plurimis grauissimis sententijs inculcauit Pindarus: vt vbi laudat hominem omnibus moribus, & ætatibus se attemperantem: Μαλθακὰ μὲν φρονέων ἐσθλοῖς, τραχὺς παλιγκότοις ἔφεδρος, id est, mollis erga bonos, asper verò insidiator erga molestos aduersarios. & alibi rursus: Ἐν παισὶ νέοισι παῖς, ἐν δ᾽ ἄνδρασιν ἀνήρ. Τρίτον ἐν παλαιτέροισι μέρος, ἕκαστον οἷον ἔχομεν βρότεον ἔθνος. id est, inter pueros teneros puer, inter viros vir. Tertia inter seniores pars, quodq; vt habemus mortale genus. Eodem quoq; titulo quempiam in Pythijs laudat: Τὺ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς ἐπίστασαι, καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ. id est; Tu enim & humaniter agere nosti, & affectum sumere tempori congruentem. & rursum eodem opere. Κεῖνος γὰρ ἐν παισὶ νέος, ἐν δὲ βουλαῖς πρέσβυς. id est. Nam ille inter pueros iuuenis, in consilijs verò senex. Et iterum eodem opere: φίλον εἴη φιλεῖν, ποτὶ δ᾽ ἐχθρὸν ἅτε ἐχθρὸς ἐὼν λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι: hoc est, Amicum contingat amare; Cæterùm aduersus inimicum tanquam inimicus, lupi more incurram, siue insidiabor. In hanc quoque sententiam multa diximus supra inter Hieroglyphica. Nihil itaq; vetat in notandis vitijs vsum adagij latius trahere, nempe in homines versatili ingenio præditos: qui talem vbiq; personam induūt, quales sunt ij, cum qui- *In Nemeis hym. 4.* *Hym. 3.* *Hym. 8.* *Hym. 4.* *Hym. 2.* *In Bacchidibus.*

B bus cnotingit agere. Genus hoc hominum eleganter quoq; descripsit Plautus.

Nullus frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet.
Improbus cum improbis sit, harpaget furibus furet quod queat,
Versipellem frugi conuenit esse hominem:
Pectus cui sapit, bonus sit bonis, malus sit malis.
Vtcunque res sit, ita animum habeat.

Huc est referendum Πολύποδος ὁμοιότης Polypi similitudo. Suidas enim, & Varrinus ad eos spectare aiunt, an hoc prouerbium, qui se cuiuis accommodant. Sed illud Alcæi.

Ἠλίθιον ἐν αἰ νόῳ τε πολύποδος ἔχειν,
Stolidum esse, ac mentem Polypi habere,

non in versipellem, & astutum hominem, sed in stolidum conuenit teste Eustathio. Hesiodus ænigmaticῶs explicauit paupertatem, quando inquit, *Oper. & dies.*

...... Λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις
Ne se deprendant inopem mala tempora brumę,
Atq; pedem premere incipiat manus arida crassum.

C Sic etiam significauit egestatem, quum canit:

ὅτ᾽ ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει, id est,
Quando pedes edit ipse suos is qui caret osse.

Exossem vocat Polypum, quod pedibus ca eat. Hic autem creditur, vti dictum est, sua brachia rodere in cibi penuria. Huc refert illud Alcæi apud Atheneum. *Lib. 7.*

Ἔδω ἐμαυτὸν ὡς πολύπους
Edo me ipsum, vt Polypus.

Item aliud quod Hesychius, Suidas, & Varinus prouerbij loco referunt in pauperem.

Δίκην πολύποδος αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών.
Instar Polypodis ipse seipsum corrodens.

Πολύποδος κεφαλή, *Polypi caput:* hominem varium dicitur, & in quo pariter, & vitia quædam, & virtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Cōpetit & in rem, ex qua non parum commoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis nocerat. Allegoria deducta ex eius piscis capite, quod, vt suprà diximus, ex Plutarcho, suauissimum esu est, & esculentum, cęterùm turbulentia somnia, occursantibus miris rerum *Polypi caput.* *Lib. de audi poe.*

D imaginibus excitat: vnde eius esum interdicebant ijs, qui superstitiosè cuperent ex insomnijs præscire futura, quemadmodum & fabarum, vt idem autor tradit. Proinde poeticen Polypi caput vocat, in qua permulta scitu iucunda sunt, tum frugifera, sed etiam nonnulla quę caueas. Refertur hoc prouerbium integrè ab eodem autore hoc versu. *In Sympo-siacis.* *Poetica Polypi caput.*

Πουλύποδος κεφαλὴ ἔνι μὲν κακὸν ἐν δὲ καὶ ἐσθλόν.
In Polypi capite inest & malum, inest & bonum.

Cæterùm quod eius caput tristia insomnia excitet, ac moueat, superstitiosum putas Cardanus, cum tamen alibi huius rei rationem tradat: nimirum quod durum concoctu sit, atrosq; vapores mittat non secus ac cepa, sed longè validius. *Lib. de audi poet.* *Lib. 8. de var. c. 44.* *Lib. 10. de subtilit.*

Δὶς ἑπτὰ πληγαῖς πουλύπους πιλούμενος, id est,
Bis septem plagis Polypus percussus:

dici solitum, vbi quis multo tandem malo factus est emendatior. quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur.

Conuenient

Conueniet & in eos, qui duriore ingenio præditi, non nisi grauibus supplicijs corriguntur. Aiunt Polypum piscem captum diu multumque tundi, cædiq; solere, quo mitior fiat, & ad vsum accommodatior, autor Zenodotus. meminit & huius prouerbij Suidas, & interpretatur ἐπὶ τῶν κολάσεως ἀξίων, in eos, qui castigatione digni sunt; quoniam Polypus captus multis ictibus emolliri solet. Πολυπόδων ἑκατόμβη, *Polyporum hecatombe*, apud Aristophanem in Acharnensibus nominatur, ad splendorem conuiuij, aut insignem edacitatem indicandum, vt meminit autor adagiorum in prouerbio, *è Clibano boues*. Anaxandrides quoque apud Athenæum in Cotys Thracum regis conuiuij descriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat. E

Polyporum hecatombe.

N V M I S M A T A.

VMOS inuenio antiquissimos cùm à Syracusanis, tùm à Tarentinis excusos cum Polypi icone, apud Hubertum Goltzium antiquarum rerum scientia præclarum. Syracusanorum duo sunt, æreum vnum, alterum aureum. Vtrumq; ab vno latere Polypi imaginem elegantissimè repræsentat solam, æreum ab altera parte faciem muliebrem velatam cum inscriptione ΣΥΡΑ. Aureum verò eandem quidem faciem habet, sed alio modo velatam, & à ceruice siue posteriori collo præterea piscem, ab anteriori legitur ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Goltzius arbitratur faciem esse Arethusæ. Cui vt non reclamem, ita quoq; eius verba ascribam. Arethusa aquas habuit crassas, salsioresque, & proinde potui insuaues, plenissimas tamen piscium, quos quòd Dianæ sacri essent, religio erat violare, atque hinc varia numismata cum Arethusæ capite piscibus circundato inter Syracusana spectari verisimile est. Totidem nummos excudere Tarentini, sed vtrumq; æreum. Primum aduerso latere Neptunum habet delphino insidentem. Dextra tridentem suum gestat, sinistra Polypum amplectitur. Supra delphini ceruicem pectinis marini etiam icon est. à ceruice verò Neptuni scriptum est ΤΑΡΑΣ. Ab alio numi latere icon est Tritonis dextra buccinam marinam continentis. Scamno insidet, & vnum pedem alio scamno applicat, scipionique sub axillis detento incumbit. A tergore ædem litteræ leguntur. Alter nummus planè eodem modo Neptunum habet pisci insidentem, & Polypum amplexantem, sed Pecten deest. Huius verò insignis icon ab alio latere nummi expressa est tantummodo. F G

E P I G R A M M A T A.

N epigrammatum Græcorum libris, quos lector adire poterit, tria extant epigrammata; vnum quidem Antipatri Thettali, super Polypo, qui complexu suo aquilam, à qua raptus erat, occidit: alterum Antiphili Bizantij de Phædone piscatore, qui cum cepisset Polypum, eundem proiecit in terram, & per eundem cepit leporem admirabili casu: tertium Isidori Geodoti, quod superiori simile est, nisi quòd in hoc epigrammate, Gynichus Polypum capto sua opera lepore, iterum in aquam dimiserit. Gratior igitur fuit Gynichus Phædone, qui sublato lepore piscem dimisit liberum, ille alter vtrunq; abstulit. H

E P I T H E T A.

Ετροφυὴς dictus Phocillidi, quòd prope petras versetur, aut quòd eas vbi contigerit firmiter teneat, vnde & πετραῖος ab Inone apud Athenęum vocatur. A mutando colorem τρεψίχρως Aristoteli, quamquam alij quidem τριψίχρως legant; item πολύχροος (aliàs πολυπλοκος) Theognidi. Ανόστεος siue exossis epitheton est, quanquam apud Hesiodum pro Polypo sumatur. Σκολιὸν, quod ego non tortuosum, aut inflexum, sed versutum exponerem, sicut ob timorem innatum δειλὸν, & à rependo ἑρπηστὴν ἑρπυστῆρα, & νωθρὸν ἐρωὴν amoris impetu languidum, vocat Oppianus. Crinali corpore segnem Ouidius, dolosum Iulius Cæsar Scaliger, Stroza pater ob venandi, ac pisciculos capiendi versutiam, cautum.

PROBLE-

A

PROBLEMATA.

NTER quęstiones naturales eiusmodi problema proposuit Plutarchus, Cur colorem mutet Polypus? idque sic dissoluit; An, inquit, vt Theophrastus scribit, quia natura timidum est animal, ideo perturbatus vnà cum spiritu etiam colorem mutat? ideo quoq; dictum est:

Semper degeneris mutatur enim color.

Quod si hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam quod omnes colores refert. Sic enim colorem mutat Polypus, vt eum similem faciat cuiusuis saxi colori, ad quod accedit. Hinc illud Pindari.

Marinæ bestiæ colori
Aduerte mentem, & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus. Et Theognidis.
B *Polypodis fac morem imiteris versicoloris:*
Cui subit is semper fit similis lapidi.

Atq; hoc versutia, & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia quibuscum agunt, semper Polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti, ita facile eam vbi vult exuendo, atque induendo. Quid si Polypus huic affectioni principium metu suo suppeditat, causæ propriæ in alijs sunt. Cogita enim, quod Empedocles dixit:

Hoc moris rebus defluxus omnibus esse.

Non enim animalia modò, & stirpes, & terra, & mare, sed etiam lapides à se continenter dimittunt multos defluxus, & æs, atq; etiam ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia semper aliquid defluit, & tractiones, aut insultationes faciunt defluxibus, alij complexus, eorum alij ictus, alij impulsiones quasdam, & circuitiones supponentes: maximè autem saxorum marinorum, quando mari ea asperguntur, ac refrigerantur, aiunt assiduò quædam abradi multa, ac tenuia ramenta: quæ non accidant ad alia corpora, sed dilabantur ob meatuum densitatem, vel excidant per rariores. Polypi autem caro, quod aspe-
C ctus ipse posset iudicare, est cauernosa, & meatuum plena, defluxuumque capax. Is ergo quando sibi timet, mutato spiritu sese mutans, tanquam constringit corpus, contrahitque, & aliquamdiu intra se contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe asperitas vnà cum mollitie flagella exhibens particulis, quæ offeruntur, & non dissipantur, sed congregantur, cùm: *desunt hic quædam.* Argumentum caussæ permagnum est, quod neque Polypus quarumuis imitatur rerum colorem, quibus appropinquat, neque chamæleon albarum; sed vterque ijs tantùm adsimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habeat respondentes. Hæc Plutarchus, qui & alibi eandem quæstionem recolens, mutationis in Polypo caussam diuersam esse tradit ab ea, quàm quæ est in Chamæleonte. Sanè etiam Chamæleon, inquit, mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occultet: sed ob metum ita vertitur, natura meticolosus: & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, ob spiritus multitudinem. parum enim abest, quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At Polypi mutatio non est animæ affectio, sed actio quædam. Mutat enim se dedita opera, hac arte fugiens, quæ timet, & apprehendens, quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & euitans præter-
D uehentia. Pselli egregij, doctissimique Philosophi Physicarum quæstionum solutiones cõpendiosæ apud me manuscriptæ extant iampridem ab vtriusq; linguæ doctissimo viro Iohanne Corterio Gallo in Latinum sermonem versæ, in quibus eadem soluitur quæstio his verbis. Cur colorem mutat Polypus ad quoscunque lapides accesserit? timidum valde est illud animalis genus, statimque vbi strepitum aliquem præsensit, aut se à piscatoribus peti suspicatur, petrarum colorem, quibus insidet, mutuatur. Videntur enim a corporibus omnibus, ab aere, à ferro, à lapidibus emanare quidam radij: quibus admittendis cùm sit idoneum Polypi corpus, eorum etiam colorem retinet. Itaq; cùm timore illo afficitur, horret corpore atq; ita constringitur; vt quos de vicinis corporibus erumpentes radios superficie admisit, pertinaciter etiam retineat. Sed intelligendum est neque Polypum, neq; Chamæleonem colorem album vnquam assumere, quia poros ad coloris istius, sicut ad cęterorum susceptionem commodos non habeant. Hactenus Psellus. Tres itaque caussas mihi scriptores antiqui tradere videntur huius immutationis, voluntariam, natu-

Lib. de solert. anim.

ralem, necessariam. Voluntariam, vt cùm astu id facit, vt Plutarchus. Naturalem, quod corpus Polypi sit porosum, ac transparens, vt Plutarchus, & Psellus. Necessariam, quod præ metu id faciat, vt cùm hominis etiam pro varia cordis concitatione hoc, vel illo colore genæ perfunduntur. Ex recentioribus Bellonius Polypum varijs se coloribus induere scribit, ob mollem eius pellem, quæ facile glubi potest: cuius colorem nunc album, mox ruffum, postea liuidum, mox varijs coloribus distinctum videas. Putat Cardanus pellem variam, qua cirri conteguntur, contrahi, atq; remitti in coloris mutatione. Sed vti nulla opinio vetustior, sic nulla melior mihi visa est, quàm ea, quam scribit Theophrastus præceptoris sui mentem secutus, qui scribit Polypos habere atramentum supra apud mutim positum, hoc effundere, coloremq; mutare per metum. Vnde Plinius colorem, inquit, mutat ad similitudinem loci, maximè in metu. Sed hæc sola caussa mutationis esse non potest. mutat enim quandoq; colorem, cùm in nullo est metu piscium capiendorum gratia, vt docet Aelianus.

De var. rer. 7. c. 37

Hist. 4. c. 5.

Lib. 1. var.

E

VSVS IN CIBIS.

F

ANTIQVORVM mensis appositos fuisse Polypos, testis est Mnesimachus in Hippotropho apud Athenæum, vbi ad cænam inter alia hæc etiã apparat, Squillam, nimirum, Loliginem, Passerem, Dracænam, Polypum. Et sanè eius caput suauissimi saporis fuisse perhibetur. Apud veteres quinto à nato infante die, antequam nomina imponerentur, quod fiebat decimo die, amphidromia agebatur, teste Cœlio Rhodigino, qua manus expurgabant, quæ obstetricis munere erant perfunctæ, cursuq; ad forum ferebatur puer, mittebanturque à propinquis Polypodes, & Sepiç. Polypos centum in nuptiali conuiuio Sphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, fuisse scribit apud Athenæum Alexandrides in Protesilao. Ab Aristotele præstantissimi esse perhibentur, qui prægnantes sunt, deterrimi qui ouis incubant. Archestratus apud Athenæum in Thuso, & Caria Polypos optimos esse, Corciræ verò magnos, & multos. hi laudantur ab Ennio in fragmento Phagesiorum hoc versu:

Lib. 9.

L. 4. c. 12.

Li. 8. c. 30.

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Aternæ.

G

Autore Galeno duræ carnis sunt, & ad concoquendum difficilis. Si tamen concoquatur alimentum non paucum corpori exhibere, cæterùm succi crudi plurimum gignere. Quæ quidem omnia etsi Galeno ibidem teste, Mollibus omnibus communia sint, in Polypis tamen efficaciora existunt, vt vsus quotidianus demonstrat, & veterum exempla, atque etiã Paulus Aegineta edocet. Mollia, inquit, vtpotè Polypi, Sepiæ, Loligines, dura, & concoctu contumacia sunt, præcipuè Polypi. Diphilus ait apud Athenæum Polypum durum esse, & concoctu difficilem; maiorem autem magis nutrire, humefacere ventrem si abundè elixetur, & stomachum roborare. Atheneus refert Machonem comicum scribere Philoxenum Cythereum dithramborum poëtam, atq; helluonem Polypum bicubitalem Syracusis emisse, totùmq; excepto capite comedisse, ob idq; in ægritudinem mortemque incidisse. Machonis autem versus cùm à quopiam translatos repererim, hìc subijciam:

Li. 1. c. 91.

Lib. 7.

Egregium verò aiunt Philoxenum,
Dithamborum poetam, fuisse
Gulonem, nam duorum cubitorum Polypum
Syracusis aliquando ipsum emisse,
Et præparatum comedisse totum,
Preter caput affirmant. Captus autem cruditate
Vehementer ægrotare cœpit. Tum medicus quidam
Ingressus ad eum, vt magno malo
Eum pressum vidit. Si tibi quid, ait,
Nondum est dispositum, celeriter dispone
Philoxene. Hora enim septima morieris,
Tum ille respondens, omnia mea ad finem perducta sunt,
Medice, inquit, & iam dudum disposita
Dythrambos dijs relinquo
Viriles, & omnes corona dignos,
Quos & meis collectaneis appono

H

Musis.

A *Musis. Venerem, & Bacchum tutores esse,*
Testamentum hoc meum declarat. Verùm quoniam
Timothei Charon me octari non sinit,
Neq; Niobes, sed fretum capiendum inclamat,
Obscuraq; me Parca vocat; quam audire necesse est,
Vt omnia mea abiens hinc auferam
Date mihi quicquid est relictum, Polypi.

Diogenem Cynicum ait Plutarchus minimè igne vsum fuisse, sed Polypum crudum deglutientem dixisse tantum, pro vobis ô ciues adeo periculum. Idem rursus testatur alibi, improbans condimenta, & coctuream carnium. Diogenes verò crudum Polypum vorare sustinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obsonia conficit: & sacerdotibus, multisq; alijs circumstantibus, caput pallio velans, Polypum ori admouens, Pro vobis, inquit, ego me periculo obijcio. Præclarum mehercule periculum scilicet, vt Polypidas pro Thebanorum, Aristogiton pro Atheniensium libertate, ita Philosophus aduersus crudum Polypum decertauit. Sed cùm eum mortuum esse scribat apud Athenæum Sotades hoc versu. *Lib. an aqua igne sit vitio. De esu carnium libel.*

B

——— Πολύποδα φαγὼν ὁ Διογένης
Ὠμὸν, τέθνηκεν ——— id est.
——— *Polypum cùm vorasset Diogenes*
Crudum, obijt mortem.

Amentes erimus, si ipsum imitari velimus omni præparatione posthabita. Quare si edendus est, assatione, aut elixatione opus habet, vt tuto corpus nutriat, idq; more veterum, quibus hos duos præparationis modos in vsu fuisse, posteaquam multis plagis esset contusus hic piscis, & emollitus, scriptum reperio. Apud Archestratum in Sirenensibus hosce legere est versus. *Vt præparentur.*

Ipso statim diluculo, omnino sub auroram
Aphyas teretes in pruna torrebamus, assasq;
Porcellorum carnes, ac Polypos: dulce
Vinum deinde bibebamus.

Ἐν βοτάνῳ coqui scripsit Antiphanes apud Athenæum in Euthidico.

C

Ἔπειτα πολύπους τετμημένος
Ἐν βοτάνοισιν ἑφθός. Vertit Dalechampius.
Deinde Polypus frustratim desectus
In battanijs coctus.

Βατάνια autem Hesychio sunt τὰ λοπάδια, patellæ: qui Siculis peculiare esse hoc vocabulum addit. quapropter in hoc versu pro βοτάνοισι legendum βατάνοισι, vti quoque legisse videtur Dalechampius. Vtrum autem elixi meliores fiant assis, docet Athenæus his verbis: Polypi meliores fiunt si elixentur. Succos enim malos habent (vt manifestum fit dum lauantur, nam in lotione malos succos diminuunt) quos elixatio ex carne euocat. Nam ex molli igne, atque humido abluuntur quodammodo: in assatis verò succus exiccatur. Præterea cùm dura sit eorum caro, iure sic coqui expostulat. Plato comicus cœnæ Philoxeni Leucadij mentionem faciens, eandem difficultatem hisce lepidis versibus dissoluit. *Βατάνια. Lib. 8. Elixi an assi meliores.*

Πολύποδος πλεκτὴ δ' ἂν ἔῃ πλῆψῃ κατὰ καιρὸν
Ἑφθὴ τῆς ὀπτῆς ἢν ᾖ μείζων, πολὺ κρείττων.
D Ἢν ὀπτὰι δύ' ὦσ' ἑφθὴ κλαίειν ἀγορεύσω.

Male vertunt eius interpretes:

At Polypus sinuosa suo si tempore capta,
Atque ingens membris, elixa est suauior assa
Si parua hæc fuerit tu longum elixa valeto.

Nam pro sinuosa cirrus transferre debebant, ita vt sit sensus, Polypi cirrum si suo sit captus tempore, meliorem esse assum quàm elixum, si sit magnus: sin verò duo elixi; hos assis esse meliores. Nam πλεκτὴ pro πλεκτανὰ quandoque sumitur. Et quamuis Archestratus in fæminino genere Polypum efferat, tamen non video quis sit sensus, Polypus sinuosa repugnat etiam in Græco versu vocula πουλύποδος, quæ est genitiui casus, qui à nullo alio, quàm πλεκτὴ regi potest. Elixi autem hodie comeduntur à nautis frequentius, & piscatoribus, qui antequam elixent, ferè per horam eos ligno contundunt, aut ad lapidem atterunt. Sic enim fibrosæ carnis duritie fracta multò facilius concoquitur.

Idem veteres quoque factitare solent, vt dictum est: idemque Plautus his verbis innuere E
videtur.

Tange, affligam te ad terram itidem,
Vt piscem soleo Polypum.

L:32.c.10 *Vt elixentur.*

De eo hæc traduntur, teste Plinio, muriam ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo: secari arundine: ferro enim infici, vitiumq; trahere natura desinente. Si elixetur aqua cum atramento suo, melior erit: elixatur alioquin oleo, olentibus herbis, atque pipere addito. Platina coctum cum pipere, & lasere condit. Apicius verò pipere, ligustico, liquamine, lasere, & Zinzibere. Adferuntur Venetias ex Illyrico, & Dalmatia, sale inueterati.

VSVS IN MEDICINA.

L:32.c.10 *Ad tormina.* *Ad nephriticos.*

SANGVINEM fieri (cieri legunt alij) piscium cibo putant, inquit Plinius: sisti Polypo tuso illitoq;. Marcellus Empyricus assatum torminosis in cibo prodesse tradit. Kiranides nephriticis, & lapillos mingētibus dat è vino veteri in balneo mucorem, vel succum glutinosum, vel, vt ipsius verbis vtar, marcedinem, quæ exit à Polypo in nouam ollam viuo immisso, mox ebullito, aut elixato. Polypi marini cinis satis copiosè adijcitur in medicamenti ex hircino sanguine plurimo confecti compositione quadam apud Marcellum Empyricum aduersus calculos renum. Tertianis commendatur etiam, vt quidam ex Plinio medico citant. Idem & cardiacis conferre eundem arbitratus est. Ad Polypos narium hoc remedium certum scribit Nicolaus Myrepsus: Polypum, inquit, marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem vertantur vrito, & sumpta de eo vncia vna, admisce illi chalcanthi vnciam semis: & per arundinem insufflato naribus. A pituita maximè in aquam intercutem fit transitus: in hac, qui curabilis est, obsonium edat Polypos coctos in vino nigro austero, vt monet Hippocrates; qui sanè plurima, & saluberrima remedia fœminarum morbis ex Polypis præscribit, vt ad aquam intercutem vteri; ad vteri coxam decurrentem, in purgatione, inquit, Mercurialem, & Polypos edat. Et rursus alibi, si vterus ad coxam auersus fuerit, Bolbidia (sunt hęc genera paruorum Polyporum) & Polypodia in vino, & oleo cocta edat. Et iterum alibi: Si, inquit, in lumbos vteri incubuerint, suffocatio verò caput non contigerit, mulier Polypos coctos edat, & vinum nigrum odoratum meracum quamplurimum bibat. Et alibi eodem opere. Polypi, ac Sepiolę super prunis tostæ, puerperij purgamenta à partu purgant: Et libro alio, puerpera edat Polypos, & Locustas, & pisciculos, vt melius purgetur. Ad menses ciendos pluries eis vtitur. Mulier, inquit, cui stomachus vteri non rectus fuerit, sed vel retro, vel in latus auersus, vel in se contractus, vnde menses non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & Polypum in vino dulcissimo coctum: & alio rursus in loco, mulier inquit, cui vterus molliri, & purgari debet, Polypum plagis mollitum edat. Item, si menses constituto tēpore non fiant, post cætera remedia Polypum vino albo suffocatum edendum dato, & vinū bibendum. Mulier, quæ aliquando prægnans fuit, & postea sterilescit, interim dum curatur, edat catulos coctos, & Polypum in vino dulci coctum. Polypos paruos, atque assatos super prunas ad concipiendum meritò dedisse Hippocratem scribit Cardanus: quoniam Polypus facilè concipiat, & ferat, nerueaque sit substantia, & duræ digestionis. Qui in Venerea palestra debiles sunt, Polypos edant, monente Aetio. Diphilus, & Paulus Aegineta eos plurimum alere affirmant, & libidinem maximè irritare. Diocles apud Athenæum ait Polypodes maximè inter Mollia ad venerem conferre. Eandem vtilitatem eis adscribit Alexis in Pamphila.

Ad tertianas. *Ad cardiacam.* *Ad hydropem.* *L. de inter. aff.* *Lib. de nat. mulieb.* *Ad mulieres affectus.* *Lib. 2. de mulier.* *De superfœtatione, & de mulier. 1.* *Lib de nat. mulier.* *Ad venerem.*

F G H

Ερῶν τὶ ἐκτήσω; τὶ μᾶλλον συμφέρει
Ὧν νῦν φέρων μακρεμι; κηρυκας, κτένας
Βολβους μέγαν τε πολύπουν ἰχθύας θ' ἁδρούς, idest,
A. Cùm ames quid cibi comparasti. B. ecquid magis
Conferat, quàm quòd nunc præsens adfero: Buccina, Pectines,
Bulbos, magnum Polypum, grandiores.

Lib.2.

Et Xenarchus apud Athenæum Polypi ad stimulandam Venerem facultatem declarat his versibus, quos cùm plusculi sunt à Iacobo Dalechampio Latinos factos citabo.

Ruit domus infœcunda dominorum infortunio,
Labefactata: eam subuertit Alastor quidam: Pelopidarum

Sterilis

A *Sterilis domus est: nec è profundo ceruicem exerens,*
Ac Cereris contubernalis, terra procreatus bulbus, amicorum
Cum elixus est, adiutor, huic malo succurrerit;
Quin nec maris cæruleis educatus vorticibus
Venarum mutator Polypus: captus hominum
In torto vinculo cum totam virgo circumduceret,
Implet repositorij capacem pectoris sinum.

Adferuntur, inquit Iouius, Venetias ex Illyrici, Dalmatiæque ora sale inueterati: quorum aceptabula, & extremitates cirrorum senibus ad parandam sobolem expetuntur. Cur verò Venerem stimulent, iam dicendum, Causam putat Mensitheus, quod duræ sint carnis, ac flatuosi, Iouius, quia salsum succum contineant, cæterùm ego non tam propter allatas rationes, quàm propter seminis copiam, quam generant, si probè elixentur, & concoquantur, libidinem excitare affirmem. Nam bulbi, cicer, fabæ, Polypodes, conus, inter edulia B multi seminis recensentur à Galeno.

Lib. de pisc. Rom. — *Cur Venerem stimulet.* — *5. Simpl. med. facul.*

VSVS IN ALIIS.

PISCATORES, teste Aristotele, Polypos assatos, non nisi nidoris caussa nassis inditos dimitti asseuerant. Hinc Plinius: Exporrigunt enim (Polypi) se resupinati, mire omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de caussa nassis illinuntur. Et rursus: Conueniunt pisces ex alto etiã ad quosdam odores, vt Sepiam vstam, & Polypum, quæ ideo cõijciuntur in nassas. Autor quoque de natura rerum Polypum assum in hamum inseri scribit, ad decipiendos pisces, quod tamen Aristoteles tantùm de Sepijs tradit. Oppianus docens Cantharum capiendi modum, ait cum nassa capi circumtexta vndique ligustri virgis, & sparti vimine, ita vt se capaci ore venter in latum porrigat, tunc inquit nassæ.

Histor. 4. cap. 8. — *Li. 9. c. 30.* — *Lib. 3. Halieut.*

—— —— ἔνδον ἐκείνης

C Πουλυπον ἐρπηςῶ καὶ κάραβον, ἐκ πύρος ἄμφω
Ὀπταλέους κνίσσῃ καὶ ἐφέλκεται ἰχθύας εἴσω, id est,
Carabum immittas intro, vel Polypum ambos
In flamma testes, tali nidore trahuntur
Pisces.

Et alio in opere docens, quomodo capiantur Pantheræ; catulum vinctis genitalibus ante foueam suspendi ad arborem iubet, atque eius clamore audito in prædam sic capi Pantheram,

Lib. de Ven.

Ὡς δ᾽ ὅποτ᾽ ἰχθυβόλοι κύρτου δόλον ἐστήσαντο,
Πλεξάμενοι σπάρτῳ σαλαμίνιδι καὶ λαγόνεσσι
Πουλύποδον καὶ κεσρῆα πυριφλεγέθοντες ἔθεντο
Ὀδμὴ δ᾽ ἐς πλαταμῶνας ἀφίκετο, καὶ ποτὶ κύρτον
Ἔλλοπας αὐτομόλους εἰσήγαγεν, οὐδὲ δύνανται
Αὖθις ὑπεκδῦναι, δεινοῦ δ᾽ ἤντησαν ὀλέθρου.

Vertit Andegauensis.

D *Ceu parat in nassa fraudes piscator acutus*
Viminaque obtendit torto salaminia filo,
Addit & illecebras, artus capitonis adusti,
Aut Polypi, subito vada nidor perflat odorus,
In fraudem alliciens pisces, latumq; foramen,
Vt nunquam possent nassa remeare latenti.

NOCVMENTA.

TESTATVR Aelianus Polypum mordere violentiùs, quàm Sepiam: minus tamen suo morsu veneni infligere. Hinc Oppianus Lippio interprete.

2. Halieut.

Obuia non tenui lædit nos Sepia morsu.
Nec nos pestifero confodit Polypus ore.

 E

DE CÆTERIS POLYPI GENERIBVS. Cap. III.

ORDINIS RATIO.

ALIQVOT Polyporum generis reperio nomina. Quæ quâtum apud alios videre mihi licuit,etiam hic nominabo, veniâ à beneuolo lectore poſtulans,ſi nō ſatis ea explicauero,nā Oedipo potius quàm doctore eget,cùm obſcuriſſimè de his Grāmatici ſcripſerint.Ozęnam cum Oſmylo eandem eſſe, Pollux,& Heſychius autores ſunt: quibus eruditi hodiè aſtipulantur. Atheneus modò diſtinguit,modò eaſdē facit.Diſtinxit tamē Zographus aliqua ex parte,quoniā non rerum tantùm rationem habere ſolet,ſed etiam nominum, vt F Grammaticis, qui quandoq; dubitare ſolent, num nomina diuerſa, eadem ſignificare poſſent, ſatisfaciat: Quare, & Eledonam ſeparauit: quamuis eam Rondeletius, contra Ariſtotelis ſententiam, obſeruationibus ſuis fretus, ab Ozæna, & Oſmylo non diſtinxerit. Nos quoque quamuis diſtinguamus, tamen de omnibus ſimul reliquis teſta non incluſis hoc capite agemus, exiguam admodum eorum putantes eſſe differentiam. Athæneus ex Ariſtotele, & Speuſippo Polyporum genera enumerat, ἐλεδώνη πολυποδίν, βολβοτίνη,

Eledone. ὀσμύλος. Sed vt ab Eledona incipiam, annotandum eſt hic apud Athæneum, cum aſpiratione,alibi ſine ea ſcribi, vt vbi habet ἑλεδῶναι inter piſces alios,& apud Heſychium, ἑλεδώνη, eſt ὁ πολύπους. Gyllius, Maſſarius, VVottonus aſpirationem ſeruant: quanquam Grammatici ε ante λ attenuari docent, neq; excipiūt Eledonam, etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id eſt à comprehendendo compoſitum videri poſſit: vnde ἑλεδανὸς fortè deriuatum, inquit Zoographus, quod vinculum ſignificat; ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur, vnde Suidas Eledonem vocari putat, ἀπὸ τῦ ἑαυτὴν ἔδειν, quòd ipſa ſe ipſam rodat. hunc quoq; ſequitur Cœlius Rhodiginus. Sed cùm auctores non Eledonam priuatim, ſed Polypum ſimpliciter id facere teſtentur, mihi non videtur eam nominis rationem conuenire, ſed primam potiùs quàm dedit Zoographus G Δελιδώνη apud Heſychiū, & Varrinum, ὁ μυλαῖος ἰχθῦς; ſed pro μυλαῖος legendum fortè ait Zoographus ὁ ὀσμύλος, vel ὀσμυλίας. Gillius Helidonam hodiernis Græcis Halidonam corrupto vocabulo

ὀσμύλος. efferri ſcribit. Oſmylum cum Eledone malè confundit Rondeletius. Οσμύλος; paroxytonum ſemper ſcribendum putat Zographus,ſicq; ſcribi in Oppiani, Aeliani, & Io.Tzetzis libris, quamuis apud Athenæum, & in alijs quibuſdam libris inſcitia librariorum proparoxytonum ſcribatur. Οσμύλην fœminino genere dixit Athenæus, quando inquit. Ariſtoteles in opere de animalibus Mollia eſſe dicit πολύποδας, ὀσμύλην ἐλεδώνην Heſy-

Lib.2. chius ὀσμύαι fortè deprauatum habet pro ὀσμύλαι. Apud Pollucem inuenio ὀσμυλίδια cū eam hæc verba Ariſtophanis: Τραπο'μϑον ἐς τὸ ὕψος λαβεῖν ὀσμυλίδια, μαινίδια καὶ σηπίδια. Recitat Athenæus eadem è fabula Danaidum. Non tamen Oſmylidia,ſed Oſmylia quatuor ſyllabis legit, quod magis Zoographo placet. VVottonumq; male tranſtuliſſe ex hoc loco putat, Oſmyliam, Mænulas, Sepiolaſque venari. Heſychius, & Varrinus Οσμύλια è Polyporum genere eſſe ſcribunt. Athenæus inquit, Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θύριοι: hoc eſt Thyrij Ozænam piſcem vocant, quem Græci Oſmylium. Quaproper apud Pollu- H

ὄζολις. cem, vbi ſcribitur Οσμυλία mauult legere Zoographus Ωσμυλίας, vt Αινείας. Ὄζαινα idē cum prędicto, quam Ariſtoteles ὄζολιν, & Βολιταινάν videtur appellaſſe, Gaza, ὄζολιν

Βολίταινα. Oſſolem cōuertit. Dicitur autem ὄζαινα, ὄζολις ὀσμύλος, à graui capitis odore, ὄζειν enim olere,& fætere ſignificat. Hinc etiam Gręci, teſte Gillio, hodierni Moſchiten vocant, Maſſilienſes Muſcum. Nam ait Gillius Polyporum alium tetram odoris fœditatem habere: alium Oſmylum nomine benè olere,& nihil muſcoſius ſe ſenſiſſe tum,cùm eſſet mortuus, tum etiam cùm viuus. Zoographo, Rondeletio, & Bollonio ſubſcribo, qui Polyporum vnam tantùm ſpeciem ab odore ſumptam faciunt, cumque alijs ſuam eſſe, alijs tetrum, ac grauem. Pſellus Polypum Moſchytam nominat, Itali hodie Muſcarolo præſertim Venetijs, Moſcarolo, & Moſcardino alibi, item Mugettino, vt ſcribit Robertus Conſtantinus.

Lib. 1. de diæta. Muzaro Genuenſibus, Gręci hodie Gopos, inquit Zographus, ſi benè memini. Idem Germanicum eius nomen facit, Biſemkuttel. Nam biſem Germanis Moſchum odoramentum

A tum significat, Kuttel verò Mollia omnia. Βολβοτίνην, quæ & βολίταινα dicitur, nomine tantum ab Osmylo differre putat, quamuis Athenæus diuersam speciem constituat ex Aristotele, similiter & πολυποδίνη; Nam nullibi apud Aristotelem hodie illę leguntur species, quæ supra ex Athenæo citauimus. Οσμιωαι (Οσμύλαι) βολβητίναι θαλάσσιοι, inquit. Hesychius. Nec alia sunt Bolbidia Hippocrati dicta forma diminutiua. Galenus in exegesi vocum Hippocraticarū βολβίτια, inquit, τὰ ὑπὸ τῶν πολλῶν βομβύλια προσαγορευόμενα. γένος δέ ἐςι τοῦτο μικρῶν πολυπόδων, idest, Bolbitia à multis vocantur Bombylia. genus est paruorum Polyporum. ita vt ætate, non specie differre videantur. Etenim Epicharmus in Hebes nuptijs inquit.

Polypi, sepiæ venerandaq; Loligines

Et quæ mare olet Bolbitis:

Hic enim Epicharmus Bolbitin mare olere ait, vnde diminutium βολβίτια, siue βολβίδια, vt legitur apud Hippocratem, dicitur, & βολβοτίνη apud Athenæum.

B FORMA. DESCRIPTIO.

NIHIL vel parum saltem differunt, quæ diximus, Polypi genera quo ad formam corporis, ab eo, quem primùm descripsimus. Nam Eledone vnica tantùm acetabulorum ordine prædita est, & pedibus septenis si fides sit Suidæ, & Varrino, qui hæc ex Aeliano citant, cùm tamen in ijs, quæ extant, huius operibus nullibi quod sciam reperiatur. Pedum etiam prolixitate à cæteris diuersam esse scribit Aristoteles. Ozæna autem siue Osmylus, siue Ozolis odore insignis duplici acetabulorum ordine prædita est; a vulgari Polypo differt; quòd vt testatur Bellonius, ad eius magnitudinem non exuberet; tenuibusque, & oblongis prędictus sit cirris: vel vt Rondeletius voluit, quòd corpore sit rotundiore, longioribus brachijs, odore moschi tum viuus, tum mortuus, & vnico acetabulorum ordine; quod postremum ad Eledonam referendum existimo. vtriusque autem pictura, eadem est, hancque subijcere placuit. Pollux Osmylam Polypi speciem esse scribit, quę inter caput, & cirros fistulam gerit, è qua tetrum emittit odorem. *Eledone.* *Hist.4.c.1*

C Polypi tertia species Rondeletij: Bolitæna, siue Ozolis Bellonij.

D LOCVS. ANTIPATHIA.

BOLITÆNAS non alit Euripus teste Philosopho. Ozenam Aristoteles Ozolin, & Bolitęnam videtur appellasse, ea frequens est in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea vox odorem illum, & virus graue significat. hæc Massarius. Hanc maximè sectantur Murenę præ cæteris Polyporum generibus, quemadmodum hisce verbis testatur Plinius. Polyporum generis Ozena, dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè Murenis eam consectantibus. Apud Pollucem legitur hanc Menulas, Sepiolasq; venari. *9. Histor. cap. 37.* *L.9.c.30.*

VSVS

E

VSVS IN VARIIS.

Lib. 2. de morb. mul.

RÆPARATVR ad cibum vtraque ſpecies eo quo ſuperior modo Hippocrates ad vterorum cancros futuros præſcribit Bolbidia, & piſces cartilagineos. Et ſi vterus ad coxam auerſus fuerit, Boldidia in vino, & oleo cocta laudat. Et rurſum eandem ſimiliter præparatam, aut Sepiolas ad menſes ciendos. Aliàs etiam in eiuſdem mali curatione. Ad veſperam, iubet, mazam cænare; ſi verò panem voluerit, & bolbidia parua Polyporum generis, & Sepiolas paruas, in vino, ac oleo coqui, & edenda dari. Ad venerem excitandam plus cæteris valere creditur, propter odorem. nam vnguentati, qui incedunt cæteris ſalaciores eſſe dicuntur. Non deſunt, inquit Bellonius, qui hanc exſiccent, vt fragrantiam veſtibus in arcis concilient. Nam moſchi odorem tum viuum, tum mortuum referre teſtantur plurimi.

F

DE SEPIA. Cap. IV.

ORDINIS RATIO.

EPIAM inter Mollia connumerari, plurimis veterum teſtimonijs comprobatum eſt, cùm in vniuerſum de Mollibus loqueremur. Cur autem Loligini eam præferamus, nō alia nos mouet ratio, quàm cùm ſumma eius in varijs rebus vtilitas, qua longè Loliginem vincit, tum & corporis ſtructura, qua magis Polypum, quàm Loliginem refert. Nam quamuis, & Sepiæ, & Loligini ſint promuſcides, quibus Polypi deſtituuntur; tamen Loligo pinnas vſque adeo ingentes habet, vt ſe quandoque è mari eleuet, atq; auium more per aera tranet, cùm Sepiæ, & Polypo eæ tam exiguæ ſint, vt pedum potius, quàm earum opera natare videantur. Rectè itaque de Sepia primùm dicemus. Nam, & eo modo primùm de ijs agemus Mollibus, quæ non volant, vt ſunt Sepia, & Polypus, deinde ijs, quę volatum exercent, vt Loligo eſt. G

ÆQVIVOCA.

NTIPHANES in piſcatrice, piſcium cupedijs mirificè deditos fuiſſe quoſdam recenſens apud Athenęum hos verſus habet.

Τῆς σηπίαδος πρῶτον Ἡράκλεις ἄναξ
Ἅπαντα τεθολώκασιν. οὐ βαλεῖς πάλιν
Εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πλωὺεις μὴ φῶσί σε
Δωριὰς, ἀλλ᾽ οὐδὲ σηπίας εἰλεφέναι.

Quæ ſic erunt vertenda.

O Sepiadis Hercules Rex
Omnia infuſcarunt. non rurſum abijcies H
In mare ac elues, ne dicant
Munera accepiſſe te, non ſepias.

Hìc Dalechampius comico ſale ſepias à poeta dici putat munera, quæ accipientium manus inficiunt, vt pecuniam, & nummos. Sed haud bene voculam σηπιάδος Sepiolæ tranſtulit, & non ſepiadis, vti optimè ante eum verterat Natalis Comes. Eſt enim Σηπιὰς promontorium à Sepijs ſic dictum apud Athenæum. Etymologus promontorium Magneſiæ eſſe tradit, vel Theſſalię apud Iolcum: Euſtathius circa Athon, vbi Xerxæ claſſis cladem acceperit: ſic autem dictum volunt à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in Sepiam mutata ſit. Meminit huius Euſtathius in Odyſſea, dicitur autem Σηπιὰς ἄκρα, vel σηπιὰς ἀκτὴ, vt apud Orpheum. Herodoto autem, & Ptolomeo σηπιὰς eſt Macedoniæ promontorium. Cabo monaſtier Sophiano nominatur. Item ζαγορὰ Sepiarum littus eſt apud Dyctim Cretēſem, qui ſic vocatū addit propter ſaxorum difficultatem. Eſt & Sepia mons

Dalechampij error.
Sepias promontoriū.
Odyſ 6.
In Argon.
Lib. 6.

Ar-

A Arcadiæ, teste Pausania, non procul à Tricrenis, in quo sepulchrum fuit Aepyti Elatifilij, qui morsu sepis serpentis interijt. Herodotus Sepiæ loci quoq; meminit circa Tyrinthum Peleponnesi, item scopuli diuersis in locis iuxta litora Atheniensium. Sepiussa Plinio insula est in Ceramico sinu. Creditur Sypuntem ędificium esse Diomedis, quam Græci Sepiuntē nuncupāt ab eiectis fluctu Sepijs, teste Strabone. Sipus, vel Sepius Ciuitas, quæ nunc Sipuntū in Italia dicitur, à Sepiarū multitudine fluctibus eiectarū, vt recentior quidā tradit. Paulo Diacono Sepia locus Italiæ dicitur. Abrahamus Ortelius, dubitat num sit Sæpinum. A Sepiarum multitudine, inquit Ambrosius Calepinus, quæ fluctibus eijciuntur Sepias Apulori oppidum, quod hodie Manfredonia denominatum est. Sed Sæpinum Ptolomeo vrbs est Samnitum, hodie Sepinū, autore Zographo. Archippus Comicus in Piscibus nominat Ἀνθερίνην τὴν αὐλητρίδα καὶ σηπίαν τὴν Θύρσου, quasi mulieres quasdam. Sepiam pro atramento scriptorio posuerunt Latini veteres, & in primis poetæ, respicientes nimirum, vt ait Calepinus, ad piscis eius sanguinem, atramenti nigrorem referen-
B tem. Hinc Persius.

Sepia nos Arcadiæ. Li.5 c. 1. Sepiussa. Lib.6. Sepia pro atramento scriptorio. Saty.3.

Iam liber, & bicolor positis membrana capillis,
Inque manus charta, nodosaq; venit arundo.
Tum querimur crassus calamo quod pendeat humor.
Nigra quod infusa vanescat Sepia lympha:
Dilutas querimur, geminat quòd fistula guttas.

In eadem significatione binis in locis accipitur apud Ausonium: primùm vbi inquit. *Epist.*

Aut adsit si interpres tuus — *Cadmi nigellas filias*
Ænigmatum qui cognitor — *Melonis albam paginam,*
Fuit meorum cum tibi — *Notasque furua Sepiæ,*
Cnidiosq; nodos prodidit.

Nam Cadmi filias poëta literas vocat. is enim è Phœnice in Græciam sedecim literas attulit, vt refert Plinius. Melonis paginam papyrum Niloticam (nam Nilus olim Melo dicebatur) notas Sepiæ, atramentum. Gnidios nodos, calamum, vt eleganter exposuit Angelus Politianus. Idem rursus poëta sic alibi: *Li.7.c.56. In miscel. cap.39.*

C *Aut cunctis pariter versibus oblinat*
Fuluam lacticolor spongia Sepiam.

Quo in loco pro fulua suspicor legendum furua. Nam fuluum adiectiuum non conuenit atramento. Sumitur enim plerunq; pro viridi colore, aut pro eo, qui viridi, & russo mixtus est. Furuum autem nigrum, & atrum denotat. *Ausonius correctus. Fuluum quid. Furuum quid.*

SYNONYMA.

Σηπίαν scribit Athenæus esse paroxytonum, vt αἰτία, οἰκία. Inuenio, & σηπίας pro Σηπία apud Nicandrum. Latinis Græco nomine seruato, Sepia per e simplex appellatur. ineptè enim apud quosdam, Sæpia per diphthongum scribitur, cum Σαιπία Græcis non dicatur, sed Σηπία. Ridiculè igitur Isidorus Sepiam dici ait, quòd sepibus interclusa faciliùs capitur: & alius quispiam, obscurus quòd profuso atramento piscatoribus se veluti sepit, & occludit. Non enim, vti
D dixi, vox prorsus Latina est, sed à Græcis accepta. Melius itaque conijcit Adamus Lonicerus Sepiam dici, quòd atramento, veluti putrida quadam sanie, quam Gręci σηπεδόνα vocant, abundet. Apud Thebanos Opistholia dicitur, vt testis est Atheneus. Arabes Sarathan, & Sarthan vocant. Aggregator Rubien interpretatur Sepiam, sicut autor libri Secretorum Galeno adscripti, vtitur ea voce Auicenna. Beliunensis simpliciter speciē piscis esse scribit. in tabulis Elluchasem Vrbien nominātur pisces, qui Venerē promoueant, calidi, & sicci, difficulter concoquantur, ventrem laxent, Sepias esse quidam arbitrantur. Teste Alberto Magno Sepias, & similes pisces Auicenna vocat Fanage. Sipia pro Sepia superioris seculi homines imperiti scribebant. Audiuit Zographus Græcos hodie Calamariam vocare: quod nomen Loligini magis conuenit, tribuiturque apud nonnullos, vt apud Italos, qui Loliginem pesce Calamaio nuncupant. Scoppa Grammaticos Italus Sepiam interpretatur, la Seccia, calamarro. Alioqui vbique in Italia teste Mathiolo vetus nomen retinet, exceptis Venetijs, vbi Seppa dicitur, atque alibi Sceppa: circa Ligusticum mare Cepia, s in c mutato. Rondeletius ab Italis Sopi, à suis Sepio, à Gallis Seche; Bellonius Massiliensibus, & Genuensibus Sopi nominari scribit, à Venetis, Romanisque prisco nomine Sepias.

Lib.7. Etymon. Lib.14. Fanage.

Sepias, à Gallis autem vulgo Ciches; quòd vt Græci Polypos, ſic Galli Sepias exſiccent. E
Nomenclatori Siba. Autor Gallicolatini lexici Sepiam nominat Seiche, vel Boufron. Sepiolam Caſſeron. Sed Rondeletius, & Bellonius Lolliginem paruam Gallicè Caſſeron vocari docet. Xibia Hiſpanicum eſt, inquit Zoographus, fortaſſe Calepinum ſecutus, qui Sepiam Hiſpanicè exponit la Xibia peſcado. Anglis Sepia eſt à Cuttel, Cuttle. Eſt autem Germanicum nomen inquit Zoographus, propriéque inteſtinum ſignificat. Germani marium accolæ, vt idem tradit, Mollia omnia videntur Balckfiſch appellare. Superiores Germani aliqui Sepiam Araneum marinum vocant, ein Meerſpin: quod nomẽ ad Pagurum potius refert Zoographus. Belgis Spaenſche Seekatte vocatur, quaſi felem marinam Hiſpanicam dixeris.

DESCRIPTIO.

Lib. 7. *Sepia ſimilis Polypo, & Loligini* *L. 2. com. Dioſ. c. 20.*

SPEVSIPPVS apud Athenæum Sepiam, & Loliginem ſimiles eſſe ſcribit; cùm tamen Epicharmus in Hebes nuptijs dicat. F

Polypi, Sepiæ, volucresq́; Loligines.

Mathiolus quoque Sepiam Polypo aſſimilari ait, præterquàm quòd hic innumeris pedibus excellat, illa verò maiore corporis mole. Mutianus, teſte Plinio, Naupilum animal quod in concham conditur, Sepiæ ſimile tradit. Omnes autem vera dicunt; Nam partibus diuerſis conſideratis Sepi huic, vel illi magis aſſimilatur. Polypo quidem, quatenus exiguas, vt hic, pinnas habet: teſtatur enim *De par. 4. cap. 9.* Ariſtoteles pinnulam Sepiæ eſſe anguſtam, per totum alueum circumdatam. Plures tamen habere partes, quibus cum Loligine conuenit, confiteri oportet, vt promuſcides, teſte *Hiſt. 4. c. 1* Ariſtotele: Sepiæ, inquit, Loligines, & Lolij peculiares binas ſortiuntur promuſcides *Promuſcides.* (προβοσκίδες) longas, acetabulo parte extima bino aſperiuſculas, quibus capiunt, & admouent cibos. Pedes hac appellat Plinius inquiens: Sepiæ, & Loligini pedes *L. 9. c. 28.* duo ex his longiſſimi, & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe velut an- *Pedes.* choris ſtabiliunt: cæteri cirri, quibus venantur. Cur autem binas habeant promuſcides tum Sepiæ, tum Loligines, Polypis verò eæ deſint, declarat Philoſophus his verbis. Cum itaque Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues, atque inutiles, ne æſtu maris, tempe- G ſtateque exturbentur ſaxis, vt quæ de longinquo admoueant, ideò promuſcides binas prælongas habent, quibus veluti anchoris innitantur, ſeque ſtabiliant modo nauigij, tempeſtate vrgente, venentur etiam procul, orique è longinquo admoueant. Polypi promuſcide carent; quia pedes ad eundem vſum commodos habeant. Quòd autem Polypis crura *Sepijs cur breuia crura.* ſint prælonga, Sepijs verò, & Loliginibus breuia, idem author tradidit pluribus in locis, alibique cauſam declarat his verbis: Sepijs, & Loliginibus breues ſunt pedes, Polypis verò magni. Alueum enim corporis Sepiæ, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. *Hiſt. 4. c. 1* Itaque quod natura Polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitudinem addidit: *De par. 4. cap. 9.* quod Sepijs, & Loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinem auxit. Præterea, vt idem teſtatur, habent Sepiæ, & Loligines pedes ſupra dentes ſenos exiguos, *Pedes quot & quales.* eorumque nouiſſimos duos maiores: reliquos autem octonorum duos infra omnium maximos. vt enim quadrupedibus crura poſteriora firmiora, validioraque ſunt, ita ijs quoque maxima, qui infra habentur: his enim onus ſuſtinetur, motuſque potiſſimum agitur. duo etiam illi nouiſſimi maiores ſuis medijs ſunt, quia illis miniſtrent. Polypus medios qua- *Alueus.* tuor habet maximos. Vides igitur Sepiam magis cum Loligine, quàm cum Polypo con- H *De par. 4. cap. 9.* uenire, quoad corporis ſtructuram, & formam. Quin etiam eodem authore alueum corporis Sepia, & Loligines habent magnum, Polypi paruum. Et alibi ſic inquit, Differunt Polypi à cæteris, quæ modo enumeraui, Mollibus; eò quòd alueus Polypis paruus, cæteris verò amplus eſt: ipſa autem inter ſe diſcrepant, quatenus Loligo longior, Sepia latior *Fiſtula.* eſt. Fiſtulam autem inter caput, & alueum prominere ex reſupinatæ Sepiæ icone, quàm à Saluiano mutuati ſumus, cognóſcere licet. Apud Athenæum Antiphanes lepidè Se- *Atramentum.* piam κυφόνωτον vocat, ideſt dorſo gibbam. Præ cæteris Mollibus atramentum habet, copioſiſſimum, vti ex pluribus locis Ariſtotelis colligitur. Viſcera, inquit, Mollium nul- *Hiſt. 4. c. 1.* lis: ſed habent quod mutem appellant: atrumque illum humorem, cui nomen atramen- *Hiſ. 4. c. 5.* tum, quod plurimum in Sepia eſt. & alibi. Sed cùm atramentum hoc Mollia habeant *De par. 4. cap. 5.* omnia, tum præcipuè plurimumque Sepia continet. Habent autem copioſius atramentum Sepiæ, quoniã magis vtantur, eodem teſte, idq; euenit, quia vitam littoralem traducunt,

A cunt, & nihil quo sibi auxilientur, aliud habent; quomodo Polypi, & brachij sibi sufficiunt, & coloris mutatione, quæ & ipsa accedit eis per metum, vt effusio atramenti: Sepia igitur plus continet atramenti, & infrà; quoniam copiosius: faciliùs enim, & longiùs profundere maiori ex copia poterit. Continentur enim hoc atramentum in Sepijs intra ad alueum; Polypis verò, & Loliginibus supra mutim potiùs. Rondeletius atramentum in Sepia non ea parte, quam μύτιν vocant, contineri, non sine firmis rationibus differit contra Athenæum, & Plutarchum grauissimos sanè autores. Hic enim de Sepiæ atramento differens, cùm, inquit, sint id genus cautionum, circumspectionum, euasionumq; exempla permulta, hoc vnum Sepiæ præterire nullo modo possum. Vesiculam hæc (sic nominatur) collo dependentem (παρὰ τὸν τράχηλον ἔχει) habet, atro liquore (atramentum vocant) plenam. Et Athenæus citans Aristotelem sic scribit. Ἐν δὲ τῇ μυτίδι ὁ θολός ἐστι· αὕτη δὲ κεῖται παρ᾽ αὐτῷ τὸ στόμα, μύστεος τρόπον ἐπέχουσα, id est, vt vertit Rondeletius: Est in mytide atramentum, quę ad os sita est, folliculi, siue vesicæ modo. Sed qui Aristotelis verba diligentiùs considerat, eum aliter sensisse comperiet. Σπλάγχνον δ᾽ οὐδὲν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ᾽ ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θολόν. Viscera Mollium nullis: sed habent *L. de soler. anim.* *Hist. 4. c. 1.*

B quam mutim appellant, atrumq; illum humorem, cui nomen atramentum. Neq; est quod quis ἐπὶ ταύτῃ, in ea, muti scilicet, interpretetur: sequentia enim reclamant, & ἐπὶ ταύτῃ, post hanc interpretari oportere docent. Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος: ἡ δὲ τὸ ἔντερον ἀνατείνει, κάτωθεν ὁ θολὸς, καὶ τῷ ὑμένι ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, id est: Mutis sub ore est, & per eam gula tendit: at verò atramentum infrà continetur, quà intestinum petere incipit superiora, foramenque suum eadem obuolutum habet membrana, qua intestinum, sed quid, inquit Rondeletius, tamdiù immoramur? controuersiam istam statim diremerit interiorum Sepiæ partium anatome, qua inspecta nullus est nisi planè cæcus, qui non sententiæ nostræ facilè sit assensurus. Idem videbit mutim colore esse flauo, laxa, fungosaq; substantia, parenchyma potiùs quàm folliculum, aut vesicam. Galenus in Exegesi vocum Hippocraticarum, Μύττις, inquit, τὸ ἐν τῷ σηπίας στόματι μέλαν, ἀλλὰ καὶ ἰχθύς τις ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους δηλοῦται, hoc est, atramentum, quod in ore Sepiæ continetur: sed & piscem quendam apud Hippocratem significat. Μύτις apud Hesychium scribitur, & exponitur τὸ μέλαν τῆς σηπίας ὅπερ ἐν τῷ στόματι ἔχουσα ἐκκρίνει, Sæpiæ atramentum quod ore continens excernit. Annotatur & piscis quidam dici fœminini generis non siue mare pastum quærens, forte erit *Μύττις quid.* *Μύτις quid.*

C Sepia: Ὅλον, vt notat Galenus in Lexico Hippocratico atramentum Sepiæ dicitur, item ὄστρον. Nicander hunc atrum humorem χολὴν, id est bilem appellauit; Philes recens autor ἀπόσφαγμα, quo etiam vocabulo vtitur Aelianus, dum Sepia, vt oculos piscatorum persequentium fallat, tradit his verbis: συνιεῖσα ἐκείνη παρῆκε τὸ ἐξ αὐτῆς ἀπόσφαγμα, καὶ καταχέασα αὐτῆς. Galenus in Exegesi ὑπόσφαγμα interpretatur, quod atramenti Sepiæ, seu sedimentum est, εἶον ὑποτρύγον Hipponas quoq; σηπίης ὑπόσφαγμα dixit in Iambis. Interpres (inquit Atheneus) eius piscis atramentum (τὸ μέλαν) exponunt. At Erasistratus in Opsartytico, intritum esse vult, his verbis: Hypolphagma fit è carnibus assis, vel elixis, ac sanguine cum sale, caseo, lacte, & olerum folijs bene olentibus, concisis. Scripsit Aristoteles Sepiæ atramentum noctu præfulgere, vt quorundam piscium capita: cuius fulgoris caussam ibidem addit. Tradit alibi Sepiæ, Loligini, & Lollio partes duras, ac solidas intus per dorsum, & corporis prona contineri, quas non eodem appellent nomine: sed quod insertum Sepijs est, σήπιον, quod in Loliginibus, gladiolũ. Differre enim, quòd Sepium robustum, latumq; sit, inter spinam, & os mediam præ se ferens naturam, fungo- *Ἀπόσφαγμα.* *Ὑπόσφαγμα.* *Lib. 7.* *Lib. de sens. & sensato.* *Hist. 4. c. 1.* *Sepium.*

D sam intra se cõplectens, & friabilem corpulentiam: gladiolus verò arctior, & cartilaginosior fit. Forma item discrepare, videlicet pro alueorum modo, quibus ipse insertus continetur. Alibi quoque in Sepia magnum Sepium, in Loligine paruum gladiolum esse tradit, addens rationem his verbis. Nam id quoq; (inquit, Mollium genus) caret vesica: quantumq; terrenum maximè fit, in atramentum secernitur, & plurimùm Sepiæ consistit, quoniam plurimùm terrenæ materiæ habeat: argumento est Sepium, quod tale, tantùmq; sit. Meminit quoq; huius Sepij Athenæus ὄστρακον ipsum vocans: inquit enim ἔχει σηπία τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν τῷ νώτῳ, id est habet Sepia in dorso, quod ostracum vocatur. Vt sic quoque appellat Dioscorides. Columella testum appellauit, nisi testam legere mauis, vt Ruellius legisse videtur, qui ὄστρακον in Dioscoride, vbi loquitur de Sepia testam trãstulit. quidam etiam corticem, & os vocant. Germani Fischbein, Belgę Seefchuym. Vsum autem huius ossis nobis declarat Aristoteles sic inquiens. Habent Mollia quod piscium spinis proportionetur, vt Sepia quod Sepium vocant, Loligines quod gladiolum: Polypi nihil huius- *De partib. 4. cap. 5.* *Ὄστρακον.* *Li. 2. c. 23.* *Vsus Sepij.*

hil huiusmodi habent: quod eorum alueus breuior est, illorum procerior. Ideoq; vt directus, inflexusq; maneret, natura his adminiculis faciendum censuit. Os hoc exemptum è Sepię dorso, candidum est superiori parte, durum, ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & lęuiter aspera, & ligni modò frequentibus venis distincta visitur. fungosum hoc supina parte natura esse voluit, ne facilè immergatur, vt optimè censet E
De gener. cap.8. Bellonius. Volaterranus, atrimentum Sepiæ, ineptè sepium vocauit. Sepijs quoq; & Polypis, teste Philosopho, venter similis est, tum figura, tum tactu. At ijs, quas Loligines ap-
De gener. cap.8. pellamus, bina quidem conceptacula ventris speciem gerunt. Alibi etiam tradit vuluam ita Loligini, & Sepię articulatam esse, vt bifida cernatur: cùm Polypi vterus specie rotun-
Magnitudo. da, conglobataq; sit. Sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum est ex eodem autore. Et Plinius cùm de ingenti illo Polypo Carteiæ in Hispania capto dixisset ex Tre-
Hist.4.c.1 bio Nigro, hæc subdit ex eodem scriptore: Sepias quoq;, & Loligines eiusdem magnitudi-
Li.9.c.30. nis expulsas in litus illud, idem autor est. In nostro mari Loligines quinûm cubitorum capiuntur, Sepiæ binûm. Damus hìc Sepiæ iconem pronam, & supinam partem exprimentem, ex Saluiano, qui eam omnium optimè expressit. F

LOCVS.

De sanit. tuen. SEPIÆ Litoralem potiùs, quàm pelagicam vitam esse scribit Cardanus, sed tantùm litoralem prodidit Aristoteles, ac maris cauernas incolere
De par. 4. cap.5. Oppianus. In summa marinum animal est Sepia, nec vsquam in dulci aqua nascitur, aut ad flumina è mari adnatat. Abundant in septentrionali Oceano, quod cuipiam mirum fortasse erit, quod cùm frigida, & exanguis sit Sepia, tam frigida degat aqua. Strabo duorum cubitorum Sepias circa Carteiam repertas tradit, vt Latina habet trâslatio; sed Gręcus codex legit τευθίδας, idest Loligines, & similia duorum cubitorum in eo mari fieri. Diximus supra ex Plinio, quàm ingentis magnitudinis Sepiæ in litus circa Carteiam expulsę fuerint. Bellon. maio-
L.3.c.104 rem Sepiarum copiam in Gallia, quàm in Italia esse testatur. Bartholomæus Scappus, qui de re coquinaria doctissimos libros Italico sermone conposuit, in mari Adriatico maiorem esse Sepiarum copiam, quàm in Tyrrheno ait. Archestratus plurimarum rerum cognitione clarus canit: G

Σηπίαι δ' Αβδήροις τε Μαρωνείᾳ τ' ἐπὶ μέσσῃ

In Abderis Sepiæ, ac in Media Maronea.

Quibus versibus eas videtur extollere, quæ propè Abderas, & Maroniam capiuntur, tanquam ad cibũ præstantissimas. In Ponto non est Sepia, cùm Loligo reperiatur, teste Plinio.

VICTVS.

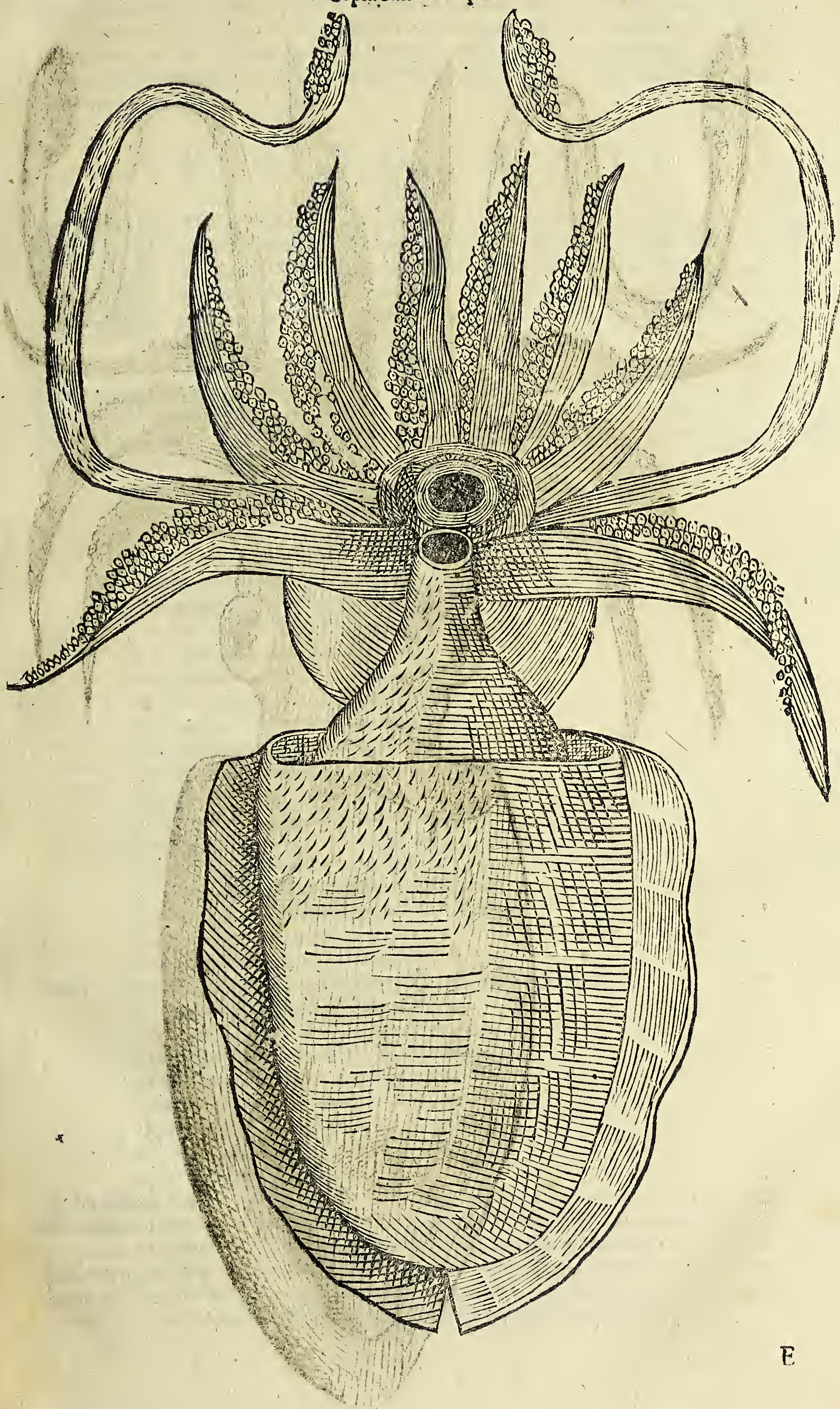
Hi.9.c.37. SEPIARVM victus est ex pisciculis, atque etiam è mugile, quem quandoque
Hist. 8. c.2. venatur longis promuscidibus, vt prodit Aristoteles. Quin etiam maiores quan-
Lib.7. doq; pisces vincere alibi idem tradit. Athenæus pusillis, inquit, pisciculis aluntur Sepiolæ (μικρὰι σηπίαι) distentis suis promuscidibus, veluti lineis piscatorijs, illos venâtes.

ÆTAS. H

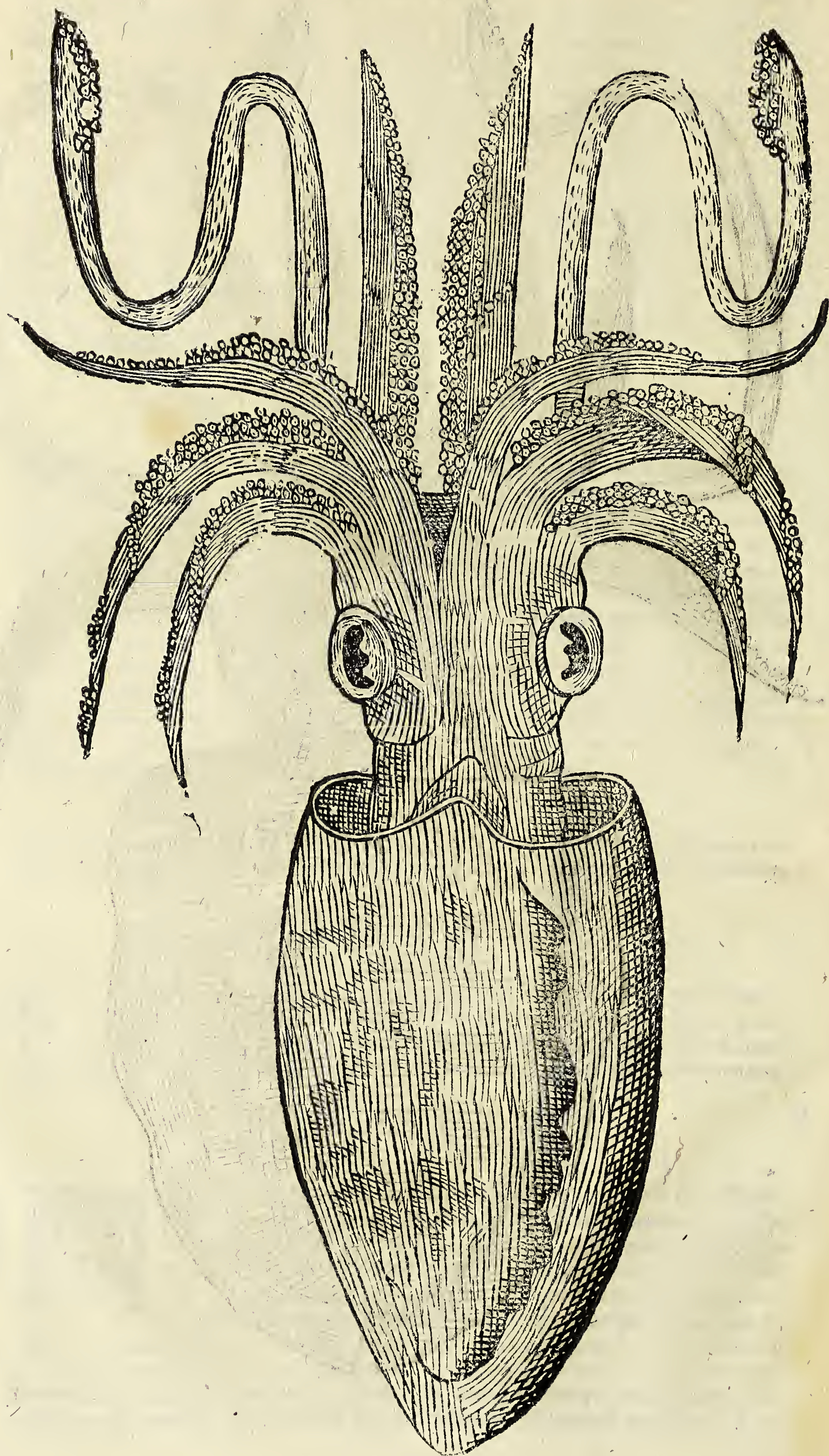

Hi 5.c.18. HIS quoq; vt Polypis angustum viuendi spacium natura concessit. Exem-
& h.8.c.37 ptis enim paucis bimatum non completur, inquit Aristoteles: Vnde Pli-
L 9.c.30. nius de Sepia, & Loligine locutus, neque his, inquit, bimatu longior vita.
Lib.7. Et Athenęus, Ad bimatum Sepiæ vita non producitur, velut nec Polypi. Si historia, quam tradit Plinius de ingenti Polypo dolij magnitudine, longitudine pedum triginta vera perhibetur, inquit Mathiolus, nullum sequetur absurdum, quin Polypi & denis, & bis denis annis viuere possint. Quod etiam tum Sepijs, tum Loliginibus euenire posse non dubitarim, præsertim cùm eodẽ loco scripserit Plinius, Sepias, Loliginesq; eiusdem Polypi magnitudine Hispanico litore vndis expulsas esse repertas; Hæc Mathiolus. Cui his verbis reclamat Zoographus; Atqui

Sepia Saluiani supina.

Sepia Saluiani prona.

A vitæ longitudo corporis magnitudinem non sequitur, vt in libello de vitæ longitudine indicat Aristoteles: cuius in hac parte authoritas conuelli à Mathiolo nō debuit. Certè nec in eodē genere, nec in diuersis, magna paruis comparata, simpliciter viuaciora dixeris. & cùm inter miracula Polypi tam grandes sint, nec in mediterraneo (de cuius maris piscibus Aristoteles scripsit) sed Oceano, quid inde de Polyporum viuacitate pronuncies absolutè? Hactenus Zoographus.

CAPIENDI RATIO.

AVTHOR est Aristoteles Sepiam odore escarum allectatam capi. Ad Sepiam capiendam quędam conscripsi cùm de Polypo ageremus. Tarentinus accipit salis ammoniaci drachmas sex, cæpæ drachmas duas, adipis vituli drachmas sex; hac esca ferramenta, ad formam fabarum redacta, atque illita admouet, & spontè ad odorē progredi, seq; ipsas tradere Sepias B asserit. Alia esca ex eodem. Fæcem vini sine qua, oleo contundito, ad locumque accedens mari ipsam inijcito. Sepiæ siquidem videntes, quòd (fæx descendat, ac petat imum) nigrum ipsum relinquent, atq; illuc se conferent, vbi oleum sese illis ostenderit: easq; tunc comprehendito. Ad Sepiam capiēdam, neq; nassæ, neq; retium insidijs opus est: sed amoris illecebris eam hoc modo, quo scripsit Oppianus, piscãtur; qui interprete Lippio hæc canit: *His.4.c.8.* *Halieu. 4.*

Non fortunato cata Sepia carpitur igne,
Quæ multa in pelago potuit vitare pericla,
Iam non lina fugit non densi vimina septi
Eliciunt illas piscantes æquore toto
Fœmineam appendunt pestem, ducuntq; per æstus.
Postquam è conspectu vaga fœmina tracta per æquor
Cernitur à maribus, subito amplectuntur amatam,
Atq; volubilibus nodis, spirisq; rotati
Implicitam ramis stringunt, cupiuntq; teneri.
C *Ac veluti virgo fratrem, mitemq; parentem,*
Qui longè à patria fuerat iam tempore longo
Incolumes cernens teneris complectitur vlnis.
Ac veluti nuper iuueni formosa puella,
Aurea quam vinclo vinxit Cytherea benigno
Arrepta ad thalamum sponsi complexibus hæret
Candida dilecto circundans brachia collo;
Inq; rudi nodo consumit tempora noctis,
Sic istæ implicitæ Veneris nec munera linquunt
Tali connexa nodo, nec vincula soluunt.
Donec piscator capiat, cymbæq; reponat.
Connexæq; simul subeant crudelia fata.

Nassis etiam vt capiantur sequentibus hisce docet versibus idem Poëta:

His etiam nassis capiunt sub tempore verno,
Nam curuum septum myrti de fronde coronant,
D *Et iungunt virides frondes, quas horrida gignit*
Arbutus, atq; alijs folijs hoc vimen opacant
Cùm coitum cupiant, & dulces soluere partus
In caueam properant, & strata fronde quiescunt,
Sic amor expletur misera cum morte proteruus
Pisces in siccam clausi ducuntur arenam.

Scribit Isidorus Sepiam dictam, quòd facilè sepibus inclusa capiatur; Verra itaq; fortè erit hæc capiendi ratio, quamuis sit falsa etymologia. Massiliæ vidit Gillius ad hunc modum capi; Specula in lignum incisa ex chorda appensa in aquam piscatores demittunt, & sensim fluitantia trahūt: Sepia ad sui simulachrum se iaculatur, ac suis flagellis lignum circumplicans, dum se apparentem in speculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta subducitur. Eustathius scribit etiam aues coturnices laqueo ante speculum posito capi.

SEXVS.

Hiſ. 4.c.1. *Hi.5.c.12.* *Athen.li.7.* *Li.9.c.29.*

DE Mollium ſexu loquens Ariſtoteles, Cùm verò, inquit, mares in hoc genere à fœminis differunt, tum vel maximè Sepiæ id probant. Mas enim prona ſui corporis nigriora ſupinis potiùs, parteſque omnes aſperiores habet, quàm fœmina, & lineis interuenientibus varias: caudam etiam acutiorem. Et alibi marem a fœmina internoſci ſcribit, quòd mas varius magis, quàm fœmina, dorſoq; atriore eſt. Quod ſic tráſtulit Plinius: Sepiarum generis mares varij, nigriores, conſtantiæq; maioris: nimirũ in auxilio fœminis ferendo. Traditum rurſus à Philoſopho eſt fęminam inteſtina continere duo, veluti mammas, quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facile videris; his marem omnino carere.

E

COITVS. PARTVS.

F

Lib.12.ca. 6.orig. *Hiſ.5.c.6.*

IN coeundo, inquit Iſidorus, obſcœnum genus eſt, nam ore concipit ſicut Vipera. Quod falſum eſt. Melius itaque Rondeletius, Sepias fiſtula coire, & parere exiſtimat. Ariſt. etiam hoc opinatus eſſe videtur, quum inquit: Sepiæ, ac Loligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, natanteſque in aduerſum coeunt. Narem etiam dictam (τὸν καλούμενον μυκτῆρα) in narem inſerunt, natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur. pariunt ea ſui corporis parte, quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. *Li.9.c.31.* Quæ ſic tranſcripſit Plinius: Sepiæ, & Loligines linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium natátes: ore & pariunt. *Non coire re.* Neq; eas linguis coire (vti Plinius ſentire videtur, de coitu enim ibidem tractat) neq; ore parere (vt idem expreſsè teſtatur) Ariſtoteles prodidit, rationiuè conſonũ eſt, inquit Saluianus. Quod enim, Ariſtotele authore, nõ ore, ſed fiſtula pariãt, clarè adeo patet ex proximis eius citatis verbis, vt non ſit opus probatione. Quod verò neq; ore, vel linguis, vt loquitur Plinius, eas coire aſſeuerat, clarum etiam eſt. Nam etſi inquiat Sepias coeuntes inuicem ora admouere, & applicare: non propterea eas oribus coire teſtatur. Nec eſt vt pro defendendo Plinio alium Ariſtotelis locum adducamus, in quo legitur: *Lib. 1. de gen.cap.15* Mollia, enixu cõplexuq; mutuo brachiorũ coeunt, ſic.n.coniũgi neceſſe eſt: quando Theodori huius loci interpretatio, & non Ariſtotelis ſententia pro Plinio pugnet: *Gazæ error* Scribit enim Ariſtoteles, τὰ δὲ μαλάκια συμπλέκεται μὲν κατὰ τὸ στόμα, ἀντιδείροντα καὶ διαπλέσσοντα τὰς πλεκτάνας. συμπλέκεται δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξ ἀνάγκης: hoc eſt Mollia autem complicantur ore, renixu complexuq; mutuo brachiorũ: complicantur autem hoc modo ex neceſſitate. & non vt vertit Theodorus, Mollia ore coeunt. *Lib.7.* Athenæus ſuperioris loci Ariſtotelis ſic etiam meminit. Idem (inquit) Ariſtoteles lib. quinto de animalibus author eſt, Sepias, & Loligines coire amplexas inter ſe corpora, adaptanteſq; mutuo ex aduerſo narem (μυκτῆρα) & brachia. Oua autem concipiunt, quæ qualia nam ſint, Philoſophus exponit his verbis: *Hiſ 4.c.1.* *Oua qualia.* Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicantia, grandini ſimilia complectens per multa. Et rurſus alibi, Sepijs oua gemina apparent, quoniam vulua earum ita articulata eſt, vt bifida cernatur. Sepiarum oua qualia è mari eijciuntur, ex Rondeletio hìc adpinximus. *De par. 3. cap.8.* Noſtri inquit racemum marinum vocant, à ſimilitudine racemi vuæ vitis, quem ab vua Plinij multum differre exiſtimo. Eſt enim Plinij vua florenti vuæ ſimilis, vt ſuo loco declarabimus. hìc oua ſunt duntaxat, florenti vuæ nullo modo ſimilia. H Hactenus Rondeletius. *H.5.c.18.* De ouis autem Sepiarum rurſus hæc Ariſtoteles. Sepiæ oua edunt ſimilia myrti baccis magnis, & nigris: atramentũ enim ſuperfundunt. cohærent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, vni cuidã nexui obducta, nec facile alterum ab altero detrahi poteſt. Mas enim humorem quendam emittit, cuius lentore ſibi adhæreſcunt, & augeſcunt. Cùm primùm edita, candida ſunt, atq; exigua, mox atramento perfuſa, nigra, maioraq; redduntur. *Quo tempore pariant.* Tempus autem, & modum partus idem author his verbis declarat. *Hi.5.c.12.* Mollia verno tempore pariunt, & Sepia in primis. parit hęc omnibus anni temporibus: perſeuerat q; in edendo ouorum numero dies quindecim. *Hi.5.c.18.* Et alio loco: Ferunt vterum Sepiæ verno tempore, pariunt intra diem decimum quintum. Ex quo liquet maniſeſtiſſimè errorem in codicibus Athenęi, *Athen. correctus.* hæc eadem Ariſtotelis verba citantis, irrepſiſſe. Nam inquit, τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶται τοῦ ἔαρος αἱ σηπίαι, καὶ οὐ κύουσι πᾶσαν ὥραν, καὶ κυίσκονται πέντε

καὶ δέκα

G

A

Oua Sepiarum.

B

καὶ δέκα ἡμέραις, idest, Mollium autem Sepiæ Primo vêre pariunt: & non concipiunt omnibus temporibus, pariuntq; per quindecim dies. Expungenda igitur negatiua particula οὐ ceu perperam inserta. Idem confirmat Plinius, qui Sepiam omnibus mensibus parere scripsit. Locum præterea quo pariunt, indicat Aristoteles dicens: Sepia parit iuxta terram inter algas, & arundines, & si quod aggestum tale iniectum sit, vt sarmenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et quidem piscatores de industria fasces sarmentorum disponunt. Hæc perlibenter in eis loculamentis parit, prolixam illam, continentemque seriem ouorum, qualis cirri muliebris species est. Et rursus: vbi de cartilagineis Locustæ marinæ appendicibus esset locutus: Partus enim, inquit, in ijs recipitur, vt

Li.9.c.51. *H.5.c.18.* *H.5.c.17.*

C Sepiarum sarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Vnde hæc Plinius: Sepia in terreno parit inter arundines, & sicubi enata alga: excludit quintodecimo die. Sed hoc mirũ, quòd eodem capite dicat Plinius, Loligines in alto conserta oua edere, vt Sepias, cùm Sepias littoralem non pelagicam vitam traducere constet. Nisi ita hic locus interpretandus sit, vt videatur dicere, Loligines conserta oua edere, vt Sepias. Porrò modus pariendi eis hic est, vt prodit Philosophus. Enititur aluum per interualla reprimens, inspergitque atramentũ, interposita quiete, vtpotè cùm non nisi cum labore emittat. Præterea vt idem ait: Mas Sepia oua quæ fœmina ediderit, persequitur, suum semen aspergens: quod vel in reliquis eiusdem generis fieri ratio est. Idem alibi: Mas, inquit, humorem quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua sibi cohærescunt, ac crescunt. Etiam hæc, & cùm primùm edita candida sunt, atque exigua: mox atramento perfusa nigra, maioraq; redduntur: Et alio in loco: Quoties autem, inquit, ederit (fæmina) mas è vestigio sequens, atramentum ouis superinfundit, atque ita efficitur vt solidescant. Sed non satis hunc locum Gazam assecutum esse Rondeletius putat. Græca autem verba hæc sunt: Ὅταν δὲ ἡ σηπία ἐκτίκῃ τὰ ὠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται στιφρά. Huius ma-

Li.9.c.51. *Plinij loc⁹ explicatus* *Quomodo pariant.* *H.5.c.52.* *H.5.c.18.* *H.5.c.12.*

D læ cõuersionis, inquit Rondeletius, occasionem dedit dictio temerè adiecta τὸν θολὸν post καταφυσᾷ, quam delendam esse conuincit Plinius, qui Aristotelis locum sic interpretatus est. Oua eius (Sepiæ) glutino atramenti ad speciem vuæ cohęrentia, masculus prosequitur afflatu, aliàs sterilescunt. Vides hìc Plinium pro καταφυσᾶν prosequi afflatu reddidisse. His accedit Athenæi authoritas locum Aristotelis citantis. Ὅταν δὲ τέκωσι σηπίαι τὰ ὠὰ, ὁ ἄῤῥην παρακολουθῶν καταφυσᾷ καὶ στιφρᾷ. Vides hìc τοῦ θόλου mentionem nullam factam. Postremò non mas, sed fæmina, vt prius ex Aristotele perspicuum fuit, ouis atramentum aspergit. Hactenus Rondeletius. Verùm Zoographus, & Saluianus non θόλον, sed vna mutata littera θορὸν, idest genituram, legunt. Verbum quidem στιφρᾷ, inquit Zoographus, quod apud Athenæum legitur, in vsu non est: & apparet hunc Athenæi locum esse mutilum, vt in multis alijs. Plinij etiã interpretatio: Masculus persequitur afflatu &c. non tanti est quin Aristotelem ipsum suis alibi verbis sese interpretantem ei præferamus. καταφυσᾶν verbum si absolutè proferas, spiritum, & aërem contra aliquid emittere significat:

Li.9.c.51. *Aristoteles correctus.* *Athenæi locus notat⁹.*

cat: at pisces in aqua quomodo anhelare, aut spirare aërem possunt? Nam vt Rondeletio donemus pisces propriè dictos spirare, Mollia tamē, & exanguia non spirabunt, at si accusatiuum addas, aliud quippiam cum spiritu, vel tanquam cum spiritu emittere significat, idem scilicet quod καταῤῥαίνειν, ideſt aspergere: vel καταφιέναι, ideſt contra aliquid emittere. Mas igitur Sepia τῶν ᾠῶν καταφυσᾷ τὸν θορὸν, humore genitali suo oua conspergit, genituramq; eis affundit. Nam & lib. 3. cap. 7. de gener. anim. Aristoteles piscium omnium oua, nisi mares semen suum asperserint (ἀποῤῥαίνειν τὸν θορὸν dicit, vel ἐπιρραίνειν) augeri & vitalia esse negat. Et mox sequenti capite: τὰ μὲν οὖν καραβώδη τὰ θήλεα, πρὸς αὐτὰ ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μαλάκια ἔξω. καὶ τοῖς μὲν θήλεσι (malim κυήμασι) τῶν μαλακίων ἐπιρραίνει (subauditur τὸν θορὸν, ex præcedenti capite) ὁ ἄῤῥην καθάπερ οἱ ἄῤῥενες ἰχθύες τοῖς ᾠοῖς: καὶ γίγνεται (supple τὸ κύημα) συνεχὲς καὶ κολλῶδες. hic συνεχὲς καὶ κολλῶδες dixit, quod libro quinto historiæ σιφρόν. Rursus hist. 5. c. 18. caussam reddens, cur oua illa inter se racematim cohæreant, sic scribit: Ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη, οὗ τῇ γλισχρότητι παρέπεται καὶ αὐξάνεται. Astipulatur sententiæ nostræ vetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his verbis: Sepia fæmina cùm ouat, mas eam sequitur, & supra oua semen insuflat, vt viuificentur. Item VVottoni: Quoties ediderit oua, mas è vestigio sequens humorem fœtificum ouis superfundit, atq; ita efficitur vt solidescant. Hæc Zoographus. Cæterùm sunt Sepiarum oua racematim compacta, & tanquam à pediculo dependentia, oblonga, initio baccę myrti, tandem, si maris semen contigerint, auellanę nucis magnitudine, folliculo vel membranula contecta, cohærentia, foris effuso atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur oculorum humoribus similia sunt, vti tradit Rondeletius. Primùm enim aqueus, & tenuis humor effluit, mox alius priore crassior, tertius veluti crystallinus. Vbi hæc oua Sepia peperit, & semine maris aspersa sunt, ijs incubat diligentiùs quàm cætera Mollia, vt his verbis testatum reliquit Aristoteles: Cùm genus omne crustatum sibi iuncta contineat oua, & sic foueat, Polypus, & Sepiæ, & reliqua eius generis eiusdem oua quæ pepererint, absoluta fouent, & præcipuè Sepia: quippe cuius sępenumero alueus iuxta terram, dum hoc facit, appareat. Et vt idem author est: Mox oua edita Sepiæ crassitudinem acinorum vuæ minorum intra diem decimumquintum capiunt. Quæ (si prius proles iam perfecta absciderit oui membranam) stercusculum mittunt, suumq; præ metu colorem mutant ex candicante in rubrusculum. Vnde dixit Plinius. Excludit Sepia decimoquinto die. Prodeunt autem ex singulis Sepiarum ouis singulæ Sepiolæ, teste Philosopho. Sed quomodo prodeant, idem declarat his verbis. Cùm Sepiola iam intus constiterit, videlicet tota ex candido oui interno concrescens, tum rupta oui membranula proles exit: primùm pars illa interior candida veluti grando consistit, cùm fæmina suum atramentum asperserit. Nascitur enim Sepiola ex ipso candicante corpusculo versa in caput, modo auium ventre annexo. Sed qualisnam sit in his annexus vmbilici, nondum exploratum habemus. Constat tamen candidum illud subinde diminui; dum Sepiola augetur, & ad postremum, vt luteum auibus, sic candidum his aboleri. Primùm oculi grandes in his quoque, perinde ac in cæteris apparent. Sit ouum a.b.c. oculi: d Sepiola ipsa: e hoc ipsum. Niphus posteriora verba hæc sic legit. Sit a ouum: b c. oculi: d Sepiola ipsa, ita vt verba hęc τὸ δὲ ἐφ' οὗ τὸ ε abundent. Saluianus autem sic. Sit a ouum, b c. oculi, d Sepiola, e hoc ipsum. Adheret autem teste eodem Philosopho, oua Sepiæ nascens parte sui priore: hac enim tantùm potest adhærere, cùm hæc vna parte posteriorem, & priore eodem modo habeat. Postremò vbi, inquit, Philosophus: Pariunt intra diem decimumquintum, ἀποτίκτουσι ἐν ἡμέραις ιε, aliqui vertunt, perseuerare eas in edendis ouis, siue in partu dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad partum vsq; tot dies numerari, considerandum.

Ouorũ exacta descriptio.

Incubatio. H. 5. c. 18.

Ibidem.

Li. 9. c. 51.

H. 5. c. 18.

De gener. 3. cap. 8.

MORES. INGENIVM.

CONIVGATIM mas cum fęmina incedere solet, inquit Philosophus. Et alibi, cùm Sepia, inquit, icta est tridente, mas fœminam adiuuat, fæmina mare percusso fugam arripit. Eadem sic Plinius: Percussæ tridente fæminæ auxiliantur: at fæmina icto mare fugit. Confirmat idem Athenæus inquiens: Aiunt quoq; fæminę tridente percussæ, ac captæ mares auxiliari eam in aduersum retrahentes: maribus autem captis in fugam fæminas se conijcere. Testatur Aristoteles Mollium omnium astutissimam esse Sepiam. Nam

H. 5. c. 12. Hist. 9. c. 1. Li. 9. c. 29. Fæminæ mares auxiliantur. Hi. 9. c. 37.

A Nam sola, inquit, hæc suo vtitur atramento, non modò cùm metuit, (nàm dixerat antea inter omnia Mollia Sepiam præcipuè præ metu atramentum suum effundere) verùm etiã abscondendi caussa. Polypus atq; Loligo atramentum præ metu mittunt: Cæterùm Sæpiæ, vt dixi, sæpe & sine pauore suo vtitur atramento ad se occultandam, & cùm progressa paululum se ostenderint, redit in atramentum. Idem confirmat vetus poeta Nicander, qui cùm scripsisset Leporem marinum sordidatum, dum recens in lucem editus est; Loliginis inferri subtilibus comis, perinde ac si proles esset Loliginis, aut *σηπιάδος φυξήλιδος*, idest Sepiæ fugitiuæ, caussam cur fugitiuam appellauit addit: *His.4.c.1.* *In Alexipharm.*

——————— *ἥ τε μελαίνῃ*

Οἴδμα χολῇ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθοῦσ' ἀγρώστορος ὁρμήν. idest.

——————— *quæ obfuscat*

Fluctus sua nigredine dolosum animaduertens piscatoris impetum.

De eodem astu sic meminit Ouidius; *In Halieu.*

Sepia tarda fuga, tenui cum forte sub vnda
Deprehensa est. iam iamq; manus timet illa rapaces
B *Inficiens æquor, nigrum mouet illa cruorem,*
Auertitq; vices oculos frustrata sequentes.

Vnde & Plinius ait: Ambo autem (mas scilicet, & fœmina Sepia, de ijs enim loquitur) vbi sensere se apprehendi, effuso atramento, quod pro sanguine his est infuscata aqua absconduntur. De eadem quoque astutia hæc Ælianus: Cùm se à peritis piscatoribus captari cognoscit Sepia, suum atramentum emittit, quo circumfusa, ab oculis piscantium remoueatur, eorumq; perstringit oculos: piscatores verò cùm sit in eorum oculis, nil tale vident. Sic Ænea tenebris circumsepto fefellit Achillem Neptunus, vt ait Homerus. Nec dissimilia ab his sunt quæ scribit Plutarchus: Cùm autem, inquit, multa præterea sint prudentiæ in præcauendis, & effugiendis insidijs exempla, Sepiæ artem præterire non conuenit. Vesicam enim iuxta collum habens plenam atro humore (Tholus is vocatur) vbi deprehenditur, hunc effundit foras, tenebrasq; circa se efficit mari infecto, vt piscatoris conspectum subterfugere possit: imitans deos Homericos, qui quos saluos volunt, cœrulea sæpenumero nube obiecta eripiunt, atq; suffurantur. Hæc sic ab Oppiano canuntur Lippio interprete. *Li.9.c.29.* *De anima. 1. cap.34.* *Lib. soler. de animal.*

C *Quin & natiua fœcunda est Sepia fraude.*
Est liquor in tumida concretus turbidus aluo,
Qui fuscus piceam superat caligine massam.
Conditus hic humor nutritur corpore, præsens
Auxilium miseræ: subita formidine capta,
Atras emittit guttas, & polluit æquor,
Obscuratq; vias ponti tenebrosa cruore
Permixto sanies; piscantis lumina turbans
Auertit visum, & prospectum surripit omnem.
Hæc facili cursu per tinctas æquoris vndas
Effugit horrendos pisces, hominemq; sagacem.

Philes quoq; recens autor de astutia Sepiæ hos reliquit Iambos.

Πανοῦργος ἐστὶ τὴν φύσιν ἡ σηπία
Τῶν ἁλιέων κλέπτουσα τὴν κακουργίαν.
Εἰς ῥεῖθρα γὰρ τ' ἐμεῖ μέλαν ὑπόσφαγμά τι
D Καὶ λαμβάνει τὴν ὄψιν ἐνδῦσα γνόφον,
Καὶ τέρπεται θηρῶσα τὴν σωτηρίαν.

Quos sic transtulit Gregorius Bersmannus Anebergensis:

Est versipellis Sepiæ, & vafra indoles
Piscantium quæ callidè eludit dolos.
Atrum cruorem nam vomens, pontum inficit.
Caliginemq; induta visus eripit,
Partaq; sic ouat salutis copia.

Postremò Athenæus quoq; idem aduertit sic inquiens: Persequente piscatore suum atramentum effundit Sepia, antrorsum profugere se simulans. Porro vt admodum astutè suo atramento vtitur, sic etiam prudentissimè promuscidibus: his enim non solùm pisciculos, sed & mugiles etiam venatur; Vnde Oppianus. *Lib.7.*

Callida

Callida furtiuam meditatur Sepia prædam E
Nam tenues molli surgunt de vertice rami,
Extenti tanquam funes, quibus ipsa natantes
Pisciculos, iactis veluti capiuntur ab hamis,
Pendens à fulua cautè deprehendit arena.

Et Athenæus: Paruæ autem, inquit, Sepiæ nutriuntur tenuibus pisciculis, quos promuscidibus, seu piscatorio funiculo venantur. Planiùs comprobat hæc Plutarchus, de piscatoria Sepiæ arte sic loquens: A collo suo demittit acetabulum instar funiculi, quo hamus dependet, & quod laxatum longè emitti, & facillimè retrahi potest. Id pisciculis quos propè se videt, mordendum exhibet, paulatimque in se retrahens fraude ad se prædam adducit, dum ore contingere possit. *Hist. 4. c. 1. & de par 4. cap. 9.* Porro, teste Aristotele, iis prætenturis quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhærentes Sepiæ, se veluti anchoris iactis stabiliunt. Quæ ita vertit Plinius: *Li. 9. c. 29.* Sepiæ, & Loligini pedes duo ex his longissimi, & asperi; quibus in fluctibus se velut anchoris stabiliunt. *Lib. 7.* Athenæus ait: Cùm sæuit tempestas, Sepiam aiunt præhensis minoribus saxis vtraque sua promuscide, veluti anchora stabilitam quiescere. Idem testatur Ælianus: Sepiæ, inquit, duabus sunt tanquam promuscidibus præditæ, quibus ad saxa cùm est in mari tempestas, adhærescunt, & tanquam anchoris iactis firmatæ, fluctuum incursionibus resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus, rursus natant: non contemnendam scientiam tenentes vitandi sanè tempestates, atque ex periculis salutem conseruandi. Quæ sic Oppianus cecinit. F

Halieut. 2.
Si tumidi magno tollantur in æquore fluctus,
Hærebit proprijs scopulis deuincta flagellis,
Natiuos dura connectet caute rudentes.

H. 9. c. 37. Posteaquam Aristoteles Polypum coloris mutatione pisces venari dixisset, subdit hæc Sunt qui Sepiam facere hoc idem autument: colorem namq; eam sibi contrahere similem loco, in quo versatur, confirmant. sed piscium sola Squatina ita affici solet. Ex quibus verbis nihil certo statuere possumus. Gyllius, & Bellonius audacter, Sepiam quemadmodum Polypum colorem, mutare aiunt.

DENOMINATA. G

Sepedones. SEPEDONAS Græci non à Sepia inflectunt, sed vlcera intelligunt eo nomine putrescentia. Sepiussam Doridis insulam in Ceranico sinu, teste Plinio, sic dictam à Sepijs conijcit Hermolaus Barbarus. Sepiæ paruæ Græcis Σηπίδια dicuntur, Latinis Sepiolæ, vt Samonico, Q. Sereno, & Plauto:

In Casina.
——— *Emito Sepiolas lepidas.*

Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Aristophanes in Thesmophorijs. Dorion σαπίδια inter hepsetos, hoc est, inter pisciculos minutos, elixari solitos numerat. Legitur & σήπιον (cum Teutidio, & Polypodio) apud Athenæum in Philoxeno: quam vocem mutilatam putat Zoographus, & legendum σηπίδιον. Σηπιδάριον apud Phyllium, vel Phrynicum, vt author est Athenæus. Σηπίαι, Σηπιδάρια exponit Pollux. Sepaceus adiectiuum, quo vtitur Iulius Cæsar Scaliger, puto à Sepia deriuari. *In Athe.* Σηπιαλλὶς species est vitis Varrino. H

MORALIA.

Hæretici. VTITVR Sepia atramento, vt suæ consulat saluti: at homo vafer, veluti hæreticus, atramento veritatem obfuscat: cùm enim conuinci se animaduerterit, nebulas, nugasq; ac tenebras offundit, ne victus videatur. *Lib. 2. aduers. Marc.* Sic elegāter, & appositè Tertullianus hæreticos Marcionitas Sepijs comparat. Nam veluti hæ vbi sensere se apprehendi, effuso atramento aquam turbant, atq; ita absconduntur: Eodem modo illi, vbi succumbunt in ea disputandi palęstra, hoc est, cùm erroris arguuntur, conuincunturq;, tenebris ceu Sepiæ atramento obiectis disputationi sese eripiunt. Atticus Philosophus non inelegans Platonis propugnator facetè dicebat, Aristotelem in suis scriptis facere, quod facit in mari Sepia; vt

enim

A enim hæc ſparſo ſub oculos, manumque piſcatoris ſuo ſucco elabitur; ità ille depræhendi metuens, ſententias de induſtria obſcuritatibus obfuſcat. Poteſt & per ipſam Sepiam intelligi diabolus, per eius verò atramantum deliciæ, atque diuitiæ. Vt enim illa nobis atramentum ſuppeditat, quod lucernæ immixtum facit, vt homines nigri appareant, amoto priori lumine; ità etiam diabolus deliciarum cupiditates, atque diuitias, & voluptates noſtris inſtillans cordibus, nigros hoc eſt peſſimos nos reddit, & inquietos, amoto vero Dei lumine, ac amore. Rurſus vt Sepia inter alios, duos longos habet pedes, quibus cibum ad os tranſmittit, & quibus in fluctibus ſe tanquam anchoris ſtabilit, tempeſtatem aduertendo; ſic cùm multos habeamus affectus, & deſideria duobus inter cætera opus eſt, ſcilicet amore Dei, & proximi, qui ſemper longi eſſe debent; vt iſtis mediantibus cibum diuinæ gratiæ, & gloriæ poſſimus demere, & nos in hiſce mundi fluctibus fortiter ſtabilire. Amor enim Dei, & proximi anchora eſt, hominem contra fluctus tentationum, ac tribulationū confirmans: quia pro certo nullus ſtabilis in fide, & moribus efficitur, niſi in amore Dei, & proximi confirmetur. Vnde Eccleſiaſtes: *Eſto firmus in via domini*. Sepia vſta meretricem quoque; denotat, & proſtitutæ pudicitiæ mulierem. Vt enim ad vſtam Sepiam piſces B accurrunt, & ſic à piſcatoribus capiuntur; ſic ad illam luxurioſi, & molles, odore hoc eſt, impudicitia allectati, dæmonum retibus ſe irretiunt dicentes. In odore vnguentorum tuorum curremus, nimirum ad perditionem. *Diabolus.* *Cap. 5.* *Meretrix.*

HIEROGLYPHICA.

ID verò, inquit Pierius Valerianus, præcipuum ſuper Sepia ſignificatum apud Ægyptios Sacerdotes erat, vt per eam ſignificarent hominem, qui multa pulchra, & magna pollicitus, daturus omninò ſpecioſa virtutis exempla videbatur, & per ſummam inde ignominiam fœdè lapſus, omnium fefellerit expectationem: ea enim cum ſpectandam ſe venatoribus præbuerit, ſimulatque in ſe aciem inſtrui conſpexerit, & claſſicum cani, atramentum in aquas euomit, quibus infectis, dempta que ita venatoribus congrediendi copia, elabitur. Quòd ſi inter fugiendum acciderit, vt aperto iterum campo depræhendatur, ſtatim in effuſam atramenti nubem ſe recipit, atque ita ſæpius, ac identidem fruſtratur venatoris ſpem, nulla ſui facta copia, vt depræhendi poſſit: idq; non in congreſſu tantùm facit, ſed plerunq; etiam ludendi ſtudio quodam, atque etiam inſidiandi. Sumptum hoc Hieroglyphicum eſt ex Horo. Sepia ſe furtim ſubducens periculum denotat apud Ægyptios, teſte Cœlio Calcagnino. Huiuſmodi verò occultationis cauſſa confictum à Græcis credit Pierius, Thetim in Sepiam commutari ſolitum, dum, vel eluderet, vel ſerio fugitaret Pelea illam ſequentem. Ita denique hominem, qui multis ſimulationum inuolucris tegeretur, eſſetque occultæ, multiplicisque naturæ, pictam Sepiam notabant. Alij mendacium ex hoc figmento intelligi volunt, propterea quòd Grāmaticus Triphon ait, ἐν τοῖς ἐχάτοις μέρεσι μελαίνεται καὶ ἀμαυροῦται, in extremis quippe partibus nigreſcit, & obſcuratur. Sed hæc propriè ad melanurum piſcem pertinent, quàm quidam ineptè cùm Sepia confundunt. Cæterùm literas ſacras cùm Ægyptij ſignificare vellent, iuncum, cribrum, & Sepiam ponebant. Iuncum autem, quia eo pro calamo vtebantur, Sepiam verò, quòd eius ad ſcribendum atramento vterentur, vt ſcribit Pierius. Quanquam etiam hìc per Sepiam atramentariam thecam ſignificari poſſe putet, cùm apud Perſium pro ea ponatur, D dum canit. *Hieroglyp. lib. 28.* *Pulchra incæpta turpiter cedentia.* (C) *L. 2. c. 110.* *Periculū.* *Homo occultæ naturæ.* *Literæ Aegyptiacæ.*

Nigra quod infuſa vaneſcit Sepia lympha.

Nos tamen pro atramento ipſo hìc poni ſuprà probauimus. Sanè Græci atramentum σηπιωτικὸν appellant. Cribrum autem ſub Sepia ponere ideo commenti ſunt, quia ea prima ſunt arma, quibus in pane conficiendo vtimur, atque id apud Ægyptios ex iunco contexi ſolitum. Admonebant autem ea cribri cœlatura ita iunco, & Sepiæ ſubiecta, eum qui victui neceſſaria comparaſſet, litteris dare operam poſſe: cui verò deſit prouiſæ frugis in annum copia, alij dedatur arti, aliamq; ſequatur induſtriam neceſſe eſſe. Sunt etiā, qui amorem coniugalem in viro firmum, in fæmina lubricum ſignificare ſi vellent, Sepiā tridente confoſſam pro huiuſmodi rei Hieroglyphico faciant, propterea quòd Sepia fœmina ſi percuſſa fuerit, mas auxilium adferat; quòd ſi mas percutiatur, fæmina aufugiat. *Amor coniugalis.*

FABVLÆ.

HETIS mater Achillis infantem igne fouit, interdiu litum ambrosia, sic demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altiùs inclamauit. Inde ad Nereides digressa narratur Thetis, cui alioqui fuit insitum, formam demutare. Quin & cum ea coisse primum creditur Peleus in Sepię speciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide semel coijsse tradit, idq; in Sepiade promontorio, quod in Magnesia statuit Plinius. Meminit huius fabulę Iohannes Tzetzes, his versibus. E

Φασί τὴν Θέτιν φεύγουσαν Πήλεος συνουσίαν
Πρὸς πῦρ πρὸς ὕδωρ τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων.
Πρὸς δὲ σηπίας πώποτε μορφὴν μεταβαλοῦσαν,
Πηλεὺς αὐτὴν κατέσχηκε, καὶ γάμῳ συνεζύγη.
Τὸ δ' ἀλληγορικώτερον· τοῦτον οὐκ ἀξιοῦσα,
Κατὰ πυρὸς τρέπετο πεσεῖν, καὶ καθ' ὑδάτων
Κἂν τοῖς δυσβάτοις ὄρεσι βορὰ θηρσὶ γίνεσθαι.
Τέλος αὐτὴν κατέσχηκεν ἐν σκότῳ κρυπτομένην, F
Ὥσπερ σηπίαν τῷ θολῷ τοῦ μέλανος κρύβεισαν.
Εἴτε καὶ παρὰ θάλασσαν ἐκφεύγουσαν ἐκεῖνον,
Ὡς Εὐριπίδης γέγραφεν ἐν Ἀνδρομάχῃ τοῦτο.

Aiunt Thetim fugientem Pelei congressum,
In ignem, in aquam verti, in naturam ferarum.
Inq; Sepiæ aliquando formam conuersam,
Peleus ipsam detinuit, & nuptijs coniunctus est,
Magis autem allegoricè: hunc non dignata,
In ignem vertebatur, vt caderet, & in aquas,
Etiam inaccessis montibus esca bestijs vt fieret,
Postremò ipsam detinuit in tenebris absconsam,
Quemadmodum Sepiam, atramento nigro absconditam,
Siue iuxta mare effugientem illum,
Vt Euripides scribit in Andromache illud. G

PROVERBIA.

VLTV *mutabilis albus, & ater*, Horatius. Quo in loco Porphyrion Grammaticus annotat prouerbiali figura dictum, albus, & ater, & pro eo, quod est bonus, & malus: & Horatium, album, ad liberalem, aut lætum reddidisse: atrum ad sordidum, & ærumnosum. Huc festiuiter allusit Matron apud Athenæum de Sepia loquens.

Lib. 4.

Ἡ μόνη ἰχθὺς ἐοῦσα τὸ λευκὸν καὶ μέλαν οἶδε, idest.
Quæ cum sit piscis, sola album nouit, & atrum.

Est enim, inquit adagiorum author, Sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu, ne deprehendatur.

Et nigrum niueo portans in corpore virus.

de Sepia videtur pronunciasse Ouidius in fragmento, quod Halieuticon inscribitur. nàm sequens versus deest. *Perca sequitur Sepiam.* Ἕπεται πέρκη μελανούρῳ. hìc malè vertit adagiorum author pro Melanuros Sepiam. H

EPITHETA.

EPIA propter dolos, quos machinatur piscibus, dum eos venatur, δολόφρων, δολόμητις, dicitur Oppiano: καρδαλέα siue audax, quòd maiores quandoq; pisces aggredi audeat, ac mas fœminæ à tridente percussæ auxiliari in hominum conspectu. ταγηνισταὶ σηπίαι nominat Eubulus, quòd in sartagine coqui solitæ sint. Nicander φυξήλιδα fugitiuam, quòd sparso atramento manum captantis effugiat. Ob atramentum nigrum dicitur furua apud Gyraldum. tarda fuga apud Ouidium.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

VAMVIS Pythagoras Sepia vesci prohibebat suis, non tamen ob id cæteri abstinuerunt. Nam cùm amphidromia olim celebrabantur, mœnas cùm Sepijs mollire, & plurimos cirros diligenter stringere assolent, vt loquitur apud Athenæum Eubulus. Aristophanes in Thesmophoriazusis. *Quand derent.*

Ἰχθὺς ἐώνηταί τις ἢ σηπίδιον. idest.

Emptus est piscis aliquis, vel Sepiola.

Et Theopompus in Venere.

Ἀλλ' ἔντραγε τὴν σηπίαν τὴν διαλαβοῦσαν (διαλαβὼν legit Natalis Comes) καὶ τοδὶ τὸ

B πολυπόδιον, vertit Dalechampius.

Sepiam, & quæ exiguum Polypum hunc intercepit, arrode.

Et nunc quoque in omnibus Italiæ piscarijs venales habentur, ijs inquam, in quibus marini veneunt pisces, non alia, quàm cibi gratia; Quamuis alioqui ganeones, ac delicatuli Sepiam aspernentur, & pauperculis relinquant, nam insipida est, nisi optimè præparetur, condiatur, coquaturque nam sic grata, sapidaq; efficitur. Duplex autem eam coquendi modus est: aut enim assatur, aut elixatur: Idque tum recens, tum asseruata. Nam Galli Sepias exiccant, non aliter quàm Græci Polypos. Miror certè cur recentes nullius in Oceano sint pretij, vt scribit Bellonius, cùm à coquis, inueteratis, aut sale conditis præferantur. Sed fortè id ideò fit, quòd cibi fastidium recentes adhuc pariant, & salitæ ieiunia verna egregiè solentur. Sunt autem Sepiæ aliæ maiores, aliæ minores: Maiores sale conseruantur in Illyride, indeq; Venetias deferuntur, vti, & Genua Mediolanum. Auicenna, inquit, Rubien (aliqui Sepiam interpretantur) est conueniens cibus: qui tamen salsus & inueteratus atram bilem gignit, Venerem promouet. Simeon Sethi Sepiam difficilè concoqui, parumq; in se continere succi salsi ait, quòd si tamen concoquatur, non parum

C nutrimenti corpori id ferre. Cæterum quia crudos procreat humores (vt suprà ex Galeno in genere de Mollibus scripsimus) oportet eam condimentis acrioribus conditam esse, vinumque vetus, & tenue superbibere. Venetijs, & Romæ omni tempore habentur, sed optimæ putantur mensibus Ianuario, Februario, & Martio. Præstant autem cùm sunt grauidę, teste Aristotele. Elixantur magna ex parte, assisque præferuntur, vti fortè, & apud priscos. Nam elixarum mentionem facit Alexandrides in Protesilao, vbi symposium nuptiarum Iphicratis, qui Cotys regis Thracum filiam ducebat, describit, nulla assarum mentione facta. Quo autem modo sint elixandæ Alexis ἐν Πονήρᾳ docet, inducto coquo hæc loquente. *Hist. 8. cap. vlt.*

——————— σηπίαι πόσου

Δραχμῆς μιᾶς τρεῖς. τῶν δὲ τὰς μὲν πλεκτάνας,

Καὶ τὰ πτερύγια συντεμὼν ἑφθὰ ποῶ.

Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλοὺς κύβους

Σμήσας τε λεπτοῖς ἁλσὶ δειπνούντων ἅμα

Ἐπὶ τὸ τήγανον σίζων ἐπεισιὼν φέρω. idest.

D *A. Sepia quanti? B. vna drachma*

Tres. A. harum brachia

Et pinnas accipe, dissectasq; elixa:

Corpus reliquum in quadrata frusta multa discinde,

Tuso sale perfrica, & cœnare statim ac inceperint,

Accedens, è stridente sartagine nobis affer.

Nam in sartagine coquebant olim, ac elixabant, vnde Eubulus ταγηνιστὰς σηπίας nominat. Eis, cùm in cibum parabantur, oculos eximi solitos, monstrat hic versus Plauti. *In Rudente.*

Iube elidere oculos, itidem vt Sepijs faciunt coqui.

Bonum autem ius ex eis fieri negant piscatores absq; atramento. Quapropter piscatores vt scribit Bellonius, cùm per senectutem deficientes super aquam fluctuantes, vel viuas, vel mortuas extrahunt, in primis dant operam, ne atramentum (quod aliàs dum se persequi sentiunt, effundunt) temerè diffluat. Bartholomæus Scappus Sepiam in iure suo cocturus, recentem exossat, & pedes, seu brachia abscindit, vt tantummodo alueus relinquatur cum vesicula, qua atramentum continetur, tum eam cultro per medium diuidit,

lauatq;

lauatq; cartilagines omnes exteriores, interioresq; in aqua frigida, aut tepida, donec al- E
beſcant, deinde diſſecat eandem in plures partes, & in olla fictili, aut vaſe alterius generis coquit cum butyro, aut oleo oliuarum, additis allijs minutim conciſis, aqua modica, pipere, cinnamomo, croco, & pauco vino, aut omphacio, & ſalis modico, tandemque herbas adiungit virides contuſas in mortario. Quod ſi verò iuſculum nigrum eſſe velit, vt eius eſt atramentum, herbas non imponit, ſed miſcet atramentum cum vini modico, aut omphacij, coquitq; iterum, ad ebullitionem vſque: tum inferre iubet ſupra inſparſis aromatis dulcibus. Nonnunquam brachia, ſeu cirros cum ita cocta Sepia infert, lauatos, & in plurimas partes diuiſos, & ſic cum ea coctos. Infarciunturque aliquando Sepiæ hoc pacto, vt idem ſcribit. Exempto oſſe, & brachijs abſciſſis, lauantur, & implentur caſeo, ouis, pane minutim trito, aut contuſo, vuis paſsis, herbis tuſis, pipere, cinamomo, croco, commiſtis primum omnibus, tempore ieiunij loco caſei ſumi poſſunt amygdalę cōtuſæ, & loco ouorum auium, oua alterius piſcis cruda. Impletæ coquuntur in sartagine cum aquæ pauxillo, & olei, ita vt vix tectæ appareant. bulliunt deinde paulatim, donec quibus infarcitæ ſunt, tumeant, iterumque parum omphacij additur, & aqua tincta cum croco, pipere, cinamomo, & ſale recoquuntur per duas horas, aut paulo minus. Platina F
Sepias elixas ſubinde ab aheno extractas, & cum pipere, ac laſere conditas infert. Sunt qui pipere condiunt, cinamomo, coriandro, viridi mentha vel arida: item qui vitello oui, aceto, vel agreſta, olei modico, vbi ebullierint, obligant. Sepijs cum nucibus, & allio paratis veſcuntur quidam, inquit Mathiolus, vt in Venerem ſalatiores prorumpant. Quibus autem condimentis Sepiæ ſapidiores euadant, docet Apitius inquiens: In Sepia far-
Lib.9.c.4. tili condienda piper, Liguſticum, apij ſemen, careum, mel, liquamen, vini condimenta coctiua calefacies, & Sepiam inde apertam perfundes, atque ita farcies, coctam cerebellis elixis eneruatis cum pipere tritis, quibus commiſceas oua cruda, quod ſatis eſt, piper integrum, eſitia minuta, & ſicca, ſues, & in bullientem ollam mittes, ita vt coire impenſa poſſint. Alia Sepias condiendi ratio, & materiæ. Sepias elixas aheno in frigidam miſceas cum pipere, laſere, liquamine, nucleis, & ouis, vt videbitur, condies. Aliter: Sepias, piper Liguſticum, cuminum, coriandrum viride, mentam aridam, oui vitellum, mel, liquamen, vinum, acetum, & olei modicum, bullire ſinito: & vbi bullierint, amylo obligabis. Sepias veteres aliqui præmacerant primum lixiuio ex cineribus, & parte calcis facto, deinde aqua dulci: deniq; purgatas, conciſisq; inteſtinorum inſtar condiunt, coquuntq;, G
Lib.2.cap.20. vt audit Zoographus. Sepiæ coctæ, teſte Dioſcoride, atramentum dum eſtur, egrè concoquitur: aluumq; mollit. Diphilus apud Athenæum ait Sepiam elixam teneram effi-
Lib.8. ci, ori gratam, concoctu facilem, & aluum leuiter ſubducere: ſuccum qui ex ea gignitur ſanguinem extenuare, excretionemq; per hæmorrhoidas mouere. Oua quoq; in ſiccum eiecta à quibuſdam edi cocta in sartagine ſcribit Rondeletius.

VSVS IN MEDICINA.

VMVNTVR varia ad varios morbos ex hac remedia. Vtimur autem
Lib 8 de comp.med. ſec. loca. vel tota Sepia, vel aliqua eius parte, vt ouis, atramento, teſta, quam οςρακον vocant Dioſcorides, & Athenæus. Galenus Sepias ſtomachicis prodeſſe ait. Kiranides, Sepia, inquit, elixa in cibo veſicæ, renibus, & dyſuriæ medetur: Vrinam quoq; ciere ait Plinius, & lentorem renum diſijcere. Acetum in quo Sepia ſuffocata eſt cum oleo miſtum, ei; qui marini Hippocampi venenum hauſit, H
propinat Aetius. Ad dentium dolorem: inquit Galenus in Euporiſticis, quorum putami-
Ad morbos mulierum. na, Sepiam, & oleũ miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto. Aluum ſoluunt Sepiæ, teſte Plinio, in cibo datæ, decoctæq; cum oleo, & ſale, & fa-
Lib. 2. de mor.mul. rina. Ad venerem proritandam quidam eiſdem cum nucibus, & allio pratis vtuntur. Hippocrates Sepijs ad morbos muliebres frequentiſſimè vtitur, vt in curatione vteri
Ex Atramento. auerſi ad coxam. Ad veſperam, inquit, mazam cœnet. Si verò panem voluerit, & Bolbidia parum Polyporum generis, & Sepiolas paruas in vino, ac oleo coquito; & edenda dato.
Lib. 1. κατὰ τόπ. Et eodem libro eadem bolbidia, & Polypodia, aut Sepiolas ſimiliter præparata; ad menſes ciendos ſumi iubet. Vtitur quoque idem Hippoc. Polypis, aut Sepiolis toſtis ſuper pru-
Ad Alopecias. nas ad puerperij purgamenta à partu purganda. Cornelius Celſus atramentum Sepiæ aluum emollire ſcribit. Idem Dioſcorides. Soranus apud Galenum ad alopecias atramen-
Ex Ouis. tum hoc illinit, ſcarificato prius loco. Oua Sepiæ vrinam mouent, teſte Plinio, renumque

pituitas

A pituitas extrahunt,& renes purgant.In cibo sumpta vrinā mouent,& renum grauedinem tollunt,inquit,Marcellus. Idem ad cincturas,& maculas corporis abolēdas ex ijs remediū hoc facit. Oculos,inquit,vel oua Sepię in aqua solue,& cum melle permisce,atq; inde maculas perfrica, citò abolebuntur. Potionem hanc ad menses ducendos perscribit Hippoc. Cantharides quinq; auulsis pedibus, alis,& capite: deinde tribulos ad mare nascentes vna cum radice,mensuram quanta est Conchę testa, terito:& anthemi luteam internā partem siccam tritam,Conchæ testam(hanc mensuram) addito: & seminis apij tantundem, & Sepiæ oua quindecim: & in vino dulci diluta bibenda dato. Et cum dolor habuerit, in aqua calida desideat,& aquā mulsam aquosam bibat. Idem rursus in ijsdem libris ad coxā vteri auersi curationem docet:At in mensibus(tempore quo mēses fluere debent)si sanguis eruperit satis est:sin minus Cātharides quatuor bibat,pedibus,& alis & capite reiectis:& pęoniæ grana nigra quinq;, & Sepię oua, & apij semen cum vino modicum. Et rursus alibi in eodem morbo:Mane Sambuci baccas sex dato in vino meraco,& Sepię oua decē,aut duodecim. Et iterum: Cùm mulieri, aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menses non prodierint,aut etiam vterus durus fuerit,&c.in potu exhibere oportet pharmaca vterina,aut Sepiæ ouis,aut castorio admistis, &c.

Lib. 2. de nat. mul. & lib. de morb. mul.

Lib. 2. de mor. mul.

Lib. 1. de mor. mul.

B Ex Sepię testa tùm vsta, tùm non vsta plurimæ fiunt medicinæ.Hæc fungosa est,nec vt ostreorum silicea,abstergendi,siccandiq; similiter vt ostreorum testæ vi pollet:sed partium est tenuiorum, vt ait Galenus.Legitur in succedaneis Galeno adscriptis, pro Sepiæ testa pumicem substitui licere in medicamentis. Vegetius Veterinarius suffitum constituit contra languorem morbi pestilentialis ex Sepiæ ossibus, & alijs quibusdam remedijs. Apud Plinium extrahunt tela corpori inhærentia ex aqua. Marcellus Empiricus vstorum cinerem impositum educere quæcunq; corpori inhæserint,scribit.Aegineta verò nō vsta abstergere vitia cutis.efficatiora tamen habētur, si vrantur, plusque abstersoriæ facultatis vstione acquirere mihi videntur. Dioscorides Ostracum Sepiæ vstū,donec pars interior,& fungosa,ab exteriore crusta abscedat,tritūq;, alphos (idest vitiligines) furfures, & ephelides(vitia cutis in facie aliqui vertunt) exterere prodidit.Galenus ad vitiligines, ephelim, lentes, psoras, vsto eo nos vti affirmat, quòd abstergeat,exiccet,& tenuium sit partium. Ad lentigines,& scabiem idem præscribit Aetius. & Galenus quoque ad scabiem commendat. Q. Serenus, inquit:

Ex testa.

L. 4. c. 12.

L. 32. c. 10

Ad tela extrahenda.

Ad cutis vitia.

Ad Scabiē.

Liuida si maculet faciem lentigo decoram, Erucam,atq;acidum laticem simul illine malis
C *Nec prodesse valent naturæ dona benignæ, Sepiola cineres ex ossibus omnia sanant.*

Gabriel Humelbergius Rauenspurgensis,qui hosce versus commentatus est, scribit duplicem esse huius ossis substantiā,vnam quidem interiorem pumicosam, & teneram, qua auri fabri vtūtur:alterā exteriorem duriorem,siliceam,crustaceamq;,in qua cum asperitate aliqua est læuitas: atq; huius cinerē lentigines, & alias corporis defœdationes exterere. Medetur,inquit Plin. & lentigini, cæterisq; vitijs,ex ossibus Sepiarū cinis. Idem & carnes excrescētes tollit,& humida vlcera.Ad alphos cōuenit crocodilea,& tostæ Sepiæ testę.Paul. Aegineta. Vstæ smegmatis quibusdam apud Aetium ad elephantiasim miscentur. Galen. Sepiæ partem osseā admiscet emplastris candidis, quæ vlceribus dysepulotis conueniunt. Vegetius Veterinarius ait:Si animal fecerit vulnus,ossa Sepiarum, & testas etiam ostrearū in puluerem rediges, & ærei quoque vasis fuliginem pariter miscebis; quæ benè tusa si frequenter asperseris,siccatum vulnus celeriùs ducet cicatricem.Galen.sanè vlcera desiccare ait.Et pilos attenuare,sicut pumicem Kiranides.Apud Aetiū,& Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur,vel citrà vstionem: nā aliàs ostreorum testas vri iubent. Ad strumas mirificè prodesse Sepiæ ossa cum axungia vetere contusa,& illita scribūt

L. 32. c. 10

L. de compo. med. κατὰ γένη.

Li. 2. c. 62.

D Plin. & Marcellus Empiricus. Miscent, & hodie medici quidam compositis illis medicamentis ex diuersis rebus valdè siccantibus vstis, quæ aduersus bronchocelas propinantur, teste Zoographo.Ad oculorum varia vitia ab omnibus ferè medicis commendātur. Nam cum sale fossili trita vngues oculorū absumit,& eliquat,vti Paulus Aegineta,& Aetius tradunt. Dioscor. eisdem immiscet salem ammoniacum loco fossilis ad eadem oculorum vitia.Archigenes apud Galenū ad albugines,Sæpiæ testam tritam cum melle subigit,& vrit, læuigatq; postea pharmaco,& hoc sublinit.Galen.in euporisticis ad easdem,& oculorum vlcera os Sepiæ crematum dissoluit cum melle,& inungit.Miscent quoq; id oculorum collyrijs ad cicatrices extergēdas;ad quas etiam per se combustum valet, cum melle cōtritū teste Alexandro Tralliano. Plinius cicatrices oculorum cū melle sanare pterygia cū sale, & cadmia singulis drachmis author est: Aetius os illud crudum oculorum cicatrices extergere,atq;eorum vlcera exsiccare affirmat. Galenus non planè crudum, nec tamen vstum, sed tostum esse cudit: Καὶ πρὶν καυθῆναι δὲ ὀπτώμενον τε καὶ λειούμενον (τὸ τῆς σηπίας ὄστρακον)

Ad strumas.

Ad oculorum varia vitia.

ὄστρακον) ὀδόντας τε λαμπρύνει, καὶ ξηραίνει τὰ ἕλκη. Vbi animaduertendum inquit Zoographus, quod Aetius dixit, oculorũ vlcera hoc remedio siccari, Galenum (nisi mutilata sit lectio) ad vlcera simpliciter retulisse. Oculorum tumorem, ruboremq; Sepię cortex cum lacte mulieris illitus sedat, & per se scabritias emendat. Inuertunt itaq; genas id agẽtes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceoq; inungunt, & pane imposito mitigant nocte. Eodem cortice, & nyctalopes curantur in farinã trito, & aceto illito. Extrahit, & squamas cinis eius. Hæc omnia Plinius. Nec ab his diuersa scribit Marcellus, dum ait: Sepiæ testa interior, quæ mollis est diligentissimè trita, & muliebri lacte permixta, atq; inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimũ prodest. In iumentis quoque albugines oculorum emendat flatu oris immista, testibus Dioscoride, & Plinio. Apud Vegetium albi vitia detergẽt ista curatio: Sepiæ marinę ossis rasi scrupulos denos, croci, salis ammoniaci, myrrhę, crocodili stercoris, ana scrupulos duos. misce. In Hippiatricis Græcis etiam Sepiæ ostraco succus fœniculi, & alia miscentur in collyrium ad leucomata oculorum: & mox ad suffusionem eidẽ raso adduntur sales Attici, fimus crocodili, &c. Columella si album, inquit, in oculo bouis est, trita Sepiæ testa, & per fistulã ter die oculo insufflata, sanat. Tardiuus vstam tritamq; canibus ad albuginem adhibet. Author est Columella cicatrices oculorum in equis extenuari cum fossili sale trita Sepię testã. Eadem recipitur in collyrijs abstersorijs apud Aetium. Alchohol ad conseruandam oculorum sanitatem (in libro secretorum qui Galeno adscribitur) præter cætera accipit rubien, idest Sepiã (os Sepiæ potiùs) ablutam marinam. Sepiarum testę palbebras mũdant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis asperis palpebris affricando accommodãtur, vt Dioscor. prodit, Galen. mediocri, inquit, huius testę scabritia vti solemus etiam ad magnas in oculis asperitates (quas συκώσεις nominãt) collyrij ex ea formam effingentes, & donec sanguis elidatur infricãtes: quo facto postea cathæretica collyria efficaciùs adhibẽtur. De hoc remedio etiam Plinium sentire putat Zoographus cùm scribit: Adijciunt & officulis eius genas, si terantur sanari. Dentifricijs quoq; aptissimum est os Sepiæ. Marcellus eius molle hisce misceri postulat. Dioscor. vsto vtitur ad dentes extergendos: cęteri crudo. Apud Platearium ad dentes dealbandos commendatur, si polline eius subtili in panno lineo posito fricetur. Ad faciem dealbandam eundem pollinem cum vnguento citrino miscet. Galenus ex Critone smegma dentium quo albi, & odorati redduntur hoc describit. Nitrum, testam Sepię, myrrham æqualiter miscens, vtitor. Idem in Euporisticis ad dealbandos dentes, aliaq; eorum vitia sananda: Dasupodis caput vstum cùm fœniculo quàm albissimo, & Sepiæ tritis ossibus vtere. Incertus quidam apud Zoographum Sepiarum testas adijcit, tùm dẽtificijs, tùm compositionibus ad os humidum, cruentumq; detergendum, & gingiuarum carnem instaurãdam. Marcellus combusti puluerem ex melle cõtritum, adiecta gutta ammoniaci gingiuis, & dentibus prodesse scribit, si ita perfricentur, vt nihil ex eo in fauces descendat. Teste Plinio, Sepiarum crustæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus. Ex obscuro probat Zoographus os Sepiæ tritum, & cum aqua potum thoracis vitijs, & asthmaticis omninò prodesse. Hæc sic cecinit Visinus:

Os bibe contritum, facilis pulmone resurget Spiritus, & vitium pectoris omne feret.

De medio osse Sepię, quod est molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecorico (hepatico) ieiuno per triduum dabis, ita vt in dextro latere aliquandiu iaceat cũ acceperit, & postea diutissimè deambulet, ita iubet Marcellus Empiricus. Galenus in Euporisticis ad supprimendum alui profluuium, Sepiæ testam, & capillamenta cremata ex vino vetere potui offert. an verò capillamentorum nomine cirros, seu pedes eius accipere oporteat, an τριχώδη illa, quorum pro branchijs eis vsum esse Rondeletius conijcit, quærendũ proponit Zoographus. Hippocrates vbi vterus puerperę procidit, Sepiæ testam tusam, & vino imbutam cum pilis leporinis lana excipit, & apponendam præbet. Quòd si mulier prægnans menses profluos non habeat, stercus asini tritum, & rubricam, ac Sepiæ testam, trita, simulq; linteo illigata apponit. idem quoq; scripsit libro de sterilibus.

L. 32. c. 7. · *L. 2. c. 22.* · *Cap. 11.* · *Ad dentes dealbãdos.* · *Ad Thoracis vitia.* · *Ad hepaticos.* · *Lib. de superfat.* · E · F · G · H

VSVS IN VARIIS.

VTVNTVR Sepijs piscatores ad capiendos pisces, vt his verbis testatum reliquit Aristoteles: Nidores deniq; genera quęque piscium appetunt; vnde etiam carunculas Sepiarum deustas, odoris gratia escam hamis affigunt: ita enim fit, vt pisces auidiùs accedant. Et Plinius: conueniunt, inquit, pisces ex alto etiam ad quosdam odores, vt Sepiã vstam, & Polypũ: quę ideò conijciuntur in nassas. Tarentinus ad marinos mugiles, scaros, & mullos escã ex Sepiarũ testulis cum sisymbrio viridi (quod est bryon Zoographo) aqua, marina,

Hist. 4. c. 8.

A farina, & caseo bubulo mistis vtitur, dum retibus nauat operā. Sepiū expetitur aurifabris, nam cùm id ex duabus constet partibus, superiori scilicet dura, ac leui, inferiori autem fungosa, facilè in eam partem fungosam annulorum, cæterarumq; rerum formę imprimuntur, quæ metallis igne colliquatis expleri solent. Anaxilaus apud Pliniū tradit atramento Sepię tantam vim inesse, vt in lucerna addito æthiopes videantur ablato priori lumine. Confirmat id Sextus Empiricus his verbis: Iam verò, & præstigiatores lucernas ærugine, & Sepię atramento vngentes, faciunt vt qui adsunt, modò ęris colorem habere, modò nigri esse videantur, propter paruam eius, quod admistum est, inspersionem. Quapropter Plinius scribit in Sepijs miram esse naturam: nec tamen ex eis fieri atramentum ad pingendum, aut scribendum. ad quæ verba notat Dalechampius septentrionales populos nigro Sepiæ, addito tantillo aluminis attamenti loco scribere, nec incommodè. Rondeletius quoque atramentum Sepiarum pro atramento scriptorio in vsum cedere posse affirmat: quòd niger sit humor, & glutinosus. Videtur, inquit Angelus Politianus, olim atramentum Sepiæ humore furuo confectum fuisse, vnde Sepiam atramentum vocarint, ex quo Martianus. Dehincque nigello puluere, qui ex fauilla confectus, vel Sepia putaretur, B illato per cannulas eadem resinari. Coci Sepiarum oculos elidunt, vt pro vnionibus vendant: His enim mulieres quædam Italæ vnionum vice se exornant.

Æthyopes vt videantur.

Ad scribendum.

Lib. 35. cap. 6.

VENENVM.

ENENATVM esse Sepiæ morsum tradit Ælianus, dentesque ipsius validos latere, minus tamen violenter, quàm Polypum mordere. Oppianus quoq; Polypo, & Sepię venenatum morsum tribuit, sed exigui detrimenti: quem fortè cùm malè Vuottonus intellexisset, morsu non lædere Sepiam scripsit, sed noxiam quandam saniem ex eius corpore effluere. Eius autem morsus venenum cecinit his iambis Philes.

de animal. 5. cap. 44.

Ἀλλὰ σκόπει μὴ ζῶσαν εἰς χεῖρας λάβοις
Ἄλλος γὰρ ἂν φθάνοι τὶς, ἐκτείρας βλέπων
Ὀδόντας ὀξεῖς εἰς ἀπόκρυφον στόμα
Καὶ δῆγμα πικρὸν ἐξιοῦ προηγμένον.

Quos sic exposuit eodem versuum metro Gregorius Bersmannus Annabergensis:

C *Sed tu caue viuam in manus vt sumpseris,*
Quin potius alius te prior, probauerit
In ore, acumen dentium recondito,
Pestemq. morsus tabidam venefici.

DE SEPIOLA RONDELETII. Cap. V.

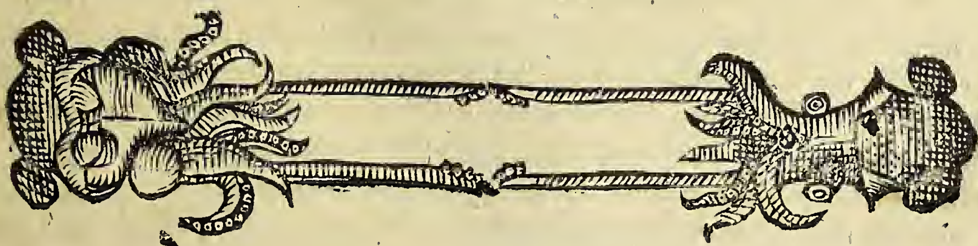

ISCICVLVM hunc inter Mollium genera referendum meritò nobis separatim descripsit Rondeletius his verbis. Sepiæ, inquit, nascēti similis est; pollicis crassi magnitudinē non superat; octo pediculis cōstat; duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet: vtrique lateri pinnula veluti ala parua affixa est, rotunda, nec figura, nec situ pinnis Sepiarum, & Loliginum similis; neque enim angusta, longaq; totam aluum ambit, vt in Sepijs, neque lata, & in angustum angulum terminatur, vt in Loliginibus, sed rotunda, parua, vtrinque veluti adnata modicam alui partem occupant, neque ad extremum vsque corporis protensa. Colore est vario; paruulis enim punctis in dorso notatur. D Ore, oculis, fistula, partibus internis à Sepijs non differt. Carne molliore, & delicatiore est quàm Polypus vel Sepia. Vère maxima copia capitur cum reliquis piscibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, vt dixi, suauissimus sit. Huius pisciculi nullam quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenæus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm nomen

De pisc. lib. 17. cap. 10.

Nominis ratio.

Sepiola Rondeletij.

men desit, Sepiola non absurdè vocabitur, non quòd ex genere Sepiarum sit, sed quòd corporis forma Sepiæ similior sit pisciculus, quàm Loliginibus, vel Polypis. Quòd enim Sepia non sit, ostendit pennarum magna differentia; item quod Sepio careat. Alterius esse generis à Loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata est, in illis longa; tùm quòd gladiolo destitutus sit. Cum Polypis verò numerari non potest, cùm Polypi omnes proboscidibus careant, vt antea ex Aristotele docuimus, hic verò duas habeat, easque longas. Hæc Rondeletius, ex quo huius pisciculi partem pronam, & supinam depinximus. E

DE LOLIGINE MAIORI, ET MINORI. Cap. VI.

ORDINIS RATIO, ÆQVIVOCA.

Placentæ genus.

VM non admodũ inter se maior, & minor Loligo differant, multaq; à scriptoribus tradantur, quæ vtrique conueniant, necessarium mihi visum est, vtriusq; historiam hoc vnico capite complecti. Τεῦθις præter hunc piscem etiam est πέμμα πλακουντῶδες, vt exponunt Hesychius, & Varrinus. Ad quæ verba, panificij, inquit Zoographus, aut placẽtæ genus fortè fuit instar Teuthidis in cirros quosdam diuisum. Nam Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex Loligine placentæ, siue libi, siue farciminis genus fieret, scilicet abscissis pinnis, infarta pinguedine, & aspersis recẽtioribus, & delicatioribus aromatis. Atque id farcimen (πέμμα quoddam panificij genus intelligit Zoographus) ab Iatrocle in artopœico Teuthidem vocari Pamphilus refert. Teuthis Arcadiæ ciuitas Stephano, & Pausaniæ. In Lexico communi Græco scribitur esse nomen ducis in Aulide, qui Palladem vulnerasse fertur. Lolius (ita Gazæ Loligo maior vocatur) nomen maximi rethoris, vel oratoris, ad quem epistolam scribit Horatius, Homeri poesim exemplar veræ virtutis continere; & in Iliade quantum detrimenti animorum nostrorum perturbationes adferant, in Odyssæa autem quòd virtus valeat ad benè, beateque viuendum. F

Lolius rethor.

SYNONYMA. G

YNONYMA vt distinctè tractentur (confusa enim à plurimis authoribus conscripta sunt) Loliginem in maiorem, minoremque diuidemus. Maior itaq; Τεῦθος à Græcis nominatur, vt Aristotele, & Nicandro, Gaza Loliũ ficto Latino nomine transtulit, vt à Loligine distingueret, quam Τευθίδα vocant. Legitur in vulgatis Aristotelis codicibus plærunq; Τεῦθος barytonum, non oxytonum, vt aduertit Zoographus; vnde, & genitiuus pluralis τευθῶν vltimam syllabam circumflectit. cùm tamen alibi paroxytonum reperias τεύθων, à recto singulari penanflexo Τεῦθος, sicut apud Athenæum, Nicandrum, & eius Scholiastem quoque scribitur. Qua de caussa Τεῦθος accẽtu in prima circumflexo semper scripserim. Loligo magna ea est, inquit Rondeletius, quam *Calamar* nostri vocant, à thecæ scriptoriæ similitudine: siue quòd in ea reperiantur, quæ ad scribendum necessaria sunt, videlicet atramẽtum, & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum siue pennam refert, minimè verò officula duo, vt quidam imprudenter contra αὐτοψίαν scripserũt, quorum alter cultri, alter calami loco sit. Robertus Constantinus in supplemento linguæ lat. Monspelij calamar vocari asserit. Prouinciales Tothona corrupto vocabulo pro Teutho vocant. Massilienses Tante. Romanis quoque, & Venetis Totena dici testis est Bellon. Baionenses, vt ait Rondelet. Cornetz appellant Loliginem magnam, Corniches paruam, quamquam vtramque vocem Robertus Constantinus Loligini minori adscribat. Iam verò Loligo minor Τευθὶς à Græcis nominatur. Nota igitur vocabula hęc Τεῦθος, & Τευθὶς, species significare diuersas: cùm alia plæraq; piscium nomina in similes terminationes exeuntia, nisi sexu differre soleant. Sic Cantharus, & Cantharis, piscis idem videtur VVottono; similiter Cammarus, & Cammaris: Carabus, & Carabis: Phycus, & Phycis. Iam synonyma prosequamur. *Calamaro, & Calamaio* nomen Italis vsitatum est. Vnde Pierus Valerianus piscem atramentarium vocat. Gallis præsertim Santonibus Casseron dicitur. A nostris, inquit Rondeletius, Glaugio, corrupta voce, opinor, ex gladiolo, quanquam H

Τεῦθος.

Hist.4.c.1.

Lib.17. de piscib. c.4.

De Aquatil. lib.2.

Loliginis minoris synonyma.

Lib. 28. hierogl.

Lib.17 de pisc. ca.5.

Monspe-

A Monspelienses nostri Calamar, & Glaugio sæpè confundant. Robertus Constantinus Monspeliensibus Glangio (corruptè forte pro Glaugio) dici scribit, item Rubelle, & Couteau, quod gladium, siue cultrum sonat. Hispanis Calamar pescado. Sepias, & Loligines, testibus Ebero, & Peucero, Germani vna voce vocãt Balckfisch, ab humore atramento simili, quem habent loco sanguinis. Eum enim humorem Germani Balck appellant. Et Anglis Balk nigrum significat. Sed Adamus Leonicerus Sepiam priuatim Balckfisch appellari scribit. Quòd si generale nomen hoc ad Mollia faciamus, species sub eo contentas differentijs adiectis, Germanis nostris, inquit Zoographus ita interpretabimur: Loligo maior, ein grosser langer Balckfisch. Loligo minor, ein Kleiner Langer Balckfisch. Sepia ein breiter Balckfisch. Polypus ein Balckfisch mit ein Kleinen leib, vnd lange fussen, darauff er auch gaan Kan. Cæterùm Loliginẽ simpliciter Germanis Intẽfisch dici, tradit Nomenclator, quod piscem atramentariũ denotat, vt eius linguæ periti me docuerunt. Belgis Seekatte, id est felis marina, vocari idẽ testatur. Putat Zoographus Loliginẽ quoq; rectè à Germanis appellari posse ein Raankuttel. Nam Raan gracile, & oblongum illis significat, Kuttel vel Kuttle Anglis Sepiam, quæ vox apud Germanos omni Mollium generi accommodari potest. Loliginem verò Sleue ab Anglis nominari Ioan. Fauconerus Zoographum docuit. Olligaga Illyrijs dicitur. A Gaza, & alijs recentioribus geminata liquida Lolligo scribitur. Doctioribus plerisq; simplici, veterũ codicum imitatione. Sic enim scriptum reperio in Plinij, Ouidij, & Horatij antiquissimis codicibus. Loligo, inquit Varro, dicta est quasi Voligo, quòd subuolet, litera commutata prima. Quapropter prima sylla- ba contra naturam apud Poëtas producitur, si vera est hæc nominis etymologia. Malè quidam ex recentioribus Τευθίδα Sepiam interpretantur, & gladiolũ apud Plutarchum agentẽ de Eretrientibus habentibus μάχαιραν, vt αἱ τευθίδες, at καρδίαν non habentibus.

In supple. lin. lat.

In Nomenclator.

B

Lib. 1. de ling. lat.

Etymum.

In apophtheg.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ANTE Teuthi, & Teuthidis descriptionem, operæpretium est quædam præfari, quæ communiter vtriq; conueniunt, qualia Plinius sub nomine Loliginis complexus est: eo enim vtramq; speciem, hoc est, Teuthum, & Teuthidem comprehendit, vt ex multis locis Aristotelis cum Plinij versione collatis optimè probauit Rondeletius. Teste igitur Aristotele, habent Loligines, vt Sepiæ, pedes supra dentes, senos, exiguos, eorumq; nouissimos duos maiores, reliquos autem octonorum duos infrà omniũ maximos. Vt enim quadrupedibus crura posteriora firmiora, validioraq; sunt; ita ijs quoq; maximi qui infrà habentur: his enim onus sustinetur, motusq; potissimùm agitur. Duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs sunt, quia illis ministrant. Polypus medios quatuor habet maximos. Prætèr hos pedes, vt idem author est, Sepiæ, Loligines, & Loliij peculiares binas sortiuntur promuscides longas, acetabulo parte extima bino asperiusculas, quibus capiunt, & ad ora admouent cibos, ijs etiam quoties tempestates vrgent ad saxa aliqua adhærentes sese veluti anchoris iactis stabiliunt. Vsum autem harum promuscidum alibi clariùs sic exposuit. Cùm itaq; Sepiæ, & Loligines pedes habeant breues, atq; inutiles, ne æstu maris tempestateuè excutiantur saxis, vt quæ de lõginquo admoueãt, ideò promuscides binas longas habent, quibus veluti anchoris innitantur, seq; stabiliant modo nauigij, tempestate vrgente: venentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant. Polypi promuscide carent, quoniam pedes ad vsum eundem commodos habent. Differunt autem hæ promuscides à pedibus, quòd duplo maiores sint, rotũdiores, nec vt pedes in acutum desinentes, & in extrema tantùm parte acetabula habentes. Hasce promuscides Loliginum ligulas appellasse videtur Apuleius. Meminit earundem promuscidum Aelianus, & non frustrà à natura conditas fuisse testatur his verbis. Porrò Sepiæ, & Loligines binas, quibus pascuntur promuscides (vt ita appellem propter figuram earum, simul & vsum) prætendunt. His veluti anchoris cùm tempestas, & fluctus mare agitant, petris firmissimè adhærentes, aduersus omnem concussionem, & fluctuationem tutæ existunt. Et rursus cùm tranquillitas redierit, ijs solutis liberè natant, non inutili hac scientia, qua se contra hyemem, & pericula muniunt, instructæ. Discrepat autem Loligo a Sepia, quatenus, teste Philosopho, hæc sit latior, illa verò longior; à Polypo autem quatenus huius alueus paruus est, Loliginis magnus, vt Sepiæ. Habent & Sepiæ, & Loligines, etiam capillamenta, quæ

C

Lib. 17. de pis. cap. 4.

De par. 4. cap. 9.

Dentes.

Pedes.

Hist. 4. c. 1.

Promuscides.

De par. 4. cap. 9.

D

A Sepia qd differat Loligo.

Apol. 1.

Hist. 4. c. 1.

De anim. 5. cap. 41.

ὁςλίγγας

ὀσλίγγας. ὀσλίγγας vocat Scholiastes Nicandri. Circa Teuthi, & Teuthidis alueum maiores pinnæ sunt, quàm circa alueum Polypi, aut Sepiæ. Athenæus ex Aristotele Loliginem habere plurima Sepiæ similia probat, eundem scilicet pedum numerum, & promuscides, & è pedibus inferiores quidem paruos, superiores maiores, promuscidem dextram crassiorem, corpusculum totum, molliusculum, & oblongum, quæ omnia, & maiori, & minori Loligini conueniunt. Porrò corpusculum, siue σωμάτιον Athenæus hìc appellat, quod κοιλίαν Aristoteles dixit, Gaza ventrem; de eo enim sic scribit: Sepijs, & Polypis veter similis, tùm figura, tùm tactu est. At ijs quas Loligines appellamus, bina quidem conceptacula ventris speciem gerunt: sed alterum minùs ingluuiem imitatur, & tactu discrepat, quoniam corpus etiam totum carne molliore constat. Ineptè Albertus Magnus, & Isidorus Loligini squamas tribuunt. Hæc de partibus externis, & primùm quidem de atramento. Habent hoc vt Polypi suprà apud mutim potiùs positum, vt ait Philosophus. Sepiæ verò infrà ad aluum. Præter atramentum, succum quendam purpurascentem continere Rondeletius author est, quo censet Loligines coctas subpurpureas reddi. Cæterùm Athenæus de Loligine loquens ait: ἔχει δὲ καὶ θολὸν ἐν τῇ κύστει οὐ μέλανα, ἀλλ' ὠχρόν, id est, Habet autem & atramentum in vesica non nigrum, sed pallidum. Cui etiam subscribit Oppianus hoc versu: F

Lib.7. Venter. De par. 4. cap.5. Atramentum. Lib.7. 3.Halieut. (margin)

Τευθίδες: οὐδ' ἄρα τῇσι μέλας θολός, ἀλλ' ὑπέρυθρος.

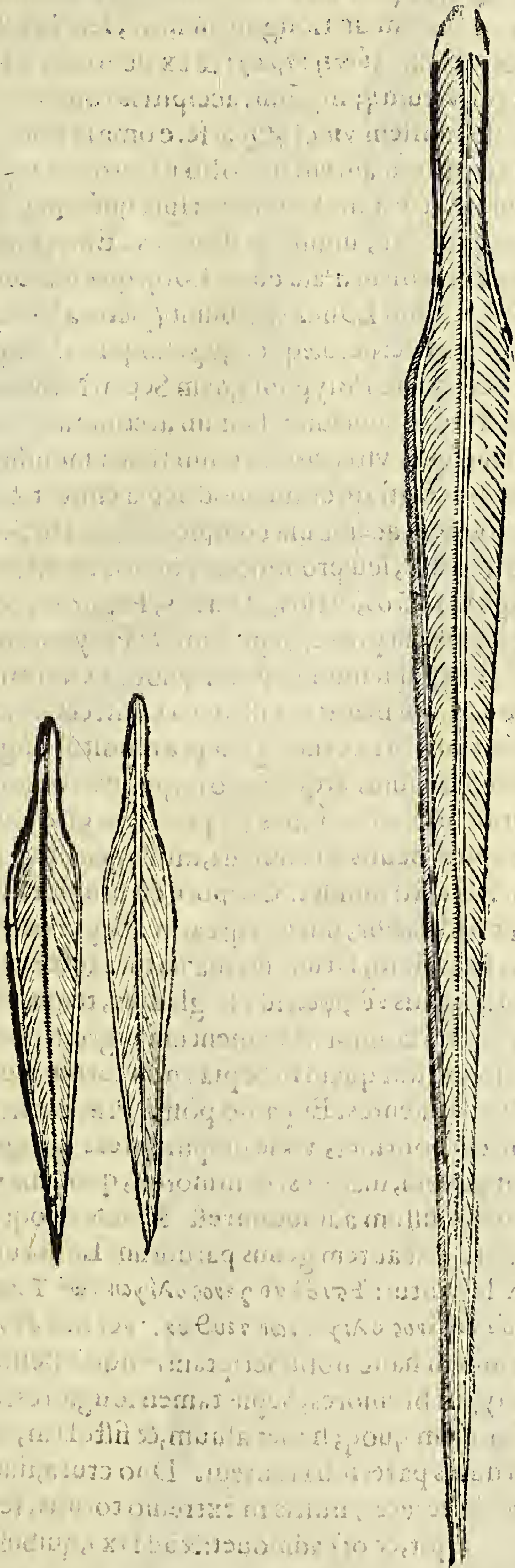
Loligines: neq; his nigrum atramentum, sed subrubrum.

Athenæus rursus de Polypo tractans scribit: Ἔχει δὲ καὶ τὸν λεγόμενον θολὸν οὐ μέλανα, καθάπερ ἡ σηπία, ἀλλ' ὑπέρυθρον: habet atramentũ non nigrum, vt Sepia, sed subrubeum. Ex quibus locis concludere nequeo nunquid Polypo, & Loligini eiusmodi coloris sit atramentum. Nam ὑπέρυθρον, & ὠχρὸν videntur differre. Cæterùm cùm scribit Aristoteles Mollia visceribus carere, sed mutim habere, & atramentum, non ait nigrum succum omnibus inesse, vt quidam putarũt, quoniam atramenti (τοῦ θολοῦ) nomine vtatur; nam hoc nomine intelligere potuit succum etiam non nigrum. Nomen igitur atramenti propriè Sepiæ conuenit succo illi nigro, & excrementitio, cæteris quidem Mollibus, vt Polypo, Teutho, & Teuthidi impropriè. Postremò, vti docet Aristoteles, Sepiæ, Loligini, & Loligo partes duræ, ac solidæ intus per dorsum, & corporis prona continentur; quas non eodem appellant nomine: sed quod insertum Sepijs est, Sepium (Σήπιον) vocant; quod Loliginibus (ξίφος) gladiolum. Differunt enim quòd Sepiæ robustum, latumq; est, inter spinam, & os mediam præ se ferens naturam, fungosam intra se complectẽs, & friabilem corpulentiam: Gladiolus arctior, & cartilaginosior est: forma etiam discrepat pro alueorum modo, quibus insertus continetur. Vnde quoq; Athenæus tradit Loligini testam (ὄστρακον) exiguam esse, & cartilagineam: ratio est, quia terreni minùs quàm Sepia obtinet, vt docet Aristoteles his verbis: Quòd plurimùm terrestris materiæ habeat Sepia, argumento Sepium est, quòd tale, tãtumq; sit hoc enim Polypus caret; Loligo cartilagineosum, & tenue gerit. Loligo, inquit Franciscus Massarius, per dorsum, & corporis prona procurrente gladiolo cartilagineo: Vnde à thecę calamariæ similitudine, quoniam seu cultrum, seu calamum retinere videatur, piscem Calamarum appellant. Alij exactius hunc gladiolum depingentes angustum cartilagineum pellucidum esse scribunt ab vna parte cultrum, ab altera calamum referre. Itaq; cùm nihil desit, quod ad thecam scriptoriam videatur necessarium, habet enim etiam atramentum in muti, aptissimè apud multas nationes, Gallos dico, Italos, Hispanosq; piscis Calamarius nuncupabitur. Quamuis autem ex Aristotelis verbis suprà positis pateat τὸ ξίφος, siue gladiolum ad Loliginem pertinere, σήπιον autem ad Sepiam: tamen locum quendam ex eodem Philosopho in libris de partibus Animalium adducit Zoographus, quo probat Sepium quoq; de Loliginis ostraco, seu testa dici: Verba autem eius hæc sunt Gaza interprete. Loligo sepium cartilaginosum, ac tenue gerit, & minus atramenti continent, quàm Sepia. Sed quia locus ei non occurrebat, dum ea scriberet, an Græcè Sepiam legatur, dubitat. Profectò à me hic locus nullo modo obseruatus est, nec ab alijs etiam, qui hactenus de Mollibus commentarios doctissimos edidêre. Et puto hunc locum in Aristotele neutiquam inueniri, calamiq; aut scriptores lapsu deceptum Zoographum. Ego Loliginis Illyricæ maximæ præ cæteris gladij iconem addidi lucidioris doctrinæ gratia. Diaphanus is erat, & crystalli etiam instar splendidus. Minoris verò iuxta positi, sunt Loliginem Venetarum. Hęc sunt omnia quæ, nisi fallor communiter de vtriusq; Loliginis partibus externis, internisq; dici à nobis potuerunt: restat nunc vt vtramq; inter se differre demonstremus. Non enim cum Scholiaste Nicandri errandum putamus, qui Τεῦθον marẽ esse putat, Τευθίδα fœminam: aut cum VVottono, qui nobis

4.Hist.6.1. Gladiolus, eiusq; descriptio. Hist.4.c.1. 4. De par. cap 5. Plin lib.9. cap.28. (margin)

(right margin letters: E at top, G beside "inter spi-", H beside "partibus Anima-")

A Loliginis minoris Venetæ gladius. Loliginis maioris ex Illyrio gladius.

B

C

D

qui nobis conſiderãdum relinquit, an Lolius à Loligine ſpecie differat, an ſolo ſexu, quòd ſcilicet Loligo mas ſit, Lolius fæmina. Quandoquidem ſatis clarè ex his dictis Ariſtotelis patet ſpecie inter ſe diſſimiles eſſe: Loligine verò grãdior, qui Lolius nominatur. Quippè qui vel in cubitos quinq; excreſcat. Vnde Athenęus non rectè Teuthum à Teuthide magnitudine ſola diſtinguit. Nam præterea & pinnis differunt, vt eodem loco Ariſt. paulò pòſt docet, ſic inquiens: Pinnulæ etiam circundantes illæ totum in Lolio aluũ ambiunt, cùm in Loligine partem aliquam relinquant. Idem alio in loco clariùs aperuit: Pinnula, inquit, cùm in cæteris, tùm in grandium Loliginum (lego Loliorum, nam in Græco legitur μεγάλων τευθῶν) genere iuncta, perpetuaq; geſtatur: minores verò, quas Loligines vocant, Lib. 7. De par 4. cap. 9.

cant, non circumactam per totum alueum, sed de medio orsam habent. Postrema quoq; pars aluei, quæ retusa est in Polypo, & Sepia, in Loligine valdè acuitur, in Lolio verò medio modo se habet. Quapropter iure dixit alias. Pars enim Lolij, quę exit in acutum, latior est. Athenæus ex eodem de Loligine maiori, seu Teutho scribit, accedere ad tres dodrantes, colore subruffo esse (ὑπέρυθρον): & ex dentibus inferiorem in eo minorem, superiorem verò maiorem, vtrumq; nigrum, accipitris rostro figura non absimilem, discisso alueo ventriculum suillo similem videri. Quæ ferè omnia non modò Teuthidi, sed etiam Sepiæ sunt communia; rostrum autem in Lolio nō prorsus nigrum est, sed ad nigredinem tendit. Lolium igitur sic descripsit Bellonius: Ipsa quidem Loligine maior est, vt cubitorum interdum quoq; esse soleat, inquit Aristoteles. Exteriore quoque corporis nota aliquantulum à Loligine discernitur. Pars enim Lolij, quæ exit in acutum, in Loligine latior est. Quinetiam pinnulæ totum Lolium ambiunt (pictura Rondeletij hoc non ostendit, vt notat Zoographus) iunctæ, perpetuæque, quę alioqui in Loligine partem aliquam relinquunt. Minùs autem accedit ad Polypum quam Sepia. Nam corpus ei oblongum est, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorem, & magis cartilaginosum in tergore continens, translucidum vitri modo, tenui theca inclusum: rostrum aquilinum, psittaci figura. Sed eodem modo atramētum quod Sepia emittit, & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidem acetabula conspicies, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoq; longa flagella, seu promuscides multis in extremo acetabulis circumsessa videbis: quibus à longè Cancros, Vrsos, Astacos, Paguros, & omne pisciculorum genus arripit. Porrò Lolij acetabula præter Sepiarum, & Polyporum morem, tribus introrsum aculeis osseis robustis, in gyrum munita sunt: quibus veluti vncinis arripit quod cupit, vt non omninò sit tutum Lolium manu in ipso mari contrectare, ac præhendere. Latas in gyrum diffundit pinnas: a cuius ore corneo gula prætenditur angusta, & vsq; ad stomachum longa, quàm habet amplissimum, atque adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit. Eadem ferè Rondeletius his verbis. Piscis est pelagius, gregalis, ex Mollium genere, pedibus, promuscidibus, capite, oculis, ore, lingua, fistula, partibus internis quibusdam, coeundi modo Sepiæ similis. His verò dissidet. Corpore est longiore, rotundiore, in acutum desinente. Sepia breuior est, & latior, durioreq; carne. Sepiæ os internum in prona parte situ quod Sepium vocatur, robustum, latum, media natura inter os & spinam, friabile quid, & fungosum continens. Loliginis τὸ ξίφος, id est, gladius, tenuis est, angustus, cartilagineus, pellucidus. Promuscis dextra crassior. Atramentum nigrum non infra, vt in Sepia: sed propè mutim. Pinnulæ latiores sunt quàm in Sepia, non totum aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus desinentes. Et paulò pòst. Præter atramentum, inquit, succum quendam purpurascentem continet, vnde subpurpureas Loligines coctas reddi puto: Loliorum autem duo sunt genera, maiores, & minores, quod his verbis Aristoteles docuisse videtur: Loliorum genus pusillum admodum est, & facie quoq; à Loligine dissidens. Quæ Gaza meliùs sic vertisset. Est autem genus paruorum Loliorum, facieq; à Loligine dissidens. Nam Grȩca sic leguntur: Εςι δὲ τὸ γένος ὀλίγων τῶν Τευθῶν. Zoographus hìc legendum censet. Εςι δὲ τι γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν. vel Εςι δὲ καὶ γένος ὀλίγον &c. Loliginis minoris descriptionem hanc nobis scriptam reliquit Bellonius: Octo cirros, vt Sepia habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamen longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum, & fistulam, vt Sepia; gladium etiam in tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura, siue duas proboscides longas exerit in cirrorū congerie, teretes, multis in extremo torulis, seu acetabulis cōcauas, quibus cuncta quæ venatur, capit, & ori admouet: & ad saxa, quibusdam veluti iactis anchoris confirmat. His etiam vtitur, quoties de more palpat, & pisciculos retinent: quibus maiores quoq; nonnunquam euincit. Rostrum porrò illi est psittaco simillimum. Rondeletius pediculorum numero, promuscidibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli substātia, atramēto, deniq; partibus omnibus tùm externis, tùm internis persimilem esse Loligini maiori scribit, excepta pinna, & gladiolo, & parte extrema: pinnam enim latam esse inferiori locò magis, quàm in Lolio, gladiolū quoq; & partem extremam acutiores. Loliginis maioris Saluiani, & minoris Rondeletij, item eius, cuius picturam Venetijs accepimus, rubris vndiq; maculis conspersam, icones tribus hisce tabulis delineatas damus.

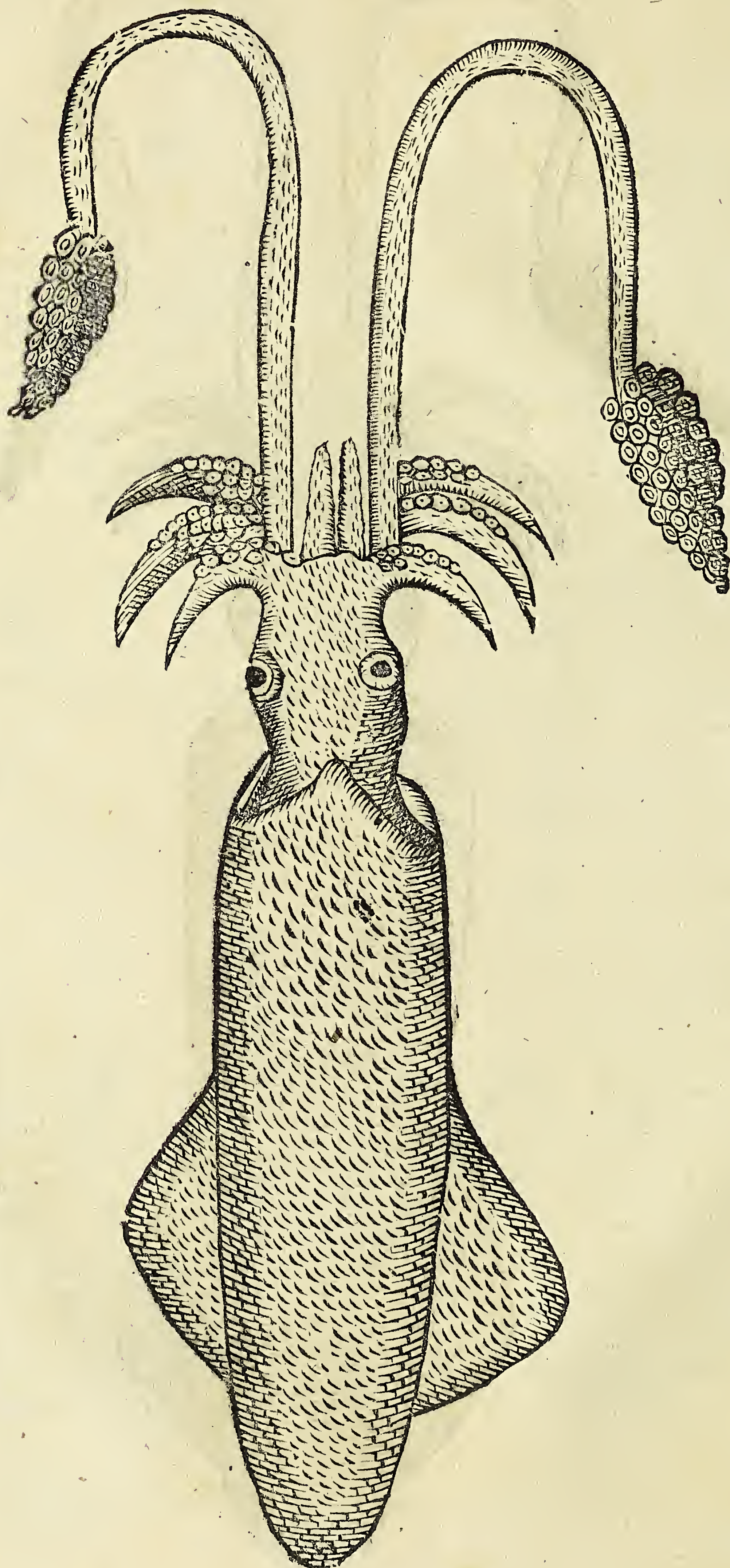
Hist. 4. c. 1. Lib. 7. — *Lib. 2. de pisc.* — *Hist. 4. c. 1.* — *Lolij duo genera.* — *Aristot. correctus.*

F G H

Loligo maior alia nostras rubris vndiq; maculis conspersa.

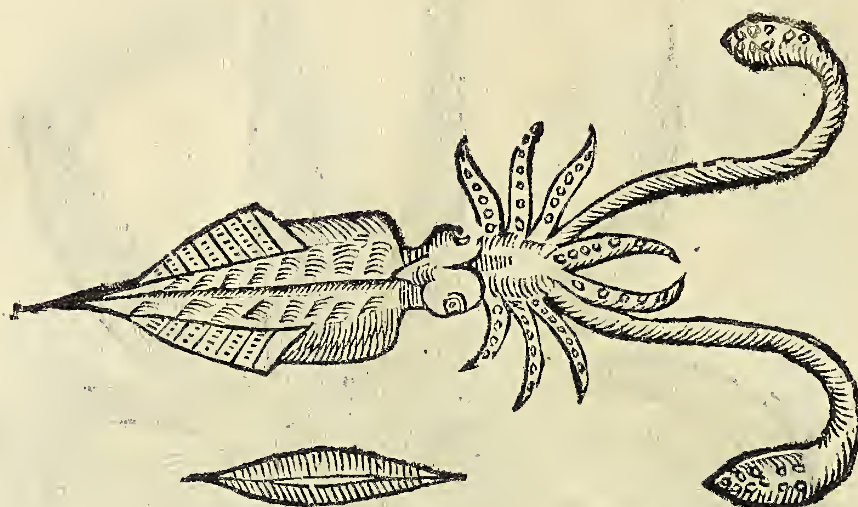
Loligo eadem, vel ſaltem ſimillima cum præcedenti.

Loligo Saluiani maior.

Loligo minor Rondeletij, cùm suo gladio. E

F

LOCVS.

ELIQVA Mollia propè littora versantur, ibique vitam degunt, Loligo
De par. 4. cap. 4. verò in profundo mari, vt testatur Aristoteles his verbis: Loligo sola ex
ijs gaudet alto, vitamq; pelagicam agit. Idem etiam de Lolio scripsit inquiens: Pelagius tamen Lolius non alio modo, quàm Loligo consistit.
Histor. 56. aquatil. Saluianus in omni mari satis frequentem, & notam esse ait. In nostro
mari, inquit, Plinius, Loligines quinûm cubitorum capiuntur. Sed Ari-
Li. 9. c. 30. stoteles Lolium ad tantam magnitudinem peruenire author est, nulla loci facta mentione.
Lib. 21. de animal. Albertus Magnus refert Loliginem reperiri quinq; cubitos longam in Sixto Mauritaniæ flumine. Abundare etiam in mari propè Eubœam ex Archestrati versu apud Athenæum
Lib 7. citato colligo, nam multas esse scribit venales in Dio, & Pyrrha oppidis Eubœæ. In Pon- G
L. 9. c. 15. to quoq; Loligo reperitur, teste Plinio, cùm absit Sepia.

VICTVS.

Hi. 8. c. 2. Lib. 2. de aquatil. GAVDENT piscibus Loligines: nam tradit Aristoteles, In Mollium genere Loligines, pisces vel maiores euincere. Bellonius, Cancros, Paguros, Astacos, & omne pisciculorum genus suis longis prætenturis superare, & arripere affirmat, diligenterq;, quicquid in stomachum dimiserint atterere rostro, quod robustissimum habent, indeque cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habere.

CAPIENDI RATIO. H

APIVNTVR plurimis modis, vt nobis declarauit Oppianus. Postquam enim astutissimas dixisset, subdit hos versus:

Lib. 3. de pisc.

Quamuis sint tales vigili capiuntur ab arte
Piscantis, ponto quoties voluuntur in alto,
Currentes rapiunt, pelagi non agmina cunctis
Sunt instructa dolis, capis falluntur, & hamo,
Qui madida degunt terra, quà flactus inundat,
Hi plus mente vigent, istorum corpore paruos
Imbelles tenues potiùs cum Caride parua
Teuthide (cum) Cancro capies, longisq; flagellis.

Lib. 4. de pisc. Vt alibi hamo etiam venari docuit his versibus:

Piscator

A *Piscator virgam contorto fune globatam*
Praeparat, innumeros infigens desuper hamos
Piscibus exitium forti mucrone propinquis,
In quibus infigit fallacem Iulidis escam.
Et resupinatos sub lymphis occulit hamos.
Furtiuam medijs fraudem suspendit in vndis.
Cùm videat fixam Loligo rumpit in escam,
Dumq; premit fusum se circum fila volutans
Cuspide confossus, quo se conuellere frustra
Nititur, & luctans contra sua terga reuoluit.

NATATIO, VOLATVS.

B NON natant tantùm suis pinnulis, quibus alueus earum circundatur, vt ait Aristoteles: sed ijsdem etiam volant, vt habet Plinius inquiens, Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens. Quod & Oppianus testatur, canens, *Hist.4.c.1* *Lib.9.cap. 29.*

——Et sinduut aera magnum
Loligo, Miluusq; rapax, & mitis Hirundo.

Et rursus ibidem.

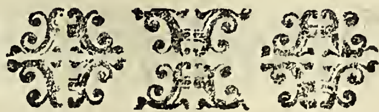
Loligo, Miluusq; rapax, & mitis Hirundo
Cùm timeant magnum venientem è marmore piscem *Lib. 1. de pisc.*
Ex mare prosiliunt scindentes aera branchis.
Non Volucrum species, non est Loligo natantum.
Turmatim fertur ponto, gestitq; volaret
Inferius multò se tollit mitis Hirundo.
At radunt summam milui lati aequoris vndam:
Hos nanti similes dices, similesq; volanti.

Idem Plinius ex Trebio Nigro tradit Loligines interdum volare tanta multitudine, vt C nauigia quoque demergant. Et Albertus Magnus, Loliginem scribit quinque cubitis esse longam in Sexo flumine Mauritaniae, & iuxta Oceanum volitare sagittae modo: tantaque multitudine, vt naues submergant. Neque id omnino esse incridibile putat Rondeletius; cum plurimae mutuò complexae natent: ideoque multa simul capiantur. Caeterùm volatũ longo tempore exercere non possunt, quod notauit etiam Albertus, & Isidorus. Loligo inquit ille, alis (pinnis) suis in aerem se attolit: sed quia flatus ventorum sustinere non potest, paulò pòst vbi ventis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundũ relabitur. *Lib.24. de Animal.*

ÆTAS. SEXVS.

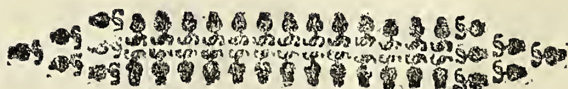

ATHENAEVS ex Aristotele Teuthi, ac Sepię vitam breuem esse asserit: verba Philosophi hęc sunt: viuendi spacium tam Sepiae, quàm Loligini breue: nam exceptis paucis bimatum non complet. Plinius quoque de Sepia, & Loligine locutus, ait: Neque his bimatu lõgior vita. Loligo D mas, & fęmina hoc inter se differunt etiam pręter illud commune discrimẽ, quo omnia Mollia in genere distingui diximus, quod vt scripsit Aristoteles, faemina intestina duo continet veluti mammas, quae si aluo inspecta disseces, facilè videris: quibus mas omnino caret. Loligo mas, inquit Rondeletius, à fęmina differt. quòd intus meatus duos habet, quibus mas caret, sicuti in Sepijs euenit. Quamobrem errant, qui Loliginem faeminam esse putant, Lolium verò à Gaza nominatum marem, cùm etiam in Lolio differentia maris, & feminae modò dicta reperiatur. *Lib.7.* *Lib. 5. Histor.ca.15* *Lib.9.c. 3.* *Hist.4. c.1* *De piscib. 17.cap.4.*

COITVS. PARTVS.

Hist.5.c.6
CVM Aristoteles generaliter complicationem Mollium docuisset, qua vtuntur in coitu, hęc subinde infert: Sepiæ verò,& Loligines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ σώματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλαις, νέοντες ἐναντίως: idest, Natant inuicem complicatæ ex aduerso, ita vt os ori, cirri cirris respõdeant è regione, natantes interim in contrarium. Nasum etiam dictum (τὸν μυκτῆρα) alter in alterius nasum in-
Rodeletius fallitur. serit. Quo loco Rondeletius pro νέουσι legit ὀχεύουσι, vel ὀχεύονται. Quod quidem clarius dicitur, inquit Zoographus, si quis diligentiùs Aristotelis verba seorsim consideret. Si verò apud ipsum Aristotelem argumentum, hoc est, ea quæ præcedunt & sequũtur, respicias; nihil mutare opus est: tractat enim ex professo de animalium coitu: & cùm Polypos terræ niti dixisset in coitu, ὁμοῦ οἷον Πολύποδες ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν &c. Sepias, & Loligines natare simul, & coire subiungit: natando autem vtrunq; sexum in contrarium ferri, vtpotè corporibus è regione, & ex aduerso applicatis. Athen. F
quoq; Aristotelis verba recitans νέουσι legit. Plinius, Sepiæ, & Loligines, inquit coëunt
Lib.7. linguis, componentes inter se brachia, & in contrarium nantes, ore & pariunt. Sed Polypi
Li.9.c.51. in terram verso capite coëunt: reliqua Mollium tergis, vt canes. Qui locus, inquit Zoogra-
Plinij error phus, cùm ex Aristotele sit conuersus, linguis tamen Mollium vlla coire is non dixit: sed neq; tergis, vt canes. In verbis Aristotelis ἅμα συμπεπλεγμέναι τὰ σώματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι, nostri codices rectè post συμπεπλεγμέναι distinguunt, & sequentia pariter construũt, hoc est σώματα similiter, vt πλεκτάνας referũt ad ἐφαρμόττουσαι: Apud Athenæum verò hæc citantem, distinctio est post σώματα: quod Plinium induxisse videtur, vt ore, & linguis ea coire putaret: cùm tamen proximè scripserit Aristoteles eundem coeundi modum Mollibus cunctis esse. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται, &c. sed lõgè aliud ei est συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν, & σπερμαίνειν. quod non animaduertit Plinius. Quam-
Lib.1.de gen.ca.15. obrem quod Gaza etiam vertit, Mollia ore coeunt, non probo: cùm Græcè legatur συμπλέκεται. Aristoteles certè, Mollia non linguas, sed pro ijs carnosum quiddam habere
De par.4. cap.5. tradit, quo voluptatem esculentorum discernant. Pariunt etiam ea corporis parte (teste G
Philosopho) quæ fistula dicitur: qua coire eas nonnulli arbitrantur. Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν
Partus. φυσῆρα, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φάσιν αὐτάς. Sed hoc ex vulgi, vt rectè annotauit Zoo-
Hist.5.c.6. graphus, vel piscatorum quorundam potiùs, quàm sua sententia ab Aristotele dictum. Alioqui dubium non est, quin & coitus, & partus eadem omninò parte, non locis diuersis
Αὐλός. fiant. Theodorus pro φυσῆρα legisse videtur φυσητῆρα: hoc est fistulam, quam alibi αὐλὸν
Aristoteles correctus. vocat. Zoographus κατὰ τὸν μυκτῆρα καλούμενον legere mauult; quoniam proximè τὸν καλούμενον μυκτῆρα nominauit, hoc est appellatum nasum in Mollibus: nasus enim verus, hoc est figura, simul & vsu nasus, non habetur nisi in sanguineis respirantibus: & paulò antè dixerat, æstimatum à nonnullis genitale in vno crinium inseri εἰς τὸν μυκτῆρα θηλείας. Et rursus de Loliginibus, & Sepijs: Ἐναρμόττουσι δὲ τὸν καλούμενον μυκτῆρα. Sed siue, inquit Zoographus fistulam, siue nasum legamus: neutra istarum partium, vel coire reuera,
Hist.6.c.5. vel parere possunt Mollia. Rursus de Sepiarum, & Loliginum coitu agens Philosophus, τὴν δὲ νεῦσιν, inquit, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται: Gaza vertit: Natatus alteri retrorsum, alteri anteuersus in os agitur. Quod quo pacto quadret, non assequor ait Zoographus. Nam si partibus supinis iunctis coeunt, & os ori, cirri cirris è regione respõdent, vt dixerat, νέουσι δ' ἐναντίως, id est opposita inuicẽ natatione vtuntur: non conue- H
nit sexum alterum retro, alterum os versus natare, sed os versus vtrunque. Sed hæc inspi-
H.5.c.18. cere necesse est, si quis de veritate admodum cupit esse solicitus. Pariunt in alto: testeque
Li.9.c.51. Aristotele consertum ijs ouum quale Sepijs est. Quæ sic transcripsit Plinius: Loligines
De gene.3. cap.8. in alto conserta oua edunt, vt Sepiæ. Oua quoque earum apparent gemina: quoniam, vti ait Philosophus, vulua earum ita articulata est, vt bifida cernatur. Et teste eodem pro-
Hist.5.c.18 deunt è singulis Loliginum ouis, Loligines singulæ, vt in Sepijs contingit.

MORES.

A

MORES. INGENIVM.

OLIGINEM minorem, siue τευθίδα Aristoteles apud Athenæum inter pisces gregales numerat. Sed, Aristoteles, si fides sit vulgatis codicibus Græcis, τευθὸν non τευθίδα inter gregales pisces recenset his verbis: Gregales deniq; sunt Thunni, Aleces, Gobiones, Vocæ, Lacerti, Corruli, siue Gracculi, Dentices, Mulli, Malleoli, Elegini, Sacri, Aristulæ, Sargiaci, Lolij, Papaueres &c. Plinius quoque, & Oppianus Loligines gregales esse testantur, cùm hic eas turmatim ponto ferri, ille verò scribat tanta multitudine è mari volare, vt nauigia demergant. Quæ comprobanda his Æliani verbis: Loligines, Accipitres marini, Hirundo pelagia, cùm quippiam metiunt, ex mari exilire dicuntur: ac Loligines quidem pinnarum longissimo, & sublimi tractu gregatim more auium efferri. Sanè maior his quoq; astutia, quàm Sepijs, ac contra plura pericula se muniendi potestas. Nam & atramento (quod vt in Sepijs, postquam emissum est, rursus accrescit, ita vt nunquam eis desit copia eius teste Aristot.) & volatu se liberant, ab imminente *Lib.7. Loligines gregales. Hist.9. cap.2. De animal. 9. cap. 52. Hist.9. cap.37.*

B hoste, aliovè periculo: quamuis in astutia pares esse Sepijs his versibus innuat Oppianus de Sepiarum calliditate antea locutus, qua fugiunt pisces horrendos infuscata prius aqua. *Lib. 3. de pis.*

Loligo, atque alij, qui findunt aera pisces
Tales inueniunt artes: non est liquor ater
Illis, purpureos potius de corpore fundunt
Humores: sed fraude pares, astuq; putantur.

Sed natura de Loliginibus magis sollicita esse debuit, quàm de Sepijs. Nam hæc cùm littorales sint, minorum piscium, ac minùs celerum natatu iniurijs exponuntur, quos tantum aquæ infuscatione decipere sufficiebat: Loligines verò cùm in alto degant, maiorum pisciũ ac maximè velocium periculis obijciuntur, vnde eis etiam volatum natura concessit. Promuscidibus quoq; quoties tempestates vrgent, ad saxa aliqua adhęrẽtes (non aliter quàm Sepię) se veluti anchoris iactis stabiliunt, vt author est Aristoteles. Vnde Ælianus. Loligines, & Sepię duabus sunt tanquã promuscidibus præditæ, quibus ad saxa, cùm est in mari tempestas, adhærescunt; & tanquam anchoris iactis firmatę fluctuum incursionibus, resistunt. Pòst cùm est tranquillitas, solutis promuscidibus rursus natant. Non contemnendã *Hist.4. cap.1. Lib.12. de animal. c. 1.*

C scientiã tenentes vitandi sanè tempestates, atq; ex periculis salutem conseruandi. Loligini quoq; illud accidit memorabile, vt, si fides sit Olao Magno, solo tactu manũ stupefaciat. *L.21.c.10*

DENOMINATA.

OLLIA omnia communi vocabulo τευθώδη nominantur, hoc est Loligini similia apud Athenęum. τευθὴν ὀκατάσκοπος, Suidas. Dicitur etiam τεῦθος, aut τευθὶς voce diminutiua τευθίδιον, quod frequens est apud Athenæum. Doryon hepsetis τευθίδια, & σηπίδια adnumerat. Et Gręcos imitati Latini Loligunculas, & Sepiolas dixere Plautus.

Emitto Sepiolas, Lopades, Loligunculas. *In Casina.*

SYMBOLICA.

D

E Sepijs, & Loliginibus Matro Græcus poëta dicebat, quòd solæ inter pisces, quid album, quidue atrum sit, noscerent, vt ait Rhodiginus. fortè, inquit Zoographus, quia caro eorum alba est, atramentum verò in se continet. Sed Athenæus ex Matrone de Sepia tantùm hoc refert, potest tamẽ & de Loligine, alijsque Mollibus atramentum effundentibus intelligi. Themistocles, vt in ipsius vita refert Plutarchus, Erethrięo ciui cuidã exprobrans ignauiã dixit: ἦ γὰρ καὶ ὑμῖν περὶ πολέμου τίς ἐστι λόγος, οἳ καθάπερ αἱ τευθίδες μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. idest, sanè & vobis aliquid de bello dicendum est, qui Loliginum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis. Succum Loliginis pro malignitate noxia, & virulentia nimiæ malitiæ posuit Horatius de Capitolino amico hæc dicens. *Malignitas. Saty.4. ser. lib.2.*

—— Hic nigra succus Loliginis, hæc est
Aerugo mera. ——

Vt enim Loligo foris alba est, intus ob atramentum nigra; sic Capitolinus fictus amicus, beneuolum se prius ostendit, deinde latens intus venenum euomit.

E

PRÆSAGIA.

Tempestatis signa. GVBERNATORES, inquit Cicero, cùm exultantes Loligines, aut Delphinos se in portum conijciêtes viderint, tempestatem significari putant; Plinio verò Loligo volitans, Conchæ adhærescentes, Echini affigentes sese, aut arena saburrantes, tempestatis signa sunt. *Li.26.cap. vlt.* Quæstioque est apud Plutarchum: Quid est quòd Loligo conspecta magnę tempestatis *Quæst.natur.18.* præpuncia est? An quia inquit, Mollium genus omne natura frigoris impatiens est? Caro enim eorum nuda, & glabra est: non testa, non pelle, non squamis munitur: duram verò, osseamq; partem interius gerunt. Vnde & Mollium nomen eis datum est. Quamobrem cùm adeò non facilè patiantur, imminentem tempestatem ilicò percipiunt. Vnde Polypus in aridum procurrit, & lapidibus (πετριδίοις) adhærens ventum iamiam adesse significat. Loligo autem exultat, frigiditatem, & in profundo maris commotionem fugiens. Habet enim hæc mollium omnium partem carnosam imprimis mollem, ac tene- F ram. Easdem ferè caussas reddidit Psellus, interprete Ioanne Corterio, inquiens: Loligo *Physic. q. cap.113.* piscis est carnis superficie molli, vnde μαλάκιον nominatur. Tenuissimus enim existens neque testa, neq; pelle, neq; squamis tectus, inter malaciorum (Mollium) genera numeratur. Cùm sit igitur nudus, omniq; destitutus operimento, hyemem facilè, cuius patet iniurijs, re studens, in aquæ superficie natet. Cùm igitur nautæ pisciculum istum mari supernatare vident, instare hyemem (tempestatem) colligunt, non aliter quàm Polypum petræ inhærentem ventos significare. Indidit enim Deus virtutes quasdam animalibus ad futurorum præsentionem: vt quæ essent salutaria, sequerentur; quæ autem damnosa deuitarent. Hactenus Psellus.

EPITHETA.

HΕρόφοιτα γ᾽ ἐνὲ θλα τευθίδας vocat Oppianus, quòd volent per aërem. Apud Epi- G charmum ποταίναι τευθίδες dicuntur. Sed hoc recentes fortè significat, inquit Zoographus, non epitheton est. Ποταινέα τὰ πρόσφατα Doricè Ποταινὸ, πρόσφατος. At πετειναὶ καὶ ποταναὶ epitheta fuerint, eiusdem significationis, volucres, volaces. τευθίδια ἁπαλὰ appellat Pherecrates, quòd molli cute, & tenera sint intecta. Loligo nigra dicitur Horatio, quòd succum in se nigrum contineat.

VSVS IN CIBIS.

Teuthide egere. TΕυθίδα vilem fuisse pisciculum scribunt Scholiastes Aristophanis, & Suidas. Vnde prouerbialiter Athenis Teuthide egere dicebantur, qui tanta egestate premerentur, vt vilissima quæq; quęrere cogerentur. Aristophanes in Comædia, cui titulus Archanes.

Ον ἔτ᾽ ἴδοιμι τεύθιδος δεόμενον, idest,

Quem etiam video Theuthide egentem. H

Nihilominus ab Obsophagis Loliginem in delitijs fuisse legimus. Nam Teuthidion nominatur in conuiuio, quod Philoxenus Cythereus describit. Et Pherecrates apud Athenæum ἐν δουλοδιδασκάλῳ docet, in cæna lauta apponi Loligines: Nostrisq; temporibus à diuitibus, & ganeæ operam nauantibus summoperè appetuntur, & commendantur, præsertim si à perito coquo apparentur. Hinc Castor Durantes in Thesauro sanitatis:

Antiquis abiecta fuit Loligo, probatur
Sed nunc, hancq; petunt sæpè, probantq; coqui.

L. de alim. Quo authore frigida est in primo gradu, humida in secundo. Prefertur parua, quòd carne teneriori, cùm sit, faciliùs concoquatur, quàm grandior, faciliusq; digeratur. Paulus Aegineta Loliginem difficilem cócoctu esse scribens: intelligendus videtur, quatenus omnia *L. de simp. 3.* Mollia durę sint carnis, & difficilè coquuntur, vt tradit Galenus: Nam Loligo faciliùs, alioqui, vt ait Dyphilus apud Athenæum, quàm Sepia concoquitur: καὶ εὐχυλος εὔστομος. Massarius

A farius vertit,sed insuauis est,id quod Dyphili verba sonant: VVottonus cōtrario sensu ori gratam esse, Bellonius etiam magis gratam dixit. Zographus iudicari vult,quibus recentes hos pisces gustandi facultas est. Iohannes Bruyerinus Loligines inter lautas epulas reponi vidit,sed vtcunq; parentur,duras esse, & ægrè concoqui ait. Gratam esse etiam testatur Castor Durantes,qui insuper addit appetentiam augere,& optimi esse nutrimenti. Licebit itaq; ἔυστομον in Dyphili suprà citatis verbis simpliciter legere, & ori gratū vertere. Præfertur grauida, nec capta in mari mortuo. Archestratus, qui gulæ caussa, vt scribit Athenæus,terram,mareq; peragrauit, de Teuthide scripsit: L.21.de re cib.c.13. Lib.7.

Τευθίδας ἐν Δίῳ τῷ πιεριχῷ παρὰ χεῦμα
Βαφύρα καὶ ἐν Αμβρακία παμπληθίας ὄψει.

Quæ sic vertit Dalechampius.

Teuthidas in Dio, & ad Euripum sita Pyrrha,
Et in Ambracia tincturis nobili,permultas videbis.

Romę meliores iudicantur mensibus frigidis, vt Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, Martioq;, varijsq; modis præparantur, vt Sepiæ. Eubulus in Orthanna apud Athe- Præparatio Lib.3.
B næum Loliginem in sartagine ait coqui solitam Aristophanes Τὸ μὲν τάγηνον τευθίδων ἐφεστάναι σίζον, idest, Ad sartaginem Loliginum (in qua Loligines friguntur) stridentem, astare: Contrà in Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτάς, idest Loligines assatas nominat. Et Eubuli in Auge apud eundem Athen. hic citatur versus: In equitibus.

Παρέντε τρῶται τευθὶς ἐξωπτομένη,
Assata inflicta vulnera Loligini.

Eadem fortè, inquit Zographus, fuerit τευθὶς ὠνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum:

Αστεῖον ὤφθη τευθὶς ὠνθυγευμένη, idest
Vrbanum quiddam visa est mihi Loligo condita.

In quam & Charmus Syracusanus (qui in promptu habebat versiculos, & parœmias de vnoquoque ferculo) hæc verba accommodabat. Σοφὴ σοφὴ σύ: scitè nimirum, & sapienter coctam, & apparatam insinuans. est enim, & sua coquorum sapientia. Ὠνθυλευμένον, τὸ διεσταγμένον (fortè διασεσαγμένον Zographus) ἄρτυμα, ὅπερ ἔνιοι μεμονθυλευμένον, Varinus. Antiphanes in Cyclope Lurconem Archestratum exuperans, inquit, esto nobis mugil Hi- Loligo farcta.
C mettius: torpedo sub testa cocta: Perca discissa: farcta Loligo. Vt autem farciantur, præparenturque nobis declarauit Alexis apud Athenæum, qui in Eretrico hæc loquentem coquum introducit.

Τευθίδες, Πίνναι, βαθὶς, δὴ μὸς ἀφύαι
Κρεάδι ἐντερίδι ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας
Τὰ πτερύγια αὐτῶν συντεμὼν στεάτιον μίκρον παραμίξας περὶ πάσας
Ηδύσματι λεπτοῖς χλωροῖς ὠνθύλευσα.

Quæ sic transfert Iacobus Dalechampius.

Teuthides, pinna, batis, aphyarum natio:
Carnis & interaneorum frustula: Teuthidas
Concisis earum alis, adipis admisso paululo insperso sale,
Scitamentis ex olere viridi, minutim tuso, farctas condiui.

Rondeletius Loliginem ita paratam, libi, placentæ, aut farciminis genus esse putat, quod & ipsum Teuthis nominatur. Obseruatur à coquis in primis, ne dum cirri abscinduntur, & præparantur ad cocturam, atramentum effluat; deterius enim ius conficitur sine atramen- In Atho.
D to, vt in Sepia quoq; diximus. Vnde sic cecinit Iulius Cæsar Scaliger:

Tum Santonum Loligines cito, & magicis
Cursu, & itineribus sportula atq; iumento
Parone lintreue fluitante subuectus,
Aut Almadijs, vt loquuntur Hispani
Vltro nigrantem sanguinis sui succum
Se aiunt datura, condiantur vt rectè.

Vt sapidiores reddantur Loligunculæ, nos docet Apitius: Ad Loliginis, inquit, conditu- Lib.9.c.3.
ram in patinam teres piper, rutam, mellis modicum, liquamen, carenum, & olei guttas. Alia Loliginis conditura. In Loligine farsili piper, Ligusticum, coriandrum, apij semen, oui vitellum, mel, acetum, liquamen, vinum, & oleum amylo obligabis. Ischia de Loligine ex eodem; sublatis cruribus in pulmentum tundes, sicuti assolet pulpam in mortario, dein liquamine diligenter fricatur: & exinde ischia plassantur. frixantur etiam farina asperla, & L.2.cap.1.

 addito

addito succo mali arantij, comeduntur quouis anni tempore in Italia, omnique ætate si magnę fuerint, sed valdè nocent paralyticis, & concoctioni sunt rebelles, quare in aqua coquuntur, & vino, additis pipere, sale, & herbis odoratis. Romæ autem, vt scribit Bartholomæus Scappus, minores fricantur, maioribusque præferuntur, condiunturque in iure hoc modo. gladiolo, & oculis exemptis, inspiciuntur cirri, nunquid eis arena adhærescat, vt sæpè euenire solet, dein sepiùs lauantur, quod fiet meliùs cùm à corpore auelluntur, tùm modico sale asperguntur, frixanturque in oleo oliuarum, pòst calidæ seruantur, tum succo arancij mali irroratæ, & pipere asperso. Cauendum autem, ne in eo oleo, in quo frixę sūt, incoquatur quicquid ex farina fit, aut quod coquendo albū facere velis. Quippè dum frixātur, rupta vesica, atramentum effunditur, & tingitur oleum. Sin in iure voles, præparatæ eo vt superiùs diximus, modo imponūtur ęneo cacabo, aut vasi fictili cū oleo, aut butyro, dein paulatim frixantur, addito aquę tantillo, quantum ad tegendum eas satis est, mox superinduntur aromata, cum cœpis modicè contusis, & prius frixis, aut herbis, & oleribus, vuis crispini, & omphacio claro. Si verò hoc modo pręparare volueris sine attramento, eximitur vesica, deinde in aqua elixātur, recentiq; frigida iterum perfundūtur, ac deinceps in iure coquūtur. Loligines maiores virulentæ hoc modo coquātur. demptis gladio, & crinibus, seu cirris lauātur, vt ab arena purgentur, qua sæpius vndequaq; obsidentur, tùm plures in partes diuisæ, ponuntur in æneo vase, aut fictili cum oleo, frixantur paulatim, adduntur que aromata, tantumque aquę, vt supereminéat, hinc coquuntur diù; longa enim coctione est opus. Vbi ferè coctæ sunt, atramentū cū vino Cretico, aut alterius generis albo, & omphacio commiscentur, imponunturq;, & rursus ebullire aliquantulum sinuuntur, mox seruantur ad vsum. Quòd si minus liquidum ius volueris, addenda amygdala, aut olera cōtusa cum vuis passis. Farciuntur quoq; vt idem Scappus author est, hoc modo. Medię magnitudinis Loligo mundatur, & quæ eximenda sunt, eximuntur, cirri, seu barba cum aqua, & salę coquuntur, atramentum in vesica reseruatur. mox farcitur corpus reliquum mixtura facta ex caseo Parmensi (is enim pręstantissimus apud nos iudicatur ad condiendum) medulla panis tenuiter trita, vitellis oui, herbis cōcisis, pipere, cinamomo, vua passa, croco. Vbi verò dies est ieiunij, loco casei, & vitellorum oui sumuntur amygdala, aut nuces iuglādes, aut auellanę cōtusæ cum panis frustulo madefacto in omphacio. Farctum ita vbi fuerit corpus, imponitur vasi cum butyro, & aqua quòad supernatet, additis eius cirris in mediocres partes concisis: paulatim omnia coquuntur cum modico sale, & aromatibus. cocta vbi ferè fuerint, herbis minutim cōcisis, aut amygdalis contusis vinoque albo commistis, & omphacio inspissatur ius, quòd si flauedinem habere desideres, croci parum commiscetur, si verò nigrum esse cupis, atramentum eius loco croci postulatur.

De reculi. li. 3. c. 103

E

F

G

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

De compo. secun. gen. lib. 1.

AVTHOR est Archigines apud Galenū Loligines stomachicis conuenire in cibo. Assatas prodesse torminosis Marcellus Emphyricus. Acron commentator Horatij scribit Loliginem esse genus piscis, à quo atramētum fit: nisi potiùs in quo legendum sit. Nam ex Sepia atramentum fieri ad scribendum idoneum constat, de Loligine id nondum compertum.

DE LEPORE MARINO. Cap. VII.

H

ADDAMVS huic libro historiam leporis marini omnium quæ mare alit, animalium venenosissimi. Ita nos iubent plurimorum authoritates virorum, qui hoc animal inter Mollia referendum esse indicarunt, etiamsi multa quò ad naturam, & partes, ei desint, quæ superiùs diximus Mollibus vniuersis inesse.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA.

EPVS Latinis simpliciter à pedum leuitate vocatur animal quadrupes, hirsutum, & velocissimum, quod Græci λαγωὸν quoq; simplici nomine, aliqui δασύποδα vocant. Sed de æquiuocis Leporis in Leporis terrestris historia susius dicetur. Lyram piscem vulgò à Gallis Gronaut (alijs Gornat) dictum aliqui Leporem marinum esse putant. Germani quidam Seehan, idest Gallum marinum appellant, vt Rondeletius scribit. Zoographus ab alijs etiam Seehass, idest Leporem marinum dici putat; quanquam hic Lepus veterum venenatus non sit, cùm in cibis cōmendetur, vnde Albertus ait: Lepus marinus duplex est: vnus vulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais. Phlegma, & mucū pituitosum, inquit Zoographus Germani vocant Schnuder, alij Snot, vt inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal Snottolf vocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibusdam B pituitosis piscibus, & mucosis attribuitur. Nam Seehass, idest Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum, & Latinorum) siue ab oris figura, siue aliam ob caussam dictus, & à muco Snottolf, duorum, aut trium generum (ni fallor) reperitur, quibus communis est figura orbicularis. Est & alius piscis oblongus eodem nomine.

SYNONYMA.

VI Lepus marinus Latinis dicitur. Græcis λαγωὸς, & λαγοὼς θαλάσσιος. Neq; enim eam distinctionem probo quam adferunt Hesychius, & Varinus, dicentes, quòd λαγὼς per ω de terrestri dicatur, λαγὸς per o breue de marino, & fluuiatili; cùm fluuiatilem Leporem nullum nouerim. Βαμβαδόνες κίχλαι τε καὶ λάγοι Epicharmus in nuptijs Hebæ, vt citat Athenæus: sed melius alibi βεμβραδόνες (id est membrades & λαγοὶ, quanquam si qui pisces λαγοὶ dicantur, nuptijs, & conuiuijs apti, illi planè à Lepore venenato, C de quo agimus, diuersi fuerint. Horatius:

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois. *Ser. 2.*

Vbi dubitat Acron, an lagois sit genus piscis, quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnē leporis habeat. Germanicè Lepus marinus venenatus circumlocutione efferri debet, ein gifftiger Meherhass, oder ein gifftiger Kleiner Muttelfisch. Liebre de la mer Hispanicum est. Cæterùm Lepus marinus sic dictus est à colore Leporis terrestris, quem Græci ἐμπερκνον vocant, quòd sit percnæ (ea est oliuæ non acerbæ, nec omninò nigrescentis species) similis. Et Plinius colore tantùm Lepori terrestri similem esse scribit. Idcircò miramur omnes, Cardanum, cùm tria genera Leporis marini descripsisset, ex Rondeletio hæc subdere. Hæc velut reiectanea quædam maris (inquit) vt Lepores marinos descripsi, quid enim his cum Leporibus simile? nec veneni quod potissimum signum, quodque in eis lethalissimum habetur, vlla mentio fermè habita. Propior forsan descriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, qnamquam nec hoc forsan Lepus marinus dici possit. Sed à colore multis rebus nomina imponuntur, & inter pisces leuco, leucisco, glauio, erythrino, Melanuro; auiū puta passeris, merulę, turdi nomina ad pisces eiusdem coloris sunt D translata. hoc & in alijs contingit animantibus. Quapropter non mirabimur Plinium, qui terrestri, marinoq; Lepori nil præter colorem commune inesse scribit. Et quamuis hic color Leporinus in omnibus speciebus marini Leporis non inueniatur, sufficit tamen in aliquo reperiri genere. Monspelienses Imbriago vocant, hoc est ebriū, quòd viuus colore ex rubro nigricante, quali plerunque ebrij esse solent, existat. sed mortuus ex fusco albicat.

Etymum. *Lib. 7. de var. rer.* *Cōtra Cardanum.*

E

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

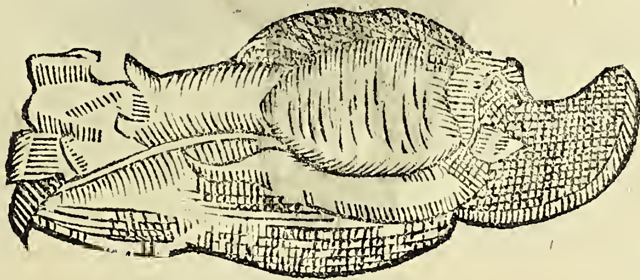

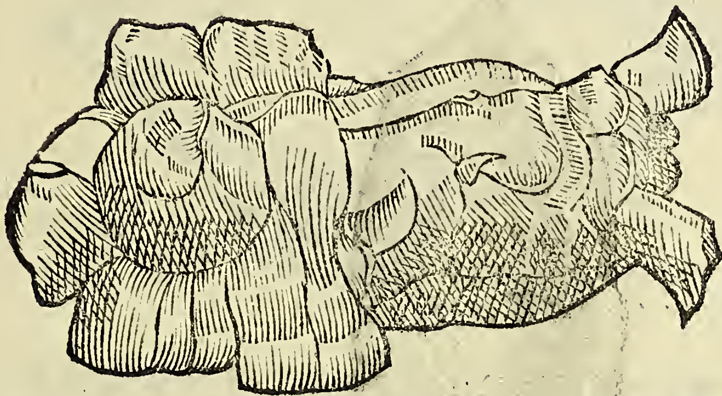
HACTENVS fuit à paucis cognitus Lepus marinus, tùm quia rarus eſt, tùm etiam, quia variè à veteribus deſcriptus. Ælianus cochleæ, teſta exemptæ aptiſſimè comparat. cui ſanè perſimilis eſt. Plinius offam informem. hoc eſt maſſam carneam, vt exponit Rondeletius, potiùs quàm piſcem vocat. Neq; enim pinnas, neq; oculos, neque alia membra aptè diſtincta in hoc videas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia, ſiue carne, non corporis ſpecie Loligini paruæ aſſimilauit Dioſcorides. Alij caudatæ Loligini ſimilem fecerunt: nigrum in ſuperficie ſcholiaſtes Nicandri commemorat. Ælianus ex omni parte ad terreni leporis ſimilitudinem, præter pilos accedere tradit. Ρυπόεις, id eſt ſordidus à Nicandro cognominatur. Scholiaſtes dicit, quoniam γλυνώδης eſt. Zoographus γλινώδης legit per iota in prima. Nam γλίνη per iota, rhyphon id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus marinus, inquit Auicenna, eſt animal oſtracoſum lutoſum (Bellonius pro lutoſo reponit durum: nã oſtraco, ſiue teſta hoc animal tegi nullus idoneus ſcripſit author) declinans ad rubedinem aliquantulum, inter partes cuius ſunt quædam ſimilia folijs aluſnem. Apuleius de lepore marino ait: Cùm cęterà exoſſis, duodecim tamen numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum in ventre connexa, & catenata gerit. dum in viuis eſt è rubro nigricans eſt, mortuus fuſcus, teſte Rondeletio, qui etiam apud Latinum Nicandri interpretem (Leonicenum intelligit) hæc ſe legiſſe tradit. Lepus marinus ex lacertorum genere eſt, paruæ Loligini ſimilis, informis magis offa, quàm piſcis. Solo colore Leporem referens. Sed nullibi inuenio in Leoniceri ſcholijs Leporem marinum Lacertorum eſſe genus, quòd ſi ex genere Lacertorum ſtatuat, quomodo paruæ Loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figura, & ſubſtantia nihil commune habet cum Lepore marino? & hic exanguis eſt, Lacertus autem ſanguinis particeps: Leporis marini tria genera à Rondeletio deſcripta ſunt, cuius etiam picturas damus. Primum genus maximè lethale eſt, cochleæ nudæ admodum ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo veluti Sepia, tenue volutæ inſtar, contortum, qua parte caudam ſpectat. in lateribus Sepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas: mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte Zygenæ caput imitatur: altera parte foramen eſt, per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, vt in pictura vides: eandem pro arbitro retrahit. in harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliquis partibus internis Loliginem refert. Idq; in hoc genere admirabile eſt, quòd cùm in omnibus animantibus partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc valdè ſunt diſſimiles, vnde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento, tetroq;. Secundum genus ſuperiore eſt maius, partibusq; internis, atramento, ſubſtantiaq; prædicto ſimile, item partibus externis dextra, & ſiniſtra, reliquis diſſimile. Nam parte priore duas latas appendices carnoſas habet, in quarum medio rima eſt: paulò infrà cornicula duo, qualia in ſuperiore deſcripta ſunt, niſi quòd acutiora, & breuiora ſunt. In dorſo os nullum, neque poſterior pars cochleæ exenteratæ ſimilis eſt. Huius poſterioris partis vtroq; latere, veluti in Sepia ſunt pinnæ magis expanſæ, & replicatę. Tertium genus ſubſtantia, viribus, & facultatibus prædictis ſimile eſt, idcircò inter Leporis marini genera retulit Rondeletius, pronamq;, & ſupinam partem huius repræſentauit. Quod in partis ſupinæ medio conſpicitur, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in Sepijs, oui figura, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigrę ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit ventriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum vitis conuolutum. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſis μήκων eſt cum atramento ſuo. Toto corpore eſt ſplendido: cryſtallum, vel pituitam concretam, congelatamq; dixeris. Ratò admodum capitur, & vix vnquam niſi in ſummo æſtu. tùm enim à ſummis feruoribus omnia conturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt valdè ingrato, & piſculento: nauſeam mouet. Hoc tertium genus Bellonius deſcripſiſſe videtur pro communi Lepore marino: Fuluum, inquit, Leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus oui anſerini

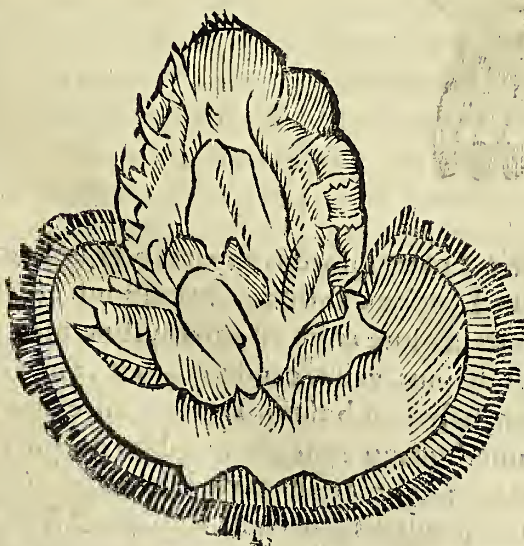
[Margin notes: De animal. 2. cap. 45. — Color. — F — In apologetico. — G — H]

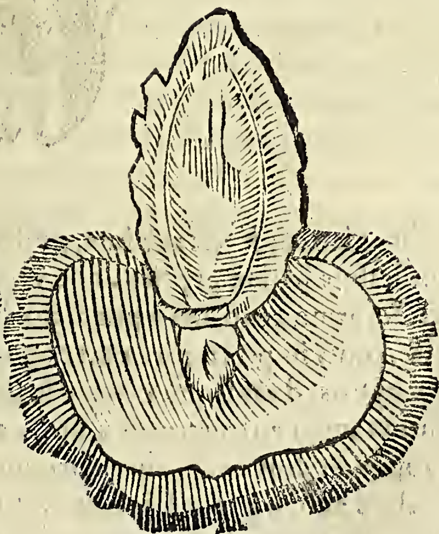
A anserini crassitiem non excedens, quod pro libidine huc, & illuc transfert. Gibba est illi forma parte externa, qua etiam glaber est: cõuexam internam partem ostendit: qua eadem parte nerui permulti recti, atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè striatus est, vt conuexa fungi pars, ijsdem adstrictũ corpus diffundit, diffusum verò contrahit: sese enim constringendo aquam percutit, vt in ipsa natatione fungi naturam referat. Septem habet appendices, innumeris promuscidibus stipatas ex indico in cyaneum vergentes, quibus sugendo alimentum corpori suggerit: appẽdicum autem substantia fungosa est. Cęterùm ex aqua emergens suam figuram amittit, & in seipsum concidit, vt pulmo marinus, quapropter in vase aquam habente hunc cõtemplari oportet. Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit, si comprimatur. Tota namq; corporis eius substantia mucosa est, ac veluti cartilaginosa. Os ad cirrorum radices in concaua parte situm habet. Linguam demorsus vellicat, vt ari radix; paulò tamen remissiùs. Pręter hæc commemorata genera tria alia nouimus, vnum cuius picturã primo loco damus Lepori terrestri, colore & parte anteriori pla-

Leporis marini tres species ex Rondeletio.

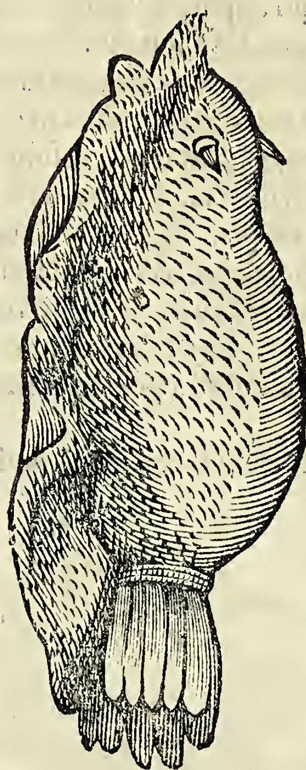

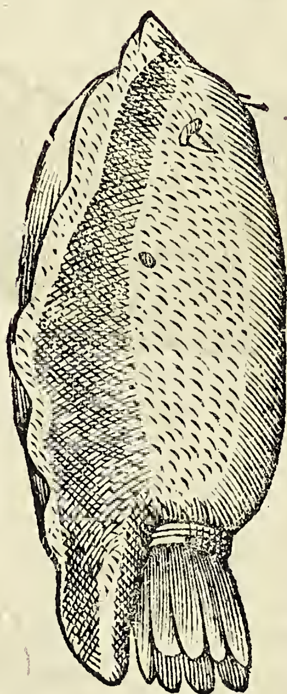

Leporis marini alia ſpecies.

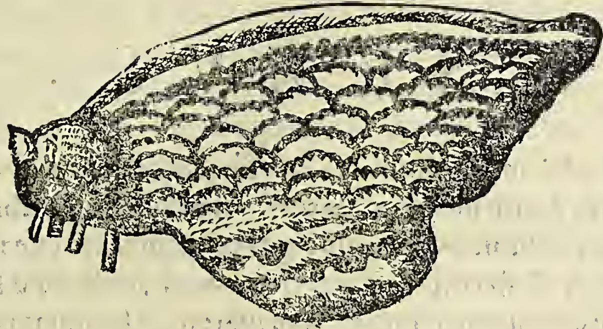

nè ſimile, dico capite,& auribus, poſteriore parte informis apparet offa, nouem aut decem
Li. 16. cap. appendicibus in fine prędita . hoc verum Leporem antiquorum exiſtimo . Alterum genus
19. de anim colore,& forma corporis à prædicto differt: colore enim eſt amethyſtino maculis albis variegato , binis in poſteriore parte appendicibus, veluti caudis quatuor , auriculas dixeris, duas prope os, duas ſupra caput: dorſum habet gibboſum. Tertium eſt cinereo magis colore, non tamen vnicolor, ſed albo,& amethyſtino variegatum, gibbo purpuraſcente; quatuor appendicibus parte anteriori. eius icon datur etiam parte inferna, quæ magis eſt cinerea . Aliud adhuc genus Leporis marini à prædictis diuerſum, Plinius, & Aelianus deſcribũt, idq; in Oceano Indico degere, & omninò Leporẽ terreſtrem pilis exceptis, quos erectos habet, æmulari affirmãt: ſed lubet Aeliani verba adſcribere . Magni maris Lepus, inquit (nã alterũ, qui in alio (mediterraneo) mari naſcitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni ſimili-

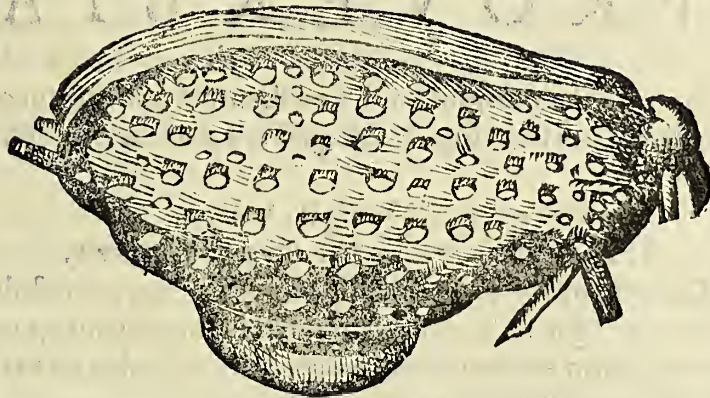
ni similitudinem accedit, præter pilos, nã terrestris pili molles sunt, & ad tactũ haud quicquam resistentes. contrà illius spinosi & erecti. hunc qui contigerit, læditur. ipsum in summa maris aqua natare, non in altitudinem demergi dicunt. celeri, ac concitata natatione vti. Viuum eò difficillimum ad capiendum esse, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineę escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit. Quisquis tum manum ad eum admouet, nisi medicina adhibeatur, perit. ac si bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo basiliscus baculo tactus afficit. Hęc Aelianus.

Lepores marini duo alij postremò descripti.

B

C

GENVS. LOCVS. VICTVS.

VMMATIM à loco duæ species constituendæ sunt, vt alij Lepores Indici dicantur, qui in Indico mari degunt, alij Europæi, qui sunt in nostris maribus, Adriatico, & mediterraneo: num enim in Oceano Germanico inueniãtur, nõdũ adhuc exploratum habemus. Plinium, si verum est, quòd in India ampliorem multò, & maiorem Leporem marinum, quàm in nostro mari dari scribit, puto à nostri maris Lepore diuersum non intelligere. Indicus enim ab Aeliano descriptus admodum dissimilis. Nam Iuba in ijs voluminibus, quæ ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia tradit, Le pores marinos ternas heminas capere affirmat: sic.n. apud Pliniũ legendũ censet Rondeletius, & non vitulos marinos, vt habent quædã exemplaria, quæ longè plures heminas capere possunt: sed quidam codices alij hic legunt mytulos ternas heminas capere, quæ lectio magis probanda, quia loquitur de capacitate testæ, tanquam vasis. Nostras vt Aelianus tradit in cæno gignitur, & sępè cum aphyis capitur, quod primo generi à Rondeletio descripto conuenit: is enim cùm vescatur limo, alga, sordibus, in stagnis marinis lutulentis libenter versatur. Reperiuntur frequẽter inter Cycladas insulas, teste Bellonio, inter Lolios, Loligines, & Sepias. Hinc poëta vetustissimus Nicander Leporem marinum nuper in lucem editum sub alis, seu appendicibus Loliginis, & Sepiæ occultare se scripsit, cuius naturam obiter depingit his versibus:

D (left margin, beside "stro mari dari scribit")

Lib. 2. de anim. c. 5.

In Alexipharmaci

Oc

Ος δή τοι ῥυπὸεις μὲν ὑπὸ σλίγεσσιν ἀραιαῖς E
Τευθίδος ἐμφέρεται νεαλὴς γόνος. ἢ ἅτε τεύθυ
Ηˆ ἅτε σηπίαδος φυλήξιδος. Ἥ τε μελαίνει
Οἶδμα χολὴ δολόεντα (δολόεσσαν) μαθὼσ' ἀγρώστορος ὁρμὴν.

Quos ſic vertit Iacobus Greuinus:

Porrò ſordidus hic Lepus, vt natalibus vndis
Editus eſt, timidè torulis ſe Teuthidis abdit:
Ceu genita ex illa proles, vel Sepia is eſſet,
Quæ vitream ſi quando peti ſe ſenſerit, vndam
Felle ſuo, atq; adeò quadram nigredine turbat.

Tertium genus Rondeletij in alto mari degit, ideoque rariſſimè capitur.

SEXVS.

VM ad Rondeletium delatus eſſet Lepus marinus, qui lingula carnoſa careret, & ore in dorſo: cæteris verò cunctis partibus externis, & internis omninò ſimilis eſſet primo generi, eum marē eſſe iudicauit, & primo loco deſcriptū ab eo, fœminam: quòd in ea ſimile quid Polyporū ouis reperiretur. Eſſe autem in hoc genere marem, & fœminam teſtis eſt Plinius: Grauidę, inquit, ſi omninò adſpexerint fœminam ex eo genere duntaxar, ſtatim nauſea, & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas ob id induratus ſale, vt in brachialibus habeant. F

Li.23.c.1.

PROVERBIA.

N contabeſcentes, quia nulla medicorum ope reſtitui poſſunt, dici poteri quorundam ſententia, *Edit Leporem marinum*. Amepſias apud Athenęum in Parco:

Lib.10.

Λαγὼν τάραξας, πῖθι τὸν θαλάσσιον, G
Tu qui hæc conturbaſti, bibe Leporem marinum.

Ideſt annotante Dalechampio, ſic vinum bibe, vt poſthac ſemper faſtidias, quæ ſanè expoſitio non placet. Nam ad tędium vini inferendum ſolummodò, antiquos fuiſſe vſos Lepore marino non arbitror; quòd nimis ingens ſit venenum, vt poſtea ex varijs authoribus probabitur. Idcircò puto eo verſu mortem diram imprecari.

HIEROGLYPHICA.

VI marinum Leporem pingunt, inquit Pierius Valerianus, humano tactū digito mihi videtur ſignificare voluiſſe, vel hominem minima de cauſſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum, qui non modò digito, verum etiam virga Leporem marinū attigerit, quam primū exanimaſcere, niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadē pictura libet interpretari (nam hieroglyphicum hoc apud veteres nō inueni) quia humanus attactus Lepori etiam exitialis in Indico præſertim mari: hæc Pierius H

VSVS IN MEDICINA.

ER ſe tritus, aut cum marina Vrtica illitus, teſte Dioſcoride, capillos euellit. Kiranides: Solutus inquit, & inunctus præuulſos pilos palpebrarum nō ſinit renaſci. Galenus etiam Lepore marino aliquos vſos fuiſſe ſcribit perdēdi pilos gratia. Et Crito apud eundē pſilotris admiſcuit. Plinius pſilotrū ait eſſe, vel ſanguine, vel felle, vel in oleo necatū. Alij oleo ideò coquunt. Galenus in Euporiſticis: ſanguinem recentem ad idem inungit. Vtendi modū dilucidè exponit Marcellus Empyricus cùm ait: Leporem marinum, vel eius ſanguinem

Ad pilos euellendos.
L.2.c.18.
Lib.11.de ſymp.
Lib.1.de compo.ſec. loca.

A nem cum oleo tere; atq; ex eo vulsorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: post quod, & si renascentur, pili molliores erunt: quibus iterum euulsis supradictum medicamē inducitur, tum verò non renascentur. Archigenes apud Galenum ad ægylopas lanæ tomentum cum sanguine marini Leporis tinctum indit. Plinius aduersus strumas laudat: Pungi, inquit, piscis eius, qui rana in mari appellatur, officulo de cauda, ita vt non vulneret, prodest. Idem faciendum quotidiè donec percurentur. Eadem vis est pastinacę radio, & lepore marino imposito, ita vt celeriter remoueatur. Marini Lepores oleo veteri iniecti benefaciunt discutiendis strumis, sed cum ipso oleo in plumbeo pyxide inclusi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi, postea ex eo pinnula oblinēdę sunt strumę, superq; eas pellis lanata non nimium tunsa, tegendi gratia imponenda est: præcipi autem oportet ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priusquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus Empyricus. Iubent & Lepore marino recēti podagram fricari, teste Plinio: ex quo & hoc quidā citat: sanguis eius, & fel in oleo necati cōtra carbunculos valet. Leporis mar. sanguis, inquit Auicenna, est calidus purgans morphæam, & pannū: caput eius adustum generat pilos in alopecia, propriè cum adipe vrsi, & in tyria valdè: cùm B autem ex eo fit emplastrum, sicut est abradit pilos. Abstergit visum more emplastri superpositum, & sicut collyrium: hæc ille, qui præcedenti etiam capite de Lepore terrestri sic scripserat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium est vtile aduersus alopeciam & propriè marini: sed hoc videtur Zoographo Echinis magis conuenire: nempe vt Echinus marinus efficatior sit contra alopeciā quàm terrestris: & forsan ex diuersis animalibus remedia in vnū miscuit Auicenna. Cinis leporis marini in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, ad quē vsum vtilissimi minimi, vt author est Plinius. Albertus cinerem in aqua potum aduersus eiusdem venenum, & rubetæ celebrat. Apud Gal. inter Asclepiadæ oculares compositiones citatur Dionysij Milesij ad pilos palpebrarū pungentes hoc remedium: Leporem marinum in figulino nouo vrito, & cinerem tritum ricinorum sanguine excipito, & reposito, in cornea pyxide vtitor, euulsis antea pilis. Entiocelæ lepus illinitur tritus cum melle, VVottonus ex Plinio, tanquam de Lepore marino, cùm Plinius id de terrestri scripserit.

Ad ægilopem. *Ad strumas.* *Ad podagram.* *De comp. sec. loc. 4. c. 7.*

VENENVM ET EIVS CVRATIO.

C AQVATILIVM animalium pauca admodum venenosa reperiuntur quòd in humore degant, qui veneno contrarius esse solet vt plurimùm. Sed inter ea quæ venenum habēt nullū Lepore marino pestilentius. Cætera enim parte tantùm aliqua venenum continent, vt Araneus piscis in spinis tantūmodo id habet, & pastinaca marina in radio, cùm Lepus in toto corpore id habeat, quāuis sint, qui & huic tantū in felle contineri putent. Titus Imperator à fratre Domitiano Leporis marini veneno enecatus fuisse dicitur: cùm enim oraculum consuleret, ac quæreret, quo mortis genere obiturus esset, responsum fuit, Vlyssis modo periturum ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed Vlysses pastinacę ictu perijt. Titus post mortem patris cùm regnasset à marino Lepore interfectus est. Is autem piscis (vt ait Philostratus) humores quosdam occultos habet mortiferos supra omnia venena, quæ mari, terrauè nascuntur. Et Neronem hunc ipsum piscem epulis miscuisse quandoque tradunt, aduersus homines sibi inimicissimos. Domitianus autem hoc eodem contra Titum fratrē vsus fuisse putatur, quòd graue, molestumque sibi videretur, simul cùm fratre humano, benignoque viro imperare. Io. Tzetzes.

Titi Imperat. mors. *Lib. 6.* *Chil. 6. 43.*

D Τίτος δὲ θνήσκει βεβρωκὼς λαγῶν τῶν θαλασσίων

Titus autem moritur cum comedisset Lepores marinos.

Eundem Domitianum præter Titum, alios quoq; è medio sustulisse eodem veneno referunt. Quocirca Hegesander Delphus, referente Athenæo, in Artemisijs Dianæ sacris mullum inter cætera gestari (περιφέρειν) ait, eo, quòd videatur Lepores marinos, homini lęthales magno cum studio venari, & consumere: vt piscis magna hominū vtilitate venator Deæ etiam venatrici consacraretur. Plutarchus verò, mystæ inquit Eleusinij mullum venerantur quod scitis: eodemque Iunonis Argiuæ antistita honoris gratia abstinet: Nam Leporem marinum qui homini est lethalis, maximè interficiunt, & consumunt mulli. Ideoq; vt humanis, & salutaribus animalibus parcitur. Aelianus vel ob hanc caussam Eleusine sacris initiatis sacrum fuisse Mullum piscem habitum putat, vel quòd ter anno pareret. Cęterùm Mullum eo animali pestifero vesci Plinius nobis testatum reliquit: vescitur, inquit, eo (Lepore marino) vnus tantùm animalium, vt non intereat, Mullus piscis:

Li. 7. c. 36. *Mullus cur sacer Eleusinijs.* *Lib. de soler. am.* *Li. 31. c. 2.*

ſcis: tenereſcit enim tantùm, & ingratior, viliorq; fit. In Mullo autem carnis duritiės maximè commendatur. Sed Athenæus etiam ſcarum Lepores marinos venari, iiſque paſci tradit. Non ſunt, inquit Plinius, minus mira quę de Lepore marino traduntur. Venenum eſt alijs in potu, aut cibo datus, alijs etiam viſu. Siquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea, & redundatione vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas induratus ſale, vt in brachialibus habeant: eadem res in mari, & tactu quidem nocet. & paulò pòſt tradit, contrà in India cùm vel in mari tangitur, humano digito, mori, ait enim: In India affirmant non capi viuentem, inuicemq; ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori: eſſe autem ampliorem multò, ſicut & reliqua animalia. Et alio loco. Lepus, ait, dirum, & venenatum animal, in Indico mari etiam tactu peſtilens, vomitum, diſſolutionemque protinus creat. Huc refer ea quæ ſuperiùs de Lepore magni maris incola allata ſunt. Idē author de eo qui in mediterraneo habitat, potum non ſemper mortiferū eſſe, quandoq; enim tormina, & moleſtiſſimos dolores in ventre excitare his verbis ſcriptum reliquit: Lepus marinus mortem ſæpe infert, aut ſi nihil aliud, ventrem acerbiſſimis doloribus torquet: quod repetit ferè Aelianus l. 2. 45. Lepus marinus (inquit) ſumptus ſæpenumero mortem intulit; ventris ſaltem dolores excitauit. Gyllius addit; partum abigit, ſtomachum diſſoluit Græcè legitur: λαγὼς δὲ θαλάττιος βρωθεὶς θάνατον ἤνεγκε πολλάκις: πάντως δὲ τὸν γαστέρα ὠδίνωσε. Cæterùm viſu etiam nocere, vt ſcribit Plinius, non vſque adeo verum eſſe puto, niſi qui aſpicit, vicinus factus tetrum Leporis odorem, ac virulentiam naribus etiam hauriat, quomodo & mulieres abortire etiam poſſe cenſendum eſt. Ita & Rondeletius marinum Leporem ſibi allatum odore ſuo nauſeam aſtantibus excitaſſe, hac narrat hiſtoria: Cùm ego, inquit, piſcium naturæ, varietatiſque cognoſcendæ ſtudioſiſſimus, piſcatorium forum frequenter inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito præmio allecti, certatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, vel in littus eiectum reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator Leporem marinum cum aphyis, & Loliginibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè viſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ folijs inuolutum mihi offert: quem cùm diligentiùs contemplarer, mihi, multiſque, qui vnà mecum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpexione reuocatus, diſſecabam, parteſq; omnes internas rimabar: quum interuenit mulier quædam de mariti morbo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor, piſciſq; conſpectus vomitum, diſſolutionemq; ventriculi protinus creauit & de ventris dolore (erat autem grauida) grauiter quæri cœpit, vt iam abortus timendus foret: quem adſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum ventri, lumbiſq; admotis prohibui, & vt aliquot dies Cancris veſceretur, conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſſimi teſtes, viri boni, & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata, & in ſe, & in grauida experti ſunt, & viderunt vt omnino ex his, quæ de Lepore marino veterum litteris prodita ſunt, huic noſtro (Lepori) competere experientia docuerit. Hactenus Rondeletius, qui & tertium quod deſcripſit genus, ſplendore diutius inſpectantibus dolorem oculorum, capitiſq; adferre in ſe ipſo expertus eſt. Reliquum eſt vt de accidentibus dicamus quæ poſt venenum aſſumptũ inſequuntur. Id natura manifeſtè calidũ eſt, & arrodens, Bertutius eadem eſſe teſtatur, quæ ex cantharidum potu euenire produnt authores: ſed nō omnino ita eſſe ſubinde patebit. Primum guſtu, & odore depræhenditur, quia piſculentus quidam, & viroſus ſapor ab eis percipitur, vt ſcribit Dioſcorides παρακολουθεῖ γεῦσις ὁμοία ἰχθύσι βρωμώδεσιν. vbi malè vertunt, piſcium virus olent. Nam Aetius eadem habet: Lepus marinus, inquit, reperitur ferè inter Loligines, animal paruum, viroſum odorem habens; comitatur autem comedentem, ſapor in ore ſimilis piſcibus, viroſus. Et Scribonius Largus ait eius guſtum non abſimilem eſſe illotis piſcibus, aut etiam putentibus, ſed ante omnes cecinit Nicander:

Lib.8.

Symptomata ex lepore marino.

In alexiphar.

Φιδήεις δὲ λαγοῖο κακοφθόρεος ποσιν ἔμπης
Οὐλομένην. τὸν κῶμα παλυνσεν ὑτέκεν ἄλμης
Τοῦ δή τοι λεπίδων μὲν ἰδὲ πρύματος πέλει ὀδμὴ
Γευθμὸς ἰχθυόεις νεπόδων ἅτε σαπρυνθέντων
Ἠὲ καὶ ἀπλύντων ὁπότ' ἂν λεπὶς αὔξιδα χραίνῃ:

Quos ſic tranſtulit Iacobus Greuinus:

Quod ſi fluctiuagi Leporis lethale venenum
Deprendas, fœdum qui ſumpſerit, halat odorem.
Qualiter exemptæ reliquo cum viſcere ſquamæ,
Vel putridi quod olent neq; loto corpore piſces,
Talis & immundo ſapor obuerſatur in ore.

Vbi

A Vbi autem in ventriculo, & inteſtinis hoc venenum ſedem figit, naturalem illarum partiũ œconomiam turbat, doloresq; varios excitat: Primùm enim teſte Dioſcoride aluus dolore afficitur: & vt ſcribit Aetius, color corporis ad arquati ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur cum faciei tumore: incenduntur autem pedum plantæ, & pudendũ tumefactum cohibet vrinæ effuſionem. Progrediente verò malo ægri etiam cœrulei coloris lotium (ἔυρον θαλάσσιον, violaceã vrinam, Auicennæ interpres) emingunt, quandoque etiam ſanguinolentum: deinde nauſeabundi facti bilioſa vomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudat item graueolentia, & omne piſcis genus auerſantur, præter Cancrum. Qui ſumpſerunt, inquit Scribonius Largus, Leporem marinum, ſtomacho, veſicaq; adficiuntur: ita vt vrinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureique coloris reddant. Stomacho item tento, & dolenti ſunt, auerſoq; ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea & ſubinde reijciunt ſpumoſa: interdum bilioſa & ſanguinolenta, & maximè cùm ſimulauit, aut nominauit aliquis piſcem. In ſumnis litoris puſilli fluctus videntur ſubinde audire. Oculi eorum exulcerantur, genę inflantur: coloris mali, vel plumbei fiunt: minutatimq; per tabem, quaſi phthiſici conſumuntur. His adnumerat Auicenna

B cõſtrictionem anhelitus, & difficultatem, rubedinem oculorum, tuſſim ſiccam, ſputum ſanguinis, icterum, & anguſtiam, dolorem renum, excrementum alui violaceum, quandoque mucoſũ, ructus piſcoſos cũ ſalſedine. Addit præterea plures, qui euadunt, in phthiſin incidere: Plurima horũ, atq; maxima ſymptomata vetuſtiſſimus poëta cõplectitur his verſibus. *Fen.4.doc.6.tract.2.cap.4.* *In Alexipharm.*

Τῶν ἤτοι ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος ἔδραμε γυίοις
Ικτερόεις. σάρκες δὲ περιστολάδην μινύθουσι
Τηκόμεναι. τὰ δὲ δόρπα κατέστυγεν ἄλλοτε ῥινὸς
Ἄκρον ἐποιδαίνων σφυρὰ πίμπραται. ἀμφὶ δὲ μύλοις
Ἄνθεά τε βρυόεντα κυλοιδιόωντος ἐφίζει.
Δὴ γὰρ ἐφωρμάτησαν ὀλιζοτέρη κρίσις οὔρων
Ἄλλοτε πορφυρέη. τότ᾽ ἐπιπλέον αἱμάσσουσα.
Πᾶς δὲ παρὰ δρακέεσσι φανεὶς ἐχθαίρεται ἔλλοψ
Αὐτὰρ ὁ ναυσιόεις ἁλίην ἐμυδάξατο δαῖτα, id eſt:

Poſt bibitum hoc virus viridis ſtagnantia fellis
Excrementa manent, tenebroſo lumina viſu
C *Caligant, liquidæ abeunt in corpore carnes:*
Nauſea adeſt, tumet alta cutis, taliq; caleſcunt:
Subq; cauis oculis, roſeo fucata rubore
Apparet facies, ſiſtensq; vrina moratur,
Quæ nunc purpureo, nunc ſanguineo eſſe colore
Cernitur; & quemcunq; videt contemnere piſcem
Aſſolet auerſans, vt qualibet æquoris æger.

Quibus autem ex epoto Lepore moriendum eſt, ij totidem diebus moriũtur quot vix erat Lepus, quamuis incerti temporis veneficium eſſe author eſt Licinius Macer apud Pliniũ. *Li.31.c.2.* Hic non prætereunda eſt à doctiſſimis viris agitata quæſtio, num Lepus marinus lædat peculiariter pulmones: Id enim ſcripſit Galenus non vnico in loco, vt libro de Theriaca ad Piſonem: Quædam, inquit, inueniuntur, quæ corporis partes quaſdam peculiariter lædunt: Lepus enim marinus pulmonem vlcerat. & libro primo de compoſitione medicamentorum ſecundum genera ſtatim ab initio ſophiſtis eos cauillantibus, qui de medicamentis ſcripſerunt, quæ certas corporis partes vel lædunt, vel iuuant, reſpondet: At hoc *An peculiariter pulmones lædat.*

D cauillum, inquit, eos qui ita iocantur, arguit facultatis medicamentorum adeo eſſe imperitos, vt pulmonem ſolum ex omnibus corporis partibus à Lepore marino exulcerari ignorent. Contrà Rondeletius fatetur quidem eſſe medicamenta, quæ certis quibuſdam partibus vel proſint, vel obſint; non tamen veritati conſentaneum eſſe putat, ſolum pulmonẽ à Lepore marino lędi. Nã, inquit, Paulus Aegineta, & Aëtius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, veneni huius grauia, ac læuia ſymptomata varijs in partibus tradiderũt, de peculiari pulmonis ſolius affectu, ne verbum quidem. Dioſcorides etiam, ac Plinius quanta ſit eiuſdem veneni pernicies ſatis fusè declarant, at quòd ſoli pulmoni noxam inferat, non dicunt. Non ſolùm itaq; ſententijs omniũ, qui de Lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus. Clariſſimus medicus Iohannes Gorrhæus Nicandri egregius interpres, cùm videret poëtam hunc eius rei non meminiſſe, vt Galenum cum eo, & alijs conciliaret, certa quædam accidentia, quæ poëta poſt huius veneni hauſtũ ſuperuenire ſcribit, à Lepore marino ortum trahere autumat. Maximè, cùm Nicander dicat carnes tabeſcere ſenſim, & paulò poſt.

—— *Vndique malas Ceu flos exoriens, tumidas tumor occupat ambas.* E
hæc annotat: Corpus nutriri definit, vel quòd à Lepore humores non poſſit ſibi aſſimilare, vel propterea quòd pulmones malo quodam Leporini veneni occulto tandem exulcerẽtur, vnde febris, & tabes fiunt: quod quidem vlcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, ſcribens genas rubeſcere, & velut roſeo colore pictas videri: hoc enim fit humorum in pulmonibus putreſcentium calore in faciem ſublato. Et ſanè ita eſt, vt ſcribit Gorrhæus. Non enim, vt huic reſpondet Rondeletius, aliorum morborum, ſymptomatumque communis nota eſt genarum rubor, ſed pathognomonicum ſignum Leporis marini aſſumpti, ſi alia quæ ſupra Nicander retulit, ſigna adfuerint. Sed de his ſatis: Ad remedia alexipharmaca nos conferamus, quorum non paucus eſt numerus. Sed ante omnia proſpiciendum corpori purgantibus medicamentis, vt ſi non omne venenum, ſaltem modica eius quantitas per aluum euacuetur, viſq; veneni compeſcatur, & à partibus principibus, cordiq; vincis reuellatur. Idcirco Nicander in principio curationis propinat hellebori radicem, & ſuccum ſcammoneę: ait enim:

Conclusio. Remedia contra Leporem marinum.

Τῶν μὲν φοινήεσσαν ἄλις πόσιν ἐλλεβόροιο
Νεμείας τό τε δακρὺ νεοβδάλτοιο κάμωνος F
Ὄφρα ποτὸν νέποδός τε κακοῦ ἐκφύρματα χεύῃ.
Contra hunc Phocaicum veratri porrige potum,
Eliciensq́, recens lachrimas carpti colophoni;
Pernicioſa mali vt compeſcas pharmaca piſcis.

Notandum eſt hoc in loco Nicandri quoſdam φοινήεσσαν exponere nigrum, & cruentum. Certè Dioſcorides nigrum veratrum præſcribit: & Auicena. Cum autem aduenit dies ſecundus, inquit, excitationis accidentium, & quieſcunt, fiant ei pilulæ de helleboro nigro, & ſcammonio, & agarico cum ſucco liquiritiæ, & tragacantho partibus æqualibus, inde exhibeatur drachma, vel paulò plus cum iulelp. Nicandri Scholiaſtes ad ea verba poëtæ Τῶν μὲν φοινήεσσαν, hæc commentatur. Γράφεται τῶν μὲν φωκήεσσαν ἀντὶ τοῦ φωκικῶν, ἡ γὰρ τοῦ ἐλλεβόρου πόσις, ἐν φωκίδι δοκεῖ εὑρεθῆναι, κελεύει δὲ ἐλλέβορον ἢ σκαμμωνίαν διδόναι, πίνειν τῷ κάμνοντι, ἵνα κοιλίας φερομένης συγκριθῇ, καὶ τὸ τοῦ φαρμάκου κακὸν ἅμα ἀπορραγῇ. φοινήεσσαν δὲ εἴρηκε τὴν τοῦ μέλανος ἐλλεβόρου πόσιν id eſt, ſcribitur etiam Τῶν μὲν φωκήεσσαν pro φωκικῶν. Videtur enim potus hellebori in Phocide inuentus. Iubet autem ægro dari potum hellebori, aut Scammonij, vt ventris fluxu excernatur, & diſperdatur venenũ. G
φοινήεσσαν verò dixit nigri veratri potionem. Dioſcorides cùm iubet dari decoctũ maluę, aut cyclamini radicem cum vino ἢ ἐλλεβόρου μέλανος, καὶ σκαμμωνίας ὀπου, id eſt, hellebori nigri, aut Scammonij liquore, non expreſſit pondus, vt verbum δοχ. ιον in eadem periodo, vel cum accuſatiuo conſtruatur, vel cum genitiuo, partem ſcilicet rei ſignificante quod vſitatum eſt Græcis. Ruellius, & alij pondus expreſſerunt, nempe drachmam vtriuſque, ſed in ſcammonio apparet nimium. Lac deinde propinandum erit. Aſininum laudat Dioſcorides, & alij, ſed ante omnes Nicander.

Ἄλλοτε βρωμηέντος ἀμελγόμενος λάγα πίνοις
Interdum enixæ mulſum lac potet aſ. llę.

Lib. 28. c. 10. Plinius & aſininum lac, & equinum, bubulumque priuatim ijs, qui marinum Leporem hauſerũt, auxiliari ſcribit. Scribonius Largus præſcribit etiam lac muliebre. Dantur hæc lactis genera, vel per ſe, vel cum melle, aut paſſo quotidie. Lactis loco poterit dari cõtinuè decoctum maluæ, tam radicis, quàm foliorum; quod etiam magnam aduerſus hoc veneni genus vim obtinet; inflammationes enim, & punctiones Leporis marini mitigat, non aliter quàm lac ipſum: idcirco ſubdidit hunc verſum poſt citatum Nicander: H

Ἠὲ χύτρῳ τήξας μαλάχης ῥυπόωντας ὀράμνους.
Inſuper elixæ da lubrica iuſcula maluæ.

Scribonius Largus, prodeſt, inquit, & maluæ ſorbitio bene vncta, & ſalſa. Auicenna ait: Iuuant & coliculi maluæ, & folia altheæ recentia elixata, aliàs ſemen altheæ recens elixatum: Plinius, folia ait, Altheæ cum radice ſua decoctæ Leporis marini venena reſtinguunt: & vt quidã dicunt ſi vomatur. Aetius poſt lac cum mulſo potũ, aut decoctum maluæ confeſtim vomere iubet. Deinde radicis cyclamini tritæ dat drachmas quatuor cum vino diluto, aut veratri nigri drachmam vnam: aut ſcammonię ſcrupulos duos cum bubulo lacte, vel aqua mulſa. Aegineta non cyclamini, ſed peucedani radicem è vino propinat: lapſu fortè librariorum. Nam Dioſcorides, de cyclamino agens radicem eius contra venena, pręſertim Leporis marini è vino bibi docet. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos, Plinius. Extat apud Zoographum codex manuſcriptus Græcus κατὰ τὸ πᾶς, Dioſcori-

2. cap. 21.

Lib. 25. c. 10.

diatri-

A diattributus: hic lac muliebre laudat, & veratrum album: neq; enim, inquit, metuendus est ab eo vomitus. Iuuat ab initio vrina humana quoq; pota, & vomitu reddita, οὖρον ἀνθρώπινον ποθὲν καὶ ἐξεραθέν. Auicenna etiam hanc vrinam eidem malo prodesse tradit. Resina item cedri ex vino oboli pondere sumpta alexipharmaci naturam præstat. Nicander.

Καὶ τότε κεδρίνης πελάνου βάρος ἐμμορε πίσσης.

Tum quoque cedrinæ viginti grana resinæ.

Pro κεδρίας λείας μετ' οἴνου apud Dioscoridem legit Zographus κεδρίδας, idest cedri fructus, sicut & ἀρκευθίδα dicimus multitudinis numero, idque ex Aetio. Nam resinam cedri numero singulari cedriam dicimus: quam itidem Aetius in hoc malo non cum vino bibi, sed cum passo delingi præcipit: Sed & Dioscorides libro primo, Cedria, inquit, in passo sumpta contra venena Leporis marini auxiliatur. Plinius cedri succum vocat, inquiens. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in passo cedri succum. Alibi ad idem medicamentum cedrides, idest fructus cedri commendat, quos innominatus quidam per se edi iubet. Asclepiades apud Galenum dat obulum, & semiobulum cedriæ. Aetius eius bina, ternauè cochlearia per se sumi iubet, aut cũ passi cyathis duobus, tribusue. *Dioscorides correctus.* *Lib. 4. c. 5.*

B Dat idem etiam baccas iuniperi tritas per se, aut cum passo plurimo. Acinos mali punici laudant Dioscorides, & Aetius, atque alij. Nicander omne genus mali punici: & mustum vuis expressum, ita vt ex oliuis oleum solet exprimi.

Βρύκοι δ' ἄλλοτε καρπὸν ἅλις φοινώδεα σίδης
Κρηστίδος οἰνωπῆς τε, καὶ ἣν προμένειον ἔπουσι
Σιὼν δὲ καὶ αἰγίνητιν: ὅσαι τα σκληρεα κάρφη
Φοινοὶ ἀραχνήεντι διαφράσσουσι καλύπτρη.
Ἄλλοτε δ' οἰνόβρωτα βορίω ἐν κυρτίδι θλίψαις
Ὥσπερ νεοττεύουσαν ὑπὸ τρυπητῆρσιν ἐλαίην.

Idest Greuino interprete.

Punicei interdum, cui Creta est patria, mali
Formosum poterit potu ager sumere fructum:
Oenopesq;, & quod Promenium nomine dicunt,
Aeginetinque item: & tenui quæcunque rubentes,
Et duras cute habent, mollique putamine crustas:
C *Quandoq; exemptas grauidis è vitibus vuas*
Exprime fiscella, noua vt excolentur oliuæ.

Scholiastes οἰνωπὴν, προμένειον, & αἰγινῆτιν tres diuersas mali punicæ species facit. & forsan, inquit Zographus, tres illæ species sunt, quarum vna acidum, ac vinosum, altera dulce, tertia μέσον (id est medij saporis, muzum vulgò nuncupant) pomum profert. His quartam speciem addit apyrenon dictam, quam Nicander quoq; videbitur comprehendisse si ita legatur: ὅσαι τ' ἀσκληρεα κάρφη, idest, & quæ molles nucleos rubentes tenuissima distinguunt membrana. Nam licet τα σκληρέα legamus, per antiphrasin, tamen molles nucleos interpretatur scholiastes. Dioscorides quoq; punici mali acinos cum succo scammoneæ, & melicrato dari iubet. Aetius etiam per se commendat. Incertus de remedijs morborum secundum loca Græcus author nondum impressus, Dioscorides falsò putatus (citatur à Zographo) mala punica vinosa, & eorum nucleos in cibo laudat. Ex malo punico acerbo, inquit Plinius, fit medicamentum, quod stomachice vocatur, vtilissimum oris vitijs, narium, aurium, oculorum caligini &c. contra Leporem marinum hoc modo; Acinis detracto cortice tusis, succoq; decocto ad tertias, cum croci, & aluminis scissi, myrrhæ, *Li. 23. c. 6.*

D mellis Attici selibris: sed hic locus Zographo suspectus est, quoniam remedia aduersus Leporem marinum intra corpus sumuntur; hoc autem vitijs externis tantùm applicari potest. Apud eundem, vbi habet: peculiariter valet potum contrà venena, quæ data sunt è Lepore marino, buprestique, vt Aristoteles tradit, dorycnium: quidam codices melius legunt, & vt Aristoteles tradit, contra dorycnium, nimirum lac muliebre prodest, de hoc enim antea erat locutus. Commendat etiam alismatis vtriusque radicem potã è vino, & potos hippocampos. item ostrea quę etiam fricta, & in cibo sumpta prodesse ait Valerianus, apud quem & hoc legere est; Ranæ fluuiatiles si carne edantur, iusuè decoctarum sorbeatur, prosunt contra Leporem marinum. Cùm pisces alios omnes auersentur, teste Dioscoride, & oderint qui marinum Leporem hauserunt, solos fluuiatiles Cancros coctos libenter edũt, & admisto vino tritos bibunt. Inditiũ, & spes salutis est, cùm pisces amare, & in cibos admittere expetũt. Pro his verbis καὶ πίνουσιν οἴνῳ μεμιγμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicibus inquit Goupilus, legitur καὶ πίσσυσιν ὠφελούμενοι, idest Cancros solos ex piscibus *Plinij suspectus locus.* *L. 28. c. 7.* *Li. 6. c. 30.*

admittunt, & concoquunt, & vtilitatem ex eis percipiunt. Codex manuscriptus Zographi habet, καὶ τούτους μόνους πέσσουσι. Aegineta Cancros fluuiatiles duntaxat pro remedio dari iubet, si admiserint. Sed loci eius lectio fortè melior est apud Aetium; qui sic loquitur: Edat & Cancros assiduè, piscem enim nullum admittit. Quod si piscem edere possit signum id salutis iudicabis: Et Actuarius. Quod si pisces ægri ingerere nequeunt, solos fluuiatiles Cancros coctos edant, bibantq; vinum, cui ipsi sint admisti. Cæterùm salutare est si piscem edere sustinent. Cancri fluuiatiles, inquit alibi Plinius, triti, potique ex aqua recentes, seu cinere adseruato contra venena omnia prosunt, priuatim contra Scorpionũ ictus cum lacte asinino, vel quocunque. Eadem vis contra venenatorum omnium morsus, & contra Leporem marinum. Aetius desperatis ob eporum hoc venenum Cancrorum fluuiatilium crudam carnem contritam è lacte propinat. Cùm itaque veneno huic aduersam vim habere Cancros fluuiatiles ex tot authoribus probatum sit, quàm malè in ἀντιβαλλομένον libello Galeno falsò adscripto pro Lepore marino Cancer fluuiatilis substituatur, quilibet oculatus viderit. Auicenna Echinum assum recentem, aut sanguinem eius, & sanguinem anseris dari præcipit. Extollit etiam Dioscorides sanguinem anseris calidum, vel dum fluit è vulnere, vt habet Kiranides. Eundem quoque Aetius calidum cum passo bibendum præcipit: Plinius cum olei æqua portione. Galli sanguis sanat eos, qui Leporem marinum comederunt, Kiranides. Præfertur & à quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è venis potus, non aliter quam lac è mammillis: & vulpis caro inassata, quin & theriaca diatessaron tribus diebus pota. Ossa asini contracta, & decocta auxilio esse testes sunt Plinius, & Auicenna. Præterea, vt Aggregator citat ex Auicenna, fistulę pastoris aureus vnus, vel alter liberat. item Lutum sigillatum. Terra quoque sigillata, authore Galeno liberat vomitu. Idem Aggregator auxilia quædam aduersus morsum Leporis marini recenset: ridiculè nimirum, cùm nullus authorum periculi ex eius morsu meminerit. nec alia quàm, quæ prius simpliciter cõtra venenum eius sumpti retulerat: nisi quòd ex Hali abbate (lapsu fortè interpretis) Leporem ipsum marinum emplastri modo impositum, suo morsui mederi recitat. Magni maris Leporis venenum hoc modo curatur: Radicē, vt scribit Aelianus, ad idē mare in insula quadā nasci fuerunt, haud quaquā in vulgus ignotā, quæ animi affectionibus illius, qui sic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientes naribus admota facit, vt is reuiuiscat, & recreetur. Sin negligitur, tam sanè valida pernicie hic lepus præditus est, vt ad mortem vsque hominis morbus procedat. Hæc Aelianus.

Lib. 28. c. 10.

Lib. 16. c. 19.

Finis Libri Primi.

A VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Secundus.

QVI EST

DE CRVSTATIS,

Et Primùm

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

C

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

CRVSTACEORVM vocatorum animalium, quæ nuper, cùm de Mollibus ageremus in genere, exanguia esse etiam, satis, ni fallor, ex Aristotele probauimus, tractatur secūdum tribuimus locū, præferimusq; Ostracodermis: non quòd maiorem nobis præbeant vtilitatem (ob hanc enim plurima Testaceorum, nominatim verò Ostrea, & Purpuræ Astacis, Cancris, Locustis, cæterisq; crustaceis essent præferenda) sed quòd membra omnia distinctiora habeant, perfectioraque atque item plura. Adhæc maior etiam est prudentia in his in quærendo cibo, maiorque in persequendo, fugiendoque hoste celeritas; & maius denique in pugna robur, ad quam apta habent instrumenta, hastas nimirum, quibus nonnunquam, non aliter ac equites hastati tanto concurrunt impetu, vt rumpere eas velle videantur. Contrà Testaceis, humida cùm sit eorum natura, parū cerebri, ac per consequens prudentiæ nihil, vel parum, ac motus etiam parum natura tribuit. Hasce igitur ob rationes crusta tectis minus perfectiora ostracoderma iudicamus.

SY-

E

SYNONYMA.

Lib. 11. *ca.* 37. QVÆ Græci, & præſertim Ariſtoteles μαλακόστρακα, Latini hoc tempore Cruſtacea vocant: Plinius Cruſtata, cùm inquit: In marinis Cruſtata, & Cartilaginea priores dentes habent. Alibi molli teſta operta reddit, & contecta cruſtis tenuibus, item cruſta fragili incluſa, vt quibus fragilia operimenta. Idem hæc Ariſtotelis verba: Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδένα φυσικὸν ψόφον, οὐδὲ τῶν μαλακοστράκων; ita vertit: Mollia nec cruſta intecta, nec vocem, nec ſonum vllum habent. Cancros etiam omnia Cruſtata quandoque vocat, vt vbi loquitur: Cùm Carabi à cæteris Can-
Li. 9. *c.* 31. cris diſtant cauda. Apud Aelianum, vbi habetur, τῶν ὀστρακοτώτων καὶ ὀστρακοδέρμων
Lib. 9. *de animal.* 6. καὶ τοῦτο ἴδιον, interpres vertit: Teſta, cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt.
Etymum. Vocantur autem μαλακόστρακα, quòd tegumentum non æquè durum, ac denſum habeāt, vt ὀστρακόδερμα, quæ ὀστράκῳ hoc eſt teſta dura, & ſilicea integuntur, neque molle operimentum veluti piſces ſquāmoſi, aut molles, ſed durius Mollibus, & tenuius Oſtracodermis. F

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

CARDANVS enumerans Cruſtatorum genera, ſeptem conſtituit, nimirum Aſtacos, Squillas, Locuſtas, Erinaceos, Vrſos, Cancros, Paguros.
In cō. aph. hipp. lib. 1. Galenus: Aſtaci, inquit, Paguri, Cancri, Locuſtæ, Carides, Gammari, &
De fac. alim. c. 34. id genus alia tenui teſta concluduntur, duritieque Teſtaceis ſunt ſimilia.
Lib. 9. *c.* 31 Plinius Cancrorum genera facit, Carabos, Aſtacos, Maias, Paguros, Heracleoticos, Leones, & alia ignobiliora. Speuſippus ſimile eſſe dixit, Aſtacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham, & Arcton, id eſt Vrſam. Diphilus malacoſtraca vocat Aſtacum, Carabum, Carida, id eſt Squillam, Cancrum, Leonem. Quæ
Exercit. 245. omnia Iulius Cæſar Scaliger duobus generibus comprehendit, differentiâ à forma corporis deſumptâ. Omne Cruſtatum, vel caudatum, vel rotundum. Illius cauda expreſſa, & extenta eſt: huius cauda, quaſi operculum, aluiexitum obtigit, & ventris infimæ parti ita applicatur: vt caudæ ſpeciem præ ſe ferat nullam. Rotundum Græci καρκῖνον, Latini tranſpoſitis elementis Cancrum. Caudatum vulgus Gammarum. Quod nomen Plinius cùm prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet ſine vlla deſcriptione. Quæ profectò diuiſio bimembris eſt, & admodum erudita. Sed nos cum Ariſtotele, quem vbiq; ſequi
De par. 4. *cap.* 8. ferè conſueuimus, quatuor ſtatuemus genera. Sic enim ille ait. Summa eorum (cruſtatorum) genera quatuor numero ſunt: Locuſtæ, Gammari, Squillæ, Cancri: quæ ſingula in plures ſpecies diſtinguuntur, quæ non modò forma, verùm magnitudine multum inter ſe differunt: alia enim magna, alia parua admodum ſunt. Et alio in loco: Cruſta autem intectorum, inquit, genus primū Locuſta: cui proximum genus alterum eſt, quem Gammarum vocant. Et paulò pòſt: tertium genus, inquit, Squilla; quartum Cancer. quorum ſanè plura habentur genera. Alibi quinque conſtituere videtur, Echinum his quatuor generibus an-
4. *de part. cap.* 5. numerans: ſic enim loquitur: Natura autem Cruſtatorum, contrà quàm Mollium conſtat. H Altera enim carnis mollitiam extrà habent, altera intrà: Hinc foris terrenam duritiem obtinent: quanquā Echinus nihil habeat carnis. Sed perobſcurè hæc pronunciat Ariſtoteles: quemadmodum etiam Plinius, vbi ait: Eodem genere ſunt Echini, quibus ſpina pro pedibus. Nam vel ad proximum genus referre videtur, nimirum cruſtata; vel ad remotius, ſcilicet exanguia, quorum ſummatim meminerat præcedentibus aliquot capitulis. Nos de Echino inter Teſtacea agemus (nam inter ea pluribus locis diſertè admodum Ariſtoteles numerauit) & ea quæ hìc dicentur vniuerſalia, in quatuor eis generibus iam prænominatis comperies. Cruſtata igitur aliqua ex parte teſtatis ſunt ſimilia. Qua enim foris terrenā
Cur oſſibus careant. portionem, ac duriuſculum tegumentum obtinent, eis aſſimilantur, quod meminit Ariſtoteles: Cruſtata, inquit, omnia extra ſe munita ſeruantur, velut Cancri, genuſq; Locuſtarum,
De var. rer. lib. 37. atque etiam Teſtatorum. Quatenus autem molle, carnoſumq; intus continent, Mollibus comparari poſſunt. Nil autem oſſis habent. Neque enim conueniebat, vt ſcribit Cardanus

A nus, quòd ossa iuncturis indigebant: atque ob id extensione, quæ sub crusta fieri non poterat: materia etiam sicca, quæ integumento absumebatur, oberat ossium generationi. Cõmunes habent cum reliquis exanguibus partes, vt caput, alueum, gulam, ventrem, & intestinum. Alueus teste Aristotele, totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctum, nec aliud quidquam. Quæ ratio est cur Galenus Malacostraca omnia capite truncarit: nã cùm in quibusdam animalibus solùm id fecisse naturam dixisset, addit: τοῖς μὲν οὐδέτερον ἐστὶ (de capite, & collo loquens) τοῖς δὲ ἡ κεφαλὴ μόνη. καράβοις μὲν οὖν καὶ ἀστακοῖς, καὶ παγούροις, καὶ καρκίνοις, οὐδέτερον. τοῖς δ' ἰχθύσι ἅπασι κεφαλὴ μὲν ἐστὶ, τράχηλος δ' οὐκ ἐστὶ, hoc est: his quidem neutrum est: illis verò caput tantùm. Locustis quidem igitur, & Astacis, & Paguris, & Cancris neutrum. Omnibus autem piscibus caput est, collum neutiquam. Et aliquantò pòst Malacostraca omnia eadem lege conclusit: Ἀλλὰ καρκίνοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὴ μὲν οὐκ ἐστι: τὸ δὲ τῶν αἰσθητηρίων τε, καὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν κινήσεων ἐξηγούμενον μόριον ἐστι, δήπου πάντως αὐτόθι κατὰ τὸν θώρακα τεταγμένον, ἔνθαπερ αὐτοῖς ἐστὶ κἄπαντα τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα. Sed & Cancris, & alijs Crustatis caput deest: partem verò, quæ sensibus, & motionibus à voluntate penden- *Alueus. Histor. 4. cap. 3. 8. De vsu par.*

B tibus præest, illi sanè in thorace sitam habent, in quo omnes sensuum sedes eis habitant. Videtur maluisse Galenus quãtum ad animantes istas attinet, in Aristotelis sententiam totis ire pedibus, qui è corde sensum, motumq; omnem, tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, vt ipsius verba hæc apertissimè docent: Ὡς δ' ὅπερ ἐν ἡμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις ἐν αὐτοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ εἰρημένα ἀναφέρεται. ἢ εἰ μὴ ἐγκέφαλος ἐστιν, ἀλλὰ καρδία τούτων ἁπάντων ἀρχή. Itaq; quod in nobis cerebrũ est, id sit in alijs animãtibus pars illa, ad quam, quæ dicta sunt (scilicet sensus, & motus) referantur: aut si cerebrũ non est, certè cor horum omnium principium fuerit. Quocirca Galenus penitus eius fuit sentẽtiæ, crustata omnia capite carere. Est & alius eiusdem sentẽtiæ locus, ne quis putet prædictos locos esse solos, aut deprauatos, in quo sic idem scribit: Καρκίνος τε οὖν καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἤδη καὶ φάλαιναι, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν παραπλησίων, τὰ μὲν οὐδ' ὅλως ἔχει κεφαλὴν, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφὴν μόνην. Cancer igitur, & vniuersum Crustatorum genus, præterea balenæ, & multa alia eiusmodi, vel capite omnino carent, vel eius solummodo rudimentum habent. Quòd verò balæna in eo numero recensetur, mendo non caret; neque enim balæna ex genere Crustatorum, neque capi- *Galeni error.* *Galenus correctus.*

C te caret: sed id habet discretum, & distinctum. Quare Rondeletius χολύβδαιναν, quæ inter Crustacea à veteribus recensetur, vel simile aliud affine Crustati piscis nomen reponẽdum iudicat. Nos quidem ita censemus, vt Cancris caput sit indiscretum, reliquis verò caudatis discretum, quamuis id sit exiguum. Sic enim nos sensus ipsi docent. Quocirca cùm vltimo loco dicat Galenus rudimentum quoddam capitis inesse quibusdam Malacostracis, de caudatis intelligendus est, quæ paruum admodum habent caput, & os. Idcirco imbecille dicitur Crustaceum genus. Eiusmodi oris, & capitis exiguitatis necessitatem, declarat Cardanus his verbis. Nam si, inquit, magna copia cibi ore esset amplectenda, Crusta facilè frangeretur; præterea strangularetur animal, cùm non esset quo dilataretur Crusta coarctatum. Quod si itaq; caudata Malacostraca caput habeant minutum, quomodò verum erit καρίδας à capitis magnitudine dictas, vt vult Athenæus? Ὠνόμασθησαν δὲ καρίδες ἀπὸ τοῦ κάρα. τὸ πλεῖστον γὰρ μέρος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ ἀπηνέγκατο. dictę sunt καρίδες à dictione κάρα. i. capite; maximam. n. corporis partem caput occupat. Quare vel dicamus Athenæũ, & qui ipsũ secuti sunt, κεφαλὴν sumere pro thorace, & capite καταχρηστικῶς, vel quod magis puto, à magnitudine capitis denominari, quòd inter cætera crustata *Colubdæna.* *Lib. 37. de var. rer.* *Lib. 3.* *Carides vnde dictæ.*

D id maximum habeat. In capite os est, quod protinus ventrẽ excipere in omnibus, prӕterquam in Locustis testatur Aristot. his. n. gulam ante ventrem exiguam esse: mox à ventre intestinum, quod (inquit) Locustis, & Squillis, & Astacis rectà in caudam desinit, qua excrementa emittunt, & oua pariunt. Alio autẽ in loco, Habent stomachũ, inquit, ori continuo iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locustæ, & Cancrorum nonnulli, dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex vsq; ad exitum excrementi deijcitur. Dixerat etiã antea ventrem bisulcũ gulę subiungi, ex eius medio intestinũ simplex, & tenue procedere, quod sub applicato exteriore operculo desinat. Habent pręterea in ore dẽtes duos priores, vt idẽ testatur, his verbis: Crustata, tũ Locustacea, tũ Cancri binos dentes habent primores. Et Plinius: In marinis (inquit) Crustata, & Cartilaginea priores dẽtes habent. Cæterũ dẽtes nõ erãt satis: qa magna cibus eorũ eget pparatione, & cõtritione, quò ad intima corporis penetrare queat, quocirca natura alios tres in vẽtriculo cõstituit: alterũ secus sinu *Os. Histor. 4. cap. 2. De par. 4. cap. 5.* *Dentes. Lib. 11. ca. 37.*

los, inferius autem tertiũ. Quemadmodũ in Locustis & Astacis admodum est manifestum. E
De par. 4. cap. 3. Qui in ore sunt dentes, longi, non rotundi sunt, teste; Philosopho, tegmine operti duplici, inter quę talia quædam interiacent, qualia Locustarũ suo loco dentibus annecti dicemus. intra hos binos dentes, est carnosum illud, quod linguæ proportionatur, eiusq; effigiem gerit. Supra autem os oculi siti sunt, non omnibus eodem modo: Sed quibusdam
Oculi vbi, & quales. His. 4. c. 3. De par. c. 13. à latere suprà, continuò sub prono, amplo distantes discrimine, eodem authore. Duri ij sunt omnibus, aptique tùm intrò, tùm foras, tùm etiam in obliquum moueri, quocirca palpebris carent. Quod his verbis Aristotelis comprobatur: Quę enim crusta integuntur, inquit, vsu careāt palpebræ necesse est, cùm nisi celeri cutis officio prętari non possit. Sed tamen vice eius tutelæ duritie oculorum hæc omnia nutriuntur, quasi per palpebram obductam quoddam translucidum cernant. Celeriter item mouentur, & in obliquũ. Car-
Lib. 37. de var. danus in latus moueri ait nostri comparatione, directè autem, oculorum suorum. Melius enim esse, vt altero vtrinq; prospiciant, etsi diuersis oculis, quàm vtroq; simul nec antè, nec pòst. Prominere autem, quoniam à lateribus: quia aliter antè penitus prospicerent: à lateribus antem collocari, quia si supra caput, non viderent, antè verò non poterant, quia os infra reponere necessarium fuisset, quia caput habent immobile: neque ante simul F
os & oculos esse, quoniā oportuisset latam esse faciem, vnde in motu etiam tardiores euasissent. Cæterùm quanquam duros habeant oculos, nihilominus celeriter mouentur quin inter omnia animantia, quibus tales dati sunt oculi, celerrimè eos mouent, quod ex
His. 4. c. 2. his Philosophi verbis conijcio: Oculi, inquit, ijs omnibus duri sunt, & apti, tum intrò, tum foras, tum etiam in obliquum moueri: quales etiam sunt parti plurimæ Cancrorum, imo verò mobiliores. Caput quoq; eorum, quamuis exiguum multis partibus durioribus munitur, vt cornibus, & appendicibus. Cornua autem habent, non solùm ad pugnandum,
Cornua cur habeant. sed etiam ad prætentandum iter. Nam visus quibus contigit exactus, mobilibus cornibus non indiguerunt; quæ planè eo carent, ea habent, vt Cochleæ: item quæ parum vident, vt
Pedes quot His. 4. c. 2. Li. 9. c. 31. De par. 4. cap. 8. Li. 3. de san. & lib. 37. de var. rer. Crustacea. Pedes habent octo, qui omnes in obliquum flectuntur, vt inquit Aristoteles, sicut & Insectorum. Quod sic transcripsit Plinius. Pedes omnibus octoni, omnes in obliquum flexi. Ideo autem eos obtinuerunt, vt possent ingredi, teste Aristotele. Ingredi autem oportebat, vt victum quærant, victum autem non in terra affixum, aut vnico in loco colligendum, sed diuersis in locis dispersum, ac mobilem. Quare rectè Cardanus: Oportet autem, inquit, omnia Crustacea pedes habere, & pamphaga esse. Nam si nutri- G
ri debuerant solidiore alimento, & non omnino terra, vt Echini, sed meliore motu indiguere. at in Crustaceis pennæ adijci non poterant propter latitudinem. tenues enim frangerentur, crassæ ineptæ motui: quare pedes habere necessarium fuit. Quibusdam etiam
Chelæ. brachia forcipibus denticulata sunt bina: χηλὰς Græci vocant: Furcas Apuleius; pedes bifurcos, & bifurcatos Gaza, & post eum Massarius: alij bisulcos, & bifidos: Quidam etiam Chelas dicunt Græco nomine seruato. Horum brachiorum pars superior in primoribus his, vt loquitur Plinius, mouetur, superiore immobili: hisque pro manibus vtuntur, hoc est
Li 9. c. 31. non ingrediendi, sed cibum appræhendendi, ac retinendi causa. Quamobrem quoq; contrà, vt ait Philosophus, quàm pedes, hæc brachia flectere solent: Eos enim in cauum, hæc
De par. 4. cap. 8. His. 4. c. 2. His. 4. c. 3. Li. 9. c. 31. Caro. His. 4. c. 2. Papauer. Branchia. in orbem flectunt, & circumagunt. Quod autem hic ait in cauum flectere, id alibi clariùs introrsum flectere dixit. Omnibus verò magna ex parte, eodem Aristotele authore, grandior, & validior forceps dexter, quàm læuus est. Quod breuiter sic Plinius: Dextrum brachium omnibus maius. Caro colore sanguinis rubra (quod mirum, cùm sint exanguia) & tactu lento, nec, vt prodidit Aristoteles, similis carni. Idem ait in alueo humorem esse pallidum, & minuta quędam oblonga, & albida: russa etiam alia maculis dispersis. Et quā H
mutem, siue papauer appellant, amplius parciùsq; habere omnia hæc genera: branchiarũ quoque communem esse annexum omnibus. Tabellas quidam Latini vocant, quas Aristoteles πλάκας: quibus eorum crustæ coagmentantur, & quasi articulantur. Lapides esse
Lapides sub crusta. Lib. 37. de var. rer. sub crusta refert Cardanus ex excrementis genitos, qui cum ea decidunt: & ob id qui lapides hosce quærunt, maximos in ijs quærere, quæ crustam veterem exuerunt. Sed hæc de Cancris ab alijs scriptoribus traduntur.

VISVS

A

VISVS. GVSTVS. SOMNVS.

EBES omnibus visus est: non solùm quòd oculos habeant duriores & prominentes, sed quia etiã à lateribus positos. Valent gustu, & odoratu: Gammari odore escarum alectati facillimè capiuntur. Dormiunt quoq;, vt his Aristot. verbis comprobatur: Aquatilium quoque, somnus apparet, *Histor. 4.* vt piscium, Mollium, & Crusta opertorum, Locustarum inquam, & cæterorum generis eiusdem. & paulò pòst: Mollia quoque, inquit, ad morem *cap. 10.* similem dormiunt, vt pisces: nec secus quæ Crusta operiuntur.

NATATIO.

B

NCEDVNT obliquo motu: nec natant more Mollium, pedibus, & pinnis, sed cauda tantùm, rursusq; ea tantùm, quæ caudam habent. Docet hoc Aristoteles his verbis: Crusta intecta, vt Locustę, caudis suis natant, celerrimèque retrorsum pennarum caudæ adiunctarum beneficio. Itaque quæ cauda carent, vt Cancri natare non possunt. Pedes enim Crustatorum ad natatum inepti sunt. Nullum quoq; crustatorum, vel vocem, vel sonum vllum emittit naturalem, vt idem testatur.

Sonum, aut vocem nullã emittere Histor. 4. cap 9.

LOCVS, VICTVS. ÆTAS.

RISTOTELES Crustata minus, in salsis aquis, quæ sũt potulentiores, *De gen. 3.* quod sint natura frigida, & exanguia, sed in stagnis marinis, & iuxta am- *cap. 11.* nium ostia gigni tradit: Athenæus ex eodem in saxorum foraminibus: itemq; in locis limosis. quod sanè postremum de testatis verum cõperi, & *Lib. 3.*
C in Aristot. legi: quamobrem pro μαλακόστρακα legendũ erit apud Athenæum ὀστρακόδερμα. De Testaceorum victu locutus Aristoteles, subdit Crustacea omnibus vesci, sic inquiens: Idem vescendi modus Crustaceis est: nam ea quoq; *Athenæus* omniuora sunt: quippe quæ, & lapillos, & limum, & algam deuorent, atque etiam stercus, *correctus.* vt Cancri saxatiles. Carnes etiam nimirum appetunt. Nulla Crustacea respirant, sed aquã *Hist. 9. c. 2* per fistulam egerentia refrigerantur. Humorem ore accipiunt, quibusdam terminibus depellendo, emittuntque meatu oris superiore, obductis meatibus, qui interfluxit. Duplex *Non respirant.* ille meatus sub oculis est. Quoties ergo aquam acceperint, vtroque tegumento obturant, atque ita respuunt humorem. Longam eis vitam esse scribit Plinius, sed hoc priuatim Ari- *Lib. 9. cap.* stoteles de Locusta memorat. *31.*

SEXVS.

N Mollibus, inquit Philosophus, & crusta coopertis mas habetur, & fæmi- *Histor. 4.*
D na. Et alibi de exanguibus loquens. Eorum quoque alijs toto genere *cap. vlt.* sexus vterque est, vt Mollibus, & Crustatis: eodemque authore, differt *De gen. 1.* mas à fæmina, magnitudine, crassitudine, operculo: idenim amplius in fę- *cap. 1.* mina est, ac distantius, & hirsutius, & opacius, quale etiam fæminæ Locu- *Histor. 4.* starum sortiuntur. Idem alio in loco: Habent, inquit, in hoc genere mares *cap. 3.* tenues genitales meatus: fæminę vuluas membraneas ad intestinum fissas hinc, atque inde, in quibus gignitur ouum. Vuluas has esse bifidas etiam alibi docet. In pedibus quo- *De gener.* que differentia est, nam fæminæ, vt inquit, Plinius, primus pes duplex, mari simplex. *cap. 2.* Partes etiam, teste Philosopho, supinas, & capitis ita crustacea habẽt, vt alteræ ad accipiẽ- *Lib. 9. cap.* dam, reddendamque aquam branchiarum specie conditæ sint: alteræ planiores, latio- *31.* resq; in fęminis omnibus, quàm in maribus constent. Et iterum alio in loco ait: Non- *De par. 4.* nulla maris meatuum, ac fæminæ differentia distinguit: quippe cùm vterque tenuis sit, & *cap. 18.* albidus, & humorem intra se continens pallentem: vterque etiam ex pectore pendet. Et *Histor. 4. cap. 2.*

pòst.

pòst. Maribus sanè præ fœminis propria in pectore carne bina quædam candicantia con- E
stant, discreta à cæteris partibus, colore, formaque promuscidi Sepiarum proxima: verùm hæc torta in vertiginem more Buccinorũ, quorum origo acetabulis, quæ subdita pedibus nouissimis ordinantur.

COITVS. PARTVS.

De gen. 1. cap. 14.

De gen. 1. cap. 11.

COIRE, ac parere percipiuntur. Coeunt autem, veluti, prodidit Aristoteles, modo eorum, quæ in auersum mingunt, cùm alterum supinum, alterum pronum applicauerint caudas. Etenim, ne parte supina superueniant pronam impediunt caudæ præ suarum pennarum prolixa appendice: alibi qua parte coeant, explanat his verbis: Meatus ille interior idem excrementi, & vuluæ est, tùm ijs, tùm etiam Crustatis. Est enim qua semen genitale per meatũ emittant, idque parte corporis supina, qua putamen distat, & mare illabitur, faciunt. Quãobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. Nam si mas siue semen, siue membrum, aut F
aliquam virtutem, siue vim aliam emittat, admoueri ad meatum vulualem necesse est. Incipiunt autem Venerem exercere ineunte vere, aliquando etiam cùm ficus maturescunt. Aristoteles, inquit Atheneus, libro quinto historiæ animalium scribit ex ijs quæ testa molli operiuntur, Locustas, Squillas, Astacos, & id genus alia coire à tergo more quadrupedum, idq; veris initio prope terram: interdum verò cùm maturescere ficus incipit. Hęc Athenæus. Diutius quoque, teste Philosopho, hæc quàm cætera coeunt more insectorum. Sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida natura. Partus similis est, vt antè dicebat, partui Mollium, Cartilagineorumq; quòd per coitum pariant. Nam sępe mas coniunctus cum fæmina visus est. Fæmina ouum rubidum parit membrana obuolutum prætenui, ventri, lateriq;, ac vtriq; intestino annexum, idque ad carnem vsq; adhærens. Hoc est quod dicebat Philosophus: Fæminis, huius generis locus ouis deputatus iuxta intestinum omnibus. Et alibi ait: Crustatorum omne genus sibi iuncta continet oua, itaque souet. Cardanus cur ea sub cauda habeant iuncta ventri, his verbis examinauit: Verùm id maximum nec ab vllo fermè animaduersum, quomodo perfecta cùm sint intus, oua rursus sub cauda adhæreant, quæ latior ob hoc in fæminis, idque præcipuum signum sexus, latitudo cau- G
dæ in Astacorum genere, cùm natura nil frustra agat, formam verò in vtero dederit necesse est, vt integra pariat, quod & de Locustis fatetur Aristoteles: laxatis igitur membranis illis parit, quę proprio humore sub cauda statim colligit, fibrisque annectit: ibi fouentur quoniã frigida sunt simpliciter, & animalis comparatione: quędam enim simpliciter tantùm, vt piscium, quæ fotu non indigent, quędam sola fœtus comparatione, vt auium. Gãmari autem vtroque motu ideo fotu indigent. Nascuntur igitur annexis adhuc ouis animalia: nam cortices caudæ postquam Gammari exuerint, annexi conspiciuntur: quam ob caussam in cauda pinnas quinque etiam Gammari habent, vt eundo oua non atterant, aut excutiant. Oua Crustatorum imperfecta esse dicit Aristoteles, quod foris edita incrementum capiant. Commutant enim, inquit, inter se vices Insecta, vt quæ ouum pariant imperfectum, vt pisces squamati, & Crustata, & Mollia. Horum enim oua vermen imitantur, quippè quæ foris incrementum recipiant. Vestiuntur, eodem teste, hæc oua putamine duriore.

De gen. c. 8 Partus.

Oua 1.

Histor. 4. cap. 2.

Histor. 4. cap. 2.

De gen. 2. cap. 1.

NATVRA. MORES. H

Histor. 8. cap. 1.

IDEM tradit hyberno solùm tempore condi, diebus scilicet frigidissimis: Et Plinius de Cancris, hoc est Crustaceis loquens ait: Omnia eius generis hyeme lęduntur autumno, & vere pinguescunt. Bellum quandoq; inter se ciuile quodammodo gerunt: Et quãuis chelis plus valeant, quàm antẽnis, aut cornibus: tamẽ his potiùs pugnãt, qđ nulli penè alij sint vsui, quã ad pugnã, & defensionẽ, vt scribit Cardanus, natura verò armis minus vtatur necessarijs. Cũ alijs verò animalibus pugnãt chelis, quòd eadẽ sit ratio victorię quę cibi. Imbecille alioqui Crustaceum genus. Hinc Plinius: Vniuersi, inquit, vbi aliquando cõgregantur, os ponti euincere non valent: Quamobrem regressi circumeunt apparetq; tritum iter. Mutant omnia crustam, aut corticem. Sed quo tempore? Crusta sua, ait Aristoteles,

Crustã exuunt, & qñ. Hi. 5. c. 17.

A teles,& Locuſtæ,& Cancri,tam nuper nati,quàm poſt, exuuntur per ver,quemadmodum angues membrana vernationis, quàm ſenectutem appellant. Et alio in loco clarius: Locuſtæ, inquit, inter marina, & Gammari exuunt (operculum) aut vere, aut autumno poſt partum. Iam captæ aliquæ ſunt Locuſtæ, mollem habentes partem ſuperiorem, quod cruſta iam circumrupta, detractaque eſſet: inferiorem autem duram: quia nondum eſſet diſrupta. Non enim ſimilis his, atque exanguibus exutio fit. At quia mirum videtur, quod corticem exuant, idcirco cauſſam huius rei indagauit Cardanus, ſic ſcribens: Cur neque Teſtacea, neque Teſtudines mutant corticem, Cruſtacea verò mutant? In Teſtaceis prius moritur animal, quàm teſta ſiccari poſſit. Teſtacea etiam motu non indiguerunt, propterea à teſta non impediuntur: triplici igitur cauſſa non mutant: quia non mouentur; quia parum viuunt: quia non ſiccantur: durior enim teſta, & craſſior quàm cruſta: in teſtudinibus autem teſta incrementum non impedit. Nam in Cruſtaceis non ſolùm prægrauaret, & motum ſiccitate, ſed etiam paruitate incrementum impediret. Et rurſus, Cruſta quoque, inquit, cùm ſicca ſit natura, mutatione indigebat: atque tunc cùm mutaretur, & cùm mutata eſſet, mori ex inedia neceſſe fuiſſet, atque ita non excedere annum, cùm tamen Locuſtæ diuturnæ B ſint vitæ. Itaque & mutare corticem omnia Cruſtacea, & pedes habere, quæcunque perfecta eſſent, fuit neceſſarium.

Hiſtor. 8. cap. 17.

Lib. 37. de var. rer.

VSVS IN CIBIS, ET VARIIS.

AVTVMNO, & vere pingueſcunt: at plenilunio magis: quia, vt dicit Plinius, ſydus tepido fulgore mitificat. Idem ſcribit Aelianus his verbis: Teſta, cruſtauè intectorum hoc etiam proprium eſt, vt ad decreſcentem Lunam ex inanitate, & exilitate corporis laboret, quod quidem ipſum declarat Teſtacei generis Purpuræ, Buccinæ, Spódyli, & his affines: itemque Cruſtacei generis Paguri, Locuſtæ, Aſtaci, Cancri, & id genus. Præſtant quoq; cùm ſunt grauidæ, quod latè in Locuſtis, & reliquis eiuſmodi patet. Confirmatque idem Ariſtoteles cùm ait: Generis exanguis Mollia, & Cruſtata optima ſunt cùm vtero gerunt. Quod enim ſanguine carent, nec pinguedo in ijs conſiſtit, hinc proportionale C pinguedinis ſecernitur in ſeminale excrementum. Ex his itaque cognoſcere licet ea ad cibum eligenda eſſe, quæ ſunt pinguia, plenaque humore, & ſuccoſa: talia autem ſunt in plenilunio tempore verno, & autumnali, & cùm ſint prægnantia. Diocles Charyſtius apud Athenæum ſcribit Squillas, Cancros, Locuſtas, Aſtacos grati ſaporis eſſe, vrinamque mouere. Sunt tamen dura carne. Vnde Mneſitheus Athenienſis in libro de edulijs, Locuſtarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiuſmodi reliquorum difficilis eſt coctio, atque adeo laborioſior multò, quàm cæterorum piſcium. Difficulter quoque corrumpuntur quanquam non leuiter alant. Quocirca præparatione ſua & coctione egent. Mneſitheus elixa magis laudat quàm aſſa. Horum bona pars viua cum tegumento ſuo feruenti aquæ inijcitur ad coquendum, elixandumuè, vbertim, affatimq; feruere ſinitur, & dum bullit, deſpumatur. Quidam in aqua, & oleo elixant, hiſque vinum addunt. Sed melius aceti modicum loco vini aquæ ſimplici inditur. Sic enim cortex omnium magis, ac citius rubicundo colore perfundetur: quod ſignum eſſe ſolet, iam ſuſque deq; elixa eſſe. Aptè dehinc ex bene piperato, ſalitoque aceto comedentur. Cocta, inquit Galenus, Malacoſtraca in aqua potulenta firmi ſunt alimenti, cùm autem in ſe ſuccum ſalſum contineant, ſi in eadem co-D quantur, eum amittunt, ac deponunt, aluumq; propterea ſiſtunt. Idem ſuadet Malacoſtrata vitanda eſſe eis, qui attenuante diæta vti volunt, ob carnis duritiem, & lentum, ac pituitoſum eorum humorem. Iam verò conferre omnia ad canis rabidi morſus, tabidis prodeſſe, feruidos, aduſtosq; humores refrigerare, ac diluere Leuinus Lemnius tradit. Cardanus author eſt lapides intra corticem, & carnem Malacoſtracorum contineri ex excrementis genitos, eos cum cruſta decidere non ſimul, ſed paulò pòſt, & ob id qui lapides hos quærunt, maximos in his quærere, quæ cruſtam veterem exuerunt. Ex quibus facile eſt conijcere hos lapides alicuius eſſe vſus; cuius autem ſit, me latet, nec ille id addidit, forte eandem habebunt facultatem quàm lapides in Cancris reperti, de quibus poſtea.

Li. 9. c. 37.
Lib. 9. de animal. c. 6
De gen. 1. cap. 19.
Lib. 3.
De alim. fac. 3. c. 34
Li. de vict. atten.
Lib. 3. de occult. nat.
Li. 7. c. 37.

DE LOCVSTA. Cap. II.

Hiſtor. 4. cap. 2.

CRVSTA intectorum, inquit Ariſtoteles, primum genus Locuſta eſt: proximum, quem Gammarum vocant. Quo loco fortè aliquis dubitet cur Gammaro, quem ἀςακὸν vocat, præferat Locuſtam? Mihi quidem in præſentia nulla alia occurrit ratio, quàm mirabilis Locuſtæ corporis conformatio, & ingenioſa fabrica, quamuis alioqui Gāmarus maiora habeat brachia biſulcis dentata forcipibus, atque ideo robore longè præcellat Locuſtæ. Cernis ne vt cornua hęc vibret ad viam tutò capeſcendam, & ad pugnam aggrediendam ſine hoſtis metu? Cernis ne aculeos? magnam item illam in dorſo, & capite aſperitatē, qua, & propulſat iniurias, & bellum infert? articulorum vincula, & tabellarum nexus, vnde non tam milites loricas ſuas inuenerunt, quàm vel Mauors ipſe ille Homericus magis ad bellum, quàm noſtra hæc Locuſta, inſtructa arma obtinuit? Præterea non minus feſtiuè, quàm eleganter dicebat in Locuſta cùm integra apponitur in menſis, tria eſſe commoda, Dorion quidam tibicen apud Athenæum διατριβὴν καὶ εὐωχίαν, καὶ θεωρίαν, id eſt, exercitationē, quæ fit animi gratia, & conſumendi tempus, edulium, & contemplationem. Nam in frangendis pedibus, thorace diuellendo, caudaq; detrahenda, manus, oculiq; exercentur; deinde cibus eſt gratus conuiuis: ac poſtremò mirabilis eius fabrica conſideratur. Habes igitur cur primum Locuſtæ locum tribuerimus. F

ÆQVIVOCA.

DE Locuſta inſecto, quod ἀκρίδα Græci dicunt, item de Locuſta vocata venefica famoſa, & Neroni cariſſima, multa in noſtro opere de inſectis diximus, & hic non repetimus. Iam verò apud Ariſtotelem Carabus etiam Inſectum vocatur in lignis naſcens aridis, de quo inter Scarabæorum genera vide in eadem de Inſectis hiſtoria, Gaza modò taurum, modò fullonē vertit. Vnde Heſychius καράβους dici tradit τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκωλήκια, in arentibus lignis naſcentes vermiculos. Macedonibus quoque τὴν πύλην, id eſt, portam vocari καραβὶν inuenio. Et Callimedon rhetor Carabi cognomē obtinuit, quod Locuſtis admodum delectaretur, vti poſtea dicetur pluribus. Vixit is tempore Demoſthenis; inter opſophagos præcipuus: meminit eius Plutarchus in vita Demoſthenis, & Athenæus, qui ipſū vocat φιλίχθυν, & διάςροφον τοὺς ὀφθαλμοὺς, id eſt auidū piſcium, & diſtortis, atq; limis oculis, ſtrabū, vt interpretatur Dalechāpius. Nam citat Athenęus hos Timoclis verſus ex Curioſo G

Carabus ob ſophagus. Lib. 7.

Εἶθ᾽ ὁ καλλιμέδων ἄφνω
Ὁ Κάραβος προσῆλθεν ἐμβλέπων δέ μοι.
Ὡς δ᾽ ἦν ἐδόκει πρὸς ἕτερον ἄνθρωπόν τινα
Ἐλάλει συνεὶς δὲ γ᾽ οὐδὲν εἰκότως ἐγὼ
Ὧν ἔλεγεν ἐπένευον διακενῆς
Τῷ δ᾽ ἄρα βλέπουσι χωρὶς καὶ δοκοῦσι αἱ κόραι.

Vertit Iacobus Dalechampius.

Deinde Callimedon Carabus
Repente proceſſit, ac me reſpiciens,
Vt quidem videbatur, alterum quendam hominem
Alloquebatur: ego verò, vt par eſt, nihil cum intelligerem
Eorum quæ dicebat, loquenti annuebam inaniter.
Huius alia certè, quam apparet, pupillæ vident. H

Alexis in Phœdone, ſeu Phædria eundem voracitatis taxat; item Eubulus in Conſeruatis:

Ἕτεροι δὲ θεοῖσι συμπεπλεγμένοι,
Μετὰ καράβου σύνεισιν, ὃς μόνος βροτῶν
Δύναται καταπιεῖν ἐκ ζεόντων λοπαδίων,
Ἀθρους τεμαχίτας ὥστ᾽ ἐκεῖνοι μηδὲ ἕν.

Quod eſt, vt idem interpretatur Dalechampius:

Alij verò cum dijs complicati
Familiares Carabo ſunt, qui ſolus hominum
Deglutire poteſt è feruentibus patinis
Confertim ſalſamentorum pulpamenta, ſic vt nil edant cæteri.

Carabus caupo. Lib. 3.

Fuit & Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebris apud Athenæum, qui optima vina parabat. Carabis verò nomen loci eſt teſte Suida; ſed fortè legendum, vt putat

A tat Zographus, Carambis. Nam Carambis Promōtorium est Paphlagoniæ, authore Etymologo, dictum παρὰ τὸ κάρα καὶ τὸ βαίνειν; caput enim eius multū in pelagus procedit.

SYNONYMA.

CARABVS modò pro Locusta marina, modò pro Gammaris, siue Astacis à veteribus accipitur. Nam Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum, quem Archestratus Astacum, Carabum, idest Locustam vocauit, vt patet his verbis: Adsunt Colybdænæ, & Astaci, quibus parui pedes, longaq; brachia: Carabos nuncupant. Vnde Hermolaus apud Plinium existimauit diuersum fortè esse Carabum à Locusta, quòd cùm de Locustis scripsisset, de Carabis subinde sic loquatur. Sed cùm verba Plinij, vt rectè annotat Massarius, mutuata esse cernantur ab Aristotele, atq; vbi Carabus in illo legitur, Locusta conuerti à Plinio videatur, erunt sanè Locusta, & Carabus eadem, non diuersa. Nam quando Plinius paulò infrà, Cancrorum genera, inquit, Carabi, Astaci, Mææ &c. non distinxit *Lib.3.* *Lib.9.* *Carabū eūdem esse cum Locusta.*

B Carabos à Locustis antea nominatis, sed Cancrorum genera nobiliora indicauit. Athenæus quoq; ceu diuersa genera nominat Carabum, idest Locustam, Astacum, seu Gammarum, & Carida, hoc est Squillam. Κάραβος igitur animal hoc marinum Græcis dicitur, de quo nobis sermo est. Etymologus, & Varinus sic appellatum putant, παρὰ τὸ τῇ κάρα βαίνειν, quòd capite incedat, vel quòd capite sit multum prominente: Cancrorum enim genus capite carere quodammodo videtur, quòd non à pectore distinguatur. Apud Alexandrum Trallianum καραβὶς nihil aliud quàm κάραβος est: nominat enim λυκόυσας, & καραβίδας; vbi Iacobus Goupylus: Inducimus, inquit hæc verba, καὶ λυκόυσας, suspicantes ab aliquo adscripta, vt τῶν καραβίδων significatio ostenderetur. Nam, & καραβίδες κάραβοι, à Latinis Locustæ appellantur: Hæc ille. Sic Gammari, inquit Zoographus, & Camarides non differunt. Καραβίδες alioqui testibus Hesychio, & Varino sunt γραῖες vetulæ apud Methymnæos. Possunt sic appellari Locustæ à siccitate, & scabritie testæ suæ, quam nimis exsiccatam (vt reliqua huius generis) veluti senectam exuunt. Et hinc sanè ab aliquibus γραφιαῖοι, dicti, nimirum ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν, id est ad scribendum, & insculpendum idoneis. Αἰγίλουρος, Carabus Hesychio, & Varino: ita forsitan *Lib.3.* *Carabi etymum.* *Lib.7.* *Carabis.*

C dictus, vt conijcit Zographus; à caudæ motu, à quo ælurus, id est felis, alio nomine ægilurus dictus videtur ijsdem etiam καβαρεοι, & Κηραφὶς Carabum significant. Inter recentiores quidam non sine errore Locustas marinas ἀκρίδας dici putant; cùm ἀκρίδες insecta sint, quæ Locustæ Latinis nuncupantur. Bisas (alias Visas) Pagurus est marinus, inquit Kiranides, qui & Carabus dicitur, à similitudine visaion, id est tegularum rubearum. Trallianus ἐπὶ βισάλων ὀπτηθεῖσαι in capite de dysenteria hepatica dixit: vbi Goupolus inquit: Vir quidam Cretensis doctissimus nos docuit hac voce significari à vulgò Græciæ carbones incensos, ad assandos pisces cōparatos. Aristophanis Scholiastes παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους exponit. Locusta, inquit Isidorus, quòd pedibus sit longis veluti hasta. Vnde & eam Græci tam maritimam, quàm terrestrem Astagoda vocant. In Italia hodie Lagousta, & Alagusta in Liguria vocatur: alibi quoq; Lauchrina. Langousta Massiliæ: in Hispania Logusta. Belgio Seu ercrabbe: Anglia à Lopster. Eliota Anglus diuersis locis Astacum, Locustam & Leonem interpretatur à Lopster. Germanicè, inquit Zoographus, circumscribemus, ein Meerkrebs, oder humerart. *Aegilurus.* *Bisas.* *Visas.* *Lib.12.* *Locustæ etymum.*

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

LOCVSTAE, inquit Plinius, Crusta fragili muniuntur in eo genere, quod caret sanguine, nec aliorum Crustatorum meminit. Vti etiam vbi aquatilia tegumento, quo muniuntur, distinguit, crustis ait Locustas esse intectas: Quod modò ad formā pertinet, Locusta marina, teste Pierio Valeriano Gammari fluuiatilis similitudinem habet, longè tamen maior est atq; vastior, & albicantior, cùm Gāmari subnigricent: quanquā nigricantes admodum Locustæ in Ligustico mari cōspiciātur. Frōtē supra oculos angustiorē quā Gāmaro esse docet Aristoteles, faciemq; latiorem, ac pectus angustius, totumq; corpus durius, & minus car- *lib.9.c.30.* *Li.9.c.12.* *locusta qd differat ab Astaco.* *Hist.4.c.2*

noſum, differreque ibidem dixerat brachijs, quæ denticulatis forcipibus Gāmarus protendit: atque etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quanquam non magnis: Hinc Bellonius: Locuſta, inquit, ſiue Carabus, & Viſa, tam maior, quàm minor, nullos habent forcipes: quo nomine ab Aſtaco maximè differunt. Quem omnes hactenus ſecuti, chelas Locuſtis adimunt. Sed non ita intelligendus eſt philoſophus, vt forcipes Locuſtæ neget, ſed quod tam magnos non habeat, vt Aſtacus: nam forcipes habere non vnico in loco ſcripſit, vt vbi ait: Genus Cancrarium, & Locuſtarium ſimilia inter ſe ſunt, eo quòd vtrumque brachia forcipibus denticulatis habeat. Et alibi: Pedes, inquit, Locuſtis vtroque ex genere quini vltimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. Quare & Iulius Alexandrinus, dum ait, Locuſtæ, quæ καράβοι ſunt, chelæ denticulatæ tantùm, nimirum ex quinque vtrinque pedibus: maiores illi vnico, non gemino, vt in forcipatis Aſtacorum chelis, aculeo ſunt, eoque dentis in modum formato, rem acu minimè tetigit, & Philoſophi iam allata verba non eſt aſſecutus. Verum quidem eſt, quòd chelas Carabi habeant, eaſque diuerſas ab Aſtacorum chelis, & non ita forcipatas, ſed vnico veluti dente munitas. Sed quòd chelas in ſingulis pedibus eſſe dicit, id falſum: nec hoc dixit Philoſophus, plures duabus enim habere non poſſunt, nec erat neceſſarium, cùm ijs tanquam manibus vtantur, quæ duæ ſunt, nec plures in ijs animantibus, quæ manus habent, aut quid illis proportione reſpondens: Gillius duos Locuſtæ pedes forcipatos, alios dentatos facit. Reliquas nūc differentias proſequamur. Carabus, inquit, Bellonius hirto (aſpero) ſunt corpore: Viſa verò, Aſtacus, Pagurus, Cicadaque læui, & quemadmodum Maia à Paguro, ſic Carabus ab Aſtaco ipſa aſperitate diſſidet, tota enim anterioris corporis pars Carabi aculeis riget. Hinc γραφικίους dictas Locuſtas à Diphilo Siphinio putat Zoographus, quanquam alij ſic nuncupatas velint, ob coloris varietatem. Sed huius animalis aſperitatem teſtatur quoque Tiberius Cæſar apud Suetonium. Is enim in paucis diebus quàm Capreas attigit, piſcatori, qui ſibi ſecretum agenti, grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit, territus, quòd is à tergo inſulæ per aſpera, & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti inter pœnam quòd non Locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet: Locuſtæ quoque lacerari os imperauit. Locuſtam, & Cancrum inter ſe differre tradit Ariſtoteles, quòd Locuſtæ caudam habeant, Cancri verò ea careant. Conueniunt autem in denticulatis forcipibus, quos in dextra parte, eodem teſte, grādiores, robuſtioreſq; habent. Parte enim dextra efficaciora ſunt animalia omnia. Cur verò Locuſtis cauda ſit, & non item Cancris, rationem hanc adfert Ariſtoteles. Locuſtis enim, inquit, vt nantibus cauda vtilis eſt: natant enim cauda, quaſi remo innitendo: at Cancris inutilis eſt, quoniam vitam agere terrenam, cauernaſque ſubire ſolent. Hæc ille, qui & ad natandum pinnas Locuſtæ in cauda quinas eſſe ſcripſit. Quod repetens Bellonius, pinnas, inquit, quinas habet in cauda, reliquum quoque caudæ corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Author eſt Ariſtoteles cornua bina, tam mari, quàm fæminæ prælonga, & aſpera ante oculos eſſe, ijſque alia læuiora cornicula ſubiacere. Plinius tamen aſpera eſſe negat, ſed propria rotunditate præpilata. Oppiano ea, & Aeliano dicuntur κέντρα, id eſt ſtimuli, ſeu aculei, quemadmodum chelæ, δολιχὰι id eſt, longæ. Ariſtoteles κέρατα vocat, Plinius cornua, nos antennas. Aelianus in dorſo eſſe ait. Indeque fortè Carabi νῶτα ὀξυβελῆ cognominauit. Dentes præterea habent Locuſtacea primores binos maiuſculos, & gulam ante ventrem exiguam, in quo nonnulli quoque dentes ſunt, quoniam non ſatis erant ſuperiores illi. Continent quoque in eodem ventre humorem ſimilem muti. Cor earum ex nigro ruſeſcere obſeruauit Bellonius. Mare autem cum excipiunt ore, id tranſmittunt ad ſuas brāchias (τα βραγχοειδῆ) quas ipſæ, vt ait Ariſtoteles plures, quàm cætera cruſta intecta obtinent. Sūt duris oculis, vt reliqua Cruſtacea eſſe diximus. Vnde apud Plautū Menechmus interrogatus, nū ſolerent ſibi vnquā oculi duri fieri, reſpondet nō minus facetè quàm verè.

Quid tu me Locuſtam cenſes eſſe homo ignauiſſime.

Niſi dicamus, hìc Locuſtam inſectum eſſe, quod pariter durioculum eſt. Eſt & meatus quidam ſecundum Ariſtotelem a pectore pendens, qui ad excrementi exitum pertinet; fœminis pro vulua, maribus genitalis ſeminis receptaculum. Meatus hic iuxta cauum, inquit, carnis cōtinetur, ita vt media caro interiaceat: inteſtinum enim deuexū pertingit: meatus verò à cauo applicatur. Nec ſecus quam in quadrupedū genere hæc habētur. Nulla maris meatum, ac fæminæ differentia diſtinguit: quippe cū vterq; tenuis ſit, & albidus, & humorē intra ſe continens pallentē: vterq; etiā pectore pendet. Ad quorū omnium confirmationem lubet breuiter ea quę Rondeletius in deſcriptione Locuſtæ exactius, clariuſq; ſcripſit, adiungere. Locuſta, inquit, duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera, & aculeata deinde

Margin notes: E (beside line 1); *De par. 4. cap. 8.* (beside "tam magnos non habeat"); *A Cancro quid differat.* (beside "forcipibus denticulatis"); *Hiſtor. 4. cap. 2.* and *Lib. 14 ſalub. ca. vlt.* (beside "que vtrinque pedibus … allata verba"); *Chelarum vſus.* with F (beside "bus enim habere non poſſunt"); *Vt à cancro differat.* and *Hiſtor. 4. cap. 8.* (beside "ſe. Gratulanti … Ariſtoteles"); G (beside "habent. Parte enim dextra"); *De partib. 4. c 8.*, *Hi 4. c. 2.*, *Lib. 2. aquatil. c. 3.* (beside "& non item Cancris … pinnas Locuſtæ"); *Li. 9. c. 30.* (beside "los eſſe"); *Dentes.*; *Cor.*; *Branchiæ.* with H (beside "chias"); *Oculi.*; *Hiſtor. 4. cap. 2.* (beside "quidam ſecundum Ariſtotelem").

A deinde rotunditate præpilata, in exortu crassissima, quæ paulatim magis, ac magis ita gracilescũt, vt tandẽ in tenuissimũ cirrũ desinãt, in omnemq; partem pili instar flecti possint. Initio quaternis articuli distincta sunt, vt cùm nullus ingruat metus meatu, cornibus ad latera porrectis, in pauore iisdem erectis, obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuiora subsunt: quibus pisciculos, vt opinor, allicit, & venatur. Oculi cornei semper prominentes, & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutissimis, firmissimisque vtrinque tanquam propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ, tanquam parui pedes ad tutelam. Dorsum asperrimum est, & aculeatum, veluti è frõte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias habet veluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia sanguine carentia pluribus mouentur notis, quàm quatuor, siue terrena sint, vt Scolopendræ, multipedæ: siue aquatilia, vt Mollia, & Crustata. Sunt igitur Locustis pedes vtrinque quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza, modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus est. Flectuntur omnium pedes in obliquum, chelæ verò introrsum. Cauda læuis, & sine aculeis ex quinque tabellis contexta, in pinnas quinque desinens, natandi caussa. ei quasi remo Locusta innititur, estq; in ea situm totius corporis robur, quod experieris si ea parte Locustam apprehendas: nam valida, frequẽtique agitatione è manu elabitur, nec nisi corpore appræhensam, vel è cornibus suspensam, retinere queas. Cætera omnia cùm sint ex Aristotele superiùs allata, libenter prætereo: Locustam quam hic appinximus, cùm omnibus notis, tum à veteribus, tum recentioribus traditis, optimè quadret, non opus est describere. Saltem meminisse, ac obseruasse dorsi colorem, cuius nullus quod sciam mentionem fecit, sufficiat: hic enim medius est inter atrum, & cæruleum, itemque chelarum, quas miror multos recentiores negasse, quum habeãt, vt Aristotelis authoritas, quam suprà scripsimus, & nostra autopsia satis declarant. Sunt tamen exiguæ admodum, nec cum iis, quas habent Astaci comparandæ: dẽs earum superior triplo maior inferiore, vterq; caret intus tuberculis, & in fine acutus, quũ in Astaci chelis vterque dens sit obtusus. Non prætereunda sunt Locustarũ genera, si quæ sint ab authoribus tradita. Vrsam connumerasse Aristotelem Locustaceis probat Iulius Cæsar Scaliger, quòd ei, & Locustis idem tempus pariendi assignauerit. Idem proximum Locustæ genus facit Astacum, quòd illi multũ sit similis. Dissimillimam tamen ab Astaco Locustam ait, quòd nec forcipes, vt ille habeat, totaque sit horrida. Leonum brachia, authore Plinio, cancris similia sunt, reliqua Locustæ. Et Aelianus: Marinus Leo cum Locusta, inquit, similitudinem habet, præterquam quòd maiori habitus tenuitate, & gracilitate est. Hac ratione quidam, & hunc ad Locustas referunt. Et Plinius Elephantum his verbis: Elephanti Locustarum generis nigri, pedibus quaternis, bisulcis: præterea brachia duo binis articulis, singulisq; forcipibus denticulatis. Cæterùm Rondeletius, & Bellonius melius Astacorum genus faciunt hunc Plinij Elephantum, vt & alia superius cõmemorata. Paulus Iouius Leonem Plinij esse putat eum, qui vulgò Gammarus dicitur, eundemque Astacum Oppiani, quasi verò huius poetæ ab aliorum authorum Astaco sit diuersus. Idem etiam per Carabum putat Oppianum intelligere Leonem, qui Theodoro sit Gammarus. Mihi Oppiani Carabus Locusta est, de qua nunc agimus, quod etiam Zoographo placuit.

(Margin: B, C; *Cauda.* *Genera.* *Exercit. 245. cõtra Card.* *L. 32. c. 11* *Lib. 32. c. 11.*)

LOCVS.

D NON vno loco semper permanẽt Locustæ marinæ, sed hinc inde vagantur, prout cœli constitutio est: Nam littora potiùs, vt prodidit Philosophus, vernis, hybernisq; temporibus expetunt. Conferuntq; se in altum æstate, cùm aliàs calorem, aliàs frigus prosequantur. Vnde Plinius ait: Hyeme aprica littora sectantur, æstate in opaca gurgitum recedunt, & aliàs tradit Locustas viuere petrosis locis, Cancros mollibus. Et Philosophus asperis, inquit, saxosisque locis proueniunt: Cumq; ibidem de Locustis, ac Gammaris esset Locutus, subiungit neutrum genus limosa amare: indeque fieri vt Gãmari apud Hellespontum, & circa Thasum gignantur; Locustæ circa Sigæum, & Athon. Quæ omnia ex eo repetiit Athenæus. Quanquam Astaci, inquit, Bellonius, in Oceano multum sint populares, Locustæ tamen in eo maris tractu, rariores esse solent. In Euripo mari teste Aristotele non generantur; in Indico verò quaterna cubita implent, vt author est Plinius. Gonzaluus Ouiedus testatur inueniri etiam in Oceano Indiæ Occidentalis, sed quàm sint magni, non addit. Mare quod Cananoram circumfluit, plurimas alit. Nam arce ius insulæ, vt

(Margin: *Hist. 5. c. 17.* *Histor. 5. cap. 17.* *Lib. 3.* *Lib. 2. aquatil. c. 3.* *Hi. 9. c. 37* *Lib. 9. c. 3.*)

Locuſta marina.

A narrat Iohannes Barus, cùm ei præeſſet Laurentius Britus, ab Indis obſeſſa, Hiſpaniſque ob extremam famem diuinum numen implorantibus, mare repentè intumuit, & cum vndis terram ſuperfluẽtibus magnam vim Locuſtarum euomuit, quibus famem illi pluſculis diebus non ſine miraculo ſolabantur. In mari Liguſtico Locuſtas nigricantes conſpexit Pierius Valerianus. *Lib. 1. decad. 2. c. 5.*

VICTVS. ÆTAS.

PASCVNTVR, inquit Ariſtoteles, venatu piſciculorum, circa ſua cubilia, quæ in alto, locisque aſperis, cauernoſiſque faciunt. Quidquid ceperint, ori admouent ſuo forcipe, vt Cancri, piſces maiores quoque euincunt eodem teſte: muræenas, & congros etiam maiores deuorare, ciboſque ore terere (quod oſtendit oris conſtitutio, & gulæ anguſtia) obſeruauit Bellonius: lutum, & herbas comedere ſcribit Albertus. Locuſtis omnibus vita diuturnior data eſt, teſte Philoſopho. *Hiſt. 8. c. 2.* *Li. 2. aquatil. c. 3.* *Aetas. Hi. 5. c. 17*

B

CAPIENDI RATIO.

PISCATORES non ignari Locuſtas hyeme, ac vere circa littora verſari, æſtate verò in alto mari, oris litoralibus, atque alijs id genus indicijs conſectantur loca aſpera, & limoſa, quoties captutam in alto lubet exercere. Tarentinus ad haſce capiendas ad aliquid alligat mormyrum, Purpuras decem cum oleo contundit, & muſci parum (καὶ βρύον τι μικρὸν Andreas Lacuna vertit, ex bryoque pauxillum madens) inſpuit, mox exponit in ſaxum, & ſic capit. *Geopon. 20 44.*

NATATIO. INGRESSVS.

C NEGAT Bellonius pedes anteriores, qui cæteris maiores ſunt, in natatu moueri, ſed pinnulis, quas partim ſub cauda gerit, partim ĩ extremo eiuſdem, tũ quaternis reliquis pedibus natare aſſerit. Partes igitur, quibus ad natandum vtuntur, ſunt pedes, & cauda; quod etiam Ariſtoteles dixit his verbis: Locuſtæ pedibus, non greſſus (vt Cancri) ſed natatus cauſſa ſubnituntur. Cancri nandi ſtudioſi non ſunt, quandoquidẽ ad natatũ cauda vſui eſt, illi autem à natatione abhorrent. Et alibi: Locuſtæ, inquit, ſuis caudis natant, celerrimèq; retrorſum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio. Plinius ait: Cętera in aquis natant, Locuſtæ reptantium modo fluitant: hoc eſt, vt exponit Maſſarius: Cruſtata omnia in profundo natãt, exceptis Locuſtis, quæ anguium modo ſupernatant. Aliter ingrediuntur cùm ſunt in pauore, aliter cùm nihil formidant. Nam, vt inquit Ariſtoteles, incedit Locuſta natura ſua antè, cùm nihil metuit, demiſsis in latera cornibus: at vbi metuit, fugit retrò, longèq; ſua cornua porrigit: Verba Græca eius hæc ſunt, Βαδίζει δ᾽ ἐκατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. VVotonus vertit, ſeſeq; longiùs eiaculatur. Sed videtur Zoographo ἐξακοντίζει eferendũ ad κέρατα, vt Gaza quoq; fecit. Plinius videtur vertiſſe: ſi nullus ingruat D metus, recto meatu cornibus, quæ ſũt propria rotũditate prępilata, ad latera porrectis: iiſdem erectis in pauore, obliquè in latera procedunt: In hac re nõ conſentit Aelianus cum Ariſtotele. Is enim: Locuſta, inquit, cùm nullius rei metu afficitur, tum anteuerſus progreditur, non prętenſis quidem, ſed obliquatis in latera cornibus (πλαγιάσας δεῦρο καὶ ἐκεῖσε τὰ κέρατα) vt ne aqua contra natationem veniens reprimat cornua, & inde vltra progredi prohibeatur. Sin fugit, & retrocedit tum penitus demittit, & laxat ſua cornua; παρῆκεν αὐτὰ τελέως) & tanquam remis altiùs demiſsis ſcampham propellens, ſic ſeſe commouens, multum conficit itineris. *Lib. 2. aquatil. c. 3.* *Li. de com. animal. greſſu.* *Hiſt. lib. 8. cap. 2.* *Li. 9. c. 30.* *Lib. 9. de animal. c. 25.*

SEXVS.

E

SEXVS.

Hiſtor. 4. cap. 2.

EXVS quoque diſcrimen ſatis manifeſtum eſt: Nam vt ait Ariſtoteles, differt mas à Locuſta fœmina, quod fęminæ primus pes duplex ſit, mari ſimplex. Pinnæ etiam parti ſupinæ annexæ, fęminæ maiores, & quę collo proximæ ſunt, minores habentur. mari omnes ęquè minores, nec vſquam per diminutionem diſſimiles. Ad hæc mari in nouiſſimis cruribus, veluti calcaria maiuſcula prominent acuta, quę fœmina parua habet, & læuiora. Addit præterea Rondeletius in caudæ ſupina parte fæminam habere appendices duplices, pinnis ſimiles, ad contegenda, & conſeruanda oua, mari autem has eſſe ſimplices, & paruas. Sunt, qui & magnitudine corporis diſtinguant, vt fæminæ maiores ſint, mares minores. Teſtatur quoq; Ariſtoteles vuluam bifurcam eſſe fæminis.

De gener. 3. cap. 8.

F

NATVRA. MORES.

Hiſtor. 8. cap 17.
Lib. 9. cap. 30.
Hiſtor. 8. cap. 2.
Lib. 9. cap. 30.
De animal. lib. 9. cap. 25.
Lib. 1. ver. hiſtor.
Lib. 18. c. 2 de piſcib.

ATENT eodem teſtante circiter menſes quinq;. Et Plinius inquit: Latent menſibus quinis, ſimiliter Cancri, qui eodem tempore occulantur. Dimicant, vt ait Ariſtoteles, inter ſe more arietum cornibus, quæ extollentes, vibranteſq; feriunt aduerſarium: ſed vniuerſæ etiã plerunque tanquam gregis collegium viſuntur. Plinius quoque cornibus inquit inter ſe dimicare: at Aelianus: Quod ſi, ait, Locuſtæ inter ſe pugnant, alij contra alios, ita erectis cornibus veniunt, vt in incurrentes arietes allidunt, & conferunt frontes. Ad hanc earum bellicoſam naturam reſpiciens Lucianus, inquit per iocum, occidentalem partem Tarichanes inhabitare, gentem oculis anguillinis, & facie Carabea bellatricem, ac mordacem. Cur modo tam acriter inuicē bellent, his verbis tradidit Albertus: Gregatim, & aciebus inſtructis pugnant cum alijs aciebus generis ſui pro paſcuis, vel fœtu, vel fæminis. Lædi non poſſe, niſi ſub cauda tradidit Rondeletius.

G

ANTIPATHIA.

Hiſtor. 8. cap. 2.
Lib. 11. c. vlt.
Lib. 10. ca. 38.
Lib. 9. de animal. ca. 25.
Lib. de ſoler. anim.

ON conueniunt inter ſe Locuſtæ, & Polypi. Euenit vſu, inquit Philoſophus, vt Locuſtis Polypi ſuperiores ſint, & adeo vt ſi eiſdem in retibus ſenſerit Locuſta Polypum, præ metu moriatur. Quæ ſic Plinius: Polypum in tantum Locuſta pauet, vt ſi iuxta viderit, omnino moriatur. Idem teſtatur Aelianus, cùm ait: Tam vehementer Polypum Locuſta extimeſcit, vt ſi quando vno, & eodem reti ambo capiantur, hæc continuò moriatur: Alibi cauſam huius inteſtini odij hanc reddens: Locuſta, inquit, adeo inimicitias cum Polypo graues habet: quod hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis quos in dorſo inſitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipſam circumplicans, ſuffocat. Cuius ſanè rei haud inſcia Locuſta à Polypo ſummè refugit. Eadem tradidit Plutarchus. Nam rationem reddens, cur ſibi Polypus a Muræna, & congro metuat, ait: Ab his enim malè tractatur, neque lædere viciſſim poteſt ob lubricitatem elabentes, ſicut rurſum Carabus, illis in complexum venientibus vincit: nam tenuitas non eſt aduerſus aſperitatem auxilio: Polypo autem acetabula intrudente perit. Quocirca nequeo ſatis mirari Horum Apollinem, qui ſcribit à Locuſtis vinci Polypos. Conger etiam Locuſtam pauet, vt prodidit Plinius. Et Ariſtoteles: Congros, inquit, Locuſtæ conuincunt: nam elabi non queunt propter cruſtæ aſperitatem. De Polypi, murænæ, & Locuſtæ inimicitijs, hæc Aelianus: Malum ingens, & morbus agreſtis, & inhumanus, inimicitia, atq; odium inhærens, penituſq; inſitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atq; implacabile. Muræna cum Polypo capitali odio diſſidet. Polypus cum Locuſta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hoſtis eſt Locuſta, atq; infeſtiſſima. Muræna Polypo brachia abſcindit, dentium firmitate: pòſt autem in eius ventrem ſubiens, his eum malis, quibus veriſimile eſt, afficit. Hæc enim è genere nantium eſt, ille verò ſerpentium more graditur. Quod ſi Polypus in ſaxorum colorem ſe

H

Lib. 9. cap. vlt.
Hiſtor. 8. cap. 2.
Lib. 1. de animal. ca. 23.

vertat,

A vertat, nihil ei astutiæ hæ fallaces prosunt. Murena enim eius veteratoriam planè tenet. Cùm verò Polypus Locustas a se comprehensas strangularit, exugit carnes, atque earum succum exhaurit, ac nimirum Locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum murænā mulieri iratæ similem lacescit. Hæc igitur aculeos, quibus hostis præmunita est, mordicùs tenet. Illa verò pedes acutos tanquam manus prætendens, vtrinque cuti inhærere fortissimè non intermittit. Muræna indignatur, seseque huc, & illuc versat, & acutas testas amplectitur, quibus cōfixa remollescit, & succumbit: deniq; remissa iacet. Locusta ex hoste instituit prandium. Hæc Aelianus, vt opinor ex Halieuticis Oppiani, in quibus *Lib.2.* hi leguntur versus.

Ε'ξοχα δ' ἀλλήλοισιν ἀνάρσιον ἔχθος ἔχουσιν
Καραβος αἴχτηρ μύραινα τε Πολύποδ' ἴστε.
Α'λλήλους δ' ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισιν.

Vertit Lippius.

Polypus insidijs, & duris Astacus (carabus) armis,
Et muræna ferox inter se bella lacescunt,
B *Et cadem alternant in prælia sæua ruentes.*

COITVS. PARTVS.

RE coire Locustas marinas Plinius: Aristoteles more quadrupedum *Li.9.c.51.* retrò mingentium, scripsit: scilicet fæminam caudam supinam exponere, marem autem suam superimponere, & applicare. Coeunt autem verè iuxta terram, & quæ per coitum conceperunt oua, eodem teste, gerunt vtero *Histor.5.* tribus mensibus Maio, Iunio, Iulio; tum deinde sub aluo in rugas deponunt *cap.17.* (deinde oua in appendicibus supinæ partis reponunt) quæ oua vermium more augentur. Quod idem de Mollibus etiam, ac de piscibus ouiparis intelligitur: ouum enim omnium ita accrescit. Fit igitur Locustarum ouum acenidum in partes octo diductum: singulis enim operimentis, singula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumq; quasi species vuæ consistit: vnumquodque enim illorum carti-
C lagineorum in plura scinditur quæ si discreueris, patent: sin aspicis tantùm, compositum quiddam apparet. Fiunt maxima, non quæ iuxta meatum, sed quæ media sita sunt; minimaq; nouissima continentur. Magnitudo minimis, quāta granis ficuum est. Nec meatum ipsum vlla contingunt, sed per medium hærent: vtraq; enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè distinguitur interuallo: sic enim operimenta quoque disposita sunt. Sed quoniam latera ipsa complecti satis non possint, addito extremo cuncta teguntur, idq; velut operculum obturat. Videtur prorsus Locusta cartilaginosis illis particulis mandare oua, cùm enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensque sese parere. Cartilagineę verò illæ appendices per id tempus augentur, atque ouorum capaces redduntur. Partus enim in ijs recipitur, vt Sepiarum in sarmentis, & qualibet colluuione collocatur. Locustæ ad hunc pariunt modum. Mox vbi ea sui corporis parte intra diem maximè vigesimum oua concoxerint, abigunt vniuersa: conglomerataq; ita in idem, vt & foris congesta appareant. Tum ex eo Locustę proueniunt intra diem maximè decimum quintum: & sæpe minores, quàm vt digiti magnitudinem expleant, capiuntur. Excludūt igitur oua ante Arcturum: abigunt iam concocta, atque absoluunt ab arcturo. Hæc omnia
D summa quadam diligentia ab Aristotile sunt tradita. Qui etiam negat oua Locustarum maris semine, vt Mollium aspergi, nec sine ratione, sic enim alibi, inquit, Locustacei generis fęminæ apud se partum exponunt: quamobrem ampliores ipsæ, quàm mares habent *3. de gener.* tabellas, vt oua seruentur. Mollia foris reponunt, fæminis huius generis mares aspergunt, *cap.8.* quomodo ouis mares in genere piscium: redduntur que oua glutino cohęrentia ad speciem vuæ: At Locustaceis tale quid fieri nec visum est, neque ratione exigitur: conceptus enim eorum sub fæmina continetur & crusta intectus est. Plinius, Locustæ & reliqua, inquit, tenuioris crustæ ponunt oua super oua, atque ita incubant. Locustæ etiam nuper natæ exuūt senectam more anguium, non aliter quàm parentes post partum.

DE MO-

E

DENOMINATA.

KΑράβιον diminutiua vocula, eſt parua Locuſta, ſeu paruus Carabus. In vulgari tamen Lexico exponitur nauicula. Καραβοειδὴς, & Καραβώδης, Carabi, ſeu Locuſtæ ſpeciem gerens, qui è Caraborum genere eſt. Gaza apud Ariſtotelem Καραβοειδῆ vertit Locuſtacea.

MORALIA.

Peccatores

PER Locuſtas peccatores intelligi poſſunt: vt enim illę hyeme læduntur, contrà autumno, vereque, ac multò magis plenilunio pingueſcunt: Ita hi dum proſperis fruuntur temporibus, luxuria diffluunt, & opulentia pingues fiunt: sed ſub vitæ exitum, ob metum condemnationis perpetuæ, F gracileſcunt, læduntur que maximè. Et quemadmodum Locuſtę efferuntur ſuis cornibus, ita illi ſuperbia, ſed contra eum tegmen corporis ſit admodum in Locuſtis fragile, ita & peccatores, cùm maximè ſuperbiunt, quam ocyſſimè ob corporis fragilitatem, vel momento temporis extinguuntur. Sicut verò Locuſtis dentes in ventre, ita iiſdem, dum etiamnum florent, nulla eſt alia cogitatio quam circa gulæ, & veneris voluptates. Tales quoque dici poſſunt conuitiatores, & inuidi, qui in cordis gremio, tanquam in ſtomacho dentes habent. quia de iam impreſſa in animis aliorum fama, quod poſſunt detrahunt maledicendo, & mentiendo, neque felici aliorum fortuna acquieſcunt vnquam, ſed oportunum inueſtigant tempus, quo eam de bono ſtatu præcipitent.

Cõuitiatores & inuidi.

HIEROGLYPHICA.

AEGYPTII hominem municipij ſui longè principem, ſed tyrannica in ciues dominatione vtentem notare ſi vellent, Polypum, & Locuſtam de- G dingebant: Si quidem Locuſtæ, vt ait Horus, in Polypos exercent vires, eoſque vincunt. Quamuis Ariſtoteles, vt dictum eſt, à Polypis Locuſtas vinci ſcribat. Apud Pierium Valerianum popularis ſeditionis hominem ſtudioſum ſignificare qui volunt, Locuſtas duas marinas ſeſe inuicem incurſantes pingunt. Videre enim eſt ſæpe vniuerſas, tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter ſe cornibus arietum modo, ac mutua flagellatione inuicem ſæuire: & genuinum eſt, inquit, Pindarus iunicem inuidere.

Tyrannus in ciues.

Lib. 18. Hierogl. Popularis ſeditionis homo ſtudioſus.

EPITHETA.

LOCVSTAM vocat Oppianus ἀἰκτῆρα ob difficilem eius acceſſum: τρηχὺν ob aſperum dorſum: πραιπνὸν ob motum celerem, ac rapidum: deniq; ὀξυπυγέα, a caudæ forma, quæ in fine acuta eſt.

H

VSVS IN CIBO.

CALLIMEDON fuit cognominatus Carabus, quòd hoc cibi genere impensè delectaretur. Itaque Alexis in Doride horum piſcium valde fuiſſe auidum tradit his verbis:

Piſcium mercatoribus decretum eſt,
Vt aiunt æneam Callimedonti ſtatuam
Ponere diebus feſtis Panatheorum, quæ inter piſces alios
Dextra manu aſſam Locuſtam habeat.
Eſt enim illorum artis ſolus ſeruator,
Alij verò omnes damnum, ac calamitas.

Machon

A Machon Comicus de Archephonte paraſito hæc ſcribit:

Κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον ὁ παράσιτος Ἀρχεφῶν,
Ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως ἡνίκα
Κατέπλευσιν εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἀττικῆς
Ὄψου πετραίου παρατιθέντος ποικίλου
Ἐπὶ τραπέζης, καραβῶντε ἀληθινῶν
Ἐπί πασιλοπάδος τ᾽ εἰσενεχθείσης ἁδρᾶς,
Ἐν ᾗ τε μαχίσκοι τρεῖς ἐνῆσαν κώβιοι,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι,

Quos verſus ſic tranſtulit Iacobus Dalechampius:

Inuitatus ad cœnam paraſitos Archephon
A Ptolomeo rege cum
In Aegyptum nauigaſſet ex Attica,
Saxatili, varioque impoſito menſæ
Obſonio, admotis omnibus Locuſtis
B *Lapideis, allataque patina confertiſſima,*
In qua gobiorum fruſta fuere tria,
Viſa non ſine ſtupore conuiuis omnibus.

Hic Dalechampius annotat per lapides Locuſtas intelligi grandes, quarum teſtæ ob ſenium ſaxea ſunt duritie. Locuſtas, inquit Athenæus, magno ſtudio conquiſitas in cibo, ac pretio fuiſſe, multis locis citatis è comicorum fabulis citare licet. Sufficiet tamen in præſentia Ariſtophanes, qui in Theſmophoria Zuſis ait. *Lib. 3.*

An piſcis quis emptus eſt? an Sepiola?
An Suilla quæpiam lata? an Polypus?
An mugil poſtis? an Orphus? an Squalus? an Loligines
B. Non per Iouem. A. Raiane? B. Nec ſanè hæc inquam.
A. Vuluane? aut pulmo, aut iecur apri?
Num faui? num porcæ ſumen?
Num anguilla parua, num Locuſta magna
Cuius eſu mulieribus defeſſis auxiliemini?

C Eliguntur grauidę tempore plenilunij. Pręferuntur in Italia ab Octobri vſq; ad Aprilem. Præferuntur etiam maximæ, quales Antiphanes apud Athenæum inter alios cibos nominauit. Capiuntur tales in mari Indico, & circa Aphricæ quoddam littus loco petroſo, vt ſcribit Seneſius. Laudantur & à Phyllio, ſiue Phrynicho, ſiue Ariſtophane in Vrbibus. *In epiſtol.*

Πολυπόδιον, σηπιδάριον, κάραβον, ἄσακον, ὄστρεα, χήμας,
Λεπάδας, σωλῆνας, μῦς, πίννας, κτένας, ἐκ Μηθύμνης, ideſt,
Polypodum, Sepiolam, Carabum, Aſtacum, Oſtrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Muſculos, Pinnas, Pectines ex Methymna.

Anaxandrides apud Athenæum aſſatam Locuſtam eſſe ſcribit in conuiuio Cotys. Coquuntur etiam in aqua feruenti, ſed viuæ. Nam, vt inquit Plinius, vnum hoc animalium genus, niſi viuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne non habet callum. Bellonius conſulto quidem Locuſtas clibanis aliquando coxit, atq; hoc pacto ſapidiores eſſe adinuenit, quam quum inferbuiſſent. Nam quouis modo aliter coctæ, mutim (id autem eſſe putant piſcis ſtercus) expuunt: cùm tamen ea motis totius piſcis pars ſapidior ſit: reliquæ enim pulpæ duriores ſunt, hęc verò fluida, & molli s: vnde vulgare illud dictum apud Prouin- *L. 9. c. 30.* *Coctura melior.*
D ciales: *De la Languſta meglior la merda, que la gruſta.* Noſtri, ait Rondeletius, ore, & ano diligēter ſtupa obturatis, ne ſuccus interior effluat, in furno aſſant, alij in feruente aqua elixant, alij cruſta ſpoliatas in fruſta diuidunt, aromatis, aceto condientes, apijq; folijs aſperſis. Apud nos verò non aliter coquuntur quàm Aſtaci, quos Leones vocant. Extant hę cōditurae apud Apitium: In Locuſta, inquit, & Cappari piſcibus conditaneis, cæpam Pallacanam cōciſam indurabis, teres piper, liguſticum, careum, cuminum, caryotam, mel, acetum, vinum, liquamen, oleum, defrutum, hoc ius abijcito ſinapi in elixuris. Locuſtæ præparentur hoc modo. Aperiantur, vt aſſolet, cum teſta ſua, infundantur eis deinde piperatum, & coriandratum, atq; ita in craticula aſſentur. Quum exſiccata fuerint, adijcies eis in crate magis magiſq:, donec ritè aſſentur. Locuſta verò elixa cum cuminato, rectè inferes piper, liguſticum, petroſelinum, mentham ſiccam, cumini pluſculum, mel, acetum, liquamen: ſi voles folium, & malobathrum addes. Aliter: Eſitia de cauda Locuſtæ ſic facies: Foliū accipies, vuam prius demes, & elixabis, deinde pulpam concides, & cum liquamine pipere, & *Lib. 18. de piſc. c. 3.* *Lib. 9. de re cul. c. 1.*

ouis

ouis esitia formabis. Aliter: In Locustæ condimentum elixę, piper, cuminum, ruta, mel, acetum, liquamē, & oleum assumitur. Aliter. In Locusta piper, ligusticum, cuminum, mentham, rutam, nucleos, mel, acetum, liquamen, & vinum rectè adhibemus. Bartholomæus Scappus præstare scribit Locustam Astaco, carneque esse teneriori, elixari addito sale mox exemptam carnem, & reliqua interiora, vt Crusta illæsa maneat, lauari, ac deinde contundi, addi caseum tritum, oua, & herbas: quibus omnibus vnà commistis impleri, Crustam, frigi deinde in oleo, aut butyro, ac postremò ex varijs saporibus siue intinctibus, & aromatibus facto iusculo seruari in lancibus ad vsum. Plus carnis Locustæ habent, quā Cancri, vt ait Diphilus Siphinius apud Athenæum. Mnesitheus Atheniensis in libro de edulijs, quem citat idem Athenæus, Locustarum, inquit, Cancrorum, Squillarum, & huiusmodi reliquorum, difficilis est coctio, atq; adeo laboriosior multò quàm cæterorum piscium. Assari quàm elixari pisces illos magis conuenit. Simeon Sethus de Locustis tantummodo agens, difficulter concoqui scribit, sed admodum nutrire, & salsi humoris, sicciq; participes esse, & siquidem sæpius aqua dulci coquantur, ventrem cohibere. Cornelius Celsus de Locusta sic loquitur: Minimè intus vitiatur. Vbi Guilhelmus Pantinus eius enarrato, omnia quæ molli Crusta integuntur per Locustam intelligi cupit, vt Gammaros, Cancros, Astacos, quæ duritie carnis quadam similiter, ac testacea constant. E F

Lib. 3. de re cul. cap. 175. *Lib. 3.* *Lib. 2.*

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

CONVENIVNT stomachicis authore Galeno. Ostracoderma, inquit Alexander Trallianus, in cibo non admodum vtilia sunt partibus circa thoracem vlceratis, & pus excreantibus: tamen cum humor morbi caussa salsus, & biliosus fuerit, nihil absurdi est præbere Pectunculos, Buccinas, Astacos, Locustas. Easdem præscribit Hippocrates puerperæ, vt melius purgetur. Idem in morbo, in quo stercus per os eijcitur, capitalibus partibus coctis vtendū suadet: & τὸ ὑγρὸν καράβου, Locustarū humorem, aluum mouere, ac vrinam ciere scribit. Carabos, & Astacos coctos esitatos, eorumq; ius potum contra dorycnij venenum prodesse Dioscorides tradit. Extat hæc cōfectio medicaminis miri aduersum dysenteriam apud Marcellum Empyricum: Testam Locustæ, id est illam spinosam, vel aculeatam, quę est iuxta caput, combures nitidè, & postea teres, vt in tenuissimum puluerem rediges: & sic ei, qui ventris fluxu, vel rasura laborabit, ex vino vetere, si non febricitabit; aut si inæqualis erit, ex calida aqua dabis; ita vt de singulis Locustis testas singulas integras exustas per triduum bibat, mirè sanabitur. Author est Simeon Sethus testas earundem combustas, ac potas cum vino meraco renes calculosos expurgare, multumque arenosi lotij educere. Apud Oppianum Carabus esca est cantharo pisci capiendo idonea. G

Lib. de cōp. med. sec. loca d. ca. 4. *Lib. 7.* *Li. de mor. mul.* *Lib. 3. de diæta.* *Ad dysenteriam.* *Lib. 3. Halieut.*

DE ASTACO. Cap. III.

ÆQVIVOCA.

EX Crustatis proximum Locustæ genus est Astacus, teste Aristotele. Multa hoc ipsum nomen significata habet apud antiquos. Apud Herodotum Astacus nomen viri, apud Plinium regio Byzantiorum. Nicephorus & alij locum in Bythinia statuunt, qui Astacus dicitur, de quo Trebellius Pollio: Scythæ, inquit, Bythiniam inuaserant, ciuitatesq; deleuerant, denique Astacum, quæ postea Nicomedia dicta est, grauiter vastarunt. Testatur & Eusebius Astacum vrbem ampliatam, à Nicomede Bythinię rege Nicomediam appellatam. Apud Volaterranū verò Astacus vrbis est in ora Asiæ minoris, sinumq; cognominat Astacensem, ab Astaco Neptuni, & Olbię Nymphæ filio. Strabo eam vrbem in Calcedonia statuit, atque à Megarensibus, & Atheniensibus conditam, his verbis testatur. Post Calcedonum sequitur litus, quod Astacenus sinus appellatur, qui Propontidis pars est. In eo condita est Nicomedia, dicta à nomine Regis cuiusdam Bythini, qui eam condidit. Multi enim eodem nomine vocati fuerunt, quemadmodum Ptolemæi, propter prioris claritatem. In ipso sinu fuit vrbs Astacus, quam Megarenses, & Athenienses H

Hist. 4. c. 2. *Lib. 5.* *Li. 5. c. vlt.* *Li. 7. c. 37. hist. eccles.*

A condidere, & postea Dædalsus, à qua sinus nominatus est. Deinde à Lysimacho diruta, habitatores eius Nicomediam à Nicomediæ conditore translati sunt. Apud Pollucem ἀστακὸς aurium, siue auricularum pars caua nominatur. Astacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis. Gammarum (cammoron habet Dioscorides) aconitum vocauere teste Plinio, quòd sit radice cammaro simili, hoc est Astaco, vt quidam volunt. Colora Latinè, Cammarus Calepino: qui ex Apitio hęc verba recitat: Vel Cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram vocant. *L. 27. c. 3.* *Colora.* *Lib. 2.*

SYNONYMA.

EPICHARMVS in Hebes nuptijs, quem Archestratus Astacum dixit, Carabum, id est Locustam esse declarat his verbis apud Athenæum: *Astacus. Carabus.*

Adsunt Colybdænæ, & Astaci quibus parui pedes,
Longaq; brachia, Carabos nuncupant. *Lib. 3.*

B Est tamen, vt subdit Athenęus, suum, peculiareq; genus Carabis, id est Locusti, Astacis, Caridibus, idest Squillis. Eodem authore Attici Astacum per o proferunt Ostacum dicentes, quemadmodum, & Ostaphidas pro Astaphidas. Epicharmus in mari, & terra, inquit: *Ostacus.*

Κόσταχοὶ γαμψώνυχοι, vertit Dalechampius:
Et curuis vnguibus Ostaci.

Astacorum vno in loco tantùm meminit Plinius, vbi inter Cancrorum genera eos numerat. Quocirca Gaza cùm non sciret quid apud Latinos vocaretur Astacus, vulgi nomen secutus Gammarum transtulit, vt notat Rondeletius, quamuis Gammari vocabulum antiquum esse non ignoret, citans hoc Martialis: *Li. 9. c. 31.*

Concolor in nostra, Gammare lance rubes.

Plinius: Aconitum, inquit, radicem habet modicam, Cammaro similem marino, quare quidam Cammaron appellauere. Vbi Franciscus Massarius Plinium Cammari nomine Astacum intellexisse putat. Zoographus Squillam, cùm Theophrastus radicem aconiti esse scribat, tùm specie, tùm colore similem καρίδι, idest Squillæ, sic enim legit, non καρύα, vt Gaza, qui nuci trastulit: neque σκαρίδι, vt Marcellus Virgilius, qui tamen rectè marinæ Squillę conuertit. Dioscorides aconiti genus alterum radices ait habere, ὥσπερ πλεκτάνας καρίδων μελαίνας, id est vt cirros Squillarum nigras. Auget hanc eius opinionem Athenæus, qui Squillarum species sic dictas fuisse veteribus Romanis his verbis tradit. Κάμμαροι, Cammari, Epicarmus in Hebes nuptijs: *Li. 27. c. 3.* *Aconiti radix qualis.* *Lib. 7.*

C

Præterea boca, smarides, aphyæ, Cammari.

Horum etiam Sophron meminit in mulieribus mimis. Est autem Squillarum species, & ita à Romanis vocantur, Eustathius in hoc Athenæi loco legit κάμμοροι, sic enim scribit. Κάμμορος fato suo, vel morte infelix, & miser homo. Significat autem hæc vox aliquando etiam Squillas, teste Athenæo, his verbis. Κάμμοροι καίτι (lege ἐστι) γένος καρίδων ὑπὸ Ῥωμαίων οὕτω καλούμενον. Et fortè (inquit idem Eustathius) vulgus inde corrupto nomine καβούρους dixit. Nos quidem Cammarum antiquorum Astacorum genus esse, quod alij Squillam fluuiatilem hodie nuncupant posteà probabimus. Dicuntur Ἄστακοι ex sententia Rondeletij, quasi ἄστακτοι, id est non destillantes, sed abundè fluentes: quòd tubercula plurima, tùm alba, tùm purpurea guttarum, siue lachrimarũ specie forcipibus inspersa habeant. Itaq; author Glossarij non bene καρίδες interpretatur Cammaros. Quidam Astacum Aristotelis Elephantum dici putant apud Plinium. Vulgò in Italia dicitur Gammaro, & Cambaro, & peculiariter is, de quo hoc capite in primis agemus, Gãmaro di mare. Venetus hunc Astase, corrupto quasi nomine ab Astaco, nominat. Galli, & Normanni Hormar. Illyrici Larantola, Mompelienses Langrous. Gillius Massilienses, ait, & Leonem & Astacum, ex Plinio diuersos pisces, vno eodemq; nomine Ligombaudos nominant: Idẽ Astacum, inquit, Græci, & qui accolunt Adriaticum sinum etiam hac ætate sic vocant. Eadem his verbis Bellonius. Astacum Massilienses, vn Ligumbault, Genuenses Lombardo vocant. Quin etiam Græcum vulgus antiquam Astaci appellationẽ adhuc retinuit. Constantinopolitani Liczuda, vel Lichuda appellant. Hispanicè Cammaron dicitur. Germanicè Humer. Polonicè Kakmorski. Hungaricè Rack. Anglicè à Creuyse of thesea. Nam Lopster Anglorum Locusta est, vt scribit Zographus, non Astacus: quanquam Eliota diuersis locis, Astacum, Locustam, & Leonem interpretatur à Lopster. Quidam apud Anglos *Odyss. α.* *Etymum.*

D

Astacum Crabbe fishe appellari scribunt. Sed hoc nomen nimis generale cùm sit, potiùs E omnibus Crustaceis conuenire censeo. Crabbe enim Crustata omnia apud Belgas, Germanos, Anglos, vt ab earum linguarum peritis accepi, dicuntur, priuatim tamen Cancer.

GENVS, DIFFERENTIA, DESCRIPTIO.

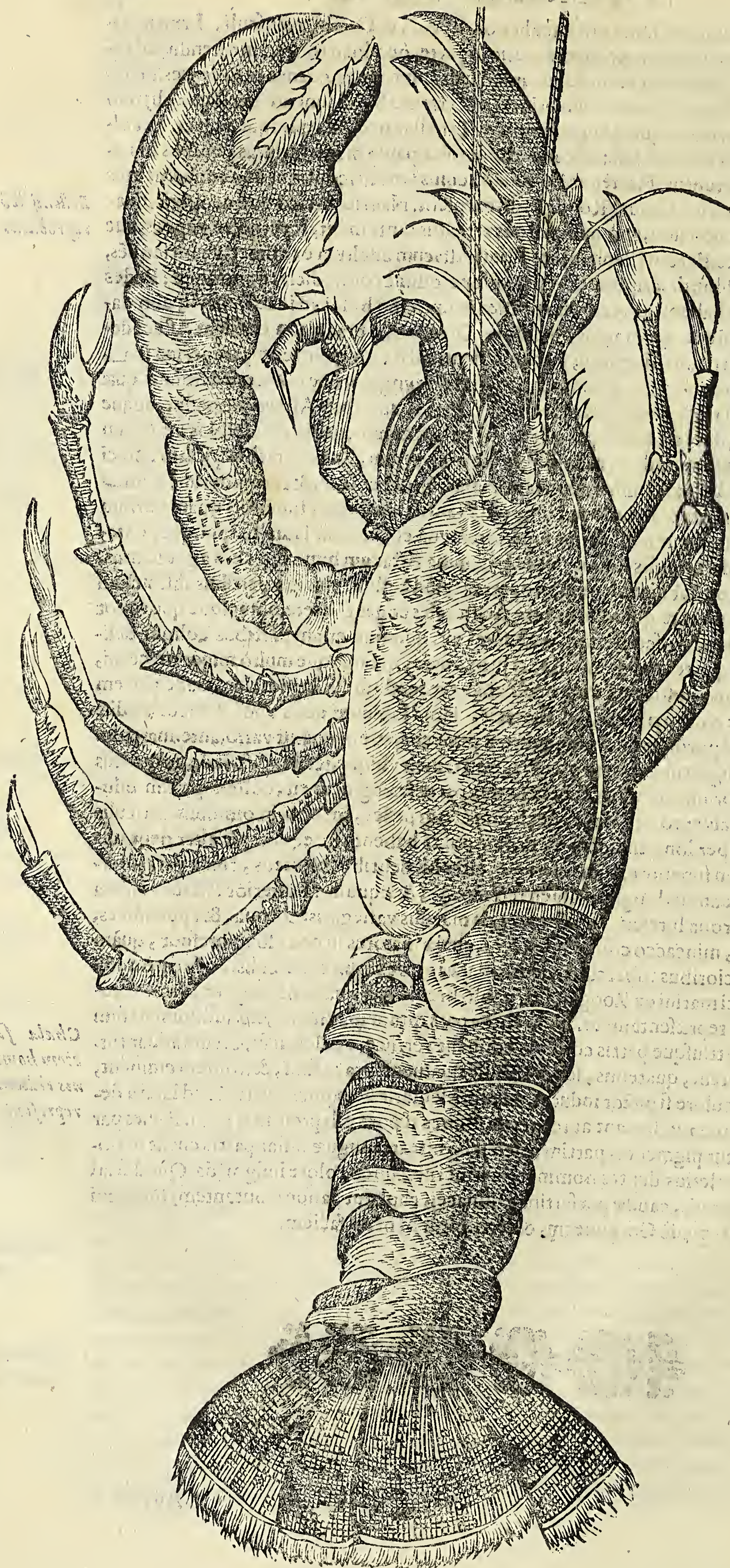

PLVRA sunt Astacorum genera. Differunt magnitudine, & loco. Ab ea alia minora, alia maiora, ab hoc quædam marina dicuntur, quædam fluuiatilia: quæ duo tantùm inuenio. Marinorum autem tria nouimus: maximũ; quod quibusdã Leo est, & Elephantus Plinij: minimũ, & quod mediã inter vtrumq; magnitudinẽ habet, generis sui nomine insignitum, & cuius hanc descriptionem nobis tradidit Aristoteles. Differt Gammarus à Locusta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atque etiam quibusdam F alijs discriminibus, quanquam non multis. Et paulò pòst: Gammaro, inquit, color, quod ex toto dixerim, nitet; nigrisq; maculis dispersis euariat. Pedes inferiores ad grandes vsq; dispositi octo, tum grandes ipsi longè maiores, extremaque parte latiores, quàm Locustæ habentur: sed non specie eadem, dexter enim suum extremum latum, & oblongum; & tenue habet: sinister crassum, & rotundum. Vterque tamen scissus in extremo, perinde vt maxilla tam infrà, quàm suprà dentatus est. Verùm dexter pusillos, serratosq; dentes continet omnes: Læuus primos serratos, intimos velut maxillares; scilicet parte inferiore quatuor, & continuos: superiore tres non continuos: vterque tamen partem mouet superiorẽ, ad inferioremq; astringit. Blæsus item vterque situ inferiore, tanquam nati ad capiendum, premendumque. Duo supra eos grandes habentur: alij hirtiusculi, paulò ab ore inferiores: mox branchiæ os circumdant, non sine hirsutia frequentes, quas assiduè mouet. Flectit, atque in os adducit duos illos hirtiusculos pedes. Surculi etiam graciles geruntur à pedibus, qui ori proximi habentur. Dentes huic quoque duo vt Locustæ, supra quos cornua breuiora, tenuioraque, quàm Locustæ. Quatuor item alia adsunt cornua, specie quidem duobus illis similia, sed tenuiora, & breuiora. Super hæc oculi constituti sunt parui, cras- G siusculi, non vt Locustæ maiusculi. Frons quasi quædam acuta, & aspera, supra oculos extat latior, quàm Locustæ. Denique facies acutior, & pectus latius quàm Locustæ, totumq; corpus mollius, & carnosius. Pedum autem octo numero pars scissa in extremo bifurcatur: pars definit indiuisa, quatuor enim bifurces sunt, reliqui quatuor simplices ex toto pertendunt. Quod aũt collum appellant, quinq; partium foris est: & sextum latius, illud situm loco nouissimo habetur, tabellis continuatum quinque, interiora verò in quibus fæminæ prius pariunt, quàm fœtum edant, hirtiuscula quædam quatuor continentur, quibus singulis spinæ singulæ breues, arctæq; eminent ad exteriora. Pectus corpusque totum læue est, non more Locustarum aculeatum, & asperum; verùm in pedibus magnis aculeos partis exterioris maiores esse manifestum est. Hactenus Philosophus, qui rursus subdit, alterutrum forcipem semper esse grandiorem, nec vnquam parem vtrumque visum fuisse. Hoc & alibi tradidit non sine ratione his verbis: Gammari soli non certum, sed alterutrum æquè, vt sors tulerit, forcipem habent grandiorem, tam mares, quàm fæminæ. Caussa cur forcipem habeant, quòd ex eo genere sint, quod forcipem habet. Cur alterum grandiorem incertè; quòd non integrum sui generis naturam tenet, sed ita degenerat, vt H quod ad aliud destinatum est, eo non eodem, sed ad gressum vtatur. Astacum sanè non nouit Cardanus, dum eum sine cauda depingit, cancrum constituens, cùm quid Cancer sit ignorasse videatur. Nam, vt contra eum dicebat Scaliger, si Gammarum, hoc est Astacũ vocat eum qui cauda caret, Cancrum dicet illud quod habet caudã. Cæterùm ad reliqua quæ suprà ex Aristotele attulimus, examinanda pergemus. Descriptionem hanc Astaci nobis exhibuit Bellonius, parum ab Aristotelis diuersam; Astacus à Carabo non magnitudine tantùm (est enim ille grandior) sed & ipso etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Astacus ex rubro, fuluoq; lucescit. Carabus blæsos, atque acuminatos anteriores pedes habet, Vrsæ marinæ modo, Astacus extentos, & forcipibus dentatos, partemque mouentes superiorem astringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Astacus gemina habet, sed paulò quàm Carabus minora: quibus eodem modo iter prætendit, intus concaua, sub quibus alia quoque eodem numero minora latent, ac tenuiora:

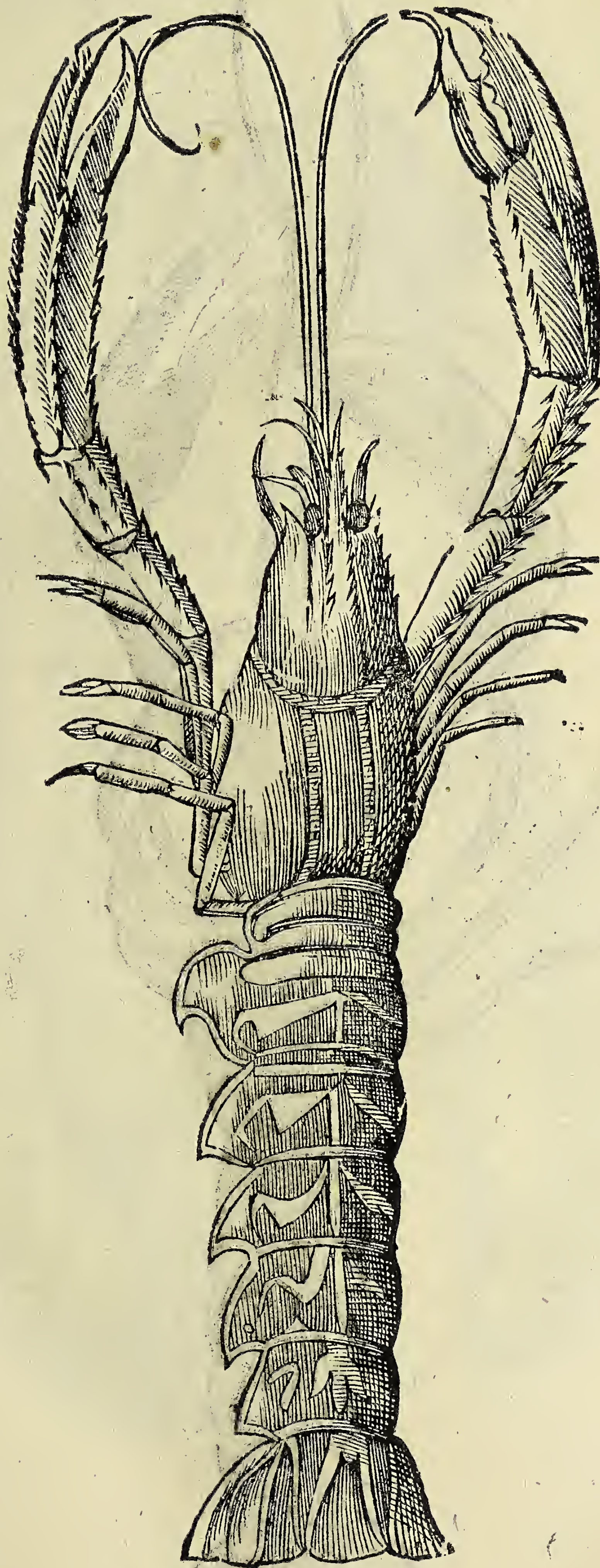
Hist. 4. c. 2. *Astaci communis descriptio.* *Color.* *Pedes.* *Dentes.* *Oculi.* *Frons.* *Vt à Locusta differat* *Collum.* *Pectus.* *Forcipes.* *De par. 4. cap. 8.* *Cardani error.* *Descriptio ex Bellon.*

A super quæ oculi constituti sunt crassiusculi, non autem, vt Carabi maiusculi. Læuem habent costam sine aculeis, præterquam anteriore parte, quo loco rostratam ostendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Astaci inter se, arietum more, cornua attollentes. Pedes vtrinque quatuor habēt, quorum duo priores in extremo bifidi sunt ad incessum: alij duo natatui magis inseruiunt, quàm apprehensioni. Tabellas in cauda quinque videas. In collo autem deinceps, hoc est vsque ad caudam pinnulas paulò magis hirsutas, quibus in natando commodè vtuntur. Hactenus Bellonius: cuius sanè descriptioni non conuenit eius icon, vt non sine ratione ipsum Rondeletius carpserit. Nam in Astaco quē depinxit, quaterni pedes bisulsi non sunt, imò nulli, sed oēs articulis tantum intercepti, & in vngues, siue πλῆκτρα desinentes. Et cùm Elephantum Plinij Astacum adultum existimet, vnam scribēs, eandemque vtriusque descriptionem esse, sibi apertissimè contradicit, dum inquit: Pedes vtrinque quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi ad incessum: alij duo natatui magis inseruiunt, quàm apprehensioni. Deinde duo brachia in eiusdem Astaci delineatione binis articulis, singulisq; forficulis denticulata nusquam comparent, sed illa sunt reliquis quaternis crassiora duntaxat, in singulos vngues, siue πλῆκτρα desinunt, quæ *Bellonij icō reprobatur*
B altera parte, vel serrata, vel hirsuta spectantur. Quare quod pro Astaco proposuit, neque Locustæ, neque Astaci formam aptè refert, sed potius commentitia res est. Nos verò cùm videamus apud nullum authorem hactenus extitisse veram, & accuratè depictam Astaci figuram, hanc quàm exactissimè depictam damus. Hic & colore, & forma optimè cum Philosophi suprà allata descriptione congruit. Nam thoracis pars superior, quam dorsum lubet appellare, itemque colli partes superiores, vnà cum caudæ lamellis quinque, exterius nigris, & liuidis maculis distinguntur. In summa Astacum hunc pro vero agnoscimus. Sed ne cuipiam hoc dubium moueat, propterea quòd collum eius sex partibus distinctum depinximus, cùm tantùm quinque habere Aristoteles cogat credere, omnesque quotquot hactenus de Crustaceis scripserunt doctissimi viri quinque etiam partibus collum delinearint; dicimus partem primam thoraci proximam, quandoque multò minorem cerni, quàm in hoc Astaco nostro, ita vt proculdubio credendum sit Aristotelem hanc partem non annumerasse colli partibus, sed thoracis. Huic subiunxi duos alios Astacos mediæ magnitudinis, sed prædicto minores; quorum prior corpore magis est vario, antennæ enim quæ satis sunt longæ, rubent, item brachia, non tamen vbique, sed hinc, & inde, ac medius
C præcipuè brachiorum articulus, thorax supina parte ferrugineus est, collum partim dilutè rubet, partim cinereo est colore, quali sunt etiam pedes, brachia in omnibus articulis aspera tubercula per longitudinem ex ordine posita habent, forcipumque alter dentatus vtraque parte tùm superiore, tùm inferiore, alter his dentibus priuatus, cuius pars inferna, & superna, quamuis longior, tamen recta magis, & æqualis. Posterior Astacus supina parte nigricat, prona lutescit, lateribus nigris maculis variegatis, cornua, & appendices, quæ ori prostant, mineaceo colore splendent, chelæ maiores in hoc, longioresque, quàm in priore, & paucioribus tuberculis, denticulatæ intus exiguis tuberculis. Postremò addidi Chelam Astaci marini ex Zoographo, paulò breuiorem quàm depingitur, faciem hominis ridiculam repræsentantem. Nam chelæ pars minor maximum, & aquilinum nasum refert: & quæ in vtriusque partis confinio eminent verrucę, oculos, si supercilia addantur. Superiorem partem, quatenus, seu cornicula quatuor supra nasum, & frontem eminent, cæruleo, aliouecolore si pictor inducat, ad repræsentationem pilei auriti, & ad latera descendentis ita tamen, vt lateant aures: retrò, & circa tēpora pili prominānt nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roseo fuco niteat. Linguæ instar partis chelæ maio- *Chela faciem hominis ridiculā representās*
D ris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint rubicundo colore insigniēda. Quod si cristam quoque è pennis, caudæ præsertim gallinacei, capi, aut pauonis nutantem, foramini summo indideris, planè Gorgoneam, & terribilem habebis faciem.

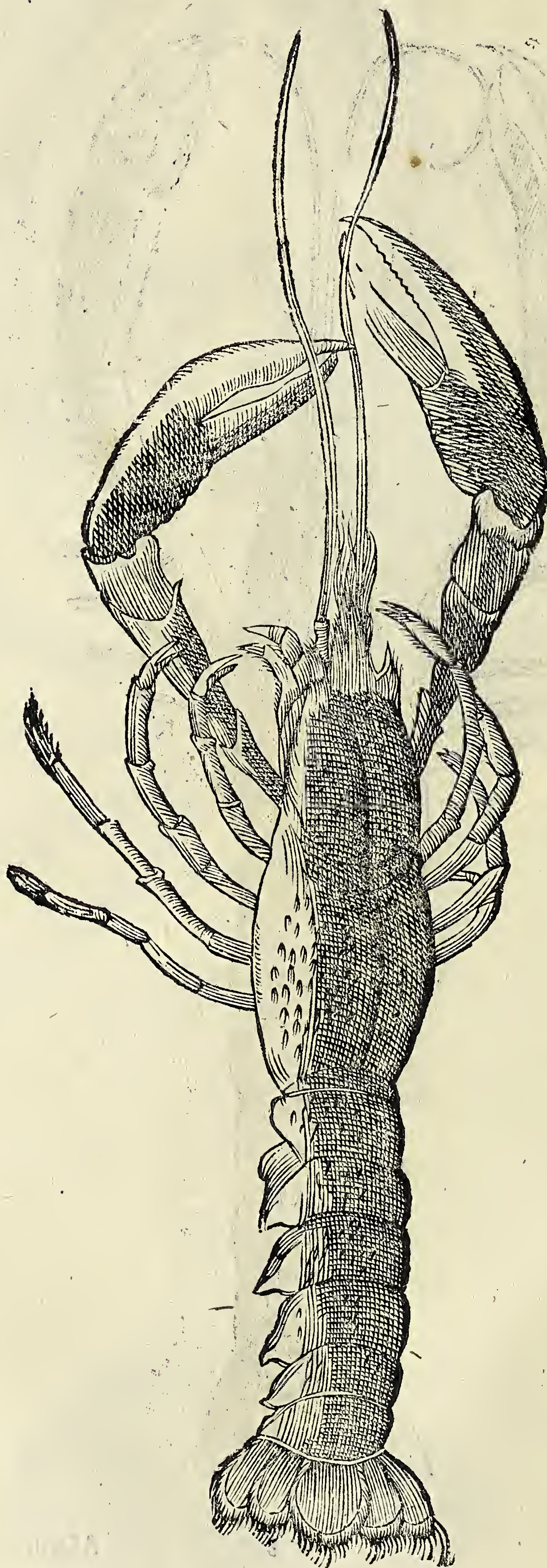

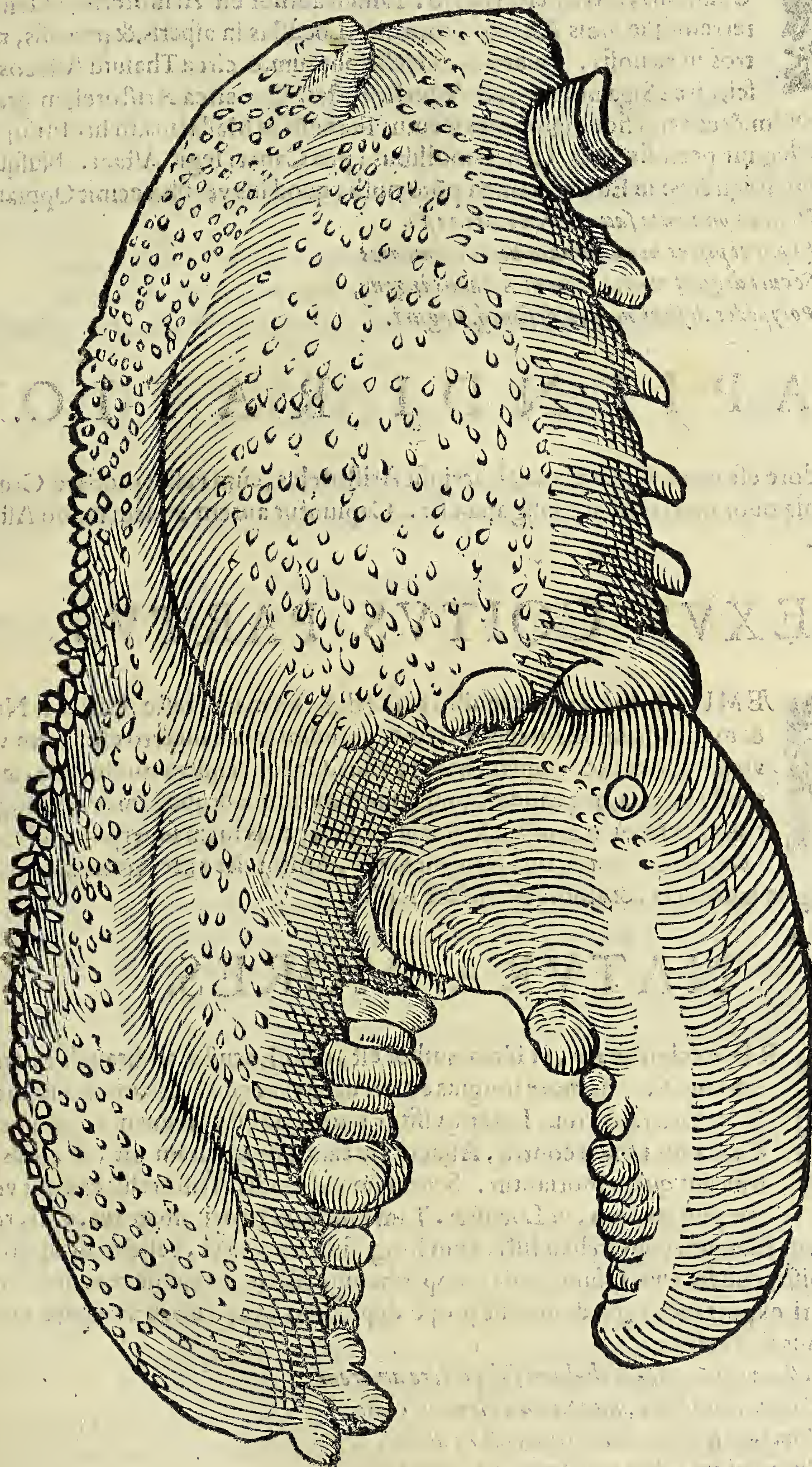
Aſtacus mediæ magnitudinis prior.

Aſtacus mediæ magnitudinis alter.

Chela Aſtaci marini ex Zoographo.

E

LOCVS.

ARABVS insidias faciens, atq; Astacus acer
In saxis habitant curuis,& pascua carpunt.

1. *Halicu.* Oppianus, interprete Lippio. Tamen author est Aristoteles, in leuibus
H.5.c.17. terrenisque locis Astacos prouenire,Locustas in asperis,& petrosis, neutros in cænosis. Quare circa Hellespontum,& circa Thasum Astacos nasci; circa Sigæum verò, & Atho Locustas. Quocirca Aristotelem grauissimum authorem,& cæteris fide digniorem secutus Franciscus Massarius,in his Plinij verbis, Locustæ degunt petrosis locis, Cancri mollibus; pro Cancri legit Astaci. Nusquam non in Oceano frequẽtes: in Euxino tamen põto nulli, quod his versib.cecinit Oppianus.

Noxia non Ponto sæua educantur in isto.
Et parui pisces nequidquam hostile timentes
Securi degunt vndis, procul Astacus ingens,
Polypodes desunt magni, desuntq; Paguri. F

CAPIENDI RATIO.

Hist.4.c.8. EOS odore escarum allectatos capi, scripsit Aristoteles, cùm vellet probare Crusta-
H.4.c.2. ta omnia odorandi facultate insignita esse. Capiuntur autem eodem modo Astaci, quo Carabi.

SEXVS. COITVS. PARTVS.

ÆMINA in hoc genere nihil planè differt à mare, teste Aristot. Nam, & mari,& fæminæ forceps alteruter grandior more incerto est: parem verò vtrumque neuter vnquam habere visus. Coeunt eodem modo, quo cætera crusta intecta, quę caudata sunt hoc est more quadrupedum retromingentium, vt fæmina caudam supinam exponat, mas suam superponat,& applicet. A bruma iam oua ferre incipiunt. Aristoteles ante Arcturum oua excludere: abigere iam cocta, & absoluta reddere scribit. G

NATVRA. MORES.

RE excipit mare, vt idem author est, cùm Locustæ ad branchias transmittant. Sine humore longiùs è mari deferri nequit. Quamobrem inquit Bellonius raro viuus Lutetię visitur, putrisque est antequam eò perueniat, Cardanus tamen contrà, Astacorum eam esse naturam ait, vt citius pu-
H.8.c.17. trescant quàm moriantur. Senectam, vt tradit Aristoteles exuunt vère, aut post partum, vt Locustæ. Tam sunt loci patrij amatores, vt si, teste
De anim. Aeliano, quem Astacum compręhendisti, cum longissimè exportes, relicto ibi signo va- H
8.cap.22. de ipsum cepisti, eodem eum ipsum, vnde compræhensus fuerit, arrepsisse reperies: si modò ita ex mari exportaueris, & deinde sic propè deposueris, vt ad mare adrepere queat.
Halicut.1. Quæ Oppianus sic cecinit:

Astacus immensum thalami sub pectore amorem
Condit sponte sua, nunquam de limine cedit,
Inuitum si quis piscem traducat in altum,
In propriam subito gestit remeare cauernam,
Et cupit, & quærit illo saltare profundo,
Ex quo piscator cymba, linoq; fugauit,
Non alios ponti non vult habitare recessus,
Non aliam quærit patriam, sed sæpè penates
Demissos repetit, consuetaq; saxa reuisit.

Sic dulcem

A *Sic dulcem patriam gentes cupiere natantum,*
Et pontum, & natale solum, quod stillat amorem
Illis, & pectus spargit dulcedine blanda.
Mortali generi patria quid dulcius extat?
Quid grauius misero, si longis finibus errans
Sit procul à patria vitam tollerare coactus?
Exilium, durumq; iugum perferre necesse est,
Externas inter gentes, ignotaq; rura.

ANTIPATHIA.

ASTACVS Polypum extimescit, vt ait Aelianus, proculdubio ex Oppiano, qui sic canit. *6. de animal. c. 22. Halieut. 2.*

Polypus insidijs, & duris Astacus armis,
B *Et murana ferox alterno marte domantur.*

Sunt eadem de Locusta dictà superiori capite ex jisdem authoribus.

HIEROGLYPHICA.

Amator patria.

POTEST per Astacum non ineptè designari amator patriæ, quamuis enim hic in peregrinis sit quandoque sedibus, proculque à patrio fumo, tamen veluti Vlysses apud Homerum:

Post varios casus, post tot discrimina rerum.

tandem in patrium reuertitur solum.

NVMISMATA.

C N Tarentinorum nummi cuiusdam æneì altera parte Neptunus Nereo insidet, dextera manu tridentem, sinistra scutum tenens, infra aurem Nereum Carabus, aut potiùs Astacus cernitur, suprà Nerei caput, & ante Neptuni pectus literæ NE inscriptæ, à tergore Neptuni ΤΑΡΑΣ, altera verò parte Tarantem Neptuni filium videre licet equo insidentem, infra cuius pedes duæ conspiciuntur litteræ, nimirum ΣΑ. Quibus omnibus significare voluerunt, Neptunum ab eis pro Deo tutelari coli, qui non modò belluis illis marinis dominatur, sed etiam omnibus, qui in ipso mari cõtinentur, piscibus vilioribus, Crustatisque etiam, Tarantem autem Neptuni filium ab altera parte excudi curarunt, quòd ipse nomen vrbi, ac fluuio imposuerit.

TEMPERAMENTVM.

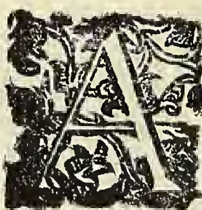
De salub. 15. c. 8.

D ON defuere, inquit Iulius Alexandrinus, qui calido temperamento statuere Astacos coloris argumento, quem ex coctura rubrum contrahunt. At qui in crusta tãtùm id, frigida quippe, sed cum terrestris alicuius parte, operati caloris qualitatem accipiens detersione multa, rubri id coloris aspectu manifestatur, vt in iride, vt in sanguine, vt hìc in Astacis, Crustaceisq; omnibus, vt in alijs omnibus, vnde detersus appareat in crustaceo tegumento calor cum rubore. At candor in carne suus, atque integer maneat. Hactenus ille. Frigidos verò, & humidos esse temperamento testatur Simeon Sethi.

E

VSVS IN CIBIS.

STACI omnes marini, tàm maiores, quàm minores carne prædura sunt prediti, vt Crustata omnia. Quocirca difficulter in ventriculo concoquuntur, tardeq; descendunt, ac ventrem reprimunt: At ritè confecti, & præparati non imbecilliter alunt. Simeon Sethi vix etiam concoqui posse ait presertim magnos: paruos enim faciliùs cõfici, celeriusq; descendere: caudas eorum (hoc est crura) difficiliùs etiam concoqui, crassiorisq; esse succi: idcircò cõdimentis calidis emendari, & ab eorum esu vinum vetus, & rubellum potari. Interest etiam vbi capiantur in Methymna enim optimi perhibentur. Nam Phyllius, siue Phrynicus, siue Aristophanes apud Athenæum in Vrbibus hæc dicit:

Polypodium, Sepiolam, Carabum, Astacum, Ostrea, Chamas,
Lepadas, Solenas, Musculos, Pinnas, Pectines ex Methymna
Deligite.

F

Qui autem magnos amat, ex Alexãdria portari curet, si propè eam degat. Sunt, inquit Cardanus, Astaci insipidiores, & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò vt in Scoria cùm ederem nullius pretij mihi viderentur. Fortè Cardanus non benè coctis, nec benè conditis vescebatur. Nam Matron Parodus apud Athenæum Astacum inter cæteros pisces lautiores, in Attico quodam conuiuio appositos ait. Mnesitheus assos elixis prætulit, & ideò clibano incoqui voluit. Non parum salsi habent succi, & minus tamen, quàm testata. Fiunt etiam hysitia ex Astacis. Eximuntur enim apud Apitium de sua testa, & in mortario conteruntur cum pipere, & liquamine optimo pulpæ, inde hysitia plassantur, & formantur.

Lib. 2. c. 1.

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

YMPANICIS Astacum rarò, & solius voluptatis gratia offerre iubet Trallianus. Podagricis quoq; prohibebitur, præsertim si ex pituitoso humore ortum ducat. Nam talem humorem ab Astacis generari idem Trallianus author est. In Cardialgia autem conuenire ait, quia non facilè corrumpatur, & acribus, mordacibusq; humoribus resistat. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, Squillas, & Cãcros interdicit, Astaco autem pro voluptate frui permittit. Plinius medicus de dysentericorum cibo tractans, ac de calore nimio, Ostracoderma, & Astagines optimi cibi esse tradit. Putat Bellonius per Astagines eum Astacos intellexisse. Ex eorum chelis nautæ salina sua conficiunt, in quibus sal in piscatione reponunt. Apud Belgas talis chelarum vsus est. Aedes cùm tam amplæ sunt, vt habitantes canthari, aut annuli ferrei, aut mallei pulsum vix exaudiant, itaque tintinnabula in his locis procul ab ostio sitis tabulato, aut muri eminentiori loco affigunt cum loro annexo, aut filo ferreo crassiusculo, per domus penetralia, si quæ sint obuia deducto ad ostium vsque, quo pertuso filo chelam Astaci, loco manubrij annectunt, quod apprehendit manu, cùm quispiam pulsare tintinnabulum cupit. G

Ad Cardialgiam.

DE LEONE, SEV ELEPHANTO. H

Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

EONIS vocabulum pro rege apud Græcos accipi non reperi vnquam, minorque quod scribit Isidorus: Leo Græcè rex interpretatur Latinè, eò quòd sit princeps omnium bestiarum. Est autem Leo animal quadrupes, omnium animantium ferocissimum, & generosissimum, vno excepto homine, præcipuè cùm colla, armosq; vestiunt iubæ, quod ætate accidit. Est etiam nomen sideris cœlestis apud Latinos, & Græcos, ex numero duodecim Zodiaci signorum. Serpens etiam quidam sic vocatur, alio nomine κεγχρίνας dictus Nicandro.

Rex Leo dictus.
Leo animal quadrupes quale.
Serpẽs leo.

A Nicandro. *Λέων* dicta fuit Elephantiaſis etiam apud Areteum; At λεοντοκρουνοφύλαξ, Leo frõtis cuſtos, dicta fuit Athenis ærea Leonis effigies ſuper fronte eo, ex quo aqua efferebatur, ἐν ταῖς πρὸς ὕδωρ δίκαις teſte Polluce, cui etiam λέων dicta fuit tremendæ ſaltationis ſpecies, ab Athenæo tamen inter ridiculas ſaltationes recenſetur. Denique λέων eſt nomen viri proprium, vt Latinis Leo. Similiter Elephantus quadrupes eſt omnium ferè animalium maximum, Europæ incognitum, duobus celebre dentibus, ex quibus opera fiunt eburnea. Significat ἐλέφας poculi genus apud Athenæum, item morbum apud medicos illum, qui Latinis lepra dicitur. *In Theriaca.* *Elephanti æquiuoca.*

SYNONYMA.

PLERÆQVE nationes, vt inquit Gillius, etiam nunc Leonem nominantes Aſtacum, arbitrantur Leonem eſſe Aſtacum. Maſſilienſes enim, & Leonem, & Aſtacum Ligombaudos nominant, & Itali quandoque vtroſq; B Leones, quamuis etiam ſint qui diſtinguant, maiorem Aſtacum hoc nomine appellantes. Plinius etiam ſeparatim de Aſtaco, & de Leone tractat: & Athenæus vtrumque diſtinguit, cùm inquit Aſtaco Leonem maiorem eſſe. Belgæ Leonẽ marinum appellant Ondocht. Neapolitani, inquit Gilius, genus quoddam Cruſtatorum etiam nunc Elephantum vulgò nominant: ſed hunc ne, an alium appellent, iudicare non poſſum, cùm piſcem non viderim, hæc ille. Platina à vulgaribus ideo Leonem pictum ſuſpicatur, quòd Leonis terreſtris animalis colorem, ſimilitudinemq; quandã habeat: quam cùm ego nullam in eo offendam, ita ob magnitudinem appellari putem.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ELEPHANTVM Plinij eundem facit Bellonius cum Leone, nec ab C Aſtaco grandi diſtinguit, vt ex eius hiſce verbis apertiſſimè declaratur. Plinius, inquit, Elephantum marinum ſic depinxit, vt eius delineatio Aſtaco planè conueniat. Inter marina, inquit, ſunt Elephanti Locuſtarum generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego verò pro pedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia vtrinque ſubſequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis, ſinguliſq; forficulis dẽticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt. Quamobrem adultum Aſtacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim, nam Aſtaci quãtò maiores exeunt, eò nigriores euadunt. Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs, quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam, & Aelianus eam deſcriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto. Oppianus. *Li. 2. aquatil. cap. 3.* *Leo Plinij & Elephantus idem.*

Τῶν ἤτοι χρυόεις τε λέων, βλοσυρή τε ζύγαινα.

Quod ſic Lippius vertit.

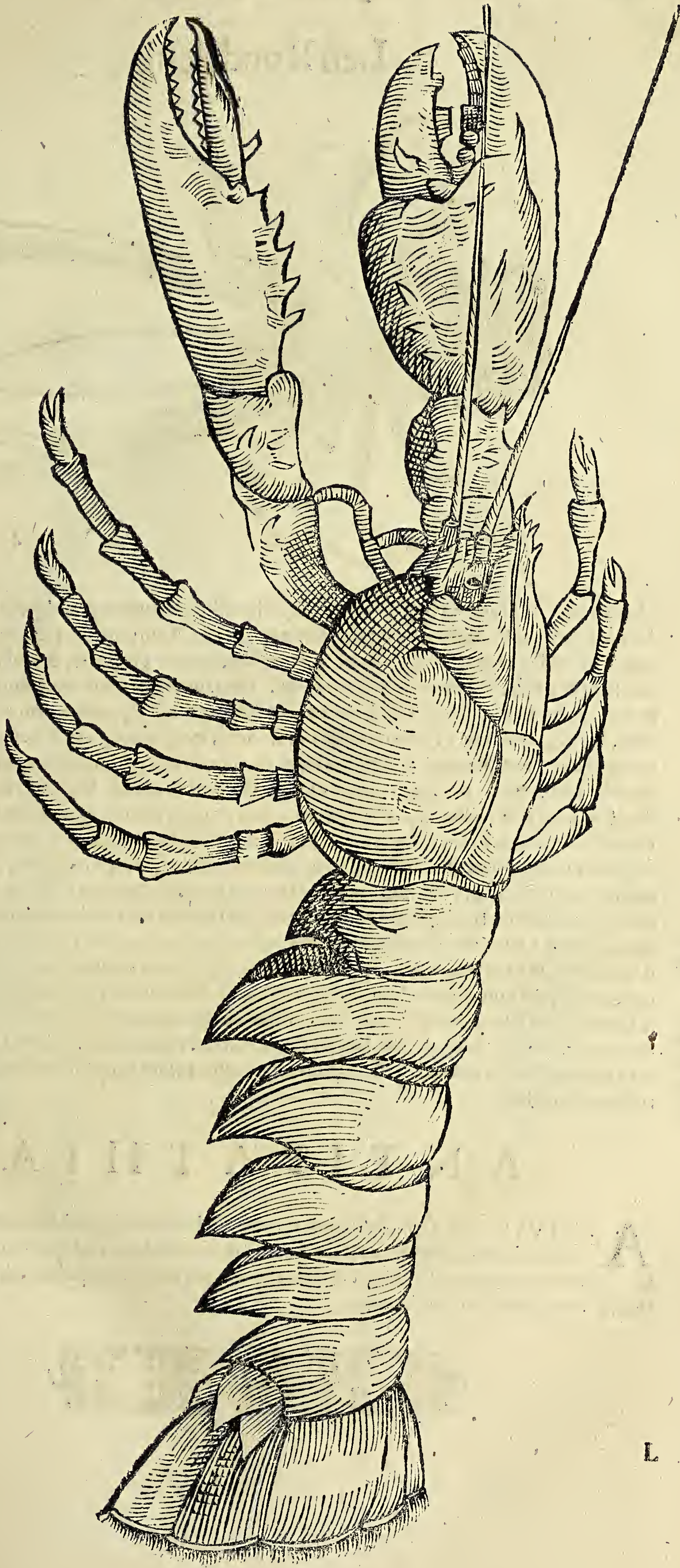
Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygena.

D Aelianus Leonem marinum Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui, ac gracili; brachiaque habere, tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cœruleo colore eſſe, ſubnigriſque diſtingui maculis. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem quem Elephantum; ac plurimum eos hallucinari, qui noſtra Eſcreuiſſas Leones eſſe putant; hæc Bellonius. Sed cùm verba Aeliani integra non adducat de Leone, imò quædam etiam omittat quæ ſcitu fore digna iudicaui, ea hìc ſubiungam: Marinum Leonem inquit, Locuſtæ ſimilem eſſe ſcio, præterquam quòd tenuior, & gracilior apparet, & ex aliqua cruſtarum ſuarum parte cœruleus (cæruleo colore eſt, & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius.) Ignauus eſt (νωθής) Forcipes illius maximæ, Cancrorum forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcatoribus benè peritis, membranas quaſdam habere dicitur appẽſas ex teſtis, & colligatas, ſub quas ſubiectæ ſint molles carunculæ, & teneræ, quæ Leonis adeps appellentur. Hactenus Aelianus. Iouius quoque Leonem Plinij ab Aſtaco non ſeparauit. Rondeletius verò quidem Aeliani Leonem, & Plinij Elephantum non diſtinguit: ſed Plinij Leonem, & Ele- *Lib. de animal. 14. cap. 9.*

phantum

Athenæus correctus. phantum diuerſos eſſe liquidò oſtendit, his verbis: Athenęus obiter tantùm ex Diphilo E
Leonem inter Malacoderma recenſuit, quo in loco pro μαλακοδέρμων perperam legitur
ὀστρακοδέρμων, vt ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδέρμων καρὶς, Αστακὸς, Κάραβος,
Καρκίνος, Λέων τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσιν. μείζων δ᾽ ἐστὶν ὁ Λέων τοῦ Αστακοῦ.
Ariſtoteles nullam omninò mentionem fecit. Plinius nominauit tantùm. Cancrorum
Lib.9. cap. 31. genera, Carabi, Aſtaci, Maę, Paguri, Heracleotici, Leones. Libro 32. cap. 11. notam addit,
qua à ſimilibus ſecerni poſſit: Leones, inquit, quorum brachia Cancris ſimilia ſunt, reliqua
pars Locuſtæ. Ex quibus verbis quiſnam ſit verus Leo, poſt longam, diligentemque omnis
generis Cruſtatorum inueſtigationem certò me cognouiſſe exiſtimo, qui cum minimè cō-
Leonis Rondeletij deſcriptio. temnendus, imò ſpectatu digniſſimus eſſe videatur, paulò fuſiùs qualis ſit exponam. Λέων
à Græcis dicitur, ita à Latinis Leo, à colore flauo, vt arbitror, quò coloratus eſt, dum viuit,
& è mari captus educitur, & quòd hirſutus ſit. Aſtaco corporis ſpecie affinis eſt, ſed bra-
chia longiora habet, forcipes tenues, & latiuſculos, quorum ſciſſura maior, quàm in vllo
alio Cruſtatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum, qui in Elephantis ſunt lo-
co, brachia villis veſtiuntur, & aculeata ſunt. Pedes tres, qui proximè brachia ſequuntur,
longiores sūt, aculeati, in calcaria terminati: vltimus exiguus, breuis, & tenuis, neque acu- F
leis, neque pilis munitus. Præterea ab Aſtaco dorſi aculeis differt, quibus cum Locuſta cō-
uenit. Vtrinque cornua duo longiſſima, tenuiſſimaq; habet, item alia in fronte breuia, in-
ter quæ vnum in fronte eminet acutum, neutra parte ſerratum: hæc ſunt oculorum pro-
pugnacula, qui cornei ſunt, & prominent. Corpus totum vndulatum eſt, inſtar panni ex
Cauda. hircorum, camelorumque pilis contexti, camelotum vulgò appellamus. Cauda perinde ac
in Aſtacis in pinnas quinque deſinit, ſed lineis magis diſtincta. Captus Leo circa Lerinum
inſulam (quę nunc inſula D. Honorati dicitur) nō procul ab Antipoli, ad me miſſus eſt. Hęc,
qui cum Plinij verbis conferet, ex brachijs Cancris ſimilibus, Locuſtæ corpore, Leonem
eſſe, quem depinximus, facilè iudicabit. Ex Cancris enim permulti brachia pro corporis
magnitudine longa habent, hirſuta, forcipata: corporis Locuſtæ figura longa eſt, cauda ex
Contra Bellonium Rondeletius. tabellis conſtat, dorſum aculeatum, quæ in Leone noſtro expreſſa ſpectantur. Non minus
abſurdè de Leone, quàm de Aſtaco loquitur author libri de Aquatilibus. Nam quemad-
modum Aſtacum adultum, à Latinis Elephantum dictum fuiſſe credit: ita Græcos Aſtacis
grandibus nomina immutaſſe, & Leones potiùs, quàm Elephantos appellare maluiſſe.
Nam Aelianus, inquit, eam deſcriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Ergo G
idem ſit Leo Aeliani, & Elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem eſſe
Plinij Elephantum, & Leonem? Sic enim ille concludit. Conſtat igitur Leonem eundem
eſſe piſcem quem Elephantum. Non vides Plinium hunc ab illo apertè diſtinxiſſe? Nam
cùm Plinius de Elephantis dixiſſet, paulò pòſt Leones ſubiunxit, & notam diuerſam ad-
dit: quorū brachia, inquit, Cancris ſimilia ſunt, reliqua pars Locuſtæ. Alius eſt igitur Pli-
nij Elephantus, alius Leo, quem hoc capite expreſſimus. Hæc omnia Rondeletius, ex qui-
bus vt dixi apparet, eum conſentire cum Bellonio, quod idem ſit Aeliani Leo, & Plinij
Elephantus: ſed alium eſſe Plinij Leonem, ab eius Elephanto manifeſtè declarat. Quid in
tanta controuerſia ſenſerit Cæſar Scaliger, nobis non aperuit eo in loco, vbi Cardanum
Exer. 245. docet, quot ſint Cruſtatorum genera, & quænam: ſed alio in libro ſuo nobis ſuam ſe de-
claraturum ſententiam eſt pollicitus. Prædicto tamen loco fatetur, ſe vidiſſe Aſtacū, cuius
brachium puerilis brachij magnitudinem æquaret. Ergo non magnitudine Aſtacum à
Leone, aut Elephanto diſtinxit, quemadmodum Diphilus apud Athenæum, qui Leonem
Aſtaco maiorem eſſe ſcripſit, ſed aut forma, aut nullo diſcrimine per Aſtacum, & Leonem
idem intelligens. Eſt apud me Aſtacorum genus inſigni conſpicuum magnitudine, qua H
à vulgari differt Aſtaco, & nonnihil corporis figura; planè à Rondeletij Leone, ſi eius ico-
ni, quàm noſtrę appoſuimus, fides aliqua ſit habēda, magis diuerſum, quàm ipſe Aſtacus,
cuius imaginem ſuperiùs ſpectandam propoſui. Is igitur Brunduſij captus, ad me miſſus
eſt ab Archiepiſcopo Brunduſino. Leonem vulgus adhuc ibidem vocat, eſt autem ma-
gnitudine tredecim palmorum: brachij dextri ea magnitudine, qua ſe conſpexiſſe refert
Iulius Scaliger, ſiniſtrum autem multò tenuius. Quod miror Rondeletium in ſua icone
non expreſſiſſe; niſi eius Leo hoc in ſe habeat proprij, vt eadem ſit vtriuſque brachij gran-
ditas, quod tamen in animum inducere nequeo, cùm ſit ex Aſtacorum genere, qui alte-
rutro brachio ſemper differunt. Erant etiam noſtri Leonis huius chelæ tuberculis interius
ab vtraque parte, tanquam dentibus munitæ, quæ in Rondeletij Leone deſunt. De colo-
re eius nil certi habeo quod dicam; quandoquidem cruſta eius tantùm exempta carne ad
me miſſa fuit, quę iucundè rubebat, vndè conijcio, coctam antea fuiſſe. Plinium, vbi Ele-

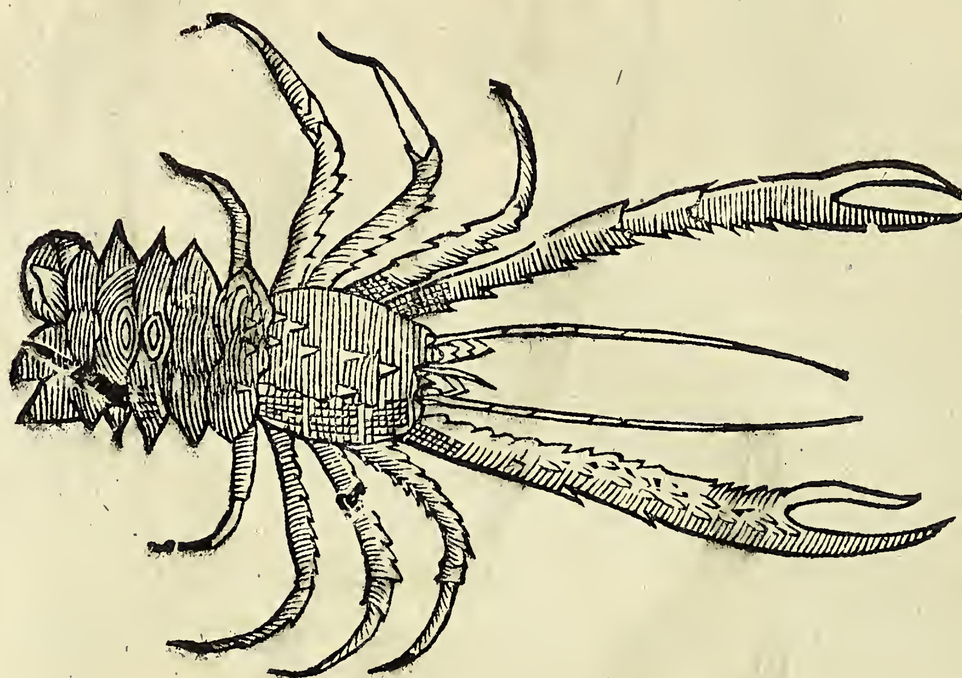
phantum

L

E

Leo Rondeletij.

F

phantum ſuum nigrum eſſe declarat, aliqui intelligere putant per nigrum violaceum colorem exſaturatū. (Nam κυανὸς Græcè de nigro, vt de Aethyope, & cæruleo, vt de mari dicitur) ſic violas nigras Virgilio dici. Iidem Aſtacos inde purpurei, & violacei coloris eſſe exiſtimant, rubere autem cùm ſunt cocti. Non ſupprimendos duxi duos alios Aſtacos, propterea quòd ſint Rondeletij Leoni valdè congeneres. Pedibus enim, ac brachijs differunt, itemq; cornibus. Nam hæc multo ſunt vtriq; longiora, ita vt vltra chelas protendantur. brachia quoq; & pedes craſſiores, tres vtrinq; pari ferè magnitudine, quippè poſterior dimidia parte minor eſt, quem pictor in ſecundo non expreſſit. Vtriuſq; etiam brachia admodū aſpera, imò aculeata præſertim parte interna, ſed prioris maximè hirſuta, & piloſa. G His adiungo Aſtacam marinum, quem Humer vocant Germani, ex deſcriptione ſeptentrionalium regionum Olai magni. Ingentem eſſe ſcribit, inter Orchades, & Hebrides inſulas, & tàm validum, vt hominem natantem chelis apprehenſum ſuffocet. Sed non probo quod pedes omnes biſulcos pinxerit, & caudam tabellis tàm multis conſtruxerit. In eadē tabula idem Olaus Magnus depingit Aſtacum duodecim pedum, qui deuoratur à monſtro marino, vt hìc conſpicitur. Forcipibus, inquit Gillius, firmiter Aſtaci, & Leones retinent, quidquid comprehenderunt. Cùm enim Maſſiliæ multas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Aſtacos cepiſſent, nauiculamque vbi huiuſmodi piſces captiui tenebantur, in litus expulſam reliquiſſent, & vulpes in eam ipſam ad exedendos Boopes inuaſiſſet, accidit vt hęc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piſcatoribus capta fuit.

Forcipium vis.

Vulpes pedibus aetē ta ab Aſtaco capitur.

ANTIPATHIA.

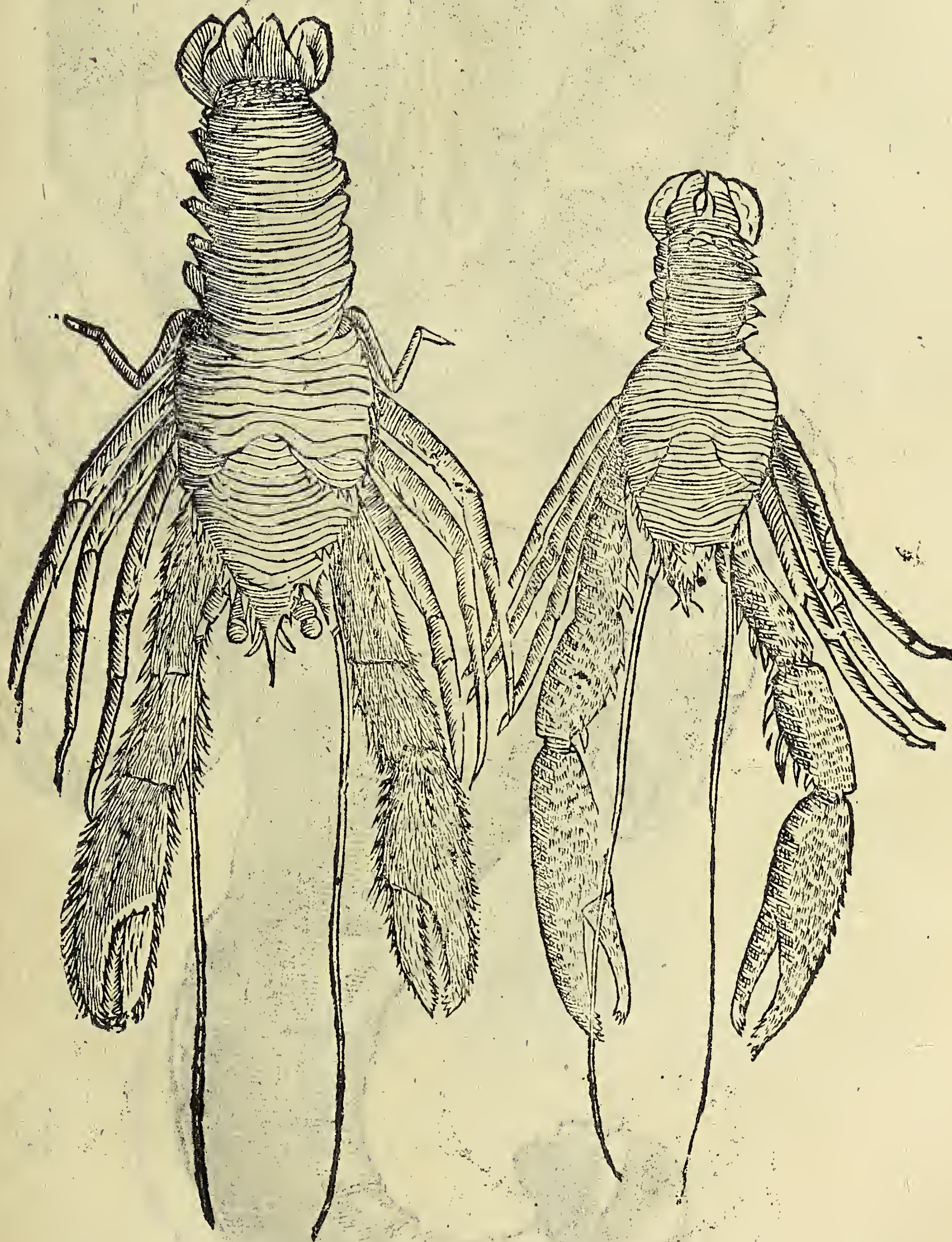
H

AVDIVIT aliquando Aelianus, terreſtrem Leonem ſummè timere marini Leonis aſpectum, abſurdum ſcilicet, ac formidabilem; ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem Leonem) marini extritarum cruſtarum puluerem in aqua bibentem, à ventris morbo liberatum iri.

VSVS

Aſtacus ſimilis pediculo marino.

Astacus marinus, qui hominem apprehensum suffocat.

Aſtacus duodecim pedum, qui deuoratur à Rhinocerote marino.

VSVS IN CIBO, ET ALIIS.

EFERVNT Leonem marinum à Belgis appellari Ondocht, propterea quòd à menſis amoueatur, nihilq; in cibo valeat. Apud nos tamen lautis apponitur conuiuijs: In furno enim admodum calido, ſine aqua, liquamine, vel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum, vt ſcribit Platina, carbonibus circumuallent, crebroq; voluant, ne comburatur: coqui item ex aqua, & aceto, vt Cancros fluuiatiles plus tamen coctura requirere, quòd craſſior ſit, & durior: Aiunt teſte Aeliano, adipem Leonis ad hoc ipſum homines adiuuare, vt ſquallidæ, & infuſcatæ faciei nitorem afferat. Cum roſaceo in vnguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliare, & venuſtum ſplendorem enitere facit.

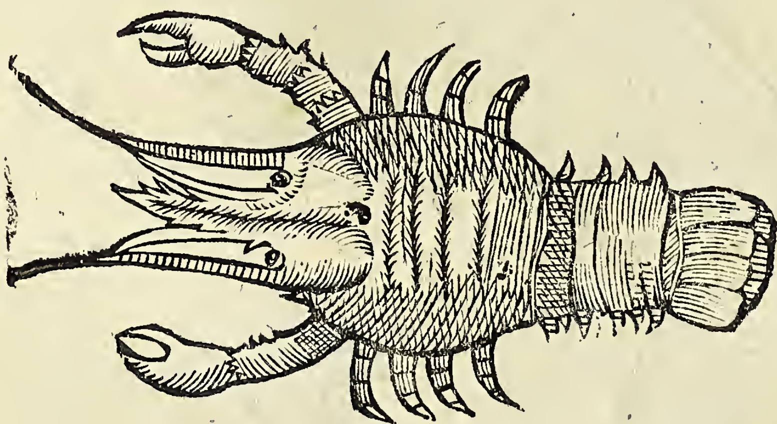
De anim. 14. cap. 9.

DE ASTACO PARVO MARINO RONDELETII. Cap. V.

STACVM hunc inquit, marinum paruum vocamus, vt à magno differat: vt etiam ab Elephāto, & Leone diſtinguatur, cuius ſolus quòd ſciam, Athenæus meminit Ex Oſtracodermis, inquit, ſunt Squilla, Aſtacus, Locuſta, Cancer, Leo: quæ eiuſdem cùm ſint generis, differunt: maior autem eſt Leo Aſtaco. Eſt Aſtacus hic ſemper paruus, nec ferè vnquam magnitudinem picturæ noſtræ ſuperat. Capite, & thorace eſt rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciſo, è capite eminet cornu latiuſculū, magnū ſi totū corpus ſpectes, vtrinq; ſerratum, inter oculos ſitum, quos recondit, & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa ſunt. Duo breuiora cornu ſerrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia. articulata. Chelam vtrinque vnicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam Vtrinque pedes ſine forficibus. Collum, ſiue cauda tabellis conſtat, & in pinnulas deſinit. Sub cauda appendices ſunt ouis reponendis deſtinatæ. Aſtaco huic viuo corpus rubeſcit, alioqui lineis cœruleis tranſuerſis variatum. Rarus, ac bonæ carnis eſt, firmioriſque quàm Elephas, melioris quàm Locuſta. Differt à fluuiatili, quòd ſit dum viuit, colore fuſco, corpore longiore, & ſtrictiore, cornu frontis latiore, & breuiore. hæc Rondeletius. G

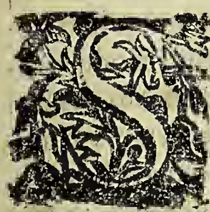
Aſtacus paruus marinus Rondeletij.

DE

A

DE CAMMARO, SEV ASTACO FLVVIATILI. Cap. VI.

SVNT qui Cammaron apud veteres nostrum Astracū fluuiatilem, quem vulgò vocant Gammarum, esse negent. Ab hac enim quæstione capitis initum sumemus, quam suprà promiseramus nos explanaturos, ac discussuros. Quid igitur erit κάμμαρον? nunquid Squilla est? Sic ex Athenæo docere videntur, quum inquit: Κάμμαροι καὶ τι (ἐστὶ) γένος καρίδων ὑπὸ Ρωμαίων οὕτω καλούμενον: id est. Cammarus appellatur etiam Squillæ quoddam genus à Romanis. Sanè vt dicam cum doctissimo Cæsare Scaligero, à Squilla parua Gammarus parum differt, si minus accuratè consideres. Diligentiùs intuenti recognoscetur Gammari rostrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus *Cammarō antiquorū num Gammarus fluuiatilis.*

B pro manibus vtitur, forcipati: Squillæ vniformes: Squillæ lamellæ latiores: ipsa tota compressior. Puto igitur Gammarum antiquis fuisse nostrum hunc fluuiatilem Astacum. Alioqui si is non esset Cammarus, nullo nomine ab antiquis designaretur. Non enim est Cancer fluuiatilis. Et Varro cùm iubet villaticis anatibus præberi Cammaros, de marinis intelligere non potuit. Et Galenus aliud fecit ab alijs omnibus nomen flexu diminutiuo, vt ab Astacis, & Squillis differret; enumerat enim inter Crustata ἀστακους, καὶ παγούρους τε καὶ καρκίνους τε, καὶ καράβους, καὶ καρίδας, καὶ καμμαρίδας. Non est igitur Cammarus Squilla, vt ex Athenæo quidam putant. Plinius quoque Cammarum à Squilla distinxit. Nam quodam in loco, vbi sex, & septuaginta piscium genera recenset, Cammarum enumerat, cùm postea Squillam eodem capite pronunciet. Non sunt etiam hac tempestate audiendi medici, qui Astacos nostros, fluuiatiles Cancros existimant, cùm Cancris sit corpus rotundum, teste Aristotele, & cauda non extensa, sed corpori applicata: Astacus verò sit corpore longo Locustis simili, quòd capite, collo, ac tabellis sit distinctus. *Lib. 3. de re rust.* *Lib. 3. de alim. facul* *L. 32. c. 21*

C

SYNONYMA.

IN fluuijs itaque istiusmodi Crustata, quę à marinorum Astacorum figura, Astaci fluuiatiles, Καμμαρίδες à Galeno, κάμμαροι apud Athenæum nominantur, proueniunt. Nam non benè apud eum Eustathius legit κάμμοροι, vt monui superiùs. Aristoteles ijs peculiare nomen non designauit, sed inter Crustata minutiora, quę nomine carent, posuisse videtur. alij Squillam fluuiatilem vocant: Romani, ac Veneti, Gammarellam, & fluuiatilem Gambarum, & Gammarum, quo postremo vocabulo Gaza in sua versione apud Aristotelem Astacum vocauit, Latinumque fecit. Hodiernis Græcis, Caranis, & Caranidia, à Caride nomine detorto, appellatur. Gallis Escreuisse. Flandris Kreuits: Anglis Creuis, Creuise, Crauyshe, sed marinum Astacum etiam Angli à sea Creuyse nuncupant. Proxima vox Germanica Krebs. Illiricè Kax.

D

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

RONDELETIVS nobis suum fluuiatilem Astacum sic descripsit. Corpore est rotūdo (terete, nā vt cylindrus, & globus, vel circulus differūt, ita teres, & rotundum. & ipse Rondeletius paulò inferiùs Cancros rotundos, Astacos longos esse scribit Zoographus) capite in cornu latiusculum breue, & acutum deficiente, sub quo latent oculi. Capiti præposita sunt cornua quatuor, duo breuiora, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili desinentia. Vtrinq; chela vnica est, aspera, denticulata, articulis quaternis cōnexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi sunt, & hirsuti, bini posteriores in calcar desinūt. Posterior corporis pars, quæ collum appellatur, sex tabellis cōstat, cauda pinnulis quinq;

media

media ſcuti formam refert,& articulata eſt: vtrinq; duæ communi articulo, poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum, vt in Locuſta,& Cancris. Carnis aliquid in ore,& lingua. Sub cauda appendices ſunt, in quibus oua reponuntur. Diligens etiam in ſuo deſcribendo fuit Bellonius. Nam probans hunc eſſe ex Aſtacorum genere, ſic inquit: Nam eius bifurca brachia duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes vtrinque forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diffinduntur. Caudam quoq; vt Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulaſq; in extremo quinas habet: ambobus (Aſtaco tùm fluuiatili, tùm marino) idem ferendi, & excludendi modus: iiſdemq; ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs, & externis partibus præditi ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porrò Gammari (fluuiatilis) ventriculum mutis vndecunque ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credunt: ego verò eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tàm miro artificio fabrefactus, vt etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis,& dentibus refertum. tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò vtrinque in Cammaris ſpiraculum, ſeu foramẽ ſub cortice ad latera oris videas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carciniæ nomine vocauerunt. Hactenus ille. In his in primis controuerſum eſt, num branchias habeat. Nam Ariſtoteles de Aſtacis marinis loquens non branchias, vt Gaza,& Rondeletius transferunt, ſed βραγχιώδη dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles: rectè VVottonus, veluti branchias. Sic enim ait Philoſophus: Hæ os circundant non ſine hirſutia frequentes, & aſſiduè mouentur. Τὰ βραγχιώδη τὰ περὶ τὸ στόμα δασέα καὶ πολλά. Ταῦτα δὲ διατελεῖ κινῶν. Ego, inquit Zoographus, cirros potiùs quàm branchias, aut βραγχιώδη has partes albidas dixerim. quid enim branchijs ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam, aut figuram, aut vſum. Motum dices ſimilem eſſe. Atqui verum nō eſt, quòd aſſiduæ moueantur. Aſtacum enim fluuiatilem cùm vitreo vaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem, & celerrimè, non tamen aſſiduè, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius Aſtaci, aut affectu, tùm rurſus quieſcere prorſus. Bellonius mollia laterum additamenta, branchias in eis appellat: Tot, inquit, branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia, nec intrà, nec extrà aquam moueri vnquam vidimus. quare alium earum eſſe vſum puto, fortè ne aqua introrſum penetret, vel ad motum progreſſionis, natationiſuè eis adiuuentur: non ad cordis, & caloris natiui refrigerationẽ: qui branchiarum in piſcibus ſanguine, & corde præditis vſus eſt, vt in terreſtribus pulmonis. Exanguia verò omnia in terra pulmone, ſic in humore eodem, & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeunte refrigerantur, extra aquam diù viuere nō poſſunt: Cancri verò plurimis diebus poſſunt. Ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim viuum ſeruaui nuper, menſe Octobri: aqua ſingulo, vel alterutro quoq; die mutata, in angulo zetę noſtræ calefactæ. Sed neque vt aquam ore acceptam reddant, dum cibum in humore capiunt, branchijs opus eſt Aſtacis. Vtrinque enim ad latera oris per foramina quædã aquam remittunt: vt in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Bellonius quoque obſeruauit. Ariſtoteles verò in libro de Reſpiratione, circa finem capitis vndecimi (vt nos diſtinximus) nec branchiarum, nec foraminum, ſatis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cùm ſcribit: Τὰ μὲν οὖν μαλακόστρακα, οἷον οἵ τε Καρκίνοι καὶ οἱ Κάραβοι παρὰ τὰ δασέα ἀφιᾶσι τὸ ὕδωρ διὰ τῶν ἐπιπτυγμάτων. paulò antè autem dixerat, quòd non refrigerandi gratia, ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt, eam admittant, vt & Cete,& Malacia. Item hiſtoriæ animalium 4. 2. Τὴν δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ (abundat hæc præpoſitio) τὸ στόματι πάντα τὰ τοιαῦτα. ἀφίασι δὲ ἐπιλαμβάνοντα (Gaza videtur legiſſe ἀφιᾶσι δὲ ἐπιλαμβάνοντες) κατὰ μικρὸν τοῦτον μόριον οἱ Καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ. Ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ Κάραβοι. Quæ Gaza ſic tranſtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt, ſed Cancri parte oris exigua ducta reſpuunt: Locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſę plures quàm cætera habent. Quaſi verò hauſtam orea quam aliundè Carabi, aliundè Cancri emittant: cùm in citato loco ex libro de Reſpiratione, vtroſq; eadem parte emittere clarũ ſit: quare hìc etiam pro οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic legerim, οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam conſtat eandem partem Ariſtoteli diuerſis nominibus, modò τὰ βραγχιοειδῆ, modò τὰ δασέα nominari. Hæc cuncta ſcitu digna,& noua ex ipſo Zoographo referre placuit. Mutim quoq; quæ ambit vndiquaq; ventriculum, non benè opinatur Bellonius eſſe hepar, quod tantùm ſanguine præditis animalibus datum eſt. Porrò de lapillis, quos in ſe continet Aſtacus, dubitatur quo hæreant in loco, quoque ſint numero. In magnis,& an-

notis

Lib. 2. de aquatil. c. 3

Hiſt. 4. c. 2

An habeãt branchias.

Ariſt. correctus.

Mutim nõ eſſe hepar.

Lapilli Aſtacorũ vbi.

E

F

G

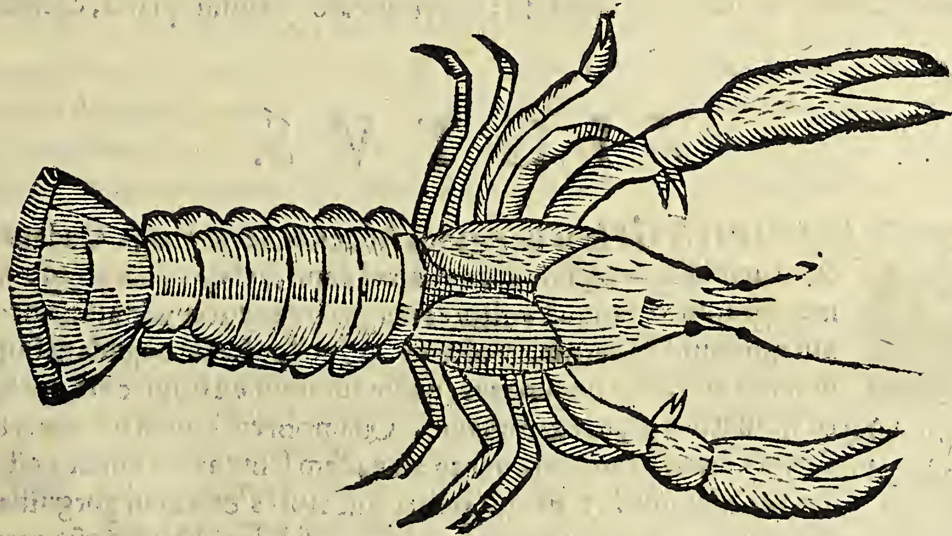
H

A nostis Astacis lapillum aliquando reperiri, in proximo supra forcipes articulo, audiuisse se meminit Zographus. Reperiuntur, inquit, Georgius Agric. bini lapilli globi dimidiati figura, in Cancrorum (sic Astacos vocat) fluuiatilium capitibus. Videntur illi summo ventriculo adiuncti. Cardanus lapides candidos gigni in oculis, cortice deposito duriore mollem induere, lapidesque tunc fieri maximos tradit, absumpta materia corticis in lapidibus. Crescunt eis, vt ait Albertus plenilunio globi dimidiati duo lapidum instar sub oculis interius, in fœmellis præcipuè, cùm suphar exuerunt. Germani vocant Krebsaugẽ quòd quasi formam habeant oculi, vel Krebstein. Hæc itaque sunt, quæ in Astaco fluuiatili conspici possunt. Quamuis autem non dubitem, quin eadem omnia in marino quoque reperiantur, hoc tamen loco dicenda erant, propterea quòd Astaco fluuiatili omnia quæ dicta sunt, ab authoribus adscribantur. Pergam nunc ad eius genera, quæ à recentioribus duo constituuntur, magnitudine potiùs, & loco, in quo degunt, differentia, quàm figura corporis. Minores vocant saxatiles, lapidosos Cancros Albertus, propterea quòd sub lapidibus degant, apud Germanos, & Heluetios familiares, dicti Steinkrebs, & Thulkrebs: parte supina albicant, prona nigricant; elixi non vndiquaq; rubescunt, sed partim albicãt. *Genera Astacorum duo. Saxatiles quales.*

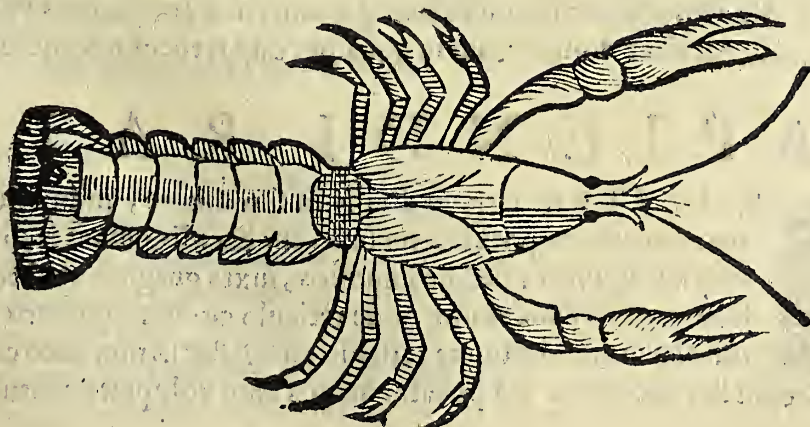
B Maiores nigriores à Germanis dicuntur Krebs simpliciter, ab Heluetijs Edelkrebs, hoc est nobiles, quòd in nobilium patinis sint frequentes. Hoc superiùs descripsimus ex Rondeletio, & Bellonio: qui etiam obseruauit in Pado captos rotundiori esse corpore, magisq; crenato quàm in Sequano, cuius dexter pes sinistro tenuior est. Ego duo aut tria horum fluuiatilium Astacorum obseruaui genera, si color discrimen faciat. colore enim tantùm differunt, & non alia quapiam quod sciam parte. aliud enim cæruleo, aliud ferrugineo, aliud obscurè nigricante colore est. Qui igitur primus depingitur, ferrugineo est colore, cum eo quem Zographus depixit, & maiorem Astacum appellat idem, si iconi fides sit habenda. Rondeletij icon ab huius differt in cauda, & corpore, quod latius, & breuius apparet in Rondeletij icone. Reliqua genera cùm eiusdem ferè sint magnitudinis, vnica icone ostenduntur. His adiungó iconem aliam quæ prona parte monstrat oua, vt collo annectantur.

Astacus fluuiatilis alius.

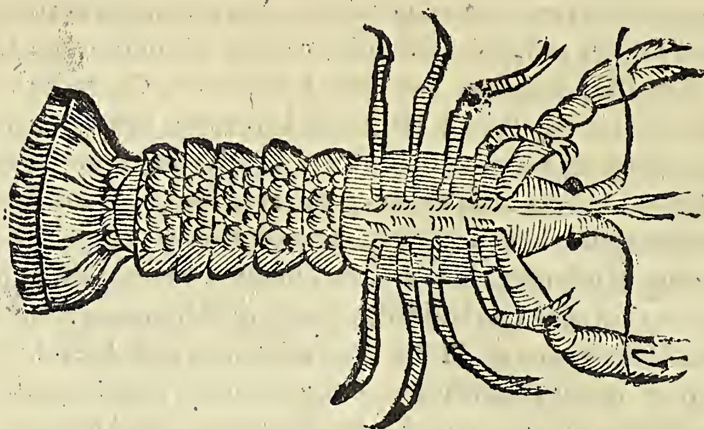
C

Astacus fluuiatilis alius.

Astacus fluuiatilis alius prona parte pictus.

E

F

LOCVS.

BIQVE in Europa sicubi nō desunt fluuij torrentes, riui aut lacus abundāt, tamen in Hispania, licèt nō desint flumina, inueniri negantur. In Gallia cōtra frequētissimi sunt, & maximi, maximè verò in Pannonia; vbi carri multi onerantur eis exportādis aliò. Viennæ Pannoniæ superioris supra triginta currus Astacis onustos non semel numerauit Iulius Alexandrinus in foro, quod ab hisce Gammarium vocant. Nouus Orbis dictus etiam minimè ijs caret: Quin optimos in fluuijs Americanis inueniri à nauigatoribus relatum est. Vtrunq; genus G
tùm saxatile, tùm quod grandius, & nobilius est, frequens est in Helueticis, & Subalpinis regionibus. Sed saxatile loca amat lapidosa: alterum verò grandius plana, & læuia, & terrena.

VICTVS.

ARCOPHAGI sunt hoc genus Astaci, & Scatophagi. Cadaueraque sectantur. Nā si in aqua, vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal submergatur, mox tanquā vultures magna frequentia adnatant, nec recedūt nisi quidquid sit carnis, arroserint. Quo spectaculo quidam inquit Rondeletius aliquādo commotus, quemadmodū ex boue cæso apes, ex equo Vespas, ita Astacos fluuiatiles gigni existimauit. Quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem sententia diductus est. Cancer fluuiatilis (ait Albertus Magnus) vt dicunt periti piscatores etiam in gurgustia (nassas) H
intrat ad lucium, & rodit eum. Cancri etiam lapidosi qui sub lapidibus degūt, carnes commedunt adeo, vt (quod Zoographus etiam est expertus) carnibus in Danubio alligatis nauibus, & in aquam suspensis adhæreat magna Cancrorum multitudo. Aiunt quidam animal esse amphibium, vesci herbis, noctu ad pascua exire, præsertim Iunio mense: ranas etiā appetere. Albertus: Cancer, inquit, lacte potatus, sine aqua multis viuit diebus. Zoographus, vt retuli, Astacum domi viuum in aqua per dies tredecim conseruauit.

De pis. flu. cap. 35.

CAPIENDI RATIO.

APIVNTVR virgulis diuisis in summitate, quibus intestina aliqua, aut ranarum corpora inserta sunt, aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfiguntur, ordine dispositis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare solent, denis duodenisue: inde reticulo circumit piscator, virgas singillatim eleuans, subiectoque reticulo cùm Astacus non adeo celeriter possit se explicare, decidit in reticulum. Ita piscator magna cùm voluptate centum aut ducentos

refert-

A refert domum benè robuftos, & viuaces, ac magnos. nam parui ad efcam fublimem non tam facilè accedunt: & vbi acceſſerint, antequam capiantur, excidunt. Alij plurimos fic capiunt: ranas decoriatas, ita vt cutis appendeat, infigunt baculis fiffis, & fic difponunt hos baculos per riuos, vt diftent à fe inuicem duarum vlnarum fpacio, aut circiter. Mox vbi acceſſerint Aftaci, eleuant baculos, ftatimque altero reticulum fubtus tenente decutiunt. Sunt qui, vt innumeros capiant, naffæ iecur aliquod imponant, in riui medio. Alij iecur vitulinum diffectum in aliquot partes oleo frigunt, & in naffa fufpendunt. Alij hircinum iecur benè affatum, camphora præparata (fic inuenitur in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omento vituli, vel ouis recenti circundant, & tabellæ alligant fecundum artem. Pica etiam inter cætera eos venatur, & fertur picam quandam ab Aftaco, quem fecum in arborem detulerat, collo compreffam ab eo perijffe.

SEXVS.

B MARES, inquit Albertus, in ea parte, qua corpus ad caudam continuatur fubtus, quatuor longas habent virgulas prominentes, quibus fæminæ carent. Cauda etiam maris rotundior eft, & planior, & fpiffior; fæminæ autem magis tenuis, & vacua, & lata, quafi compreffa. Et alibi, mares à fæminis non differunt: nifi quòd fæminæ membra maiora funt: & coopertoriorum, fiue tunicarum (tabellarum) in cauda, diftantia eft maior in fæmina.

COITVS. PARTVS.

EODEM autore in coitu mas primùm afcendit fupra dorfum fæminæ: ea verò mox fe fupinam vertit: atque ita mas coit cùm ea, confricando fe ad eam fine egreffu ouorum. Oua pariunt per anum, per quem etiam excrementa reddunt. Neuter verò fexus membrum habet, quod in coitu intret corpus alterius, fed per applicationem poitarum (meatuum) coeunt. Chriftophorus Encelius Saluendenfis ore coreprodidit. Cardanus iam exculfa iuncta corpori manere fcribit, donec excludantur fœtus. Idemque meminit minimos Aftacos caudæ matris adhuc adhærentes fe confpexiffe, quod etiam à Zoographo eft animaduerfum. Albertus ait: Oua fæminæ primò in corpore funt valde compreffa: deinde paulatim exeunt, & virgulis fub cauda curtis adhærent, donec complentur.

NATVRA.

TESTAS, feu cruftas, & hi fingulis exuunt menfibus: quo tempore lapillos in capite multo grãdiores gerunt. Hyeme latẽt menfibus quinque, nam eius frigore læduntur admodum. Cruftam autem veris tempore prodeuntes exuunt. Putant aliqui hiberno tempore eos quoque apparere, ac ad litora prodire: æftate autem recedere gregatim ad aquas optatas. Lunæ vim quoque fentiunt, quemadmodum Cruftata omnia, & Oftracoderma. Nam nouilunio admodum emaciantur, fiuntque excarnes, plenilunio contrà pinguefcunt, vt etiam vere, & autumno.

D

EMBLEMATA.

ALCIATI hoc eft emblema *in Parafitos*.

Quos tibi donamus, fluuiales accipe Cancros:
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimos ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adeſt.
Sic tibi propenſus ſtat pingui abdomine venter,
Pernicesq; pedes, ſpiculaq; apta pedi.
Cùm vagus in triuijs, menſæq; ſedilibus erras,
Inq; alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

TEM-

TEMPERAMENTVM.

TEMPERAMENTVM, inquit Michael Sauonarola, non inuenio ab authoribus determinatum. Sed quia ſunt de genere piſcium, & ſomnum inducunt, idque vehementer: iudico ipſos frigidos, & humidos, ita vt frigefaciant in primo ordine, humectent in ſecundo. Caſtor Durantes frigidos in ſecundo ſtatuit, humidos in primo. Sunt quidam, qui calidos putarint, quòd inter coquendum rubeſcant: quorum certè argumentum valde frigidum eſt. Color enim non indicat rei temperamentum, vt alibi me apud Galenum legiſſe memini. Deinde ſi indicaret, cruſtæ tantùm naturam oſtenderet, quæ cocta rubedinem contrahit, non autem partium interiorum, quibus veſcimur, & de quibus iam eſt quæſtio. Nec omnium fluuiatilium Aſtacorum cruſtæ coctæ rubeſcunt prorſus: nam qui inter ſaxa, lapidoſaq; loca habitant, cocti pallidiores ſua cruſta cernuntur. Coctione autē rubeſcunt cruſtæ: quia calor ignis partem terreſtrem in humido conſiſtentem deterget, dum in ipſam agit mediante humido. F

VSVS IN CIBIS.

PRÆTER Chelas, & caudam, nil in his eſt, quod comedas: atque ea cùm ob frigidam intemperiē, tum etiam duritiam, & craſſitiem malè audiunt. Quapropter non admodum concoctionem promouent, & longiore in ventriculo mora mandatis in caput frigidis, & humidis vaporibus ſoporē inducunt: cocta nihilominus ſatis nutriunt, & ſanguinem ſuccumq; non facilè diffluentem generant, & pituitoſum. Facilius autem digeruntur quàm marini, & melioris, ſuauiorisq; carnis exiſtunt. Vnde Cardanus ait ſe admodum delectatū in cibo fluuiatilibus, marinos verò abhorruiſſe ſemper. Caſtor Durantes:

In lib. 20. de ſanit.

Aſtacus, & molli carne eſt, & denique ſuaui,
Præditus, hincq; ideo perfacile excoquitur. G

Minores, qui inter ſaxa capiuntur, illaudati ſunt, commendatiores, qui ſunt maiores, & cocti rubeſcunt; viuos, ac recentes conſeruari aiunt ſi cnalibem appoſueris. Commendantur autem pręcipuè Martio, & Aprili menſibus: & magis creſcente luna quàm decreſcente. Reperiuntur aliquando in his intricatæ venæ albæ, Germani Neſtel hoc eſt ligulas vocāt; improbantur hi in cibis, vt omnes piſces ita affecti. Dum itaque coquūtur, non ſimplicem aquam deſiderant, ſed mixtam cum aceto, aut omphacio, feruentemq; vt caro eorum fluida firmetur, coquaturq; faciliùs: apud plurimos nobiles in Italia ſic cocti menſis apponūtur, cum acerrimo aceto, ſale & pipere. Tortam ex Gammaris tempore ieiunij hanc nobis deſcribit Platina. Ex Cammaris elixis quod bonum eſt, in mortario tundes. Succum deinde amigdalinum cum aqua roſacea per ſetaceum tranſmiſſum præparabis, aut ſi id non poteris, ius piſorum, aut cicerum alborum ſ ruabis. Paſſulas, & ficos quinque conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betæ parum incoctæ, minutatim concides: cinnami, zinziberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc, & benè tuſa cum ouis lucij, vt concreta meliùs coquantur, in teſtu benè vncto, ac ſubter, ſuperuè incruſtato, ad focum pones flamma procul, coctum ſaccaro, & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc eduliū lędit. Ex libro Germanico Baltaſſaris Stendelij coqui. Cancros (ſic nominat Aſtacos) in olla, vel in ſartagine coques (ſed in olla ſapidiores fiunt: faciliùs tamen aduruntur, niſi caueātur ſedulò) affuſo vino, vel aqua, condies ſale, & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens, cùm pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E Cancris ſerum, & coagulum: Cancellos paruos detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & vena caudæ media extracta, in pila tundes crudos; lac affundes, & colabis (vel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum) defundes in ſartaginem, & cochleari aſſiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis, vel punctis pulchrè variabitur. Lento igne coques; guttam aceti affundes, vt coaguletur. Tum in cribrum æneum fundes, modicè onerabis. De ſero iuſculum facies, & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis; cibus eſt delicatus. Cruſtatum fartura: Cancris elixis cruſtas, & chelas ſeparabis: & quidquid bonæ eſt pulpæ minutatim concides: modicum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum ouo permiſcebis: H

Torta.

& hac

A & hac fartura rurfus implebis cruftas,& in veru ligneo fuper craticula leuiter affabis: funt qui butyro frigant, id quoque leuiter. Addit & alios modos de pulpis cõtufis, quos omittit Zoographus. Sunt qui pulmentum de Aftacis fic fermè parent: Aftacos coquunt, terũt cum medulla panis cãdidi,& cum lacte amygdalino per fetaceum tranfigunt: agitant cum fex ouis, modicum aromatici pollinis addunt. Ius ex eifdem parat Bartholomęus Scappus hoc modo. Integros coctos aqua, vino, aceto, fale, pipere, in mortario tundit, addita aqua tepida, dein colat per fetaceum, hæc aqua erit rubicunda, eiufdemque cum Aftacis faporis, iufque vocatur, hoc luteum magis efficiunt caudæ, & chelæ Aftacorum Vere, & Autumno. Fiebat quoque olim garum ex Cammaris. Plinius: fic alex (hoc eft pifcofum falfamentum à fuo liquamine nondum feparatum) peruenit ad Oftreas, Echinos, Vrticas, Cammaros, Mullorum iecinora, innumerifque generibus ad faporem gulę cœpit fal tabefcere. Plautus apud Feftum in Nerita.

Pulmentũ. *Ius.* *Li.3. de re. cul.c.113.* *Garum ex Cammaris. Lib.3.c.8.*

Muriatica autem video in vafis ftanneis,
Bonam Naritam, Cammarum, & Tagenia,
Echinos fartos, Conchafq; pifcinarias.

B Videntur quoque olim hi in rubris fcutellis menfis fuiffe appofiti ex hoc Martialis verfu:

Immodici tibi flaua tegunt chryfendeta mulli:
Concolor in noftra Gammare lance rubes.

Si quis, inquit Georgius Pictorius, in vino fublimato in vafe Cancrum imponat, & accendat, ftatim rubefcet, quem deinde viuum, & rubeum, fpectaculi vice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet. Putat Zoographus melius effe, Cancrum filo ferreo, vel aliter tenere fufpenfum, ne vafis caliditate pereat, vel amburatur: quod aliquando factum vidit.

VSVS IN MEDICINA.

AD canis rabidi morfum, eandem omnino Aftacis fluuiatilibus facultatem, quam Cancris tribuere veteres, neque vnquam fefelliffe experientiam compofiti aduerfus veneni genus id de veteri defcriptione ex fluuiatili
G Aftaco medicamenti, ritè atque in tempore exhibiti vfu quotidie multo teftatum, comprobatumque effe Iulius Alexandrinus affirmat; qui in medicarum quoque facultatum aliarum, quarum non eft hic enumerandarum locus, vfus, inquit, experimur eofdem, reportamufque hodiè fæpe Aftacorum eiufmodi præparatione, quos nobis olim de Cancris prodidere authorũ fcripta. Hæc ille contra Rondeletium, & alios, qui non probant medicos, qui Aftacis eam vim in cibis, & pulmonum vitijs ineffe exiftimant, quæ Cancris: quoniam carne funt præhumida, diffipatu facillima, ac pauci nutrimenti. Sanè Leonellus Fauentinus carnem eorum cuidam ad phthifim mifcet. Electuarium ad ad marafmum, & phthifim ex defcriptione Bartholomæi Montagnanæ: Caudarum Cancrorum fluuiatilium præparatarum libræ dimidium: feminum intybi, acetofæ, fcariolæ, lactucæ, cuiufque drachma fefqui: nuclei pinei purgati vnciæ duæ: facchari fecundæ decoctionis vnciæ quatuor: mellis violacei quãtum fufficit, mifcentur. Ad talem aliqui commendant ius de Aftacis fluuiatilibus in plenilunio captis. Ipfos etiam Aftacos riuales, & fluuiatiles in cibo commendant: liquore arte chymica ex eis diftillato partes tabidas, macie, & atrophia cõfectas, illinunt, & perfricant. Tunduntur,
D inquit, Ryffius, Aftaci crudi cum fuis cruftis, & chymicis inftrumentis ad ignem lentum in vaporem foluuntur: qui denfatus in aquam colligitur, vtilis ad tabem, & atrophiam. Hafce præparationes nimis fuperftitiofas iudicat Alexãder Benedictus; quin per fe prodeffe admodum phthificis affirmat. In hectica febri etiam laudantur. Primo, inquit Gaynerius, in lixiuio bulliant, donec tefta eorũ poffit remoueri, deinde in aqua hordei coquãtur perfectè. Sed quoniam concoctu difficiles funt, fi in eadem menfa cum alio cibo fumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorum odor non amplius fentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur. Eorundem carnẽ ad antidota analeptica fecreta, ter lixiuio, vel aqua falfa fi lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut fero butyri coquatur. Decoctũ ex chelis, & caudis crudis è cortice exutis in aqua hordei empyemati cũ febre valida, addito faccharo plurimũ cõferre author eft Cardanus. Ad icterũ celebratur hoc ex Anonymo: Aftacis fluuiatilibus iuniolibus quinquaginta cõtufis exprime fuccũ: cui admifcebis tãtundẽ chelidonij, vel diftillati

Ad canis rabidi morfum. *Salub. lib. 15. cap.8.* *Ad phthifin.* *Ad Hecticam febrẽ.* *De fanit. tuen. lib.3. cap.57.* *Ad icterũ.*

ex eo liquoris: hoc æger quaternis haustibus ebibet: manè scilicet, ac vesperi sub somnũ per E biduum: deinde vtendum balneo sudatorio, de chelidonio similiter. Si vrina impediatur propter calculum, aut stranguriam, sic facies. Cancrum viuum in mortario teres, vinum affundes: sines ita per noctem: postridiè manè exprimes, & colabis, & propinabis partem superiorem, id est, puriorem, ægroto. Miscebis etiam in potu semina vrinam cientia; raphani, apij, vel petroselini, lithospermi; & nucleos persicorum in cibo dabis, ex incerto. Simile remediũ inuenit Zoographus commendari ad tenesmum, & prouocandam aluum. Cardanus tradit Astacorum horum cortices, cum pectore, & reliquo corpore in furno siccatos curare vrinæ profluuium, puto rectiùs vrinæ retentionem. Vnguentum ad partium corporis consumptionem, & atrophiam hoc describit Zoographus: Astacos fluuiatiles viuos cum iecinore vitulino tere, & læuiga: deinde cum olei oliuarum, & laurini, ana libra semis, vnguentum conficito. Ad clauos, & alia infixa corpori extrahenda: Adipem leporis misce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus, aut quidquid est subierit: ex aduerso autem tres, aut quatuor fabarum flores illiga: & per horas duodecim relinque. Remedium quod ad cephalæam efficacissimum putant, tale extat apud Alexandrum Benedictum. Cancrum fluuiatilem coctum diligenter tritum, refrigeratumq; F cum oleo scilicet curbitino, aut violaceo, aut rosaceo, naribus supponunt, vt olfactu iuuet. Ad periculosam linguæ, & gutturis inflammationem, quæ febribus aliquando superuenit, & exercitus epidemio malo sæpe inuadit, Germani à colore vocant die Bruni: remedia ex Astaco fluuiatili plurimuùm commendantur, fiunt autem ab alijs aliter, vt subscribemus ex libris Germanicis manuscriptis, interprete Zoographo. Primum est huiusmodi. Astacum viuum contusum cum aceto colando exprime per linteum. Purganda autem, & radenda lingua est, deinde spatulam ligneam inductam panno cocci colore, in succum illum intinge: sic linguam, & os perfricato. Secundum. Astacus refrigerat. hunc circa caput, & caudam euisceratum in pila contunde diligenter: & aquam inde linteo expressam, ore tenere ægrotum iube, ita vt collum sursum (retrò) ac deorsum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Astacos circiter decem viuos contere: & stillatitios liquores, intybi, rosarum, & papaueris erratici affunde, inde expressus succus viuum rubellum refert, eo linguam abluere, & diligenter, ac penitus gargarizare oportet: deinde etiam haustum eius mediocrem bibere. Linguam abstersam, & purgatam larido insulso per un- G ge, post horam, aut dimidiam quidquid viscidæ pituitæ insederit, rursus absterge, & succo Astacorum præscripto denuo laua. Mirè sanat, etiamsi crustæ densiusculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto saluiæ in aqua os diligenter collue. Deinde succum de Astaco viuo contritum expressum propina: & potionem para huiusmodi. Fungos de sambuco, & cerasa viscula (quæ acida sunt, & nigricant) sicca, aut recentia cum pauco alumine in aqua coquito, quæ colata bibi debet. Postremò os colluatur aqua pura alumine permista. Quintum. Saliua equi auenam, aut hordeum pasti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex Cancris viuis contusis humorem exprimes, eodemque rursus lauabis. Quod si viuos habere non potes, pollinem de Cancris aridis in clibano tostis insperge, postquam equi saliua ablueris. Anonymus quidam manuscriptus, quem citat Zoographus ad paralysin hoc scribit remedij genus: Pullum ciconiæ rostro sub alam inclinato suffocabis puluino imposito: deinde (incisum nimirum minutatim) in alembico rasario stillatitium ex eo liquorem colliges, & primùm membra paralytica decocto Cancrorum absque sale ablue, deinde liquore è ciconia collecto inunges: atque hoc alternis facere aliquandiu perges. Aiunt quosdam omnino resolutos, contractos, & claudos H huius remedij vi egregiè restitutos esse, neruos enim extendit, & dirigit. Cum mulieri mammilla ob lactis abundantiam suppuratur, & cancrosa fit ac perforatur, tum caro illa infecta, & partes vicinas exedens, hoc modo breui tempore curatur: Bufonem crassum occide quocunque modo, & ligno infixum domum portes, & in bilance ponderes, addasque eiusdem ponderis Cancros viuos, & in olla rudi vitreata, opertaque, & luto munita, ita vt in medio tantùm foramen exiguum relinquatur, vrito super pruna, mediocri calore non intermisso, & hoc cinere vtitor: ex Innominato. Puluerem de Astacis fluuiatilibus vstis infla aduersus vnguem oculi, sic enim in equo apellatur morbus. Puluerem ex oculis eorum cum aqua foliorum persici potum, post venam sectam Leonellus Fauentinus commendat ad pleuritidem notham. Lapillorum quoque magnus ad varios morbos celebratur vsus: hi cùm ex viuis, & recentibus eximuntur glauco, & sub cæruleo colore sunt, triti, ac poti, vt ait Albertus cordis roborare vires dicuntur.

Ad vrinæ retentionem. Ad calculũ.

Lib. 3. de san. tuen. c. 57.

Ad clauos extrahẽdos

Ad cephalæam.

Ad inflammationem linguæ, & gutturis.

Ad paralysin.

Ad Cancrũ in mãmis.

Lapillorum vsus.

Dentes

A Dentes infricatus ex eis pollen dealbat,& purgat.Idem cum fæce vini albi arida,vlceribus cauis pudendorum inſpergitur vtiliter. Carbones è tilia aceto reſtinctos cum eodem polline aliqui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu,& hæmoptoicis. Officula de poplitibus leporum cum lapillis Cancrorum(vt ait quidam Obſcurus) trita è vino bibuntur, vt prauos in ventriculo,aut alibi humores exſiccent. Videtur, inquit, Zoographus, & ad calculum renum promouendum,& album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores,& epilepſiam idem remedium per ſe, vel alijs admixtum profuturum. Nam Cardanus prohibere hos lapides generationem calculorum in renibus,ac genitos diſſoluere tradit.Vrinam mouent non in homine tantùm, ſed etiam in iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum vrticæ partem addant,& ad proliciendam vrinam propinent noctu è lecto,è ſtillatitio fragorum liquore, aut vino, aut aqua. Idem aduerſus calculum auxiliari promittunt. Puluis contra calculum, vt in libro quodam Germanico manuſcripto reperit Zoographus. Iecoris leporini vſti, apij, id eſt, petroſelini vulgò dicti: ſeminis aquileiæ, ſingulorum vnciæ duæ. Maxillarum lucij, nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lithoſpermi ſeminum, ſaxifragæ ſeminum;lapillorum de Aſtacis, Zinziberis albi, cinnamomi ſingulorum vncia. *Ad calculũ*

B Aniſi,coriandri,vtriuſque ſemiuncia,macis drachmæ duæ: ſaccari vnciæ quinque miſceantur. Ad lunaticos oculos equorum aliqui lapillos hos terunt, & melle exceptos illinunt, quod alij etiam ad cicatrices,& vngues oculorum in equis adhibent. Albertus oua eorum ad venenatos ſerpentium morſus commendat. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo,teſtas Aſtacorum tritas,oleo roſaceo excipe,& inunge. E teſtis Aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregiè ſiccantem. *Ouorum facultas.*

VSVS IN VARIIS.

ESCA ad piſces capiendos menſe Septembri commodè fit ex Aſtacis paruis,& teneris,vel caudis eorum,Extremis forcipibus Aſtacorum elixorum cutis affricata,rubeo colore, ſeu fuco tingit: ſed vergit ad croceum. Si Aſtacum mortuum in meatum aliquem talpæ impoſueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multò pòſt tempore fœtor omnis euanuerit.

C

DE ASTACO CARABOEIDE. Cap. VII.

FORMA quadam media eſt inter Carabum, & Aſtacum, quem Carabo ſimilem Aſtacum nuncupaui, ſiue καραβοειδῆ. Eſt autem pari magnitudine cum Aſtaco fluuiatili,aut paulò longior,colore cinereo ferè omni corporis parte, antennis quatuor, duabus longioribus, reliquis breuioribus; pedibus hirſutis, item chelis,ſiue forcipibus, qui vt Locuſtæ partem inferiorem breuem habent, ad quam ſuperior multò longior adducitur. Pedes duo priores chelis proximi tabellas in extremitate circum vndique ſerratas habent ad natatum faciliorem fortè vtiles, dorſo eſt leui, vt Aſtacus, aut Squilla, collo nouem tabellis conſtante, quarum tres priores ſunt ſine appendicibus, reliquæ eas habent. Lata

D eſt admodum cauda, & quinque pinnis conſtans.

DE GAMMARO TERRESTRI. Cap. VIII.

CRVSTACEI quoddam genus in terra latitat, maximè in India Occidentali, Cuaraſſas vocant, tam prope Gammarorũ formam, vt cùm effoſſum è terra conſpexiſſet Iulius Cæſar Scaliger,ac roganti quid eſſet,in ſepulchris inueniri alij dictitaſſent,à Gammaris abſtinuerit diù.

 E

DE SQVILLIS IN GENERE. Cap. IX.

ÆQVIVOCA.

SQVILLÆ gibbæ quãdoq; apud ſcriptores generis nomine intelligũtur, quòd & magnitudine ferè media ſint inter maiores, minoreſq;, qui Venetijs hodie ſimpliciter Squillæ dicũtur: & à Græcis hodiè Carides. Quare cùm Gillius Venetis Squillas quaſdam dicit vocari paruis Gammaris ſimiles: an rẽ acu tangat, alijs iudicandum relinquo: Græci, vt dixi, Carides dicunt, & Caramidia Bellonio teſte: quarũ color nigricat. Cæſar Scaliger tamen Squillã minimam ab Adriaticis generis nomine vocari ſcribit. Oppianus verò F
Lib.2.de aquat.c.3. etiã luporum piſcium à Squillis interitũ decantans: non alias quàm Gibbas intellexit, vt Rondeletio placet. Et quę medici veteres de Squillarum alimento tradũt, de Gibbis potiſſimùm accipienda putat. Quocirca quę hoc capite de Squillis dicẽtur, vel ad omnia Squillarum genera pertinent, vel incerto earum generi adſcribenda erunt. Nã à veteribus multa abſolutè proferuntur, quæ ad propriam quendam ſpeciem referenda erant, veluti maximè ad gibbam. Squilla præterea Latinis genus eſt bulbi à medicis frequenter ſatis vſitatum, σκίλλη Grecis dictum. Καρίδες ab Hierocle in Hippiatricis Græcis nominantur abſceſſus quidam; Ruellius Squillares furunculos interpretatur. Athenæus refert ex Epho-
Lib.3. ro, vrbem circa Chium inſulam καρίδες dictam fuiſſe, quòd ibi multæ naſcerentur Squillæ, καρίδες præterea oppidum Stephanus agnoſcit, quod in Phrygia ait fuiſſe. Καρὶς idẽ quod καρία, ſeu καρινὴ ſeu καρινή Euſtathio, qui ſic inquit: Ἡ δὲ καρία καὶ καρὶνη λέγεται, καὶ καρὶς δὲ. Caris quoque Galliæ fluuius Gregorio Turonenſi. Cher hodiè. In Legerim ſe exonerat. Squilla vulgò Bononiæ Campana vocatur.

SYNONYMA. G

Lib.32. c. vlt. APLINIO in piſcium catalogo nominatur Scylla: vbi Squillam legere mauult Zographus, quæ Græcè καρὶς dicitur: niſi reuera Scyllæ nomine monſtrum aliquod marinum intellexerit, cùm Phorcum quoque Deum marinum in eodẽ catalogo recenſeat. Sed de Scylla monſtro plura dicemus alibi. Gaza Ciceronem ſecutus, & Plinium καρίδα vertit Squillam, & τὸ καρίδιον (qua voce vtitur Ariſtoteles) Cicero Squillam paruam. Obſeruandum eſt primam voculę καρὶς ſemper produci: vt apparet in carminibus Oppiani, & Archeſtrati, & multis ab Atheneo citatis verſibus. Vnde nõ ſine ratione aliàs κουρὶς & κωρὶς dicitur, vt Sophroni in Mulieribus.

Scyllæ monſtrum.

Proſodia καρὶς vocula.

Vide pulchras Couridas, vide Cammaros,
Vide amica illas aſpice, vt rubent, vt leues, & hirſutæ ſunt.

Ita quoque Epicharmus in terra, & mari: Couridas phæniceas vocat. Idemque in Logo κωρίδας dixit hoc carmine: H

Aphyas ſimul, & flexuoſas κωρὶδας:

Simonides verò:

Thynnis Loligo: gobijs κωρὶδες.

Lib.3. Etymon. In Caride penultimam Attici corripiunt, & proportione quidem cõgrua, vt cenſet Athenæus, quia vox illa ἀπὸ τοῦ κάρη, id eſt, à capite ducta ſit, quod Squillis maiuſculum eſt. Vatrinus quoque, & Euſtathius à capitis magnitudine dici putant, fortè ex hoc Athenæi loco. Quemadmodum itaque à voce γραφὴ, id eſt, pictura, vel ſcriptura deriuatur γραφὶς, ideſt ſtylus, vel penicillus: & à βολὴ id eſt, iactus, βολὶς id eſt, iaculum; ſic à κάρη καρὶς fingi probabiliter admodum conijciunt. Alibi etiam Euſtathius inter exempla ἀντιγραμματισμοῦ (vbi nomina, vel diuerſas, vel eaſdem res ſignificantia, litteris tranſpoſitis conueniunt, vt χλὴ, χολὴ) καρίδα quoque & ἀκρίδα ponit: & ſanè cõuenit ei cũ Locuſta, quòd ſimiliter ſaliat. Scarus piſcis, vt & Scaris (σκάρος ὡς ἡ σκαρὶς) à verbo σκαίρειν, qđ eſt ſalire, ſaltare) dictus

Scarus piſcis vnde dictus.

A dictus eſt Athænæo, & Euſtathio. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina Scarus, & Scaris, ſicut perca, & percis; niſi potiùs legendum ſit *καρὶς* id eſt Squilla: nam ea quoque à verbo *σκαίρειν* ſic dicta, s initiali abiecto videtur teſte Varino, idque magis Zoographo placet, quàm vt Scaridem quoque piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non extet. Apud poëtas iota, ſiue media ſyllaba frequenter producitur. Eubulus in Orthanne.

Καρῖδα καθῆκα κάτω κατεσπασ' αὖθις
Squillam humi depoſui, & retraxi poſtea.

Idem in Iaelmo:

Ωρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι
Πηδῶσι κυρταί, id eſt.
Saltabant, vt Squillæ ſuper prunis
Gibbæ ſaliunt.

Plura alia eiuſmodi, apud Atheneum legere eſt exempla, in quibus media ſyllaba *καρῖδος* producta cernitur. Sed in ſoluta oratione (vt Ariſtotelis, & Athenei libris) eam ſyllabam acui reperies, cùm producta circumflecti deberet, genitiuo tantùm plurali excepto. Solius
B Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, profert Athenæus:

— — — — *πλὴν*
Ἅπαξ ποτ' ἐν φαίακος ἔφαγον καρίδας
— — — — *præterquam*
Semel aliquando in Phæacis ædibus Squillas comedi.

& aliud eiuſdem in Populis:

Ἔχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθλητίνης, id eſt.
Faciem habens Squillæ punicæ.

Reddit quoque Athenæus, cur mediam corripuerint Attici, rationem hanc, quam ſolus Iſaacus Caſaubonus aſſecutus videtur: Apud Atticos quanta eſt dyſſyllaborum in is deſinentium prior: tanta eſt in illorum obliquis media ſyllaba. vt *βολὶς βολίδος*: *γραφὶς γραφίδος*: contrà *ψηφὶς ψηφῖδος*, *κρηπὶς κρηπῖδος*. In *καρὶς* priorem corripiebant Attici. Vnde quid ſequatur clarum eſt, at illi poëtæ, qui priorem in ea voce producebant, mediam quoque in obliquis neceſſariò longam ſtatuebant. *Κουρίδες*, *καρίδες* Heſychio. Colybdenæ nomine Epicharmus (vt Nicáder vult) pudendum marinum intelligit, Heracli- *Colybdenæ.*
C des in Opſartityco apud Athenæum, Squillam. Squillæ nomen Veneti, vt dictum eſt, Gibbæ ſimpliciter tribuunt: Burdegalenſes verò Crangę. Cammarum Romani olim ſpeciem vnam Squillarum appellabant, vt placet Athenæo: poſteriores ad multa Cruſtata Locuſtarij generis hoc nomen tranſtulerunt. Nam & Aſtacum fluuiatilem ſic nominant Itali, vel potiùs Gammarum, & Gammarellam: & Squillam gibbam Maſſilienſes Carambotum: Romani Gambarellam: & ſimiliter paruam fluuiatilem, vt Bellonius ſcribit: quam alij Gambarozolam: Galli Prouinciales Caramot: vt Crangonem iidem Caramote, quam Itali Gambaro di mare, vel Caminarugiam appellant. Germanicè, inquit, Zoographus, Squillas omnes Meerkrebslein rectè appellabimus, ſiue ſimpliciter, ſiue cum differentia Sonder Scheren id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani, & Friſij, & Hollandi Squillæ ſpeciem quandam paruam vocant Garnat, Gernard, Gernier: Garnole, Gibbam, vt putat idem Zoographus: quàm Bellonius Lutetiæ Gueruette vocari ait: pro quo fortè ſcribendum Guernette, vt à Germanis ſumptum ſit id nomen, non corruptum à Gallico Cheurette, vt ipſe Bellonius putat: Licebit autem hoc etiam vnius ſpecie nomine abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillam inter-
D pretatur à Schrympe: Zoographus ab Anglis accepit à Schrimpe ſpeciem eſſe Squillæ, vel Cammari maiorem: & aliam minorem, quam vocant à Pran: aut fortè contrà, non enim ſatis meminit.

Cammar' quid olim Romanis.
Aſtacus fluuiatilis.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO. E

Lib.4. de par. c.8. *Squillæ,& Cācri differentia.*

QVILLAE, teſte Ariſtotele, à Cancrario genere differunt, eò quòd
caudam habeant : ab cruſtario verò, quòd forcipe careant; idque, quo-
niam plures habeant pedes: eò namque redundantia illa abſumitur. Pe-
des autē obtinent plures, quòd magis ad nandū, quàm ad ingrediendum
ſint ſuapte ntura propenſiores. Græcè ſic legitur. Αἱ δὲ καρίδες, τῶ
μὲν καρκινοειδῶν διαφέρουσι τῷ ἔχειν κέρκον : τῶν δὲ καραβοειδῶν, διὰ το
μὴ ἔχειν χηλας: ἀς ὀκ ἔχουσιν διὰ τὸ πλείους ἔχειν πόδας : ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἐκεῖθεν ἀνήλω-
ται ἄυξησις. πλείους δ' ἔχουσι πόδας, ὅτι νευςικώτεραί εἰσιν ἤ πορευτικώτεραι. In his verbis
Gazæ error Gazæ translatio pro καραβοειδεῖς, non rectè habet cruſtarios, librariorum nimirum la-
Lib. 4. de par. cap.5. pſu, nam cruſtarium eſſe, omnibus cruſta tectis conuenit; quare Locuſtaceos verterim,
vt & ipſe Gaza alibi vertit, quod cùm hoc in loco non conuenire putat Zoographus,
aſſerens Locuſtas etiam forcipibus carere; quamobrem, inquit, Latinè Aſtacorios finga- F
mus licet, fallitur. Habent enim Locuſtæ forcipes, quemadmodum ſuo loco ex multis lo-
cis Ariſtotelis comprobauimus. Deinde hæc verba ὅτι νευς ικώτεραί εἰσιν ἤ πορευτικώτεραι,
Ariſtoteles correctus. inuerſa eſſe apparent, legendumque; ὅτι πορευτικώτεραι εἰσιν ἤ νευςικώτεραι. idcirco enim
inquit plures pedes habent Squillæ, quoniam ad incedendum magis, quàm natandum
comparatæ ſunt. Hoc & res ipſa indicat, & verſio Gazæ: & Michaelis Epheſij in ſcho-
lijs verba hæc. τὰ δὲ λέγει ἔχειν πόλλὺς πόδας διὰ τὸ μᾶλλον, lege ἧττον vel οὐ μᾶλλον,
vt & Gaza vertit, & ex ſequentibus apparet) νευςικὰ ἔιναι ἤ πορευτικά. εἰ μὲν γὰρ ἦσαι
Quid ſquillis propriū. μᾶλλον νευςικώτερα, εἶχεν ἂν ὀλίγους πόδας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλόν εἰσι πορευτικα, ἔχουσι πολλοὺς
πόδας. Rondeletius proprium Squillis eſſe ſcribit carere chelis, harumque vice brachia
An chelas habeant. maiora pedibus habere. E contrà Bellonius nequaquam audiendos cenſet, qui forci-
pibus carere Squillarum pedes exiſtimant. Conciliari fortè poſſunt cum Ariſtotele, eumq;
inſequente Rondeletio, ſi hunc dicamus chelas propriè dictas, quales Aſtaci ante cæ-
teros habent, Squillis negare: Bellonium verò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribue-
re, non quòd maiores, & propriè dictas anterius chelas habeant. Indicæ ſanè Squillæ, te-
Hiſtor. 8. cap.vlt. ſte Aeliano, in Gange fluuio chelas maximas habent. Color Squillis non ſemper idem, G
Color. nam, vt author eſt Ariſtoteles, nigreſcunt vere, poſtea albedinem ſuam recipiunt. Cor-
Cornua. nua etiam habent, eaque Oppiano teſte acuta, & in ſummo capite poſita. Aelianus acule-
um acutiſſimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas, ſerræ modo habere ait: Rondeletius
Oppiani verba de Squillis ſuo aculeo lupos piſces interimentibus interpretatur peculiari-
Lib. 11. c. 37. ter de gibbis. Nam quæ minimæ ſunt, inquit, cornu carent. Cruſta fragili, vt ait Pli-
nius, incluſis, oculi rigent. Locuſtis, Squilliſque magna ex parte ſub eodem munimen-
Oculi. to præduri eminent. Inteſtinum quoque eis, veluti Locuſtis, & Aſtacis, rectà in caudam
Inteſtinū. finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt. Nunc pergam ad genera. Tria hæc re-
1. de animal. c. 30. cenſet Aelianus, ἑλείους ſiue paluſtres, & quæ algis victitant; πετραίους ſiue ſaxatiles,
quæ tertiæ ſunt. Sunt hæ partim à victu, partim à loco ſumptæ differentiæ, à quo & aliæ
Gammari, & Squillæ paruæ diſcrimen. marinæ, aliæ fluuiatiles dici poſſint. Nam quem ego Aſtacum fluuiatilem, & Cama-
rum nuncupaui, alij Squillam fluuiatilem vocant. Sed quænam ſit inter eum Gāmarum,
& Squillam, præcipuè minorem, cui alioqui, quàm alteri alicui generi ſimilior eſt, dif-
ferentia, nos his verbis docuit Cæſar Scaliger: Sanè, inquit, à Squilla parua Gammarus
Exercit. 243. parum differt, ſi minus accuratè conſideres. Diligentiùs intuenti recognoſcetur Gam- H
mari roſtrata facies, Squillæ mutila. Gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus
Magnitudine differūt. vtitur, forcipati, Squillæ vniformes: Squillę lamellæ latiores, ipſa tota compreſſior.
Hæc ille. Iam proſequamur. Magnitudine quoque differunt: Sunt enim & magnæ, &
Squillæ Indicæ quales. paruæ, quas Gambarettos in Italia vocant, & maiores rurſus non ſemper eadem magni-
tudine: ſed omnium maximæ exiſtunt Indicæ, vtpotè Locuſtis maiores, & forma diuer-
ſa. Harum enim, teſte Aeliano, quæ ex mari veniunt in Gangem, forcipes maximas
Lib. 16. de animal. cap. 13. habent, & tangentibus aſperæ ſunt, quæ verò ex mari rubeo in Indum excidunt, læues, au-
dio habere ſpinas (ἀκάρθας cruſtas, vel dorſa læuia) ſed oblongos, & implicatos ab eis
dependentes cirros, & forcipibus carere. Differunt itaque hæ Squillæ Indicæ non tantùm
De ſan. tuen. 3. ca. 58. magnitudine, ſed & forma corporis totius. Cardanus autem fluuiatiles à marinis ſola
magnitudine differre aſſerit; ſed fluuiatiles vbi coctæ ſunt, ſubfuluas eſſe. Ariſtoteles
Hiſ. 4. c. 2. tria Squillarum genera recenſet, κυφὰς, hoc eſt, gibbas, κράγγονες, crangones vertit Gaza:

A &paruas, quæ nunquam maiores fiunt. Rondeletius species plures facit, quia ad tres superiùs prædictas referri non possunt omnes. Nam Squilla lata, quæ tum cælata, tum glabra est: præterea quæ μάντις dicitur, nulli rectiùs, quàm Squillarum generi attribui potest, vt postea explicabitur. Neotericorum doctiss. Cæsar Scaliger, confusa admodū cùm videret Squillarum genera apud authores propter multitudinem, ea duo summa constituit, ad quæ non modò quæ tradidit Aristoteles, sed quæ etiam cæteri omnes recentiores doctissimè reduxit. Squillarum species, inquit, summæ duæ, vna vulgari Gammaro similis, ab eo ijs discreta notis, quas suprà ponebamus, sed maxima: Astacum æquat magnitudine: alicubi etiam superat; quemadmodum scribit Athenæus. Vrsa hæc est Aristotelis. Vbi enim porrecta iacet, vrsi corium extensum repræsentat. Altera ab hac non nisi magnitudine differt, & lineamētis quibusdam, quibus tessellatæ lamellæ pictæ sunt. Hæc est κράγγη Aristotelis. At enim Crangen, & gibbam æquè vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata sit, in Gibba verò, acuta, Secunda Squillarum species tres continet modos quasi formarum quosdam. Vix enim alio, quàm magnitudine differunt. Omnes gibbæ sunt, Idcirco à Philosopho dicuntur κυφαί. *Exerat. 245.* *Crāge Aristotelis.*

B Omnes Locustæ similiores, si frontis spectes cuspidem, quàm supradictis Squillis. Omnibus pinnata cauda pinnis latis, dempta media; est enim hæc, vti dictum est, acuta. Maxima in nostro hoc Oceano, minima etiam è Garumma excipitur canistris: Ciuadam Vascones ob exiguitatem vocant, idest auenam. pugillatim enim deuorant, sicut auenam veterinæ. Hæc etiam in mari agitat; nec rubescit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Mediæ magnitudinis Gambarellus appellatus ab Istris. Hæc Scaliger, quem putat Zoographus per Crangen Rondeletij Squillam cælatam intelligere, quam autem mediæ magnitudinis Gambarellum ab Istris nuncupatum scribit, Gibbam dici alijs simpliciter. Itali quidam etiam minimam Gambarellum vocant. Præter prædictas Squillarum Species Mantis est Rondeletij. Item καρίδιον siue Squillula Conchis quibusdam inhabitare solita, de qua inter Cancellos, vti etiam de ea quam σκύλλαρον Aristoteles, Gaza Squillam paruam vocat. *Squilla gibba.*

LOCVS. VICTVS.

C PARTIM in dulcibus aquis, partim in marinis, ac salsis degunt: aliæque in locis palustribus, quas ἑλείους nominat Aelianus, aliæ propè saxa, vt quæ petrææ ob id dictæ sunt. Oppianus.

Carabus insidias faciens, atque Astacus acer, *Lib. I. Halieut.*
In saxis habitant curuis, & pascua carpunt.

Et quia imos frequentāt scopulos, vbi multa sunt Cōchylia, inde Horatius.

Affertur inter Squillas Murena natantes.

Murenę enim eadem loca amant, vt autor est Oppianus. In mari rubro, inquit Theophrastus, diffractis lapidibus intus innati apparent pisciculi, & Squillæ, & alia quædam animalia: quamquam existimo non viuos pisces in hisce saxis apparere, sed tantùm eorum imagines, vt in alijs quibusdam saxis diffractis diuersas rerum effigies in meo musæo licet conspicere, & inter alia Chamam tam perfectè innatam saxo, vt quis eam arte sculptam iuraret. Quocirca de hisce figuris in saxis naturaliter insculptis intelligenda est hæc Theophrasti sententia. Maiores Squillæ profundiora amant loca, minores magis propè litora degunt. Indicum mare prope Gangem maximas alit, quas suprà descripsimus *Lib. I. de pisc.* *L. de pisc.* *In saxis varias esse figuras piscium.*

D ex Aeliano. Abundat Oceanus Germanicus, ac Gallicus Squillis, quanquam non, tam magnis, & nostra maria Tyrrhenum, & Adriaticum. Magnas circa Iasum celebrat Archestratus parandi obsonij ingeniosus artifex, sed eiusmodi multas in Macedonia, & Ambracia hoc carmine.

Ην δέ ποτ' εἰς ἄσον Καρῶν πόλιν εἰσαφίκηαι,
Εν δὲ μακεδονίᾳ τε καὶ Αμβρακίᾳ μάλα πολλαί.
ἀρίδ' ὀυμεγέθη λήψη, σπανίαι δὲ πρίασθαι.

Quæ sic vertit Iacobus Dalechampius:

Si quando Iasum oppidum Cariæ tu accesseris,
Prægrandem Squillam accipies: emere cupientibus rara hæc inuenta est.
At in Macedonia, & Ambracia perquam multæ.

Locus quidam καρίδες dictus fuit quòd ibi multæ reperirentur Squillæ. Viuunt Ostreorum carnibus. Aelianus quasdam algis vesci prodidit. *I. de Animal. c. 30.*

CAPIENDI RATIO.

SQVILLIS inescandis vitulinum fel cum farina, oleo, & aqua misce, & placentulas facito: quibus tandem in escam vteris: ex eodem etiam pharmaco mandens, inspuito in aquam, piscibusque frueris: Tarantinus.

ANTIPATHIA. NATVRA.

CVM labrace perpetuum gerunt bellum, vt autor est Gaudentius Merula. Eduntur à Phycide, & lupo, contra cuius astutias, & voracitatem natura ipsas muniuit pari sagacitate, vt eum vincant. testatur id Aelianus his verbis: Lupus piscis à Squillis superatur quanquam piscium (vt ita dicam) maxima vorago est. Lupi igitur cùm circa paludes maris degant, Squillis quoque palustribus insidiantur. Sunt enim trium generum: aliæ palustres, aliæ quæ algis victitant, & tertiæ saxatiles. Porrò cùm seipsas vlcisci Squillæ non queunt, pro vltione extremum spiritum in victoria effundere non dubitant. Equidem earum astutias, & fraudes non grauabor narrare. Cùm se interceptas sentiunt, fastigium quod eminet à capite, quodque simile est acutissimo triremis rostro, atque in summa parte secturas habet, modo serrulæ vncinatæ, hoc inquam animosæ illæ bestiolę cùm incuruarint, summa læuitate saliunt, & tanquam saltatorium versant orbem. Lupus ore maximè hiante, atque imminenti, quæ est pelle tenera, & molli, Squillam ex lassitudine viribus defectam comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate saltat, post aculeos in miserum venatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumescentiaq; plurimum sanguinis mittunt, deinde suffocatione Lupum interficiens, interficitur. Tetigit hæc eadem Philes hisce suis Iambis.

Lupus à Squillis superatur. lib. 1. de animal. ca. 30.

Λαβραξ δὲ χανδὸν ἐκπετάσσας τὸ στόμα Καρῖδας αἱρεῖ, πρὸς τὰ κέντρα μὴ βλέπων.
Τούτοις δὲ τοῦ φάρυγγος ἐξῳδηκότος, Θνήσκει τροφῆς ὀλέθριον ὀξέω ἁρπάσας,

Quos sic latinè reddidit Gregorius Bersmannus Amnæbergensis.

Hiante fusus ore per lacum Lupus
Capit Squillas, nil moratus aculeos,
Gula sed istis intumescens ictibus
Extinctus ingluuie luit pœnas nece.

SEXVS. COITVS. PARTVS.

MARIBVS sanè præ fæminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia constant, discreta à cæteris partibus colore, formaque promuscidi Sepiarum proxima: verum hæc torta in vertiginem more Buccinorum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quæ subdita pedibus nouissimis ordinantur. Caro in ijs quoque est colore sanguinis rubra, & tactu lento, nec similis carni. Ab hoc pectori anfractus alter strue buccinea, crassitudine lineæ se porrigit: sub quo quædam arenæ conditioni similia, semini genitali accommodata intestino adnectuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum parit, membranaque obuolutum prætenui, ventri, laterique vtrique intestini annexum, atque ad carnem vsque adhærens. Hæc omnia Aristoteles de Squillis proculdubio, quamuis quidā locū hunc diligenti egere consideratione censeant. Nam ante hæc verba dixerat, Squillas ouum, clauiculasque simili modo, quo alia Crustata, habere. Coeunt quoq; eodem modo quo Gammari, & Locustæ. Plinius ore coire Squillas dicere videtur, dum inquit, Reliqua Mollium tergis (supple coeunt) vt canes: item Locustæ, & Squillæ, Cancri ore. Hìc in multis codicibus post Cancri ponitur perperam virgula. Et rectius etiam post Squillæ poneretur punctum. Quocirca sic legerem. Item Locustæ, & Squillæ. Cancri ore. vt post Squillæ puncto claudatur periodus. Nam quod ore coeant Cācri postea probabimus. Nunc verò tergis coire Locustas, Squillasque vt canes, & aliæ quadrupedes, ex his Aristotelis verbis fit manifestum: Genera, inquit, crusta operta, vt Locustæ, Gammari,

Hist. 4. c. 2.

Plinij locus male distinctus.

Hist. 5. c. 7.

A mari, Squillæ, & huiusmodi reliqua more quadrupedum retrò mingentium coeunt, scilicet vt fęmina caudam supinam exponat, mas suam superponat, & applicet. Coire solent ineunte vere iuxta terram. Iam enim coitus omnium id genus exploratus est. Interdum etiã cùm ficus maturescũt coire incipiunt. Hoc eadẽ modo Gammari quoq; & Squillæ coeũt.

DENOMINATA.

DIMINVTIVA Vocula καριδάριον hoc est parua Squilla, extat apud Anaxandridem in Licurgo, vbi irridetur quispiam diminutiuis eiusmodi voculis vti solitus: inquit enim.

Καὶ συμπαισει Καριδαρίοις, μετὰ περδικίων καὶ θριττίων,
Καὶ ψυτταδίοις μετὰ κωβιδαρίων, καὶ σινδαρίοις μετὰ κωβιδίων.

Quæ sic transtulit Dalechampius:

Lusitat cum Squillulis, perdiculis, thorrissidijs, &
Passerculis, cum coruulis, Tnachuridijs (ita legit Natalis) cum gobijs.

B Eiusdem significationis est etiam καρίδιον apud Aristotelem, quam Plinius, & Cicero paruam Squillam interpretantur. Et quoniam Squillarum quædam species gibboso sint corpore, ac curuo, factum ab eis verbum καριδόω, quod curuare, & veluti conglobare significat, ἐκ τῆς καρίδος χρησόν ἐστι τὸ καριδῶ, ἢ γόυω ὡς εἰπεῖν σφαιρῶ, Eustachius: & Anaxandrides apud Athenæum, αὐτὴ καριδοῖτο σῶμα. Scyllarum autem non arbitror à Scylla, siue Squilla deriuari, quanquam Gaza paruam Squillam interpretetur, σκύλλαρος enim Græcum est, Squilla, & Scylla Latinum.

PROVERBIA.

SQVILLA *rubicundior assa*, prouerbium est apud Iunium de admodum rubentibus. Anaxandrides in Cercide siue Cercio.

Ερυθρότερον καρῖδος ὀπτῶν σ' ἀποφανῶ. Vertunt: Assa Squilla rubentiorem te reddam.

C

EPITHETA.

IN Eupolidis versu, qui citatus est ab Atheneo hoc modo:

Εχων τὸ πρόσωπον καρίδος μαθλετίνης, author Etimologici μαθλετίνης interpretatur δερματίνης, idest coriaceæ. Assentior tamen libentiùs Dalechampio, qui ad colorem refert, hunc versum Eupolidis sic vertens. Μάθλης. quid.

Faciem habens Squillæ punicæ.

Nam μάθλω apud veteres aiunt calcei phœnicei genus fuisse, hoc est colore assam Squillam referens. Et paulò post hunc versum Eupolidis, apud eundem Athenæum, κουρίδες, φοινίκιαι dicuntur ab Epicharmo, vel vt in epitome Eustathij legitur Κουρίδες φοινικέαι puniceæ Squillæ. Oppiano καρίδες dicuntur ὀλίγαι, paruæ. Sophroni verò καλαὶ ἐρυθραὶ, καὶ λεῖως τριχιῶσαι, hoc est, formosæ, rubræ, leuiter hirsutæ, nimirum propter multitudinem pedum, qui tamen in alijs quibusdam Crustaceis asperi non sunt. Καμπύλαι dictæ etiam Epicharmo, & Araroti, hoc est curuæ; incuruantur enim facilè, & gibbosæ euadunt: Quapropter κουφὰς & κυρτὰς Eubulus appellauit.

D Ex his quędam, etsi non omnibus, tamen plerisq; Squillarum generibus, conueniunt.

VSVS IN CIBIS.

APVD Antiquos mensis quidem apponebantur Squillæ, vt ex hoc Eupolis in Capris constat:

Πλὴν ἅπαξ πότ' ἐν φαίακος ἔφαγον καρίδας.

Verùm semel aliquando in Phæacis ædibus Caridas comedi.

Videnturq; fuisse in pretio, vnde Plinius Secundus in Epistola, qua Gallo suo narrat villæ Laurentij amœnitatem, & commoda, inquit: Mare non sanè pretiosis piscibus abundat: soleas tamen, & Squillas maximas suggerit. Et Iuuenalis tanquam pretiosum piscem nominat, canens. *Epist. lib. 1.* *Satyra 3.*

Aspice

Aspice quàm longo distendat pectore lancem, E
Quæ fertur domino Squilla, & quibus vndiq; septa
Asparagis, qua despiciat conuiuia cauda.

Iouius quidem hos versus citans: Ego, inquit, putauerim Iuuenalem Crustaceorum nomina confudisse, voluisseque intelligere pro Squilla Locustam, aut Leonem, qui dominis apponi consueuerint: cuius Zoographus sententiam non approbat, quòd Squillæ in delicijs præferantur Crustatis cæteris omnibus, præsertim Locustis, & Astacis, & Rondeletio teste salubriores habeantur, longeq; delicatiores. Declarauit hoc Apitius, quem scribunt in Africam profectum Squillarum prægrandium caussa: cumq; ibidem paruas tantummodò reperisset reuertisse subitò, nec terram attigisse. Alij de Archestrato id narrant: sed Suidas, & Athenæus de Apitio, cuius verba (nam Suidæ deprauata sunt, & ex Deipnosophista mutuata) placet adscribere. Tiberij sæculo vixit Apitius, vir ditissimus, luxu solutus, à quo complura placentarum genera Apicia nominant. Multas nummorum cùm ille myriadas profudisset ventris, & gulæ caussa, Minturnis, quæ ciuitas est Campaniæ, vt plurimùm degens, Squillis vescebatur magno emptis, quæ illic nascentes, & maximas Smyrnæas, & Astacos Alexandrinos amplitudine vincebant. Cùm in Africa vastæ, inusitatæq; magnitudinis audisset reperiri, continuò, ne expectato, quidem vnico die, illò naui profectus, multaq; incommoda nauigationis perpessus, vt propius ad oram eius regionis accessit, priusquam naui exiliret (aduenturum enim rumor in ea prouincia percrebuerat) piscatores ad eius nauem contenderunt, & quàm maximas obtulerunt Squillas, quibus conspectis, num maiores haberēt percunctatus, cum negassent illis grandiores, quas aduexissent vsquam in eo mari gigni, Minturnensium recordatus, gubernatorem iussit eadem via Italiam repetere, priusquam ad terram appulisset. Hæc ille. P. Gallonij gula in Squilla, & acipensere decumano notatur à Lucilio in Satyra ad Lapathum: versus autem eius perquam lepidi hi sunt:

Lib. 1. de ipn.

Apicium quid.

F

Cælius præclare & rectè sophos: illaq; verè,
O Publi greges Galloni, es homo miser, inquit;
Cœnasti in vita numquam bene, cùm omnia in ista
Consumis Squilla, atq; acipensere cùm decumano.

Hodie quoq; apud omnes ferè gentes principum conuiuijs apponuntur, & inter lautissimos, ac nobilissimos cibos; Elixantur minores, & cum aceto comeduntur: friguntur G etiam cum oleo in sartagine, farina prius aspersa. Sotades Comicus apud Athæneum:

Καρίδας ἔλαβον πρῶτον ἀπετηγάνισα
τάυτας ἁπάσας, id est.
Squillas primum accepi, coxiq; in sartagine
Eas omnes.

Assabantur olim maiores, & vt arbitror, in ficus folijs inuoluebantur. Nam sic Ananius, vel Aeanius apud Athæneum. Τῶν καλῶν δ' ἄριστον καρὶς ἐκ συκέας φύλλου, ἡδὺγ' ἐσθίειν χειμερὶς φθινοπωρισμῷ κρέας, .i. Bonorū optimū est Squilla ex ficus folio, & suaue edere hyeme, atq; autūno carnē. Ischia descripsimus supra in Cāmaro, & Astaco. Squillæ alicuius sunt caliditatis participes; difficulter concoquuntur, stomacho nocent, & Veneris desiderium mouent, vt ait Simeon Sethi. Aetius in curatione colici affectus à frigidis, & pituitosis humoribus, Squillam inter Crustata omnia minimè noxiam esse scribit. Tralliano quoq; commendantur in colico affectu. Apud Athenæum alicubi κηρὶς ἐυκοίλιος legitur: Zoographus mauult legere καρὶς: quanquam, & ceridem piscem esse sciat, sed siccior hic est, & aluo mouendę minus aptus existimatur. Iulidum piscium saxatilium, H inquit Aelianus, os veneno refertum est; & quemcunque piscem degustauerunt, inhabilem ad edendum, perniciosumq; ei, qui postea gustauerit, efficiunt. Piscatores cùm Squillam, quam media ex parte Iulides exedissent, & confecissent, sine vllo precio parabilem offendissent, eamq; inopia pressi gustare aggressi essent, illorum aluos vehementes cruciatus exceperunt.

Temperamentum.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

VENERIS desiderium excitare dicuntur, quòd in actiua qualitate non exuperent, in passiua humidum præualeat. Laudantur & ad mulierum conceptus, ac si peculiari quodam munere valeant, vt scribit Simeon Sethi. Græcè legitur: *Συνεργοῦσι δέ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν γυναικῶν κύησιν.* Ad generationem, inquit Cardanus, valet piscis, qui Squilla vocatur, quod mihi quandoq; successit. Oportet autem remota esse impedimenta, & purgatum etiam corpus, & vterum. Hecticis etiam, & à morbo extenuatis, eximiè prodesse, si aqua hordei ablutæ in carnium iusculo coquantur; idem prodit. Conueniunt item stomachicis, vt legitur apud Galenum. Aiunt tritas, & particulæ impositas,
B in qua cuspis sagittæ, vel spinæ infixa sit, naturali quadam attrahendi vi eam educere. In quibusdam locis tantæ nascuntur, vt propè spithamam, hoc est palmum excedant, quæ quidem alijs ad hæc remedia sunt efficaciores, teste Simeone Sethi; qui etiam tritas, & cum oxymelite potas lumbricos, & tineas educere author est. Quocirca apud Galenū, vbi in quibusdam codicibus legebatur *κανθαρὶς* trita, & cum radice bryoniæ pota lumbricos educit, rectiùs legitur *καρὶς* in vulgatis codicibus, hoc est Squilla. Caris marina, teste Kiranide, circumligata Scorpionis ictum sanat. Quod si supra perscriptum locum scribas Caris, citiùs tollitur dolor. Si quis verò sculpserit Carida in lapide achate, & gesserit in annulo, nunquam percutietur à Scorpione. Squillas marinas aliqui admiscent escæ ad mugiles capiendos. Si marini, & saxatiles pisces, inquit Florentinus, in piscinis alantur, in cibum eis inijcere oportet Carides, gobios, & similia. Merula piscis Squilla viuente esca decipitur, quod sic cecinit Oppianus:

Ad conceptum promouendū.
Ad Hecticam
De comp. 8. cap. 4. κατὰ τόπους.
Ad piscatiō.

Expediens (piscator) *hamum Squillam configit in illo,*
Et nexam cubo plumbi submergit in altum
Aequor, & occultis thalamos rimatur in vndis.
C *Atque agitat circum saxosa cubilia fraudem.*
Erumpit merulus thalamis, & Carida viuum
Riualem punire ratus subiti impia fata.
Nam prædo fixum mento mucrone corusco
Traxit nitentem contrà, labiq; volentem.

Lupus piscis inescatur per Squillam, vt idem tradidit.

DE SQVILLA LATA, SIVE VRSA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

D

ΑΡκτος Vrsus, aut Vrsa animal quadrupes ferum, hybernorum mensium somno pinguescens: cuius naturam latissimè prosecutus est Plinius: Est præterea sic dictum signum cæleste, quod Latini septentrionē dicimus à similitudine septem boum iugum subeuntium: Græcorum nonnulli *ἅμαξαν*, idest plaustrum, quòd plaustrorum similitudinem referat. Eustathius dicit hanc Vrsam fuisse filiam Lycaonis, nomine Calisto: eamq; ob amoris cū Ioue commercia à Iunone in Vrsam conuersam, atque à Diana iaculo confectam, à Ioue eius miserto in astra relatam. Aliter fabulam hanc narrant Theon Arati interpres, & Hesiodi scoliastes, quos lector per otium consulat. Duæ autem sunt Vrsæ; maior helice, minor cynosura appellatur. Accipitur etiam Ἄρκτος, pro parte orbis septentrionali apud Herodotum.

Vrsus quadrupes. lib. 8. c. 36.
Vrsus signū caleste.

E

SYNONYMA.

Nominis ratio.

RVSTACEVM quod hìc depictũ exhibebimus Squillã latam appellauit Rondeletius, quòd potiùs Squillis, quàm Locustis videatur annumerandum. Carens enim, inquit, primi eius pedes forcipibus, quos chelas vocant, quibus munitæ sunt Locustæ: alioqui corporis forma Locustæ admodum similis. Latæ autem cognomen addidit, vt ab alijs distinguatur: nec id sine exemplo. Quippe Archestratus, vt author est Athenæus, πλάτειας καρίδας appellauit, quamquam Locustas, Astacos, Caridas confudisse videatur: quæ tamen secernenda esse, & specie differre scripsit Athenæus, sed Aristophanes in Thesmophoria Zusis, non Archestratus, vt Rondeletius hìc scribit, πλατειῶν καρίδων meminit: quo nomine de Astacis eum sentire Athenæus conijcit. Sed estne hæc Vrsa Aristotelis? Rondeletius id pertinaciter negat: quòd Aristoteles Vrsam videatur cum Cancris numerare, Bellonio contradicens, qui Vrsæ nomen Squillæ latæ imposuit, propterea quòd terrestris Vrsi in morem, qui crasso, & recurto esset corpore, eiusque colorem referret. Profectò huius Bellonij opinionem defendit Iulius Cæsar Scaliger, & Vrsum Rondeletij Cancrum Heracleoticum esse asserit: Squillarum, inquit, species vna vulgari Gammaro (fluuiatili nimirum siue Gammaro, siue Astaco) similis ab eo ijs discreta notis, quas suprà ponebamus (citauimus eas præcedenti capite, vbi de Squillarum generibus dicebatur) sed maxima: Astacum.n. æquat magnitudine: alicubi etiã superat quemadmodum scribit Athenæus. Vrsa hæc est Aristotelis. Vbi enim porrecta iacet, Vrsi corium extensum repræsentat. Et paulò pòst: Quoniam verò doctissimus amicus noster aduersus alium quendam scribens (intelligit Rondeletium, qui scripsit hac de re contra Bellonium) à nobis videtur dissentire, consilij nostri ratio reddenda est. Negat Aristotelis Vrsam esse Squillam maiorem: quia seorsum ab Astacis, & Locustis, & Squillis posuerit. Sanè, sed Locustaceis annumerauit, cùm ei, & Locustis pariendi tempus idem assignabat. A Squillis separauit, quia sub Squillæ nomine haud notat. Aristoteles enim si eam pro Vrsa non accepisset, omnino ei ignota fuisse videretur, quãdoquidem eam inter Squillas nusquam commemorat. Et celebris tamen tota Græcia fuit: ad Smyrnam laudatissima. Neapolitani, & Messanenses in Sicilia vulgò Vrsum marinum vocant Messacarã, vel Massacaram: quæ à Græco nomine deflexa videntur, ἡ μείζων (ἡ μειζων, ἡ μάσσων) καρὶς, hoc est maior Squilla, vt placet Zoographo. A Liguribus Orchetta vocatur teste Rondeletio, quod nomen fortè corruptum est à vulgo pro Vrsetta. Minorem enim huius generis speciem, alioqui per omnia huic similem, Ligures Bellonio teste Vrsettam appellant. Romæ etiam vtramque speciem Mazzacaram vno nomine vocari audio. Gallis, qui Mediterraneum mare accolunt, nullum adhuc nomen. Nulla enim ibi eiusmodi Squilla. Germanica nomina fingit Zoographus ab Vrso quadrupede Ein Ber, ein Meerber, ein Berenkrebs. His maioris, & minoris discrimen addi licebit.

Lib.3.

Lib.3. *De Vrso variæ opiniones.* *Exerc.245* *Cancer Heracleoticus*

F

G

Messacara.

Vrsetta.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

H

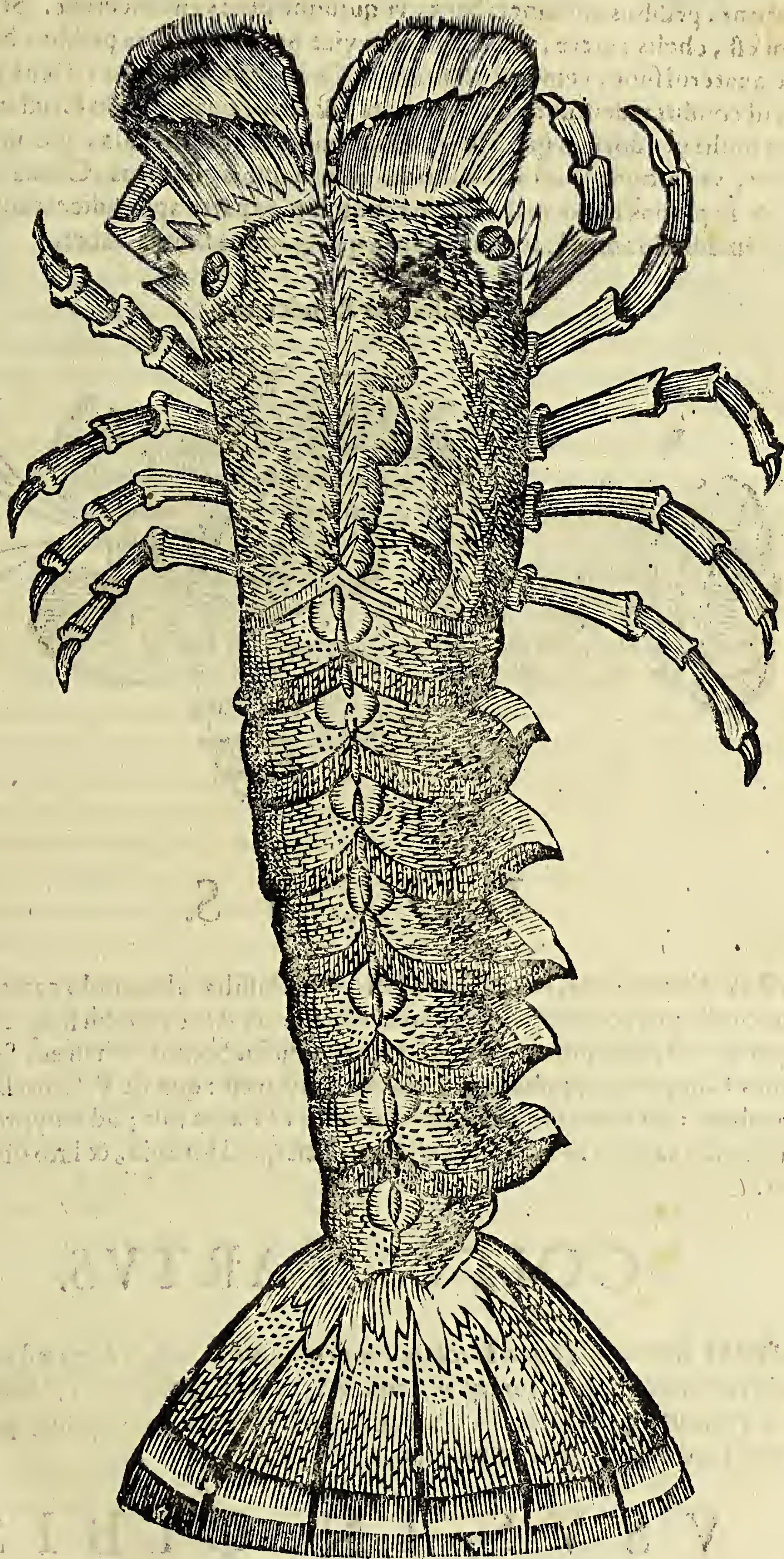

De Aquatil.2.c.33.

Maioris descriptio.

ELLONIVS Vrsæ duo constituit genera, maiorem, & minorem, quam Rondeletium Squillam cælatam opinamur nominasse, & de qua sequenti capite. Maior igitur, siue Squilla lata, Locustarum modo, vt scribit Bellonius, forcipibus caret, eademque est cum Locustis magnitudine: terrestris Vrsi in morem crasso, & recurto corpore, eiusque colorem habet, vnde illi nomen. Proinde tabellis firmis, fortibusque loricata est, vt Locusta terrestris, cubitalisque nonnunquam est: antennas ad prætentandum iter non habet longas, sed coloris cærulei, bifidas, atque vtrinq; in lateribus ante oculos duas, cornuum, seu cirrorũ munere fungentes. Tota eius anterior pars vnico cõstat thorace, vulgus plastronũ vocat. Quinos vtrinq; pedes gerit, vnguibus robustis, ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis intersepras. Os præterea subtus habet, vt cæterum Locustarium, & Cancrarium genus. Alibi quoque in obseruationibus suis; Similes ferè, inquit,

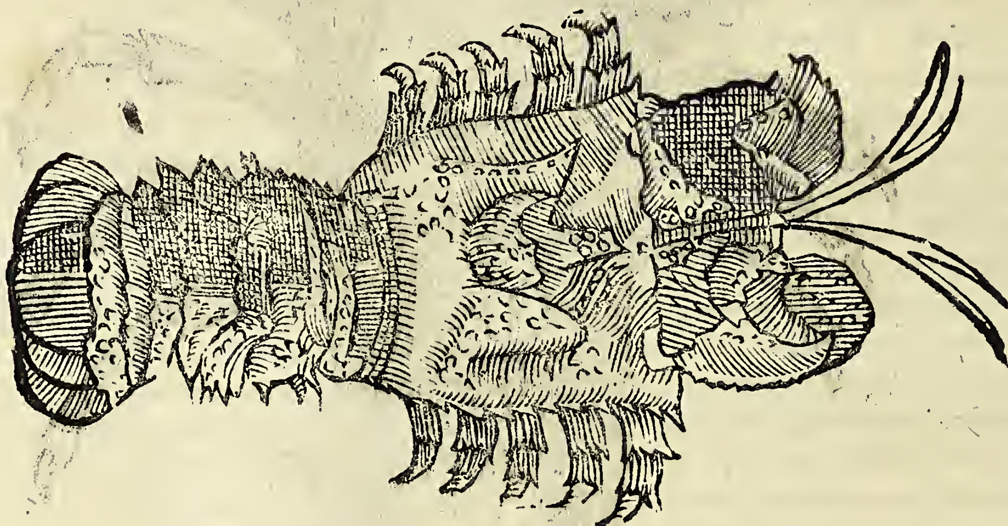
Squilla lata authoris.

inquit, de Vrſis loquens, ſunt Aſtaco; ſed chelas non habent, vt neque Locuſta: nec aculeis exaſperantur, vt neque Aſtacus. Locuſta enim toto dorſo ſuperiore aculeata eſt, &c. Rondeletius eam ſic deſcripſit, & diligentius. Squilla igitur lata, inquit, Locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multò, & magis depreſſo corpore, & hiſto, in fronte oſſa duo, vtrinque vnicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius: his pinnæ duæ alligantur, inter hæc duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium bifida, vt ex duobus quatuor fiant, non valdè longa. Os, & oris appendices ita habent, vt in Locuſta.

Brachia duo habet cum aculeis, veluti clauis eminẽtibus, pedibus maiora, non bifida, quę in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui biſcula non eſſe videbant, pedibus annumerabant, vt quinque pedes eſſe dicerent. Sed hoc Squillis proprium eſt, chelis carere, harum autem vice brachia maiora pedibus habere. Pedes vtrinque quaterni ſunt, vt in Locuſtarum, & Cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi videntur: frons quadrata, & latior quàm in vllo Cruſtatorum genere. Tumores multi per dorſum ſparſi ſunt, ex quibus extant tubercula, quorum ſumma pars adeo rubet, vt carbunculos in annulorum pala incluſos eſſe dicas. Cauda tabellis quinq; conſtat, & in pinnas totidem deſinit: in caudæ ſupina parte appendices ſunt ad oua reponenda, quemadmodum in Locuſta. interna quoq; omnia ſimilia habet. E

Squilla lata Rondeletij.

F

LOCVS.

G

RARA eſt apud nos, inquit Rondeletius, Maſſiliæ aliquando capitur, Satis frequens Romæ, & Neapoli, & in mari Siculo, in Africa autem frequentiſſima. Hanc ſi ibi reperijſſet Apitius, non tàm citò ad ſuos redijſſet. Scribit Athenæus Squillas circa Minturnas Campaniæ oppidum maiores eſſe Smyrnæis: quæ de Vrſa intellexiſſe viſus eſt Cæſar Scaliger: ait enim: Et celebris tamen tota Græcia fuit; ad Smyrnam verò etiam laudatiſſima. In cænoſis locis viuit, argumento eſt quòd ſordida, & luto obſita è mari extrahatur.

Exer. 245.

COITVS. PARTVS.

EODEM modo coit, quo Locuſta, eodemque tempore, ſcilicet æſtate. Idcirco dixit Ariſtoteles: Ijs etiam, quas nomine Vrſæ Arctos appellant, idem pariendi tempus natura ſtatuit, quod Locuſtis: quocirca per hyemem, & vere prius, quàm oua excludant, cibo laudantur: cum excluſerunt, deterrimæ fiunt. H

Hiſt. 5. c. 16

VSVS IN CIBIS.

VNDE patet in cibum quoq; fuiſſe ab antiquis receptam Vrſam. Nec ſine ratione. Eſt enim carne molli, vt Aſtacus. Proinde eodem modo coquere eam ſolent.

DE

A

DE VRSA MINORE.
Cap. XI.

QVAM Bellonius Vrsam minorem appellat, Rõdeletius, ni fallor, Squillam cęlatam dixit. Scaliger Aristotelis Crangen facit. A maiore, inquit, non nisi magnitudine differt, & lineamẽtis quibusdam, quibus tessellatę lamellę pictæ sunt. Hæc est κράγγη, Aristotelis, ait enim, Crangen, & Gibbã, eque vtranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in Crange media pinna lata sit, in Gibba verò acuta, hęc ille. Sed alia est Rondeletij Crange, qui hanc suam Squillam celatam, Cicadam Aeliani esse arbitratur, potius quàm illam Squillæ speciem, quam ipse Mantim nominat, Cicadam ab alijs existimatam. Scaliger Cicadam Aeliani eam esse putat, quæ etiam vulgò à piscatoribus Vasconũ sic appellatur: *Exer. 245 Crãge Scaligeri.* *Cicada marina.*
B Bellonius verò Rondeletij Mantin, Massiliæ, & Genuæ Cicadam marinam vocari ait: cuius sententiæ Zoographus, vel ideò magis fauet, vt antiquo nomine non careat, & fingendum sit nouum, quod fecit Rondeletius. Aelianus certè cum Romæ vixerit, inquit Zoographus, & harum quidem rerum studiosus, non potuit ignorare Cammaros Romæ vulgò dictos è genere Squillarum, vt Athenæus scribit: quòd si eosdem Cicadas marinas putasset, non tacuisset, opinor, præsertim cùm alius nemo hoc nomine sit vsus. Hæc Zoographus, contra Rondeletium, qui hanc Squillæ speciem esse putat antiquorum Cammarũ, siue Cammarum nominatum, authoribus Athenæo, Plinio, Columellæ: qui Cammarum inter parui incremẽti pisces recensuit. Sanè argumentum nullum habet efficax. A colore enim id tantùm sumit, quem ait magis rubeũ in hoc, quàm in vllo alio Crustato, siue crudus sit, siue coctus, cumq; colorem mulli maximè referre, quod scilicet de eo dicit Martialis. *Lib. 7.* *Cammarus Rondeletij.*

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli,
Concolor in nostra Cammare lance rubes:

Nos quid sit Cammarus veterum, in Astacorum diximus historijs. Cæterum Rondeletius Cicadã marinã potiore ratione nominandam esse censet, ob maiorem cum cicadis terre-
C stribus similitudinem: Squillã verò, tũ quòd suprà dictę similis sit, tũ quòd brachia priora indiuisa habeat, qua nota Squillas à Locustis, & Cancris secerni dixit: Cęlatam verò, vt ab alijs internoscatur. Nam quinque tabellis constat, & dorso egregio naturæ artificio variè cælatis, & sculptis, vt in pictura expressit. Squilla hæc tota rubet, vt idem scribit, ossa vtrinque habet in ambitu serrata, acuta, veluti Squilla lata: quibus annexæ sunt pinnæ, veluti alæ. Cornua duo habet, brachia duo indiuisa, quibus ori cibos admouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudæ pinnas easdem, quas Locusta: magnitudine verò differt: nam dodrantalem magnitudinem vix superat. Cancris substantia Astaco quoque similis est. Minor autem Arctos, inquit Bellonius, per omnia maiori respondet, Ligures Vrsettam appellant, crassiore est quàm Sparnochius (Squilla Crange) corpore, & forcipibus, vt Vrsa, caret. Prætenturis quoq; binis prædita est, & rostratum caput gerit. Cæterùm est corpore robusto, & recurto: omnes denique notas cum maiore communes ostẽdit. Sed Bellonius huius iconem non apposuit: Rondeletius expressit. Sed quia Squillam cælatam Aeliani, ille Cicadam marinam putat, ideo Aeliani verba quæ super ea memoriæ prodidit, placet adscribere: Est etiam Cicadarum genus marinum (τέττιξ ἐνάλιος) quarum maxima *Descriptio.* *Lib. 13. c. 29. de animal.*
D parui Carabi similitudinem, speciemque gerit. verumtamen cornua, non similiter atque ille magna, nec aculeos habet: aspectu etiam nigrior est: & cùm captus est, stridorem quendam edere videtur. Pinnæ ipsius exiguæ sub oculis enascuntur, terrenarum alis similes. Hominum plæriq; idcirco ab ea se abstinent, sed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes, & sordidati humatione afficiunt, quod eam dicant Perseo Iouis filio cõsecratam esse.

DE CARANGONE. E
Cap. XII.

SYNONYMA.

Hiſtor.4. cap.2.

VBI Apud Ariſtotelem Squillæ quædam vocantur κράγγονες, aut κράγγαι, quod nomen magis placet Zoographo: Gaza Crangines, vt delphines vertit. Apud Heſychium, & Varrinũ Κράγγων eſt ἔνυδρον ζῶον, καὶ εἶδος καρίδος, ſed meliùs ſcribitur duplici γ, vt apud Ariſtotelem. Cæſar Scaliger Squillam cælatam Rondeletij, ſiue Vrſam minorem, facit Crangen, vt diximus ſuperius. Alia quidem eſt Rõdeletij Crange, cuius iconẽ apponemus. Hæc Cammerugia, & Sparnochia vulgò ab Italis vocatur, à Romanis dempto primo elemento Parnochia, à noſtris inquit Rondeletius Caramote (vt parua Squilla Caramot) ab alijs Longouſtin, à Burgedengalenſibus ſeruata vetere appellatione Squilles. F

DESCRIPTIO.

RONDELETIVS hanc ſic deſcripſit: Eſt inquit, hæc Squilla palmi maioris longitudine. Cruſta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquã ex albo parũ rubeſcẽte; cocta verò tota rubeſcẽte, inſtar cornu pellucida. Habet è dorſo enatum cornu in frõte, ſerratum, ſurſum recuruum, illius dẽticulatæ aſperitates in ſuperiore, & interiore ſũt parte, nõ in lateribus, veluti in Aſtacis, & Squillis latis. Oculi cornei ſunt, ſatis prominentes, in quibus ſubiecta pars caua eſt cochlearis modo. Cornua quatuor habet, duo benè longa, tenuia, flexibiliaque, his alia duo breuiora in ſummo diuiſa. E lateribus veluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio ſiue aculeo innixæ. Os, & oris appendices, cuiuſmodi ſunt in Locuſta, & Aſtaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni: qui hæc ſequuntur, parum diuiſi, bini, & vltimi indiuiſi. Poſterior pars pro reliqui corporis craſſitudine, & magnitudine longa, ſeptem tabellis conſtans, in pinnas quatuor deſinit: è quarum medio extat aculeus latior quàm in Squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coeundi, pariendique modo, partibus internis à ſuperioribus, non differt. Comprobat deinde Rondeletius ſe veram Squillam Crangonem exhibere his verbis: Squillam Crangona nos rectè repræſentaſſe demonſtrare oportet. Ac primum cùm Cruſtatorum animantium quatuor ſint genera (vt prius ex Ariſtotele oſtendimus) nulli potiùs quàm Squillarum generi ſubijci hunc perſpicuum eſt. Ea enim quam exhibemus, læuis eſt, Locuſtæ toto dorſo aſpera: chelas ante pedes non habet, vt Aſtaci, cauda eſt protenſa, non rotundo corpore, & ſine chelis: non eſt igitur è Cancrorum genere: quare Squillam eſſe neceſſe eſt: non latam quidem, neque cælatam, vt corporis ſpecies, & læuitas ſine vlla læuatura oſtendunt: neque paruam, quæ maior nunquam fiat: nam ea longè minor eſt, quàm paulò poſt exhibebimus: neque Gibbam, quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certiſſima ab Ariſtotele tradita, qua Squilla Crango à ſimilibus internoſcatur: καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν καὶ πτερύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ᾽ ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ: τὸ δὲ μέσον αὐτῶν ἀκανθῶδες ἀμφότεραι, πλὴν αὕται μὲν πλατὺ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidem (totidem non eſt in Græco) & Crangon in vtraq; caudæ parte, quarum medium in vtriſque ſpinoſum eſt, ſiue aculeatum, ſed in Crangone latum, in Gibba acutum. Hæc nota in vtraque Squilla, & Crangone, de qua nunc agimus, & in Gibba, de qua mox, euidentiſſima eſt: & veriſſimam eſſe comperiet, qui pictas à nobis Squillas cum viuis contulerit. Hæc ſunt quæ fidem faciunt Squillam Crangonem rectè nos ab alijs diſtinxiſſe. Eandem ante Rondeletium nouerat Bellonius, & ſic deſcribit: Inſignibus notis à Gibba differt. Nã vbi in Gibbis multiplices cirri ſpectantur (anterioni præcipuè parte) pedeſq; omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo, oblongi tantum cirri prominent, & vngues acuminatos more Locuſtæ habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ

Color. Cornu in fronte. Oculi. Cornua. Os. Pedes. Cauda. (G, H)

Deſcriptio ex Bellonius.

A

Squilla Crangon.

caudæ : quarum ea quæ in medio ſita eſt, ſi pinna eſſet, faceret vt quinque pinnæ, vt in Aſtacis, & Carabis, numerarentur : ſed ſpinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula eſt. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine videas. In quibuſdam locis adeo magnæ naſcuntur Squillæ, vt prope ſpithamen, hoc eſt palmum excedant: quæ quidem ſunt alijs efficaciores. Hactenus Bellonius. Quam autem Zoographus vidit, & delineatam exhibuit, eius color partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flaueſcit : extremi- *Crangonis deſcriptio ex Theographo.*
B tas quatuor latiorum caudæ pinnarum cærulea eſt: pars inter eas media acuta rubet. Media inter hoc genus, & Cancellos, ſiue Bernardos Eremitas eſſe videtur, ſequenti pagina depictum cruſtaceum, coloris totum ferè cinerei pallidi, niſi quòd alicubi, vt in cauda, dorſoq; & chelis nonnihil cærulei habeat.

VSVS IN CIBIS.

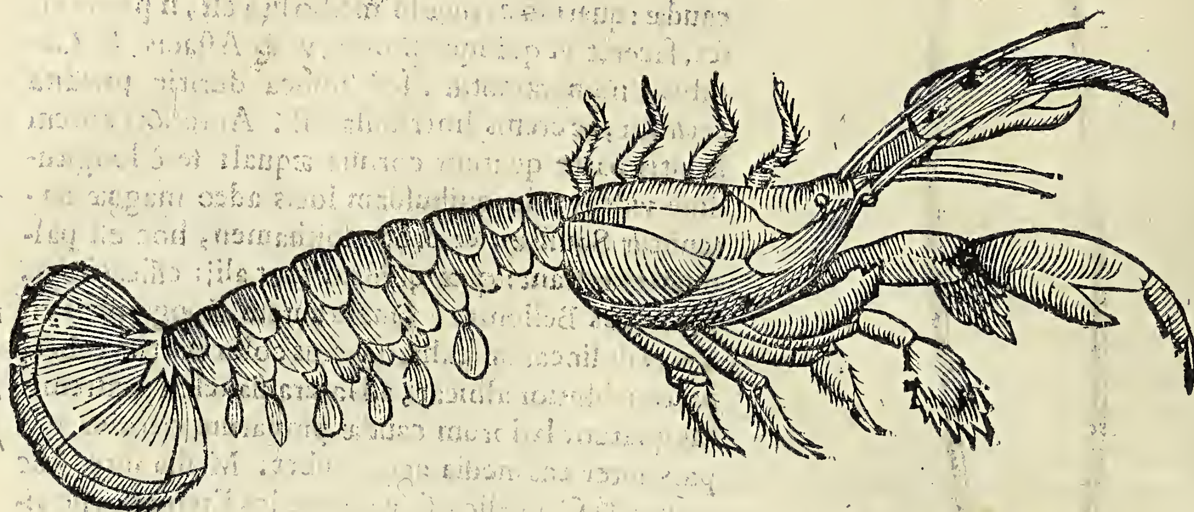

CRVSTATORVM omnium ſapidiſſimi ſunt. vnde in menſis nobilium, Romæ præſertim, primo ponuntur loco. Carne enim ſunt tenera, dulci, bonique alimenti, ac multi: *Vt coquatur.*
C Vnde hecticis, & atrophia laborantibus vtiliſſimus cibus. Coquunt hanc in Italia varijs modis frequētiſſimè in aqua dulci, ſed meliores ſunt in marina ſi coquantur, & cum ſale, ac pipere comedantur. Optimæ ſunt earum caudæ cruſta ſpoliatæ, ac coctæ cū pipere, ſale, & aceto. Fieri quoq; poſſunt ex eiſdem varia iuſcula iucundi ſaporis. Optimæque ſunt à menſibus Februario, Martio, Aprili, Maio, ſed Romæ omni tempore venales habentur.

D

Cruſtaceum, quod medium videtur inter Crangonem Squillam, & Cancellum, ſiue Bernardum Eremitam.

E

F

E SQVILLA GIBBA. Cap. XIII.

SYNONYMA.

QVAM Ariſtoteles κυφὴν καρίδα vocat, Gaza rectè Squillam gibbam interpretatus eſt. Cognomen κυφὴ, ſeu Gibba additur propter gibbũ, quem habere videntur, dum ſe curuant. Idcirco καμπύλας appellaſſe eas viſus eſt Araros in Campalione, & Ophilio in Callæchro κυρτάς: G

Κυρταὶ δ' ὁμοῦ καρῖδες ἐν ξηρῷ πεδῷ:

Ac Gibbæ Squillæ in arido ſolo.

Idem in Iaelmo:

Ὠρχοῦντο δ' ὡς καρῖδες ἀνθράκων ἔπι

Πηδῶσι κυρταὶ, id eſt,

Saltabant vt Squillæ ſuper prunis

Gibbæ ſaliunt.

Græci recentiores antiquum nomen hodie non ſeruant, Caridas, & Caranidia vocantes, vt ſcribit Bellonius, quamquam Aſtacum fluuiatilem idem à vulgo Græcorum Caranis, & Caranidia dici tradat. Squilla hæc gibba Romæ nunc dicitur Gambarella, vt ſcribit Bellonius à tibijs, quæ gambæ dicuntur. multis enim cruribus prædita eſt; Zoographus potiùs à Gammaro diminutiuum nomen eſſe putat. Idem Bellonius (niſi ſit error librariorum) Pariſijs hanc Squillam Gueruette vocari ait: Suſpicatur Zoographus Guernette legendum: quoniam Germani inferiores aliqui (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam) Gernat appellant. Galli quidem quintam vocalem poſt g ſcribere ſolent e, vel i, ſequente, cùm hanc conſonantem ita proferunt, vt ante reliquas tres vocales proferri ſolet. Sed Rondeletius à Pariſienſibus vocari ſcribit Cheuretes: à ſuis Caramot, ad diſcrimen Crangonis, quam Caramote appellant. A Santonibus de la ſantè, quòd ægris, vt plurimùm ſoleant apponere; à Rotomagenſibus Salecoques, vel Salcoques, vt ait Bellonius; quarum quæ adhuc vaginis incluſæ ſunt, Bouquetæ: ijs autem exutæ, des Creuettes appellantur. Armorici des Sautrelles: ſaliũt.n. Locuſtarum more. Maſſilienſes vulgò vetuſtatis veſtigia retinentes, Carambotos vocant deducto à Caride nomine. Qui Galli Oceani litus incolunt, etiam à ſaltatione nominant Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Galli in Neuſtria Bouquet, quod hirculum interpretatur Zoographus. Luſitani Caraman de Lisboa, Veneti vulgò Squillas. Germanica nomina hæc finxit Zoographus: Ein Seegitzle, ein Meer Geiſſ: ein Beekle, ad imitationem nominis Gallici Cheurette, ideſt hœdi, quo vtuntur Rupellæ, vel à gibbo vocat ein Hegerling, ein Hogergernir. H

Gambarella.

GENVS.

A

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

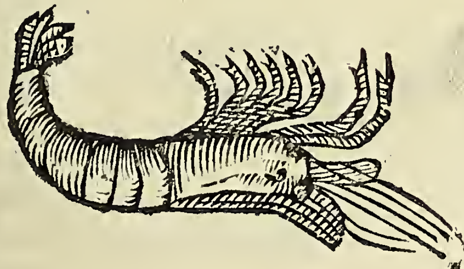
SCALIGER tres facit Squillarum minorum ſpecies, omnes gibbas: maximam, quæ Crangon fortè eſt Rondeletij: minimam, quam Vaſcones Ciuadam vocant, Adriatici maris accolæ Squillam: mediæ magnitudinis *Exercit. 245.* Gambarellum vocatam ab Iſtris: quanquam Itali quidam minimam ita vocent. Sed videntur veteres Gibbæ nomine vnicam tantummodò ſpeciem κατ' ἐξοχὴν intellexiſſe: cui nimirum Scaliger mediam magnitudinem aſſignat. Squillarum generi, inquit Ariſtoteles, quas gibbas vocamus, quini vtrinque (pedes) ſitu quo cæteris: quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque; alij ventri iuncti, quorum extrema latiuſcula ſunt. Tabellæ ijs nullæ parte ſupina: prona ſimilis Lo-

B cuſtarum eſt. Sed vetus Ariſtotelis interpres, Squillæ gibbæ, inquit, duodecim pedes habent, vtrinque ſex. Ibidem Squillis gibbis caudam eſſe tradit, & pinnas quaternas. Nec *Hiſtor. 4. cap. 2.* plura de hac Squilla, in ijs, qui nunc extant libris Ariſtotelis inuenio, de corporis, ac partium ſingularum forma. Bellonius ſenos, inquit, ante frontem gerit valdè tenues cirros, quibus Dioſcorides aconiti radices in tenues fibras abeuntes comparauit: Caudam con- *Lib. 2. de aquatib. 3.* tractam, in cuius extremo pinnæ ſunt (vt in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt, ſerratam, ſpinoſam, duram, atque in acutum faſtigiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumeraſſe pinnas (vt in Crangone dicetur) ſatis fuerit. His addatur Rondeletij deſcriptio, quæ talis eſt: Gibbæ Squillæ Crangonibus te- *Deſcriptio ex Rondeletio.* nuiores ſunt, maximè in cauda extrema, in fronte cornu geſtant, veluti Crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia ſimilia Crangonibus habent, caudæ initium in tumorē erigitur, vnde illi nomen: ab hoc tumore cauda tenuior, & gracilior eſſe incepit, in pinnas quatuor deſinit: harum medium acutius eſt, quàm in Crangonibus, vt dictum eſt: qua nota, & gibbo à Crangonibus Squillæ diſtinguuntur. Cardanus addit forcipes pedibus duobus prioribus, iiſque manuum

C vice vti, fortè cum Bellonio deceptus, qui non audiendos putat, qui Squillarum pedes forcipibus carere arbitrantur. Sed ſatis ſuperiùs demonſtratum, Squillis proprium eſſe, carere chelis. Sanè in Rondeletij icone nulla forcipum, aut chelarum veſtigia apparent, vti neque in noſtra, quæ meliùs legitimam Squillam gibbam repræſentat (quamuis in colli inferiori parte plurimas habeat appendices, quæ nullæ ſunt in Rondeletij icone) & eadem ſit magnitudine, qua depicta cernitur. A noſtris diuerſam aliam iconem exhibet Zoographus, nimirum hanc, quam putat eſſe Gibbam Rondeletij. Picturam minorem eſſe voluiſ- *Squillæ gibbæ Zoographi forma.* ſet, & caudam minus directam, vt cognomini reſponderet. Sed admodum differt hæc pictura à Rondeletij. Oſtendit enim ſex, ſeu mauis quatuor antennas longas, duas exteriores Simplices, alias verò duas ſtatim à principio bifidas, vt quatuor eſſe videantur: deinde quatuor pedes priores forcipatos; duos maiores quinq; conſtantes internodijs, ſi forcipes annumeres, duos minores quatuor internodia habentes.

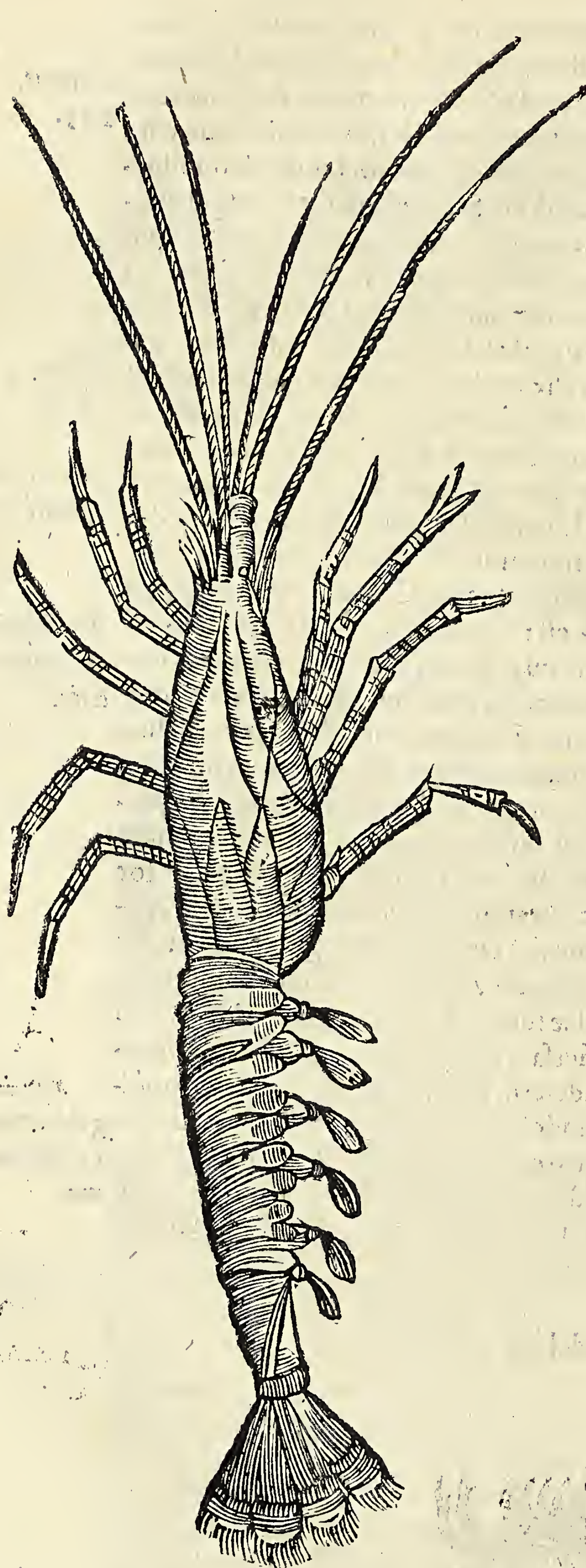
Squilla gibba Rondeletij.

D

LOCVS.

Squilla gibba nostra.

Squilla gibba Zoographi, Venetijs ad ipsum missa.

A

LOCVS. PARTVS.

IN Santonum littore maxima earum copia est, & alibi quoque in littoribus Germaniæ & Belgij. Oua pariunt, & generant more Locustarum; quia sunt illius interanea persimilia. Vterum autem gerunt menses circiter quatuor teste Aristotele. Græcè legitur: Τῶν δὲ φύκων ἡ κύησις ἐστι περὶ τέσσαρας μῆνας. Quocirca rectè Gaza legit τῶν κύφων, non φύκων. *Histor. 5. cap. 17.*

NATVRA. MORES.

QVOD antea de Squillis in genere dicebamus ex Aeliano, & Phile, nimirum Lupum piscem ab eis vinci, & interrimi, vbi eas deuorarit, id Rondeletius, & Bellonius in capite de Squilla Gibba retulerunt, nam cornu frõtis elatum in palatum Lupi infigunt. Sanè Crangones idem facere possũt, quarum cornua dura admodum, quamuis pauciora; minimæ verò nõ possunt, cùm cornu eiusmodi careant. Oppianus tamen de Squillis paruis, per quas Gibbas intelligunt, hæc canit Lippio interprete. *Vt lupum piscem occidant.*

B

Sunt Squillæ exiguæ, sunt paruo in corpore vires:
At magnum & saturo præclarum labraca ventre
Interimunt astu: properat, gestitque teneri
Labrax pisciculos, qui paruo robore possunt
Non dare terga fugæ: non æquo occurrere Marte.
Occisæ occidunt hostem, perimuntq́ necantem,
Cum Squillæ rictu piscis sorbentur aperto,
Turmatim in medium discendit turma palatum,
Et feriunt cornu quod fronte insurgit acuto.

Saltant vbi tanguntur, ac tãgentem sæpe expauescunt; corpusq; in aqua gibbosum arcuato motu promouent erucarum modo: quod Anaxandrides in Pandaro annotauit his versibus:

C

Οὐκ εἰ πικεκρυφὼς ὀρθὸς ὦ Βηλτισ' ἔσῃ.
Αὕτη δὲ καρίδος τὸ σῶμα καμπύλη
Αγκυρά τ' ἐστιν ἄγκυρος τοῦ σώματος.
Si te curues, haud rectè futurus es vir optime:
Squillarum more, arcuatum corpus hæc flectit,
Obiectaq́ ante corpus ancora prorsus est.

VSVS IN CIBIS

SVNT hæ admodum laudatæ apud priscos, & recentiores, tanquam optimi nutrimenti, & saporis dulcis: quod etiam Matron Parodus apud Athenæum in Atticæ cœnæ descriptione cecinit.

Καρίδες δ' αἳ Ζηνὸς Ολυμπίου εἰσὶν ἀοιδοὶ
Αἳ δὴ ἰδεῖν κυφαὶ μὲν ἔσαν, χρησαὶ δὲ πάσασθαι.

D

Squillæ Iouis Olympij cantores
Aspectu quidem Gibbæ, sed in cibo suauissima.

Idcirco vendebantur olim in sportulis, ex iunci vimine contextis, vt apparet in hisce Arari in Campilione versibus: *Vt venderentur.*

———————— Αἳ τε καμπύλαι
Καρῖδες ἐξήλλοντο δελφίνων δίκην
Εἰς χοινόπλεκτον ἄγγος. Vertit Dalechampius:
———————— *Et curuæ*
Carides exiliere delphinum modo
In vasa texta iuncis.

Friguntur cum oleo in sartagine: aut elixantur in aqua, & cum aceto comeduntur. Hecticis quoque in cibo mirum in modum conferunt, & longè delicatiores sunt, quàm Locustæ, aut Astaci. *Hecticis cõferunt.*

DE

DE SQVILLA PARVA.

Cap. XIV.

SYNONYMA.

ROPRIO nomine caret ea Squilla, quam Aristoteles periphrasticè Squillarum τὸ μικρὸν γένος appellat, rationem addens: αὗται γάρ οὐ γίνονται μείζους; hoc est: nunquam enim maiores euadere possunt. Sed hìc lectores aduertit rectè Rondeletius, τὸ καρίδων μικρὸν γένος, id est Squillam paruã, & τὰ καρίδια non idem esse quod σκύλλαρον, quod tamen etiam Squillam paruam Gaza apud Aristotelem conuertit. Nam σκύλλαρον, inquit Rondeletius, non est ex Squillarum genere: chelas enim habet Astaci modo. Κουρίδες, καρίδες. ἢ τὰς μίκρας ἐγχλώρους· τὰς δὲ ἐρυθρὰς καμμάρους, exponunt Hesychius, & Varrinus. Videntur autem Zoographo dicere, Squillas paruas alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortassis: quem eis viuis obscurum Rondeletius tribuit, Bellonius subfuluum: coctis rubescentem vterque. χλωρὸς quidem modò viridem, modò luteum colorem Græcis significat. Eædem χλωροκυρτίδες fuerint: sic enim apud eundem Hesychium legitur, pro genere Squillarum. Mauult Zoographus χλωροκαρίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatæ in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius describit apud Athenæũ his verbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κοῦφαι: nam, & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum est, & pro κοῦφαι fortè κυφαὶ, id est Gibbæ legendum, quanquam propter agilitatem κοῦφαι etiam id est, læues cognominari possunt: à mele autem denominatæ videntur propter suauitatem in cibo: quamuis Rondeletius Squillas minimas omnium dulcissimas faciat. Sed Scaliger coctam rubescere negat, dum sic scribit: Minima etiam è Garumna excipitur canistris: Ciuadam Vascones ob exiguitatem vocant, id est auenam. Pugillatim enim deuorant, sicut auenam Veterina. Hæc etiam in mari agitat, nec rubescit cocta. Ab Adriaticis generis nomine dicitur. Sed fallitur Scaliger, quippe Veneti Squillam vulgò vocant Gibbam: hæc cocta rubescit. Bellonius tum Gibbam, tum paruam Gambarellam vocari scribit, Mathiolus Senensis Gambarello, & Gambarusolo vulgò dici ab Italis. Scaliger eam Squillam, quæ media est inter minores, magnitudine, Gambarellum ab Istris vocari tradit. Lusitani Squillã paruam vocant Caraman de Villa Franca: Germanicè appellatur ein Zuuergkrebsslein, id est, Squilla nana: vel ein Kleiner Gerner.

Histor. 5. c. 15.

χλωρὸς color quis.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

VO inuenio apud Italos nostros Squillarum paruarum genera. Vnum maius, alterum minimum, illud duriore est crusta quàm Squilla Gibba, magisque relucet, viuumque non aliter quam prædicta in aëre saltat, noctuque lucet, vt candela accensa, Cambaretto vocatur Romæ. Alterum verò adeo exiguum est, vt mille vix libram æquent pondere, Romani Gambaruccio vocant. Venetijs quoque frequens: coci quidam vocant Biaua, id est, auenam, vt Vascones Ciuade. Quocirca facillimè mihi persuaserim, esse hanc Squillam, quam vocat Scaliger minimam, & quæ canistris excipitur è Garumna, viuit enim nõ solùm in aquis marinis, sed etiam dulcibus, & propterea Squilla fluuiatilis à Bellonio dicta est, quam sic describit. Squillis marinis multò minor est tibiolas vtrinque quaternas, tenues, oblongas habet, in extremo forcipatas: cirros anteriori parte quaternos, oblongos, tenui filo graciliores, quibus iter quoquouersum prætendat, Latini prætenturas, & antennas vocant. Pedes cùm vtrinque quaternos habeat, duos tamen priores parte anteriore exporrigit: quibus non ad gressum quidem, sed magis ad corripiendum cibum vtitur. Nam tribus posterioribus tantùm incedit. Pinnulis autem pluribus sub cauda positis in natatu vtitur:

Squillæ fluuiatilis Bellonij descriptio.

A vtitur: quarum quinque in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autē media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, vt reuera pinna dici non poſſit. Hæc Bellonius. Ciuadam Rondeletij, Gambarettum puto, prædicta Squilla minorem: ſic enim ait: Digiti minimi eſt magnitudine: capite pro corpuſculi magnitudine craſſo, & lato ſine cornu, quo à Gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appendicibus, caudæ pinnis, internis partibus Gibbæ perſimilis, punctis aliquot variatur, colore eſt, dum viuit, obſcuro, cocta tota rubeſcit. Eas quas deſcribit Bellonius, aiunt moris eſſe vt viuæ afferuentur, tuncque ſubfuluas ſpectari: ſed coctas ruffeſcere. Squillam paruam Venetijs depictam, & ad ſe miſſam talem exhibet Zoographus.

Squilla parua Rondeletij.

Ciuadæ Rōdeletij deſcriptio.

Squilla parua Zoographi, Venetijs ei miſſa.

B

LOCVS.

C

BELLONIVS longiſſimè à mari eas ait prouenire: vnde ſumitur argumētum in mari non naſci, cùm tamen Scaliger Ciuadam dictam à Vaſconibus de Garumna caniſtris excipi, & in mari agere ſcribat. Et Rondeletius Ciuadā hyeme in ſtagnis marinis capi tradit, & in magnorū fluuiorum oſtijs; è mari etiā extrahi ſæpe vidit, ne quis ob carnis ſuccum dulciſſimum, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet. Tarentinus Squillas fluuiatiles nominat; vt Nebricenſis canit. *Vbi capiantur.*

Cæruleus nos lyris amat, quem ſylua Marice
Protegit: hinc Squillæ maxima turba ſumus. *Lib. 13. geogr.*

Author eſt Ariſtobulus apud Strabonem in Indum flumen maximam multitudinem piſcium adſcendere, & inter alios Squillas (καρίδας: interpres vertit Locuſtas) paruas quidem vſque ad montem adſcendere: magnas verò vſque ad Indi, & Arſinæ oſtia.

VSVS IN CIBO, ET MEDICINA, ET ALIIS.

D

LAVTIORES menſas apud Romanos honorare ſolet. Carne enim eſt adeo dulci, vt quibuſdam faſtidium pariat, & vix, teſte Rondeletio, vllum aliud cibi genus dulcius deguſtaueris. Cum cruſta, & pedibus integra frigitur in ſartagine addito oleo, aut butyro. Sunt qui priuſquàm coquant, in ſartagine perforata pedes vrunt, deinde aqua, & oleo elixant. In aqua hordei lotæ, & in carnis iure coctæ hecticis maximè conueniunt. Nam bene alunt, ad expurgandum pectus conferunt, multoq; vtiliores ſunt fluuiatilibus Aſtacis, quibus medici plerique pro Cancris fluuiatilibus vtuntur, cum tamen duriore ſint carne, & minus dulci. Si ægris parentur Squillæ, de quibus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudādæ ſunt: ſi enim vnà cum his edantur, flatus gignunt, velut aphiæ cum ſpinis comeſæ.

Cum

Cum crustis elixæ in aqua, & oleo, adiecto pipere sopitam Venerem stimulant: tùm quia E
semen satis copiosum, ob dulcẽ, & benè nutrientem substantiam, tùm quia flatus gignũt.
Frixæ in sartagine, flatus deponũt, more leguminũ. Idem de Gibbis, & Crangonibus dictum
esto. Tarentinus escarum aliquot ad pisces capiendos in compositionibus carides fluuiatiles miscet in Geoponicis: nempe ad anguillas, mullos, magnos Scaros, & ad tenues pisciculos, qui capiuntur arundine.

DE SQVILLA MANTI RONDELETII. Cap. XV.

SYNONYMA.

HVIVS Squillæ nullus veterum, vt existimat Rondeletius, meminit. Et F
quẽ admodũ Latini à terrestris Locustæ similitudine marinã Locustã nominarunt; ita ille hanc μάντιν à bestiolæ similitudine, quæ est ex Locustarum genere. Eam bestiolam nostri, inquit Rondeletius Preguedious idest precantem Deum appellant, quòd semper manus (brachia, vel pedes in istis animantibus magis propriè dicuntur) iunctas teneat, eorum more, qui supplices Deum deprecantur: Præterea corpore est valdè tenui, & macilento, vt hi qui assiduis ieiunijs se conficiunt, & macerant. Eandem bestiolam diuinare vulgus ait: captam enim pueri nostri interrogant, quà sit Romam, vel Compostellam ad D. Iacobum proficiscendum: ea, perinde ac si intelligeret, altero brachio extenso iter monstrat. Ab huius itaque bestiolæ similitudine, Squillæ speciem, mantin nominauit: nam vtraque corpore est longo, gracili, circa caudam latiore, brachijs duobus primis longis admodũ. Squillæ speciem esse idem probat, tùm quòd chelis careat: quibus à Locusta, & Astaco distinguitur; tùm quòd aculeos in cauda habeat, Squillarum modo, & corporis denique specie sit Squillis simili, longa, qua à Cancris differt. Bellonius hoc genus Squillæ cum alijs plerisque doctis Cicadam marinam appellare maluit, nomine Massiliæ, & in Italia vsitato in G
eodem animali. Sed Rondeletius, vt dictum est, suam Squillam cælatam, quæ Monspelij vulgò Cicada nominatur, Cicadam Aeliani facere maluit, quòd maior ei sit cum Cicada terrestri similitudo. Gillius cùm Cicadam Aeliani descripsisset, subdit: Massilienses tenuis suæ cuiusdam vetustatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Romæ audiuit Zographus appellari Cicadam marinam, quæ alibi Vallopa, quòd nomen Rondeletius Crangoni suæ tribuit. Cicadam marinam Romæ, & Genuæ vulgò dictam, Speusippi Nympham esse suspicatur Bellonius, sed nullo fretus valido argumento. Nam Astacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham, & Arcton similes esse dixit. Mathiolus Squillam Mantim, Hippocampum vocat.

Nominis ratio.

Cicada marina quæ Bellonio.

Hippocampus Mathioli.

DESCRIPTIO.

TENVIS est, inquit Bellonius, huius crusta: cruda ita albicat, vt ferè transpareat. Vnà cum pisciculis marinis sæpè suo cortice contecta extrahitur, H
& simul cum carpionatis, bocis, mænis, & trachuris, canistris inseritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadę oblongum corpus decem tabellis affabrè articulatis loricauit: quarum prima, quæ caudam extremã conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis subrubris insignita est, quæ duorum oculorum speciem præseferunt, estque aculeata, & crenata. Prima tabella à cauda incipiens versus secundam, tertiam, quartam, quintam, & sextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus subtus munita est: quibus dùm in mari natat, aquam percutit, & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ sex prædictas subsequuntur, ternis vtrinque pedibus communitę sunt, ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehensum ori suggerit: sed ea aliter quàm Cancris, aut Locustis forcipantur. Sunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grandioribus crenis suffulta, quibus, cùm cibum corripit, ex vno brachio ad aliam brachij articulationem transfert. Horum autem

De aquat. 2, cap. 3.

extrema

A extrema velut in duritiem offeam abeunt, dentifcalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius pifcis quæ capiti contigua eft, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda fe in latum diffundit. Extra aquam prorfus immobilis, & imbecillis eft. Aculeum vnum habet vtrinq; ori præfixum, vt phalangium, & Scolopendra, quo mordicus cibum à pedibus fuggeftum continet, quem poftea dentibus conficiat, & in ftomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, vnico vtrinque offi crenato, V. literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium eft ea incidere, quæ mandit: pofterioris verò quæ crenas habet, conterere. Nam idem os duos habet dentium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, vrfinis fimiles oftendit, trifariam in extremo diffiffas: ac rurfus duas alias in lateribus prædictis breuiores. Oculos habet virides, exertos, quos non alueo, vt Cancrarium, vel Locuftarium genus condit: fed ante hos pinnulas exporrigit eis fimiles, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti caudam caput effe crediderunt. Strias rectas in tergore, atque in capitis tabella ductas profert. Pifce diffecto, dentes fortibus mufculis moueri confpicientur, cerebrumque adeo effe exiguum, vt vix hordei grani magnitudinē æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent. Similis ferè Rondeletij defcriptio eft, *Dentes.* *Oculi.*

B Brachia duo, inquit, longa habet, articulis intercepta, vt ad os flecti poffint, chelarumque vfum præftent, interiore in parte ferrata: quorum denticuli initio minores funt, in fummo ita magni, vt aculeis incuruis aptiùs, quàm ferræ denticulis comparari poffint. Cornua duo longa prominent, in quorum fummo ramuli duo exoriuntur. Sunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figura Cancellum ferè refert. Oculi perfpicui funt, & lati, ad quorum radicem fitæ funt aliæ duæ longæ, in ambitu hirtæ. Vtrinque pedes fex habet, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum definunt, lentis inftar rotundum, & depreffum, à quo tumore aculeus paruus vncus enafcitur: reliqui terni parui funt, & tenues, quorum extremum in appendiculas quafdam tenues terminatur. Quod caput fequitur, & collum vocatur, tabellis decem cōftat, inæqualibus, priores breuiores funt, & ftrictiores: quò propiores funt caudæ extremo, eò maiores, & latiores fiunt, eadem aculeorum ratio, quibus fingulæ tabellæ munitæ funt, in prioribus parui funt aculei, in maioribus tabellis maiores, & euidentiores. Cauda in os latum definit, cuius ambitus multis riget aculeis: in offis huius fuperiore parte maculæ duæ fpectantur oculis pictis fimiles. tres vtrinque pinnæ offeæ ex vltima tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore; quem- *Defcriptio ex Rondeletio.* *Cornua* *Oculi.* *Collum.* *Cauda.*

C admodum Locufta, & fuperiores Squillæ. Toto corpore eft pellucido. Iconem eius hic appinximus, quam Bellonius admodum perperam diuulgauit.

COITVS. PARTVS. VSVS.

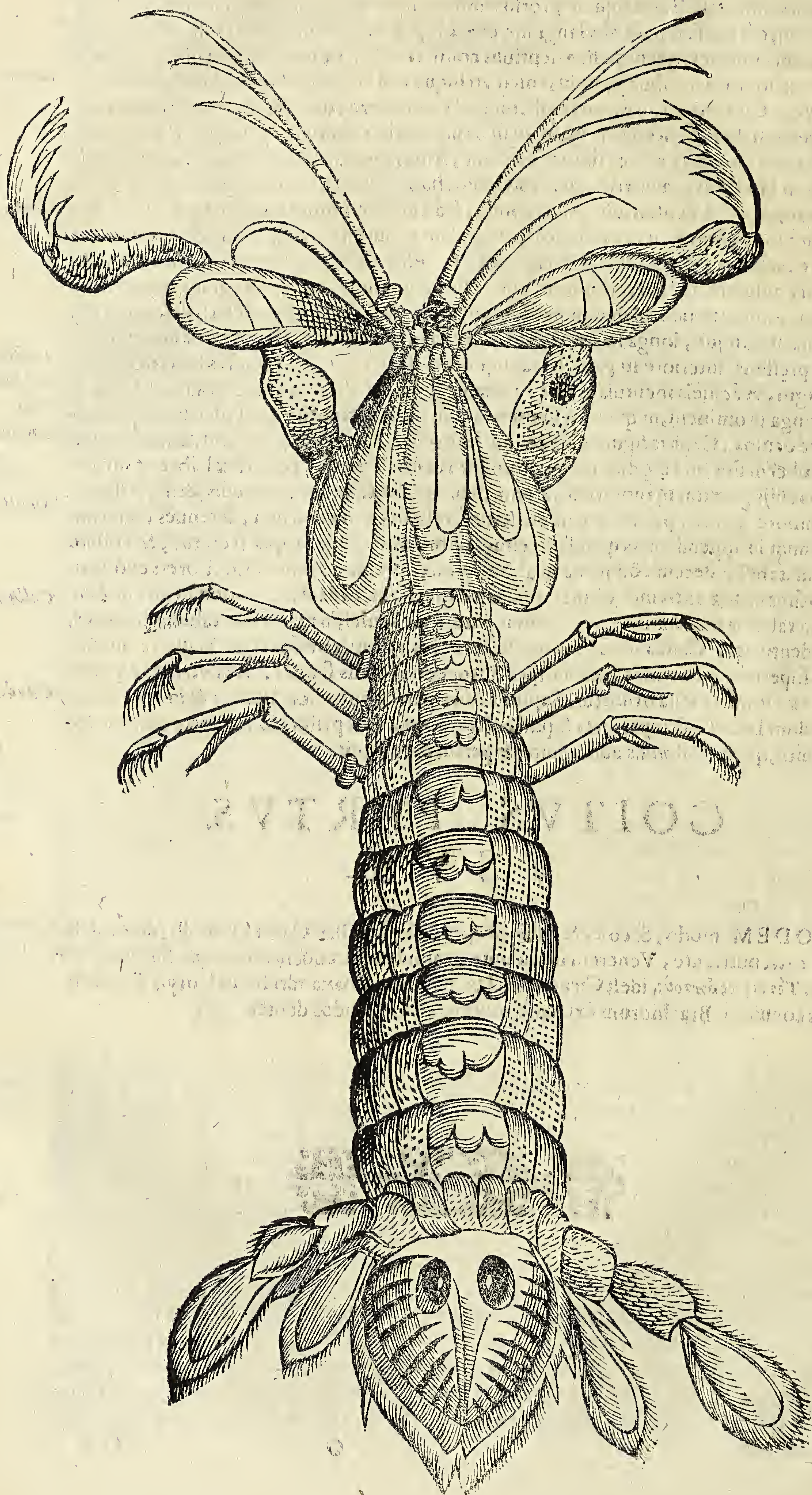
EODEM modo, & coit, & parit quo prædictæ Squillæ: Carne eft molli, dulci, delicata, nutriente, Venerem ftimulante; paranturque eodem modo quo Squillæ prædictæ. Τέττιγας ὀπτούς, ideft Cicadas coctas, nominat Anaxandrides in Cotyis Thracum regis conuiuio. Brachiorum extremis vtuntur ad fcalpendos dentes.

D

O DE

Squilla mantis.

A

DE CANCRIS IN GENERE. Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

CRVSTATORVM omnium, quæ oblongo ſunt corpore, & cauda prædita, hiſtoriam, præcedentibus capitibus abundè ſumus proſecuti. Reſtat modò Cancer, qui rotundus eſt, parumq; caudatus, quamuis hoc nomen pro omnibus Cruſta tectis acceperit Plinius, his verbis: Cancrorũ genera Carabi, Aſtaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici, Leones, & alia ignobiliora. Καρκίνος (ita Græcis Cancer vocatur) præterea paſſio eſt, ſeu mor- *Cãcer pro omni cruſtato.*
B bus, qui tempore Suidæ, & Heſychij dicebatur καρκίνωμα: Cornelius verò Celſus, Cancrũ *lib. 9. c. 30* à carcinomate diſtinguit, nam illum oriri, & ſerpere dicit ab his, quæ extrinſecus incidunt, hoc verò corrupta interius aliqua parte innaſci. Suetonius etiam Carcinoma dixit. Polluci hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione, & magno dolore, qui vlceratur interdum, ſubrubente, ac liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis: connaſcuntur ei vt plurimùm venæ, aut pili. Eſt & occultum, inquit, carcinoma, cætera ſimile, ſed non apparens, μὴ ὑπεφανὲς. Cancrum eſſe Gangrenam putat Nonius Marcellus. Sed medici diſtinguunt. Eſt enim gangræna partis ex magnitudine phlegmones mortificatio, non integrè facta, & confirmata, ſed incipiens. Ita vt pars nondum ſit emortua, nec ſenſu omni priuata, ſed emoritur, atq; ad extinctionem tendit. Cancer verò tumor inæqualis interdum cum vlcere, dolens, malignus, aſpectu teter, liuidus, oris prætumidus, cancro ſimilis. Siquidem tumor ipſe Cancri corpus, venæ tumidæ, craſſæq; eiuſdem pedes oculis repræſentant: vel (vt Aetius ex Archigine, & Leonida refert) quoniam ſicut Cancri animalia ſunt aſpera, & dura, & ſi quid forcipibus ſuis ceperint, haud facilè dimittunt: ita tumor iſte prominet, & tactui renititur, & ægrè tractabilis eſt: atque vbi ſemel radices egerit, difficilli- *Carcinoma, & Cãcer morbus idem. Gangrena non eſt cãcer. Cãcer qui morbus cur ſic dictus.*
C mè auelli, tollique poteſt. Eſt enim malignus, ferus, proteruus, & quem curatio, manuumq; vel blandiſſima tractatio efferare potiùs, quàm mitificare ſolet. Ouidius verò dictum innuit, quòd Cancri modo ſerpat, & vitiet quæ attigerit: *Metamorphoſ. lib. 2.*

Vtq; malum latè ſolet immedicabile Cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes.

Θηρίον, ait Varinus, vlcus ferum, quod Cancer dicitur. Præterea καρκίνοι dicuntur oſſa duo iugalia, quæ propè tempora committuntur. Scribit enim Pollux μετὰ τοὺς κροτάφους eſſe δύο ὀςῶν πλαγίων συμβολὰς περιειληφότων τὰ ὦτα, eaque nominari ζυγώματα, & καρκίνους: forſan quoniam ita committuntur, vt Cancrorum forcipes inuicem interſecoeunt. Dicitur quoque eodem nomine vinculi genus apud Galenum, quod capiti conuenit: faſcia ſcilicet in plures partes ſciſſa Cancrorum pedum ſpeciem referens. Vnde Heſychius καρκίνον eſſe dicit δεσμόν τινα. Eodem teſte καρκῖνοι dicuntur ὑποδέματα κοῖλα, calceamenta caua. Pollux quoq; καρκίνους refert inter ὑποδημάτων ſpecies ex Pherecrate in exemplum *Lib. 2. Os Iugale dictum cãcer, & cur. Faſcia cancer. lib. de faſc.*
D afferens καττύομαι τοὺς καρκίνους. Rurſum Heſychius καρκῖνον dici innuit τὴν πάργυρον, *lib. 7. c. 22.* quanquam locus ſit mendoſus. Exiſtimo enim legendum ibidem πυράγραν. Nam alio in loco πυράγραν ſcribit eſſe fabrile inſtrumentum (χαλκευτικὸν ἐργαλεῖον, quod & Cancer vocatur, ſeu Pagurus: propter chelarum ſimilitudinem, & ſimilem apprehendendi modum, aut vſum. Δι' ὁμοιότητα λαβῆς, σχηματισμὸς δὲ αὐτῆς κατὰ τὴν πυράγραν dicit Varinus. Καρκίνος λίθους ἔχων Polluci refertur inter οἰκοδόμων inſtrumenta. Carcini fuere appellati duo tragici: vnus Agrigentinus, qui fabulas edidit, teſte Suida, centum, & ſexaginta, vicitque vna: alter Athenienſis Theodectis, vel Xenoclis filius, qui olympiade centeſima floruit, ante imperium Philippi Macedonis: Ex fabulis eius ſunt Achilles, Semele, ſiue Arche, Athenæo authore. Eſt & Carcinus ſophiſta; item poëta Atticus, de quo prouerbium hoc eſt apud Suidam, καρκίνου ποιήματα, Carcini poëmata, ideſt obſura. Nam Carcinus Oreſtem ab Ilio cædem matris fateri coactũ, fecit per ambages reſpondentẽ. Horum aliquem intellexiſſe viſus eſt Plutarchus, dũ inquit: Ob hæc populus feſtos dies agitat: neq; quãdo Carcinus cũ Aeropa rẽ habuit, aut cũ Hectore Aſtydamas. Cãcer, & Cãcer marinus eſt Cãcer in lapidẽ cõuerſus ex India delatus, notuſq; eſt in Syria, & Aegypto, & vt ſcribit *Heſychius correctus. Carcini tragici. Carcinus ſophiſta, & Poeta. lib. de glor Athen.*

Andreas Bellunenſis, valdè in collyrijs vſitatus, fortè Reiben Auicennæ. Nã Reiben lapis eſt ſicut Caner, teſte Syluatico, apud quem ſcribitur etiam Keiben per Kappa. Sed in Auicenna pro Reiben reſtituit Bellunenſis Rathiaha, is͏̆, inquit, Auicennæ eſt lapis ſicut cancer refrigerans, & humectans in ſecundo gradu. Vetus Gloſſographus Auicennæ, Remigi inquit, eſt lapis ſicut Cancer. Non eſt Carcinias Plinij, quia non ſpeciem hìc Cancri marini refert, ſed tantùm colorem. Habeo in Muſæo hunc Auicennæ Reibon, vel Rathiaha, vel Remigi, & aliũ quendã Cancrũ marinũ, ſeu Pagurum, qui è mari eiectus longo pòſt tempore ſaxeus euaſit. Verſus retrogradi deniq; nominantur à Grammaticis Cancri; nempè qui non ſolùm à dextra ad ſiniſtram, vel à principio ad finem, ſed è contrario legi poſſunt à fine ad principium, vel eodem ſenſu, vel quòd artificioſius eſt, contrario. Lectio autem illa conuerſa, vel iiſdem manentibus dictionibus ſit, vt in his Senarijs Scazuſis, quibus Zoographus ad Friſium ſuum aliquando luſit.

Reiben Lapis.
Lib. 2. cap. 592.
Remigi.
Verſus retrogradi.

Cancellos mitto vix Friſi hos tibi ternos
Claudos licet prorſus, ne videar ingratus
Cancris pro multis tu conſule boni, rogo.

Carmen tale reperio apud Virgilium:

1. Aeneidos.

Muſa mihi cauſas memora quo numine læſo.

Aliquando ſenſus efficitur contrarius, vt in hoc diſticho:

Laus tua non tua fraus, Virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.

Interdum literæ ſingulæ retrò leguntur, vt in hoc diſticho:

Signa te ſigna, temere me tangis, & angis:
Roma tibi ſubito motibus ibit amor.

SYNONYMA.

Sarathan.

SARATHAN, ſeu Sarthan exponunt Cancrum apud Auicennam, & Serapionem, in quo malè vulgatus codex habet Sartam in fine per m. Καρκίνος dicitur apud Græcos: nomen eſt paroxytonum, dactylicum; penultima enim à poëtis corripitur, vt Ariſtophane, Nicandro, Oppiano, & alijs. Quocirca non rectè à quibuſdam Grammaticis circumflectitur. Carcinus dictus videtur, quaſi coracinus (vt apud Athenæum legit Maſſarius, nam locus hic in noſtris codicibus deprauatus eſt) quod κόρας, ideſt pupillas, & oculos mobiles habeat. Varinus tamen καρκίνος, inquit, καρακινός τις ὤν, ὀκινῶν ἐπὶ συχνῷ τὴν κάρα: quòd frequenter caput moueat, dicitur Cacrinus, quaſi caracinus. Ἀλάκη fuligo, cinis, Cancer. λιγνὸς σποδὸς καρκίνος, Varinus, & Heſychius: & mox ἀλάκη πάνθρακες fortè ἄνθρακες ſcribendum, & non ἀλάκη per κ: ſed per β. Sic enim ordo literarum poſtulat apud Heſychiũ: & ἀλαβῶδες eidem ἀνθρακῶδες, κεπαπνισμένον. Ἀλάβη enim magis accedit ad ἀσβόλη vocabulum pro fuligine vſitatum. Cæterùm Cancri nomine hìc inſtrumentum forcipem Zoographus, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, intelligit. Πτύξαγρις, vel πύξαρις Cancer dicitur ab eo, quòd Oſtrea venetur lapillo inter teſtas, ſeu valuas (πτύχας ἢ πύξια) eorum immiſſo: vt pede faciliùs carnem eorum euellat, Varinus: qui & Siculis κάρχας Cancros vocari ait. Κάβειροι, eidem Heſychio ſunt καρκίνοι: coluntur inquit in Lemno religioſè, tanquam Vulcani filij. Nepam, inquit Nonius Marcellus, quidam Cancrum putant ob illud Plauti: Aut cum Nepa eſſet dubium in vtroque. Nam verè nepa Scorpius dicitur. Marcus Tullius de finibus bonorum, & malorum libro quinto, Serpere anguiculos, natare anaticulas, volare merulas, cornibus vti videmus boues, nepas aculeis, ſuam denique cuique naturam eſſe ad viuendũ ducem. Cancri vocantur, vt ait Iſidorus, quia Conchæ ſunt crura habentes, inimica Oſtreis animalia. Itali vulgò mutatis, & inuerſis literis Granchio, & Granzo vocant. Hiſpani Cangreio, Galli Cancres, Northmanni Crape, & Crabbe (à κάραβος, ideſt Locuſta) impropriè. Germani quoque inferiores dicunt een Krabbe, ſuperiores, ein Krebs, & Angli à Crabbe, Poloni, & Hungari Rak.

Etymum.
Ἀλάκη.
Πύξαρις.
Κάβειροι.
Nepa quid.
lib. 12. c. 6.

GENVS.

A
GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

OTVNDI sunt Cancri, cùm oblonga sint cętera Crustata omnia, quod Aristoteles testatur, inquiens: Cancris ex Crustaceis solis cauda deest, & corpus rotundum est, cùm Locustis, Squillisque longum sit. Idem alibi Cancrum à Locusta differre inquit, quòd Locustæ caudam habent, Cancri non habent. Locustis enim vt nantibus cauda vtilis est: natant enim cauda quasi remo innitendo: at Cancris inutilis est, quoniam vitam agere terrenam, cauernasque subire soleant, Sed falsum mea sententia quòd cauda destituantur: habent enim, sed reuolutam, hinc ἐπιπτάλυμα πτυχῶδες Aristoteles vocat: cōstat enim manifestè ex tabellis, & corpus posteriore parte integit, nec in pinnas desinit, nec extenditur ad natationem. Idcirco cautè locutus est Plinius, quum ait: Carabi cauda à cæteris Cancris distant. Negat Galenus Cancros habere collum, & caput, quod à veritate abhorret; prudentiùs dixisset, caput à cæteris partibus non esse apertè distinctum, quod his verbis scripsit Aristoteles: Habent autem caput animalia omnia sanguine prędita. Exanguium nonnullis indiscretum hoc est, vt Cancris: Idem Plinius: Quibusdam indiscretum caput est, vt Cancris. Et rursus Aristoteles: Alueus totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctum nec aliud quicquam. Quia igitur caput habere ex Aristotele probatum sit, atq; etiam alijs, hinc nonnulli cerebrum quoq; Cancris inesse scripserūt, quasi omnia quæ capite sunt prædita, cerebro quoque à natura donata sint: cùm id in multis exanguibus, pręsertim insectis falsum esse declaret quotidiana experientia. habent tamen partem quæ cerebri fungitur munere: vnde enim dimanaret motus, & sensus? à corde ne? sic ait Peripatetica familia: negat veritas. Visus aūt eorum plurimis est obliquus: id sic Aristoteles: Cancrorum plurimæ parti oculi sunt tùm intrò, tùm foras in obliquum moueri apti. Quare nullos excepisse non admodum rectè visus est Plinius, vbi sic loquitur: Cancri in obliquum aspiciunt crusta fragili inclusis) aliàs inclusos gerentes) scilicet oculis: quia non omnibus eodem situ positi, sed alijs è latere, non supra continuo sub prono (ἰνθὺς continuo, & nullo medio) amplo distantes discrimine: alijs in medio breui discrimine, vt Heracleoticis, aut Maijs. Parte ab vtraque quatuor pedibus exornantur. Pedes ait Plinius (de Cancris) octoni omnes in obliquum flexi, & rursus alio in loco: Octonos, & marinis esse diximus, Polypis, Sepijs, Loliginibus, Cancris, qui brachia in contrarium mouēt, pedes in orbem, aut in obliquum. Iidem soli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent; Cancri quaternos. Sed mendo non vacare videtur hic locus. Nam cùm antea octonos pedes enumerasset, subdit paulò pòst tantùm quaternos: nisi quatuor in singulis lateribus esse intelligat. His si addideris chelas, quas Plinius brachia appellans à pedibus separauit, decem constitues. Cancris etiam, inquit Aristoteles, omnes deni cum forcipibus sunt. Et alibi ait: Cancris primi vtrinque pedes quaterni, tùm terni alij ordinem eodem modo explentes, reliqua bona pars corporis pedibus caret. Pedes omnibus in obliquum flectuntur, quomodo etiam Insecta mouentur. Binas hasce chelas, siue brachia denticulatis forcipibus prædita esse scribit Plinius, quod non existimo in omnibus Cancris verum esse: carent enim quidam dentibus interius, quamuis maxima eorum pars eos habeat, aut saltem tubercula quædam alba, ad firmius retinendum. Rursus Plinius, dextrum, inquit, brachium omnibus maius: ex Aristotele, qui sic dicit: Locustæ, Cancrique omnes forcipem dextrum grandiorem, valentioremq; habent. Parte enim dextra efficaciora suaptè natura sunt animalia omnia. In brachijs, seu forcipibus primoribus superior pars mouetur inferiore immobili, cuius rei causam tradidit Aristoteles, vnà cum ea, & quam refert, cur Crocodilus superiorem maxillā moueat: eius verba adijciam, vt clarior doctrina euadat. Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: Crocodilus fluuiatilis vnus superiorem. Cuius rei causa est, quod pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: parui enim admodum sunt. Itaque ad hūc vsum natura os ei pro pedibus vtile condidit: ad retinendum verò vnde ictus inferri vehementiùs potest, inde motus commodiùs agitur. Infertur autem vehementer desuper, quam de parte inferiore. Ergò cum vtriusq; tùm capiendi, tùm mordendi vsus ore administretur, magis autem necessarium retinendi officium sit, cui nec manus sint, neque pedes idonei, commodiùs huic est mouere superiorem maxillam, quā inferiorē. Quod idem caussę est, cur etiā Cācri superiorē sui forcipis partē moueāt, nō inferiorē: habent. n. pro manu forcipem. Illū itaq; vtilem ad

[Margin notes: *Hist. 4. c. 2* — *Cauda an destituantur.* — *De par. 4. cap. 8.* — *lib. 9. c. 31.* — *Caput, & collum, an habeant.* — B — *Hist. 4. ca. 10.* — *Hist. 4. c. 3* — *Cerebrum.* — *Visus obliquus.* — *Hist. 3. c.* — *Lib. 11. c. 37.* — C — *Pedes.* — *lib. 9. c. 13.* — *Lib. 11. c. 48.* — *Plinij locus suspectus.* — *Chelæ.* — *Hist. c. 4. 2.* — *Pedes.* — *lib. 9 c. 31.* — D — *De par. 4. c. 8.* — *De par. 4. c. 11.* — *Crocodilus cur superiorem maxillam moueat.*]

capiendum, non ad mordendum forcipem eſſe oportet. Mordendi autem, ſecandique officium dentis eſt. Cancris igitur, cæteriſque quibus licet ociosiùs cibum capere, quoniã in humore non ſint, oris vſus partitus eſt, vt manibus, aut pedibus capiant, ore ſecent, & mordeãt: at Crocodilis os in vtrumq; vſum vtile factum eſt à Natura, cùm ita maxillæ moueãtur. Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari inquit Auguſtinus Niphus libro quarto de animalibus capite ſecundo. Nam primò tribuit Cancri pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc Cancris aſſignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitæ (propoſitiones) quæ veræ ſunt de Cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vndè Albertus non imperitè dicit Cancrum, qui communiter Cancer dicitur, habere decem pedes; qui verò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro Cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum verò quem Ariſtoteles dicit habere quatuordecim, vult eſſe aureum, quem ſua lingua Caniſſem appellant, qui aureus interpretatur: hæc Niphus. Cancri interius binos, vt Locuſtacea habẽt dẽtes primores, & inter dẽtes carunculã linguæ effigie: tunc ſtomachum ori continuo iunctum, exiguum proportione ſuorum corporum magnitudinis. Hunc excipit venter, in quo Locuſtæ, & Cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam ſuperiores illi ſecare non ſatis queant. Hinc inteſtinum ſimplex vſque ad exitum excrementi dirigitur. Quæ cuncta Ariſtoteles, qui alibi dixerat Cancris inteſtinum eſſe quà applicatum illud operculum geritur media applicaminis ipſius: & in partem exteriorem, qua oua pariunt, deſinere: Cancrorum ſpecies multæ antiquis cognitæ. Cancrorum etiam genus, inquit Ariſtoteles, multiplex eſt, nec facilę enumerandum. Maximum, quas Maias appellant. Secundum Paguri quos Heracleoticos vocant. Tertium fluuiales: cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Genus Cancrorum litorale Phænice fert, tantę velocitatis, vt vix conſequi ſit: vndè Hippeas ideſt equites illos appellarunt. Iis nil ferè intus propter inopiam pabul. Genus item aliud eſt quod magnitudine Cancrum non excedat, facie Gammaris ſimile. Aelianus Cancrorum, inquit, genera diuerſa eſſe audio. Sunt enim quidam ſaxatiles (πετραῖοι.) Alij in limo, algis, aut arena gignuntur, quamobrem, & formis, & cognominibus differunt. Sunt qui curſores (δρομίαι) quòd longè, lateque vagentur, meritò appellantur. Idem poſtea: Cancrorum genus lutarium (γένος καρκίνων ἐςὶ καὶ πηλίαι: ſic Gyllius legit pro πετηλίαι, ideſt, volantes, veluti in vulgato codice legitur: aliàs καὶ πέτονται) colore alijs albius ſpectatur: hi in luto naſcuntur. Cùm inceſſit eis metus, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem iniectus eis eſt metus, nonnihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent: enimuerò comprehenduntur, quòd ſurſum altiùs ſubleuari non queant. Hæc ferè ſunt genera ab antiquis tradita. Nam vbi hæc leguntur in piſcium catalogo apud Plinium: Cancrorum genera Chamætrachea, Chamæleos, Chamæpelorides generis varietate diſtantes, & rotunditate, Chamæglycymerides quæ ſunt maiores quàm Pelorides, Colicia, ſiue Coryphia: ineptè nonnulli exiſtimarunt Cancrorum alias ſpecies enumerari, cùm ea omnia quæ poſt hæc verba Cancrorum genera, ſint Teſtatorum potiùs genera, quàm Cancrorum. Sunt, & Cancelli Καρκίνια ab Ariſtotele cõmemorati, qui in teſtatis quibuſdã innaſcũtur, & inhabitãt. Inter recentiores Rondeletius cũ verba Ariſtotelis ſuprà ſcripta produxiſſet, hæc ſubdit. Nos plura genera numerabimus, quæ ſub Cãcris contineri nemo nõ fatebitur. Ea multiplici varietate à ſe diſtinguuntur. Vt magnitudine differunt, Mæę, Paguri ab Albis, & Pinnophylacibus: hi .n. parui ſunt, illi magni, inter hos alij ſunt medij. Heracleotici fuſco ſunt colore, Paguri, & Maiæ rubeſcente, vndulati flauo cùm è mari extrahuntur: Latipes, & qui in Oſtreis naſcitur albeſcente; qui in Pinna, flaueſcente: Vrſus colore corticis mali punici. Diſtant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues ſunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longiſſimi. Oculorum quoque ſitu differunt: horum oculi ferè ſe contingũt: illorum magno interuallo diſtinguuntur. Sed diligentiſſimus in his generibus enumerandis fuit Cæſar Scaliger: qui Cancrorum, inquit, ſpecies multæ ignotæ mihi: quas cognitas habeo, deſcribam, Vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua, Altera, quam nunquam vidi, Phœniciæ, vt aiunt peculiaris, à velocitate Equitis nomine appellata. Qnam doctiſſimus amicus noſter imprudenter in quarto libro inter tardigrados numerauit. Peregrini ij in litore Iſſico exercent tardiorum prædas animalium. Tertium genus eſt fluuiale, rotundius quàm marinum. Quartum inſigne tùm robore, tùm magnitudine. Paguros vocant, quorũ duas noui differentias. Alter, & orbiculatior, & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior, & minor, colore dilutiore, ac penè pallida viriditate. Poteſſas

hos

Caniſſem. *Cancer.* *Dentes.* *De par. 4. cap. 5.* *Hiſtoria 4 cap. 2.* *Genera.* *Hiſt. 4. c. 2* *lib. 7. de animal. 24.* *lib. 7. de anim. c. 30.* *lib. 32. cap. 11.* *Magnitudine differũt.* *Colore.* *Pedum longitudine.* *Oculorum ſitu.* *Exer. 245.*

E F G H

A hos vocat Venetus. Quintum Heracleoticum, grandissimum in genere Pagurorum, cruribus breuibus, forcipibus admodum validis. Sextum longè omnium maximum quod Maiæ nomine cognoscimus: tota cuppa asperum, cuspidata fronte horridum, prælongis cruribus, exilibus, ac propterea imbecillis. Septimum omnium minimum in spongijs, & Conchylijs. Hisce Scaligeri speciebus addantur Cancer aureus, & niger, qui Canissem ab Auuicenna appellatur, item qui Ialicè Grancio spiantano dicitur, nomine mihi tantùm cognitus; & venenosus, quem in India Occidentali esse scripsit Cardanus; & terrestris, quem nauigatores isti in D. Thomæ insula statuunt: & qui à brachiorum longitudine, paruitateque Macrochelus, & Brachychelus dicitur: nec nõ & hirsutus; & qui cordis figuram æmulari videtur, Rondeletio primùm cognitus, vt etiam alij tres priores. Concludamus igitur rectè scripsisse Philosophum: Cancrorum genus multiplex, nec facilè enumerandũ. Sternion ab Alexandro Tralliano nominatur his verbis; Diabete morbo laborantibus conueniunt ex carnibus βούλβιον καὶ στέρνιον, καὶ πόδες μάλιστα τῶν βοῶν &c. Quo loco Iacobus Goupilus, accepisse se ab homine vulgarem Græciæ sermonem tenente, testatur στέρνιον esse ex Ostracodermorũ genere, sed ex hoc (inquit) loco intelligi potest eo nomine carnem aliquam significari. Cordis (stomachi, vel oris ventriculi) dolore affectis cibi, qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres, mordacesque humores retundant, vt ἡ βούλβα καλουμένη, καὶ τὸ στέρνιον καὶ ἀστακοί, καὶ ἰσικοί, καὶ κτένια, καὶ κοιλίαι χηνῶν: vt idẽ Trallianus habet: Zographus vtrobique vuluã porcinã intelligit, & sternij nomine pectus porcinum potiùs, quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio stomachi calore, curatione, conuenire inquit στέρναν (στέρνον καὶ στέρνιον) καὶ βούλβιον καὶ δαμαλῶν (δαμαλέων iuuencarum) πόδας, & si quæ huiusmodi refrigerant simul, & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex bilioso, & acri humore: Vescatur æger alimentis mitibus, & minimè mordacibus, & incrassantibus vt Orpho, glauco, bulbio, Sternio. Verbum bulbino (inquit Gouphilus) à nemine Latino vulua ὑποκοριστικῶς deductum est. eo autem significatur animalium ἡ μήτρα: cuius esu sanguis pituitosus redditur. Quæ consequitur dictio στέρνιον petita est ex vulgari Græciæ sermone; ea enim significatur ὀστρακοδέρμου εἶδος, vt ex homine doctissimo accepi. Hæc ille. Est quidem Cancrorum quorundam eiusmodi species, quæ pectoris figuram pulchrè referat, vt ab eadem nomen adipisci mereantur: an verò Trallianus hoc nomine Ostracodermon vllum intelligat, dubitat Zographus, præsertim cùm semper hoc nomen cum vuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiusdem nimirum animantis partem.

Hist. 4. c. 2

Sternion quid.

B (margin letter beside "carnem aliquam significari")

C (margin letter beside "Ostracodermon vllum")

SENSVS.

MIRE oculati sunt cancri, atq; auriti, vt qui insidias incredibili sagacitate subodorantur, quamuis enim silenti, tacitoq; ingressu illos insecteris, subitò tamen præsentiunt, & confestim se luto obruunt, aut saxis subducunt, & hominum insidiantium conspectum effugiunt.

GRESSVS.

D ANCER solus ferè è Crustatorum genere non natat, sed incedit, vti scribit Aristoteles. Vis itẽ alijs, inquit, nandi tributa est, vt piscibus, vt Mollibus, vt Crustatis, velut Locustis. Quædam ambulare possunt, vt genus Cancrorum: quippe quod quanquam suapte natura aquatile est, tamen habet vim ambulandi: Et alibi: Cancri, quanquam aquatiles, tamen gressiles sunt. Et Epicharmus in Hebes nuptijs apud Athenæum. Καρκῖνος τε ἵκοντι ἐχῖνος τε τοὶ καθ' ἁλμυρὰν ἅλα νεῖν μὲν οὐκ ἴσαντι, πεζᾶι δ' ἐμπορεύονται μόνοι: *Per salsum mare adueniunt Cancer, & Echinus, natandi minimè periti, soliq; pedibus gradiũtur.* Trãsuerso latere procedunt: quanquam id neutiquam sit mirum: cùm & alia aliquot animalia eadem lege, aut proportione gradiantur: Nempè vrsus, ac simia propter latitudinem pedum posteriorum: quos vt in vacuum ponant, necesse est ingressionis corrumpi quadraturam. Transuersa ergò se inferunt. Et ita quoque moueri Scorpium ex Plauto discere licet.

Hist. 1. c. 1.

In Cassina

Reces-

Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam. E

Idem Comicus hunc peculiarem gradiendi modum in Cancro notauit:

In Pſeudulo. *Vt tranſuerſus non prouerſus cedit quaſi Cancer ſolet.*

Vegetius: Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad ſimilitudinem Cancri. Eundem motum, non ſine diligenti conſideratione, (ſunt enim animalia, quæ pluribus, quàm quatuor notis mouentur) Ariſtoteles annotauit in libro de Animalium greſſu, vbi, ſic loquitur: Nam ſemper in quaternis proximis (pedibus) poſteriora per tranſuerſum ad priora arripiuntur. Declarant hoc quæ lento gradu motum cient, vt Cancri: hi enim ita ſe mouent, quia de eorum genere ſunt, quæ multis fulciantur pedibus. Siquidem per tranſuerſum ſemper eò ſe mouent, quò greſſum dirigunt ſuum. Et pòſt notans huius greſſus cauſſam, hæc ait: Quod etiam animalium genus præter cætera proprium, & ſui generis motum agit: quandoquidem omnium vnum in priorem non mouetur partem, ſed in latus. Cùm autem prior pars in oculis diſtincta eſſet, natura oculos ita affixit, vt cruſcula ſequerentur. In priorem enim partem illorũ motus tendit. Ob eamque rem Cancri etiam quodãmodo in priorem partem ſeſe videntur mouere. Quibus Philoſophi verbis commotus Rondeletius, Cancros prorſum procedere eſt opinatus, nobiſque apparere tantùm quòd per tranſuerſum moueantur. Ita enim ſcribit: Cùm verò cęteræ animantes, & quadrupedes, & multipedes per diametrum, vel in anteriora moueantur, Cancri per tranſuerſũ, & in latus progredi videntur. Sed quoniam oculis ſemper prior, ſiue anterior pars ad iter deſignatur, quia in priore animantis parte ſiti ſunt oculi, Cancri in anteriora re vera progrediuntur. Rectè igitur Plinius: Cancri in pauore etiam retrorſum pari velocitate redeunt, is autem motus ei, qui fit antrorſum, ex diametro opponitur. In hanc opinionem quomodo ſe exercuerit doctiſſimus Iulius Cæſar Scaliger, age videamus. Aiunt, inquit, vulgò non rectè videri Cancrorum progreſſum eſſe in latus. Etenim cum illis oculi ita mobiles ſint, vt aliquando condantur, aliàs exerantur: exerti modò prorſum, modò in latera obliquentur, non erit eorum inceſſus in latus, ſi in latus oculi flexi ſint. Quia procedunt rectà, quà obtuentur. Sanè haud aſpernanda ratio: Vana tamen, non enim ſcorpius oculos habet emiſſitios: & (ſi velis ludere) laterorſum promouet tamen. Ad hæc nemo dicat, lineam quæ dimetitur quadratum, antrorſum produci, ſed ad latus. Neque dicentur Cancri antrorſum ambulare, cùm oculi in latus flectuntur: ſed oculos dicemus in latus flecti: quia progreſſio in latus eſt. Rationem explicemus. Motum tractione, & pulſione fieri diximus alibi. Fit ergo ſecundum artuum flexiones. At eæ Cancris introrſum ad pectus ſunt. Ergo quaſi cùm triremus circumaguntur, lateris vnius remiges impellunt, alij alteri inſecus inhibent, aut retrò trahunt. Ita quam in partem proceſſurus eſt Cancer, eius lateris vtitur cruribus ad carpendum ſolum: alterius lateris ad expellendum.

Cancros prorſum non procedere cōtra Rondeletiũ *Li.9.c.31.* *Exer.245* F G

LOCVS.

Li.9.c.31.

PLINIVS, Viuere (Locuſtas) petroſis, Cancros mollibus ſcribit. Hyeme aprica litora ſectari, æſtate in opaca gurgitũ recedere. Verùm nõ ſolum limoſis, mollibuſuè, ſed etiã ſaxoſis in locis degũt, & ſicubi alga, & arena eſt. Et vt ſummatim dicã, in aquis, tũ dulcibus, tùm ſalſis, necnõ etiã in terra. Scribũt enim terreſtres eſſe in inſula D. Thomę ſimiles marinis, eduleſque.

VICTVS. ÆTAS. H

VESCVNTVR Conchilijs. Polypum etiam, vbi ob nimiam Venerem imbecillus redditus, morti vicinus eſt, velut vleeſcentes ſeſe, nam hos ille cùm bene valeret, edebat, deuorant: Oppianus.

Carcinades miſeræ, & Cancri, multique natantes,
Quos omnes cupidè primò ferus ille vorabat,
Tunc viuum imbellem minimè ſua membra tuentem
Diſcerpunt, donec moriatur funere diro.

quamquam hæc de marinis intelligenda putemus. In ciborum penuria, à ſuo quoque genere minimè abſtinent: quod ſi quis procul deferre eos velit, curet, ne alteri in alterum impetum faciendi poteſtas vlla ſit. Sunt igitur Cancri ſarcophagi, ſiue marini ſint, ſiue fluuiales,

A uiales, siue inter hos medij, qui scilicet in stagno marino nascuntur, atque degunt. Ore excipiunt aquam, vt cætera Crustata, teste Aristotele: sed eam Locustæ ad suas branchias transmittunt, Cancri parte oris exigua: quæ ratio est, cur circa horum os spuma appareat, ex aqua, & aëre, qui vnà cum ea hauritur, cùm per attractum, & reiectum agitantur. Alibi nullo discrimine Cancri, & Locustæ, inquit, ex Crustatis aquam per suas appendiculas, prope hirtiusculas quasdam partes egerunt. Viuere aqua dulci, & salsa scribit Galenus. Lacte potantes sine aqua viuere multis diebus Author de natura rerum testatur. Plinius Cancris tribuit vitam longam. Nos ex Aristotele suprà probauimus, præ cæteris Crustaceis, longæuas maximè esse Locustas.

Aquam vt recipiunt. *Hist.4.c.2* *Lib. de resp.* *Lib. de boni & mal. suc. cib.* *Lib.9.c.31*

CAPIENDI RATIO.

CAPIVNTVR nassis hoc modo, Ranas in partes diuisas in plures immittit nassas piscator: eas collocat in loca vbi Cancri degunt, vt ingrediantur. Capiuntur, & aliter, virgulis scilicet diuisis in summitate, quibus

B intestina aliqua aut ranarum corpora inserta sunt, ordine dispositis iuxta gurgites, & loca quæ habitare solent, denis, duodenisúe: inde reticulo circumit piscator, virgas singillatim eleuans, subiectoq; reticulo, cùm Cancer non adeo celeriter se possit explicare, decidit in reticulum.

SEXVS.

INTERIORA operculi applicatilis hirtiora, amplioraque fæminæ Cancri habent, quàm mares: vt ait Aristoteles: Nulla re, inquit, differt fæmina à mare, nisi quòd operculum applicatile illud amplius, & distantius, & hirsutius fæminæ gerant, in quo oua pariunt, & quà egerunt excrementum. Membrum autem quod mas in fæminam inserat, nullum omnino habetur. hæc ille. Plinius pedibus etiam distinguit, nam de Cancris

Hist. 5. c. 7.

Lib.9.c.31

C loquens, fæminæ, ait, primus pes duplex, mari simplex. Præterea Mares, vt scribit Author de natura rerum, duas habent spinas inter ventrem, & caudam, quibus fæminæ carent, quæ oua in ventre habent.

COITVS. PARTVS.

CANCRI parte priore (Rondeletius vertit partibus posterioribus) copulantur, sua opercula loculosa illa, rugosaq; mutua consertione componentes. Primùm Cancer minor ab auerso superuenire solet, tum maior vbi ille superuenerit, hæc Aristoteles. Vnde Plinius Cancros ore coire scripsit. Oua autem edunt in operculo, nec procul vt pisces faciunt, & cætera quæ parere solent. Hinc fæminis operculum latius, vt locus esset ouis recipiendis

Hist. 5. c. 7. *Lib. 9. ca. 51.*

D capacior, & præstantior.

ANTIPATHIA.

CANCRVM admota Polypode herba abijcere chelas, siue pedes, Zoroastres in Geoponicis ait. Aper non faciet in te impetum, si Cancrorum branchia (teste Didymo) illa denticulata tecū appensa circumferas; Apibus odor Cācrorum vstorum infestus est testibus Palladio, & Columella; Virgilius:

Aper ne integrasset.

——— ——— ——— *Neue rubentes*
Vre foco Cancros. ———

3.Geor. *Eruce cancros odere.*

Idem Plinius: Cancrorum odore, inquit, si quis iuxtà coquat, apes exanimantur. Authores habeo, qui ardeolas Cancris nidos suos munire affirment aduersus noxia animalia. Tanto dissidio flagrant Cancri, & Erucæ, vt si à cornibus suspendantur illi ramis arborum,

rum, in quibus irrepunt, aut nidulantur Erucæ, illicò decidant collabanturque, & aliò immigrent. E

NATVRA. MORES.

lib.9.c.31. *Vt pugnet.* *Scorpionis vt Cancris Metamor. 15. lib.*

NIVERSI, inquit, Plinius, vbi aliquando congregantur, os Ponti euincere non valent: quamobrem regressi circumeunt, apparetq; tritum iter, & paulò pòst. Dimicant inter se vt Arietes aduersis cornibus incursantes. Narratur apud eundem Sole Cancri signum transeunte Cancrorũ, cùm, exanimati sunt, corpus in sicco transfigurari in Scorpiones. Ouidius brachijs orbos Cancros producere scorpios, si sub terra occultentur, canit his versibus.

Concaua litoreo si demas brachia Cancro
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudaq; minabitur vnca. F

Calliditas in Conchylijs capiendis. Magna huius animalis astutia, & calliditas in capiendis Ostreis, Conchisq; obseruatur. Calculos enim, & lapillos patulæ, hiantique eorum testæ ingerit, ita vt occludi nequeat, mox dentato forcipe pisculentam carnem abradens, atq; eliciens deuorat, suauiterq; & secure sua captura fruitur nullo vindictæ metu. Diligenter multi ex Ecclesiasticis scriptoribus hanc fraudulentiam descripsere, sed diligentissimè D. Ambrosius: cuius verba *Hist. 5. c. 8.* mellito quouis nectare dulciora non præteribo: Cancer quoque, inquit, quas cibi gratia præstigias struit? Nam & ipse Ostreo delectatur, & carnes eius epulum sibi quærit. Sed quia vt appetens cibi, ita prospiciens periculi: quoniam, cùm difficilis est venatio, tùm periculosa: difficilis, quia testis validioribus esca interior includitur: nam velut muris quibusdam mollitiem carnis, præcepti imperialis interpres Natura muniuit; quam medio testarum quodam sinu concauo nutrit, ac fouet, & quasi in valle quadam diffundit: & ideo cassa omnia tentamenta sunt Cancri, quia aperire clausum ostreum nulla vi potest, & periculosum est, si chelas eius includat; ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Itaque quia omnia genera delectatione mulcentur, explorat si quando Ostreum remotis in locis ab omni vento contra Solis radios diptychum illum suum aperiat, & reseret claustra testarum, vt libero aëre visceris sui voluptatem quandã capiat, & tunc clanculo calculum immittens, impedit conclusionem Ostrei, ac sic aperta claustra reperiens, tutò inserit chelas, visceraque interna depascitur. Hactenus ille. Oppianus hæc de Cancro marino dixit. G

Si quis in æquorea Cancrum conspexerit alga,
Laudibus extollet, tantam mirabitur artem.
Concessa ex alto solers prudentia Cancro,
Cui parta est dulcis magno sine præda labore.
Ostrea distendit, testas, & claustra recludit
Portarum, pascitq; lutum, scopulisq; repandæ
Gliscit aquas, paruum madida de rupe lapillum
Obliquus tollit Cancer, chelisq; recuruis
Continet, in testis lapidem demittit, apertis.
Assidet, atq; epulis lætus saturatur amicis.
Non potis est nixu geminas occludere lances H
Ostrea, nam latis portis seiuncta dehiscit,
Et moriens saturum Cancrum, lathumq; relinquit.

Puto tamen omnibus Cancris hanc inesse prudentiam venandi Ostrea, nam & in paludosis locis aquarum dulcium, ac fluminibus longè à mari dissitis, hæc & cancri proueniunt. Latent, inquit Plinius de Locustis loquens, mensibus quinis: similiter Cancri, qui *lib.9.c.30.* eodem tempore occultantur; & ambo veris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum. Hæc ex Aristotele, qui ait Cancros nuper natos, & pòst etiam vere crusta sua exui, quemadmodum Locustæ, Alibi sic loquitur de hac re clariùs: Cancri exuunt senectutem, molliores quidem perspicuè: sed etiam duriores exuere aiunt, vt Maias. Cùm verò exuunt, mollis admodum crusta subnascitur: & quidem Cancri præ teneritate non satis ambulare possunt. Idem sæpius repetit.

Hist. 5. c. 17. *Hist. 8. c. 17.* *Crustam exuunt.*

DENO-

A

DENOMINATA.

Αρκινοῦθαι Cancri brachiorum inſtar comprehendere, vel comprehendi, cõtorqueri ἐπαλλήλως, hoc eſt alternatim, vel mutuò: Cancellari Latinè dicimus pro implicari inuicem, & ita conſtipari. Καρκινοῦται ὅταν ῥίζουται ὁ σῖτος καὶ σπληρωύεται, Heſychius, & Varinus. Theophraſtus: χειμῶνες δὲ ἐπιγινόμενοι παντα χοῦ μὲν χρήσιμοι. ῥιζοῦται γὰρ καὶ καρκινοῦται μᾶλλον: hoc eſt, vt Gaza vertit: Sata frigore melius radicantur: cancrificãturq;. Volunt καρκινοῦθαι dici plantarum radices, quæ Cancri inſtar diuaricatis, & in latera diſperſis fibris, vel capillamentis terram appræhendunt. Ab hoc verbo καρκίνωμα dimanauit, idem cum Cãcro morbo. Celſus de carbunculo: Non idem periculũ Carcinoma affert, niſi imprudentia curantis agitatum eſt. Id vitium fit maximè in ſuperioribus partibus circa faciẽ, nares, aures, labra, mammas fæminarum. Et in iecore etiam, & ſplene hoc naſcitur. Circa B locum affectũ aliqua quaſi puncta ſentiuntur: iſque immobilis, & inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quaſi recuruantur, hæq; pallent, aut liuẽt, nonnunquam etiam in quibuſdam deliteſcunt, tactuſq; is locus alijs dolorem affert, in alijs eũ nõ habet. Καρκινώδης, Cancro ſimilis, vel qui è Cancrorum eſt genere; vtitur hoc adiectiuo Ariſtoteles. τὰ καρκινώδη ἕλκη, dicuntur vlcera Cancro ſimilia morbo. Καρκινάδης parua ſunt animalia minutis Cancris ſimilia, colore, vt ſcribunt, fuluo. Aetius αἱ τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι τρίγλαι δυσώδεις εἰσὶ καὶ ἀηδεῖς, quidam Cancellos vertunt, quos καρκίννα diminutiua voce Græci vocant.

Κάρκινε θαι Cancellari quid Latinis.

Carcinoma

Καρκινώδης.

Carcinades quæ animalia.

MISTICA MORALIA.

MPOSTORVM hominum mores, & qui improba, inexplebilique cupiditate diuitias nullibi non quærunt, item qui patrimonijs ſuis paupe- res per vim ſpoliant, vel per inſidias eripiunt, præclarè exprimit Cancro- C rum aſtutia. Quos eleganter perſtringit hæc D. Baſilij oratio. Iam quidem, & infirmi, inquit, cuiuſdam animantis haud modicam aſtutiam ipſe, ac doloſum ingenium, inſidioſumque cùm didiceris, volo proinde, vt ipſe admonitus non imitere, ſed vites maleficos. Cancer efflictim Oſtrei carnes cupit, ſed perdifficilis eius eſt ipſi venatio, teſtæ ratione, qua clauditur, ac munitur: perualido namq; & infracto ſepto carnis Oſtrei mollitudinem natura muniuit. Quapropter & Oſtracodermon id aquatile nuncupatur. Cumque duæ concauitates exactè inter ſe coniunctæ Oſtreũ circumplicent, & ambiãt, nihil prorſus Cancri dẽticulati forcipes illi poſsũt. Quid igitur agit? Quid tandem molitur? Cum viderit illud tranquillis in locis tepore ſeſe oblectare, ſuaſq; illas valuulas ad Solis radios aperuiſſe, ac explicaſſe, tunc clanculum iniecto calculo concluſionem prohibet, atque quod viribus ſuis deerat, id tali aſtu ſibi ſupplet. Hęc eſt eorum malitia, quæ neque ratione, neque voce prędita ſunt. Ipſe ego optauerim, vt Cancrorum ſolertem induſtriam imitatus in parando viatico, à proximorum noxa, incommodiſque tibi temperes. Talium eſt profectò morum, qui ſuum cum dolo fratrem adire ſolet, quique ex inſidijs proximos aggreditur, alieniſq; inſultat calamitatibus. Effugito D deſpiciendorum hominum imitationes. Tuis proprijs facultatibus eſto contentus, paupertas cum veraci ſufficientia, omni potiundę voluptati profectò eſt compoti mentis anteponenda. Ad huius imitationem D. Ambroſius, cùm declaraſſet quàm aſtutè, ac fraudolenter inſidias parent Oſtreis, & Conchis Cancri, horum exemplo fraudolentium hominum perfidiam, ingluuiem, cupiditatemq; inordinatam comprændit his verbis: Sunt igitur homines, qui Cãcri vſu in alienæ vſum circumſcriptionis irrepant, & infirmitatem proprię virtutis aſtu quodam ſuffulciant, fratri dolum nectant, & alterius paſcantur ærũna. Tu autem proprijs eſto contentus, & aliena te damna non paſcant. Bonus eſt cibus ſimplicitas, innocentiæ ſuæ bona habens: inſidiari neſcit alienis, nec auaritiæ facibus exardeſcit, cui lucrum omne ad virtutem diſpendium eſt, ad cupiditatem incendium. Et ideo beata eſt, ſi bona ſua nouerit cum veritate paupertas, & omnibus præferenda theſauris: quia melius eſt exiguum cum Dei timore. Quantum eſt enim, quod hominem alat? aut ſi quæris, quod etiam abundet alijs ad gratiam, id quoque non multum eſt. Melior eſt

Homines doloſi, & perfidi.

Hex. diui. offic. Hom.

Hex. 5. c. 8

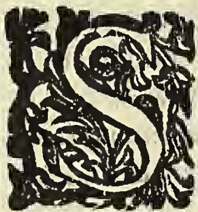
enim

enim hoſpitalitas in oleribus cum gratia, quàm vitulorum pinguium præparatio cum diſcordia. Vtamur ergò ingenio ad quærendam gratiam, & ſalutem tuendam: Licet nobis vti exemplis maritimis, ad profectum noſtræ ſalutis: non ad alienæ periculum. Hactenus D. Ambroſius. Impoſtores etiam alios, & fraudolentos, veluti ſunt qui ciuitatis gubernaculis præſunt, ſed Iuſtitiam iniquè exercentes, exprimunt Cancri. Nam vt hi non rectà progrediuntur, ſed dextrorſum, ac ſiniſtrorſum, ita etiam illi via recta neglecta, munera impiorum, ac inhumanorum, ipſi etiam inhumani pijs bonorum rationibus, lachrymiſque præferunt: de quibus ſcilicet tàm impiè cum innocentibus, agentibus dicebat Hieremias: Facti ſunt retrorſum, & non antè: deque iiſdem dicitur in Prouerb. quòd ipſi relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas. His teſta dura eſt; quia in prauo illo propoſito, fraudolentiſque actionibus perſiſtunt: carent ſanguine: quia nihil humanitatis, miſericordiæ, ac dulcoris poſſident; viuuntq; in locis mollibus, delicias, ac omne voluptatis genus amplectentes.

Doloſi magiſtratus.

Cap. 6.

HIEROGLYPHICA.

SCITE admodum Iohannes ille cognomento Scholaſticus, Scalarum anacephalæoſi, hominem qui modò riſui indulgeat, modò luctui, modò auſteritati, atq; temperantiæ ſe reddat, modò delicijs diffluat, & voluptatibus implicetur, Cancro æquiparauit, nunc in dextram, nunc in ſiniſtrã partem gradienti, miraq; vitam ſuam inconſtantia traducenti: virq; is ſapientiſſimus de ingenij eiuſmodi profectu nihil ſibi quidquam pollicetur, quod ad vllam ſit vnquam frugem peruenturum. Eiuſdem ſubterfugij, inquit Pierius Valerianus, cauſſa Sophiſtam ſignificare, qui volunt, Cancrum pingunt: eos enim perſimiles huic animali dicit Plato Euthydemo, quos vbi validiori aliqua ratione deuictos, comprehenſoſque putes, tunc retrò fugaci curſo lapſi per diuerticula, atq; ſubterfugia, maiorem priore laborem tibi intentant, ſi vilem, ac inanem prorſus curam eos ſectandi ſuſceperis. Sed enim non in Sophiſtas tantùm, ſed in ipſam etiam Dialecticam obortum eſt à Cancro cauillum. Nam Ariſton Philoſophus, vt eam eluderet, dicere ſolebat, eos qui Dialecticam enixiori conatu ſectarentur, ijs aſſimilari, qui Cancris veſcerentur, cibi enim admodum exigui gratia circa oſſa tàm multa numero, tantum laboris inſumi. Si quid verò abditum, & arcanum luci proditum, ac reuelatum oſtendere, quis vellet, Pagurum, & eius generis piſces, qui latebris gaudent, face appoſita figurabant: conſtat enim eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitiſſimis etiam cauernis euocari. Ea verò de cauſa Cancri ad nocturni luminis ſplendorem accurrunt, quòd id omne genus Teſtacea noctu plurimùm paſci ſoleant: compertumque plenilunio ſit, ea magis tùm pingueſcere. Iam verò Imperatorem Octauianum Auguſtum adeo delectatum fuiſſe hoc prouerbio, *feſtina lentè*, ſcribũt Aulus Gellius in noctibus Atticis, & Macrobius in Saturnalibus, vt non ſolùm in communi colloquio, ſed in Epiſtolis etiam eo vteretur: & in ſigillo ſuo ſculptum haberet Papilionem cum Cancro: quibus duabus beſtiolis prouerbij ſententiam hieroglyphicè pingebat: per Papilionem Vermiculum alatum, & velocem, innuens celeritatem, per Cancrum verò, qui motu retrogrado, & tardo fertur, moram, & cunctationem.

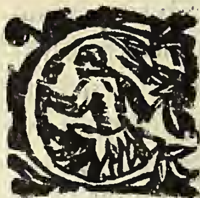
Incõſtãtia.

Sophiſta.

Arcanũ reuelatum.

Feſtina lentè.

NVMISMATA.

CANCER in numis, inquit Pierius Valerianus, compactile ſcilicet genus id, quod corpore eſt obrotundiore, cuiuſmodi plæriq; cæleſte ſignũ figurant in Zodiaco, Chiorum indicat Rempublicam. Tradunt id, & Pollux, & alij: ſed enim niſi quiſpiam author eſſet, numus argenteus id ſatis indicaret, in quo Pagurus is eſt cum inſcriptione, ΚΩΙΩΝ inferè ΛΕΤΚΙΠΠΟΣ. Tria Agrigentinorum numiſmata argentea reperiuntur, in quibus ſculpta eſt ab vna parte aquila leporem pedibus premens, ac quandoq; illũ dilacerans roſtro, cum inſcriptione in eorum vno tali, ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ, in altero ΑΚΡΑΝΤΟΣ: in tertio verò ΑΚΡΑΤΑΝ. Horum autem numiſmatum pars oppoſita Cancrum, & piſcem exprimit, vnius inſcriptio talis ΑΚΡΑΓ; alterius ΑΚΡΑ, tertij ΑΚΡΑΓΑ, in quo anguis eſt piſciculum ore tenens. In Syracuſanorum numo quoque argenteo parte

Gerogl. lib. 28.

Chiorũ numus cũ Cãcro.

A parte vna aquila inſculpta cernitur ardeam, vel vt alijs placet, vulturem pedibus prehenſum tenens cum inſcriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ; altera verò parte Cancer eſt, & ſub eo duo delphini. Adraniorum quoque duo extant nummi argentei; quorum prior vno latere aquilam habet, leporem pedibus tenentem, cum his infraſcriptis ΑΔΡΑΝΙΩΝ, altero verò Cancrum ſupinum cum ſex circulis O literam planè referentibus, tribus ad dextram chelam, tribus ad ſiniſtram. Infra Cancrum cernitur quid ſerræ ſimile. Poſterior vna parte aquilam etiam habet pedibus comprehendentem leporem, & hæc ſupra caput, & dorſum aquilæ ſcripta circum nummi oram ΑΔΡΑΝΙΩΝ: altera verò parte, Cancer cernitur, & intra eum ſerpens, aut anguilla, vt arbitratur Hubertus Golzius, ſuperiùs verò intra Cancri vtraſque chelas pecten. Sinueſſa vrbs Græcæ originis ante vocata Sinope nummum cudit argenteum, in cuius vna parte videtur Cancer, aut Pagurus, & infra hunc piſcis non nihil incuruatus cum hiſce infraſcriptis literis ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ, ab altera teſtudo cum eadem inſcriptione. Per Pagurum, aut Cancrum volunt intelligi ſapientiam, per teſtudinem ſalubritatem. Eſſe enim calidas aquas in agro Sinueſſano hecticis, & phthiſicis ſaluberrimas, Strabo, & Plinius teſtantur. In nummo æneo Brutiorum ab vno latere Cancer eſt, intra cuius chelas impreſſæ hæ literæ ΒΡΕΤ, & ſupra has literas caput bouis, infrà verò Cancrum ΤΙΩΝ legitur; ab altera parte deæ alicuius, nimirum, Palladis caput eſt, è cuius vertice quinq; Cancri pedes prodeunt.

Adraniorum. *Sinueſſæ vrbis.* *Brutiorum* B

PRÆSAGIA.

PLVVIIS imminentibus, aut tempeſtate, Cancer ex aqua in terram prodit: quod ſcripſit Aratus in his verſibus;

Pluuiæ præſagium.

Καὶ μὴν ἐξ ὕδατος καὶ καρκίνος ᾤχετο χέρσῳ
Χειμῶνος μέλλοντος ἐπαΐσσεσθαι ὁδοῖο

SOMNIA.

C CANCER viros peruerſos, & inemendabiles indicat, propter animalis tranſuerſa veſtigia. Si quis inueniat marinum Cancrum, aut pluuialem (fluuialem) virum peruerſum inueniet, & inopem. Si marinum, regem: ſi fluminis, principem, eò quòd mare regem, flumen verò principes, Zoographus ex incerto.

FABVLÆ.

CANCER teſte Hygino, & Baſſo Iunonis officio inter aſtra collocatus, quòd Herculem, cùm hic contra Hydram Lernæam confligeret, & palude pedem haberet, morſicus arripuiſſet. Herculem enim aiunt ideo ira accenſum, eum interfeciſſe, Iunonem autem, quæ Herculi infenſa erat, inter ſidera collocaſſe. Hanc fabulam Thom. Rhadi. metricè ſic deſcripſit;

Cãcer cur in aſtra collocatus.

D

Tot ſtellas Herculis enſe nectus
Cancer portans, & habet irradians,
Calcem morſu acriter arripuit
In Lerneæ caput arma domat
Quando Tirynthius acer, amans
Famæ. Occiſum tulit ætherijs
Oris Iuno breuiori mora.

Nonnulli, cur inter ſidera ſit collocatus, aliam rationem reddunt, quia nimirum conuerſione, regreſſuq; tàm peculiari eo in animali animaduerſo, per eius imaginem oſtendere voluerint Solis curſum, qui cùm eò progreſſus fuerit, retrorſum auferri, ac tantundem aufugere videatur. Veluti caper oppoſita ratione confictus, quia ſol ab eo ſigno, toto poli noſtri tractu, altiora petere contendat: caper enim dum paſcitur accliuiora, editioraq; loca petit. Huiuſmodi verò commentum, vt ait Pierius Valerianus, non ex orbis totius conditione, ſed ex cæli noſtri ſitu, ſphæraq; ipſa ad arcticum obliquata excogitatum eſt: nam

Capri ſignum. *Lib. 28. Hieroglyp.*

nam ad æquinoctialem circulum appropinquantibus Cancer deprimi videretur, æquinoctij signa attolli: ad id tamen fieret quòd Solis progressus, & regressus omnino à Capricorno ad Cancrum, mox à Cancro ad Capricornum, secto duobus locis æquinoctiali consideratur. Quod verò aiunt Herculem tot immanium monstrorum domitorem, in opprimendo etiam Cancello laborasse, nihil aliud sibi vult, vt veteres interpretantur, quàm sophisticas nugas obtritas dialecticæ disciplina. Fabulosè igitur iocatur Plato, cùm Herculem aduersus Cancrum desudasse dicit. E

Hercules cur cancrũ occidisse dicatur.

A P O L O G V S.

Serpens & Cancer.

SERPENS vnà cum Cancro viuebat, inita cum eo societate. Itaq; Cancer simplex moribus, vt & ille mutaret, admonebat, astutiam. Hic autem minimè obediebat. Cùm obseruasset igitur Cancer ipsum dormientem, & pro viribus compressisset, occidit. At serpente post mortem extenso ille ait: Sic oportebat ante hac rectum, & simplicem esse, neque F enim hanc pœnam dedisses. Significatur hoc apologo, offendi potiùs, quàm iuuari, qui cum dolo amicos adeunt. Ad huius apologi sensum fortasse, aut alterius ei similis facti sunt hi antiqui versus, quos vt Eustathius, & alij, Alcei, alij Sapphus, quidam Praxillæ Sicioniæ esse aiunt.

Ο καρκῖνος ὧδ' ἔφη χαλᾷ τὸν ὄφιν λαβών
Ευθέα χρὴ τὸν ἑταῖρον ἔμμεν, καὶ μὴ σκολιὰ φρονεῖν.
Cancer autem ita locutus est, cùm serpentem chelis comprehendisset,
Necesse est vt sodalis rectum sequatur, & non obliqua voluat animo.

P R O V E R B I A.

Cancer leporẽ capit.

KAρκίνος λαγωὸν αἱρεῖ, id est *Cancer leporem capit:* de rebus quæ fieri nequeunt, vt interpretatur Suidas: seu vt alij de re nequaquam verisimili, dictuq; absurda, velut si quis dicat, ab indoctissimo superari doctum: Huic & aliud simile, Καρκίνους δασύποδι συγκρίνεις, idest, *Cancros lepori comparas*, de supra G modum dissimilibus. Etenim vt leporem celeritas, ita & Cancrorum tarditas tota est. *Nunquam efficies vt rectè ingrediantur Cancri.* Aristophanes.

In pace.

Οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν,
Οὐδ' ἐπὶ τὸ πραχθέντι ποιήσεις ὕστερον οὐδέν.
Ambulet vt Cancer rectà, haud efficeris vnquam
Nec quidquam efficies, vbi res erit ante peracta.

Hoc velut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura sit insitum, nullo corriges negotio. Nam Cancris genuinum obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, *Actum ne agas.* Idem ferè cum præcedenti, & illud est: *Cancrum rectè ingredi doces.* Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις, de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi collectaneis. Pertinet ad genus, ἀδυνάτων, *Aethiopem dealbas.* Siquidem animal hoc non ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem mouet gressum.

Cancrũ rectà ingredi docere. qd.

Εν δὲ διχοστασίῃ κ' Ανδροκλείδης πολέμαρχει.
In seditione vel Androclides belli ducem agit. H

In homines contemptos, & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem dignitatem sortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum:

Εν δὲ διχοστασίῃ καὶ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς.

& aliter:

Εν γὰρ ἀπηχανίῃ καὶ καρκίνος ἔμμορε τιμῆς.
Fert rebus desperatis & Cancer honorem.

Quanquam Carcinus viri nomen in hoc prouerbio videtur. Πάντα λίθον κινεῖ. *Omnem moue lapidem.* Sunt qui metaphoram somptam esse existimant ab his, qui Cancros venantur in litore. Nã hi plærumq; sub saxis latitant, quæ mouent, qui Cancros quærunt. Imitari nepã: pro retrocedere & in peius labi: Germani dicũt Hindersich vuie diue Krebs gãd. hoc est retrorsum, vt Cancri ambulant, sed Nepa scorpionem potiùs, quàm Cancrum significat.

Omnẽ lapidem mouere, qui dicatur & vnde

SIMI-

A

SIMILIA.

QVI hominem nimium præſumentem; & glorioſa verborum plus vltrà iactatione ſuperbientem, illudere Romæ nuper voluit, quidam Cancro inequitantem pinxit, & adſcripſit Plus Vltra: Οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθυνοντες, ἐοίκασι καρκίνους μασσομένοις· οἱ δι᾽ ὀλίγον τροφιμον περὶ πολλὰ ὄστα ἀσχολοῦνται: Ariſton in ſimilibus: hoc eſt, Qui dialecticæ ſtudium profundè rimantur, Cancros edentibus ſimiles ſunt: qui propter exiguum alimentum, circa cruſtas plurimas occupantur.

EPITHETA.

B

TEXTOR Cancri ſideris, & animalis aquatici epitheta confudit; ſeparantur hoc modo. Animali hęc adſcribenda: octipes, multipes, ſcopuloſus, cæruleus, teſtudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obſcænus. Nam fluuialis, æquoreus, & litoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Rubentem dixit Virgilius. *Neue rubentes Vre foco Cancros:* ideſt, vt Seruius exponit, cùm vruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Sideri verò conueniunt, Lernęus, pluuialis, niſi fluuialis legendum eſt, vt ſit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd ſol menſe Iunio, quum vehemens viget æſtus, hoc ſidus percurrat: calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, æſtiuus, æſtifer, rapidus, feruidus, inflammans: vtraque curuās brachia. Σισυρνοδῦται καρκίνοι Licophroni dicuntur. Siſira enim, vel ſiſyrna, teſte Varino, eſt tunica craſſa ex ouillis, vel caprinis pellibus cum lana. ῥοδοδάκτυλος, roſeis digitis, apud Athenæum: ὀκταπόδης Nicandro. Et Ouidio:

Cancri animalis epitheta. *4. Georg.* *Epitheta Sideris.* *Sisira quid* *1. Fastor.*

Octipedis fruſtra quærentur brachia Cancri.

ἀλῆται, Oppiano. Sed hoc fortè, inquit Zoographus, marinis potiùs conueniet, vel omnibus, vel ſpeciei cuidam. Plura in epithetis Paguri. Homerus in Batrachomuomachia eleC ganter Cancros deſcripſit epithetis.

Ἦλθον ἐξαίφνης νωτάκμονες, ἀγκυλοχεῖλαι,
Λοξοβάται, στρεβλοί, ψαλιδόστομοι, ὀστρακόδερμοι
Ὀστοφυεῖς, πλατυνῶτοι, ἀποστίλβοντες ἐν ὤμοις,
Βλαισοί, χειροτένοντες, ἀπὸ στέρνων ἐσορῶντες,
Ὀκτάποδες, δικάρηνοι, ἀχειρέες. οἱ δὲ καλεῦνται
Καρκίνοι οἳ ῥα τε μυῶν οὐρὰς στομάτεσσιν ἔκοπτον.
Venerunt autem ex improuiſo habentes incudes in tergo vngulis curuis
Obliquè ingredientes, tortuoſi, habentes forficulas in ore, oſtripelles,
Oſſei natura, lati humeros, rutilantes in humeris.
Blæſi, neruoſis ceruicibus, à pectoribus intuentes,
Octopedes, bicipedes, manibus qui capi nequeant (illi autem vocantur
Cancri) qui vtiq; murium caudas oribus incidebant.

D

VSVS IN CIBIS.

CANCROS, & huiuſmodi malacoſtraca ſcribit Galenus duram carnem habere; & ob id difficillimè confici, ſed firmi alimenti eſſe. Authorlibri Galeno adſcripti de Spermate; Cancri piſces, ait, frigidi, & humidi ſeptentrionales. Pſello, itemque Diphilo apud Athenæum Cancer grauis eſt, & difficilis concoctu. Apud eundem Mneſitheus ait; Cancri, Locuſtę, Squillæ, & huiuſmodi, difficulter quidem concoquuntur, ſed multò faciliùs, quàm alij piſces. Conuenit autem eos aſſari potiùs, quam elixari. Arnoldus Villanouanus, Cancros marinos, & fluuiatiles difficilis quoq; digeſtionis eſſe ſcribit, at multùm alere, nec facilè in ſtomacho corrumpi. Et Aetius in curatione colici

Tēperies.

affectus Cancros prohibet in cibo, quòd turbationem inducant, Squillas, tanquam ex Malacostracis minus noxias concedit. Aluum soluere testatur Galenus, propter salsedinem, & acrimoniam eorum: ideoq; stomacho nocere, maximè neruosam eius substantiam. Idem præcipit, vt coquatur, in aqua, in qua nati sunt; ego nihil referre puto, dummodo salsa sit aqua. Coqui debent, inquit Platina ex aqua, & aceto, & sale abundanti. Cocti, & in patinas translati ex aceto (suffuso) comeduntur. Romę, qui crustam veterem exuerunt, friguntur oleo, & butyro: duriori crusta tecti assantur super prunas. Laudantur etiam si coquantur in vino. Laudantur, qui vetustam habent crustam, autumno, hyeme, & vere; qui autem eam exuerunt Aprili, & Maio mensibus inueniuntur, nonnunquam etiam Romæ mense Septembri. E

...tur in colico dolore prohibeantur.

Vt coquendi.

VSVS IN MEDICINA.

HIC quædam communia Cancris marinis, & fluuiatilibus remedia omisimus, quæ vbi de Cancro fluuiatili erit sermo, proferemus. Plinius contra serpentium ictus mederi tradit, sole Cancri signum transeunte. Apud eundem nil tam æquè aduersari serpentibus quàm Cancros; suesque percussas hoc pabulo sibi mederi Thrasyllus author est: cùm sol sit in cancro, torqueri serpentes. Apri, ait Aelianus, Hyoscyamo deuorato Cancros sibi pro remedio quærunt. Plinius apros hedera sibi mederi scribit in morbis, & Cancros vescendo, maximè è mari eiectos. Cerui, teste Aristotele, morsi, vel à phalangio, vel à quouis generis eiusdem, Cancros edunt, quod idem homini etiam prodesse putatur, sed non caret fastidio. Paulus Aegineta contra scorpionū ictus silphium cum Cancro trito in vino propinat. & Aetius eum appositum Scorpium occidere prodidit. Sed hoc alij priuatim de Cancro fluuiatili scribunt. Carbunculos, & carcinomata in mulierum parte, teste Plinio, præsentissimo remedio sanari tradunt Cancro fœmina, cum salis flore cōtuso post plenam lunam, & ex aqua illita. Cancri cùm in electuarijs, & antidotis resumptiuis ponuntur, sic præparari debent: Euellantur extremitates Cancrorum è pedibus, & corporibus suis: & abluantur cum aqua frigida, & sale cum cinere, ter, donec iam puræ sint carnes, & odoris grauitatem exuerint. deinde coquantur in aqua hordei, cum aqua lactis, à quo extractum est butyrum. sic præparati electuarijs misceantur, vt docet Auicenna lib. 4. sui Canon. fen. prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos, Hæc ex veteri editione Nicolai Pręposit. Cancri ex aqua poti profluuia sistere, ex hyssopo (vetus codex legit œsypo) purgare, & si partus strangulentur (scilicet in enixu laborioso parturientis matris) similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes, vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationem mortuosq; partus vtitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta, & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Item in iure cocti cum lapatho, & apio menstruas purgationes expediunt: lactisq; vbertatem faciunt, Item in febri, quæ fit cùm capitis doloribus, & oculorum palpitatione, mulieribus in vino austero potos prodesse dici Plinius scribit. Ad stranguriam quidam iubent tres Cancros coqui in cyatho aceti, in mortario simul cōtundi, & exprimi, & propinari. Cum aqua florum Cyani minoris destillata extrahitur succus ex Cancro viuo contuso, & eo gingiuæ puerorum in dentitione salubriter illinuntur. Iliaco calido, & sicco præscribit Hippocrates inter alia pisces leuiter coctos, & Cancros, & Conchylia. Cancri testam diligenter teres, & vino subdulci miscebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi molestia laborabit, ex Marcello. Aetius ad idem remedium Cancros vrit: Cancros inquit, tres, aut quinque, aut septem tantùm, cum ingenti strepitu indesinenter sub testa exure: & contriti eorum cineris coclearium vnum cum condito præbe; eoq; calculosos renes sanabis, sed Marcellus Empyricus ad hoc remedium Cancros simpliciter terit, vt paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus vtuntur, ex Plinio: Ab eodem Cancri, & Scolopendræ marinæ cinis cum oleo, inter psilothra numerantur: conijcit autem Zographus, non Cancros simpliciter, sed cinerem eorum esse intelligendum. Andreas ad lepras Cancri cinere cum oleo vsus est, eodem Plinio teste. Cancri maxilla naribus insufflata valet ad sanguinis fluxum, ex Rosa Anglica. Galenus in Euporisticis ait: A bestijs venenatis, rabiosoque cane demorsos sanat Cancri interiorum cinis ex aqua semel, aut bis potus, quantum manus capere potest. Prodest etiam morsui

lib. 9. c. 31. F
Contra serpentes.
lib. 32. c. 5.
1. Var. c. 7.
Hist. 9. c. 5.
Cōtra scorpiones.
Contra carbunculos, & carcinomata.
Vt ad electuaria pręparandi. G
Profluuia sistunt.
Ad partus cōtinendos.
lib. 32. ca. 10.
Ad strāguriam.
li. 3. de diæt.
Ad dentitionem.
Ad calculū H
Ad dolorē dentium.
Ad sanguinis fluxum
f. 32. c. 8.
Ad uenena & rabiosos canes.

canis

A canis rabidi, authore Plinio, membrana, ſiue ſenectus anguium cum Cancro maſculo trita (manuſcriptus legit ex vino trita.) Cancri oculos alligatos collo mederi lippitudini dicunt, vt idem ait. Cancri oculus, inquit Marcellus, ſubtiliter ſublatus, & in phœnicio colligatus, colloque ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſi tamen remedium à caſto homine fiat. Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum Cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum vigilantis, dormitabit, vt author eſt Kiranides. Ratio conficiendi pulueris vtilis ad diſſectionem nerui, qui à chirurgo eſt conglutinandus, Henrici Ranzouij. Recipe oculos Cancri, in ſubtiliſſimum puluerem comminutos in paruo linteolo. Hunc puluerem neruis inſperge, & ſiccis faſcijs, ex linteolo confectis, locum obliga, ne humiditas aliqua ad neruos penetrare poſſit. Hanc ligaturam per ſpacium viginti quatuor horarum intactam relinquito. Elapſo prædicto temporis ſpacio Chirurgus neruum inſpiciat, ipſiuſque conglutinationem exploret, & deinceps vulnus illud calidis vinculis deliget inſtar alterius vulneris recentis, & poſt diem vnum, aut alterum ligaturam diſſoluat. In capite Cancrorũ reperitur lapillus figura planus, qui acerrimo aceto immiſſus motum manifeſtum habere deprehenditur. Huius puluere audio multos feliciter vti ad conterendos renum calculos, ex Mizaldo. Eoſdem etiam, in potu ſumptos, cordis punctiones ſanare aiunt.

Lib. 29. c. 25. *Lippitudini medetur* *Ad neruos conglutinãdos.* *Lapis in capite cancri & eius vis.* *Memor. cen. 8.*

B

VSVS IN VARIIS.

PVRGARI à Scorpijs domos, tradunt referente Iſidoro, ſi decem Cancri cum ocimi manipulo alligentur, omnes enim qui ibi ſunt Scorpiones, ad eum locum coituros. Ne à rubigine arbores aruis contaminentur, & in fœtidum puluerem redigantur, quidam tres Cancros cum bouillo, & caprino ſtercore paleis admiſtis vrunt: Cancros viuos, inquit Plinius, cremari iubent quidam, vt carbunculi non noceant. Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur, quod Cnipes appellant, qui cum in ficis gignuntur, ficarios illos Culices τὰς ψῆνας deuorant. Huius remedium Cancros ſtatuunt alligandos (ἄκος δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὰς καρκίνας προπερονᾶν, fortè προσπερονᾶν, pro affigere, Zoographus (in C eos enim vertere ſeſe Cnipes inquiunt,) ſed ficis quidem auxilia iſtiuſmodi comperta habentur, ex Theophraſto. Fructum, ait Gaudentius Merula, plantæ continebunt, ſi Cancer trunco circumligetur.

Scorpij è domo vt expellantur. *Lib. 12. Orig. c. 6.* *Lib. 18. c. 29.* *Hiſt. plan. 2. cap. 19.* *Lib. 4. memor. c. 39.*

DE CANCRO MARINO. Cap. XVII.

ORDINIS RATIO.

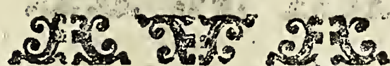
SYNONYMA.

D

CANCRI marini nomen ita accipimus, vt omnes quæ in mari naſcuntur, ſpecies comprehendat, & eam priuatim, cuius in hoc capite tradetur hiſtoria. Græcis καρκίνος θαλάσσιος, vocatur, Gallis Cancre; quocirca nomine carere hanc ſpeciem ſcripſit Rondeletius; eandem intellexiſſe videtur Cęſar Scaliger, dum ſpecies Cancrorum enumerans, inquit: vna eſt apud vicinos noſtros generis nomine, parua. Italis Granchio dicitur, & Granzo, Venetis Granceolo, Grancella Bononienſibus, & Ferrarienſibus. Anglis, & Germanis inferioribus Krab, Crabbe ſuperioribus Meerxrab. Græci maximè recentiores Paguros quandoque pro Cancris ſimpliciter accipiunt.

Exercit. 245.

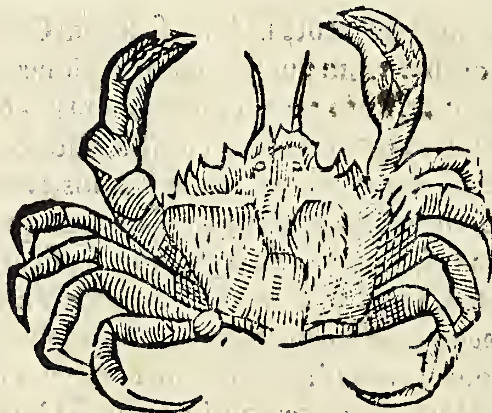
E

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

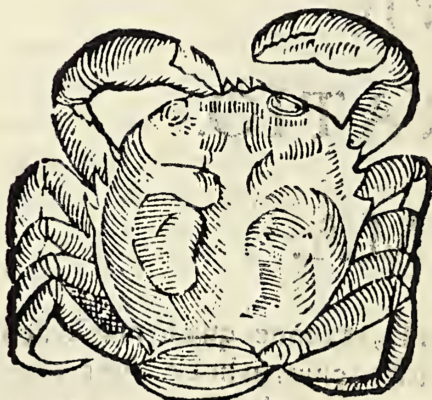

Molecca. ENETI, apud quos Cancrorum marinorum infinitus propè est numerus, Moleccam vulgò quendam vocant teste Mathiolo, qui crustam veterem exuit, vere: Ex quo genere sunt etiam, quæ vocantur Macinettæ, nam, & hæ crustam hoc tempore exuunt: Quidam has fæminas esse volũt; Moleccas mares, & hos mollescere, ac vernationem exuere: contrà Macinettas perenni contegi crusta, & nusquam decidua; & Moleccas, tum quidem torpescere, cùm cortice exuuntur. Alij toto genere distinguunt, & Macinettas multò minores Moleccis statuunt, aliudq; ab eis esse tertium aiunt, quod perpetuò corticem durum retinet. *Molecca vnde dicta* Moleccas autem vocant à molli, ac teneri crusta, quam habent, cùm veterem exuerunt. Rondeletius, & Bellonius, item Zoographus in Cancri marini pictura F non conueniunt. Quem enim depinxit Rondeletius acuminata magis est parte anteriore prope oculos, & duo habet cornicula, quibus Bellonij icon, item quam edidit Zoographus, caret. Quocirca, credo à Bellonio, & Zoographo depingi eum, qui frequens vbique est in Italia. Et sanè fatetur Zoographus se nactum iconem suam ex Italia. Quem autem expressit Rondeletius, frequens est in Gallia Narbonẽsi, & vt ipse ait, diu extra aquam viuit, (ita etiam noster vulgaris) Brachia habet non admodum magna, pedes longos in acutum desinentes: cornicula duo. *Lib. 2. de pis. cap. 3.* Cancer marinus, inquit Bellonius, rotundo ferè, ac circinato corpore præditus est, anteriori parte crenis diuiso, crustaceo tegmine conuestito: cuius magnitudinem ad Pagurum, & Maiam, Astacum, & Locustam facile contuleris. G Maiores enim trium, aut quatuor digitorũ latitudinem non excedunt, Ea verò habet blæsa, vtrinque in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro cõstant, gustui dulcissimo, quod Aristoteles mutim nominare videtur, habet porrò intestina multiplicibus cirris obsessa, mouenturque horum partes solidiores albis musculis agentibus. Aliam ab his obseruaui speciem, magnitudine vulgaris, cæterùm differt pede vltimo, qui ab vtraque parte est, Nam non in acutum desinit, sed breuioribus, ac crassioribus constat internodijs, & curtior est alijs pedibus, & in fine latior duabus postremis articulationibus. Hunc igitur etiam depictum do, vnà cum alijs duobus suprà descriptis, quò H pes hic posterior meliùs conspici possit. Habet etiam duo cornicula, qualia suo Rondeletius tribuit, sed corpore est rotundiori, quo vulgari Cancro marino similis. *De par. 4. cap. 8.* Aristoteles pelagios Cancros pedes longè tardiores cæteris habere scribit ad ambulandum.

Cancer stagni marini Rondeletij.

Cancer marinus Bellonij.

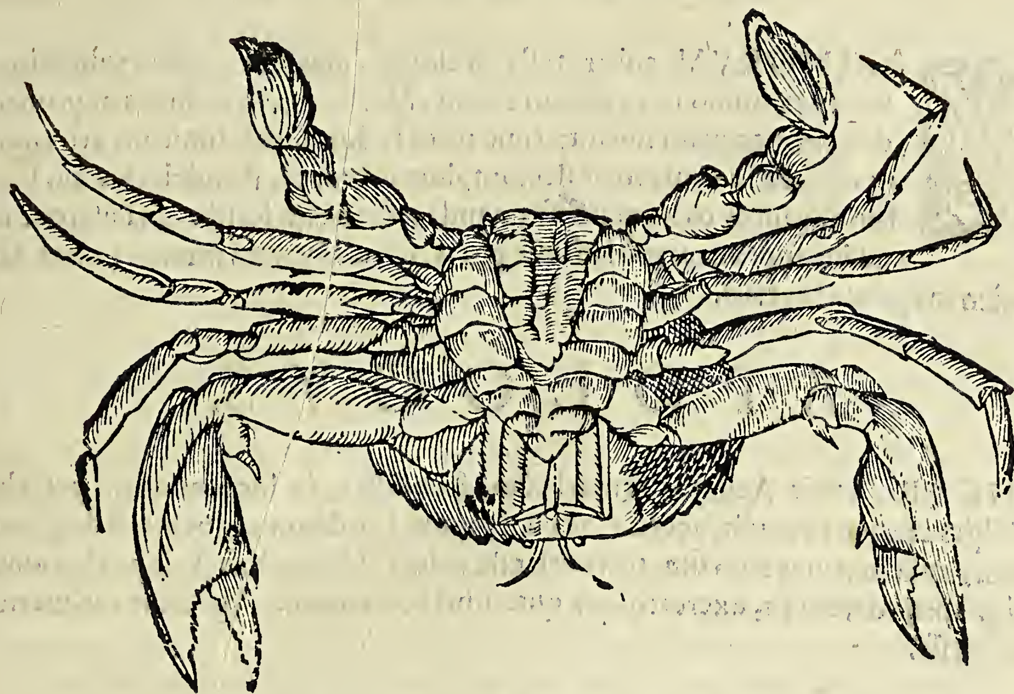

Cancer

A

Cancer marinus alius ab authore obſeruatus.

B

LOCVS.

OPPIANVS de Cancris marinis: *1. de Piſ.*

In ſaxis habitant curuis, & paſcua carpunt.

C vndè fortè ab Aeliano πετραῖοι, hoc eſt ſaxatiles dicti ſunt. Quod autem Plinius dixit Cãcros locis mollibus vitam degere, haud ſatis verũ videri annotat Maſſarius. Sunt enim, inquit, Paguri Cancri, & tamen non niſi locis ſaxoſis capiuntur, & ſimiliter Cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquam cùm exuerint ſenectutem, quos tam petroſis, quàm terrenis locis vitam agere perſpicuum eſt: quod ex Ariſtotele elici etiam poteſt, tam octauo de hiſtoria, vbi Cancros aquatiles, ſtercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cùm Cancris caudam inutilem eſſe tradat, quoniam vitam agere terrenam, cauernaſq; ſubire ſoleant, nec defendi ſatis poteſt Plinius, niſi quis in Plinio non Cancri, ſed Aſtaci legendum exiſtimauerit, vt dictum eſt ex Ariſtotele, vnde hęc mutuatur, Hactenus ille. Narrant nauigatores iſti in Indiam magnam copiam marinorum Cancrorum eſſe prope Inſulam Canibalorum, quæ hodie Domeneca appellatur, & Hiſpanos per decem dies continuos hiſce vitam ſuſtentaſſe in mari Nicaragua. Rondeletius ſuam ſpeciem frequentem eſſe ſcibit in ſtagnis marinis. Noſter vulgaris vbique in Italico degit litore, in locis ſaxoſis, atque arenoſis. *Plinius correctus.*

D

NATVRA. SAGACITAS.

IN Boſphoro Thracio cùm ventus ingruit violentus, Cancri aduerſus fluctus nituntur: circa promontoria verò, vbi venti vis maior eſt, omnino repulſi, auerſique impetum ſequi vndarum cogerentur: cæterùm hoc præuidentes, cùm iam propè ad promontorium appulerint, ſinguli in ſinuoſo aliquo loco ſe tenent, ſimulque & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per præcipites crepidines in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim (qua parte violentior erat) euadũt iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piſcatores, cùm declinandi cõmunis periculi gratia ſponte in terram exeunt: neque homines cùm ſint, ipſo etiam maris impetu ſæuiores ipſis videri volunt. Ex Aeliano. *Lib. 7. de animal. c. 24.*

SEXVS.

E

SEXVS. COITVS.

De aquat. 2.c.3.

MARINORVM color, teste Bellonio, maribus quidem rubentior, fœminis ex liuido in cyaneum tendit. Mares autem fæminas opprimere videntur, antequam ineant: atque inter se diutissimè dimicant arietum more. Crura in ventrem inflectunt, dum incedunt. Rondeletius suo Cancro fæminę intus partem inesse quandam croceam scribit, qua mares carent, quam ouorum materiam esse putat. cæteras partes internas albas, tàm in mare, quàm in fęmina reperiri.

APOLOGVS.

Cancer, & vulpes.

CANCER, vt ait Aesopus, è mari cùm ascendisset, in loco quodam pascebatur. Vulpes esuriens vt vidit, accessit, ac eum rapuit. Ille deuorandus ait, sed ego condigna patior, quia marinus cùm sim, terrestris esse volui. His probat Aesopus homines, etiam qui proprijs derelictis, exercitijs, ea quæ nihil conueniunt, aggrediuntur, meritò infortunatos esse. F

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

IN aqua, & aceto, cum modico sale elixantur, aut in aqua marina: aut assantur, sed elixati meliores sunt, friguntur in oleo Moleccæ dictæ, præstātioresque habentur cæteris. Fęminæ, maximè cùm turgent ouis meliores iudicantur maribus: Ideoq; Bononienses, & Ferrarienses fæminas, & mares seorsim ponunt, fæminasq; duplo maioris pretij vendunt. Qui in Indiam nauigarunt, aiunt in Orientalibus regionibus Cancros marinos plenos esse, succoq; dulci turgere cum Luna parturit, contrà vacuos cùm est plena: secus quàm in nostris Europæis locis, vbi in plenilunio meliores existunt. G

VSVS IN MEDICINA.

Ad phthisicos.

RONDELETIVS de suo Cancro stagni marini hæc scribit: Hoc Cancrorum genus inter marinum, & fluuiatilem medium esse comperio, vt in marini, & in fluuiatilis vicem vsurpare possimus: Stagnorum enim aqua, partim marina, partim dulci constat. Quando igitur fluuiatiles desunt, stagni Cancros aqua hordei abluendos censeo, vt in ea si quid sit salsuginis, deponant, quibus tam feliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodesse prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor phthisicis multùm auxiliari. Illis enim ita, vt diximus lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptissanæ coctis phthisicos diu summo valetudinis eorum commodo alui. Ex eisdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit, & recreat. si in aqua adianthi, vel plantaginis lotus cum lacte asinæ, vel cum cremore ptissanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorsis maximè succurrit. Quare minus rectè faciunt medici quidam, qui fluuiatilibus, vel stagni marini Cancris fluuiatiles Astacos substituunt, omnibus dotibus Cancris, de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli, præhumidaque substantia constant, & quæ facilè diffluat, ac dissipetur, neque corpus satis nutriat, neque peculiarem vim, ad pulmones iuuandos insitam, habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci sunt succo, temperatam substantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur, & fouetur. qui hæret, dissipatuque facilis non est, & natura sua pulmonum malis succurrit. Hactenus ille. Cancro marino, & fluuiatili remedia multa communia dicentur, vbi de fluuiatili fiet sermo. Nam Dioscorides scribit marinos eadem præstare, quæ fluuiatiles, verùm ignauiùs. Plinius, hedera, inquit, apri in morbis sibi medentur, & Cancros vescendo, maximè è mari euectos. Sed Aelianus tradit apros Cancris simpliciter sibi mederi contra hyoscyamū. H

lib.8.c.27.

Aprorum medicinæ.

Doctorum

A Decoctum Cancri marini apud Plinium efficax habetur contra dorycnium. Marini, non fluuiatiles assumuntur in Theriacam Cl. Apollonij ad rabiosorum canum morsus apud Galenum. Si equus cum fæno, aut pabulo brassicam syluestrem forte deuorarit, prodest marinos Cancros tritos cum succo brassicæ(satiuæ) miscere, & apprehensa lingua per os infundere bis die, idq; per triduum, donec malum egeratur aluo, ex Absyrto. Cãcros marinos impari numero exustos, vel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle, atque adipe anserina remissa, æquis ponderibus vniuersa permista vnum corpus facias, atque æqualiter in duodecim partes diuidas, & in cibo, aut in potione laboranti phthisico dederis, mirè profuturum pollicetur Marcellus. Author est Alexander Benedictus Cancros marinos, pondere drachmarum duarum, si bibantur ex lacte materno, vel nutricis, infantibus, & pueris sanare strāguriam. Cancrorũ fluuiatilium cinis ex oleo, & cera (inquit Plinius) rimas in sede emendat, item & marini Cancri pollinẽ (scilicet suo emendat.) Teste Marcello ex oleo impositi pernionibus, vtiliter prosunt, ita vt foueantur aqua, in qua eruum decoctum est. Celebrat Auicenna Cancrum marinum adustum ad quartanam, scabiem, lachrymas oculorum, & alia, sed Cancrum marinum exponit se eum

B ibi intelligere, qui in lapidem induruit. A Plinio laudatur Cancri marini cinis vstus cum plumbo, ad carcinomata compescenda. Ad hoc sufficere, cum melle, lineaque lanugine. Aliqui malunt alumen, melque miscere cineri. Apud eundem tam marini, quàm fluuiatiles pilos è mamma tollunt, hoc est, morbum pilarem sanat. Pro psilothro idem sumit Cancri marini cinerem, & scolopendræ marinę. Cancelli (Cancri) marini, aut fluuiatiles in aqua decocti caro cocta, & tunsa cum farina hordeacea mixta, imposita calidę stomachi vomicę, tribus diebus maturat efficacissimè, & plusquàm sit verisimile, expertum à se Alexander Benedictus attestatur.

lib. 32. c. 5
li. 2. de Antid. c. 73.
Cōtra brassicā syluestrem.
Ad strangu riam.
lib. 2. trac. 2. c. 150.
lib. 32. ca. 10.

DE CANCRO MÆA DICTO. Cap. XVIII.

C

SYNONYMA.

OMNIVM Cancrorum maximus, Maias appellatur, teste Aristotele. Cancri μαῖαι, inquit Rondeletius, dicuntur ab Aristotele, à Gaza Maiæ fortasse à magnitudine, nam μαῖα quę amitam significat, & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu sumebatur, Ceterum vt hoc benè, ita contrà quem Maiam esse putat, Pagurus est, & quem Pagurum, Maia. Hic, inquit in Prouincia Squinado vocatur, ab alijs Gritta, Squarancho, Grampella, ab Hispanis Chabro. Hæc synonyma conueniunt cum ijs, quæ Bellonius Cācro Maiæ adscripsit, ait enim: Maiam ob similitudinem quam cum araneo habet, vulgus Gallicum Iraigne de mer, quasi araneum marinum dicat, nominat: Massilienses ab aculeis infinitis, quibus in tergore more Locustæ horret, & villis quibus vndique est circumseptus, Vne Squinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) vocant: Veneti, ac Genuenses, à speculis, in Maiarum corticibus eleganter inclusis, Specchio hoc est speculū dicunt. Alij Granceolas, & Cranceolas: Romanum vulgus Granciteellas. Mææ sunt, inquit

D Iouius, grandiores rotundiore ventre, gressu in terra segnes, in aquis autem velocissimæ, Veneti Granceolas vocant: quarũ rotundioribus testis specula includere ad elegantiam solent. Et Massarius ait. Quæ Mææ vocantur, è genere Cancrario maximæ sunt: quibus cauda deest, & corpus rotundũ est, dorso spinoso, cruribus oblongis, quas vulgus Cancreolas cognominat. Quorum omnium authorum sententia nostræ opinioni subscribis: In Lusitania dicitur Cangreia, vel Gangreiola, vel Cētola. Zoographus Germanicè dici posse ait ein Meerspin, vt Gallos imitentur, & Albertus Cancrum marinum rotundum sine cauda, scribit Germanicè Araneam maris appellari. Ein Spiegel Krabb cum Genuensibus, vel cum Massiliensibus, ein Herchelkrabb nominari poterit, vt idem ait Zoographus.

Histor. 4. cap. 2.
Etymum.

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

A Paguro quid differat Maa.

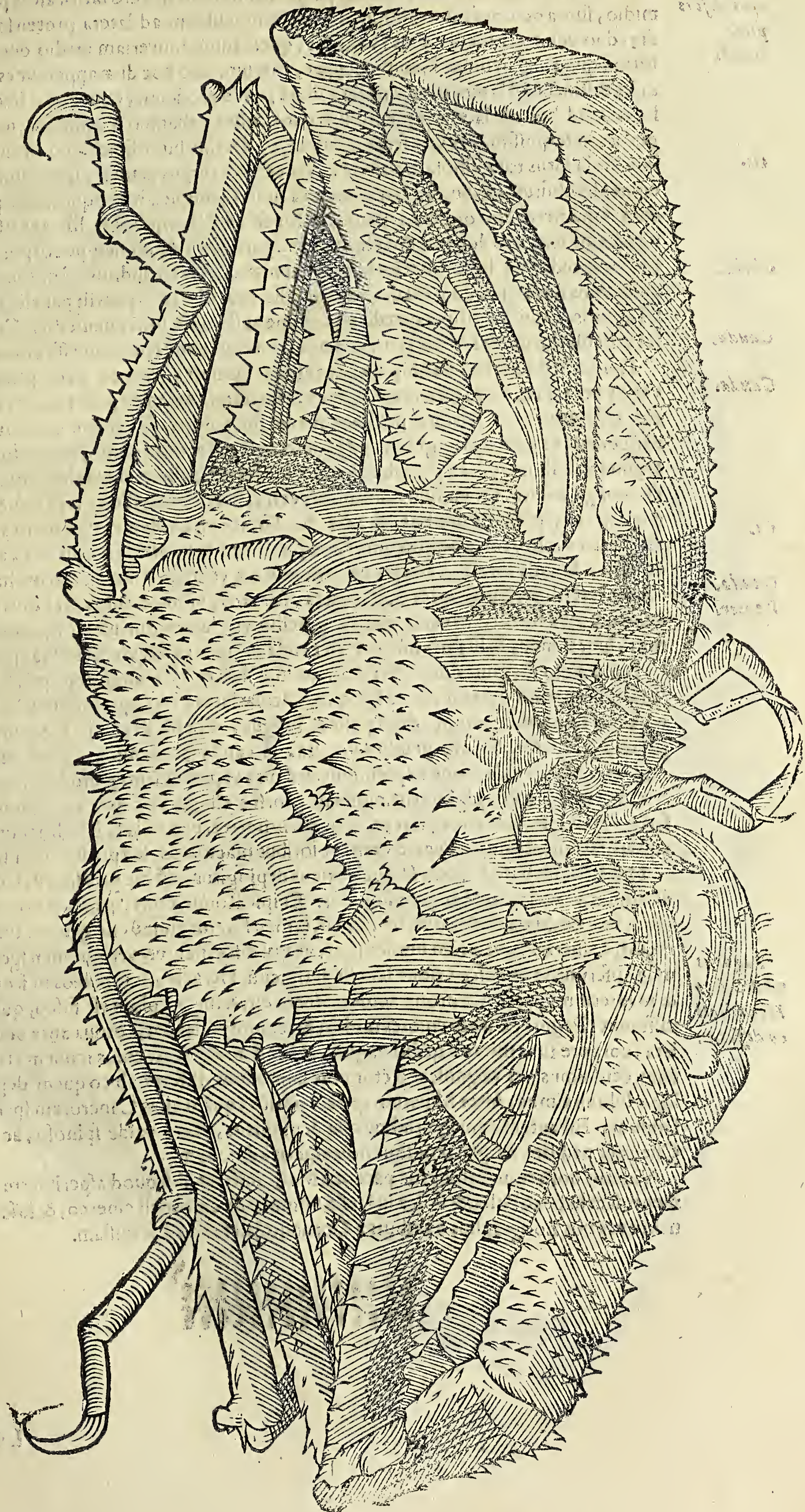
MAIA, vt ſcribit Bellonius, in eo à Paguro differt, quòd hic parte anteriore latus ſit, Maia verò poſteriore parte in latitudinē ſe diffundat, anteriore coarctetur, & anguſtior fiat magis: eſt præterea magis orbiculata quā Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta, & exilia forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi eſt tam graue, vt ad inceſſum ineptiſſima eſſe videatur, quamobrem in terra ſegniſſima, in aquis velociſſima eſt. Pedes quoque non habet forcipatos, ſed vnguibus benè munitos, vtroque latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodem modo quo reliquum Cruſtaceum genus rubet: ſed viua, aut liuet, aut vireſcit, aut rubore ephæniceo aſperſa eſt: quam ſi ſupinam contempleris, tria parte anteriore breuia ſpecula ab ipſius cruſtæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ deliteſcunt, Tibias non habet læues, vt Pagurus, ſed multa ſcabritie exaſperatas. Maia fæmina operculum latiuſculum habet, ſub quo duo foramina membrana occluſa in ipſis poſteriorum tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea vtrinque ſemicirculis vtitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis.

Feminę deſcriptio.

Interanea. Interanea cum Paguro, aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunque diligentiùs ſpeculari cupiet, neceſſe eſt eum viuentis Maiæ teſtam ſuperiorem detegere. Comperiet autem in capite, atque adeo ore ipſos dentes extrinſecus duos oſſeos: in palato autē caruneulam qua linguæ vice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata oſſicula, atq; in eius ore cauitatem ſtatim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius vuluam eſſe puto. Ex hac enim oua prodire compertum eſt. Subſequitur cauitas ſatis capax, vacua quidem ea, dum ieiunus eſt piſcis, vt vel os alterum, vel eius ventriculum eſſe dicas: cui etiam dentes adſunt (quemadmodum in Locuſta) numero quaterni, inciſorij, & vnus molaris, à quibus gula incipit, in cuius ſummo epiglottidem manifeſtè videas: ea autem ad apophyſes meatibus committitur adeo exilibus, vt vix appareant: & quemadmodum vulua adimplebat maiorem partem receſſuum, ſic apophyſes vbiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adſtrictæ, & maximè muſculis. Nec eſt aliud inteſtinum manifeſtum, quàm illud in quo deſinunt apophyſes, excrementi ſcilicet receptaculum. Eſt autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam vſque protenſum. Sed & veſicam vtrinque vnam in ipſa aluo robuſtam, magnam, & membranoſam cernas: cuius exitus eſt per ea duo foramina, quæ ſub operimento latent. Branchias habet vtrinque ſub teſta in lateribus numero ſenas: quæ certa membrana ab ipſo tegumento diſtinguuntur: aquam enim in ore acceptam per meatus, qui ad radices crurum ſunt, egerit. Hæc omnia ferè Rondeletius Paguro ſuo adſcripſit his verbis: Pagurus poſt Cancrum Mæam maximus eſt, parte anteriore, & in lateribus ſenis aculeis longis, & validis riget, è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, & acutę, firmæ admodum, ſub quibus cornua duo minora, articulata. Ex lateribus valdè prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora ſpectantes, magno interuallo diſiuncti, qua nota à Cancris Mæis differunt. Teſta tota minimè leuis eſt, ſed aſpera, vtpotè quæ tuberculis, & aculeis tota conſperſa ſit. In ea maximè in ſuperiore eius parte pictores noſtri ſpecula includunt, nec id ſine gratia ob aculeos, & teſtæ colorem. Pedes octo habet, longos, craſſos, ſex articulis interceptos, chelas duas magnas, aculeis horrentes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æſtatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes eaſdem internas quas Locuſta. Patet itaque Rondeletium non meminiſſe verborum Ariſtotelis. vbi Mæam, non Pagurum facit λεπτοσκελῆ hoc eſt longis, ac tenuibus cruribus, & inertem admotum, tardumq; ad incedendum, vt Cancrum Heracleoticum. Nec eſt quod Rondeletius neget Mæam noſtram longicrurem, & horridam, non eſſe veram, ac genuinam Ariſtotelis (qui hanc maximum omnium Cancrorum ſtatuit) propterea quòd in Prouincia non ſit maxima, & quem pro Paguro oſtendit, multò maior ibi bem exiſtat, maximum enim alit Oceanus, & mare Tyrhenum, ac Adriaticum. Et Liguſtici maris incola hic eſt quem primum depinximus, & ob inſignē eius magnitudinem Hippocarcinum appellauimus, à D. Bernardo Caſtelletto

Vulua. *Dentes.* *Veſica.* *Paguri Rōdeletij deſcriptio.* *Cornua.* *Oculi.* *Pedes.* *Cauda.* *Oua.* *4. de part. cap. 8.*

Hippocarcinus hiſpidus.

lecto, qui pro singulari sua humanitate multa exotica, ac peregrina, raraq; mihi misit, Genua missus. Longus est dodrantem, & palmum, dodrantem verò latus, altus palmũ cum dimidio, supra oculos eius emissitios è tubulis quibusdam ad latera protensos fronte media, duo velut cornicula acuta, exeunt, quemadmodum etiam medio oculorum interstitio, quod nasi in nobis locum occupat, vnicum. Sub hoc duæ appendices duobus articulis distinctæ ad latera è regione ferè sinus, vndè prodeuut, eminent. Item alia paulò inferiùs ad horum latera supremis illis corniculis ex diametro opposita, maiora, ac longiora, in tenuissimas veluti setas desinentia. Os sub his infimo loco situm, duo veluti brachiola intus tota villosa muniunt. Vniuersum tergus aculeis, spinosisque quibusdam operculis obsitum est, quæ ad latera maiora sunt. Quinque ab vtroque latere pedes, si brachia annumeres, in totidem articulos distincti, sed forcipibus nullis acutissimo mucrone tantùm extremo donati adnectuntur, insignis, pro reliqui nempe corporis proportione, longitudinis. Chelæ anteriori parte eximiæ, cùm crassitudinis, tùm longitudinis: hæ enim duos dodrantes cum medio æquant, illa brachio ferè puerili par est, forcipibus fusci coloris, è quibus villosa quædam prominent stamina instar penicilli. Cauda in tabellas articulatim discreta, lata satis, qua oua contegit: vndè fęminam esse coniecimus. F

Hippocarcini descriptio. *Oculi.* *Os.* *Chelæ.* *Cauda.*

Huic non dissimilis parte supina alter est, licet minor corpore. Parte prona caudã, quę versus ventrẽ reuoluta erat, extendimus. Hæc inter extremos pedes exorta angusto principio, deinde magis dilatata, paulatim medio sui, palmi latitudinem constituit, oualis ferè figuræ, & extremo in angustam appendicem scutiformem quinque angulorum, seu pentagonam desinit: ipsa ex sex tabellis sibi inuicem articulatim incumbentibus, ac compactis coagmentata. Os vndiquaque multis veluti brachiolis, villosis, supernè, & infernè circumsepitur, ipsum ex duobus ossiculis durissimis coire videtur, quæ dentes vocarit fortè Aristoteles. In ventre nullus tumor, sed plana cauitas potiùs conspicitur, apta retinendis ouis. Cauda interior, seu prona vtrinque sex veluti petillos quosdam habet, ternos caudæ lateribus, seu margini adhærentes, falcatos, villosos totos, reliquis iuxta eorum exortum, sed introrsum versus enatis, graciliores, læues, duriusculosque instar brachiorum, sunt tamen, & hi foris hirsuti. In cauda insignis cauitas scutellata apparet.

Cauda. *Os.* *Cauda.* *Venter.*

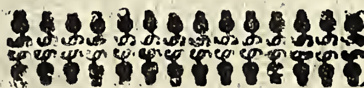
A prædicto magnitudine differt (est.n. minor) hic, qui subiungitur pronè, & supinè depictus, vt sexus distinguatur. Senæ spinæ maiusculæ latera vtrinque ambiunt: & binæ omniũ maximæ frontem muniunt: duos palmos longus. Chelis, brachijs è, & corporis supina parte, hispidis, & tuberosis, pedibus non ita. A cauda lata fæmina cognoscitur, quæ est in mari angustior, vt in icone expressimus: sed mas vt plurimũ magnitudine superat fęminã. G

Qui vltimo loco adpingitur eiusdem prorsus est generis quò ad figuram corporis, sed pluribus spinis ab vtroq; latere, & in dorso horret, pedibus, & brachijs non admodum asperis, sed hirsutis, supina parte varijs coloribus maculatus, sed præsertim rubro.

Qui à Rondeletio Cancer Heracleoticus depingitur, nõ hic prorsus est, sed Maia nondũ adulta, vt vnà cum Scaligero suspicor. Et ipse Rondeletius, quamuis nõnihil à suo Paguro, hoc est, Maia nostra differre scribat, tamen fatetur eiusdẽ esse generis, his verbis. Hi, inquit, Cancri, Paguris tàm similes sunt, vt vix discernantur, veruntamen specie, vt diximus differunt, vt ex descriptione iam sit perspicuũ. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus, pars testæ prona aculeis aspera est, & hirta, colore est fusco, quo à Paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò, & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata, corpore sunt minore quàm Paguri. Hæc Rondeletius, cuius iconem etiam addendam censuimus, vt cognoscat lector non admodum differre ab eo quem depictum hoc loco subiunximus, inter Maiarum genera potiùs, quàm alias Cancrorum species recensendum. Est autem ea magnitudine qua depingitur, dorso valde spinoso, ac subrubro, Chelis, & pedibus longis, tenuibus non asperis admodum. H

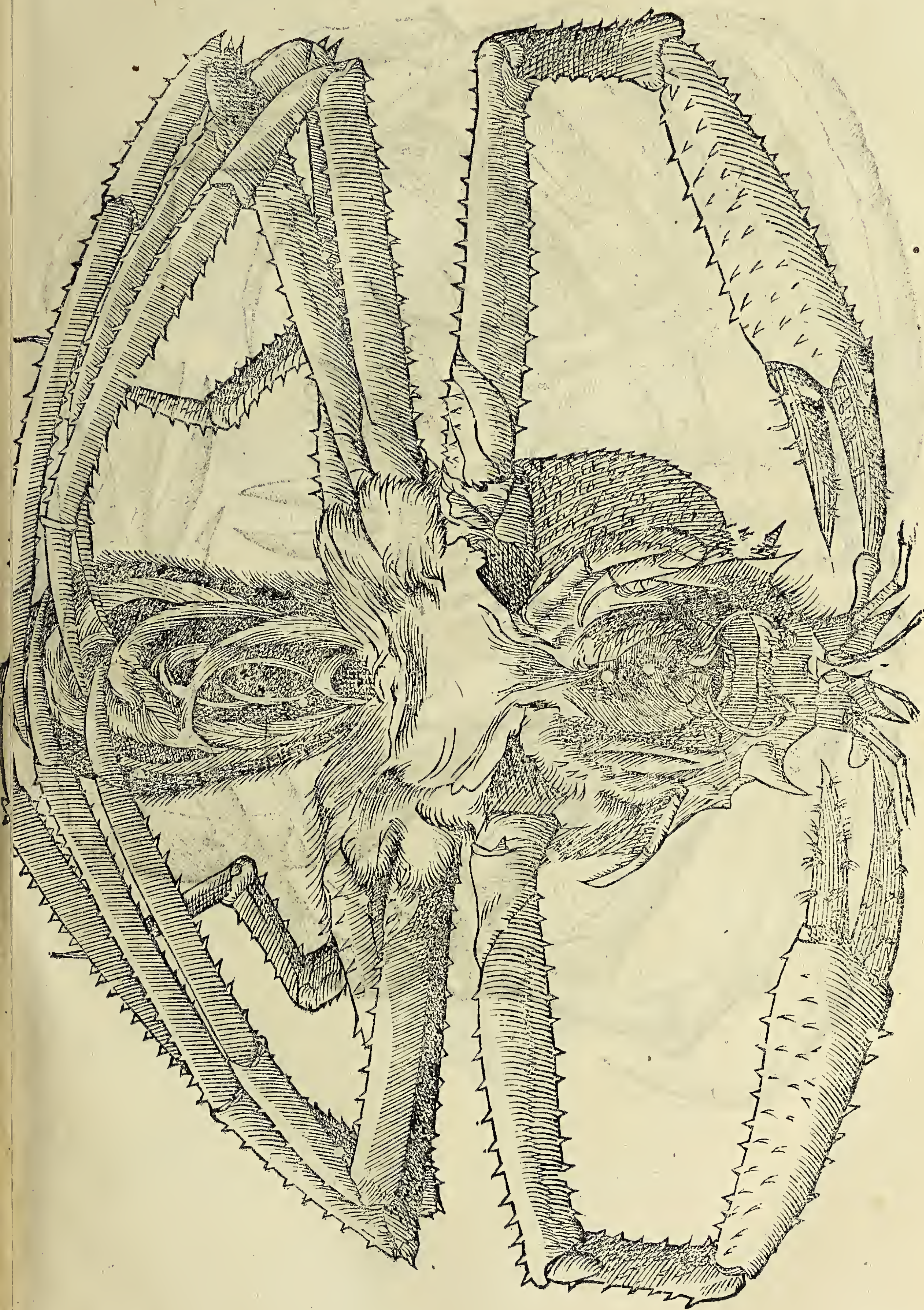
Pagurus vt à Cãcro Heracleotico differat.

Videtur postremus minor hic parum à Maijs differre, nisi quod asperitatem in testa tomentosam habeat, Folia, & Folca in Italia nominatur, colore est cinereo, & fusco, eius iconem ante nos Zoographus exhibuit à Cornelio Sittardo ad se missam.

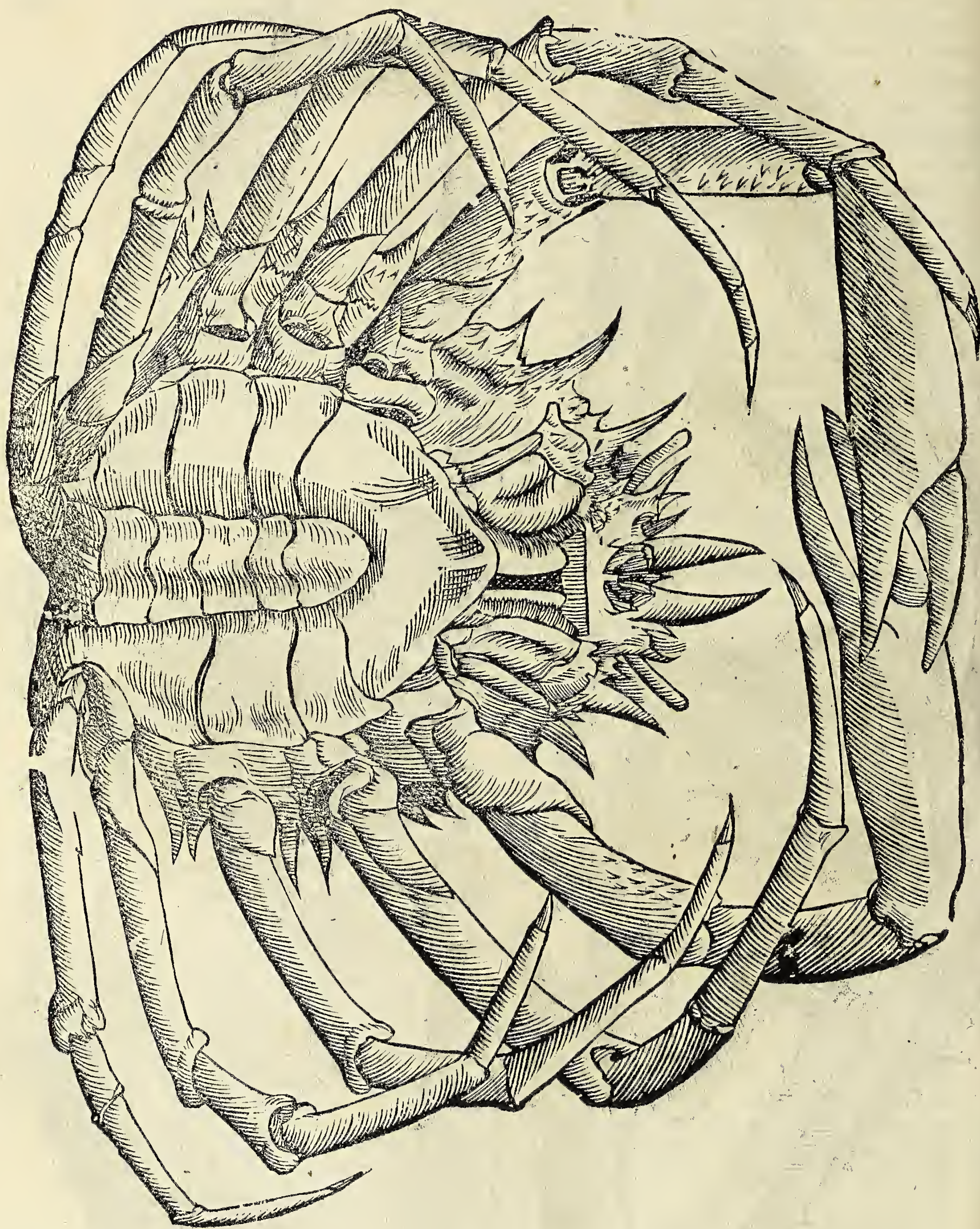

LOCVS

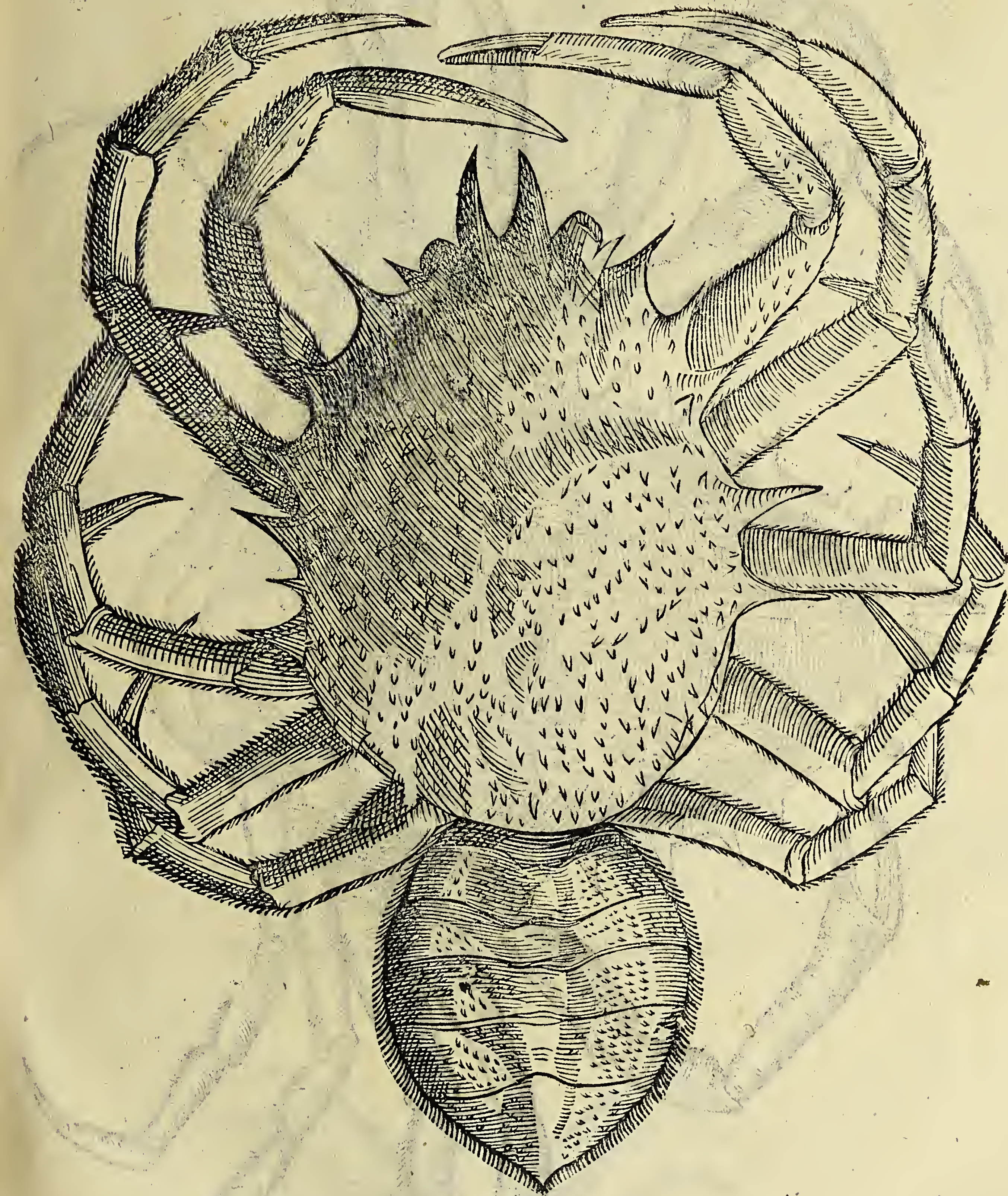
Cancer ſupinus, hippocarcino ſimilis.

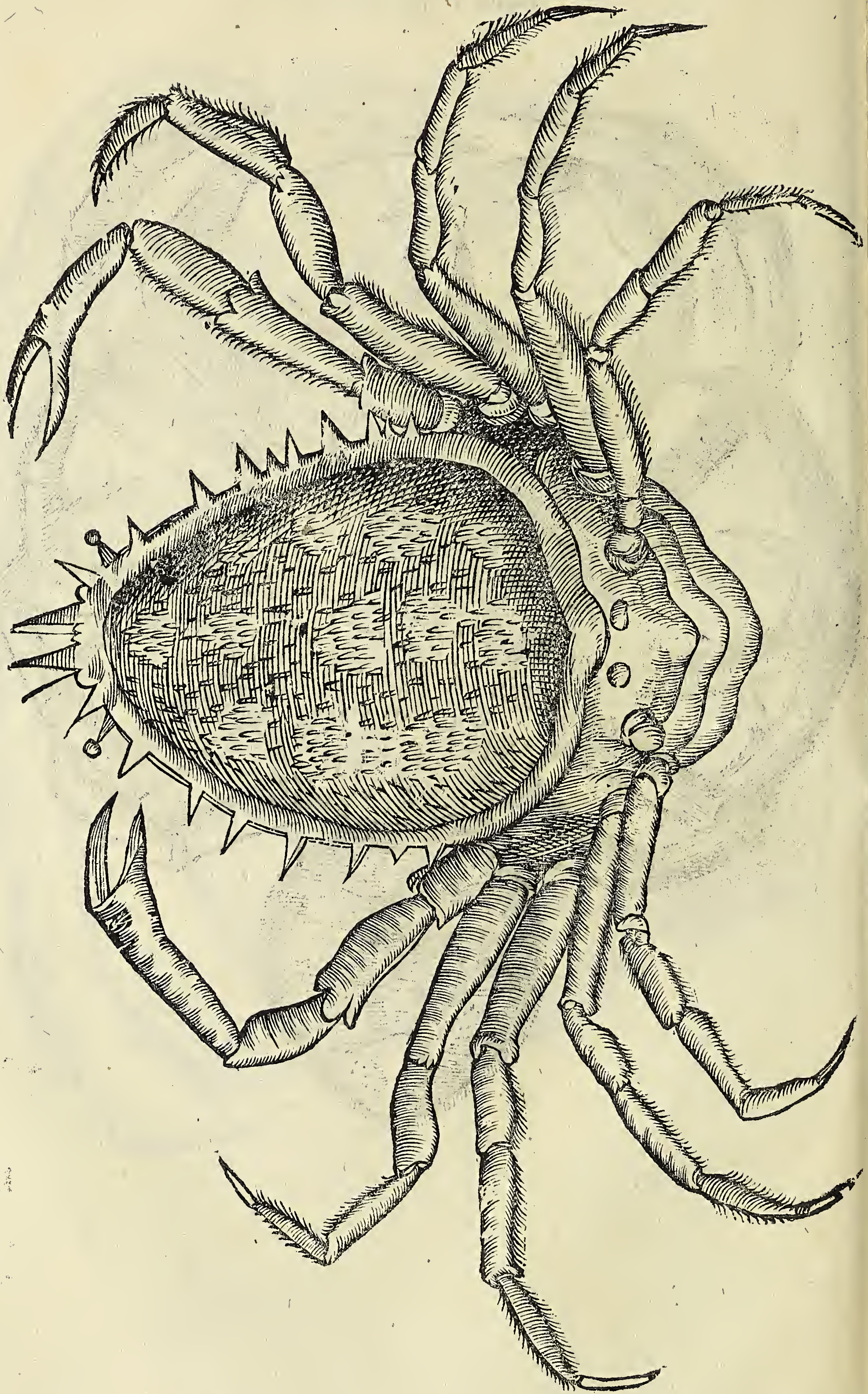

Pagurus Venetorum mas, Cancer Maia alius.

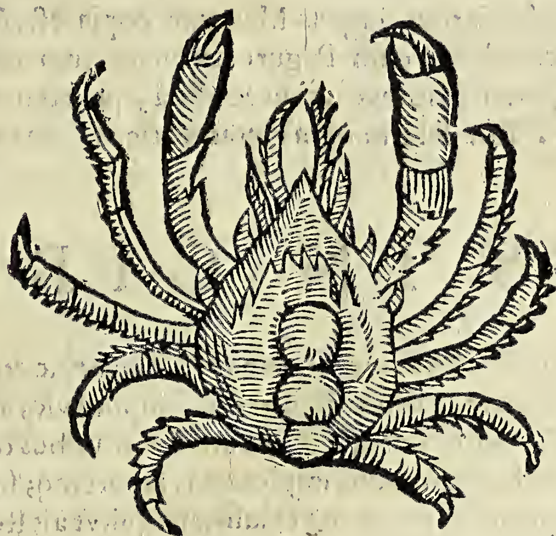

Pagurus Venetorum fœmina.

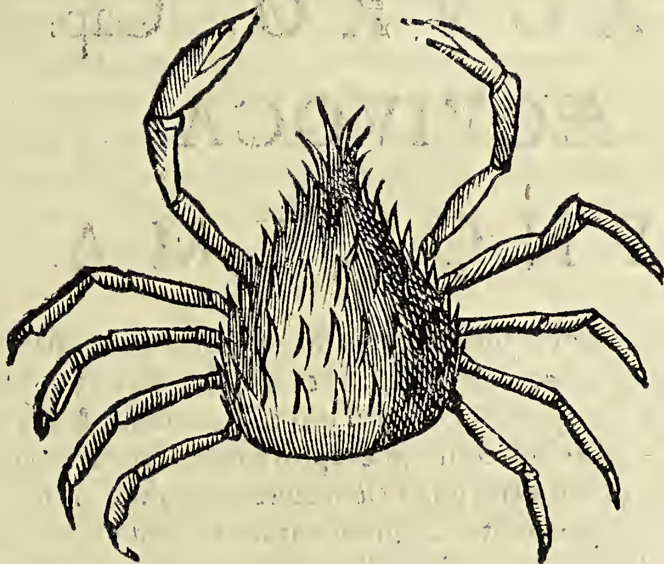

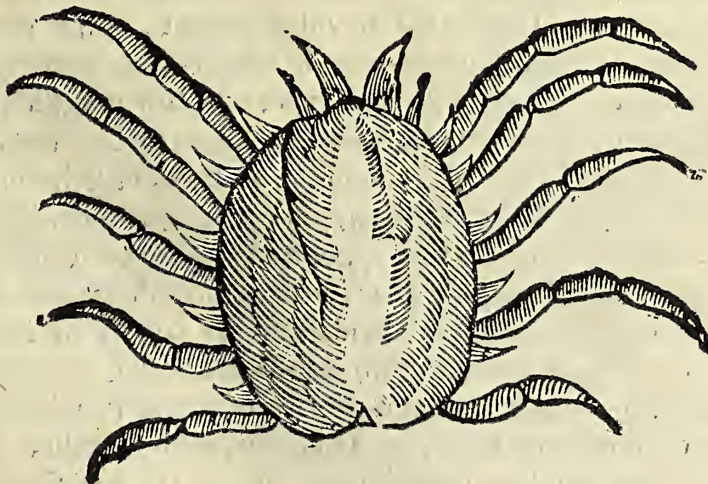
Cancer Heracleoticus Rondeletij.

Cancer brachichelos Maiæ congener, licet minor multò.

Cancer Maiæ congener alius, aſperitate tomentoſa.

E

LOCVS.

IN mari Aegæo, Ionio, Adriatico, ingens Maiarum copia eſt, & omnium maxime. Ideoque quaſi obſtretices dictæ, cùm Paguri tanquam cum infantibus comparentur. In Oceano verò alij Cancri maiores capiuntur Maiâ, qua etiam maior eſt Pagurus, qui prope Maſſiliam capitur. Rondeletio item Heracleoticus Cancer in eodem mari rarior eſſe traditur.

VSVS IN CIBIS.

Vt coquantur.

MARES eliguntur ad cibum autumno, & hyeme, ac etiam menſe Aprili, in plenilunio, fæmina verò reliquo anni tempore vſq; ad Septembrem. Coquũtur, vt Aſtaci, & Locuſtæ, obturatis foraminibus oris, ac ventris goſſypio, ne, dum bulliunt, aqua impleantur, ſaporemq; ſuum perdant. Aſſantur etiam in furno, ano, & ore clauſis, alioqui, vt ait Rondeletius, quidquid intus eſt liquidi, effluit, & fit ſimilis Cancris Phœnicijs, quibus nihil eſt intus ob babuli inopiam. F

DE PAGVRO. Cap. XIX.

ÆQVIVOCA.

SYNONYMA.

ALTERA Cancri ſpecies quam magnitudine proximam facit Ariſtoteles Pagurus Græcis, & Latinis, vt Plinio, & Gazæ nominatur: & ſi apud ſcriptores antiquos, hoc nomen pro Cancro marino ſit reperire. Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem Pagurum dixit, propter cutis aſperitatem, quæ in ſenectute contrahitur. Et Tzetzes Scholiaſtes, κουροτρόφον pariter cognominatum ait, quòd puerum Achillem educarit, ad differentiã marini Paguri (Cancelli) pinnotrophi, ideſt pinnam marinam nutrientis. Πυράγρα, ideſt forceps inſtrumentum fabrile, alio nomine etiam Cancer, vel Pagurus appellatur, vt author eſt Heſychius. Dicitur autem πάγουρος παρὰ τὸ οὐρεῖν καὶ φυλάττεσθαι ἐν πάγοις, ideſt κρημνώδεσι τόποις locis præruptis, vt in lexico quodam veteri traditur: & quia oens ferè Cancri in ripis præruptis habitare ſolent, hinc Pagurus omnis Cancer marinus à quibuſdam nominatus eſt. Dicuntur à Simeone Sethi, Paguri forma diminutiua παγούρια. Idem Carcini appellatione, Pagurum intellexit. Galenum ſecutus, Aetium, Paulum. Paguri nomen Græcia adhuc vulgò retinet, eoque de quo nunc agimus, Cancrum exprimunt. Maſſarius quoq; nunc in Dalmatia hoc nomen vſurpari ſcribit. A Palladio Cancri marini vocantur. παγούρους τοὺς παρ' ἡμῖν καράβους, exponit Scholiaſtes Ariſtophanis. Biſas Pagurus eſt marinus, qui vocatur Carabus. Veneti, & ſinus Adriatici acolæ Granciporro nominat, nomine fortaſſis, vt Bellonio placet, compoſito, quaſi Cancrum Pagurum dicerent. Itaq; porri, ſeu pori nomen (Rondeletius Poroni ſcribit non benè) vſitatum ab Italis per ſyncopen à Paguro contractum videtur; vti etiam Pauri, & Pauari, quibus nominibus etiam vtuntur in quibuſdam Italię locis. Alibi quoque Cancharo de Barbaria nominatur. Quidam Galli mediterranei maris accolæ Pagul à Paguro deriuato nomine proferunt. Alij vulgo vocant vn Chabre, vel vn Crapre. Normanni à rubro, & ruffo, quem teſta eius præſefert colore, vn Rouſſeau: alij quòd coctus in paſtilli modum pulmentum ferat, vn Tourteau, quaſi paſtillum dicant. Maſſilienſes Carabaſſe, & Fagule. Angli, vt inquit Zoographus, A Punger: Germani ein Meerſpin, ideſt Araneum Marinum (Maia quam à Gallis Bellonius Araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpin) ſed hoc nomen etiam

Phœnix cur pagurus dictus. *Puragra.* *Etymum.* *Paguria.* *In Eqtib.* *Biſas.* *Granciporro.*

G H

Sepiæ

A Sepiæ aliqui tribuunt, cùm generi Cancratio magis conueniat. Seekrebs oder Seeſpin in lacu Suerinenſi capitur, & in eodem Krabbe dictus (Friſijs Krab, Krabbe) hic fortè Pagurus eſt, id eſt Cancer marinus maiuſculus: ille minor, ſimpliciter marinus Cancer. Galli quoque Oceano vicini vocant Chabre, vel Crape. Albertus Cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Cancrum maris appellari. Audio, & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam Cancros alicubi Meerteſchen vocitant, à ſimilitudine marſupij illius, quod Germani Taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite, & cauda apparente. Eadem ſanè nomina, quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam, alijſq; ſpeciebus, magnitudinis, aut alia quapiam differentia, ſimul expreſſa conuenerint. Hactenus Zoographus.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

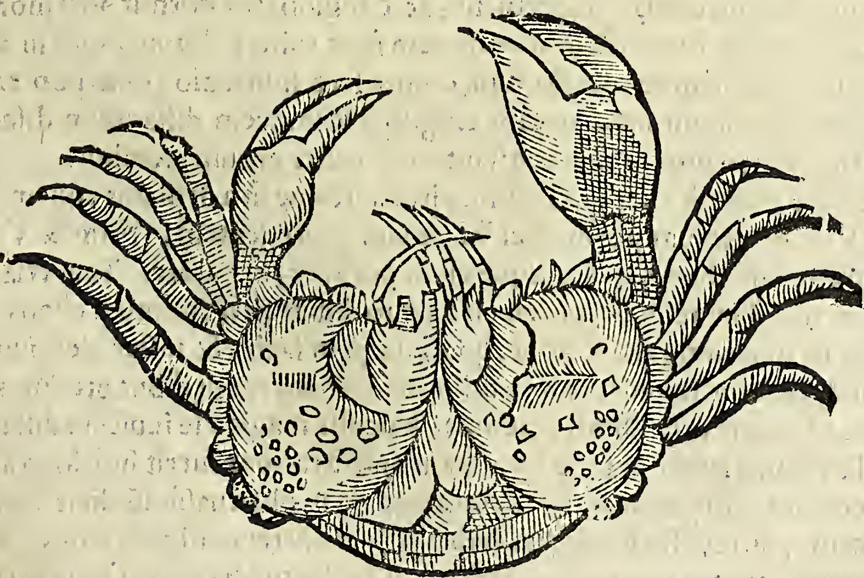
CRVSTA eius, teſte Bellonio, nouem in gyrum crenis imbricis modo incisa eſt. Adoleſcit in caluæ humanæ magnitudinem, ſed non ita orbiculatus euadit: Cancris enim proportione reſpondet. Valida cruſta integitur, ac læui. Crura blæſa vtrinque quatuor habet, villis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus vngues acuti oblongiq; ſunt, minimè bifidi. Brachia biſulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quæ conſtringunt, vt edant, etiam dura confringere poſſunt. nam in eis durities eſt penè oſſea. Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos ſeruant, ne ſibi inuicem crura abſcindant. Color viuorum multò viuidior eſt, quàm demortuorum. In viuis enim præ nimia roſei exhalatione tergora veluti ſubnigra apparent. Cæterùm cocti (vt aliud omne Cancrorum genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, vnde hos caudarum expertes eſſe quidam coniiciunt. Branchias vtrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, vt reliquum genus Locuſtarium, ſub tergoris cruſta ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multo latiores ſunt quàm longi, vt ex Oceano in pedalem plerunque latitudinem abeant. Quidam viſus eſt in Anglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta, tot aſtantes appendices, tot pelliculas, vt coactus incredibile naturæ artificium neceſſe eſt fatearis. Mutim, ea enim eſt hepar, habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis prope apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur. Rondeletij Cancer Maias, Pagurus potiùs eſt; Omnium, vt ſcribit, Cancrorum maximus. Vidi, inquit, ex Oceano Cancrum Mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitum accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo, & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem, ſiniſtram

Magnitudo *Cruſta.* *Crura.* *Brachia.* *Color.* *Cauda.* *Branchiæ.* *Mutis.* *Cãcer Maias Rõdeletij.*

B C

cornua

Cancer Mæas, Rondeletij.

cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub E oculis naſcuntur, ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum Cancrorum caudis planè ſimilis. Hæc Rondeletius. qui contra Bellonium ſcribens probare conatur ex Ariſtotele, hunc quem deſcripſit Pagurum, veram eſſe Maiam, propterea quòd Philoſophus Cancrum Mæam omnium maximum eſſe tradat, cruraq; ei breuia, & tenuia tribuat, & oculos habeat in medio breui diſcrimine. Sanè non animaduertit doctus hic vir Ariſtotelem de ſuis Paguris, qui Maijs minores ſunt, ſcribere, non de Oceanicis, qui multò grandiores. Nec hoc mirum. nam rhombi etiam in mari Adriatico, & Tyrrheno parui, Oceanici decuplo grandiores. Deinde Ariſtoteles tenuia, non breuia crura Mææ tribuit. Diſcrepat autem Maia Rondeletij à noſtro Paguro, quem pronè, & ſupinè depingendum curauimus, oculorum ſitu, & corniculorum numero. Oculi enim lato, longouè interſtitio ſunt admodum à ſe inuicem diſſiti in noſtro, & duo tantùm propè eos cornicula. Quocirca iudico ex eius icone mediam quandam eſſe ſpeciem inter Pagurum, & Cancrum Heracleoticum. Gillius ait: E genere Cancrorum Pagurus lęui dorſo eſt (tabellatioreque, Maſſarius.) In vtraq; ſede viuit, & in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuio- F res quàm Maiarum; quidquid compræhendunt, ſtrictiſſimè conſtringunt: idemque oculos modò recondit, modò profert, vt interdum tanquam cornua extrà emineant, interdum intrà in teſtam abditi recedant. Iulius Cæſar Scaliger Pagurorum duas nouit differentias. Alter, inquit, & orbiculatior, & fuſcior, & maior. Alter eſt quadratior, & minor, colore dilutiore, & penè pallida viriditate. Poreſſas hos vocat Venetus. Subinde addit in genere Pagurorum eſſe etiam Cancrum Heracleoticum, quem non rectè Rondeletius pro Vrſa Ariſtotelis oſtendit, vt dictum eſt ſuprà. Cancrum hunc Heracleoticum Gallum marinum vocāt non ob aliam rationem, quàm ꝙ brachia eius in criſtę galli modū tornata eſſe videant, vt in pictura noſtra, qua pronum, & ſupinum oſtendimus, conſpicere licet. Spiſſam valdè cruſtam, & robuſtam habet. Vocatur autem Heracleoticus ab Heracleis Vrbibus, quarum vna Ponti, altera Propontidi adiacet: niſi à magnitudine, & robore quis dictum putet. Rondeletius ab Heraclea illuſtri vrbe Ponti (quæ ob id Pontica dicta eſt) potiùs nomen ſumpſiſſe autumat, quàm ab alia quauis Heraclea. Qui Heracleotici vocantur, inquit Bellonius, cruſta quoque firmiore muniuntur, vt Maiæ; & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt, quam Maijs. Heracleotici itaque G Cancri dorſo non ſunt aſpero, vt Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibiæ vtrinq; ſunt quaternæ, brachia dua admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida, & bene armata. Horum autem pars ſuperior elatis crenis vallata eſt. Rondeletius cum Vrſo quadrupede comparans robore, ſic eum deſcribit. Quemadmodum igitur pedibus prioribus vt manibus vrſus vtitur, ac in ijs magnam roboris vim ſitam habet: ita cruſtatus hic piſcis brachijs cum forficulis breuibus quidem, ſed latis, & validis, multum poteſt. Vtriuſque forficis pars vna alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior criſtæ Gallinacei figuram refert. Noſtri Migrane, id eſt malum punicum vulgò vocant, à figura, & colore valdè ſimili. Præter brachia octo, pedes paruos habet, & tenues, quos corpori applicat, brachia ori, & oculis opponit, veluti per eorum crenas inſpecturus, ac conglobatus dormit Vrſi more. In hac ſua deſcriptione Rondeletius nullam mentionem fecit tuberculorum, quæ in eius icone, & noſtra plurima conſpiciuntur per dorſum, colore ferè mineacio, quæ non expreſſit in ſua Bellonius: Item cornuum intra oculos exiguo à ſe inuicem diſtantium diſcrimine, & ex plurimis articulis, ſeu internodijs conſtantium, neuter eorum meminit. H

Cauda. *Rondeletij error.* *Rhomborū differentia* *Paguri deſcriptio.* *Exer. 245.* *Gallus Marinus cur dictus Cācer Heracleoticus.* *Etymum.* *Cācrorum Heracleoticorum deſcriptio.* *Deſcriptio alia ex Rōdeletio.* *Migrane.*

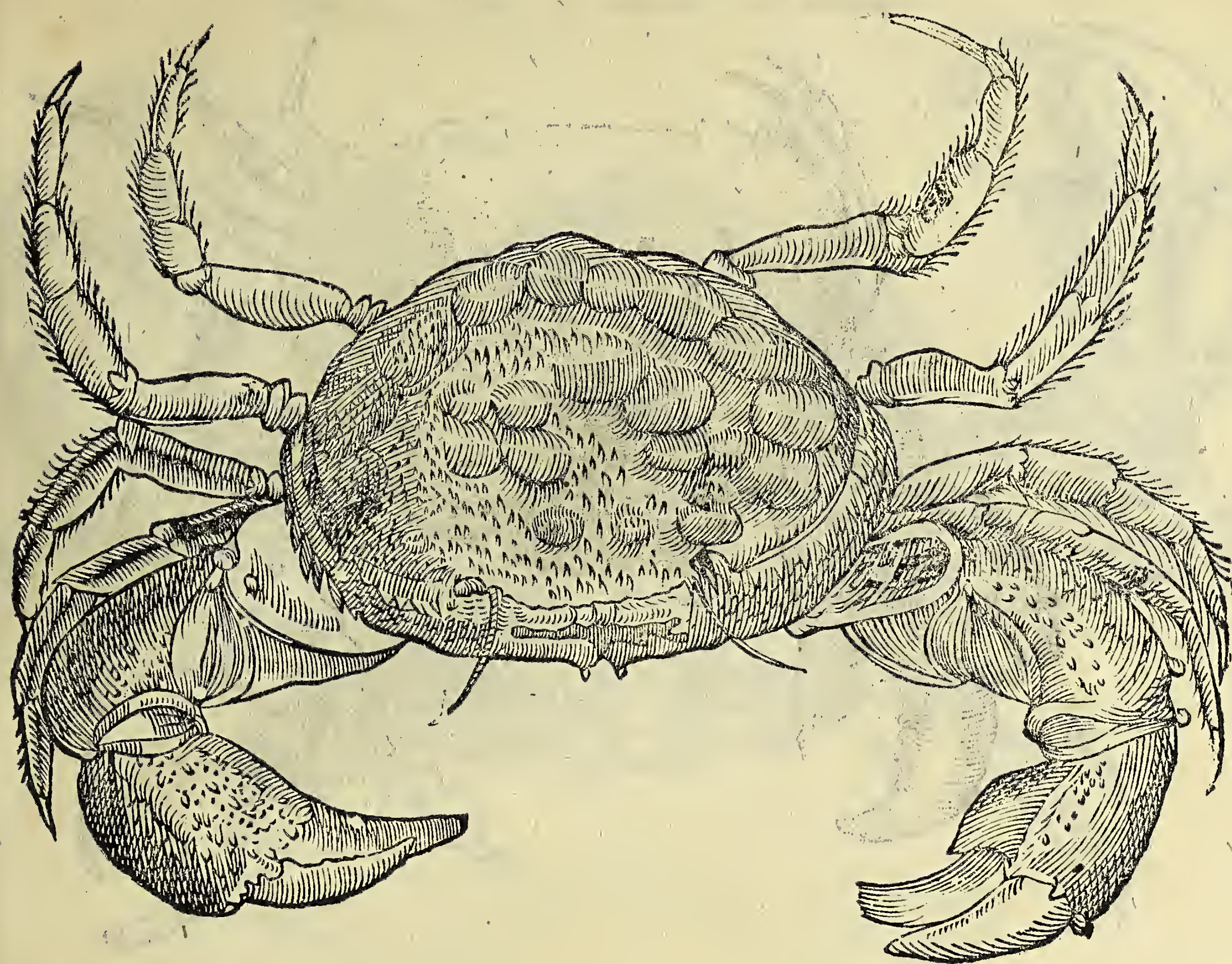
Huic planè forma ſimilis alter, qui ſubſequitur vtroque ſitu depictus, quem ſi vidiſſet Rondeletius, Vrſam veterum potiùs feciſſet, quàm præcedentem. Nam & Vrſi corium planè refert pilorum denſitate, quæ vbique eſt in corpore, & colore. Tum etiam robore prædictum Cancrum Heracleoticum vincit: à quo differt aliter primùm chelis, quæ longiores ſunt, & in extremo pars vtraque, quæ forcipem facit, & inſtar dentium ſibiinuicem dum clauduntur contingunt, colore mineaceo: Præterea pedibus breuibus, quorum duo poſteriores vtrinque breuiſſimi, antennis, & oculis magis à ſe inuicem diſtantibus.

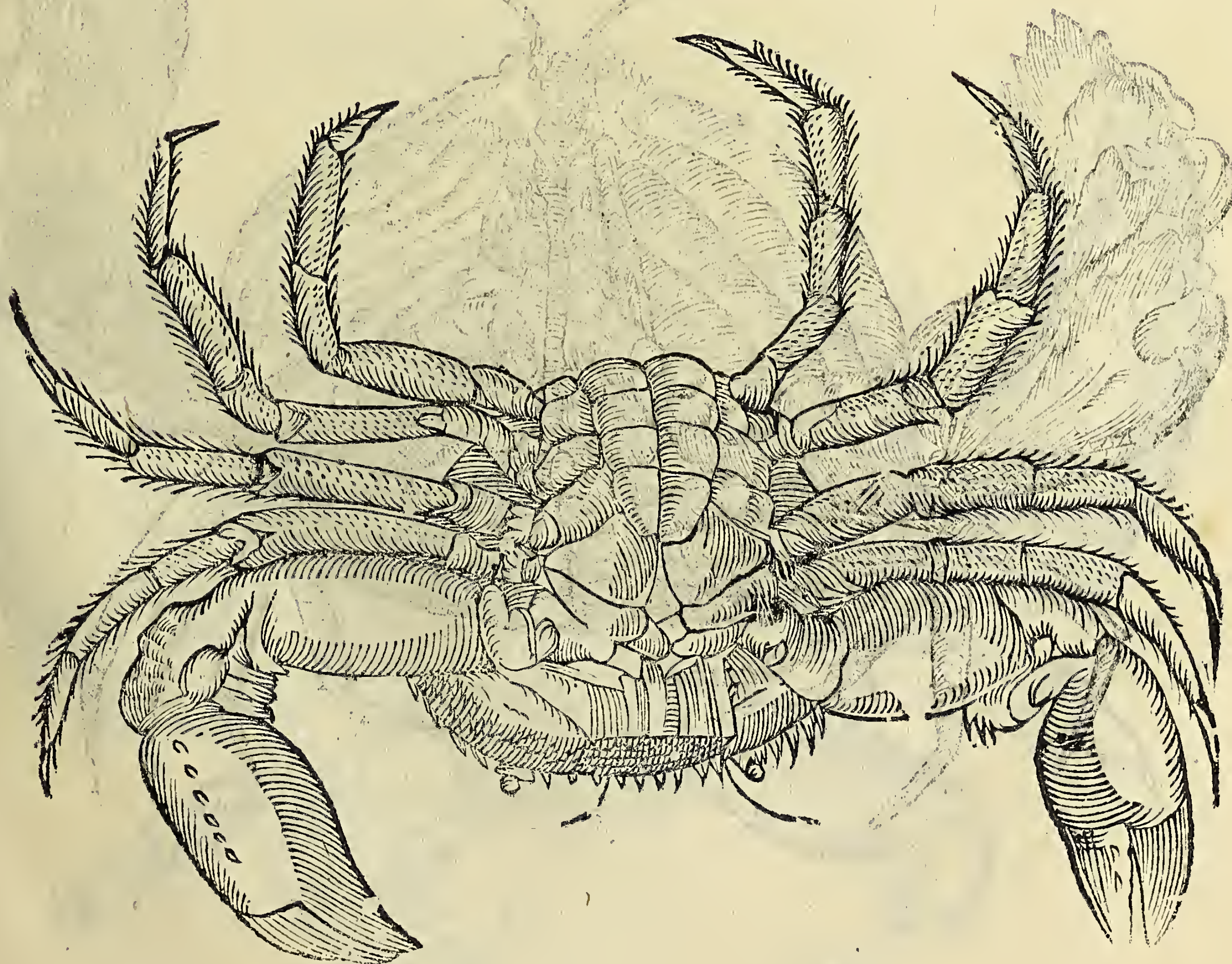
Et quia hirſuti Cancri mentio facta eſt, nō alienum à ratione fuerit hoc loco addere hirſutorum Cancrorum paruorum tres differentias, quas obſeruaſſe ſe dicit Rondeletius.

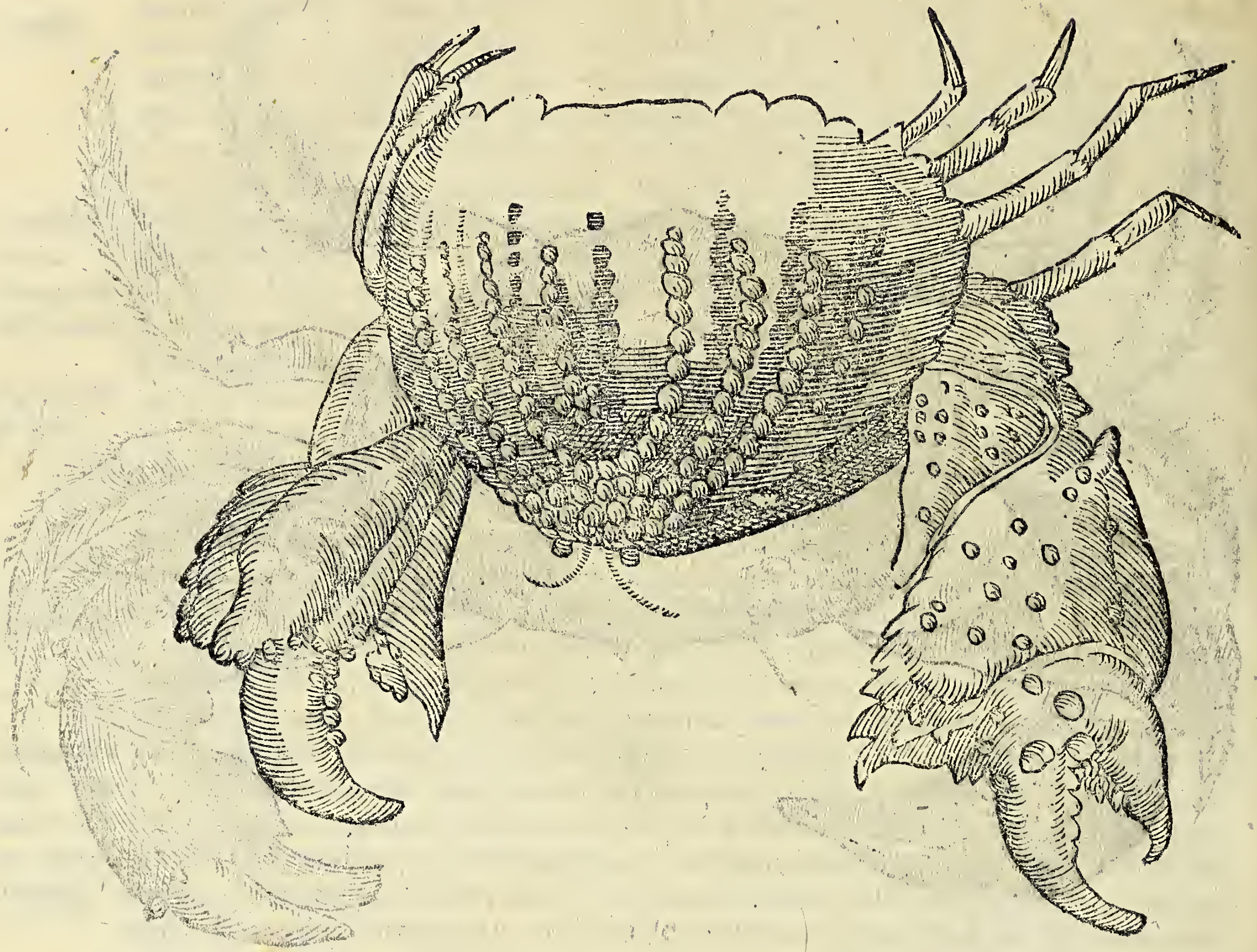
Hirſuti cācri Rondeletij.

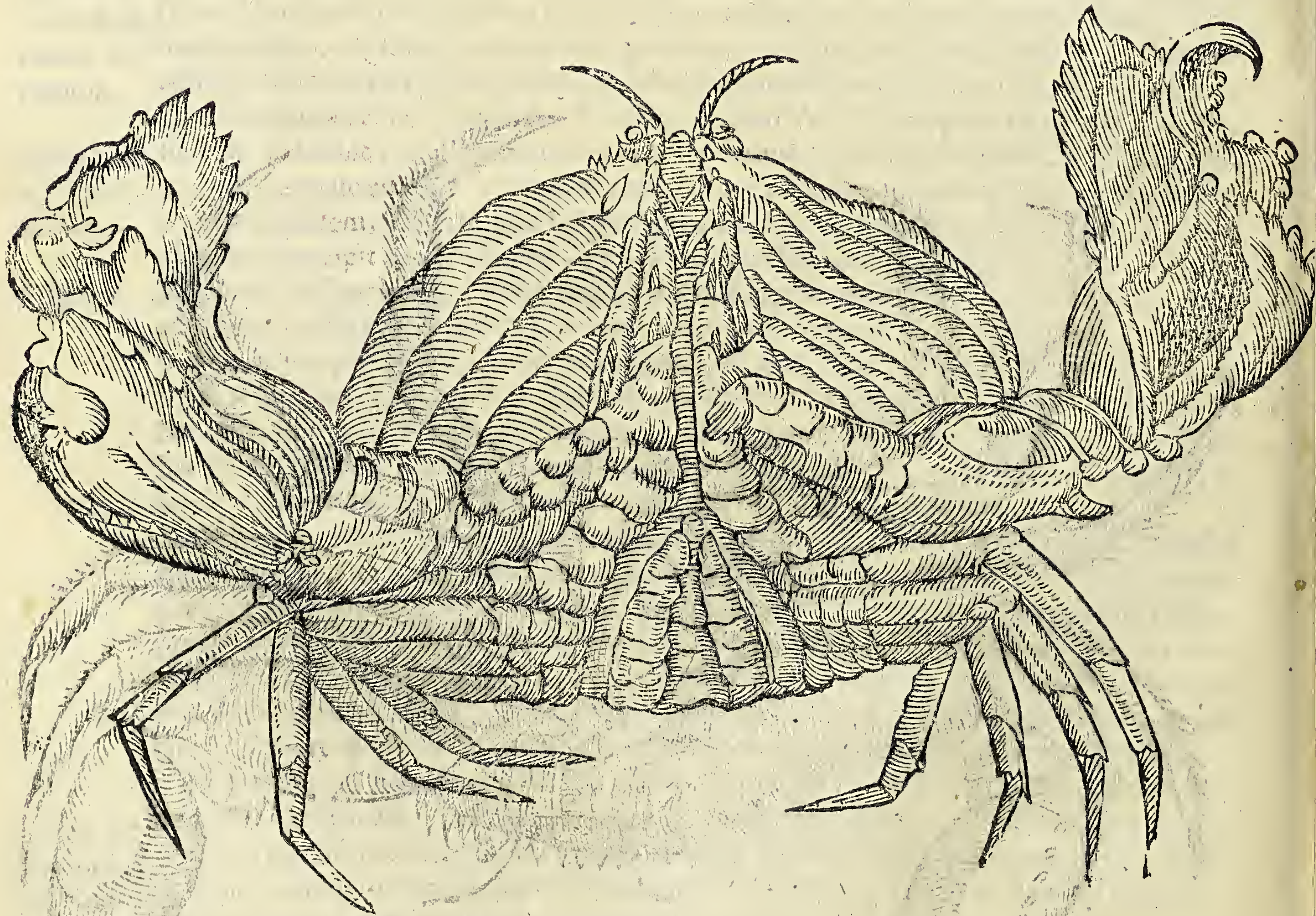
Prima eſt eorum, qui chelas aculeatas habent, & in extremo nigreſcentes. Cornicula duo, quæ ſequuntur vtrinq; partes, ſerrata ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibuſq; omnibus hirtis ſunt.

Huic

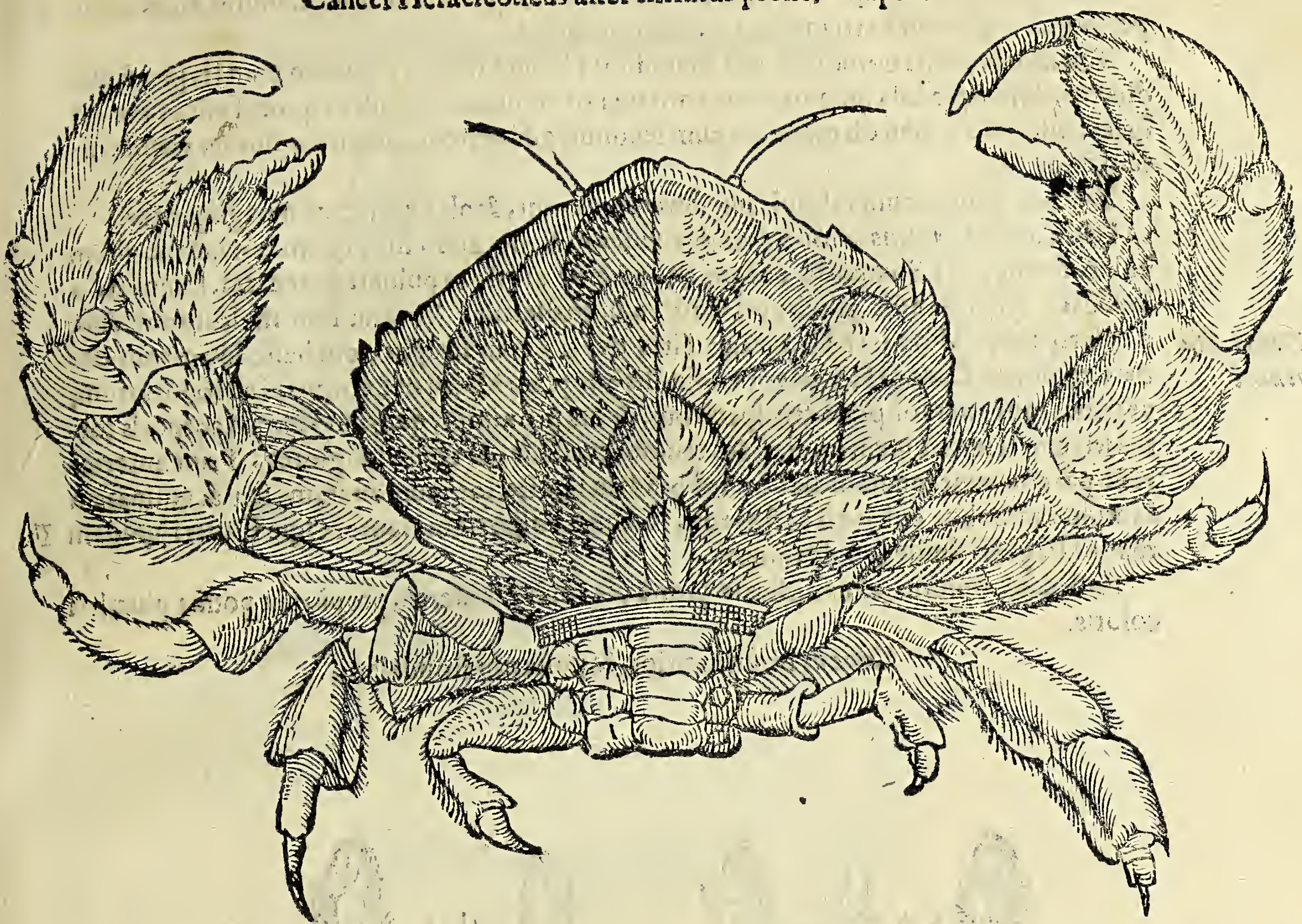

Cancer Heracleoticus alter hirſutus pronè, & ſupinè.

Huic generi ſimile aliud eſt ęquè hirſitum, ſed magnitudine differt. minus enim eſt ſuperiore, & chelarum extrema nigricantia non habet. E

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, vt eoſdem cum ijs planè eſſe diceres, deſumpta ſola magnitudine: niſi oua in vtriſque reperiſſet, quod facit vt credat ſpecie differre: tamen ob magnam cum ſecundis affinitatem, picturam horum vnam tantùm expreſſit.

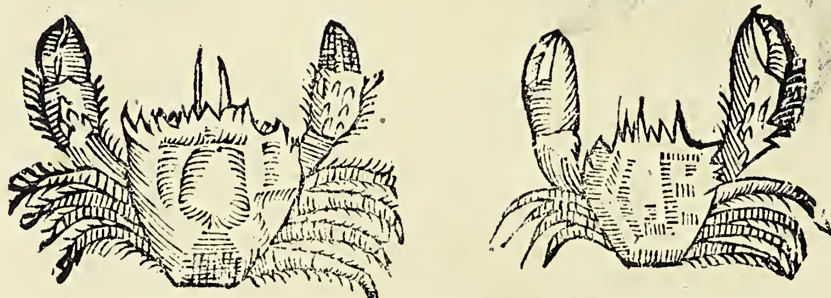
Tria hæc genera cum reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem negliguntur.

His Cancris hirſutis annumerandus videtur Zoographo ille, quem Lupum marinum vulgo Romę, alij Somniolo vocant: quòd eius cruſta in puluerem redacta, ſomnum inducat. Alijs Papilla piloſa, vel Caſtrangiolo dicitur. Videtur non multùm abludere à deſcriptione Maiæ; vt Cornelius Sittardus ab eum ſcripſit, cui hanc imaginem debet: ſed potius Cancro Heracleotico ſimilis eſt, quàm Maiæ; nec corpus ei adeo hirſutum, vt tribus, aut quatuor prædictis ſpeciebus, & his proximis, quorum vterque corporis forma Maiam referre videntur, ſi pedes tenuiores eſſent, & chelæ longiores. Prior anteriorem partem mucronatam habet, ſed bifidam: poſterior mucronatam, ſeu acuminatam tantùm; ambobus color eſt caſtaneus. Genuæ vulgò nominantur Ogie Cancri quidam marini Paguris ſimiles, ſed minores. F

Lupus Marinus.

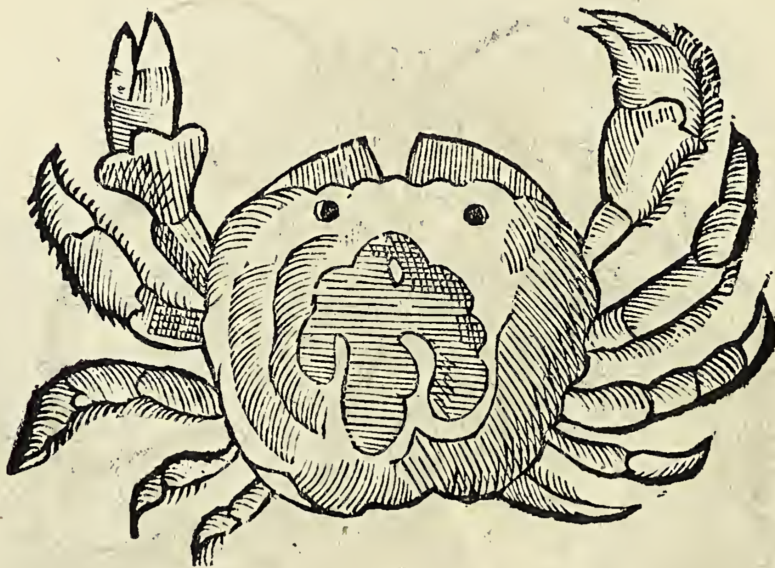
Poſtremò ponitur alius hirſutus pronè, & ſupinè cinerei, propè, aut potiùs plumbei coloris.

Cancer hirſutus prior, & poſterior Rondeletij.

G

Cancer hirſutus Zoographi, Somniolo dictus.

H

Cancri

Cancri hirſuti ſpecies alia, fortè eadem.

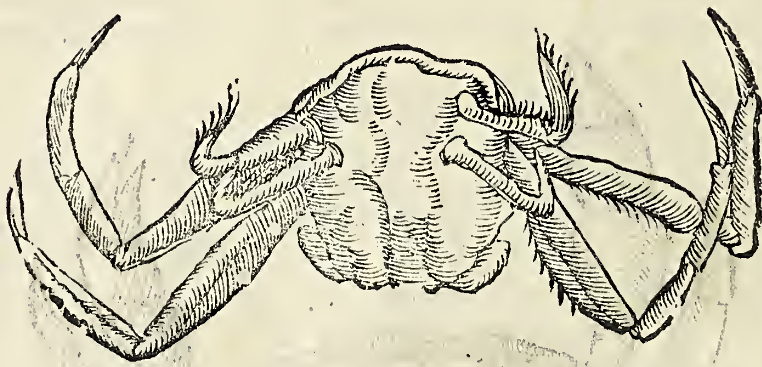
Cancer hirſutus minor.

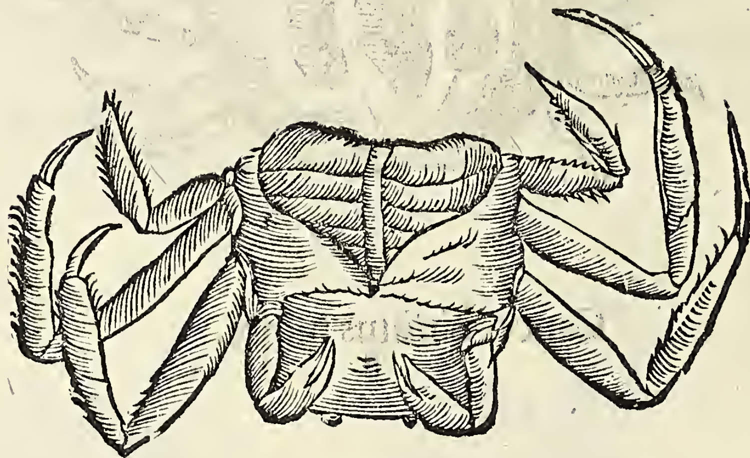

Cancer hirſutus minimus.

Cancer Hirsutus alius pronè, & supinè.

LOCVS.

NVENIVNTVR Paguri quidē in nostris maribus, Adriatico, & Tyrreno, sed in Oceano maximi. Ex eo enim Rondeletius se Paguram vidisse testatur, cuius latitudo palmum maiorem superabat, longitudo ad semicubitū accedebat: & Bellonius in Oceano ad pedalem plerumq; latitudinem accedere; visumq; à se esse in Anglia, qui decem libras penderet. Albertus Magnus tradit Occidentalis maris Cancros adeo grandes esse, vt homines mergant, quę num de hoc nostro Paguro omnium Cancrorum maximo intelligenda sint, dubitare ausim, vt etiam illa, quæ apud Aelianum Alexander in nauigatione maris rubri commemorat: vidisse nimirum se genus Cancrorum, quorum testæ circumferentia, vndiq; pedis mensuram implebat: & chelæ maximæ dependebant: quiq; tuti erant aduersus omnes insidias, quòd sacri haberentur Neptuno, nec eis nocere, aut insidiari auderet quisquā. Miras quoq; Cancrorū magnitudines in sinu Persico refert Strabo. Iam verò Paguri Nicandro, & Oppiano sunt saxatiles. Cancer Heracleoticus plurimus in litore Siciliæ: quanquā & aliquando ad sacellum Adriani pontis Romæ in foro piscario vulgò vendatur, teste Bellonio. Cornelius Sittardus Romæ sibi visum, & exsiccatum in ædibus Gisberti medici ad Zoographum depictum misit. Aiebat, inquit, Gysbertus nullum vnquam inter piscatores talem postea vidisse.

Paguri magni ibi.

lib.20.c.9.

lib.17.c.1.

CA.

A

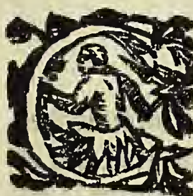
CAPIENDI RATIO.

PAGVROS, teste Aeliano, musicæ illecebræ machinatione piscatores capiunt: ij enim in latibula abditi, primùm vt ad instrumentum quoddam musicum (photingion vocant) piscatores suauiter canere ingressos audiuerint, statim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò educuntur è latebra, verùm etiam voluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò ad tibiam canentes, cedunt: illi autem sequentes, in arido comprehenduntur: Paguri facula cauernulis, vel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi, vt quidam transtulit; sed inspiciendus est codex Græcus, & considerandus, an facem potiùs, vel musicum instrumentum, quod φωτίγγιον Aelianus vocauit, intellexerit author. *De animal 6. cap. 31. Musicæ capiuntur harmonia.*

B

NATVRA. MORES.

CRVSTA ipsis rumpitur, & senectute, quemadmodum serpens, sic integumento se ipsi exuunt. Id cùm primùm luxari, & à carne abscedere sentiunt, tùm huc, & illuc tanquàm furijs incitati feruntur, pleniorem victum inquirentes, vt tumoris accessione, & corporis mole inflati, inuolucrum suum rumpere possint, ex quo vbi elapsi sunt, atq; se explicauerunt, in sabulo iacent, mortuorum similitudinem, speciemq; gerentes. De nascente autem pelle, etiamnum molli, ac tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde postquam ex dissolutione se paulatim collegerunt, & quodammodo reuixerunt, primùm sanè gustant sabulum. Tandiu autem timidi sunt, & viribus suis diffidentes, quoad tegumento circumuestiantur: id simul vt cœptum fuerit conglutinari, & solidescere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adsunt animis, & omittunt timorem, Hæc Aelianus paraphrasticè ex Oppiani his versibus à Lippio versis. *Crustã mutant. Lib. 9. de animal. 45*

C

Cum vires norunt se disrumpentis amictus,
Affectant epulas, & pascua læta requirunt.
Vt saturo faciles disrumpant corpore crustas,
Labitur è toto cùm ruptum corpore tegmen.
Hi primum in fulua nunquam lætantur arena,
Nec pastum capiunt, nec quicquam mente reuoluunt,
Expectant mortem vitales ore calores
Non spirant, tenui formidant omnia pelle,
Quæ nuper creuit tenero sub tegmine. pisces
Nequiquam audentes sicca pascuntur arena,
Sunt timidi, donec firmentur tegmina membris.
Ac veluti medicus languentem corpore curat,
Atque vetat primis epulas gustare diebus,
Attenuans calidas morboso in corpore vires,
Paulatim præbens epulas, quæ languida membra
D *Instaurant, donec tanto sint membra dolore*
Purgata, & vires restent in corpore firmæ.
Sic crustis nuper natis sua membra Paguri
Curant, lethiferum cupientes pellere fatum.

Musicæ adeo amantes sunt Paguri, vt hac capiantur, vt modò diximus, Non modò in mari, sed etiam in terram eiecti, vel captiui contra facescentes sibi negotium pugnant: quod quidem ipsum vsu percepit Gillius. Cùm enim Lazarus Bayfius, post præclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties ipsum ad litus Adriatici sinus duceret, vt piscium naturas explorarent, cum alia plæraque periclitabantur: tum puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in sicco repentibus spectabant, pueros quidem in eorum forcipes festucam inserere, hos verò magno robore animi hominum multitudinem, qua circumcludebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter, quicquid arripuissent, retinere. Neque vel sæpissimè victos tandiu obsistendi finem facere, quoad omnibus viribus *Musicam amant. Cum pueris pugnãt.*

defecti, tanquam homines pugillatione, & luctatione certantes, strenuè decumbebant. E
In Theriaca. Scribit Nicander Paguros captos, & mari extractos à piscatoribus, aliquando terræ foramina subire, ibique mortuos in Scorpios mutari.

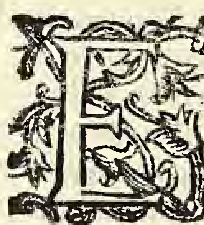
PROVERBIA.

Sapientiæ symbolum.

AVDATVR prouerbio *Paguri sapientia*, cuius etiam caussa putat Rondeletius è collo Ephesiæ Dianæ Pagurum olim suspensum fuisse, prudentiæ, & consilij symbolum: Paguro verò sapientia tribuitur, quòd vere cùm crustam exuit, aculeis, armisque omnibus spoliatum se sentiens, lateat, & viribus suis diffidẽs, nullos aggrediatur, quoad testam nouam, & duriusculam recuperarit. Vtitur & summa prudentia, in excutienda grauiore testa, vt dictum est, vnde Timocles, aut Xenarchus apud Athenæũ. Εἶθ' ἁλιεὺς ὢν ἄκρος, σοφίαν ἐν παγούροις μὲν θεοῖς ἐχθροῖσι, καὶ ἰχθυδίοις ἔυρηκα παντοδαπὰς τέχνας: idest, Deinceps piscator summus cùm sim, sapientiam in Paguris dijs inimicis, & pisciculis F
Exer.245 inueni omnifarias artes.

EPITHETA.

ADEM ferè Paguris conueniunt, quæ Cancris, & è contrà; impudentes vocat Oppianus ἀναιδέα φῦλα παλούρων, item ἀμφιβίους, quòd in terra & aquis degere possint. Ὀπισθοβάμων Pagurus legitur apud Varrinum: tanquam non sit epiteton, sed antonomasia: addit & alia epitheta ex innominato authore, periphrasin, vt videtur, siue Paguri, siue alterius Cancri: ὀπισθοβάμονα, τρίχηλον (ni potiùs legendum sit δίχηλος, non enim tres chelas, sed duas tantũ habet, aut fortè ἀτραχηλος) ὀκτάποδα, νηκτάν, nisi potiùs scribendum sit, νήκταν, paroxyton ὡς, quo natatorem significat. Sed video hæc ex epigrãmate Statillij Flacci transcripta, quod adscribere non piget.

Antholog. lib.6.tit.3.

Ραιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμμοδύοταν G
Ὀπισθοβάμον, ἀτράχηλον, ὀκτάπουν
Νηκτάντ' ἐρυμνόνωτον, ὀστρακόχροα
Τῷ Πανὶ τὸν πάγουρον ὁρμιηβόλος
Ἄγρας ἀπαρχὰν ἀντίθησι Κώπασος, idest,
Obliquum pedes, binas chelas habentem, in arena latitantem
Retrogradum, collo priuum, octipedem,
Natatorem, duro cortice munitum, testaceum colore,
Pani Pagurum piscator
Captura primitias libauit Copasus.

Scorpij quidam apud Nicandrum similes sunt ῥαιβοῖσι παγούροις, idest vt exponit Scholiastes, σκαμβοῖς, tortuosis, & obliquè incedentibus. Ad eodem πετραῖοι, hoc est saxatiles cognominantur: & ὀκριόωντες, hoc est asperi.

VSVS IN CIBIS. H

VM coquuntur, parum rufescunt, & parum nigrescunt. Inter lautissimos recepti sunt cibos, sed eorum carnes digestionis durioris à Galeno in libris de alimentorum virtutibus traduntur. Psellus etiam Paguros, & Cancros non facilè coqui author est: & ius eorum ventrem mollire Kiranides. Paguri, inquit Simeon Sethi, seu Cancri salsum quendam succum habent, minus tamen quàm cætera malacoderma: Ventrem verò sistunt, cùm aquæ incocti succum salsum demiserint. Coquuntur eo, quo Maiæ modo, aliquando
Vt coquantur. etiam sub testu, hac ratione: Eximunt omnia interiora & carnem, implent carne aliorum trium, aut quatuor Pagurorum, addunt piper, Cassiam, saccharum, passulas, olera contusa, itẽ si volueris, vitellos oui, & caseũ tenuiter tritũ, dein sub testu coquũtur in butyro, supra testũ plus ignis quã infrà ponatur, infertur succo aurantiorũ malorũ, & pipere aspersis.

DE

A

DE CANCRO EQVITE. Cap. XX.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

ORMICAE quædam, quas pennatas vocat Plinius, à velocitate, vt & Cancri quos Græcè ἱππεῖς appellant, equites vocabantur. Genus eſt quoddam inquit Philoſophus, Cancrorum in litoribus Phæniciæ tantæ velocitatis, vt vix quiſquam conſequi poſſit, vnde ἱππεῖς ideſt Equites appellarunt. Et Plinius in Phœnice Hippœ vocantur (potiùs legendum Gippeis, vt apud Ariſtotelem, ex quo tranſcripſit) tantæ velocitatis vt conſequi non ſit. Δρόμιον Dromo eſt paruus Cancer Heſychio, & Varino. Bellonius Cancros Curſores, quos Aelianus δρομίας, vocat, eoſdem cum Equitibus facit. Et in obſeruationibus ſuis ſcribit, hos Cancros ab Ariſtotele Curſores vocari, fallique illos qui Dromones appellent, cùm ij cetaceorum generis piſces ſint, Atqui Ariſtoteles Equites tantùm Cancros, non Curſores memorat. Et Dromon Græce idem eſt quod Latinè Curſor, neq; etiã quidquam prohibet idem Dromonis nomen, tum cetacei generis piſcibus, tum Cancris Curſoribus attribui. Germanicè Zographus putat poſſe appellari ein Reuter Oder Reuteikrab. Ferrarię ei aliquando eſt monſtratum ſceleton Cãcri Equitis, quem vir quidam doctus, qui ipſi oſtendebat, Caualliero, & Caballiero (id eſt Equitem) nominabat, ſed corpore oblongo erat, nec ſine cauda, vnde certum mihi perſuadeo non fuiſſe hunc Cancrum Equitẽ noſtrum, de quo ſermo eſt, ſed Hippocampum marinum, cuius hiſtoriam nuperimè in eo quod de Inſectis inſcripſi, volumine, ſum proſecutus.

Formicæ æquites. *Hiſt. 4. c. 2* *Lib. 6. c. 3.* B *Dromo.* *Bellonij lapſus.* *Hippocampus marinus.*

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

RANDE phalangium non excedunt, inquit Bellonius in Aquatilium libro, alibi tamen in Obſeruationibus ſuis Cancros Curſores multo maiores eſſe parua Caſtanea ſcribit. Eodem teſte corpus habent coloris ſubalbidi, punctis ſubrubris conſperſum, & vt Pagurus tornatum: crura autem, vt Maia. Soli obiecti toti pellucidi ſunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea cõtinet. Oculos grano phaſeoli non habent maiores, quibus acutiſſimè cernit. Oblongi quidem ſunt, ac vitri modo pellucidi, per mediũ fului. Tibiæ ſunt illis leuibus villis obſeſſæ, vtrinque quinæ: quarũ duæ anteriores brachia ſunt forcipata, quibus cuncta (Cãcri modo) complectuntur: reliquæ graciles, vnguibus rectis & oblongis vallatæ. Gillius à piſcatoribus Maſſilienſibus accepit perrarò ibi piſcari ſolere Cancrorum genus, quorum corpus longè quidem maius ſit quàm Maiarum, ſed multò tamen pedes habeat longiores. cæterùm Heracleoticine, an Equites eſſent, diiudicare non potuit, cùm ſolùm rudem quandam auditionem acceperit. Dromonum fortè generis, inquit Zographus, erit Cancer latipes à Rondeletio ſic deſcriptus Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquando paulò maiore: chelas habet denticulatas, & articulatas, pedes vtrinque quatuor. Poſtremus, & minimus à quo latipedem hunc Cancrum nuncupauimus, præter aliorum Cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam,

Magnitudo. *Color.* *Cauda.* *Brãchiæ.* *Oculi.* *Pedes.* *Cãcri latipedis deſcriptio.*

Cancer latipes Rondeletij.

D

 ſex

sex articulationibus constat. E fronte extant cornicula quatuor. Testa est læui, parte superiore albescente, anteriore quodammodo nigrigcante. Oua habet pallida. Cum maris purgamentis in litus eijcitur, & cum piscibus alijs sagena capitur, neglectusq; in litore relinquitur, vnde magna celeritate regreditur in mare beneficio latitudinis postremorum pedum. De huiusmodi Cancris putat locutum Aristotelem his verbis: Οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλίσκονται ἐν τοῖς μικροῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι τοὺς τελευταίους πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νεῖν αὐτοῖς χρήσιμοι ὦσι, ὥσπερ πτερύγια ἢ πλάτας ἔχοντες τοὺς πόδας: quæ sic Gaza transtulit: Cancelli autem qui perquam exigui in pisciculis reperiuntur, pedes nodissimos latiusculos habent, vt ad nandū vtiles sint, quasi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur. Rondeletius sic rectiùs vertendum censet, Parui Cancri, qui capiuntur inter paruos pisciculos, postremos pedes habent latos, vt ad natandum sint vtiles, vt pinnarum, vel palmularum vice sint illi pedes. Paruus igitur Cancer latitudine quidem sua in aqua fluitat: sed vt celeriùs impellatur, natura pedes postremos latos fecit, vt ijs vtatur perindè ac rana posterioribus suis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudentes suis pedibus latis: item vt fiber suis, cuius priores pedes diuisi sunt ad cibum capescendum ad caueam effodiendam, posteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendum. De simili ferè hæc scribit Bellonius: Paruum Carcinum, seu Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον vocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter pisciculos reperitur. Pedes extimos latiusculos habet, quibus ad natandum, seu pinnulis, aut remis vtitur. Massilienses Grittam genuina voce vocant. Veneti, ac Ferrarienses Mazinetam. Differt à Cancro marino nouissimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus vngues anterioribus similes esse constat. Pisciculos alios Carcinis aliquo pacto similes, vt idem tradit, Romani rustici frequenter cum Tellinis, & Conchulis (quas Gongilas vocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò maiores (minores fortè sunt, supini albicant, proni subcinericei sunt, punctisq; frequētibus, ac candidis in tergore variantur, ophitæ modo. Nouissimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri potest; tamen viuaces admodum sunt. Genus istud nunquam grandescit. Quinos habet pedes, crassiores, forcipatos, crenatos, ac robustissimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quaternis constant articulationibus, nisi quis omnes complectatur: tunc enim sex comperiet. Caudæ id quoque; rudimenti in eis est, quod omni Cancrario generi, eodem modo subtus reflectitur. Hæc Bellonius.

Cornua. Oua. Lib. 4. de par. cap. 8. Gaza versio correcta. Fibri pedes quales. Gritta.

NATVRA, MORES.

AMPHIBIOS esse constat Cancros Equites: quibus hoc natura præter sui generis alios singulari quodam munere tribuit, vt in maximis æstatis ardoribus meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemque sub sole transigant, aut ad refrigerium, aut potiùs ne à piscibus, qui interdiu discurrunt, edantur, quos Bellonius Memphi Hierosolymas proficiscens, fines Aegypti prætergressus, ex Meridiano litore sub vesperam mare repetere, atq; inde circa meridiem insequentis diei gregatim exilire obseruauit. Tanta autem velocitate ferebantur, vt ne vnum quidem cursu vnquam consequi potuerit, sed hoc etiam illi magis admirandum est visum, lacertam ex ambrosia (sub qua delitescebat) exilientem Cancrum Equitē, quem venaretur cursus velocitate (illo conspiente) nusquam assecutā esse: adeo volare potiùs quā currere videbatur Eques. Aelianus Cursores (δρομίας) qui sic dicuntur, quòd longe, lateq; vagentur, plerunq; vbi nati sunt circū litora errare, modoque longius proficisci, non aliter quàm peregrinationis studiosi homines, causamque eius erroris statuit cupiditatem in loca saxosa, vel cænosa sæpe perueniēdi, dum amplius aliquid perquirunt. Idcircò Oppiani hunc versum:

Ἐν κείνῃ γενεῇ καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται

In eodem genere Cancri sunt Errones.

quem subdit poeta postquam dixisset Carabos, & Astacos, degere in petris, ac ibidem alij, Bellonius de Cancris Equitibus interpretatur, quos eosdem cum Aeliani Cursoribus facit. Cancri equites remigio cornuum (πτερυγίων pinnarum, Aelianus) adiuuant se natando. Dromonem Hesychij quidam in maris æstuarijs capi scribunt, sagittæque modo per aquę summum decurrere, indeq; nomen adeptum fuisse, fortè ijdem sint cum ijs Cancris quos Aelianus alicubi vocat πετηλίας à volando, sed Gillius apud hunc legi vult πηλίας:

Amphibij sunt. Cur in terram egrediantur. lib. 7. de animal. 24. lib. 1. de pis. li. 7. de animal. c. 30.

corum

A eorum mores, ac naturam ſagacem, & purdentem ex eo adſcribere huic loco conuenire puto: Cancrorum, inquit, genus lutarium, colore alijs albius ſpectatur; hi in luto naſcuntur: cùm inceſſit eis timor, humo ſe excitant ad volatum, & perparuis alis ſubleuantur, quibus quidem gradientes vti minimè neceſſe habent. Cùm autem in iectus eis eſt metus, non nihil in his ſubſidij, non tamen admodum firmi habent, enimuerò comprehenduntur, quòd ſurſum ſubleuare non queant.

EPITHETA.

CANCRORVM epitheton ποδάνεμοι ex Cratete Comico refert Athenæus: Latinè aëripedem dixeris, vel poëtica contractione ęripedem, à volucri pedum velocitate. Equitibus autem vtpote velociſſimis Cancrorum, præcæteris conueniet. Nam Cancri proximè commemorati pinnis volare dicuntur, nō pedibus, niſi dicamus per antiphraſin ita vocari Cancros, quorum motus, vt diximus, admodum tardus eſt.

B

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

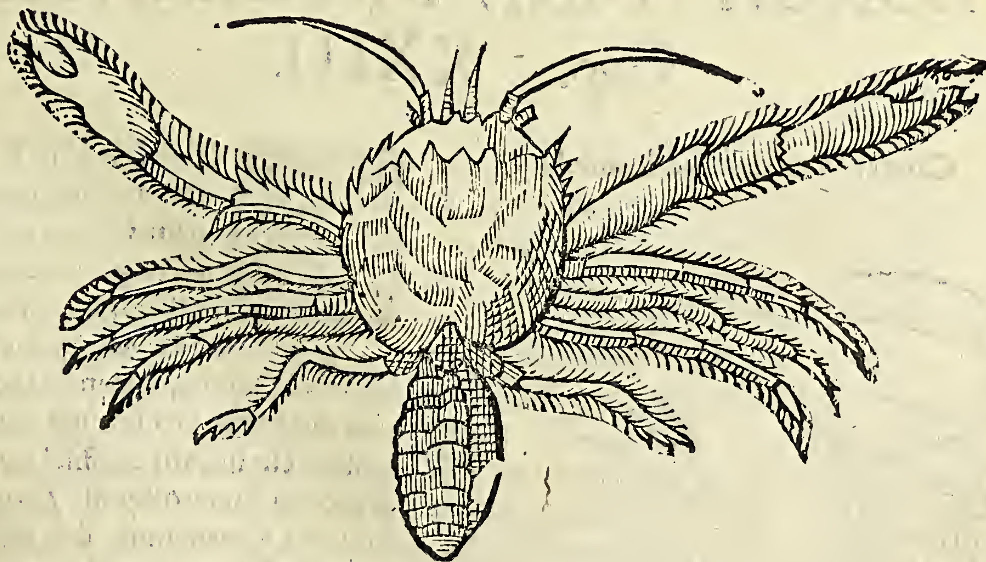

NON ob corporis exiguitatem Cancri hi Equites eſui nō sūt, ſed quia parum obtinent alimenti, vt voluit Philoſophus, dum inquit. Ijs nil ferè intus propter inopiam pabuli. Latipes à Rondeletio nominatus in menſis Romani piſcatores cum Tellinis, & Conchis vendūt, à nautis alibi crudi comeduntur cum pane: Romæ cocuuntur: quamuis gratiores ſint crudi, niſi copia aluum plus æquo cieret. Πετηλίας, ſiue vt Gillius legit, πηλίας quidam comedunt, teſte Aeliano, & ex coxarum vertebris laborantibus remedio eſſe ferunt. *lib. 7. cap. 30. de animal.*

C DE CANCRO FLAVO VNDVLATO. RONDELETII. Cap. XXI.

Cancer flauus vndulatus Rondeletij.

D

CAN-

Nominis ratio.

Vt capiatur:

Pedes.

ANCER, quem hìc exhibuimus, inter anonymos, & ignobiles magnus est, Cancris stagni, vel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, vndulatum à lineis, quæ in prona parte sunt sinuosæ vndarum modo non aliter quàm cameloto vulgò nuncupato. Capitur circa Antipolim, & Lerinum insulam, nec vspiam similes vidi: caudam extentam depinximus ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirsutos, chelas duas, magnas, etiam hirtas, cornua duo, satis longa, in fronte aculeos, siue appendices duas, in lateribus alias. E

DE CANCRO VARIO, SIVE MARMORATO. IDEM. Cap. XXII.

Nominis ratio:

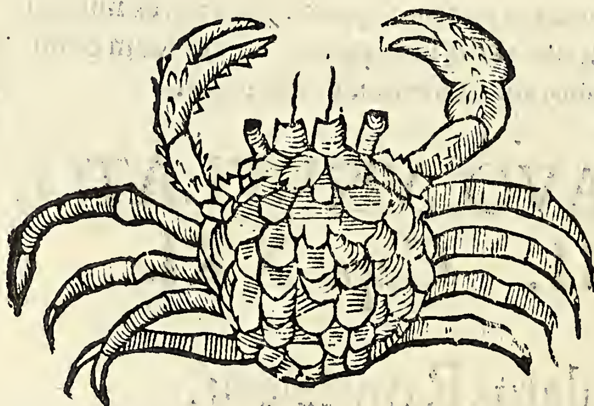

N saxis Agathensis litoris degit hic Cancer, qui ideò à nobis varius, siue Marmoratus dicitur, quòd testa est læui ac perpolita coloribus varijs conspersa: marmor varium, siue Iaspidem pulchre referente, siue splendorem testæ, siue læuitatem, siue colorum varietatem spectes: cernuntur enim in ea maculę virides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo F

Color. Cancro maiore ex parte euanescunt. Si mortuus in sole exsiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt: forfices enim breuiores habet, & crassiores, tubercula veluti gemmæ in eis eminent, vt in Astaco Cornicula duo è fronte extant, oculi satis à se distant, post oculos hinc, & inde serrata est testa. In saxorum cauernulis degunt, & si quem conspexerint, intrò subeunt, itaque pedibus hærent, vt vix auelli possint. Metu vacui super saxa in sole apricantur. Crusta sunt cæteris duriore. Id Cancri genus in Agathensis scopulis tantùm vidi. G

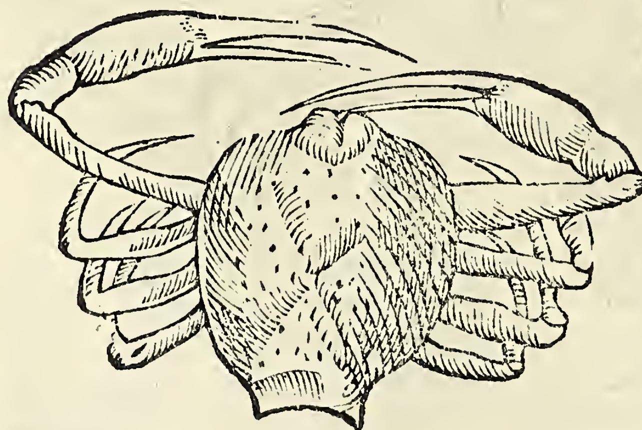
Locus:

Cancer varius sine marmoreus Rondeletij.

DE CANCRIS CHELARVM LONGITVDINE DIFFERENTIB. Cap. XXIII.

Cancer Macrochelos Rondeletij.

IFF ERVNT & chelarum longitudine quidam Cancri, quorum idcirco alij μακρόχηλοι, idest longis chelis, alij βραχύχηλοι, hoc est breuibus chelis nuncupati sunt. Macrochelorum duas noui species, sunt enim alij tenuibus chelis, alij crassis. Leptochelon depictum, hunc ostendit Zoographus à Iohanne Kentmanno ad se missum, sed sine vlla descriptione. Nos tria alia huiusmodi genera delineata damus à prędicto diuersa, atque omnia rotundiori corpore, H

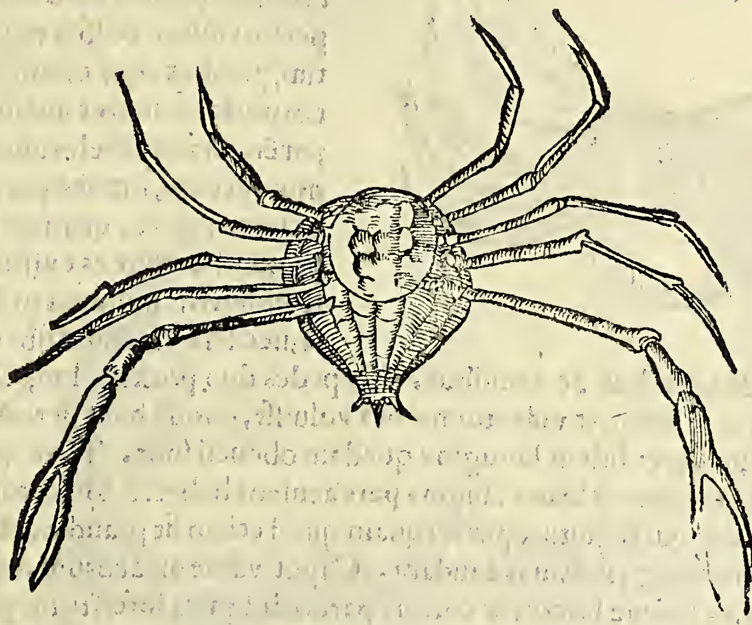
A pore, & pedibus tenuibus, vnde Araneas marinas nuncupauimus, seu Phalangia marina à similitudine terrestrium. Primo igitur loco depictus pronè, & supinè fusco est, & cine- *Araneę marinæ.*

Aranei marini, species, pronè, & supinè.

B

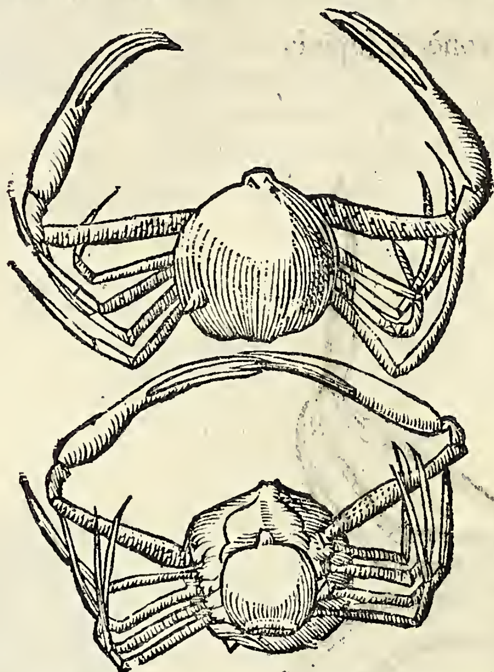

C

D reo colore, parte priore acutus quà caput est, oculis parum à se inuicem distantibus, cornibusque duobus acutis, quibus differt ab eo, qui secundo ponitur loco: is enim corpore rotundiori est, & hoc rotūdior tertius colore cinereo, & fusco, pedibus, & chelis crassioribus à Io. Francisco Cæsenate dono mihi missus. Differt ab his Aranea marina, cuius meminit Arist. in Cancelli descriptione his verbis. τἠν δὲ μορφὴν ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν ὅμοιόν ἐστι ταῖς ἀράχναις πλὴν τοῦ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει ἐκεῖνο. forma vt breuiter dicam, similis Araneis est, nisi quòd partem capiti, & pectori subiectam araneo maiorem habeat. quæ Araneæ nostræ optimè quadrant, inquit Rondeletius: parte enim priore Cancellis similis est, capite magis exerto quàm reliqui Cancri, in acutum desinente: oculis prominentibus, inter quos conicula duo protendunt. Brachia forcipata habet longissima, pedes octo longissimos, pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum putat. Corpore est tenui pellucido, & ob paruitatem reijcitur. Quos subinde à proximis duabus tabulis pronè, & supinè monstramus, Macrocheli sunt *Brachia.* *Nominis ratio.*

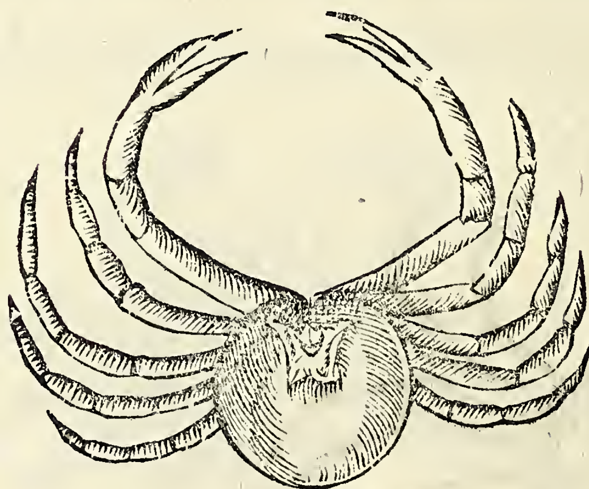
Araneus cruſtaceus parte ſupina, & prona.

Aranea marina Rondeletij.

F

Araneus marinus cruſtaceus alius.

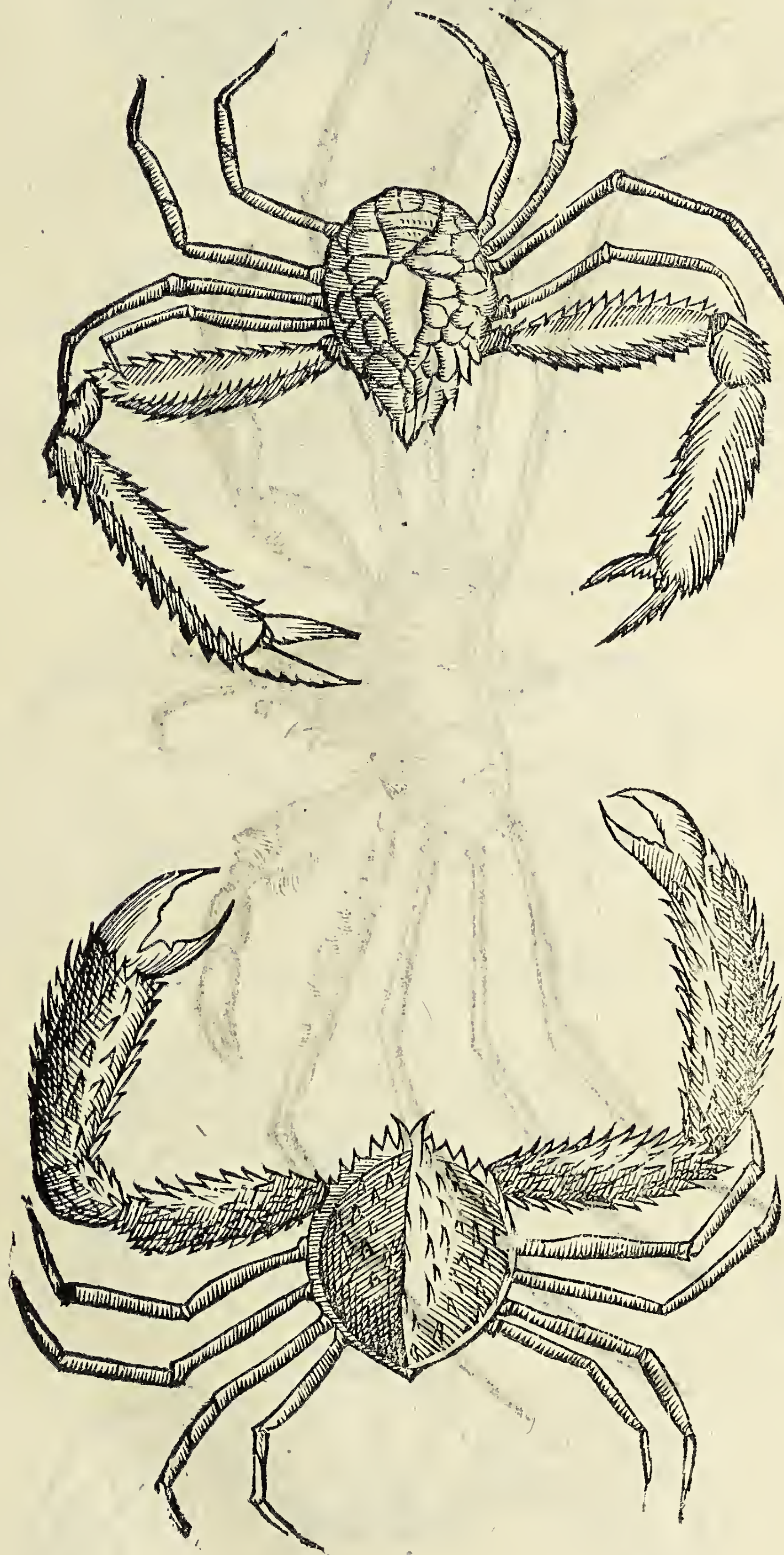
ſunt craſſis brachijs, hirſutis, aſperis, vt aculeata videantur, ſupina vndiq; parte. Prior ea eſt magnitudiue, qua depingitur: prona parte albus eſt corpore, & pebibus, chelis verò aliquãto cœruleis; ſupinà verò ruber. Alter ſuperiori minor colore nigricãte, pręſertim pedibus, qui etiam proportione corporis breuiores quàm in priori apparẽt. Brachychelorum tres depinximus ſpecies, omnes parte poſteriore latiores: duas, quarum pedes chelis proximi craſſiores exiſtunt. Prior eſt Rondeletij, frequens in Lerino inſula, nec ferè vſquam alibi ex rubro nigricans, Chelis valde breuibus, ac tenuibus. His pedes duo proximi longiſſimi pro corporis ratione, craſſi, acutiſſimi, vt videatur natura voluiſſe, quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: Iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni qui ſequuntur etiam longi ſunt, ſed tenues, & læues, ſupina pars aculeos habet. Ab hoc corporis figura noſter diſcrepat Cancer qui ſequitur, præterquam quod etiam ſit grandior. Corpus enim lagenam craſſo ventre refert, ſi demas caudam. Caput valde eſt acutum, cui inſunt duo oculi prominentes ab vtroque latere, & cornua paruo diſtantia interſtitio. pedes priores duo, non tam longi proportione corporis quàm in prædicto, nec vndiq; ita craſſi, ſed tantùm primo internodio, quia natura chelas maiores, & craſſiores huic dederat, cæteri pedes longi ſunt, & tenues, corpus ſupina parte aculeis horret, coloreq; cæruleo eſt, pronè albicat. priora pedum craſſorum, & chelarum internodia, cœruleo ſunt colore, cui non nihil viridis admiſcetur non ſine maculis, ſeu punctulis exiguis. forcipes chelarum rubent. Vltimus dimidio minor eſt quàm depingitur, vix enim Araneam grandiorem magnitudine excedit, chelis craſſis, & longioribus quàm in prædicto pro portione corporis, reliquis pedibus tenuibus longiſſimis, quales ſunt Araneæ ſapientis dictæ. Ore admodum acuto, & oculis à latere vtrinque prominentibus. Corpus vndique aſperum, præſertim chelæ, & parte prona non ſine tuberculis.

Caput.

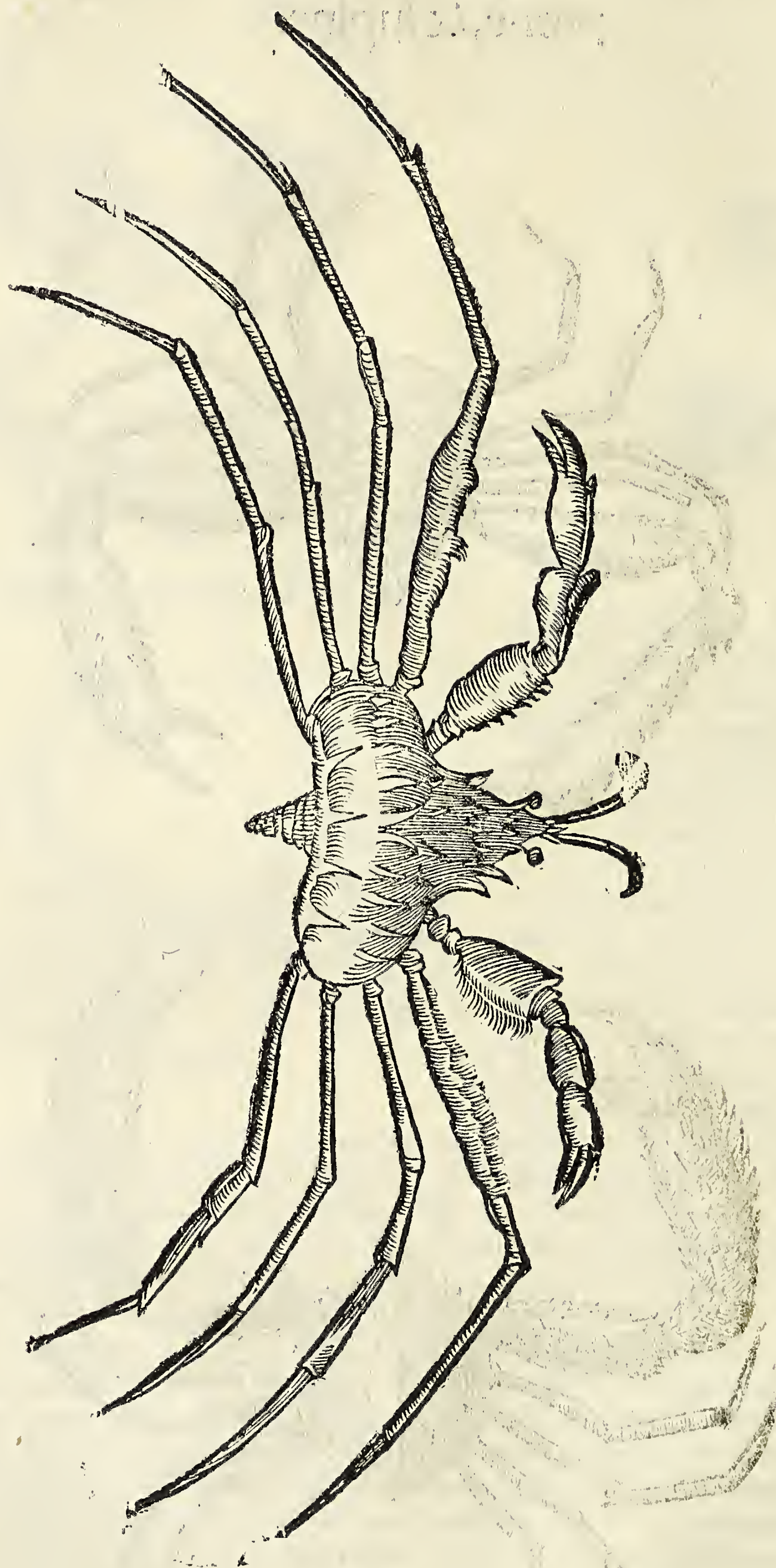

Can-

Cancer macrochelos albicans,
pronè, & ſupinè.

Cancro brachichelo congener.

A

Cancer macrochelos alius pronè.

Cancer macrochelos idem ſupinè.

B

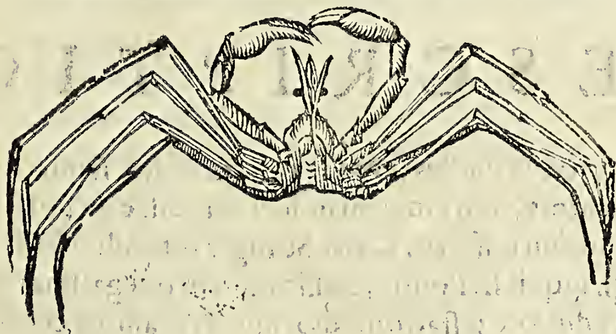

Cancer brachyochelos Rondeletij.

C

Cancri minutioris, & brachycheli ſpecies.

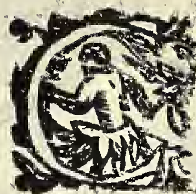

D

DE CANCRO CORDIS FIGVRA, RONDELETIVS. Cap. XXIII. E

ANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino, refert. Cornua duo habet è fronte prominentia, brachia duo breui forfice, quaternos pedes. Pelagius est, & paruus, vix vnquam inter litorales inuentus, sed panagro ex alto mari cum pelagicis piscibus in litus pertrahitur, neque admodum frequenter, quia ob exiguitatem facile è retium maculis elabitur. In maiorum Asellarum ventriculis eiusmodi Cancros sæpe inuenimus. F

DE CANCRO FLVVIATILI. Cap. XXIV.

SYNONYMA.

E Cancris salsarum aquarum, superioribus capitibus dictum est, nunc de ijs, qui in aquis dulcibus nascuntur, agamus. Cancrum fluuiatilem, & fluuialem Latini, quem Græci καρκῖνον ποτάμιον vocant: Simeon Sethus, & Galenus in Euporisticis, Pagurum fluuiatilem. Itali Granchio, & Granzo communi nomine cum marino. Sarthan, vel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna; ab Elluchasem Vrbien. Germanicè dici potest ein Krabein Seu ſſuuasser krab. ad differentiam Cancri marini, quem Angli, & Belgæ simpliciter vocāt Crabbe. G

DESCRIPTIO.

A marino quid differat.

Exer. 245

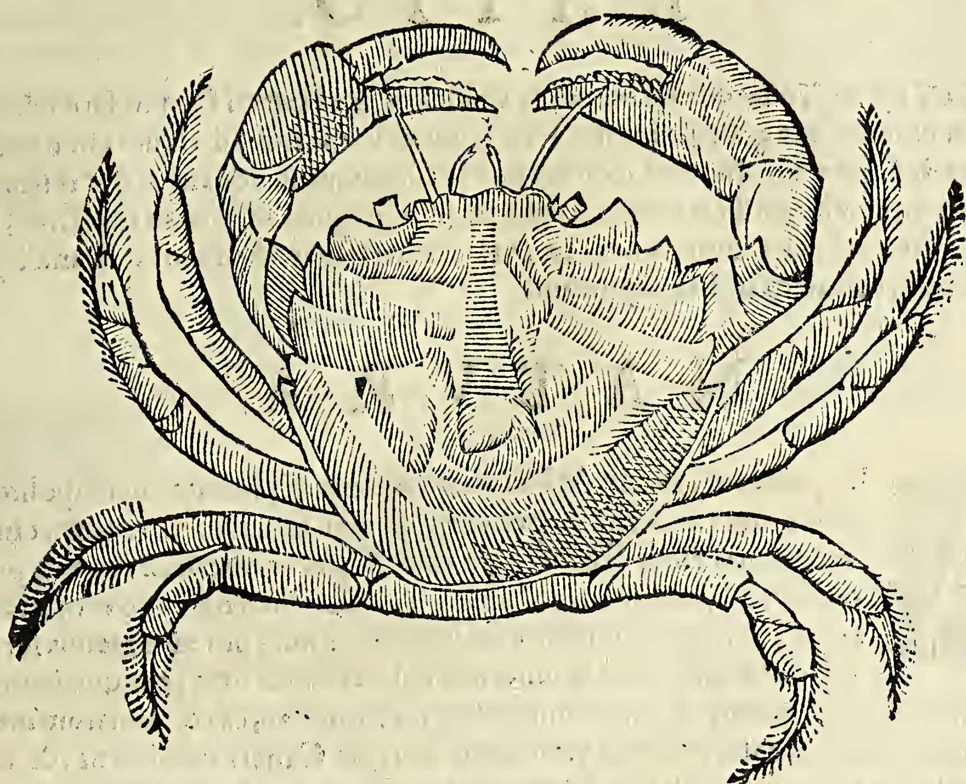
DEO inter se similes sunt Cancri marini, & fluuiatiles, vt vix à peritissimo piscatore, cùm inuicem miscentur, discerni possint, multiq; statuant locis tantùm differre. Cæsar Scaliger rotundiorē esse fluuiatilē credidit. Vterq;, inquit Bellonius, crassitudinem oui gallinacei rarò excedit: Fluuiatiles duriore testa, rotundiorique, & crassiore conteguntur, viuioresq; ac delicatiores sunt quàm marini. Prætetea tibijs asperioribus, & brachijs fortioribus, ac rugosioribus præditi sunt: Vtrique forcipes sunt multùm crenati: sed marino frons non vsquequaque rotundatur. Marinus præterea liuidum loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex ruffo nigricat. Marino vngues extremam tibiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa vngues habent. Proinde etiam marini leues sunt, & longiores tibias habent. Sed Rondeletius, quædam quæ de corporis figura fluuiatili Cancro adscripsit Bellonius, attribuit marino, aut calami, aut memoriæ lapsu. Cùm enim Synonyma Cancri fluuiatilis recitasset, hęc subdit: Est corporis quidem specie marinis similis, verùm testa tenuiore, leuioreque, corpore minus rotundo brachijs primis crassioribus, & longioribus: pro corporis magnitudine, similiter & pedes habet. H

CAN-

A

Cancer fluuiatilis Matthioli.

B

LOCVS.

N Gallia vt aiunt nulli conſpiciuntur, nec in Germania, & quo magis ad
C ſeptentrionem vergas, vnde Aſtacos fluuiatiles pro Cancris vſurpant. Mihi tamen in frigidis locis degere, ideo perſuadeo, quòd Caſtorē ſe Cancris explere tradat Dioſcorides, quod ſanè animal, & fluuiatile, & terreſtre eſt, nec non frigidorum tantummodo locorum incola. Reperiuntur frequenter in Græcia, Creta, Sicilia, & Etruria, aliſque Italiæ partibus, nec non & Nilo, vt ex plurium recentiorum, & veterum teſtimonijs comprobabo. Cancros fluuiatiles, inquit Bellonius, in Creta plurimos vidimus, circa Colocaſias, & in Atho Macedoniæ monte: atque adeo in Ciliciæ riuulis, qui non longè ab Iſſo defluunt: & alibi ſub noctis crepuſculum ad quendam riuum (montis Atho) peruenimus Cancris no- *Obſer. 1.c.* *46.*
ſtris Gammaris diſſimilibus adeo abundantem, vt mille temporis momento capi potuiſſent: & paulò pòſt: Cùm autem eos Cancros à noſtris Cammaris diuerſos eſſe obſeruaremus, eos è mari perreptaſſe arbitrabamur: at obuertentes nos, & regionem ad mare deſcendentem contemplantes, locum adeo ſublimen, & aditu difficilem animaduertimus: vt nullo modo perreptare cò potuiſſe iudicaremus: deinde cùm exactiùs illos obſeruaſſemus, inter eos, & marinos magnam diſſimilitudinem deprehendimus, & iſtic expreſſè
D annotauimus Cancros eſſe fluuiatiles à Cammaris diuerſos. Habitant etiam in Nilo, vt *De anim.*
his verbis teſtatur Aelianus: Cùm autem Nilus in agros reddūdat, tùm quidem circiter *5.cap. 52.*
triginta ante diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aſpides vnà cum fœtibus demigrant: quod munus à natūra acceperūt tanti vt fluminis, tamq; operoſi quotannis acceſſum, ac receſſum, non modò non ignorent, ſed ab eis etiam damno cauere ſciant. Hoc idē facere norunt Teſtudines, Cancri, & Crocodili: Hactenus Aelianus. Latent præſertim, in luto riuulorum.

E

VICTVS. CAPIENDI RATIO.

PISCIVM ac Testaceorum carnibus vescuntur,& vt cæteri Cancri sarcophagi sunt: Cùm inuicem tangunt,pedes sibi arrondunt,& vorant,quod verum esse Rondeletius expertus est. Cùm enim ducetos Romæ emisset, domique in aquam vt sese reficerêt conieciisset, ita inter sese conflictati sunt, vt plures quinquaginta mutilatos reperiret, eo tandem deuentum est, vt omnibus necatis, vnus tantùm superstes fuerit. Romæ ligonibus effossa scrobe, vel etiam trubla capiuntur.

NATVRA.

F

li.16.c.38. de animal.

AD paludem, inquit Aelianus, quæ iuxta Ephesiam metropolim existit aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum: quæ vt magnum acerbitatis virus habent in mordendo, ita, tametsi ex cauerna prodeuntes vsq; ad proximam paludem serpunt, tamen natando traijcere conantes, vt in oppositã ripam exeant, Cãcrorum, qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquiescunt,atque à transmittendo se sustinent, Cancrorum custodias formidantes, & pænarum metum exhorescentes: ac nisi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerent, & tuta illic omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolæ perijssent. Hæc Aelianus, quæ hoc loco mihi recitanda videbantur, quia hi Cancri in paludibus aquarum dulcium degunt.

MORALIA.

G

Parasiti Cãcris comparati.

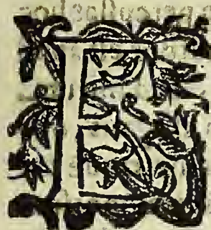

EXIGIT à nobis Cancer ambiguum quidem, informeque animal, & cui consueuerint capto pueri libenter illudere: sed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra venenata homini liberaliter affert: multorum contra se maledicta, & contumelias deleri: quibus iniustè damnari, & immeritò explodi à pictoribus, & poëtis se sentit, qui non habentes quam parasitis, & adulatoribus aptiorem, & concinniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus Cancris eos comparauerunt: feliciter ideo comparatione illa vti sibi persuadentes, & ab alijs crediti, quid tota eius animalis figura, & species huic hominum generi, eorumque studijs ad vnguem congruere videretur: responderetq; glomer, & globus ille corporis: nec nisi venter tota in eo moles gulæ, cœnarumq; studio, & petitis vndiq; à parasitis multa scurrilitare lautioribus epulis. Numerosa autem illarum pro pedibus series celeritati, totaq; vrbe vagis eorum discursibus, quibus ad hilariorem sicubi ea illuxisse videatur, fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in ascensu, & periculo vtitur, & hæret id animal morsibus, maledictis, clandestinisq; susurris, & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re, sa- H luteq; eius curam, laboremque suum probare, & gratiam inire nituntur. Postremoq; in summo dorso, veluti in altissima specula positi, exerti nunquam somno conniuentes, & ad omnia vigiles oculi, ingenio, sagaciq; coniecturæ, qua consilia, vota, amores, iras, odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexisse volunt: vt inguinum modo corruptis, & in pus iam tumentibus affectibus illis adsint. Quàm iniustè autem, imprudenterq; & contumeliosè id egerint, naturam intelligentibus cognouisse facile est: quæ ambiguo, & in humido, siccoq; elemento pariter agenti animali, ventris inanem plærumq; globum illum ideò dediti vt quemadmodum solent pueri alligato ex humeris subere, rotundiore, & ampliore cucurbita, securam in piscinis primam auspicari natationem: sic posset & Cancer glomeris illius ope in summa aqua sine periculo fluitare. Multas verò illas, & longiores chelas, vt per terram ingredienti aliorum animaliũ modo in maiore profluentis aquæ vrgente impetu, qualis per autumnum, & ver largior, & inexpectata sæpe descendit, appræhẽsis

stirpibus

A stirpibus supra aquam, vsque dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles postremò in omnes partes, & in excelso constitutos oculos, nec minus à tergo quàm à fronte omnia videntes, vt infirmum, tardumque animal, occursantes vndiq; noxas ex longinquo præcognoscere, & cauere: offerentiaq; se vitæ, & salutis suæ commoda certiùs assequi valeret. Quam oculorum sortem in homine desiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam felicem naturam, & videndi potestatem, figmentis saltem ostendere, conati sunt, bicipitem Ianum, & toto corpore oculatum Inachiæ bouis custodem fingentes, vt quales à natura factos esse nos oporteret, imaginibus illis saltem intelligeremus: nulla earum necessitate, si quæ in Cancros sunt, sagacis naturæ, non adulationis, & parasiticæ notas diligentiùs contemplemur. Hæc omnia Marcellus Virgilius.

EMBLEMATA.

B EX superiori itaque sensu tractum est illud emblema Alciati in Parasitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe Cancros,
Munera conueniunt moribus ista tuis.
His oculi vigiles, & forfice plurimus ordo
Chelarum armatus, maximaq; aluus adest.
Sic tibi propensus stat pingui abdomine venter,
Penicesq; pedes, spiculaq; apta pedi,
Cum vagus in triuijs, & mensæ sedibus erras,
Inq; alios mordax, scommata salsa iacis.

VSVS IN CIBO.

C ROMAE in foro piscario, cùm carni interdicitur, filo appensi, ac traiecti, ne forcipibus alter alterius brachia, aut chelas lędat, prostāt. Edules autem sunt omni quidem tempore, sed æstate meliores, & postea quàm durum corticem exuerint, tunc magnatum mensis apponi solent. A quibusdam lacte suffocantur, quò dulciores, & meliores fiant, cùm friguntur. *Vt coquantur.* Crudi etiam edi in Grecia solent: Cùm transiremus, inquit Bellonius, per montem Athon, inuenimus riuum quendam Cancris adeò abundantem, vt vel mille statim capi potuissent. Erant autem Astacis fluuiatilibus dissimiles, eos ab itineris duce persuasus, cùm crudos ederem: nihil vnquam suauius, aut delicatius gustasse mihi visus sum, siue illi verè eiusmodi sint, siue esuries, aut nouitas cibi in causa fuerint, hæc ille. Satis nutriunt, & corpora humectant. Quare marinis efficacius feruidos, adustosque humores præfrigerare, ac diluere queunt. Vnde quidam sic iudicarunt valetudine aliqua affectis salubriores esse fluuiatiles, maritimos verò sanis magis cōuenire, propterea quòd salsedinis aliquis ipsis insit, quâ palato gratificantur, & appetentiam excitant. Et Auicenna in febribus hecticis cum aqua hordei valdè probat fluuiatiles, quòd nihil salsi habeant, humidioresq; sint marinis. Idem alibi, Cancer fluuiatilis, inquit, difficilis concoctu, plurimum alit. Emendat ipsum decoctio, cum mes (genus est quoddam leguminis, fabis, D vel pisis natura cognatum) marinus quidem subtilior est. Qui leporem marinum hauserunt, cùm pisces alios omnes auersentur, solos fluuiatiles Cancros libenter edunt, Dioscorides.

VSVS IN MEDICINA.

lib.2.c.10.

ANCRI marini omnia possunt, quæ fluuiatiles, teste Dioscoride. At Plinius, cùm remedia quædam ex fluuiatilibus descripsisset: Minus, inquit, in omnibus his marini prosunt, vt Trasyllus author est. Coctos, aut assatos comedi contra venena quælibet Aetius iubet. Cancrum fluuiatilem admiscet Nicander antidoto aduersus omnia mala remedia. Et Plinius: Cancri, inquit, fluuiatiles triti, potiq; ex aqua recentes, seu cinere asseruato, contra venena omnia prosunt, priuatim contra Scorpionum ictus cum lacte asinino, vel si non sit, caprino, vel quocunque. Addi & vinum oportet. Aetius ad omninum reptilium ictus, crudos contritos commendat, si lacte potentur. Et Dioscorides, si ita bibantur ex lacte asinino auxiliari contra serpentiũ, phalangiorumq; morsus, & scorpionum ictus scribit. Nil etiam æquè aduersari serpentibus quàm Cencros, suesque percussas hoc pabulo sibi mederi, cùm sol sit in Cancro, torqueri serpentes Thrasyllus author est apud Plinium. Necant Scorpiones triti, & cum ocymo admoti, ex Dioscoride. Sed mirum, quod dicunt Magi teste Plinio: Decem Cancris, cum Ocymi manipulo alligatis, omnes qui ibi sunt Scorpiones ad eum locum coituros, & cum Ocymo ipsos, cineremuè eorum percussis imponi. Modum quo vti debeant, scripsit Bulchasis. Ad viperæ morsum bibuntur è vino per se; vel cum staphide agria, sale, & polio, vt testatur Aegineta, sed Aetius dat cum lacte tritos, & plagæ etiam adhibet. Aliud eiusdem remedium: Cancrorum fl. (viginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegineta) & adiecta iride (Aegineta non habet iridē) & calaminthe, rursus sufficienter terito: idemq; rursus modico adiecto sale facito, & pastillos informato, quibus in vmbra exsiccatis vtitor: in potu quidem ex aqua mulsa, aut vino: in cataplasmate verò cum lacte dissoluito. Hoc remedium Archigeni authori adscribit. Succus expressus cum lacte (aliàs aqua aut lacte) assumpto apij semine, à phalangijs morsos confestim liberare proditur apud Dioscoridem. Razes si bibantur cum lacte asinæ contra morsum aranearum citrinarum pessimarum (idest Phalangiorum) & Scorpionum auxiliari affirmat. Auicenna verò emplastri modo impositos, aut in cibo sumptos. Decocti, & cum iure esitati ijs prosunt, qui leporem marinum hauserunt, teste Dioscoride, & Aetio, qui & rursus ait: Crudi, & è lacte triti dantur contra venenatos ictus, præcipuè Scorpiones; sic & desperatum è poto lepore marino confestim sanabis. Notandum verò, eorum tantùm carnem teri cum lacte. Idcirco Plinius, atq; alij, quos supra nominauimus, contra venenatorum omnium morsus celebrat, priuatim contra scytalem, & angues: & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Mira etiam prædicatur hisce Cancris inesse vis ad canis rabidi morsus. Dioscorides cinerem, qui duo cochlearia expleat, adiecto dimidio radicis gentianæ modo (σὺν γεντιανῆς ῥίζης κοχλιαρίῳ ἑνὶ, id est cum gentianæ radicis coclearia vno; sic legitur in manuscripto codice) magnopere huic malo prodesse scribit. aliqui thuris partē adijciunt vnam, gentianæ quinq;, Cancrorum decem: de eorundem cinere hæc Plinius: Seruatus prodest pauore potus periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidā adijciunt Gentianam, & dant in vino. Nam si iam pauor occupauerit, pastillos vino deuorādos ita præcipiunt. Auicenna quoq; cinerem eorum cum melle prodesse aduersus canis rabidi morsus potum, ait: sed fortè pro potum legendum est illitum. Hali cinerem aspersum aceto laudat. Cæterùm Aeschrion empiricus ille medicamentorū peritissimus senex conciuis, & præceptor Galeni, viuos in patella æris rubri, tādiu vrebat, donec facile in lęuorem redigi possent, luna decima octaua, post canis sideris exortum, cùm sol leonem ingressus esset. Huius puluerem tenuissimum cochlearij vnius mensura ex aquæ cyatho propinabat, cùm recentior esset morsus, aut augebatur quantitas, si inueterauerat. Huic remedio tantam vim inesse scribit Galenus, vt dicat nullos perijsse, quibus in tempore hoc datum esset. Plura de remedio contra canis rabidi morsus dicemus in volumine de quadrupedibus, vbi de cane agitur. Diacarcinion ex Iacobi Magni libello, furentibus, hydrophobis, lycanthropis vtilis antidotus recipit: Cineris Cancrorum fluuiatilium drachmas quinq;, gentianæ vnciam semis, rosmarini drachmam vnam, spodij duas, lapidis lazuli scrupulos duos. Tere, misce, fiat puluis bibendus manè, & serò. Aetius inter podagricas antidotos, hanc etiam, quæ ex Cancris est, describit: Ex Cancris, inquit, pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorū magnorum viuorum vstorum in ęreo vase

Contra venena. *lib.32.c.5.* *lib.2.c.10.* *li.32.c.5.* *Modus vtendi. Tract.3.* *Ad morsũ aranearũ citrinarũ. lib.2.tract.2.cap.150* *lib.1.c.5.* *Ad Canis rabidi morsus.* *Cineris cācrorũ vsus & vis.*

E F G H

A vase trientem, gentianæ incorruptæ quincuncem, thuris integri, & indiuidui albi vnciam vnam. Datur inde cochleariũ vnum. Ad Cancrorũ verò exustionem ligna vitis exiguntur. Et statim describam porro & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus, & mollibus conducens. Est autem id quod à rabido cane morsis datur cuiuis, cuius compositionem in sermone de canis rabidi morsu tradidimus. Adieci autem ego, inquit Philagrius, ad huius pharmaci apparatum etiam petroselini drachmas octo, vt plurimùm verò decem, quod vrinæ ciendæ vim acquirat, & multos sanè artriticos iuuit, præsertim quibus tenerum, & albũ corpus fuit, mediocris mystri mensura ex eo data, aliquando ex aqua sola, aliquando ex aqua mulsa. Quin & melle despumato sępe ipsum excepi, quo validum, & citra transparitionem adseruarem, deinde verò veluti prædictum est, bibedũm exhibui; Huc vsque Aetius. Cæterùm Pelops Galeni præceptor (quod non oscitanter prætereundum est) caussam tradens, cur Cancri fluuiatiles canis rabidi morsibus auxilium adferant: Non abs re, inquit, Cancer, cùm animal sit aquaticum, prodest à cane rabido morsis, quibus videlicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabiæ; quamobrem sanè etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, non marinos Cancros conuenire dictitabat, scilicet,
B quòd animalia marina ob admistionem salis natura siccissimi haud æquè exactam tuerentur eam, quæ est aduersus rabiem, contrarietatem. At cùm quidam subiecisset, cur non omnia, quæ in potabili aqua degunt animalia, perinde vt Cancri iuuare assolẽt? quia, inquit, similem Cancris præparationem non admittunt. Nam horum vstorum cinis exsiccatorius cum sit, canum mordentium venenum absumere, simulq; digerere professus est. Hęc igitur Pelops dicebat ambitione magna iactans, omnium se taliũ nouisse caussas. At ego, inquit Galenus, nisi planè me scire quippiam prius persuasum habeam, alijs persuadere non tento. Itaque nec Pelopis rationem, vt veram accepi, vt qui crebras habeat contradictiones: verùm Cancros opinor ex proprietate totius substantiæ prodesse. Nunc vt ad rem redeam. Teste Plinio, triti in oleo, & aqua perunctis ante accessiones in febribus prosunt: Aliqui piper addunt. Alij decoctos ad quartas è balneo egressis bibere suadent in quartanis. Simeon Sethus Paguros fluuiatiles, pulmonibus vlceratis mederi, sed vesicæ nocere scribit. Auicenna extenuatis valde conferre dicit, hoc est hecticis, & lenta febre laborãtibus: hos enim humidũ leue, ac modicè refrigerans alimentum suggerere affirmant. Qua etiam de caussa a Dioscoride, & Plinio decocti, & cũ iure esitati phthisicis prodesse tra
C duntur. Itẽ & sputo sanguinis, vt Elluchasem addit. Aetius etiã in lacte conterit. Sed & rupta, & cõuulsa in asinino lacte triti maximè sanant, vt ait Plinius. Tritiq; singuli in heminã aquæ anginis medentur gargarizati: aut è vino aut calida aqua poti. Et rursus: Triti, inquit, & ex aqua poti aluũ sistunt, vrinam cient, in vino aluũ, (obscurus est hic locus, Brasauolus verbum cient repetit: tanquam in vino aluum cieant, ex aqua sistant) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis, decoctio tamen eorum ventrem soluit secundum Rasem, quod Brasauolus repetit his verbis: Si Cancri cocti exsiccentur, & in puluerem redigantur, sumanturq; ex vino, vel aqua ad duas drachmas: imò si quis copiosè Cancros edat, ventrem subducunt. Succum eorum cum melle hydropicis mederi Plinius author est. Et ex Archigine apud Galenum ad hydropicos optimè facit & hoc: Cancri fluuiatilis sicci triti, pedibus, ac eminentijs omnibus amputatis, drachmam vnam, asari drachmã vnam. Misceto, aqua ex ipso flumine, vnde Cancri extracti sunt accepta, & propinato, aliquando verò pro asaro opobalsami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per vniuersum curationis tempus pota aqua, ex Nicolao Myrepso, Cancrorum fluuiatilium aridorum sine manibus, & pedibus, ademptis testis, libram
D vnam; asari libram vnam. Trita, & cõmista ex aqua pluuiali (fluuiali) vnde desumpti sunt Cancri, dato bibenda. Interdum pro asaro seruatur. Videtur hìc aliquid mutilum, & ex præcedentibus Archiginis verbis restitui posse. Galenus in euporisticis ad vrinæ difficultatem Pagurum fluuiatilem conterit, & paniculo expressum exhibet. Triti, & in vino poti, testãte Plinio, profluuia sistunt, vbi Brasauolus malè id de alui profluuio accepit, & non de mensium, & vteri fluxu, cui tamen Hippocrates præscripsit in his verbis: Si fluxus vteri oboriatur, Cancros fluuiatiles in vino suffocato: & quæ siccant suffito, & apponito. Et rursus: Si fluxus vteri fiat, Cancros fluuiatiles in vino suffocato, & de tali vino cum aqua bibendum dato. Item rursus, si mortuus inquit, fœtus in vtero sit, Cancros fluuiatiles quinque, & rumicis, ac rutæ radicem, & fuliginem de furno omnia simul trita, & cum aqua mulsa vnita, sub dio per noctem exponat, & ieiuna ter bibat. Salutare etiam remedium morbis extrinsecis. Triti, & cataplasmatis more impositi extrahunt tela, id est palos, & ἀκίδας corpori inhærentia, testibus Plinio, & Galeno ad Pisonem. Viuus tritus, & impositus extrahit

Cur canis rabidi morsus curet.

Li. 32. c. 10. *Ad febres.*

Ad anginã

Ad Hydropem.

Ad vrinę difficultatem.

Li. 32. c. 10.

Lib. de nat. mul.

Lib. 2. de mor. mul.

De mor. mul. 1. lib.

Ad sagittas extrahendas.

trahit cuſpides ſagittarum (res acutas; & ſpinas Auicenna) infixas carni; Raſis: qui etiam similiter applicat, vt apoſtemata dura diſſipet. Contritus, vel combuſtus (vt cum Plinio dicam) cum melle ſtrumis medetur. Raſis id de pede tantùm habet: Pes (inquit) Cancri in carta conuerſationis à collo eius qui habet, ſcrophulas curat quādiu durat ſuper ipſū. Pro epithemate ſumuntur ad Scorpionum ictus cum cachry, pedicularia, & ruta pari modo apud Galenum. Triti in oleo, & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt; aliqui, & piper addunt. Magi oculis eorum ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita vt cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt, eoſdemq; oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina alligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt, apud Plinium. Oculus Cancri, inquit Raſis, appenſus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam. Vlcera in auribus aut vlla corporis parte Cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Ad reliquos morbos triti, & oleo perunctis proſunt, vt Plinius ait. Et rurſus: Succus eorum cum farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſimè prodeſt. Illitio (ſtomatica ad anginam, vel alia oris vitia) ſeu gargariſmus ex Cancris fluuiatilibus: Cancros fluuiatiles contritos in aquæ cotyla vnà coctos, & percolatos præbe gargarizandos. Siquidem craſſa multa ducit, & læuat ſtatim hoc medicamentum; Nicolaus Myrepſus ex Galeno, ſed apud quem id hodie non legitur. Cancros fluuiatiles viuos contuſos in modum emplaſtri inflatis mulierum mammis imponit idem Myrepſus: fortè inflammatis legendum, nam & eoſdem ad profundas mammarum duritiés cum ouo applicat Aetius, ſicque etiam lac reſtinguit. Eſt morbus in mammis mulierum, qui τριχία ab Ariſtotele dicitur, fit pilo caſu hauſto in poculo; hunc è mamma extrahunt Cancri fluuiatiles illiti teſte Plinio. Ex quadrupedum genere quædam etiam ad ſuos morbos hinc petunt auxilia. Scribit Plutarchus porcos cum capitis dolore laborant ad fluuium deſcendere Cancrorum capiendorum gratia: horumque eſu capitis dolori mederi. Sues, inquit Didymus, non ægrotabunt, ſi nouem Cancros fluuiatiles eis comedendos porrexeris. De iiſdem hæc Aelianus: Sues agreſtes non omnino ſunt medicinæ, & curationis imperiti. Itaque cùm per imprudentiam hyoſcyamum comederunt, ſtatim attrahunt poſteriora, reſolutione, & paralyſi affecta. Deinde licet contracti, tamen ad aquas perueniunt, & ibi collectos Cancros epulantur promptiſſimè, qui morbi remedium iis præſtant, & priſtinam valetudinem reſtituunt; Hæc ille. Pelagonius Hippiatrus ad capitis in equo dolorem hac potione vtitur: Cancros fluuiatiles ſeptem tritos cum lactis caprini ſextario, & olei cyatho permiſcet, tum purè colatam potionem per os infundit. Ceruus quoque à ſerpentibus morſus Cancros fluuiatiles quærit, vt canit Oppianus.

Tract. 2. li. 2. c. 150. Ad ſtrum. Lib. 2. de antidot. Oculorum vis. Ad aurium vlcera. Ad anginā. Trichia qui morb', Lib. 7. c. 11 In quæſ. nat. et gryllo. Porci vt dolorem capitis curēt. De var. 1. cap. 9. Ad capitis dolorem in equo.

VSVS IN VARIIS.

CANCROS fluuiatiles ſaltem duodecim fictili nouo cum aqua ingerunt, & addito operculo ſub dio collocant, vt ad dies octo, vel decem inſolentur, hac aqua ſegetibus, aut arboribus inſperſa dicebat Democritus neq; arbores, neque ſegetes, neque quidquam aliud à quopiam lædi, minimè verò à beſtiis maioribus. Ficus ægra ne fructum proiiciat, à Palladio curatur Cancro fluuiatili cum rutæ ramo ſuſpenſo. Iiſdem quoq; Scorpiones omnes è domo expugnabis. Nam tradunt aliqui apud Plinium manipulo ocymi cum Cācris decē marinis, aut fluuiatilibus trito, cōuenire ad id Scorpiones à proximo omnes.

Ne ſegetes lædantur. Ne fic' fructum abiiciat. Vt Scorpiones fugentur.

DE CRVSTACEIS IN CONCHIS DEGENTIBVS,

Et Primùm

DE CANCRIS PARVIS. Cap. XXV.

SVNT & alia Cruſtata, vt Cancelli, Cancri parui, & Squillulę, item Scyllari; non quidē figura corporis vſq; adeo à prædictis diuerſa: cum ſingula ſub quatuor generibus prædictis conſtitui poſſint, ſed loco, in quo degunt, modoq; viuendi: degunt enim ac veluti hoſpitantur in alienis Conchis, vt Mitulis, Pinnis, Pectinibus, Oſtreis, ac variis generis turbinatis. Quamobrem ſeparatim hìc de iis agere placuit, à Cancro paruo exordio ſumpto.

Ordinis ratio.

SYNO-

A

SYNONYMA.

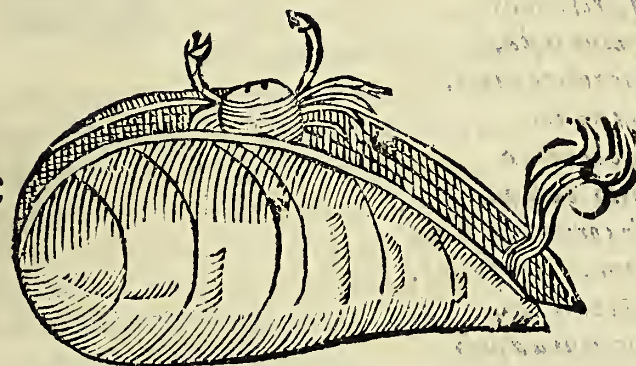

Αρκίνος μικρὸς Græcè, Latinè Cancer paruus dicitur, & priuatim qui Pinnis innaſcitur, πιννοφύλαξ dicitur, quaſi ὁ τῆς πίννης φύλαξ, vt tradunt Suidas, Heſychius, & Varinus. Πιννοτήρης Chryſippo, vt Atheneus citat, ἀπὸ τοῦ τηρεῖν ἢ φυλάττεσθαι τὴν πίνναν. Maſſarius, & Rondeletius pinnother ſcribunt in tertia declinatione aſpirato, neſcio quã ob cauſſã, ex Plinio, vt apparet, qui ita habet, Nunquam naſcitur Pinna ſine comite, quem Pinnoterem vocant, alij Pinnophylacem, is eſt Squilla parua, alibi Cancer dapis aſſectator. Apud Ariſtotelem legimus οἱ καλοί μθροι πιννοθήραι, quod ſi mendoſum non eſt, rectus ſingularis ὁ πιννοθήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ θηρῶν, hoc eſt in Pinna venari ſolitus Cancer. Pinnophylacem Ariſtoteles, vt putat Vuottonus, Scyllaron, & Scillarion vocauit, & καρίδιον; & Theodorus pro vtroq; Squillam paruam reddidit, Plinium ſecutus. Sed Rondeletius hæc nomine diligentiùs diſtinxit, vti mox referemus. Germanicè Cancer paruus vocari poterit, teſte Zoographo, ein Kleiner Meerkrab: Cancellus verò, de quo mox dicetur, voce diminutiua ein Meerkrable: vt eadem ſit horum nominum ratio, ac differentia in ſermone Germanico, quæ Græcis inter καρκίνον μικρὸν, & inter καρκίνιον.

Pinnophylax. *Pinnoteres* *Scylla* B

DESCRIPTIO.

Cancer paruus in pinnis viuens Rondetij.

C

ANCRI parui, inquit Rondeletius, qui in oſtreis reperiuntur minores ſunt, paruæ ſcilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi preterquam in pronæ cruſtæ medio, quod rubeſcit. Qui in Pinnis reperiuntur maiores ſunt, & magis rubri, quàm albi ſunt, alioqui chelis, pedibus, toto denique corpore, tum inter ſe, tum alijs Cancris ſimiles ſunt: à Cancellis autem differunt, quòd parui Cancri viuentium pinnarum, & Oſtreorum hoſpites ſunt: Cancelli inanes duntaxat teſtas, & turbinatas ſubeunt, ſuntque longo corpore Locuſtis, non Cancris ſimili. Cancri, inquit Ariſtoteles, colore albido corpore admodum parui, in nonnullis teſta operti generis naſcuntur, & plurimi quidem in Mitulis ſoliatis (ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι) mox in pinnis, quas Pinnotheras vocant. Quinetiam in Pectunculis, atq; Oſtreis, verùm illi nullum conſpicuum capiunt incrementum.

Vt à cancellis differant *Hiſt. 5. c. 15.*

GENERATIO.

D

VOMODO autem generentur planè controuerſum eſt inter authores. Piſcatores, teſte Philoſopho loco citato, Cancros eiuſmodi naſci confirmant, vnà cum illis quorum teſtæ inhabitant: Et Athenæus etiam de Cancris, & Pinnis loquens: φασὶ δέ τινες καὶ συγγενᾶ θαι αὐτὰ αὐτοῖς, καὶ ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς σπέρματος γίνεσθαι: aiunt quidam Pinnas, & Cancros paruos ſimul generari, & tanquam ex eodem ſemine fieri. Et alio in loco, qui emendatiùs quàm in vulgatis codicibus, hoc modo legitur apud Rondeletium: Ὅσαι δ' ἐν πέτραις ἢ σπιλάσι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα ἐνοῦσαι τὴν μαργαρίτιν γεννῶσι, ζῶσι δὲ καὶ τρέφονται διὰ τοῦ προσπεφυκότος τῇ σαρκὶ μέρους, τούτου δὲ συμπέφυκε τὸ τοῦ κόγχου στόματι χηλὰς ἔχον, καὶ νομὴν εἰσφέρον ὃ δὴ ἐστιν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλούμενον πιννοφύλαξ: Pinnæ, quæ petris, aut ſaxorum cauernis adhæſerint, radices agunt, illic Margaritam generant. Viuunt autem, & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem Conchæ ori adnaſcitur animalculum chelas habens, & cibum aſſumens,

Lib. 3.

De cauſ. 2. cap. 24. aſſumens, quod Cancro paruo ſimile eſt, & vocatur Pinnophylax. Theophraſtus poſt- E quam de viſco, & polypodio, quæ in arboribus naſcuntur egiſſet, ſubdit ſic eſſe natura comparatum, vt hæc non niſi in alijs valeant prouenire: ſicut & animalia quædam non niſi in alijs poſſunt creari, ceu quæ in Conchis (ſic vertit Gaza, ἐν ταῖς πίνναις genus ponens pro ſpecie) atque in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum, ſed addit originem horum latere. Rondeletius cùm Caucros paruos in Pinnis, & Oſtreis ſæpiſſimè ouis turgentes viderit, affirmare audet non ſpontè ex limo, aquaue, vt Teſtacea, ſed ex coitu maris, & fæminæ, & ex ouis prouenire. Quare in teſtis pariunt, vel ſtato tempore teſtas egrediuntur, & coeundi, & oua pariendi gratia. Coire eos probatur.

NATVRA. MORES.

Prudentia: VNT qui miram Cancri huius, qui in Pinnis degit prudentiam, ac ſolertiam celebrant. Aiunt enim hunc dapis affectatorem, Pinnæ in capiendis piſciculis auxilio eſſe, communi præda communiter cum Pinna potiri. F De ſocietate igitur quæ priuatim piſcibus intercedit, locuturus Plutarchus, primum exemplum recenſet Pinnotheræ, qui plurimum atramenti Cryſippo conſumpſit, in omnibus phyſicis, & ethicis eius libris primo loco poſitus. Pinnotheras, inquit, cui ab obſeruanda Pinna nomen factum, animal eſt Cancri ad formam accedens (ſic enim traditur) & cum Pinna degit, eiuſque Conchæ apertionem obſeruat, foris adſidens apertæ, & hianti, donec aliquis piſciculus accedat, qui ab ipſis capi poſſit, tunc carnem Pinnæ mordens eam de captura monet, vnaque in teſtudinem intrat, ea concham claudit: ſic præda intra ſuam munitionem recepta ſimul veſcuntur. Hæc Oppianus ſic cecinit. li de ſoler. ani.

lib. 2. Halieut.

Muſcoſos inter ſcopulos, cauteſq; profundas
Pinna colit, duro tegitur ſub tegmine teſtæ,
Nil mentis, nil laudis habet, ſine robore viuit,
Expers conſilij teſtæ langueſcit in antro,
Et ſocium vitæ Cancrum ſub lance recurua
Accipit, & præda ſemper paſcuntur eadem, G
Communemque domum, ſimul & communia tecta
Cancer habet, Pinnam paſcit, Pinnamque tuetur.
Hinc Pinnæ fertur cuſtos cognomine Graio.
Cùm tegetem ſubeunt piſces, tunc Pinna doloſo
Pungitur à morſu Cancri, contacta dolore
Comprimit hæc poſtes, & prædam comperit intus,
Cum tali celebrat ſocio conuiuia Pinna.

Eadem ex hoc poeta Ælianus. Sed quæ ab his authoribus Cancro paruo attributa ſunt, ea à Cicerone Squillæ paruæ: cuius verba hæc ſunt: Pinna verò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula Conchis cum parua Squilla ſocietatem init comparandi cibi. Itaque cùm piſciculi parui in Concham hiantem innatauerint tum admonita à Squilla Pinna morſu comprimit Conchas, ſed diſſimillimis beſtiolis communiter cibus quæritur, in quo admirandum eſt, congreſſune aliquo, an ab ortu natura ipſa congregata ſint. Hactenus ille, qui ſanè ab Ariſtotele non diſcrepat. Ait enim hic Pinnas cuſtodem intra ſe continere, aut Sqillam paruam, ſic καρίδιον interpretatus eſt Marcus Tullius, aut Can- H crum paruum: quo quidem cuſtode priuatas, perire breui tempore. Theophraſtus quoque poſtea verba quæ proximè citauimus. Neque enim, inquit, vita fortaſſe Conchis poſſit ſeruari, niſi opera Cancri. Igitur dubitauit Theophraſtus, an ſine Cancro paruo Pinna degere valeret, quod prorſus negauit Ariſtoteles, ſed falsò. Quia in Pinnæ capaciore, ac latiore parte interdum duos, aut tres Pinnophylaces videas, vt plurimū vnum ſępius nullum. Decem aperies (vt ſcribit Bellonius) Pinnas, antequam vnum Pinnophylacem comitem reperias. Fabuloſum etiam eſt quæ ſuprà ex Plutarcho, & Oppiano retulimus à Pinnothere Pinnam regi, admoneri piſciculis appropinquantibus, vt Concham ſuam aperiat, & intrante in eam piſciculo claudat, quia neq; Pinnæ, quemadmodum nec Mytuli, aut Oſtrea picium carne paſcuntur, ſed aqua tantùm, & luto. Cur igitur in Pinnis, & Oſtreis Cancri parui reperiuntur? Quia, vt ait Rondeletius, cùm omni generi animantium à natura tributū ſit, vt ſe, vitamque tueātur, vt paſtū, & latibula quærant, Cācri parui molliore

Squilla parua.

An Pinnæ ſine Cācro viuere queat.

Ariſtotelis, & Oppiani, & aliorū lapſus.

Cur in Pinnis Cancri, aut Squillulæ degant.

A molliore teſta tecti: & ideo iniurijs magis oportuni Concharum caua ſubeunt, vt illic tanquam in ſpecubus, & antris tutiùs degant. Quare non ſolum in teſtis, ſed etiam ſpongiarum cauernulis, ſaxorum rimis, in externis teſtarum, quibus Oſtrea tecta ſunt, cauis ſæpiſſimè Cancros paruos reperiſſe ſeſe idem Rondeletius affirmat.

HIEROGLYPHICA.

HOMINEM qui ſeipſum non curet: verùm à propinquis curetur, ſignificare volentes, Concham, & Cancrum pingunt. Adhæret enim Cancer Conchæ, & vocatur Pinnophylax, id eſt Conchæ cuſtos, hiat autem Concha cùm eſurit in eam igitur hiantem cùm piſciculus intrauerit, pungit Cancer vngula Concham, hæc verò admonita Concham claudit, & hoc modo venatur piſciculos ex Horo Apolline, quod tamen, vt iam oſtendimus, falſum eſt. *Homo ſeipſum nõ curans.* *Lib. 1. Hierogly.*

B DE CANCELLO. Cap. XXVI.

ÆQVIVOCA.

CANCELLI erant veluti ſepta quædam ex lignis tranſuerſim iunctis obliquatiſque ad defendendam, hoc eſt repellendam turbam. Cicero de Oratore libro primo. Nam ſi quis erit qui hoc dicat, eſſe quaſdam oratorum proprias ſententias, atq; cauſas, & quaſi certarum artium, forenſibus Cancellis circumſcriptam ſcientiam, fatebor equidem in his magis verſari hanc noſtram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facilè veſtra exiſti matione reuocabitis, ſi extra hos Cancellos egredi conabor, quos mihi ipſe circundedi. Qui & pro Seſtio è fori Cancellis plauſum excitatum ſcribit. Sidonius autem Apollinaris quadam libri quinti epiſtola: Vmbram, inquit, ſtipitibus alatis, cancellatimque pendentibus C pampinus ſuperducta texuerat. Cancellorum rationem graphicè expinxit Varro rei ruſt. lib. tertio: Præterea, inquit, è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis tranſuerſis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad ſpeciem Cancellorum ſcenicorum, ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Riuis per quos exundat piſcina, præfigantur ænei foraminibus exiguis Cancelli, quibus impediatur fuga piſcium, Columella, 8. 7. Hoſce Cancellos, item Cancros dici, quamquam rarenter admodum animaduertimus. Inde ſcitu dignum prorepſit adagium, vt inter orci Cancros adhæſiſſe dicatur, qui ita irretitus, illaqueatuſque teneatur, ac impeditus, vt nuſquam pateat effugium. Eſt qui Cancellos pro abaco ſeſſili interpretetur. Suntque qui Cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Ariſtophanis interpres in Veſpis dicaſterij, id eſt ſtationis iudicialis ianuam dici putat κιγκλίδα, quam, inquit, etiam καγκελλιάτην dicunt. Hyſplax, inquit Theocriti interpres, laquei ſpecies eſt: propriè autem curſorum carceres ſic vocantur, quẽ nos Cancellum dicimus. Hæc omnia Cælius Rodiginus. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem Cancelli, Feſtus Pompeius. *Cãcelli qua ua ſepta.* *Inter orci Cãcros adhærere, qui dicantur.*

D SYNONYMA.

QVI Latinis Cancellus, Græcis καρκίνιον nuncupatur, Oppiano καρκινὰς vocabulo dactylico oxytono fœminino, & vt videtur diminutiuo, quanquam Grammatici nullam eiuſmodi diminutiuorum formã oſtendant. Nam in ᾶς circumflexum quæ afferunt, Ζηνᾶς, μητρᾶς pro Zenodoro, Metrodoro, maſculina sũt: quare poëticũ fuerit, licet interim Aelianus, Galenus, & Aetius quoq; ea voce vſi ſint. Iam verò quantũ Cancellus à paruo Cancro, qui in Oſtreis reperitur differat, facilè cognoſcet, qui vtriuſq; naturam, & deſcriptionem contulerit. Plinius Pinnotheris, ſeu Pinophylacis nomine, & Cancrũ paruum, & τὸ καρκίνιον, id eſt Cancellum Ariſtotelis confudiſſe videtur: ſic enim ille, cùm de Cancris loquitur. Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideò oportunus iniuriæ; *Cancellus, vt à paruo Cancro differat.* *lib. 9. c. 31.*

iniuriæ. Huic solertia est inanium Ostrearum testis se condere, & cùm accreuerit, migrare in capaciores. Ex Cancris minimum itaque dicens, prodit locum se hunc Aristotelis expressisse: Εμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοὶ, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροὶ: πλεῖστον μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν, ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. Quum verò dicit inanium Ostrearum testis se condere &c. hunc interpretatus est: τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος: εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται, καὶ αὐξανομένων μεταδύνει πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. Alio verò in loco E

lib. 9. c. 42. Plinius Pinnotherem, seu Pinnophylacem facit Squillam paruam, & Cancrum, propius Aristotelis mentem secutus. Concharum generis Pinna nascitur in limosis, subrecta semper, nec vnquam sine comite, quem Pinnotherem vocant, alij Pinnophylacem: is est Squilla parua, alibi Cancer dapis assectator. Quæ etiam ex Aristotele transcripta sunt, qui sic loquitur. *lib. 5. Histor. c. 15.* Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα. αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον: οὗ στερισκόμεναι, διαφθείρονται θᾶττον, Vbi Aristoteles, τὸ καρκίνιον ἀντὶ τοῦ καρκίνου μικροῦ, idest Cancellum pro Cancro paruo specie dissimili vsurpauit. Quod verò Plinius suprà allatis verbis per Cancrum non Cancellum καρκίνιον, sed Cancrum paruum intelligat, patet ex Athenæo, apud quem eadem de Cancro Pinnothere leguntur, quæ apud Plinium de Cancro dapis assectatore. *lib. 3.* F

Plinij verba sunt, quæ sequuntur. Alibi Cancer dapis assectator, Pandit se Pinna luminibus orbum corpus minutis piscibus præbens. Assultant alijs protinus, & vbi licentia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu leui significat. Illa ore cōpresso, quidquid inclusit, exanimat, partemque socio tribuit. Athenæus inquit: Chrysippus Solensis de honesto, & voluptate ait: Pinna, & Pinnoteres operas mutuas pręstant, seorsum viuere non possunt. Pinna ex Ostreis est, Pinnoteres Cancer paruus. Pinna testam pandit, ingredientesque pisciculos obseruans, Pinnotheres adstans, si quid subierit, morsu Pinnæ significat: quæ demorsa testam claudit: eoque quod inclusum est, communiter vescuntur. *Hermolai error.* Vides itaque quod καρκίνιον dixit Aristoteles, loco postremo citato Cancrum dici à Plinio, à Crysippo καρκίνον μικρὸν, Quæ diligenter à lectore obseruanda sunt, ne vnà cum Hermolao Barbaro existimet Cancellum, & Cancrum paruum, seu καρκίνιον, & καρκίνον μικρὸν eadem esse semper apud Aristotelem. *Bernardi, qui Gallis dicantur.* Cancellus Aristotelis à Gallis vocatur Ermite, & Bernard l'Eremite. Eremitam quidem quòd alios fugiens, in testa perinde, ac in solitudine viuat. Bernardum autem, quòd vulgò in Gallia Bernardos fatuos prouerbio dictitent: fatuumque esse Cancellum, qui crusta tectus, chelas habens quæ ad vitam tuendā satis esse possent, alienas domos quærat, in quibus latens viuat. Quod si non hæc solùm, sed posteriores etiam Cancelli partes spectaueris, prudentem esse iudicaueris, qui nudas, & iniuriæ valdè oportunas partes dura, ac firma testa muniat. Ligures Brancha vocant, *Hist. 4. c. 4* vel Branchna, Prouinciales Bious cambus. Hispani (vt audiuit Zoographus) Cangreio. *Aranea maris.* Germani vocare possent (inquit Zoographus) ein kleiner Meercrebs, Meerkrebsse. Albertus Magnus de Cancello agens ex Aristotele: Hoc animal, inquit, simile est Araneæ, & etiam apud nos vocatur Aranea maris, & sunt illæ conchæ, quę sunt rotundæ, magnæ, & paruæ: habentque in parte stricta quasi duas auriculas vtrinque. Tales ferre consueuerunt peregrini in peris suis, peregrinationis peractæ signum, quibus ille verbis Cancellos, & pectines, & Conchas confundere videtur. G

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO. H

Hist. 4. c. 4

ANCELLVM nobis exactissimè sic descripsit Philosophus. Quem autem, inquit, Cancellum appellant, communis ferè socius Crustatorum, & Testatorum generum est, quippè qui specie Locustis simili spectetur, nascique seorsum per se solitus sit. Verùm quòd testam deinde petit, quam ingressus, vitam traducat, hinc similis testa contectis animantibus est: quapropter is in ancipiti esse, genusque sibi vindicare vtrumq; videtur. Forma tamen (quod simpliciùs dixerim) similis Araneis est, nisi quod partem *Forma.* capiti, & pectori subditam ampliorem, quàm Aranei, habeat. Cornicula duo russa te-*Cornicula* nuia gerit, quibus oculi totidem subiacent, qui nunquam intrò recedant, vt Cancrorum,

sed

A ſed ſemper eminentes appareant. Os ſub iis eſt quod veluti capillamentis quibuſdam pluribus circundatur. Iis pedes ſubiuncti duo bifurces, quibus cibum ori admoueat. Bini item vtriq; adhærent lateri, & tertius paruus. Thoracis pars inferior mollis tota eſt, diſſectoq; ſinu pallidum intus cernitur. Meatus ab ore ad ventrem pergit. Foramen excrementi perſpici nullum poteſt. Pedes, ac thorax duriciem præſeferunt, ſed minus quàm Cancri. Nexu nullo teſtis adhæret, Purpurarum modo, ac Buccinarum, ſed abſolutus, liberque vagatur. Hæc Ariſtoteles, qui ſtatim eius ſpecies quaſdam ſubdit. Oblongior eſt, inquit, qui Turbinem ſubit, quàm qui Neritim. Genus enim diuerſum eſt. Quod in Natice degit cætera quidem non abſimile: ſed dextrum bifurculatum pedem paruum habens, cùm læuum grandiuſculum habeat, & ingredi eodem ipſo grandiore potiſſimùm ſolet. Tale profectò genus, vel intra Cōchas, quarum adhæſio ſimilis cæteris eſt, reperitur: quod & Squillam paruam (σκυλλαρον) appellant: & paulò pòſt: Quibus verò ſiniſter pes grandior eſt, ij nunquam cum Turbinatis hoſpitantur, ſed cum Naticibus tantùm ineunt ſocietatem. Putat Rondeletius Cancellorum hæc duo genera ſola corporis longitudine differre, vt Cancellus Turbinatorum hoſpes longior ſit, quia eorum teſta longior: Neritarum leuior, quia Neritarum teſta eſt leuis, ampla, & rotunda. Quantùm ad pedum biſul-

Os. *Thorax.* *Genera.* *Vt differãt* *Chelæ.*

B corum latitudinem attinet, in omnibus Cancellis quos plurimos vidi, ſemper ſiniſtrum pedem craſſiorem dextro perſpexi, quod non fortuitò, ſed certa ratione ipſi videtur contingere. Cùm enim viuant in teſta circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compreſſæ alimenti, ac proinde incrementi decedit, tantum ſiniſtræ liberiori, ac laxiori accreſcit. Videtur & aliud genus tertium conſtituere Ariſtoteles, cùm dicit: Sunt inter Cochleas, quæ inter ſe beſtiolas habeant Aſtacis paruis ſimiles, quę in fluminibus gignuntur, ſed ea differentia, vt præmollem intra ſuam teſtam carunculam habeant, forma quales nam ſint, ex diſſectionibus contemplare. Quæ quamuis ita ſint, vnica tamen deſcriptione contentus ea tria non admodum differre ſenſiſſe videtur, earumque paucas eſſe differentias. Rondeletius pauca quædam ab Ariſtotele in deſcriptione omiſſa his verbis ſuppleuit: Cancellus, inquit, ex Cruſtatorum eſt genere, Locuſtis, vel Aſtacis ſimilis, corpore enim longo eſt: cornua longa, tenuia, flauaq; habet, totum corpus ex rubro flaueſcit. Chelarum quarum alteram craſſiorem eſſe diximus, ſciſſura parua eſt qualis in hirſutis Cancris ſpectatur: præter chelas pedes duos vtrinque magnos, incuruos, & acutos cum chelis, & capite foras effert, cùm ingredi, vel piſces capere vult. Duo alij vtrinq; hir-

Tertiũ genus. *Chelæ.*

C ſuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intrò trahit. Pars poſterior mullis tabellis conſtat, ſed cute duntaxat: ob id ab Ariſtotele mollis dicitur, ſed ad eam firmandam certis interuallis diſſitas lineas tres habet, latas, durioris ſubſtantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues molles, in lateribus ſitas gerit. In eiuſdem extremi ſupina parte excrementi meatus cernitur, quem ſi digitis comprimas, excrementum emitti videas: quo meatu Cancellum carere non affirmat Ariſtoteles, ſed non euidentem eſſe ait: quod facit, vt credam Ariſtotelem, non tam diligenter Cancellum à teſta nudum, quam eadem opertum ſpectaſſe. Nam meatus is in Cancello teſta ſpoliato perſpicuus eſt. Hæc ille Cancellum Pomaciæ limacis molem rarò excedere tradit Bellonius cum hac deſcriptione. Pedibus vtrinq; ternis brachiatur villoſis: quorum duo anteriores, ſeu priores brachijs forcipibus biſulcis conſtat, quibus cibum ori admouet. Cruſta dura pro cute veſtitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cœruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes vtrinque, qui brachia ſubſequuntur, vnguibus in extremo oblongis, & aduncis vallati ſunt. Cirrhos ante quidem duos, rubros, ſub oculis (Carabi modo) gerit: oculos inſtar Aſtaci elatos, quos porrigit, ac contrahit, maculis albis diſtinctos. In ſumma eius ſupe-

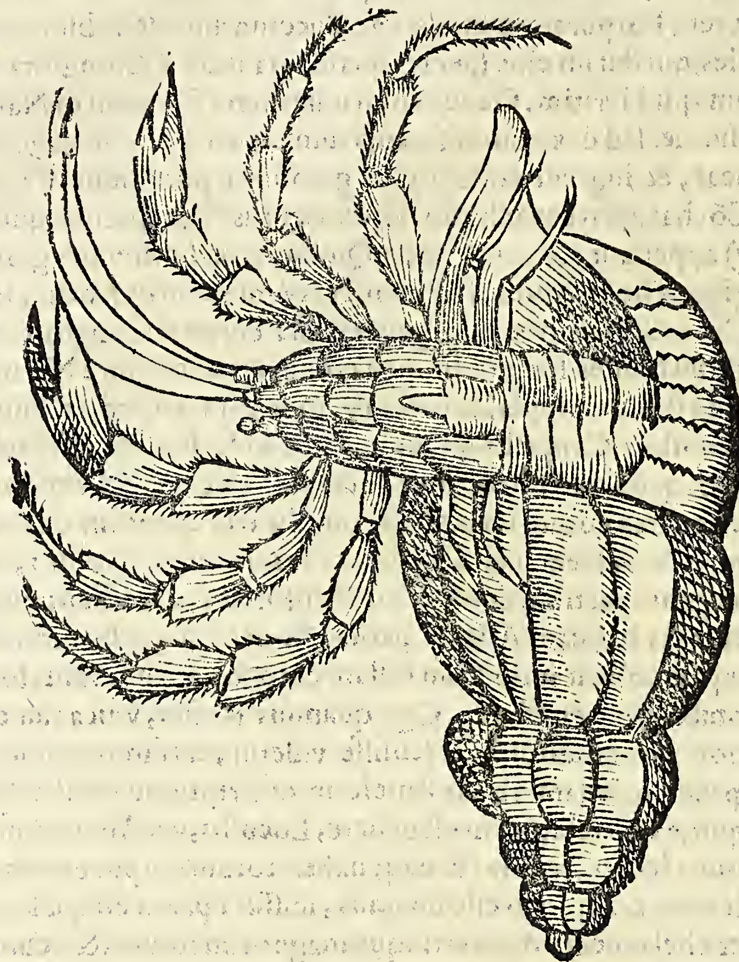
Deſcriptio ex Bellon.

D rior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem Turbinis, quam in Cochlearum clauiculis inſerit: cùm tamen Locuſtæ caudæ ſimilis ſit. Tabellis enim lori catur duris, ſed obſequioſis: in quibus vtrinque veluti pinnas duas habet. Extremum verò caudæ pinnulis tribus, vt & Cancri præditum eſt. Dentes oſſeos vt Carabus habet, quibus eſcas comminuit. Cùm autem prædam venatur, totam anteriorem partem ſuo domicilio exerit, & tunc ſimilis Araneis apparet: ſed partem capiti, & pectori ſubditam vaſtiorem quàm Araneus oſtendit: Ab ore œſophagus tenuis, vt filum ad ſtomachum protenditur. Inteſtina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius ſtomacho viridis humor ſpectabatur, is in inteſtinis apparet candidus. Cancelli, quem in Adriatico mari natantem in Concha muricata reperit Zographus, caput ſolum, & pedes, & parum quiddam in extremo caudę (tres articuli videlicet) cruſta muniuntur: totus reliquus alueus nudus, molliſque eſt, ſimilitudinem anteriori præſertim parte, cum Cancro fluuiatili habet, oculos in corni-

Inteſtina.

culis eminentibus, geminas prætendiculas, forcipes breues. Caudam in poſtrema Conchæ parte condit, caput anterius habet, & pedes prætendit, atq; ita Concham gerens obambulat: poteſt autem ſe totum ſic in penetralia Conchæ condere, vt nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætendit, partim rubent, partim cærulei ſunt, hirſuti. Primo loco à nobis depictus Cancellus eſſet ab Ariſtotele, & Bellonio deſcriptus, niſi quatuor haberet cornicula, & totidem pedes vtrinque præter brachia biſulcis forcipibus prædita, quibus duo pedes proximi hirſuti ſunt, lõgi, quinque articulis cõſtantes, aduncis in extremo vnguibus reliqui duo admodum parui, tribus ex articulis conſtituti. Quæ autem ſequitur figura ex Ambroſio Paræo, eſt Bernardi Eremitæ dicti Cancelli in teſta latẽtis; deinde nudi, ſed ſuſpicor non bene expreſſiſſe nudũ, quia binis tantũ natura pedibus vnà cum brachijs donauit. Rondeletius, ex quo Pareus videtur iconem mutuaſſe, tres, aut quatuor vtrinq; tribuit, quemadmodum nos noſtro priori. Cum hoc non paruam ſimilitudinem habet, quem nos ei ſubijcimus totum rubrum, exceptis villis, qui ſunt in pectore, & cauda, qui ſunt cinerei. Sequitur deinde Cãcellus alius, qui, vt Cornelius Sittardus ad Zographũ ſcripſit, extractus eſt ex cochleari domũcula, expetitus in cibis, frequẽtiſſimè capite adnaſcitur Buccino, ita vt vi extrahendus Cancellus ſit quodãmodo: quod Valerius Cordus, & Zographus experti ſunt cùm plures in mari cepiſſent apud portum Liburnum, vbi copioſiſſimè viſitur, non procul à litore maris Liguſtici inter ſaxa. Depingitur præterea Cancellus oblongus Aſtaco fluuiatili ſimili, quem & ipſum Sittardus ad Zographum miſit: quem Zographus ad tertium genus Cancelli à Rondeletio commemorati refert. Deinde oſtenditur Cancellus in Cochlea varijs coloribus maculata, vt marmor. Nouiſſimum aliqui, veteſtatur Zographus vulgò auenam vocant, Scaliger Squillam minimam, & à Vaſconibus Ciuadam vocari ait, ideſt, auenam. Pugillatim enim (inquit) deuorant, ſicut auenam veterinæ. Cancelli autem perquam exigui in piſciculis reperiuntur, pedes nouiſſimos latiuſculos habent, vt ad nandum vtiles ſint, quaſi pro pinnulis, aut remis pedes haberentur, Ariſtoteles; quibus verbis adhuc aliam Cancellorum ſpeciem à prædictis diuerſam commemoraſſe mihi videtur.

Cancellus authoris.

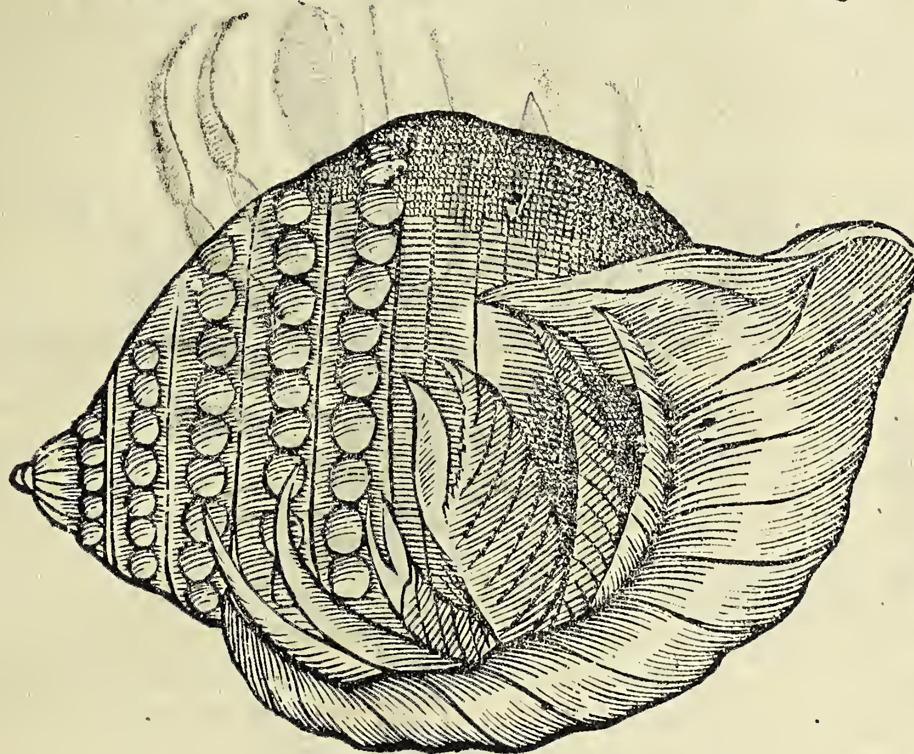

De par. 4. c.8.

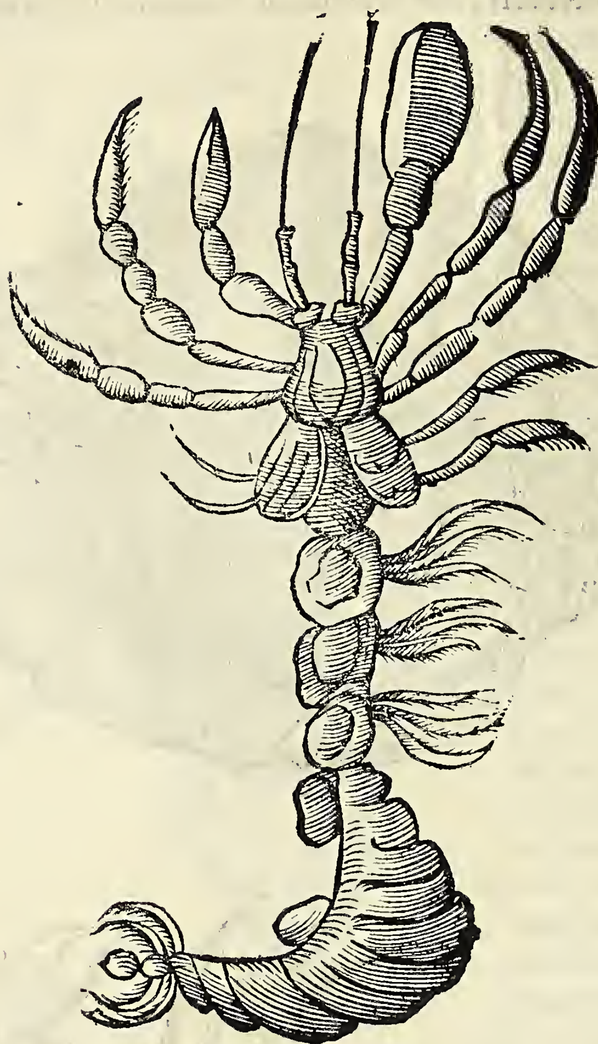
Conchæ

Conchæ, aduenæ Cancello, ſeu Bernardo Heremitæ plenæ effigies.
Et Cancelli, ſeu Bernardi Heremitæ nudi imago.

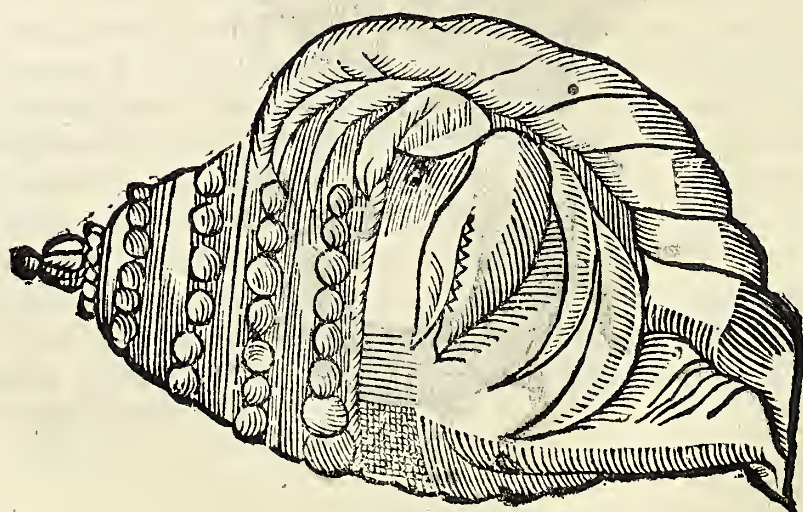

Cancellus alius ruber.

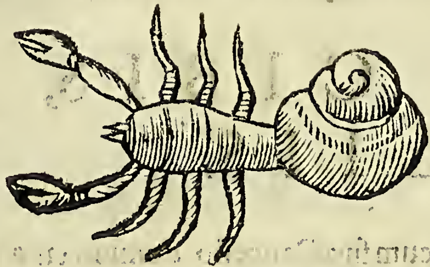
Cancellus in buccina ex Zoographo.

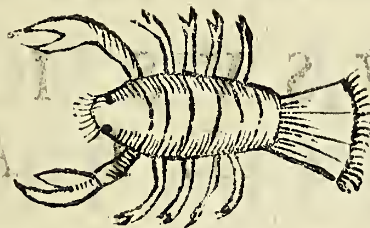

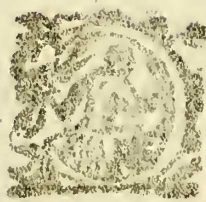
A

Scyllarus, ſiue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad Zographum miſſa.

Cancellus alius oblongus aſtaco fluuiatili ſimilis ex Zographo.

B

Cancellus, V. auena, Squilla minima Scaligero.

C

VICTVS. NATVRA. GENERATIO.

D POLYPOS Venere exhauſtos deuorant quemadmodum cecinit Oppianus. In ſaxoſis locis verſantur: carne, luto denique iiſdem quibus Cruſtata alia, veſcentes. Ariſtoteles ait, Turbines, Buccinas, & ſimilia, in quibus habitant Cancelli, paſci mari tanquillo abſoluta ſaxis. At quoties flatus vrgēt, hoſpites Cancellos illos ſeſe in ſaxa recipere, ac latibulis tutari ſæpe, teſte Aeliano, de ſpolijs multo certamine inter ſe contendunt, viribuſq; inferiore repulſo, victor exuuias aſſequitur. Antea verò hæc ſcripſerat: A Conchis verò inopes, & nudi primùm Cancelli naſcuntur: deinde eas tanquam domicilia ad habitandum deligunt. Cùm verò vacuas, & inanes offenderunt Conchulas Purpuræ, aut Turbinis, primò intra eas ingrediuntur: deinde cùm in ampliorem magnitudinem creuerunt, quàm ijs vt capi queant, in teſtam ampliorem tanquam domum alteram demigrant. Neq; modò ſupra dictorum Conchas immigrant, ſed & per multas alias capaciores tranſeunt, & ampliorem nacti, ea tanquam maiori domicilio gaudent. Eadem Oppianus, & ante illum Ariſtoteles his verbis: Cancellus ille Concharum hoſpes principio ex terra, limoq; conſiſtit, mox Conchulas ingreditur vacuas: vbi cùm excreuerit, tranſit in Concham ampliorem, videlicet, aut Naticis, aut Turbinis, aut alicuius ſimilis. Sæpe etiam

hiſt.4.c.4.

de anim.7. c.31.

hiſt.5.c.15

paruas Buccinas subit, ingressusque ampliorem illam gerit pari modo, & viuit in domicilio capaciore, rursusque excrescens aliam petit ampliorem. Verùm quod dicat Philosophus, ex terra, limoque nasci, facit vt credam ipsum partem internam Cancelli non perspexisse, cui ad latera adhærent tanquam racemi, aut globuli, oua filo annexa. Et obseruatum est mares à fæminis apertè distingui, quòd eodem tempore hæ oua habent, illi minimè. Igitur ex maris, ac fæminæ coitu generantur. Nec impedit coitum testa, qua teguntur. Nam quemadmodum testas suas deserunt, vt in capaciores transeant; ita statis temporibus natura ad coitum incitante testis se exuunt, vt corpora commisceant. E

VSVS IN CIBIS, ET ALIIS.

ONCHAM muricatam vnà cum suo Cancello domum cùm retulisset Zographus, decoxit, vt extraheret Cancellum, extractus odore, colore, sapore, fluuiatilem referebat. Dorion in libro de piscibus, quem citat Athenæus, inter eos pisciculos, quos hepsetos vocant, memorat Cãcellos, καρκίνια. Cancellum suum tradit Bellonius non esse edulem, sed alijs piscibus, vt Iulidibus, Channis, Orphis, Percis, & id genus saxatilibus esse gratissimum obsonium. Quamobrem piscatores Cancellos plurimùm appetere, quos suis Cochleis nudatos, ac viuos hamo impositos, suis calamis appendunt, hoc enim modo magnam saxatilium piscium capturam facere. Galenus Mullos Cancellorum esu deteriores fieri, & mali odoris his verbis ait: Αἱ οὖν τρίγλαι τὰς καρκινάδας ἐσθίουσαι, καὶ δυσώδεις εἰσὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δυσπεπτοί, καὶ κακόχυμοι. Eadem Aetius. Vnde patet Cancellum mali esse succi difficilè concoqui, salsumque succum gignere, indèque à piscatoribus negligi. Rondeletius Galeni verba de Cancellis, qui in spongijs, quæ τράγοι à fœtido odore nominantur, rectè intelligi posse putat; ac de Cancellis alijs, qui in cœnosis litoribus degunt, paruiq; sunt: nam quandoque ad Astacorum fluuiatilium magnitudinem accedunt. F

3. de alim.

Galeni locus explicatus.

G

Finis Libri Secundi.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI ET MEDICI BONONIENSIS,

B

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR,

Liber Tertius, Qui est DE TESTACEIS, SIVE CONCHYLIIS.

Et Primùm

C

DE IIS IN GENERE. Cap. I.

ORDINIS RATIO.

E animalibus marinis exanguibus scripturus, Mollibus primùm, secundũ Crustaceis locũ assignaui, duabus ferè rationibus motus, tùm quòd vbiq; atq; in omnibus imitandus præceptor Aristoteles ita me docuisse videtur, vbi omnium horũ animalium genera recenset, atq; inuicem distinguit: tùm quòd in omnibus meis historijs nobilitatis ordinem sequi soleam. Sed quia hęc dupliciter accipi hoc loco potest, vel ab animantium horum, de quibus hoc volumine tractatur, partibus, vel eorumdem vsu: partium placuit rationem habere, nam alioqui Testacea, quę & Conchæ, & Conchylia nominantur, non vna de causa pręferenda omnibus ijs erant, quemadmodũ etiam quilibet, qui ne centesimam eorum partem (sunt enim innumerabilia, & nunquam satis cognita, cognoscẽdaq; eorum genera) agnoscit, iudicare poterit, vt interim eos prætercam, qui in veterum scriptis optimè versati sunt. Cedit quidem in cibum Mollium caro, edẽdoq; sunt Crustacea: sed Mollium dura, an ventriculo inobediens, ferèq; abominãda hominibus est; Crustatorum verò salubris, grataque, quin gratissima, si cum illis cõpares, sin cum Testaceis, minimè, quæ non aliam ob causam sagacissima rerum omnium parens natura tã dura contegisse testa videri potest, ne à quàmplurimis animalibus marinis, quæ eorum carne delectantur, deuorarentur, sed in nostrum cederent vsum. Ea autem, vt inquit Cælius Rhodoginus adeo procc-

D

Cur de testaceis postremo loco agat author.

Carnes exanguiũ inuicem comparantur.

Conchyliorum à carne laus.

Li. 27. lec. ant. c. 2

ribus

ribus gulæ probata fuere, vt vel inde conformatum ſit adagium, eſſe Conchylia viduarum cupedias, ſicuti Philareus commeminit Demetrius, vt Sophronem taceã Mimographum. Enumerantur Eadem à poëtis inter ganeas præcipuas. Martialis: E

Conchylia viduarum cupediæ.

Lib. 11. Epig. 53.

Mentiar vt venias, piſces, conchylia, ſumen,
Et cortis ſaturas, atque paludis aues.

Eleganter Statius inquit:

Lib. 4. Sylu

Ah miſeri quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis Anſer
Exta ferat, cur Thuſcus aper generoſior Vmbro,
Lubrica qua recubent conchylia mollius alga.

Teſtacea fructib. cõparantur. Poma maris dicta Conchylia. L. 2. c. 209

Quemadmodum verò fructus arborum varij ſunt, & ineffabiles, menſarum præcipua ornamenta, & gulæ incitamenta, ita quoq; Conchylia, ſiue Teſtacea, ex quibus quàm ex alijs animalibus numeroſior materia ganeæ eſt, quare Septimius Florẽs Tertullianus iure omni meritò maris poma nuncupauit. Tanta verò eorum vbiq; terrarum copia eſt, & tanta apud authores mentio, vt doctiſſimus Hermolaus in quodam ſuo in Dioſcoridem corollario, vbi de Oſtreis, & Conchylijs ei erat tractandi locus, ſe copia deterreri dixerit, ſufficereque primùm gulæ huic generi datũ eſſe adagio inde nato, adagio nimirum quod iam recitaui. Sed incredibilis Romanorum, aliorumq; populorum in hiſce Teſtaceis luxuria magis in plurimorum particularium hiſtorijs manifeſtabitur. Atqui hoc loco illud ſolummodo dixiſſe ſuffecerit in hocce gulæ genere, quod pauciſſimis hiſce verbis Plinius ſcriptum reliquit: Luxuriæ mater Conchyliorum pretia margaritis propemodum æquauit. Quanta autem ea fuerint, inſcripto de margaritis capite fuſiùs dicetur: vel ſi & hoc parum eſt, audiamus quid in hunc luxum Seneca Philoſophus in prauos hominum mores inuectus ſcribat: Quantulum (inquit) ex tot Conchylijs tam longè aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur. Quàm longinquis autem è terris Conchylia peti ſoleant, pulchrè norunt, qui veterum ſcripta euoluẽre, idque nos multis deinceps locis in hoc opere demonſtrabimus. Audiamus item Ciceronem, cuius diſertiſſimi viri teſtimonio, nihil æque aptum eſt, patrimonia, quin integra regna dilapidare, nihil inquit, in L. Piſonẽ apud hunc lautum, nihil elegans (laudabo inimicum) ne magnoperè quidem quicquam per libidines ſumptuoſum. Exſtructa menſa, non Conchylijs, aut piſcibus, ſed multa carne ſubrancida. Loquitur ironicῶs vt oſtendat, quomodo, & ſua, & aliorum quæ furto ſuſtulerat, bona perdiderat. Audiamus denique rurſus Plinium grauiſſimum ſcriptorem, ex quo legem latam eſſe apud Romanos colligitur aduerſus tam luxurioſi, ac tam pretioſi cibi intemperãtiam. Sorices (inquit) & ipſos condi author eſt Nigidius, ſicut glires, quos cenſoriæ leges, princepſque M. Scaurus in conſulatu non alio modo cænis ademere, quam Conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues. Haud minor etiam luxus erat in colore illo pręſtãtiſſimo, quem dabat Purpura, Cõchylium, Murex, colore illo, inquam, quo regum omnium, ac Imperatorum paludamenta, togæq; tingebantur, quoq; nunc Sacræ Rom. Eccleſiæ principes reſplendent, & quantopere mundanis heroibus præferendi ſint, vel ſolo eo nobis demonſtrant. Cæterùm tanta parui fiet luxuria, ſi eam contemplemus, quæ fuit in margaritis, ſiue vnionibus, quæ hinc ſuum ortum agnoſcunt. Etenim longè admirabiliora, ac planè incredibilia de ijs memorabimus poſtea, nunc verò illud duntaxat ſatis fuerit dixiſſe Cleopatram ſolam ſexcenties ſeſtertia vnica cœna abſumpſiſſe. Concludamus itaq; cum eodẽ Plinio nullibi maiorem quàm in Conchylijs luxuriam extitiſſe. Sed quid hæc (inquit) tam parua commemoro, cùm populatio morum, atque luxuria non aliundè quàm è Concharum genere, proueniat? Iam quidem ex tota rerũ natura damnoſiſſimum mare eſt, tot modis, tot menſis, tot piſciũ ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt. Sed quota hæc portio eſt reputantibus Purpuras, Conchylia, Margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, totoq; corpore à fæminis iuxtã, viriſq; geſtarentur. Quid mari cum veſtibus? Quid vndis, fluctibusque cũ vellere? Non rectè recipit hac nos rerum natura, niſi nudos. Eſto, ſit tanta ventri cũ eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui veſcimur periculis, etiã veſtiamur. Adeò per totum corpus, animæ hominis quæſita maximè placent. Principium ergo, culmenque omnium rerum pretij, margaritæ tenent.

Li. 14. Ep. 97. Luxus Romanorum in conchylijs.

Lib. 8. cap. 57.

Li 9. c. 54. & 55.

F G H

SYNO-

A

SYNONYMA. ÆQVIVOCA.

NOMINA, quibus istiusmodi animalia, quæ duro, siliceoq; tegmine, fragili, atq; ruptili, non collisili muniuntur, cùm apud Græcos, tùm apud Latinos veniunt, inuenio nō pauca, sed quæ declaratione magna indigent. Aristoteles, alijq; multi Ὀστρακόδερμα nuncupāt, ac si Testaceæ cutis animalia dicas. Huius vocis etymum videre licet apud Galenum, qui ita scribit, quoniam totum corpus ambiens veluti integumentum vnicuiq; congenitum appellatur δέρμα, idest, cutis, secundū proportionem idem in Buccinis, Purpuris, Ostreis, & Chamis, & alijs eiusdem generis dicitur, ob id vocātur Ὀστρακόδερμα huiusmodi animalia, quia testæ, vel lapidi simile planè est, quod extrinsecus ambit operimentum. Itaque Plinius, modò, quibus Testacea operimenta vertit, modò silicum duritie intecta, modò testis inclusa duris, modò silicea testa inclusa. Sed fortassis simpliciter Testata, B vt multoties Theodorus vertit apud Aristotelem, & Testacea, vt Rondeletius vocat, alijq; recentiorum multi, & ipse quoque Theodorus aliquoties, non incongruè dici poterunt: nam & Testæ quasi ὄστρακα ab Horatio nominatur hoc versu:

Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.

Cicero verò belluas natiuis testis adhærentes dixit in libro de natura deorum, & Palladius clausa maris animalia, cùm ait: Luna incremento suo omnium clausorum maris animalium, atq; Concharum membra turgere iubet. Testudines item à quibusdam dici, testis est Albertus Magnus his verbis: Vniuersaliter autem hæc omnia animalia, quæ duræ testæ vocantur, & à quibusdam dicuntur Testudines, secundum veritatem, sunt quæ apud nos Ostrea, Conchylia nomen habent. Alio nomine Ὄστρεα philosopho nominātur, sicut disertissimè alibi scriptum reliquit: ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων, ὃ καλεῖται ὄστρεον. Galenus in declaratione huius vocis parum sibi constat, modò enim animalia esse dicit, vt in decimoquarto de vsu partium, modò inter animal, & plantam media, idest Zoophyta facit, vt libro de formatione fœtus. Gaza modò Concham, modò Ostreā transfert; sed Ostrea neutro genere, cùm Græcis, tùm etiam Latinis nominantur, C tam in specie, quàm in genere de Ostracodermis, seu Testaceis omnibus: Ostreæ verò fœminino genere Latinis tantùm de specie vna, vt annotat Zoographus; Rondeletius verò, Latini, inquit, Ostreorum nomen retinuerunt, Ostreas etiam dicunt. Nec pro vniuerso genere solùm, sed pro specie etiam earum, quibus testa scabra est, & aspera, nomen id vsurpatur. Apud Græcos quidem ὄστρεον per ε breue, & ὄστρειον per diphthongum diuersas plerumque significationes habent, aliquando promiscuè ponuntur. Sed latini id discrimen ignorant. Ὄστρεια, inquit Galenus, vocat, quæ ab Aristotele ὀστρακόδερμα vocata sunt: quod autem ὄστρεον vocatur sine ι, in secunda syllaba, speciem quandam Ostreorum ponunt, vniuerso generi subijcientes, Buccinas, Purpuras, Chamas, Pinnas, atque omnia huiusmodi. ὄστρεον tamen, vt subinde constabit nonnunquam generale est ad omnia Testata, Vuottonus aliquādo & sola cōprehendere, quæ sua natura immobilia sunt, scribit, in qua significatione Zoographus idonei authoris testimonium sese non reperire asserit. Veteres, inquit Athenæus, ὄστρεια dicebat, quod Cratini in Archilochis, & Epicharmi in nuptijs Hebes testimonijs confirmat, huius: πιννῆσι καὶ ὀστρείοισιν ὁμοίη, illius: ὄστρεια συμπεφυκότα. Plato verò ὄστρεον, vt ὄρνεον dixit, ὀστρέων τρόπον δεδεμένοι. Ostreorum mo- D do colligati. Plinius quoq; Ostrea pro Ostracodermis aliquando trāstulit, vt vbi apud Aristotelē legitur, Τὰ ἄλλα γένη πάντων τῶν ζώων πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ ἔτι ἄλλο ἀτελές, ἔχει ὀφθαλμούς. Quæ sic ille interpretatus est. Non omnibus animalibus oculi, Ostreis nulli. Ostracoderma tamen sæpius multò latius patet, quàm Ostrea, vt iam diximus, vnde etiam ex ouis ostracòderma dici notat Cęlius Rhodoginus putamine intecta testaceo, vt in auibus: malacòderma verò, quæ molli obducuntur cute. Ὄστρειον deinde, siue ὄστρεον appellant etiam ostrum, idest colorem, qui ex ostracodermis, Conchisùe conficitur, seu ostrinum colorem, vt Propertius vocat. Vitruuius in hoc sensu. Ea Conchylia cum sunt lecta, ferramentis circa funduntur, è quibus plagis purpurea sanies, vti lachryma profluens, excussa in mortarijs terendo comparatur, & quòd ex concharum marinarum testis eximitur, ideò ostrum est vocitatum. Plato ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βουλόμενοι ἀφομοιοῦν, ἐνίοτε μὲν ὄστρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἐνίοτε δὲ ὁτιοῦν ἄλλο φαρμάκων, idest, quemadmodum picto-

Marginal notes: *Ὀστρακόδερμον. lib. 3. de alim. facul.* — *Testata, & testacea.* — *lib. 2. Sat. 4* — *Testa dicitur ὄστρακον.* — *Testudo.* — *Lib. 13. de Animal. trac. 1. c. 2* — *Ostreum. lib. 1. hist. c. 6.* — *Galeni incōstantia.* — *Ostrea, & Ostreum, quid differant.* — *li. 11. Sim.* — *In Phædro* — *Oua malacoderma, & ostracoderma.* — *Ostrū dicitur ὄστρειον* — *lib. 7. c. 13* — *In Cratylo*

pictores cùm quid volunt imitari, quandoque ſumunt ſolum oſtrum, quandoque verò quoduis aliud pigmentum. Et cum diphtongo apud Athenęum: Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκέχριντο ὀστρείῳ, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, ideſt, qui quidem corpora vngebat Oſtro, aliqui milto, & alijs coloribus. Eodem modo accepiſſe videtur Heſychius, qui cùm ὄστρεα expoſuiſſet χογχύλια, ſubiungit, Λάκωνες χᾶθος, innuens nimirum, Oſtreon Lacones vocare Conchyliorum florem, vt Ariſtoteles πορφυρῶν ἄνθος, Plinius Purpurarum florem, ideſt, Purpuream ſaniem, quæ è Purpuris excipitur. Quod verò ad etymum attinet, ὄστρειον & ὄστρακον ex ὀστέον, quod os eſt, deriuari pleonaſmo litera ρ docet Euſtathius. Ὀστρακῆρα VVottono ſynonymum eſt Oſtracodermo ex Oppiano, vt mox apparebit. Et τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ pro omni genere Teſtatorum Strabo dixit, alij quidam etiam ὀστρακώδη. Σκληρόδερμα etiam dicuntur, vt Iunius notat, Ariſtoteli, Empedocli λιθόρρινα, Oppiano ὀστρακόρρινα, ὀστράκηρα, ὄστρακα. Inuenio etiam apud eundem Oppianum ἔθνεα ὀστρακόρινα, & apud Suidam ὀστρακόδερμοι ἰχθύες, ideſt, Teſtacei piſces. Αἰγάδες Heſychius, & Varinus interpretantur Oſtrea omnia, adduntque ab alijs lapides dici, & Calculos, & Conchylia. Λεβηρίδα ideſt Liberidem aliqui ſenectam ſerpentis vertunt teſte Galeno, alij Concham vacuam: Κυματοφορτίδες Heſychio ſunt χόγχοι, Conchæ. Κόγχος, & Latinorum Concha perquàm frequenter ſumitur pro omnibus Conchylijs, & Teſtaceis, item pro quibuſdam eorum generibus. Theodorus in tranſlatione Ariſtotelis, Oſtrei, & Conchæ nomine vtitur pro vniuerſo genere teſtato. Rondeletius verò, Concha, inquit, ſumitur, & pro omni teſta, & pro teſta læui, ſiue inæqualiter rugata. Et rurſus: Conchæ nomen latiſſimè patere iam diximus; hoc verò Plinij authoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina Concharum nomine comprehendit. Bellonius de biualuibus tantùm vſurpaſſe videtur, & Zoographus Concha vocabulum generale videri quidem ait, videri ſibi tamen ad biualuia magis propriè referendum. Huius ſpecies, inquit, aliæ turbinatæ ſunt, & Cochleæ dicuntur: idque, vel hebetiùs, quæ generis proximi nomen ſeruant, aut etiam ſuperioris: vel acutiùs, ideſt, longiore, magiſque faſtigiato, vel mucronato ductu, & vocantur Strombi. Aliæ turbinatæ non ſunt, quæ & ipſę communi vocabulo adhuc Conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili, & plana ſuperficiei curuatione ſe colligunt, vt Venereæ, & Porcellanę dictæ: ſiue biualues, ſiue vniualues ſint; vt Conchæ vocabulo genus totum Teſtaceum comprehendamus: ſicuti Cruſtaceum, Cancri: quorum vtrumque vel veterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt, vel certè eſt permittendum, vt de rebus ipſis commodiùs verba faciamus Nicolaus Perottus Concham ab Oſtreo ſic diſtinxit: Conchę dicuntur, quę teſtam lęuem habent, & politam, ſiue vniformiter rugatam, ſiue denticulatã: Oſtrea verò quæ aſperam, ſcabramque quamuis generali nomine Oſtrea quoque Conchæ dicantur, quales ſunt Cochlearum. Ouidius:

Lib.5. | *Oſtreū vnde dicatur.* | *Ὀστρακῆρα Σκληρόδερμα.* | *Lib.5. de piſcibus.* | *Αἰγάδες.* | *Leberis.* | *Concha.* | *Lib.4. c.4.* | *Lib.1. de Teſt. cap.1* | *lib.1. c.17.* | *lib.9. c.33.* | *Cochlea quæ.* | *Strombi qui.* | *Conchæ vocabulū ad omnia Teſtacea.* | *Concha ab Oſtreo diſtinguitur*

E F G

Oſtreaque in Conchis tuta fuere ſuis.

Hæc ille, & rurſus: itaq; Purpura inter Cõchas potiùs numerabitur, Murices inter Oſtrea, ob ſcabritiem corticis. Sed cùm teſtarum ſcabrities, ſit diuerſa, alia ſcilicet in Oſtreis, per totam teſtæ ſuperficiem, alia in Muricibus, & Purpuris, eminentibus quibuſdam aculeis, Perotti hæc poſtrema ſententia vacillabit. VVottonus ſcribit Conchas appellari à Plinio, non quæ teſta adeo fragili clauduntur, atque Cocleæ, Pectines, digiti, ſed quæ firmiore, vt Purpuræ, Buccina, Pinnę. Atque ita ſanè Plinius: firmioris, inquit, iam Teſtę (de quibuſdam fragilis teſtæ dixerat prius, nempè Vnguibus, Pectinibus, Cochleis, Echinis, & Cancris) Murices, & Concharum genera. Quandoque ſeparat à Conchylio, vtcùm ait: Concharū ad Purpuras, & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperatura. Aliquando pro omnibus Teſtaceis accipit: Conchæ omnes celerrimè creſcunt, pręcipuè Purpuræ: aliquando pro pretioſioribus: Populatio morum, atque luxuria non aliunde maior, quàm è Concharum genere prouenit; de Margaritis nimirum, & Purpuris, & Conchylio ſentiens. Quidam etiam hoc citat ex eodem: Inter Conchas principatum tenent Margaritæ. Feſtus ex Varrone: Imperito nõnunquam Concha videtur Margaritum. Accepit pręterea Concham pro teſta exteriori, inquiens: Polypi veſcuntur Conchyliorum carne, quorum Conchas complexu crinium frangunt. Item vbi apud Ariſtotelem legitur, τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστράκων κόπτουσι, ipſe tranſtulit ſic. Et maioribus quidem Purpuris detracta Concha auferunt. Ouidius.

Concha à Conchilio, ſeparatur. | H | *Cõcha pro Teſta.* | *lib.2. de arte.* | *lib.2. de nat. Deor.*

Litore quot Conchæ, tot ſunt in amore dolores.

Columella.

Implicitus Conchæ limax. Et Cicero. *duabus patula Conchis.*

Hinc

A Hinc etiam Conchæ numerantur à Martiano I. C. ff. de fundo instructo, & instrument. legat. inter instrumenta pictorum, qui pigmenta sua in Concharum testis seruare solent. Conchæ præterea nomen notante VVottono, vnam speciem significat, nempe Chamen, vt apud Aristotelem in quarto de historia, sed & priuatim Chamen Tracheam, vt in quinto, & apud Oribasium in secundo. Idem legere est apud Galenum in glossis, item apud Hesychium, & Varrinum. Sed & Gaza alicubi ex Theophrasto pro Pinna simpliciter Concham transtulit, quod non probo, cùm Plinio Concharum generis tantùm sit ipsa Pinna. Alibi apud Aristotelem idem Gaza pro κόχλων, idest, Cochlearum vertit, Concharum, genus capiens pro specie. Et κόγχος Hesychio est κόχλιας, Cochlea, qui & κόγχον διεῖλες prouerbialiter dici tradit, pro ἴσον ἐπτίησας, id est, fecisti æqualem, sed vel teste etiam authore thesauri linguæ Græcæ eo nomine potiùs Concha vocatur, quàm Cochlea, vt ex prouerbio liquet; nec enim Cochleam posses διελεῖν, vt Concham, quippe Cochlea ex vnica testa gyris quibusdam, & voluminibus compacta constat, Concha autem duabus veluti scutulis clauditur, quæ facilè diuelli à se inuicem queunt. Ita igitur Athenæus dicit Timonem Τῶν λυδίων καρυκῶν προκρίνειν τὸν κόγχον. Et Pausanias κόγχας θαλασσίας διάφαντος ἐνεῖναι τῷ κογχίτῃ λίθῳ. Concham quidem veteres nonnulli pro Cochlea dixe-

Concha vna specie.

Gazæ errores.

Li. 4. Hist. cap. 1.

Lib. 4.

In Atticis.

Concha ponitur quandoque pro Cochlea.

B runt, sed marina maximè. Auditum in quodam specu Concha canentem Tritonem. Tritones enim aliqui fabulantur Concha perforata buccinare. Apuleius, Triton Concha sonat, buccinat, item: Concha sonaci leuiter buccinat. Virgilius:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq; sonanti
Inspirare iubet. Et de Miseno tubicine.
Sed tum fortè caua dum personat æquora Concha.

Silius Italicus Conchas istas eleganter tortas nominat, cùm canit;

Lib. 14.

Nec mora; terrificis seua stridoribus æris
Per vacuum latè cantu resonante profundum
Incubuere tubæ; queis excitus æquore Triton
Expauit, tortæ certantia murmura Conchæ
Vix meminere maris.

Inuenio & apud eundem:

Audit ventosa perflantem murmura Concha.

Prisci autem homines ante tubam inuentā vtebantur Cochlea marina, vt meminit Scho-
C liastes Homeri ad hæc verba; κόχλῳ θαλασσίῳ ἐσπάλπιζον. Vnde & Dardanus dicebat.

Non facit ad nostros ærea Concha sonos.

Et Plutarchus: nam sicut pecora orationem hominis non intelligunt, sibilis autem, & palpationibus accuratis, & fistulis, aut Conchis excitantur, ac sopiuntur à pastoribus. Reperio item Concham sumi pro Cochlea terrestri apud Epicharmum in hoc versu:

Κόγχον δὲ τον σέσιλον ἄπαγ' ἐς τόν φθόρον.

Cochlea marina vsi prisci loco tubæ.

In Iliad.

Lib. 7. Sympos. quæst. 8

Porrò Martialis Concham Lucrinam pro Ostrea aliquoties dixit, vt

Ebria Baiano veni modo Concha Lucrino.
item: *Concha Lucrini delicatior stagni.*
item: *Sed cui solus erit Concha Lucrina cibus.*

Concha Lucrina.

Augustinus Niphus discrimen quoddam inter Concham, & Conc am ridiculè somniauit; Vbicunq; inquit, Conca scribitur c exili, idest, sine h, significat genus, idest, omne testatum: nam Concha cum h, speciem vnam eorum tantùm importat, quæ si sit canaliculis distincta, dicitur etiam Concha; si sit læuis, & plana, Chama vocatur. Sic ille. Iam verò Concha alia quoque habet significata, vti vasis in primis quoddam genus concauum, ac supe-
D rius patulum, quod Iuuenalis intellexisse videtur, cùm ait, *cùm bibitur Concha*, & Horatius: *funde capacibus Vnguenta de Conchis*. Alibi quoque Concham salis puri dixit, pro vase, in quo sal poni in mensa solet. Sed & Aristoteles in quarto de Animalium historia κόγχον nominauit Concham, qua in implendo, & deplendo vtuntur, vt & Dioscorides de oleo candido, θεὶς ὑφ' ἥλιον, ἀναχεῖ κόγχῳ καθ' ἑκάστην ἡμέραν: sub solem quotidiè Concha refunde. Cato, Capulator Concha oleum tollat. Plinius: Patinis fictilibus impositum ferrea Concha, calice coopertum. Et ex recentioribus Perottus, puluis, inquit, semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur; ac rursus tūditur, deinde lauatur in Conchis, siccaturque. Idem Perottus alibi Concham vas oblongum, & concauum interpretatur, ex Plinio fortè, apud quem hoc legitur. Vasis genus concauum, ac superiùs patulum, à Conchæ naturalis similitudine Concham vocamus. Conchæ nomen pro vase Lugduni etiamnum seruant, vt notat Zoographus, addens esse quosdam, qui

Niphi nugæ.

Conchæ alia significata.

Pro vase.

Li. 1. c. 32.

Concha vas quale.

Plattæ.

qui id interpretetur vas valdè apertum instar illius quo tonsores lauandis barbis calidam adhibent. Ipse verò Concham dici rectè putat vas omne cibo, potui, alijsue vsibus accommodatum, quòd marginum, aut labeorum latitudine careat, præsertim si longitudo eius latitudinem vicerit, eiusmodi enim Concharum testæ sunt; talis & Cochlearium figura est, sed manubrio addito, pateræ verò, obbę, catini, lāces, & huiusmodi vasa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ vulgò dictæ (παρὰ τὸ πλάτος ἤτοι τὸ τῦ ἀγγείυ ὅλως, ἢ τῶν χειλῶν) rotundiora tamen sunt, quàm vt Conchæ nomen merantur. Cato rursus: In cellam oleaream hæc opus sunt: dolia olearia, opercula; labra olearia quatuordecim, Conchas maiores duas, & minores duas, Plinius alibi ferreā Concham dixit; & in sacra Historia proditur decem fuisse luteres, seu Conchas æneas, quarum quæque tenebat quadraginta batos. Hinc & cymbala à poëtis Latinis Conchæ vocantur, quòd Conchas similitudine scutulata referant, & ab earundem similitudine Lycophron κόγχον vocat hemicranium, seu caluam capitis, nam & ipsa est scutulata, Τυπεὶς σκεπάρνῳ κόγχον εὐθέτῳ μέσον. apud Aristophanem σκαφίον dicitur, sicuti Iulius Pollux annotauit: sed scaphium etiam species Concharum marinarum est, quæ Mys alio nomine dicitur. Eandemque item ob causam vmbonem clypei Polybius κόγχον appellat in Epitome, προσηρμοσμένη τῷ θυρεῷ καὶ σιδηρᾶ κόγχος, ἣ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποστέγει πληγὰς λίθων. Nec non κόγχοι nominantur eodem modo τὰ ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν ὁ παρὰ τοῖς βλεφάροις περίδρομος, teste eodem Polluce, hoc est cauitates oculorum, seu caui, in quibus oculi latent. nam & ipsi sua figura Concham repræsentant: sicuti & auris caua pars extrinsecus, quam etiam κόγχον ipse, Rufus κόγχην nominari scribit: denique patella in genu eidem κόγχη, vel κόγχος appellatur. Sed de Conchis dictis in corpore humano, plura in anatomicis Vesalij, aliorumq; lectori curiosus inueniet. Est prætereà Concha locus in ædificijs cameratus ad similitudinem Conchæ, & Testudinis, vt meminit Calphurnius poeta præclarus.

lib. 33. — li. 3. Reg. 7. — Cymbala Cōchæ dictæ. — In Alexandra. — Calua capitis Concha vocata. — Vmbo Concha vocat. — Cauitas auris Concha dicitur. — Egloga 6.

E — F

Si placet, antra magis, vicinaq; saxa petamus,
Saxa quibus viridis stillanti vellere muscus
Dependet, scopulisq; cauum sinuantibus arcum
Imminet exesa veluti Testudine Concha.

Nauis dicta Cōcha. — lib. de re naual. — lib. de calcul. lusu. — Cāculi Cōchæ, qui dicti. — Cōcha pro mensura. — lib. de pond. & mens. — lib. 5. Epis. — lib. de nat. mul.

Ita fortè nauis quædam etiam Concha dicitur, cuius his verbis Cælius Calcagninus meminit. Nauigeram similitudinem, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: G Cōcham esse Acacij modò carinatam, inflexa puppe, prora rostrata. In hanc condi nauplium animal Sepiæ simile ludendi societate sola. Idem Calcagninus notat calculos Conchas dici, dum ait: calculos fuisse lapillos ab initio, quales in ora per lusum sæpe legimus, & quos spolia Oceani Claudius Cęsar vocauit, cùm parata expeditione milites iussit galeas Conchis, & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipsum ostendit. Concha quoq; nomen est mensurę, teste Galeno. Est autem alia magna, alia parua. Vtriusque capacitatis mentionem facit idem author ex Cleopatra: Magna, inquit, Concha eandem oxybapho mensuram seruat. Eius enim mensura capit cyathum vnum semis, pondus verò drachmas quindecim: minor verò Concha mensura semicyathum, pondere drachmas quinque exęquat. Sunt qui ex eo dictam putent, quòd tantum capiat, quantū Concha: sic Cochlearium etiam Chama, & mystrum, mensurarum nomina sunt, à capacitate testarum, quibus eiusdem nominis Ostracoderma aquatilium animantium conteguntur, desumpta. In quo sensu dicebat Hippocrates, mensurā quāta est Conchę testa terito. Sed & Concham scribit Gulielmus Philander doctissimus Vitruuij scholiastes, sigilla, imagunculasque relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quò imbricatis Conchis soleat earum superior pars ornari, H nam Hetrusci Conchas nicchios vocant) collocandas appellari. Postremò κόγχος apud Athenæum, si bene memini, genus est fabæ cum cortice suo elixa, ad differentiam fabę fresæ, quæ sine cortice coquitur, à similitudine Concharum, quòd confracto cortice velut implicita Conchis suis caruncula videatur. Citat Athenæus hos versus.

Faba κόγχος dicta.

Αὐτὴ δὲ καὶ ἀυστηλὲν ἐνὶ κόγχῳ
Ἐλλύων, ἡ πᾶσα περιστρόφητος οἴζυς.

Epicharmus etiam Cōchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχίον τὲ μίκρον, ἀλλάντος τε προστετμημένον. Dicitur, & Conchis fœminino genere. Martialis.

Conchis. — li. 5. Epig. — lib. 3.

Si Conchem toties meam comesses.

Item alibi.

Si spumet rubra Conchis tibi pallida testa.

Iuue-

A Iuuenalis. *Cuius conchæ tumes.*

Atque hæc de vocabuli Conchę diuersis significationibus. Nihil autem refert κόγχη ne in fœminino, an κόγχος in masculino dicas, Reperitur & κόγχυς significans putamen Ostrei, siue id quo integitur Ostreum, quodque abijcitur, cùm comeditur. Ita enim Pollux de purgamentis eorum, quæ in mensa apponuntur, κογχυλίων, κόγχυς, καὶ ὀστρέων, κόγχυς. καὶ ἰχθύων λεπὶ, καὶ καράβων ὄστρακα. Nisi fortè reponendum κόγχας. Κογχία diminuta forma dixerunt Strabo, & Diocles, sicut latinè Conchulas Plinius, & Apuleius. Apud Dioscoridem reperitur quoque κογχάριον. Κογχόλη hinc quoque deriuatum videtur, sed quod significare inuenio Purpuram; vt Suidæ in hoc loco, αἱ κογχόλαι ὄψιν οὐκ ὀλίγαι φαίνονται δελεάτι ὀφειπομέναι. Hesychio quoque κογχόλαι sunt τὰ ὄστρεα καὶ πορφύραι, verùm & κηκίδες. idest, gallæ, forsan ob similitudinem. Seruius Conchæ vocabulum à Græco κόγχη deducit. Aliqui Latinum putant à concauitate dictum: itaq; sine aspiratione scribunt. Isidorus verò Conchas, & Cochleas inde dictas arbitratur; quia deficiente Luna cauantur, id est, euacuantur, & minuuntur. Hinc & κογχύλιον, apud Latinos Conchylium, idem nonnunquam quod κόγχη & κόγχος, nimirum totum testatorum genus comprehendens: nam Plinius vt scribit Conchas omnes celerrimè crescere, præcipuè Purpuras; ita etiam linguam Purpuræ esse longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia inquit, tantam duritiem aculeo esse. Et alibi, Spiritum sydus, inquit, Lunæ existimari, & hoc esse quod terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedensq; inaniat: ideo cum incremento eius augeri Conchylia, spiritum sentire, quibus sanguis nō sit. Athenæus. E Conchilijs aluum simul, & vrinam cient, præcipuè Mituli, Ostrea, Pectines, Chamæ. Alioqui κογχύλιον, siue Conchylium, de certa quadam Concharum specie dicitur, expetita non mensis solùm, sed & vestium infectionibus, vt inter alios docet Plinius loco paulò antè citato, vbi locutus de Purpuræ flore illo tingēdis expetito vestibus, sed vnde (inquit) Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco, color austerus in glauco, & irascenti similis mari? Ibidem dicit Concharum ad Purpuras, & Conchylia eandem quidem esse materiam, sed distare temperamento. Et Isidorus Conchylium dictum esse autumat, quòd Conchulis marinis color eius colligitur; idem & Ostrum vocari, & Conchylia maris exponit, quæ circumcisa ferro lachrymas purpurei emittunt coloris: quibus collectis color purpureus temperatur, & Ostrum exinde appellari, quod ex testæ humore eliC citur. Vnde & κογχύλιν κροκίδα vocant floccum lanę Conchylij sanie infectæ. Crito apud Galenum in tertio κατὰ τόπους, ἐντίθει κροκίδα κογχυλίου. Floccum lanæ Conchilio infectæ, vt Plinius loquitur. Quin etiam κογχύλιον nominatur lana vestisúe Conchylij cruore infecta, vt apud Galenum κογχυλίῳ ὀμφράσσε τὸ οὖς, Conchyliata veste aurem obtura. Et apud Quintilianum de puero nimis molliter educato. Nondum prima verba exprimit, & iam coccum intelligit, iam Conchylium poscit, pro Conchyliatam vestem, vt Plinij verbis vtamur, Ciceronis imitatione, qui conchyliata peristomata dixit. In eodē quoq; sensu Conchylium accepit Horatius, cùm ait.

Horum ego non fugiam Conchylia? hoc est vestes conchylitas, quibus induti in publicum procedunt tanquam nobiles Romani. Franciscus Massarius ad explicationem istorum Plinij verborum: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit: per Conchylia, inquit, hoc loco aliqui intellexerunt Murices: Murex enim Conchylium per excellentiam dicitur, vnde vestis tincta Murice, Conchyliata dicitur. Et Angelus Decembrius Conchas, & Con-
D chyle exponit Testudinei pisces, quibus & ad Purpuram conficiendam veteres vsi sunt. Horatius priuatim pro Ostreis Conchylia dixit hoc versu.

Non me Lucrina iuuerint Conchylia.
Miscueris elixa simul conchylia turdis.

Et rursus: *Simul assis.*
Miscueris elixa simul conchylia turdis.

Vitruuius pro Purpura: incipiam nunc de Ostro dicere, quod & charissimam, & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem, Id autem exprimitur ex Conchylio marino, è quo Purpura inficitur. Quare Conchylij nomen, & polysemum est, & primum etiam speciem quandam, item colorem significat. Sumitur præterea hæc eadem vox pro ipsis testis, seu operimentis: Scholiastes Aristophanis: Conchis, seu Conchylijs solebant sigilla (sphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur. Et apud Aetium legimus: Conchylium, idest testa Purpurarum crematum, additur collyrijs absterforijs. Reperitur etiam in Paulo Aegineta κονδύλιον, sed haud dubiè pro κογχύλιον. Postremò Damasus, vt annotat Gyraldus, Conchylia vocabat multorum martyrum sepulchra.

Sat. 3.
Κόγχυς.
lib. 6. c. 15
Κογχία.
Κογχάριον.
Κογχόλη.
Conchæ etymum.
Conchyliū quid.
lib. 6. c. 36.
lib. 2.
lib. 19. orig. cap. 28
Etymum.
lib. 23. c. 7.
Conchyliū pro veste colorata.
lib. 1. c. 2.
lib. 9. c. 35.
li. 7. polit.
Conchyle.
Conchylia pro Ostreis
lib. 3. c. 5.
Pro Purpura.
Pro testis.
li. 1. c. 345.
Pro sepulchris.

E

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA. VICTVS.

lib. 1. c. 1.
li. 9. c. 33.

ANTA in hiſce Teſtaceis ludentis naturæ varietas eſt, tot colorum differentiæ, inquit Rondeletius, tot figuræ, vt vix numerari poſſint. Equidem Plinius varietatem iſtam explicaturus, & ipſe iucunda, & eleganti verborum varietate, & copia, naturæ fœcunditatem, miramq; ac multiplicem in procreãdis omnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt, inquiens: Concharum genera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot

Teſtaceorũ varietas.

colorum differentiæ, tot figuræ, planis, & concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cęſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato, iam diſtinctione virgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim, vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, porrecta, ſinuata, breui modo ligatis, toto latere cõnexis, ad plauſum apertis, ad buccinũ incuruis. Huc vſq; ille. Cũ planas, & concauas dicit, Pectines intelligit, quibus ſolis hæc nota cõtingit, cũ

F

Plinius explicatus.
lib. 3. c. 11.

ad Buccinũ recuruas, Cochleas, & Buccina cõprehendit. Eaſdẽ ferè differentias, ex Ariſtotele ſic recitat Athenæus, interprete Dalechãpio. Ariſtoteles in opere de animalibus has Teſtaceorum (Ὀστρέων) ſpecies recenſet: Pinnam, Oſtreum (ſpeciatim dictum) Muſculum (Mitilum Zoographus) Pectinem, Solena, Concham, Lepadem, Tethea, Balanum. Huc illuc vaga progrediuntur Buccinum, Purpura, Hedyporphyra, Echinus, Strabelus: (tanquam Oſtrea dicantur propriè, quæcunque Teſtatorum biualbia ſunt, & Patella quoque vniualuis: eademque omnia progrediendi vi, & inſtrumentis careant: Greſſilia

Pecten.
Tethyum.

verò ſint, Buccinum, Purpuræ, & aliqua Turbinata. Non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoque nõnulla moueri conſtat, vt Pectines.) Virgatus eſt ex his, & aſpera teſta opertus Pecten: Tetheum Concha læui tectum, & nullis diſtincta virgis. Pinnarum tenuius eſt os, Oſtreis Biualuibus craſſum. (Pinna tenue os habet, quod Oſtreum habet craſſum, teſtamq; vniformem, & leuem. Patella biforis eſt, læuemq; habet teſtam. Natalis de Comitibus.) Lepadibus concha, & ea læuis, vnica eſt. Muſculorum duplex teſta vno loco G

Lepas.
Muſculi.

tantùm cohæret. Solenis, & Balani vndique tota coaleſcit, & coniungitur. Ambobus id commune generibus eſt, quòd operiuntur teſta. Græcè legitur. Ἀριστοτέλης δ᾽ ἐν τῷ περὶ ζώων, ὄστρεα φησὶ, πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτεὶς, σωλὼ; κόγχη; λέπας, τῆθος, βάλανος. Πορευτικὰ δὲ, κῆρυξ, πορφύρα, ἡδυπορφύρα, ἐχῖνος, στράβηλος. Ἐστι δ᾽ ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος ῥαβδωτός. Τὸ δὲ τῆθος ἀρράβδωτον, λειόστρακον. ἡ δὲ πίννη λεπτόστομον. Τὸ δ᾽ ὄστρεον παχύστομον. Zoographus ait hunc locum ſibi videri corruptum, & à Latino interprete

Athenæi locus corruptus animaduerſus

non bene tranſlatum. Quid ſi ſic? inquit. μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον (vel potius τραχυόστρακον) λέπας. δίθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, μῦς. σύμπεφυὲς δὲ (nam & Ariſtoteles dicit, ὅτι ἐπ᾽ ἄμφω συμπέφυκε) καὶ λειόστρακον, σωλὼ. μονοφυὲς δὲ βάλανος) Μονόθυρον δὲ καὶ λειόστρακον, λέπας δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον. συμφυὲς δὲ μῦς, μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὼ καὶ βάλανος. Κοινὸν δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν κόγχη. Idem Zoographus apud Ariſtotelẽ, quẽ citat Athenæus, hæc verba diu quæſita non reperit. Libro autem, inquit, quarto Hiſtoriꝍ animalium cap. 4. Teſtatorum differentiæ leguntur huiuſmodi: Eorum quædam Turbi-

Vniualue, & Biualue quid.

nata eſſe, στρομβώδη: alia non turbinata. Rurſus ex his μονόθυρα ſunt, quæ teſta vna continentur, δίθυρα, quæ duabus. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem H oſtendat, vt Patellæ. Tanquam Patellæ inter non Turbinata henus tertium conſtituant,

Digreſſio de Vniualuibus.

à cæteris duobus, biualuibus, inquam, vniualuibusque diuerſum: cùm tamen recentiores plerique omnes Patellas vniualues faciant. Certè hoc in loco Ariſtoteles tria genera apertè conſtituit, vt retulimus, & Gaza ſimiliter tranſtulit, ita nimirum ſentiens. Turbi-

Turbinata qualia.

natorum carnem includi, niſi quòd ceruicem, & caput exerunt cùm lubet: Non turbinatorũ verò in al js includi teſta, vel gemina, vt in Chamis: vel ſingulari, quorum ſpeciẽ nullam nominauit: videtur aũt de Conchis illis ſentire, quas Venereas, aut Procellanas

Cõchæ Venereæ vniualues sũt.
Patellæ.

vulgò nominãt: nã ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehendit, quodnã aliud genus eis aſſignabimus? Præterea cùm non modo dithyras, ſed monothyras quoque Conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis cõtineri, & includi (περιέχεσθαι) dicat, Patellꝍ etſi Concham, vel teſtã vnam dũtaxat habeant, ea tamen non cõtinentur, aut includũtur: ſed altera parte nuda ſunt, qua ſaxo adhærẽt, quod eis alterius teſtꝍ loco eſt: Quãobrẽ aut tria

ſtatim,

A statim, vt hic Aristoteles, non turbinatorum ponemus genera, aut potis bina tantùm in prima diuisione, ita vt eorum alia dithyra sint, alia monothyra, & horum rursus species duæ: vna quæ tæsta sua se in orbem colligente carnem occultat, vt Conchę Venereæ: altera, vt Patella, quæ carnem ex dimidia parte nudam ostendunt. Addit & quartum genus Aristoteles eorum, quæ omnino & omni ex parte solida includantur, vt sunt Tethya. Paulò pôst, cùm scribit: Papauer Conchæ omnes habent, sed alia parte Patellæ, alia biualues; videtur Patellas ceu vniualues, biualuibus opponere; quod quidem eo modo fieri potest, vt iam dictum est. Verùm quarto de partibus animalium cap. 5. è solis Patellis videtur vniualuium genus constituere Aristoteles; Vniualue genus, inquit, quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitq; alieno septo quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocantur. Sed ne aduersetur ipse sibi Aristoteles, ita, vt prædiximus, vniualuium genus illud Concharum, quas Venereas cognominauimus ignotũ fuisse quis putet, quòd non in Mediterraneo (ni fallor) sed in Oceano tantùm generentur, & ex India etiã, aut alijs ad Orientem sitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem sæculo notas fuisse dubium non est. Dubitet etiam aliquis an thyræ, hoc est, valuæ nomen, in

Testatorũ quartum genus.

Cõchæ Venereæ Aristoteli ignota.

B globum se colligenti Conchæ rectè possit attribui: Patellarum sanè testis multò aptiùs quadrare videtur, quæ etiamsi simplices sunt, biualuium tamen testas referunt. Hactenus Zoographus. Sed vt vnde nostra digressa est oratio, reuertamur, Isaacus Casaubonus eundem Athenæi locum ceu mendosum, & pauci faciendum arguit. Solet, inquit, Athenæus, quicquid de eadem re varijs locis dispersè scriptum inuenit, in vnum congerere. Sic cùm super Ostreis ait, Ἀριστοτέλης δὲ &c. ὄστρεα φησὶ, &c. pleraque omnia describuntur, quæ de Ostreis philosophus dixerat, non in ijs solùm libris, qui hodie extant, sed quædam etiam in ijs, quos hodie non habemus: nam historiarum lib. 4. cap. 4. ὀστρακοδέρμων diuersa non parum instituitur diuisio: qui tamen locus cum isto est conferendus. Rectè autem doctissimus Zoographus, quo loco scriptum est, etiam in membranis, etiam in Epitoma, λεπὰς δὲ δίθυρον καὶ λειόστρακον, legendum censuit μονόθυρον, & τραχυόστρακον. Nam si haberet Patella duas θύρας, id est, testas, hærere saxis non posset, quod huic Ostreo proprium atque ἰδιαίτατον est. Ipsius Aristotelis verba sunt, de partibus lib. 4. cap. 5. τοῖς δὲ μονοθύροις ἐν τῷ πυθμένι ἡ μήκων, οἷον ταῖς λεπάσι. Ostreorum distributio, quæ ex Aristotele hic (ex Athenæo) affertur in duo genera συμφυῶν, & μονοφυῶν longè clariùs in philosophi historijs explicatur. συμφυὲς, ait Athenæus, μῦς. μονοφυὲς δὲ καὶ λειόστρακον, σωλὴν καὶ

Patella cur saxis non hæreat.

C βάλανος. cohærentibus testis constat Musculus, vna testa, eaq; leui, Solen, & Glans. Quantò clariora, & delucidiora verba, quæ ascribemus? τῶν δίθυρων τὰ μὲν ἐστιν ἀναπτυκτὰ, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες. ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε, τὰ δὲ διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι, καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ δίθυρα μὲν ἐστιν ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ᾽ ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες. Ostreorum δίθυρον, quæ binis foribus vtrinque concluduntur, quædam ait esse ex parte hiantia, vt Pectines, & Musculos: quædam vtraq; ex parte cohærentes fores habere, vt Solenes. Quibus verbis contradicere vides philosophum dipnosophistæ, nam hic Solenes facit μονοφυεῖς, ille συμφυεῖς: quod dissidium etsi non nego posse componi, tamen an istas ἐναντιοφανείας in suis scriptis reliquerit philosophus accuratissimus, iure dubites. Quæ sequuntur obscura sunt, κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν κόγχη; Dalechamp. ambobus id commune generibus est, quòd operiuntur testa, frigida planè sententia; nam cùm de solis Testaceis sit sermo, quid erat opus hac admonitione? & quare dicit ἀμφοῖν potiùs

Biualuium diuersitas.

Dalechampij error.

D quàm πᾶσιν. Enimuero quæ philosophi mens fuerit, non diuino: verba autem hoc sonant. commune ex ambobus est Concha, ἐξ ἀμφοῖν, ex vtroque genere τῶν μονοφυῶν καὶ συμφυῶν. Ait Conchas, quæ peculiaris est species Testaceorum, naturam vtriusque generis participare tam eorum quæ clauduntur, quàm eorum quæ ab vno tantum extremo. Sic Casaubonus. Nos omnia, quæcunque ad differentias varias pertinentia memoriæ prodidit Aristoteles ex Theodoro Gaza referemus, vel ea ratione, quoniam aliquoties in hoc opere ex vsu sunt futura. In quarto itaque de partibus animalium: quinto capite ita scribit: Sunt Testatorum genera plura. Alia enim turbinata sunt, alia biualuia, alia vniualuia. Sed turbinata biualuibus quodammodo assimilantur, quippe quæ omnia operculo quodam congenito, carni patulæ apposito claudantur, vt Purpuræ, Buccina, Natices, & reliqua generis eiusdem: idque præsidij causa. Qua enim testa non protegit, facile offendi posset ab ijs, quæ extrinsecus inciderent. Cæterùm vniualue genus, quòd saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest: fitque alieno septo quodammodo biualue, vt quæ Patellæ vocantur. Biualue se concludendo tuetur, vt Pectines, vt Miculi. Turbinatum crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur. In quarto de historia

Testaceorũ differentiæ ex Aristotele.

Turbinata cur biualuibus assimilentur.

 cap.

Caro Teſtaceorũ, & Cruſtatorũ
Echini carne carent.
Limax.
Cocalia.
Biualue, & quid vniualue.
Biualuium differentia.
Vnguis.
Vertibula.
Differentię à teſtis.
A motu.
Pinna immobilis.
A carne.
Ab operculo.
Vt moueãtur.
Differẽtiæ partiũ interiorum.
Turbinatorum diſcrimen, & deſcerptio.
Caro.
Caput.
Os.
Dentes.
Promuſcides.
Venter.
Gula.
Inteſtinũ.
Papauer q. lꝰ horũ generũ inſit.

cap. 4. hæc habet omnia. Quæ verò teſta operiuntur animalia, vt Vmbilici, Cochleæ, & omnia, quæ Oſtrei nomine appellamus, atque etiam Echinorum genus carnem quæcunque, ſimiliter atque Cruſtata habent: quippe quæ intus eam contineant, teſtaque foris claudantur, nec intra ſe durum habeant quicquam. Sed ipſa inter ſeſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtæ, tum carnis interioris ratione. Alijs enim in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: alijs eſt ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus, & ijs, quæ Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinnis, Cocleis, & reliquis omnibus Turbinatis. Cætera aut duplici conſtant valuula, aut ſimplici; vt genus alterum biualue, alterum vniualue poſſit nominari. Biualue appello, quod gemina teſta continetur: vniualue, quod teſta ſingulari clauditur. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, vt Patellæ. Biualuis generis pars cluſilis eſt, vt Pectunculi, & Mituli. Eiuſmodi namque omnia parte altera ligata, altera ſoluta conſtant, vt & concludi poſſint, & aperiri. Alia binis quidem concluſa valuulis ſunt, verùm vtroq; latere connexa, vt Vngues, ſiue Digiti. Non deſunt, quæ teſta tota occultentur, vt nulla ex parte carnem detectã habeant, vt quæ Vertibula, ſiue Tubera, & Callos appellamus. Ipſarũ autem teſtarum magna varietas: nã aliç læues, vt Vngues Mituli, & Concharum quædam, quas aliqui Galadas appellant: aliç ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ, & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuiſæ, vt Pectunculi, & Concharum nonnullæ. Craſſitudine quoque differunt, & tenuitate, tum totius, tum partis: velut labrorum. Alijs enim labra tenuia, vt Mitulis, alijs craſſa, vt Oſtreis. Item alia ſe mouent, vt Pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam & de ferramento, quo capiuntur, ſæpè exiliunt. Alia item natura immobili ſunt, vt nunquam ſedem, in qua hærent, ſponte ipſa mutare valeant, vt Pinna. Omne ſanè Turbinatorum genus mouetur, & ſerpit. Patella etiam ſaxis abſolui, in paſtumque ferri ſolita eſt. Commune autem & ijs, quæ adhuc enumeraui, & cæteris Teſtacei generis, vt teſta intus æqualis, læuiſque habeatur. Caro biualuis, & vniualuis generis ita teſtæ adhęret, vt niſi per vim nequeat detrahi. At turbinati laxior cõtinetur, & abſolutior: cui generi peculiare eſt, vt teſtæ poſtrema à capite intorqueantur. Operculum etiam eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. Mouentur item eadem omnia parte dextra, non ad vertiginem, ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Partes exteriores eius generis differentijs ijs variantur. Interiorum natura ſimilis quodam modo in omnibus eſt, maximéque in turbinatis. Differunt enim inter ſe magnitudinis, exceſſuſque affectu. Nec verò multùm vniualue, ac biualue genus concluſile ſibi diffident, quippe quæ parum differentiæ inter ſe afferant: quanquam longè ab immobilibus diſcrepent; quod latius poſtea patebit. Natura ergo Turbinatorum ſimilis conſtat, nec niſi magnitudine variat, vt modò dixi. Alijs enim partes maiores, atque euidentiores: alijs minores, obſcurioreſque ſunt. Ad hæc diſcrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque generis eiuſdem affectionum. Caro enim prima in ore teſtæ, quam omnia toroſiuſculam habet, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more omnia eodem, idemque per motum retrahunt intrò. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleis. Promuſcidas item gerunt more muſcarum: quod quidem membrum linguæ effigiem præ ſe fert. Habent hoc idem & Purpuræ, & Buccina firmum, & toroſum, quo ſimiliter vt Aſili, atque Tabani, quadrupedum tergora penetrant: imò longè validiùs: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in Vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi carunculas, vel in Sepijs eſſe animaduertimus, ſed hęc toroſiora. Gula à ventre duplex, longa porrigit ſe vſque ad Papauer, quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo, vt in Purpuris, & Buccinis conſpicua, in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulę ipſi continuum, ſimplexque ex toto, vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quã & laxiùs hæret. Quod enim Papauer appellamus, quaſi materia vacans, atq; excrementitia, magna ſui parte in omnibus generibus Teſtaceis ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finitque ad caput: vnde eijcitur excrementum, pariter in omnibus Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terreſtribus. Membrana in grandiuſculis Vmbilicis à ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans colore, ſimilis ſuperioribus illis mammillantibus carniculis tendit. Habet etiam inciſuras, quales in ouis locuſtarum habentur: verùm hoc albidum, illud rubidum eſt. Nullus exitus huic, nullum foramen poſtremum patet, ſed prętenui membrana cauo productus anguſto continetur.

Tendunt

A Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atque continua, qualia vel in Testudine visuntur, vel minus nigra. Cæteri quoque Vmbilici hæc habent eadem, sed quò minores, eo minutiora. Vniualue autem, & biualue genus partim ijs simile est, partim diuersum. Caput enim, & cornicula, & os obtinent, atq; etiam quod linguæ speciem gerat; verùm hæc in minutioribus sensum præ sua exiguitate effugiunt. Nonnulla etiam ex inanimatis, aut non mouentibus percipi nequeunt. Papauer illud, quòd etiam mutem appellamus, omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum, sed Patellæ in imo, biualbia verò ad partem qua mutuo testarum complexu continentur. Capillamentis etiam illis hæc omnia circundantur: & quod ouum appellant, tempore, quo gigni solet, ambitu alterius lateris oræ continentur, videlicet ijs, quibus datum id à natura est, sicut etiam albugo Vmbilicis: id enim illis iunctum simile intelligimus. Sed eiusmodi partes, vt dixi, cùm conspicuæ in magnis habeantur, in paruis tamen, aut nullo pacto, aut vix sentiuntur; quamobrem in magnis Pectunculis præcipuè patent, quod genus idest, cui altera valuularum latior, velut tegmen superposita est: Ostium excrementi cæteris à latere est. Foramen enim quo egerant, omnia habent:

B quippe cùm papauer illud, vt iam dictum est, excrementitium quiddam omnia membrana contentum sortiantur. At illi, quòd ouum appellant, foramen, nullo in genere, tributum videmus, sed carni ipsi intumescit: nec eadem, qua intestinum, parte continetur, sed dextera, cùm intestinum habeat sinistra. Cæteris ergo talis excrementi exitus est. At verò Patella fera, quam marinam autem quidam appellarunt, parte ima testæ excernitur, qua foramen habetur. Ventrem etiam post os esse, in hoc eodem Patellæ genere constat, atque etiam ouis illa similia. Sed quis eorum cuique situs sit, diligentiùs ex dissectionibus petendum est. Hæc omnia itaque philosophus, qui & in septimo libri quarti de partibus animalium capite de partibus horum Testaceorum exterioribus isthæc prodidit. Testatorum corpus non multiplex est. Cuius rei causa est, quòd eorum natura stabilis est. Quæ enim nobiliora sunt, hæc plures habeant partes necesse est: quoniam actiones eorum sint, & officia. Plura enim desiderant instrumenta ea, quæ plures motiones exercent. Ad hæc, aut omnino immobilia sunt, aut parum motus adipiscuntur. Verùm natura consulens eorum saluti, duritiam testæ obduxit. Sunt alia vniualuia, alia biualuia, alia turbinata, vt dictum iam est. Turbinati etiam generis

C alia in anfractum intorta sunt, vt Buccina: alia in globum tantùm circumacta, vt Echinorum genus, nec non biualuium: alia reseratilia sunt, vt Pectines, & Mituli. Ab altero enim latere nodo ligantur, quędam vtroque latere connexa sunt, vt Vnguium genus. Habent omnia Testata caput infra, plantarum modo. Cuius rei causa est, quòd cibum de imo capiant, vt plantæ radicibus suis hauriunt. Itaque ijs vsu euenit, vt inferiora habeant suprà, superiora infra. Membrana obducit, qua portio porulenta humoris transmissa, liquataque cibo assumitur. Nullum ex ijs est, quod capite careat. Cæteræ corporis partes nomine vacant, præter eam, quæ cibum recipit. Differunt præterea loco generationis inter se, quemadmodum idem diligentissimus philosophus hisce verbis docuit. Testacea omnia sponte naturæ in limo diuersa, pro differentia limi oriuntur: nam in cœnoso Ostreæ, in arenoso Conchæ. Rimis, cauernisque saxorum Vertibula generantur, & Glandes, & quæ per summa adhærent, vt Patellæ, & Natices. Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè Purpuræ, atque Pectines, quippe quæ anno perfici possunt. Nascitur ergo Concharum genus, quemadmodum expositum est, sed locis varijs: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis, atque asperis,

D alia arenosis: & alia sedem mutant, alia stabiliter degunt. Pinna ex ijs, quæ sedem nunquam mutare solent, radice innituntur. Vngues, & Conchæ nulla innitentes radice permanent: euulsæ viuere præterea nequeunt pinnæ. Mirum, quod prodidit Strabo Conchyliorum quædam esse, quæ mugitum edunt in Nilo. Ex recentioribus Rondeletius quàm breuissimè, & luculenter differentias Testaceorũ sic complexus est. Ab his, alia ab alijs, testæ duritia superantur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles. Nos stellas pro Insectis marinis edidimus in opere nostro de Insectis) longè minus dura testa conteguntur, quàm Purpuræ, & Buccina. Alia vndique circumteguntur, vt interioris corporis, nihil cerni possit, vt Ostrea, Tellinæ, Pectines. Alia altera tantùm parte testam habent, alteri parti testæ loco est scopoli pars cui hęret. Chamę, & Dactyli, siue Solenes vtrisq; extremis nõ integuntur, per quę caput, & posteriorem partẽ exerunt. Eorũ quæ vndiq; integũtur, quę turbinata sunt, vt Purpura, Buccinum, alia turbinata non sunt, vt Conchæ, quæ à nostris Porcellaines vocantur.

Biualuia, & vniualuia, vt à turbinatis differant.
Caput.
Papauer nõ õibus eodem loco.
Ouum.
Anus vbi.
Papauer excremẽtitium.
Patellæ anus qualis
Testacea cur paucio res habeãt partes.
Testa cur eisdem.
Turbinatorum differentia.
Caput omnia habent infra, & cur.
Loco differre Testacea.
li. 5. Hist. cap. 15.
Quæ sedẽ mutent, & quæ non.
li. 17. Geo.
Testaceorũ differentiæ ex Rondeletio.
A tegminibus.

Alia vnica Concha constant, vt Lepades, alia duabus, vt Mituli. Testarum aliæ læues, vt Vnguium, Mitulorum, aliæ asperæ, vt Purpurarum, Buccinorum, Ostreorum, quarum rursus testarum permagna est in asperitate varietas, quæ in singulis declarabitur. Colore etiam distinguuntur, quòd hæc vnius coloris sit, vt Mytulorum testa nigra est, aliæ flauæ, aliæ rubræ sunt, aliæ varijs coloribus depictæ. Differunt & motione: nam quędam in stabili sede permanent, vt Pholades, quæque in saxorum cauis, & alijs in locis degunt, vt Ostrea, Pinnæ. Mouentur Purpuræ & Turbinata, & Chamę lęues, quas in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam testarum adhæsione. Etenim alia vinculis validioribus alligantur testis, vt Mytuli, Pinnæ, Vngues. Quæ verò in Turbinatis testis sunt, nullo eis vinculo annexa sunt, sed posterior tantùm pars circa testæ volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & aliæ ferè infinitæ Ostracodermorum differentiæ, quemadmodum ipsa infinita ferè sunt, quæ ex singulorum historia petendæ sunt, nec differentię solùm, sed etiam ea, in quibus omnia conueniunt, vt quòd omnia μήκωνα habeant, sed non loco eodem, neque æqualem, neque ex ęquo manifestum. Quod modò ad partes eorum pertinet, earumque vsum, ac necessitatem, de his licet quędam etiam suprà dicta sint, cùm non vno in loco locutus sit philosophus, nonnulla hìc rursus recensebimus. Inter has primùm occurrit testa, de qua ille sic in secundo de partibus, earumque causis capite octauo meminit. Crustata omnia extra se munita seruantur, velut Cancri, genusq; omne Locustarum, atque etiam Testatorum, vt quę Ostreæ appellantur. His enim omnibus caro intus: terrenum autem illud, quod contineat, & conseruet, foris est. Nam præter ipsum continendi officium, quoniam eorum natura parum caloris obtinet, cùm sanguine careant, idcirco testa veluti furnulus quidam amplectens conseruat intestinum calorem, & tuetur. Cur verò non mutent testam, vt Crustacea suam Crustam, triplici de causa id fieri putant, nimirum quia non mouentur, quia non siccantur, durior enim testa, & crassior, quàm Crusta, & quia parum viuunt. Causa duritiei est tenerum eorum corpus, quod meminit etiam Iulius Scaliger his verbis: Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa tum alijs, tum Sepię constituta fuere intus ad consistendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quę proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia; alijs denegauit: vt Pulmonibus marinis, ob vilitatem, Echinis, ne ad duriora affligerentur, cirros pro anchoris: Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi informis, ac mollis caro; tamen nullis tempestatum agitationibus ita superatur, vt in in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs tamen dedit qua sibi iam fabricata compararent, vt Carcinadi: vacuas enim indigens Conchas, & quęrit, & inuenit, & subit, & subinde mutat; si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat. Catus, & inquilinus, & œconomicus, magistra natura. Extat item problema apud Aristotelem, cur lapides, & testæ in mari rotunda reddantur? An quia extrema, inquit, compari ademptu circumfracta, in rotundam se colligant speciem? hęc enim sola simili extremo clauditur, mare, aut quoquo versus agitando pariter circum vndique frangit, atq; obtundit. Est & scitu dignum, cur strias habeant nonnulla, nonnulla verò non habeant: super qua re audi aliam Scaligeri exercitationem aduersus Cardanum, qui striarum in hisce Conchylijs ordinem, cùm vellet ad certam sibiq; notam reducere causam, ita scribit. Fit autem varietas tum striæ certo ordine: quoniam res parua, variata, ac mista, etiam obiter, dum ęqualiter crescunt spatia, certo ordine laborata videtur. Siccine Cardane, inquit Scaliger, quare manus duas habeam, causam reddis? Quia manus duas infans cùm haberem, simul cum corpore creuerunt. Hoc non est, τὸ ἔχειν, sed τὸ μὴ ἐκ ἔχειν, ostendere caussam. Strias habent Buccini, quia eis ablati non sunt: Ego verò, si me, causas hasce, quod nesciam irrideatis; non iratus dicam, vos omnes philosophos subtiliores insanire. Namque partim causas cùm ex vtilitatibus eliciamus, quarum partium nullus vsus percipi queat; eæ partes sui quoque causas nobis ignotas habent. Eiusmodi est color, lęuitas, stria, splendor; orę in plantis crenatę, serratæ, dentatę, sinuatę. Quippe in calidis, ac frigidis æquę spectantur. Natura verò plus lusit in nostrarum mentium agitationibus, quàm in striarum, macularumùe tum ordine, tum varietate. Atque hæc de testis, siue operimentis, quibus adde, quod ait Lucretius naturam omnia ferè sua dedisse operimenta: canit enim.

Propterea q; ferè res omnes aut corio sunt,
Aut seta, aut Conchis, aut callo, aut cortice tectæ.

Aristoteles Testatis oculos esse negat. Etenim sic scribit: Habent profectò oculos, tùm cætera

A motione. *De partiũ Testaceorum vsu.* *Testa.* *Caro.* *Cur testã nõ habeat.* *Cur duræ sint testæ.* *Exer. 222.* *Pulmo marinus cur nõ tectus.* *Lepus marinus.* *Carcinas.* *Sect. 22. Probl. 36.* *Cur Testæ in mari rotundæ reddantur.* *Strias cur habeant testata.* *Exercit. 220.* *lib. 4. de rer. nat.* *Oculi an sint testatis.* *lib. 1. hist. cap. 9.*

E F G H

A cætera animalium genera omnia præterquã testa intecta, & si quid imperfectum est aliud. Lego tamen in epistola quadam Plinij, Insectorum omniũ, & quibus Testacea operimenta, oculos moueri, tantum abest vt negest habere. De internis partibus, & excrementis, hæc ferè philosophus reliquit. Crustatorum, & Mollium more binos dentes habent primores, & carnosum illud, quod linguæ proportionatur, ad cibum sentiendum, siue quo voluptatem esculentorum discernunt: tum stomachum ori continuò iunctum, exiguum proportione suorum corporum magnitudinis, hicq; à ventre excipitur; dein intestinum simplex vsque ad exitum intestini dirigitur. Singula autem Testatorum genera has easdem obtinent partes, sed alia explanatiùs, alia obscuriùs, quanquam maiora conspectum earum præbeant euidentiorem. Ori autem iungitur quasi ingluuies auium, in qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est quod papauer (μήκων) appellatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus enim Testaceis inest hoc excrementum, quod vel esculentum esse præcipuè sentitur. Et mox rursus. Caro non æquè omnium esculenta est. Et excrementum, quod papauer vocatur, quibusdam cibo idoneum. Continent hoc Turbinata omnia sua clauicula; vniualuia suo fundo, vt Patellæ,

Epist. 136 *Interiora testatorum* *Dentes.* *Stomach.* *Ingluuies.* *Venter.* *Intestinũ.* *Papauer.* *Caro.* *Papauer quibus & vbi.*

B biualuia, qua nodo ligantur, quod autem ouum vocatur, latere dextro biualuia habent, altero latere ostium excrementi continet. Sed errore ouum id vocatur, quippe quod tale sit, quale est pingue in sanguineo genere, cùm viget. Quamobrem fieri solet per id tempus anni, quo viget, scilicet vere, & autumno. Laborat enim Testata omnia per frigus, & æstum atq; exuperantiam temporis pati nequeunt. Aliàs etiam Testatum genus omnino partim Mollibus simile esse dicit. Quà enim foris, inquit, terrenam portionem, intus carneam habent, Crustatis assimilantur: quà autem forma eiusmodi corporis constat, cum Mollibus conuenit omne quodammodo, sed præcipuè, quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractũ contorquentur. Natura enim eorum vtrorumq; perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum, & hominum genere est) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat: qua a: mox stomachum, quà b: tum ventrem, quà c: deinde intestinum vsq; in ostium excrementi, quà d: hæc ita in sanguineo genere disposita sunt; & caput, pectusque locum obtinent primum. Reliqua ipsorum gratia, aut motus causa à natura adiecta sunt. Sed hæc ante etiam fusiùs diximus. Hermolaus Conchyliorũ carnes interiores, Græcè Spondylos scribit, latinè callos, item omnem callum Pinnæ, & Conchilij interiorem, papauer

Ouum. *Lib. 4. Hist. cap. 9.* *Vt Crustatis, & Mollibus similia.*

C quoque dici. Aristoteles vocat τὴν σάρκα, τὸ σαρκῶδες, τὸ ἔσω τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες. Hanc Testaceorum, vti & Crustaceorum carnem decrescẽte Luna diminui, crescente verò augeri, & philosophi, & aliorum multorum scriptorum testimonio cõstat. Plinius de luna. Quo vera coniectatio existit, haud frustra spiritum sidus Lunæ existimari. Hoc esse quod terras saturet, accedensq; corpora impleat, abscedensq; inaniat. Ideo cum incremento eius augeri Conchylia, & maximè spiritum sentire, quibus sanguis non sit. Lucilius apud Gellium. Luna alit Ostrea, & implet Echinos, muribus, & pecori fibras addit. Horatius:

Lubrica nascentes implent Conchylia lunæ.

Oppianus hinc capiendi tempus desumit.

Ἔθνεα δ' ὀστρακόρινα, τά θ' ἑρπύζει θαλάσσῃ.
Πάντα φάτις μήνης μὲν ἀεξομένης κατὰ κύκλον,
Σαρκὶ περιπλήθειν, καὶ πλείονα ναιέμεν οἶκον.
Φθινούσης δ' ἐξαῦτις ἀφαυροτέροις μελέεσσι,
Ῥικνοῦσθαι. τοίη τις ἐνὶ σφίσιν ἔστιν ἀνάγκη.

Carnis nomina. *Luna decrescente carnem testatorum minui.* *Li. 2. c. 99.* *Lib. 7. c. 20.* *Li. 2. sat. 4.* *Lib. 5. de piscib.*

hoc est, vt Laurentius Lippius Collensis carmine reddidit:

D *Gentes quæ duro clauduntur tegmine testæ,*
Quæ serpunt ponto, cùm Luna impleuerit orbem,
Fama refert proprio plenas pinguescere tecto,
Sed cùm multiuagæ decrescunt cornua Lunæ,
Diminui graciles, tali sunt lege coactæ.

Aelianus nõ hanc tantùm in luna potentiam agnoscit, (proprium esse inquiens testa, crustaue intectorum, vt ad decrescentem lunam ex inanitate, & exilitate corporis laborent) verùm & iumenta imbecilliora, infirmioraq; cùm decrescit illud sidus pronasci: eamque ob causam harum rerum prudentes in hac mensis parte genita, quod minus præstabilia sint, consulere, vt non alantur. Cardanus lumine lunæ non augeri putat, sed impleri, hoc est, vt ipse exponit, pinguescere. Sed verba adscribam: Cur non solùm Conchylia, inquit, sed exanguium quæ in aqua degunt, omne fermè genus lunæ lumine impleatur, causam reddere difficile non est: non enim ob incrementum, non enim pinguiora, sed humidiora euade-

Lib. 9. de animal. c. 6 *Lib. 3. de sanit. c. 56* *Cardani opinio, cur crescente luna augeatur.*

euaderent: pinguescunt ergo, quoniam dum quæ (aquæ) & limus, quibus vescuntur, E
attenuantur, extenuantur, exconcoquuntur, ideo meliùs nutriunt, calor quoque, qui in
cunctis animantibus augetur, in his ob propriam imbecillitatem euidenter augetur, quo
Pierij Valeriani opinio. fit vt duplici causa pinguescant. Pierius Valerianus aliam habuit opinionem, nam rationem redditurus, cur, si quid abditum, & arcacum luci proditum, ac releuatum ostendere quis vellet, Pagurum, & eius generis pisces, qui latebris gaudent, face apposita figurabant: constat inquit, eos nocturno tempore, admoto lumine, de penitissimis etiam
Cancri ad splēdorem accurrunt. cauernis euocari: Ea verò de causa Cancri ad nocturni luminis splendorem accurrunt, quòd id omne genus Testacea noctu plurimū pasci solent: compertumque est plenilunio ea magis pinguescere, propterea quòd liceat his tota tunc nocte pabulari, copiosioribusque tunc escis enutriri: vnde pinguiores fiant, vt ij existimant, qui plenilunio nullam inesse vim cœlitus hæc in Crustaceis efficiendi, remque ita ad commodiorem naturæ rationem deducunt: quamuis vnà cum Basilio magno, magna philosophorum pars sentiat.
In Hexa. homil. 6. Basilij opinio. Basilius autem sic scribit. Atque corporibus animalium constituendis, cæterarumq; rerum, quæ à terra nascuntur, non mediocriter Lunæ mutationes conducere reor. Nam alio modo corpora cùm ipsa decrescit, alio, cùm accrescit, afficiuntur; etenim nunc rara F
fiunt, inaniaque cùm imminuitur. Nunc contrà Luna accrescente, & ad luminis plenum properante orbem, corpora rursus differciuntur, & implentur: propterea quòd humorem quendam calori immixtum, in profundum vsque tum imprimit occultè, atque immit-
Luna vis. tit. Declarant id ita esse tum ij, qui sub dio, lunaque dormiunt, capita quorum vltra modum humore replentur, tum animantia nupeṙrimè iugulata, quæ mox incursu, impressioneque lunæ permutantur: tum etiam animalium cerebra, & animantium in mari degentium ea, quæ humore copioso prædita sunt: arborumque medullæ, quæ sua sanè mutatione conuertere luna cuncta non posset, nisi quid immensum (vt scriptura testatur)
Vt nutriantur. exurperansque viribus esset. Hæc ille. Iam dicamus de nutritione. Nutriuntur Ostracoderma more plantarum, per poros, vt inquit Albertus, vndique nutrimentum trahentia, cuius, inquit, signum est, quòd piscatores Flandriæ, & Germaniæ colligunt Ostreum, quod est vnius testæ spiralis instar Cocleæ, & ponunt sub arena iuxta mare: quamobrem na-
lib. 1. Hist. cap. 1. tura non format eis caput. Aristoteles quoque aquatilium plura saxis affixa vitam omnem traducere scribit, vt Conchę (ὀςρέων) genera plura: non deesseque complura, quæ
li. 8. Hist. cap. 2. cùm sint absoluta, mouere tamen se nequeant, vt Ostreæ, & quæ tota simplici, mitiorique G
testa opera, Vertibula appellantur, & Calli, & Tubera. Alibi verò de eorum nutritionis modo ita loquitur: Cùm animalia trifariam in aquatile, & terrestre diuidantur: aut enim recipiendi aëris, aquęue necessitudine, aut corporis temperatione, aut tertiò victus ratione: vitæ prorsus discrimen pro his diuisionum membris consequetur. Alia enim temperandi corporis gratia, & victus ratione, atque etiam recipiendi aëris, aut aquæ necessitate ita degent: alia temperamenti, victusque causa tantùm: Igitur eorum, quæ testa operiuntur, nonnulla immota aluntur humore dulci, & potulento, qui per spissa transmittitur, cùm tenuior ipse mari concocto eliciatur, quemadmodum & primo naturæ ortu insti-
Dulcis aq. in mari est. tuuntur. Dulcem autem contineri humorem in mari, atque ita trāsmitti, & percolari constat eo experimento, quo si ex cera vas tenui latere finxeris, idque annexa linea in mare demittas inane die, ac nocte vna, humoris copiam dulcis intra se colliget. Vrticæ pisci-
Vrticæ vt nutriātur. culis fortè incidentibus vescuntur. Os in medio habent, quod in maioribus euidentius est. Meatum etiam vt Ostreæ, quo excrementa secedant, habent parte superiore.
Patella. Vrtica enim ipsa quasi Ostreorum caro esse videtur inclusa saxo, perinde vt testa. Patellæ etiam secedunt absoluentes sese vt vescantur. Quæ autem mobilia, eademque car- H
Purpura. ne vescentia sunt, ijs victus ex pisciculis est, vt Purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur, quanquam ij, etiam, quæ mari pullulant, alliciuntur.
lib. 8. Hist. cap. 20. Anni pluuij eodem teste, hisce animalibus prosunt, præterquam Purpuris, cuius rei inditium esse ait, quòd si amnis in mare fluentis aquam gustarint, moriuntur eodem die.
Purpuræ in fluuijs moriuntur. Viuit Purpura extra mare, quæ capta est, dies circa quinquaginta. Alit altera altera m, eò quòd sua testa agnatum vel luti algam, muscumuè gerit. Quæ autem pro cibo ijs afferunt, ponderis causa adhiberi aiunt, vt in libra fiant grauiores. Cæteris squalor incommo-
Pectines. dus est, nam & pauciora redduntur, & deteriora. Et quidem Pectines tunc magis trahunt rufum colorem. Iā in Pyrrheo Euripo Pectines aliquādo defuerunt, non modò propter ferramentum, quo piscatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter siccita-
Quib. pluuia prosint tes. Cęteris etiam Testatis imbres cōducunt, propterea quod mare dulcius redditur: sed frigus facit profectò, ne vel in Ponto, vel in fluuijs gigni possint, exceptis biforibus paucis.

LOCVS

A

LOCVS.

TESTACEA omnia sponte naturæ in limo, sed alia alio, oriri iam dictũ ex Aristotele est. Et Columella, vbi de piscibus loquitur, limosam maris regionem Conchylijs idoneam esse scribit, Muricibusque, & Ostreis, Purpurarumque, tum Concharum Pectunculis, vt ille loquitur. Mare verò ita amant, vt maris hieroglyphicum apud Aegyptios Conchylia haberentur, quamuis interim litora potius quàm altum mare amare videãtur. Etenim ibi maior copia reperitur: ibique capienda esse docet Oppianus his versibus. *Vbi nascãtur.* *lib.8.c.16* *Vt mare ament.*

Τῶν δὲ τὰ μὲν δύνοντες ὑπὸ βρυχὰ χερσὶ λέγονται *li.5.de pisc.*
Αὔερες ἐκ ψαμάθοιο, τὰ δ' ἐκ σπιλάδων ἐρύουσι
Νωλεμὲς ἐμπεφυῶτα, τὰ δ' ἤοσιν ἔπτυσαν αὐταῖς
B Κύματα καὶ βόθροισι λαχαινομένης ψαμάθοιο.
Istarum partem piscator colligit altis
Fluctibus, & fulua manibus comprendit arena,
Et partim innatas scopulis discerpit, at illas
Vndantes iaciunt turbati ad litora fluctus,
Vel in cænosas mittunt, pelluntque lacunas.

Ouidius quoque in extremo litore Conchas reperiri canit, & lapillos: *lib.2.*

Nec medius tenues conchas, pictosue lapillos
Pontus habet, bibuli litoris illa mora est. *lib.2.*

Et Lucretius:

Concharumque genus pariliratione videmus
Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis
Litoris incurui bibulam lauat æquor arenam.

Iam verò testante Horatio:

—non omne mare est generosa fertile conchę.

C Certè Aristoteles in Ponto neq; Mollia esse, neq; Testata scribit, nisi locis quibusdam paucis: contrà in mari rubro Testata omnia mira quadam magnitudine augeri. Celebrat hæc eadem poëtarum recentiorum decus Iacobus Sanaxarius. *Vbi nõ siue lia.9.Hist. cap.28,*

Nam quòd rubra iuuant fulgentibus æquora Conchis. *In rubro mari maxima Conchilia.*

Aelius etiam Iulius Crotta, sed à copia, non à magnitudine,

Non tot fulgenti conniuent sydera cælo
Tot nec Erytræo collucent litore conchæ.

In insula Babylone magna esse ait Philostratus: Bibaga (Bibacta vocatur Arriano in historia Indica) etiam Ostreis, & Conchylijs referta est, vt Plinius memorat. Iudæ insula est. Rauisius Textor Lucrinum lacum ijsdem abundare ait: sed è Lucrino lacu Ostrea, non vniuersaliter Conchæ commendabantur olim. Ostrea, & Conchylia (τὰ ὀστρεώδη καὶ κογχοειδῆ) omnia, inquit Strabo, & multitudine, & amplitudine in mari extero excedunt: hic verò (circa Turditaniam) in primis, quòd scilicet fluxus, & refluxus hic augeantur; qui causa, vt D par est, magnitudinis, & multitudinis propter exercitationem eorum existunt. In litoribus maris Aegei copiam celebrat Martialis, dùm canit: *lib.1.Eleg.* *lib.3.10.* *lib.5 c.21* *Ostrea vbi laudabantur.*

Basia da nobis Diadumene pressa. quot inquis? *lib.6.Epig 33.*
Oceani fluctus me numerare iubes
Et maris Aegæi sparsas per litora conchas,
Et quæ Cecropio monte vagantur apes.

Fert & Laconicum mare Conchylia, sed ex quibus teste Pausania ad infecturam vestium Purpura comparatur, nobilitate solis ijs, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora. Cùm verò in multis longè à mare dissitis in ipsius terræ, quin in durissimorum lapidum visceribus, & quod amplius in summis mõtium, alpiumq; iugis Conchylia reperiantur, hæc cũ maris, vt dictum est symbolum sint, disputatum inuenio, nunquid hisce in locis olim mare fuerit, esseque ex veteribus præclarissimos scriptores, qui id affirment, quorum omnium sparsas opiniones hic inserere non erit inconueniens, vt qui vel negare id, vel affirmare voluerit, habeat vnde opinionem suam stabiliat. Herodotus de Aegypto. Quæ igitur de Aegypto feruntur, ea sic habere cum eorum fide adducor, qui mihi sic retulerunt: *In Laconicis.* *Cur Gõcha rũ varia genera in mõtibus & in alys locis à mari dissitis reperiãtur.*

tum

tum verò de mea ipsius opinione in hanc item sententiam descendo, propterea quòd videam Aegyptũ continenti sibi terrę preiacere, & Conchylia in ipsis etiam montibus cerni, necnon salsuginem quoq; efflorescere adeo, vt pyramidibus noxia sit, tum etiam montem eum, qui Memphi imminet, solas arenas habere, &c. Et mox his addit aliud argumentum à sacerdotibus adductum: Dixerunt verè & illud mihi Sacerdotes; vnde magnam coniecturam de hac regione facio, quòd regnante Myri, cùm fluuius ad octo vt minimum cubitos excresceret, satis irrigabat Aegyptum, Memphi inferiorem. Et Myris quidem necdum nongentis annis è viuis excesserat. At nunc nisi sedecim, vel quindecim vt minimum cubitis ascendat, regionem non inundat. Eiusdem de Aegypto sententiæ est Aristoteles libro meteorum primo, quam dicit in dies magis, magisque exarescere, & à Nilo totam esse inuectam, aggeratamque. Sed quia longo temporum tractu paludes oblimentur, & habitationi reddantur idoneæ, initium rei obliuione inuolui. Atq; idcirco ab Homero Thebaidos mentionem solam fieri, Memphi vel nondum enata, vel necdum eò progressa, vt digna commemoratione haberetur. Signum etiam esse, quòd paulatim sit aqua exiccata, quod Sesostris didicerit, mare rubrum altius esse Aegypto: atque ea de causa, quod in animo habebat, fossam à mari Erythræo in Nilum non duxisse, maiorem igitur Aegypti cauitatem, quàm eius alueì esse, quo Erythræum mare continetur. Iam verò si Aegyptiorum regio, quos omnium mortalium antiquissimos esse credit, ita recens sit enata, vt tanta ab Homeri tempore facta sit commutatio; par est de cæteris quoque terris idem existimare, & tantò posterius exiccatas esse; quantò homines in ijs habitantes, Aegyptijs sunt posteriores. Atque hinc iam effici, vt neq; flumina vlla sint perennia, neq; semper mare illud fuerit, quod nũc mare esse cernitur, sed vicissim modò mare, modò terras, eodem loco fieri, certis quibusdam temporum conuersionibus, quibus fato quodam nũc maximè siccitates, nunc maximi humores alijs, atq; alijs locis existant: atque id quidem in longissimo quodã anno fieri, haud aliter quàm in anno communi æstatem, & hyemem fieri videmus. Ita Tanaim, & Meotida paludem, & ipsum etiam Pontum exiccatum iri, atque similiter omnia permutanda in temporis infiniti infinita duratione. Hæc & huiusmodi plura Aristoteles, partim ex Herodoti de Aegypto historia, partim de Plutonis Atlantide insula videtur hausisse. Putat enim cum Platone mare extra columnas Herculis vadosum esse, & nauigijs maioribus minimè peruium; non alia, vt opinor, causa, quàm quòd sic à magistro suo didicisset. Strabo quoque Aegyptum ait priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes, & montẽ Casium, lacumque Sarbonidem maris inundationibus opertam fuisse: & nunc quoque inquit, per Aegyptum huiusmodi effoditur salsedo, etiam sub arena salsa refertæ Conchylijs foueæ reperiuntur, perinde ac agro maris aquis inundato. Et rursus, loca Aegypti, quæ valde sublimia sunt, Conchylijs irrigantur. Idem in primo ait mirari aliquos quomodo fiat, vt duobus tribusue stadiorum millibus longè à mari in Mediterraneis locis frequẽtibus Concharum, & Ostreorum, & Cheramidum magna cernatur multitudo, & salsi lacus. Et mox ibidem. Eratosthenes ait multis in locis à mari longinquis vidisse lapidibus inhærentes Conchulas, Pectines, & Ostreorum formas, salsumq; lacum in Armenijs. Plutarchus in Osiride, vbi plurimus est in Aegyptiorum antiquitatibus inuestigandis, de Homeri testimonio docet Pharon vnius diei nauigatione ab Aegypto remotam fuisse, & totam Aegyptum mari olim subsedisse, eò quòd suo etiamnum tempore Conchæ in fodinis, & montibus etiam plurimæ inuenirẽtur, & omnes putei, & fontes aquam salsam, & amaram haberent, illius videlicet maris reliquias, quod loca ea olim occupauit. Polybius idem sentit, sed verba eius non citabo, propterea quòd is videatur Aristoteli esse pedaneus in timore, quo veretur, ne pontus aliquando nauigationem excludat. Lego & apud Ouidium.

Conchylia in mõtibus Aegypti. — *Aristotelis opinio.* — *Loca modo terræ, modo maris secundum philosophũ.* — *lib. 1.* — *Stabonis opinio.* — *lib. 17.* — *Plutarchi opinio.* — *Polybij opinio.* — *li. 15. Met.*

E F G H

Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus
Esse fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ
Et vetus inuenta est in montibus anchora summis.

Solinus quoque in sua polyhistoria: pergam, inquit, ad residua, quæ in Thessaliam, & Aemoniam porriguntur: sunt enim arrectiora, quàm nusquam proceritas montana attolli valeat: nec est in terris omnibus, quod merito ad istas eminentias comparetur, quippe quas solas diluuialis eruptio cùm vniuersa obduceret humido situ, inaccessas reliquit. Durant vestigia non languida fidei, quibus apparet, hos locos superstites vndosæ tempestati fuisse. Nam in latebrosis rupium cauaminibus, quę fluctuum confligijs tunc adesa sunt, reduuię Conchyliorum resederunt, & alia multa, quæ affatim mari incito expuuntur.

Cap. 14. Solini opinio.

A tur, ita vt sint licet facie mediterranea, apparent tamen specie litorali. Subscribit horum sententiæ præterea Isidorus, Conchas concretas, & etiam Ostreas, quæ in remotis montibus reperiuntur, inditium diluuij primi esse scribens. Nec non Tertullianus. Mutauit, inquit, & totus orbis, aliquando aquis omnibus obsitus: adhuc maris Conchæ, & Buccinæ peregrinantur in montibus cupientes Platoni probare etiam ardua fluitasse, sed & enatando rursus infima mutauit, rursus orbis alius, idem mutat & nunc localiter habitus, cùm situs læditur. Cur inter insulas nulla iam Delos, arenæ Samos, &c. E contrarium sentientibus in primis est Olympiodorus doctissimus Aristotelis interpres, qui hac in re authori suo aduersatur. Is enim ad hæc philosophi verba (Sed quoniam natura omnis circa generationem quoque rerum mutatio fit, &c.) Causas, inquit, explicat, quare huiusmodi mutationem homines ignorant, cùm tamen nondum docuerit aliam speciem, qua secundum humorem palustrem mutatio efficitur. Sunt enim species tres, aut quoniam exiguum vitæ nostræ spatium est ad hanc mutationem, quæ particulatim in his duobus infimis efficitur, discernendam, aut propter confertos hominum interitus, vel quia mortales aliò nonnunquam migratum, siue exulatum abeunt, vel laribus suis eiecti alibi

lib. 13. c. 22.

Isidori opinio.

l. de Pallio.

Refutatur superiores opiniones.

Olympiodori opin.

B gentium sibi domicilium quærunt, aliasque sedes in exteras deducti colonias sibi comparant. Eodem quoque modo hominum habitationes latere nos existimandum est. Sicut enim peregrè profectiones, atq; exilia hominũ particulatim efficiũtur, ita & cultus, habitationesq; mortaliũ particulatim, singilatimq; esse consueuerunt. Id autem fieri ait, quòd & palustribus, & stagnantibus locis regio sicca, tẽperataq; efficiatur, sicut etiã peregrè habitationes propter causam contrariã. Huic simile quid circa Agyptiacũ quoq; agrum euenisse ait. Nã Aegyptus cũ ab antiquo mare esset, ex eo quod Nilus ilyn semper & limũ aggereret, litoralisq; tota effecta est, adeo vt in posterum paludes, lacusq; ibi, sicut relatum est, esse occœperint: atq; in vna Mœotide palude, huc rursum limi congerie aduecta paludes planã campestremq; naturã acceperunt. Quemadmodum autem Aegyptus antiquitùs mare extiterit, & paucis pòst annis in terrestre solum indurauerit, eo philosophus ostendit, quòd ostia Nili manu hominũ excauata, atq; elaborata fuerũt. Ex eo quoq; quia pœta antiquitatis, & veteris cuiuslibet pater Mẽphidis nullo loco meminerit, quasi huiusmodi vrbs terrestri cute contignata nondum esset. Id autem ex eo intelligi potest, quòd squamme, atque tectoria Conchyliorum durescentia item Gellinorum (Tellinarum, credo) adhuc ibi pas-

C sim reperiantur, quæ quidem residuæ reliquiæ sunt Ostreorum, Concharumque, quæ ibi mari terrestrem scilicet cutem recipiente restiterunt. Atq; ita philosophus interpretatur, censetq; Aegyptum mare olim fuisse, & postea in terræ faciem conuersam. Mihi autem potius videtur, palustria loca ea fuisse, & ob hanc rem inhabitabilia, atque inculta cùm aliquo tempore fuissent, mox fimo inuecto consolidari, siccari, colique à mortalibus ipsa cœpisse, cuius simile quid circa Argos quoque accidit, vt paulò pòst dicturus est. Argos namq; illud, quod hodie homines habitant, paludosum olim fuisse proditur. Atq; ad hanc quidem expositionem quadrant quoque rationes allatæ. Ob id enim ostia sunt manufacta. namque quanquam Nilus limi vim magnam ingereret, atq; dissiparet, tamen quia magnitudine aquarum quasi obrui Aegypti incolæ videbantur, ostia ac exitum fluminis excogitarunt. Quin & poëta Thebarum tanquam opulentissimæ vrbis meminit, de Memphite autem reticuit, hac forrassis de causa, propterea quòd nondum vrbs illa habitaretur, sed palustris stanansque adhuc esset. Quanquam autem testæ Conchyliorum ibi re-

D periuntur, non tamen ratio hæc necessario ostendit mare quondam fuisse Aegyptum: nam in montibus quoq; altissimis, qui longè à mari distant, eiusmodi Testacea reperiũtur: fortasse quia vehementiores venti in altum ipsa abripientes à finibus maris vsq; ad iuga montium celsissima proiecerint. Secundum autem interpretationem magis ad veritatem propiùs accedere, ex ipso quoq; Aristotelis intelligi potest, Infert enim eiusmodi verba. In ea loca, quæ ex humidis, palustribusque ad terræ soliditatem peruenerunt. Immo hanc quoq; dictionem profert. Tale quid circa Aegyptum quoque contigit. Quo dicto potest patere sermonem esse, quemadmodum ex palustri humiditate in siccam firmitatem mutatio fiat. Hucusque Olympiodorus. Sed Ioan. Goropius Becanus longè aliter, quam Olympiodorus veterum opiniones refellit, cui doctissimo viro ego libenter assentior, quamobrẽ quæ ille super hac curiosissima quæstione, in quam plerique viri docti incidere sæpe solent, scripsit, cùm ad rem nostram omnino faciant, neutiquam mihi silentio inuoluenda existimo. Is igitur post allatas aliquot veterum opiniones, nimirum Herodoti, Platonis, Aristotelis, & Plutarchi, neq; alios inquit, rogabo scriptores quid hac de re sentiant, posteaquã video totius eruditionis coryphæos, & non antesignanos modo; sed ipsos etiam

Testacea cur in montibus reperiantur.

Goropij opinio.

impe-

imperatores omnium diſciplinarum in eadem eſſe ſententia, & vt ſint, eiſdem rationibus E niti. Non igitur eſt mirum, ſi noſtrates quoq; homines eiſdem argumentis inducti, quibus priſci illi ſcriptores, nihil certius habeant, quàm tota hanc camporum latitudinem, quæ Moſæ, Scaldis, Oceani, Arduennæque finibus continetur: Delphinorum, & reliqui Phorci exercitus ſtationem quondam, non terreſtrium animalium, fuiſſe. Videndum igitur mihi, an quicquam contradici queat, quo vetuſta hæc & fortè Ogygia aſſertio vel eleuetur, vel (quod fortè ſpero) tuta nihili eſſe, & flocci pendenda videatur: ſed modò rationum pondera, non magnifica teſtium nomina, ſtateræ appendantur. Primum igitur illud, quod de Conchylijs magno applauſu argumentum Herodotus, & Plutarchus ducunt, vanum omnino, & quauis palea leuius eſſe contendo. Eodem enim peruinci queat, ſummas alpes aliquando ſub Oceano latuiſſe: quod ſi admittant, non plus contra regionis noſtræ, quàm contra omnium terrarum, vetuſtatem pugnent: nam & in illis Conchæ, & Oſtreorum teſtæ inueniuntur. Nihil eſt tam altum, nihil tam ab æquoreis fluſtibus remotum, in quo non ſit reperire teſtas eorum, quæ in ſolis aquis marinis vitam agunt. Quod equidem cùm aliorum relatu, tum experientis diuerſorum montium ſum edoctus. Cùm in alpibus Tridentinis, & vicinarum gentium (Veronen- F ſibus maximè, vbi ego ipſe non pauca Conchylia reperi) perreptarem altiſſima quoque montiũ cacumina, vtroq; pede ſenis vncis innixo, & manibus pinnato baculo greſſum firmantibus & ipſe Conchas inueni, & ab ijs, qui Capricornos, ſiue Ibices, & Damas inſectantur, didici non rarò inueniri. Et crebriùs haud dubiò inuenirentur, ſi lapides æquè illic, atque infimis locis exciderentur. Nunc cùm vectura illinc nulla eſſe queat, nulla eſt lapidicina, niſi cùm arces ex ipſis rupibus excauantur anguſtis præcipitijs, & capreolorum ſemitis, vel funibus ſubeundæ. Cùm igitur eiuſmodi teſtæ internis, vel terræ, vel ſaxorum viſceribus delitеſcant, & in ſummis alpium rupibus interna tenentur; non poteſt fieri, vt illic crebrò videantur. Videntur tamen, ſaxis torrentium vi derafis, aut immani gelu, magno tonitru diuulſis, vel flumine, turbine, aquarumùe violentia præcipitatis, aut diſruptis, vel alia vi quapiam naturæ dehiſcentibus: quibus fiat, vt, quæ intus condita fuere, prodantur. Apud vicinos noſtros Limburgos, Leodios, Chondruſos, Namurcos, Hannonas, Atrebates, Tornacenſes, & alios multos, à quibus, vel marmora nobis, vel alia lapidum genera aduehuntur, non parua eſt teſtarum copia, & varietas. Vidi ipſe in marmore cæruleo ſolidiſſimo Pectinem, & ipſius ſe- G dem ita affabrè delineatam, vt nihil ars ſimile poſſe videretur. Vidi in ſilice duriſſimo (Habeo & ego in muſæo ſilicem, quem cùm fortè rumperet quiſpiam pro excutiendo igne, aſperam Chamem, eiuſq; ſedem intus, oſtendit.) Bethunis aduecto, quo viæ apud nos ſternuntur, tot Conchulas totas lapideas, & concluſis valuulis integras, magna, vt cura, & arte ex illis fuiſſe cœmento aliquo compactus iudicaretur. In ſuburbano Pariſienſi agro, qui ſupernè copioſa fruge luxurians, ſubtus caua magna ſui parte eſt, & vehiculis peruius, inueni teſtas non paucas Turbinum marinorum, elegantiſſimo ordine & tortas, & turberculis inſignitas, atque ita omnibus modis perfectas, nihil vt præter viuum piſciculum, ad integritatem deeſſet. Vidi in Anglia lapidem, è ſummis montibus exciſum, qui Percam ad viuum exprimeret, ne minima quidem lineola ad perfectionem deſiderata. Nec pauca mihi monſtrauit Venetijs Andreas Lauredanus, antiquitatum omnium, & naturæ miraculorum diligentiſſimus obſeruator, & cuſtos. Quid multis? neminem eſſe credo non omnino ocioſum naturæ ſpectatorem, qui non ſimilia multa obſeruauit. Omnibus ergo eiuſmodi locis mare aliquando ſuperius fuiſſe, neceſſe erit fateri, ſi proba illa ſit collectio, quæ de Conchylijs marinis Neptunnum auorum finibus H induxit: atque ita nihil mihi oberit, quo minus dicam noſtram regionem non minus antiquam eſſe, quàm cæteras omnes, in quibus id genus Conchylia ſunt inuecta. Satis hoc quidem mihi eſt ad Herodoti, & Plutarchi concluſionem infirmandam. Sed, quia abſurdi illatio, quamuis ſatis ea vndè proceſſit, falſa eſſe oſtendat, non tamen rei, de qua quæritur, naturam explicat, atque idcirco animum dubitationi non eximit, ſed plerumq; magis inuoluit, ſatius erit veram afferre ſolutionem. Hæc tamen non poterit ex hiſtoriæ monumẽtis afferri, ſed petenda tota eſt è philoſophiæ penetralibus, ad quæ rapi videmur hac mirabilium conſideratione. Sed quia naturæ arcana non ſunt nobis hic tractanda, obiter & breuiùs, quàm res poſtulet, diſputationis munere defungemur. Materia generationi ſubiecta ſicut omnes formas æquè recipere poteſt, ita de ſuo ſinu, ſiue potentia nullas educit. Si enim educeret, antè habuiſſet: deinde educere, agentis eſt: actio verò omnis formam præfuiſſe monſtrat. In materia igitur forma fuerit, cuius efficacia aliæ formæ

Teſtæ cur in ſummis alpium iugis.

Alpes Tridentinæ.

In marmore Pecten.

Cham in ſilice.

Perca in lapide.

Refutatio philoſophica.

A formæ producantur, quod est absurdũ. Aliũde igitur formæ procedunt, atq; rerũ essentiæ. Non ab elementis, non à cęlo, quorũ formæ sunt actionibus proprijs quibusdã, & motionibus addictæ, ita vt nihil possint excellentius efficere, quàm ipsorũ mouẽdi potestas ferat; nisi velimus dicere quicquã esse, quod alteri vitã dare possit excellentiorem, quàm ipsummet possideat. Quomodo igitur dicitur, homo generat hominẽ & sol? eo nempe, quòd homo & sol materiã præparent, vt idonea sit formæ recipiendæ. Cælum enim hominem si generet, id faciat, quod longè sit cælo excellentius, cogitandi, intelligendique facultate. Non igitur cælum formas dat; sed ad formas recipiendas, materiam disponit, & aptat; quæ quidem dispositio eousque pertinet, dum id tantùm producitur, quod caloris, frigoris, siccitatis, & reliquarum qualitatum, quæ his sunt secundariæ efficaciæ, produci potest. Figurę igitur forsan quædam cælo debentur; sed si vita accedat, alius nunc opifex quærendus, qui cælo sit præstantior. Hunc formarum datorem nuncupemus, qui se per totum vniuersum insinuans, vbique adest, vbique materiæ præparatæ formas dat, & eas in ea tantisper conseruat, dum materiæ compago, & præparatio ferre potest. Hic, siue vnus sit, siue multas sub se intelligentias habeat, imperio, & potestate sua tota formarum orbem administrat, & cuique materiæ dat pro eo, atq; ad suscipiendum est idonea. Hic ranis, & pisciculis in aëre, hic muribus, & vermibus, & cæteris animantibus è limo genitis, materia prius à cælo præparata, formas infundit. Vbicunque igitur humor, siue liquor inuenitur ad Testaceorum vitam idoneus, viua Testacea generantur. Vbi verò materia erit capax, illa quidem formę eius, quæ dat, vt testa quid sit, & vocetur, non possit vero viuo pisciculo liquorem idoneum præstare, fiet vt testa dumtaxat, non pisciculus, generetur. Formas autem istas, siue figuras accuratas, & animalium proprias, non cælo ascribo, quod instrumentorum peculiares formas dare non potest; sed ipsi formarum datori, quem singulis speciebus alium, & alium adesse, tamquam efficientem quandam ideam, si dixero, id dixero, quod possem tueri. Antuerpiæ latomus quidam viuum bufonem in medio marmore inuenit. Quod si eo loco aptus humor bufoni fuit inuentus, quid vetat quo minus aliquando liquor in saxis inueniatur, quo marina quoque animalia generentur viua quidem si locus, & humor ferat; corporata verò tantùm, si humor vitam non admittat? Opifex enim progreditur eò, quoad eius materia patitur, vltrà progressurus, si loci, & materiæ inopia non excluderetur. Non est igitur mirum testas in montibus summis inueniri: minus verò mirum in illis inueniri, in quibus salsugo aliqua est, marinæ salsugini compar. Similis enim materia ad formas recipiendas est apta. In Aegypto igitur, regione non salsuginis modò, sed nitri etiam ferace, quis admirabitur Conchylia generari? quis etiam in nostræ regionis ea subterranea arena, quæ loco, & natura marinis vadis respondet, illa admirabitur? Cùm ea temperamentum quoddam liquoris marini exugat, Oceano in terras sursum per omnes canales magna vi irruente. Cuius igitur subterraneis, & maximè ei arenæ, quæ proxima est aquis, per orbem terræ subtus meantibus, liquor quidam apud nos communicatur, qui Conchyliorum figuras facilè induit, vitam etiam accepturus, si locus viuum pisciculum alere posset. Videmus itaque Antuerpiæ quibusdam locis, postquam ad aquam hanc subterraneam fodiendo ventum est, magnam quandam crustam ad duos pedes, vel eo crassam: aliquando etiam tenuiorem, quæ tota est ex eiusmodi varia Conchiliorum congestione coagmentata, quasi vena quædam lapidis, aut marmoris esset. Nec porro vsquam in mari, aut litore tanta congeries Concharum cuiquam visa est, vt frustra somniemus, ita paulatim mari recedente fuisse congestam. Nam si ita hoc euenisset, cerneremus adhuc in Zelandiæ, Hollandiæ, & Flandriæ D litoribus tantæ crassitudinis congeriem iacere. Quid? quod Pectinum in litoribus nostris magna est raritas, adeo vt à D. Iacobo è mari Gallaico pro monstris afferantur? at è fossis nostris infinita copia est educta quam in vallo, quod montis instar est, cuius licet videre. Et, qui Conchulas legere volet, ei nihil opus est ad littora proficisci, in mœnibus habet plus multò, quàm litoribus abundantiæ. Ego igitur non magis hìc mare fuisse credo quàm in lapidicinis Megarensiũ, è quibus lapis effoditur Concharũ marinarũ coalitu constans cęteroqui candidissimus, quem à re ipsa Cõchida appellarunt. Quod si mare huic originẽ causamq; nascẽdi dedisset, in Piręo potius debebat inueniri. Iam cùm tota Græcia varijs promontorijs in mare excurrat, varijs finibus mare admittat, nusquam tamen Cõchis, quã Megaris, inuenitur. Vtinã nostra crusta sic induruisset, vt lapidẽ quoq; solidũ cõponeret. Nã Megaricus ille adeo solidè coiuit, vt Caris, Phoronei filij sepulchrũ & alia nõ pauca opera ex eo facta fuisse Pausanias testetur. Ad eãdẽ causã dẽtes illi in fossis inuẽti, referẽdi sunt, qui Carcharię dentibus adamussim respondent, nisi q; de terra, in qua diu iacuerunt,

Formarũ dator quis.

Conchylia cur quandoq; viua, cur & Testa tantum nascantur.

Bufo viuus in medio marmore.

Prope Antuerpiam multa Cõchyliæ eruuntur.

Lapis Conchis refertus apud Megarẽses

Dentes in fossis inuẽti.

X pro

pro candido, pullum colorem videantur traxiſſe: in his aliqui ſunt ſerrati, aliqui citra ſerram in acumen tendunt: omnes tamen acutiſſimi. Sed quia pauci ſunt, qui Carchariæ Canis dentes viderunt, fit vt non dentes, ſed linguæ ſerpentinæ vulgò nominentur: quibuſcum tamen nihil habent ſimilitudinis. Huius generis, ſiue dentes, ſiue linguas, è foſſis circa Antuerpiam frequenter extraunt minore miraculo, quòd piſcem, cuius dens videri queat, non cognoſcant, alioqui clamatura, caccharias hìc olim habitaſſe. Quibus lapides hi linguæ videntur, gloſſopetras eas nominarent. Hos pari ratione bugloſſum lapidem illum vocabimus, qui ſimiliter è foſſis vrbis noſtræ eſt extractus. Huic longitudo ſeſquicubitalis; latitudo qua maximè patet, dodrantem æquat, paulatim in cuſpidem obtuſam ad linguæ formam producta, colore, & duritie baſaltem refert, pondere ferrum, parte ſui latiore, & craſſiore foramina duo habet ea amplitudine, qua in caluaria equina oculorum cauitates videntur, cætera linguæ bubulæ non diſſimilis, vt meritò vel ab ea, vel ab ingenti magnitudine bugloſſus vocari poſſit. Cuius, rogo, marinæ belluæ, & quòd os in hunc lapidem tranſijsse dicemus, ſi omnia id genus ad animalium partes ſint reuocanda. Ego certè nullam inuenio, nec fuiſſe quidem opinor, non magis quàm animal aliquod fuiſſe, cuius vel lingua, vel dens gloſſopetra dicatur. Nam quamuis his locis à mari non longo interuallo diſſitis ſuſpicari quiſquam poſſet Carchariæ dentes eſſe, non tamen idem ſibi perſuaderet in colle illo, qui Aquiſgrani imminet, tantum id genus piſcium fuiſſe, quantum fuiſſe de gloſsopetrarum copia coniectari deberet. Generantur[que] hæc in terra, perinde atque alij infiniti generis lapides, nihil cum viuis animantibus habentia commune. Eodem, & ad eoſdem fontes, amando ſaxeos ſerpentes Irlandiæ, quorum vnum in Anglia vidi ſpiris in ſe contortum, qui non alia ratione prouenit in lapidum metallis, quàm Conchæ apud Megarenſes. Apage illos, qui viuos hos ſerpentes fuiſſe, & incantamento in lapidem verſos eſſe, de quibus neſcio fabulis perſuadere nituntur. Naturæ ſunt hæc, hominum, miracula: & ne miracula quidem, cùm videntur perinde atque cætera, è cauſis apta. Quod verò quædam inter hæc lapideſcant, quædam non; id ſuccis, & frigori tribuendum. Multi enim humores, ſiue liquores ſunt, qui lapidis indurandi vim habent. In Teſtis igitur Conchyliorum quaſdam eſt videre Teſtas adhuc eſse, alias etiam in lapidem tranſijſſe. Cancros vidimus totos ſaxeos, in quibus cruſta, & quicquid intus erat, in lapidem degenerarat: quo minus eſt mirandum ſi in Conchis id fiat, natura ſua multò durioribus. Sed quid ego de Cruſtaceis dico, cùm Percæ etiam ſaxeæ ſint inuentæ, atque adeo lapidei ſerpentes? Ad vim itaque formatricem in Conchylijs noſtris recurrimus, quæ in quoque id facit, quod præſtantiſſimum in ea fieri poteſt, pro elementorum miſtione. Vbi ergo viua fieri non tulit materiæ diſpoſitio, aut locus, illic figuram ſaltem induxit, vitam additura, ſi locus, & temperamenta permiſiſſent. In litore Anconitano ſaxa magni ponderis, quinquaginta, & plurium etiam librarum, è mari trahuntur: his color, & conſtitutio exterior ea eſt, quæ lapidi aëtiti, rudis nimirum, & non difficilis læſu, aut tritu; interior verò cruſta, aut tunica dura eſt, & quæ poliri poſſit, haud ſecus atque interior aëtitæ tunica; colore etiam ſubcæruleo, ne hac quidem nota ab aëtite diſcedens. Rumpuntur hæc ſaxa maioribus malleis ferreis, magna vi impactis, non quò intus, vt in aquilæ lapide, alius calculus inueniatur, ſed quò piſciculi delicatiſſimi extrahantur, eiuſdem generis cum Solenibus, quas Cappas longas Veneti appellant; ſed eò delicatiores quòd non aqua marina, ſed rore quodam tenuiſſimo, per lapidem imbibito paſcantur. Hi plures numero, ad viginti, modò plures, modò pauciores ita ſaxo includuntur, vt ſingulis ſuus ſit nidus, ad magnitudinem, & figuram piſcis omnibus lineamentis reſpondens. Inter nidos ſaxeo interſtitio relicto, ex his veluti è vaginulis rupto lapide eximuntur integri Solenes, ad palatũ, & lumbos delicatiorum plurimum facturi. In his igitur ſolidiſſimis ſaxis, in quibus aqua nulla, nullus liquor, inuenitur, præter eum, quem piſcis continet, non figura modò Dactyli, ſiue Solenis, ſed vita etiam, & omnis piſciculi laus perficitur, & abſoluitur, melior vt multo ſit, quàm ſi in ipſo mari extra lapidem natus fuiſſet. Si igitur in his ſaxis viuos abſolutoſque cum vnguiformi ſua fiſtula Solenes intelligentia hæc, formarum diſpenſatrix formauit, quid in eidem fuiſſe dicemus, figurati quidem ad piſcem hunc corporis, non verò viui procreandi, facultatem? Figurarum enim, quæ animantium corporibus ſunt propriæ, tum earum etiam, quæ corporibus non viuis eodem ſemper modo inſunt, conſtanti ſimilitudinis perennitate, cauſam ego ab effectricibus ideis, non à cæli duntaxat materia, & forma, eiuſque motione circulari, pendere credo: atque ita in vniuerſum ſtatuo vim

vnam-

Linguæ ſerpentinæ dẽtes qui dicti. *Bugloſſus lapis.* *Gloſſopetrarum copia vbi.* *Serpentes ſaxei.* *Cancri ſaxei.* *Percæ ſaxea.* *Lapides piſcibus prægnãtes vbi.* *Cappæ longæ.*

E F G H

A vnamquamque formatricem tantum vbique producere, quantum materia capere potest, atque ita multa corporatura quidem hoc, vel illud animal esse, vita verò nequaquam.

Est aliquò prodire tenus, si non datur vltrà.

Sic animalium etiam terrestrium ossa, nedum marinorum, in terra generantur; atq; modò quidem ossa perdurāt, modò verò succi, lociq; natura in lapides transeunt. Georgius Agricola in agro Luneburgensi testis est ossa belluarum marinarum orta esse, & in lapides cōuersa. Plinius etiam è Theophrasto ossa in terra nasci, & in lapides transire author est. Huc forsan referenda sint ossa illa enormia, quæ gigantum fuisse vana hominum ingenia crediderunt. Verum ne vlterius quàm Conchylia nostra, & ossa belluina postulant, naturæ scrinia excutiam, hic finem huic considerationi impono, certus neminem fore, qui nostra hęc benè ruminarit, quin mox sit conclusionem illam è Conchilijs connexam derisurus. Hoc igitur in commune responsum sit omnibus ijs, qui Conchas, & magna piscium ossa nobis ingessere. Miror equidem Plutarchum hominem philosophum, istud non animaduertisse, vel exeo saltem, quòd in montibus etiam videret Conchylia inueniri. Quod si verum fuit,

Ossa in terra generantur.

Ossa in lapides.

B quare non æque asseruit, superiorem Aegyptum, atque inferiorem mari coopertam fuisse? Hoc si fateretur, in Thebaida tandem, & ipsam Aethiopiam mare deduceret, & ipsos tandem alpes submergeret hac sua collectione. Sed vereor si multus sim in hac conclusione infirmanda, ne ego prius ambitiosæ in re clara reprehensionis accuser, quàm Plutarchus inconsiderantiæ. Multò certè priùs Eratosthenes sese torsit in Conchulis, & salsuginis caussis apud eos inuentæ qui à mari longè sunt remoti, præcipuam illam quæstionem esse aiēs, Quinam fiat, vt duobus, tribusque stadiorum millibus à mari intra mediterranea, plurimis locis, Concharū, & Ostreorum, & Cheramydū, ingens multitudo cernatur, & præter hæc salsi etiam lacus inueniantur, quasi maria essent (vti fit) circa templum Hammonis, & in ea quæ ad illud ducit, via; quæ ipsius testificatione longitudinem habeat trium millium stadiorum. Hic enim plurimam Ostreorum colluuiem esse, & salis etiamnum multum inueniri, & marinas exhalationes in sublime ferri, propè ipsum etiam nauium maritimarum fragmenta monstrari, quæ diantibus terris sint effusa: tum etiam columellas extare, super quibus delphini sunt, habentes hanc inscriptionem, κυρηναίων θεωρῶν. His Eratosthenes inductus, Stratonem Physicum, & Xanthum Lydum laudat, qui inter cætera, quæ multa

Plutarchi inconsiderantia.

Cochę fossiles.

C recitat, existimarint ipsum Hammonis templum prius ad mare stetisse; ac deinde mari defluente, in mediterranea regione mansisse: atque oraculum quia mari adiaceret, eò celebritatis, & nobilitatis peruenisse, non esse à ratione alienum: alienum verò à ratione esse, si dicatur, quam habet claritatem, & existimationem hoc tempore, eam in tanto à mari interuallo acquirere potuisse. Aegyptum præterea priscis temporibus ad Pelusias vsque paludes, & montem Casium, & lacum Sorbonidem, maris inundationibus fuisse subiectum, inditio esse, cùm salsugo effoditur, puteos ipsos arenæ, & Concharum plenos inueniri, quasi mare antea regio fuisset. In his Xanthi dictis nihil Strabo inuenit absurdi, sed ad Stratonem reprehendendū, qui inter cætera argumētū de fundo maris attulit, quod nec Straboni, probatur, nec quicquam habet momenti ad ea, quæ modò statui, eleuanda. Aduersus autē Erathostenem, Stratonem, & Xanthum, eadem dici intelliguntur, quæ contra Herodotum, Plutarchum sunt à nobis dicta. De Conchulis itaque, & Ostreis satis est responsum, illic ea nimirum reperiri, vbi succus idoneus ad ipsorum generationem inuenitur, nullam maris delapsi inducta necessitate. Hæc omnia Goropius. Sunt & alia loca, in quibus istiusmodi Conchylia longè à mari dissitis inueniuntur, vt in Heluetijs referente

D Zoographo in agro Solodurensi. Scribit & Gyraldus multas Concharum species in medio terræ, & in montibus, & in lapidicinis inueniri, quæ sunt propè Syracusas. Maius miraculū est quod scribit Gyllius (ex Atheneo, vt videtur) super erutis è terra Conchylijs his verbis. Posteaquàm, sicut ait Nicolaus Damascenus, lib. 104. Hist. ad Apameam Phrygiæ vrbem Mithridatici belli temporibus motu terra discessisset, lacus, qui antè ibi nunquam comparuissent, repentè extitisse, fluuiosque & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terrę sic emanasse, vt tractum vniuersum tum Ostreis, tum & alijs piscibus marinis referserint.

Loca alia longinqua à mari Cōchis referta.

E

SENSVS. MOTVS.

Quib. ſenſibus carẽt, & quibus non.

ILICEA teſta incluſis (id eſt, Teſtaceis) fatendum eſt, inquit Plinius, nullum ineſſe ſenſum, vt Oſtreis. Et rurſus: Carent, Conchæ viſu, omnique ſenſu alio, quàm cibi, & periculi. Atque hoc eſt, quod & Suidas ſcripſit, Conchas (τὰς κογχύλας) quamuis careant viſu, eſcas tamen ſequi videri, odorandi ſcilicet facultate. Cæterùm communis præceptor Ariſtoteles viſum, & alios externos ſenſus Teſtaceis non negat. Nam in quarto de animalibus capite octauo diſputans, docenſq; quibus animalibus inſit ſentiendi vis, Mollia, & quæ vel cruſta, vel teſta operiuntur, atque etiam Inſecta ſenſibus prædita eſſe omnibus conſtare aſſerit, nam, & viſu, & olfactu, & guſtu. Inſecta enim, inquit, tam pennata, quam non pennata, procul ſentiunt, vt mel Apes, & Culices, dicti Muliones. Iam Sæpiæ, Polypi, Gammari, odore eſcarum allectati capiuntur, & Polypi quidem ita adhereſcunt, vt auelli inde non poſſint, ſed truncari inde non patiantur. At verò pulicaria herba admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur. Guſtus etiam ſimilis ratio: interdum enim cibum proſequuntur diuerſum, nec eiſdem ſaporibus omnia delectantur. Nam Apes nullam ad rem putidam ſolent aduolare, ſed dulcia petunt, Culices nulla dulcia geſtiunt, ſed acida. Tactu verò ſentire omnibus datum animantibus eſt. Quæ autem ſiliceo tegmine operiuntur, olfactum, guſtumque habere conſtat, argumento eſcarum. Purpuris enim eſcas putidas Purpurarij emoliuntur, & accedunt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longè, vtpotè odorantes. Senſus item ſaporum ijs ineſſe, eiſdem illis rationibus patet. Sapore enim rerum earundem quæque delectantur, ad quas veniunt odoribus inuitata, quos gratos ſenſerunt, & diſcreuerunt. Adde quòd quæcunque os obtinent, ijs & voluptas per ſaporum attractionem euenit, & dolor. De viſu, & auditu quãquam nihil certi, manifeſtique habemus, Vngues tamen ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiuſque ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri. Exiguo nanque extant, reliquo autem toto corpore perinde ac in cubili, occuluntur. Pectines quoque admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe vt cernentes. Natices item qui capiunt, non aduerſo flatu, ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequuntur: nec voce vlla, ſed ſilentio agunt, vtpote cùm, & olfaciant, & audiant. Nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi vox proferatur. Echinus inter Teſtacea genera, quibus facultas ingrediendi eſt, Vertibula, Glandeſque inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Hactenus Ariſtoteles, apud quem in quarto de partibus capite quinto, cùm explicaſſet partes Mollium, Cruſtatorum, Teſtatorum, atq; Inſectorum, ad cibum accommodatas, legimus, oportere certè vt illud habeant quod ei parti proportionetur, cui ſentiendi principatus in ſanguineo genere mandatus eſt, hoc enim in omnibus animalibus ineſſe neceſſe eſſe. Quod modò ad motum Teſtaceorum attinet. Albertus Magnus tradit ideo paruam in ipſis partium exteriorum diuerſitatem eſſe, quoniam animãtia ſunt, quæ vno, eodemque loco remanent, & ſi moueantur, paruum eſſe motum: eſſeq; quæ nullo pacto moueantur, ſed affixa ſemper hæreant. Eſt autẽ hæc doctrina Ariſt.

Sẽſus exteriores habere. *Inſectorũ ſenſus.* *Mollium.* F *Apum guſtus.* *Anvideãt, & audiant Conchylia.* G *Natices, vt cadinatur.* *Echinus.* *Motus.* *lib. 14. de anim. trac. 1. c. 2.*

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

H

Nõ coeunt.

DEM philoſophus, qui omnium animalium naturas quàm diligentiſſimè perſcrutatus eſt, coitum, quin & partum iſtiuſmodi animantium generibus, quæ teſta integuntur, adimit. Nam etſi in decimoquarto capite libri primi de hiſtoria animalium ſuper eo ambigere videatur, inquiens: An Teſtati generis vlla coeant, incertum eſt: plurima tamen non coire apertum eſt. In quinto nihilominus eiuſdem hiſtoriæ capite decimoquinto hoc vnum ferè genus totum expers coitus eſſe ſcribit, & in noni capite trigeſimo, teſta intecta, inquit, vt Pectines, omneque Oſtrearium, ſiue Conchiarium genus, atque etiam Cruſta intecta tunc optima ſunt, cùm grauida, vt latè in Locuſtis, & reliquis huiuſmodi patet: ſed quanquam teſta intecta grauida dicimus, tamen nullum eorum, vel coitum, vel partum videmus. Sic ille. Sed

Grauida dicuntur, ſed non pariũt.

tamen

A tamen in doctissimo Gallieni Imperatoris epithalamio legimus.

—Non murmura vestra columbæ,

Brachia non hæderæ, non vincant oscula conchæ.

Et in mari rubro quasdam etiam Conchas nasci scribit Aelianus testis tum non leuibus, concauis, & secturis distinctis, tum labris acutis, quæ cùm coeunt inter se sic alterno incursu coniunguntur, vt tanquam duram serrarum coeuntium dentes videatur inter se conuenire, vnde fiat, vt si piscatoris natantis quancunque partem, etiam si sub eam os subest, mordicus apprehenderint, amputent; & similiter si articuli locum comprehenderint, neq; id mirum esse, cùm tanta sit marginum acies. Vt verò exactius quispiam de Testaceorum ortu, & generatione volens satis fiat, non ab re fuerit altius ea ex eodem philosopho repetere, quæ is integro super ea capite complexus est. Generatio Testatorum, inquit, quoque partim similis, partim dissimilis cæteris est. Idq; euenit ratione: quippe cū animalium comparatione plantis, plantarum animalibus assimilentur, ita vt semine gigni quodammodo velut animalia videantur; vt alio modo non semine, & tum sponte, tum ex se, aut alia sponte, alia ex se oriri. Sed quoniam naturam proportione plantis re- *li.10.c.20 Conchæ vbi coeant.* *l.3.de gen. anim.c.11 Testatorũ generatio quibus cõparetur.*

B spōdentem hoc genus habeat, hinc testa intectum, aut nullum in terra gignitur, aut paruũ: quale genus Limacum est, & si quid eiusmodi aliud sit, sed rarum. At in mari, similique humore multa, & varia gignuntur. Genus plantarum contra mari, locisq; huiusmodi parum, & nullum ferè: in terra autem hæc omnia oriuntur. Habent enim naturam proportionalē, atq; disiunctam. Sed quanto vitalius humidum, quàm siccum, & aqua, quàm terra est, tanto natura Testatorum, quàm plantarum, viuacior est. Nam aliàs eò quidem spectant, vt sicut plantæ ad terram, sic testata ad humorem se habeant, quasi plantæ Ostrea terrena, Ostrea plantæ aquatiles sint. Hinc etiam fit, vt multiformiora sint, quæ in humore gignuntur, quàm quæ in terra. Humor enim naturam habet ad effingendum, afformandumque habiliorem quàm terra, nec multo minus corpulentam eam, quæ potissimum in mari habentur. Humor enim potulentus dulcis quidem, aluminosq; est. Quamobrem quæ sanguine carent, nec natura calida sunt, ea nasci in lacu non possunt; minus etiam salsis aquis, quę sint potulentiores gignuntur, vt Testata, vt Mollia, vt Crustata. Hæc.n. omnia sanguine vacant, & natura frigida sunt. Sed stagnis marinis, & iuxta amnium ostia gigni solent. Quærunt enim vna teporem, & alimentum. Mare autem humidum, multoq; corpulentius *Limacũ ortus.* *Testata cur plãtis viuaciora. Formę multiplices in humore genita. Quæ in lacu nõ nascantur.*

C aqua potulenta est, atque etiam sua natura calidum est, vt particeps omnium partium sit, videlicet humoris, aeris, terræ. Itaque omnia adipiscuntur quæ singulis his locis gignuntur. Plantas enim terræ incolas quispiam esse statuerit, aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, sed quod magis, minusue, & remotius, aut propius res constet, magna, miraq; differentia existit. Quartum genus non his locis quærendum est, quanquam aliquid esse exigit ordine ignis. Id enim quartum corpus enumeratur. Verùm ignis semper formam non propriam habere videtur, sed in alio corpore. Aut enim aër, aut fumus, aut terra esse videtur, quod ignitum est. Sed enim genus hoc apud Lunam quærendum est: hæc.n. quartam illam distantiam adipisci videtur. Sed de his aliàs. Natura Testati generis cōsistit, partim sponte partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquã sæpenumero ea quoque spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarũ accepisse hoc loco congruit. Oriũtur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cæpe. Hoc igitur tertio modo Mituli gignũtur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascũtur. Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittunt. Semen verò nullum esse eorum putãdum est, sed quo diximus, modo, *Plãtæ terrę incolæ.* *In igne nõ generatur animal. Testatorũ generatur duob. modis.* *Purpurarũ cur magna copia.*

D plantis assimilantur. Quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. Hæc enim omnia, vel sponte vt oriuntur, euenit. Itaq; ratione tunc magis, cùm origo præcesserit, consistunt. Aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæque adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem, vel sobolem nullam procreant, vel nòn fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Omnia verò quæ hoc modo consistunt, aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni visuntur, & imbre admisso. Cùm enim dulce in principiũ constituendũ secernitur, quod superest, talem accepit formam. Nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum. Putredo verò, & putridum excrementum rei concoctæ est. Nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs, quæ ab arte conduntur. Nam nisi ita esset, facere non requireretur. Sed quantũ inutile est, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra, humoreq; animalia, & *Quæ sponte nascantur.*

 plantæ,

plantæ, quoniam humor in terra, spiritus in humore, calor animalis in vniuerso inest, E
ita vt quodammodò plena sint animæ omnia. Quamobrem consistunt celeriter, cùm ca-
Animæ omnia plena.
lor ille comprehensus siue exceptus est. Comprehenditur autem, & humoribus corporeis
incalescentibus efficitur velut bulla spumosa. Sed differentia nobilioris, ignobiliorisue
generis constituendi in comprehensione principij animalis est. Huius autem rei causam,
& loco habent, & corpus quod comprehenditur. In mari verò multum portionis terre-
næ est. Quocirca ex tali concretione natura Testati generis oritur, ita vt pars terrena cir-
citer durescat, cogaturque eodem modo, quo ossa, & cornua (sunt enim hæc illiquabilia
Cochleæ coeunt.
igne) corpus intus contineatur, quod vitam obtinet. Vnum ex his genus Cochlearum
coire perspectum est. Sed an ortus earum per coitum sit, nec ne, nondum satis explora-
tum habemus. Sed enim quæret quispiam rectè, quid nam in his sit, quod secundum
materiale principium genitale à mare profectum mouens potentia tale, quale, idest de
quo venit, animal efficit. At in his quid nam hoc esse dicendum sit, & vnde, & quod prin-
cipium genitale secundum marem? Ponendum igitur in animalibus generantibus calo-
rem in animali contentum, secernendo ex cibo ingesto, & conquoquendo facere excre-
Conceptus principium
mentum, quod conceptus principium sit. Nec secus in plantis, nisi quod in ijs, & quibus- F
dam animalibus, nihilo maris principium desideratur. Habent enim intra se hoc mistum.
At plurimorum animalium excrementum illo principio eget. Alimentum autem alijs
aqua, alijs terra, alijs quod ex ijs constet. Itaq; quod calor in animalibus contentus ex
alimento efficit, hoc temporis calor in aëre ambiente contentus ex mari, aut terra con-
cernit conquoquens, atque constituit. Quod autem comprehenditur exceptum in spiri-
tu animali, id conceptum facit, motumque imponit. Constitutio igitur plantarum, quæ
sponte oriuntur, similis est. Quædam enim ex parte contrahitur, & alterum eius partis
Animalia sanguinea, ex putredine.
principium genitale, alterum alimentum fit primum ijs, quæ oriuntur. At verò animalia
quædam verme nascuntur, tum exanguia, quæ non ab animalibus gignuntur, tum etiam
sanguinea, vt Mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piscium: ad hæc, An-
guillarum genus. Hæc enim omnia, quamuis naturam parum sanguinem habeant, ta-
Cor sanguinis principium.
men sanguinea sunt, & cor obtinent: quod principium sanguinarium corporis est. Quæ
autem intestina terræ vocantur, vermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum
consistit. Quamobrem de prima hominum, atque quadrupedum generatione, si quando
primùm terrigenæ oriebantur, vt aliqui dicunt, non temerè existimaueris altero de duo- G
bus his modo oriri. Aut enim ex verme constituto primũ, aut ex ouo, quippe cũ aut intra
se habeant cibum ad incrementum necesse sit, qui quidem conceptus vermis est: aut ali-
unde accipere, idq; aut ex parente, aut ex parte conceptus. Itaq; si alterum fieri non po-
test, vt affluat ex terra, quomodo animalibus ex parente relinquitur necessario, vt ex par-
te conceptus accipiatur. Talem autem generationem esse ex ouo, aut verme fatemur. Er-
go si initium vllum generationis omnium animalium fuit, alterutrum de his fuisse proba-
Animalia quę ouo generentur.
bile esse apertum est. Sed minus rationis est vt ex ouo prodierint: nullius enim genera-
tionem animalem talem videmus, sed alteram, tum sanguineorum, quæ diximus; tum exã-
guium, qualia sunt Insectorum nonnulla, & ea, quę testa operiuntur, de quibus agitur. Non
enim ex parte aliqua oriuntur, vt ea quæ ouo nascuntur. Incrementum etiam similiter,
vt vermes capessunt. Vermes enim augentur, in partem superiorem, & qua principium
continetur. Alimentum enim superiùs ab inferioribus ministratur. Atque id quidem com-
Ex verme quæ generentur.
mune cum ijs, quæ ex ouo proueniunt, habetur: sed illa totam materiam absumunt. In ijs
verò quæ ex verme gignuntur, cùm ex constitutione in parte inferiore contenta pars su-
perior creuerit, mox ex reliquo alimento inferior articulatur. Cuius rei causa est, quòd ci- H
bus postea quoq; in parte septo subiecta conficitur omnibus. Incrementum autem hoc
Insecta vt incrementum sumat
modo fieri vermium, apertum in apibus, ceterisque similibus, est. Principio enim partem
inferiorem magnam, superiorem habent minorem. Idem augescendi modus in Testatis
etiam est. Quod & ipsum constat in genere Turbinato; scilicet anfractibus eius, qui sub-
inde, accrescentes plrues efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Dixi ferè
Testacea sponte oriri.
quemadmodum generatio, tum eorum, tum cæterorum sponte orientium agitur. Omne
autem genus Testatum sponte institui; apertum hinc est, quòd nauigijs putrescente fæ-
ce spumosa adnascuntur, & locis multis, vbi nihil tale aderat antè, pòst per inopiam hu-
Genitalem partem non habent testacea.
moris facto cœno Ostreæ prouenerunt: vt apud Rhodum insulam, cum classis applicuis-
set, & fictilia proiecta essent in mare tempore pòst cœno obducto tectis Ostreæ in ijs re-
periebantur. Nihil autem partis genitalis emitti ab ijs argumentum est, quòd cùm Chij
quidam ex Pyrrha Lesbi insulæ Ostreas viuas portassent, & in loca quædã maris reciproci

ęstus,

A æstus, & luto similia dimisissent, plures nihilo fuere temporis spatio, quanquam incremento corporis plurimum profecerunt. Quæ autem oua vocantur, nihil ad generationem conferunt, sed inditio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est: *Oua Testaceorũ generationi inepta.* quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboque laudantur, argumento quod, & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud vocatum, sed aliàs maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper, sed verè id habeant. Mox enim tempore procedente minuitur, demumque totum aboletur, vt Pectines, Mituli, Ostreæ. Tempus hoc enim prodest eorum corporibus. Alijs nihil tale apertè venit, vt Callis. Sed singula eorum, & quibusnam oriantur locis, petere ex historia debes. *Quando oua vocata habeant.* Hæc omnia itaque Aristoteles, qui & in quinto de historia capite duodecimo genus omne quod testa integitur, verno, autumnalique tempore habere cerni testatur ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etsi per ea tempora præcipuè vbertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, vt ouis omnino careant, sed maxime plenilunijs, diebusq; tepidis restituuntur, redduntur que pleniores: qua de re suprà plura diximus: Concharũ quoq; corpora Lunæ effectu (in plenilunio) augescunt. Plinius. Idem omnes Conchas celerrimè
B crescere scribit, præcipuè Purpuras.

TEMPERIES.

IGENT Testacea verè, & autumno: laborantque per frigus, & æstum, temporis exuperantiam ferre impotentia. Argumento est, quod Echinis euenit, habent enim id iam inde abortu naturæ & plenilunijs vberius, non quia per id tempus copiosius pascuntur, vt quosdam putare diximus, sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. Calorem enim desiderant, quoniã frigori patent, vtpote quæ sanguine careant. *Echinorũ natura.* Ex quo fit, vt æstate potius vbique vigeant, præterquam in Pirensi Euripo, nam ibi non minus tempore hyberno probantur: cuius rei causa est, quod tunc vberius pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant. Aristoteles cùm dixisset latere aliquorum genus totum, aliquorum partim latere, partim non latere, testa intecta om- *lib.8. Hist. cap.13.*
C nia latere tradit, vt in mari Purpura, Buccinum, omneq; id genus. Sed absolutorum latibulum euidentius esse: condi enim secessu, vt Pectines facere videntur. *Quæ lateãt.* Aliqua leuiore quodam tegmine supremi posito delitescere, vt Cochleæ terrestres, id est Limaces, & adhærentium mutationem incertam esse. *Cochleæ, vbi lateant.* Non tamen eodem tempore omnia latere, sed Limaces Hyeme, Purpuras, & Buccina canis exortu dies circiter tricenos condi, Pectines etiam tempore eodem. Sed eorum plurima sanè latere, & algore vrgente, & æstu. *Quando lateant.*

PRÆSAGIVM. ANTIPATHIA.

CONCHÆ adhærescẽtes, inquit Plinius, tempestatis signa sunt. Antipathiam quandam cum tonitru habere videntur, etenim sunt qui velint Conchylia, & Ostrea tonitru sæuiente margaritas quasi abortiendo vomere, ideoq; multas in arena reperiri.

D
DENOMINATA.

Ογχαλίζειν authore Hesychio, πεποίησθαι ἀπὸ τοῦ ἤχου τῶν κόγχων, à sonitu Concharum. forsan à sonitu, inquit author thesauri linguæ Græcæ, quẽ inflatæ reddunt: inflari autẽ eas, & sonare, antè cùm ex Plinio, tùm ex alijs diximus. Κογχυλιευτής, qui conchylia venatur, Conchyliarius, seu Conchyta, vt Plautus loquitur. *In rudẽte.*

Saluete fures maritimi, Conchytæ, atq; Hamiotæ
Famelica hominum natio, quid agitis?

Murileg. Budæus tetrasyllabως scribit κογχυλευθής à κογχύλη. In codice Iustiniani dicuntur murileguli, quasi Muricarij à Muricibus. Dicuntur & Conchylegi, Cod. de metallarijs, qui Conchylia, Murices, seu Purpuras colligunt. *Conchilias lapis.* Hinc & κογχυλίας λίθος, quem Hesychius esse dicit durum, & in se habere κογχυλίου τύπους. Meminit huius lapidis Pollux quoque

ionuens

Conchites lapis. innuens à Xenophonte vocari κογχυλιάθλω. Conchitea lapidem erui in foſſa Hildeſheimiæ vrbis; qui incuruis liris ad ſcapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur, teſtatur Georgius Agricola. Longus, inquit, eſſe ſolet palmos duos, latus palmum. Conchitæ lapidi alij etiam cognati ſunt, ſimiliter à ſimilitudine; qua Conchas aliquas, ſiue Teſtacea animalium referunt, dicti; vt Cochlites, Myites, Ctenites, Strombites. Eſt & Cõchites ſaxi, vel marmoris genus, cuius Pauſanias meminit in Atticis: Ex Græcis, inquit, ſoli Megarenſes Conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarunt. In primis verò candidus eſt, & reliquis lapidibus mollior, cui Conchæ marinæ ſemper inſunt. Κογχυλάγονες Heſychio ſunt γυναῖκες νύμφαι. *Oſtracinda ludus.* Ὀστρακίνδα Polluci luſus genus eſt, quo ducta linea diſpartitos in partes pueros diſpeſſit, mox proiecto Oſtraco, ſiue teſta pars quæ ſupinum, pronumque eius caſum diuinarit, alterum in fugam dilapſam inſequitur. deprehenſus (aſinum nominabant) conſidet, reperitq; cantionem nox, an dies. Luſum iſtum apud Hollandos etiamnum ex vſu eſſe ſcribit Nomenclator, vocarique ibi Luyſen oft noppen, ſiue hol of bol; quod eſt planum ne an cauum. *In pænulo. Oſtreatum tergum geſtare.* Milphio ſeruus apud Plautum ait ſe Oſtreatum tergum geſtitare, ideſt, verberibus, & vulneribus duratum, vt ſunt Oſtreorum teſtæ. Oſtreoſus, eſt Oſtreis abundans. Vtitur hac dictione Terentianus Maurus in exẽplo Priapei carminis.

Nam te præcipuè in ſuis vrbibus colit ora,
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Lib. 1. Geor. Oſtrifer, qui Oſtrea, ſeu Conchylia producit, Virgilius

Pontus, & oſtriferi fauces tentantur Abydi.

Oſtracites gemma. li. 37. c. 10. Oſtracias, ſiue Oſtracites, (ὀστραχίτης) gemma eſt Teſtacea, cuius duæ ponuntur ſpecies à Plinio, altera ſimilis achatæ, niſi quòd achates politura pingueſcit: altera tam dura, vt aliæ gemmæ fragmentis eius ſcalpantur. Nomen accepit hæc gemma ab Oſtrei ſimilitudine. *lib. 36. c. 19.* Eſt etiam Oſtracites lapidis genus teſtæ ſimilitudinem habens, cuius vſus eſt pro pumice ad læuigandam cutem, vt legere eſt apud eundem Plinium.

MYSTICA.

Veneri dicata Concha. CONCHA Veneri erat delicata, atq; eam ex Concha natam veteres fabulabantur. Concha itidem Cyprum deuectam canunt, Statius *Lib. 3. ſylu. Lib. 1.*

Ite dabit curſus mitis Cytherea ſecundos;
Placabitq; notos, fors & de puppe timenda
Transferet, inq; ſua ducet ſuper æquora Concha. Et antea dixerat.
Hæc & cæruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.

Dicatam ei deæ Concham nonnulli autumant, quoniam Conchulæ, Pinnæ, antequam excludantur, inter ſe quàm primum coeant; ſed Ariſtotele teſtante, Conchyliorum coitus incertus eſt, quare alij ad ſalacitatem referunt, quæ concitetur ex eorum cibo: Vnde etiam apud Martialem legimus. *Lib. 2.*

Leuior ò conchis Galle Cytheriacis,

Id eſt Venereis. Sed & Propertius Concham Erycinam appellat. *Concha Erycina.*

Et venit è rubro concha Ericina mari.

Et ante hos Plautus de ipſa Venere locutus. *In Rudente*

Te ex concha natam eſſe autumant.

Alij deniq; idem ſignificare volunt, quod Phidiæ illuſtris illius pictoris ſymbolum, qui Elienſibus Venerum Teſtudinem calcantem pinxiſſe legitur, eo ſymbolo, veluti tacita ambage indicans, mulierum munus eſſe, οἰκουρίαν καὶ σιωπὴν, ideſt ædium cuſtodiam, & ſilentium. Qua de re conſule Plutarchum, Stobæum, & Pauſaniam. Sed & hoc quoque ſymbolum Phydiæ in priori ſenſu Placiades interpretatur ex authoritate Iubæ in phyſiologicis, nempe quòd Teſtudo toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur. *Mulierum officium. lib. 2. Mitholog. lib. 28. Hierogl.* Oſtrea verò etiam Helleſpontiaco ludibrio, inquit Pierius, ne deo dicam, ita dedicantur, vti Concha Veneri, putarim ob earum copiam, quæ Lampſaceno litore, totoq; Helleſponto ingens eſt: vnde Ityphallico veteris poëtæ ipſi Priapo dicto, ita legitur.

Nam te præcipuè in tuis vrbibus colit ora.
Helleſpontia, cæteris oſtreoſior oris.

Qui verſus apud Terentianum reperiuntur, vti paulò antè citauimus.

HIE-

A

HIEROGLYPHICA.

ONCHAM, & Cancrũ pingebant Aegyptij Sapientes, teste Horo Apolline, volentes significare hominem, qui seipsum non curat, sed curetur à propinquis. Per Ostrea verò picta, sculptaue humanum genus significari, philosophorum antiquissimi tradiderunt. Hinc diuinus Plato humanum genus Ostreorũ simile esse dixit: nulla enim potuit similitudine nostrę imbecillitatis naturam significantiùs explicare, cùm Ostrea inditium esse dixit animi in corporis carcerem, & tenebras coniecti: ita enim Deus corpori animam adglutinauit, vt necessarium sit hominem corporis affectibus tangi vel inuitum. Quid verò aliud illa, vel diuinæ, vel stellaris essentiæ scintilla hic patitur, nisi quod dum corpori adhæresc[it], & vinculis se coërceri sentit, & in quodam obscuritatis carcere detineri? vnde fit, vt suæ plerunque immemor originis, modò sensui se, modò appetentiæ subijciat, & alieni facta iuris, cũ materia, cui adglutinata est, rapiatur in præceps. Piscatore igitur Petro opus est, qui nos, aut

Homo seipsum non curans.

Humani generis typus.

Anima vt corpori inhæreat.

B scopulis auulsos, aut de imo maris fundo erutos, assertori nostro litora reuisenti, pœnitentiæ prunis assos in escam apponat, vt ita absumpti in ipsius diuinitatis amplexu, ad sublimioris vitæ consortia transeamus. Quod verò testam Ostrea pro pelle habent, quæ sine eorum interitu auferri non potest, eorum sunt hieroglyphicum, qui nec squammas ignorantiæ deponere possunt diuinis admonitionibus quantumlibet instituti, nec cultum spiritus suscipere patiũtur, qui quidem vt Hierosolymitanus Hesychius ait, etsi in mari baptismatis inueniantur, etsi in fluminibus pœnitentiæ, abominabiles tamen sunt: cumq; vitam sortiti sint in sacri lauacri tinctura, vocationem tamen, regenerationemq; corruperunt, dum neque pinnulas, neque squammas induere procurarunt, sublimem videlicet vitam, cognitionemq; diuinorum, quę cælestis est, sed obcæcato corde in ignorantiæ voraginibus detinentur, & propterea in his qui squammas habent, nequaquam adnumerantur. Quare Paulus fornicatorem, auarum, idolis seruientem, maledicum, ebriosum, detractorem, legum, bonorumq; morum corruptorem, à fratrum commercio submouet: Ostrea enim hæc sunt, & id genus reliqua, quæ sine squammis, & pinnulis esse deprehenduntur.

Testis tegi quid significet.

C

EPITHETA.

ONCHA Empedocli apud Plutarchum βαρυνώτος, id est, tergi grauis nominatur his versibus:

Τῦτο μὲν ἐν κο'γχαισι θαλασσονομο'ις βαρυνώτοις
Καὶ μὴν κηρυκώντε λιθορρίνων χελύωντε
Ε'νθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιέτα ὖσι. id est,
Inspic tergigraues Conchas quandoque marinas
Buccinus, exemploq; obducta Chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

Dicitur ibidem θαλασσονόμος, quasi legem habens marinam, hoc est, marina, siue æquorea, quo postremo epitheto vsus est Martialis, dum canit:

Lib. 14. Epig. 209.

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
D *Fiat: inoffensa curret arundo via.*

Alijs Concha quoque Erycina vocatur, id est Sacra Veneri Erycinæ, aut quòd Venus ex Concha marina prodierit, vt etiam innuere videtur verba Statij Venerem loquentem inducentis. —*Et nostra potuit consurgere Concha.*

Erycina Concha.

Dicitur & Inda, quoniam Oceanus Indicus maximè mittit Margaritas, quæ oriuntur in Conchis: necnon etiam Sidonia, quoniam apud Sidonem frequentes fuerint, vel propter Conchyliorum sanguinem quo fiebat purpura. Cur Conchylia Horatio lubrica dicantur, sic explicat Turnebus. Lubrica Conchylia dicuntur, intus polita, leuia, nitida, etsi quædam foris scabra sunt, & aspera, vt ex his quæ subijcit Flaccus, apparet, alioquin sunt politæ foris Conchæ, & quædam ab historicis vocantur Liostrea, quòd eorum sit leuigatior, & æquabilior foris testa. Lunata verò vocauit Plinius, vel quòd curua sint in modum bicornis Lunæ, aut quòd noua impleantur luna Conchæ quodque apud Ouidium cognominatur, marinæ, tenues. *Terga cauis super obsita Conchis.* Idem de ceto dicebat in quarto Metamor-

Margaritæ vbi nascantur.

Conchylia lubrica cur dicta.

Li. 1. c. 24. aduersa.

Lunata cur dicta Plinio.

Geor. 2. In Rudēte. l. 17. c. 22.

Metamorphosios, & in decimoquinto habet: *Detritis Conchis leuior*. Horatio dicuntur viles, capaces: squallentes Virgilio, aliqui sordidas interpretantur; malim aridas, vel asperas. Cicero grandes dixit, sed hoc differentia, non epitheton est. Nominantur à Plauto è genere Conchatū Plagusia, quo nomine eas venire existimat Turnebus, quæ crustam tegumenti latam, patulamq; habent, quasi πλακόεσσαι dicantur. Nam à πλακὺς deducitur, inquit, quo nomine cùm sit mons Ciliciæ, idem tamen etiam mons Placutius vocatur. E

PROVERBIA.

Concha digni qui dicantur. Conchas legere. li. 2. de Oratore.

O'γχης ἄξιος, *Concha dignus.* Quo loco author adagiorum: Rem nullius, inquit, pretij Concham dicunt Græci, quemadmodū Latini nauci, & floccum. Vnde quod contemptissimum, nulliusq; rei significabant, id κόγχης ἄξιον dicebant. Conchas legere prouerbio dicūtur, qui ad animum remittendum nonnunquam ad ludrica quędam sese demittunt. Ita Cicero. Sed tamen ita narrare solet Scæuola, Conchas eos ad Caietam, & Lucrinum legere consuesse, & ad omnem animi remissionem, ludumq; descendere. Hîc scimus, inquit Manutius, non de futuros, qui nos dicant etiam gignere prouerbia, quos ad Angelum Politianum remittit, qui prouerbio nominatim, & adpositè vsus est in Miscellaneis, cuius viri authoritatem apud se sanctiorem esse dicit, quàm vt metuat ab eius incomparabili eruditione vel latum digitum discedere. Valerius Maximus de Scipione, & Lælio: Ita animi quoque remissioni communiter acquiescebant. Cōstat namq; eos Caietæ, & Laurenti Conchulas, & calculos lectitasse. Author adagiorum in eiusdem adagij declaratione summi ocij esse scribit, Conchas, & Vmbilicos legere in litoribus, qui lusus esse solet puerorum: quāquam, inquit, trāsferri potest ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quędam animi gratia admiscent. Κόγχλω διελεῖν, *Concham diuidere*, de ijs, qui nullo negocio quippiam perficiunt, Suidas dixit, item Hesychius, & Varinus, ἐπὶ τῶν ῥαδίως, τὶ ποιούντων, οἷον, ταυτόν ἐστι τὸ δὲ τῶ κογχον διελεῖν. Et Suidas rursus: Ὥσπερ κογχύλλω διελεῖν. παροιμία ἐπὶ τῶν σφόδρα εὐτελῶν, Autor adagiorum reddidit. Tanquam Concham dilacerare, vel Conchylium discerpere. De imbecellis, inquit, & viribus longè inferioribus dicebatur. nam illisæ solo rumpuntur Conchæ, quò cibus eximatur: aut inciso neruo, quo se contrahunt, ac diducunt, contrahuntur. Hæc ille: videtur autem angustiorem fecisse, vt vult Zographus, prouerbij vsum, qui communior esse potest ad rem quamuis, quæ nullo negotio peragatur. Illud quoque Ouidij

lib. 8. c. 8. Conchā diuidere. lib. 4. de trist.

Litora quot conchas, quot amœna rosaria flores.

Item illud in eodem sensu:

Litore quot conchæ, tot sunt in amore dolores,

prouerbialiter prolatum videtur, de re innumerabili. Ὥσπερ λεπὰς προσέχεται, id est, vt vertit Adagiorum author, *Ostrei siue conchylij in morem adhæret*. Aristophanes dixit in anum, quæ agrè à iuuene diuellebatur. Cæterùm Lepas species Conchæ est, & non rectè Ostreum vertitur.

Ostrei in morem adhærere.

VSVS IN VARIIS.

Vsus ad culturam. Georg. vitium. 2.

CRIBIT Ferrantes Imperatus Neapolitanus lapides Concharum species referētes in calcem celerius redigi posse. Sed & Hollandi, alijq; circumuicini populi maritimi calcem exustis in fornacibus Concharum generibus conficiunt candidissimum, & ad ædificandū perquam vtilem; quamquam minus quàm nostra imbres perferat. Antiqui in vitium cultura Testaceis vtebantur, vt innuit Maro his versibus,

Quod superest quacunque premes virgulta per agros,
Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra,
Aut lapidem bibulum, aut squallentes infode conchas.
Inter enim labentur aquæ, tenuisque subibit,
Halitus: atque animos tollent sata.

Vbi Seruius, Cochleę (melius Conchæ) propter admittenda spiramina infodiuntur; lapis

A lapis verò arenarius, & propter spiramina, & propter immodicum hauriendum humorem si fortè nimius fuerit. Artifices aliquas quoque Conchas, præsertim verò illas, quæ margaritas ferunt, polire solent, hæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis coloris æmulo proque diuersa ad lucem conuersione, vt colla columbarum vario, inde opera varia, ornamentaque conficiuntur. Iisdem chartam læuigamus, isque vsus antiquus, & Martiali notus, apud quem sic legimus.

Concharũ politura. *Lib. 14. Epig. 206.*

Leuis ab æquorea cortex Mareotica Concha
Fiat: inoffensa curret arundo via.

Conchæ itidem marinæ suffragia primùm fuere, quas postea ex ære confectas σπονδύλες dixere; deinde fabæ albæ, aut solidæ in vrnam ligneam absolutionis, nigræ, aut perforatæ in vrnam æream condemnandi causa mitti solitæ. Solebant olim & Conchis ceu vasculis quibusdam sigilla includere, vt hodiè ligneis torno factis, vel è laminis stanneis, æreisuè, quò typi diutiùs conseruentur. Ad quod allusisse videtur Aristophanes. Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ πάνυ σεμνῶς σημείοισιν ἐπῶσι. Quo loco Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχας ἤτοι κογχύλια ἐπιτιθέντων ταῖς σφραγῖσιν ἀσφαλείας ἕνεκα, εἰς τὸ μὴ ἀφανίζεσθαι

Vsus ad suffragia. *In Vespis.*

B τὲς τύπες αὐτῶν. In Xaguaguara Indiæ regione simili modo viri, vt Petrus Marty. scribit, pudenda sua testâ marina includunt. Apud Cariarenses verò eodem teste Conchylijs marinis vtuntur in bello ad excitandos animos tempore pugnæ, quemadmodum nos antiquos Europæ factitasse antè diximus. In Africa, in Tebuto regno pecuniæ vim habent Conchyliorum Persicorum tegumenta, vt Leonius tradit. In Aethiopia item Conchæ, quas porcellana Itali, Lusitani Buzios vocant, monetæ loco sunt; nec non Bengalæ Concharum speciebus loco Baxarunchos monetæ vtuntur, sicuti legere est in prima parte nauigationis Hollandorum in Indiam. Apud Athenæum Didymus inquit solere aliquos lyræ loco Conchylijs, & Ostracis collisis concinnum quendam sonum saltantibus edere. Pictoribus quoque in vsum cedunt Concharum testæ, quibus sua infundunt pigmenta. Erat ex ijsdem lusus quidam, quem ὀστρακισμὸν, siue ἐξοστρακισμὸν, id est, relegationem dicebant. In eo populus testulis in vrbem missis aliquem relegabat, cuius nomen in ijs ipsis Ostracis inscriptum erat. Ἐποστρακισμὸς verò ludus erat, quo Conchæ per superficiem aquæ mittuntur, & saltus ipsi Concharum proiectarum numerantur priusquam mergantur, ex ipsoq; saltuum numero victor pronunciatur, vt pluribus Pollux docet in nono, vbi etiam

Li. 4. dec. 3 *Pro classico.* *Pro pecunia.* *Pro lyra.* *Ludi ex Conchyliorum testis.*

C ὑποστρακισμὸς vno in loco scribitur, sed malè, nam ἐποστρακίζειν agnoscit Suidas; & ἐποστρακισμὸν Eustathius, scribens esse εἶδος παιδιᾶς, καθ' ἣν ὄστρακα πλατέα ἐκτετριμμένα ὑπὸ θαλάσσης, προΐενται κατὰ τῆς ἐπιφανείας τῦ ὕδατος, καὶ ἐπὶ τρίακοντα ἐνίοτε πολλάκις, ἕως ἀτονήσαντα δύωσι κατὰ θαλάσσης, ἡδίστην ποιεῦνται προσοψιν. Vnde dicit manasse illud ἐπὶ τῶν ὁπωσοῦν τυχὴ μεταβαλλομένων, prouerbium, ὀστράκου περιστροφή, siue ὀστράκου περιστραφέντος, vel μεταπεσόντος, id est, τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγέντων ὡς ἔτυχεν, rebus fortè fortuna immutatis. Diciq; ibidem Eustathius, etiam ab eis, qui ὀστρακίνδα ludunt, prouerbium hoc ortum fuisse. Polluci idem ludus ὀστρακίνδα dicitur, citans Platonem in Phœdro, vbi ait; φυγὰς δὴ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερηκὼς ὑπ' ἀνάγκης, ὁ πρὶν ἐραστὴς, ὀστράκου μεταπεσόντος. ἵεται φυγῇ μεταβαλών. ὁ δὲ ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν, καὶ ἐπιθειάζων. Metaphoricè verò de subita rerum mutatione dicitur, & conuersione repentina, qualis est eorum, qui ὀστρακίνδα ludunt. Eunapius. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος, ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησε Ῥωμαίοις, velut Ostraco conuersores Romanæ in melius cessere. Lucianus in Apologia, περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. Ἔπειτα πάντων ἐκλαθόμενος ὀστράκου φασὶ μεταπεσόντος, ἑκὼν ἑαυτὸν φέρων εἰς δουλείαν οὕτω περιφανῆ καὶ περίλεπτον ἐνῆκε. id est, deinde oblitus

De quibus dicatur Ostracismus

D omnium, testula, vt aiunt, transmutata, volens ipse semet in seruitutem vsque adeo manifestariam, & insignem coniecit. Adagiorum author incertum esse ait vtrum sumpta sit metaphora à ludi genere eo quem diximus, an ab Ostracismo suffragiorum genere quodam, quod per calculos, ac fabas ferebatur, in hoc repertum, vt per id ciues, qui vel opibus immodicis, vel nobilitate, vel gloria, vel alia quauis insigni virtute multitudinis inuidiam in se prouocassent, in exilium decennè relegarentur. Hoc pacto fuit eiectus, & Aristides: non aliam ob causam, nisi quòd molestum esset populo, iusti cognomen illi vulgò tributum. Ferebatur autem Ostracismus ad hunc modum. Ostraci, id est, Testæ viritim in comitijs dabantur. In eis, quem quisque vellet vrbe cedere, literis inscriptis indicabat; hos deinde omnes in fori locum quendam cancellis circumseptum, deportabant. Porro magistratus, quibus hoc datum erat negotij, primùm vniuersos recensebant, qui nisi plures sex millibus fuissent, nihil conficiebatur. Deinde semotis vniuscuiusque calculis is, qui pluribus calculis damnatus erat, ad decennium in exilium ire iubebatur, ita tamen, vt illi liberum

Metaphora de Ostracismo. *Ostracismus qui ferebatur.*

interim

interim esse fructus suos accipere. Erat itaque Ostracismus non improbitatis castigatio, E sed vulgaribus animis insitæ inuidiæ placatio. De lusu verò Ostracorum antè ex Polluce diximus.

VSVS IN CIBO.

Quando meliora. Lib.32. Li.6. Hist. cap.30.

QVANTOPERE' varijs Conchylijs delectati sint veteres, ac maximè Romani, obiter antea innui, & in singulorum ferè priuatis historijs patebit. Athenæus Ostreacea quandoque humorem habere scribit lacti similem, eoque tempore suauissima esse. Omnia autem teste Plinio modicè collui in cibis oportet, quia saporis gratia perit. Optima sunt cùm grauida sunt, licèt nemo, vt ex Aristotele diximus, eorum vel coitum, vel partum viderit. Commune verò omnibus hoc est, vt salsum quendam in sua carne succum habeant, quo aluum citare nata sunt, id quod vnicuique magis, minusue datum est. Quæ enim dura carne constant, minus hoc habent, quàm Ostreæ, quæ sanè omnium Testaceorum mollissimã carnẽ habent: paruæ verò Chamæ, Spondili, Solenes, Purpuræ, Buccineq; & alia id genus, duram. Itaque Ostreæ minus quidem nutriunt, & aluum faciliùs mouent: F quæ autem duriora sunt, vberius alunt, & difficiliùs concoquuntur. Purpuræ, Buccinæque duriore sunt carne, succumq; efficiunt crassiorem: sed caro in alijs, præsertim in Ostreis humidior, tenaciorque est. Præterea quæ duram habent carnem, & cõcoctu difficilia, ita corruptioni minus obnoxia sunt. Qua quidem ratione sæpius ea exhibere solemus ijs, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventre corrumpitur, siue eo ex iecinore affluant, seu in ipsius ventriculi tunicis contineatur. Dantur autem, inquit Galenus, ijs quibus cibus in ventre corrũpitur in optima aqua bis terve decocta, ita vt cùm salsa prior iam sentiatur in aliã quæ pura sit, transferatur: Ex ijs quæ duram carnẽ habent, succus procreatur, quem crudum vocant, sicuti quæ mollem, pituitosus. Quemadmodum verò ea, quæ succum illum salsum exuerunt, carnem habent corruptioni repugnantem, & quæ aluum sistat, ita si (cum sale & garo condita fuerint) eorũ ebiberis iusculũ, venter quidẽ abundè mouebitur, corpus verò nihil ferè sentiet alimenti: at caro ipsa solidior, & difficiliùs concoquitur, & crudum, crassumq; ac frigidũ gignit succum: maximaque ex parte lentum, ac pituitosum: quamobrem senibus maximè incommoda est Ostrearũ, & Testatorum omniũ caro. Mnesitheus Atheniensis de Testatis hæc prodidit; Ostrea, Chamæ, & Mituli, cęteraq; id genus, G carnem habent, quę ob salsum, quem in se continent succum, ęgrè concoquitur, & si cruda edantur, aluũ cient. Quod si concoquantur, vel in quouis humore, magnã salsuginis partẽ in eo relinquunt, quò fit, vt eorum iuscula aluũ turbent: caro verò ipsa, salsi illius succi iam expers, minimè ventrem perturbet. Quòd si probè assentur Conchę, maximè tum salsæ euadent, vt quæ succum iam habeant ab igne vel iti successum, & prope dixerim, absumptum. Ad aluum vrinamq; è ciendam cæteris præstant Mituli, Ostrea, Pectunculi, & Chamæ, vt author est Diocles Carystius. Galenus pariter Conchyliarum maris, & cæterorum ferè Ostreorum succum planè tum salsum esse tradit, tum ventrem soluendi vim obtinere; quamuis earum caro, inquit, ventrem reprimat. Paulò aliter Cornelius Celsus, aluum mouere ait Cochleas, Ostrea, Pelorides, Musculos, & Conchulas ferè omnes. Et Plinius Phaniam physicum citans, Vrticam coctam cum Conchulis aluum ciere author est. Dioscorides verò, Chamarum, Conchularumq; e in exigua aqua decoctarum ius, aluum ciere, idq; cum vino assumi vult. Lego & apud Serenum.

Nocumenta.

Aluum ciere, & vrinã quæ faciliùs moueatur. Li.3. simpl.

Aluum cient, & quę, & quæ non.

Quibus dẽtur.

Ventri moliendo

Quodque satis melius verbis dicemus Horati, H

Mugilis & viles pellent obstantia Concha.

Ven9 è Concha nata cur dicatur li.17.c.22. In Rudẽte. Vt cõdiantur. Lib.9.c.7. Li.4.c.3. Lib.16. Geog.

Aetius, qui re venerea vti non possunt, edere Polypos, & Concharum omnia genera iubet. Insigniter sanè Venerem incitat earum esus, vnde Venerem Concha Cyprum vectam alij è Concha natam voluerunt: atque huc pertinere putat Adrianus Turnebus illud Plauti: *Cane tu, harum Conchas spreueris.* Quod ad conditurãm Conchyliorum attinet: In omne genus Conchyliorum condimenta sumes, inquit Apitius, piper, ligusticum, petroselinum, mentam siccam, cumini plusculum, mel, & liquamen: si voles, folium, & malabathrum addes. Diodorus Siculus Conchas permagnas legi in Aegypto scribit, quarum testis saxis atritis, interiore carne cruda sapore Ostreis persimili vescuntur, vbi verò tempestas ventorũ vi diutius perseuerat, Conchæq; deficiunt, ad ossa confugere iã cumulata. Conchas, quę carnẽ habeant, hoc modo Ichthyophagi teste Strabone nutriũt: ijs in fossam, vel lacum immissis, pisciculos in cibum inijciunt, atq; in penuria piscium vtuntur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

ONCHYLIA, inquit Sauonarola, & Ostrea magis medicinæ, quàm cibo idonea sunt. Galenus ad ægilopes cum testis suis teri, & appo ni iubet: aliquos verò etiam aloen, & mirrham miscere ait, & aliàs in lib. de composit. medicament. Conchas vstas vnum ex validissimis medicamentis ad achores esse. Eorundem testarum cinis vlceribus malignis prodest. Rasis Conchas marinas adustas abstergendo dentes purgare, ex non adustis contritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanare asserit. Quomodo verò vrantur docet Seruitor his verbis. Oportet qui vult comburare Testas Conchyliorum, quòd terantur, & ponantur in olla munda, & ponantur in furno figuli vna nocte, deinde extrahantur sicut combustæ, sicut cinis albus: sin autem ponas iterum in furno panis, vel eodem dimittendo, nec sint alba calcinata. Et sunt qui ponunt Cochleas super prunas, & exufflant, & dimittunt, donec fuerint albę, & terunt, & ponunt super Testam terream super carbones, & exufflant, donec sint albæ secundum voluntatem eorum.

Euporist. 2.106. *Ad ægylopes.* *Ad Achores.* *Ad vlcera maligna.* *Testæ Concharum vt comburantur.*

B

DE TESTACEIS TVRBINATIS IN GENERE. Cap. II.

SYNONYMA.

Τρομβώδη in genere dicta sæpius Aristoteli, inter Testacea, maximè vbi de Cochlearū generibus ei sermo est, Theodorus Gaza Turbinata interpretatur. Sunt autem hæc quæcunq; in volutas, & anfractus, seu spiras, quales in prælis, & torcularibus visuntur, Testas suas quoquo modo reflectunt, vt in Cochleis in primis cernere licet. Hæ enim omnes Turbinatæ sunt, breuiores, rotundioresque, nec exeunt in mucronem suo Turbine, vt Strombi propriè, & priuatim dicti. Zographus ἑλικοειδῆ etiam dici posse putat, quoniam Gręci ἕλικας vocant, quas diximus volutas, siue anfractus. Et στρόμβος Rondeletio in genere sumitur pro omnibus Turbinatis: quemadmodum hisce verbis nobis scriptum reliquit: Massarius vir admodum doctus in suis annotationibus in nonum librum Plinij existimat Cochleas à Græcis appellari στρόμβυς, id est, Turbines. Eius hæc sunt verba. Sunt autem Cochleæ inter Testacea, quæ sanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, alię terrestres sunt, quæ item in plures species distinguuntur. Aquatiles Cochleæ sunt, quę Græcè Strombi, Latineq; Turbines communi nomine nuncupantur, quòd ex amplo in tenue deficiant in vestiginem torti. Sed ille mea quidem sententia fallitur. Nam Strombi à Cochleis secernuntur, vel ipso Plinio authore, qui in piscium marinorum catalogo, seorsum Concharum genera, & Strombos recensuit: & alio in loco pro diuersis ponit. Quartanis Cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleæ τῶν στρομβωδῶν nomine concluduntur, veruntamen στρομβώδη καὶ στρόμβοι multò latiùs patent. Nam στρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longum Turbinem desinunt, & in anfractus contortum, à quibus differunt Cochleæ, quòd testa quidem sint clauiculatim intorta, sed rotunda, & non in longum protensa. dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. Στρόμβοι verò etiā dicuntur, quibus testa quidē in Turbinem desinit, etiam si clauiculatim contorta non sit, vt ex superioribus Strombis, quos depinximus, perspicuum fit. Quod si quando apud authores confundantur hæ significationes obseruandum est præter rerum ipsarum naturam id fieri. Hæc omnia Rondeletius: cæterùm si Cochleæ æquè ac Strōbi figurā æmulentur, indeq; vocentur στρομβώδη, quid vetat, quod nō etiam Cochleas vocare possimus voce multò cōmuniori. Equidē si Mucronis sola habeatur ratio, latiùs parebit Strombi significatio quàm Cochleæ, sed ita non videtur, voluisse mihi Massarius, sed quod simul omnia anfractuosa sint. Ita quoq; Hesychius non distinguit Strombum simpliciter κοχλόν interpretatus. Et in hisce Theocriti versibus Strombus, & Cochlea, ceu synonyma nominantur.

C D

Turbinata quæ. *Strombus pro genere.* *Cochleæ q.* *Aquatiles Cochleæ à Strōbis differunt Rondeletio.* *Lib. 31. c. 11. & c. 10.* *Strombode quid.* *Cōtra Rondel.* *Idyl 9.*

Τὴν δὲ στρόμβῳ καλὸν, ὄστρακον, ἧ κρέας αὐτὸς
Σιταθὴν, πέτραισιν ἐν Ικαρίαισι δοκεύσας,
Πέντεταμὼν, πέντ' ἐστιν: ὁ δ' ἐγαναγήσατο κόχλῳ.
Alteri verò Conchæ pulchram teſtam, cuius carnem ipſe
Comedi, quam in ſcopulis Icarijs captaueram,
Quam in quinq; partes diuiſi præſentibus.|Ille verò inſonuit Conchæ.

E

Sic Strobilum quoque, & Strabelum, & Cochlon, & Concham, pro Cochlea marina, ſiue omni, ſiue genere illo, quo ad buccinandum vtebantur, authores vſurpare, ijs quæ ſubijciemus teſtimonijs, conſtabit. Στρόβιλοι, inquit Suidas, dicuntur Cochleæ, & Buccina marina. Στραβήλῳ, τῷ κόγχῳ ᾧ ἐσάλπιζον, Heſychius. Τὰς Τρίτωνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλου τετρυπημένης. Impropriè itaq; Cochlea pro Turbinato etiam ſumi poſſit. Eſt enim Turbo, vt ipſius Rondeletij verbis vtar, qui ex amplo, & lato paulatim in mucronem deſinit, vt de Buccina ſcripſit Ouidius, dum canit:

Strobilus. *Strabelus.* *Turbo qd.*

——Caua Buccina ſumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine creſcit ab imo.

Huius figuræ eſt Turbo luſorius. F

Turbo luſorius.

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum.
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. NATVRA.

VRBINATORVM duo genera facit Ariſtoteles his verbis: Τὰ δὲ στρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον: καὶ τούτων τὰ μὲν ἕλικα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, hoc eſt Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta, vt Echinorum genera. Aduerſus quam diuiſionem inſurgit quodammodo Rondeletius, dum alio in loco dicit Ariſtotelem in Turbinatis Echinos non recenſere, quamuis teſta opertos, vt ex his, inquit, verbis perſpicuum eſt. Quæ teſta operiuntur, vt Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ (in textu Græco nihil eſt, quod Purpuræ reſpondeat) & omnia quæ Oſtrei, aut Conchæ (nihil quoq; eſt, quod Conchæ vocabulo reſpondeat) nomine appellamus, atq; etiam Echinorum genus. Præterea Turbinatis tradente eodem (ibidem) hoc peculiare eſt, vt teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt: quæ Echinis nullo modo conueniunt. Sic ille, quæ ſanè argumenta neutiquam meo iudicio conuincunt, quo minus Echini in Turbinatis ſint recenſendi. Cùm enim Turbinatis proprium eſſe dicit, vt teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur, operculumque iam inde ab ortu naturæ ea omnia habeant, loquitur de ijs tantùm quæ verè, hoc eſt clauiculatim Turbinata ſunt, & non de rotundis, vt ſunt Echini, qui per ſe alterum, nimirum rotundum Turbinatorum genus efficiunt. Neq; etiam verum eſt, quod in eo loco quem adducit Rondeletius, Echinos à Teſtatis, ſeparet. Etenim philoſophus eo toto capite agit de Teſtatis, eorumq; inter ſe differentijs: vnde à principio ferè capitis, paulò poſt allata verba, ſed ipſa (teſtata nimirum) inquit, inter ſe numeroſa diſcrepant differentia, tum teſtæ, tum carnis intus ratione: alijs.n. in eo genere nulla eſt caro, vt Echinis: alijs eſt, ſed penitus incluſa, nec vlla ex parte conſpecta, excepto capite, vt terreſtrium Limacibus &c. Diſertiſſimè verò in decimo eiuſdem libri philoſophus Echinos Teſtatorum generis facit inquiens: Echinus inter Teſtata genera, quibus facultas ingrediendi eſt; vertibula, glandeſq;, inter immobilia eiuſdem generis, olfactum minimè habere videntur. Quid clarius? Poſſem præterea & alia philoſophi loca adducere, niſi & ipſe Rōdeletius ſuo ſe ſe gladio occideret vel binis ſaltē, quæ ſubueniūt nunc mihi locis, quorū prior eſt in capite eodē de Strombis, vbi hanc poſuit Teſtatorū diuiſionē. Sed ne qua ſit in Teſtaceorū diuiſione obſcuritas, ea ſic perſpicuè diſtinguemus. Teſtaceorū alia ſunt vndiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; cōteguntur Tellinæ, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantū parte, vt lepas, auris marina. Rurſus eorū, quę vndiq; integuntur, alia teſta continua penitus cōcluſa ſunt, vt nulla ex parte carnē detectā habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia teſta cōtinua incluſa q̄dē, nec vlla ex parte cōſpecta, dēpto capite, vt Buccina,

Lib. 4. de partib. c. 7. *Turbinatorum duo genera.* G *Lib. 4. Hiſtor. c 4.* *Echini an Turbinatis annumerandi.* *Turbinatis quid proprium.* *Cōtra Rondel.* *Ariſt. explicatus.* H *Echinos inter Teſtata numerat Ariſtot.* *Teſtatorū diuiſio.*

A cina, Purpuræ, Cochleæ: denique Turbinata omnia quæ capitis operculum habent. Alia testa vndique conglobata quidem, sed non in gyrum conclusa sunt, quæ rimam habent sine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndique duabus testis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli &c. Alter locus est, qui nunc in mentem subit, in primo capite libri eius de Testaceis primi, vbi quoque eorundem Testaceorum differentias ponens sic loquitur: Ex his (Testaceis) alia ab alijs testæ duritia superatur, vt Stellæ, Pulmones, Holothuria, Echini, (omnia enim ista Ostracodermis subijcit Aristoteles) longè minus dura testa conteguntur quàm Purpuræ, & Buccina &c. Fatetur itaque Rondeletius Echinos à Philosopho Testaceis annumerari, & ipsemet ille in sua diuisione ita scribit: quare mirari subit, cur postmodum Echinos inter Testata non reposuerit, loco de ijs agens inter Testata, & Crustata medio: Nam quod Plinium in Crustatis recensuisse scribit, locus ille Plinij quem adducit, mihi valdè est suspectus, quin doctissimus Massarius longè aliter eum interpretatur. Agens enim is author toto nono libro de varijs animalibus aquatilibus, nominatim verò capite vigesimo de ijs quæ sanguine carent, & trigesimo de Cancris, Echinis, & Echinometris, vbi de Cancris esset locutus, subit, Ex eodem genere sunt Echini &c. *Plinius inter Crustata Echinos posuit.*

B vnde Rondeletius ea verba ad proxima referenda abitratur vnà cum Zoographo, (quanquam ille ad Cancros, hic ad Locustas refert) Massarius verò ad exenguia; & meo iudicio rectè, nam in sequenti subinde capite idem Plinius nullo interposito alio animali iterum subdit: In eodem genere Cochleæ, &c. Quare si & hoc ad Cancros, vel Echinos, de quibus vltimùm erat locutus, esset referendum Testacea qualia Cochleæ sunt cum Crustaceis cõfudisset. Non me latet interim Plinium in ea fuisse opinione, quod Echini sint Crustacea, sed Rondeletius id videtur ignorasse, cùm locum Plinij minimè adducat. Is autem in eodē libro capite duodecimo legitur, vbi agit de digestione aquatilium per species, atq; ita infit: Aquatilium tegumenta plura sunt. Alia corio, & pilo integuntur, vt vituli, & hippopotami. Alia corio tantùm, vt delphini: cortice, vt testudines: silicum duritia, vt Ostreæ, & Conchæ: Crustis, vt Locustę: Crustis, & spinis, vt Echini: squamis, vt pisces; aspera cute, vt squatina; molli, vt muræna: alia nulla, vt Polypi. Sic Plinius: cæterùm nos, Philosophum potius sequentes, Echinos inter Testata ponemus, & alterum Turbinatorum genus faciemus. Vt itaq; diuisionem Philosophi repetamus, Turbinata quidem non omnia ἑλίκην habere constat ex verbis eiusdem: Pars posterior in Mollibus adducta ast in anterio- *Echini Crustacei Plinio.*

C rem, sicut in Turbinatis Testatorum. In vniuersum enim testa, partim cum Crustatis, partim cum Mollibus conueniunt. Crustatis quidem, quòd partem terrenam foris, carnosam intus habent. Figuram autem corporis eodem modo quo Mollia, Testata etiam quodam modo omnia habent: maximè verò è Turbinatis ea, quæ volutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβωδῶν τὰ ἔχοντα τὴν ἑλίκην. (Gaza vertit: quæ ex Turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.) natura enim horum vtrorumque perinde se habet, quasi quis directa linea (vt in quadrupedum, ac hominum genere est,) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat, quà a: mox stomachum quà b. tum ventrem, quà c. deinde intestinum vsque ad ostium excrementi, quà d. Hæc ita in sanguineo genere disposita sunt &c. At verò Mollia, & Turbinata, inter se quidem proximè constant, sed illis è conuerso. Finis enim ad principium flectitur, quasi quis lineam inflectendo (in circulum) adducat d. ad a. Cùm enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in Mollibus, τὸ κύτος: in Testato genere, Turbo, ὁ στρόμβος. (Notandum hìc monet Zoographus, quòd Strombus, & pro testa exteriore tantùm, & pro animali toto accipitur.) hinc fit vt excrementū meatu ori vicino emittatur. Hęc Aristoteles. Helicen autem fortè ea tantùm habuerint, (inquit *Turbinata omnia non habent ἑλίκην. Vt cū Mollib. & Crustatis cõueniant. Strombus p. testa exteriori, & pro toto animali.*

D Zoographus) quæ in turbinem, veluti pyramidis forma exeunt, alia, vt Cochleæ quædam, lineas suas aliter digestas habent, circulorum ferè forma: qui plures ita coniuncti sunt, vt minores à maioribus contineantur, quod in helicoide linea non fit. Quomodo à Mollibus differant, etiam in Mollibus dictum est. Ab vniualuibus, biualuibusque differunt præterea, quòd illis adnata sit caro, cùm turbinatis magis sit soluta, vti idem Philosophus prodidit, apud quem plura de Turbinatorum partium forma inuenio, & ne sæpè in particularium historia veniant repetenda, hìc adferam. In quarto itaque de partibus, capite quinto, cùm dixisset Cochleas, & dentes pręduros, acutosque habere, & quod interiacet dentibus, carnosum similiter, vt Mollia, & Crustata, promuscidum etiam inter aculeum, & linguam: in superiori iungi quasi ingluuiem auium, à qua stomachus est, & sub hoc venter, in quo situm est id quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendi simplex, originem à papauere illo ducens. In omnibus. n. Testaceis inest hoc excremētum, quod vel esculentum esse præcipuè sentitur, subdit: cætera etiam Turbinata, vt Purpuræ, *Turbinata vt ab Vniualuib. Biualuibusq; differant.*

 Buccina

Buccina (κήρυκες) similiter, vt Cochleæ constant. Biualuibus quomodo differant, modò diximus, at quomodo hisce eisdẽ assimilentur, diximus suprà in Testaceis in genere, nimirũ vt operculo quodã congenito carni patulæ opposito claudantur. In quinto historiæ c. 15. cùm dixisset eundem modum, & idem tempus gignendi esse Buccinis, quod Purpuris, adiũgit, Operculum item oris idem, tam huic vtriq; generi adhæret natiuũ, quàm cæteris Turbinatis omnibus. Pasci quoque exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Diximus quoque carnem alijs Testatis nullam esse, vt Echinis; alijs esse, sed penitus inclusam, nec vlla ex parte conspectam, excepto capite, vt terrestriũ Limacibus, & ijs, quæ Cocalia quidam appellarunt, & aquatilium Purpuris, Buccinis, Cochleis, & reliquis Turbinatis. Interiorum natura in Turbinatis (sumpta sunt hæc ex eodem philosopho histor. quart. capit. quarto,) omnibus similis est, nec nisi magnitudine (excessuque) variat: alijs enim partes maiores, alijs euidentiores, alijs minores, obscurioresque sunt. Adhæc discrimen illud duritiæ, mollitiæ, cæterarumque eiusdem generis affectionum. Caro enim prima in ore testę, quam omnia torosiusculam habent, alijs magis talis, alijs minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo, quæ pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idemq; per metum retrahunt intrò. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues, & tenues, vt Cochleæ. Promuscidas etiam gerunt modo Muscarum: quod quidem membrum linguæ speciem præ se fert. Habent hoc idem, & Purpuræ, & Buccina firmum, & torosum, quo similiter, vt asili, & tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validiùs: testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in Vmbilicis ingluuiei auium, habetq; parte inferiore duo albida, torosa, mammis similia, cuiusmodi carunculas, vel in Sępijs esse animaduertimus, sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex, longa, porrigit se vsque ad papauer, quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo, vt in Purpuris, & Buccinis conspicua in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, gulæ ipsi continuum, simplexque ex toto vsq; ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris est, quà, & laxius hęret, quod enim μήκωνα, Latini verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus Testaceis generibus inest. Hinc sursum versus replicans, carnis repetit sedem, finitque ad caput, vnde eijcitur excremẽtum, pariter in omnibns Turbinatis generibus, tam aquaticis, quàm terrestribus. Hæc est interiorum partium, quibus Turbinata constant, descriptio, prout ex Philosopho citat Rondeletius: qui item post traditas omnium Testaceorum differentias: Ex his omnibus, inquit, ea tantum hîc tractamus, quæ testam habent vnicam totam continuam, atque hoc quidem Turbinatis proprium ęst, quò à reliquis secernatur: ipsis tamen omnibus commune est, quod iam diximus, quodque testa intorta sit. Cæterum hoc de anfractuoso genere tantùm, non de rotundo intelligendum esse diximus suprà ex Aristotele. Scitu quoqne dignum est quomodo crescant. Huius quoque meminit Philosophus in tertio de generatione cap. vltimo, vbi cùm demonstrasset Testata crescere, vt vermes, id ipsum etiam in Turbinato genere constare testatur, scilicet aufractibus eius, qui subinde accrescentes plures efficiuntur in partem priorem, quod caput vocatur. Crusta illa prætenui, quæ à fronte integitur, quasi biualue ex vniualui efficitur, eodem teste, agenteque de Testatorum omnium congenito operculo quo carni patulæ opposito clauduntur. Aliàs etiam cùm dixisset Nerites quasi tegmine dimoto adhęrere, quod velut operculum sibi possidens. Vsum enim, inquit, quem biualuibus pars vtraque administrat, eundem altera exhibet Turbinatis. Cõtinẽt papauer sua omnia clauicula, vt in quarto de partibus, capite quinto docuit, & in quarto de historia animalium capite quinto Echinos scribit habere quid amarum, nec esculentum, idque esse etiam in testudine, rubeta, rana, atque etiam in Turbinato genere, & in Molli, sed colore diuerso, & aut omnino ingustabili, aut magis ab vsu cibario alieno. Alibi cùm scripsisset, Echinis euenire], vt quod caput appellant, & os versus terram sit, quod verò ad excrementi exitum deputatum est, id supra habeatur, idem omnibus Turbinatis, Patellisq; euenire tradit: pastum enim de imo peti necesse esse. Mouentur etiam Turbinata, atque serpunt omnia, parte dextra, non ad clauiculas, sed in aduersum. Ex eodem, qui demum quomodo coeant, etiam nobis hoc reliquit in quarto de partibus capite nono. Mollium, inquit, partium interiores antè, cùm cæterorum exposui, tunc exteriorem ordinem prosequemur. Habent hæc foris alueum corporis indiscretum, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos, circà os, & dentes. Sed cùm cætera animalia quibus pedes, aut parte anteriore, posterioreq; eos habeant, aut latere, vt ea quæ multis pedibus innituntur, & sanguine carent, hoc vnum genus pedes parte, quam priorem in eo capimus, omnes continet. Cuius rei causa est, quòd pars

Operculũ. *Carnẽ quæ habeant.* *Interiora turbinatorum.* *Caro.* *Caput.* *Dentes.* *Promuscis.* *Venter.* *Gula.* *Intestinũ.* *Papauer.* *Turbinatis quid proprium.* *Qui crescant.* *Operculũ.* *Amari aliquid habẽt* *Quomodo coeant.*

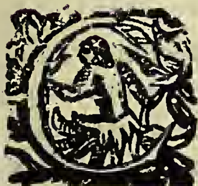
E F G H

A pars eius posterior ad priorem eius adducta est, extremaq; coeunt,& confunduntur,quomodo Turbinatis inter Testata accidit &c.

DE TESTACEIS IN SPECIE.

Et Primùm

DE NAVTILO. Cap. III.

VM vtilitates,tùm partium præstantia, quam hîc potissimum obseruamus, Turbinata cæteris Testatis anteponenda videntur. Inter hæc verò Nautili historia primo loco congruè texetur. Etenim cùm Crustaceis, ac Mollibus, de quibus proximè iam diximus, conuenit, quia pedibus instructus est, vnde Polypis accensetur ab Aristotele; cum Testaceis, quia
B Testa includitur;cum Testaceis autē turbinatis,quia Cochleæ ferè in morē στρομβώδης est.

Ordinis ratio.

Lib.4. hist. cap.1.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

N Αυτίλος legitur inter fabulas Timothei Milesij: & apud Varinum ναυτίλος, & piscem, & nautam significat; quæ sanè significatio nostro turbinato conuenit, quod Aristoteles alijs ναυτίλον & ναυτικὸν,& ὠὸν πολύποδος nuncupari scribit;quāquam Theodorus Gaza hæc aliter legerit. Ναυτίλον autem nautam vertit,vt pòst patebit. Suidæ etiam ναύτης dicitur. Naupliū Plinij idem animal esse cum Nautilo(etiamsi,& hunc nominet Aristoteles)dicemus mox,vbi de generibus agemus. Robertus Constantinus Nauplij Concham, nunc à Græcis θαλάμην ταχ-ταποδίου,vocari testatur. Nautilus Plinio etiam Pompilos nominatur, dùm ait: Inter præcipua miracula est, qui vocatur Nautilus,ab alijs Pompilos. Πομπίλος Eustathius pagina 1070. dicit esse ζῶον θαλάσσιον ἐρωτικὸν, ποικίλον, Πηλαμίδι ἐοικός. Et pag. 1067. tra-
C dit hunc πομπίλοι à quibusdam nominari ἱερὸν ἰχθὺν, vt à Thimachide, vbi ait πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθῦς, quod hemistichium & apud Athenæum legitur, vbi multa de hoc Pompilo. Ibidem ex Thalassijs Pancratis:

Fabula Timothei Milesij.

Nauplius Plinij.

Pompilus, & Nautil' synonyma Plinio.

Pompilus sacer piscis dictus.

Lib.7.

> Πομπίλος ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθυν. id est,
> *Pompilus quem vocant Nautæ sacrum piscem.*

Cæterùm de amore huius piscis erga nautas, ibidem ex Nicandro.

> Πομπίλος ὃς ναύτῃσιν ἀδημονέουσι κελεύθοις
> Μηνούσαι. id est, vt vertit Natalis Comes,
> *Est assuetus iter miseris ostendere nautis*
> *Pompilus.* Et ex Alexandro Ætolo
> Πηδαλίῳ ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος ἀνιοχεύει.
> *Pompilos extremo residens temone gubernat.*

Pompili piscis amor erga nautas.

Aliquantò pòst ex Corinna,

> Πομπίλε, ναύτῃσιν πέμπων πλόον εὔπλοον ἰχθὺς
> Πομπεύσαις πρύμναθεν ἐμὰν ἀδεῖαν ἑταῖραν:
> D *Pompile, felicem, qui nautæ per freta cursum*
> *Præbes, ipse meam rexisti lætus amicam.*

Ibidem ex Apollonio prolixè refert fabulam de Pompilo illo, quem scribit Eustathius ab Apolline comprehensum, in cognominem piscem transformatum esse, naui qua eum vehebat, in saxum conuersa; sed aliter quàm Eustathius fabulam enarrat. Ibidem ex Dionysio Iambo, qui itidē à nautis Πομπίλον vocari ἱερὸν ἰχθύν tradit, ἐστι δὲ πελάγιος, καὶ παρὰ τὰς ναῦς πυκνὰ φαίνεται, ἐοικὸς πηλαμίδι, ποικίλος. Est autē marinus piscis, varius ac Pelamydi similis, qui ad naues sæpe cōspicitur. Aliquāto pòst ex Clitarcho. οἱ ναυτικοὶ πομπίλον, ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι διὰ τὸ ἐκ πελάγους προπέμπειν τὰς ναῦς ἕως εἰς λιμένα. διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι, χρύσοφρον ὄντα. Nautæ sacrū piscem Pompilū vocāt, quia naues mittat ex mare vsq; ad portū, idcirco Pōpilus appellatur, cùm sit aurata. Plinius de Thynnis: Iidem sæpe nauigia velis euntia comitantes, mira quadā dulcedine per aliquot horarū spatia,& passuū millia à gubernaculis spectantur, ne tridente quidē in eos sæpius iacto ter-

Li.9.c.15.

 riti.

Pompilus comitatur nauigioru cursus. *Muscardinus.*

riti. Quidam eos, qui hoc è Thynnis faciant, Pompilos vocant. Idem sub finem libri trigesimi secundi, Pompilum, qui semper comitetur nauigiorum cursus. Ex quibus omnibus liquidè constat Pompilum duo diuersissima animalia significare, Nautilum nimirum, de quo agimus, & Tynni genus. Porro Nautilum vulgus Neapolitanum Bellonio teste Muscardinum, & Muscarolum nominat, quod etiam nomen Osmylo commune est. Apud nos, quod sciam, nomen non habet, sed Latino vtimur. Zoographus Germanicum finxit, ein Farkuttel, aut Schiffkuttel.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Li.4. Hist. c.1.

IN librum de Testaceis, inquit Guliel. Rondeletius, Polyporum genera duo Conchis indita reijci possent, sed cùm Polyporum tractationem aggressi simus, superioribus; vtpotè quorum genera sint, vt Aristoteli placet, rectè adiungentur; *Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρέοις: ὅ τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων δὲ ὠὸν πολύποδος. Τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστὶν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ (ἢ) ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις. Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἐστὶν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας.* id est. Duo alij sunt Polypi testis conclusi: (*ἐν ὀστρέοις*, malim inter Testacea, *ὀστρέον* enim Ostracodermo synonymum est, vti ex Galeno alibi diximus.) is qui dicitur à nonnullis Nautilus, siue Nauticus, siue ouum Polypi. Testa huius pectinis testæ similis, quæ caua est, nec ita vt ei cohæreat. Sepius is iuxta terram pascitur, vnde fit, vt in eam à fluctibus eijciatur, & testa excussa capiatur, vel in terra pereat. Isti parui sunt, & facie similes Bolitænis. Alter Cochleæ modo testâ munitur, quã nunquam deserit, sed brachia duntaxat interdum exerit. Hactenus Aristoteles interprete Rondeletio, qui meo iudicio probè vertit, tanquam duo tantùm genera Nautilorum Aristoteles descripserit; non, vt Gaza, & alij eum secuti, tria. Quòd si pro verbis istis, *καὶ ὁ ναυτικὸς*, legas, *ὁ καὶ ναυτικὸς* nihil prorsus dubitationis supererit. Plinium quoque pro genere vno omnia hæc Aristotelis verba accepisse apparet. Alterum deinde genus est, *καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας*, &c. Enallagæ etiam numerorum, casuum, & huiusmodi, nimiũ familiares Aristoteli, hic quoque mouere Gazam potuerunt, vt genus vnum in duo distraheret, nam cùm in singulari numero verba, & nomina aliquot rectè posuisset philosophus, mox numero temerè mutato, ceu de pluribus vno loquens, inquit: *Εἰσὶ δὲ αὐτοὶ μικροί*, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philosophi verbis, genera solùm duo eum statuere animaduertet: vnum in testa Pectunculi, testæ suæ non adnatũ: alterum verò in Cochleari testa, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc desideret, ea huiusmodi est. Duo item visuntur genera (Polyporum) Conchis indita: quorum alterum Nautam aliqui vocant, alterum Pompilum, siue ouum polypi. Testa ij: (*αὐτοῦ* eius, Græcè in singulari numero) vt Pectunculis, &c. Est etiam qui Cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, vt nunquam egredi soleat, suaque interdum brachia exerat. Ex his conijcit idem Rondeletius prioris generis testam esse eam, quam capiti de Nautilo præfixit, nimirum eam, quam & nos depictam exhibemus: Ea enim vnica, inquit, Concha constat caua, & vt inquit Plinius, acatij modo carinata, puppe inflexa, prora rostrata (Plinij quidem hæc verba sunt de Nauplio, tanquam altero genere nautili, vt doctissimè in suo corollario Zoographus demonstrat.) Quòd is sit Nautilus, quem exhibemus, quodque simplici testa constet, maximè Athenæi authoritate confirmatur, qui sic scribit interprete Natali. Qui verò Nautilus dicitur, sicut ait Aristoteles, non est quidem Polypus, at similis quod spectat ad cirros, dorsumq; habet crustatum, emergitq; de maris profunditate, in sese Concham habens conuersam, ne aquam excipiat, atque ita conuersus nauigat, duos cirros superius exerit, inter quos membrana quædam tenuis conspicitur, ijs similis quæ digitis palmipedum auium intertæ continẽtur, alios duos cirros pro gubernaculis in mare demitti: si quid verò ad se veniens videat, pedes protinus contrahit, ac Cõcha mari repleta, quàm celerrimè in profundum demittitur. Vides hic Athenæum Nautilo dorsum duntaxat testaceum tribuere, eiq; ob id simplicem esse testam, quòd eam aqua modo impleat, modò vacuet. Reprehendit idem Rondeletius Bellonium, qui Concham margaritiferam vulgò dictam secundam speciem esse putâ it. Sunt, inquit, de hac Cochlea mar-

Nautiloru quot genera Arist.

Gazæ lapsus.

Li.7.c.32.

Cirrorum vsus.

garitifera

A garitifera scribens, qui hanc secundam esse Nautili Conchæ speciem tradunt, sed falsò, vt ex Aristotele dilucidè colligitur his verbis: Præter dicta Polypo ꝝ genera, duo sunt Conchis indita, quorum alterum à quibusdam Nautilus, &c. Alterum genus veluti Cochlea in testa latet, &c. Primùm stupidi est nō animaduertisse Aristotelem duo tantū Polyporum genera Conchis conclusa constituisse, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentē author libri de Aquatilibus (Bellonium intelligit) tria ponit. Tertia, inquit, Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda, quā adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit; neq; enim Pectini cauo vlla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere Conchā tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere: qui enim fingit, saltem probabilia debet dicere. Neque Concha Nauplij, quam depinxit Plinius, esse potest, vtpote cuius figura ab hac Concha alienissima sit. Nauigeram similitudinem, & aliā (inquit) in Propontide sibi visam prodit Mutianus, Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi Nauplium animal Sepiæ simile. Hucusq; Rondeletius. Cæterùm cùm nec ipse, sicut neq; alius quispiam etiamnum aliud animal cognouerit, nedum depinxerit, quod pro secundo Nautili genere accipi possit, placet Bellonij coniectura, maximè cùm longè aliter in eo quàm in cæteris Cochleis animal lateat. *Contra Bellonium.* *Lib. 9. cap. 30.* *Nauplius Mutiani.*

B Porro Plinius cùm de Nautilo paulò antè dixisset ex Aristotele, mox tanquam de altera eius: nauigeram similitudinem, inquit, & aliam in Propontide visam sibi prodidit Mutianus: Concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hanc condi Nauplium, animal Sepiæ simile ludendi societate sola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim vectorem demissis palmulis ferire vt remis; Si verò flatus inuitent, easdem in vsu gubernaculi porrigi, pandiq; Concharum sinus auræ. Huius voluptatem esse, vt ferat, illius, vt regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi fortè tristi (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est. Hæc Plinius. Pro cuius vltimis aliquot verbis alia lectio sic habebat: simulque eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territam visu: id enim vbi constat rumore nauigantium humana calamitas in causa est. Sed priorem, ceu clariorem, antiquioremq; probat Massarius. Mihi, sicuti & Zoographo Nauplius à Plinio Mutiani verbis descriptus, non alius quàm Nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus videtur, Nauplij quidem hoc nomine alius nemo meminit quod sciam. Videtur autem casus rectus esse Nauplius, & per appositionem dictum à Plinio, in hanc condi Nauplium animal Sepię simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis coniecerit, à nomine ναῦς, & verbo πλεῖν: hoc nauigare, illud nauem significat. Sed in eo saltem iure à Rondeletio reprehenditur Bellonius, quòd tria Nautili genera à Philopho memorari scribit. Robertus Constantinus in supplemento suo linguæ latinæ asserit maris Indici Nauplij carinam mulò latiorem esse quàm aliorum, vt Venetijs obseruauit. *Nautili secunda species quæ authori.* *Nauplius Plinij qui.*

C *Nauplius vnde dictus.* *Bellonij error.*

FORMA. DESCRIPTIO.

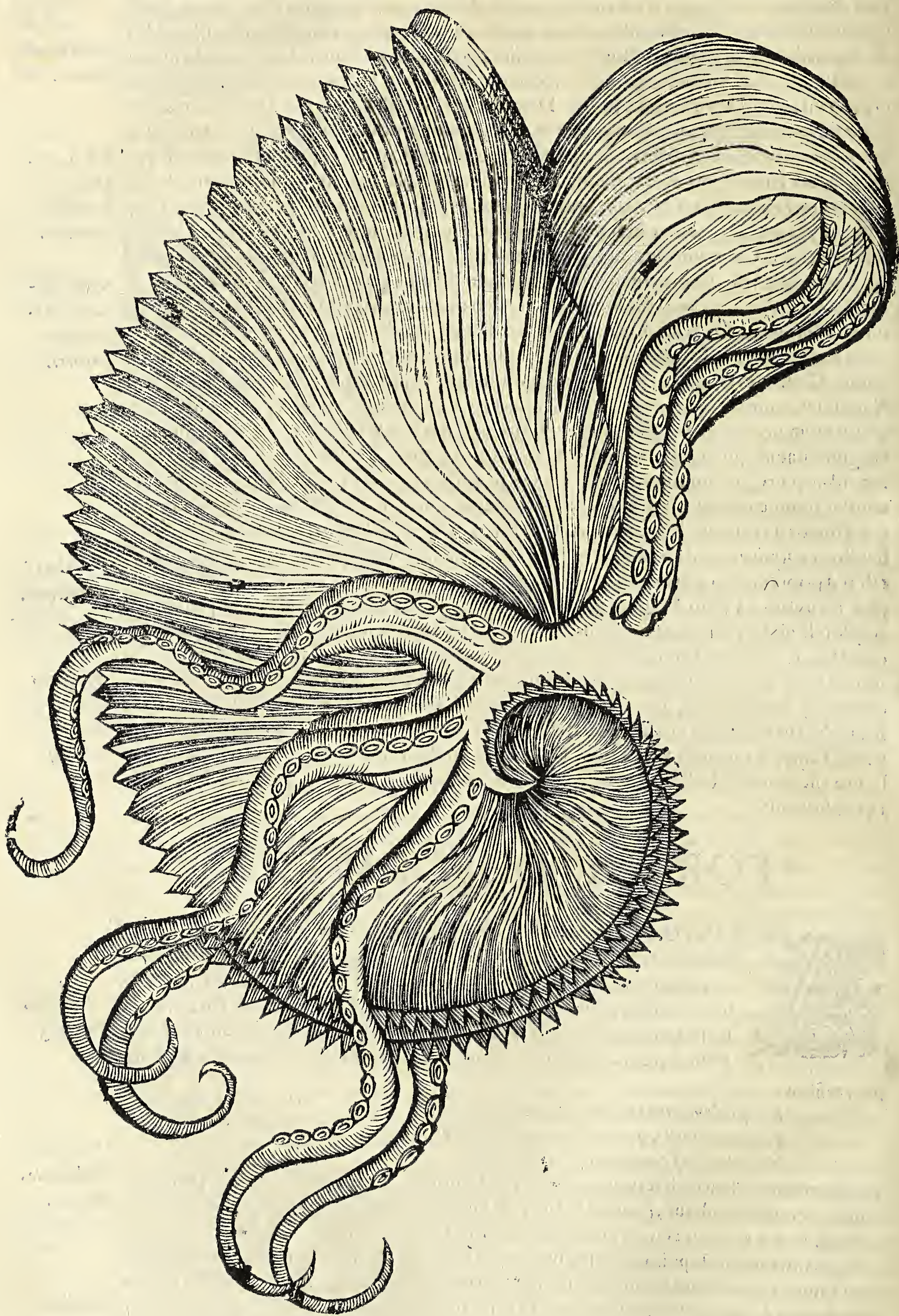
RISTOTELES testam Nautili primi generis, quem hìc priuatim describimus, Pectinis testæ similē esse dicit, cauamque, nec ita vt ei cohærere: sæpius iuxta terrā pasci, ideoq; fieri, vt in eā à fluctibus eijciatur, & testa excussa, vel in terra pereat: esseq; paruum, & facie similem bolitęnis. Bolitæna autem Polypi species est, Polypiq; genus Nautilum fecit idem Philosophus. Oppianus quoque Nautilum Polypo similem esse scribit his versibus. *Nautilus Polypi genus.*

D

Est quidam curuo tectus sub cortice piscis
Polypoai similis, quem dicunt nomine vero
Nautilon, insignem ponto sua gloria fecit.

Exactam nobis Nautili descriptionem reliquit Bellonius. Eius Concha, inquit, tribus fragmentis constare videtur, (carina scilicet, & lateribus: cùm tamen vna, & simplex sit,) quorum latera vtrimq; ceu carinæ iunctæ apparent, ea vt plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti possunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt crassitudinem membranæ pergamenæ, strijsq; in oblongum ductis ad oras crenis laciniatæ sunt, in formam rotundam abeuntes: foramen autem per quod Nautilus alitur, atq; exit de Concha, magnum est. hæc fragilis est, lactei coloris, lucida, admodum polita, omnino nauis rotundæ effigiem ferens. Nauigat enim per maris *Bellonij descriptio.* *Concha Nautili.*

Nautili primum genus Aristotelis secundum Bellonium, & authorem.

A ris ſumma, elatus de imo gurgite, effertque ſe teſta inuerſa, vt faciliùs aſcendere poſſit, & inani ſcapha enauiget, atque vbi inde emerſerit, tum Concham inuertit. Cæterùm Nautili brachijs interiacet membranula, qualis eſt inter palmipedum digitos, ſed hæc magis eſt tenuis, in telæ araneæ modum, robuſta tamen qua etiam aura inſpirante velificat. Cirris quos vtrimque multos habet, pro gubernaculis vtitur, atq; vbi metuit, tum Concham protinus marino humore oppletam demergit. Cæterùm Pſitaci roſtrum habet, ſuiſque cirris Polypi modo graditur, atque eodem modo acetabulis ſorbet. Hæc itaq; Bellonius. Nautili picturam Ioan. Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad Zoographum dedit, his verbis in epiſtola adſcriptis: Mitto ad te hìc picturam cuiuſdam piſcis ex Teſtaceorum genere, puto Ariſtotelis Nautam eſſe: quam mihi primùm, cùm in Italia eſſem, Cæſar Odonus doctor Medicus Bononienſis exhibuit, vir vt humaniſſimus, ita in exteros admodum hoſpitalis: poſtea verò hìc in Anglia ipſum piſcem vidi, quem pro loci, ác temporis opportunitate pingendum curaui. Teſtam habet externa parte ex fuſca ruſeſcentem: internam verò partem ita nitentem, & ſplendentē, vt cum Vnionibus precioſiſſimis de coloris amænitate certare poſſet. Multa quoque habet in ipſa teſtæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum conſtat ex pellicula tenuiſſima. πλεκτάναι ab vtroque latere demiſſæ carneæ ſunt, & molles, vt Polyporum cirri, reliqua corporis pars confuſa erat, & indiſcreta, vt reliquorum Teſtaceorum generum. Hæc Fauconerus, Anglicum huius piſcis nomen ignorare ſe confeſſus. Sed hæc Fauconeri deſcriptio ad ſecundum Nautili genus rectius aptari poterit. Teſtam Nautili Bellonius ſimilem cum ea quam Rondeletius pinxit, & conditum in ea Polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione longioribus, nempe triplo, & amplius quàm Rondeletius pingit: ita vt terni eorum vtrinque criſpati demittantur, bini in obliquum erigantur, nulla intermedia membrana. Eam enim veli loco ad planam teſtæ extremitatem (ſiue proram) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interq; eos tenuem membranam veli inſtar, binos verò vtrinq; demitti, gubernaculis (οἰήκεσσι) ſimiles. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia Zoographus accepit, necnon, & mea ternos vtrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius ſolus cauda media vt gubernaculo hunc piſcem vti ſcribit, neſcio quàm rectè, quæ enim pars caudæ nomine in Polypo appellari poſſit, & extra teſtam emitti, non video.

Cirri. *Roſtrum.* B *Plinij error.*

C ORTVS. MOTVS.

DE generatione incrementoque huius piſcis nihil adhuc exploratum habuit Ariſtoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, ſed vt cæteras Conchas prouenire, neque verò an Concha ſolutus viuere poſſit Nautilus. Rondeletius ſecundum Nautili genus ſponte naſci, vt cæteras Conchas cùm dixiſſet, addit: De Nautilo (primo nempe genere) idem ſentio, etiamſi id ſibi non exploratum eſſe ſcripſerit Ariſtoteles. Cirris Polypi modo graditur, & eodem modo acetabulis ſorbet.

Sponte naſci.

VT NAVIGET.

D ARISTOTELES non minus eleganter quàm iucundè Nautili Polypi, nauigationem depinxit hoc ferè modo. Eſt Nautilus quoque Polypus, & natura, & actione mirabilis: nauigat enim per maris ſumma elatus. Ex imo gurgite effert ſe teſta inuerſa, vt aſcendat faciliùs, & inani ſcapha nauiget. Cùm verò emerſerit, Concham conuertit. Brachia membrana congenita connexa ſunt: quemadmodum palmipedum auium digiti: ſed hæc craſſior eſt, & denſior: illa longè tenuior aranearum telis ſimilis: hac vt velo ſpirante aura; brachijs, vt gubernaculis vtitur (ἀντὶ πηδαλίων δὲ τῶν πλεκτανῶν παραχαθίησι. Gaza vertit. Cirros pro gubernaculis vtroque demittit latere.) Si quid metuerit, teſtam protinus mari replet, atque ita demergit. De eadem natandi peritia Aelianus, Nautilus, inquit, è genere Polyporum Cōcha vna prēditus eſt, is cùm ex ima maris ſede ad ſummā aquam effertur, inuertit, & mutat Concham deorſum verſus, vt ne hauſta aqua rurſus demergatur: vbi verò ad ſummam æquoris peruenit, & mare ab aduerſa tempeſtate conquieſcit, ſupinam Concham vertit. Hac enim tanquam ſcapha nauigatione fertur: & duo (ego tria

Membrana vt in palmipedū auium pedibus.

potius

potius dixerim, nam & Polypi octo habent) brachia in vtrumque latus demiſſa, ſenſim, atq; E
moderatè mouens remigat, domeſticamque, & natiuam nauem propellit, quòd ſi ventus flat, brachia quę tanquam remos prius longè, lateq; porrigebat, gubernacula conſtituit, at quæ cæterorum brachiorum media eſt membranula prætenuis, ea paſſa, & intenta pro velo vtitur: ſicque cùm eſt ſine metu, nauigat. Sin quippiam à valentioribus beluis metuit, ſe demergens Concham aqua complet, & ſimul ex pondere in profundum delabens, ſeſe occultat, atque ita hoſtem effugit. Pòſt vbi mare eſt tempeſtate vacuum, & à Beluis quietum, de imo maris gurgite ſe extollens, rurſus per ſummum mare nauigat, vnde nomen habet. Hucuſque Aelianus. Plinius quoque Nautili mentionem faciens, eandem nauigationem deſcribit, ſed mendum vnum illic ſubeſſe ſuſpicatur Rondeletius: nam pro Pompilos, Polypi ouum legendum eſſe arbitratur ex Ariſtotele, ex quo Pliniũ hæc mutuatum eſſe certiſſimum: nam Pompilus (inquit) longè alius eſt à Polypis. Verba Plinij ſunt hæc: Inter præcipua miracula eſt qui vocatur Nautilos, ab alijs Pompilos. Ariſtoteles verò καλεμένος ὑπὸ τινῶν ναυτίλος καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων ὠὸν πολύποδος. Pergit Plinius: Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea duo prima brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit, qua velificante in auras cæteris ſubremigans brachijs, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergẽs aqua. Oppianus tradit Nautilũ πρηνῆ, id eſt, pronum è gurgite ſurſum natare: Plinius ſupinum: vterque quidem rectè, ſed alter fortè ad teſtam, alter ad animal ipſum reſpexit. Senſus quidem clarus eſt, nam ſi quis vas vacuũ in aquam caua parte præmiſſa adigat æqualiter, rurſuſque etiam eximat, aqua non intrabit, obſtante aëre. Propius autem ad Ariſtotelis mentem acceſſit Oppianus, nec minus perſpicuè Nautili nauigationem cecinit his verſibus ex Lippij verſione: F

Vt tempeſtatẽ vitet.

Lib. 9. c. 29 Plinij loc⁹ ſuſpectus.

Plinius, & Oppianus conciliati.

—— Quem dicunt nomine vero
Nautilon, inſignem ponto ſua gloria fecit.
Per freta dum cautus ſub nauis imagine ludit.
In ſabulo domus eſt, ſumma defertur in vnda.
Pronus neu pontum capiat, plenuſq; grauetur,
Cùm nando vehitur per fluctus Amphitrites,
Extemplo verſus tumidam per marmoris vndam G
Labitur, vt nandi doctus, puppiſque peritus.
Atque pedes geminos tendit de more rudentum,
Quos inter medios tenues membrana tumeſcit.
Extenta atque pedes contingunt æquora ſubter
Themoni aſſimiles nauem, piſcemque, domumque
Deducunt, ſi fortè malum ſupereminet vllum,
Abſorbet fluctus intus, lymphiſque grauatus
A tumidis trahitur cum pondere fluctibus vndæ &c.

Nauigia vnde inuẽta.

Hinc homines nauigia inuenerunt, vt ex eodem Oppiano citat Lilius Gregorius Gyraldus.

Plauſtra maris naues qui primus repperit: ille
Siue deus, ſeu mortali de ſemine natus
Audax orauit fluctus tranare marinos
Nauigium ſpectans piſcis: dum robora nectit,
Fecit opus ſimile. Hinc & ventis vela tetendit H
Funibus, aperuit retro dehinc frena carinæ.

Nautilum vbi venari non liceret

Liburnicæ naues.

Syneſius quoque nauim, quæ remis impellitur, ζώῳ πολύποδι comparauit in ſuis epiſtolis. Hinc fortaſſis etiam circa Trœzenem, vt Clearchus ſcribit referente Athenæo, neque ſacrum appellatum Polypum, neque remigem (τὸν κωπηλάτην) Polypum (Nautilum intelligo) fas erat piſcari: Sed tum hoſce piſces, tum Teſtudinem marinam attingere erat vetitum. Atque hæc de nauigatione. Cæterùm cùm Plinius de Nautilo velificante ſimul & remigante dicat: Ita vadit alto Liburnicarum gaudens imagine: de Nauplio verò Cõcham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata, non incongruum erit, ea verba explicare. De Lyburnicis multa Bayfius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitaſſe contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare, & quæ in eo ſunt, inſulas deprædabantur celeribus, & leuibus nauigijs: vnde etiam nunc leues, & celeres biremes Romanis Liburnicæ vocantur. Talis nauigij formam

A mam quoq; exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone positum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium simpliciter nauigium dixisse, quod Plutarchus acation, & Tranquillus scapham. fuisse & maxima quædam acatia. Acaton apud Thucydidem, & Lucianum Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm rectè se dubitare: quoniam actuarium à Græcis putat dictum κωπήρη (ναῦν) vel κωπῆρες πλοῖον. *Acatium.* *Acatos.*

EPIGRAMMA.

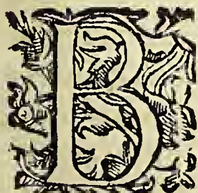
IN Nautilum piscem epigramma Callimachi Cyrenęi apud Athenęum legitur tale.

Κόγχος ἐγω Ζεφυρῖτι παλαίτερος, ἀλλὰ σὺ νῦν με
Κύπρι σελλυαίης, ἄνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπέπλεον: εἰ μὲν ἀῆται
Τείνας οἰκείων λαῖφος ἀπὸ προτόνων:
Εἰ δὲ γαλλιωάιη λιπαρὴ θεὸς, οὖλος ἐρέσσων
B Ποσσὶν, ἵν᾽ ὥσπερ καὶ τοὔνομα συμφέρεται.
Ες δ᾽ ἔπεσον παρὰ θῖνας ἰυλίδας, ὄφρα γένωμαι
Σοὶ τὸ περίσκεπτον παίγνιον Αρσινόης.
Μηδέ μοι ἐν θαλάμησιν ἔθ᾽ ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἄπνους
Τίκτηι τ᾽ ἀινοτέρης ὠεὸν Αλκυόνης.
Κλεινίου ἀλλὰ θυγατρὶ δίδου χάριν. οἶδε γὰρ ἐσθλὰ
Ρέζειν, καὶ Σμύρνης ἐστὶν ἀπ᾽ Αιολίδος.

In hoc Epigrammate quoniam obscuriora quędam sunt, Zoographus paucula hęc explicat, quæ nos quoq; præterire noluimus. O Venus Zephyriti (Nautilus loquitur) quamquam ego Concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in littus, & allata Arsinoæ. Hęc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimę formæ, Veneris, & venustatis studiosa. Ουλος, crispus, idest crispantibus pedum cirris. Ωσπερ καὶ τοὔνομα &c. idest vt nauta. ἵνα in eodem versu abundare videtur. Iulis oppicum est insulæ Co. Stephanus. Μηδὲ ἐν θαλαμησί. legit Zoographus, Μηδέ μοι ἐν θαλαμης βοος, ὡς πάρος, &c. Smyrnę plures fuerunt, & earum vna Aeolica. De ouo C Alcyones, non habeo, inquit, quod dicam. Idem Epigramma ita vertit Natalis Comes. *Explicatio* *Arsinoe.* *Iulis.*

Concha vetus fueram Zephyris impulsa per vndas
Depositum primum nunc Venus ipsa tenes
Nautam, sulcabam pontum, si ventus, & aura
Dum mea natiuus vela rudens tenuit.
Si tranquillus erat, præbebat remigis vsum
Ipse pes, vt nostri nomina significant.
Litoribus vicina fui simul obuia Iulis
Essem spectandus sudus vt Arsiones.
At non in thalamis velut olim, mortua cùm sum
Ouum peioris nunc pario Alcyones
Cliniæ. ad ipse bona me gratificare sorori:
Quæ Smyrnæ nata est patribus Aeolidis.

D DE NAVTILO ALTERO.
Cap. IIII.

BELLONIVS Cochleam margaritiferam vulgò nuncupatam, alterum Aristotelis Nautilum, vti paulò antè innuimus, facit. Id quamquam reprehendat Rondeletius, nos tamen non improbamus, donec tandem alia detur Cochlea, quæ rectiùs respondeat. Robertus Constantinus Nauplij (simpliciter) Conchã nũc à Græcis θαλαμωτεκταποδίυ, id est, polythalamũ vocari scribit, quod nomen huic Cochleæ rectè quadrabit, mirũ enim est, quot intus thalamos habeat: quãuis videã Nauplij, siue Nautili secundã speciẽ ab ijsdẽ Græcis, nunc (si eidẽ Cõstãtino credimus) ἀρμενιστάρι nominari à velo, vt ait, qđ nauigãdo erigit. Velificatur enim (inquit) more nauiũ, protẽsa, ac sublata mẽbranula, siue tunica. Describit verò *Cochlea Margaritifera.*

vt

vt opinor longè aliam, quàm Bellonius Cochleam. Inquit enim: Eius Concha non maior Cochleæ, ſed ſubtiliſſima, ac pellucida: cuius hiatus oblongus, vt in Conchis Venereis. Sic ille. Bellonij ſanè Concha Cochleâ multò maior eſt, de qua ſic ſcribit: Secundam Nautili Conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in magno pretio ad vaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellanam ob id vocant, quod de Muricis Conchæ (de qua in Buccino diſſeremus) formam habeat. Eam enim etiam porcellanam nominant, ex qua antiquis vaſa, quæ murrhina dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi conijcere per vos licebit; quanquam alij à myrrhæ (quam Græci σμύρναν vocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus. Huius amplitudo cum ſuperiore (Nautili primo genere) conuenit. Sed paulò magis eſt craſſus: prior præterea Pectunculorum more ſtriatus eſt: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: vndecunq; nitidus, ac mira colorum varietate ſplendens: ſubinde circumagentibus ſe in purpuram, candoremq; maculis. Hæc Bellonius. Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de pourcelene; vel Groſſe Coquille de nacre de perle. Cardanus quoque hanc Cochleam deſcribit, ſed alterum Ariſtotelis Nautilũ eſſe non apparet eum nouiſſe. In Conchis margaritiferis, inquit, color non abſimilis eſt Cochleis, quas India, vt dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas viderim ſæpius, vnde veniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua vaſculum aliud, diceres poculum à natura excogitatum: nam & magnitudo tanta eſt eius quam vidi: vt cotylam capiat: res profectò vſus elegantiſſimi, & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt Concha, Margaritarum Conchis ſimillima: tanto verò noſtris nobilior Limacum Conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora. multorum enim ſæculorum curſu res meliores euadunt. Hæc ille. Habes hìc primo loco Nautili teſtã rudi cortice obtectã, ac variegato colore caſtaneo. altero verò teſtã læuigatam, vtrumq; autẽ aperta, & perforata prora. tertio loco Nautili teſta eſt varijs ab Indis imaginibus extimo cortici inſculptis exornata, quarto, ac poſtremo teſta per medium ſecta conſpicienda proponitur, vt interior ſtructura appareat.

Porcellana cur ſic dicta.

Vaſa myrrhina vnde dicta.

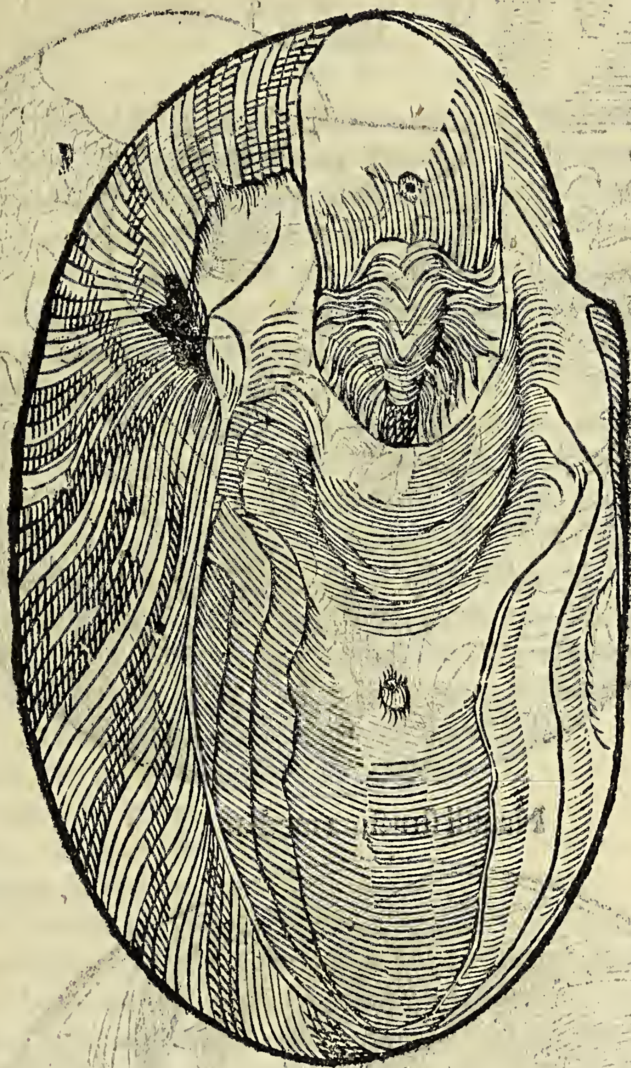
Murrhin⁹ Nautilus.

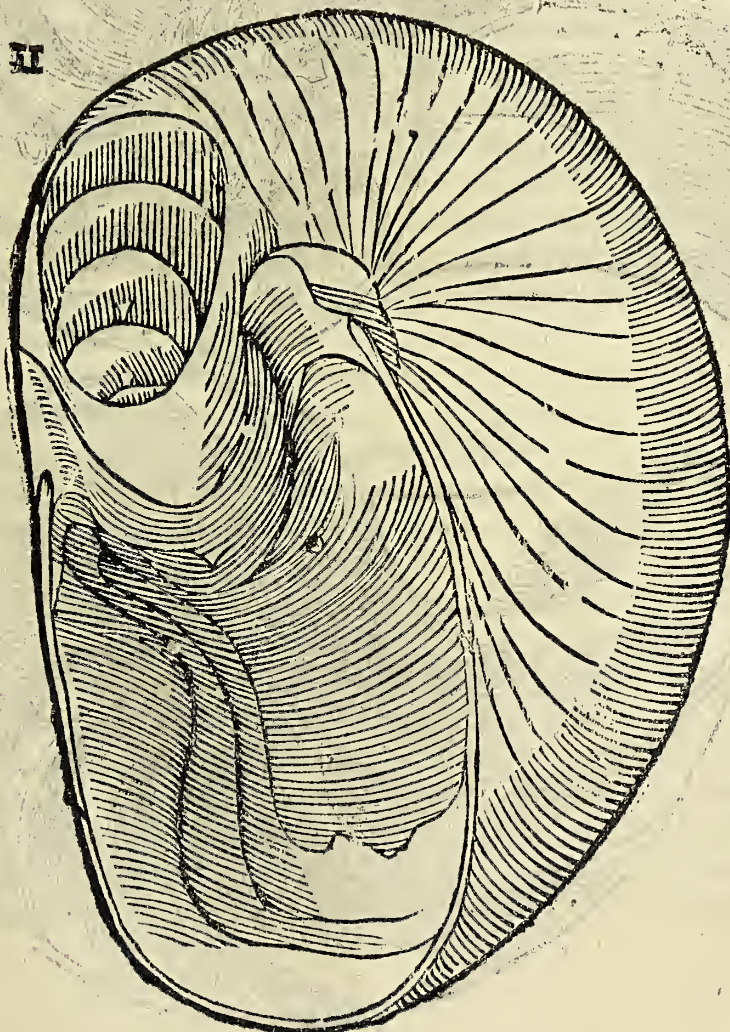
Synonyma Gallica.

Deſcriptio ex Cardano.

Nautilus testa rudi cortice obiecta, ac variegata castaneo colore.
Nautilus alter leuigatus. vterq; aperta perfracta prora.

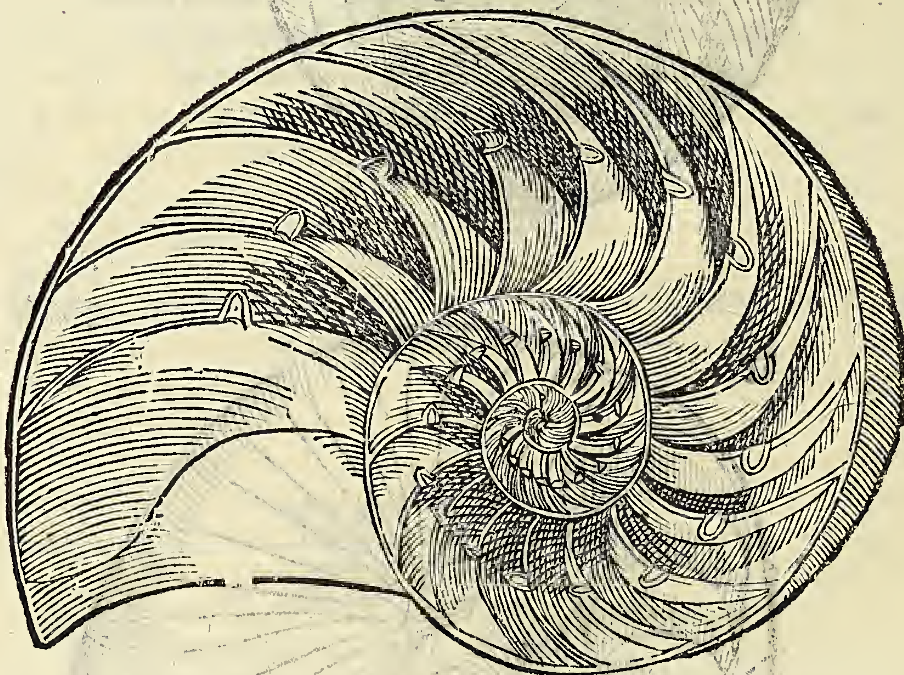

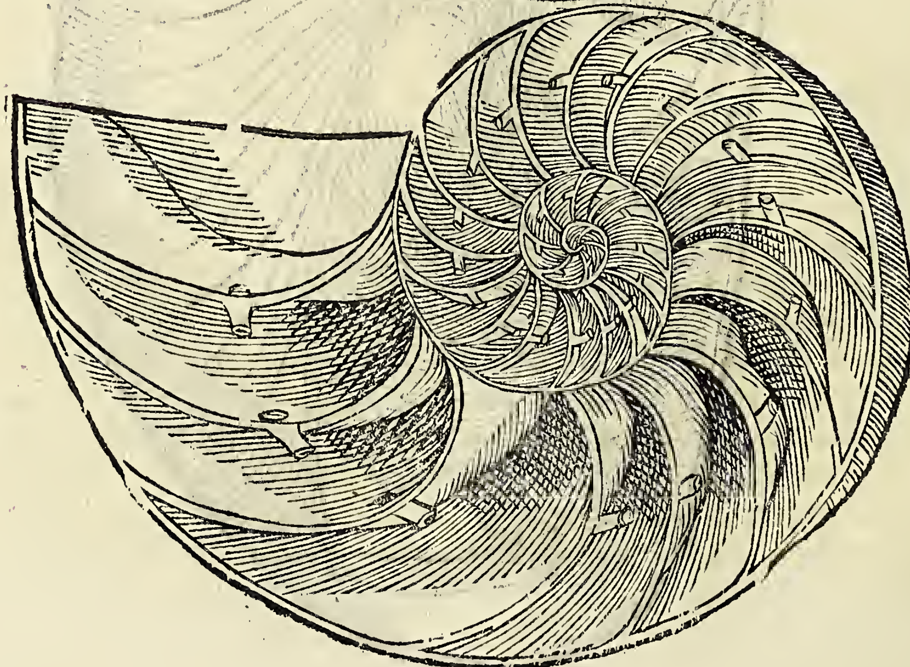
Z

Nautilus ab Indis varijs imaginibus extimo cortice inſculptus.

Nautili ſtructura media.

A

DE PVRPVRA.

Cap. V.

VRPVRAM Turbinatorum generis Concham nobilissimam esse ait doctissimus Rondeletius. Quod planè verissimum esse, nos qui inter omnia turbinata Purpuræ quoque primas tribuimus, nullo pœnè negotio asserere, atque affirmare possimus, cùm ex pretio, quo apud priscos habebatur, tùm ex vsu eiusdem. Theopompus apud Athenæum author est, Purpuram (ita quoque eius florem, quo vestes tingebantur, nominamus) olim, vel regibus raram, & expetitam fuisse, tanti quidem pretij (vt ab hoc auspicemur) vt æquali argento penderetur. Plinius pelagium, hoc est, Purpuram in libras quinquagenos nummos, & Buccinum centenos ponit, id est quinquaginta solidos, & centenos Gallicos, vti ex Budæo supputat Bayfius, qui etiam addit violaceæ Purpuræ libram denarijs centum, id est, decem aureis solatis constitisse, siue libris Turonicis viginti, supputante Roberto Cenali, dibapham Tyriam, denarijs mille, id est, mille Iulijs, vel centum aureis solis, vel libris Turonicis ducentis. Acceptum hoc quoque ex Plinio est, apud quem sic legimus: Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt: Me inquit, iuuene violacea Purpura vigebat, cuius libra denarijs centum veniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Celebrat item Purpuræ pretium Epigrammatarius, dum canit. *Nobilissimam esse Turbinatorum Purpuram.* *Pretium.*

B

Emit lacernas millibus decem Bassus
Tyrias, coloris optimi.

Et in Mancinum —— *Mollibus decem dixti,*
Emptas lacernas munus esse Pompilæ.

Idem poëta in Proculeiam (inquit Bayfius) vestis Purpureæ immensum pretium ponit, quam trabeam fuisse puto, vel togam pictam, de quibus paulò pùst fusiùs dicetur. Ludit in vxorem quæ diuertit à viro, propterea quòd prætor esset renunciatus.

C

Quid, rogo, quid factum est? subiti quæ causa doloris?
Nil mihi respondes? Dicam ego, prętor erat.
Constatura fuit Megalensis Purpura centum
Millibus, vt nimium munera parua dares.

Per Magalensem Purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Vel fortasse Megalensis Purpura accipienda est ea, quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiam commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo, vbi loquitur de quodam prętore de spectaculis ambitiosè sollicito: qui cùm à Lucullo in chori ornatum Chlamydes Purpureas peteret, respondit, inspecturum se si domi haberet, daturumque, postridiè verò interrogauit eum, quot sibi esset opus, illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio sumpsisse hæc videtur, epistola ad Numitium, dum ait: *Magalensis Purpura.* *Luculli luxus.*

—— *Chlamydes, Lucullus, vt aiunt,*
Si posset centum scenæ præbere rogatus,

D

Qui possum tot? ait, tamen & quæram, & quot habebo,
Mittam, pòst paulò scribit sibi millia quinque
Esse domi chlamydum, partem vel tolleret omnes.
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt.

Verùm vt ad Purpuræ pretium reuertamur, id si quis alius maximè celebrauit Plinius his verbis: Conchylia, & Purpuras omnis ora (hora) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiā margaritis pretia fecit: Proximè autem dixerat de margaritis, æternæ prope possessionis eas esse, & sequi hæredem. Et alibi: Pretia (inquit) medicamēto sunt quidē pro fertilitate litorū viliora: non tamē vsquā pelagij libras quinquagenos nūmos excedere, & Buccini centenos sciant, qui ista mercantur immēso. Sed alia sunt in fine initia: iuuatq; ludere impendio, & lusus geminare miscendo iterū, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere, argentū auro cōfundere, vt electra fiāt, addere his ęra, vt Corynthia: Ex quo tam ingenti pretio purpuram non à quibusuis vsurpatam fuisse constare arbitror. So- *Purpuram non omnes vsurpabāt.*

crates, referente Plutarcho in libro de Animi tranquillitate, quendam amicorum audiens E dicere: quàm sumptuosa est vrbs? mina venditur vinum Chium, Purpura tribus, mellis hemina quinque denarijs: adduxit ad farinas; dicens, sextarius venditur obolo; frugaliter in vrbe viuitur: tum ad oliuas; duobus æneis chænix; deinde ad oxonides; hæc decem drachmis venditur vestis: viles sunt in vrbe. Sic Socrates, innuens benè quempiam, ac honestè vestiri posse, etsi ex tam pretiosa Purpura tincta non esset. Erant tamen omnes Purpuræ summopere amantes, adeo vt tinctores illius, & qui eam aduehérent, à vectigalibus immunes haberentur: Quare nec mirum erit, quod de Vladislao Polonorum rege legimus, Valachis quadringentarum Purpurarum tributum imposuisse. Strabo asserit Tyrios ob tingendi Purpuræ peritiam (quanquam maxima huiusmodi officinarum multitudo eorũ vrbem redderet grauiorem) locupletiores factos esse, & nõ solùm à regibus, sed à Romanis etiam libertate donatos fuisse. Iam verò qui Purpuram vsurparint, aliquid dicamus, & qui ea delectati sint, quales profectò reges fuisse, ac summos magistratus inueniemus, quin etiam sacerdotes, & quod amplius est, ipsosmet deos. Atque ita Palladis vulnus Purpurea fascia obligatum fuisse legimus, fascia scilicet, quæ deam deceret immortalem, quando mortalibus alba sufficere potest. Constat quoque vestes Purpurâ imbutas dijs suis veteres, tanquam eximia, ac singularia dona obtulisse; in quo sensu apud Statium legimus Iunoni sceptrigeræ à Tyrijs peplum dono oblatum, quod Purpurâ in primis condecoratum esset: F

Vt purpuram amarent veteres. *Lib. 16. Geog.* *Tyrij cur diuites facti.* *Qui Purpura vsi.* *Vestes Purpureæ Dijs oblata.*

Lib. 10. Syluar.

Peplum etiam dono, cuius mirabile textum
Nulla manus sterilis, nec dissociata marito
Versarat calathis, castæ velamina diuæ
Haud spernenda ferunt, varijs vbi plurima floret
Purpura picta modis, mixtoque incenditur auro.

Tẽpla Deorum Purpureis vestib. ornata. *lib. 1. Sylu.*

Ornabant autem etiam deorum templa tam pretioso apparatu, quemadmodum idem poëta sub exemplo Veneris demonstrat, canens:

Digna Deæ sedes, nitidis nec sordet ab astris
Hic Libydus, Phrygiusque silex, hic dura Laconum
Saxa virent, hic flexus onyx, & concolor alto
Vena mari, rupesque nitent: quis Purpura sæpe
Oebalis, & Tirij moderator liuet aheni. G

Lib. 2. de rap. Proser.

Claudianus illustris admodum poëta eiusdem deæ superbissimum comptum descripturus, nõ inuenit colorem præstantiorem, à quo vestitum eius commendaret, quàm Purpureum: canit autem:

Illi multiplices crinis sinuatur in orbes
Idalia diuisus acu, sudata marito
Fibula, Purpureos gemmâ suspendit amictus.

Ex recentioribus nostri æui poëtis non ignobilis Aelius Iulius Crotta de Apolline ait:

Phœbe pater latè Tyrio spectabilis ostro.

Lib. 2. c. 8. *Sacerdotes Iudæorum Purpura vsi.* *li. 19. c. 21*

In Tyro Herculi, sacerdos, referente Alexandro ab Alexandro, cum infula, & Purpura incedebat: Sed & Hebræorum Sacerdotes Purpuræ vsum magni admodum fecisse non est à ratione, aut veritate alienum. Tradit enim S. Isidorus Araonis cingulum Purpura, Cocco, & Hyacintho fuisse contextum, ex quibus præterea tabernacula dei confecta fuisse ex diuino præcepto sacra pagina testatur, non sine alto mysterio, vt suo pòst loco patebit. Inuenio item purpura, & aureo monili vtendi potestatem ab Antiocho cognomento Sedete datam fuisse Ionathani duci, & Pontifici Iudæorum, qui summi sacerdotis apud H eos munere fungebantur. Erat veruntamen Purpura regum, ac cæterorum procerum pręcipuum, ac peculiare ornamentum. Togam eorum regiam, ac pictam dictam fuisse Lazius autumat, quanquam & Romanis Coss. postmodum, vt modò patebit, ex vsu fuerit. Erat autem eodem scribente non modò Purpurea, sed aureis etiã flosculis exornata. Quantum verò decoris, atque ceu autoritatis regibus adderet tam pretiosum ornamentum, vel quilibet penes se iudicare potest. Plutarchus in præceptis reipublicæ gerendæ id obiter innuit, inquiens: At verò magni illi reges, & à Ioue, vt Homerus ait, prognati, Purpuris, sceptris, stipatoribus, deorumque oraculis seipsos extollentes, vbi maiestate sua tanquam præstantioris ipsi naturę vulgus sibi subiecerunt, & cætera. Audi quæso quod nobis facundissimus, ac Diuus inquit Ambrosius: Quid etiam Purpuras memorem, quę ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur, quod in regibus adoratur. Quamobrem taxatur à multis Euripides, quòd in ve-

Toga regia Iudęorum. *Lib. 8. c. 8.* *Toga picta quæ.* *Regum ornamentum Purpura.* *Euripides taxatus.*

A in vestibus laceris introduxerit reges, & principes, & è contrario laudatur Sophocles, qui in aureis, & Purpureis. Veteres quoque poëtæ, eosque secuti recentiores omnes amictus pretiosissimos, nominaturi, eos Purpureos semper faciunt, vt pluribus subinde locis patebit, nunc de regibus ipsis prosequamur. Ouidius. *Lib. 3. Metam.*

——— Medio rex ipse resedit

Agmine Purpureus, sceptroq́; insignis eburno.

Medea apud eundem de Iasone.

Rideat & Tyrio iaceat sublimis in ostro.

Eleganter etiam Horatius dicebat. *In arte poët.*

Regali conspectus in auro, nuper & ostro.

Cęterùm ne in vna tantùm regione Reges Purpurâ resplendisse quispiã credat, de nonnullis diuersis aliquid quoque dicendum esse videtur. Strabo author est apud Nabatæos Purpuratos incedere reges. Persæ autem in primis Purpura induebantur. Testatur Herodotus regem Aethiopum, cùm conspexisset à rege Persarum missam sibi vestem Purpuream, & ab Ichthyophagis didicisset tincturæ rationem dixisse, δολερὰς μὲν ἀνθρώπους B εἶναι; δολερὰ δὲ α'υτεων τὰ εἵματα, id est, non solùm homines esse subdolos, sed & vestes eorum esse dolosas. Plutarchus quoq; in libro de malignitate Herodoti de Purpura, & vnguento ait dixisse, dolosas formas, dolosas vestes esse Persarum. Et in Symposiacis eiusdem dicterij meminit his verbis: Aut vnguentum potiùs, & Purpuram auersamur ob luxum ijs adhærentem, tanquam dolosas vestes, dolosos colores, vt barbarus ille dicebat. Idem rursus author in oratione de fortuna Alexandri Persarum Purpuræ meminisse videtur, dum ait: Noli meæ virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus est Darius, quem ex seruo, & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus, cui Purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. Herodotus, Valerius, & Strabo clarissimi scriptores, quàm grata Persarum regibus fuerit Purpura, non obscurè innuunt asserentes Purpuram imperium peperisse Sylosonti apud Darium, qui olim curiosa contemplatione viderat Sylosontem amiculo Purpureo indutum, eiusque pulchritudine captus id mercari voluerat: Sed Syloson, Ego, inquit, amiculum pecunia nulla vendo, sed tibi dono, do, si modò tuum perpetuò esse debet. Mox Darius memor muneris liberaliter dati Sylosontem remuneratione regia remuneratus est: namq; pro veste illi re- C tribuit imperium Sami insulæ fortunatæ, & optimæ. Legitur præterea epigramma Philippi, in quo Leonides Lacædemonius Xerxi Persarum regi insultat, quòd eius corpus inter cætera cadauera iouentum ob singularem virtutem Purpura contegendum curasset, respuens ipsius honorem, proditori magis, quàm Lacædæmonio, id est, viro forti conuenientem. Charon apud Lucianum cùm à Mercurio quæsisset, qui apud mortales ille esset, cui pallam Purpuream fibula nectebat, quemq; corona adornabat, intellexissetq; Polycratem Samiorum tyrannum esse, affirmat se huiusmodi hominum quęcunque nudum in suo nauigio agnouerit, maximè derisurum, quando, inquit, neque Purpuram, neq; regium capitis tegmen, deniq; neq; solium secum adferant aureum. Virgilius quoq; de Latino rege loquens canebat:

Persæ Purpurati incedebant. *Lib. 16. Geogr.* *Lib. 4.* *Lib. 3. q.* *In Thalia.* *Lib. 4.* *Lib. 14. Geog.* *Syloson rex Sami quomodo factus.* *Lib. 7. Aeneid.*

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora, soloq; immobilis hæret
Intentos voluens oculos, nec Purpura regem
Picta mouet, nec sceptra mouent riameia tantum.

Et pòst rursus: *Lib. 9.*

D *Orbis picta croco, & fulgenti murice vestis.*

Idem poëta de domo regia Didonis

At domus interior regali splendida luxu *Lib. 1.*
Instruitur, meaijsq́; parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ vestes, ostroq́; superbo.

Item de eadem regina venatum cum Aenea eunte, *Didonis habitus.*

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant; ostroq; insignis, & auro
Stat sonipes, & frena spumantia mandit.
Tandem progreditur magna comitante caterua
Sidoniam picto chlamydem circundata limbo,
Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum
Aurea Purpuream subnectit fibula vestem,

Aenea. Aeneas etiam apud eundem victoribus præmia proponit, quæ sunt: *Armaq; & ostro* E

Perfusæ vestes, argenti, auriq; talenta.

Sed & Mercurius ibidem Troianorum regem

Aeneam fundantem arces, ac tecta nouantem

Conspicit, atq; illi stellatus iaspide fulua

Ensis erat, Tyrioq; ardebat murice lana

Demissa ex humeris, diues quæ munera Dido

Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.

L.4.dec.3. Liuius verò scribit Hieronem, filiumq; eius Gelonem, Siciliæ reges, nec Purpuræ vestis habitu, nec alio vllo insigni differentes à cæteris ciuibus processisse, contrà Hieronymum Purpura, ac diademate, & satellitibus armatis, quadrigisq; etiam alborum equorum interdum vsum esse. Dionysius verò eiusdem insulæ tyrannus non modo ipse Purpuram induebat, sed referente Diogene Laertio, iussit aliquando in conuiuio, vt singuli in veste Purpurea saltarent. Id cùm Plato renueret, dicens,

Dionysius Purpurat' in Aristippi vita.

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολήν,

Ἄρρην πεφυκὼς, καὶ γένος ἐξ ἄρρενος, hoc est,

Effœminata veste non possum tegi

Cum sim vir, & virili natus stemmate.

sumpta ea Aristippus se induit, & cùm saltare inciperet, propriè, prompteq; dixit.

—— Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν

Οὖσ' ὁ σώφρον οὐ διαφθαρήσεται, hoc est,

—— *Neq; in sacris Liberi*

Patris, pudica mens vnquam corrumpitur.

L.7.dec.3. Philippus quoque rex testante Liuio Purpuram quandoque respuit: hoc enim de eo scripsit: Philippus laudorum quoque qui reliqui erant, celebritatem, quantæcunq; de Romanis tamen victoriæ partæ famâ auxerat, lætitiaq; ingenti celebrati festi dies, eò magis etiã, quòd populariter dempto capitis insigni, Purpura, atq; alio regio habitu æquauerat se cæteris in speciem. Præterea Plutarchus in libro de fraterno amore de Antiocho Seleuci fratre ait: Antiochus hoc nuncio allato (Seleucum nempe à Galatis deuictum) Purpuram deposuit, pullaque sumpta veste, & clausa regia, fratrem luxit. Phœnici regi, vt Suidas testatur, Purpura ab Hercule Tyrio, cùm hanc tincturam, canis sui maxillis cruentatis reperisset, oblata est, is verò rex primus Purpuram gessit. Cleitus Alexandri familiarius cognomine Candidus, quoties adeuntibus respondere vellet, amictus veste Purpurea, & obambulans cum ijs, qui compellauerant, sermones conferebat, vt Athenæus prodidit ex Agatarchide Cnidio libro decimo de Asia. Et mox ex Phylarcho, Alexandri quotidianos sumptus describens, ait primos clauarios Persas quingentos circa tabernaculum suum fori astitisse Purpureis, atq; melinis (colore mali Cydonij) vestibus indutos, extra tabernaculum Purpuratos quingentos, quibus cum vestitum indulserat. Scripsisse eum Alexandrum ad Ioniæ ciuitates, & primùm Chios, sibi Purpuram vt mitterent: velle namque se familiares omnes Purpura stola vestire. Sed de regibus hæc citasse sufficiat. Rectè quidem regalis inde Purpura dicta est. Cicero pro Scauro: Quem Purpura regalis non commouit, eum Sardorum mastruca mutauit? Mastruca vestis erat Sardorum è pellibus. Et Claudianus regiam eam nominauit, canens.

Philippus Purpuram respuit.

Phœnix prima Purpuram gessit.

Tributum ex Purpura

Regalis cur dicta purpura.

Lib.8.

—— *Cum regia circi*

Conuexum gradibus veneratur Purpura vulgus.

ipsos verò reges Purpureos. H

Sub tua Purpurei venient vestigia reges.

Reges Purpurei cur dicti. Hinc quoq; Purpuram petere pro ad regni gubernacula aspirare Latini dicunt, itemque Græci. Plutarchus libro de fraterno amore; Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni cùm nõ didicissent secundo à fratribus esse loco, sed Purpuras, ac diademata appeterent, seipsos inuicem, ipsamq; adeo Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. Virgilius.

Purpuram petere qd.

Non illum populi fasces, non Purpura regum.

Et alibi —— *Nec Purpura regem*

Picta mouet.

Christus Purpurea veste indutus, & cur. Quamobrem veste etiam Purpurea in hunc modum creator, ac redemptor humani generis, velut scenica larua regem fictitiũ agens, ac ridiculũ à nefarijs illis Iudæis illudebatur, cũ alioqui Purpura illa grandi nõ vacaret mysterio, de quo pòst agemus: sicut & ruber pileus & purpura, in Concilio vniuersali decimotertio Lugdonensi concessa sunt S. R. E. Cardi-

A Cardinalibus, vt admonerentur se semper paratos esse debere, pro Christiana religione sanguinem, qui per Purpuram Christi designatur, effundere. Amictus istius Cardinalium Illustrissimi Hyppoliti Estensis exemplo meminit Ariostus:

Cardinales cur Purpuram gestent.

Cant. 3. st. 14.

Quel che in pontifical habito imprime
Del purpureo Capel la Sacra chioma,
E il liberal, magnanimo, sublime,
Gran Cardinal de la Chiesa di Roma
Hippolito, ch'à prose, à versi, à rime,
Darà materia eterna in ogni idioma.

Iam verò Lacedæmonios ad prælia euntes puniceam vestem (φοινικίδα, φοινικὶς autem vestis erat virilis purpurea, vnde & Plutarchus φοινικίδα pro paludamento (quæ vestis Imperatorum erat) Purpureo dixit teste Bayfio.) indutos venire oportuisse tradit Aelianus, vt & color aliquam grauitatem præ se ferret, & si in eam sanguis è vulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret. Simile planè est, quod de Laconibus narrat Eustathius, sed tamen vestes in bello Purpureas gestasse prodidit, vt notæ sanguinis vulneratorum, B coloris cognatione tegerentur, & minus alij terrerentur. Verba Eustathij hæc sunt. χρηστὰ εἶναι ἐν πολέμῳ φοινικόεντα φορήματα, ἔφαμεν καὶ ἐν Ιλιάδι κατὰ ἔθος Λακωνικὸν, ὡς ἐν μάχαις ὑποκλέπτοιτο ἡ τοῦ αἵματος ῥύσις διὰ τῆς ὁμοχρόου ἐκδύσεως. Vt modò ad Romanos accedamus, hos ferè vel à principio vrbis conditæ purpureo amictu delectatos fuisse luce clarius est, quanquam alij Tullum Hostilium, qui post Numam Pompilium vixit, regnauitq; primùm Purpura vsum esse velint, alij Numam Pompilium allata Regis Hetruscorum veste, alij ipsum Romulum, qui primus regnauit: verùm ego aliâ Romulum, aliâ Numam, Tullum aliâ vsum fuisse suspicor. Plinius, Purpuræ vsum Romæ (inquit) semper fuisse video, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta, & latiore clauo Tullũ Hostilium è regibus primùm vsum Hetruscis deuictis satis constat. Trabea autem, (de qua mox plura) propriè regum erat, eaque postmodum alios vsos fuisse suspicandum est: quare cecinit Virgilius:

φοινικὶς Vestis quæ

In Crasso. Li. 6. var. c. 6.

Vestes Purpureæ cur in bello.

Odyss.

Romani reges qui primùm Purpura vsi.

Trabea.

Ipse Quirinali lituo, paruaq; sedebat
Succinctus trabea, lauaq; ancile gerebat.

Ausonius verò illustris admodum poëta, ac vir consularis id declarat dilucidè, dũ canit: Epist. 23. ad Paul.

C *Paulinum, Ausoniumq; viros, quos sacra Quirini*
Purpura, & auratus trabeâ velauit amictus.

Qui verò trabea erant induti, trabeati vocabantur, quod ex Ouidio innotescit, apud quem de Romulo legimus. Trabeati qui.

Hoc igitur vidi trabeati cura Quirini
Cum rudibus populis annua iura daret.

Placuit postea & consulibus Romanis (de quibus pòst) atque Imperatoribus Purpura, atq; vt à primo auspicemur, de eo apud Ciceronem inuenio, Cæsar cum Purpura veste processit: Et rursus de eodem: paulò ante interitũ Cæsaris, cùm immolaret illo die quo primùm in cella aurea sedit, & cum Purpura veste processit, in extis bouis non fuit cor. Dion Cassius Octauium Augustum testatur peculiares sibi habuisse purpuram, palmatas, pictasque vestes, ideoq; cæteris interdixisse earum vsum. Legitur idem Imperator, ipse quod emerit in officinis Purpuram, vt si quæ præstantior esset alia, sibi cederet in vsum. Caligula referente Suetonio Ptolomæum, & accersitum è regno, & exceptum honorificè non de causa repentè percussisse, quàm quòd edente se munus, ingressum spectacula conuertisse hominum oculos fulgore Purpureæ abollæ animaduertisset. Nero verò, vt idem Suetonius testatur, piscatus est rete aureo, Purpura, coccoq; funibus tinctis. Lego etiam apud Xiphilinum, eundem Neronem vela, quæ in theatris, vel amphitheatris superinduci solent, arcendo æstui, & soli, Purpurea suspẽdisse stellis aureis variè interstincta. Eius verba sunt. Τάγε μὴν παραπετάσματα τὰ διὰ τοῦ ἀέρος διατιθέντα, ὅπως τὸν ἥλιον ἀπερύκει, ἁλουργὰ ἦν, καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἅρμα ἐλαύνων ὁ Νέρων ἐνεσίκτο, ἀστέρες δὲ χρυσοῖ πέριξ ἐπέλαμπον, id est, Vela etiam quæ per aerem expansa ad arcendum solem, Purpurea erant inque ijs medijs Nero acu pictus, currum agitans (videlicet instar Phœbi, vt ait doctissimus Lypsius) circum verò vndiq; aureæ stellæ. M. Antonius apud Actium, vt scribit Alexander ab Alexandro, Purpureum velum prætoriæ naui pro insigni dedit. Idem fecisse ex Græcis legimus Alcibiadem. Plinius, nescio an de eodem Nerone, vidimus, inquit, iam & viuentium ouium vellera Purpura, Cocco Conchylio sesquilibris confecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. Huc quoque spectare videtur quod Iulius Capitolinus in vita Clo-

Lib. 49.

Augustus ipse Purpuram emit.

Caligula cur Ptolomæum percusserit.

Neronis piscatio.

Vela Purpurea.

dij Albini scribit. Sanè vt tibi insigne aliquod imperatoriæ maiestatis accedat, habebis vtendi coccinei pallij facultatem, me præsente,& ad me, & cum mecum fueris habiturus & Purpuram, sed sine auro. Athalaricus rex Iustiniano Imperatori apud Cassiodorum à principio. Non vos, inquit, (innuens omnes Imperatores Purpura vsos fuisse) maiorum Purpuratus tantùm ordo clarificat, non sic regia sella sublimat, quantum longè, lateq; potens gratia vestra nobilitat. Et rursus ad Hildericum regem Vandalorum, Mater quinimo haberi debuit, quæ nobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati vestræ fuisset adiectum, si inter has diuorum (Hasidirigorum) stirpem retinuissetis Amali sanguinis Purpuram dignitatem. Adeo vt equidem luce sit clarius omnibus Imperatoribus, ac regibus Purpuram placuisse, Claudianus de Honorio Augusto quartum consule:

Lib. 8. variar.

Omnibus acceptis vltro te regia solum
Protulit, & patrio felix adolescis in ostro.

Herodianus de Commodo: simul, inquit, Purpureas sibi auro intextas vestes circundaret, non sine omnium irrisione. Quippe eodem schemate, & fœminarum luxum, & heroorum virtutem repræsentabat. Sic & apud Theodoritum legimus D. Ambrosium, cùm iussisset vt Theodosius Imperator cum reliquis laicis consisteret, quia ad loca interiora solis Sacerdotibus aditus pateret, dixisse. Purpura Imperatores, non Sacerdotes efficit. Fuit sanè Romæ Purpuræ vsus iam inde ab initio vrbis conditæ, vt diximus, distinguebatq; , vt ait Plinius ab equite curiam, id est, insigne erat Romani magistratus, atq; idcirco quamplurimo vendebatur. Huic (Purpuræ flori) fasces, securesq; Romanæ viam faciunt; (consulatus autem insignia erant duodecim fasces, totidem lictores, Purpurea prætexta, curulis sella) idemq; pro maiestate pueritiæ est. Distinguit ab equite curiam: Dijs aduocatur placandis, (consules enim non nisi Purpurati sacrificabant) omnemque vestem illuminat: in triumphali miscetur auro. Quapropter excusata, & Purpuræ sit insania. Hæc Plinius, quibus sane mirum in modum Purpuræ dignitatem extollit, adeo vt mirum sit Purpuræ vsum tam rarum, vel penitus nobis potius ignotum esse, cùm alioqui tota posteritas luxuriosa admodum fuerit. Hinc passim Purpura pro ipsomet magistratu accipitur, vt apud Ouidium de Pisone.

L. 5. Hist. Eccle. c. 17

Purpuræ vsus, & dignitas apud Romanos.

Consules Romani Purpuras sacrificabant.

Cùm tua bissenos numeraret Purpura fasces.

Sic & Iuuenalis ait —— *Sed quinq; tabernæ.*

Quadringenta parant, quid confert Purpura maius
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Coruinus oues.

Elegantur, ac clarè Claudianus de tertio Honorij consulatu canebat:

Diues Idaspeis augescat Purpura gemmis
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad signa secures.

Aequè dilucidè Lucanus in panegyrico Calphurnij Pisonis.

Quis dignè refert, qualis tibi luce sub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu
Cum tua bissenos numeraret Purpura fasces,
Cæsareum grato cecinisti pectore numen?

Nec non & Martialis.

Te primum pia turba rogent, te voce salutent,
Purpura te felix, te colat omnis honos.

Et rursus de consulatu Syllij:

Rerum prima salus, & vna, Cæsar
Gaudenti superest adhuc quod optet
Felix Purpura, tertiusq; consul.

Plinius de gallo gallinaceo: Vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana Purpura. Ouidius de nono consule.

Li. 1. Fast.

Iamq; noui præeunt fasces, noua Purpura fulget.

Quin & ipsum magistratum, siue Senatum purpureum vocari legimus. Statius.

Senatus Purpureus dictus.

Lib. 2. Syl.

Cantu Purpureum trahes senatum.

Deponebant nonnunquam Purpuram, nimirũ vel allato tristi aliquo nuncio, vel ob mortem cuiuspiam affinis, quo tempore pullâ sese induebant: quare Plutarchus ait: Fertur eo die Crassum, non Purpureum (vt Romanorum Imperatorum mos erat) sed atro paludamẽto ad milites processisse. Lucanus de toto magistratu præuidẽte calamitates belli ciuilis

In Crasso.

Lib. 2.

Ergo

A *Ergo vbi concipiunt, quantis sit cladibus vrbi*
Constatura fides superum, ferale per vrbem
Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est Purpura fasces.

Erat autem Purpura, inquit Lazius, apud Romanos per omnes vestes, nimirum Purpura prætexta, Purpura in lato clauo, Purpura chlamys, & Purpura plaudamentum. Tacuit autem trabeam, de qua tamen alij multa scribunt. *Lib. 8. c. 8.* cæterùm Purpuram fuisse per omnes eas vestes (quod nos quærimus) etiam confirmat, astruitq; doctissimus Aldus Manutius his verbis: *Purpura Romanis per omnes vestes.* Restat color: quem fuisse Purpureum non modò in latis clauis, verum in reliquis etiam tunicis, veterum testimonijs probabo. nam si tunicæ expertes lati calui Purpureæ sunt: cur latos clauos, id est, nobilissimum tunicæ genus Purpurâ priuemus? à tunicas autem lato clauo carentes Purpureas fuisse, apertè docet Quintilianus his verbis: *Lib. 11.* Vt Purpuræ rectè defendant, leuis cura est: notatur interim negligentia. Non loquitur de tunica lati claui, & Purpuras tamen nominat. Cicero etiam Purpuream tunicam non modò in ordine Senatorio, verùm in plebeijs quoq; hominibus videtur agnoscere, cùm ait
B de L. Pisone in oratione pro Sextio: Vestitus asperè, nostra hac Purpura plebeia, ac pænè fusca. Nostra, dixit, qua nos vtimur Senatores: plebeia verò, quia Purpurea Pisonis tunica fili crassitudine plebeiæ Purpuræ similor, quàm senatoriæ, videretur, deinde subiunxi de colore. Ac pœnè fusca: quia varius erat Purpurarum color, vt ex Plinio liquet. Verùm de tunica lati claui Purpurea, vt omittantur dubiæ fortassis fidei testimonia, satis aperta fit significatio in hoc Ouidij versu.

Induiturq; humeris cum lato Purpura clauo.

Plinius autem, cùm dixit: Purpura distinguit equitem à curia: non significauit in Senatoria tunica Purpuram fuisse, in equestri non fuisse: *Li. 9. c. 36.* iam enim probauimus Purpuram in omni tunica fuisse, sed de lato clauo Purpureo locutus est, qui Senatorem ab equite *Plinius explicatus.* Purpureum quidem clauum, angustum tamen gestante, distingueret. Id explanat idem Plinius: Annuli distinxere alterum ordinem à plebe sicut tunica ab annulis Senatum *Li. 33. c. 1.* tantum: quanquam, & hoc serò: vulgoq; Purpura latiore tunicæ vsos inuenimus etiam *Tunica lati claui vnde dicta.* præcones. Quis non videt latum clauum significari? nam, si solus Purpuræ color Senatum ab equitibus distinxisset; non dixisset, Purpura latiore tunicæ, sed Purpurea tunica. Ap-
C pellabatur autem tunica lati claui, ab ipsis clauis Purpureis, qui tunicæ inserebantur, vt ex *Toga prætexta quæ.* Festo patet, quanquam cum palmata confundat, vt dictum est. Quibus clauis Purpureis vt opinatur Baysius mappæ quoq; ad limbum, variari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: *Et lato variata mapalia clauo.* Græci eam vocabant χιτῶνα πλατύσημον. Inserebantur eiusmodi claui Purpurei ad eam ferè partem qua pectus tegebatur. *Stlataria Purpura.* Horatius: *Et latum dimittit pectore clauum.* non quòd reuera essent claui, sed quòd viderentur clauorũ Purpurea capita super eminentia in tunicæ superficie. *Annus tyrocinij quis.* Dicebatur item hæc tunica, Purpura Stlataria, quoniam veteres slatum dicebant pro latum, & slitem pro litem. † Iuuenalis. *† Sat. 7.*

Spondet enim Tyrio Stlataria Purpura filo.

Prætexta verò toga dicta est à prætexendo, quia ei Purpura, vt ait Macrobius, prætexta erat: hoc est, quia Purpuram in ora habebat; vnde etiam Græci περιπόρφυρον vocant, id est, circumquaq; Purpuram habentem. Hac vtebantur pueri vsq; ad annum decimum *Lib. 1. Sat cap. 6.* septimum qui annus tyrocinij dicebatur. Cuius moris causas plures Macrobius indicat. Hanc intellexit Iuuenalis, cùm ait ——— *Vestem* *Sat. 12.*

Purpuream teneris quoq; Mecænatibus aptam. *Sat. 11.*

D Et antè dixerat.

Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro.

Statius quoq; meminit de Aty iuuene loquens:

Nunc pedes ense vago, prensis nunc celsus habenis
Ceu spectetur, agit; triplici velauerat ostro
Surgentes etiamnum humeros, & læuia mater
Pectora: tunc auro phaleras, auroq; sagittas,
Cingulaq; & manicas, ne coniuge vilior iret.
Presserat, & mixtum cono crispauerat aurum.

Pueri cur prætexta vterentur. Quantum verò ad pueros pertinet, præcipuum prætextæ singnificatum fuit, vt pudorem indicaret, quem scilicet ætas ea, quæ prætextata dicebatur, sibi proponere deberet; eiusq; rei indicium esse Purpureum colorem, vnde admonerentur verecundiam in dictis, factisq; omnibus amandam. *Prætexta, toga etiam magistratus* Inuenio interim prætextam togam non tantùm puerorum fuisse, quin

quia & magistratus. Liuius in oratione L. Valerij; Purpura (inquit) viri vtemur prætex- E
li.4. dec.4. tati in magistratibus, in Sacerdotijs, liberi nostri prætextis Purpura toga vtentur. Plutarchus in quæstionibus Romanis. Purpura prætextam vestem tribunus plebis non gestat alijs magistratibus gerentibus; an quia magistratus omninò non est: nam neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali sedens responsa dat. Huc spectare videtur illud Silij Italici,

Bissenos hac prima dedit præcedere fasces,
Et iunxit totidem tacito sermone secures,
Hac alias eboris decorauit honore secures,
Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro.

Allusisse quoq; apparet ad prætextam Epigrammatarium hoc versu:

Diuisit nostras Purpura vestra togas.

Purpurea fascia. Inuenio etiam prætextam, qua Romanus magistratus vtebatur, à nonnullis Purpuream quandam fasciam valdè latam intelligi, quæ tamen multipliciter plicata in angustum contraheretur, atq; ita supra alia vestimenta, nunc ab humeris, nunc à pectore in fasciæ modum circumduceretur, nunc eius capita vtrinq; ab humeris in pectus dimitterentur, cu- F
Toga palmata. ius generis amicula Romæ plerisq; antiquorum statuis inducta conspicias. Togam palmatam à palmis pictis appellari existimat idẽ Manutius, cuius tamen non multa apud scriptores veteres mentio extat: plures meminerunt tunicæ palmatæ. Nec assentitur Aldus, qui Festum secuti, si modo Festus ita scripsit, tunicam palmatam à latitudine clauorum dictam, & eandem esse cum lato clauo, arbitrantur. Quid enim simile (inquit) habet clauus cum palma? Quare tunicam palmatam fuisse credit, quam triumphantes, toga picta superimposita, tanquam insigne victoriæ præstarent. propterea Liuius eam simul cum toga picta nominant in decimo. Quos, inquit, vos sellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta, & corona triumphali, laureaq; honoratis. Quo loco satis patet non significari latum clauum: non enim post togam prætextam nominaretur: cùm toga prætexta sit honoratior, quia non ea Senatores omnes, vt lato clauo, sed tantùm qui magistratum gererent, vtebantur. Toga picta, vestis Hetrusca fuit, Purpurei coloris, auro di-
Toga picta stincta, à triumphantibus gestari solita, quam, vt ait Florus, subactis duodecim Thusciæ populis, Tarquinius Priscus Romam transtulit, id quod etiam Dionysius confirmat. Macrobius, & Plinius id non Prisco, sed Tullo Hostilio tribuunt. Hæc Purpurea fuit, vt G
Cur picta dicatur. Dionysius ostendit. Picta vocatur, quòd in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea species ad picturæ similitudinem accederet. Differebat ab hac toga Purpurea, quia hæc erat pura, & omnibus senatoribus communis, quanquam magistratum non gererent: à toga prætexta verò, quia hæc erat alba cum limbo Purpureo circumducto, cùm Purpurea lim-
Trabearũ genera. bum non haberet. Trabearum genera tria fuisse Suetonius in libro de vestimentis, authore Seruio, ostendit: vnum è sola Purpura, dijs consecratum, alterum è Purpura non sine albo, quo reges vsi fuerint, tertium augurale è Purpura, & cocco. Primum itaq; illud fortè fuerit, quod nos superius Dijs, & consecratum, & gratum fuisse diximus. Secundi generis trabeæ fuerunt præ reliquis in maximo apud Romanos vsu. Non enim reges tantùm, verùm etiam pulsis regibus consulens, item equites, cum trabeati idibus Quinctilibus transueherentur, eas vsurparunt. Et consulum quidem trabea, vt videtur Aldo Ma-
Lib.32. nutio, post reges fuisse militaris habitus, quo consules in bello vsi fuerunt: ad cuius opinionis corroborationem citat illud Liuij: Consul, cùm Corcyræ hybernasset, vere primo incontinente trabeatus ad hostem ducere pergit: eandemq; ob causam etiam equestres turmas bellicam speciem repræsentantes, idibus Quinctilibus trabea vestitos transuectos H
esse asserit. Meminit huius trabeæ consularis Ausonius in gratiarum actione, pro consulatu, his verbis: In procinctu, & tum maximè dimicaturus, palmatæ vestis meæ ornamenta disponi feliciter, & bono omine: namq; iste habitus, vt in pace consulis est, sic in victoria triumphantis. Parum est, si qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi
Triũphant in toga picta. iubes. Hæc ille, ex quibus illud primùm constat, triumphalem Romanis trabeam fuisse, quòd alibi non facilè inuenias; triumphabant enim in toga picta, vt diximus. deinde consularem: quod reipub. temporibus inusitatum fuit: prætexta enim tunc, & consules, & reliqui magistratus vtebantur: postremò trabeam, & palmatam vestem, & togam pictam eandem facit: quin etiam trabeam auro pictam dicit, quod nec Suetonius, vbi de tribus trabearum generibus agit, nec quisquam alius veterum scriptorũ veteris, & liberæ reipub meminit. Vnde apparet Gratiano imperante, & trabeatos consulens fuisse, qui prætextati antea fuerant, & trabeã fuisse pictam contra veterum consuetudinem. De tertio trabearũ

genere

A genere loquitur Dionysius, vbi de Saliorum vestitu, vel trabeis scribens, eas περιπορφύρας vocat, id est, Purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto. Erat præterea Purpura patritia, cuius meminit Eusebius his verbis: nam insignis Purpura patritia Constantinus ibat paterna domo, patrem quasi reuixisse cunctis in se monstraturus. Militaris Purpura ob virtutem dono dabatur, quod meminit Iulius Cæsar, dum scribit: Cæsar tum qu idem honores minimè proponere velle ait, cùm plures tribuisset legionibus coronas, alias turmarum ducibus, tribunisq; Purpuream vestem. Et post Cæsarem Virgilius, qui scribit Aeneam Cloantho, quòd præ cæteris rem bene gessisset, Purpuream chlamydem donasse:

Lib. 3. Purpura patritia. Lib. 1. de Constant. Purpura militaris. Lib. 5. de bel. ciuili.

Victori clamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Meliboea cucurrit.

Vuolfgangus Lazius arbitratur ab huiusmodi Purpura Satrapas quondam, & qui in comitatu principis, aut regis erant, dictos esse Purpuratos, qui, inquit, alia item voce ab alio vestimenti genere nominabantur prætextati. Liuius: Sopatrum ex Purpuratis, & propinquis regis cum quatuor millibus Macedonum, & pecunia nuper missum in Africa esse. Præsidialis Purpura eodem Lazio scribente magistratuum erat, & prouinciæ præfectorum, qua fortasse Pilatum induisse Christum Saluatorem nostrum credendum iudicat. Meminit illius togæ Spartianus in historia Septimij Seueri. Habuit etiam aliud omen imperij, cùm rogatus ad cænam Imperatoriam palliatus venisset, qui togatus venire debebat, togam præsidiariam ipsius imperatoris cepit. Hanc intellexisse videtur Sidonius Apollinaris.

Lib. 8. c. 8. Satrapę Purpurati prętextatiq; cur dicti. Lib. 10. dec. 3. Præsidialis Purpura.

B

Huic Socer Antemius præfectus, consul & idem
Iudicij populos atq; annum nomine rexit
Purpureos fortuna viros cùm murice semper
Prosequitur solum: hic tantum mutatur in illis
Vt regnet qui consul erat.

Lacernæ.

Lacernas in vsu vulgi pullas fuisse constat. Lypsius excipit delicatos, qui, inquit, amethystini coloris sumebant, aut coccinei, non tamen sine nota hominũ seueriorum. Martialis.

Lib. 1. Elect. c. 13

Amator ille tristium lacernarum
Et bæticatus, atq; leucophæatus,
Qui coccinatos non putat viros esse
Amethystinasq; mulierum vocat vestes:
Natiua laudet, habeat & licet semper
Fuscos colores, Galbanos habet mores.

C

Seneca epist. 115. Quod vides istos sequi; qui aut vellunt barbam, aut interuellunt, qui labra pressiùs tondunt, aut abradunt, qui lacernas coloris improbi sumunt, qui perlucentem togam, qui nolunt facere, quidquam quod hominum oculis transilire liceat. Lacernæ coloris improbi, Purpureæ sunt. quoniam insolens ille color adhuc Senecæ temporibus. Simile in pænulis, quæ vulgò item pullæ: Purpureæ tamen quædam lautiorum. Dio Cassius de Tyberio: Cumq; Purpurea toga plerique vterentur, quod antea vetitum fuerat, neminem quidem ipse reprehendit, aut mulctauit; sed cùm forte pluisset in conuentu quodam, pulla pænula se induit, quo facto vti alio genere vestium nemo deinceps est ausus. Et hinc liquet, inquit idem Lypsius, quotiens interdictus Tyrius color, non ad togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vsu) sed ad pænulas, & lacernas. Phasis libertus, vt citat Martialis, cùm legitimum equitis censum non

Lacernę coloris improbi. Lib. 57.

Lib. 5.

D haberet, lacernis Purpureis volebat videri eques, & cùm nuper Domitianus iussisset seruare legem Othonis, ne cui liceret sedere in decimoquarto gradu, nisi equestrem censum haberet, hic in theatro iactabundus laudabat legem, quasi ipse esset eques: sed Lectius cui ordinis theatralis cura erat demandata, iussit eum surgere.

Equitũ lacerna.

Edictum domini, deiq; nostri
Quo subsellia certiora fiunt,
Et puros eques ordinis recepit
Dum laudat modò Phasis in theatro
Phasis Purpureis ruber lacernis,
Et iactat tumido superbus ore
Tandem commodius licet sedere
Nunc est reddita dignitas equestris
Turba nunc premimur, nec inquinamur.

Hæc

Hæc & talia dum refert supinus E
Illas purpureas, & arrogantes
Iussit surgere Lectius Lacernas.

Stultè. *Purpura cur plebeia dicta.* *Leges latæ aduersus Purpuram.* *Lib. 49.*

Eodem modo lego apud Athenæum iuuenem quendam ex Ionia indutum Purpurà, aureis fimbrijs Athenas cùm profectus est, interroganti cuidam, cuias esset, respondisse, se esse diuitem. Vt non videatur mirum Purpuram à Cicerone, alijsque plebeiam vocari, Eò enim pocessit Purpura, vt ne plebs ab ea sibi tẽperare vellet, adeo vt sepè leges aduersus illam latas esse legamus. Suetonius: Iulius Cæsar Conchyliatæ vestis vsum, nisi certis personis, & ætatibus, perque certos dies ademit. Dio Cassius longè aliter: Cæsar edixit ne quisquam nisi Senator, qui cum magistratu esset, Purpuram gestaret, quam iam vulgo sumi videbat. In codice Iustiniani etiam priuatis hominibus vsus Purpuræ interdicitur, in titulo, quæ res vendi non possit. Nero verò Tyrij, & amethystini coloris vsum prorsus interdixit referente Suetonio. Et apud Syracusanos lege erat cautum, ne Purpura, aut auro fæminæ se exornarent. Præterea à seuerioribus omnibus probro dabatur eadem, vt apparet ex oratione Ciceronis pro Cælio: Si quem etiam minimorum horum aliquid offendat, si Purpuræ genus &c. Plutarchus in Catone: ἐπεὶ πορφύραν ἑώρα τὴν κατακόρως ἐρυθρὰν καὶ ὀξεῖαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφόρει τὴν μέλαιναν. Id apparet etiam ex hoc Virgilij, quo significatur parum virilis vestis: F

Vrbis picta croco, & splendenti murice vestis.

Li. 5. c. 18. *Purpura plebeia qualis.* *Proceres cur Purpura vterentur.*

Alexander ab Alexandro scribit Purpuram plebeiam fuscam, & obsoletam fuisse, non murice, aut cocco, sed herbarum succis infectam. Nos quoque supra penè fuscam fuisse ex Cicerone diximus; alij putant fuisse quidem ex Purpura, sed cærulea, aut obscura. Cæterùm vt ad nobilium Purpuram reuertamur, cur ea vterentur ij proceres, atque vti debeant elegãtissimè, ac disertè admodũ docet Cassiodorus: Comitis Stephani insinuatione comperimus, sacræ vestis operam, quam voluimus necessaria festinatione compleri, disrupto magis labore pendere: cui vsum subtrahendo solennem abominandam potiùs inferre cognosceris tarditatem. Credimus enim aliquem prouenisse neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis terq; satiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non auxerint adorandi muricis pretiosissimam qualitatem. Quapropter si perscrutator Hydrontini maris intusa Cõchylia solenniter condidisset apto tempore, aceruus ille Neptunius, generator florentis semper Purpuræ, ornator solij, aquarum copia resolutus imbrem G aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obscuritas rubens, nigredo sanguinea regnantem discernit, dum cõspiciuum facit, & præstat humano generi, ne de aspectu principis possit errari. Mirum est, substantiam illam morte confectam, cruorem de se post spatia tam longi temporis exudare, qui vix solet viuis corporibus vulnere sauciatis effluere. Nam cùm sex penè mensibus marinæ deliciæ à vitali fuerint vigore separatæ, sagacibus naribus nesciunt esse grauissimę: scilicet ne sanguis ille nobilis aliquid spiraret horroris. Hæc cùm infecta semel substantia perseuerat, & nescit ante subtrahi, quàm vestis possit absumi. Quod si Conchyliorum qualitas non mutetur, si torcularis illius vna vindemia est, culpa nimirum artificis erit, cui se copia nulla subtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albentes comas serici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis purissimam castitatem, quia talium rerum secreta refugere dicuntur immunda. Et paulò pòst. Verùm talis tantaq; res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta Conchylia impressis mandibulis contudisset, illa naturaliter humorem sanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. Et vt est mos hominibus, occasiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile dare, quod substantiam noscitur habere mediocrem. Eoa H Tyros est Hydron Italica, aulicum profecto vestiarium, non antiqua custodiens, sed iugiter nouella transmittens. Cùm itaque tanta apud Romanos in dignitate habita sit Purpura, non mirum est, cur non omnes Patritij Veneti ea vtantur. Hi enim togati incedunt simili ferè quo Romani antiqui amiculi genere, eo excepto quod Purpureum non sit, sed ex nigro panno: Purpura enim nisi magistratum gerentibus conceditur, hisque insignioribus. Nuptialibus quoque & cũ primi honores, quos procuratorios vocãt, alicui deferũtur (Sunt verò hi sacrarum largitionum præfecti) tum consanguineis, & cognatis, & affinibus licet per aliquot dies vti Purpura in lętitię, gratulationisque significatum. Iam verò de alijs quibusdam vestibus, quas Purpura decorabat, postquam in eas incidimus, non abs re fuerit quædam quàm breuissimè recensere, ne Purpuræ authoritatem, atque honorem deprimere velle videamur. Rauisius Textor scribit Purpuram in imo consutam habuisse ge-

Purpuræ inuentio. *Hydrõ Italica.* *Veneti patritij, quib⁹ vtantur vestibus.* *Vestes Purpureæ aliæ.*

nus

A nus vestis, quod limbus dicitur, vnde limborarij vestimenti huius textores dicantur. Ab his fortasse non differebant perinesa vocata vestimenta, in quorum etiam extremitatibus, vt Stephanus Aqueus ait, Purpura assuta circumcurrebat. Forteq; etiam limus dicebatur: multi enim apud Virgilium legunt velati limo, vt testatur doctissimus Turnebus, nam limus, inquit, vestis erat ab vmbilico ad pedes, ad pudenda poparum tegenda. Higenus limum cinctum ideo dicit vocatum, quòd Purpuram transuersam habeat; habebat enim in extremo Purpuram limam. Paryphes (παρύφες) apud Pollucem, & Paralurges (παραλούργες) indumentum appellatur attextam vtrimque habens Purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur Pachyales. (παχυαλὲς.) sed & in tunicis virgæ (ῥάβδοι) Purpureæ vocantur paryphi (πάρυφοι) vnde & in latinis literis (inquit Cælius) virgatæ vestes, & apud poëtam sagula virgata, quæ haberent in virgarum modum deductas vias; cui sententiæ subscribit Diodorus: tametsi in eo allusum Seruius putat ad Gallicam linguam, qua virgæ diceeretur Purpura. Virgilij versus est.

Limbus qd. Perinesa vestimēta
Li. 11. Ad. cap. 1.
Limus quæ vestis.
Paryphes.
Li. 7. c. 13.
Lib. 8. Aeneid.
Lib. 6.

Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

B Paryphes etiam nominatur apud Athenæum his verbis: Syracusani prohibuerunt, ne mulieres ferrent vestes Purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐχούσας παρυφάς, præterquam meretrices. χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους, nominat Hippias apud eundem. Περιήγητος Hesychio est ὁ περιπόρφυρος χιτών: & περιονήσσαια, περιβόλαια, οἷς ἐν κύκλῳ πορφύρα παράκειται. Zoographus legendum putat quatuor syllabis περινήσσα, quoniam ita habeat Pollux: Περίνησσα ὑπόκροσσον ἐστὶ περίβλημα, ἔχον τὰ νήματα ἐξηρτημένα: ἡ πορφύρα κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος περιέρχεται, νήσου σχῆμα ποιοῦντα τῇ περιρροῇ τοῦ χρώματος. hoc est, ita vt ambiens vndiquaque Purpura, vestem reliquam, ceu mare insulam includeret; vt fortè eandem vestem Anaxilas νῆσον id est, insulam vocarit. Viriles vestes à coloribus dictæ sunt teste eodem Polluce, πορφυρίς, ἁλουργίς, φοινικίς. Ξυστὶς vestis erat tragica muliebris, & exponitur πορφυρὶς (ἢ) κροκωτὸν ἱμάτιον à scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigam in pompis. Polluci verò etiam πορφυροῦν ἱμάτιον, vestis iuniorum in comœdijs est. Candys à Cælio exponitur vestimentum Persicum, Pollux candyn regalem, ἁλιπόρφυρον esse scribit, aliorum verò Purpureum: sed ὁλοπόρφυρον potiùs legendum videtur: Sic enim inferius habet in eodem capite: Ξενοφῶν ἔφη

Paryphes.
Περιήγητος.
Lib. 7. c. 13.
Ξυστὶς vestis quæ.
Candys.

C κάνδυν ὁλοπόρφυρον: quanquā holoporphyro non πορφυροῦν simpliciter, sed periporphyron, & diaporphyrō opponantur. (Holoporphyrum enim dicitur ad differētiam periporphyri, & diaporphyri, quibus Purpura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu virgis Purpureis, de quibus ex Cælio prædictū est.) Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de Purpureis vestimentis dixit; ταύτας εἶδε τὰς πορφυροβαφεῖς ἐσθῆτας. Eadem Comici etiam κάλλη vocare solent, vt Eupolis: τὰ κάλλη τὰ περίσεμνα τῇ θεῷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt lati claui Romanis à latitudine clauorum dicti, vt suprà dictum est. Ἁλιπόρφυρα, ἀλουργῆ, τουτέστιν ἐκ θαλασσίας πορφύρας. Hesychius. Polluci verò ἀλουργὶς exponitur vestis virilis à colore dicta, sicut & πορφυρίς; παραλουργὶς verò muliebris. Hinc apud Hesychium eundem, vbi habet, ἀλουργωρίδες, πορφυρίδες legendum est ἀλουργυρίδες. Ἀλουργὶς autem etiam Etymologo, purpura est, ἡ ἀπὸ θαλασσίου κόχλου γινομένη καὶ ἐργαζομένη. Meminit eiusdem Aristophanes in equitibus his verbis, ἀλουργίδα ἔχων κατάπαστον, καὶ στεφάνην ἐφ' ἅρματος: vbi Scholiastes interpretatur πορφυρᾶν χλαῖναν. Varinus quoque ab ἅλς, & ἔργον deriuat: & substantiuum fæmininum esse ait: adiectiuum autem masculinum ἀλουργὸς, cuius fæmininum sit ἀλουργὸς,

κάλλη.
ἀλουργίς.
παραλουργίς.
Hesychii correctus.

D neutrum ἀλουργὰς: quod tamen non probat Zoographus; quoniam ἀλουργὲς non aliter moueatur quàm ἀγαθός: & ipse etiā genere neutro ἀλουργὸν χρῶμα dixerit: Theopompus de Colophonijs apud Athenæum, χιλίους φησὶν ἄνδρας ἀρτῶν ἀλουργεῖν, φοροῦντας στολὰς ἀσυμπλεῖν. Apud eundem legimus ἐσθῆτα ἀλουργῆ. Meminit item Plutarchus: Ἐξῆν δὲ Εὐμένει καὶ καυσίας ἀλουργεῖς, καὶ χλαμύδας διανέμειν: ἥ τις ἦν δωρεὰ βασιλικωτάτη παρὰ Μακεδόσι, hoc est: licebat Eumeni causias Purpureas, & chlamydes dilargiri: quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis Budæus appositissimè vsurpauit pro galero Cardinalium coccineo. Licet enim vni Romano Pontifici, vt quondam Eumeni, causias Purpureas, & chlamyde Coccinas, cęteraque Cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargiri. Ἀλουργὲς, πορφυροῦν est apud Hesychium: & in scholijs Aristophanis legitur, ἀλουργὴς ἐσθὴς, ἡ πορφυρᾶ. Ioannes Tzetzes Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἀλουργὲς, id est, vestem Purpuream picturis, & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus venditam centum, & viginti talentis,

Causia.

de authore dubitat: ſuſpicatur autem apud Plutarchũm ſe legiſſe. Ego apud Ariſtotelē in Admirandis legere memini, & Athenæum in duodecimo. E Αλϐργα Etymologus πορφυρᾶ interpretatur, Suidas θαλασσοπόρφυρα: Heſychius τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ. Αλϐργαὰς ςόλας apud Atheuæum lego: qui & Hipiæ hæc verba citat: ἄλϐργα μὲν ἀμπεχόμενοι περιβόλαια, καὶ χιτῶνας ἐνδεδυκότες περιπορφύρους. Α᾽λλικα, χλαμύδα πορφυρᾶν. Heſychius. Et rurſus: Α᾽λλῆκα, χλαμύδα, ἐμπόρπιμα: οἱ δὲ πορπίδα χλαμυδος ἀλληλοχεί ρϐ. Βεύδεον, τὸ ποικίλον ἱματιον, ἢ τὸ πορφυρϐν, apud Varinum. Βεῦθος verò Polluci eſt χιτωνίσκος διαφανὴς: & σαραγης Μήδων τι φόρημα, πορφυρϐς, μεσόλευκος χιτὼν. Lego & Εμβρόνιον apud Heſychium, eſſe μικρὸν καὶ ἀπορφυρον ἱμάτιον τιβερικὸν. Vtebantur & Græci equites eo

Allica. genere veſtis, quam ephaptidem appellat Athenæus in quinto his verbis: πάντες οἱ πορειρημένοι εἶχον πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ διαχρύσϐς καὶ ζωωτάς: hoc eſt, belluatas

Li.4.c.18. ephaptidas. Polluci ephaptis genus eſt veſtis tragicæ: συςρεμμάτιον τὶ φοινικϐν ἢ πορφυρϐς:

Ephaptis. ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμϐντες, ἢ οἱ θηρῶντες: è lino tenui nimirum, ſericoue Purpureo, quod propter tenuitatem facile manibus conuoluebatur pugnantium, atque venantium. Lenones, & ſcortorum matres in tragedijs, ταινίδιον τὶ πορφυρϐν περὶ τὴν κεφαλὴν

In Pœnulo. ἔχϐσι teſte Polluce. cæterùm ipſa quoque ſcorta Purpuram vſurparũt: quare apud Plautum quoque legimus de quadam meretrice loquentem: F

Meretricem pudorem gerere magis decet quàm Purpuram,
Magiſque meretricem pudorem quàm aurum gerere condecet:
Pulchrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt.
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.

In Moſtell. Et alibi rurſus inquit:

Purpura ætas occultanda eſt, aurum turpe mulieri
Pulchra mulier nuda erit, quàm Purpurata pulchrior.

Babylō cur Purpurata meretrix. Nec aliam ob cauſam Babylon quondam omnis luxus plena à Diuo Hieronymo Purpurata meretrix nominata eſt. Hic enim in quadam epiſtolata vocat ſe colonum Purpuratæ meretricis. Συμμετρίαν, ἤτοι χιτῶνα ποδήρη ἀλϐργὸν κύκλῳ mulieres quaſdam in comœ-

Mulierum Purpura. dijs geſtaſſe inuenio apud Pollucem. Næuius: Mulieres opertæ auro Purpuraque. Plutarchus luxum mulierum in Purpura texat in Sympoſiacis, inquiens: exiſtimo autem per-

Lib.6.q.7. multum intereſſe inter ſuperuacaneum cultum, & munditiem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, Purpuraque dum vtuntur, curioſè, & impenſiùs quàm par eſt ornatui indulgere videntur: Et rurſus in libro de coniugalibus præceptis. Aegyptiæ mulieres maiorum G inſtituto calceis non vtebantur, vt domi meminiſſent tempus exigendum, hodiè domi manſuræ ſint pleræq; ſi aureos calceos, & armillas, & periſcelides, & Purpuram, atq; vniones auferas. Author eſt Lampridius Alexandrum Seuerum Purpuræ clariſſimæ non ad ſuum vſum, ſed ad matronarum, ſi quæ aut (vti) poſſent, aut vellent, certè ad vendendum grauiſſimum authorem fuiſſe: ita vt Alexandrina Purpura hodieque dicatur, inquit, quæ

Alexandrina Purpura vulgo Probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus baphijs præpoſitus id genus muricis reperiſſet. Artemidorus citante Turnebo tradidit ingenuas mulierss albatas fuiſſe,

Lib.10. Aduerſ.6. libertinas atratas, nobiliores Purpuratas. Atque hactenus de tam varijs Purpurâ nobilitatis veſtibus: quot verò etiam aliæ à Purpura nomen obtinuere, licebit videre in deno-

Mortui Purpura induti. minatis. Dicam interim & illud, quod ſummoperè etiam Purpuræ magnificentiam, ac honorem indicat, quòd nimirum & mortuos eâ induerēt, cuius his verbis meminit Blondus in nono triumphantis Romæ: Iam Purpuram precioſiſſimam fuiſſe eleganter rubentem conſtat. Eius originem ſic edocet Placidius Grammaticus. Murex Cochlea maris, ex qua Purpura magiſtratuum color, de qua Liuius in trigeſimo poſt M. Catonis verba contra tribunum plebis, legem Oppiam abrogare conatum. Purpura viri vtemur prætextati H in magiſtratibus, & ſacerdotijs, liberi noſtri prætextis Purpura togis vtentur: magiſtratibus in colonijs, in municipijs, togæ prætextæ habendæ ius eſt: nec id vt viui ſolùm habeant tantum inſigne, ſed etiam vt cum eis crementur mortui, & cum tibi viro liceat Purpura in veſte ſtragula vti; matrem familias tuam Purpureum amictum habere non ſines, & equus tuus ſpecioſiùs inſtratus erit, quàm vxor veſtita? Huc uſque Blondus. Morem verò mortuos in Purpureo amictu ſepeliendi pòſt ad poſteros deſcendiſſe veriſimile mihi videtur, nam & apud Claudianum lego.

Has dedit inferias tumulis, iuuenumque duorum
Purpureos merito placauit ſanguine manes.

Equi Purpura decorari. Equos verò, vt ex Blondo diximus, Purpurâ fuiſſe decoratos, cùm apud alios, tum apud Romanos vero ipſo verius eſt. Id enim etiam indicat ornatus equi Didonis, quo cum

Aenea

A Aenea ad venatum proficiscebatur: cuius cùm suprà facta sit mentio, hìc non repetam. *lib. 7. Aen.*
Aliàs apud eundem poëtam legitur:

Instratiq; ostro alipedes, pictisq; tapetis.

Eleganter Claudianus canebat:

Vtque tuis primùm sonipes calcaribus arsit.
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exudant sanguine gemmæ,
Ipse labor, puluisq; decet, confusaq; motu
Cæsaries, vestis radiato murice solem
Combibit, ingesto crispatur Purpura vento.

Meminit item Silius Italicus.

—— Stratumq; ostro quem ceperat ipse
Cornipedem.

Scitu quoque dignissimum est, ex sericoné, an ex lana istiusmodi, quas diximus vestes Purpureæ constiterint. Ex vellere facta fuisse demonstrat apud Lucianum Demonax, B hic enim conspecto quopiam ex molliter, & delicatè conuestitis, propter Purpuræ latitudinem superbiente, insolentiusq; incedente, admoto ad illius aurem capite, apprehensaq; veste, & commõstrata: heus tu, inquit, hoc ante te ouis ferre solebat & ouis (προβατον) fuit. Iam verò Purpura præterquam in vestibus, in alijs etiam rebus placeat antiquis: in tapedibus in primis: Citat enim Giraldus hoc Iuliani rhetoris versus: *Ex serico an è lana Purpurea vestis olim facta.*

Item tonsiles tapetes ebrij fuco,
Quos Concha Purpuræ imbuens venenauit.

Conchyliata peristomata Cicero nominat in Philippicis: Conchyliatis Cn. Pompei peristomatis seruorum in cellis lectos stratos videres. Inuehitur autem in nimium M. Antonij luxum, vnde subiungit: quamobrem desine mirari hæc tam celeriter esse consumpta: non modo vnius patrimonium quamuis amplum, vt illud fuit, sed & vrbes, & regna tanta nequitia deuorare potuisset. Taxat eandem stragulorum luxuriam Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum: sicut enim Agatho (inquit) fistulam è conuiuio ad mulieres emisit, sufficere ratus sermones conuiuarum: ita repudiauerim etiam stragula Purpurea, mensas sumptuosas, & superuacanea omnia, videns diuites ijsdem vti rebus quibus pauperes. *Conchyliata peristomata.*
C Athenæus item scribit Purpurea stragula in foro substrata fuisse in conuiuio Cotyis regis, Purpura, & auro stratus erat lectus C. Iulio Cæsare interfecto. Lecti autem etiam Purpureis stragulis cohonestabantur, quod aliquoties innuit Epigrammatarius, vt in vndecimo: *Lecti stragulis Purpureis ornati.*

Lingonicis agedum tumeat tibi culcitra lanis,
Constringatq; tuos Purpura texta toros.

Item in duodecimo ait:

Circumfusa rosis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoq; toro.

Et rursus in decimoquarto:

Stragula Purpureis lucent villosa tapetis,
Quid prodest, si te congelat vxor anus?

Meminit præterea Statius, dum canit: *li. 1. Theb.*

—— Vario strepit ista tumultu
Regia, pars ostro tenuas, auroq; sonantes
Emunire toros, altosq; inferre tapetas.

D Libros, quos vel donabant; vel præstantiores alijs habebant, ijdem veteres ornabant Purpura, quod præter alios meminit Lucianus non vno in loco, vt dum scribit: Tu verò, nunquid animaduertis prorsus idem tibi accidere, dum librum manu tenens progrederis, cuius aluta Purpurea, bullulæ aureæ sunt, at tu barbara voce legis, deformans, & euertens scriptoris dignitatem. Martialis libro primo circa finem: *Libri Purpura ornati*

De primo dabit, alteroue nido
Rasum pumice, Purpuraq; cultum
Denarijs tibi quinque Martialem.

Et in secundo librum suum alloquens ait:

Et te Purpura delicata velet,
Et cocco rubeat superbus index.

In quinto rursus ad Musas:

Nunquam grandia, nec molesta poscit,

Quæ cedro decorata purpuraq́; E
Nigris pagina creuit vmbilicis,
Nec porrexeris iſta, ſed teneto.
Sic tanquam nihil offeras, agaſq́;
Si noui dominum nouem ſororum
Vltro purpureum petet libellum.

Nec non in decimo.

Perfer Ateſtinæ nondum vulgata Sabinæ
Carmina, Purpurea ſed modo ſata toga.

Si itaque Purpura totam, ſupellectilem cohoneſtaret,& tantoperè color ille placeret,non erit quòd miremur Iuuenalem, dum ſcribit eis, qui ambitioſè viuunt, magnos ſumptus eſſe faciendos, ac perinde animum ad varias rapinas conuertendum, proinde canit: *Sat.14.*

—— Peregrina ignotaq́; nobis
Ad ſcelus atque nefas quodcunq́; eſt Purpura ducit.

Sic quoq; Plutarchus libro de Conſolatione ad vxorem exclamat: Quid quæſo magis eſt à ratione alienum, quàm nimium riſum,& gaudium amputare, fletui,& eiulatui ex eodem fonte promananti fluxum liberum permittere? aut de vnguento,& Purpura nonnullos cum vxoribus delitigare, interim concedentes tonſuram lugubrem, atratam veſtem &c. Quo pacto etiam idem Iuuenalis Purpuram inter pretioſiſſimam ſupellectilem repoſuit, vbi de victis Cilicum piratis canit hos verſus: F

Purpura inter ſuppellectilē pretioſum.

Non idem gemitus olim, non vulnus erat par
Damnorum ſocijs florentibus,& modò victis
Plena domus tunc omnis & ingens ſtabat aceruus
Nummorum, Spartana chlamys, Conchylia Coa.

Purpureū p pulchro.

Spartana chlamys, id eſt, veſtis Purpurea. Hinc quoq; Purpureum à poëtis pro pulchro, ac venuſto poni ex illius coloris præſtantia, & pulchritudine non eſt ignotum: atque ita Virgilius lumen vocat Purpureum, verque Purpureum, quod vêre pulchri dentur flores, quos & ipſos Purpureos nuncupauit, vt

—— Manibus date lilia plenis
Purpureos ſpargam flores. Item.
Purpureus veluti cùm flos ſucciſus aratro. G

Lucianus Hippiæ balneum deſcripturus, ſumptuoſiſſima, ſplendidiſſimaq́; eius ornamenta, & ſtructuram miris extollens laudibus ait: Ὁ δὲ ἔνδον οἶκος κάλλιστος, φωτὸς τε πολλῦ ἀνάμεστος, καὶ ὡς πορφύρα δίλω θισμένος. id eſt: porro interior habitatio omni amœnitate referta, plurima luce cōſpicua eſt, ac inſtar Purpuræ floribus, ac venuſtate renitet. Cur verò Purpura, ſeu color Purpureus tantoperè cæteris coloribus cùm à regibus varijs, tum etiam magiſtratu toto Romanorum, quin Imperatoribus antepoſitus fuerit, non video quenquam qui id ſcripſerit. Raritate id factum eſſe (quod enim rarum eſt, idem & carum) non videtur eſſe affirmandum, cùm ſatis obuia ſint hoc genus Conchylia: nec etiam ob tincturæ artificium, vrbes enim atque adeo integræ regiones hac arte celebrantur: nec denique ob elegentiam ſuam, quia & aureus color non minus oculos delectat, quam Purpureus. An itaque quia cùm lanæ permixtus eſt, dirimi non poteſt. Hoc autem de Purpura teſtatum reliquit naturæ ſcientiſſimus, atque antiquiſſimus Lucretius in ſexto de rerum natura libro.

Color Purpureus cur alijs prælatus.

Purpureuſq́; color Conchylij iungitur vnà
Corpore cum lanæ, dirimi quia non queat vnquam H
Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des
Nor mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.

Cocci coloris præſtātia.

In menſis poſitæ Purpuræ.

Idem quoque videmus in Cocco, cuius color eadem ratione preſertur in panno: quibus enim nihil ex eo permixtum eſt, ſubinde ſplendorem, colorisq; bonitatem amittunt. Erãt poſtremò Purpuræ in menſæ luxu, quod inter alios innuit Macrobius, qui ſcribit, quo die Lentulus flamen Martialis inaugураretur, hanc cænam fuiſſe: ante cænam vrtice, murices, Purpuræ: nec non Porphyrius libro ſecundo de Abſtinentia ab animatis, Oſtrea (inquit) omnigena, Purpuras, vrticas &c. deus homini condidit, vt iuris, & ferculorum (ζωμῶ καὶ παραδειπνίων) copia nobis ſuppeteret. Sed hac de re pòſt nonnulla alia. Sufficiantq; hæc in Purpuræ laudem, qua ſola moti, eam cæteris turbinatis prætulimus.

ÆQVI-

A

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

RÆSTANTISSIMVS iste color, cùm non è sola Purpura, sed etiam è Conchylio, murice, Buccinoq; colligeretur, multi viri docti omnia istæc Conchilia, vel simul confunderunt, vel saltem non rectè distinxerunt. Sunt qui Conchylium nihil aliud esse quàm ipsam Purpuram arbitrentur: quorum sententiam erroneam esse, sic ex Plinio comprobamus: ait enim: Conchylia, & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpura loquens: Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & lōgè optimo Purpuris. Sic manifestè Conchylia à Purpuris seiunxit. Alijs Conchilium idem est, quod Buccinum; quod Plinius, cùm duo tantùm genera Turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus tantoperè expetitum posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum necesse esse videatur: Buccinum esse, qui murex κῆρυξ, & Conchyliorum appelletur, cùm etiā constet & murice Tyrio infectas vestes dici, & Conchyliatas. Quæ ratio etsi valida nonnullis videatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem Plinij authoritate: qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino præterque ius temperaturæ (aliàs ius temperatur) aqua pro inuiso humani potus excremento. Et alio in loco: Conchylijs suum florem, coloremq; proprium tribuit: luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales: vnum in Cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu: & in Purpura Tyria, dibaphaq; Laconica: alium in amethysto, qui in viola, & ipsum Purpureum, quemque ianthium appellamus. Genera enim tractamus in species multas sæpe spargentia. Tertius est, qui propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimonium, qui cùm dixisset de Purpura, & Buccino, aliquantò pòst de Conchylij operculo seorsum scripsit, & in fine addit: Αὐτὸ δὲ τὸ κογχύλιον καὶ ἐν ποιεῖ, ὅσα καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κῆρυξ: Crematum Conchylium idem efficit, quę Purpura, & Buccinum. Quarę cùm ex his constet Conchylium diuersum esse à Purpura, & Buccino, iam quid Murex sit veteribus videamus. Hermolaus, Muricum nomen, inquit, generalius esse video, quàm Buccini, vtpote quod & Purpuram quoque comprehendat. Massarius collatis aliquot Aristotelis, & Plinij locis, Pliniū ostendit cerycem modo muricem ex eo, quod vertigo Conchæ in acutum maximè tendat (murex enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur) modò Buccinum, quia sit alteri Turbinato generi Buccino dicto similis, conuertisse, quem Theodorus, inquit, vocis significationem imitatus, Buccinū semper interpretatus est. Cæryx enim idem quod præco significat. verùm quæ aporrædes vocantur, murices conuertit, vt muricis nomen generalius esse quàm Buccini coniectare liceat. Ceryx igitur, qui secundum Plinium Latinè murex, & Buccinum vocatur, Concha est è Turbinato genere, Purpuris magnitudine inferior, similis Buccino illi Turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantum rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam, & torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo Purpureo antiqui vestes inficiebant, quæ muriceę, & Conchyliatæ dicebantur. Hæc Massarius. Et rursus enarrans hæc Plinij verba: quæ durioris testæ sunt, vt murices, Purpuræ, saliuario lentore proueniunt. Saliuarium, inquit, lentorem appellat mucosam illam congeriem fauaginem dictā, quam Purpuræ, & murices, siue Buccinæ construunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricem pro ceryce, hoc est, Buccino comprehendisse. Hæc enim duo genera, Purpura scilicet, & Buccinum fauificare solita sunt, ex Aristotele quinto de historia: Nos quoque quid Conchyliū tùm generatim, tum speciatim significet, antea cùm ostendebamus, statuimus Conchylium à murice, & Purpura differre: concedimus interim muricem per excellentiā Conchylium aliquando dici, pręsertim cum pro ipso flore, siue colore accipitur, quia murice tincta vestis, à Purpura tincta, vel Conchyliata etiam apud disertissimos scriptores nehilum quidem differt: Sed hæc ex priuata cuiusuis Conchæ historia rectiùs patebit: nunc Purpuræ synonyma examinemus. Non modò autem hæc vox animal ipsum significat, sed etiam colorem, vel ex eo factum, vel quoq; ei similem. Virgilius. *Violæ sublucet Purpura nigræ*. Plinius. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt Purpura distingueretur Synnadicus. Et vestimentū eo colore tinctum, & magistratū ita vestitum, vt paullò antè etiam demonstrauimus, vnde etiam Purpurati pro Purpura induti dicūtur, & Purpureos reges pro Purpuratis Horatius alijq; appellarunt. Animal ipsum nimirum Purpura Latinis nominatū, à Græcis

Conchyliū à Purpura quid differat. *Li.9.c.35.* *Li.9.c.36.* B *Li.21.c.8.* *Murex qd.* C *Ceryx quid* *Saliuarius lentor.* D *Conchyliū quid.* *Purpura quid.* *li.4.Georg.*

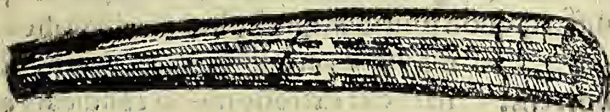
Lib. Hiſt. cap. 15. pariter conſimili voce πορφύρα appellatur, ab Ariſtotele πορφύρια μίκρα, Purpuræ par- E
uæ dicuntur. Gillius Græcos hac ærate idem nomen (porphyra) retinuiſſe teſtatur. Apud Latinos penultimam corripit, vt ſimiliter apud Græcos. Oppianus:

Νηρῖται, ςρόμβοι τε γένος καὶ πορφύραι αὐταί,

Verbum tamen πορφύρεη produci inuenio apud eundem Oppianum, item apud Homerum, & Theocritum. Synonyma Purpuræ ad florem eius pertinent, eaque pòſt, vbi de flore agam, enumerabo, quæ ad animal referenda ſint, admodũ pauca, quin nulla reperio: nam
Li. 9. c. 37. quod Plinius ſcribit Purpuras alio nomine pelagias vocari, Iacobus Dalechampius in doctiſſimis ſuis ſcholijs, & ante eum Rondeletius, atque ante hunc rurſus Maſſarius, Pli-
Pelagia. nium volunt vniuerſo Purpurarum generi, quod ſitus, ac loci proprium eſt, oſcitanter tribuiſſe, id quod ex Ariſtotele ſatis liquet, qui pelagias Purpuras tertium genus facit, cuius verba poſtmodum enumerabo. Zoographus tamen fieri poſſe arbitratur, vt vulgus Plinij ſæculo eas ſic appellarit (κατ' ἐξοχὴν, quòd illæ maximæ requirerentur, vtpote & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) cùm & pelagium pro colore, ſeu flore Purpuræ Plinius dixerit: Buccinum, inquit, per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio, (id eſt, Purpuræ flore) admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat auſteritatem &c. F
Reperio & apud Seruium à Phœnicibus piſcem, cuius ſanguine ſericum in Purpuram tingebatur, Sar appellari. Sed Pauſanias in Eleorum terra vermem naſci ſcribit, quem Se-
In Eliacis in fine. rem Græci, (σῆρα à nominatiuo σὴρ) ipſi Seres (populi) longè alio appellant nomine: Hoc à Seribus accuratè nutriri, cellas illis cùm æſtiuas, tum hybernas aptè fabricantes:
Ser animal. pedibus (habere verò octo, quot & Aranea) ſub arboribus textile opus facere, nimirum ſericum, vt opere noſtro de Inſectis abundè eſt videre, vnde fortè Seruium memoria lapſum hoc animal cum Purpura implicaſſe ſuſpicandum eſt, & pro Ser Sar exaraſſe. Politia-
Concha Herculea. nus Purpuram vocauit aliquando Concham Herculeam, quoniam Hercules, vt pòſt dicetur, huiuſce tincturæ inuentor primus eſſe perhibeatur. Auicenna, vbi in curatione an-
Alarginan. ginæ muricem interpres tranſtulit, Arabicè dixit Alarginam, intelligens Purpuram, vt ex remediorũ collatione apparet. Serapio, vel potiùs eius interpres pro Purpura habet pulpia
Pulpia. (alias palpir) vbi de blatta Byzantia agit. Antale quod ad citrinum vnguentum à phar-
Antale. macopolis requiritur, Braſauolus Purpuram eſſe putat: dentale verò Buccinum. Syluati-
Dentale quid. co verò dentales ſunt oſſa ſatis alba, quæ dentes caninos referunt, quibus tamen (inquit) longiores ſunt, inanes intus, & perforati: oriuntur in cauernis lapidum in profundo ma- G
ris: ſiccantis, refrigerantis, & abſtergentis naturæ. Quidam dentale, & antale non forma, vt Braſauolus, nec aliter, ſed magnitudine tantummodò diſtinguunt. In Germania (inquit Zoographus) pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, veluti oſſeos, candidos, formæ teretis, ſtriatæ, vna, aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus: Maiores ad quatuor digitos accedunt. Longitudo non omnino recta, ſed modicè inflexa eſt dentis canini inſtar. Subſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. Conchæ non merentur appellari, cùm neque biualuium, nec
Penicillus marinus. vniualuium generis ſint, neque muricibus, aut venereis Conchis ſimili forma. Eſt, & penicillus marinus Rondeletij tubulus quidam teſtaceus, ſed molli, & laxa ſubſtantia. Valerius Cordus vocat Enthalium, atque eſſe teſtaceum quiddam marinum, fiſtulæ modo longum, & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti (non tranſuerſi, ſed ſecundum lon-
Dentalium gitudinem:) dentalium Conchulam eſſe marinam, paruam, dentatam rimam habentem. Nos huiuſce Conchulæ inter Conchas venereas mentionem faciemus. Poſt marinos æſtus, inquit Braſauolus ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta, & qui cruda edunt,
Antale. ſicut alia maris Conchylia. Antale diuerſis inuolucris circundatur: eſt autem Buccinũ H
& accidit quandoque flante vento per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur Hæc Braſauolus. Quod ad vim quidem remediorum attinet, Purpuras Buccina, tubulos an porcellanas aliquas excipias, ego cum Zoographo parum intereſſe cenſeo. Ridet eos qui barbaram ſectantes medicinam tradunt eſſe lapidum genera. Græcè quidem à Nic. Myrepſo ἄνταλι, & τένταλι ſcribitur. Atque hæc de antali. Cuius hic quinque icones magnitudine tantùm differentes damus. Bellonius Purpurarum teſtas ab Italis porcellanas vocari tradit, eoque nomine omne genus Conchylij ab illis intelligi: vnde nos (Galli) quo-
Porcellanica vaſa vnde dicta. que, inquit, detorta ad vaſa appellatione, porcellanica vaſa appellamus, vocemque hanc agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Pate nostres de porceleine nũcupare ſolent, qui ex teſtis maiorum Purpurarum, aut muricũ conficiuntur. Sic ille. Sed ex Purpuris globulos factos nedum ego obſeruaui, porcellanas verò Conchas venereas, quę ſub muricis nomine etiam à Plinio comprehendi diximus, appel-

lamus,

Dentalium quinque differentiæ.

2

3

4

5

lamus, ex quibus eos fieri certum est. Idem Bellonius Purpuram à Genuensibus Ronceram dici scribit (quòd muricatis aculeis in orbem circumual-letur) à Venetorum verò, & Romanorum vulgo ab vngue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ sese quasi cõcludendo tuetur) Ognellas nominari. Eadẽ synonyma repetit Rondeletius, additq; Purpuram suis (Gallis) dici Burex, mutuata, vt apparet dictio ne à latino: ũ murex. Massilienses verò teste Gillio, Purpuras, Murices, & Buccinas, Bios appellant. Et Seruius in hęc Virgil. verba, *Virgatis lucent sagulis.* Purpuram Gallica lingua Virgas dici scribit. Zoographus Germanicũ Purpuræ nomen facit, ein Nagelschnegg, ab vnguis simili operculo, simili nimirum ratione, qua Veneti, & Romani Ognellas, nuncupãs; aut circumscribit, ein Stachelsneggen art, idest, Conchæ aculeatę muricatiuẽ species. Potest, inquit, & Purpersneck dici tanquam genus, cuius species sint Purpura, Buccinum, Conchylium, Purpursnecken arten. Purple Anglicum nomen est, nescio, an vulgare, an effectum imitatione Latini.

Roncera.

Vngella.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

PVRPVRAM Concham esse ex Turbinatorum genere, disertissimè profitetur Aristoteles, cui non vnum earum genus notum fuisse ex hisce eiusdem verbis discimus: εἰσὶ δὲ τῶν πορφύρων γένη πολλὰ, καὶ ἔνιαι μὲν μεγάλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον, καὶ Λεκτόν. αἱ δὲ μικραὶ, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν Καρίαν. Καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι, καὶ τραχεῖαι: καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσαι, μέλαν ἔχουσαι: ἔνιαι δὲ ἐρυθρὸν μικρὸν &c. Quæ sic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur insigni, vt quæ ad Sigeum, & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, vt quas Euripus fert, & Caria. Pelagiæ magnæ, scabræq; sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed nonnullis rubidus pusillum. Nonnullas ex magnis, vel ad pretium minæ euadere nouimus. Paruæ ad litora, & oras (ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτάς) reperiuntur flore rubro. Rondeletius Purpuras, quæ ἐν τοῖς κόλποις nascuntur, pelagias rectè interpretatum fuisse Gazam ait, quia κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν: & qualem hic florem pelagijs tribuit Aristoteles, talem pelagiis Plinius, scilicet nigricantem. Addit ibidem Aristoteles in partibus item Aquilonijs Purpuras haberi nigras, & in Austrinis magna ex parte rubras. Ex quo fortè Vitruuius Purpuras quoq; colore distingui tradidit: Septentrionales nigriusculas, & subobscuras. Orientales

Turbinatā esse.

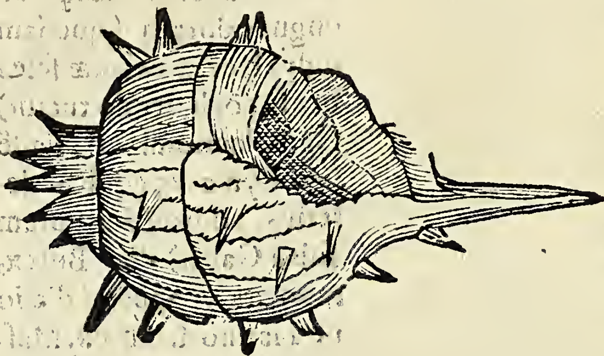
Purpuræ nigræ vbi.

tales,& Occidentales liuidas. Meridionales rubras,& genuinas. Iſidorus quoq; Occidenti tribuit ſubnigras,dum ſcribit ferrugineṁ eſſe Purpuræ ſubnigræ colorem,quæ fit in Hiſpania, iuxta illud. *Ferrugine clarus Iberà*. Mihi quidem rubras Purpuras, atq; nigras videre rarò licuit, ſed quales Rondeletius depingit, innumeras, à quibus quæ hic primo loco exhibetur, in hoc potiſſimum differt, quòd pluribus ſpinis, ſiue mucronibus horreat, maximè verò in poſtica parte, vbi Turbinata eſt: extraq; modò candicat, modò flaueſcit; intus modò violacei coloris eſt, modò rubicundi, cùm Rondeletij Purpura vndiquaque, extrà minus,intus magis candicet. Altera echinata pariter eſt, ſed vt minoribus, ita quoq; rarioribus ſpinis, ac breuioribus prædita: eius tota pars turbinata rubicundo colore conſpicitur, dorſum verò (ita eam partem, qua magis gibba eſt, aut extuberat, liceat appellare) partim rubet, partim virideſcit. Anterior mucro acutus non eſt, vt in priori, ſed notabili latitudine ſpectabilis, & velut ex quatuor, vel quinis mucronibus conſtans. Intus color ferrugineo, flaueſcente, ac eleganti cæruleo variat. Ex hoc genere nonnullas alias ſpecies obſeruaui, quas in gratiam ſtudioſorum & deſcribere, & depingere libuit. Quæ itaque ab illâ prima eſt, eiuſdem planè magnitudinis, colore tota cinereo, intus quandoque candicante, quandoque ſubcæruleo, ſpinis etiam longè breuioribus, quin fermè nullis, cum extuberantiæ hic potiùs ſint appellandæ. Variat hoc genus Purpuræ ſummoperè ſecundum quantitatem,

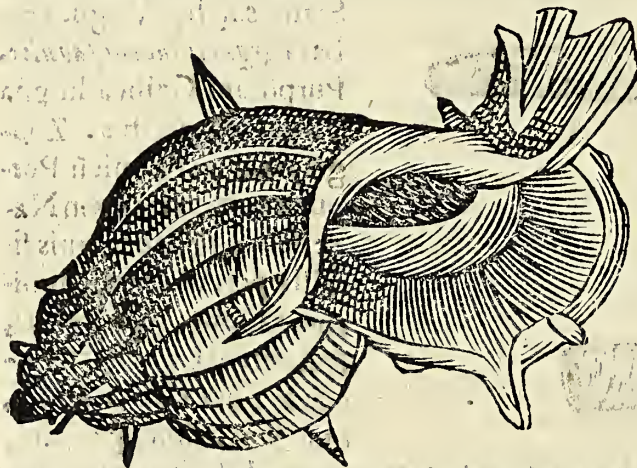
Purpura Rondeletij

Purpura minus Echinata.

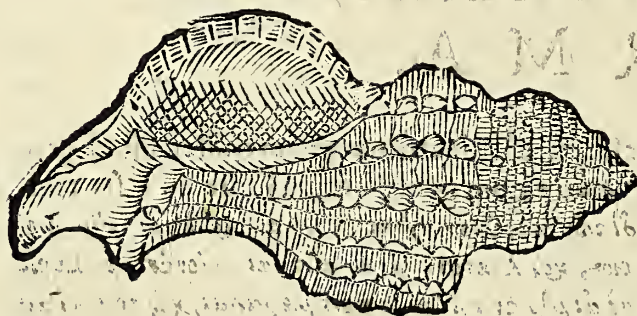
Purpura pluribus mucronibus horrens.

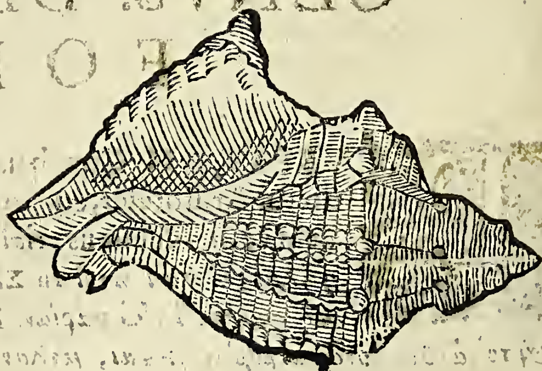

Purpura altera minus mucronata.

Purpurea intus ſubcærulea.

vt ex duarum icone adiecta videre licet. Huius quoq; potiùs quàm alterius generis eſſe videtur pulcherrima iſthæc Purpura, pelagia fortè Ariſtoteles, longis vndique tuberibus, vbiq; fermè duplicibus, at minimè acutis, ſed obtuſis plena, labro latiſſimo, quaſi canaliculato, binæ enim id foueæ percurrunt, tota ferè marmoreæ duritiei, vndiq; candida, præterquam in extremis foraminis oris, quæ purpuraſcunt. Huc referenda præterea, quæ ſubinde ab ea marmorea pingitur, tota ex cinereo candida, minor quàm priores omnes, labro ſubtus ſpinoſo, ſeu echinato, cùm alioqui nullæ aliæ ſpinæ in toto corpore dentur. cæterum in hoc ab omnibus ferè Purpuris differens, quòd vix vllius Turbinis figuram habeat.

Purpura pelagia.

Purpura marmorea.

ventrem

A Purpura marmorea.

ventre enim planè est sessili. Quæ hanc ordine sequitur, sæpius à me obseruata, ex cinereo nigricans, à Zoographo primùm depicta fuit, scribente se eam ex Adriatico mari accepisse. Postremæ icones Purpuram designant pronè, supineque depictam à Pet. Bellonio, appellatam pentadactylum, cùm alioqui sex dactylis instructam depingat. Purpuram suam Rondeletius ita descripsit. Purpura nostra oui est magnitudine: non nego, alibi multò maiorem reperiri. Testa rugata, aspera, cinerea, aliquando flauescente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta est. Aculeis veluti clauis ordine dispositis munita, primis minoribus, medijs longioribus multò, vnde Plinius clauatam esse Purpuram dixit, ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè. Rostro est longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen est rotundum, operculo intectum, quod separatim depingendum curauimus, de quo etiam seorsum dicemus. Ex his perspicuum est quàm alienæ sint à vera Purpura aliorum picturæ, quorum hi rostrum tubulatum, illi turbinem omiserũt. Caro interior, qualẽ in Turbinatis antea ex Aristotele descripsimus: suntque falsissima, quæ nonnulli de Purpurarum branchijs (Bellonium notat) & alijs partibus se percepisse blaterant. Hæc ille. Bellonius verò sic habet. Eius Concha Cochleã penitus referret, nisi clauata esset & canalem ad latus, quã linguam exerit, haberet: Cornua Limacum more attollit, atque eodem modo serpit, ijsdemque cornibus iter sibi prætendit. Linguã ex tubulo canaliculato in latere procurrẽtem habet, quæ callosæ huic parti adhærescit: cui caro ipsi testæ adiungitur. Est autem ea caro, musculus quidam fortis, ac candidus,

Descriptio ex Rondeletio.

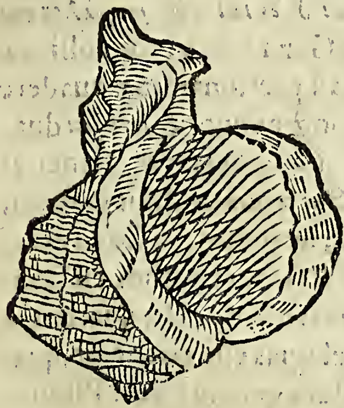
Li. 9. c. 36

Contra Bellonium.

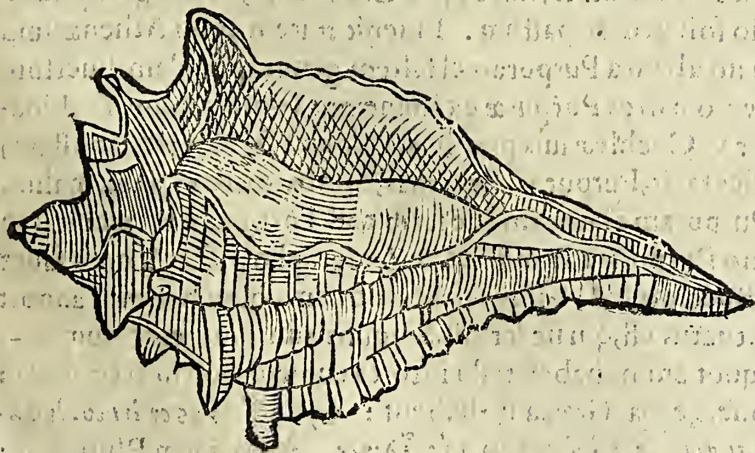
Bellonij descriptio.

B

C Purpura ventre non turbinato.

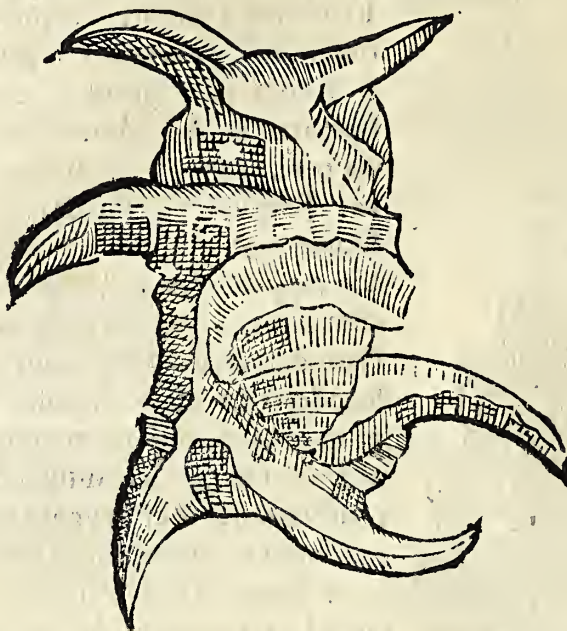

D Purpura Zoographi ex mari Adriatico.

mediæ testæ alligatus, quo Purpura, tãquam congenito quodam operculo, carni patulę opposito diutissimè extra aquam viuit, marinam enim aquã hau stam asseruat, quã pluribus diebus refouetur, ac sustentatur. Caput illi cartilagineum, ac durum. Os in ea parte, quã scopulis heret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in stomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpurę in canaliculo, per quem linguam exerit, dum foramina

Purpura pētadactylos Bellonij pronè, & ſupinè.

ramina in diuerſas corporis primum E
delata: vt inde ad branchiarum (Teſtata branchias non habent, & reprehendit hęc Rondeletius) locum pertinerent, (quas tranſuerſas ſub grandiore, ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit: ac paulò inferiùs ſtomachū, amplum cor, erui ferè magnitudine, ſubrotundum ad latera branchiarum ſitum. Hepar verò viſcidum, tenaci quodam lentore præditum, vt pænè viſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtot. papauer appellare voluit: ad cuius latus mucus Purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus Purpuris F
ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tincturæ ſuccus apparet, ea magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ rarò excedentes: quanquam nonnullis eiuſdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. Vt modò ad Purpuræ differentias redeamus, eas Rondeletius ſumi ait, à loco, magnitudine, paruitate, floris, ſiue ſucci varietate: ſicut nimirum ex Ariſtotele paullò antè dicebamus. Quod ad magnitudinem attinet, Aelianus Purpurus, ac Buccina tanta eſſe teſtatur in Indico mari, vt facilè congium capiant. & apud Ariſto- G
telem in modò præcitatis verbis legitur, γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλον καὶ μναῖαι, quæ Gaza vertit: nonnullis ex magnis, vel ad pretium minæ euadere nouimus. Zographus nō μναῖαι duabus ſyllabis (quanquam & Athenei codex ſic recitat) ſed tribus μναιαῖαι legit, quia & Xenophon λίθυς μναιαιυς dixit in libro, qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero de re equeſtri, neq; de pretio, vt Gaza accipit, cuius eo in loco nulla mētio, ſed de pondere, & mole. Ad Carteiam, vt author eſt Strabo citante Bellonio, inueniri tradūtur Pupuræ, & Buccinę δεκακότυλοι, hoc eſt, quarum teſtæ decem cotularum ſunt capaces. Quales ſanè Purpuras pelagias eſſe conuenit, quarum caro teſte Xenocrate cæteris durior eſſe ſolet. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo, & ſolo diſcreta: Lutenſe putri limo, & algenſe enntritum alga viliſſimum. Vtriſq; melius Tenienſe in Tenei maris ora collectum. Hoc quoque tamen etiamnum leuius, atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchilijs, & longè optimo H
Purpuris. Dialutenſe, id eſt, vario ſoli genere paſtum. Inuenitur item apud Athenæum Ἡδυπορφύρα, hedyporphyra, quam aliam à Purpura, vel ſaltem genus quoddam diuerſum eſſe VVottonus exiſtimat. Iam verò partes Purpuræ examinemus (omnia enim Turbinata, vt Purpuræ, Buccina, ſimiliter vt Cochleæ ſuis partibus, vt inquit Ariſtoteles, conſtant) ac ſimilitudinē. Speuſippus ſimiles facit, Purpuras, Buccinas, Strabelos, & κόχλας, malim, κόχλυς, id eſt, Cochleas. Plin. Purpuram clauatam eſſe ſcribit ad Turbinem vſq; aculeis in orbē ſeptenis ferè, quæ deſcriptio Purpuræ à Rondelet. & Zographo pictæ, & meis fauet maximè, qui (inquit) non ſunt Buccino, ſed vtriſque orbes totidem, quot habeant annos: Quod poſtremum ab Ariſtot. mutuatus eſt, qui ſic ſcribit. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidē, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit: Sic ille ex Gazæ verſione, verba Græca ſic habent: καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Aliàs idem Plinius ait:

Differētiæ vnde ſumantur.

Magnitudo.

Ariſtoteles & Athenæus correctus.

Hedyporphyra.

Aetatis cognitio.

Lib. 5. Hiſtor. c. 15.

A Alterum genus Concharum Purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro, & cuniculi latere introrsus tubulato (tabulato legit Vuottonus, & interpretatur leui, quod tamen Zoographus non probat) quà proferatur lingua. Alij codices, inquit Hermolaus, etiam antiqui, canaliculatim habent, & canaliculi: sed legendum videtur cuniculatim, vel clauiculatim, ex Aristotele, qui scribit κοχλιοειδῶς. Sic ille. Atqui Plinius, hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus, loco Aristotelis transtulisse videtur, vbi Græcè nihil aliud, quàm τὰ τῆς ἕλικης διαστήματα legas, id est, clauiculæ interualla, nam quod Ελιξ quid.
ἕλιξ in vitibus Græcis est, id Latini capreolum, aut clauiculam vocitant, non dico vocem κοχλιοειδῶς ad rem ipsam non quadrare: sed vbi Aristoteles ea de Purpura vtatur, non occurrit: & si alibi vtitur, non aliunde tamen, quæ recitauimus, transtulit Plinius. Cælius quoque helica in Purpurarum testa nuncupari ab Aristotele scribit, à Theodoro orbem cuniculatim intortum: à Vitruuio, in columnis etiam volutam. Quoniam verò superioribus addit Plinius: Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè: qui non sunt Buccino, sed vtrisque orbes totidem, quot habent annos: Massarius Marcello infensior; Liberatus nunc (inquit) est Theodorus à falsa calumnia Marcelli: qui in
B suo Dioscoride, vbi de Purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd vbi in Aristotele, annos circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incremẽtum eorum patet, per orbes quibus totidem, quot annos habent, conuerterat; non orbes, sed volutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis sciolus, videri cupiens quòd ita Plinius etiam hoc loco Aristotelem conuerterat, quare Theodorus Plinium Aristotelis meliorem, quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm volutas conuertit. Nam volutæ appellantur, quòd circuli, siue orbes illi interiores volutim complicentur, & ab exterioribus fasciolæ modo inuoluantur, & obtegantur, prima nanque voluta, siue plicatura integitur à secunda, & secunda à tertia, & sic vsque ad vltimam: quemadmodum in voluta capituli à Vitruuio demonstrata constat. At qui in Purpura orbes vocantur, omnes detecti sunt, clauiculatim in fastigiatam longitudinem exeuntes, nullo orbe ab altero volutim intecto. Voluta qd.
Sed vt ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, vnà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio, ipso superiùs, vbi de Concharum generibus loquitur (in quibus magna ludentis naturæ varietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata: tum ex Aristotele quinto de historia, vt Theodorus vertit. Tempus (inquit) viuendi & Purpuris, &
C Buccinis longum: annos enim circiter sex Purpuræ viuunt, & singulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, testa intorta cuniculatim in crepidinem desinit. Et quarto de partibus animalium. Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Est vbi etiam clauiculatim, vt quarto de historia, duobus in locis, interpretentur. primo, facie dixit clauiculæ Buccinorum. secundo, Mouentur item eadem omnia Turbinata parte dextra, non ad vertiginem, siue clauiculam, sed in aduersum. Et quarto de partibus animaliũ: Continent quod papauer vocatur, Turbinata omnia sua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioscoride libro secundo, vbi ait Cionia vocantur partes in Buccino, atque Purpura mediæ, secundum quas silicei operimenti clauicula est. Cionia.
Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim, & caniculi legunt. Facilis corruptio quinta vocali in primam mutata. Hæc omnia Massarius. Eum verò locum Dioscoridis, quem citat, de cionijs, non satis explicatus videtur Rondeletio, etiam ab ijs, qui benè longa, inquit, commentaria in Dioscoridem conscripserunt. Ac primũ alij κίονια legunt, alij ἴονια. Dioscorides explicatus.
Qui ἴονια legunt, detortum putant vocabulum à dictione ἴον, quæ violam significat: quia Purpurarum quarundam flos violacei sit coloris, qui flos est inter papauer, & ceruicem.
D Hermolaus κίονια legit, idest, columellas, vt sunt Buccinorum, Purpurarumq; partes mediæ, quibus velut columnis, & fulcris caro, & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde torosæ, ac firmæ, ac fibrosæ, circa quas testæ volumina capreolorum ritu conuolui incipiunt secundum Dioscoridem: vel quibus hæret vena illa, vel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem inter papauer, quod inferiore est loco, & trachelin, siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat locum Aristotelis proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου. Τούτων δ᾽ ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Li. 5. Hist. c. 15.
Τὸ χρῶμα δ᾽ ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκός, ὃν ἂν ἀφαιρῶσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα. διατείνει δὲ αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. Τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ᾽ ἄλλη σύμφυσις; οἷον στυπτηρίας. In cuius loci versione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi videtur assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum, & collum continent: textu spissiore, aspectu veluti membranæ candicantis, quam Flos Purpuræ vbi.

detra-

detrahunt, tingit hæc expreſſa, & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena, idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidiùs ſic expreſſa ſunt. Purpuræ florem habent inter papauer, & ceruicem, quorū cohærentia denſa eſt, coactaque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt, preſſaque tingit, & inficit manum; diſtenditur autem vt vena: atque in hac quidem eſt flos Purpuræ; reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæc ſunt mediæ partes, de quibus Dioſcorides. Hactenus Rondeletius. Quod verò Ariſtoteles ϛυπτηρίαν, hoc eſt alumen dixit, Plinius ſterile vertit, cætera nihil ab eo diſſentit. Purpuras florem illum in medijs faucibus habere ſcribens: liquoris (inquit) hic eſt minimi in candida vena, vnda pretioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens, reliquum corpus ſterile. Rondeletius partem hanc quæ ſuccum continet, cordi proportione reſpondere exiſtimat: cor enim (inquit) hepar, cerebrum, & alias partes indiſcretas habent Purpuræ, & Teſtacea omnia. Vnde conſtat nugari eos, qui cor, hepar, branchias, ſe in Purpuris inueniſſe prædicant. Florem verò illum ſanguinis loco eſſe dubitandum non eſt, idque præter alios Plinius ſcriptum teſtatumque reliquit his verbis: Sanguis non in cunctis terreſtribus eſt, verùm ſimile quid vt Sepiæ in mari ſanguinis vicem obtinet atramentum, Purpurarum generi infector ille ſuccus, de cuius varijs ſynonymis, ac differentijs, antequam ad alias partes pergam, primò dicendum mihi eſſe videtur. Vlpianus Purpuræ (ſic plerunque vocatur) appellatione omnis generis Purpuram contineri putat. Argaman, & Argeuā Hebraicæ voces in libris ſacris Daniel. 5. & Paralip. 2 2. Purpuram interpretantur, vel ſericum Purpura tinctum: vnde & Amorge Græcis per metatheſin factum putat Zoographus. Ariſtoteles, vt demonſtrauimus, atque alij Græci τὸ ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant; Plinius alijque florem Purpuræ transferunt: Plinius etiā ſuccum, vt cùm ait: cum vita ſua ſuccum illum euomunt. Et aliàs: cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos. Vocatur & liquor, ros, ſanies, pelagium, fucus, Vitruuio etiam Oſtrum: Sic enim ſcribit: Incipiam inde de Oſtro dicere, quod & clariſſimam, & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Omne quidem Oſtrum Purpura eſt, ſed non omnis Purpura Oſtrum, vt tradit A. Gellius, quod exuberantiam, ſplendoremque ruboris habet, hoc eſt, illuſtratur ſplēdore, quo reliqua Purpura caret. Hunc ſplendorem cocco incendi tradunt. Nonius Oſtrinum colorem diſtinguit à murice (qui & ipſe pro Purpura multoties accipitur) quòd Oſtrinus color ſit ſubrubeus, murex Purpureus. Sed hæc à ſcriptoribus confunduntur. Idem Nonius Oſtrinam, inquit (ſcilicet veſtem dicunt) ab Oſtro colore, qui eſt ſubrubens. Citat item hæc verba Turpilij: Interea aſpexit virginem vectari, in capite riculam indutam Oſtrinam: Et Varronis, Aurora Oſtrinam (Oſtrinum) hic indutus ſupparum. Vtebantur autem, vt Zoographus conijcit, non tinctores ſolùm, ſeu infectores veſtium, hoc colore, ſed & pictores. Dictum verò eſt Oſtrum ἀπὸ τοῦ ὀϛράκου, quòd à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Virgilius Sarranum Oſtrum dixit, à Sar vrbe Phœniciæ, quæ poſtea Tyrus appellata eſt:

Et gemma bibat, & Sarrano dormiat Oſtro.

Vnde & Sarranum, & Tyriū Maſſarius hunc eundem florem à Latinis vocari teſtatur. Propertio alijſq; etiam color dicitur Oſtrinus:

Et Tyros Oſtrinos præbet Cadmæa coloris.

Aduertendum interim Conchylium, muricem, & Oſtrum pro eodem colore, Purpureo ſcilicet ſumi. Saniem verò præter Plinium etiam Vitruuius dixit: Conchylia, cùm ſint lecta, ferramentis circumſcinduntur, è quibus plagis Purpurea ſanies. Pollux item λύθρον, ideſt, cruorem, vel ſaniē dixit: Nonnus antiquus poëta ὑγρὸν πῦρ, ideſt, liquidum ignem, hoc à colore, illud à ſaniei ſubſtantia. Fucus non ſemel Plinio dicitur, vt Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Sammonicus: *Purpura torretur Conchyli prædita fuco*. Pelagium verò eodem loco Plinius: Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritia dat auſteritatem illam &c. nonnulli etiam Purpuriſſum, de qua voce pòſt. Plinius medicamentum quoque pro Purpuræ colore dixit, quod & Græcè pharmacum appellare licebit. Pharmaca Iones tincturas vocant. φαρμάξαι, ὀξῦναι, βάψαι. φαρμάσσειν apud Homerum non ſolùm tingere eſt, vnde φαρμακῶνες dicuntur τὰ βαφεῖα, id eſt, officinæ tinctoriæ, teſte Varrino, ſed etiam ferri aciem exacuere, & indurare τὸ ϛομῶν, καὶ ϛερρὸν ποιεῖν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum. Ad pharmacum Græcam vocē Germanica Farb, vel far vv accedit. Hinc fortè etiam venenum Tyrium poetis nonnullis flos iſte, aut color vocatus fuerit. Oxos apud Suidam Purpura eſt, quæ apud Phœnices tingebatur pretioſiſſima: hinc oxybapha in L. i. C. Quæ res alienari non poſſunt, quo in loco nonnulli corrigunt dibapta, veram lectionem, vt Alciatus ait, peruertentes. Ego apud Suidam

Florē ſanguinis loco eſſe. *Synonyma floris Purpuræ.* *Argaman.* *Amorge.* *Lib. 7.* *Oſtrū quid* *Li. 2. noct. Atticar. c. 26.* *Oſtrin' color an à Murice differat.* *Oſtrum vnde dictum.* *Sarranum Oſtrum vnde.* *Lib. 3.* *Fucus pro flore Purpuræ.* *Pelagium.* *Venenum Tyrrium.* *Oxos quid Suidæ.*

A Suidam nihil huiusmodi reperio, nec alios Lexicorum scriptores, neq; in Ὄξος, nec in Ὤξος. Oxybaphum quidem, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varino teste) vasculum est aceto, & intinctui, excitandi appetitus causa, destinatum in mensis. Purpuras tamen διαφόρυς καὶ ὀξυτάτας, id est, excellentes, minimè vulgares, & acerrimi fulgoris apud Suidam legimus in Σαρδῶ. Διάφορος πορφύρα Arriano est Purpura præstantior, cui opponit χυδαίαν, id est, vulgaerm. Brodæus quoq; in miscellaneis cap. 24. ineptam hanc Alciati interpretationem reprehendit: cùm Suidas nihil aliud scribat, quàm ὄξος ἑψητὸν τὸ ἀπὸ φοινίκων, hoc est, Acetum coctum è palmulis, cuius meminit Xenophon in secundo Anabaseως. Κάλυξ Hesychio est flos rosæ &c. & Purpura marina. Et Nicandri Scholiastes κάλχην ait esse florem, seu animal marinum quo Purpura tingitur. Hermolao chalca est (ex Suida vt videtur, apud quem idem legitur) herbæ genus, quæ Purpura tingitur, quod & Ruellius meminit ex Phocione Grammatico, cui tamen eadem vox etiam Purpuram significat. Sed κάλχη potius scribendum est; vnde verbum καλχαίνειν: Scholiastes Lycophronis, vbi hic habet πέπλυς Κάλχη γορυκτὺς. Calche, inquit, propriè est Purpura tincta: nunc verò peplos simpliciter multis tincturis infectos intelligit, & variegatos, B & plumaricos. Cælius calchen Purpuræ operculum ab alijs vocari tradit (vnde, inquit, dictus Calchas) à Galeno onycha; tametsi dicatur onyx, vnguis odoratus, quē ostracion item appellent, vel ostracon quoq; cæterùm hæc postrema non ad ipsum florem, dum adhuc in animali est, sed cùm ad vsum accommodatur, pertinent. ita & Purpura simpliciter apud Romanos, aliosq; vestimenti genus commemoratur. Ἄνθιναὶ tamen ab ipso flore vestes Purpureæ dictæ sunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Pompeius. Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea Purpurea vocitata est, eratq; sine pictura. Eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni, & Conti, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius censor triumphantes ita picti sunt. de hac plura superius dicta sunt. Ita pariter vestimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethysti colorem referrent, amethystina dicebantur. Plinius de amethystis loquens: Indicæ absolutum Purpuræ colorē habent, ad hancq; tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aspectu leniter blandum, neq; in oculos vt carbunculi vibrant. Nec non Purpuram vocabant extremam oram vestis prætextæ, cui, vt diximus, purpura inserebatur, vnde teste Aldo Manutio, περιπόρφυρον vocabāt limbum huius vestis. In summa à Purpuris (conchis) C ipsas quoq; vestes, vt Hermolaus quoq; voluit, Purpuras vocamus. Accipitur etiam pro rubore faciei, vt apud Propertium.

Tincta rubore genas paulatim purpura vestit.

Et apud Martialem lib. 9.

Et libata semel summos modo Purpura cultus
Sparserat &c.

Ennius in hoc quoque sensu.

Et si mulier erubuit ceu lacte, & Purpura.

Atq; ita pro purpurisso etiam accipiebatur: Afranius.

Mea nutrix surge, profer Purpuram.

Non absimili ratione Gallis exanthemata, seu maculas pestilentiales, quia sæpe Purpurei sunt coloris, Purpuræ nomine, vt testatur Ambrosius Paræus, intelliguntur. Sed vt ad florem ipsius Purpuræ reuertamur, tempestiuum est, vt de differentijs eius aliquid dicamus. Tria autem purpuræ genera, à varietate coloris sumpta à veteribus memorata inuenio: πορφυρίδα coloris violacei saturati, & subnigricantis, quo colore πορφύρεον κῦμα, θάνατον D πορφύρον Homerus dixit: Talis fuit amethystina, & quæ è pelagijs Purpuris solis fiebat, & Buccinis. Φοινικίδα, puniceam rubentem colore cocci, qualis fuit Tyria, & Tarentina, vnde & venenum Tarentinum dicitur, à colore puniceo maturæ palmulæ dictam, ἁλουργίδα colore glauco, irato mari simili, austero, diluto, qualis fuit Conchiliata. Tyria omniū celeberrima, quæ Ostrum quoq; dicebatur, quo obscurior, & nigricantior, eò erat carior, à qua sanguis dicitur purpureus, admodum splendida, & fulgore luminosa, quæ nempe ad solis radios ignem repræsentabat: quare igneā vocauit Iuuenalis, & Valerius Flaccus ardentem. Fuit fortè etiam huiusmodi, quàm in Britannia nasci laudatissimam Beda memorat initio Eccl. hist. gent. Angl. Hac ideò deterior habebatur Tarentina, quòd sine luce, & splendore esset. Non enim omnis Purpura fulgore luminosa erat, sed quadam obscuritate censetur, quin & splendentium quædam nisi altiùs tollantur non splendescebant, nec implebant oculos contuentiū. Hinc Augusti iocus innotuit, qui cùm olim quæreretur de obscuritate Tyriæ Purpuræ, quam emi iusserat: dicente venditore: Erige altiùs, & suspice;

Marginalia: *Oxybaphū.* — *Κάλυξ. Chalca.* — *L. 8. c. 11.* — *Li. 37. c. 9.* — *Purpura p rubore faciei.* — *Pro exāthematibus.* — *Floris differentiæ.* — *A coloris varietate tria Purpuræ genera.* — *Sāguis purpureus vnde.* — *Augusti iocus.*

his vſus eſt ſalibus. Quid? Ergo vt me populus Romanus dicat bene cultum, in ſolario E
Purpura clariſſima. ambulaturus ſum? Vocabatur ea clariſſima Purpura, quod meminit Lampridius in vita Alexandri: Purpuræ clariſſimæ non ad vſum ſuum, ſed ad matronarum, ſi quæ aut poſſent, aut vellent, certe ad vendendum grauiſſimus exactor fuit, ita vt Alexandrina Purpura hodie dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpoſitus, id genus muricis reperiſſet. *Alexandrina Purpura quæ.* Meminit Flauius Vopiſcus in Aureliano Purpurei pallij, quod Perſarum Rex ab Indis interioribus acceptum Aureliano dederat, ad quod cùm matronæ ſuas Purpuras iungerent, cinaris ſpecie decolorari videbantur, diuini comparatione fulgoris. *Sandyx Indica.* Talem Purpuram Sandicem Indicam facere, ſi curetur, idem tradit dici, memoratumq; pallium eo Purpuræ genere, quod poſtea nec vlla gens detulit, nec Romanus orbis vidit, in templo Iouis Opt. Max. fuiſſe, cæterùm ſplendidiſſimus iſte color, ſi ex ſandyce erat, hìc non pertinet: ſaltem hoc conſtat Purpuram loci varietate omnino variare. *Differentiæ à loco.* Teſtatur Vitruuius oſtrum quod legitur in Ponto, & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septentrionem, eſſe atrum. Progredientibus inter Septentrionem, & Occidentem inueniri liuidum: quod autem legitur ad Aequinoctialem, Orientem, & Occidentem, inueniri violaceo colore. quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur potestate, & ideo hoc rubrum. F Rhodo etiam Inſula creatur, cæteriſq; eiuſmodi, regionibus, quæ proximæ ſunt ſolis curſui. *Nigrum p violaceo.* Sed hìc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exſaturata; ſic enim ſæpè nigrum à veteribus ſumitur. Amethyſtina Purpura, quã etiam ianthinam, ſeu violaceam appellabant, ab ametyſto lapide nomen obtinuit, *Amethyſt. gemma.* de quo Plinius ſic ſcribit in nono: Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyrio, vt ſit ex vtroq; nomen improbum Tyriamethyſtus. Et alibi. Amethyſtos gemmas eſſe dicunt perlucentes violaceo colore. Cauſam autem nominis amethyſti adferunt, quòd vſq; ad vini colorem accedens, priuſquam eum deguſtet, in violam deſinit. Fulgor quidam in illa Purpuræ non ex toto igneus, ſed in colorem vini deficiens. Eſt enim à priuatiua particula α, & μέθυ, id eſt ebrietate nominata, tanquam amethyſtinus color ſit ſobrius, & colore vini minimè inebriatus. Ad huiuſmodi Purpuram alludit Suetonius in Nerone. Et cùm interdixiſſet vſum amethyſtini, ac Tyrij coloris, ſumpſiſſetq; qui nundinarum die pauculas vncias venderet. Alludit ad eandem, & Epigrammatarius in Aphoreticis de lanis amethyſtinis hoc carmen ſubijciens:

Ebria Sidoniæ cùm ſim de ſanguine Conchæ G
Non video, quare ſobria lana vocer.

Huc arbitror etiam pertinere, quod Plinius ſcribit: Purpura violacea me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui diui Augusti principatu obijt, cuius libra denarijs centum *Dibapha.* veniebat: ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impẽdio: qualiter nunc omnes penè *Purpura cærulea.* commodiores Purpuræ tinguntur. Erat deniq; aliud genus Purpuræ cæruleum, omnium viliſſimum ex leuiſſima, ac deterrima Africana prope Succubin Africæ vrbem. Extat & hodiè eius imago in holoſericis violaceis deterioribus, quæ ad cæruleum colorem accedunt, & vino inficiuntur. Ab hoc genere Purpuræ, mare Purpureum vocauit Virgilius in quarto Georgicorum.

In mare Purpureum violentior influit amnis.

Plutarchus quoq; citat in libro de exilio illud Simonidis.

Tenet me Purpurei maris
Fremitus circum agitati.

Et in libro de facie, orbis lunæ: Et maris quidem, inquit, colores conatus eſt Homerus vt- H cunque nominibus exponere, mare violæ, vinique rubri forma præditum dicens, & alibi glaucũ, vndam Purpuream, tranquillitatem albam, Cicero mare Purpureũ videri ſcripſit, Fauonio naſcente. Primum itaq; locum obtinebat Purpura quòd ardentiùs fulgeret, vt de Tyrio, dictum, alterũ amethyſtinus; omnium viliſſimus, qui magis ad cæruleum vergebat. *Li. 7. Hermathenæ.* Ioannes Goropius Becanus, vt aſtruat, Purpuram, quo magis ad ignem vergat, eo haberi præſtantiorem, Purpuræ etymologiam ex Cymbrorũ vetuſtiſſima lingua deducit, quibus *Purpur vnde dicatur.* Purpura Purpur, quaſi pur vur, id eſt purus ignis vocabatur: cæterùm cùm multa adducat quæ hanc noſtram hiſtoriam dilucidare, atq; amplificare poſſint, ego ea prætrerire noluerim. Inquit itaque. Purus fit à vur, quo ignis denotatur, eò quod omnia per ignem purgentur. Vur itaq; purũ & purgo, dat Latinis: nobis pur, à quo purpur color purè igneus, quaſi pur-uur. Sic tamen Latini vſi ſunt, vt purpur color ſit purus purus. Sic dixit ille, quiſquis nomen Virgilij ſumpſit: — *Carmina purpurea candidiora niue.* Et Valerius Flaccus:

Hic

A *Hic sale Purpureo viuaq; nitentia lympha:*

Sic Horatius — *Tempestiuis in domo*

Pauli, Purpureis ales oloribus

Comessabere maximi.

Quo loco demiror intolerabilem Lambini audaciam, qui cùm poëtæ elegantiam non intelligeret, pro Purpureis posuit marmoreis, operosa testium denunciatione, docens marmoreum pro candido dici. Citantur Lucretij, versus, citantur Virgilij, citantur Ouidij, quo vetus scriptura, ac genuina lectio corrumperetur. At non vidit hic Lynceus, cornicũ oculos configere paratus, hanc lectionem non in omnibus modò vetustis exemplaribus inueniri, sed iam olim etiam à Seruio probatam, germanamq; habitam fuisse, vt interim Acronis ei testimonium contemnere permittam. Ille enim hunc Virgilij locum *Lambini error.*

— *Namq; ipse decoram*

Cæsariem nato genetrix, lumenq; iuuenta

Purpureum, & latos oculis afflarat honores.

sic interpretatur, vt Purpûreum pulchrum, & floridum vocari dicat: quod vt probabile

B reddat, hanc ipsam Horatiani versus partem adducit,

Purpureis ales coloribus.

Vellem equidem Lambinum interrogare quod sibi Columella voluerit, dum dixit: Frondes Purpurat auro. Sanè si consentire sibi Horatium emendanti vellet; necesse haberet, vel ineptum authorem dicere, vel locum castigare. Quis enim vnquam aurum vidit Purpureum, si Purpureum sit rubrum ad atrum declinans? Nescio profectò quæ sit effrons corrumpendi impudentia dicenda, si hæc correctio, & emendatio sit vocanda. Nos igitur Purpureum id dicemus, quod floridum est, & pulchrum, idq; vocis origini conuenienter, quæ nihil aliud significat, quàm vel purum ignem, vel purum putum. In igne autem non tam color, quàm lux, & splendor consideratur: quò videtur Horatius respexisse, in arte poëtica canens.

Inceptis grauibus plerunq; & magna professis

Purpureus latè qui splendeat vnus, & alter

Assuitur pannus.

Nec inde alienum est illud Ausonij in Mosella

C — *Phœbusq; sereno*

Lumine Purpureum reserat iam sudus olympum.

Fecit itaq; Purpuræ nomen ad rectam rationem vocatum, ne Purpuream niuem, ne Purpureos olores, ne Purpureum sal admiremur; nec absurdum item putaremus, si quicquam auro Purpurari diceremus. Furius apud A. Gellium sic legendus.

Vt fulica ipsa leuis volitat super æquora classis

Spiritus Eurorum viridos dum Purpurat vndas.

Exemplar meũ habebat, sicut fulica leuis: quod non placet, nisi ex fulica fulca facias, quod per me liberum esto. Hìc Purpurat sic interpretatur Gellius, vt idem sit quod nitescere facit, quod non potest displicere, maximè, si nitorem quendam splendidum, & igneum intelligat, qualis incrispanti mari videtur, adeo vt noctu etiam luceat. Purpureũ itaq; ignis splendorem vbiq; indicat, qui quòd in ostro maximus sit, & excellentissimus, Purpureum ostro tinctis potissimùm applicatum. Eleganter Virgilius, *Tyrioq; ardebat Murice læna.* Liuius in Laodamia: Ille Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano, ac Lydio fulgens decore. Bene dixit fulgens, vt igneus Purpuræ fulgor intelligeretur. Addamus & Quintiliani lo- *Quintilianus correctus.*

D cum insigniter corruptũ, ex libri duodecimi capite decimo, & in eo corrigendo, si minus placebo, Lambini audaciam dicar æmulatus. Sed euanescunt hæc (inquit,) atq; moriuntur comparatione meliorum, vt lana tincta fuco citra Purpuras placet: at si contuleris etiã Tyriæ lacernæ, conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Si verò iudicium ijs corruptis acrius adhibeas, vt fucis Purpuram iam illud quod fefellerat, exuat mentitum colorẽ, & quadam vix enarrabili fœditate pallescat. Luceat igitur hæc citra solem, vt quędam exigua animalia igniculi videntur in tenebris. In his alia aliter corrupta fuerunt, vt liquebit conferenti. Quod autem dicit, vt Ouidius ait, nescio an à quopiam sit adiectum. Eius certè alia est comparatio. Tyrias enim Amyclæis confert. Est autem locus in remedio amoris.

Confer Amyclæis medicatum vellus ahenis,

Murice cum Tyrio, turpius illuderit.

Si mihi citra exemplarium fidem coniectandum sit, pro lacernæ, non Laconicæ, sed Tyriæ lacernæ legam; vt alludat ad Iuuenalis illud.

—Tyrias humero reuocante lacernas, E

& illud, vt Ouidius ait, à quopiam sciolo dicaci margini adiectum, cui visa fuerit eadem vtriusq; authoris collatio, cùm tamen Horatius potiùs citandus fuisset, apud quem est:

Non qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem pota-tia vellera fucum
Certius accipiet damnum, propiusue medullis,
Quam qui non poterit verum distinguere falso.

Hic enim fucum Purpuræ, perinde atque apud Quintilianum, comparari videmus. An verò Amyclis iuxtà, ac Aquini fuco pro Purpura vterentur, an Purpura quidem vterentur, sed pallidiore, quàm esset Tyriorum, alijs coniectandum relinquo; penes quos etiam esto eius, quam velint, lectionis sequendæ potestas; cùm non vno modo locus intelligi corrigiq; possit. Nobis satis est ex eo intellexisse, igneum fulgorem in Purpura maximè placuisse, quo ratio nominis à me assignata faciliùs suam tueatur probabilitatem. Nonnus Purpuræ inuentionem describens.

Καὶ τυρίης σκοπίαζε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
Πορφυρέης σπινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης F

Et mox — *χείλεα φοινίξας διερῷ πυρί.*

Videsnè hìc semel scintillas, rursus ignem ipsius Purpuræ? Num possit quidpiam ad etymologiam esse aptius? Sed si quis dicat πῦρ Græcum esse, eoq; ad Græcos vocem pertinere, ei mox respondebo, dum ostendam ab vr, vur, & hinc πῦρ & pur deriuari: & alioqui Græci non Purpuram, sed πορφύραν dicentes longiùs quàm Latini recesserunt. Hæc itaq; omnia Goropius. Vt modò vnde quodammodo digressi sumus, sermo noster reuertatur,

Caro examinandæ veniunt reliquæ Purpuræ partes: inter quas, cùm de succo multa diximus,

Li.7.c.34. primùm occurrere videtur ipsa caro: hâc penitus includi, nec vlla ex parte, excepto capite

Lingua. conspici author est Aristoteles, item testis suis Purpuras adhærere. Aelianus purpuram scribit vehementer gulosam esse, linguamque habere longam; ea autem etiam penetrare quæcunq; potest & attrahit ad comedendum, eaq; demum capi. Purpuræ, & Buccina, inquit Aristoteles, promuscidem, siue linguam firmam, torosam habent adeo validam, vt ea testas escarum possint perforare, vt asili, atq; tabani quadrupedũ tergora penetrãt. Et rursus: pascitur (inquit) Purpura exerta lingua sub operculo, quæ Purpuris digito longior est, qua tum Conchulas (velut turbinum, quorum esca capiuntur) tum sui generis testam perforare potest. Et Plinius in trigesimo sexto noni libri. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia, tanta duritia aculeo est. Et alibi: Purpura vocatur caliculatim procurrente rostro, & caliculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Rondeletius verò diligentiùs considerandum proponit, linguaue testas G

Linguane testas perforet. perforet. Lingua (inquit) omnibus animalibus in ore est: os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura, atque adeò in turbinatis omnibus. In rostro igitur longo, & tubulato lingua non est, sed id eam profert, & exerit. At linguam Purpurarum, & turbinatorum omnium promuscidibus muscarum, quæ inter cornua sunt, comparat, quæ firma est, torosa ac rotunda, quæque exeri potest: quam tamen si per anatomen propius intueare, & tractes, neque ita longam neque ita duram esse certo comperies, vt per longum rostrum testas perforare posset. Quare id fabulosum esse puto, sed ea quo ad eius fieri potest, exerta, Purpuræ succos, & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: rostro autem acuto, & duro (tanquam terebello excauato) testas alias perforant. Hæc Rondeletius: qui eos etiam redarguit, qui cùm legunt apud Galenũ in tertio de medicamentis κατὰ τόπους

Lana non est in Purpura. in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας siue χογχυλίω: Et linum è Purpura, apud Paulum Aeginetam existiment in Purpuris lanam aliquam, siue stupam, siue linum siue tomentum reperiri, quo contuso, & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi, inquit, toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in Turbinatis alijs repetias. Neque bysso alligantur, vt pinnæ, & mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro Turbinatorum omnium non aliter alligatur, quàm circa testarum volumina. H Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanæ Purpura tinctæ crassiorem, & minus curatam

Li.2.c.83. partem; cuius meminit etiam Dioscorides: Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec secus fimbriati marinarum Purpurarum flocculi cremari solent. Cur ita appellarunt id in causa est, quòd Purpura nõ solũ pro marino animali, sed pro suc-

Purpura varia significata. co eius, pro vestimẽto ex eo tincto, & pro lana tincta sumatur. Redarguit eundem errorẽ etiã lõga oratione Zoographus his verbis: Lanæ ad remedia quædã vtũtur, inquit Dioscorides, eodẽ modo κροκύδες θαλασσίας πορφύρας. Sic habet æditio nostra per ypsilon, à recto

A κροκύς. qui scriptione, genere, & flectendi modo congruit cum χλαμύς, ύδος. nam apud Hesychium κροκίδες per iota non rectè scribi, vel ipse literarum ordo arguit. interpretatur autem γνάφαλα, id est, tomenta. Hinc compositum est nomen κροκλύλεγμος, quòd est floccorum lectio; qualis ab adulatoribus fieri solet. idem κροκυδισμὸς dicitur, & id facere verbum κροκυδίζειν sonat, vt annotauit Cælius Rhodiginus, qui & ipse tamen per ἰῶτα scribit, non per ypsilon, deprauatos fortè Galeni codices secutus, nisi quis κροκίδα vocē diminutiuam esse velit à κρόκη, quòd filum, & subtegmen interpretantur. *Lib. 20. c. 33.* Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres, in ipsis Purpurarū Conchis stupparum imagine vellera quædam esse putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt: nos rem & nominis significationem secuti, à stuppis rem indicauimus. κροκίδας enim Dioscorides dixit, qua voce Græci adhuc, quod contuso, & depexo lino crassissimum superest, significant. neq; hîc pluribus alijs locis aliud ea voce quàm stuppam significat: & sæpe Paulus Aegineta, iubens κροκύδι imponi aliquid. *Marcelli error.* In mari autem quotidiè Purpuræ capiuntur, quæ superiore sui parte villosæ sunt, tam tenui, & sequaci vellere, vt in filum lini modo trahi, & confici possit. Hæc ille, sed in Purpuræ concha villosum quicquam reperiri, ceu

B fallum redarguit quidam Germanus, qui in eos quos citauimus, Galeni libros, doctissima commentaria conscripsit, & post eum Rondeletius: qui κροκύδας (ipse κροκίδα scribit) lanæ Purpurâ tinctæ crassiorem, minusque curatam partem interpretatur. Sed nihil prohibet simpliciter etiam vellus Purpura tinctum interpretari: è quo tamen, ne temerè sumptus fieret, ad cremandum crassius, & minus pulchrum seligebatur. possent & è veste Purpurea, præsertim attrita discerpta, aut vulsa fila, seu linamenta κροκυδὶς nominari. Commentator ille Germanus in commentarijs in Galeni de compositione medicamentorum libri tertij caput primum. In fine huius compositionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκίδα ἐντίζει προπυριῶν. ipse πορφυρων pro προπυριῶν legendum conijcit, (quàm rectè, viderit ipse. mihi quidem temere mutare videtur: quòd si πορφυρων legendum esset, vltima circumflecti deberet:) & interpretatur: lanæ Purpura infectæ tomentū indito, velut suprà etiā Archigenes dixit ἐμφρασσομένυ τῦ πόρυ πορφύρας μαλλῷ: hoc est, obturato meatu per Purpuræ lanam: lanam autem mollem à fomento, & instillamentis auri indendam esse, suprà in principio huius libri Galenus dixit, præstat tamen hanc ex Purpura, & Conchylio infectam esse. Et rursus in libri sexti caput secundum, in

C his verbis. Η χάλκανθον κηρύματι θαλασσίας πορφύρας εἰλήσας σύγκαυσον: pro κηρυματι voce nullius significationis legit κροκήματι, vel κροκύδι, quorum posterius approbo, & vertit. Aut atramentum sutorium Purpuræ marinæ tumento inuolutum vrito. Lanarum enim vstarum, & præsertim ex Purpura infectarum, vis est escharotica, Dioscoride teste: & mox κροκύδα hapsum lanæ, siue lanam conuolutam sonare dicit. Ex quo longa oratione, vti etiam ex allatis primò Rondeletijs verbis satis dilucidè constat in Purpuræ Concha nullam reperiri lanam, vel tomentum, sed Dioscoridis, Galeniq; locum de lana intelligendum esse, quæ Purpuræ succum imbibit. Hîc interim Hesychij, & Suidæ lapsus etiam obiter annotandus venit, *Hesychij, & Suidæ lapsus.* quorum ille βύσσον ait esse χρῶμα ἀντὶ τῆς ὕσγης παραλαμβανόμενον, & βύσσινα etiam exponit πορφυρᾶ, Purpurea: hic verò etiam βύσσον significare ait βαφὴν ἐκ πορφύρας: & βύσσινον, τὸ βύσσῳ βεβαμμένον. Sed perperam vterq;: *Byssus aliud quam Purpura.* nec enim coloris genus est, sed delicatissimi lini, & diuersi a Purpura; vt ex Luca etiam patet, apud quem ὁ πλούσιος ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον. Postremò Purpuram operculum, siue integumentum, apud authores cùm veteres, tum recentiores, in considerationem veniunt. *Operculi cōsideratio* Aristoteles id à verbo καλύπτω, ἐπικάλυμμα, siue κάλυμμα nuncupauit,

D alibi etiam ἐπίπτυγμα. *Lib. 5. hist. cap. 15.* Εχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταυτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. hoc est, operculū itaque huic generi (Buccino, & Purpuræ) adhæret natiuum, & cæteris omnibus Turbinatis. Pasci quoq; exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco: Ἔτι δὲ ἐπίπτυγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς, hoc est. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt: de Turbinatis loquitur (lib. 4. de hist. cap. 4.) *Cochlearū operculum* Statim ab ipsa procreatione Turbinatis operculum esse dicit, ad discrimen Cochlearum, quæ ipsæ sibi ex glutinoso humore, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Gręcis πῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit: Πώματα πορφυρῶν δ' ὄξυς ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἔγραψάν τινες ἰᾶσθαι: θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ κατεχόμενα χόρια. *Cochleæ opercula res.* Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni mederi; suffitu autem excitare fæminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioscorides, &

Cochleas quaſdam alpium Liguriæ πωματίας, id eſt operculares. Dicitur autem E quòd eo Teſtatorum foramina claudantur, vt vaſa operculo ſuo. Carni hæret vt vnguis noſter, ac tanquam ex filis, ſiue ex fibris coagmentatum quid, & duratum eſſe dicas: Differt ſubſtantia à teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq; fumum emittit, niſi ſi accenſa *Blatta byzantia.* liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguedinis nonnihil in ſe habens fumum reddit cornu modo. Pharmacopolę hodie in officinis habent Conchyliorum, Buccinorumq; opercula permiſta, quæ Blattas Byzantias vocant, ſed hoc nomine Purpuram tantùm *Blatteus color.* opercula appellanda erant. nam βλάττος, ſiue βλάττιον Purpuram ſignificat: vnde Blatteus color pro Purpureo. Caſſiodorus in epiſtolis de chamæleonte. Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò Veneta, modò Blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis, & calidis lauaretur *Error Nicolai Myrepſi.* vnguentis, hamis argenteis, aureiſq; piſcatur, quæ blatteis funibus extrahebantur: quos Suetonius, & Oroſius interpretantur Purpureos. Ille: piſcatus eſt, inquit, rete aurato, Purpura coccoque funibus nexis. Oroſius, Luxuriæ, inquit, tam effrenatæ fuit Nero, vt retibus aureis piſcaretur, quæ Purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit. Sed etſi βλάττος Purpuram ſignificet, tamen pro F operculo ſolùm Purpuræ vſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit Blattum Byzantium eſſe ὀςοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id eſt os narium Purpuræ. Hodie quoque in officinis blattã byzantiam eſſe credunt, quod in ore, & naribus Purpu*Murepſus correctus.* ræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt. Purpuræ enim neq; nares, neq; naſum, neq; oſſa intus habent, cùm Teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Rectè igitur Rondeletius legendum credit, ὄςρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id eſt teſtam, vel clypeum, ſiue ſcutum Purpuræ. Ῥινὸς enim præterquam quod pellem ſignificat, vnde ὀςρακόδερμα vocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοὶ, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βορσῶν εἰσι, id eſt, ῥινοὶ vocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtet. Operculum verò ſicuti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος, vel βύζαντος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Quare conijcio (inquit) à Byzante, vel Byzantio Africę cognominari: quoniam illic etiam Purpura tingebatur. Quoniam itaq; Pharmacopolæ opercula Conchilij, & Buccinæ, Purpuræue non diſtinguntur, vt di*Opercula vt differãt* ctum eſt, & vtraq; blattas byzantias appellant, cùm ex Purpuris tantùm propriè ita vocari deberent: quædam hìc ab authoribus repetita, & à Zoographo collecta congeremus. G Opercula hæc vſu, ſubſtantiaq; non differunt, ſed figura: quòd ex Conchylijs longiora, è *Blattæ Byzãtiæ odor.* Purpuris, & Buccinis rotundiora ſint. Vires quoq; ad remedia minimùm differre veriſimile eſt, præterquam ſi vngui odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia, inquit quidam Germanus, ingrati dum vritur, odoris eſt, & Caſtoreum refert: vnguis verò odoratus, ſuauem odorem ſpirat, quare & res in uicem diuerſas eſſe oportet. At Rondeletius in Conchylio aſſerit εὐώδης non modò ſuauiter, ſed aliquando vehementer, & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & vnguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides, & Plinius tradunt. Sed cur ſuffimugio moſchato, & alijs quibuſdam adijciuntur apud Aetium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione vngues bene olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, vt & laſeris longè diuerſo odore? Plinius *Blatta pro Purpura Indica.* Purpurarum cauum pro operculo earum dixit: neruos præciſos Purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario, & Myrepſo βλάττος, & βλάττιον βύζαντος appellatur. Ea ætate, inquit Ruellius, qua ſcribebat Actuarius, Blattam, Purpuram Indicam: & Blatteum, Purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt. Sic Lampridius, Heliogabalus parauerat funes blatta & ſerico, & cocco intortos. Galenus Indici Cochylij H *Lib.22. cap.2.* teſtam inter oſtraca, ac teſtas Purpurarum, ac muricum generatim comprehendit, eorumdem enim vim habet: & præterea ſuffita, ab vtero ſtrangulatas fæminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de Purpurarum teſtis Galenus in vndecimo de ſimplicibus tradit. Meminit eius Onychis Plinius quoq;, cùm ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychen vocant: hoc ſuffitum vuluæ pœnis mirè reſiſtere. At verò ab hac Blattæ barbara appellatione, Blatteus color pro Purpureus dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, vbi inquit: veſtem holoſericam, neq; ipſe in veſtiario ſuo habuit, *Pruna Onychina.* neque alteri vtendam dedit, & cùm ab eo vxor ſua peteret, vt vnico pallio Blatteo ſerico vteretur, ille reſpondit: Abſit, vt auro fila penſentur. Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit. *Lib.12. cap.10.* Plinium Blatteum colorem Onychinum dixit de pyris: Segnina alia à colore Teſtacea appellant: ſicut onychina, Purpurea. quemadmodum enim Purpureus color à Purpura, ſic Onychinus ab Onyche, eodem ſignificato dicitur. Sic quoque Columella pruna Onychina,

A na, Purpurea appellauit, vt annotauit commentator Germanus in suis commentarijs ad quintum Galeni librum de composit. secundum locos. Sed Plinij verba, inquit Zoographus, ab eo recitata de pyris, Onychina non interpretantur Purpurea: hoc tantùm volunt, vt signina pyra à colore suo Testacea dicantur: sic Onychinis quoque, sic Purpureis, nomina à colore facta. *Signina pyra.* Quanquam autem Onyx operculum est Conchylij, & è Conchylio color Purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tincturam illam facit onyx operculum: vt Onchinum colorem ab eo appellatum existimare ridiculum mihi videatur. *Onyx gemma vnde dicta.* Columella pruna Onychina nominat tantùm, colorem non exprimit: ego hunc colorem ex albo purpurascentem putârim, qualis in Onyche, id est, vngue humano spectatur: qui color etiam Onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Georgius Agricola libro sexto de natura fossilium) ex eo quòd eius candor similitudinem ad vnguem humanam habere soleat, nomen inuenit: non rarò tamen est lactea, maximè in Zonis. idem vocatur Onychites, & lapis Onychinus: in Germanis, & Sequanis reperta, eiq; similis, vocatur nunc Chalcedonius. multùm autem variat colore &c. *Balanthā.* Gentilitium cognomen Byzantiarum Blattæ secundum Ruellium retulerunt, quòd ad eos forsitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur.

B Inuenio & apud Syluaticum Balantham (vox videtur corrupta) esse squamam, (imo laminam) piscis quandam, è fronte piscis degentis in Concha rotunda, & tortuosa, concaua; sed nos ait vti Blatta Byzantia, quæ fertur de sancto: sic habet, sancti autem nomen deest. Bellunensi Blatta Byzantia est operculum Conchilij cuiusdam è mari rubro, & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone secundo, capite proprio. Est autem durum, & in gyrum contortum (hoc ad totam Concham potiùs quàm operculum pertinere videtur) instar limacis, sed oblongius, & maius, quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc ait in ore esse Conchylij, claudique, ac aperiri pro animalis arbitrio. has Conchas sæpe vidi, inquit, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damascum. *Adfar alchaib.* Blatij Byzantis, hoc est, ossis anterioris naris Purpuræ (vt ipse interpretatur) Nicolaus Myrepsus meminit antidoto 425. Describuntur hæ Blattæ ab Auicenua 2. 8. nomine Adfar alchaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina passim reperias, quæ Blattas Byzantias interpretatur; vt Achafar, Affaratib, Daablectos, Dafarbachali, Funoblaron, Gafecol, vel Hafesol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curasiè: sed Auicenna: quæ de mari rubeo sunt, inquit, no-

C minantur Curasciæ. Item Egedde, apud veterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbari, pro Blattis Blactas; pro vnguibus vngulas aliquando efferunt. *Remedia ex Blatta Byzantia.* Iam de remedijs quædam ab ea dicamus. Blatta Byzantia (inquit Syluius) Conchylij tegumentum est ad suffitus idoneum: ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipsa olet. quidam albicantem odoratam magis commendant. Et alibi: βλάττος, & βλαττίον βύζαντος appellatur Actuario in aurea Alexãdrina. Diamargarito calido. Vnguis odoratus, vel aromaticus lib. 1. compos. pharm. part. à Galeno scilicet, additur autem medicamento cuidam ad alopecias. Quæ Serapio, & Auicenna scribunt, ex Dioscoride ferè mutuati sunt. Inuenio apud quosdam ostracion vocari, quod aliqui Onychem vocant, inquit Plinius, hoc suffitum vulua pœnis mirè resistere: odorem esse castorei, meliusque cum eo vstum proficere. Vetera quoque vlcera, & cacoëthe eiusdem cinere sanari. Et alibi. Neruos præcisos Purpurarum cauum quo se operiunt, tusum glutinat. Galenus Onychem detractum ex Conchylio, potum (suffitum potius) strangulatis, ex vtero, conuenire. Apud Nicolaum Myrepsum, os naris Purpuræ miscetur pastillo ad cardiacos. & apud eundem vngues aromatici magni, & parui, inijciuntur in thymiama Esdræ, & in alia quædam suf-

D fimenta; aliàs simpliciter, aliàs magni: & similiter apud Aetium: qui suffumigio muscato quoq; eos admiscet. Democrates apud Galenum de compos. sec. loc. 8. 10. in malagmatis cuiusdam descriptione bdellium Onycha nominare videtur, optimum bdellium, & quod incensum ac suffitum, Onychis Indici Cõchylij testæ odorem referat, tale, n. Dioscorides optimum esse refert, εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὸς ὄνυχι: quanquam Marcellus Virgil. colore humano vngui simile transtulit: fortassis ex Plinio inductus, qui lib. 12. cap. 9. Bactriano, inquit, nidor siccus, multiq; candidi vngues. Verùm hæc Plinius ex Græco aliquo scriptore non satis intellecta transtulisse videtur, vt refert commentator Germanus in commentarijs suis in Galeni libros de compositione medicam. secundum loca.

LOCVS.

L O C V S. E

Differunt loco. Ariſtot. correctus. Lib. 2.

VRPVRARVM alias altum pelagus habitare, alias contrà litorales dici, haſque minores, illas maiores eſſe, iam antè notum eſt ex Ariſtotele. Sed notandum quid in Gazæ verſione. Paruæ Purpuræ, inquit, ad litora, & oras ſunt: *αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι*, hoc eſt, in ſinibus verò magnæ, ſcabræq́;, Gaza non in ſinibus, ſed pelagiæ vertit, quod approbat, vt patuit, Rōdeletius. Atqui Oppianus cùm de pelagiis, aliiſq; aquatilibus prius dixiſſet, ſubdit.

Δοιῶ δὲ σκληροῖσιν ἀρηρότε γυῖα χιτῶσι
Φαρξάμενοι κόλποισιν ἐνιπλώουσι θαλάσσης
Καὶ ῥαβῶς ὀξυπαγής ἠδ᾽ ἄσταχος.

Eſto, ſinus omnis pelagi inſtar profundus ſit, non omne tamen pelagus ſinus eſt, & pelagij appellatio latius patet. Idem Oppianus ait Teſtatorum quædam in petris, alia in arenis F degere, vt *Νηρῖται, στρώμβωντε γένος, καὶ πορφύραι αὔται.*

Regio purpuris idonea.

Ex neotericis Bellonius paruas quoque Purpuras, vt plurimùm litorales eſſe tradit, locis quidem ſcopuloſis natas. Columella de piſcibus loquens voluit limoſam regionem idoneam eſſe Purpuris, aliiſq; Conchis nutriendis. Maris verò adeo amantes ſunt, vt author de natura rerum (ex Plinio, vt citat) dicat, cùm femineces fuerint, mari redditas reuiuiſcere. Sed Plinius hoc non de ipſis Purpuris, ſed illis, quibus ineſcantur Conchis mytulorum ſimilibus ſcribit. Ait inſuper aqua dulci necari, & ſicubi flumen immergitur, (alias, ſicubi flumini immerguntur,) alioqui captas diebus quinquaginta viuere. Atq; hoc ferè ex Ariſtotele, apud quem legere eſt: Teſtaceo generi anni pluuij proſunt, præterquam Purpuris, cuius rei indicium eſt, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die. Viuit Purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. Idem philoſophus Purpuras teſtatur aliquandiu in arena latere, ſicut etiam Pectines. item canis exortu circiter dies tricenos condi. Porrò non inconueniens fuerit loca hîc recenſere, quæ à Purpura celebrari meruere. Apud Virgilium vbi habet.

Aqua dulci necari. In Arena aliquādiu latent. Loca ob Purpuras celebrata. Fucus marinus.

Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno. G

aliqui exponunt Purpuram, licet Acron ad herbæ genus referendum putet, quę fucus marinus vocatur, vnde lana inficitur. Purpuram tamen Aſsyriam in pretio fuiſſe innuit Petronius Arbiter, dum canit:

Aſſyria Concham laudabat miles in vnda.
Quæſitus tellure nitor certauerat oſtro.

Lib. 5. c. 1.

Vitruuius in Africa punicei coloris Purpuram procreari ſcripſit. At Plinius præcipuam eſſe in Meninge Africæ. Meninx autem Africa inſula eſt, non longè à Syrtibus ſita, quam Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit. Aitque ibidem Plinius Purpuræ florem Aſiæ præcipuum eſſe, & Getulo litore Oceani, in Laconica Europæ. Getulorum ſcopulorum aliàs etiam meminit his verbis: Et quidem minus miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis viris, iam verò & Senatorij nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficaciſſima vis ſentitur atq; maxima cum ebori, citroque (cedroque) ſyluæ exquirantur, omnes ſcopuli Getuli Muricibus, ac Purpuris. Laconicum autem mare etiam ferre Conchylia, ex quibus ad infecturam veſtium Purpura comparatur, nobilitate ijs ſolis, quæ in rubro mari capiuntur, inferiora, teſtatur Pauſanias. Celebrantur eædem ab Horatio. H

In Laconicis.

Nec Laconicas mihi tradunt honeſtæ
Purpuras clientes.

Fucus Tenarius.

Purpura Laconica Valerio Flacco dicitur fucus Tenarius hoc verſu.

Illis Tenario pariter tremit ignea fuco.

Lib. 1. Syl. Oebalis Purpura. Coæ Purpuræ. Sat. 8.

A Statio quoque alibi nominatur Oebalis Purpura, Zographus Laconicam interpretatur, quæ alio, inquit, nomine Oebalia dicitur. Sed Plinius aliàs Laconicam Purpurā commendat: Purpuriſſum, inquiens, Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, aut Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Coæ Purpuræ nominantur ab Horatio quarto carminum: eaſdemq; intelligit Iuuenalis canens.

—— Spartana chlamis, Conchylia Coa.

Purpuram Mauram nominat Valerianus apud Trebellium in epiſtola. In Muxa emporio ad mare rubrum habetur Purpura, tum eximia, tum vulgaris, vt teſtatur Arrianus, ſi bene

A memini, in Periplo, apud quem etiam lego, à duobus emporijs Persidis, quorum vnum Apologi vocant, alterum Omana, in Arabiam auehi Purpuram. Q. Ennius in Phagesiorum fragmento Atarnæ Purpuram laudare videtur, nisi fortè quid desit, canit autem:

Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Atarnæ,
Purpura, muriculi, mures, dulces quoque echini.

Genus quoddam Purpuræ à Plinio Teniense appellatur, in Tenei maris ora, vt inquit collectum: sed Teneum illud mare: vbi locorum sit, inquit Turnebus, cùm esse neminem, qui sciat putem, suspitio non leuis animo incessit, hìc emendatores, vt in deletili charta, & palimphesto lusisse, & deleuisse quæ non placebant, quæ voluerunt scripsisse, nō quæ Plinius literis consignarat, edidisse. deniq; prouocatū est ad vermiculatos, & erosos libros, in quibus reperimus, in Tenei maris collectum, arbitratur autem idem Turnebus in tænijs maris collectum scribendum esse. Sunt autem ipsi tæniæ in mari candicantes cautes longo tractu fasciam imitantes, à quibus Tænienses Purpuræ vocantur, quæ in illis degunt locis. Est & Purpuræ in eo genus dialutense, quod originem Græcam sed formationē Latinam præ se fert. Nam vt è Græco, & Latino compositum esse videatur, non assentiar, inquit ibi-
B dem Turnebus, vt si Amminei vini, & Chij nota mixta esset. libri tamen antiqui refragantur editionibus, quod tam frequens est, vt quandocunque aliquid obscuritatis in eo authore est, ferè semper dissensio reperiatur: & lubentius plerunq; secundum veteres tabulas litem dederim: in illis autem ita scribitur, mirè aptum Conchylijs, & longè optimum Purpuris dialucense, id est, vario genere soli pastum. Dialutense retenta superiorum generum forma, erit tanquam solutum & vagans, neque eidem adhærens sedi: at dialucense per salsum æquor repens, & vario eadem causa genere soli pastum, ex præpositione διά, & ἅλυκον, quod est salsum, hoc genus aptum Conchylijs dicit, id est Conchyliatæ vesti. Sed regrediamur in viam. Porphyrusa Aristoteli, vt citat Stefanus Aquæus in commento ad caput duodecimum libri quarti Plinij, à frequentia, & pulchritudine Purpurarum dicta est: sicuti, & melibœa Purpura teste Festo, à nomine insulæ, in qua tingitur: cuius meminit Lucretius, dum canit: *Melibæaq; fulgens*

Lib. 9. c. 5. Adu. Plinius correctus.

Tænienses Purpuræ.

Dialusēses

Porphyriusa vnde dicta.

Lib. 2. Melibæa Purpura.

Purpura Thessalico Concharum tecta colore
Aurea Pauonum rident imbuta lepore,

Meminit etiam in quinto Virgilius:

C *Victori clamydem auratam quam plurima circum*
Purpura Mæandro duplici Melibæa cucurrit.

Sed hìc Hortensius Melibæam Magnesiæ ciuitatem esse ait. Cæterùm Tyria Purpura olim omnium celeberrima fuit: quod testatur Strabo his verbis: πολὺ γὰρ ἐξήνεγκαι πασῶν Τυρία καλλίστη πορφύρα: hoc est, longè omnium præstantissima habetur Tyria Purpura. Plinius: Tyri nobilitas tunc omnis Conchylio atque Purpura. Quia verò Tyrus prius Sarra, vel Sar vocaretur, itaque Sarranum Ostrum dixit Virglius, & Sarranam Purpuram Iuuenalis: vnde Ennius Pœnos Sarrà oriundos scripsit authoribus Probo, & Festo. Dicuntur quoque absolutè Tyriæ, vestes Purpura Tyria infectæ: Ouidius,

Tyria Purpura optima.

Sarranum Ostrum.

Siue erit in Tyrijs. Tyrios laudabis amictus

Martialis in primo

Hispanas, Tyriasq;, cocinasq;.

Et in sexto rursus:

Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia vestit
Vis te Purpureum, Marce, sagatus amem?

D Idem quoque Tyrias Lacernas dixit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas.

Tyria lacerna.

In decimoquarto lanæ Tyriæ apud ipsum gloriantur se in Laconia quoque vbi Purpura non minus frequens est, habitas fuisse pretiosi loco muneris, quod argutè dicunt, dum aiunt se à Paride donatas fuisse Helenæ, & Purpuram Lædæ, hoc est, Purpuram Laconicam fuisse deteriorem.

Lanæ Tyriæ.

Nos Lacedemoniæ pastor donauit amicæ
Deterior Lædæ Purpura matris erat.

Tyrius quoque absolutè videtur color à Plinio dictus, nam cùm de Purpura amethysti colore dixisset, addit: At Tyrio laus summa color sanguinis concreti, nigricans aspectu &c. Virgilius etiam Tyrium muricem dixit, *Tyrioq; ardebat murice lana.* & Ouidius *Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.* Cochleam Tyriam Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro Purpura nimirum κοχλίαν τύριον. Ouidio Purpura Tyria, Concha Sydonis dicitur:

Murex Tyrius.

Cochlea Tyria.

Lib. 10. Metam.

Collocat

Collocat hanc ſtratis Concha Sydonide tinctis. E

Sidonium Oſtrũ quid Sidonium Oſtrum Horatio. Eſt autem Sidon vrbs Syriæ, vnde & ſindones dici conijcit Zographus: Statius in Propemptico Metij Celeris:

Quà pretioſa Tyros rubeat, quà Purpura ſucco
Sidonijs iterata vadis.

Lucanus etiam meminit in tertio:

Et Tyros inſtabilis, pretioſaq; murice Sidon.

Purpura dibapha. Lib. 8. c. 8. Iſtiuſmodi autem Purpura dicebatur dibapha, quòd bis tincta eſſent, veluti magnifico impendio: dibaphum Cicero appellat. Lazius refert in Tyro Coccineam præparari ſolere, & à Cocco, hoc eſt, grano tinctorio appellari, ſed ſecus Purpuræ inuentio oſtendit in Hercule Tyrio, de qua mox. Succubitanam Purpuram quandoq; ab Africæ oppido quod Succubi vocant. Valerianus in epiſtola ad Trebelliũ Pollionem, Claudio qui poſtea Cæſar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam ſubſericam vnam, cum Purpura Succubitana, Subarmale vnum cum Purpura Maura. Poſt Syrtim lacum eſſe ſcribit Strabo *Purpura Succubitana Maura.* nomine Zuchis quadringentorum ferè ſtadiorum: ad quem ſit vrbs eodem nomine: Eam *Purpurificium vbi.* Purpurificium, & varias piſcium condituras habere. Auguſtinus Niphus Purpuræ Conchylium, notiſſimum, inquit, eſt, apud Tarentum. Varinus ταραντῖνον ἱμάτιον, Tarenti- F *Tarentinũ Veſtimentum.* num veſtimentum, tenue, & translucidum, non omninò Purpureum, vt quidam putarunt, exponit, ſed & Tarentinas tincturas. Olim etiam nota, & laudata fuit Tarentina Purpura. Me iuuene, inquit Cornelius Nepos, Purpura violacea vigebat, nec multò poſt rubra Tarentina. In Sardinia inſula Purpuræ item excellentes tingebantur. Miratur Bayfius cur inter doctos conueniat, quòd Purpuræ vſus noſtris temporibus prorſus ignotus ſit, cùm in Carteia, inquit, Bæticæ prouincia olim murices, & Purpuras nobiles (Conchis vel decem cotylas capientibus) ex Strabone conſtet. In Sardinia quoque fuiſſe conſtat ex prouerbio, Tinctura Sardonica &c. Salij poëtæ tempore Purpuræ etiam Anconæ tingi ſolebat, vt verba eius oſtendunt: *nec Sydone vilior Ancon, Murice nec Lybico.* Acron explicat illud Horatij:

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiuſuè medullis,
Quàm qui non poterit vero diſtinguere falſum. G

Suſis magna Purpuræ copia reperta. Purpuras Aquinates Tyrijs ſimiles eſſe ſcribit. Suſis ab Alexandro captis memorabilis Purpuræ vis & copia, in ipſius deueni poteſtatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & Purpuræ Hermionicæ inuenta quinquaginta millia talenta, repoſitæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; ſeruantis. Huiuſce verò rei cauſam adferunt, quòd infectura Purpuræ ex melle facta ſit. Atque hæc de varijs locis vbi Purpura fiebat. Miretur ſanè aliquis, non in Europa ſolùm, & Romæ (vbi Purpuræ vſum ſemper fuiſſe Plinius tradit) ſed in Africa quoque, & Aſia, & toto terrarum orbe defeciſſe, cùm ex Africa olim, Aſiaq; & Perſis, ac tot alijs regionibus, lociſuè peteretur. Eorum quidem qui noſtro ſæculo varias, & remotiſſimas nauigationes, aliaſq; peregrinationes literis mandarunt, Purpuræ (quod ſciam) nullus meminit.

INCREMENTVM. MOTVS. ÆTAS. OLFACTVS. H

Celerrime creſcunt. ONCHÆ omnes, inquit Ariſtoteles, celerrimè creſcunt, præcipuè verò Purpuræ, atque Pectines, quippe quæ anno perfici (magnitudinem implere) poſſint. Ait tamen tempus viuendi Purpuris, & Buccinis longum *Aetas. Vt anni earum cognoſcantur.* eſſe, Purpuras enim annos circiter ſex viuere, & ſingulis annis incrementum earum patere per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta clauiculatim intorta in crepidinem deſinat. Si itaque quotannis nouum ſibi adijciunt orbem, vno anno perfici non poterunt, cæterùm abſque orbibus etiam perfectæ ſunt, & talem ſuprà deſcripſi, in qua vix primi orbiculi rudimentum conſpiciebatur. Quod ad ætatem attinet, Plinius annum adijcit, inquiens Purpuras annis pluſquam ſeptenis viuere. Athenæus verò Ariſtoteli ſubſcribens circiter ſex etiam teſtatur. Extra aquam vti paulò ante ex iiſdem authoribus diximus, captæ diebus quinquaginta viuunt

ſaliua

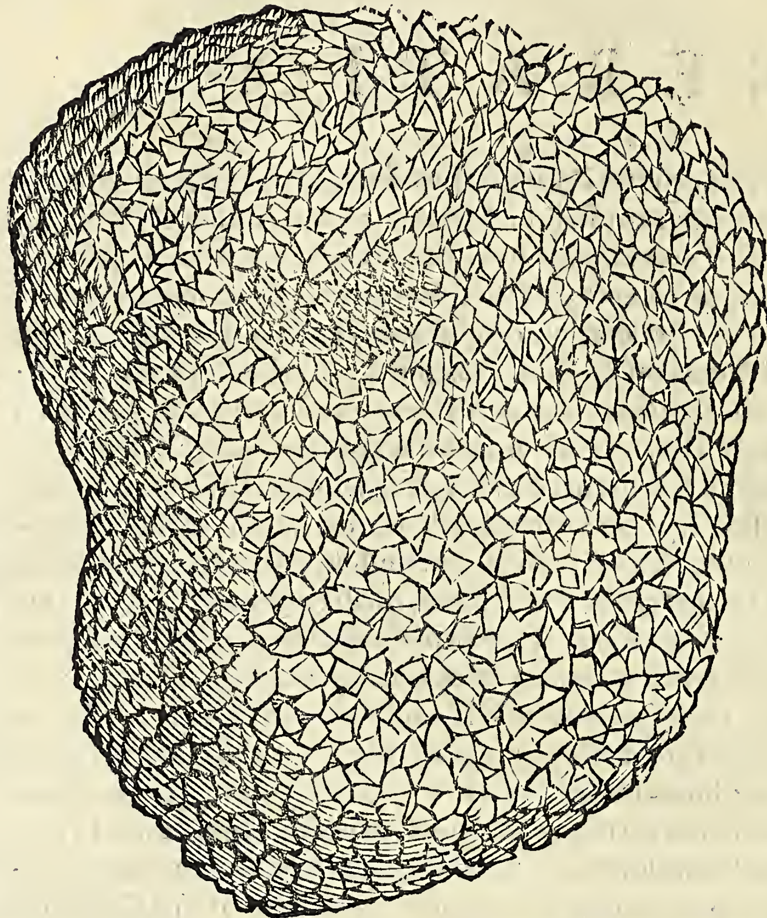
A saliua sua: Parum admodũ progrediuntur, teste philosopho, qui præterea scribit, Purpuris
escas putidas emoliri, & accedere ipsas ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorantes.

GENERATIO.

VPLICEM esse originem Purpuris, Buccinis, Mytulisque ex citandis *Duplex origo.*
veterum authoritatibus constabit. Plurima in mari, inquit Aristoteles,
sponte existunt, sed non ex eodem materia omnia: Purpuræ, & ostraco-
dèrma ex materia putrescente, & limo. Et mox: Ostracodermorum ea
quæ fauos conficiunt, eodem modo quo alia ostracoderma fiunt. Hæc
prior est origo: Altera eorum est, quæ dicuntur κηριάζειν, idest fauos con-
ficere, quod fauificare, & fauare cõuertit Gaza, siue μελίκηραν, τοῦ το δ' ἐστιν οἷον κηρίον ποιεῖν,
idest eodem interprete, fauaginem, quæ est veluti fauus apum, condere, quod Plinius
B dixit, de Purpuris, eas mutuo attritu lentorem cuiusdam cerij saliuare. Id faciunt, Mytili,
Buccina, Purpuræ authore Aristotele. Nam emittunt lentorem quendam, siue humo- *Humor mu-*
rem mucosum, velut à seminis natura: semen verò eorum nullum esse existimandum est. *cosus natu-*
Ex illo Purpuris verno tempore congregatis, veluti fauus, quasi ex putaminibus cicerum *ra seminis.*
alborum inter se cohærentibus coagmentantur, quem pro maris spuma pharmacopolæ
quidam falsò ostentant: nullus autem hic meatus est apertus, neque fiunt, neq; nascun-
tur ex eo Purpuræ, sed est veluti expurgamentum. Nam saliuare incipiunt ex lentore
mucoso, vt dictum est: putaminibus similia ista componuntur, ex eo verò quem in terram
emittunt, ichore, id est, tenuiore humoris parte, eo in loco fiunt in terra coagmentatæ
paruæ Purpuræ, non aliter quàm effuso in terram fungorum decocto, fungi permulti bre- *Fungi vt*
ui enascuntur. Ex his duos Aristotelis locos, in quibus de istis agit dilucidiores reddi- *subito na-*
dit Rondeletius. Alter est in tertio de generatione capite vndecimo: alter à Gaza ma- *scantur.*
le cõuersus in quinto de historia animalium capite decimoquinto, citatus etiam ab Athe- *Lib. 4. de*
næo libro tertio, quem si cum Aristotele conferas, menda, inquit, aliquot facilè emen- *pisc. lib. c. 4.*
dabis, maximè verò illud, ἀφίησι δ' ὁ εἶχεν εἰς τὴν γῆν, cùm legendum sit ex Athenæo, *Aristoteles*
C ἀφίησι δὲ ἰχῶρα εἰς τὴν γῆν, &c. nec non Plinij locus libro nono, in quo scribit murices, *correctus.*
& Purpuras saliuario lentore prouenire, clarior inde fiet, quàm ex Massario, qui saliua- *Massarij er-*
rium lentorem, fauaginem interpretatur, ex qua, vt ex superioribus liquet, Purpuræ *ror.*
minimè fiunt, sed dum putaminibus cicerum similis congeries fauago Gazæ dicta sit, ex
mucoso humore, qui saliuarius lentor à Plinio nominatur, huius tenuiore parte in terram *Lib. 3. de*
effusa, proueniunt murices, & Purpuræ. Huiusmodi ortus rationem idem Aristoteles *gener. c. 11.*
alibi comparat plantis, quæ ἐκ τοῦ παραβλαστάνειν, id est ex sobole, aut si verbum è ver-
bo exprimas, ex adgenerratione procreantur, vt cæparum genus. Hoc modo, inquit
(Aristoteles) Mityli gignuntur, quippe qui minores semper circa eos qui primi nati sunt, *Quãdo ma-*
proueniunt. Purpuræ, & Buccina queque fauos conficere creduntur eodem modo. Quare *gna copia.*
magna eorum copia oritur, quando origo aliqua prius extiterit: nam cùm omnia hæc
sponte fieri contingat, rationi consentaneum est, cùm origo aliqua præcesserit, multo
plura formari. A singulis enim eorum, quæ primæ sunt originis, quibusque reliqua ad-
nascuntur, excrementi aliquid effluit. Quod verò prima istorum origo ex materia pu- *Ex putredi-*
trescente fiat, certissima inditio est, id quod in stagni nostri parte, quæ est ad oppidum *ne oriri.*
D Baleruc vernacula lingua nuncupatum multorum, ac magnorum Mitulorum feraci, acci-
disse vidimus. Hæc & alia Rondeletius. Constat itaque purpurarum generationem spon-
te naturæ fieri sine maris, & fæminæ commistione, sine ouis. Quamobrem inquit idem
Rondeletius in capite de Purpura, hoc in loco improbanda est authoris libri de aquati- *Contra Bel-*
libus sententia, ab Aristotelis sententia alienissima, etiamsi eam exponere velle videatur, *lonium.*
quam tamen miserè deprauat, & corrumpit, vt ex eius verbis perspicuum fiet. Vterque
autem piscis (de Purpura, & Buccino loquitur.) Purpureum colorem fundit, estq; Massi-
liæ, Genuæ, ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est. *Buccinæ ca-*
Ambo quoque fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona par- *ro durior*
te oblonga, albaque deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, *Purpura.*
ab apũ similitudine (vt icon subsequens ostendit.) Supini autẽ sub lapide stabulãtur, cùm
fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, si incoquantur, & abscindantur, oua intrò
continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt in-
de

Μελίκηρα Purpurarum Ariſtotelis, ſiue fauago. E

de decidere nō poſſint, quod tā magno artificio cōſtruũt, vt nihil coaceruatũ eſſe videatur. Hæc aũt fauificatio verna eſſe ſolet. Primum vt hęc à veritate, quàm maximè abhorrere intelligas, eſſe que planè ægri ſomnia, explicãdũ quomodo procreentur Buccina, & Purpuræ, deinde quid ſit fauare, ſiue fauificare. Omne Oſtracòdermorũ genus expers coitus eſt, inquit Ariſtoteles. Et cùm Purpurę, tũ & reliqua teſtis incluſa è limo ferè, & materia putreſcẽte oriũtur. Quod & neceſſaria ratione cõfirmatur. Etenim nulla naturalis actio ſine partibus eam aptè cõfirmatis perfici poteſt: nã partibus ſingulis ſua ſunt téperamẽta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiſcũtur: quas rationes corruere neceſſe eſt, imò ne eſſe quidẽ poſſũt, ſi harũ fundamentũ, vel ſubiectum nullũ exiſtat. At quæ in Purpura, Buccina, turbinatiſq; partes ſint ſemini generãdo, cõtinendo, emittendo, recipiendo, & fouẽdo idoneæ? Quęnã aliæ præter eas, quæ ſuſtinendo, nutriendoq; ſimpliciter animali deſtinatæ ſunt? Præterea quæ commiſtio corporum vndique teſta concluſis eſſe poteſt? Dices fortaſſe ex Ariſtotele, Genus omne Oſtracodermorum vère, autumnoque habere ea, quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippè quibus etſi per ea tẽpora præcipuè vbertas ouorum eſt, tamen nullo tempore committitur; vt ouis omnino careant, ſed maximè plenilunijs, diebuſq; tepidis reſtituuntur. Hæc quidem Ariſtoteles prodidit, ſed locus is ex alio intelligẽdus, qui legitur in tertio de gener. anim. cap. 11. Quæ oua appellantur, nihil ad generationẽ conferunt, ſed inditio ſunt melioris nutricationis, quale in ſanguineis pingue eſt: quamobrem ſapore per id tempus præſtant, ciboque laudantur: argumento, quòd & Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem ſemper ouum illud vocatum, ſed aliàs maius, aliàs minus. Quare falſum eſt oua huiuſmodi per ſimilitudinem ſic appellata, non ex ſemine, non ex fæminæ, & maris coitu concepta, ita diſponi, vt faui nomen habeant, ab apum ſimilitudine, vt hoc ſit fauare, ſiue fauificare. Eſt enim longè aliud apud Ariſtotelem, Athenæum, Plinium. *Αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταυτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. Τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἐκ λεπυρῶν ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. οὐκ ἔχει ἀνεωγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι. ἀλλὰ φύονται, καὶ αὐταὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως, καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. Τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ τοῖς κήρυξι. Κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες*, idest, Purpuræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes, condunt, quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans, ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohæſione coagmẽtatam. Nullum ijs patet foramen, neque ex ijs naſcuntur. Sed cùm Purpuræ, tum etiã reliqua teſtis incluſa à limo ferè, & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis, purgamentum tam ijs, quàm Buccinis euenit. nam Buccinis quoque fauificare in more eſt. Igitur *κηριάζειν*, ſiue *μελίκηραν*, ſiue *οἷον κηρίον ποιεῖν*, quod eſt Gaza interprete fauare, ſiue fauificare, vel vt Plinius loquitur, lentorem cuiuſdã cerij ſaliuare, dicuntur Purpuræ, & Buccina, cùm emittunt lentorem quendam, ſiue humorem mucoſum, velut à ſeminis natura, ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt. Ex eo lentore concreto, & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohærentium, quam in litus

Lib. 5. Hiſ. cap. 15.

Cur non coeant teſtacea.

F

Lib. 5. Hiſ. cap. 12.

Oua Purpurarum non ad generationem conferunt.

G

H

Quando fauificent.

Fauificare dicuntur Purpuræ.

in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro alcyonio falsò vsurpāt. Quocirca procreantur purpuræ & buccina sponte, vt alia ostracoderma, è limo & materia putrescente, vt iam dictum: & præter saliuarium lětorem tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui enascuntur, ita purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit, à singulis enim excrementi aliquid effluit, quod qui lē semen non est. Atque hæc est duplex purpurarum, buccinorū, mytulorū origo ab Aristotele tradita, & à doctiss. Rondeletio fusiùs explicata. *Fungi vt multi nascantur.*

VICTVS.

QVANTOPERE maris aqua pupuræ delectentur iam antè ex Aristotele dictum est: apud quem etiam inuenio cibus purpurarum esse carnem, item ex plantis maris. In octauo enim de historia capite secundo, quæ mobilia sunt (inquit) eadem carne vescūtur, ijs victus ex pisciculis est, vt purpuris: sunt enim carniuoræ, & quidem esca huiusmodi capiuntur: quanquam ijs etiam quæ mari pullulant, alliciuntur. Et rursus alibi: Alit altera alteram, eo quod sua testa agnatum veluti algam muscumuè gerit: quæ autem pro cibo eis afferunt, ponderis causa adhiberi aiūt, vt in libra sint grauiores. Quod postremum repetit, sed paulò aliter Plutarchus Musci & algæ quicquid est esui, ita in suas testas recipiunt, vt ijs in orbem exsertis quasi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum depascente. Plinius purpurarum genera pabulo & solo discernit, vt sit lutense putri limo; algense quod alga enutritum, vilissimū: dialutense vario soli genere pastum. Testatur Gillius purpuram diu multumque considerasse, cùm aliam Concham mordicus tam diu premeret, quoad suffocata hisceret. Voraces admodū esse vel ex prouerbio notum, quanquam nonnulli hoc ad tincturam referant. *Cibus.* *Lib. de Solert. anim.* *Voraces esse.*

CAPIENDI RATIO.

DE modo capiendi, ac de tempore capturæ idoneo, necnon de esca qua alliciuntur, dicendum. Aristoteles purpurarios ait escas putidas eis purpuris emoliri, hasq; accedere ad eiusmodi escam à longè, vtpote odorantes. Quod repetens Plinius, fœtidis capi scribit. Aliàs carnibus ranarum (rubetarum, Isidorus & Albertus) vel hamo, inquit, additis, præcipuè purpuras certum est allici: sed nescio quam rectè: vix enim hamo eas capi crediderim. Hicesius scribit purpuratores chamis ad inescandum vti. Tarentinus escam quandam ad polypos describit, qua purpuræ etiā alliciuntur, eam in polypo recitauimus. Aelianus capiendi modū eiusmodi describit: Paruam nassam denso cōtextu, exiguis maculis purpurarij piscatores contexunt. Intus in media nassa Strombus piscis illecebra appenditur, ad eam alliciendam, Purpura maiorem in modum linguam distēdere cōtēdens, eo pertingere & strombum ipsum assequi conatur: & ne ab esca quam liguriit, aberret omnem eā necesse habet exerere: itaq; ipsa exerta sugit escam, quoad plenitudine intumescentem retrahere nequit: vnde fit vt eam piscator liguritione irretitā comprehēdat. Hæc Aelianus ex Oppiani halieuticorum quinto, qui κυρτίδας, id est, nassas exiguas huiusmodi calathis (ταλάροις) similes è viminibus necti canit. Aristoteles quoque ἐν φορμίοιν capi ait purpuras: Gaza tegetes & crates interpretatur, quā significationem alibi fortè hoc vocabulum habet (quoniam storeæ huiusmodi similiter è iuncis texi solent) at hoc in loco nassas potiùs, vel nassis similia retia interpretari mauult Zoographus; quoniā & paulò pòst eadem vasa philosophus κύρτους appellat. Et Plinius, Capiuntur, inquit, paruulis rarisq; textu veluti nassis in alto iactis. Inest ijs esca, clusiles mordacesque Conchæ (apud Athenæum lib. 3. Concha ea μέλαινα dicitur & κογχοθήρα) ceu mitulos videmus. Has semineces sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetunt purpuræ, porrectisq; linguis infestant, at illæ aculeis stimulatę claudunt sese comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua purpuræ tolluntur. Sed plura, de his nominibus, φορμός primitiuo, & diminutiuis, φορμίς, φορμίσκος, φόρμον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem aliosq; reperies. Aelianus quoq; pro nassa φέρνιον dixit: aliqui πόρκον pro eadem aut reti eiusdem formæ. Phœnices hoc tempore purpuras in hunc modum capiunt, inquit Iulius Pollux, & vellus inde aspectu floridum tingunt. Funem oblongum validumq; vt in mari durari possit, demittunt. ei modicis interuallis vasa quædam exigua, (κυψέλας) veluti tintinabula quædam (κώδωνας, nimirum quod ad figuram) addunt, è sparto seu vimine *Fætidis capi carnib.* *Hamo non capi.* *Lib. 7. de animal. c. 34.* *Nassis paruis capi.* *Phœnices vt purpuras capiūt.*

aliquo innocuè contexta. Ea circa ingreſſum ingentibus extremis iuncis aut viminibus hic ſuta aſperaq; ſunt, ita vt ingredienti cedant, dilatato facile introitu, regreſſum autem aduerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petroſo Purpurarij demittũt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte vna intermiſſa, aut etiam die, vt plurimùm vaſa Conchis repleta extrahunt. Eiuſmodi vel ſimilem texturam intellexiſſe videtur Varinus, dum ait: Κημὸς textura quædam eſt ex iuncis (ἐκ σχοινίων) colo ſimilis, in qua Purpuræ & Conchylia ingreſſa (nã & eſca imponitur) capiuntur. Quod modò attinet ad tempus capturæ idoneum, Ariſtot. ſcribit capi Purpuras tempore verno cùm fauos extruunt: caniculæ verò tempore nullas ferè capi. Atqui eo tempore teſte vel ipſo Ariſtot. deterrimum florem habent. quapropter etſi ita quoq; repetat Athenæus, ſuſpectus mihi eſt Ariſtotelis codex. nam pręterquam quod rationi conſentaneum eſt, Purpurarios eas capere, cùm meliorum ſuccũ floremuè habent, propter quem eas capiunt, etiam Plinius aliter legit, inquiens, Capi eas poſt canis ortum, aut ante vernum tempus vtiliſſimum, quoniam cùm fœtificauere, fluxos habent ſuccos, ſed id tingentium officinas ignorare, cùm ſumma vertatur in eo, vt ipſe loquitur.

Κημός.

TINCTVRÆ RATIO.

Vt Purpuræ flos colligitur.

QVomodo ſuccus ille ſiue flos quem Purpuram vocamus, colligeretur, & in vſum præpararetur, ſic ferè apud veteres reperio. Cùm fœtificant, inquit Ariſt. deterrimũ florem gerunt: paruas cum teſtis contundunt, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. Maiorũ florem teſta ablata detrahunt: quamobrem euenit, vt collum à papauere ſeparetur. Flos enim poſitus inter hęc eſt ſupra eam partem, quam ventrem appellant. Itaq; detracto flore, diuidantur partes iſte neceſſe eſt. Dant operam vt viuæ frangantur. nam ſi prius quàm fregeris, exſpirarint, florem omnem cum vita euomunt: quapropter ſolẽt eas aſſeruare in naſſis, dum ipſæ ſe colligant, atq; requieſcant. Breuiter de hac re Plinius: Viuas, inquit, capere contendunt: quia cùm vita ſuccum eum euomunt. Et maioribus quidẽ purpuris detracta Concha auferunt: minores cum trapetis frangunt: ita demum rorem eũ excipiẽtes Tyrij. Dilucidè Vitruuius: Conchylia cùm ſint lecta ferramentis circũſcinduntur, è quibus plagis purpurea ſanies, vti lachryma profluens, excuſſa in mortarijs terendo comparatur. Phœnices, inquit Gyllius, purpurarum captarum teſtas cõfringunt, & carnes ad tincturam condiunt, & aqua dilutas & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis vt ab igne incaleſcit, partim cyaneo colore fit, partim in aliũ colorem conuertitur, ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem commutatur. Hæc ille ex onomaſtico Iulij Pollucis, vbi verba aliquot quæ Græcè legũtur: Ἔπειτα κόψάμενοι τὸ ὄστρακον ἐν ταυτῷ καὶ τὴν σάρκα, ταριχεύσαντές τε ἐπὶ δευσοποιΐαν, ὕδατι τὴν ἄσιν ἐκκαθήραντες, ἐνέψουσιν ἐμπύρῳ λέβητι τὸ θήραμα τὸ θαλάττιον: ſic interpretatur Zoographus, aliter quàm Gyllius: Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundũt & deinde condiunt (ſale nimirum vel nitro ſaniei admixto) vt color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (primùm videtur vt tundantur, ſecundum vt lauentur, tertium vt flos eximatur, cõdiatur, coquatur,) in lebete ad ignem coquunt. Notandum verò purpuram, vt Seneca philoſophus tradit, eodẽ Conchylio non in vnum modum exire. Intereſt, inquit, quantum macerata ſit, craſſius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpius merſa ſit, an ſemel tincta. Admiſtio fabæ proderat, quod me docet Plutarchus libro de Oraculorũ defectu, his verbis: Alia alijs ſunt conducibilia: Sic faba Purpurę, nitrũ cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedoles ait:

Flos vbi poſitus.

Phœnices vt Purpurã facerent.

Lib. 1. c. 4.

li. 1. quæſt. natur. c. 3.

Fabæ miſcebatur.

Glauci flore croci byſſus miſcetur amœnus.

Iſidorus omnem purpuram prima tinctura ferruginei coloris eſſe ait; quod verum vt ſit vereor. Ex Ciceronis Hortenſio apud Nonium in verbo imbuere, didici eos qui combibi purpuram volunt, prius lanam medicamentis quibuſdam ſufficere. Inficiebantur autem initio purpurâ ſolæ lanæ; vnde Seneca Tragœdus:

Li. 9. Orig. cap. 28.

Lana primũ tincta Purpura.

In Hercu. Oetæo.

Nec Sidonio mollis abeno
Repetita bibit lana rubores. Et Virgilius
Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice. Horatius.
Muricibus Tyrijs iterata vellera lanæ.
Tibullus. *Nec quæ de Tyro murice lana rubet.*
Ouidius. *Phocaico bibulas tingat murice lanas*

Iteraba-

A Iterabatur tinctura, vt magis colorarentur vestes, quod constat ex eodem Ouidio in libello de medicamine faciei, vbi ait:

Cur tinctura iterabatur.

Vellera sæpè eadem Tyrio medicantur aheno.

Fortasse dibapham Purpuram dicit, quam pretiosissimam fuisse constat: de qua etiam Flaccus ad Grosphum scribens, inquit: *Tebis Afro Murice tinctæ vestiunt lanæ.* Tyria autem Purpura apud antiquos laudatissima existimabatur, vt sæpè dictum est. Papinius.

L.2.Carm. *Li.1.Sylu.*

——————Rupesq; nitent, queis Purpura sæpe
Oebalis, & Tyrij moderator liuet aheni.

Conchiliata & Purpurea differũt

Inter Conchiliata autem, & Purpurea interest, quòd Purpureum inficitur Purpuræ flore, & Buccini succo, certo quodam temperamẽto: in Conchyliatis verò, non miscebatur Buccinum, vt Plinius scribit, sed ita obscurè, & mendosè, vt intelligi non magis possit, quàm si alienigeno vteretur sermone. In Conchyliata veste cætera eadem sine Buccino, prȩterq; ius temperatur aqua pro indiuiso humani potus excremȩnto, dimidia & medicamina adduntur: inuiso tamen pro indiuiso malunt emendatores, semper non intellecta mutare solenni insania consueti, inquit Adrianus Turnebus, qui se in veteribus indiuiso reperisse

Lib.9. Aduers. ca.5.

B testatur, & ius temperatura, & quæ. Sic igitur legit: præterq; eius temperatura, & quæ pro indiuiso humani potus excremento remedia, & medicamina adduntur. Nam inficiendis Conchylio velleribus, cùm humanum admisceretur lotium, vt eius odoris fœditas emendaretur, medicamenta quȩdam, & remedia adhibebantur. miscebatur & lotium tingendæ purpuræ, vnde & indiuisum dixit, quod & in Purpura, vt in Conchylio tingendo adderetur. quare de grauissimo, & teterrimo odore dixit Martialis:

Vrina humana vsi sunt ad tingenda Conchylio vellera.

Quod bis Murice vellus inquinatum.

Hucusque ille. Iam verò pictores ipso purpureo vtuntur cruore trito in mortario, sicuti indicat Vitruuius, aut creta argentaria in eum liquorem feruenti aheno addita, & inebriata: bibit enim eum colorem celerius lanis: purpurissum vocat Plinius in sexto trigesimiquinti: Argentaria autem creta nitorem argenteum reddit, eodem authore dicti lib. cap.17. Georgius Pachymerius lib. suo 12. de colore, Purpuræ colorẽ tardiùs consistere notauit. Etenim cùm hanc, inquit, contuderint, omnemq; ex ea humorem eluerint, atq; expresserint, effusumq; in ollis coxerint, primo quidem nullus prorsus color in tinctura manifestus est. Gaudet hæc eadem tinctura in sole versari: nam ab eo radiata illuminatur, & magis

Pictorum Purpura.

Tardiùs cõsistit.

C enitescit. Notauit & illud Gyllius ex Polluce, cuius elegantissima verba Grȩca ommittere non possum, vt ommittam: χαίρει δὲ ἡλίῳ ὁμιλοῦσα, αὐτὴν ἀναπυρσεύει, καὶ πλείω ποιεῖ καὶ φαιδροτέραν τὴν αὐγὴν, ἐκφοινισσομένην ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Mirum in primis est, quod scribit Aelianus: Purpurarius piscator, si postquam Purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem, & genuinum velit fieri colorem, & perfectè tinctum vno saxi ictu Purpuram vnà cum testa iuterimit. Quòd si læuior plaga inferatur, & etiam nunc spirans relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tincturam fit inutilis. nam ex eo dolore tincturam amittit, siue illa per eius corpus dispersa imbibatur, siue aliter effluat. Quod quidem ipsum præclarè Homerum intellexisse dicunt: idcircoq; vno ictu celeriter morientes Purpurea morte affici ait, peruulgatum suis versibus illud canens:

Li.16.c.1.

Purpurea illum mors, violentaq; Parca peremit.

Mel, ac oleũ addidisse tincturæ, vt sine læsione, aut detrimento florem, tincturamuè in tempus coseruarentur, non male quis inde conijciat, quòd Alexander Dario deuicto, vti Plutarchus memorat, Purpuræ Hermoniacæ quinq; millia talentûm Susis capitis inuenerit,

Mel, et oleũ cur adderentur.

D annos seruatæ decem minus ducentos, quæ florem recentem adhuc, ac nouitium retineret: cuius (inquit) ferunt causam esse, quòd puniceorum infectura melle perfecta fuerit, & candido oleo candidorum, quippè horum in pari ætate splendorem integrum, & fulgentem conspici. Ex quo loco, inquit diligentissimus pariter, ac eruditiss. Hieron. Mercur. à nemine ferè animaduerso dubitari video, quænam esset illa Purpura, quo pacto melle facta esset, cùm huius apud nullũ alium authorem mentio habeatur, demũ quæ fuerint candidæ Purpuræ oleo albo integrȩ conseruatȩ. Fuisse non pannos, lanã, aut sericum Purpura tincta, sed ipsammet Purpuræ substantiã, adducor vt credã, tum quia tanto tempore fuisse conseruatam eiusmodi materiã non adeo verisimile est, tum quia in conficiendæ Purpuræ tinctura, neq; Plinius, neq; Pollux, neq; Cassiod. qui eius conficiendæ rationẽ diligenter persecuti sunt, nec alius author, mel vspiã cõmemorarunt. Præterea ex Cassiod. colligere licet cõsueuisse contusa, & simul coaceruata Cõchylia sex mẽses absq; alio mãgonio integra seruari. Neq; quomodo lanȩ, aut serico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queãt, facile video cùm propriè id nomen succo illi Purpurarũ ab omnib. scripto-

Li.6.c.25. *Plutarchi locus explicat. à Mercuriale.*

Lib 1.Var. Epist.2.

ribus tributũ inueniatur, vt iure quoq; idem βαφὴ, siue tinctura ab ipsomet nũcupatus sit, E
quòd illo solo tingerentur cuncta, quibus siue sponte, siue artificio inhærebat: Sic enim
Lib. 3. Apollodorus apud Athenæum βάμμα eundem succum appellasse inuenitur. Itaque res quantum ipse iudico, hunc in modum sese habet. Conchylia, siue Purpuræ, aliæ erant puniceis, aliæ candidis corticibus tectæ: nam sese candidas habuisse Zoographus testatur, vtraq; tamen eundē succum ab Aristot. Plinio, & Plutarcho nuncupatũ emittebant: captę igitur Purpuræ diligenter contundebantur; si erant paruæ, vt Aristoteles docet, simul cum testis tundebantur, ob faciliorē succi expressionem, ac in massam vnà cũ succo redactæ, si ante sex menses in vsum ad infecturam trahendæ erant, absq; alio cõseruabãtur, sin autem multo tempore durare debebant, punicearum massæ in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis à Galeno, atq; ab alijs sæpenumero nominatis facto, immersæ cõseruabantur, adeo vt succus veluti recenter mactatarũ Purpurarũ integer, & floridus longo
Li. 7. c. 13. tempore maneret. Sed si Purpurę magnæ erant, quemadmodum Vitruuius, & Pollux tra-
Lib. 1. c. 4. dunt, ijs Cõchas auferebant, atq; ita modò integras carnes totas sale cõditas; modò succũ illum in cãdida vena ab Aristotele, & Plinio cõmemorata contentũ, & à carne separatum, similiter melle, & oleo à corruptione tuebantur. Atq; hoc est quod in fine illius capitis voluit nobis significare Vitruuius hisce verbis. Id autē propter salsuginē citò fit siticulosum, F
nisi mel habeat circumfusum. Quasi verò succus ille, quem Vitruuius vocat ostrum, citò corrumperetur, nisi ita melle fuisset mersus, vt vndequaq; circumfusum id habuisset. Vt

Oleum, & mel à putredine cõseruandi vim magnã habent.

enim oleum ad tuendas à putredine res magnam vim habere omnes sciunt, sic melle non modò alia corpora, verùm etiam humana cadauera per annos plurimos conseruari solita fuisse præ cæteris testa tum habemus apud Xenophontem, & Columellam. Plinius quoq; narrat sese principatu Claudij vidisse Hippopocentaurum in melle allatum. Et Varro in Sciomachia scribit, Heraclidem Ponticum plus sapientiæ habuisse, quòd præceperit vt cõburerentur corpora, quàm Democritum, qui voluit vt in melle conseruarentur, quasi si id factum esset à vulgo, ingens mellis caritas extitisset. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere, cadauera Purpurarum vnà cum flore, vel florem ipsum cum suo folliculo tot annos melle, ac oleo candido immersa, fuisse integra seruata, ac propterea Plutarchum, qui sciebat vix sex menses Conchylia contusa manere, nec succum florem vocatum vltra cõseruari posse recentem, addidisse rationem tot annorum durationis, ac sub voce βαφὴν intellexisse, vel totum eum rudem contusarum Purpurarum aceruũ ob idq; talenta illa potiùs fuisse ponderis quàm pretij, vel (quod magis credo) ipsummet florē cum vaginula sola, aut etiam cũ carnibus extractum. Hæc omnia Mercurialis ad Plutarchi loci explicationem, in qua nonnulli desiderari aiunt rationē, cur potiùs melle puniceas quàm oleo, ac è contrario, cur potiùs albo oleo candidas Purpuras condirent, cùm alioqui, & mel, & oleum æquè putredini, ac corruptioni resistant, cumq; eiusdem coloris florem habeant puniceæ Purpuræ, cuius habent albæ. Cuius quæsiti solutionem si quis à me hìc expectet, fallitur. Neque enim ra- G

Albæ Purpuræ quæ Plutarcho.

tione factum existimo quòd albæ oleo, phæniciæ melle conditæ essent, sed fortuito id euenisse, si modò verum est albas Purpuras à Plutarcho nominari ratione testarum, vt Mercurialis credit. Secus enim mihi videtur, quoniam λευκῶν non habet suum ἀντίθετον; neque ἁλουργῶν priuatim punicearum interpretandum puto, sed vniuersaliter Purpurarum. Etenim si colore Plutarchus Purpuras distinxisset, dilucidiùs dixisset πορφυρῶν μελάνων, aut φοινίκων, καὶ λευκῶν, qualem sane diuisionem, distinctionemuè apud veteres non in-

Plutarchi lectio authori suspecta.

uenies: quamobrem suspecta semper mihi fuit Plutarchi lectio, crediderimque quidpiam desiderari, quod ad dictionem λευκῶν pertineat, quam suspitionem mihi adauget Vitruuius in allatis à Mercuriale verbis, in quibus mellis quidem, sed olei minimè, mentio fit. H
Si enim, & oleo conseruatæ fuissent Purpuræ, haud dubio, vt de melle, ita quoque de oleo meminisset, non iuerim interim inficias etiam oleo potuisse conseruari, sed non æquo modo, mel enim simul cum liquore illo, siue flore permisceri potest, quum oleum semper in-

Oleum cur non adhiberentur.

natet, vbi cum liquore aliquo permiscetur, quod fortè in tinctura non requirebatur; Quod obiter dictum esto, vt quisque quam placuerit, opinionem amplectatur. Ego saltem oleum tincturæ vel ideo adhibitum negauerim, quòd vestes, quæ ea erant inficiendæ, sua pinguedine labefactasset, ac inquinasset, quod nos nostro sæculo plurimum abhorremus, & sum-
Lib. 2. Variar. c. 2. ma cura, vbi licet, prohibemus, cæterùm illud notatu in primis dignum, eũ qui sericũ Purpurę intingeret, purissimum habere debuisse corporis castitatem, vt tradit Cassiodorus,

Herbæ quę Purpuram præbent.

quia inquit, taliũ rerum secreta refugere dicuntur immunda. Iam verò herbas quoq; natura procreauit, ex quibus Purpureus quoq; color genuino illi similis tingitur: quare authores Purpurã sępe marinã cognominarũt, nõ quòd terrestris etiã sit, sed ad differētiã illius quæ ex herbis fiebat, de qua iam dicendum. Plinius, Trãsalpina Gallia, inquit, herbis Tyrium, atq;

A atq; Conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Inter eiuſcemodi herbas non
vltimum locum obtinere videtur coccum. Huius enim color cum Purpura maximè con- *Coccum in*
uenit, quod liquet in primis ex euangelio Matthęi, Marci, & Ioannis de veſte, qua Iudæi *fectorum.*
induerunt Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum. Sic enim Matthæus: περιέθηκαν αὐτῷ
χλαμύδα κοκκίνην, id eſt: circumdederunt ei chlamydem coccinam: Marcus verò: καὶ ἐν-
δύουσιν αὐτὸν πορφύραν: id eſt, & induerunt eum Purpura: Et Ioannes: καὶ ἱμάτιον, inquit, *Purpureus*
πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν: & pallio Purpureo circumdederunt eum. Quam itaq; Marcus, *color idem*
& Ioannes Purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore eo, qui idem eſt, vt *cum cocci-*
dixi, cum Purpureo, cùm alioqui materia plurimum diſcrepent, adeo vt Mattheus colorē, *no.*
illi verò materiam, & colorem ſimul expreſſerint: quamobrē Purpuræ appellatione coccū
non cōtineri rectè cenſuit Vlpianus, in lege, ſi cui lana. Coccū autem à Dioſcoride κόκκος
βαφική dictum eſt, id eſt, granum infectorium, cuius ſatis magna copia colligitur in Gallia
Narbonēſi, vocaturq; à Gallis Vermillon: ab Arabibus Kermes, vnde Kermeſinus color. *Kermes.*
Gloſſarijs grana κόκκοι; granitum κοκκοτὸν dicitur: Hiſpani coccum granam à grano fru- *Granatęvr*
ticis, & à grana Granatam vrbem appellant propter cocci copiam. Braſauolus in libro de *bis Hiſpa-*
B Syrupis multa ſcribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum (inquit) Ita- *nię oppidū.*
lis vulgo granam dici, & eſſe veluti ſemen fruticis ilicē referentis, &c. Chermes verò (quā-
quam & ipſum ab antiquis cocci nomine comprehenſum videatur, vt ſit fortè coccus ſco-
lecius, id eſt, vermicularis) ex radicibus herbarum quarundā ſumi, ex eoq; charmeſinum
colorem tingi, floridiore quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula cir-
ca radices collegi, quæ breui tempore in vermiculū tranſeunt. Aperitur enim ſemen (ſi ita
vocandum eſt) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis re-
linquitur, ad tincturam inutilis. Et hic eſt cocci vermiculus, qui apud D. Hieronymum re- *Tinctura*
peritur, & in ſacris litteris legitur tinctura ex vermiculo &c. Sunt autē plures herbę, quarū *ex Vermi-*
radicibus inhæret chermes. Vna inter alias parua, inciſa multū, quæ pimpinellæ folia imi- *culo quid ī*
tatur, ſed magis inciſa. In multis Germaniæ locis colligitur; excellentius verò in Polonia *ſacris litte-*
circa Cracouiā. In Hetruria quoq; naſcitur; putātq; Hetruſci genus pimpinellæ eſſe, ſtrel- *ris.*
lam vulgo appellant, alij thrialmum. Naſcitur autem & ſub alijs herbis. Nam Poloni tres
herbas habēt, ſub quibus naſcitur. Vna eſt quā ipſi appellant Hiedoſpialek: putāt eſſe au- *Herbę qua*
riculā muris, ſed nō eſt illa quam Dioſcorides ſic vocat. Naſcitur & ſub parietaria, & ſiligi- *rum radici*
C ne (fecali potiùs) quam Græci olyram, Poloni Zito, nos ſegala vocamus. Sed hanc nō exca- *bus inhæ-*
uant, quia maior eſt prouentus ex ſiligine, quā ex chermes, &c. Ego chermes illud de quo *ret Cher-*
Arabes ſcriptores meminerūt, non aliud eſſe video quàm coccū Græcorū, è frutice videli- *mes.*
cet ilicis aquifoliæ pumilo: cuius grana matura vermiculū aliquē emittere puto, ſi non *Chermes*
vbiq; & cuiuſuis, alicubi tamen & ſpeciei alicuius in eodem genere, vt coccus ſcolecius, vel *Arabū eſt*
ſcolecias cognominari mereatur, grana verò illa de radicibus herbarum, eorumq; vermi- *Coccū Græ-*
culos, & ex eis tincturā, veteribus planè incognita arbitror. Hæc & plura ille. Pluribus *corum.*
etiā hæc proſequitur Hermolaus, quæ tamē nobis minimè ſunt prætereunda. Saxifragam
(inquit) aliqui eandē eſſe putāt, quæ pimpinella, & ſangui ſorba dicitur, &c. E radice vt fe- *Saxifraga.*
runt, quibuſdā horis vermiculus eruitur, qui curatus ſericis præcipuè tingendis, Purpuram
facit incōparabilem, cæteros colores ſplendore quodā, & hilaritate ſuperās: inuētus vt alia
quoq; multa, caſu, excrementis gallinaceorū ita coloratis, igitur purpuriſſum ex hoc ver-
miculo carbaſinum, à pręſtanti amphiteatralium velorum, vt arbitror, colore, dicitur. Qui-
dam carmeſinum appellant colorem: quoniam vermiculis ille Punica lingua carmes ap-
pellatur; quemadmodum, & coccus. Poteſt, & ab vrbe Charmi, quæ Sardibus eſt, nomen *Carmeſin⁹*
D accepiſſe coloris, quòd lanas inficere Sardibus cœptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc ver- *color vnde*
miculo nihil apud veteres inuenias. Hieronymus in ſacris litteris vermiculum, & vermi- *dictus.*
culatas veſtes nominat, granum (vt opinor) aquifoliæ ſignificans, quod authore Plinio
quibuſdam locis vermiculi ſimilitudine cōſpicitur. Hinc deriuatum arbitror, vt cocci-
nea veſtis ſcolecidata (ſcarlata, quaſi ſcolecata) hoc eſt vermiculata, vulgò diceretur: ſiue *Coccinea*
quaſi quiſquiliata (etenim granum cocci etiam quiſquilium vocatur Plinio) à quiſquilijs, *veſtis cur*
opinor. Sunt enim quiſquiliæ, vt Feſtus ait quicquid ex arboribus minimum cadit. De ver- *dicta Scole*
miculo Purpureo Democritus quoque meminit, tincturis vtili, ſed è Purpuris, ac murice *cidata.*
vt conijcio: nam & de vermiculo Galatiæ, hoc eſt iligno meminit. Hæc ille in corollario *Quiſquil.*
in Dioſc. è quo Cælius etiā deſcripſit, qui inſuper, Carmeſinū, inquit, ſunt qui opinentur
chromaſinum quoq; nuncupari poſſe, quia ſit radix Syria, quæ vocetur chroma, cuius eſt *Li. 8. Ant.*
apud Theophraſtum mentio. Ego omnino carmeſinū à Kermes Arabica, ſeu Punica voce *lect. c. 11.*
coccū indicante, non vel à carbaſo, vel chromate dictū arbitror. De chromate Theophra-

ſtus in libro de Odoribus his verbis meminit: χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ἐρυθρὰ (μῦρα) τῇ E
Anchuſa q̃ vnguenta tingebant. ἀγχούσῃ : τὸ δὲ ἀμαράκινον, τῷ καλουμένῳ χρώματι, &c. id eſt, colorem vnguentis rubris ex anchuſa faciunt, amaracinũ autem è chromate: quod radix eſt è Syria vehi ſolita. Apparet autem eam radicem non vilis pretij fuiſſe: quoniam myropolas pretioſa tantùm vnguenta, quanuis non omnia, colorare ſolitos tradit. Et paulò pòſt: Maron, & chròma, quod
Chroma radix. amaracino miſcetur, calfaciendi vim habent, Carmeſini colorem rubrum eſſe conſtat; chròmatis verò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expreſſum: rubrum tamen non fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti verbis apparet: vt nimium leuis ſit quorundam coniectura, carmeſinum à chromate deductum. Dioſcorides quidem in eius confectione non meminit chromatis: quòd an ſit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Hermolaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium velo-
De Carbaſo quædam. rum colore dici potuiſſe ſuſpicatur, de carbaſo quædam addamus: quam ipſam quoque vt amorgen, & byſſum (vt pòſt dicetur) propter materiæ pretium, ac tenuitatem, ſicut & ſericum, Purpura, coccoué tingi ſolitam conijcio. Carbaſus igitur (generis fæminini, ſicut & byſſus; quanuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plurali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis, in Hiſpania primùm repertum, teſte Plinio: item velum ex carbaſo factum F
Virgilius in tertio Aeneidos ——*& auræ*
Li. 19. c. 1. *Vela vocant, tumidoq́; inflatur carabus auſtro.*

Lucretius in ſexto:

Carbaſus vt quondam magnis intenta theatris.

Virgilius in octauo:

—— *Eum tenuis glauco velabat amictu*
Carbaſus. Et in vndecimo:
—*Tum croceam, chlamydemq́; ſinuſq́; crepantes*
Carbaſeos, fuluo in nodum collegerat auro.

Plura leges in promptuario Trebellij. Vnde apparet carbaſum alijs quoque pro arbitrio
Li. 19. c. 1. coloribus tinctũ fuiſſe. Pollux carpaſum, κάρπασον dixit, vt mox patebit. meminit Plinius. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis, in quo politur, natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbaſis repertis. Et aliquantò pòſt de velis tinctis loquens: Carbaſina deinde vela primus in theatro duxiſſe traditur
In Phocicis. Lentulus Spinter, &c. Gallica quidẽ vox Creſpe, à Carbaſo, ſeu carpaſo facta videri poteſt. Inuenio verò & apud Pauſaniam, naſci in cocci fruticis fructu breue animalculum, idque ſtatim ac in aërem fructu iam maturo eſt emiſſum, volare, ita vt culici ſimile (inquit) videa- G
tur, nunc autem priuſquam perficiatur animalculum, fructum cocci colligi, & ſanguinem inſecti lanas tingere. Monachi qui in Meſuem commentarios ediderunt, Braſauoli ſententiam ſecuti ſunt; quos reprenhendit And. Matthiolus in capite de cocco infectorio: vbi hęc
Chermes ex India. etiam eius verba leguntur: Chermeſinum nouum iampridem conuehitur in Italiam ex
Lib. 9. de Variet. rer. Hiſpanijs, ab occidentali India importatum: quod cùm copioſiſſimum adferatur, chermeſina ſtamina nunc vileſcere cœperunt. De eodem puto Cardanus intelligit, his verbis: Aduehuntur ad nos nunc ſemina pro Purpureo colore ſerici conficiendo, ſimilia cimicibus, à quibus ſublata ſunt capita: vnde pretium ſerico rubenti imminutum ferè ad dimidium, cùm olim è bibinellæ herbæ tuberibus radici adnaſcentibus fieret. Sed fortè vterq;
Flos Indic. Purpuram tingens. iſte coccus, ilicis nimirum, & qui ex tuberibus plantarum colligitur, etiam antiquis cognitus fuerit, lego enim apud Cteſiã in Indicis: Hyparchus amnis per Indiam fluit, ad cuius fontes flos Purpureus naſcitur, quo Purpura, floridior etiam, quam Græcanica, tingitur. Ibidem animalcula canthari magnitudine viſuntur, rubro cinnabaris coloris pedibus præ- H
longis, & vermis inſtar mollia. Oriuntur ea in arboribus, quæ ſuccinum ferunt: & fructibus earum veſcuntur, ipſaſq; perdunt: vt pediculi vites apud Græcos. His tritis Indi Purpureo colore veſtes, tunicas (τὰς φοινικίδας καὶ τοὺς χιτῶνας) & quæcunq; voluerint, in-
Li. 9. c. 41. ficiunt: quæ Perſicis etiam tincturis præferuntur. Sic Cteſias: Illud autem prætereundum
Hyſginum quid. non eſt, Purpuræ ſucco veteres coccum Plinio teſtante permiſcuiſſe: Quin & terrena miſcere, coccoq; tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis byſſinum. Inuenio & hunc colorẽ coc-
Rubiæ color. co, & Purpura permixtum, hyſginum fuiſſe nuncupatum. Rubiæ colorem Garanciã vulgus infectorum vocat, quem tanto in pretio eſſe ſcribit Iul. Cæſar Scaliger, vt & nunc re-
Ex Sandice pretioſus color Purpureus. gium colorem multi nominent, & celebratus ſit à principe poetarum ſub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares. Superius diximus quàm pretioſa Purpura apud Indos fieret ex ſandice, ad cuius rei corroborationem, cùm hìc potiùs illud erat dicendum, binas quas reperio, authoritates, quarum altera Hermolai eſt, altera Cælij, addu-

cere

A cere libuit. Sandix Indica, inquit ille, de qua in Aureliani Cæsaris vita legitur, pretiosas Purpuras fecisse, aliud (quàm vermiculum dictum) tincturæ genus puto. Hic verò, Indicã Purpuram inquit, ex sandice parari, prodit historia, tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur. Phyllanthion cognomento dyticon apud Democratum, herba ad Purpuram tingendam satis celebris, nec præterea qualis sit monstratur: In Theophrasto, & Plinio legitur, & phyllãtes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantum foliata. Ita ego apud Hermolaum. Video autem Theophrastum chamæmeli genus, quod caule foliato sit, anthemon phyllodes appellare. Cælius inter amorges significata (ita autem Græci amurcam dicunt, aliquandoq; etiam vini fæcem) ita quoque vocari ait herbam Purpuream vestibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ, quanquam, inquit, & prætenuis arundinaceæ paniculæ portio dicatur amorgis. Ἀμόργεια, coloris est byssini species ab Amorgunte insula. Ἀμοργὶς, Hesychio, Suidæ, ac potissimum Varrino, est καλάμη τις ἐξ ἧς ἔνδυμα γίνεται: ἢ ὕφασμα, ἢ χιτών. Ἀμόργινα, λεπτοϋφῆ ἐνδύματα. Ἀμόργινος, χιτωνίσκος, παρὰ τὴν ἀμόργην: idest, Amorgina tunica sic dicitur ab amorga, quod genus est coloris, similis bysso. Significat &

B vestem pretiosam. Ἀμόργιον, ὅμοιον βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργία θηλυκῶς. Ἀμοργία, καὶ ἀμόργη, καὶ ἀμοργίς, ἡ λινοκαλάμη. Ἀμοργίς, τῆς καλάμης τῆς ἀνθήλης τὸ λεπτότατον μέρος. Hæc omnia illi, quibus etiam Suidas addit: Ἀμοργίς, simile est lino ἀλεπίστῳ, id est, non decorticato. decorticare autem ipsum, & parare (ad lanificium) solent. ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑπὸ (malim κατὰ) τὴν βύσσον, ἢ τὴν κάρπασον. Eustathius etiam Ἀμόργη exponit, amurca olei, item Purpura secundum veteres. Ἔστι δὲ καὶ χιτὼν ἀμοργικός. Αντιφάνης δέ φησιν ἐν Μεδείᾳ. Ἦν χιτὼν ἀμόργινος. Pollux, & alibi: τὰ δὲ ἀμόργινα γίγνεσθαι μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμόργῳ: λίνα δ' ἂν καὶ ταῦτα εἶναι λέγουσιν. ὁ δὲ ἀμόργινος χίτων, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuisse, sed subtilius, & quoniam fortè Purpureo colore tingebatur, (sicut & sericum, & & byssus, aliaq; tenuissima lini genera, & vellera præstantiora, vt Milesia) amorgen Purpuram, & amorgina Purpurea, aliquos interpretatos esse: sed ineptè: (vt & Hesychius byssinum Purpureum) poterat enim etiam alio colore tingi. Itaq; non rectè Cælius, & sine authore dixit, amorgen herbam Purpuream vestibus inficiendis aptam fuisse. Quare Zoographus amorgen dictam suspicatur per metathesin ab Hebraico Argaman, quod est Purpura, vel sericum

C Purpura tinctum. De hac etiam hæc Plinij verba accipienda existimat: Lini quartum genus Orchomenium appellant, fit è palustri velut arundine, duntaxat panicula eius. Clemens in Pædagogo contra luxum muliebris vestitus, & Purpuræ vsum: Οὐκ ἔστι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπὸ Αἰγύπτου, ἄλλας δέ τινας ἐκ τῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκπορίζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα, καὶ βύσσινα σιωπῶ ὑπερεκπεπταίκεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν. De bysso plura dicemus in Pinna: hic paucula addã, ex Strabone: Ex lana arboribus quibusdam innascenti apud Indos Nearchus ait texi sindones subtiles, σινδόνας τὰς εὐητρίους: & Macedones ea pro tomento vsos, (ἀντὶ ναφάλων αὐτοῖς (malim αὐτῷ, scilicet, τῷ ἐρίῳ) χρῆσθαι, καὶ τοῖς σάγμασι σαγὴν.) Esse autem huiusmodi etiam serica, bysso ex quibusdam corticibus excarminata, ἔκ τινων φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. tanquam serica lintea è bysso, ceu materia, & lana fiant. De anchusa scribit Nicol. Myrepsus: Coria alba, vt Purpuræ instar tingantur, anchusæ radicem aceto irrigata illine. Idem in fine remediorum ad dysenteriam, anchusam esse scribit herbam quandam tingentem τὰ ἀληθινὰ κήρια, nescio quo sensu, nisi legas ὡς ἀληθινὰ κηρύκια, id est, vt veri murices. Dioscorides quoque anchusæ radicem sanguineo colore inficere manus scribit, quod mulierculis non ignotum, quę eo

D succo tanquam purpurisso malas, quò rubicundæ fiant, inficiunt. Hysge, Ὕσγη Suidæ quędam herba est, & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hysge (vel hysgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ (supple ἱμάτια) ita ille, apud quem ὕσινος (malim ὕσγινος, quamuis litterarum ordo repugnet) tincturæ genus est.

Τὰ κόκκοιο βαφέντα, καὶ ὑσγίνοιο θέριστρα,

Versus authoris innominati, Videntur autem hysginus, & coccinus cognati colores esse, nomine etiam congruente. Nam Pausanias in Phocicis author est, fruticem, quem Iones, & Gręci coccum appellant, Galatas, qui super Phrygiam incolunt, lingua vernacula hys nominare. Galli quidem Europæi, hodieq; ilicem aquifoliam hus, vel vt ipsi scribunt, hous appellant: frutex autem cocci ilex aquifolia pumila quædam est. Ὑσγινον, Hesychius, & Varrinus exponunt βάμμα τι. In quorum vulgatis lexicis hoc nomen non rectè oxytonum scribitur. Meminit huius dictionis etiam Plinius, dum ait, in vigesimoprimo: Hyacinthus in Gallia eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hysginum tingitur: Et in trigesimoquinto:

Phyllãthio dytico herba ignoratur.

Phyllantes herba.

Amorge.

Ἀμόργινα quis color.

Amorgina tunica.

Cælij Rhod. error.

Li.2.c.10.

Lib. 15. Geog.

Radicis anchusæ vsus

Hysge.

Hus Gallis ilex Aquifolia.

quinto:Purpuriſſum Puteolanum, inquit, potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum, E
vel Laconicum, vnde pretioſiſſimæ Purpuræ. Cauſa eſt quòd hyſgino maximè inficitur, rubiamq; cogitur ſorbere. Hyſge igitur herba eadem, quæ hyacinthus videtur: ex hyacintho autem non cocci, ſed ſui coloris veſtes tinctas opinor. Perſius:

Sat. 1.

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina lana eſt;

vbi quidam legunt lumbos, & ianthina lana, id eſt, violacei coloris. Bayfius ex Nonio ferrugineum, ait eſſe colorem ferro ardenti haud abſimilem, vt quidam (inquit) putauere; qui & hyacinthinus ex Virgilio: ait enim ferrugineos hyacinthos. Et alibi: Hyacinthina, inquit, dicuntur veſtimenta, quæ cum eius floris colore certant, vel etiam eiuſdem nominis lapide. Antonius Thyleſius, in hyacinthino colore Purpuram lucere ſubnigram affirmat: Hyſginum inquit idem Bayfius, planta eſt colore flaua, & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quæ ab ea planta tincta ſunt, τὰ ὑπὸ αὐτῆ βεβαμμένα. Hoc legiſſe memini in ſcholijs in Nicandrum, ſi tibi probatur author. Hyſgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit. Ruellius verò hyacinthinum colorem non tantùm ex propriè dicto hyacintho, vt ferè creditur: ſed è viola quoque, quæ ſylueſtris dicitur hyacinthus, traxiſſe nomen Plinio videri putat; niſi quis, inquit, ianthinum malit, quàm hyacinthum legere. Atque hæc de plantis, F
quibuſcum Purpura fiebat. Inuenio præterea animal. Rondeletius enim quartam vrticę ſpeciem deſcribens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filum longum deducitur Purpureo colore tam iucundo, tamque florido infectum, vt cum pretioſo illo Purpuræ ſucco certet. Veriſimile eſt hanc vrticam Purpuræ adhærentem (teſtis enim alienis adnaſcitur, & maximè Purpuris) à cane Herculis demorſam fuiſſe, &c.

Ferrugo. Hyacinthina.

Hyacinthinus color. Vrtica animal Purpureo filo.

INVENTIO.

Hercules inuetor ſecundũ Tyrios.

PVRPVRA quo pacto, & quando ſit inuenta, eſt legere apud Nonnum in quadrageſimo, & in onomaſtico Pollucis libro de verbis idoneis ad Commodum primo, qui inquit: Tyrij ferunt captum amore Herculem cuiuſdam nymphæ indigenę, cui nomen Tyros, ſequebaturq; eum canis, qui irreptantem ſcopulis Purpuram conſpicatus, pereſa caruncula, ſua ſibi labra cruore puniceo infecit. Cùm igitur ad puellam adiſſet Hercules, delectata illa inſueta tinctura, affirmauit ſibi cum illo nihil fore, niſi ad ſe veſtem adferret, etiam canis illius labris ſplendidiorem. Quocirca Hercules inuenta animante, col- G
lectoq; ſanguine, munus puellæ detulit primus vt Tyrij dictitēt, punicæ infecturæ author. Sed quid ſi fabuloſam hanc inuentionem eſſe dicamus? nam Georgius Cedrenus in compendio hiſtoriarum nymphæ nulla facta mentione, etiam Herculem Purpuræ inuetorem, philoſophum fuiſſe ſcribit his verbis. Inferioribus temporibus (poſt regnantem Mercurium in Aegypto) Phœnice regnante, Hercules fuit philoſophus cognomento Tyrius. Is Purpuram inuenit. Cùm enim in eam Tyri partem adſcendiſſet, quæ ad mare pertinet, paſtoris canem vidit Concham vorare: paſtorem à cane ſanguinem emitti putantem, lana ab oue accepta, quod ex ore canis defluebat, abſtergere. At Hercules qui rem obſeruaret, tincturam eius lanæ egregiam cum admiratione vidit: animaduerſoque liquorem eum ex Concha iſta fluxiſſe, lanam iſtam magni doni loco ad regem Tyri Phœnicem attulit. Is ſpectaculo tincturæ iſtius attonitus, iuſſit hoc modo lanam tingi, atque ex ea ſibi regiam veſtem carari: qua primus hominum indutus, omnibus admirationi fuit. Nam antea temporis colorem tincturam ignorauerant homines. H

Hercules philoſoph⁹.

Phœnix primus Purpura vſus.

DENOMINATA.

Πορφυροβάφος.

Πορφυροβάφος Græcis dicitur, qui Purpuræ liquore veſtes tingit, in qua ſignificatione ex Alexādro Aphrodiſeo affertur etiam πορφυρεὺς, quæ tamen vox potius ſignificat eum qui Purpuras venatur, à verbo πορφυρεύω, id eſt, Purpuras venor. Hyceſius Purpurarum venatores vocauit πορφυρευομένους: quam quoque dictionem ab eodem verbo formari non dubitârim, quando πορφυρευταὶ & πορφυρευτικὴ τέχνη apud authores leguntur. Πορφυροπώλης eſt negociator Purpurarius. πορφυρόπωλις quidem fæminum pro muliere Purpuras vendente apud Suidam legitur, id eſt lanas, vel veſtes Purpurea, ἢ τὰ πορφυρᾶ (ſubaudi ἱμάτια, vel ἐσθήματα) πωλῦσα.

Πορφυροπώλης.

A πωλοῦσα. Πορφύρεος apud eundem Suidam idem est etiam, vt πορφύρεος ἐσθής. Πορφυροειδὴς, Purpuræ speciem gerens, Purpureo colori similis. Euripides πορφυροειδέα δι᾽ ἅλα, per mare nigricans in modo Purpuræ. Φορφυρόκαυλος, qui Purpureo caule est. Πορφυρομιγὴς, Purpuræ permixtus, Polluci de vestium generibus, πορφυρομιγὴς ἐσθὴς καὶ χλαμὺς est non ἡ σαμυφαντος πορφύρα, sed quæ τῇ ἐξερίῳ φαιᾷ οὔσῃ κατάρχας ἐμέμικτο. Πορφυρανθὴς, qui Purpureo flore est, Ακροπόρφυρος, in extremitate, vel in summitate Purpuram habens, vel in extremitatibus, & lumbis: vt vestimenta quorum fimbriæ, & lumbi sunt Purpurei. Απόρφυρος, nulla Purpura insignis, Purpura non amictus, vt Plutarcho ἡ γυνὴ ἄχρυσος καὶ ἀπόρφυρος καὶ ἀφελὴς πάρεστι. cui apud eundem in sympos. sexto opponitur ἡ χρυσὸν φέρουσα καὶ πορφύραν. Ex eodem ἀπόρφυρον ἱμάτιον, est vestis, quæ Purpureo colore non tincta est: vel toga sine Purpureo clauo, vestis cui ora Purpurea non est addita. Διαπόρφυρος, ex quo aliquid Purpurei coloris pellucet: Quem aliquid Purpurei coloris velut intercipit. Barbarus tamen vertit Purpureus in hoc loco Dioscoridis, ἐν τῷ ὑπολεύκῳ διαπόρφυρον. ex albicante Purpureum. Εμπόρφυρος oppositum τῷ ἀπόρφυρος, & significans, vel Indutus Purpura, vel imbutus Purpureo colore, Purpureus. Budæus interB pretatur non solùm Purpureus, sed etiam in Purpuram vergens, in Purpureum colorem inclinans, apud Dioscoridem. Επιπόρφυρος, Accedēs ad Purpuram, vt Gaza vertit apud Theophrastum. Περιπόρφυρος, Purpura amictus, prætextatus. Plutarchus: Publicola, ὁμήρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δέκα: obsides dederunt ex genere patritio prætextatos decem. Et περιπορφύρος ἐσθής, prætexta vestis: it idemq; περιπόρφυρος τήβεννος apud Plutarchum, quod Romuli gestamen fuisse dicit. Sæpe sine adiectione, ἡ περιπόρφυρος, subaudiendo ἐσθὴς, vel τήβεννος. Athenæus in decimoquarto de censoribus Romanis, τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες. Plutarchus in problemat. Rom. διὰ τί περιπόρφυρον ὁ δήμαρχος οὐ φορεῖ, τῶν ἄλλων ἀρχόντων φορούντων. Sic apud Liuium, Prætextis Purpura togis vti: & frequenter, Prætexta insignis, Υποπόρφυρος, aliquatenus Purpureum colorem referens, leuiter purpureus. Ποτφυρόεις purpureus, purpuram referens. Πορφύρεος, & πορφυροῦς per contractionem, Purpureus, seu color purpuram referens. Grammatici Græci poëtarum interpretes aliquando nigrum, vel nigro propinquum interpretantur. Zoographus allatis hisce veterum authoritatibus: Pretiosus ille flos nigrantis rosæ colore, sublucens, Plinius de Purpura. *Violæ sublucet Purpura nigræ*. Virgilius de amello flore. Conchylijs virus C graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfert) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. hisce inquam authoritatibus, & vt grammatici sentiunt, esse ait colorem purpureum nigrum rubore quodam admisto. Nos suprà multiplicem purpuræ, seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus, nam & ipse in Conchis flos, in litore, & pelago variat, item in regionibus diuersis, & in tinctura apparatus, mixturæq; ratio varia est, vt exposuimus. Semper quidē rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum, aut violaceum, cæruleumuè inclinet. Purpureum, & phœniceum colorem hisce verbis distinguit Goropius. Qui spadicem, quem Virgilius in equis probat, eundem cum phœniceo arbitrantur, à veritate longè discedunt: decepti videlicet hinc græco palmæ nomine, hinc Plinij authoritate, qui phœniceum, & purpureum distinxit colorem, florem vicesimo tertio vicesimi primi libri capite describens. Quod ad arborem phœnicem, & eius spadicem attinet, stultum fuit sinere se homonymia decipi: maximè cùm nusquam legant spadicem colorem phœniceum vocari: & profectò egregiè risisset Virgilius, si phœniceos equos ab ipso demonstrari tibi postulasses. Quid? an non phœnicopterus auis nomine suo, & rubris pennis satis ostendit, quis sit color phœniceus apud Græcos? Verum cùm D purpureum colorem à rubro differre dicimus, phœnicei coloris nomen pro certa forma rubri coloris accipimus, qui nimirum in granatis interius spectatur. Plinius amethystinum, & violaceum colorem propriè purpureum dici ostendit, licet & hoc nomen ad quemuis rubrum colorem diuagetur. Differunt igitur purpureus, & phœniceus, vti carbunculus, siue rubinus vulgò vocatus, & laudatissimus amethystus, siue vt rosa, & viola. Qua de re liquet eos plurimùm aberrare, qui phoeniceum colorem non solùm cum purpureo confundunt, sed inde etiam rubrum colorem dici scribunt, quia purpura primùm in Phœnicia sit inuenta. Hæc & plura ille. Purpureus quandoque pro purpurato ponitur, atque ita purpureos tyrannos dixit Horatius, purpureos reges Claudianus, purpureum scurram Iuuenalis: aliquando purpureus pro pulchro dicitur, vt suprà etiam dictum est. Virgilius:

Et pro Purpureo pœnas dat Scylla capillo.

Martialis in octauo.

Περφυρόμιγης. Li. 7. c. 13. Ακροπόρφυρος. Απόρφυρος. Διαπόρφυρος. Εμπόρφυρος. Περίπορφυρος. Υποπόρφυρος. Πορφύρεος. Purpureus color qualis. Lib. 12. Hierogl. purpureus à phœniceo distinguitur phœnicis arboris color. Phœniceus color an à Purpureo differat. Purpureus pro Purpurato, p pulchro. li. 1. Georg.

Hic

Hic stetit Arctoi formosus puluere belli, E
Purpureum fundens Cæsar ab ore iubar.

Annotauit & hanc significationem Ant. Thylesius his verbis: Rubrum colorem maximè indicat animalium sanguis, & quo lana inficitur, coccus: ostentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor Purpuræ: cuius adeo gratus est color, vt si quid paululum habeat ruboris, modò visu sit illud non iniucundum, Purpureum sæpe dicatur, vt sunt violæ, & varia florum genera, quin & candidus: is enim quoque oculos remoratur, à poetis vocatur nonnunquam Purpureus: nam & olores Purpureos dixit Horatius, & niuem ipsam purpuream Albinouanus. De purpureo colore, & verbo πορφυρεῖται erudita quædam depromit Scaliger. Varia in primis substantiua purpureo adiungi inuenio, vt in primis sanguinem: nam Homerus πορφύρεον αἷμα dixit, notante Eustathio, nec non Plinio, apud quem legimus: Tyrius (fucus, colorue priuatim dictus) nigricat aspectu, sanguinis concreti modo; vnde & Homero purpureus dicitur sanguis. Multorum autem opinio fuit animã esse sanguinem, siue, (vt Empedocles arbitrabatur) in sanguine. Hinc illud apud poëtam: *Purpuream vomit ille animam.* Et, *Vitam cum sanguine fudit.* Homerus, inquit Pierius Valerianus, eos qui valido aliquo vulnere (vt purpuras Conchas purpurarij vno saxi ictu collidunt,) perempti fuissent, purpurea morte sublatos dicit. *Purpureos cristis iuuenes* dixit Virgilius in nono. Sic in decimo *Purpureũ pennis, & pactæ coniugis ostro.* nam rubris cristis vtebãtur antiqui, vt videre licet in nono vbi ait. *cristaq. tegit galea aurea rubra*, & in duodecimo, *& rubræ cornua cristæ.* quas & puniceas nominat, vt: *aut puniceæ septũ formidine pennæ.* Narcissus etiam ipsi est purpureus, & dictamnum flore purpureo celebrat; item flores purpureos, ver, mare, lumen iuuentæ diuersis in locis, item cothurnum in primo; amictum tertio, vestem quarto, lumen sexto, & Georgicorum secundo purpureas vites, sui generis: tertio purpurea aulæa. *Et clarum vestis splendorem Purpurai*, lego apud Lucretium per initia secundi. Πορφυρέην ἶριν dixit Homerus, Scholiastes ποικίλην, id est, variam interpretatur. Purpureum de mari, aut flumine aliquando pro cæruleo dici Grammatici annotant, & nos etiam suprà annotauimus. Virgilius in quarto Georgicorum.

Exercit. 325.13.

Anima in sanguine.

Purpurea morte sublati qui dicebantur. F

In mare Purpureum violentior influit amnis,

Mare cur dictũ Purpureum.

Cicero in quarto Academicarum: Mare illud, quod Fauonio nascẽte purpureum videtur, idem huic nostro videbitur. Purpura, inquit Pierius Valerianus, non nisi in imo reperitur pelago, vt tradit Apollonij Argonauticorum interpres, qui verbum πορφύρειν profundũ esse interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ sæpius posuere. κῦμα πορφύρεον apud Homerum, Eustathius nigrum interpretatur, vt & sanguinem purpureum. G colore enim ferè conueniunt, inquit, & purpureum ad nigredinem accedit: & verbũ πορφύρειν, de quo plura mox, etiam de mari in vsu est. Epithetorum quæ poëtæ mari tribuunt, quædam parti tantùm eius conueniunt: vt glaucum, vbi minimè profundum est, & albam arenam apparentem habet: & canum, circa littus solùm. Nigrum autem mare, quod simpliciter eiusmodi apparet, dicitur (nimirum quà profundum est) μέλας δέ γε πόντος, ὁ ἀκράτως τοιοῦτος. cæterùm, πορφύρεον καὶ κυάνεον, καὶ οἴνωπον, differentiæ sunt nigredinis, (sic & ἠεροειδὲς ὕδωρ cognominatur,) Cùm igitur mare nigrum purpureum, aut alio simili (à colore) epitheto nominatur, quod partis est, ad totum refertur. Hæc Eustathius. Sic & ἰοειδὴς mare dicitur. Idem alibi quoque πορφύρεον κῦμα, καὶ πορφύρεον θάνατον, à verbo πορφύρειν, quod nigrere, seu nigrare significat, deducit. Homerus præterea ἅλα πορφυρέην dixit in Iliade, & Aratus in Phænomenis. Nam cùm ventus mare cæruleũ crispicans nitescere facit, purpurare vndas, dixit poëta Furius. Eleganter Cicero in secundo Academicorum. Quid mare, nonne cæruleum; aut eius vnda, cùm est pulsa remis, purpurascit? Ἁλιπόρφυρον Eustathius interpretatur nigrum, & simile ἁλιπορφύρῳ; vel marina purpura tinctum ἁλουργὸν, πορφυροῦν. Κίχλας (pisces) ἁλιειδέας dixit Numenius. Purpuream mortem Homerus in Iliade. H

Maris epitheta.

Purpurea mors qui dicatur.

Ἔλλας πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Scholiastes interpretatur nigram, vel sanguinariam, vel cruentam: aliqui violentam, & subitam. Hesychius: Πορφύρεος θάνατος, etiam exponit ὁ μέλας, καὶ βαθὺς, καὶ ταραχώδης. sed βαθὺς, & ταραχώδης fortè ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Sed hic obiter Cælij Rhodigini lapsum detegam. Dignum scitu, inquit ille, de purpurario traditum infectore legimus, qui visus fraude agere in tingendi ratione: cùm eo nomine, vt tum mos erat ad vltimum duceretur supplicium, iocis etiamnum locum superesse arbitratus, ad Homericum illud potissimùm adiecit animum: τὸν δὲ

Cælij Rhodigini lapsus.

Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή.

Ita

Ita Cælius ex Eusthathij in Homeri Iliados E parecbolis: vnde & Varinus repetijt: postrema verba Græca sic leguntur: Ἀπαγόμενος εἰς θάνατον κατ' ἔθος προυκαλέσατο ποθὲν εἰς ἀστεῖον σκῶμμα ἐκ τῶν Ὁμήρε, τὸ, τὸν δ' ἔλαβε, &c. ex quibus apparet, non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabant, in illum protulisse. Πορφυρόχρεν in eo eodem significato, pro purpureo scilicet, ab Eustathio dictum inuenio, & apud Dioscoridem τῇ χρόᾳ πορφυρώτερον, de tertia specie Alcyonij, de qua Galenus, πορφυρίζει δὲ τῇ χρόῃ. Cæterum cùm & alia nomina dentur apud authores purpureum colorem significantia, non erit præter ordinem ea hîc recensere; Ἰοζονος Varino & Hesychio exponitur πορφυρόζωνος. putarim ab ἴον, id est viola, cuius color quoq; purpureus nominatur, deductam eam vocem esse. Eisdem Ἰεννὰ est πορφυρᾶ. Calaina fictilia vasa Alexandriotica nominantur apud Galenum inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit: & bene quidem. Nam & Plinius de Murrhinis scribens: In pretio est (inquit) varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in Purpuram candoremq; & tertium ex vtroq; ignescentem, velut per transitum coloris Purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maximè in ijs laudent colorum repercussus, quales in cælesti arcu spectantur: Hæc ille: Conuenit autem iridis etiam color, & coloris, ad solem variatio Purpuræ. Quærendum igitur an Murrhina Latinorum, eadem sint Calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomen eorum hactenus nemo ostendit. Arrianus in nauigatione rubri maris, in Scythia (vel Synthia fortè à fluuio) iuxta id mare regione, lapidẽ Calleanum, καλλεανὸν, cum Sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam, vehi tradit. Hunc quoq; purpureum quis non incongruè interpretetur. Κάλλαιοι, apud Hesychium sunt, οἱ τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνες, καὶ πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα, & subiungit, ἔνιοι δὲ τὰ ποικίλα. καὶ παρ' Αἰγυπτίοις χρῶμα καλλαϊνόν. Nos de ostreis calainis vel callainis scribemus, quæ forsan vel purpurei coloris erant, vel ad Purpuram tingendam vtilia, vel ad vasa aliqua conficienda: nam & Murrhina è Conchis fiebant: vt calainus color purpureus sit: nam Purpura alijs nominibus & Caltha & Calyx appellabatur. Reperio præterea apud eundem Hesychium & Varinum pro καλλίανθη expositum πορφυρᾶ. Vbi fortè scribendum κάλλη, ἄνθη πορφυρᾶ: nam ita scriptum reperio ab Ammonio: Colossinus color deniq; idem est qui purpureus, quod ita comprobat doctissimus Cælius Calcagninus in Epistola ad Thomam Calcagninum nepotem. Cupis (inquit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego Colossenum magis legendum putem. nam Græci κολοσσηνὸν dicunt; atq; ita in duodecimo Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολοσσηνοὶ (oxytonum fortè scribi præstaret) ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου χρώματος πλησίον οἰκοῦντες. à Colossis scilicet vrbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis. Tantum abest vt à Colosso Rhodio dicti sint. Color autem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in vigesimo primo Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides eum sic describit: Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα. κάτωθεν καὶ ἄνωθεν κηλῖσιν ὑπολεύκοις: καυλὸν δὲ τετραδάκτυλον, γυμνόν: ἐφ' οὗ ἄνθη ῥοδοειδῆ πορφυρίζοντα: ex quibus verba vltima, flores in modum rosæ purpureos significent. Sed tempestiuũ est reliqua Purpuræ denominata prosequi. Πορφυρὶς, purpurea vestis, vbi subaudiri potest ἐσθής. Xenophõ in octauo Pędiæ, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε χαρυκκίνων ἱματίων. Sic & Πορφύρα vsurpatur: ac sicut πόρφυρα βασίλειος dicit Herodianus, sic idem eodem libro ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρὶς, imperatoria Purpura suscepit, Commodum videlicet in lucem editum. Πορφυρὶς item auis est, vt mox dicetur. Item insulæ nomen apud Plinium, quam Nisyron antè dictam fuisse ait. Sic Eustathius eandem Nisyron nominatam fuisse ait πορφυρίδα, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρέων. Idem tamen Plinius alibi & Cythera ait vocata fuisse πορφυρίδα, quæ Eustathius quoq; πορφυροῦσαν nominata tradit διὰ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Πορφυρίτης, purpurans, πορφυρίτης λίθος Lapis in modum Purpuræ rubens. Cuius meminit Plinius dum ait: Rubet porphyrites in eadem Ægypto. ex eo candidis interuenientibus punctis leucostictos nominatur. Eius fœmininum Πορφυρῖτις, nigricans in modum Purpuræ, Purpuræ nigrantis speciem gerens, vt prophyritis ficus apud eundem. Πορφυρίων, Latinis porphyrio auis nomen apud Aristotelem & Plinium, & Athenæum, qui inter alia ex Aristotele tradit σχιδανόποδα αὐτὸν εἶναι, ἔχειν δὲ χρῶμα κυάνεον, σκέλη μακρὰ, ῥύγχος ἠργμένον ἐκ τῆς κεφαλῆς φοινικοῦν, μέγεθος ἀλεκτρυόνος. Atq; ibidem Callimachum in libro de auibus discrimen facere inter πορφυρίωνα & πορφυρίδα, vtpote qui ἰδίᾳ ἑκάτερον καταριθμεῖται. Eustathius πορφυρίωνα nominatum scribit διὰ τὸ τοῦ ῥύγχος φοινικοῦ, à purpureo rostri rubore. Plinius quoq; testatur

Πορφυρόχρεω. — *Ἰοζωνος.* — *Calaina vasa quæ.* — *Lib. 1. de comp. med. sec. loc. c. 5.* — *Lib. 37. cap. 2.* — *Myrrhina an eadem cum Calainis.* — *Colossenus color.* — *L. 2. Epist. quæst.* — *Cyclamini florum color.* — *Πορφυρίς.* — *Porphyris auis.* — *Porphyrites lapis.* — *Li. 36. c. 7.* — *Lib. 15. cap. 18.* — *Porphyrio auis, vnde dicta.* — *L. 10. c. 46.*

rostra

roſtra eius & prælonga crura rubere. Sed de hac aue plura in noſtra Ornithologiæ tertia parte. has in Syria gigni Cælius Rhodiginus tradit. Eſt & piſcis nomen πορφίριων apud Heſychium. Πόρφυριον, τὰ, Ariſtoteli Purpuram paruulam ſignificat. Porphyrides ex auium genere eſſe etiam Hermolaus annotat, aitq; à porphyrionibus eſſe diuerſas: ſicut ab vtroq, latiporphyrides, ſiue adiporphyrides & latiporphyræ. Πορφυρλώας, auis quædam exponitur in lexico veteri, ſed ſine authore, quodq; nomen ſuſpectum habet author theſauri linguæ Græcæ. Πορφύρω, purpureo colore perfundo, purpureo rubeoq; colore illuſtro. Nonnus, πορφύρων γείτονα πέτρλω Ορθρος. vt & ipſa aurora ab eodem dicitur πορφύρειν; purpureo rubere colore. Sæpius neutrali ſignificatioue ponitur pro purpuro, id eſt, purpureo colore nigro vel rubeo, vt apud Columellam, purpurans viola, & viciſſim apud Plinium, purpura violacea. Et in Epigrammatum libro ſeptimo πορφύρων βοθρυς, Purpurans racemus, ſeu purpureus. Sic Ouidius canit:

Porphyrides aues.

Lib. 13. Metam.

Sunt auro ſimiles longis in vitibus vuæ
Sunt & Purpuræ.

Id autem plus eſt quàm pictæ. nam purpurant maturæ, vel maturitati proximę: at cùm ſunt pictæ (quas & αἰόλλεσθαι dicit Heſiodus) τῆς πεπάνσεως, id eſt, coctionis tantùm initium habent. Πορφύρειν plerunq; autem de mari dicitur apud poëtas, cùm perturbatur, æſtuat, & tempeſtate ingruente nigreſcit, vt in ſecundo Epigrammatum -- οὐ δὲ θάλασσα πορφύρει, purpuraſcit & fluctuat: ſic Homerus

Vuę purpureæ cur dictæ.

Iliad. 2.

Ως δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ.

vbi Euſtathius exponit, μελαίνηται: addens eadem metaphora ab eodem poëta vſurpari τὸ καλχαίνειν, deriuatum à κάλχη, ſynonymo τῷ Πορφύρα. Sic & πορφύρεον κῦμα, quod nigricantis purpuræ ſpeciem gerit. Rurſum Epigrammatum libro ſecundo, paſſiua voce:

Εὔδια μὲν πόντος πορφύρεται.

placidè purpuraſcit, placidis fluctibus nigreſcit. Diuus Baſilius quoque in Hexamero dicit mare πορφύρουσαν χρόαν ἢ κυανῆν τοῖς ὁρῶσι προσβάλλειν. Sicut verò metaphoricè animus quoque dicitur κυμαίνειν, cùm concitatus, & perturbatus (vt & latinè fluctuare, atq; æſtuare translato verbo à mari.) ita quoque πορφύρειν ad hominis animam varijs cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet: & purpurę Conchę è pelago, id eſt, profundo, potiſſimùm petuntur. Fortè & quia purpura ad ſolem diuerſos colores reddit, de animo quoq; diuerſa conſilia agitante, & mutante ſubitò, vt purpura ſi ad ſolem celeriùs moueatur, πορφύρειν verbum in vſu eſt. Ergo & variè & profundè & anxiè, & aliquando malignè cogitare ſignificat. De tā varijs huius verbi ſignificationibus audi Heſychiū: Πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μελανίζει, μελαίνεται. Πορφυρίζει, ταράττει, μεριμνᾷ, κατεχνεῖ. Πορφύρεται, διαλογίζεται. Πορφύρειν, inquit Euſtathius, de mari dicitur, & ad animum transfertur, τὸ ἐν βάθει διανοεῖσθαι, καὶ οἷον κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, vt in illo Homeri, κραδίη δέ οἱ πόρφυρε. Κάλχη quoque purpuram ſignificat, & verbum καλχαίνειν idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, σένειν, φροντίζειν, ἄχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι. Sic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν Scholiaſti Nicandri etiam eſt, τὸ πορφύρειν. Eſt quando Πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore ponitur. Ad πορφύρειν verbum & ſono & ſignificatione accedit μορμύρειν. Varrino μορμύρουσα θάλαττα eſt ταρασσομένη καὶ κινουμένα φοβερῶς. Theophraſtus citante Scaligero ait: Πορφυρεῖται ἡ θάλασσα, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα σκιασθῇ. Sic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. Πορφυρέσκειν Apollonij Argonauticorum interpres profundum eſſe interpretatur: vnde & purpureum mare dictum, vt ſuprà dictum eſt fuſiùs. Πορφύρεω, purpuro, idem cum πορφύρω, ſeu purpureo colore rubeo: Nonnus πορφύρρον ἠώς, purpureo fulgore rubebat: Sic & Ouidius, purpuream auroram dicit, & Virgilius purpureum lumen ætheris. Aliàs & ῥοδοδακτύλος ἠὼς dicitur à roſeo rubore, quam Seneca purpureum ruborem appellat. Rurſum Ouidius

Mare vbi nigrius.

Illiad. A.

Κάλχη.

Πορφυρέω.

Aurora cur purpureus rubor dict' Seneca.

—— Patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores. Et Virgilius
—— Quàm primum craſtina cælo
Purpureis rotis aurora rubebit.
Item *—— Aethere ab alto*
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis.

Igitur eodem modo πορφύρειν aurora à Nonno dicitur. quo ab Homero vocatur ῥοδοδάκτυλος.

A κτυλος. Πορφυρίζω, purpuram colore refero, purpureum colorem repræsento, vel imitor; purpuro: vt Columella dicit purpurans viola. Dioscorides de thymo, ἔχον ἐπὶ ἄκρων κεφάλια ἄνθεσι πορφυρίζοντα. Plinius de thymo nigricante dicit: Alterum genus nigrius, floris'q; nigri. Idem enim testatur & purpuram nigricare, immo rubentem colorem purpuræ nigrante esse deteriorem. Ἐπιπορφυρίζω, ad purpuram accedo, ad purpuram inclino. Dioscorides: ἐνίων δὲ καὶ ὥσπερ ἀνὰ μέσον ὂν τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζει. Aristot. καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐστὶ λευκὸν ἐπιπορφυρίζον, ὁ δὲ καρπὸς ξανθός, Ὑποπορφυρίζω, aliquatenus purpuro, paullulum refero purpuram. Πορφυρώματα Hesychius, & Varrinus exponunt, τῶν ταῖς θεαῖς τιθέντων χοίρων τὰ κρέα. Fortassis autem vasa quædam, & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint: qualia fuisse murrhina, diximus. In his enim ceu pulchris, & spetiosis, dijs aliquid offerri par erat. Sic aurea, argentea, & ærea vasa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα, & χαλκώματα vocant. Ὀστράκινα τορεύματα καὶ χαλκώματα Strabo dixit. Cardanus in sexto de varietate rerum, purpurina (inquit, nescio vnde vocabulum hoc mutuatus) coloris est fului, aurumque imitatur, si optima fuerit: hoc solo differt, quòd non resistit iniurijs cœli, nec diuturna admodum est, deinde compositionem eius ostendit, ex plumbo albo, argentoq; viuo &c. Sed neque vocabulum hoc

Ἐπιπορφυρίζω. *Porphyromata.* *Purpurina*

B latinum est, aut purpureo colore quicquam conuenit. Πορφυρεῖον videtur accipere Strabo in decimosexto pro officina purpuraria de Tyro scribens. Purpurariam autem officinam Plinius vocauit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilẽ reddit: alterum genus eius est in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & est purpuræ spuma. Idem Strabo in decimoseptimo, easdem officinas vocauit Πορφυροβαφεῖα, quò loco interpres transtulit purpurificia. Alioqui officinæ tinctoriæ à Græcis communi nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακῶνες, Varrone teste. Δευσοποιὸς Hesychio tinctor est: nõ quiuis tamen, vt videtur, sed qui firmo, probo, ac genuino colore tingit. Δεύω verbum idem est, quod βρέχω. Propriè quidem δευσοποιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus, & germanus est, vt non facilè eluatur, ac exolescat. Per metaphoram verò teste Varrino de alijs quoque coloribus, & rebus alijs permanentibus, & edurantibus dicitur δευσοποιὸν apud veteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον, vt Plato in decimo de rep. ostendit. Ἀνὴρ πορφυρεὺς (inquit Aelianus) ὅταν θηράσῃ πορφύραν, οὐκ εἰς ἀνθρώπων τροφὴν, ἀλλ᾽ εἰς ἐρίων βαφὴν, εἰ μέλλει μένειν ἡ ἐκ τοῦ ζώου χροιὰ δευσοποιὸς καὶ δυσέκνιπτος, καὶ οἷα τε εἶναι τὴν βαφὴν

Πορφυρεῖον *Purpuraria officina.* *πορφυροβαφεῖα.* *Δευσοποιός.* *Lib. 16. de Anim. c. 2.*

C ἐργάσασθαι γνησίαν, ἀλλ᾽ οὐ δεδολωμένην, μιᾷ λίθου καταφορᾷ διαφθείρει τὴν πορφύραν αὐτοῖς ὀστράκοις. id est, Purpurarius piscator, si postquam purpuram non in hominum cibum, sed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhaustum, constantem, & genuinum velit fieri colorem, vno saxi ictu purpuram vnà cum testa interimit. Purpurarius, ad purpuram pertinens, vt officina purpuraria, in qua purpura fit: piscator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius absolutè pro vtroq; accipi potest, & pro mercatore etiam, qui vestibus purpureis emẽdis, vendendis, negocietur. Πορφυρεῖς, & Πορφυρευταὶ Polluci nominãtur. Πορφυρεὺς Aeliano est, qui tingit. Hicesius apud Athenæum chamis, inquit pro esca vti τοὺς πορφυρευομένους, id est, piscatores purpurarum. Purpuratus, purpura ornatus; vnde purpurati dicuntur ij, qui apud principes dignitate antecellunt. Cicero in primo Tusculanarum: Istis quæso (inquit) ista horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius de primo bello Macedonico: Cum duce Athenagora vno ex purpuratis. Idem lib. 10. belli Punici: Sopatrum ex purpuratis, & propinquis regis esse. Cicero in quarta in Catilinam, Gabinium appellauit purpuratum. De purpurata meretrice Babylone, vt in sacris litteris nominatur, multa Cælius Rhodiginus. Purpurascere, purpureum fieri: Cicero in secundo Academicarum. Quid mare,

Purpurarius. *Purpurat'.*

D nonne cæruleum: aut eius vnda, cùm est pulsa remis, purpurascit? Πορφυρίων, Auis, & piscis nomen, vt suprà monuimus: cæterùm ita etiam homines vocatos reperio. Porphyrion, πορφυρίων, teste Scholiaste in tertium Argonauticorum Apollonij Sisyphi filius fuit, & fratrem habuit Almum nomine. Constat & inter gigantes præcipuè principatum obtinuisse Porphyrionem, & Alcyonem. Πορφυρέων vero vrbs est Phœniciæ, cuius gentile Porphyreonius, & Porphyreonites est apud Stephanum. Prasinus quoque auriga, seu equorum agitator temporibus Neronis celeberrimus, cuius in Nerone Tranquillus mentionem facit, Prasinus Purpurio dictus est: cuius etiam meminit Martialis hoc disticho:

Babylon purpurata meretrix. *Porphyrio homo.* *Prasinus Purpurio.*

Nomen habet magni volucris tam parua gigantis,
Et nomen Prasinus Purpurionis habet.

Sic enim legit Iustus Lipsius, cuius doctissimi viri iudicium in emendandis, ac dilucidandis authoribus ego maximi facio, & rectè quidem sic legit, nam idem Martialis in decimo quarto eundem intelligit, dum canit: E

Proficies nihil hoc, cædas licèt vsque flagello
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Grex purpureus. appellat gregem purpureum, equos Purpurionis, qui velocitate præstabāt. Alia lectio habet *Et nomen Prasini Porphyrionis habet.*

Porphyrite πορφυρίτη Stephano est vrbs Arabiæ iuxta Aegyptum. Porphyra inscripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum. Saxa Lacedemonia, & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo. *Porphyrites lapis.* Porphyrites lapis, inquit Kiranides, notus est, maximè in Melantide regione. Chymistæ referente Hermolao ætiden pro chrysolitho, & porphyrite, & chrysochromo cognomine Macedonico, & polychromo accipiunt. Inuenio & apud Plinium in primo trigesimiquinti, nescio num de eodem lapide. Vt ouatus esset Numidicus lapis, vt purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent deliciæ. *Li. 4. c. 36. Porphyrus serpens.* Porphyrus, πόρφυρος Aeliano quidam serpens est Indicus, dodrantis magnitudine, colore accedente ad purpuræ saturatæ similitudinem. capite verò plusquam niueo, & lactè multò candidiore, locis, inquit, Indiæ calidissimis reperitur: ei mordendi idcirco potestas est nulla, quòd dentium expers sit &c. F

Cete Porphyrium. Ceti Porphyrij dicti ex Procopio ita meminit Cælius. Author Procopius est apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, singulari numero) comparuisse magnitudinis miræ. Porphyrium (inquit) illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infestius circumiectis omnibus fuerat: nec ab Iustiniano, etiamsi percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos insectatum auidè, ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit. Sed accolis hinc indè accurrentibus, funium, ac machinatum vi pertractum in siccum, cubitorum triginta mensum per longitudinem excessit, per latum verò decem.

Purpurissū Li. 35. c. 6. Purpurissum inter floridos colores enumeratur à Plinio, dum inquit. Sunt autem colores austeri, aut floridi. Vtrumq; natura, aut mistura euenit. Floridi sunt, quos dominus pingenti præstat, minium, Armenium, cinnabaris, chrysocolla, Indicū, purpurissum. Cæteri austeri. *Indicū, & purpurissū quid differant.* Quo loco doctissimus Dalechampius hoc addidit scholiolum: Vt Indicum spuma est innatans cortinis, in quibus glastum coquitur pannis tingendis: sic purpurissum spuma est collecta efferuescente purpura, cùm ex ea tinctura conficitur. Loco purpurissi pictores nunc vtuntur lacca, mixta cum cæruleo. *Purpurissū vt fieret.* Quomodo verò purpurissum fieret eodem capite prope finem docet idem Plinius his verbis: E liquidis coloribus, quos à dominis dari diximus, propter magnitudinem pretij, ante omnes est purpurissum è creta argentaria; cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis. Præcipuum est primum, feruente aheno rudibus medicamentis inebriatū. Proximum egesto eo addita creta in ius idem. Et quoties id factum est, leuatur bonitas pro numero, dilutiore sanie. Quare Puteolanum potius laudatur quàm Tyrium, aut Getulicum, vel Laconicum, vnde pretiosissimę purpuræ. Causa est, quod hysgino maximè inficitur, rubiamque cogitur sorbere. G

Hysginum quid. (Hysginum, inquit Dalechampius, tinctura est è cocco prius, deinde è purpura Tyria supra lib. 9. cap 41. nunc tinctura è rubia cocci loco, & purpura, vel purpuræ loco, hysgino, Vitruuius lib. 7. cap. 14. Est autem hysginum hoc arbuscula quam cap. 18. lib. 16. vaccinium Plinius appellat, & cap. 26. lib. 21. falsò hyacinthum exponit, quia hyacinthū Græcorum, Latini quidam vaccinium interpretarentur. *Magaleb.* Vulgus magaleb vocat. Ex huius arbusculæ nigro fructu succus exprimitur ad purpuream tincturam aptissimus. Virgilius scilicet ideo vaccinia nigra dixit, & interpres Nicandri φυτὸν εἶναι ξανθόντῳ χρώματι (nam tale lignum est) καὶ μέλαν (talis est fructus) πρὸς ἰοβαφεῖν ἐπιτήδειον) Vilissimum à Canusio. Pretium huic à singulis denarijs in libras ad triginta. Pingētes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissum, fulgorem minij faciunt. Si purpuram facere malunt, cæruleum sublinunt, mox purpurissum ex ouo inducunt. Hucusq; Plinius. Hodie pictores cæruleo sublinunt, deinde laccam inducunt. *Fucus quid* Author libri de simplicibus medicamentis Galeno attributi, purpurissum, inquit, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ sunt quadratæ, & pusillæ in modum tessularum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roseo. tale est maximè Canusinum, sequens Puteolanum. Vires habet aliquantulum stypticas. Aliud verò meo iudicio fuit purpurissum, quo vtebantur mulieres ad labra, & genas tingendas, cuius scilicet mentio fit apud Plautū in Mostelaria. Vnde. n. hocce cōstaret purpurissum ipsemet docet me Plautus in Truculento, rubricā id nominās: nā cùm dixisset. Quia *Istas buccas tā bellè purpurassatas habes*: non multò pòst subijcit: *Buccas rubrica, cera omne corpus intinxis tibi.* H

MO.

A

MORALIA.

SCANIVS Martinengus Brixianus in sua glossa magna mystica, purpuram Christi sanguinis,& meriti præclarum exemplum statuens: Ambrosius (inquit) hæc quoque doctissimè subdebat: Quid etiam purpuras memorem, quæ ornant regum conuiuia, amictus imbuunt? Aquarum est igitur quod in regibus adoratur; aquarum est, species illa quæ fulget. Et pòst: Aureum etiam vellus aqua nutrit,& lanam in memorati speciem metalli gignunt littora, cuius colorem nullus adhuc eorum, qui fucis diuersis obducunt vellera, imitari potuit: adeo naturæ maritimæ gratiam humana implere nescit industria. Scimus qua solicitudine vellera ouium etiam minus pretiosa curentur, sint licèt optima, B nequaquam autem his fucis innascitur. Hic naturalis color est, quem nullus adhuc fucus æquauit,hoc quippe piscis est vellus. Si igitur (inquit Martinengus) tantum fulget, tantamque existimationem nacta est purpura, regium indumentum, quod sanguine conspersum sit exigui piscis, qui purpura vocatur: quantum coruscabit anima, quantumque suspicienda erit, cùm sanguine Christi sit aspersa, & redempta? Purpura Christus est. Purpura profectò saxi vnius ictu collidenda est, vt sanguis exterius emanet, quòd si ictu solo non est contrita, sanguis in vniuersum corpus diffusum euanescit. Christus saxo, id est, morte non naturali, sed violenta concussus fuit, & dum voluntati patris obtemperat, in cruce vno ictu contritus, sanguinem vniuersum in redemptionem nostram copiosissimè effudit. Sanguis enim tuus ornauit eius meas. Vt quid igitur animã tanto sanguine emptam,& insignitam pollui permittimus? Sed animaduertendum, vt Ambrosius secundo loco purpuræ encomia celebrans asserebat, purpuram iacere vilem in saxis asperis, & cautibus; Vilis etiam apparuit purpura nostra Christus: Ego sum vermis,& non homo, inquit ipse; non in mollitie vitæ, sed in ærumnis perpetuis, quasi saxum inter saxa. Hæc itaque Martinengus. Purpura, & byssus apud eundem Ambrosium in commentariorum C libro octauo in caput decimum septimum Lucæ significant hæreticorum eloquentiam. Nonne tibi videntur, inquit, in quadam purpura, & bysso stratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, ditibus abundare sermonibus; cùm iactant dominico terram tremuisse sub corpore, cælum tenebris obductum, excita verbo maria, vel sedata, verum tamen Dei filium denegantes; In enarratione verò Psalmi centesimi,& decimi octaui, Ecclesia (inquit) ipsa tanquam benemerita regina Christi sanguine coronatur, sicut scriptum est. Et ornatus capitis tui sicut purpura. Sanguis Christi purpura est, qui inficit sanctorum animas non solùm colore resplendens, sed etiam potestate, quia reges facit, & meliores reges, quibus regnum donet æternum. Meritoque ad tantum Ecclesiæ decorem, cui Christi sanguis irrutilat, Spiritus Sanctus inclamat; quàm pulchra, & suauis facta es charitas in delitijs tuis. Diuus Bernardus libro de modo bene viuendi ita ait mysticè de purpura. Audi etiam rogo honesta virgo quid sponsus in laudibus Ecclesiæ dicat in canticis canticorum. Coma capitis tui, vt purpura regis iuncta canalibus esse memoratur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proijcitur, per canales ad vestem quæ supra est, currit, vt vestis tingatur, & inde nomen D accepit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur: quæ omnia sanctæ menti congruunt. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis, quæ in canalibus ligantur, quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Custodi ergo cor tuum, & cætera. Purpura quæ sanguine Conchyliorum conficitur, & sanguineam ipsam præfert speciem, non immerito sacramentum dominicæ significat passionis. Beda ad ea verba: Et mulier erat circumdata Purpura, & Coccino. In Purpura (inquit) fucus simulati regiminis: in Coccino cruentus habitus impietatis demonstratur. Et alibi ad hæc verba: Tabernaculum verò ita facies: decem cortinas de bysso, & hyacintho, ac Purpura, Coccoque bis tincto, variatas opere plumario facies. Purpuram, quia colorem sanguinis ostendit, & vera quoque Purpura Conchyliorum sanguine tingitur, deuota eorum corda designare, qui dicere cum apostolo possunt: Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus propter nomen Domini IESV: & cum Propheta Dauid: Quoniam propter te morte afficimur tota die æstimati sumus,

Saguinis Christi exemplum.
Hexam. li. 5. c. 2.
Purpura est Christ.
Hæreticorũ eloquentia.
Purpura sãguis Christi.
Serm. 29. de cogitat.
Sãcta mẽs.
Sacramentum dominicæ passionis.
Apoc. 17.
Exod. 26.

sumus, vt oues occisionis. Quid verò secundum Matthæum, chlamyde coccinea induitur E (Christus) à militibus, & secūdū Iohannē, veste purpurea circumdatur, mysticè significet, ita expositū inuenio ab Ambrosio: In altera designans martyrū palmas; in altera regiæ potestatis insignia, quòd caro eius fuscum toto orbe terrarum sanguinem esset suscepturā, pro nobis, & passio regnum paritura pro nobis. Sic ille, & mox. Denique secundum Marcum exuerunt eum purpura, quod nec mysterio vacat. Christus enim ascensurus crucem, regalia vestimenta deposuit, vt scias quasi hominem passum esse, non quasi deum, etsi vtrique Christus, quasi hominem, tamen non quasi deum cruci esse suffixum: sed milites non Iudæi sciunt quo tempore, qualia Christo vestimenta conueniant. Iudico enim in purpura quasi victor assistit, ad passionem verò in suis vestimentis quasi reus humilis venit.

L. 10. comment. in Luc. cap. 23. Christus purpura indutus qd. misterij habeat.

HIEROGLYPHICA.

Homo maledicus.

MALEDICVM hominem, inquit Pierius Valerianus, probos, improbosq; æquè carpentē significare qui volunt, purpuram exerta pingunt lingua, quæ quidē illi tam acuta, & valida est, vt ea & conchulas, & quascunq; sui generis testas perforare possit: quæ cùm ita sint omnuioræ, frequens illud in edaces dictum emanauit, Purpura voracior. Atque inde fortè prouerbium, quòd purpuræ plurimum per linguam escas inquirentem capiuntur. Et qui hominem, qui de ganea pœnas dederit, significare volunt, conchylium huiusmodi nassæ per linguam applicitum pingunt, siquidem eius captura in hūc sæpius efficitur modum: paruæ, densæq; admodum nassæ strombus piscis includitur, hunc auidissimè captat purpura, quem simul ac illuc occlusum olfecerit, inserta per nassæ iuncos lingua eum assequi contendit, dumq; ille volutatione luctatur, ea magis, ac magis linguam protendit: accidit verò, vt in eo conatu tumefiat, vt nulla eum extrahendi copia relinquatur, atque ita detenta per linguam captiua fiat. Verùm hoc picturæ genus in huiusmodi significatum aliter etiam figuratur: Conchulam quippe pingunt, quæ purpuræ linguam morsu comprehenderit. Piscatores siquidem cùm purpuram norint Conchatū m pastionem auidiùs appetere, has in nassas magno numero coniectas in mare demittunt, G oblongo fune ad nassas alligato: sentiunt optatam escam purpuræ, porrectisq; intra nassarum iuncos linguis, eas infestant: at illæ aculeo extimulatæ incolumitati suæ consulturæ contrahunt sese, corticibusq; clausis morsu perquam acri linguam infestam comprimūt, pertinacissimeq; detentam haudquaquam amittunt: atque ita pendentes sua captæ auiditate purpuræ tolluntur. Hominē verò vno interemptū ictu ostendere qui volunt, purpuram saxo elisam pingunt: siquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis suæ vsum parant, saxo vno ictu collidendas, vnde subitarius ille sanguis ad tincturam optimus emanat: quod si ictu fefellerit, neque purpura statim exanimata fuerit, frustra repeti, quia præ dolore sanguis in vniuersum corpus diffusus euanescat. Hinc aiunt Homerum totiens de ijs, qui valido aliquo vulnere perempti fuerint, purpurea eos morte peremptos dicere: que m quamuis ad sanguinem, in quo anima sedem habeat, Seruius hoc referri putat, de quo satis in accipitris commentario dictum. Sunt, qui secessum per purpuram ostendant, propterea quòd purpura non nisi in imo reperiatur pelago: vnde verbum apud Apollonium Argonauticon primo, πορφύρεσκεν, quod purpurascere dicere possumus, vbi profundum esse interpres exponit, ea quam memorauimus purpuræ natura repetita. Hinc mare pur- H pureum, pro profundum sæpius posuere. Huc vsque Pierius.

De gula multati.

Vno exanimati ictu typus.

Secessus.

EPITHETA.

A colore.

EPITHETA purpuræ ab authoribus attributa ad colorem, tincturamuè non ad ipsum animal pertinere videntur. Conchylis dicitur Tibullo, quia sanguine Conchyliorum inficiebantur lanæ:

Tincta tegit roseo Conchylis purpura fuco. Virgilius rubram dixit, item Ausonius; Boëtius rubentem, Mantuanus sanguinolentā, Pamphilus sanguineam, Scaliger nigram, Iuuenalis ardentem, nimirum à fulgore, vnde & igneam

Conchylis cur dicta.

A & igneam dixit Flaccus, rutilantem Martianus Capella, fulgidam Strozius, Ouidius fulgentem, Petrarcha splendidam, Thomas Radiuus vernantem, Pontanus vagam. Vocatur præterea pura, vt Scaligero, delicata Martiali, læta Statio, grata Politiano, & Pontano, cui etiam noua dicitur, Claudiano nobilis, Pāphilo pretiosa, Thomæ Radiuo regalis, Marullo consularis, Virgilio, Statio, Pontano picta. A loco Martialis Coam, Horatius Laconicam (item Statius, & Strozius, quibus Oebalis, id est, Laconica nuncupatur.) Lucretius, Virgilius, & Ausonius Mœlibeam, Mantuanus Romanam, Sidoniamq; qui præterea longum dixit, nimirum à veste, vnde mollis dicitur Pontano, Crottæ, sacra Ausonio, & Strozio, libata Martiali, Prudentio supplex. Dicitur denique ipsa purpura dibapha, id est, bis tincta. *A loco.* *A veste.*

PROVERBIA.

Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ, id est, *Simia purpurata.* In varios vsus potest adhiberi parœmia, nempe vel in hos, qui tametsi magnifico cultu sint ornati, tamen cuiusmodi sint, ex ipso vultu, moribusq; cognoscitur: vel in hos, quibus dignitas indecora additur: vel quotiens rei per se fœdæ, ascitia, peregrinaq; ornamenta indecēter admouentur. Quid enim tam ridiculum, quàm simia vestita purpurea veste? Atque id tamen non raro fieri videmus apud istos, qui simias habent in delicijs, vt quàm maximè possunt, ad humanum morem ornent, ac vestiant, aliquotiens & purpura, quo parū attentos, aut imperitos fallāt, proq; homine salutetur simia, aut si deprehēsus fuerit fucus, res magis fit ridicula. Ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν διακριτέα, id est, *Purpura ad Purpuram diiudicanda est.* Certissimum iudicium ex collatione nascitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit vti: quotiens negabimus infantiam, aut inscitiam indoctorum plenè depræhendi, nisi cum eloquentium, & eruditorum scriptis conferantur. Etenim si vel Salustium conferas cum Cicerone, iam velut obmutescit ille alioqui per se disertissimus. Refertur adagium à Phe- bammone Sophista in commentario de figuris rhetoricis. Meminit & Isocrates in Oratione Panathenaica, ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸν χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν *Simia purpurata.* *Purpura ad purpuram diiudicāda.*

C ἑτέρα παραδεικνύοντες. i. Sed quemadmodū purpurā, & aurum consideramus, ac probamus, purpuram cum Purpura conferētes. Haud arbitramur, prorsus, inquit adagiorum author, ἀπροσδιόνυσον fore, si de cōferenda Purpura locum huc ascripserimus ex Aureliano Flauij Vopisci: Meministis, inquit, fuisse in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue purpureum, lanestre: ad quod cùm matronæ, atque ipse Aurelianus, & Probus, & proximè Diocletianus missis diligentissimis confectoribus, requisiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim Sandyx Indica talem purpuram facere si curetur. Allusit huc Quintilianus lib. 12. de generibus dicendi, agens de dictione, quæ, quod mediocris est, per se habet admirationem, sed admotis ijs, quæ sunt eximia, desinit esse admirationi. Habet, inquit, admirationem, neque immerito, nam ne illud quidem facile est, sed euanescunt hæc, atque moriuntur comparatione meliorum: vt lana tincta fuco, circa purpuras placet: at si contuleris, etiam lacernæ conspectu melioris obruatur, vt Ouidius ait. Hæc ille: Athenæus lib. 3. dispnosophistarum ex Apollodoro huiusmodi quoddam refert prouerbium, λιχνότερα τῶν πορφυρῶν, id est, *edaciora purpuris*, idque ductum existimat, vel à tincta purpura, quæ omnia quibus admota fuerit, velut ad sese rapit, suoq; colo- *Purpura voracior. Edaciora purpuris.*

D re res vicinas inficit, additque lucem: vel ab animante ipso quod quicquid nactum fuerit, retinet, ac deuorat, de cuius voracitate Plinius: lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, qua pascitur deuorando reliqua Conchylia; tanta duritia aculeo est. Conueniet in edaces, aut in eos, qui omnia in suum compendium vertunt. Fortasse durius, sed non ineleganter accommodabitur, inquit, idem author, ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiscum suum: & quocunq; se conferunt, abradunt aliquid. Sic ille. Sed λίχνος Græcis non tam voracem, & multi cibi hominem, aut helluonem: quā exquisiti, delicatiq; liguritorem, & catillonem significare videtur, quod non animaduertit ille. Βάμμα Σαρδωνικόν, id est, *tinctura Sardonica*, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ, per iocum autem transfertur ad eum, qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur. Sardo enim insula ingens est opposita Italiæ, in qua variæ purpurarum tincturæ, laudatissimeq; fiebant: Aristophanes in Pace. Ἦν ἐκεῖνος φησὶν εἶναι βάμμα Σαρδωνικόν, id est, quam ille prædicat coloris esse Sardiniaci. Idem in Acharnensibus: Ἰνα- *Tinctura Sardonica.*

μὴ σεβάψῃ βάμμα Σαρδωνιακὸν, id est, ne te linam colore Sardoniaco. Ita enim citat Adagiorum author, sed Zographus pro σαρδωνιακὸν vt in contextu Acharnensium legitur, reponit Σαρδανικὸν, vt Scholiastes, & Suidas rectè legunt. Sic etiam carmen melius constabit, inquit, & similiter in Pace (vbi & in textu, & in scholijs Σαρδανικὸν rectè scribitur) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, pro ciue: & Sardianicum, possessiuum, authore Stephano. ab insula autem, quæ Græcis Σαρδὼ, Latinis Sardina dicitur, Sardonius, Sardous, & Sardonicus probè deriuatur apud eundem Stephanum: sed horum nihil apud Aristophanem legi potest, cùm versus quinque syllabarum dictionem postulent. Quamobrem author adagiorum Σαρδώνικὸν, nec Σαρδωνιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoq; in Σαρδὼ, habet βάμμα σαρδωνικὸν, Aristophanis Scholiastes Sardiniacam interpretatur rubram, vel puniceam. Σαρδὼ (inquit) insula vna è septem: stadijs LX. distat à Corsica. In ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύταται, id est, excellentes (nō variæ, vt adagiorum author vertit) & præcipui fulgoris. Vel (Sardiniacam dixit) quia in Sardo Lydię (εἰς τὴν Σαρδὼ τῆς Λυδίας non rectè: Σάρδεις enim plurali nomine fæminino vrbs Lydiæ dicitur, non Σαρδώ.) dicendum igitur, εἰς τὰς Σάρδεις, id est, Sardibus. Sic & Hesychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σάρδεσι βάμματα) tincturæ rubicundæ fiunt. Insinuat autem: nisi verum dicat, flagris ad sanguinem vsque cæsum iri. In Vespis etiam Scholiastes scribit Sardibus venundari solita fuisse vestimenta Persica. Chorus rusticorum in pace Aristophanis, inquit se malle domi delicijs suis ruralibus frui, quā in militia videre ταξίαρχον.

Aristophanes correctus. E

Sardiniæ insulæ descriptio.

F

φοίνιξ qd.

Τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ,
Ἣν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα Σαρδανικόν.
Ἢν δέ που δέῃ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα,
Τηνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα Κυζικηνικόν.
Κᾆτα φεύγει πρῶτος ὥσπερ ξοῦθος ἱππαλεκτρυών.

Τοὺς λόφους σείων. vbi Scholiastes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam: alij verò vestimenta (περιβλήματα) coccinei coloris. talibus enim vtebantur in prælijs Lacedæmonij, ne sanguinem fluentem viderent propter similitudinem coloris: & ne vulnera eorum ab hostibus cognoscerentur. Eximiæ autem sunt (inquit) Sardianicæ, & Cyzicenicæ tincturæ. Hìc verò Cyzicenicæ tincturæ nomine cinædum denotat: εἰς κιναιδίαν διαβάλλεται, ὥστε μηδὲ τῶν ἀναγκαίων κρατεῖν δύνασθαι. Suidas in φοινικίδα poëtæ cuiusdam, fortè Aristophanis hoc versus citat.

Cyzicenica tinctura.

—— Τί φειδόμεσθα τῶν λίθων ὦ δημόται,

Μὴ οὐ καταξαίνειν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐς φοινικίδα; ἀντὶ τοῦ μὴ οὐχὶ λίθοις αὐτὸν αἱμάσσειν, ὡς φοινικοῦν αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ σῶμα. Τῷ δὲ καταξαίνειν ὡς ἐπὶ ἐρίων ἐχρήσατο; διὸ καὶ φοινικίδα εἶπεν ὡς ἐπὶ ἱματίου. Tinctura Cyzicenica, vt scribit author idem adagiorum, dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dicebaturq; in eos, qui metu quippiam indecorè facerent. nam Cyziceni duobus nominibus notati sunt, timiditatis, & mollitiei. Recensetur in Plutarchi collectaneis. Meminit & Hesychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos, quòd Iones essent. Eadem ferè Aristophanis interpres. Stephanus addit eos fuisse graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille: non satis apertè, non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda est Cyzicena tinctura; sed de mollitie, & de præpostera Venere in primis, vt paulò antè ex Aristophanis scholiaste citauimus: aut de eo fortassis scelere, quod Græci λεσβίζειν, λεσβιάζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido, & excerabilis furor, vt Lactantij verbis vtar, nè capiti quidē parcit; de quo plura leges in miscellaneis Brodæi, & in Chiliadibus eiusdem authoris adagiorum, prouerbio Phicidissare, φικιδίζειν (quod corruptum est pro φοινικίζειν.) Citatq; etiam illud Suidæ. βάμμα Κυζικηνὸν, τὴν ἀκάθαρτον ἀσχημοσύνην. Ἀττικοὶ λέγουσι: atq; ait Stephanum addere, Cyzicenos fuisse graues Tyrrhenorum deprædationibus. Zographo aliud Stephanus dicere videtur, in Cyzico vrbe Propontidis iuxta Cherronesum. Inde (inquit Stephanus) fit Cyzicenus, possessiuum Cyzicenicus, quanquam gentili etiam pro possessiuo vtuntur aliqui: sicut Τυρρηνοὶ, pro Τυρρηνικοὶ, οἱ χαλεποὶ διὰ τὸ λῃΐζεσθαι τοὺς Τυρρηνούς. videtur enim non iam de Cyzicenis dicere, sed simpliciter Tyrrhenos interpretare, infectos alijs, & prędones homines, &c. Solent autem (addit mox adagiorum author) tincturæ insignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum est ἔμβαμμα Συρακούσιον, & βάμμα Σαρδονικόν. Ego verò Syracusiam tincturam purpuramuè apud authores nullam laudari inuenio, & deceptus mihi videtur ille inde, quod Hesychius scripsit: βάμμα (melius βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα συρακούσιοι (non συρακούσιον) quæ verba mox etiam ineptè in Bammatis Cyziceni mentione repetita sunt. Embamma Græcis communiter intinctum

G

φικιδίζειν. H

Embamma quid.

A tinctum significat, hoc est, liquorem, in quem excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc sua dialecto Syracusani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam vestium tincturam: Sed reliqua authoris adagiorum in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad Purpuram faciunt. Est (inquit) æstimatio rumorq; consequens hominum vitam, velut tinctura quædam, vnde carbone notari dicuntur, qui damnantur, & notum est illud Ennianum apud A. Gellium: *Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto*. Addam quod est apud Herodotum. Quum Aethiopum rex conspexisset à rege Persarum missam vestem purpuream, rogauit tincturæ rationem. Eam cùm ab Ichtyophagis didicisset: δολερὺς μὲν ἀνθρώπυς ἔφη εἶναι, δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα, id est, non solùm ait homines esse subdulos, sed & vestes illorum esse dolosas. Prouerbium perelegans vsurpari à Græcis animaduerto. *Extra leucoparyphus, intus vero holoporhpyrus*, in eum, qui vestibus quidé frugi vtatur, intus tamen, id est, animo, luxu diffluat. Sumptum id ex historia: cùm Antipatrum quidam laudibus efferret, quòd esset apprimè frugi, ac austerus, & victu præparcus: Ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δ᾽ ἔνδον ὁλοπόρφυρος. Tanquam euparyphus ex comœdia, ὥσπερ εὐπάρυφος ἐκ κωμῳδίας, Plutarchus in B Sympofiacis prouerbiali figura dixit, hominem significās magnificè vestitum, nam huiusmodi finguntur in comædijs milites gloriosi: quorū insigne est chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπάρυφον λέγω τὸν ἐν χλαμύδι.

Hominum vitam tinctura notari.

Lib. 4.

Extra leuco paryph. intus holo porphyrus.

VSVS IN CIBIS.

QVANTVM ad purpurarum vsum in cibis attinet, inquit Rondeletius, vniuersè scribit Galenus Purpuris, Ostreis, denique ostracodermis omnibus hoc esse commune, vt salsum in carne succum cōtineant, qui aluum subducat, caro verò dura sit: sed hæc vnicuiq; magis minusq; inest, qualitatis quantitatisq; ratione. Sed in purpuris diuersæ partes, diuersam naturam habet. Athenæus ex Diphilo: Inter pinnas, & buccina purpuræ mediæ sunt naturę, quarum tracheli multi sunt succi, ori grati: reliquæ partes salsæ sunt, & dulces, facilè distribuuntur & humores corporis vitiosos ad iustam temperationem (εὐκρασίαν) reducunt. Rursus Athenæus ex Hicesio. Copiosiùs alimur, maiorique cum volpta- C te vescimur papauere purpuræ, quàm cæterorum (quàm buccinorum) magis tamen sapit scillam, vt & Concha tota. Peculiare est is & Vnguibus, quod coctæ iusculum spissant. Elixi quoq; seorsum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto prosunt: Hactenus Rōdeletius. VVottonus quoq; ex eodem Galeno, vt videtur, carnem purpurarum, sicuti & cæterorum testatorū, durā esse scribit, ac proinde ijs exhiberi solere, quibus ex malorum succorum copia cibus in ventriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum carnem duriorem esse quàm aliorum, succumq; gignere crassiorem, minus tamen glutinosum tenacemque: sed in earum partibus discrimen esse. Quod collum namque appellatur, præ duritie dentibus ægrè confici; parciorem que succum generare & stomacho gratum esse. Partes verò inferiores, & quæ μήκωνες, id est, papauera vocantur, molles esse ac facilius quàm colla confici: aluum mouere & vrinam, sudoresque ac saliuas ciere. Harum frequentiorem vsu choleram gigni. Purpuræ maiores, inquit Xenocrates, duriores sunt, & earū coria mediocriter corrūpuntur: colla difficulter conficiuntur, ęgrè secedunt, ęgreq; corrumpuntur. Aptæ stomacho, pauci humoris sunt, vix mandendo dissolutæ. fundum verò aut earum excrementum, facilè conficitur, facilè secedit, maiorem piscis facultatem affert, vrinam ciet, sudorem mouet, sputum creat. Si quis eo largiùs vescatur, bilem nauseamq; facit, & atri humoris copiam gignit: partes autem ad caudam pertinentes, aut extremitates earum, quæ eiusdem sunt generis quæ turbinatæ sunt, omnium sunt aptissimę. earumq; vsus elixando & assando humorem ex se emittit ori gratum, ventriculo idoneū, alluum subducentem, dulcium vrinarum motorem, parum tamen carnis facit ad Cochlearum proportionem. sed & ori suauem odorem conciliat. Ad vini potum incommodæ: elixatæ nutriunt: assatæ verò duræ sunt: earum excrementum, quod testa continetur, sistit more buccinarum. Hæc omnia Xenocrates. Ab Archigine apud Galenum, Scribonio Largo, & Cornelio Celso purpuræ & murices censentur inter cibaria; quæ stomachum roborant. Celsus etiam minimè in ventriculo vitiari testatur. Et Aetius ex Ostreorum genere purpuras & buccinas reliquis præfert in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Scribit Lucianus in Cynico purpurę carnem non in cibum modo conuerti, sed tingere etiam posse. Coquuntur autem teste Platina eo modo quo cætera Conchylia.

Aluum subducit.

Tracheli multi sunt succi.

Papauer optimum.

Coctę iusculum spissant.

Caro dura est.

Collū ægre conficitur.

Maiores duriores.

Bilem largius sumptum earum excrementum facit.

Stomacho vtiles sunt

Vt coquantur.

E

VSVS IN MEDICINA.

Lib. 32. 6.

Ad venena VRPVRÆ teste Plinio contra venena prosunt. Nicander quoque
Mitigāt do- contra dorycnium in cibo prædicat strombos, & calcham, id est, purpurā
lorem. Purpurę totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim ha-
Ad vulne- bent, inquit Rondeletius: & saliua earundem, quæ admodum lenta est,
ra glutinā- siccantur, & agglutinantur vulnera recentia, maximè si cum pauco sangui-
da. ne draconis adhibeatur. Kiranides si benè memini ad hemicraniam: caro
Ad hemi- cruda porphyræ, inquit, illita fronti mitigat. Callum quo se operiunt, tusum glutinare ner-
craniam. uos præcisos Plinius testatur. Ad oris tetros absque vlcere odores, Galenus hoc recenset
Lib. 32. c. remedium euporisticum: Ex Ostreis, purpura, & buccino cum myrrha vtuntur quidam;
10. cumq; cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt. Purpura vsta secundum Dioscoridē, den-
Lib. 2. Eu- tes abstergit, excrescētias in carne cohibet, vlcera purgat, & ad cicatricem perducit. Gale-
porist. 11. nus in vndecimo Simplicium paulò fusiùs eadem docet, atque Aegineta purpuræ crema- F
Ad oris te- tæ testis eandem vim tribuit, quam pompholygi, id est, siccandi sine rosione. Secundum
tros ab vl- verò Aetium purpurarum testæ cum aceto potæ lienes tumentes sanant, & secundas mo-
cere odo- rantes detrahunt. Vstarum cinis ad eadem confert, ad quæ buccinorum, de quibus suo lo-
res. co. His addit Dioscorides, Ionia vocantur purpurarum, buccinorumq; mediæ partes, cir-
Lib. 2. c. 4. ca quas testæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo maiorem purpu-
Dentes ab ris, buccinisq; facultatem vrendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent.
stergunt. Plinius purpurarum testæ cinerem discutere pustulas verendorum è melle ait. Ex pur-
Lib. 7. c. 3. puris vstis dentifricia optima sic conficimus. Eas vstas vino extinguimus, absumusque:
Cineris fa- deinde aceto rosato, postremò aqua rosarum, tum melle scillitico, vel oxymelite exceptis,
cultas. & ad confectionis formam redactis, odoris boni, saporisque conciliandi causa rosas, & ca-
Ioniū quid. ryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papauerisq; semine, ex cremo-
Li. 32. c. 9. re hordei, & pauco vino albo sumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones,
Ad pustul. inhibendo, & id quod iam fluxit absumendo, exiccandoque. Buccinorum, purpurarumq;
pudendi. testa, inquit Galenus, quando quidem durissima est, nunquam absq; vstione vtor. Atque
Ad pulmo- vsta quidem desiccandi vim possidet: cæterùm ad vnguem eam læuigare, planeque pollinis G
nes malè in modum necesse est, tundendo scilicet, & cribrando, quod tibi commune sit in omnibus
affectos. lapidosis, testaceisq; substantijs præceptum. Nam nisi exactè læuia sint reddita, arenis si-
Lib. 11. milia sunt. Per se illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. id quod ipsum
Simpl. c. 21 quoque commune est omnium, quæ citra insignem morsum desiccant vehementer: quip-
pe cùm alioqui fluxionum causa existant. Sed & aliud est omnibus id genus commune:
Ad vlcera nempe vt cum aceto, aut oxycrato, aut oenomelite, aut oxymelite idonea sint vlceribus
maligna. putrescentibus. Idcirco lapides omnes, vbi ad eum vsum applicantur, alij magis, alij mi-
nùs, certè omnes conferunt. Hæc Galenus, qui etiam lib. de compos. med. secundum ge-
Ad vlcera nera, purpuras cum ijs recenset, quæ propositi albi emplastri (aduersus vlcera cacoëthe, &
putrescētia dysepulota) candorem tueri possint. Adduntur & testæ purpurarum vstæ apud eundem
L. 1. c. 18. eodem libro in quinto capite, vti etiam apud Aetium medicamentis pilos attenuantibus.
Idem cinis vtiliter cum melle illinitur vlceribus capitis, & similiter mulierum mammas
Pilos atte- sanat: pānis etiam resistit vtroq; modo, siue opus sit incipientes discutere, siue coctos emit-
nuant. tere, si rectè obscurus quidam ex Plinio citat. Idem ex Dioscoride purpuris attribuit, quæ
apud Galenum ostreis ascripta leguntur, remedia quædam. Paulus Aegineta tertio sui H
operis volumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno
Amuleta. docet, plerisq; oris, & colli affectionibus prodesse suspensum ex collo, aut adalligatum ho-
mini funiculum ex marina purpura, qui viperæ collo circundatus eam strangulauerit.
Verba Aeginetæ hæc sunt Græca, vt Marcellus Virgilius recitat, ex quo hoc exscripsimus:
αἰ οὔλοις ποιεῖ λινοῦν ἀπὸ πορφύρας θαλαττίας περιτεθὲν ἐχίδνης τραχήλῳ, καὶ πνίξαν αὐτὴν: εἶτα περιαπτόμενον θαυμαστῶς ὀνίνησι, παρίσθμιά τε, καὶ ὅσα περὶ τράχηλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός: hoc est, ad gingiuas etiam salutare est filum è purpura marina, quo
Li. 3. Fen. vipera fuerit ceruici circumposito suffocata; hoc circundatum tonsillis, & omnibus colli
9. c. 10. causis, mirificè iuuat, vt Galenus testatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere
Viperę ca- Auicenna, est (inquit) certum inter experimenta, quæ agunt vi quadam occulta in ab-
pitis mira scessibus, vnde suffocationis periculum est, & vuæ, & tonsillarum, & omnino omniū gut-
facultas. turis partium, si filis tinctis cum alargiuan (interpretes vertit murice marino) strangulетur

vipera:

A viperæ: deinde circumdetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. Plinius ab aliquibus strumas circumligari lino (simpliciter, non purpureo) scribit, quo præligata infra caput vipera pependerat, donec exanimaretur. Inuenio & ex lana, vel vestimento purpureis, id est, purpura infectis, remedia. Aetius purpuram hircino felle madefactam mulieb i vmbilico diebus septem imponi iubet: & deinde crescente luna, si cum viro congrediatur, cōcepturam esse existimat. Meminit huius etiam Galenus opere de compositione medicamentorum secundum locos, apud quem ibidem in tertio, capite primo Andromachus medicamentum quoddam auribus instillari iubet; deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigines post medicamentum auri infusum, purpuræ lana iubet obturari. Item lib. 4. cap. 6. tormenta Purpuræ Laconicæ miscentur arido cuidam Asclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam 7. & 8. panniculo è purpura marina, siue Tyria vtitur, quem & modicè astringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Posthumum imperatori, qui ex assumpto cibo grauabatur stomacho, purpuream lanam nardino pigmento calido intinctam, ostio ventriculi imponit. Lana per se Conchylio infecta, inquit Plinius, auribus magnopere prodest: quidam aceto, & nitro madefaciunt. Fimbriati B autem marinarum Purpurarum flocculi cremari solent, vt lanæ, mundi, & carpti, in fictili crudo.

Li. 30. c. 5.

L. 16. c. 34.

Ad Conceptus iuuandos.

Tomētum lanæ purpura tinctæ quis opere tur.

DE BVCCINO. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

KΗρυξ Aristoteli Buccinum est, vt mox fusiùs patebit, Homero, cæterisq; Græcis præco, cui varia ab illo tribuuntur officia, vt populum conuocare ad cōcionem, silentiū indicere, comitari in itinere viros aliqua dignitate præditos, aut eos, quos illi ad obeundum munus aliquod mittebāt: præterea fungebātur aliquibus in sacrificijs mysterijs, & epulum etiam apparabant: in primisq; caduceatores agebant, & nominatim quemadmodum legimus apud Liuium ca- C duceatorem mitti, qui inducias ad sepeliendos mortuos petat. At verò apud solutæ orationis scriptores κήρυκες sunt, qui præconum, vel caduceatorum munia obeunt: de quibus omnibus significatis consule thesaurū linguæ Græcæ. Præco autem ab hoc animali κήρυξ vocari fortassis meruit. Cùm enim Triton Concham inuentam excauasset, secum eam cōtra Gigantes tulisse scribit Hyginus, ibique sonitum quendam inauditum per Concham emisisse: hostes autem veritos ne qua esset immanis fera ab aduersarijs adducta, cuius esset ille mugitus, fugæ se mandasse, & ita victos in hostium potestatem venisse. Romani Tritonus cum buccinis fastigio Saturni ædis superposuerunt, vt significarent à commemoratione Saturni historiam quasi vocalem esse factam, cùm antea muta, & obscura, & incognita fuisset, quod etiā testari videntur, vt inquit Macrobius, caudæ Tritonum humi mersæ, & absconditæ. Habebant preterea Romani argenteos Tritones, qui pugnam buccina excitebant. Suetonius: Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam antè commisit: Sed cùm proclamantibus naumachiarijs, Aue Imperator, morituri te salutant, respondisset, Auete vos, neque posthac vocem quasi venia data quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni, ferroq; absumeret; tandem è sede sua prosiluit, ac per ambitum la- D cus non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnā compulit. Hoc spectaculo classis Sicula, & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulæ, exciente Buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerserat. Vt itaq; κήρυξ est Græcis, qui buccinat, ita Buccina etiam latinis propriè cornu recuruū, quod tubæ modo inflatur buccina, inquit Isidorus, est qua signum datur in hostem, dicta à voce quasi vocina. Alij à bucca dici volunt, quum tubam significat. Bucca, inquit Hieronymus, vocatur tuba apud Hebræos, deinde per diminutionem Buccina dicitur. Varro: Orphea vocari iussit, qui cùm eò venisset, cithara cantare iussus, buccinam inflauit. Liuius: Equitibus imperauit, vt ad tertiam buccinam præsto essent. Cicero: Signum buccina datur. Est quoque Buccina pastoralis, qua oues, & porci appellantur. Columella: Ad quæ saturæ pabulo libenter recurrunt, cùm pastorali signo quasi receptui canitur: nam id quoque semper crepusculo fieri debet, vt ad sonum buccinæ, pecus, si quod in syluis substiterit, septa repetere consuescat. Varro. Subulcus debet consuefacere omnia, vt faciant ad buccinam.

Præconis officia.

Tritones argentei.

In Claudio cap. 21.

Buccina cornu curuum tubæ, quod modo inflatur.

Vnde dicatur.

Buccina pastoralis.

li. 7. c. 23.

buccinam. Hinc verbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæsari. De buccina, & buccinatore consule Vegetium. Buccinas à tubis nonnulli distinguunt sic: quòd illæ ex recuruis animalium cornibus, tubæ ex ære argentoue, confici soleant, ad animos militum, & equorum inflammandos. Apuleus certè in Floridis buccinam manifestè à tuba secernit, cùm ait. Siquidem vox hominis, & tuba rudiore toruior, & Lyræ concentu variatior, & tibiæ quæstu delectabilior, & fistulæ susurro iucundior, & buccinæ significatu longinquior. Sæpe tamen buccinam pro tuba positam inuenimus, aut certè pro instrumento tubæ simili, eundem in bello vsum habente. Cicero pro Mureto. Te Gallorum, illũ buccinarum cantus exuscitat: tu actionem instituis, ille aciem instruit. Est & buccina nomen oppidi in Sicilia Dionysio, quo nomiue etiam dicta est insula, Pontiani pontificis exilio, & morte clara: Sed vt ad Græcam vocem, vnde digressi sumus, oratio nostra reuertatur, Κηρύκων nomine vocata fuit quædam familia Athenis, à filio Mercurij, qui κῆρυξ vocabatur. Horum κηρύκων fit mentio ab Hesychio, & à Suida. Est denique κῆρυξ auis quædam, quæ & πρέσβυς dicitur.

Buccinæ à tubis vt differant. *Lib. 3.* *Buccina oppidum.* *κῆρυξ auis*

SYNONYMA.

Κῆρυξ Aristoteli, vt iam dictum est, buccinum, vel, vt Gaza vertit buccina vocatur. Plinius nonnunquam murices transtulit, vt in trigesimosexto capite noni libri, vbi de purpura agit: Latent vt murices circa canis ortũ tricenis diebus; hoc enim de buccino dixit Aristoteles. Iacobus Dalechãpius in explicatione eiusdem horum verborum: Sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, Conchylia, margaritas? Conchylia pro buccinis dixisse autumat. cæterùm non est necesse meo iudicio ea hîc distinctione, cùm & Conchylia propriè dicta purpureum colorem, quem & per se Conchylium dicunt, proferat. Vnde item eadem distinctio apud eundem Plinium, locum non habet, vbi ait: sed vnde Conchylijs pretia, quis virus graue in fuco? &c. nam per Conchylia intelligit, præter purpuras, buccina, murices, atque ipsa Conchylia, ex quibus omnibus flos ille purpureus colligitur. Pet. Bellonius vocem murex à Ceryce nòmine Græco prodijsse putat, κ littera mutata in m, η verò in u, & υ in e. Non probo Franc. Massarij iudicium, cerycem putantis esse muricem, & Conchylium: Buccinum, inquit, Plinius, pro ceryce, seu murice dixit. Cùm enim ex ipso Plinio, duo sint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus expetitum, alterum scilicet buccinum, alterum purpura, necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex, & Conchylium appellatur. Sed præterquam quod murex diuersus est à ceryce, & Conchylio, ita quoque muricis nomen, vt rectè aduertit Hermolaus, generalius est quàm buccini, vtpote quod & purpuram quoque comprehendat. Kiranides: Porphyra marina, quam quidam κήρυκα vocant. Sed dicendum est potiùs species esse vnius generis proximi diuersas. Inuenio item apud Syluaticum: Purpura maritima, idest, cetula marina, lego ceryx marina: Et aliàs habet, Ciceros (nomen etiam corruptum est, à ceryces) id est buccini marini. Antiqui tamen etiam Græci cerycem pro purpura acceperunt nonnulli, vt lego apud Eustathium: Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in nomine κηρύκων festiuè lusit: Cùm enim in ciuitate, in qua erat, plurimos κήρυκας (id est præcones) habere cognouisset, summis pedum digitis incedebat, metuere se inquiens, ne si pede plano terram calcaret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquã ceryx marinus propter Conchilij formam mucrones aliquos circa se habeat. Desumpsit hoc ex Athenæo Eustathius. Ego illius quoque verba adijciam: Stratonicus (inquit) cùm Abdera se contulisset, ad statutum illic ludorum spectaculum, ciues singulos peculiarem sibi præconem habere cõtuitus, qui eorum iussu, cùm adlubuisset, nouiluninm ipsorum annunciaret, contemplatus in hac ciuitate præcones (adeo vt propemodum maior esset præconum numerus, quàm ciuium) portione ciuibus esse plures, summis vnguibus pedetẽtim incedebat, in terrã defixis oculis. Interrogante verò eius hospite, ecquid mali pedibus tam subito accidisset, hoc inquit: Ego equidẽ totis pedibus valeo, & quouis assentatore ad cænas excurro celeriùs: anxius tamen sum, ac prorsus metuo, ne calcando τὸν κήρυκα pes transfigatur. Dalechampius hoc addidit scholiolum: Hæc vox (κῆρυξ) significat & præconem, & buccinum Concham, non equidem clauatam, aut aculeatam, sed tuberculis multis eminentibus asperam, & inæqualem. Buccinum pro aculeata purpura dixisse videtur Stratonicus negligenter. Isacius Casaubonus in suis animaduersionibus non rectè murices vertit. In præcedentibus versibus κῆρυξ

Conchylia à buccinis an distinguenda. *Murex vnde dictus.* *Ceryx an murex, an Cõchyliũ.* *Murex nomen generale.* *Lib. 8. Deipnos.* *Stratonici de ceryce dictum.* *Buccinum pro aculeata purpura.* *Casauboni error.*

A κήρυξ erat præco: hic est murex: nisi muricis nomine generalius accipiamus, vt etiam sub eo purpura comprehendatur. In Glossis rectè, murices, κήρυκες, πορφύρια. Inde Latinis in re militari murices dicti, qui Græcis τρίβολοι, vel σανίδες κεντρωταί: Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) esse speciem, vel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur bouuali. Atque hæc de diuersa authorum interpretatione. Zoographus κῆρυξ scribi, ait cum circumflexo in prima, vt φοῖνιξ, δοῖδυξ, & huiusmodi, tanquam vltima natura breuis sit, & positione tantùm extendatur: in obliquis tamen natura produci, citans illud Oppiani: *Buouali.*

Κήρυκες τε μύες τε καὶ ἀτρεκὲς οὔνομα σώλῳ.

Κηρύκιον vox est diminutiua apud Kiranidem, Hippiatros, Trallianum. Illud notare libet (inquit Hermolaus,) cerycas à nostris verbum ex verbo buccina conuersos esse, quòd κήρυξ idem sit, quod præco; quanquam & à cera, quam muco similem attritu mutuo saliuant, cognominari posse videantur, quod Græci κηριάζειν dicunt. Bellonius buccinum ab alijs vocari tradit, vel quòd buccis admotum sonos musicos edat, vel quòd buccas inflare tubicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea. Hæc ille, sed etymum *In Corol. Diosc. lib. 2 cap. 205. Etymum.*
B buccini habemus apud Plinium, dum ait: buccinum minor ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur, vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Buccinus etiam à Pet. Gillio masculino genere effertur alicubi, & buccinus minor, Romanis delphinium est, vt inter nomenclaturas apud Diosc. legitur. Gaza latinè fœminino genere buccina semper effert; vti etiam Festus, inquiens: Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt. Zoographus ait se audiuisse, hodiè à Græcis φήκινον appellari. Στρόμβος, & στρόβιλος etiam buccinum quandoque significant: Scholiastes Nicandri, τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ Ἀρχαῖοι ὄστρακον τῶν κογχυλίων οἷς καὶ ἐχρῶντο ἀντὶ σάλπιγγος, vt & apud latinum poëtam *Li. 9. c. 36. Buccinus minor qd. Strombus, & Strobil⁹ buccinum significant*

—— *Dum personat æquora concha:*

& apud Ouidium:

Cæruleum Tritona vocat, Conchaq́; sonanti
Inspirare iubet. fluctuq́;, & flumina signo
Iam reuocare dato. Σάλπιγξ item Græcis non solùm buccina, & tuba est, sed etiam apud Hesychiū buccina piscis, seu turbo, nec non auis. Dentale vulgò dictum à recentioribus medicis, nonnulli buccinum interpretantur, vt antale purpuram. Nos de vtroque diximus in purpura. Buccinum Northmannis dicitur teste Roberto Constantino Ran de mer, Venetijs bouolo di mar. Massilienses, vt Gillius scribit, purpuras, & murices, & buccinos (sic habet) vocant bios: Et rursus: Ligures buccinos nunc vulgò Cornetos nominant, Massilienses bios cornetos; Græci quidam hac ætate strophylidas. *Σάλπιγξ. Dentale.* C

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

BVCCINA turbinatorum è genere esse habemus apud philosophum nō vno in loco, ac nominatim vbi scribit in hæc verba: Turbinati generis alia in anfractum intorta sunt, vt buccina: alia in globum tantum circumacta, vt echinorum genus, nec non biualuium &c. Alibi etiam buccinas testatis πορευτικοῖς, id est, gressilibus annumerat. Quod ad formam attinet, Speusippus apud Athenæum inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos, & Conchas. Est verò buccinum magnum, & buccinum paruum, cuius concha spirâ tuberculis exasperata cingitur. Aristoteles testam buccino scabram tribuit. Ouidius quàm breuissimè figuram sic perstrinxit *Lib. 4. de partib. c. 7.* D *Forma. Li. 4. Hist. cap. 4. Testa buccini.*

—— *Caua buccina sumitur illi*
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Bellonius buccini concham vt plurimùm minimi oui magnitudinem non excedere testatur, strias in tergore quinas habere, vt nerita, plærisq; in gyrum tuberculis, obtusis, breuibusque obseptas, multò quàm in purpura frequentioribus. Sed vbi in clauiculam desinunt, vnicum tantùm eam comitari. Interna parte incisam oris rotunditatem habere, turbinum modo, & canalem ad latus, per quem linguam exerat, purpurarum modo: eodemq; operculo contegi, quo etiam turbinata omnia, ne in testas cōtracta ab externis offendantur. *Magnitudo. Operculū.*

Color teſtæ

tur. Colorem teſtæ intus lacteũ, foris eſſe fuluũ, tantaq; magnitudine nonnunquàm creſcere, vt ad Carteiam Purpuræ, & buccinæ decacotyli, id eſt decem cotylarum capaces reperiantur. Hæc ille, qui & ante paucula intericcta dixerat buccinæ cõcham eſſe turbinatam, & in anfractum intortam, ſed quàm purpura minorem; indeque à quibuſdam filium purpuræ dici, nullis item aculeis exertis clauatam apparere, quemadmodum purpuræ concha, ſed ſcabram eſſe, habereq; (inter notas à Plinio deſcriptas) rotunditatem oris in margine inciſam. Plinius quoque buccinum minorem purpuræ Concham eſſe ſcribit ad ſimilitudinem eius buccini quo ſonus editur, vnde inquit & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa. Cæterùm Rondeletius pro minor apud Plinium legit maior, & quomodo apud Athenæum purpuræ filius vocetur buccinum declarare conatur. Verba eius non præteribo. Eſt ex turbinatorum, inquit, genere, longiore teſta, in medio latior eſt: indeq; in turbinem longum deſinit: altera parte magine in longum procurrente: atque illic rotunditate oris inciſa. Tota intus læuis eſt, & candida: foris tuberculis multis atque exochis aſpera. Caro interna partibus quibuſdam ruffa, quibuſdam rubens ſpectatur, intus cãdida: foramen operculo, quod eſt oui figura integitur, & arctiſſimè clauditur. Duo buccina hìc exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterũ prominente interno corpore, & inuerſo operculo. Antiquorum buccina eſſe declarat ſuccus dilutior, & minus floridus quàm in purpuris, quod de buccino tradit Plinius: Buccinum per ſe damnatur, quia fucum remittit. Teſta ſcabra, & aſpera, ſed neque aculeata, neque clauata. Ariſtoteles: Teſtarum permagna eſt inter ſe varietas. quædam enim læues ſunt, vt vngues, mytuli, & conchæ nonnullæ, quæ galades à quibuſdam vocantur: aliæ aſperæ, vt Limnoſtrea, & pinna, & concharum genera quædam, & buccina. Plinus: Præterea clauatum eſt ad turbinem vſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt in buccino. Quæ notæ omnes cùm certiſſimæ ſint, & in his buccinis, quæ proponimus maximè expreſſæ, non poſſum non in eadem permanere ſententia, etiamſi Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc ſcripſit: Concharum ad purpuras, & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento. Duo ſunt genera, buccinũ minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: vnde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa: alterũ purpura vocatur, &c. At contrà euenit in noſtro littore. Purpura enim ſemper minor buccino reperitur. Sed hunc locum corruptũ eſſe docent nos vetuſtiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum eſſe res ipſa demonſtrat. Corruptus eſt etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes, qui de piſcibus noſtro ſæculo ſcripſerunt, buccinum minus eſſe purpura, quòd filius purpuræ vocetur. Locus Athenæi eſt huiuſmodi: περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ Ἄρχιππος τὰ δὲ λέγει: κήρυξ θάλασσης τρόφιμος ἠός πορφύρας. Vbi pro ἠός legendum ὡς. id eſt, buccinum marinum abundè nutrit vt purpura. Hæc omnia Rondeletius. Fuit autem Archippus Athenienſis veteris comœdiæ poëta Athenæo teſte, & ſæpe eius verſus ab Athenæo citantur. Et cùm ſenariũ iambicum verbis, inquit Zoographus, iam recitatis conſtitui appareat, non conuenicr ἠός mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. Τροφίμον etiam non vt ipſe, quòd nutriendi vim habeat, exponendum iudicat idem Zoographus, hoc loco, ſed pro eo quod nutritur, & alitur, vt ſit buccinum maris alumnum, purpuræ filius, vt Cælius Rhodoginus quoque conuertit: Qua ratione autem filius purpuræ dicatur, magnitudiniſnè, an alia quadam, alijs indagandum relinquit Zoographus. Ariſtoteles in quinto hiſtoriæ cap. 15. operculum oris idem tam purpuræ, quam buccinæ adhærere natiuum, quam cæteris turbinatis omnibus author eſt. Et in quarto de partibus cap. 5. Operculo quodam congenito, inquit, carni patulæ appoſito clauditur, vt reliqua generis eiuſdem, idq; præſidij cauſa. Qua enim teſta non protegit, facilè offendi poſſet ab ijs, quæ extrinſecus inciderent. Et alibi dixerat, Promuſcidas vt purpuræ habent modo muſcarum, quod quidem membrum, inquit, linguæ effigiem præ ſe fert. Habent autem hoc firmum, & toroſum, quo ſimiliter vt aſili, atq; tabani quadrupedum tergora penetrant, imò longè validius: teſtas enim eſcarum poſſunt perforare. Venter os protinus excipit, ſimilis in vmbilicis gutturi auium: habentq; parte inferiore duo quædam albida, toroſa, mammis ſimilia, cuiuſmodi caruncùlas, vel in ſepijs eſſe aduertimus: ſed hæc toroſiora. Gula à ventrre duplex longa porrigit ſe vſq; ad papauer: quod poſtremum fundo commiſſum eſt. Hæc ergo vt in purpuris, & buccinis conſpicua, in clauicula teſtæ continentur. Quod autem gulæ ſubiungitur, inteſtinũ eſt, ipſi continuum, ſimplexq; ex toto vſque ad exitum: cuius initium circa anfractum papaueris eſt, qua & laxiùs hæret. Quas verò etiam partes cum cochleis communes buccina habeant, ſupra de teſtatis in genere dictum eſt, & in cochlea repetemus. Ionia ſunt, qui florem eſſe credant

Filius Purpuræ cur dicatur. *Li.9.c.36.* *Plinius correctus.* *Succus.* *Li.9.c.38.* *Li.4.Hiſt. cap.4.* *Cõcharum duo genera* *Athenæus correctus à Rondeletio.* *Cõtra Rondelet.* *Oris operculum.* *Lib.4.Hiſ. cap.4.* *Venter.* *Gula.* *Inteſtinũ.* *Ionia.*

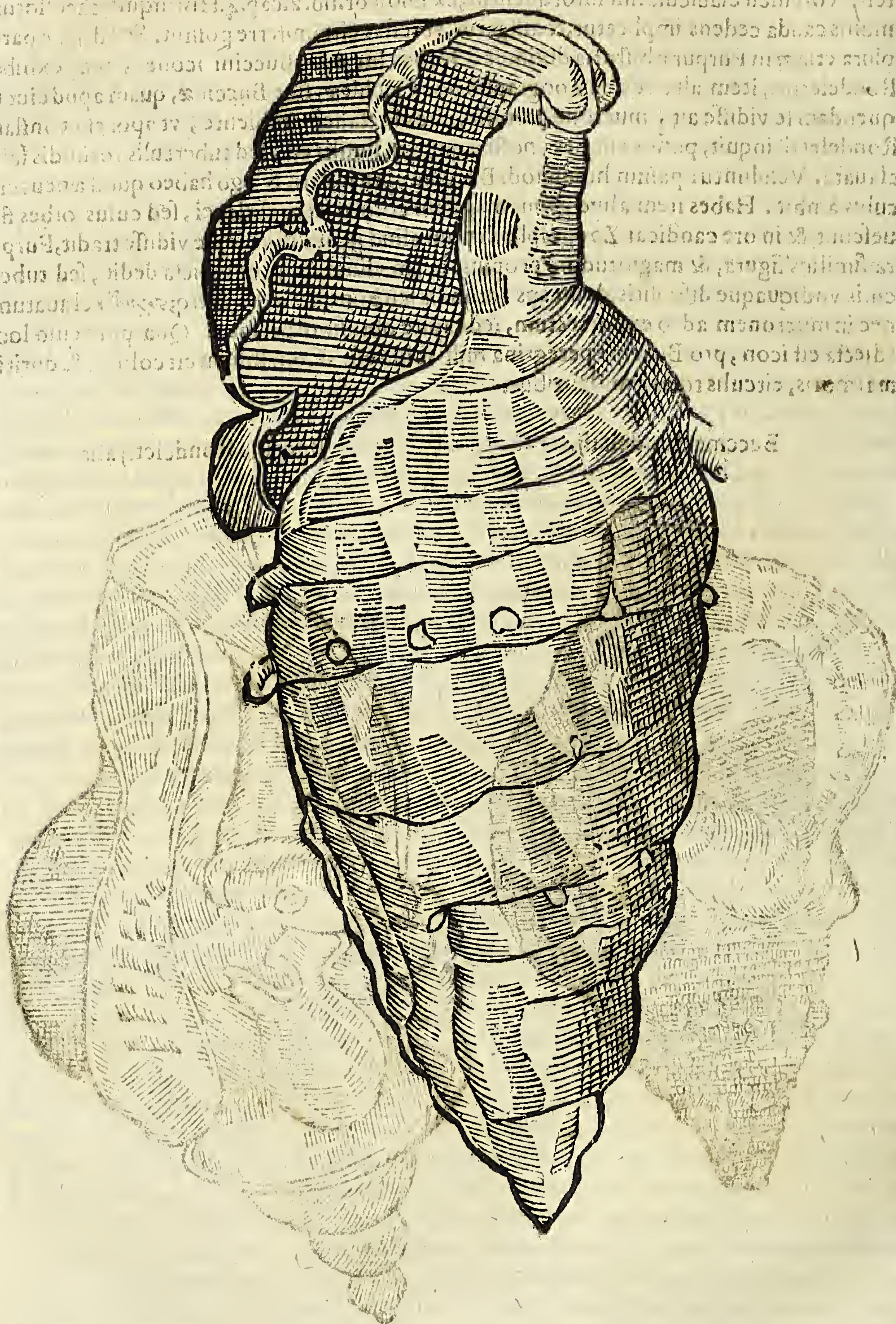
E F G H

credant eum, quem Purpuræ, vt Aristoteles scribit, habent & Buccina medium inter papauerculum, & ceruiculam, vt Athenæus testatur. Est autem papauerculum in Buccina pars eius ima esculentaque: quamquam omnis callus pinnæ, & Conchylij interior, papauer quoque dicitur. Ego inquit Hermolaus, in Dioscoride non ionia, sed cionia, hoc est verbum è verbo columellam lego, ita scriptum in exemplaribus aliquot inuenias. Rondeletius in cancelli historia legit ἰωνία, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas testæ volumen clauiculatim intorquentur, ex Dioscor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cãcellorum mollis cauda cedens implicatur, & alligatur, vt testas circumferre possint. Sed de hac parte plura etiam in Purpuræ historia diximus. Habes hic duas Buccini icones, quas exhibet Rondeletius, item alterius ex Zoographo siue Cochleæ, siue Buccinæ, quam apud ciuem quendam se vidisse ait, mucrone pertuso, circulo stanneo ambiente, vt apta esset inflari. Rondeletij, inquit, posita effigies, nostræ quidem similis est, sed tuberculis rotundis scitè clauata. Venduntur passim huiusmodi Buccina apta inflari, & ego habeo quod æneus circulus ambit. Habes item aliud genus magnum coloris item violacei, sed cuius orbes flauescunt, & in ore candicat. Zoographus etiam aliud genus Buccini se vidisse tradit, Purpuræ similius figura, & magnitudine propius, quàm vllum ex ijs, quæ picta dedit; sed tuberculis vndiquaque dispositis, deinceps rotundis scitè omnino, elegãterq; στιχηδὸν clauatum; nec in mucronem adeo exporrectum, sed capite obtusiore breuius. Quæ postremo loco adiecta est icon, pro Buccina peregrina mihi missa est. Conchilium est colore, & duritie marmoris, circulis rosas æmulantibus. *Papauer.* *Diosc. correctus.*

Buccina Rondeletij. Buccina Rondeletij alia.

Buccinum Zoographi.

A Buccinæ alia species.

Buccina peregrina, colore, & duritie ferè marmoris æmulo, circulis rosas æmulantibus.

B

C

LOCVS. NATVRA. ÆTAS.

RISTOTELES latere scribit Buccina, vt Purpuræ, canis exortu circiter dies tricenos; sed Plinius, vt dixi, hoc de Muricibus dixit. Atque Buccinum non nisi petris adhærere, circaq; scopulos legi: sed & hoc Aristoteles de Aporræde (Aporrhaide) inquit Massarius, dicere videtur, quam Theodorus Muricem conuertit. Verba Aristotelis hæc sunt: Natices saxis adhærescunt more Patellarum, & Aporradum, siue Muricum. Tempus viuendi Purpuris, & Buccinis secundum Philosophum longum est, annos enim circiter sex viuere tradit in quinto de historia, cap. decimoquinto.

Li.8.c.13. *Canis exortu latent,* D *Li.9.c.36.* *Aetas.*

GENERATIO.

Li.5.Hiſt. 15. Cap.12. Hyeme abeunte generatur.

VRPVRÆ quomodo generentur, dictum eſt antè. Ariſtoteles buccinis eundem gignendi modum eſſe profitetur, idemq; tempus: Buccina tamen ante purpuras paullum generari paulò antè dixerat: purpuras nimirum vêre, buccina hyeme abeunte. Eodem authore ſemen ad generationem nullum habent, & quomodo quaſi à ſeminali natura humores quoſdam mucoſos emittant, in purpura dictum eſt ex eodem. Illa enim coagmentatio fauo ſimilis tanquam purgamentum tam purpuris, quàm buccinis euenit: nam buccinis quoque fauificare in more eſt, vt ibidem diximus: quod ſanè hoc pacto faciunt: Oua ſub lapide prona parte oblonga, albaq; deinceps pendentia diſponunt, quæ ita diſpoſita faui nomen habent, ab apum ſimilitudine. Supini autem ſub lapide ſtabulantur, cùm fauificant: quo verò tempore fauos extruunt, ſi incoquâtur, & abſcindantur, oua intrà continere comperientur: quæ ſaliuario lentore lapidibus, & cautibus ferruminant, vt inde decidere nō poſſint: quod tam magno artificio conſtruunt, vt nihil coaceruatum eſſe videatur.

Vt fauificant.

VSVS IN CIBIS.

Ori gratæ carnes. Stomacho conueniūt.

VCCINORVM carnes, inquit Dioſcorides ori gratæ ſunt, & ſtomacho vtiles, ſed aluum non molliunt. Archigenes apud Galenum, ex teſtaceis, ſtomachis maximè conuenire tradit buccina, & purpuras. Bellonius buccina, & purpuras Maſſiliæ, Genuæ, & Venetijs ait in cibis expeti, ſed buccinæ carnem purpuræ carne duriorē eſſe. Apud priſcos in pretio etiā fuiſſe inducor, vt credam. Charmus enim Syracuſanus inter cæteras parœmias, ſeu hemiſtichia, quę de vnoquoque ferculo in promptu habebat, de buccino hoc vſurpabat

Χαίρετε κήρυκες διός ἄγγελοι,

ex Homero videlicet, qui de præconibus in exercitu hæc verba protulit: à quibus etiam conchæ iſtæ marinæ, præconum ſuo cùm inflantur, ſono fungentes vice, nomen ſumpſerunt. Alexis etiam buccina, cochleas, & bulbos inter cibos celebrat apud Athenæum, Venerem ſtimulantes: præferri autem colla eorum video. Diphilus enim Pinnæ, inquit, vrinam cient, difficile cōcoquuntur, & ſimiliter buccina, quorum colla (τράχηλοι) ſtomacho conueniunt, ſed difficulter cōcoquuntur, quamobrem ijs, qui ſtomacho infirmo ſunt, conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera verò eorum circa fundum tenera ſunt, & facile corrumpuntur. Hiceſius quoque, buccinorum colla, inquit, ſtomacho apta ſunt, & minus alunt, quàm muſculi, chamæ, pectines. Proſunt ijs, quibus eſt imbecillus ventriculus, ac quibus non facile cibus ad interiora ex aluo digeritur, quoniam vix corrumpuntur. Nam quę in confeſſo eſt facilè coqui, è diuerſo incommoda ſunt eiuſmodi ventriculi affectui, quia paruo negotio ideo corrumpuntur, quod tenera ſint, ac ſtatim diſſoluantur, (liquentur & in chyli naturam vertantur, ſed praui, & improbi) Quamobrem horum papauera (excrementa in omnibus ferè teſtaceis, quæ membrana continentur ad extremā ferè teſtæ partem, eſu ſuauiora reliquis partibus) quæ ſtomacho valentiori non conueniunt, debiliori ventriculo congruunt. Alunt magis, & delicatiora ſunt purpurarum, quàm horum papauera, ſed acriore, inſuauiore, & ad ſcyllam magis accedente guſtu, qualis eſt totius conchylij. Exactiùs omnium Xenocrates de buccinorum alimento ſcripſit in hæc verba. Buccinæ ſunt duriores purpura; & magnitudine, ac loco differunt; tripliceſq; vires habent teſtæ, colli, & excrementi in teſta contenti. Nam ſcabra ſubſtantia piſcis aluum ſiſtit, ac pręcipuè ſi aſſetur: contrà magis facit elixa. Collum earum aluum ſiſtit, dicufficulterq; cōcoquitur: idcirco ex ſinapi, vel aceto, aut liquore, aut pipere corrigere ipſum debent, qui eodem veſcuntur. Aqua denique, quæ ex eis emanat, calefacta ventrem ſubducit: cum eo verò excremento quod teſta continetur, cocta, magis gilua fit, & piſcis qualitatem præfert: ſi verò totæ decoquantur, maiorem ſiſtendi vim habebunt: & ſitim offerent: quidam verò eas elixantes læuigant, & æquè ac vrticas condiunt, fiuntq; ori gratæ. Luna exoriente plenæ, & æſtate graciles.

Colla præferuntur. Papauer. Imbecillis ſtomacho proſunt. Teſtæ vis. Colli. Aquæ ex eis emanātis vis.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

ETIVS in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus, ex ostreorum genere purpuras, & buccina reliquis præferēda scribit. Trallianus buccina etiam inter alia testacea enumerat, quæ rarò, & modicè voluptatis gratia offerre tympanicis conuenit. Et in Cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facile alterentur, & concoquantur, & mordacibus, acribusq; humoribus resistere possint, vt sunt astaci, pectunculi, cerycia, id est, buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioso, & acri influxu, ægrum vesci iubet alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incrassantibus; inter alia κηρυκίοις. Item in purulentis, si salsus humor est, pectines aut buccina, aut astacum dare non esse alienum asserit. Enumerat verò etiam buccina inter cibos, qui succos vitiosos generant, podagræ pituitosæ præcessores. Nicander strombos, pectines, buccina in cibo contra dorycnium celebrat, & Kiranides contra cicutam. Galenus aliàs inter abstergētia, quæ pilos attenuāt, buccinorum, aliorumuè ostreorū testas vstas connumerat; aliàs vt ne cui penis arrigi possit, buccinum vstum lotio bouis castrati extingui iubet: hocque in cibis, aut potionibus vti, quod verò remanet in vase reponi. Ad oris tetros odores, ex eodē: Ex ostreis, purpura, & buccino cum myrrha vtuntur quidam: cumque cubitum eunt aceto acerrimo colluunt. Ad parotidas emplastra quædam molliora fiunt, vt idem Galenus alibi tradit, cerati forma, ex butyro, vel oesypo cōfecta, ostreis, aut buccinis, aut purpuris vstis additis. Ibidemq; nimirum in libris de compos. med. secundum locos Archigenes aduersus idem malum buccina marina, aut purpuras vstas melle, aut axungia excipi, & imponi iubet, vt confestim discutiantur. Ait etiam, buccina, purpuras, & ostrea, vsta conuenire indurescentibus, ac vetustis inflammationibus. Ad choerades discutiendas, Hippiatros quidam, cerycia marina vri iubet, & cum melle cocta cataplasmatis instar imponi. Ad alopeciam, & omne defluuium capillorum, alphosq; diuturnos, hoc mirabile habet Nicolaus Myrepsus: Buccina vsta, & trita in oleo veteri sufficienti subigito, & ad glutinis crassitudinem reducito: raso prius, & fricto, illinito. Ad aureis dolorem à colore, ex eodem: Viua buccina in oleo elixa illine. Hoc enim naturalem, inquit, quandam vim in se obtinet. Galenus præterea ad ephelidas, & lenticulas, purpuras, & buccina, vbi expiscatus fueris, iubet in ollulā C coniici, & in furnum assanda mitti, deinde ex melle tritis vti. Et apud Aetium quoque medicamentis ad impetigines miscentur testæ buccinorum vstorum. Testatur Zoographus vulgus apud Germanos inferiores, & oceanō vicinos contra tussim, inanem præsertim, & puerorum, potum solitum è buccini, vel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipsi nominant) concha haustum prodesse putare. Ioan. Guinterius Andernacus buccina ex succo limonum detrita ad genas mulierum dealbādas commendat, præsertim si aliquid argenti viui sublimati, vt barbarè vocant, iisdem inieceris: Paulus Aegineta in suis succedaneis, item Galenus buccinorum loco ostrea substituunt: Dioscorides verò mitulos crematos eundem buccinis effectum præbere scribit: nec nō buccina cremata eadem præstare quæ purpuræ, sed vehemētius vrere, si quis salis plena fictili crudo adurat: dentifricio conuenire: ambustis vtiliter illini, quibus solui medicamentum non oportet: nam posteaquam vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, sponte sua decidere. Fieri denique etiam ex buccinis calcem.

Ad Cardialgiam. *Ad oculorū dolorem.* *Contra dorycniū, & cicutam.* B *Ad penem arrigendū.* *Ad oris tetros odores.* *Ad alopeciam.* *Ad Auris dolorem.* *Contra tussim.* *Ad ambusta.* *Calx.*

D

DE BVCCINO PARVO, ET STRIATO RONDELETII. Cap. VII.

NTER buccinorum genera, inquit Rondeletius, hæc duo reperi, paruū, lineis frequentibus asperiusculum: vt fortasse illud sit buccinū Plinij purpura minus, iis quibus vetustior Plinij lectio non placeat: neq; succo, neq; partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quòd lineas prominentiores habet, & transuersas, vt striatum merito dici possit. Est & testa spissiore, durioreque. Habes hìc præter duas Rondeletij icones, duas alias paruas, admodum inuicem differentes, ex Zoographo, vnam ab eo ad nostras conchas effictā, alteram cum duabus mucronibus: quales ego etiam inter turbines depingam, cùm purpuram ferre dubitem. Addidi deniq; & ego Buccini parui genus, quod à Rondeletij paruo buccino parum differt.

Buccina Plinij min.

Buccinum paruum, & ſtriatum Rondeletij. Buccina ſtriata alia Zoographi. E

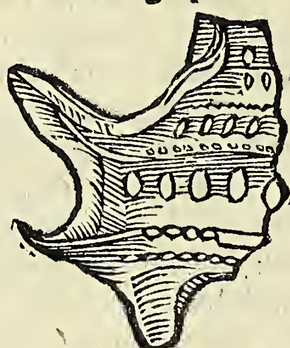

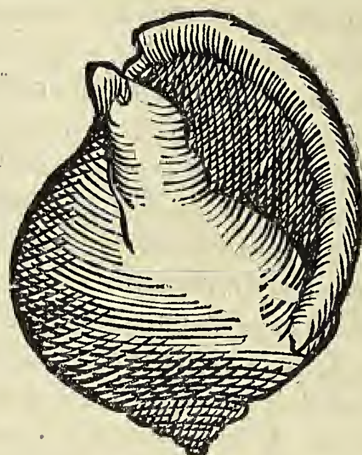

Buccini parui genus Zographi.

Buccina parua alia authoris. F

G

DE MVRICE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Murex multa ſignificat.

MVREX, inquit Rondeletius, nomen eſt polyſemum. Significat enim in primis non ſolùm Buccinum, vt nonnulli voluere, ſiue Cerycem, ſed & Purpuram, vt rectè iudicauit Hermolaus, necnon etiam Conchylium propriè dictum, vt mihi videtur, quanquam in hac ſignificatione in promptu non ſit authoritas aliqua veterum: cõijcio tamen id inde quòd Murex paſſim accipiatur pro omni purpureo colore, ſitne vel Purpurę, vel Buccini, vel Conchylij: idem enim eſt tinctum eſſe Murice, quod tinctum eſſe Purpura, vel Cõchylio. Atque in hac ſignificatione Muricem mihi accepiſſe Plinius videtur, dũ ait: Tranſalpina Gallia herbis Tyrium, atque Conchylium tingit, omneſq; alios colores: H nec quęrit in profundo Murices. Ita quoque Scaliger, oſtendens animalia nonnulla nunquam mutare locum: quale eſt, inquit, Muricum genus, adhęrens ſaxis, nobile diuini carmine Maronis. Sumi verò priuatim pro Purpura conſtat ex hoc Martialis:

Murex pro purpureo colore. Pro colore ex Murice. Li. 22. c. 2. Lib. 1. de plant. Pro Purpura.

Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus.

Indeque & Murex Tyrius à Virgilio dicitur:

— *Tyrioque ardebat Murice lena.*

Pro aſperitate.

Et ab Ouidio Phocaicus. Neque aliam ob cauſam Murex pro aſperitate ſumitur: Purpura enim acutiſſimos inter cætera Teſtacea aculeos habet: ita Virgilius dixit:

— *Et acuto Murice remi*
Obnixi crepuere. Sic quoque carduis muricata dicuntur cacumina, id eſt, aculeata. Ita quoq; Murices vocantur machinulæ ferreæ, doloſæ, tetragona forma, quæ in quamcunq; partem

Muricata, cacumina quid.

A partem incubuerint, vnum, aut plures aculeos infectos, protendunt. Meminit Q. Cur-
tius his verbis: Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodisse *Lib.4.*
Darium, qua hostem equitem emissurum esse credebat. Meminit & Valerius Max. de *Murices fer-*
Scipione Aemiliano: Suadentibus quibusdam, vt circa mœnia vrbis, quam obsideret, fer- *rei.*
reos murices spargeret, ne subita eruptione hostes impetum in præsidia nostra facere pos-
sent. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt rectè annotauit Budæus, vt & herbæ quædam mu- *Tribuli her-*
ricatis similiter, seu mucronatis pericarpijs, vna terrestris, altera aquatica. Erant verò vt *bæ.*
apud Hieronem est videre tria muricum genera, quibus in militia prisci bellatores vte- *Muricũ bel-*
bantur, nempe ferrei, quos dixi, item lignei, & labdarei: sed & ferrei ignem artificiosum *licorũ tria*
ferentes, quibus mucronibus suis vbicunque iactati fuerint, affiguntur, & flamma quam *genera.*
gestant locum, cui affixi sunt, comburunt, de quibus etiam ignem ferentibus idem Hie-
ron meminit: ex his duo postrema, præsertim tertium, vsque in hodiernum diem in vsu
sunt. Ex quo arbitror M. Catonem censuisse forum muricibus sternendum, quod scilicet
Plutarchus in libro de fœnore esse ait ἀσεβῶν χώραν, hoc est, impiorum regionem. Vsus
erat eiusmodi muricum, vel similium in tormentis, quod me docet A. Gellius, de morte *Lib.6. Att.*
B Attilij Reguli agens: Tuditanus, inquit, somno diu prohibitum, atque ita vita priuatum *noct. c.4.*
refert. Idque vbi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à
Senatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cru-
ciatos interijsse. Cùm itaq; purpuris acutissimi sint aculei, has potius murices, quàm buc-
cina priuatim, vocandas arbitrarer, quamquam murices ceryces vertat nonnunquam Pli-
nius: nec placet eorum iudicium, qui propriè solùm buccinum significare volunt: buc- *Murices qd*
cino enim qui aculei? Appelloque vnà cum Rondeletio murices, qui & turbinati sunt, *propriè sint*
& longos, firmosque aculeos, siue clauos habent. Probo item Perotti etymum, qui murices *Etymon.*
dici existimat ab asperitate murorum. Sic quoque Isidorus, murex, inquit, cochlea est *Lib.12.*
maris dicta ab acumine, & asperitate, quæ alio nomine conchylium nominatur, propter *Orig. c.6.*
quod circumcisa ferro lachrymas coloris purpurei emittat, ex quibus purpura tingitur,
& inde ostrum appellatum, quod hæc tinctura ex testæ humore elicitur. Non probo ve- *Contra Bel-*
rò eos, qui à Græco vocabulo κήρυκες, latinum murices desumptum conijciunt, ex qui- *lon. & Zoo-*
bus sunt Bellonius, & Zoographus. Præterea præter buccinum concha Venerea muricis *graphum.*
nomine compræhenditur à Plinio, vt dum scribit muricem latiorem purpura, neque *Lib.9.c.25*
C aspero, neque rotundo, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque *Conchæ Ve-*
latere sese colligente. His enim verbis concham veneream descripsit, vt suo loco patebit. *nereæ de-*
Pro buccino accipi ab eodem, cùm in purpura, tùm in buccino dictum est. Idem Plinius *scriptio.*
denique muricum generis esse scribit, quæ vocant Græci colycia (alij corycia) turbinata
æquè, sed minora multo: efficaciora etiam, & halitum oris custodientia. Athenæus verò *Colycia mu-*
hæc (inquit Hermolaus) non muricum, sed chamarum generibus contribuit, easq; in Ma- *ricũ genus.*
cedonia κωρύκας dici, Athenis κρείως, in cætera Græcia tracheas, hoc est asperas vocari
prodit: quod & Plin. secutus ferè, alicubi videtur, sic ille. Noster Plinij codex sic habet,
Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alijs corythia, turbinata æquè, sed mi- *Lib.32.c.7*
nora multò. Hermolaus corycia suspicatur legendũ, quòd Athenæus scribat, chamæ ge- *Plinij locus*
nus quoddam Græcis vocari κωρυκας in Macedonia, quas Athenis κρέιας dicant. Sed mu- *notatus.*
ricum, & chamarum genus diuersum est. Hoc etiam animaduertendum, inquit Zoogra-
phus, post corophia, aut potiùs corythia in verbis Plinij, commatis non puncti notam esse
signandam, vt per appositionem mox sequatur, concharum genera. Vuottonus tamen co-
ryphia (sic enim legit per y. non coriphia) à colycijs, corythijsuè non distinguit. Congene-
D rum omnium, inquit idem Vuottonus, quæcunque scilicet turbinati sunt generis suauis-
sima iudicantur coryphia: Suntque ori, & stomacho grata: aluumq; & vrinam cient, atque
oris bonum reddunt odorem. Copiosiùs alunt iurulenta, assa verò dura sentiuntur. Ho-
rum papauer buccinorum more stringit potiùs. Iam verò muricem colorem purpureum *Pro colore.*
(nimirum quemlibet, purpuræ, buccini, & conchylij) Nonius significare scribit. Et sacrum *Sacer mu-*
muricem apud iurisperitos ideo nonnulli dici volunt, testante Cælio, quia eo inficeren- *rex cur di-*
tur vestes Imperatoriæ. *catur Iurisperitis.*

Horatius: *Tebis Afro murice tinctæ vestiunt lanæ.*

Præcipuè tamen colorem purpuræ significat: quare & apud Cælianum legitur, vt Bayfius
citat, Murices quoque purpuræ vsum præstant, in Tyro nobiles. Horatius in epistolis:

Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ.

Ouidius quoque Tyrium muricem de purpureo colore dixit:

Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Item

Item alibi: *Phocaico bibulas tingebat murice lanas.* E
Virgilius. *Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti.*
Murice. Et alijs in locis,quæ vti etiam aliorum authoritates cùm ſint innumeræ, ſuperuacaneum fuerit citare.Κάλχην dixi eſſe florem,vel animal,quo tingitur purpura, ſcilicet ex Scholiaſte Nicandri,qui præterea in hunc eiuſdem poetæ locum: ϛρόμβων δὲ πολὺ πλέον, ἔστι κάλχης Καραφίδος,annotat κάλχην eſſe ſpeciem πορφύρας,id eſt,Purpuræ qua mulieres tingāt κάλχιον;vnde καλχαίνειν,τὸ πορφύρειν.Scholiaſtes Sophoclis dicit eſſe κόχλον,Κόχλο autem ſunt, qui velint eſſe piſcem à Latinis Muricē appellatum, diuerſum à purpura. Vtcunque ſit, κάλχη non male exponitur purpura(intelligo autem de piſce)quam & καλυκα vocari tradit Heſychius : nam de κάλυξ loquens,ait : σημαίνει δὲ καὶ τὴν θαλασσίων πορφύραν.

Κάλχη. κόχλος. Κάλυξ.

GENVS. FORMA.

Contra Perottum. Murices inter Cōchas numerari.

PEROTTVS purpuras inter conchas potiùs enumerat, muricem inter F oſtrea ob ſcabritiem corticis: quod idcirco non laudat Zographus, quoniam ſcabrities teſtarum longè diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota exaſperata,in muricibus verò,& purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. At verò nullo modo accipiendam eſſe eam opinionem ex ſuperioribus liquere poteſt, in quibus muricem de purpura quoque ſumi determinauimus, approbauimuſque iudicium Rondeletij, qui murices longos, & firmos aculeos habere voluit, quod Plinius quoque comprobare videtur, dum ait: Firmioris iam teſtæ murices,& concharum genera. Sed cùm buccina,quæ & ipſa murices Plinio vocantur, aculeis careant,ac tantùm obtuſa habeant tubera,exiſtimo, vt antè etiam dixi,muricem præcipuè purpuram ſignificare ob allatam rationem. Præterea epitheta muricum purpuræ præcipuè conueniunt vt Afer, Tyrius, Sidonius, Getulus , Baianus, Phocacius, Tarentinus,Aſſyrius, Oebalius. Ab hiſce enim locis purpuram celebrari in purpura dictū eſt:cętera verò epitheta,quę à colore petuntur,ad buccinum quoque minus quam ad purpuram extenduntur (Purpuræ colorem ex Plinio,buccini colori prætulimus) vt fulgens, ſuaue rubens,olidus,auratus,ſacer,radiatus,ſtellans,rutilus,ardens,purpureus, puniceus, G flagrans. Murices verò intortos Valerio Flacco, meo iudicio buccinū eſt,in Argonauticis.

Muricis epitheta.

DENOMINATA.

Scolymo muricata cacumina.

MVRICIS nomen ad aculeos plantarum quoque extendi,quod ſupra annotabamus,habemus apud Plinium,qui Scolymo muricata cacumina eſſe dixit:& alibi,carduo cū ſatiuo,tum ſylueſtri,folia,inquit,pauca,ſpinoſa,muricatis cacuminibus. Muricati greſſus Fulgētio,ſunt formiduloſi,& pauendi. Intuemur(inquit)arua,quibus adhuc impreſſæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus. Muricatim, aduerbium, inquit Budæus, eſt conuolutim, in modum muricis:ſic Plinius,vertice dixit muricatim intorto, quod Columella,margine in mucronem emiſſo. Colores,muriceus,oſtrinus,conchyliatus,à Thyleſio nominantur cum purpureo . In Codice Iuſtiniani libro vndecimo , titulo de mone- H tarijs.& murilegulis, murileguli Budæo dicuntur, quaſi muricarij à muricibus legendis.

Muricati greſſus qui Muricatim

VSVS IN CIBO.

Salſedo vt eximatur.

XENOCRATES, vt in interpretatione Io. Baptiſtæ Raſarij legitur,murices ſcribit eſſe ſalſos,viroſos; verū ſuccurri eis liquore Cyrenaico,ruta, & aceto: ventrem turbare,vrinā ciere,ori ingratos,cōcoctu difficiles,obſtruere craſſo ſanguine,pituitā gignere,& magis adeo recētes:idcirco parādos eſſe cum acribus, vt ſinapi,erucaque: aſſos difficulter ſecedere,magnam ſitim inuehere,grauareque: elixatos,contritos,& cōditos,minus viroſos eſſe. Attamen conchula marina, purpura,& murices tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur

Stomachū roborant.

A tur à Scribonio Largo composit. 104. & Celsus quoq; murices cibis stomacho aptis annumerat: item apud Macrobium murices cum alijs conchis apponũtur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus est: deniq; apud Horatium legimus in Sermonibus:

Murice Baiano melior (aliàs potior) *Lucrina peloris*: — *Sat. 4. li. 2.*

Coquuntur autem murices, & purpuræ, vt scribit Platina, eodem modo quo cætera conchylia.

VSVS IN MEDICINA.

MVRICVM carnes appositæ, pilos in mammis tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui voluerit, legat ea quæ in cancris fluuiatilibus diximus. Muricum cinerem cùm nominat Plinius (nam is ferè solus ex eis hoc nomine remedia præscribit) ex testis dũtaxat crematis cinerem intelligi vult Zographus: id quod, inquit aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. *Ad pilos è mãmis tollendos.*

B Semel tamen ad discutiendas verendorum pustulas, Muricum (inquit, nimirum Plinius) vel purpurarum testæ cinis cum melle prodest: efficaciùs crematarum cum carnibus suis. videtur autem eadem fermè vis, & communis testarum maris omnium cineri inesse: nisi quod efficaciorem ex durioribus, solidioribusq; testis existimo. *Ad pudendorum pustulas.* Et quoniam κήρυκες Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ superiùs buccinis attributa sunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorsus conuenire idem Zographus existimat: mihi purpuris quoq; ea conuenire videntur, cùm scilicet purpuras vnà cum muricibus non coniungit, vt aliquoties facit, nam sic buccina intelligit. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teste Dioscoride: addit Zographus, paulò ignauiorem: purpuræ verò, & conchylia vndiquaque similem. Pro buccinis ostrea substituit author antiballoménωn. Mituli quoque vt murices, cinere causticam vim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesque, atq; in alijs partibus sordida vlcera, capitisq; pustulas. *Cineris vis caustica.* Hæc Plinius, ex quo sequentia etiam remedia omnia, vbi alterius authoris nomen non addetur, decerpsimus. Myaces cremati, vt murices,

C morsus canũ, hominumq; cum melle, lepras, lentigines sanant. *Ad canum morsus. Ad lepras.* Muricum cinis cum oleo tumores tollit. *Ad tumores.* Muricum, vel purpurarum cinis vtroq; modo, siue discutere opus sit, siue cõcoctos emittere, panis resistit: quidam ita componunt medicamentum: ceræ, & thuris drachmas xx. spumæ argenti x1. cineris muricum x. olei veteris heminam. *Ad panos.* Capitis vlceribus muricum, vel purpurarum testæ cinis cum melle vtiliter illinitur (item) conchyliorum: vel, si non vrantur, farina ex aqua doloribus. *Ad capitis vlcera.* Muricum, vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita vt octauo, candido ouorum foueantur (aliàs foueatur.) *Ad faciei maculas.* Muricum generis sunt, quæ vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Parotides muricum testæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulso curantur: Testis cadi salsamentarij tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas, strumasque vtuntur. Muricum cinis dentifricium est. *Dentifricium.* Sammonicus.

Ceruino ex cornu cinis est, aut vngula porca
Torrida, vel cinis ex ouis, sed non sine vino:
D *Muricis aut tosti, vel bulbi extincta fauilla.*

Mammas muricum, vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Carbunculos de veretris exterminat muricum, vel purpurarum in carbonibus vstarum cinis cum melle permixtus, vt Marcellus Empiricus ait. Plinius hoc remedio, efficaciore si cum carnibus suis crementur, pustulas verendorum discuti scribit. Oleum cicinum cum cinere muricũ, sedis inflammationibus prodest, item psoræ.

DE

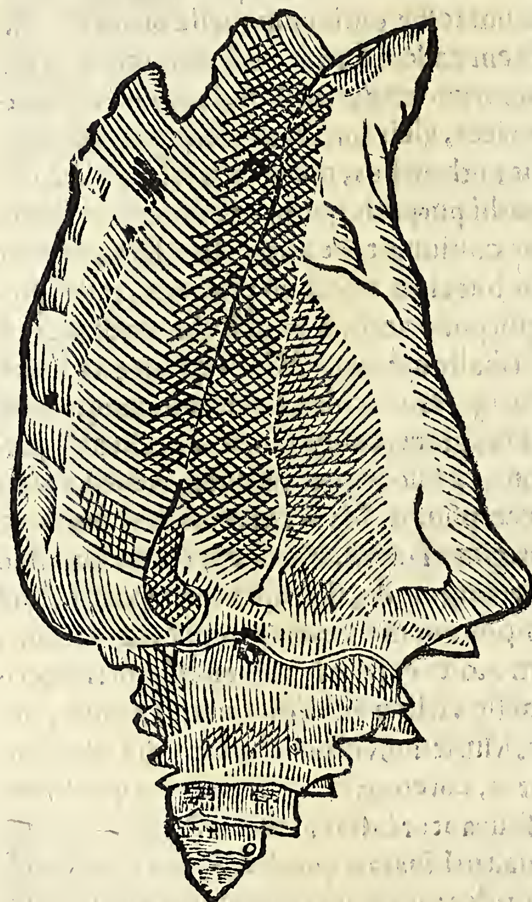
E

DE MVRICE MARMOREO RONDELETII. Cap. IX.

MVRICES, inquit Rondeletius, hic appello, qui & turbinati ſunt, & longos, firmoſq; aculeos, ſiue clauos habent, quos, vt internoſcerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, diſtinximus. Eum quem hic exhibemus, à candore duritiaque, qua marmor candidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpura-ſcit. Teſta grauis eſt, denſa, ſolida, aculeis multis horrẽs, figura inter buccinum, & conchylium media, ampla, vt merito δεκαδάκτυλος dici poſſit, quemadmodum purpuræ ſpecies quædam. Terreæ eſt ſubſtantiæ, frigidæ & ſiccæ cum detergendi vi, ob ſalſuginẽ quam ſeruat. Quare ad dentifricia vti poſſumus, & inepuloticis medicamentis. Vritur facilè, atq; in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreum acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo roſato in vnguentum reducitur. Ambuſtis medetur, cicatricemq; pulchram inducit. Adhæc omnia feliciter vti poſſumus: Carnem, atq; operculum, purpurarum, buccinorum carni, operculiſq; rectè aſſimilari iudico: ſed hæc in vniuerſum de muricum ſubſtantia dicta ſint. Hęc Rondeletius. Cuius ego iconi aliam adieci cuiuſdam muricis, vel conſimilis cõchylij buccinæ ab vna parte ſimilis, ſine vllis aculeis, ſineque vlla aſperitate, in medio dorſo tubera habet, ſed valde obtuſa, & depreſſa, & turben eius pro tota cochleæ portione exiguum quinque inuolucris conſtans. Subſtantia tota eſt marmorea duritie, color cùm intus, tũ foris flaueſcit, & nõnullis in locis candicat: ſupina parte valde latus eſt, & longè vltra turbinem latitudo extenditur: foramen autem mediam ferè partem occupauit, quaſi vt in conchis veneris conſpicitur, vt inde fortaſſis Plinius has quoque ſub muricis appellatione comprehenderit. Aliã addidit figuram Zoographus, quæ quoque hic adiungitur: Ait eſſe conchæ cuiuſdam, ſeu muricis Orientalis, quam Venetijs ſe nactum ſcribit, & in ea margaritas quoque gigni, à quodam audiuiſſe, ſed neſcire ſe quàm verè. Color forinſecus palleſcit, inquit, intrinſecus cũ pulcherrimo ſplendore ex albo roſeus eſt. Labrum exterius protendit ſe, & dilatat in marginem: mucrones infra caput, ſeu conum teſtæ duo magni, ſed obtuſi prominent. In ipſo cono parui admodum, & ſubrotundi per ſpiras deinceps non aculei, ſed tumores viſuntur. Addidi ite item ego alium marmoreum muricẽ, turbine acutiſſimo, atque longo, & exili vndique ſtriatum, aut potiùs vndatum. Habes deinde alios duos murices marmoreos, vnum item totum candidum; alterum purpuraſcentem. Poſtremo loco datur marmoreæ duritiæ murex aſperis mucronibus inſignis, colore rubro, cinereo, & albo, prona, & ſupina parte depictus.

Nominis ratio. *Teſtæ deſcriptio.* *Ad dentifricia.* *Alterius deſcriptio.* *Alterius forma ex Zoographo* F G H

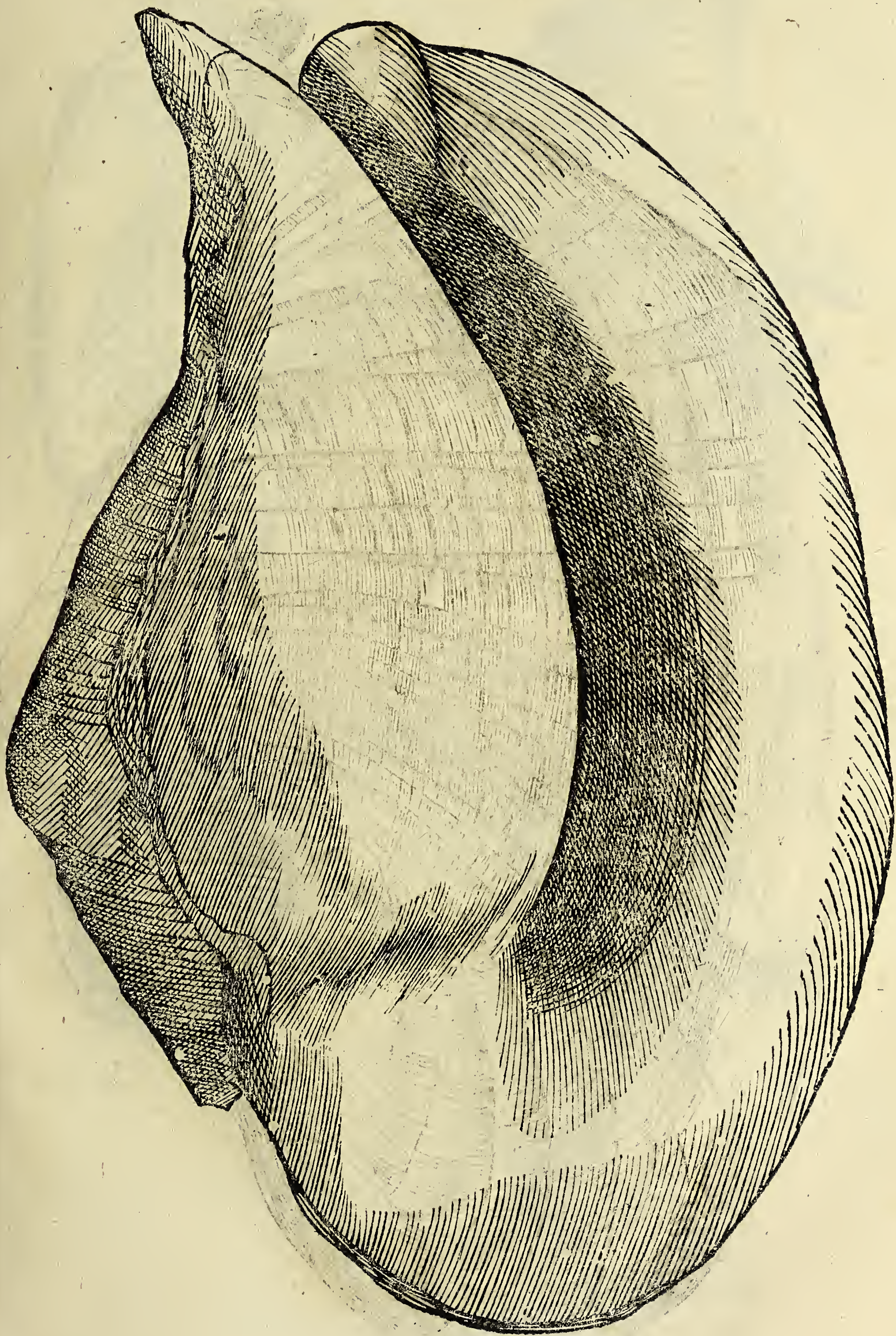

Murex marmoreus Rondeletij.

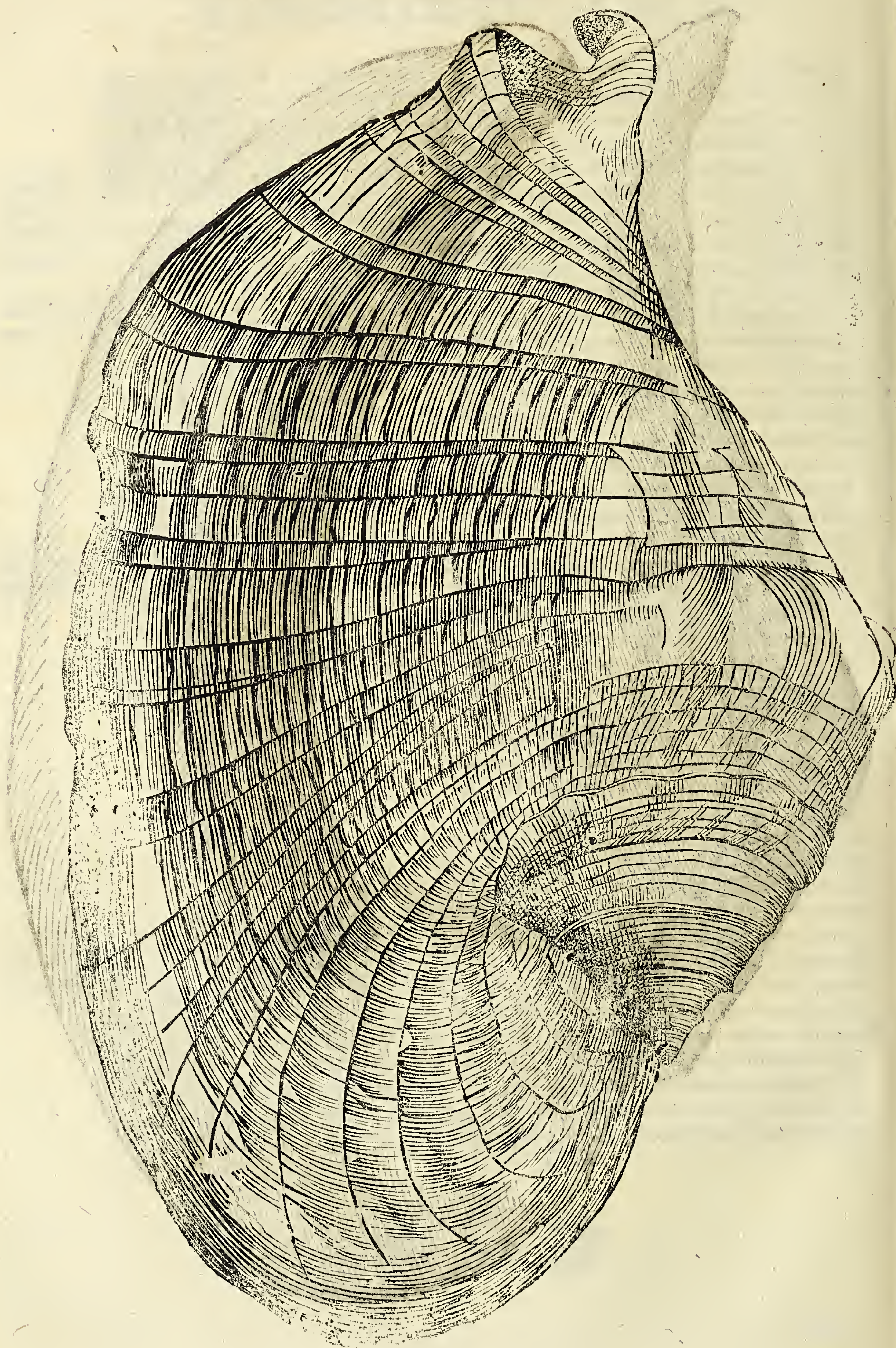

DE

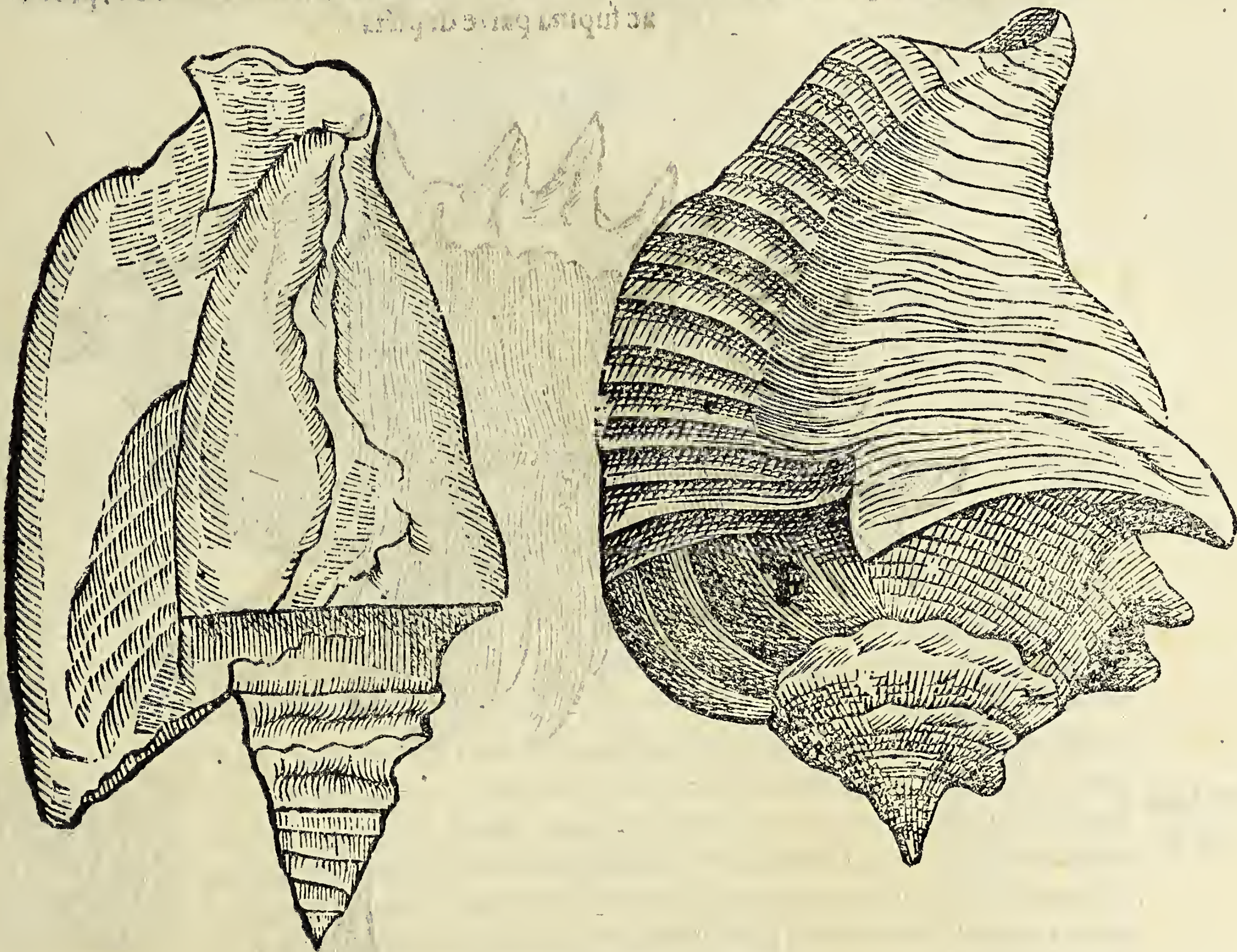
Murex marmoreus supinè depictus.

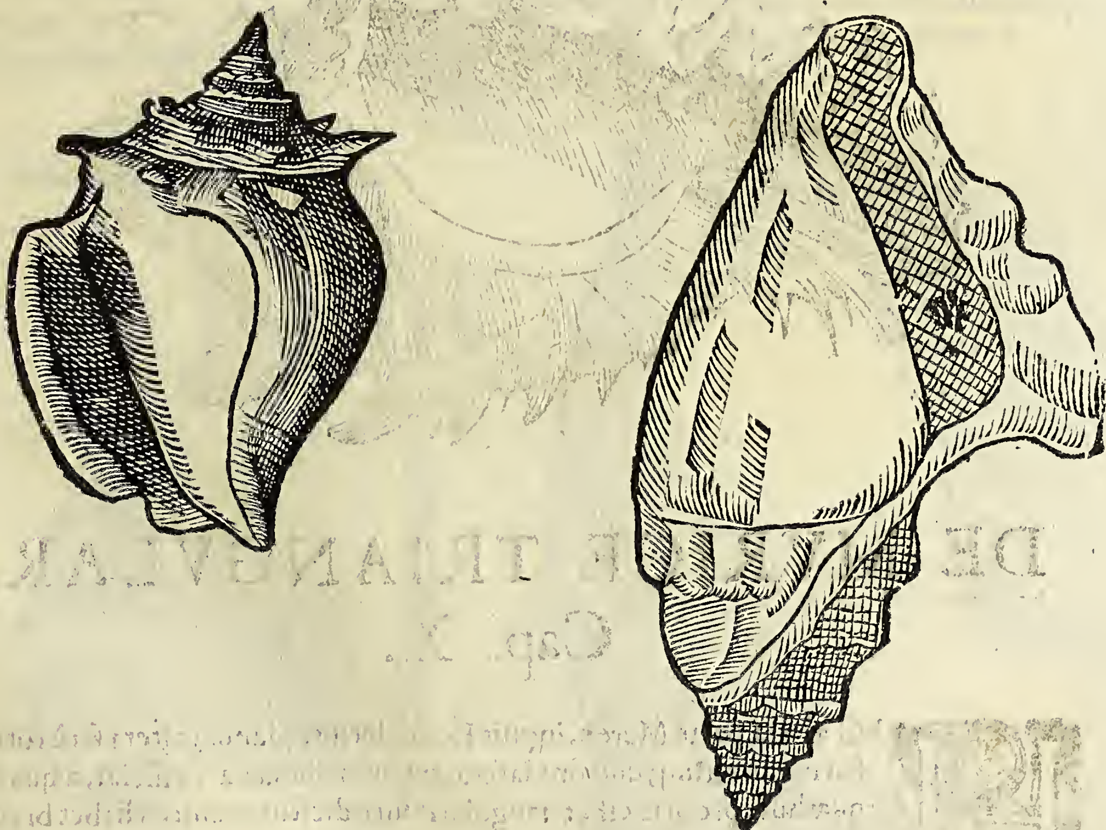
Murex marmoreus idem prona parte depictus.

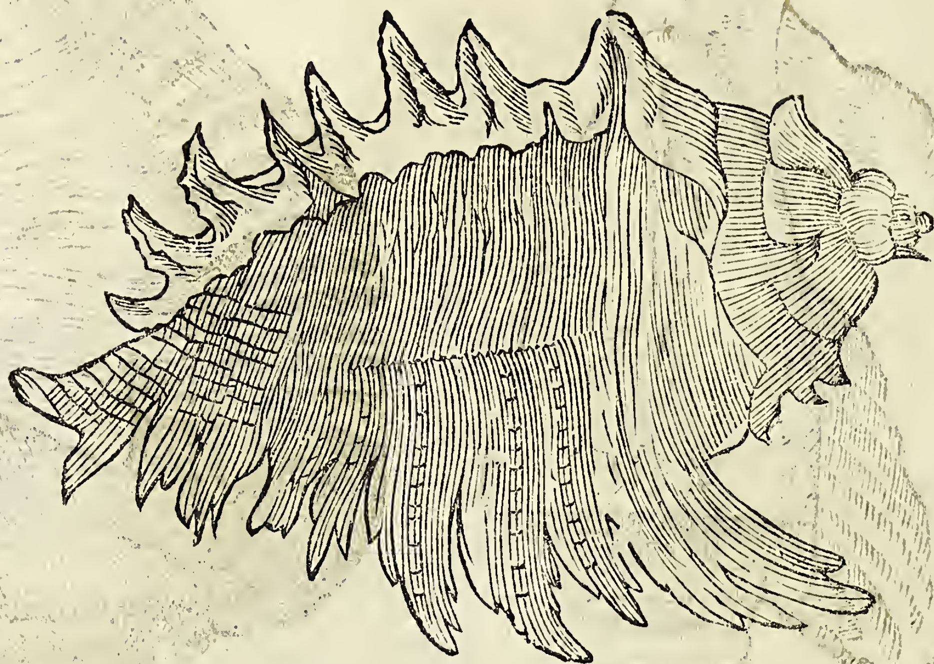
Murex marmoreus Zoographi. Murex marmoreus striatus, & virgatus.

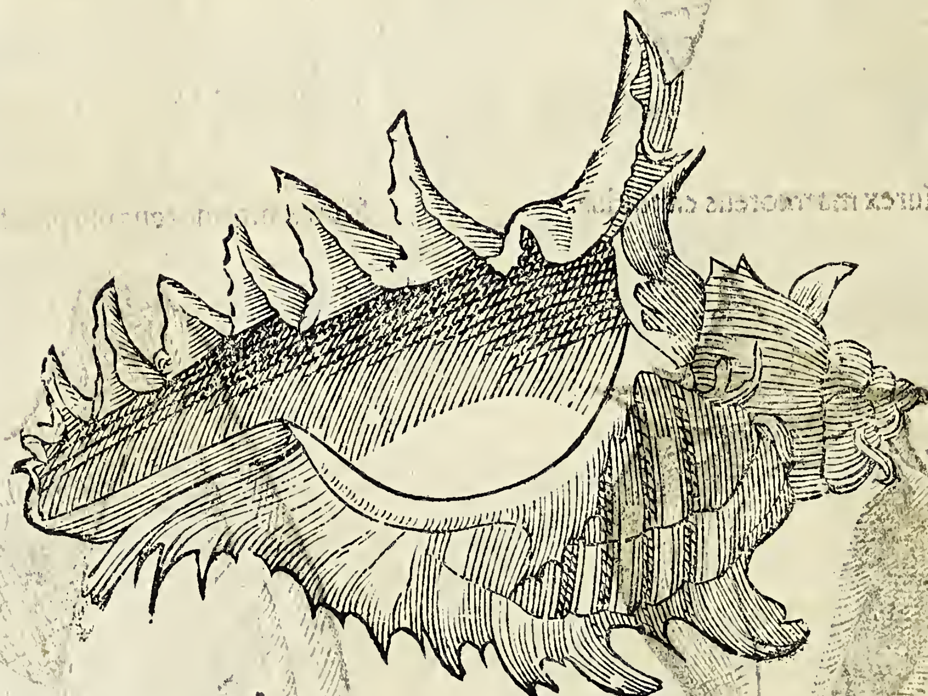

Murex marmoreus candidus. Murex marmoreus purpurascens.

Muricis species appendicibus asperis, colore rubro, cinereo, & albo, prona, ac supina parte depicta.

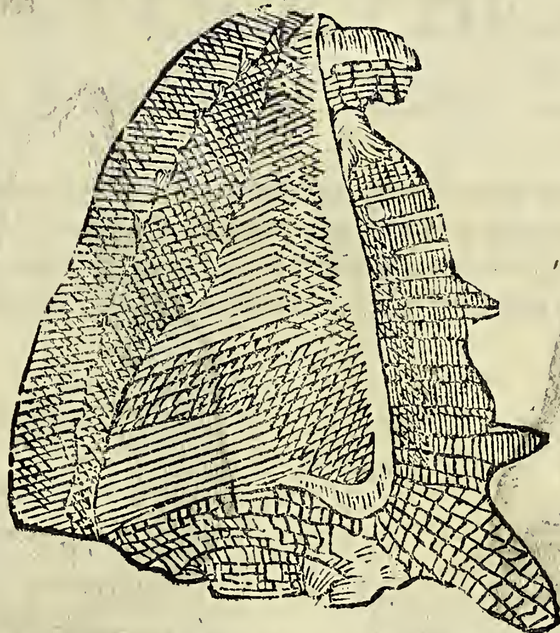
DE MVRICE TRIANGVLARI. Cap. X.

HIC altera parte Murex, inquit Rondeletius, planus; altera ferè rotundus, sed ita vt vtrinq; duo sint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura, quæ huic propria est, triangularis iure dicitur: aculeos habet breues, & firmos, vario est colore, foramen duplex habet rugosum, quo ob testæ amplitudinem, & breuitatem, sonus editur grauis, & tristis. Testa tota ad Conchylij testam magis accedit. Operculum quum vritur, fumum emittit, ob id pingue aliquid habet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vsurpatur.

Murex

Murex triangularis Rondeletij.

B

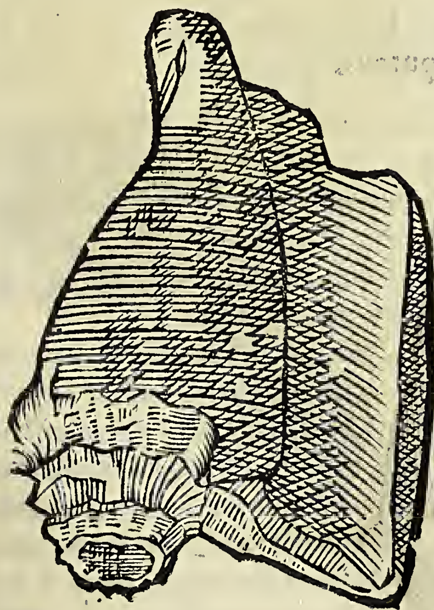
DE MVRICE LACTEO. Cap. XI.

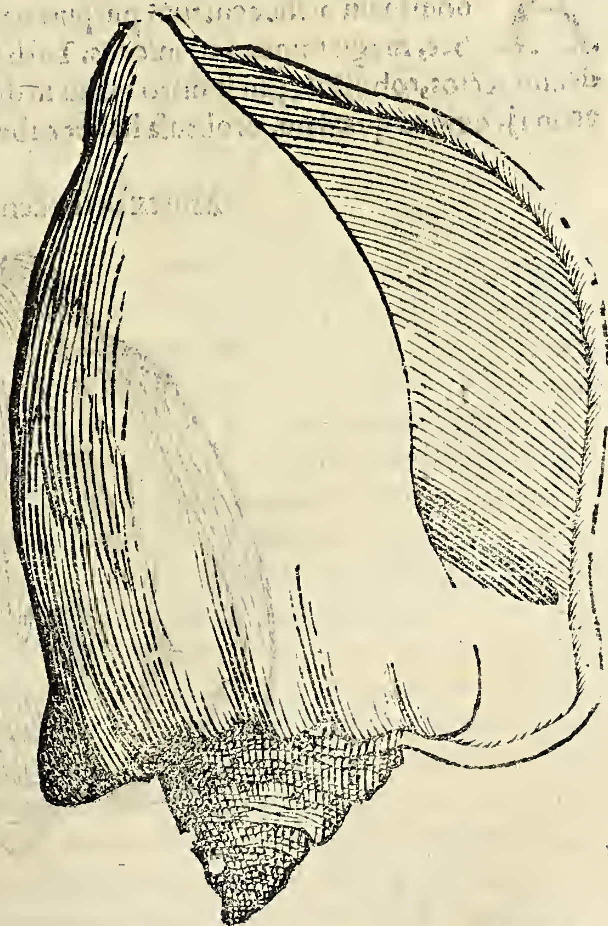
VRICEM, quem hìc ex Rondeletio repræsentamus, à lacteo colore, lacteum nũcupauit. Turbine, inquit, obtusiore est, quàm cæteri. Exochas & tubercula potiùs habet, quàm clauos, siue aculeos. Testa ad fucos vti possumus Concharum Venerearum vice. Quem Lacteo ei Murici coniunximus ceu vel eũdem, vel saltem cõgenerem, exochas habebat paullo longiores quàm monstrat icon Rondeletij, paucioresq́; vtpotè ternas tantùm. præterea angustiori est foramine, quin & toto corpore, quod longitudine sua vix septem digitos transuersales non excedit: postremò turben eius oblongum, & in acutum desinens, ferè vt in turbinibus propriè vocatis, aque in eo sex volutæ, exiguis tuberculis C decoratæ. Addidi prætera alios duos, vnum turbine acutissimo, & amplissimo foramine. Alterum longè minorem turbine item acuto, mucronibus insignitum rectis, breuibus, obtusis, colore subcinereo. *Capſ. 52. cap. 4.*

Murex lacteus noster primus.

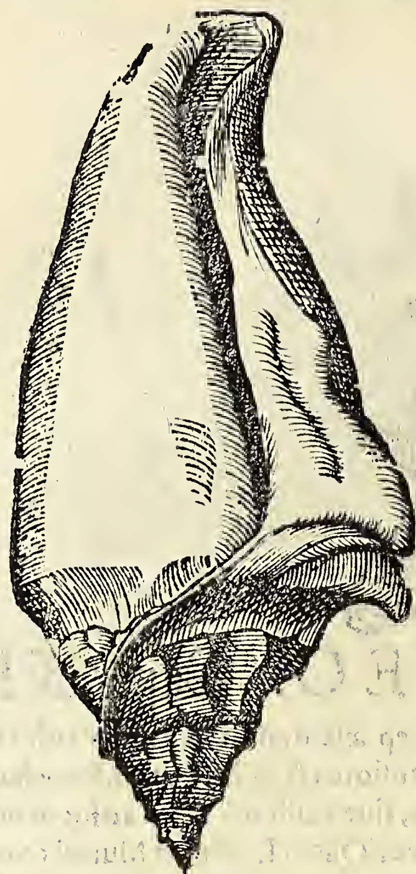
Murex lacteus Rondeletij.

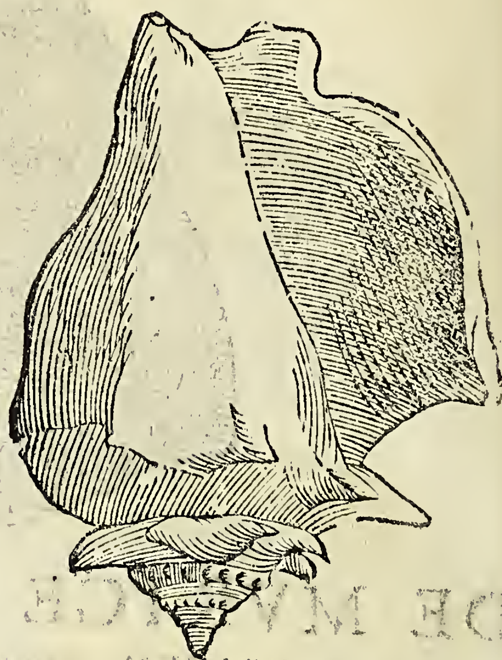
D

Murex lacteus authoris alius.

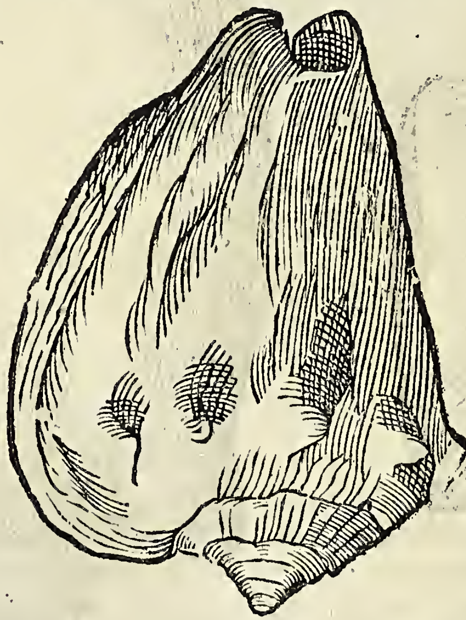
Murex lacteus authoris tertius.

DE MVRICE PVRPVREO ORTHOCENTRO. Cap. XII.

A Rubicundo colore, & rectitudine aculeorum Muricem, qui hìc modò depingitur, nominaui orthocentrum purpureum. Totus enim intrinsecus, & forinsecus rubet, magis tamen intrinsecus. Turben verò eius candicat. Mucrones habet duodecim rectos, robustosq; in sinistro quàm in dextro latere longiores. Sex constat volutis, ac in ijs exigua quædam, & obtusa habet tubercula.

Murex orthocentros purpureus.

DE

A

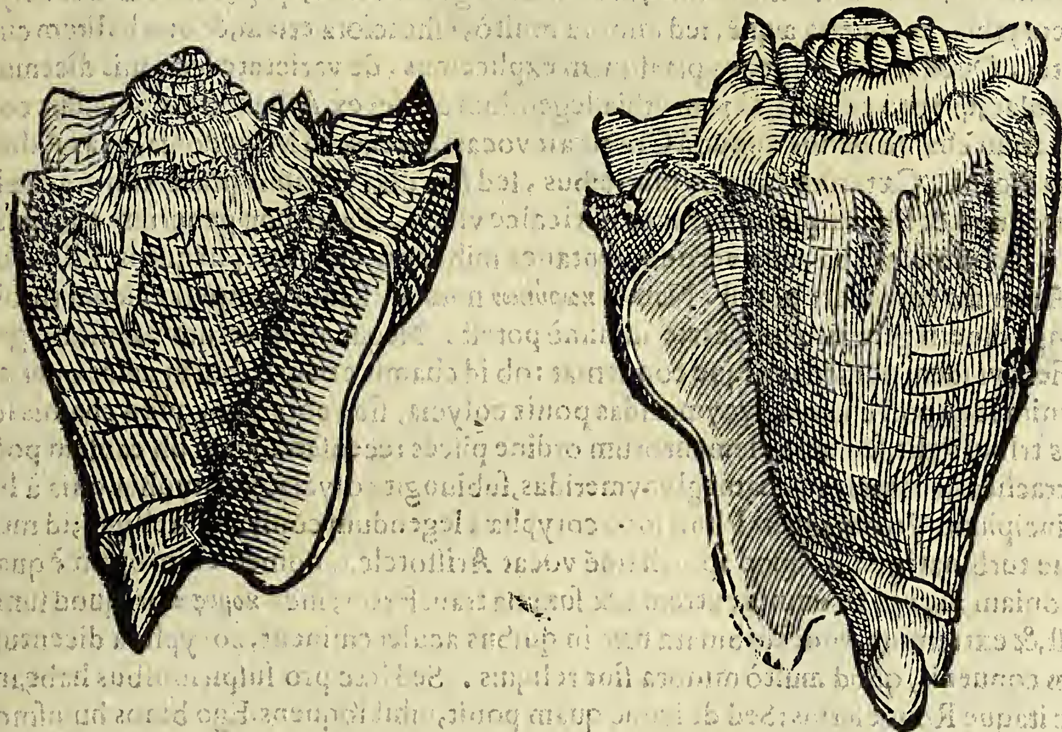
DE MVRICE CORACOIDE Rondeletij. Cap. XIII.

VT Anatomici, inquit Rondeletius, omoplatæ appendicem à rostri coruorum similitudine, coracoidem appellarunt, ita nos muricem hunc coracoidem ab aculeis infirmis, & rostris coruorum similibus, à nota illustriore, & huic propria nomen ponentes. Hæc ille. De colore interim, & magnitudine nihil addit: vnde albidum esse suspicor.

Nominis ratio.

Murex coracoides Rondeletij. Murex Coracoides idem ex Zoographo.

B

C

DE APORRHAIDE ex eodem. Cap. XIV.

APORRHAIDVM duobus in locis meminit Aristoteles. Gaza murices interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhærescunt more patellarū, & muricum (ἀπορ'ῥαίδων) ac cæterum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraq; administrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, quā oris habitus. Modus hic idē muricibus (ἀπορ'ῥαῖσι) purpuris, atque omnibus generis eiusdem. Ex his sunt, qui dubitandi occasionem sumant, sintné aporrhaides in Muricum, an in lepadum genere. In lepadum quidem genere, nec ab Aristotele, nec ab vllo alio diserte ponuntur: dus enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen, qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quamuis lepadum more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum lepadibus. Etenim neritæ adhærent, vt lepades, vt ibidem dicitur, tamen à lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum lepadibus Aporrhaidum meminit, & is, qui mox sequitur, ab ea sentētia abducere debuisset, in quo cū purpuris, & turbinatis Aperrhaides numerat. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀπορ'ῥαῖσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, quare aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo, vt ex superiore Aristotelis loco diligentiùs animaduerso perspicuum est. Etenim vt lepades adhærent saxis, ita neritæ, Aporrhaides, & omnes eiusdem generis adhærent saxis.

Caro.

An Aporrhaides sit ex muric. an lepadū genere.

Vt saxis adhæreant.

saxis, sed alio adhæsionis modo. Nam lepades parte altera detecta, & carnem ostendente, E affixæ sunt: neritę verò, & aporrhaides acclinato tegmine, quod illis est operculum, ad saxa quemadmodum videmus cochleas terrestres saxis, & truncis arborum, qua parte carnem ostendunt, veluti agglutinatas. Ergo operculum habent Aporrhaides, & Neritæ, id quod proprium esse turbinatis iam diximus. Quibus subdit Aristoteles operculum neritarum, aporrhaidum, atque aliorum turbinatorum eundem præstare vsum, quem in biualuibus conchis testam alteram, Quemadmodum enim in biualuibus, clusilibus, & reseratilibus à duabus testis tota interna caro tegitur, ita à turbinata testa, & addito foramini carnem ostendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur, Nerites, & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè muricem mihi videtur Gaza cōuertisse, ob aculeos multos, & longos, atque acutos, quibus murices omnes armati sunt, qualis est hic quem proponimus. Dicam præterea, quod suspicionibus, & coniecturis tantùm inductus de Aporrhaide sentio. Nimirū esse eius muricum, siue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius lib. 32. Muricum generis sunt, quę vocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, sed minora multò, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. Quod muricum genus priusquam explicemus, de varietate lectionis dicemus F ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendum censet ex Athenęo colycia, siue corycia. Etenim chamæ genus quoddā Græcis ait vocari κωρύκας in Macedonia, quas Athenis κρείας dicant. Cæterùm eas non muricibus, sed (vt dixi) chamis præsertim trachæis adscribit, quod & Plinio placuisse huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas. Hæc sunt Hermolai verba, quæ vero consentanea mihi non videntur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari potest. Nam si κωρύκων nomen chamis competat, idem turbinatis longè diuersi generis competere minimè potest. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtrisque conueniat: ob id chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo post chamæglycymeridas ponit colycia, siue coryphia, quod chamis id nominis tribui velit, sed quia elementorum ordine pisces recenset. Quam ob causam post chamætracheas, chameleas, chameglycymeridas, subiungit colycia, & coryphia, quia à litera C. incipiunt. Vtroq; igitur Plinij loco coryphæa legendum conijcio, intelligiq; id muricis, siue turbinati genus, quod aporrhaidē vocat Aristoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κωρυφή ad omnia extrema, & summa transfertur; inde κορυφαῖον, quod summum est, & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, coryphæa dicentur. G Id etiam conuenit, quod multò minora sint reliquis. Sed hæc pro suspicionibus habeantur. Hęc itaque Rondeletius: Sed de icone quam ponit, nihil loquens. Ego binos huiusmodi murices reseruo in musæo appensos: quorum maior, cuius hìc effigies pronè, & supinè picta datur, marmorea est duritia, & cùm forinsecus, tū extrinsecus candicat: alter, intus ex albo purpurascit: extra ferè croceus est: Vterq; septem habet aculeos, non in dorso, aut turbine, sed ab vno tantùm latere, canaliculatos ferè, hoc est, in quorum medio fouea conspicitur. Turben etiam, non vt in alijs turbinatis, integer descendit, sed dimidium eius tātùm conspicitur, nam altera pars intus latet. In dorso tres potissimùm habent extuberantias, seu processus, at in turbine plures, sed exiguos.

Operculi vsus in turbinatis.

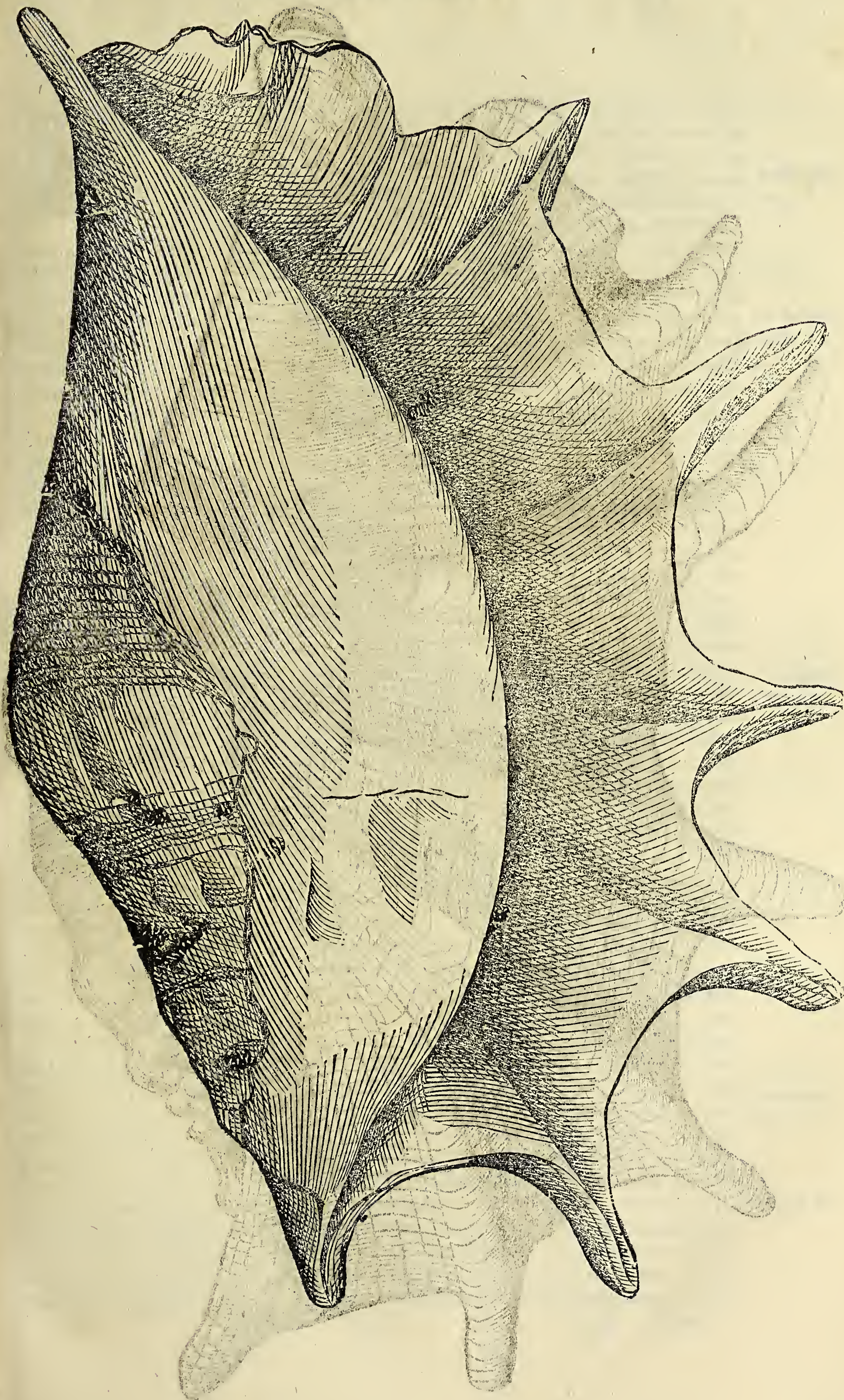
Colycia esse Aporrhaides.

Plinius correctus.

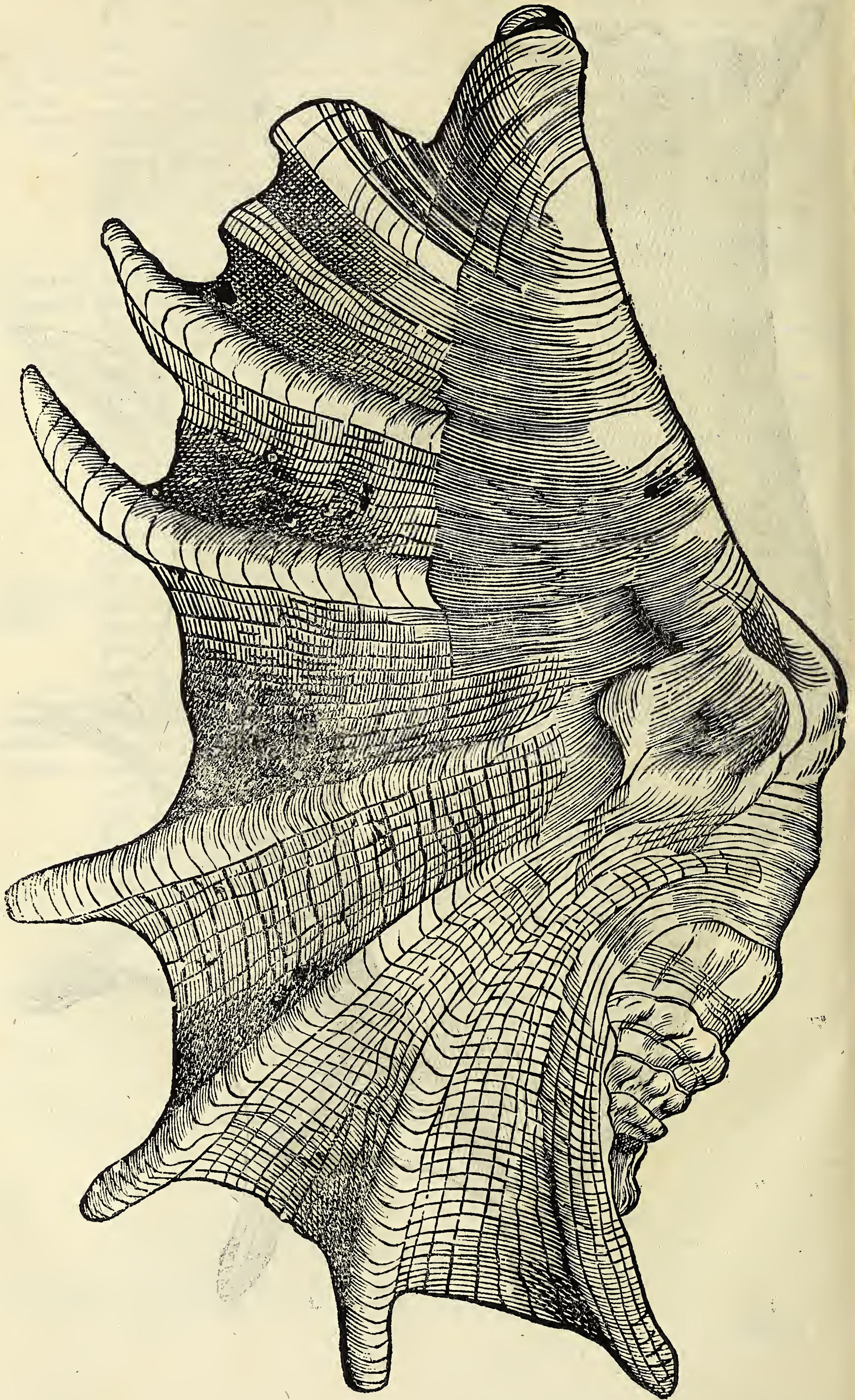
Aporrhaid. authoris descriptio.

Aporrhaidis pars interna.

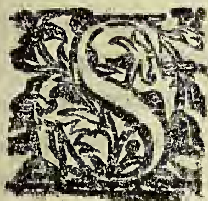

Aporrhaidis Aristot. pars exterior.

A

DE CONCHYLIO. Cap. XV.

SATIS superquè ostensum à nobis est nomen Conchylij, & pro vniuerso testaceorum genere, & priuatim pro vnica tantũ specie eorundẽ apud veteres accipi: & cùm species est priuata, non purpuram significare, neq; etiam buccinum, sed ab his concham esse peculiarem, nimirũ qualem hìc ex Rondeletio exhibebimus subinde, buccino valde dissimilem, & nullis purpurarum more aculeis muricatis circumuallatam. Muricis tamen species est, cùm scilicet murex pro colore sumitur; quod innuere fortè voluit Franc. Massarius, dum ait: Murex conchylium per excellentiã dicitur; vnde vestis tincta murice, conchyliata dicitur. Et rursus: Hæc verba Plinij, In conchyliata veste cætera eadem *Pro purpuras.*

B sine buccino, si volumus, inquit ille, exponere, vti certè aliqui exponunt, conchyliata veste, id est, tincta murice, erit contradictio in verbis Plinij. nam si verum est, quòd suprà ex verbis Aristotelis, & Plinij inuicem collatis ostendimus, hoc est, Plinium Cerycem modò muricem, modò buccinum conuertisse, ac propterea buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appelletur, cùm duo præsertim concharum dixerit esse genera, quæ tingendis vestibus vsui essent, videlicet buccinũ minor concha, & purpura, quo pacto verba hæc, scilicet conchyliata veste, exponi poterunt tincta murice, siue buccino, cùm buccinum, & murex, vti retulimus, eadem esse constet? Necesse igitur erit vel negare coniecturam nostram Aristotelis fundamentis superiùs roboratam: vel dicere, quòd verba, conchyliata veste, hoc loco non significent tincta murice, sed ipso conchylio, vt conchylium sit cõcharum genus diuersum à murice, siue buccino. Plinius trigesimo secundo volumine inquit, muricum, vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, vt sit sensus: cinis testæ earum concharum quæ murices, vel earum quæ conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat. sicuti etiam inferiùs eodem trigesimo secundo volumine muricem à purpura distinxit his verbis: muricum, vel purpurarum cinis v- *Cõchyliata vestis vnde.*

C troque modo &c. Notauit item Massarius poni conchylium & pro ipso colore, sicut purpura murexque. Quod authoritatibus aliquot veterum confirmare non fuerit ab re. Plinius cùm de luxuria concharum in cibo dixisset, subdit: sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Et alibi: In Apennino frutex est, qui vocatur cotinus, ad lineamenta modo conchylij colore insignis. Et rursus: Transalpina Gallia herbis Tyrium, atque conchylium tingit, nec quærit in profundo murices. Item alibi: Tyri nobilitas nunc omnis conchylio, atque purpura constat. Item: Vidimus iam & viuentium vellera purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, velut illa sic nasci cogente luxuria. De conchylio, murice, purpura coloribus, ac vestibus multa idem habet lib. 9. cap. 36. Sed vnde, inquit, conchylijs pretia? quì (quibus) virus graue (vnde & castorij nomen fortè ei inditum) in fuco (id est in colore, vel tinctura: alijs fusco, quod non probat Zoographus) color austerus in glauco, & irascenti similis mari. Et mox: Concharum ad purpuras, & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Et cap. 37. Purpuræ calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris &c. In conchyliata veste cætera eadem sine buccino: præterque ius temperatur *Conchyliũ pro colore.*

D aqua pro inuiso humani potus excremento dimidia, & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, saturata fraude, tantoq; dilucidior, quanto magis vellera esuriunt. (id est non saturantur.) Et alibi: Phycos thalassion (id est, fucus marinus) conchylijs substernitur. Hæc omnia ex Plinio. Conchylia Coa etiam Iuuenali dicuntur in octaua satyra, vestes conchyliatæ, aut conchylio infectæ. Et Marcellus Empiricus meminit lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ. Confundunt autem authores istæc nomina, conchylium, muricem, & purpuram, ob consimilem colorem: quam enim vestem alij purpura tinctam scribunt, alij conchyliatam nominant, alij murice infectam. Ita Varinus κογχύλιω exponit purpuram, & Suidas concham ex qua purpura sumitur. Κογχύλια etiam Hesychio sunt ostrea, & purpuræ. Rectiùs tamen dicemus κογχύλια. nam & Varino, qui pleraq; ex Hesychio hausit, κογχύλια sunt τὰ ὄστρεα, quo loco in genere conchylium accipio: nã alioqui differt: vnde Plinius: In Ponto conchylia non sunt cùm ostreæ abundent. Vbi de specie certa eum sentire apparet, nam cùm communiùs accipitur conchylium, ostream *Conchylia Coa.* *Κογχύλη.*

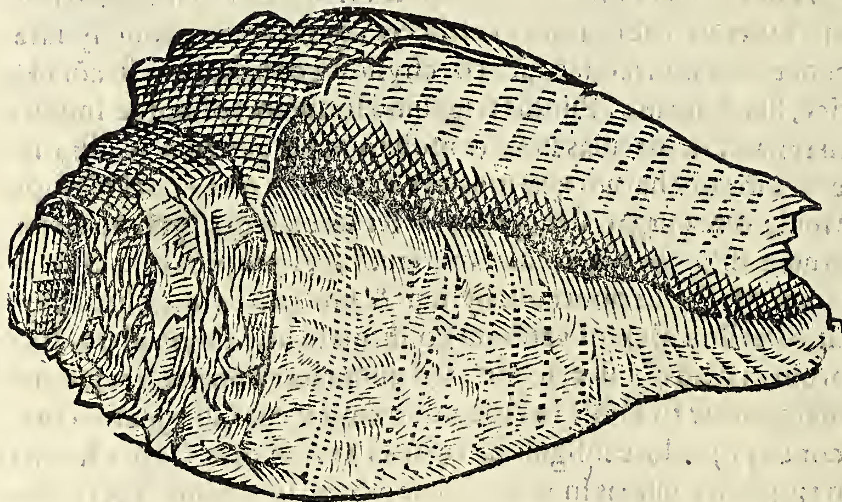
quoque

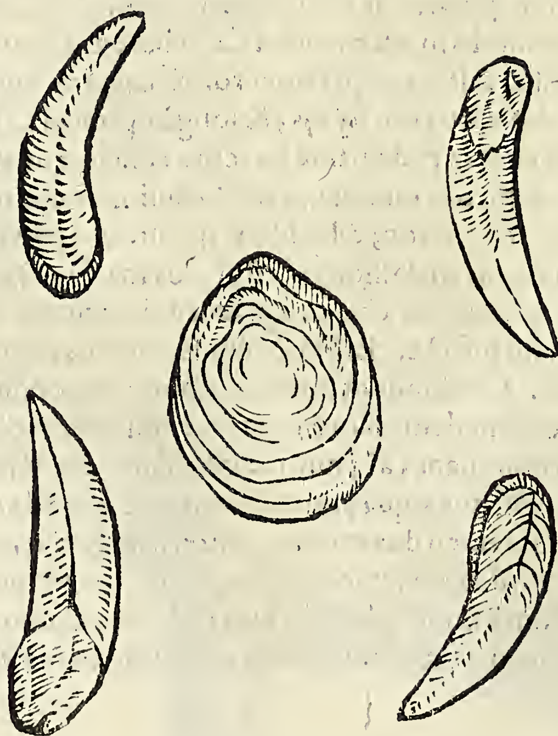
Lib.3. quoque complectitur; Sic Philostratus in vita Apollonij: Byblus insula parua est apud Indos, vbi maxima conchylia, muricesq; eximiæ magnitudinis nasci perhibent. Cùm itaq; conchylium, diuersum esse constet à mucronatis muricibus, nec non à buccino: iam quale ipsum sit explicemus. *Conchylium quid.* Conchylium, inquit Rondeletius, seruato Græco nomine vocatur à latinis. Sunt qui Ostracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti dedit: sic enim lib.32.cap.10. Inuenio apud quosdam ostraciũ vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx (inquit Dioscorides, ἐστὶ πῶμα τοῦ κογχυλίου, id est operculum conchylij, prò quo etiam ostracium sumi à Plinio declarant ipsiusmet verba: hoc suffitum vuluæ penis mirè resistere: odore castorei, meliusq; cum eo vstum proficere. Quæ eadem sunt cum his, quæ operculo conchylij tribuit Dioscorides. Commendat enim vngues, qui odorem castorei referunt, eorundemq; suffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum strangulatione conciderint. E

RORMA. DESCRIPTIO.

CONCHYLIVM secundum eundem Rondeletium est ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latius quà in turbinem deficit, sine aculeis, tuberculisuè vllis. Foramen quo caro interior ostenditur, non rotundum, vt in purpura, & buccino, sed longum. Tale etiam est operculum, de quo separatim hæc omnia scripta reliquit. In purpura satis demõstrasse nos arbitror, operculũ eius βλάττον, siue βλάττιον βυζάντιον, siue βυζαντος appellari debuisse. *Blatta Byzantia Arabum.* Nunc ostendendum nobis est blattam Byzantiã Arabum nihil aliud esse, quàm conchylij operculum; quos imitati pharmacopolę nostri conchyliorum, buccinorumque opercula permista vendentes, blattas byzãtias vocant, has rotundas; illas longas. Serapio libro de Simplicibus cap. 91. Athfar atheb, id est, vngula aromatica, & blatta Byzãtia Dioscoridis, est conchylium ex speciebus Ostreorum, & est similiter de conchylijs palpir, & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur spica nardi. odor autem eius est aromatibus, quoniã istud animal comedit nardum, & ipsa colliguntur tempore æstiuo, quando aquæ desiccantur. Reperiuntur etiam ex eis in littoribus maris Euxini, & color eius est declinans ad albedinem, & est pinguis. F G H

Conchylium Rondeletij, cum suis opeeulis, vnà cum operculo Purpuræ.

A guis. Sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur, molliunt ventrem, & faciunt omnes operationes, quas faciunt ostraca de paraca, vel portura. Eadem repetit Serapio eodẽ in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis verbis contulerit, quę sunt huiusmodi. Vnguis, siue onyx, conchylij tegumentum est, ei simile quo purpura integitur, quod in Indię nardiferis lacubus inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur posteaquàm stagnantes aquæ ęstiuis squaloribus inaruerint. Laudatissimus, qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atque minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castoreum olent. Iidem suffitu excitant fęminas vuluæ strangulatu oppressas, comitialesque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioscorides: quibus planè similia sunt, quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit. Dicitur autem vnguis à figura: est enim operculum oblongum auium carniuorarum vnguibus si-

Conchylia optima quæ.

Vnguis cur sic dictus.

B mile. Altera tantùm parte adhærens, id est, crassiore. Quum incenditur, fumum multum emittit, valetque ad ea quę tradidit Dioscorides. Sed id propius intuendum quod scribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, suauemque ideo spirare odorẽ, quòd conchylia inibi nardi pabulo vescuntur, colligiq; posteaquam æstius squaloribus inaruerint. Nam si conchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colligunturq; aquis æstu exiccatis? An mare deserunt turbinata, vt fluuios, lacusque subeant? Hæc à Dioscoride ex aliorum sententia dicta esse crediderim, eaq; ex alijs descripsisse, quibus expositis, prefert ea, quæ ex mari adferuntur. Sunt qui blattas Byzantias negant esse onychas, siue opercula conchyliorum, quòd blattæ Byzantiæ non sint odoratę, sed fœtidæ. Quam opinionem possum facilè ex eo refellere, quòd Dioscorides non semper εὐώδης vocet id, quod grato solùm, & iucundo odore placet, sed aliquando id, quod vehementi, & graui est odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Sed de hac re plura aliàs dicturi sumus. Quod autem hoc loco εὐώδης rectè interpretemur, id maximo est argumento, quòd qualitatem odoris exprimere volens Dioscorides dixit: Ἀμφότεροι δὲ εὐώδεις, θυμιώμενοι, καςορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino, & Ba-

An sint Onyches.

C bylonica loquitur) incensi castoreum quodammodo redolent: quod castoreum odore graui, & virus redolente esse debere tradidit idem Dioscorides. Huc acccedit quod non nisi à fœtidis rebus facto suffitu, suffocatione vuluæ oppressæ excitantur, neque comitiales. Quare si quæ blattæ Byzantiæ hodiè venduntur à seplasiarijs, grati, & suauis odoris non sint, ideo conchyliorum opercula, vel vngues esse non rectè inficiaberis. Eximendus scrupulus alius, quem nobis inijcit Dioscorides cùm dicit: Vnguis conchylij tegumentum est, ei simile, quo purpura integitur. Quæ consentire non possunt cum ijs, quæ diximus de conchylij operculo, longo strictoque, buccini verò, & purpuræ rotundo, nisi hanc similitudinem ad vsum substantiamque, non ad figuram referamus: vt sit sensus: Quemadmodum purpura operculum habet, quo foramen clauditur veluti testa altera, ita & conchylium, vel substantia, viribusque, simile est conchylij operculum purpuræ operculo, non autem figura. Hæc sunt, quæ de conchylij, & buccini operculis dicenda putaui. Hactenus Rondeletius, exhibitis vtriusque iconibus, quarum quæ rotunda est, buccini est, cæteræ conchyliorum. Conchylijs succum inesse, inquit idem, purpureum satis testatur Plinius lib. 21. cap. 8. Tertius est, qui propriè conchylij intelligitur multis modis. Vnus in helio-

Antegumentum purpuræ.

Succus Conchylij.

D tropio, & in aliquo ex his plerunque saturatior: alius in malua ad purpuram inclinans, alius in viola serotina conchyliorum vegetissima. Ex eodem suco lanas tingi solitas facile est ex veterum scriptis confirmare. Marcellus medicus de effectibus aurium scribens claudendam aurem lana infecto conchylio marino monet: exsiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum lib. 3. medicam. κατὰ τόπους, conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per se conchylio infectam lanam magnoperè prodesse auribus tradit. Qui conchylia legebant, conchyliarij dicebantur, conchyleguli, & conchytæ à Plauto.

Lanæ infectæ conchylij succo vsus.

VSVS

E

VSVS IN MEDICINA.

Ad vteri ſtrangulatur. Ad aurium dolores. Scholiaſtis Galeni lectio ſuſpecta.

ONCHYLII partes omnes in medicamentis vſurpantur. Crematum Conchylium idem efficit, quod Purpura, & Buccinum, ait Dioſcorides. Operculum ſuffitu excitat fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialesq́; . Carnem internam medicamētis dolorem aurium ſedantibus admiſcet Galen. in fine libri tertij de medic. κατὰ τόπȣς: quum myrrham, adipem Anſerinum, vel butyrum, vel reſinam, & Cōchylij internam partem æquis partibus trita ſuper aurem ponenda monet. Quo in loco eius Scholiaſtes Germanus legendum ſuſpicatur non κογχυλίȣ τὸ ἐντὸς, ſed τὸ ἐκτός, opinionemque ſuam hac ratione firmare conatur, quòd teſta, & operculū vim habeant reſiccandi ſine morſu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teſte, valeat ad præciſos neruos. Sed malim ego priorem lectionem, inquit Rondeletius, ſequi. Nam eo in loco magis dolorem ſedare ſtudet Galenus, quàm exſiccare, vt alia quæ enumerata ſunt, oſtendūt, ſcilicet adeps anſerinus, butyrum, F reſina, quæ doloris alleuamentum afferunt, calore, & humore. Quare per κογχυλίȣ τὸ ἐντὸς carnem intelligo, quæ ob ſalſum ſuccum digerendi vim aliquam obtinet: & ob ſubſtātiam pinguem, glutinoſamq; παρηγορικὸν quid habet. Ob eam cauſam vermes, & aſelli, qui ſub aquario vaſe ſtabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Teſta verò magis exſiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admiſceri debeat: exſiccādo enim, conſtringendoque dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

DE TVRBINIBVS.
Cap. XVI.

E ϛρομβώδεσι, ſiue turbinatis aliquot diximus, nūc dicemus de ipſis ϛρόμβοις, ſiue de turbinibus propriè vocatis, quorum quanquam multas ſpecies depinxerit Rondeletius, atque etiam plurimas adijciam, tamen Philoſophus inter turbinata vnum ſimpliciter turbinem nominat, omnes eodem nomine complexus neque magnitudinis, neque qualitatis aliqua habita ratione. Sunt autem ϛρόμβοι, ſiue turbines, qui in longiorem, & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata, & cochleæ. Rondeletius non leui coniectura ϛρόμβȣς eoſdem eſſe putat cum ϛραβήλοις, & ἀϛραβήλοις, quorum meminit Athenæus. *Lib. 3.* Ἀγίας καὶ Δέρκυλος ἐν ἀργολικοῖς, τȣ̀ς ϛραβήλȣς ὀνομάζȣσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ σαλπίζειν: hoc eſt, Agias, & Dercylus in Argolicis ſtrabelos vocant aſtrabelos, de his hoc tradentes, quòd tubæ modo ſonum edant.

DE TVRBINE MAGNO.
Cap. XVII.

Deſcriptio.

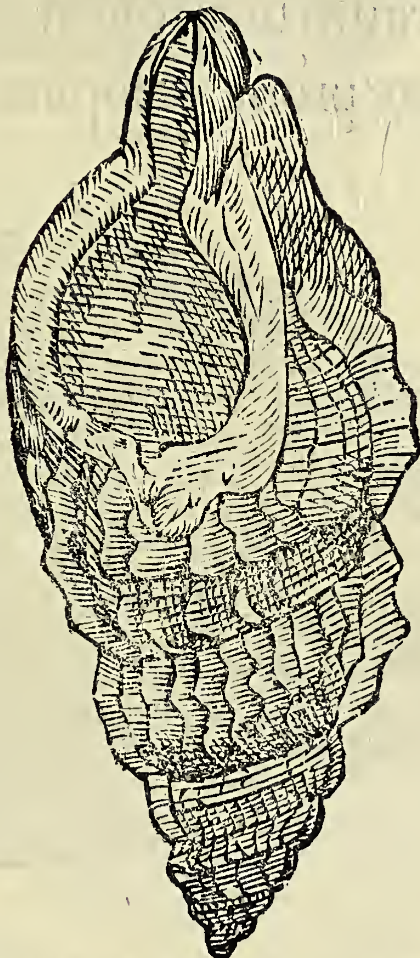
Rondeletius primo loco proponit hunc longum, & magnum turbinem, multiſq; H voluminibus conſtātem, pro corporis craſſitudine, margine, vt ait, ſpiſſo, & aſpero, teſta alba, lineis, tuberculiſq; multis ſcabra, & aſpera. Foramen rotundum, inquit, habet & rimam, qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine ſurſum verſo. Quæ de teſtæ, carniſque vſu in Purpuris, Buccinisque dicta ſunt, huc poſſunt accommodari. Sic ille.

DE

A

Turben magnus Rondel.

B

DE TVRBINE AVRITO eiusdem. Cap. XVIII.

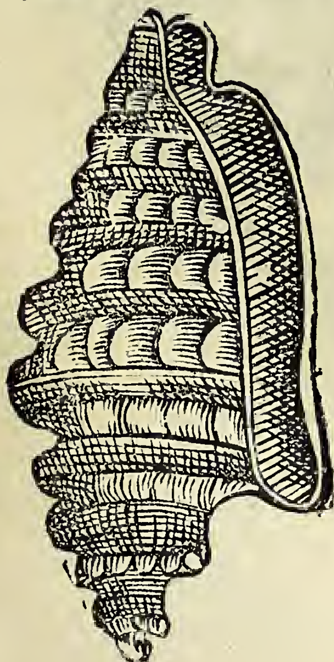
C

HVNC turbinem ordine secundum collocauimus, quòd magnitudine præcedenti proximus esset. Vocasse se turbinem Rondeletius auritum ait ob alterius turbinatæ parti aduersi latam vtrimque appendicem. Esse autem hunc turbinem perelegantem, & rarum in mari Gallico. Testæ volumina tuberculis extantibus, pulchro ordine dispositis distincta esse. Horum imaginem imitari artifices in vrceis efformandis, addita basi. Addidi ego auriti Turbinis, vel alterius stromboidis iconem insignis equidem magnitudinis, & pulchritudinis. Concha est tuberosa, atque anfractuosa, nec non & aurita. Pingitur pronè, & supinè. Oræ eius dentatæ sunt, vt in concha Venerea: Color intus, & in tergore ferrugineus, cætera croceus. Atq; hoc etiam à Rondeletij figura plurimum differt, quod huius turbo ferè sit sessilis, cùm eius valde sit oblongus. Similis planè est subsequens turbo, nisi testam supernè haberet leucophæi coloris. Cum hisce meis Turbinibus non parum similitudinis habent hæ postremæ conchæ, quarum prima mihi pro Trocho Nilotico albo, altera pro Trocho Nilotico maculoso missa est.

Nominis ratio.

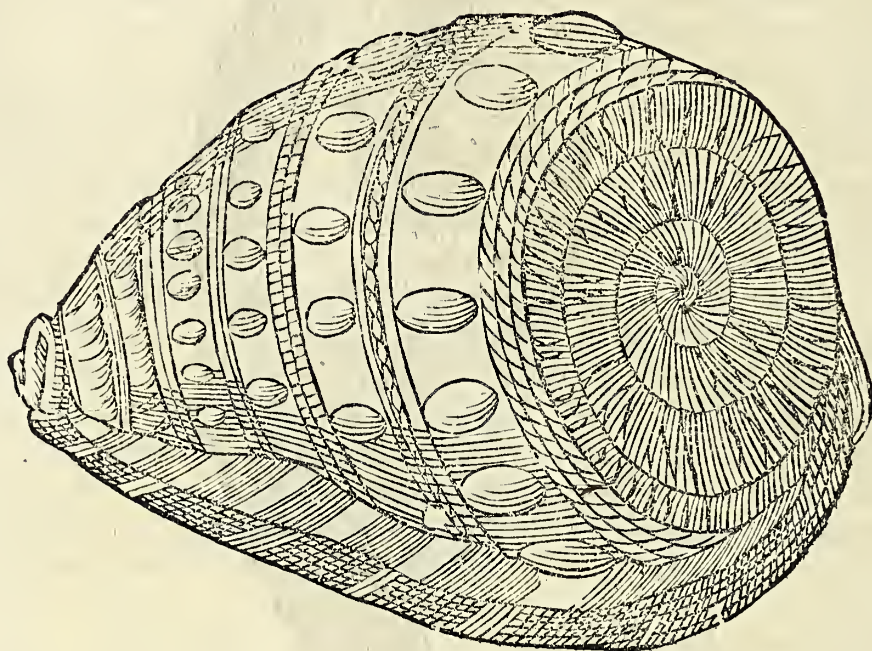
Turben auritus Rond.

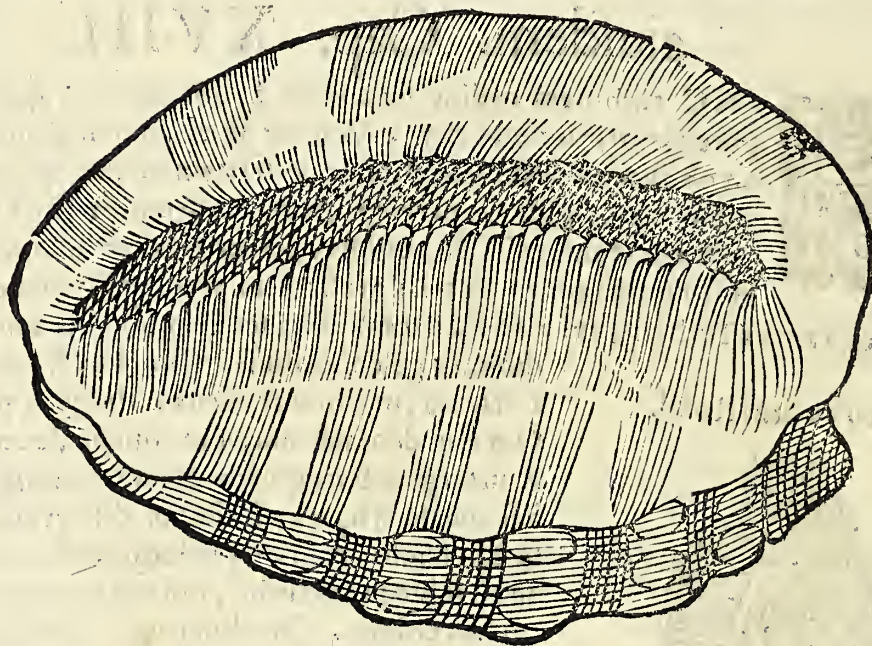

D

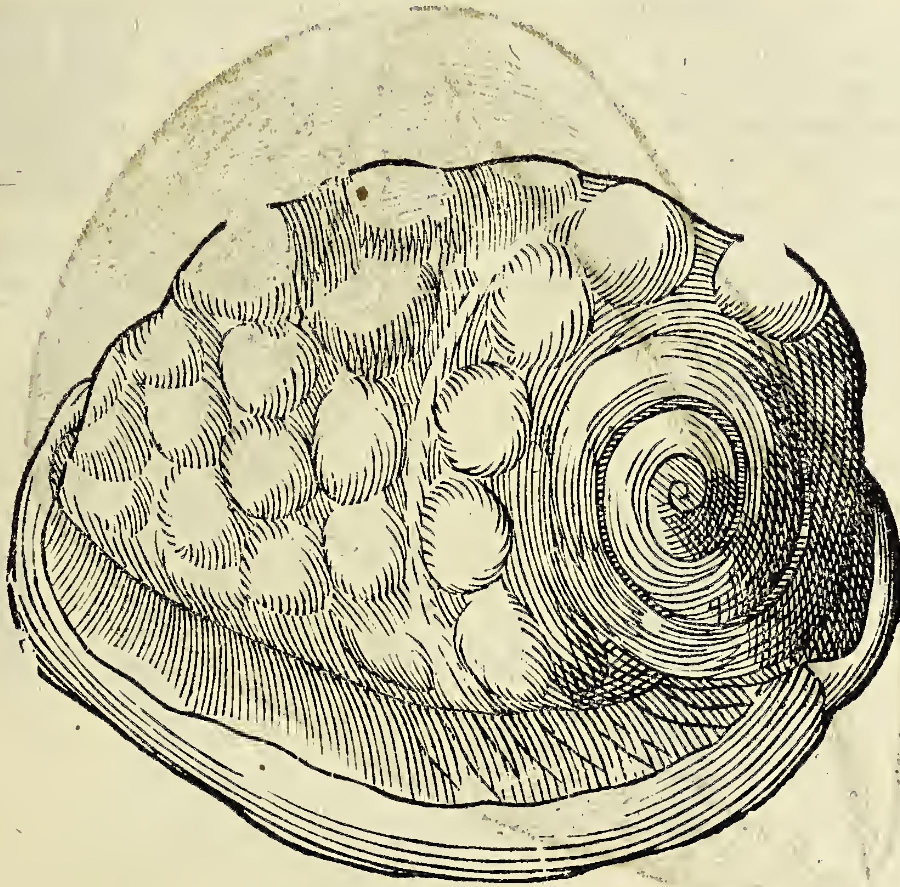

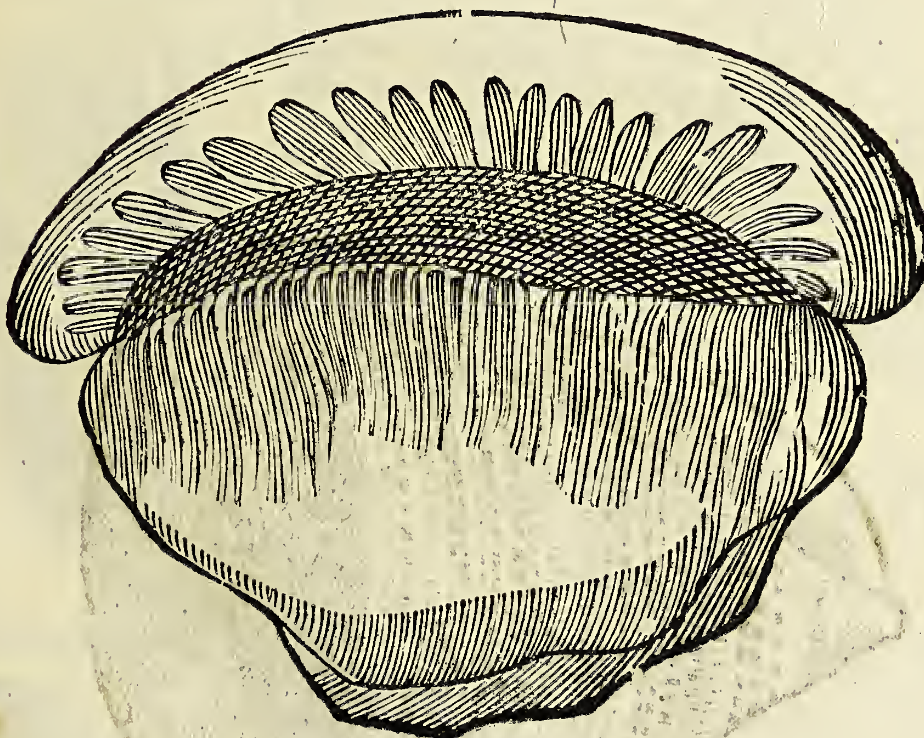
Turben aliud auritum tuberoſum colore caſtanco parte prona, & ſupina.

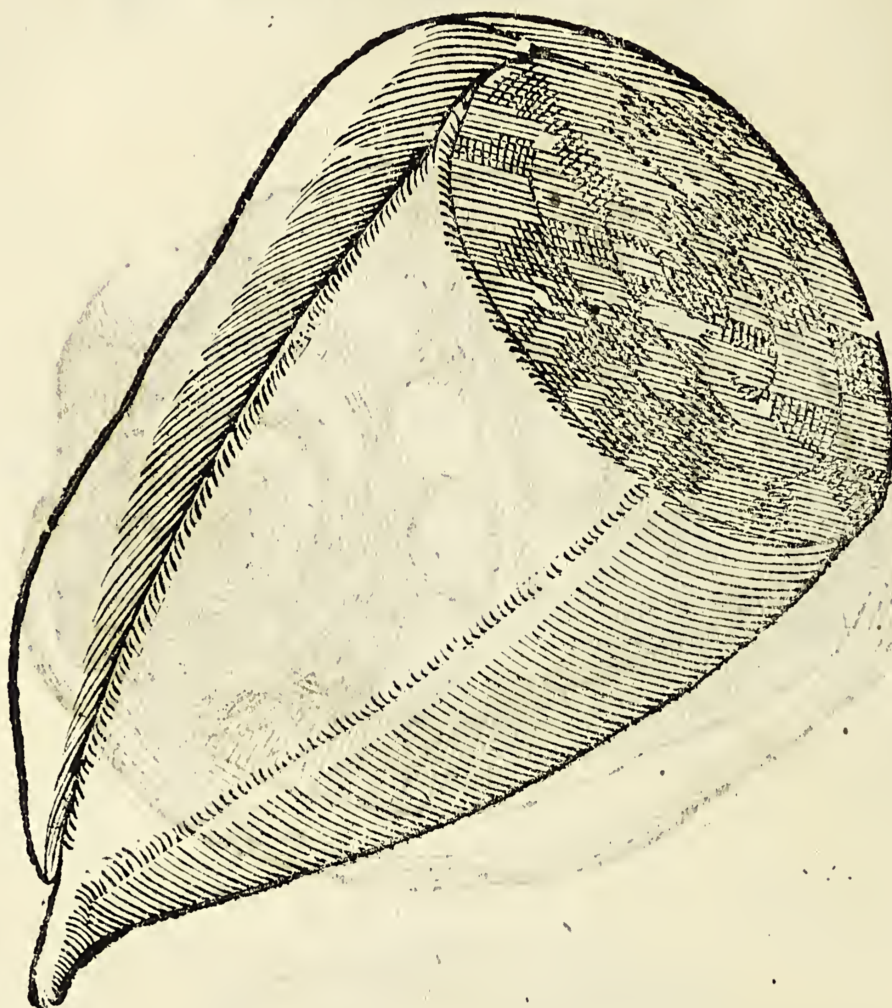

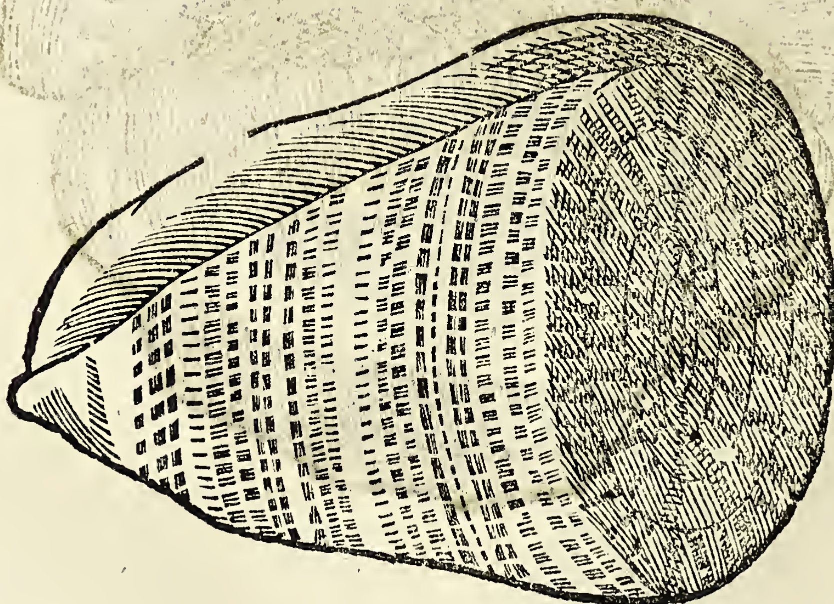
Turbo auritus tuberculosus alius, testa supernè leucophæa, infernè crocea, pronè, & supinè.

Trochus Niloticus albus.
Trochus Niloticus maculosus.

A

DE TVRBINIBVS TVBEROSIS.
Cap. XIX.

N Turbinum generibus hìc iure numerabitur, inquit idem Rondeletius, qui à tuberculis multis tuberosus cognominatur. Is sinistræ manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinens. Huiusmodi sunt quidã albi, quidam nigri, quidam varij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his cancelli cùm parui sunt, viuunt, authore Aristotele: suntque longiores ijs, qui neritarum sunt hospites. *Magnitudo.* Huius generis turbines in terra reperiuntur, qui cochlearum nomine comprehenduntur: nam præter cochleas nullum testaceum genus in terra viuit. Eiusdem turbinum generis sunt aliquot species diuersę, quędã lõgæ, tenues, acutiores, læues, cuiusmodi sunt tres tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet duo ĩ pictura huic capiti præposita, inæquales, tuberosi, scabri, virgati. Vita, moribus, substantia non differunt. Hucusq; ille. Ego istiusmodi tuberosos turbines plurimos obseruaui, atq; etiam hìc aliquot depingam. *Authoris tuberosi Turbines.* Ex quibus qui prior est in ordine, & separatim depictus, forinsecus cinerei nigrescentis est coloris, albis tuberculis, ac speciosis cõspicuus, intrinsecus amethystini, circum oras ex cæruleo viridescit. Habes deinde tabulam integram, in qua turbines exprimuntur quatuordecim. numero primo turbo tuberosus, & asper, in quo nascitur cancellus. 2. Turbo striatus ex monte erutus. 3. 4. 5. Turbinis tuberosi, & oblongi tres differentiæ. 6. Turbo alius striatus ex montibus. 7. Alius lineatus, & leuis. 8. Turbo circa caudam lineis quatuor protuberantibus. 9 longus, & acutus instar vnicornu. 10. Acutus, punctulis extuberantibus plenus. 21. Alius ex rubro, & albo variegatus, & inęqualis. 12. Tuberosus alius, & lineatus. 13. Tuberosus extremo aliquantulum oblongo. 14. Turbo est muricatus. Quorum omnium icones habes proxima pagina.

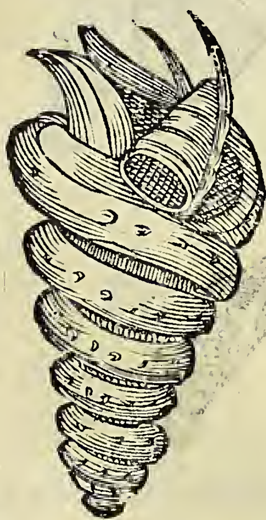
B

Turbinis tuberosi icones Rondeletij.

C

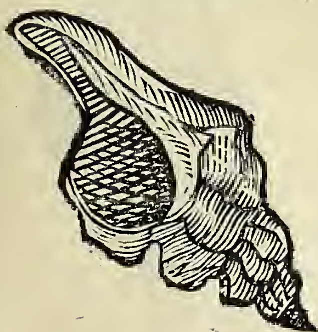
Turben tuberosum.

DE TVRBINE ANGVLOSO.
Cap. XX.

D

Turben angulosus Rond.

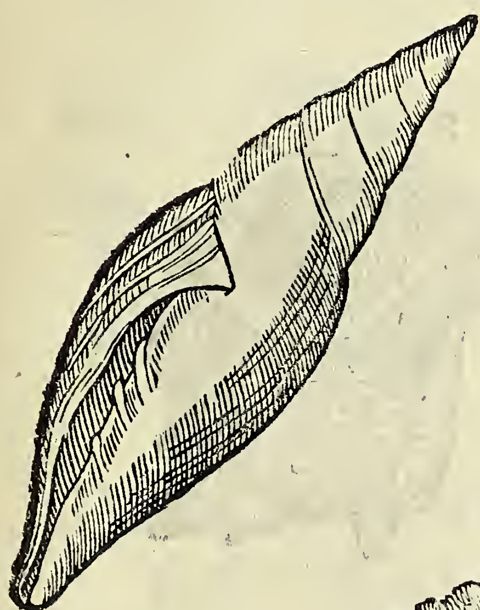

RONDELETIVS exhibita hac icone, hic turbo, inquit buccinis satis similis, quia testæ volumina ita à se discreta sunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In turbinẽ tenuatur inferiore in parte, superiore in longum, & acutum rostrũ. Sic enim cum Plinio loqui possumus, qui purpuræ rostrum dixit. Colore est marmoreo. Vstus dentifricijs conficiendis vtilissimus est. Sic ille. Buccinæ item figuram referunt turbines isti à me adiuncti: quorum primus oblongus est, & striatus, è montibus erutus: alter striatus, & verrucosus; item tres aliæ ex albo cinereæ,

Turbines alij quatuordecim diuersi.

Turben albus oblongus striatus ex montibus erutus.

Turbinis species duæ, vna alba, altera subalbida.

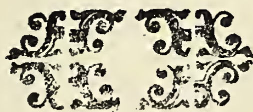

DE TVRBINE MVRICATO eiusdem. Cap. XXI.

Turben muricatus Rond

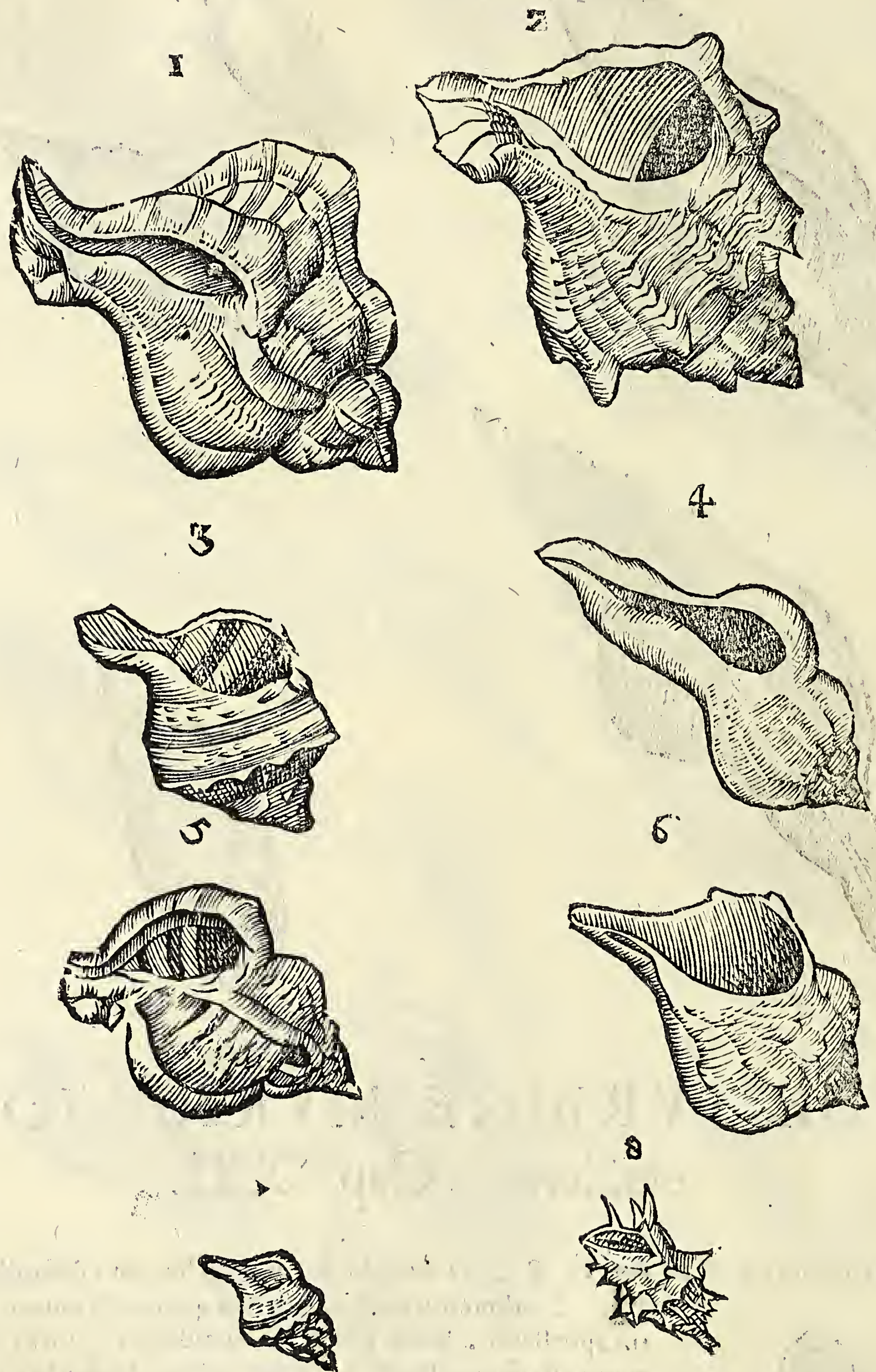

TVRBO hic aspectu quidem buccino dissimilis est, sed à turberculis multis, breuibus quidem, & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpurea est, foris alba, & veluti calce illita. Habes hic præterea octo alias vnica tabula icones, quarum aliæ angulato Rondeletij turbini accenseri possint, aliæ verò muricato. Addidi item quatuor alios muricatos Turbines, qui iconi Rondeletij absimiles omnino non sunt, præsertitim duo, vt icones ostendunt.

DE

Turbines octo, quorum alij muricatis similes, alij angulatis.

A

Turbines quatuor alij muricati.

B

DE TVRBINE PENTEDACTYLO, ET TESSERODACTYLO. Cap. XXII.

INTER cochleas Plinius Pentedactylos quosdam nominat. De his'ne turbinatis intellexerit, quæ proponimus, inquit Rondeletius, nescio. Illud sane omnibus notũ esse potest ex turbinatorum definitione, & natura, potiùs turbines esse, quos hìc expressimus, quàm cochleas, cùm in lõgum protendantur, voluminaq; scabra, & veluti striata habeant, cùm cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine compresso, non extenso. Dicitur autem Pentedactylos turbo, quòd quinq; habeat appendices longas, & acutas, si extremum turbinis annumeres. Alius est turbo, cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt. Ad primum genus nempe pentadactylum redigendus est turben à me hìc depictus, in quo animalculũ conspicitur, colore sanguineo. Ad alterum verò quinque subsequentes. 1.2. Turben est pentadactylos parte concaua, & conuexa depictus. 3. Alius sed minus auritus. 4. Tesseradactylos niger. 5. Pentedactylos cum eschara. *Nominis ratio.*

C

DE TVR-

Turbines quinq; proximè nominati.

DE TVRBINIBVS LEVIBVS. Cap. XXIII.

REPERIVNTVR item in Turbinum generibus, qui nullis præditi ſunt Tuberculis, ex ſequenti hac tabula conſpicere licet, in qua primo loco datur Turbo albus glaber, & obtuſus. 2. albus acutus, & glaber. 3. lapideus, glaber, ac leuis. 4. leuis item in ſtagnis degens. Præterea poſtea inter Turbines in ſpongijs delitescentes nõn pauci exprimentur, qui nullas habẽt vel eminentias, vel tubercula, vt mirum ſit, cur & Rondeletius ſeparatim de his non egerit. Ex eiſdem ſunt, quæ altera dantur tabula. Horum icones vide proxima pagina.

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS VIVENTIBVS. Cap. XXIV.

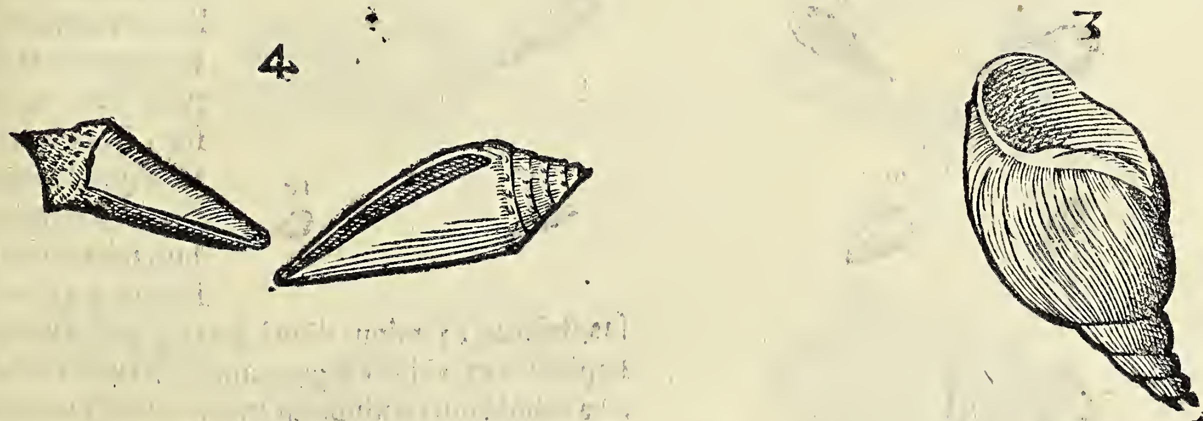
SPONGIÆ cùm ſecantur in fruſta, in ijs maxima Conchularũ omnis generis, cõchylioiũ paruorum, buccinorũ, turbinum vis reperitur. Cuiuſmodi aliquot, partim à Rõdeletio, partim à me obſeruata hîc exhibebo, omnes enim perſequi infiniti eſſet operis, ac vani laboris, nã quis eſt qui cognitione, ac verbis tantam naturæ rerũ fœcunditatẽ aſſequi poſſet? Differũt hęc cõchylia inter ſe genere, nã vel ſunt cochlcę, vel turbines, vel neritę, vel vmbilici. Differunt & coloribus. Rondel. de eo tãtùm paruo turbine ait, qui ſiniſtræ manui proximus eſt, rimamque longiuſculam veriùs quàm foramen habet, teſta non intorta, qui & intra ſpongias, & extra reperitur, conchulaque lactea à candido colore nominari poteſt. Hac in fucis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta, & ſublimato vt nunc loquuntur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores, & candidiores effici putant. Sed quia ſublimatum, atq; ſimilia faciem contrahunt, & corrugant vi, & acrimonia ſua eas, peſſimè ſibi conſulere

Differẽtiæ. *Vſus.* *Fucus mulierum.*

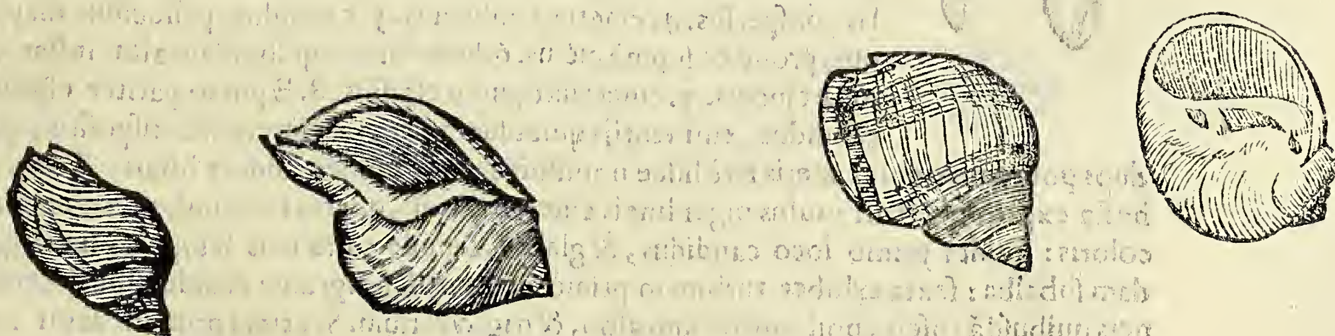
ſulere

Turbinum leuium quatuor ſpecies, quarum ſubinde fiet mentio.

Turbines leues alij.

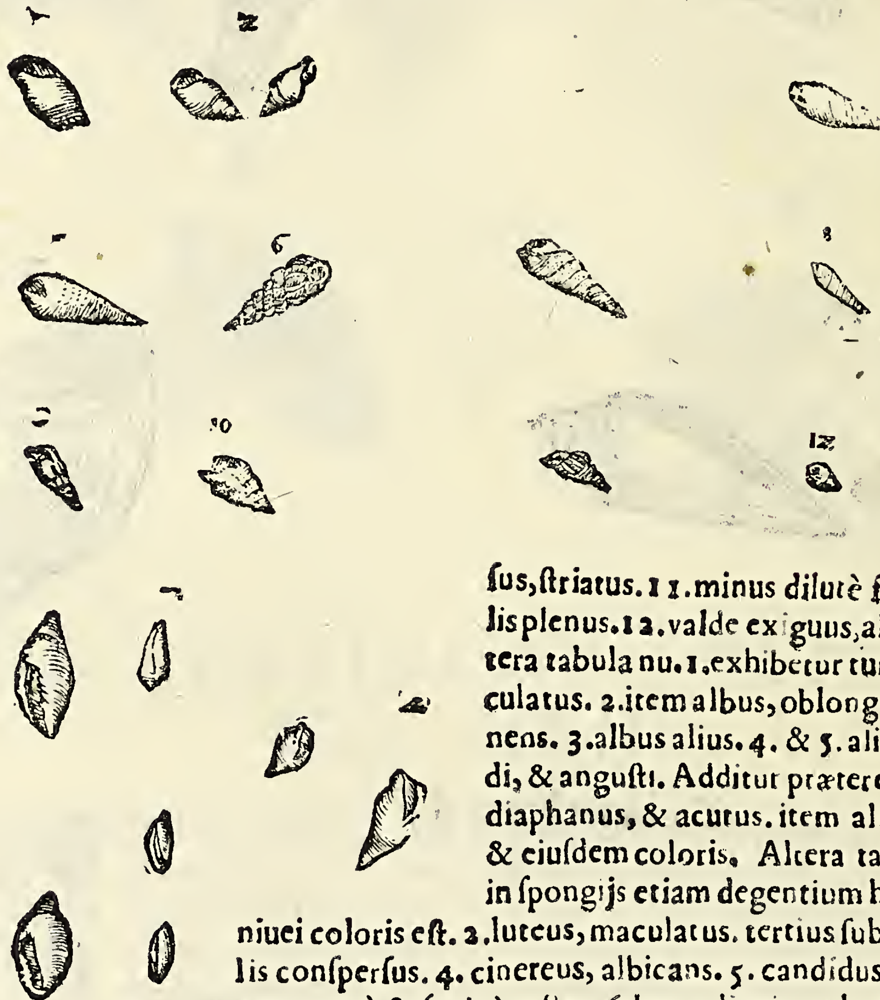
Turbines inter ſpongias viuentes ex Rondeletio.

ſulere arbitrari ſe rectè ait Rondeletius. multoq; vtilius fore ait in pinguedine felis diſſol- E
uere. Huc accedit, inquit, quod hac fuci ratione tanquam cruſta inducitur, cuius particulæ ſi exiliant, atque eximantur, turpiſſimè fucus detegitur. Hanc conchulam appellant petite porcelaine, eamque equorum frænis, & phaleris nonnulli accommodant. Ex iiſdē & gagatarum globulis mulieres monilia, & cingula contexunt, præſertim viduæ, quæ luctus tempore, non niſi nigris, candidiſque ornantur. Sed quæ equorum ornamentis addun tur, craſſiore, durioreque ſunt teſta, aliæ ſunt tenuiore, & fragiliore. Vtræq; & candore, & figura ſimiles. Addo ego alias iſtiuſmodi turbinulorum effigies. Numero primo in tabula prima eſt turbinulus luteus maculis albicantibus. 2. Aliꝰ pariter flauus, ſed minor. 3. Flauꝰ alius denticulatus. 4. Pellucidus ſubalbidus exiguus. 5. F
Albus tuberoſus alius. 6. tuberoſus alius ferrugineus. 7. ferrugineus al.ꝰ maculis albis cōſperſus. 8. coloris eſt ferruginei magis ſaturati. 9. minor, albus, tuberoſus. 10. Flauus, ventricoſus, ſtriatus. 11. minus dilutè ferrugineus, tuberculis plenus. 12. valde exiguus, albus, & tuberoſus. Altera tabula nu. 1. exhibetur turbinulus albus denticulatus. 2. item albus, oblongus, & in acutum deſinens. 3. albus alius. 4. & 5. alij duo ſubalbi ſplendi- G
di, & anguſti. Additur præterea turbinulus niueus, diaphanus, & acutus. item alius minor diaphanus, & eiuſdem coloris. Altera tabula octo turbinum in ſpongijs etiam degentium habet icones, num. 1. niuei coloris eſt. 2. luteus, maculatus. tertius ſubalbus, cineris maculis conſperſus. 4. cinereus, albicans. 5. candidus, pellucidus, diaphanus, pronè, & ſupinè pictus. 6. luteus lineis quibuſdam albis inſtar coronæ cinctus. 7. cinereus è puteo effoſſus. 8. E puteo pariter effoſſus, candidus, eminentijs quibuſdam per certa interualla diſpoſitis, quos duos poſtremos, quia cæteris ferè hiſce nouiſſimis erant ſimiles, addere libuit. Tertia tabella exprimitur Turbinulus niger lineis cinereis varius, quarta turbinulus alter eiuſdem coloris: quinta primo loco candidus, & glaber, deinde caſtaneus leuigatus linea quadam ſubalba: ſexta exhibet turbinem primò acutum ſubnigrum: deinde album cum lineis quibuſdā roſeis: poſtremò alium albo, & nigro varium. Septima primùm datur Turben albus verrucoſus circa rimam aliquantulum dentatus. 2. Tuberoſus aliud colo- H
ris caſtanei linea quadam alba per medium tranſcurrente. 3. cinereum, ſeu ſubalbum pariter tuberoſus. 4. Ferrugineus. 5. minimus eiuſdem coloris. 6. item ex minimis, ſed præcedente oblongior. Septima tabula prius pingitur Turbinulus albus lineis purpuras cē ſibus. 2. alius candidus lineis ſaturatè rubentibus. 3. elegans, & lucidus, lineis item purpuraſcentibus ſtriatus. Alius maculis albis, & rubeſcentibus totus conſperſus. 5. Alius itē maculoſus. 6. totus ſubruber. 7. Omnium minimus depreſſus colore rubro. Octaua tabula primo loco habes turbinulum albū verrucoſum. 2. ponitur turben albus acutus, & leuigatus. Nona, atque nouiſſima datur prius Turbinulus niger, & albus. 2. Alius eiuſdem quaſi coloris. 3. cinereus maculis albis. 4. cinereus alius minutim elaboratus. 4. ferrugineus macula alba ſpecioſus. 5. totus candidus.

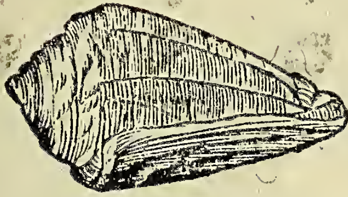
Porcelaine Gallorum.
Equorum ornatus.
Ab authore obſeruatæ ſpecies.

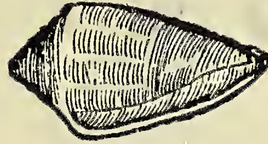
Turbinuli alij in ſpongijs viuentes.

DE

Turbines alij in spongijs degentes.

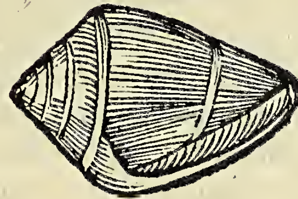

Turbinuli in ſpongijs latentes alij.

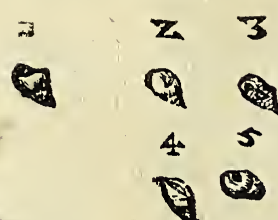

DE TROCHIS. Cap. XXV.

OC Turbinum genus Rondeletius à ſimilitudine inſtrumenti, quo luſitant pueri, Trochos appellat. Alij ſunt parui, inquit, qui à ſuperiore amplaq; parte ſtatim in breue acumen deficiunt. Alij oblongiores. Omnes leues ſunt, & varij. Teſta veluti cruſtis duabus conſtare videtur, externa minus nitet, quæ ſubiacet, vnionum eſt ſplendore. Præter Trochos duos adiecit Rondeletius aliquot diuerſas Stromborum formas, quarum alię ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum ſpeciem accedunt. Vt ei vitio verti poſſe non inficietur, ſi quæ in hoc genere illuſtria ſunt, & à veteribus diſertè expreſſa prætermitteret: ita curioſius certè, inquit, facere videremur, atq; ſuperuacaneæ diligentiæ accuſandi eſſemus, ſi omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera perſequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus ſpatiari velit, & in ſaxa maris penetrare, totam iſtam rem in infinita iſta varietate verſari videbit. Genera igitur & illuſtriores ſpecies cognoſcendæ, atque vt quæq; vel minutæ, vel neglectę, vel nominibus non expreſſæ fuerint, ad genera ſua erunt reuocandę. Sic ille. Et certè ſi quis omnia iſtæc conſimilia depingere velit, nunquam ſatis ea ob nimiam diuerſitatis copiam indagare poterit. Adiunxi ego iconem Trochi maximi ſubflaui abſque vllis tuberculis: item alterius planè pyramidalis. Adieci prætereа pyramidalis figuræ Conchulas quatuor alias hìc vnica tabella expreſſas. 1. Turbo, ſeu Trochus colore partim ametheſtino, partim ſubalbo. 2. Alius caſtaneus lineis quibuſdam albis. 3. Fuluus cum maculis albis. 4. partim roſeus, partim argenteus.

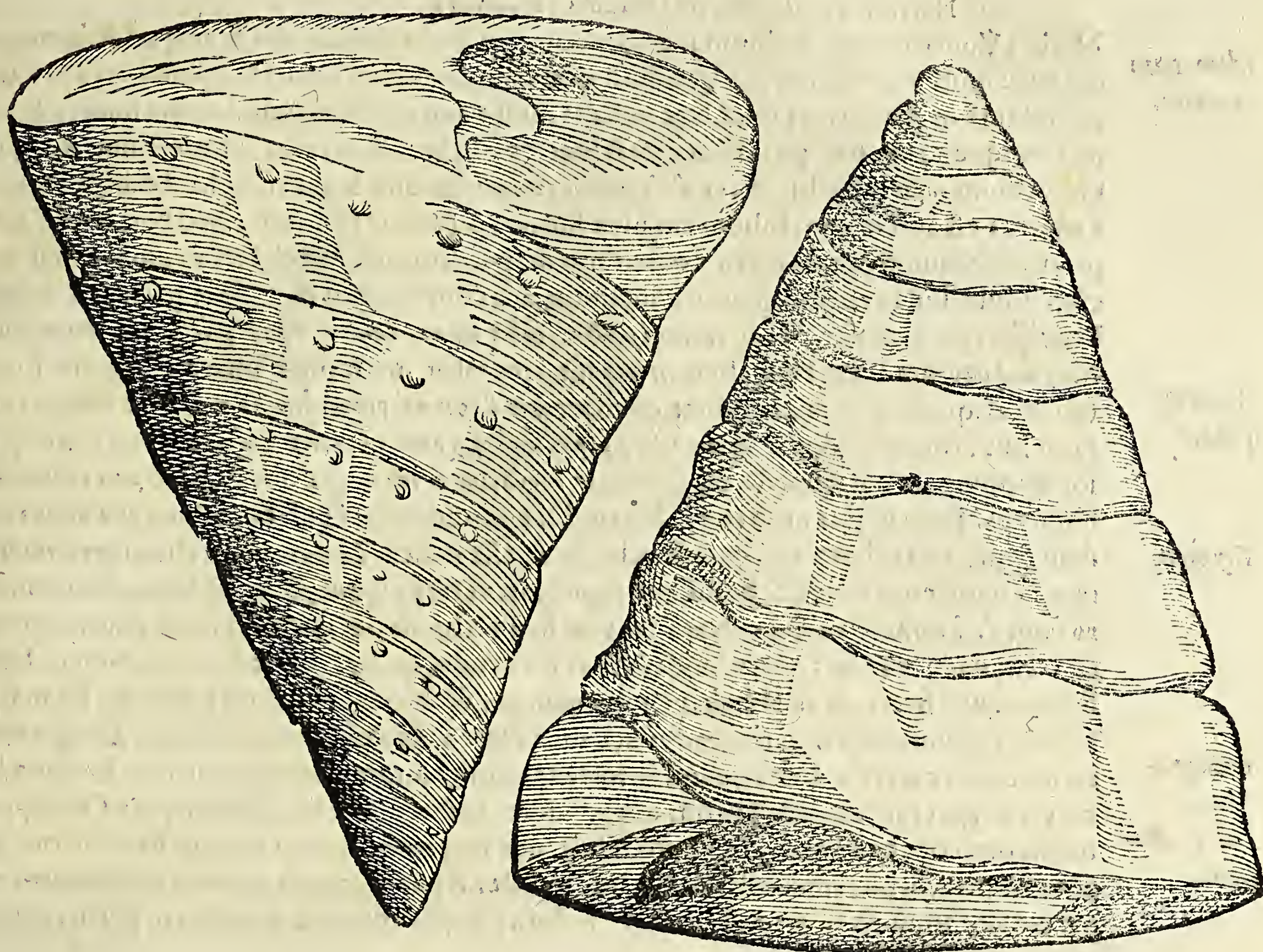
Trochi Rondeletij.

Trochus

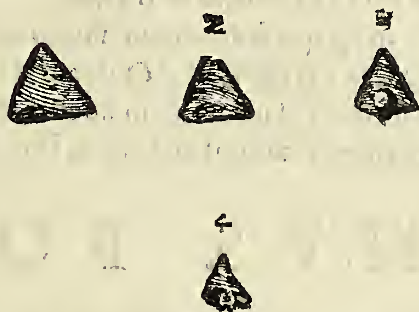
A

Trochus magnus. Trochus alter pyramidalis.

B

C

D

DE NERITE. Cap. XXVI.

Νηρίτας apud Aristotelem Theodorus Gaza natices conuertit, ex Festo fortassis, apud quem citante Calepino, sic legitur: Natica est (Iosepus Scaliger legit Narita) genus piscis minuti. Plautus: Muriaticam video in vasis stanneis, Nigricam bonam, & canatam, & tugma, quinas farras conchas piscinarias. Naticem piscem leges apud antiquos per t, non per r, & videtur à natando dictus. Hæc Festus. A recentioribus nerite vel Nerita effertur genere declinatione secunda: ego cum Zoographo, masculino genere declinatione prima, dicere malim. Sic enim Græci semper vsurpant. Habet autem syllabas omnes longas in omnibus casibus, quamobrem paroxytonum semper est, excepto nominatiuo multitudinis

titudinis penanflexo, νηρῖται; sic enim scribendum est, quanquam euulgati codices quidam Græci id non obseruent. Nicander, E

Ἠὲ καὶ ὄστρεα τόσσα βυθοὺς, ἅτε βόσκεται ἅλμης,

Νηρῖται, στρόμβοι τε, πελωριάδες τε, μύες τε.

Idem cum Anerite. Nerites Vuottono, & Bellonio idem videtur, qui & ἀνηρίτης, & ἀνάρτης apud Athenæum dicatur: quibus consentit Zoographus, quoniam & nomen idem est, prima litera tantùm abundante in Anarite, vt solet hæc vocalis multorum vocabulorum initijs abũdare: & genus quoque idem, nempe testaceum: & species, cochlea & natura, adhærere petris. Apud Hesychium νήριτος scribitur, vt ἄνθρωπος, terminatione & accentu, his verbis: νήριτος, ὁ νηρίτης: est autem conchilium cochleæ simile, & (colore) varium. Sed hoc modo scriptum, adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioso, excellẽte, incomparabili; quo cùm nihil aliud in eodem genere conferatur, aut contendat: à νη, priuãte particula, & verbo ἐρίζειν compositum. Inde νηριτομύθης, ὧ οὐκ ἄν τις ἐρίσειε πρὸς μύθους, & νηριτόφυλλον, πολύφυλλον. *Νήριτον quid.* Idem Hesychius νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (quem aliqui sic dictum accipiunt quasi νήριτον, ὅ ἐστιν ἀνέριστον, διὰ τὸ πολὺ τῆς ὕλης, vt notauit Eustathius) & adiectiuè, πολὺ, ὑγρὸν, ἀεὶ ῥέον, χλωρὸν, θαλερὸν, ἄπλον. sed pro copioso, & innumerabili vsitatius est scribere νήριθμον, à νη, negatione, & ἀριθμός, quod est numerus. F Ergo si quis neriten cochleam à magnitudine, vel pulchritudine, qua alias eiusdem generis excellat, nominatam velit, bene esse iudicat Zoographus: *Etymon.* alioqui νηρίτης fit à νηρός, quod concauum, & humidum significat, vt νηρὸς ἰχθυς, & apud Lycophronem νηρὸς μυχός, ὁ κοῖλος ἢ καθυρος. Νηρός autem fit à verbo νέω, νῶ, quod est nato, cuius futurum est νήσω, vnde & νῆσος: quare Suidas eos reprehendit, quibus νηρίτης dicitur à Nereo, Nam si ita, inquit, fieret, ἐκ τοῦ Νερεύς, penultimam per diphtongum haberet νηρείτης. Idem ferè scribit Varinus: *Ortographia.* cæterum neriten concham à Nereo deo marino sic dictam, Zoographus ratione non carere autumat; quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco vti fingeretur: sicut & Triton: quem visum, auditumque in quodam specu Olyssipponensis oræ concha canentem Plinius refert. nec ineptus ad hunc vsum nerites videtur, vtpote amplus, & buccino similis, Aristotele teste. *Lib. 1. Halieut.* Apud Oppianũ inuenio scriptum νείρτης per ει diphthongum in prima syllaba. Testata, inquit animalia quædam in petris, alia in arenis pascuntur:

Νειρῖται, στρόμβων τε γένος, καὶ πορφύραι αὐταί, G

Et rursus de cancellis loquens vacuas sibi conchas quærentibus.

Εἴτε τι νειρίτης ἔλιπε σκέπας, εἴ τε τι κῆρυξ.

Gillius author est, neriten ab ijs qui Adriaticum sinum accolunt, etiam nunc antiquo nomine appellari, & ab Hispanis caragolum. Quidam referente Zoographo Gallicè interpretantur petit Limasson de mer, id est, paruam cochleam maris: Hispani cochleam marinam in genere vocant almeia, vel caracol de la mar. Itali quidam neritas, naridole.

GENVS. FORMA.

Antè Turbinatorum genere.

Lib. 4. Hi. cap. 4.

NERITÆ sintne in turbinatorum genere, inquit Rondeletius, dubitauerit aliquis ex Aristotele, qui sic scripsit: Προμηκέστερα δὲ ἐστιν ἐν τοῖς στρόμβοις (καρκίνια) τοῖς ἐν τοῖς νηρίταις, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ μὲν ἄλλα παραπλήσιον. &c. Longior est, qui turbinem subit, quàm qui neritam cancellus. genus enim diuersum est, quod in nerite H degit, cætera quidem non absimile, &c. Et paulò pòst, ὅσα δὲ ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται. *Nerite vt à turbinatis differat.* Quibus sinister pes grandior est, ij nunquã cum turbinatis hospitantur, sed cum neritis tãtùm ineũt societatẽ. Hìc Aristoteles de Turbinibus, & neritis, vt de diuersis loqui videtur, atque ab his neritas seclusisse. Sed si rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam nerita à turbinatis non genere, sed specie differt. Cum turbinatis igitur cõuenit, quòd testa sit clauiculatim intorta, sed rotunda, & ampla, qua ab ea turbinati specie distat, *lib. 4. Hist. cap. 4.* cui testa est lõga, strictaq;. Ideo cancellus (de hoc.n. in locis modò citatis loquitur Aristoteles) lõgior est qui in turbinatis lõgis hospitatur, quã qui in neritis, turbinatis quidem, sed nõ longis. Qualis verò sit nerita, & quod sit inter turbinata collocãda, ita explicat Aristoteles: Nerita testa est leui, ampla & rotũda, forma buccinis proxima, pauauer tũ nõ nigrũ, vt buccina, sed rubrum habet. Testæ annexum corpus eius mediũ firmiter est. Pascuntur

in mari

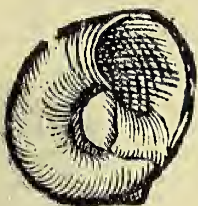
A in mari tranquillo à saxis soluta: (enallage generis: pro neritæ solutæ:) at quoties flatus vrgent, cancelli hospites sese in saxa recipiunt, neritæ saxis adhærent lepadum more, & apporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraque, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, & in eadem os. Modus hic idem est apohrrhaidi, purpuris, atque omnibus generis eiusdē. Hæc Aristoteles. Huiusmodi Neritam esse arbitratur idem Rondeletius, cuius imaginem veram, non magnitudinem sic expressit. Est enim, inquit, concha ampla, & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formam buccinorum accedente. Ex hoc genere fuerint cochleæ, vel potius neritę genus hìc à me additum, colore albido, diaphanum, venulis pluribus respersum, belliculo ad instar cochlearum insigne: prope os quo continetur animal, tuberculum quoddam conspicitur. Est autem figura eius rotunda. Rotundiorem autem esse B nerites testam quàm sit turbinum VVottonus hinc apparere ait, quia oblongiorem formam recipit cancellus ille concharum hospes, à turbinis testæ forma, qui turbinem subit, quàm qui neriten. Ego operculum neritæ non vidi, habere operculum habemus apud Aristotelem interprete Gaza, vbi sic legitur: Natices, & reliqua turbinata operculo quodam congenito carni patulæ apposito clauduntur.

Saxis adhærent.

Testa.

Operculū.

Nerita Rondel.

Nerite authoris.

GENERATIO. SENSVS. NATATIO.

NERITÆ, siue natices. & patellæ teste eodem Aristotele, rimis, cauernisq; saxorum generantur, celeriq; incremento augentur. Quod ad sensus attinet, ait natices qui capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adire, quoties C escam persequuntur: nec voce vlla, sed silentio agere, vtpote cùm & olfaciāt, & audiāt, nec fieri posse, vt aiunt, quin subterfugiant, si vox proferatur. Audiunt itaque, & olfaciunt. Scribit Bellonius, in Mediterraneo mari, in quo æstus non ita reciprocantur, piscatores conchulas legentes in lintre esse oportere, eosque si neritæ, quæ tunc saxo extra aquam hęrent, sensesint, tunc sese à saxo soluentes, in mare præcipites ruere se conspexisse. Atque hoc quidem esse putat, quod Aristoteles ait piscatores neritas legentes tacere, ne ipsos fugiant. De Neritis hæc Plinius: Nauigant ex his (è concharum genere) neritæ (alia lectio habet, Venereæ) præbentesq; concauam sui partem, & alteram (melior lectio non habet hic vocem, alteram) auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Testa quidem neritæ Aristotelis, cùm cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea videtur, potest enim aërem copiosum capere, & innatare facilius, ventoque impelli.

In saxis generari.

Li.9.c.33.

Nauigatio.

DE NERITA ÆLIANI. Cap. XXVII.

D

ÆLIANVS, vt rectè iudicare mihi videtur Rondeletius, longè aliter neritam describit quàm Aristoteles, vt ex eius verbis liquet, quæ sunt huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur, eo maris vbi sordium vacuitas est, & trāquillitas viget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. Hæc nerite appellatur. Hoc maximè, inquit Rōdeletius ab Aristotelis nerita differt, quòd illa magna sit, hæc parua, nec mirum esse debet Aelianum ab Aristotele, & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, quod in plerisque facit. Ex paruitate, & pulchritudine formę Aeliani neritam esse colligimus eam, quæ capiti præfixa est. Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea in margine candida. Quod si quis neritam inter cochleas

Descriptio

Aeliani Nerita.

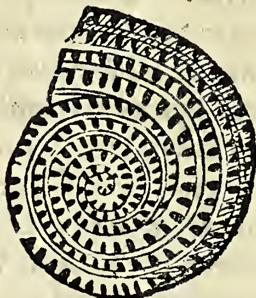
Aeliani Nerite. chleas reponere voluerit, non valdè refragabor. Hæc ille. Addidi aliquot icones: prima, & secunda nigris punctis resperfæ sunt. Tertia secundæ similis, sed rubicundior, in qua cancellus latet; quarta ad cinereum vergit. Habes deinceps tringinta duas diuersas species duabus tabulis expressas. In prima tabula, prima, & secunda albo nigroque variæ: item tertia, & quarta. quinta castaneæ colore est maculis rubris. Sexta Caragnuola vulgò Genuensibns dicitur, detracto cortice splendens, albonigra. septima castaneæ coloris habet maculas. Octaua cinerea est ma- E

Nerita anthoris.

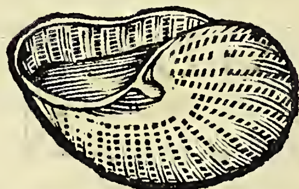

Nerite alia.

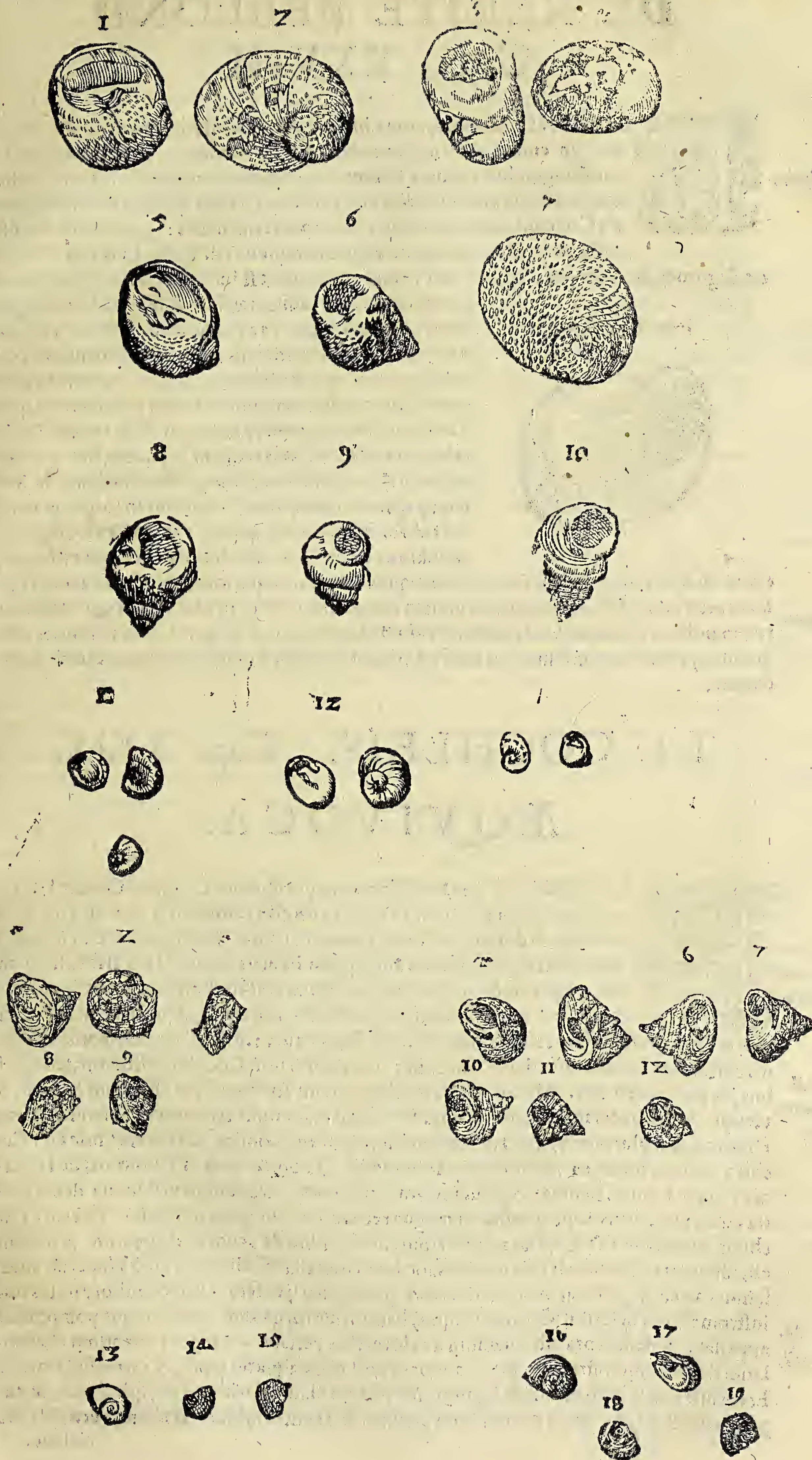

culis supernè rubescentibus, infra nigricantibus. Nona ex albo ad luteum vergit, trochi fortè species vti etiam erat octaua præcedens, & decima subsequens, candida, verrucosa. Numero vndecimo exprimuntur tres neritæ minimæ, vna alba cum rubris maculis, altera aureis. Decimatertia maculas habet leucophæas. Prima in secunda tabula expressa Nerite est rubra, & alba maculis etiam inferius nigris. 2. Alba, & fusca, colore intus argẽteo. 3. Rubra, & alba. 4. Glabra candida punctis subferrugineis. 5. Aspera maculis longis, & albis. 6. subalba, & fusca. 7. Fusca maculis albis. 8. Subrubra maculis albicantibus. 9. Fusca, & albicans. 10. Alba subcinerea. 11. Cinerea ferè tota punctis candidis. 12. Castanea punctis item candicantibus. 13. Argentea. 14. Leuis tota cærulea. 15. Cineritia virgata. 16. Parua flauescens. 17. Castanea cum corona alba. 18. Subcinerea. 19. Nerite colore castaneo subobscuro.

Neritæ aliæ ab authore obseruatæ, quarum omnium color exprimitur præcedenti pagina.

E

DE NERITE BELLONII. Cap. XXVIII.

Descriptio.

BELLONII Nerites, cuius hîc iconem, & descriptionem ex eo propono, ac cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, non temere dubitauit Zoographus: genere saltem, si non specie conuenire videtur. Bellonius ita depinxit hac addita descriptione. Nerite quoque turbinati generis Conchula, testam in anfractum intortam habet: qua penitus inclusa, nulla ex parte præterquam capite conspicua est. Virilis Lutetiæ, Armoricis Bigornet, & Bigornacu vocari solet, apud quos tanta est huius pisciculi frequentia, vt summo prouentu indigenæ, dum æstus abscessit, magnos aceruos è saxis legant, ac bulliant (bullire faciant) carnemque è testis (quò leuiùs ferantur) eximant, & acolis F mediterraneorum tractum diuendant. Pulmenta autẽ, quæ ex his conficiuntur, minio tincta esse dixeris: quod à rubro ipsarum papauere prouenit. Prisci enim (Aristoteles, vt ex Rondeletio recitaui) naticem, siue neritam, testam habere læuam, amplam, rotundam, buccino similem: papauere tamen non (vt buccinum) nigro præditã, sed rubro. Est enim id papauer, excremẽtitium quiddã, membrana obuolutũ, omnibus testaceis generibus precipuè esculentum. Natices sua saxa relinquunt mari tranquillo, ac sordibus vacuo, vt pascantur. Testam habent leuem, rotundam, exiguam, vt neq; in Oceano, neq; in Mediterreneo pollicis crassitudinem excedant. Huius autem carnes vulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam minimè excitari ait, & potissimùm, si cum cæpis etiam crudis comedantur.

Nerite Bellonij.

Testa qualis.

G

DE COCHLEIS. Cap. XXIX.

ÆQVIVOCA.

L.10.c.19. Cochlea instrumentũ

HESYCHIVS κοχλίας (sic autem potissimum Cochleæ Græcis vocantur.) non solùm exponit τὰ ἐσθιόμενα ζῶα, animantia quæ in cibi vsum veniunt, sed etiam τὰ ἐν τοῖς ὀργάνοις ξύλινα. Et Vitruuius Cochleam describit, qua magna vis aquæ possit hauriri, sed non tam altè tolli quàm rota. Fieri autẽ eam è tigno per octauo crassitudinis diuisiones inuolutos habente canales, & iustam Cochleæ naturalemque imitationem: versationes facere hominibus calcantibus. Sic idem lib.5.cap.11.dicit: Cochleis, rotis, tympanis collocatis, locus exinaniatur. Ac alibi: Torcular si non Cochleis torquitur, sed vectibus, & prælo premitur. Meminit eius machinæ etiam Athenæus, & Diodorus Siculus, & vterque Archimedis inuentum esse inquiunt. Sentina, inquit Athenæus, in naui maxima H Hieronis, & si plurima erat, exhauriebatur tamen ab vno homine διὰ κοχλίου (hoc est, Cochlea sic dicta machina) commento Archimedis. Diodorus verò in 5. libro ait: de Hispania scribens, eiusq; fodinis: Subtus terram reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum cursus, sæpè quæstus vi magna recedunt: aut quod mirabilius videtur, Cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede, cum in Aegyptum profectus est, adinuentas. Eiusmodi instrumentis loca, vbi metalla effodiuntur, eiecta superiùs aqua; summa arte, diligentiaq; exsiccant. Author promptuarij nescio, ex quo authore nobis hoc instrumentum describit: Cochlea (inquit) haustorium organum, quod vulgus pompam appellat: In medio rota est, quæ dum à calcantibus versatur, machina introrsum clauiculatim detorta, inter strias, & strigiles aquas exorbet ex aquario septo, & retrorsus emittit. Et rursus: Cochlea in torculari lignum est erectum clauiculatim, id est, spirulatim, & capreolatim striatum: quod per medium prælum striatum & ipsum trãsactum, vertigine sua tollendo

Lib.6.c.8. Cochleæ inuentum.

Pompa instrumentũ.

A tollendo demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) visa torcularis dicitur. Vitruuius nominat alibi ascendentem machinam; de qua Gulielmus Philander: mox (inquit) vocabitur accessus, Græcè ἐπιβάθρα. Suspicior autem fuisse machinam quæ occulto quodam artificio, & expeditis machinationibus in sublimè cresceret; & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant, & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prælum tollimus, & deprimimus: nisi interpretari velimus dictum de machina, quam tollenonem Vegetius appellat. Eiusmodi torcularia siue cochleas nobis vocantur torchi, Germanis pres, Belgis pors, eorumq, ferè vsus est ad exprimendum, vnde Palladius: In cochlea exprimis. Eadem vel saltem similia intellexit Plinius dum ait: Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod maximè probatur. Oribasius in libro de machinis cochleas instrumenta chirurgica describit, item cochleam fæminam, quæ Græcè περικόχλιον appellatur. nos breuitatis causa lectorem ad ipsum remittimus. Gul. Budæus cochleas, & scalas conchlides dici scribit in ædificijs, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata, & tortili

l. 10. c. 19.

Tolleno.

Ca. 4. & 5.

Scalæ Cochlides.

B structura à triclinijs in cænacula euadant, cuiusmodi sunt, (inquit) in ædificijs Gallicis scalæ. Talis scala apud Philopon. in Proclum, κοχλιοειδὴς κλίμαξ dicitur: nobis vna scala fatta à lumaga, Germanis teste Zoographo Schnecken, id est cochlea. Ex Strabone quoq; libro postremo affertur κοχλίδιον pro scalarum genere cuius scapum, vt τὸ τῶν κοχλιῶν κιόνιον, volumen ἑλικοειδῶς circumdictum ambit à summa coassatione ad imum libramentum: sed perperam, vt vult author thesauri linguæ Græcæ, orto nimirum (ait) errore ex latina lingua, in Græco enim κοχλίας legitur pag. 347. de Paneo seu Panis fano, στροβιλοειδὲς, ἐμφερὲς ὄχθῳ πετρώδει, διὰ κοχλίου τὴν ἀνάβασιν ἔχον, in quod per cochleam ascenditur. Athenæus vocat κλίμακα ἑλικὴν. Erat præterea tormenti genus cochlea vocatum quo interfectum fuisse tradit Laurentius Surius S. Ionam à Magorum principibus iussu Sabotij regis Persarum. quod tormentum forte fuerit equulus cochleatus, cuius meminit Pomponius in decuma fullonis vtcitatur à Nonio: vbi insilui in cochleatum equuleum, vbi solutim tortor. Ego de hocce tormenti genere per ocium aliquando integrum tractatum conscripsi. Præterea Zoographus sese Romæ obseruasse tradit iuxta forum fuisse locum, quem scalas vocabant annularias, quas (inquit) eruditiores ita nuncupatas

Tormenti genus.

Eculeus cochleatus.

C augurantur ab annularijs officinis, vel à propendentibus annulis. Aliorum coniectatio est, sic eas dici, quæ in cochleæ formam effingantur, & orbiculata figura rotundentur: quod genus conchlium dicitur. Suidæ quidem, & Varino κοχλίας est, ὁδὸς εἰς ἑκατέρους περιηγμένη hoc est, via quæ in vtramq; vicissim partē circumagitur: siue de gradibus per scalas huiusmodi accipias: siue de vijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando viæ sunt. Cælius Rhodoginus. aures siue auriculas veriùs, sinuosas (vtor interim eius verbis) cochlias ait nuncupari. Sed Polluci κοχλίας extrinsecus aurium ambitus est, ἡ ἔξωθεν περιβολὴ τῶν ὤτων. Et Plutarrchus cochleæ instar aurem in gyrum contorqueri ait. Estq; etiam cochlea genus ostij, quod meminit Varro, vbi testudinem describit, qua turdi, & murulæ, & miliares nutriuntur: ostium (ornithonis) esse debet humile, & angustum, & potissimum eius generis quod cochleam appellant, vt solet esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. Instrumentis itaque, quæ diximus, scalis, & vijs cochlearum figura in se clauiculatim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, ἑλικοειδὴς nomen dedit. Hermolao verò etiam cochleæ nominantur, nescio quamobrem, inter morbos fici arboris. Porro cochlis capitis ornamentum est, quod reperio apud Pollionem Treuellium in Zenobia, quæ

Cochlium.

Auriũ ambitus.

Ostij genus Varroni.

Li. 3. de re rust. ca. 5.

Pro capitis ornamento

D sic habet: Ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per vltimam fimbriam: media est coclide. Videtur (inquit Cælius Rhodoginus) ab similitudine scalarum vel animalibus verbum corriuatum. Humelbergius cochleam ait esse lapidem ex flumine rotundum, ad similitudinem cochleæ: qui aque inditus, eam contra laterum dolorem efficacem reddere creditur, quod, & se aliquando expertum testatur. Et Massario cochlos, & cochlax marinos calculos significare dicitur: cæterùm apud Festum cochlacæ dicuntur istiusmodi Lapides rotundi, ad cochlearum similitudinem. Et Cælius Rhodoginus in Græcis annotatum authoribus esse ait, fluuiatiles aut marinos lapides dici quoq; trochalos, item charmadia, & cochaclas. quare vbi apud Varinum, legitur, Τρόχαλοι, ἰδίως οἱ κόλχακες, οἱ καὶ κρεμάδα λέγονται, nempe fluuiatiles, & marini lapides, legendum censeo pro κόλχακες κόχλακες- & pro κρεμάδα χερμάδα. Inuenio item in lexico quodam Græcolatino, κοχλάδες exponi lapides attritos perpetua in aquis volutatione, glareas, sed sine authore. Mihi hæc quoque dictio corrupta videtur, & κόχλακες legendum.

Lapis in flumine cochleæ figura, & eius vires.

Cochlacæ.

gendum. Nam, & idem Varinus, & ante eum Heſychius χλάρον (quæ vox ad latinam glarea accedit, id eſt, vt grammatici interpretantur, minutiſſimi lapilli, qui in fluuiorum ripis vel maris litoribus reperiuntur, vnde, glareola, glareoſus,) exponunt κόχλαξ. Etymologus vt à νέος, νέαξ fit, ſic à κόχλος, κόχλαξ fieri ait: Tucididem tamen καχλακας dixiſſe per alpha. Cælius Rhodoginus eoſdem lapillos alibi apud latinos dici tradit vmbilicos (vt eſt apud Ciceronem de Oratore libro ſecundo), a Grecis, vt commonuit Ariſtoteles in mechanicis quæſtionibus, appellari crocas. Quærit enim (inquit) quid ſit quod in litoribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant, quæ vocantur crocæ. E

Vmbillici qui lapilli. Crocæ.

SYNONYMA.

Chometh. *Schabul.*

HOMETH Hebraicam dictionem Leuitici vndecimo, & decimoquarto Numeri D. Hieronymus interpretatur lacertam, quam omnino ſignificare putat Zoohraphus. Alijs eſt Limax, vel Teſtudo, vel Cochlea terreſtris ſecundum Rab. Dauid in libro radicum. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi latini ſermonis imperiti abutuntur. Schabul, potiùs limax eſt, vt Dauid Kimhi interpretatur, & Rabbi Salomon Pſal. 58. conſentit Abraham Eſra quoque: Caldæus vertit tibelela: Arabs Liſchmat, ſi rectè ſcribo vocales. Septuaginta κηρός: Hieronymus cera, item vermis. In trilingui lexico inuenio Lul & Meſibata pro cochlea: pro limace verò chomet, chumeta, Sachel, Limaza. Halzum Serapioni commune eſt nomen cochleæ marinæ, & terreſtri. Syluaticus quoque cap. 324. ait Halzum eſſe nomen Arabicum à Serapione vſurpatum in ea ſignificatione. Item Auicennæ interpres lib. 2. halzum ſcribit, & interpretatur limaces. Albertus verò ex eodem interprete in hiſtoria animalium vocabulum alzum ponit, vbi Græcè apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde, & Haalcena vox corrupta puto apud eundem Syluaticum: cui præterea Conada eſt cochlea marina, item Sadaf: Aunici, limaces terreſtres quæ degunt in planta agni caſti: ſed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint: Lulientia verò ſpecies limacum: cæterùm innumera apud ipſum vocabula corrupta ſunt, vti etiam hæc barbara nomina, Caſia, Cotia, Coliris pro limace accepit. Κοχλίας volunt Ariſtoteli vocari cochleas terreſtres, Gaza limaces reddit, vt vbi habet in tertio de generatione cap. 11. Teſtatorum genus naturam proportione plantis reſpondentem (ἀντίςροφον) habet: hinc eſt quod nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum eſt (τὸ τῶν κοχλιῶν) & ſi quid huiuſmodi aliud ſit, ſed rarum: at in mari ſimiliq; humore multa, & varia gignuntur. Genus plantarum contrà &c. confunditur apud Græcos, vel ipſum Ariſtotelem κόχλος & κοχλίας, vt annotauit etiam VVottonus: ferè tamen Ariſtoteli κοχλος vmbilicum, ideſt cochleam marinam ſignificat, κοχλίας verò terreſtrem cochleam. Maſſarius quoque κοχλον apud Ariſtotelem ait eſſe animal teſtaceum, & aliud quàm Limaces, à Theodoro dictum vmbilicus. hoc (inquit) & cochlian eſt vbi Ariſtoteles appellet, ſicut limacē quoq; còchlon. Verba Ariſtotelis vbi diſtinguit diuertiſſimè, hæc ſunt: τὰ ὀςρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλέμενα ὄςρεα. Gaza vertit: Vt Vmbilici, cochleæ, purpuræ (quod non eſt in Græcis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nominæ nomine appellamus. Et paulò mox: Οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλος, καὶ τἄλλα τὰ ςρομβώδη. Idem tamen Gaza κόχλυς, & κοχλίας nonnunquam vmbilicos vertit, quod cùm reprehendit VVottonus, ipſe quoq; reprehendendus videtur, nam licet ex Athenæi libro 2. quem citat, conſtet, quòd vmbilicus quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5. hiſtor. anim. idem ſit quod cochlea, rectiùs tamen Rondeletius pronunciauit, vmbilicum Ciceroni non totum genus cochlearum marinarum, ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Rondeletius κοχλίας dici putat, quòd habeant τὰ ὄςρακα κυχλοτερῆ. Etymologo verò dicuntur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυρίζω: ἢ παρὰ τὸ ὀλῶ, τὸ συςρέφω, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κχ. κοχλίας. Κοχλίς, & κοχλίδιον diminutiua ſunt ſignificantia paruam concham ſeu cochleam, conchulam, conchleolam, vt ait author theſauri linguæ Græcæ. Poſterioris meminit Suidas quoque, eſſe dicens εἶδος ζωΰφίε. Etymologus κοχλίδιον diminutiuum fieri ait à κόχλος, & aliàs ait fieri à κοχλίας, vt a κοιλία κοιλίδιον. Κόγχος ab Heſychio exponitur κοχλιας: & quem Epicharmus κόγχον σέσιλον appellat, eum Dioſcorides κοχλίαν σέσιλον. Epicharmus, inquam, apud Ateuæum libro ſecundo dicens, κογχον δὲ σέσιλον ἄπαγ' ἐς τοὶ φθόρον, cochleas quæ σέσιλοι dicuntur, abijce in malam rem. Et Dioſcorides τὸν σέσιλον κοχλίαν eſſe ταρακτικὸν κοιλίας καὶ ςομάχε F G H

Liſchmat. Lul. Meſibata. Chomet. Chumeta. Sachel. Limuza. Halzum. Haalcena. Conada. Sadaf.

Κοχλίας.

Li 4. Hiſt. cap. 4.

VVottonus reprehens.

Vmbilicus quid Ciceroni.

Nominis ratio.

Li. 2. c. 11.

A μάχυ ἱμετοποιόν. ita autem vocat, quæ vepribus, & frutetis adhærent. In eodem loco apud Athenæum Apellas cochleam ait vocari à Lacedæmonijs σέμελον. Apollodorus verò lib. secundo Etymologiarum quasdam dici κωλυσιδείπνυς, id est, vt Dalechampius in suis scholijs explicat, tam amplas vt singulæ ad cœnam sufficiant, & alia fercula tangi prohibeant. Quidam (inquit) legunt colycideipnos, quòd colycijs similes sint illæ cochleæ. Isaacus Casaubonus alios Grammaticos hæc aliter tradere ait. Spartanis enim cochleas dici σεσήλυς: simpliciter verò cochleas appellari σεμέλυς. Hesychius, σέσηλοι, κοχλίαι, Λάκωνες. Idem, σέμελος κοχλίας. Viderit verò Apollodorus quàm sit verum cochleas quasdam fuisse κωλυσιδείπνυς appellatas. Ego existimo contrarium esse verum, & τὺς κωλυσιδείπνυς, qui serius ad condictam cœnam ventitarent, & moram facerent diligentioribus, quos vocabant τρεχεδείπνυς, conuiuiali ioco dictos esse κοχλίας: quod cochleam vincerent tarditudine, vt ille ait apud Plautum. plurima sunt hoc genus συμποτικὰ ἀςεῖσματα in scriptis veterum. Suspitio est scripsisse Apollodorum in explicanda origine huius vocis, ortam videri à κόχλω verbo antiquo idem significante, ac γυρίζω, roto: aut ab ὀλῶ τὸ συςρέφω (hę sunt grammaticorum ineptię) ὀλίαν primò, deinde κοχλίαν dictum, quòd

Marginal notes: Σέμελος. Σίσηλος.

B non rectà procederent, sed per gyros, παρ' ὃ καὶ κοχλίας λέγεσθαι τὺς κωλυσιδείπνυς. Hæc aut similia Apollodorus: quæ lecta negligenter & properanter, neque intellecta ab eo videntur, qui hæc ita scripsit, siue Athenæus, siue eius Breuiator. Hactenus Casaubonus. Σιλάτης, Hesychio, & Varino est quoq; κοχλίας. forte σέσιλος, Σέμελος, κοχλίας ijsdem, Σεμελοιρίδαι, οἱ ἄνευ κελύφυς, ὃς ἔνιοι λίφακας. Σίσυλλος, νόμισμα. (νόσημα forte) καθάπερ σκωληκίασις, καὶ ζῶον τι apud eosdem. Πωματίας, ὁ κοχλίας exponit Varinus per o breue in prima ineptè, debet enim per o productam scribi πωματίας, quoniam πῶμα operculum est. φερέοικος id est, domiporta, epitheton cochleæ, pro ipsa cochlea vsurpatur ab Hesiodo:

Marginal notes: Σιλάτης. Πωματίας Domiporta

Ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂν φυτὰ βαίνη.

quanquam enim de terrestri loquitur, cochleis tamen omnibus testa opertis commune est epitheton, & testudini quoque, quod notat quoque Varinus, φερέοικος, & φέροικος, exponens κοχλίας, ἢ χελώνη. Sunt qui phereœcon describant animal album, simile mustelæ, quod sub quercubus, & oleis nascatur, aut versetur (ὑπὸ δρυσὶ, καὶ ἐλαίαις γινόμενον) & glandibus vescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus vespa maius faciunt: su-

Marginal note: Phereœcon animal.

C per qua voce cõsule partim Hesychium, partim Etymologum. Ἀεροπός eidem Hesychio, vti & Varino est κοχλίας: fortè παρὰ τὸ ἕρπειν. Atq; ita exponunt Ξιφίδρια: sed ordo collocationis, & analogia vocabuli antepenultimã per y scribi postulant: vt à ξίφος diminutiuũ ξιφύδριον fiat, sicut à μέλος μελύδριον: quanquã & alterum diminutiuũ ξιφίδιον in vsu est, & receptiore, vt puto. Pro κοχλίῳ, in multitudinis numero κοχλίαι scripserim: sed magis probo, qđ alibi apud eosdẽ reperio σκιφύδρια, genus cõchylij, pro ξίφος quidẽ aliter etiã σκίφος proferri scio. Eisdem χαμαιδύτοι, sunt κωχλίαι: Videntur autem cochleæ terrestres significari ab eo quòd terram subeant, quod & troglodytæ vocabulum sonat: item χραμαδοῖλαι, χελῶναι, καὶ αἱ νωτρότατοι τῶν κυνῶν: οἱ δὲ τὺς κοχλίας. Ἀχραδάμυλλος, ὁ κοχλίας est Tarentinis, eisdem scribentibus. Videntur autem & hìc terrestrem cochleam, aut speciem significare. Ἀχράδες pyri syluestres sunt, μύλλειν Grammatici interpretantur πλησιάζειν. μύλλον obliquum, incuruum, tortuosum, & leue, vt videtur. Inuenitur & πῖλος, κοχλιός, apud Hesychium. malim πῖλος, κοχλίας, vt πῖλος sit genus cochleæ quoddam à figura pilei (quem Græci πῖλον vocant) sic dicti, siue is in acutum exeat, vt Strombi, siue forma sit rotunda. vtraque enim cochleæ tum in mari, tum in

Marginal notes: Ἀεροπός. χαμαιδύτοι. Χραμαδοῖλαι. Ἀχραδάμυλλος. Ἀχράδες. Πῖλος. Ἀβρότων.

D terra reperiuntur. Ἀβρότων apud Varinum legitur, diciturq; esse genus cochlearum, secundum alios locustarum, secundum alios apum. Quibus addit quosdam legere ἀπρότων, eoq; non nomine intelligere λῃςῶν, prædonum, seu latronum. Ex quo intelligitur, hoc ἀβρότων, siue ἀπρότων esse pluralis numeri, & genitiui casus, non autem nominatiuum singularem, vt existimarunt vulgaria lexica. Colysidipnos (κωλυσιδείπνυς, vocari cochleas quasdam Apollodorus libro secundo Etymologiarũ testante Cælio author est. Et in Plutarchi symposiacis tardiores conuiuæ nuncupantur colysidipni. Quibus autem cochleis hoc nomen conueniat, & quam ob causam dubito. Conijcio autem terrenum esse genus, quod vel cito saturet, & edendi auiditatem circumcidat: vel vomitu, aut aluo cibos ingestos egerat. Græcorum vulgo hodie κοχλίος, vel σάλιγγας nominatur. Λεῖμα, animal simile cochleæ dicitur Hesychio, & Varino, quæ vox non absimilis est cum dictione limax latinorum, quæ cochleam terrestrem significat, eamque vel testa opertam, vel nudam. Plinius limaces à cochleis manifestò distinguit inquiens: Bestiolarum genera quædam herbis

Marginal notes: Colydisipnos. Λεῖμα. Limax an à cochleis differat.

herbis innascuntur, raphano erucæ, & vermiculi, item lactucis, & oleri: vtrisq; hoc amplius limaces, & cochleæ: in quo loco limaces cochleas nudas haud dubio significant. Accipitur tamen apud classicos scriptores pro cochlea testa cooperta, vt apud Columellā hoc versu: E

Implicitus conchæ limax, hirsutaq; campe.

Vbi notandum etiam limacem in masculino genere accipi: cùm Plinius fœmininum faciat, dum ait: Limacis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis Limacia pro limace nominatur. Albertus Limacem ait nomen accepisse à limo, in quo generatur, & nutritur, & Festus Pompeus limaces exponit cochleas à limo appellatas, quod facit quoque Columella in decimo; intelligit autem, vt putat etiam Grapaldus, terrestres. Cochlea grāmaticis recentioribus, propriè testa limacis est, licèt quandoq; pro ipsa limace, quæ testam habet, accipiatur. Est autem propriè limax (inquiunt) quæ sine testa est: cochlea verò quæ testam habet. Zoographus de terrestribus cochleas plerumque intelligit, cùm simpliciter proferuntur: Sæpe enim de vtra loquantur (inquit) authores, exprimunt, terrenæ, aut marinæ descrimine expresso. Aristoteles quidem etiam pro marinis aliquando simpliciter cochleas nominat, sed vbi argumentum huiusmodi est, vt distinctione opus non sit. Est quando generis instar ponitur, & communem aquatilibus pariter, ac terrenis naturam indicat. Gaza cochleas terrestres vertit limaces. Sunt qui apud Plinium cùm nominat cochleas quæ eduntur, velint terrestre genus intelligere videri, quibus ego libèter assentior. Cardanus in lib. de Varietate rerum cochleæ significato abutitur, cùm pro omnibus conchis generatim accipiat. Albertus cochleas, & testudines vnà cum alijs indoctis turpiter confundit. Apud Marcellum Empiricum coclea passim scribitur sine aspiratione. Cælius Rhodoginus alicubi cochliam per i in penultima scripsit. Cochleolam latinè dixit Grapaldus. latinis vocabulū hoc generis fæminini est, Græcis masculini, κοχλίας, vt Αἰνείας, vnde genitiuus pluralis κοχλιῶν circumflexus, non paroxitonus, vt quidam ineptè scribunt, formatur, omnis enim primæ declinationes genitiuus pluralis circumflecti debet, tribus exceptis, χλούνων, χρήστων, ἐτησίων. Et Pausanias κόχλον Λακωνικὴν fœminino genere protulit. Et in Arcadicis, τοὺς Τρίτωνας φυσᾶν φασὶ διὰ κόχλου τετρυπημένης. Aristoteles tamen masculino genere effert. Primam huius vocabuli Græci, & latini aliquando corripiunt. Serenus. F

Limacis etymologia.

Cochleas, & testudines Albertus confundit.

Ortographia cochlea.

Prosodia.

Contritis prodest cochleis perducere frontem.

De Muribus in batrachomyomachia

Κόρυθες κοχλίων λέπτων κάρατα μφεκάλυπτον. G

Anaxilas apud Athenæum in senario:

Ἀπιςότερος εἰ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ.

Isidori error. Isidorus cochleam per diminutionem dici scripsit, quasi conchulam, quod vt ineptissimū reprehendit Zoographus. Bouualo Italis commune nomen est marinæ, & terrestri: non tamen quamuis marinam cochleam, sed maiusculam significare puto. *Bubali.* Massarius Bubalos Venetis appellari ait, quia equinam, vel potiùs bouinam effigiem referant. Sunt alioqui, qui cochleam Italicè interpretentur la Maruza, la Zameruca. Nobis, vt & in plerisq; Italiæ locis limax est lumaca, lumacha, lumaga, sed apud Tuscos chiocciola, & nicchio. Mariana Hispanis, & Lusitanis caramuyo dicitur, notāte Amato Lusitano, ab alijs almeia, vel caracòl de la mar: sed hoc posterius, vt & coragulo ad neritem priuatim pertinent. Rondeletius verò Hispanis, & Prouincialibus Scaragol, vel cagarolo, cochleam terrestrem significare tradit. Galli vocant limasson, escarcot. Germani eto Schneck, vel Schnegg cōmuni ad terrenas, & marinas nomine, vti etiam Schnegel: Flandri, & Brabanti Siecke, Hollandi verò Slegghe, vel Slagghe. Angli non propriè dicendas cochleas, sed conchas biualues quasdam, vt pectunculos Cokles appellant; aliàs à Snayle dicunt: Bohemi, & Illyrij Hlemyzd, vel hlemayzd. H

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Differētiæ à magnitudine. Figura. COCHLEARVM ac potissimùm terrestrium differentiæ (inquit Zoographus) sumuntur vel à magnitudine, vnde minores, & minutæ dicuntur: vel a figura, vnde lōgæ, latæ: vel à colore, sunt enim albæ, nigræ, fuscę, ruffæ, variæ: vel à testa, qua aliæ carent, teguntur aliæ, vnde nudas, & tectas cognominant: vel à regionibus, quod aliæ sint vulgares, indigenę, nostrates, aliæ peregrinæ: vel victu, pręsertim ex plantis: adhęrent enim alię alijs quas appetunt. *Victu.*

A unt, fico, lauro, asphodelo, carduis, aut folijs gregatim, vt ait Plinius. Et forsan earum quædam gregatiles sunt: aliæ vel omnino non sunt, vel minus gregales. Vel à vita, seu locis, in quibus degunt. & harum aliæ latitant ad tempus, aliæ semper. Quæ exeunt, aliæ herbas petunt humiliores, aliæ altiùs frutices, aut arbores scandunt: vel cibi ratione ad homines; alijs enim vescuntur, vt vulgaribus testatis maioribus, alijs abstinent, vt minutis, & nudis, omnibus nostris: in Africa enim aliud nudarum genus est. Quod ad differentiam attinet, quæ à magnitudine dependet, Aelianus in mari rubro cochleam nasci testatur, cùm specie pulcherrima, tùm maximam, testa purpurea, & in eius medio spira, siue voluta mira colorum varietate, & velutifloribus natiuis distincta. Sertum (inquit) diceres summo artificio, & ornatu contextum è floribus multiiugis, viridibus, aureis, rubicundis, per æqua digestis interualla. Et Petrus Gyllius ait se vidisse cochleam marinam, quæ ad eam magnitudinem accederet, vt tantum vini caperet, quantum piscator exsiccare vno prandio posset. In Aegypti Nilo grandissimæ feruntur vocales vlulantium expressa similitudine. E contrario And. Matthiolus refert in doctissimis suis commentarijs in Dioscoridem in agro Romano cochleas quasdam esse paulò maiores lupinis, quæ autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ videantur. Hæ fortè fuerint, quæ à Plinio minutæ dicuntur, quas tamen aliàs simpliciter ita nominat, aliàs latas, longasuè cognominat, nominat verò latas aliquoties, vt inter remedia patebit. Zoographus quoq; apud suos (Heluetios) in terra, vt hortorum, & in collibus apricis exiles quasdam testas cochlearum inueniri tradit in mucronem turbinatas, plerumq; semper vacuas; sed animal in eis deprehendere non meminisse: Strombos terrestres (inquit) dixeris. Præter latas in figuræ discrimine etiam oblongæ sunt, atque inter has, quibus (vti Vuottonus notat) tubæ loco vtuntur tubicines: Echinophoros vocant, aliqui echinophoros. Sunt autem hæ marinæ, ex quibus etiam dantur rotundæ in oleario vsu, quibus scilicet oleum effunditur, & pentadactyli & quibus clauicula in acutissimũ acumen intorquentur. Eiusce modi figuræ cochleas, nimirum oblõgas fortè omnes Strombos esse dicemus: obtusiorum verò, & rotundiorum plerasque vmbilicos, præsertim quæ magnæ non sunt, vt oleariæ. Inter terrestres cochleas reperiri albas, nigras, magnas, paruas, mediocres annotauit Matthiolus, & ante eum Albertus limacem inueniri ait, albam, rubeam, croceam, & nigram. Sed Albertus limaces cum testudine confundit. Tamen Adamus Lonicerus Limaces ruffos, alios nigros conspici etiã scribit. Testa carentes limaces hic excludimus, cùm de ijs inter insecta actum sit, & hic tãtùm de testa opertis dicẽdum. Aristoteles cochleas terrestres testa intectis annumerat, earumq; carnem penitus includi asserit, nec vlla ex parte conspici, excepto capite. κοχλίας πωματίας, cochlea opercularis dicitur, gypseo operculo per hyemem: Italicè lumaga delle vigne interpretantur. Bellonius perperã scribit pomacea, & eius magnitudinem raro excedere ait cancellum, qui testas vacuas ingreditur. Penes loca, permulta quidem sunt cochlearum genera, at tria potissimùm apud Dioscoridem, cui aliæ sunt χερσαῖοι, siue terrestres, aliæ θαλάσσιοι, id est marinæ, aliæ ποτάμιοι, siue fluuiatiles. Marinas Brasauolus alias ait esse in testis, alias testis carere. Dioscorides terrestrium, quæ in Liguriæ alpibus reperiuntur, pomatias appellari ab operimento suo, quæ verò syluestribus frutetis, & sentibus hærentes, sesilos: Plinius etiam syluestres; ita enim Massarius interpretatur, item Brasauolus, & Zoographus, quorum omnium ego vestigia libenter sequor. Habemus, inquit Brasauolus, & syluestres cochleas, seu arboreas, quæ frutetis adhærent, & sentibus. Ex his aliæ albæ sunt: aliæ præter albedinem nigris, rubris vel luteis (punctis vel lineis) impressæ sunt, & ferè opere vermiculato à natura elaboratæ. Demetrius Constantino-D politanus, qui de accipitribus scripsit, cochleam terrestrem nominat. Matthiolus pomatias cochleas, interpretatur vulgares nostra maiores, quæ præcipuè in cibum veniunt, vt cùm ex descriptione, tùm ex figura adiuncta apparet, nec dissentit Zoographus. Non me fugit (inquit Matthiolus) quas Dioscorides pomatias vocat, plurimas reperiri in mõtibus Tridentinis, vicinisq; alijs locis, & eas quidẽ præstantissimas. Eruuntur enim è terra hyeme, & frutetis vncis quibusdam ferreis, propè fruticum radices terra circumfossa. Cõcludũtur hæ contra frigoris iniuriã, quodã albo operimento, duro, gypsi speciẽ referente; sicq; cõtectæ terra se cõdunt. Fit.n. ob hoc vt in cibis ijs longè suauiores, gratioresq; habeãtur, delitescãtq; sub terra, circũ fruticũ radices, Hetruria planè ignorat; cùm tñ & ibi eodẽ modo ab his eruantur, qui alibi artẽ didicerunt. Hæc Matthiolus. Plinius etiam cochleas non solùm latere scribit, sed inde etiã inter se distinguit, inquiens: Simili modo & cochleæ, (nimirũ, vt serpentes latent) Illæ quidem iterum, & æstatibus, adhærentes maximè saxis: vt & iniuria resupinatæ, auulsæq;, non tamen exeant. In Balearibus verò insulis cauaticæ

Vita.

Magnitudo ingens. lib. 11. c. 21

Minutæ quæ Plino.

Strõbi terrestres.

Echinophori.

Coloris differentia.

Testa.

Pomatiæ quæ.

Lib. 2. c. 11

In cõment. 2. Aph. 18.

Sesili.

Syluestriũ differentiæ

Lib. 2. c. 71

Pomatiæ vbi multæ.

Latent, & quando.

Li. 8. c. 39.

Cauaticæ cochleæ natura.

appellatæ, non prorepunt è cauis terræ: neq; herba viuunt, sed vuæ modo inter se cohærēt. Est & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo eiusdem testæ se operiens: obrutæ terræ semper hæ, & circa maritimas tantùm alpes quondam effossæ, cæpere iam erui, & in Veliterno. Hæcc ille. Varro differentias ponit penes regiones. Ait enim plura earum esse genera, vt minutas albulas, quæ afferantur è Reatino, & maximas, quæ de Illyrico apportantur, & mediocres quæ ex Africa afferuntur. Non quòd in his regionibus (inquit) quibusdam locis eæ magnitudinibus non sint dispariles, nam, & valdè amplæ sunt, quanquam ex Africa quæ vocantur Solitanæ, ita vt earum calices quadrantes octoginta capere possint: & sic in alijs regionibus eædem inter se collocatæ, & minores sunt, & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. Earum semen minutum, ac testa molli, diuturnitate obdurescit: Plinius cum dixisset Fuluium Hirpinum cochlearum viuaria instituisse, genera quoq; distinxisse illum earum notauit, separatim (inquit) vt essent albæ, quæ in Reatino agro nascūtur: separatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ quibus fæcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Africanæ cochleæ vnum genus tectum esse, alterum nudum, apparet ex eodem Plinio, qui nudæ meminit in remedio ad dysenteriam, alibi quoque Africanas laudatissimas esse scribit, & ex his (exin, legunt alij) Solitanas, Astypalaicas, Siculas modicas, quoniam magnitudo duras facit, & sine succo: Balearicas, quas cauaticas vocant, quoniam in speluncis nascuntur. Laudatas, & ex insulis caprearum. Quod ad Astypalaicas attinet, Stephanus Astypalæas quinq; numerat: vnam è Cycladibus, secundam oppidum in Coo: tertiam insulam cum oppido inter Rhodū, & Cretam: quartam, oppidum in Samo: quintam promontorium prope Atticam. Hinc cochleas Astypalaicas deriuant, sicut ab Athenis Athenaicus, vt antepenultima per a scribi debeat, non per e, vel ae. Sed Plinius in octauo omnium laudatissimas in Astypalæa insula esse scripsit, Dioscorides Sardonicas, Africanas, Astypalaicas, & quæ in Sicilia, & Chio nascuntur, & in liguriæ alpibus, pomatias id est, vt diximus, operculares cognominata. Strabo cochleas prædicat linusias, ab agro cui nomen lino est, iuxta Pityuntem, medio inter Parianam coloniam, & Priapum spatio. Germanas cochleas nominat Demetrius, qui Græcè de accipitribus scripsit. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cætera cochleas Germanas admiscet. Nominatq; easdem Marcellus his verbis: Vuam caniculatam, & cochleam germanam combure, & contere, atque ex eo puluere mixto, pollice summo, vel certè cochleario, vuam ieiuno tange per triduum. An verò germanam cochleam à gente, & regione dixerint, an alio quodam sensu, Zoographus negat se habere quod affirmet. Africanas quidem cùm ad remedia requirit Marcellus, veras interdum (quas, & germanas, & genuinas dixeris) deligi iubet. Sunt præterea cochleæ, quas aceratas Plinius vocari ait, latas, multifariamq; nascētes, de quarum vsu suis se dicturum locis promittit. Sed cùm nusquam alibi de aceratis meminit, latarum verò sæpius, Zoographus non latè forsan aduerbialiter legendum existimat, sed latæ nomine adiectiuo fæminino plurali: vt aceratæ eædem sint quæ latæ. Sic & Massarius legit: Sunt, & aceratæ (inquit) latæq; multifariam nascentes. Inuenio item limacis genus cocaliam ab Aristotele vocari, inquit Massarius: Sed Aristoteles cocalium genere neutro dixit, & per κ simplex, non per duplex vt habet Vuottonus. Est apud Aristotelem (inquit ille) κοχχάλιον, apud Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) Cochleæ genus, & vt videtur terrestre Testaceum, à Limace diuersum. Locus Aristotelis est in quarto capite libri quarti de historia animalium: Cocalia (κωκάλια, τὰ) vt quidam vocant, testis integuntur: eorum caro, vt & aliorum limacum terrestrium, penitus includitur, nec vlla ex parte conspicitur excepto capite. In eodem loco Aristoteles (quod per transennam dictum esto,) esse ait inter cochleas, quæ intra se bestiolas habeant similes gammaris pusillis, qui vel in flumine gignuntur; sed ea differentia, vt præmollem intra suā testam carunculam habeant. Atque hæc de diuersis cochlearum generibus.

Differētia à regionib. *Li. 9. c. 56.* *Africanæ.* *Li. 30. c. 6.* *Astyphalaica.* *Li. 8. c. 39.* *Linusia.* *Germanæ.* *Aceratæ.* *Cocalium Arist.*

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELI cochleæ turbinatæ vocantur, earumque carnem penitus inclusam esse ait, nec vlla ex parte conspici; præterquam capite. Plinius quoque cùm de turbinatis, ac postremo de echinis, & echinometris locutus fuisset; in eodem (inquit) genere cochleæ aquatiles, terrestresque, exerentes se domicilio, binaque ceu cornua protendentes, contrahentesque: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter. Quod postremum alibi etiam repetit his verbis: Cochleis oculorum vicem cornicula bina præ-

Turbinatæ dicuntur. *Li. 9. c. 32.* *Cornicula.* *Oculis an careant.* *Li. 11. c. 37.*

A na prætentatu implent. Scaliger quoque negat cochleis oculos esse: itaq; neque visum, sed pro visu tentamenta (vt eius quoq; verbis vtar) proportione puncti atrioris in summo corniculorum: qualia fortassis puncta Plinius in trigesimo arenulas vocauerit: Cochlearum in cornibus Arenulæ quæ inueniuntur, inditæ statim dolore liberant. Et aliàs in eodem libro ait: Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ. Eiusdem opinionis fuit Albertus, oculorum loco cochleis cornua quædam mollia esse inquiens, & in ijs duo nigra puncta, quæ vsum quendam, & actum perficiant oculorum. Idem tamen Albertus nonnunquam contrarium sensit, scribitq; testudinem (cochleam) & limacem oculos suos habere in summitate cornuum suorum, & cùm appropinquat aliquid (sunt eius verba) retrahere oculum in cornu, cornua verò in caput, & caput in corpus: eodemque modo pecten, ostreum, si quis digitos admoueat, subito claudere oculum; ex quo cognoscitur (inquit) habere visum. Sic fere ille, atq; mihi planè videre videntur, nam mirum quàm solicita fuerit natura puncta ea, siue oculos conseruare. Inuenioq; etiam in antiquissimo grypho.

In lib. 1. de plantis.

Arenulæ quæ in cornub' cochlearũ.

An videãt & oculos habeant.

Ὄμματά τ' ἐκκύπτοντα προμήκεα κ' εἰσκύπτοντα.

Estq; vulgaris nobis imprecatio, *ti venga il cancro, doue hanno gli occhi le limaghe*, hoc est, B augurор tibi cancrum, eo loco, quo oculos habent Limaces, siue cochleæ, augurantur autem eo modo cancrum in cornibus: cornutos dici nihil ignominiosius ita enim vocantur, quibus propria vxor imponit. Teucer denique limacem ad exemplum quæstionis ludicræ, ita finit; animal sine pedibus, sine spinis, sine ossibus, crustatum (testaceum potius) oculos nunc exerens, nunc retrahens. Videtur Plinius duo tantùm cornua tribuere. Ait enim cornua data esse cochleis ad prætentandum iter; corporea hæc, sicut cerastis; aliquando & singula (nimirum cerastis) cochleis semper bina, & vt prætendantur (protendantur legitur in codice manuscripto) ac resiliant. Cæterùm quatuor habere videmus, magna duo quæ posteriora sunt, & in quibus sunt quos vocauimus oculos, & minores totidem ferè in fronte, quibus forte quod obtus è admodum videat, iter prætenderit, hæc enim vltimum exerit. Limax, inquit Albertus cornua quatuor habet, duo breuia, & duo longa: quæ extendit, cùm progreditur: contrahit, cùm recolligitur in seipsum. Idem Albertus cochleam capitis figura carere ait, cùm alioqui apud Plinium, capita cochlearum equorum capitibus similentur: quo minus (inquit) miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis. Massarius bouinam potius effigiem præferre asserit, ideoq; Venetis ab eiusmodi similitu-C dine eas bubalos appellari. Omnes siliceo tegmine clauduntur, clauicula tum intorto, Testa id vulgò vocatur, alijs tegumentum, & voluta à recentioribus quibusdam, cochlearis testa à Budæo: cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cùm ait serpere in cochleas, (sic & conchyliorum κόγχας, hoc est, testas apud Pollucem legimus;) Sammonico, & Statio domus, Plinio etiam calyx, Dioscoridi κέλυφος, ὄστρακον Galeno, Testam verò hanc, siue domum secum portat (vnde φερέοικον Hesiodus, domiportam Cicero vocauit) nulli videlicet fidens, sed semper metuens, ne sibi rapiatur, vnde eleganter Anaxilas Comicus dixit:

Definitio cochleæ.

li. 11. c. 37

Cornuũ numerus.

Caput an habeant.

Lib. 6 c. 2.

Testa eiusque nomina.

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὴν οἰκίαν.

Cochlea præ infidelitate domũ portant.

Quod si testam detraxeris, aiunt cochleam, hebetescere, atq; expirare. Albertus tamen testas suas aliquando relinquere scripsit: & Zographus sese ait audiuisse circa initium Augusti exire eas è suis testis, & nouis superinduci. Os eis inest, inquit Aristoteles, & dentes acuti, breues, tenues, præduri, & quod interiacet dẽtibus carnosũ habẽt similiter, vt mollia, & crustata. Et Plinius quoque cochleas dentes habere scribit; eiusque indiciũ esse, à minimis earum derosam vitem. Promuscidem etiam inter aculeum, & linguam habent, autho-D re Aristotele, & ori iungitur quasi ingluuies auium; à qua stomachus est, quem excipit venter, in quo situm est quod papauer vocatur, mox intestinum continuum tendit simplex, originem à papauere illo ducens. Plura de cochleæ dentibus, linguæ, ingluuie, ventre, & papauere leges apud eundem de partibus animalium lib. quarto, capite quinto. Porro omnes sanguine carent, ac repunt, tegmina sua, vt dictum est, secum ferentes. Vmbilicorum (cochlearum) venter similis est gutturi auium teste philosopho. Membrana in grandiusculis vmbilicis (κόχλοις) à ventre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior, albicans, colore similis superioribus illis mamillantibus corniculis (de quibus dixit in turbinatorum genere, sub ventriculo statim esse binas, albas, solidasque) tendit. Habet etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur: verum hoc albidum, illud rubicundum est. Nullus exitus huic, nullum foramen postrenum patet, sed prætenui membrana cauo intus angusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera, atque continua, qualia, vel in testudine visuntur, sed minus nigra. Cæteri

Os.

li. 11. c. 37.

Dentes.

Promuscis.

Interiora.

Venter.

Intestinũ.

Papauer.

Venter auium gutturi similis.

Incisuræ veluti in ouo locustarum.

quoque vmbilici hæc habent eadem:ſed quo minores, eo minutiora. Hæc philoſophus in quarto de hiſtoria, capite quarto: vbi denique præterea vmbilicis albuginem à natura da- E
Albugo. tam eſſe ait; Græcè eſt λεῦκον: id autem, inquit, tale quid eſſe in cochleis, quale quod vocatur ouum in biualuibus. Qui echineidem videre, limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt teſte Plinio.
Saliua Cochlearum. Saliua cochlearum, quæ pūctis acu, vel ſtilo carnibus manat, à Græcis, vt inquit Galenus, myxa dicitur, hoc eſt, muccoſus lentor, ſiue mucor, mucuſuè.

LOCVS.

Syluas amant terreſtres. *Li.2.c.24.* SVPRA' interpoſitas differentias, ex præcipuis fuit, quæ à loco ſumitur. Sunt enim marinæ, fluuiatiles, & terreſtres. Hæ poſtremæ ſyluas potiſſimùm amant, quod nobis ſcriptum reliquit Achæus apud Athenæum his verbis: Ἠ̓ ποσὰς δ' αἴτνη τρέφει κοχλίας κεράσας: vel quot cornutas cochleas alunt nemora. Vnde in conuiuijs, teſtante ibidem Athenæo, ſolet proponi hoc ænigmatis vice de cochleis.

Τ' λογενὴς, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος. F

Aenigma. *In ſyluis nata, ſpinis carens, exanguis, humida via incedens.*

Vbi ſyluæ nomine ego accipio loca omnia arboribus, vel alijs ſtirpibus conſita, quibus victitant cochleæ. Quocunque verò eunt, ſuam ſemper domum ſecum ferūt, vnde domiportæ nomen, vt dixi, meruit: atque hinc eſt quod Antiſthenes ridere ſolitus ſit Athenienſes, quod eſſent autochthones, nempe quòd non aliunde eò commigraſſent, nec patriam ſedem mutaſſent vnquam: dicens hoc laudis illis eſſe cum teſtudinibus, cochleiſq; commune. Nam, & hæc animantia nunquam mutant domicilium, in quo naſcuntur.
Antiſthenis dictum de Athenienſibus. *Lib.8.hiſt. cap.13.* *Vt in terra latitent.* Ariſtoteles cochleas terreſtres hyeme latere ait; nec vllam ſanè eo tēpore cernere eſt, ſed vere cum aër tepidior factus eſt è ſuis latebris prodeunt. Athenæus Theophraſtum citat de animalibus, quæ ſe abſcondunt, aitque eum ſcribere cochleas hyeme latere, ſed æſtate magis; itaque plurimas prodire cum autumno pluit, illiſq; per æſtatem latibula quæri, & in terra, & in arboribus. Quo loco Caſaubonus, Ariſtotelis (Theophraſti, legitur apud Athenæum, vt dixi) inquit, qui affertur locus, dicitur extare ἐν πέμπτῳ περὶ ζώων. optimi libri habent, περὶ ζώων μορίων. Suſtulere vocem μορίων, qui animaduerterant in libris de partibus aſcripta verba non reperiri. Sunt enim ex tertio de generatione animalium. Inte- G grum locum aſcribam quando ſententiam imperfectā hìc lector inueniet, μόνον τῶν ὀστρακοδέρμων ἑώραται τὸ τῶν κοχλίων γένος, εἰδ' ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἡ γένεσις αὐτῶν ἐστιν ἢ μὴ οὔπω ὦπται ἱκανῶς. Hactenus Caſaubonus. Vt modo vnde digreſſi ſumus, reuertamur, Pli-
Li.8.c.39. nius cùm dixiſſet viperam ſolam ſerpentium terra ſe condere, cæteras arborum, aut ſaxorum cauis. Et aliàs vel annua fame durare, algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore veneno orba dormire: addit, Simili modo, & cochleæ: illæ quidem iterum, & æſtatibus, adhærentes maximè ſaxis, vt etiam iniuria reſupinatæ, auulſæque, non tamen exeant. Latent itaq; & hyeme, & æſtate, quod non meminit Ariſtoteles. Cùm enim tempus anni feruidum, & æſtuoſum eſt, ſiue cùm agri ſolis ardore torrentur, homines autem calore, & æſtu
Rore viuūt *In captiuis* laborant, tum cochleæ in occulto deliteſcunt, ſuoq; ipſarum ſucco viuūt, niſi forte aliqui roris è cælo decidat, vnde Plautus:

Quaſi cùm caletur, cochleæ in occulto latent
Suo ſibi ſucco viuunt, ros ſi non cadit.

Ariſtias comicus quoque apud Athenæum de quodam qui captaret cochleas, inquit. καὶ κοχλίας, γενομένου ψεκαδίου, ἀνηγρεύετ' ἄν, καὶ λάχανα τῶν αὐτοχθόνων: quis enim neſcit H
Lib.3. de reruſt. hoc potiſſimùm tempore cochleas apparere: nam neque pluuiam concitatiorem, neque magnos calores ferre poſſunt: vt ſignificauit etiam Varro, cùm de illis alendis ſedulo mul-
ψεκάδιον quid. ta præciperet, inquit enim, de ſede diſputans. Locus is melior quem, & non cocoquit ſol, & tangit ros. ψεκάδιον Græci vocare ſolent imminuto eo nomine, tenuem imbrem, & qui
Grumus quid. aliquo modo imitetur rorem. Cùm è terra erumpūt, exgrumare dicuntur, hoc eſt grumos eruere, & ex grumis exilire. Grumus enim terræ collectio eſt, à congerie dicta. Vtitur ea voce Varro in præcitato loco: Denique ipſæ exgruminantes ad propalam vitam diù pro-
Li.10.c.6. ducunt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant. Iam verò ex marinis quædam locum mutant. Author enim eſt Aelianus Perſarum regem cochleas Ponticas imitari, æſtiuos dies Suſis agentem, hybernos verò Ecbatanis. Etenim ad nuncupatam Propontidem calidam hyemant: æſtiuum autem tempus ad Aegialum agitant, inquit, propter molles auras, quas hoc mare eis afflat.

MOTVS.

A

MOTVS.

MOVENTVR omnes cochleæ, inquit Franciscus Massarius, & serpunt parte dextra, non ad vertiginem siue clauiculam, sed in aduersum. Sed Aristoteles hoc de Strombis scribit, & similibus turbinatis marinis: quærendumque si idem terrestribus quoque conueniat. Mouentur autem hæ, vt ait Albertus, contractione, & emissione corporis.

Li. 4. Hist. anim. 4.

COITVS. PARTVS. GENERATIO.

NVM ex testatis cochlearum genus authore Aristotele coire perspectũ est: sed an earum ortus per coitum fit, nondum satis exploratum haberi ait. Et alibi, vmbilicos (cochleas) pariter omnes sua oua habere videri scribit, verno, autumnaliq; tempore, quem forte locum repetens Athenæus: Aristoteles (inquit) libro quinto de animalibus tradit vere, & autumno cochleas prægnantes apparere, solasq; ex omnibus testaceis in coitu videri cohærentes, ac congeminatas. Et Zoographus Limaces quoque coire, & oua parere candida, magnitudine oculorum lucij piscis sese audiuisse refert: iisque incubantes aliquando reperiri mense Maio. Albertus verò ex putredine herbarũ, & viscoso rore generari limaces voluit: viscositatemq; terrestrem circumquaque durescere in testam, in qua habitant. Vnde etiam limacem à limo dictum voluit, & aliàs, in limo quidem (inquit) & generantur & nutriantur: cuius ego sententiæ facilè subscripserim, & Ioannes Bapt. Porta limaces quòd ex limo, & putrescentibus aquis orirentur, vitam breuiorem reddere affirmat. Plinius scribit cochleas hyberno tempore nasci. cæterùm hyeme tantùm oriri non facile crediderim, neque etiam ille hoc ait, nam & aliàs lactucis eas innasci testatur: item alibi: limaces (inquit) nascuntur in vicia, & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modũ erodentes eam. Vt vt fit, imber maximè facit ad earũ ortum, quòd obscurè admodum innuit etiam Plutarchus, Cochleas si quis imbrem facere, non præcedere putat, & indicium
C eius esse, fallitur. Notandum maximè quod scribit Massarius: Limax testa detracta hebetescit, processu vtique temporis id quoque in aureliam transit, vt eruca, atque immobile viuit. Sed quidnam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc est.

B

Lib. 3. de gener. c. 11. An ortus p coitum. Oua quando habent. Lib. 5. Phytogn. cap. 4 Vita breuis. Li. 9. c. 51. li. 19. c. 10 Imbre maximè generari. Lib. 3. Sympos. quæst. 2. Limacis metamorphosis.

VICTVS. EDVCATIO.

RORE victitare cochleam volunt, more cicadarum, quare forte ex Phyllio poëta illud citauit Athenæus.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, ἐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι.

Non sum cicada, neque cochlea, ò mulier.

Et Marcellus Empiricus ex amputato capite cochleæ matutinum rorem pascentis remedium quoddam dictat. Meminit eiusdem parasitus quidam apud Plautum, dicens:

Quasi cum caletur, cochleæ in occulto latent
D *Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit.*

Solo autem rore non viuunt, quod vel ipsæ testantur cùm sub noctem potissimùm exeunt ad pastum, vt rusticis notum est, qui post pluuias æstiuas, ac autumnales accenso eas lumine captant. Plinius testatur cochleas in Campania mirè caulem asphodeli prosequi, & fugendo arefacere: & antè ficum eas infestare scripserat: & Theophrastus, scabies (inquit) & cochleæ adnasci solitæ ficorum peculiares morbi sunt. Quem locũ sic transtulit idem Plinius: Impetigo, & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum vitia, nec vbiq; sunt enim quædam ægritudines, & locorum. Alibi vt dentes habere eas testatur, indicium illius esse ait à minimis earum derosam vitem. Habebant veteres sua viuaria, in quibus cochleas saginabant; quod non semel nobis testatum reliquit M. Varro, vt cum ait: Leporarij alterum genus illud venaticum, duas habet diuersas species; vnam in qua est aper, caprea, lepus: alteram item extra villam, quæ sunt, vt apes, cochleæ, glires. Et alibi. Titus Pompeius in Gallia transalpina, tantum septum venationis

Rore victitant. In captiuis. Asphodeli caulem appetunt. li. 22. c. 22 li. 17. c. 24 Ficos vastant. Li. 1. Hist. cap. 16. Vitem derodunt. Viuaria cochlearum apud veteres.

habere dicitur, vt circiter triginta millia passuum locum inclusum habeat: præterea in eo- E
Li.9.c.56. dem consepto habere solet, de animalibus cochlearia, & aluearia &c. Cochlearum verò
Qui prim' cochleas saginarit. ista viuaria instituit teste Plinio Fuluius Hirpinus in Tarquiniensi paulò ante ciuile bellum, quod cum Pompeio Magno gestum est, distinctis quidem generibus earum; quin & saginam earum commentus est, sapa, & farre, alijsque generibus, vt cochleæ quoq; altiles ganeam implerêt: cuius (inquit) artis gloria in eam magnitudinem perductæ sint, vt octoginta quadrantes caperent singularum calices. Hucusq; Plinius, authorem citans M. Varronem: Quod autem Plinius, inquit Pet. Bellonius de cochleis altilibus ait, id ni fallor de marinis est intelligendum. Nam neque Illyricæ, neque Africanæ, aut Solitanæ, terrestres
Fluuiatiles virus olet. esse censentur, ac (aut) fluuiatile. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci vocantur) virus olet. Præterea terrestribus viuaria non instituũtur. Sic ille. Sed cochleas
Contra Bellonium. altiles in viuarijs apud Romanos, non marinas, vt ineptissimè putauit Bellonius, sed terrestres fuisse, vel cæcus cùm ex Plinij, tum ex Varronis verbis videat. Idoneus sub dio, inquit Varro, sumendus est locus cochlearij: quem totum circum aqua claudas, ne quas ibi
Locus apt' ad alendũ. posueris ad partum, non liberos earum, sed ipsas quæras. Aqua, inquam, finienda ne fugitiuarius sit parandus: locus is melior, quem, & non coquit sol, & tangit ros. Qui si naturalis F
non est (vt ferè non sunt in aprico loco) neque habeas in opaco, vt facias, vt sunt sub rupibus, ac montibus, quorum alluant radices lacus, ac fluuij, manu facere oportet roscidum: qui fit si eduxeris fistulam, & in eam mammillas imposueris tenues, quæ eructent aquam, ita vt in aliquẽ lapidem incidat, ac latè dissipatur. Paruus ijs cibus opus est, & is in fine mi-
Cibus. nistratore. Et hunc, dum serpit, nõ solùm in area repit, sed etiam si riuus non prohibet, in parietes stantes inuenit. Denique ipsę ex gruminantes ad propalam vitam diu producunt, cùm ad eam rem pauca laurea folia interijciant, & aspergant furfures non multos. Itaque coquus has viuas, aut mortuas coquat, plerumq; nescit. Hucusque Varro, notandum ita q. in loco Plinij præcitato eum omnia quidem ferè ex Varrone transcripsisse, sed postremum
Solitanæ quantæ magnitudinis. illud non verè, saginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, vt octoginta quadrantes caperent singularum calices, non enim hoc de altilibus Varro, sed simpliciter de Solitanis dixit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cęterum Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (vt meminit Plinius in octauo) primus togati generis suum, cæterorumq; syluestrium
Li 3.c.12. animalium viuaria instituit. De hoc & alibi Varro. Quintus Fuluius leporarium dicitur
Leporariũ Q. Fuluij. habere in Tarquiniensi septum, iugerum quadraginta: in quo sunt inclusa, non solùm ea G
quæ dixi, sed etiam oues feræ, etiam hoc maius hic in Statoniensi: & quidam in locis alijs.
Lib. 3. Saturna. c.13 Deinde de T. Pompei septo subiungit, in quo is cochleas habuerit altiles, vt suprà recitauit. de Fuluio id non dicit, vt in hoc etiam fortè memoria, aut festinatione lapsus sit Plinius. Cæterùm cochlearum hæc saginatio non multum temporis durauit, Macrobij sæculo ignota. Is enim, si cui (inquit) mirum videtur, quòd ait Varro lepores ætate illa solitos saginari, accipiat aliud quod maiore admiratione fit dignum, cochleas saginatas, quod idem Varro refert: Plinium quidem de terrestrium saginatione locutum, Platinæ etiam, Grapaldo, & Zoographo visum est.

EPITHETA.

NAXILAS cochleam φερέοικον vocat, id est domiportam. Eadem voce (vt diximus) teste Athenæo vsus fuit antiquissimus Hesiodus. Alijs Græcis, vt Achæo etiam dicitur ænigmaticè, ὑλογενής, ἀνάκανθος, ἀναιματος, H
ὑγροκέλευθος. Ὑλογενὴς Cicero interpretatur terrigenam, quod non ex coitu, sed ex terra limoué (vt hæc τῆς ὕλης nomine accipiamus potiùs quàm syluas) oriantur. Zoographus autem id epitheton tã marinis, quàm terrestribus conuenire putat: cæterùm ὑγροκέλευθος marina dicitur, quòd per humorem
Lib.2. de diuinat. repat, nam & ipsius maris periphrasis est ὑγρὰ κέλευθα: terrestris verò à molli incessu. ὑγρὸν enim pro molli vsurpatur. Vertit itaque Cicero terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam potius quàm hominum more cochleam. Addidit autem sanguine cassam (inquit Massarius) vt excluderet ab hac descriptione testudinem sanguine com-
Cornuta cur dictæ Cochleæ. potem. Κοχλίας κεράστας, id est cornutas idem Achæus cognominat: Animalculum enim hoc minutila in incessu protendit cornua, viæ indices, in eis gestans oculos. Athenæus alibi etiam alium, ceu gryphum, qui ferè ex meris epithetis constat, recitat ex Teucri definitionibus. Ζῶον ἄπουν, ἀνάκανθον, ἀνόστεον, ὀστρακόνατον, Ὄμματα τ' εἰσκύπτοντα προμήκεα.

Sed

A Sed alterutro loco ἐκκύπτοντα legendum Ὀστρακόνωτον hìc aliqui non rectè crustatum vertunt, cùm cochleæ inter testata sint. Gyraldus sic transtulit:

Exos est aimal, pedibus sine, & sine spinis
Testea terga, oculos producens, atque recondens

ANTIPATHIA. VT ABIGANTVR.

Acertis inimicissimum genus Cochleas esse habemus apud Plinium. Simiam timere limaces aiunt, nam si circumponantur ei, comprimere se, metuere, nec audere contingere. Massarius vbi sit Limax, neq; suem esse, neq; perdicem ait: omnes enim limaces ab his edi. Sed, & Athenæus perdices in Sciatho insula Cochleas deuorare testatur. Et Aelianus Perdices, & Ardeas hostes suos à Cochleis agnosci scribit, & fuga sibi cauere. At qui è Cochlearum genere Ariones vocantur, naturali quadam calliditate iam dictas
B aues decipere, & eludere: Egressos enim testis suis absq; metu pasci. Aues verò ad testas vacuas frustra aduolare: & cum inanes viderint, tanquam inutiles abijcere, & se recipere aliò. redire illos ad suam quemque domum, & cibo iam saturum; & dolo suo incolumem. Eodem Aeliano authore, lari aues, sublimes Cochleas surripiunt, ac ex alto deijcientes, magna vi ad saxa allidunt. Tradit Albertus sale super Limacem proiecto totum liquescere ferè, & in aquam viscosam conuerti, quod idem vrina quoque præstat propter salsediné. Contra Cochleas amurca recens, vel ex cauernis fuligo spargitur cùm in hortis, tum alijs in locis.

Li. 8. c. 39. Simiæ Limaces metuunt. Perdices vbi Cochleas deuorēt. Li. 10. c. 5. Ariones Cochleæ. L. 3. c. 21. Sale liquescunt limaces.

M O R A L I A.

ER Cochleam diuinæ lectionis interpretes ferè omnes animum terrenis affectibus mancipatum intelligunt, inde similitudine libenter sumpta si quem sensui deditum, vt voluptatibus brutorum instar inhæsitátem ostendere voluerunt. Parasitos verò Plautus eleganter Cochleis comparat, qui
C cùm diuites per æstiuos calores rus eunt, suo vt Cochleæ, eo tempore sibi succo viuunt: Inquit itaq; parasitus:

Vbi res prolatæ sunt cùm rus homines eunt,
Simul prolatæ res sunt nostris dentibus:
Quasi cùm caletur, Cochleæ in occulto latent,
Suo sibi succo viuunt, ros si non cadit,
Item parasiti rebus prolatis latent
In occulto victitant miseri succo suo.
Dum ruri rurant homines, quos liguriant.

Terrenis affectib. mancipatus. In Captiuis Parasiti Cochleæ comparati.

Scribit Epictetus, vt citat Stobæus in sermone de temperantia, cicadas animalia musica gaudere, calore, & excitari solis ardore, vt in ipso cantillēt: Cochleas cōtrà animalia muta, & à musis aliena gaudere irrigatione: elici à rore, eiusq; gratia prodire: Quamobrem (inquit) si volueris vir esse musicus, & concinus. cum tibi vino irrorata fuerit anima, tunc ipsam non sines egressam inquinari, sed cùm in consessibus à ratione fuerit accensa, tum va-
D ticinari eam, & canere iustitiæ oracula iubebis. Hæc ille: Pro Græcis verbis ab initio Οἱ τέττιγες μουσικοὶ, οἱ κοχλίαι ξηροί: quoniam, & manifesto falsa sunt, & cum sequentibus non congruunt, legendum, Οἱ Τέττιγες ξηρόι καὶ μουσικοὶ; οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφωνοι.

Cicadæ, & Cochleæ. Cicadæ musicæ, taciteque Cochleæ.

S Y M B O L I C A.

Ntonius Ricciardus Brixianus hæc sex symbola ex alijs ānotauit: Cochleæ duæ trahentes post se testas suas in modum currus compactas, super quas iacebat vir auriga cum habenis in manu, cū quibus regebat Cochleas tāquam equos, & cū inscriptione, festinate, significant prudentiā. 2. Cochleę per se significant tarditatem. 3. Cochlea in seipsa cōclusa, cum verbis, proprio alitur succo, significat mulierem, quæ suo sit contenta marito. 4. Cochlea montem ascendens cum verbis, non temere, significat hominem, qui prudenter, & opportunè negocium aliquod magnum aggreditur, facilè, & commodè fieri voti compotem. 5. Cochleæ

Prudentiæ symbolum. Tarditatis Mulieris suo contenta viro.

Cognitionis arcana angelorũ. quarum exemplar à templo Salomonis sumptum est, & sunt viæ muris interuolutæ latenter, significant cognitionem arcanam singulorum, quam soli qui ad cælestia gradiuntur, agnoscunt, 7. Cochlea significant animum terrenis affectibus mancipatum, quòd ea sit ita domui suæ affixa, vt assiduè illam portet: de qua significatione etiam suprà diximus. *Animi terrenis affectibus mãcipati.* E

ÆNIGMA.

GRIPHVS de cochlea legitur Theognidis, qui talis est.

Ἤδη γάρ με κέκληκε θαλάσσιος οἴκαδε νεκρός,
Τεθνηκὼς ζωῷ φθεγγόμενος στόματι.

Sentit autem de cochlea testante etiam Athenæo, Gyraldus hos versus in libro ænigmatum sic transtulit.

Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta,
Mortua, quæ viuo me vocat ore domum.

VSVS IN CIBIS. F

COCHLEAS Romanis in cibum cessisse ex cochlearis, quæ instituebãt, vt ex Plinio, & Varrone diximus, satis est manifestum, vbi etiam dicebamus eum vsum tempore Macrobij ferè extinctum fuisse: quòd fortè etiam voluit dicere Martialis in decimoquarto, dum canit: *In cibo antiquis fuisse.*

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Vt conseruentur. Nostro verò tempore in Italia quouis ferè anni tempore eduntur. Suntq; qui colligant in autumno tempore pluuio, seruentq; in cælla aliqua vbi strati sint furfures, vel arena, vt purgentur: deinde parietibus, & passim se affigentes per hyemem relinquant, vt verno, & quadragesimalis ieiunij tempore in cibum veniãt. Non ita pridem apud Heluetios, teste Zoographo, mensis quoque ganeonum quæri cœperunt. Alibi tamen etiam è suis, & quæ eis cisalpinæ sunt regionibus colligi, & trans alpes vehi Italiam versus audiuisse se ait. Belgæ, vt audio, ab earum esu prorsus abstinent, ac potissimum Hollandi, apud quos neminem aiunt ne manibus attingere, tantum abest, vt edant. Quod ad carnis bonitatem attinet, sunt, qui laudent, suntq; qui abijciant, sunt qui loci ratione distinguant. Cornelius Celsus cochleas boni succi esse author est. Alibi puros ait ex media materia pisces stomacho aptos esse, ostrea, pectines, murices, cochleas. Et rursus: Minimè (inquit) intus vitiãtur (idest minimè in ventriculo corrumpuntur) aues, bubula, omnisq; dura caro; omnia salsamenta, cochleæ, murices. Eodem teste cochleæ aluum mouent, interq; ea numerantur, quæ imbecillissima materiæ sunt, id est, quæ minimum alunt. Quod postremum equidem nõ probarim, omnes enim Cochleæ duræ & concoctu difficiles sunt, si tamen rectè concoquantur, vberrimè alunt. Super qua re audiamus veteres Dura est cochlearum terrestrium caro (inquit Galenus) Græcis vbiq; in quotidiano mensarum vsu, eoque concoqui pertinax; eadem tamen si cõcoquatur, valentissimè nutrit. Succus earum vt testaceorũ in aquis ventrem subducit, quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo, & vino, iusculo inde facto vtuntur ad aluum subducendam. At si nutrimenti tantùm gratia carne earum vesci libuerit: in aqua prius feruefacito; eaq; pòst effusa, rursus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, vsque dum caro tota præ teneritudine intabescat. Nam hunc in modum præparata, vt aluum retinet, ita alimentum non cõtemnendum corpori præstat. Ita quoq; Archigenes apud eundem de compos. medic. secundum loca, vbi de stomacho affecto loquitur, ab exolutione, & deliquio animi refocillabis, inquit, panem in vino diluto exhibendo, aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere vires possint, vt sunt oua sorbilia, bulbi, cochleæ. Sed vinum aceruatim reficit vires, quod subtilitate sua illicò penetret; oua etiam tum facilè concoquuntur, tum probè, copiosèq; alunt: bulbi, & cochleæ, vt crassioris succi sunt, ita ventriculo immorantur diutius. sed quia solidus alimentum præstant, & cochleæ insuper nõ facile corrumpuntur in ventriculo, vires eius confirmare possunt. Alioqui enim tardius, & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur) bubula, cochleæ, spondyli, vt idem Galenus annotat in commentis suis in aphorismos Hippocratis. Quæ quoque sententia est doctissimi Mercurialis in varijs lectionibus hunc eundem locum annotantis: Archigenes, inquit, cum curationem eorum institueret, qui præ fame in animi deliquia

Hollandi ijs abstinẽt. G

Aluum mouent. *Parũ alunt.* *Dura earũ caro.* *Lib. 3. de aliment. facul. c. 2.* *Nutrimenti gratia quomodo ijs vescendum.* H

Alimẽti solidi sunt. *Mercurialis de cochleis opinio.* *Lib. 1. Var. lect. c. 5.*

A deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illico exhibẽda, quæ bellè nutrirent, & statim, ac confertim corroborarent; qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, Cochleæ, & Bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere; quoniam illa quæ ἀθρόως, siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm, & cito in parua mole nutriunt. Cochleæ verò, & Bulbi, tametsi nutrimenti multum corporibus præstare valeant, nihilominus tardissimè, & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quod Aetius hæc omnia ad verbum transferens, Cochleas, & Bulbos non habet; sed loco earum halicam cum vino posuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendum puto. Nec obstat quòd paulò suprà Archigenes pro stomachis Cochleas, & Bulbos (sicut & Diphylus apud Athenæum) probarit, quoniam, (vt illi) ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent; sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Hæc Mercurialis. Psello quoq; Cochleæ, & Limaces difficulter concoquũtur: & quidam apud Athenæum, si bene memini, cibi (inquit) qui aliquid viscosum habent, vt oua acrocolia, Cochleæ, περιγράφουσι τὴν πολλὴν βρῶσιν, hoc est, cibi

Galeni locus suspectus.

Li. 2. Apohrism. 18.

B auiditatem prohibent, vel potiùs, ne quis denuo nouum capere cibum statim indigeat, & succi suo lentore inhærent, aliosq; quosdam succos comprehendunt. Inuenio etiam apud Heraclidem eadem quæ nominaui alimenta (oua, Bulbos, Cochleas, & similia, modicè glutinosa scilicet) semen augere videri, vbi notãdum ου' dictionem negatiuam auferendam esse. Alexis enim quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum Buccinis, & Acrocolijs, idest runculis suillis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. Cæterùm carnes Limacum an præ cæteris sint laudandæ, disputat Petrus Aponensis in quæstionibus suis, quæst. 68. Cochleæ omnes, inquit Matthiolus, in vniuersum, licet colore, & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si verò aliquo pacto inter se differunt, id natalis soli causæ ascribitur: nam quæ in apricis admodum locis, odoratis victitant herbis, ijs sanè præstant, quę in opacis degunt, ac palustribus. Id enim gustu facilè deprehenditur, quòd hæ, vel insipidæ habeantur, vel palustrem resipiant limum: illæ verò sapidiores, esuiq; gratiores existant. Quandoquidem absynthium depastæ, amaritudinem reddunt; sicuti quæ serpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (petroselinum, fœniculum, stichadem, Amatus Lusitanus) aliasq; odoratas herbas assumunt, odoris gratia commendantur. Hæc Matthiolus.

Meliores quæ sint.

C Dioscorides terrestres Cochleas stomacho vtiles esse scribit, & non facilè corrumpi. Optimas Sardonicas, Aphricanas, Astypaleicas, & quæ in Sicilia, ac Chio gignuntur, & quæ in Liguriæ alpibus, pomatię, id est, operculares, cognominantur: Marinam stomacho idoneã, & facilè aluo excerni: fluuiatilem virus olere; quæ verò vepribus, frutetisq; glutinata cohęret, quam vocant nonnulli sesilon, ventrem, & stomachum turbare, vomitiones excitare. Plinius verò nullas cibis gratas esse author est, neq; veteres, neq; recentes. fluuiatiles, & albas virus habere; nec non syluestres (hoc est, vt exponit Dalechampius stomacho inutiles,) aluum soluere: item omnes minutas. Contra marinas stomacho vtiliores, efficacissimas tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradi, quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Galenus etiam diuersis in locis, vt in Elencho suo annotauit Brasauolus, Cochleas docet esse crassi succi, sanguinem crassum, ac nigrum generare; victum esse Alexandrinorum, vires reficere posse, cibum esse hyemis, à multo earum esu cauendum senibus, nõ admittendas epilepticis; stomachis conuenire, tota substantia iecori conferre videri, denique carnem earum astringere, sed ea emplastica potiùs, quàm astrictoria fuerit. Notauit ex eodem Galeno Cælius Rhodoginus, in Alexandria Aegypti salsamenta, & limaces, quosdam

Lib. 2. c. 8.

Terrestres stomacho vtiles.

Victus Alexandrinorum.

Lib. 2. ad Glaucon.

D etiam Asininas carnes edere, vnde (inquit) elephantiasim eis frequentem esse contingit. Marinæ in Italiæ mediterraneis, scribente Matthiolo per quam raro in cibos veniunt, ijs verò, qui maris litora inhabitant, frequentiori vsui esse. Eæ potissimùm aluum mouent propter salsuginem, quare etiam cito deijciuntur: nec tamen vniuersim, aut citò nutriunt, sed paulatim, ea scilicet sua parte, quæ à superfluo eijciendo, vel eiecto seiungitur, & remanet. Alij aliter eas edunt, præparantq; ad edendum. Nicolaus Massa cùm sua eas humiditate, & lentore nutrire dixisset, & agere resistendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur, inquit, elixæ, saccharo, & cinnamomo aspersæ; raro tamẽ quia difficilis coctionis sunt. Platina verò coqui multifariam posse ait. Iactis in vas, vbi modicum aquæ insit, per noctem, aut diem reponi iubet, cooperculo addito ne prodeant, purgari vehementer. Esse qui eas lacte per noctem pascant, & purgent; Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tam diu retineant, quo ad semicoctæ, ac bene spumatæ fuerint. Ex Cochleis verò erutas, ac primum ex aqua calida bene lotas, deinde ex aceto, & sale confricatas, rursumq;

Elephãtiasis cur Alexandriæ frequens.

Coqui multifariam.

lotas

lotas,ac farinę inuolutas,in feruenti oleo,aut aliquamine esse frigendas:frictas aut mentha syluestri,allio, pipere,croco, tunsis,& agresta dissolutis, aut salsa viridi suffundi iubet. Et Cochleas si sine multo allio, aut moreto fuerint,boni alimēti esse,pectori,& pulmoni opitulari; hepar,eius fibras laxando iuuare, hecticisq; prodesse. Nostræ mulieres, inquit Musa Brasauolus, qui Ferrariæ vixit, secretum quoddam cocturæ genus sciunt, quo adeo tenellæ efficiuntur, vt in ore liquescant, & nihil callositatis habere videantur. Sic ille, sed secretum non explicat. Tribus ferè modis Bononiæ coqui communiter aduerti: vel enim elixas vnà cum iure quodam ex petroselino contuso, ac aromatibus condito, maximè pipere, apponuntur, vel cum salsa viridi, vel frixas tantùm in oleo inferunt. Ex Apitij libri septimi, capite decimosexto, In Cochleas lacte pastas: Accipies Cochleas, spongizabis, (spongia deterges, & emundabis:) membranam (pelliculam, & operimentum quod Conchæ foramen operit, & claudit,) tolles, vt possint prodire: adijcies in vas lac, & salem vno die: cæteris diebus in lac per se: & omni hora mundabis stercus, cùm pastæ fuerint, vt non possint se retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter, & pulte (farre in farinam redacto, & in pultis modum cum lacte, aut sapa confecto,) pasci possunt. Cochleas sale puro, & oleo assabis: lasere, liquamine, pipere, oleo suffundes. Aliter. Cochleas assas, liquamine, pipere, cumino, suffundis assiduè. Aliter. Cochleas viuentes in lac siligineū (siliginea farina nutritum, & mixtum) infundis: vbi pastæ fuerint, coques. Cæterùm Marcellus Virgilius Cochlearum esum improbat, cuius verba hìc pro epilogo addam, vt ij qui summoperè Cochleis delectantur, sciant esse qui negligant, ac ijs abstineri velint. Quis crederet (inquit ille) fuisse veteribus Cochlearum viuaria? nec minus quàm murænas, & Ostrea antiquorum ganeam implisse animal, quod non satis adhuc nouerimus quale sit, & quos vsus humano generi habeat, nisi quæ solet varios, & absurdos prægnātium modo rerum appetitus excitare in nobis, copia; & quod ex copia fit fastidiū, tam inutilem homini commendasset; nec aliter quàm vt in satietate meliores cęnę salagama, gara, & oleas petere solemus. Sic meliorem ex mari pisces fastidientes mucosum Cochlearum callum in cœnis amare coegisset, & vt pinguiores toto anno nobis essent gratissimis homini cibis in viuarijs etiam pascere docuisset. Hæc ille. Plinius quoq; enumeratis prius omnibus generibus, nullas, aut veteres, aut recentes cibis gratas esse author est.

In comment. Aphoris. 2. cap. 18. — *Lacte vt pascantur.* — *Pulte vt pascantur.* — *Esus earū improbatur.* — *Lib. 30.*

VSVS IN MEDICINA.

Ochlearum vsum apud priscos medicos Romanos, Græcosq; in medicina fuisse, facile ex hisce M. Tulij verbis colligere licet: Vt si quis medicus ægroto imperet, vt sumat terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam &c. Variumq; Cochlearū, cùm integrarum, tum partium earundem apud authores vsum inuenio. Dolores in primis ita mitigāt, vt etiam qui dentes infestant, sedare valeant. Zoographus Cochleas nostrates minutas, & inanes colligi iubet, & in mortario marmoreo diligenter teri, deinde puluere ipso mollissimo dentes perfricari, atq; eo facto dolorem abire. Et apud Aetium Asclepiades carnem Cochleæ terrestris acopo cuidam, siue vnguento ad sedandos dolores admiscet; item Serenus capiti medendo, ait:

Profuit & Cochleis frontem tractare minutis.

Marcellus Cochleæ matutinum rorem pascentis caput præcisum, & in linteolo licio alligatum, colloq; suspensum, tradit continuo mederi capiti dolenti. Kiranides simile etiam amuletum ex Limace nuda refert. Oleum de Limacibus ad dolores membrorum, & artuū, etiam internos, & latentes, quacunq; ex causa, vt arthritide, vel Venerea lue, ex libro quodam manuscripto Zoographus tale habet. Cochleas albas, quæ per arbores scandunt, centum in pila contunde, & impone in saccum, longum ferè dimidium brachij, latū quadrantem. Sed salis manipulum plenum infra supraq; Cochleas infundi oportet. Suspende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoq; perunge partes affectas, & dolētes, in quibus nullus rubor forinsecus, neq; tumor apparet. Andreas Furnerus in lib. Gallico de decoratione ad capillos multiplicandos recenset hoc remedium: Limaces trecentas suis testis exemptas, in aqua discoques: & extractis denuò pingue quod supernatat, colliges: idq; in vase vitreato recondes, & superinfunde sextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint; & tria cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare vnum, croci scrupulum, & parum saponis Veneti, & cochlearium communis modicè conquassati. Bulliant simul omnia. Hoc liquore capillos sæpius inunges; & lauabis lixiuio facto de cinere combustorum brassicæ

Li. 2. de diuinat. — *Dolores mitigant.* — *Ad capitis dolorem.* — *Ad capillos multiplicādos.*

caulium,

A caulium,&c.(locus est obscurus,vel corruptus)& percipies quotidie pilos augeri. Vnguentum aliud quo capilli flauescunt,ex libro Germanico manuscripto: Cochleas quotquot voles in vas impone, salem super eas inijce: sic veluti vnguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colorem flauum trahant, & magis etiam si prærasi fuerint. Dioscorides quoq; cochleas terrestres scribit palpebrarum pilos reglutinare, si quis traiecta per earum carnem acu,mucoso lentore,quem secum acus retulerit,pilos inunxerit. Limacem(viuam, ni fallor)superstitiosi quidam panno inclusam,pro febris amuleto commendant,si collo pendens gestetur. Sed authore Plinio cochleæ fluuiatiles quartanis mederi dicuntur in cibo recentes: quosdamq; ob id asseruare sale,vt dent tritas in potu. Harundines,& tela, quęq; alia extrahenda sunt corpori euocant cochleæ,ex his quæ gregatim folia sectantur,contusæ,impositæq; cum testis: & eæ quæ manduntur, exemptæ testis: sed cum leporis coagulo efficacissimè, vt idem Plinius prodidit. Ad oculos caligantes, Marcellus Empiricus cochleas Africanas veras super spissam craticulam dispositas poni vult,&carbones acres assiduè suggeri,vt æqualiter comburantur:deinde mortario teri,vt tenuissimum ex his puluerem facias,adiectaq;mellis Attici cotyla vna,iterum validissimè teri,& postmodum in
B vasculo fictili reponi,&signari:& cùm alicui mederi voles,specillo inde eum inunge,intra paucos dies integram aciem eius, claramq; restitui. Incertus quidam ad oculorum dolores,limaces testis exemptas in aqua coquit;quæ vbi refrixerit,adipem supernatantem colligit,aitq;mederi eum omnifarijs oculorum doloribus. Anacollema ad restringendas fluxiones ex Galeno: Limacem cum testa tusam, toti fronti & temporibus illinito. Kiranides quoque cochleam terrestrem contritam,& illitã fronti,dolorem,& rheuma oculorum sistere tradit. Marcellus Empiricus ad ephiphoras oculorum sedandas,limaces complures terit in mortario nouo,vel nitido,adiecto ibi ouo gallinaceo incocto, tingit illic lanã succidam,& fronti imponit. Ad aurium dolores facit secundum Asclepiadem,notante Galeno, Africana cochlea in propria testa,cum oleo nardino, aut rosaceo feruefacto. Ibidemq; Archigenes cochleam Africanam ad eosdem dolores componit, & rosaceo implet,& feruefactum calidius per strigilem infundit, Cochleæ quæ sũt in vsu cibi,inquit alibi Plinius, cum myrrha,aut thuris polline appositæ,item minutæ,& latæ,fracturis aurium illinuntur cum melle. Kiranides cochleam terrestrem circumfotu aurium plagas, & rupturas sanare monuit. Compositio è limacibus ad narium vitia, præcipuè ozænam,& polypũ describi-
C tur à Galeno Euporiston.1.25. Asperitatem faucium,& destillationes leniũt cochleæ, annotante Plinio,sed coqui,inquit,debent in lacte,demptoq;tantùm terreno (τῶν σπλάγνων significationem Plinius potius quàm τῶν ὑποχονδρίων reddidit) conteri, & in passo dari potui. Et Marcellus Empiricus, cochleæ terra (inquit) tantum excussa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum passo cretico aduersum faucium molestias hauriuntur. Eodemq; authore laboranti vuæ diuturno labore hæc cura succurrit: Hirundinem viuã testa Africanæ cochleæ includes, eamque phœnicio inuolutam lino circa collum subligabis, intraq; diem nonum omni molestia liberaberis. Ad sputum educendum,& contra tussim, Arnoldus Villanouanus in libro de aquis medicinalibus,esse ait, qui limaces testis exemptas cum hordeo decoquunt,& ius colatum tepidum propinant,hoc remedium humores crassos valde attenuare,& per sputum educere. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidę cyathis tribus si sorbeantur, Plinius tussim sedare author est. In buccinam,aut cochleam aliquam marinã vulgus in germania inferiori potũ audio solitum infundere, & inde bibere, aduersus siccã tussim,præsertim puerorum. Ad tussim siccam in equo curandam;limaces integras cũ frumento,aut hordeo discoques,inquit Rusius,&equo dabis eam aquam in potu, ita vt aliud
D non bibat, donec consumpserit. Prosunt & sanguinem excreantibus, si Plinio credimus dempta testa tritæ in aquæ potu. Qui phthisi afficiuntur, iubet Marcellus Empiricus, maritima loca vitare,atque illic maximè,vbi pix conficitur,commorari,ibiq; cochlearũ carne cum vino excoctarum assiduè vesci. Zoographus hoc ex incerto quodam aduersus phthisim annotauit: Viginti,aut triginta limaces contere in mortario,contritasq; conijce in mensuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerque ægrotanti singulis matutinis mensuram conuenientem,&ieiunet duas,aut tres horas,semper reiterando,quousque cõualescat. Ad stomachi dolores mirum in modum commendantur cochleæ, ac in primis à Plinio, qui alibi ait: Cochleæ marinæ efficacissimæ sunt in dolore stomachi laudatiores traduntur quæcunque viuæ cum aceto deuoratæ. Et rursus viuentibus cochleis exempta caro, Africanisque præsertim, stomachi dolores hausta lenit. Et rursus alibi: Præcipuè (inquit) cochlearum cibus stomacho. In aqua eas feruefieri intacto corpore earum oportet, mox,& in pruna torreri,nihilo addito, atque ita è vino, garoq; sumi, præcipuè Africanas.

Vt capilli flauescant. Lib.2.c.9. Febris amuletum. li.32.c.10 Ad oculos caligantes Lib. 1. Eupor.36. Ad epiphoras oculorũ Ad aurium dolores. Lib. 3. de cõpos. med. sec. loc. Ad aurium fracturas. Ad fauciũ asperitatẽ. Contra tussim. Ad phthisim. Ad stomachi dolores Lib.30.c.6

Nuper

Nuper hoc cõpertum plurimis prodesse. Id quoque obseruant, vt numero impari sumant. E Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Item Archigenes apud Galenum, omnes circa stomachũ dolores sedari(inquit)aiunt cochlea Africana cruda integra vorata. Nec non Marcellus Empiricus, cochleas, sed veras Africanas conditas ex sale, & paulo olei coctas, sed non purgatas, qui ieiunus ternas, aut quinas cotidie, & frequenter sumpserit, rarissimè stomachi dolore vexatum iri pollicetur, sed si carbonibus tostæ sumantur, meliùs prodesse. Et rursus; cochleæ bullientis (elixæ) inquit, frustella in cibo conueniunt stomacho soluto, & resoluto, & in continenti. Inuenioque & apud Sammonicum ad stomachum remedium illud;

—Cochleas vndis calefactas, ac prope victas
Suppositis torre prunis, vinoque, garoque
Perfusas sæpe, sed prodest magis esse marinas.

Non autem omne cochlearũ genus stomacho aptum est, vt supra monui, & rursus ex Dioscoride repeto. Stomacho (inquit) accommodata est terrestris cochlea: difficillimè eadem corrumpitur. Marinæ etiam stomacho accommodatę facillimè excernuntur: fluuiatiles virus habent. Quæ verò syluestribus frutetis, & sentibus hærentes inueniuntur, aluum, & F stomachum turbant, & ad vomitiones mouent. Plinius easdem commendat(nimirum cochleas simpliciter) in cibos his, quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulas cum suis testis, & calefactas, in potu datas diebus plurimùm nouem. Aliosque singulas ait primo die dedisse, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto vnam. Sic & suspiria emendare & vomicas. Ad vmbilicos infantum eminentes, Theodorus Priscianus, carnes cochlearum terit, & his myrrhæ puluerem miscet, & in linteolo inductum imponit: & subfascia vt facilius reprimat, & cum acacia tritum, & aqua similiter temperatum supponendum esse ait. Ad inflammationem hepatis Aëtius ex Galeno, cochlearum terrestrium carnem optimè conteri præcipit, & vini nigri cyathos tres affundi, calefieri, ac bibendum præberi, & secundum omnem substantiam suam efficax esse. Et ex modernis Syluius, Caro limacum, inquit, hepatis intemperiei tum calidæ, tum frigidæ salubris est tota sua substantia, ablato limo cum lentore multis lotionibus, & frictionibus in lixiuio calido, vel aqua calida sali, aut arenis mista, frigida enim durescunt. Ischiadicis cochleas crudas tritas cum vino ammineo, & pipere, potu prodesse dicunt testante Plinio. Ad ventris, mammarum, femorum, coxendicumq; scissuras, Galenus in Euporistis, marinam cochleam oblongam cremari, & conteri voluit; deinde oui albo, aut asinino lacte adiecto illini. Antidotus Paccij Antiochi à tota affe- G ctione(colica) liberans, vt à Galeno describitur inter Asclepiadis auxilia: Cornu cerui recens enati mollissimi, vsti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana decem, vel nouem, myrrhæ parum odoris gratia. Omnia teruntur, & cochlea Africana (terrestris simpliciter, Aetius, & Galenus rursus, cochlea simpliciter, è Scribonio) varij coloris vnà cum testa itidem teritur, vino Falerno per saccum non excolato affuso. Sit autem vini mensura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili vase permista ad prunas calfacimus, diligenter mouentes, ne quid ex pharmacho subsidat. Calfactum in ipsis irritationibus bibendum dato, itemque sequentibus duobus diebus: Oportet autem vnam antè diem, cibum differre: & reliquis diebus prandio solo vti, in eoque sumere cibum, qui facile confici potest. Marcellus cochleam veram Africanam, ex Africa allatam interpretatur, & aduersus colicam probat eam, quæ quàm maculosissima sit. Glutinant cartilagines earum caro, & saliua, vt ait Hollerius, sed si magna vulnera sunt fibula prius conducere, vel acu oportet: deinde medicamento impingere: idque in cartilaginibus aurium, & narium fieri vult. H Cochleæ cum suis volutis diu teruntur in mortario, vt nihil asperi reliquum sit: sanguis draconis subquadrupla, manna suboctuplâ ratione adiungitur. permiscentur in mortario, & affiguntur. Et rursus: Aurium caua argilla impleri debent. argilla prius cochleæ saliua, & acidi Punici liquore subigantur. Concisæ testæ Dioscoridi earum carnes, præsertimque neruorum glutinant. Earum carnes per se tritas cum polline farinæ ex proximi molendini parietibus, olim(inquit Galenus citante Mizaldo) vulneri imposui, cum quo etiam neruus vulneratus, & contusus erat in agricola, & duro homine. Si quis contusas vlceri imposuerit, præsentaneum fertur esse remedium. Ioannes Tagautius addit emplastro ad maturanda oedemata: aliqui etiam ad resoluendum. Si humerus (armus) fractus, aut luxatus fuerit iumento, & claudicet, Theomnestus in hippiatricis; sanguinem ab eodem humero detractum, vase excipito, & admisceto oua tria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas, quinquaginta:

Stomacho quæ sint apta.

Ad vmbilicos infantũ eminentes.

Ad inflammationem hepatis.

Hepatis intẽperiei calidæ, & frigidæ caro conuenit.

Lib. 30. c. 8

Ad scissuras vẽtris, mammarũ, &c.

Ad colicũ dolorem.

Lib. 9. de compos. sec. loc. cap. 4.

Glutinant cartilagines.

Neruo vulnerato conueniunt.

A ginta: hoc remedio calido probè perungi iubet. Sanguinis è naribus authori Dioscoride concisæ ex aceto compescunt: tritæ scilicet, & fronti illitæ, vt Mizaldus addidit. Plinius Dioscoridis verba ferè repetit, sed quia mendum in Plinij textum irrepsit, ideò verba adscribam: Sanguinem sistit è naribus suum ex omento pecudum &c. Cochlearum terrena. Sed & ipsæ extractæ testis, E naribus fluentem sistunt Cochleæ contritæ fronti illitæ. Vbi pro terrena Dalechampius legit terrenæ, quia & aquaticæ sunt. Alij, inquit, nihil mutant; terrenumq; exponunt, terram qua oblinitur, & lutulenta est earum testa. Ad phlegmonem crurum, aut pedum laudatum, Nicolaus Myrepsus hoc recitat remedium. Limaces terrestres cum testis viginti subactis, cimoliam, & oui lutei quantum satis est, imponito mortario, vt ceræ cõsistentiam acquirant: & probè confectum cum pẽna illinito. Arnoldus Villanouanus Limaces per se, vel cum alijs misceri ait cum melle, & felle bouis: sic autem impositas anthraci, vel alijs apostematibus venenosis, maturare ea, & rumpere, & quemlibet tumorem eorum dissoluere. Ictibus Scorpionum carnes fluuiatilium Cochlearum resistũt crudæ, vel coctæ, vt refert Plinius, addens à quibusdam ob id salsas quoq; adseruari: imponiq; & ipsis plagis. Sunt & minutæ, longæque candidæ, inquit idem Plinius (minutas albulas vocari à Varrone diximus) Cochleæ passim oberrantes. Has arefactas sole in tegulis,
B tusasq; in farina, misceri lomento æquis partibus, candoremque, & leuorem corpori afferri. Et alibi Cochleas contusas laudat sinopis ad panos. Aetius alibi remedia describens ad faciei lentigines, quibus etiam ad maculas à Sole prouocatas, & ad varos vt liceat: Post cætera, ad diuturnas autem lentigenes (inquit) hoc vtere; Bulborum depuratorum, thuris vtriusque vnciam vnam. contere, adiecto Cochlearum terrestrium magnarum cruore (muco). Oportet autem ipsas adhuc viuas stylo pungere, atq; hoc quod exit mucosum pharmaco inijcere: quod vbi vsus tempore dissolueris, melle exceptum inunge. Aetius quoque Cochleas terrestres succolentas in cibo sumptas, obluctari, & se se opponere colicæ affectioni videri scripsit. Cæterùm totæ cum suis testis tritæ, & cum vino addita myrrha non adeo copiosè potæ, crassioris intestini, quod colon Græci dicunt, & vesicæ dolores sedant, quod memoriæ prodidit Dioscorides, & Trallianus in colico affectu pisces duriori carne præditos sumi iubet, & ex Testaceis Cochleas marinas, Pectinesque & Ostrea. Inuenioque apud Plinium, cornus cerui in teneri cinerem, Cochleis Africanis cum testa sua tusis mistum, in vini potione, colo prodesse. Aretæus in iliaco affectu adhiberi iubet alimenta aluum ducentia, aut dari Cochleas valde elixas, & ipsarum succum. Crudæ eadem cum suis
C operimentis illitæ, cutem subeuntium aquarum tumores authore Dioscoride exinaniunt, nec prius decidunt quàm humorem illum omnem siccauerint. Antonius Mizaldus Cochleas frixas, vel assatas hydropicos mirum in modum adiuuare asserit, si ijs sæpè vescantur. Et Iacobus Hollerius Cochlearum, & Limacum carnem aliàs per se, aliàs cum suis volutis tritas, ac mistas interdum coagulo, tela sapere, atq; hydropicis aquam exugere scribit, sed non prius soluere oportere, quàm totus humor exudauerit. Galenus etiam in nono de compositione medicamentorum secundum loca remedium hoc ex Asclepiade affert, hydropicis imponendum: Quidam (inquit) cumini libram vnam, sulphuris viui quadrantem, Cochlearum Africanarum libram; arida tundunt, cribrant, & tusis ficubus vna cum carne Cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, melle cocto sufficienti addito. Ad hydropem ascitem ex Leonello Fauentino: Limaces cum suis Conchis tritæ ventri imponantur emplastri modo, donec sponte cadãt, exsiccant enim (inquit) vehementer. Ex amylo, & tragacantha illita eadem secundum Plinium profluuia sistunt, & inuenio apud Galenum in euporistis, ad ventris profluuium: Cochleam Africanam sumes, in eam
D liquidam picem infunde, & calefactę carnẽ exime, & in anum bis, aut ter immitte. Ad emendandam vrinæ incontinentiam Plinius, & Marcellus esse aiunt, qui iubent Cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari. Ad calculum renum Alexander Benedictus, Limaces coctas ait cum suis testis contritas, tres numero in vino bibi, sequenti die binas, & tertio vnam. Accepit hoc ex Plinio, qui cùm de herinacei carne locutus fuisset: iubent, inquit, & vermes terrenos bibi ex vino, aut passo ad comminuendos calculos: vel Cochleas decoctas, vti suspiriosus. Easdem exemptas testis, tritasque tres in vini cyatho, bibi, sequenti die duas, tertia die vnam, vt stillicidia emendent: testarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Commendantur præterea Cochleæ ad effectus muliebres. Concisę enim in primis, & appositę ex Dioscoride menses ducunt: secundum Marcellum Empiricum inflationes vuluarum discutiunt Cochleæ Africanæ binæ cum fœnigręci, quod tribus digitis capiatur, additis mellis Cochlearibus quatuor, illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. In cibo sumptæ testante

Sanguinẽ è naribus cõpescunt.
L.30.c.13
Plinius correctus.
Ad phlegmonẽ crurum aut pedum.
Anthraci, & alijs tumoribus q imponãtur.
L.32.c.5.
Candorem corporis adferunt.
Li.8.c.13.
Ad colicum dolorem.
li.28.c.19
Hydropicis conferunt.
L.6.Instit. chirurg.
Profluuia sistunt.
L.30.c.14
Ad calculũ renum.
Li.30.c.8.
Ad affect° muliebres.

Plinio, partum accelerant: item conceptum impositæ cum croco. Eædem ex amylo, & E
Li.30.c.14. tragacantha profluuia sistunt. Prosunt & purgationibus sumptæ in cibo, & vuluam auersam corrigunt cum medulla ceruina, ita vt vni cochleæ denarij pondus addatur, & cyperi. Inflationes quoque vuluarum discutiunt exemptæ testis, tritæque cum rosaceo. Ad hæc Astypalaicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum fœnigræci, quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur aluo (nempe ad inflationes dissipandas, vt ex Marcello diximus) prius irino succo perunctæ. *Ad artritī.* Podagrarum inflammationes leniunt, teste Dioscoride, & Plinius cochleas latas si potentur, tollere dici scribit, pedum & articulorum dolores: bibi autem binas in vino tritas. Atque istæc sunt remedia, quæ à totis cochleis, vel saltem earum carne desumpta apud scriptores reperi.

Saliuæ Cochlearū vires & vsus Videndæ modò earum partes, & humores, quid medico præstent. Saliua præ cæteris occurrit, quæ illita infantium oculis, palpebras testante Plinio corrigit, gignitque, id est, palpebrarum pilos in cilijs reflexos, ac oculum pungent. Idem ferè scripsit Dioscorides, inquiens, Si quis traiecto per earum carnem acu mucoso lentore, quem secum acus retulerit, pilos inunxerit, incommodos palpebrarum pilos reglutinabit. *Ad palpebrarū incommodos pilos.* Mucus cochleæ, vt inuenio apud Rasim, potus per se, vel cum myrrha, vel aloe, conducit obstructo iecori; fortè F in emplastro, nam caro alioqui esitata, hepati prodest, vt suprà diximus. Si decidat testiū alter, spuma cochlearum, vt refert Plinius, illi tam remedio esse tradunt. *Li.30.c.8.* Et rursus Cochlearum spumam, inquit, illini volunt testi descendenti, hoc est, turpiter propendenti, vel si demittatur, veluti laxatus. *Li.32.c.9.* *Ad sedem elapsam remittēdam.* Hippocrates verò etiam cochleæ muco vtitur ad sedem elapsam remittendam. Et Plinius Cochlearum succum punctis euocatum depellere ait procidentiam ani. *Li.30.c.8.* *Ad fistulā.* Ad fistulam remedium vsu approbatum, ex Arnoldo de Villanoua: Impleatur olla limacibus sine aqua, & ponatur cooperta super ignem: & eleuabitur spuma super eas, quæ collecta, & siccata fistulas mortificat. Hollerius carnem, & saliuam cochlearum enumerat inter medicamenta glutinantia, quæ natura constant tenaci, & viscida.

Aquæ ex Cochleis destillatæ vsus. Aqua ex limacibus, siue cochleis destillata, siue liquor stillatitius vsum suum quoque non exiguum in medicina habet. *Hecticam febrem tollit.* In curanda hectica febre, Antonius Guainerius vsitatam esse ait aquam de limacibus præparatis: has autem colligi vult cum rore, & viuas in furfure poni, vt expurgentur; expurgatas cum aqua hordei bene lauari, & destillari. Et Iacobus Syluius aquam hanc è limacibus destillatam, mane ad vncias sex sumptam, hepar imbecillum affirmat roborare, & phthisicis, gracilibusq; esse remedio. Tetigit hoc quo- G que Marcellus Virgilus, inquiens: Exudato igne ex cochleis humore, nostræ ætatis medicina præsenti remedio vtitur in his, quorum corpora ad tabem lubrica sunt, & macie conficiuntur. *Ad maculas oculorū* Ad maculam oculorum Ioannes Goeurotus medicus regis Gallorum, remediū tale reliquit: limaces octies aqua ablutas destilla in alembico: deinde fimum lacerti, corallium rubeum, & saccarum candi admisce, & rursus destilla. Huius liquoris guttam manè, & serò oculis immitte. Zoographus ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot cosmeticorum è limacibus destillatorum descriptiones hoc ordine recenset, quas nos neutiquam præterire voluimus. *Ad omnes faciei maculas.* Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Corallij, & cristalli partes æquales pone in vase vitreo, cum aqua limonum digitum transuersum superante. hoc vas obstructum in loco aliquo frigido, vt cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) deinde limaces abiectis testis aqua modicè salsa toties lauabis, donec omnis eorum viscositas abierit. tum destillabis, & seruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim concisis aquā elicies in alembico. Vsus tempore, accipe primæ aquæ cochlearium, secundæ quatuor, & tertiæ quatuor, misce & ablue faciem, quę tamen prius abluta sit aqua pura, & abstersa. Alia ad idem mirabilis. H Accipe limaces sine testis suis, & laua, vt suprà dictum est, deinde salis (aliàs salis gemmæ) contriti vnciā in vase vitreo sparges, & limaces superimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pars vasis impleatur. Tunc affundes succi limonum tantum, vt suprà, salem & limaces duobus digitis excedat, & destillabis. Aqua ista vteris, vt suprà scriptū est. Quòd si destillandi cōmoditas nō fuerit, simul omnia mixta insolabis vase clauso, donec vnguēti formam recipiant, eoq; vteris vesperi, facie prius abluta, absterfaq; & postridiè manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. Alia; limaces albę triginta, lactis caprini libræ duæ, adipis porci, vel hoedi recentis vnciæ tres, cāphuræ tritę dragma. Destillentur in alembico vitreo. *Ad clauos & verrucas.* Adamus Lonicerus scribit de stillatā è limacib. Maio, vel Octob. mēse aquā, clauū resectū, si instilletur, sanare: manuūq; verrucas purgare; & ferrū in ea extinctū chalybis induere duritiā tradi. Et Gualther' Ryffius verrucas, & clauos pcidi pri' iubet, quoad eius fieri cōmodè potest, deinde linteū hoc

liquore

A liquore madidum imponi. Iam de cochlearum cinere dicamus, Plinius cùm dixisset alibi colle re ex facie vitia cochlearum, quæ latę, & minutæ passim inueniuntur, cum melle cinerem, subiungit: Omnium quidem cochlearum cinis, spissat, calfacit smectica vi, & ideo causticis miscetur psorisq; & lepris, & lentigini illinitur. Aetius quoque easdem similiter cum melle tritas post modicum temporis interuallū affricari iubet ad vitiligines nigras: & inuenio apud eundem Aetium, smegma ad pruritus, & psoras, quod tale est: Cochleas terrestres vstas, & tritas cum melle adfrica. Idem etiam ad vlcera capitis, & acores, cochleam albam cum testa exuri iubet, & applicari. Possunt crematæ omnes, inquit Dioscorides, in cinerem, cinere illo calefacere, & vrendo exulcerare. Lepras idem exterit cinis, vitiligines, & dentes. Oculorum præterea cicatrices, albuginesque: asperam discoloremq; ceu à sole cutem, & hebetes oculos, integræ cum tota carne crematæ, & in cinerem tritæ, tum ex melle inunctæ emendant. Albugines extenuare etiam Plinius alibi ait: aliàs etiam ita ad ambusta commendat, vt ne cicatrix quidem appareat. Sanguinem præterea sistit cinis cochlearum terrenarum teste Plinio. Anacollema, quod lachrymas, & lippitudinem sistit ex quodam authore incerto descripsit Zoographus illud: Limaces, & cornu cerui vres, oui B albumine excipies, ac fronti applicabis. Ad vmbilicos infantium eminentes, ex Theodoro Prisciano: Cochleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, vt vmbilicum in naturam propriam reuocemus. Plinius verò etiam cochlearum cine è cum thure ex oui albi succo illitum per dies triginta eidem morbo author est mederi. Passionibus ani, vt ex Kiranide Aggregator transcripsit, vtilis est idem cinis cum aceto. Cancro in pene vtiliter inspergitur, si Iacobo Oliuario credimus. Ad podagram ex Marcello: Cochleæ Africanæ cum sua carne comburuntur, cinis illarum illinitur, & medetur podagris. Eundem verò etiam puluerem intus sumptum è vino phthisi prodesse inuenio apud Plinium. item aluum sistere in suspiriosis; decoctorum in ptisana illini per se laterum doloribus; esse denique qui superdolentem lienem superalligant cum semine lini, & vrticæ addito melle, donec persanet. Ex inanibus testis etiam remedia petuntur, nonnullaque ex obscuris quibusdam collegit Zoographus, quorum nondum scripta ad nos peruenerunt. Pollen de testis limacum inanibus contritis fissuras manuum, pedumq; inspersus sanat. Idem pollen cum cera, & fermento subactus, & impositus, paronychiam emendat. Ad maculas oculorum in homine, aut pecore abolendas: Testas limacum collige pridie D. Ioan-C nis per æstatem lotas, & munda contunde, per setaceum incerne, & pollinem in oculum affectum insla per calamum. Ex libris manuscriptis Germanicis, Testæ limacum contritæ cum pestilentia suibus, vel bobus ingruit, in potu dantur, per se, vel cum radice gentianæ illius ceruleæ, quæ semper dissecta nascitur, vnde cruciatam Germani appellant. Hieronymus Fabritius ab Aquapendente Medicus hac ætate clarissimus scribit Scythas cochleæ testam ad aures admouere propter frigus, quod plurimis lædit auditum, & vt melius audiant. Cinis verò cochlearum inanium cum myrrha Plinio authore gingiuis prodest: & admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam è cerebro viperæ. Iubent & earundem cinerem sumi ad calculos pellendos. Quod postremum reperio quoque apud Marcellum: Cochleæ inanes (inquit) casu inuentæ contusæ, & in puluerem tenuissimum redactæ in potione calculosis datæ medentur. Vti hoc remedio hodieq; nonnullos apud suos testatur Zoographus. Ad ficos ani, ex innominato: Testas cochlearum candidarum cremato, & pollinem inspergito. Si quid in tergore equi ruptum fuerit, & sanguinis aliquid concretum, adipe veteri mollies, vino ablues: & si quid putridæ carnis fuerit, æruginem tritam D insperges, decocto eupatorij, vel thuris lauabis: denique puluisculum insperges: qui cinere de sambucco, & limacum maiorum testis crematis, contritis, & æqualiter mixtis constat. Mirum, quod scribit Iacobus Oliuarius: Si quippiam ex testa cochleæ adusta in lotium mulieris grauidæ miseris, petet fundum si masculum gestet, si puellam supernatabit. Bartholomæus Maranta cochlearum marinarum testas vri putat, non ad aliam adsciscendam qualitatem, sed vt faciliùs terantur. Mihi verò secus videtur. Aequè enim teruntur testæ ferè antequam vrantur. Supersunt modò lapis, arena, officulum, & cornu, quorum omnium ceu ferè partium in cochleis meminere authores, & suas etiam facultates assignauére. Ad exesos dentes ex Galeno remedium recipiens eum lapillum: Limacis lapidem in frustula sesami magnitudinem æquantia confringe, & in dentis foramen immitte: illico dolorem sedat: sed ex cera operculum facito. Meminit eius quoque Plinius: Limacis lapillum, siue officulum, quod inuenitur in dorso, adalligatum dentitioni mirè prodesse tradunt. Eandemque vim

li. 30. c. 4.
Cineris facultas, & vsus.
Smegma ad prurit. & psoras.
Cineris earum vires.
Ad ambusta.
A a lachrimas, & lippitudinem oculorum.
Ad eminentiam vmbilici.
Cancro penis confert
Ad Podagram.
Ad laterū dolores.
Ad Paronychiam.
Ad calculos.
Ad ficos ani.
Sexus in vtero grauidæ vt cognoscatur.
Lib. 3. metho. cognos. simpl.
Cur testæ vrantur.
Ad dentes exesos.

habent arenulæ, quæ inueniuntur in cornibus, nam & has cauis dentium inditas, statim liberare dolore scribit. Et alibi: Inueniuntur (inquit) in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præstant adalligatæ. Cùm strophus, & ventris dolor animalia (iumenta, equos) affligit; Vegetius physicum (remedium) tradi scribit: Os limacis neque manu immunda, neque terra contactum, alligatum vmbilico dolentis, curare continuò. Cardanus esse ait, qui aiunt, lapides omnes, qui in animalibus, vt cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibere generationem lapidum in renibus, genitosq; dissoluere. Aliqui verò non de limace simpliciter, sed de limace nuda lapillum celebrant; Limacis inter duas orbitas inuentæ ossiculum per aurem cum ebore traiectum, vel in pellicula canina adalligatum, aduersus capitis dolorem prodest pluribus semperq;. Plinius. Quod paulò aliter recenset Marcellus: limaci calculum (inquit) quem in capite habet, tolle, quod non facilè facies, nisi ei dum in via repit, caput subito absciderit: quem lapidem quandiu tecũ habueris, nunquam illum dolorem capitis nec senties, nec patieris. Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, Archigenes apud Galenum, veteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum appendet pro amuleto. Postremò fimus quoque vsum habet quod meminit idem Plinius, inquiens, cum oleo, & vino potum, Venerem inhibere.

li. 1. Veter. artis c. 62. *Aduersus capitis dolorem.* *Ad detitionem.* *l. 30. c. 15* *Venerem inhibet fimus.*

VSVS IN ALIIS.

INVENIO præterea alios vsus cùm carnis cochlearum, tum etiam testarum, vt apud Tarentinum escam ad omnes pisciculos capiendos ex cochleis. Cochlearũ (κόχλων) carnem inquit, accipiens, exemptis membranosis cauliculis (χωρὶς τῶν ἐραδίων,) ex ea escam inijcito: sed non vtaris totius cochleæ magnitudine (μὴ ἀποχρώμενος τῷ μεγέθει τοῦ κοχλίου) Cornarius vertit, neq; magnitudine cochleæ abutaris. Destillari aiunt nonnulli aquam è limacibus mense Maio, vel Octobri aquam, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiam velint. Palladius formicas abigi ait, cochlearum vacuis testis vstis, & eo cinere in foramen iniecto. & Paxamus ad idem testas cochlearum cum styrace vri iubet, foraminibusq; comminutas inijci: Cumanenses cochlearum testas gerunt, vt strepitum edãt, dum ad festiuitates aliquas accedunt.

Esca ad omnes pisciculos. *Formicæ vt abigantur.*

PROVERBIA.

Κοχλίου βίος, id est, *Cochleæ vita.* De ijs dicitur, qui parcè paruoq; viuunt, aut contracti à negocijs, luceq; forensi semoti. Plutarchus in libro περὶ τῆς φιλοπλουτίας, Σὺ δὲ τοσαῦτα πράγματα συνέχεις καὶ ταράττεις καὶ στροβεῖς σεαυτὸν, κοχλίου βίον ζῶν διὰ τὴν μικρολογίαν. id est. Tu verò tantum molestiarum sustines turbans, ac torquens teipsum, cùm ob parsimoniam cochleæ vitam viuas. Cui addamus illud Phylllij apud Athenæum:

Cochleæ vita.

Οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας γύναι,

Cicada, vxor, nec ego sum, nec cochlea.

hoc est, vt Dalechampius exponit, parcus, paruo victitans, ab hominum frequentia semotus, omnino tacitus, diuersus à cicada, quæ est maximè vocalis. Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων: *diffidentior cochleis*: Prouerbialiter dici potest in hominem suspicacem, & nemini satis confidentem, adeo vt res suas secum semper habere velit. Vtitur hoc adagio Anaxilas apud Athenæum.

Diffidentior Cochleis. *li. 2. c. 24.*

Ἀπιστότερος εἶ τῶν κοχλίων πολλῷ πάνυ,
Οἳ περιφέρουσ' ὑπ' ἀπιστίας τὰς οἰκίας
Cochleis tu es longè diffidentior,
Quæ quia nemini credunt, circumferunt domum.

Consulendus super hoc adagio est Adrianus Iunius, cuius adagia nondum videre mihi licuit. *Domus cara, domus optima.* quanquam à testudine natum esse velint; videtur tamen etiam à cochlea potuisse eius origo trahi, conuenit enim vtrisque τὸ φερέοικον. Nec malè, inquit Marcellus Virgilius, vna hac ratione laudata est, necessario homini exẽplo, vt sua omnia secum ipse etiam ferat, & Perienæi sapientis modo, eas domi suæ opes coaceruet, quas nec hostis ferat, nec populetur bellum. *Cochleam tarditate vincere* dicuntur pigerrimi. Plautus: *At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere*
Vinceretis ceruum cursu, vel grallatorem gradu

Domus cara, domus optima. *Cochleam tarditate vincere.* *In Pœnulo*

A *Nunc vos quia mihi aduocatos dixi & testes ducere,*
Podagrosi estis, ac vicistis cochleam tarditudine.

Profert & hunc versum Nonius in nomine tarditudo, sed longè aliter quàm nunc hodie in exemplaribus Plauti scriptus, & in codicibus vulgatis impressus est. Dionysius Lambinus putat Nonium memoriæ confixum cùm librum non consuluisset, mēdosè verba Plauti recitasse. Sic autem in Nonio habetur,

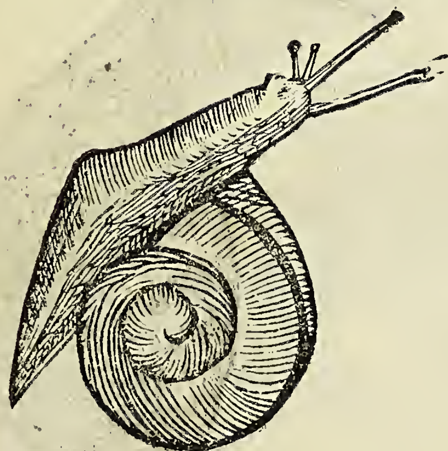
Quod estis pigri, cochleas vincitis tarditudine.

Eodem etiam modo cochleis homines iunctos Claudianus dixit de re impossibili.

APOLOGI, FABVLÆ.

RVSTICI filius assabat cochleas: cùm autem audiret eas stridentes, ait: O pessimæ animantes domibus vestris incensis, vos canitis. Fabula significat omne intempestiuè factum, vituperabile. *Intempestiuè factum vituperabile.* Ferunt etiam huiusmodi fabulam. Cùm Iupiter omnia animantia ad conuiuium vocasset, cochlea B & testudo non apparuerunt. Quæsiuit ergo quid causæ est, cur & ipsę non præsto fuissent: quæ domus cara, inquiunt, domus optima. Iratus ergo Iupiter, eas in domum damnauit, vt quocunque progredirentur, domum secum ferrent.

DE DIVERSIS COCHLEARVM SPECIEBVS. Cap. XXX.

C

D

IN mari precipuè diuersæ sunt cochlearum species, quemadmodum subinde, cùm ex varijs & Rondeletij, & meis adhibendis iconibus patebit, reperiuntur. Terrestrium prius aliquot habes, & inter has prius ponuntur edules inuicem magnitudine tantùm differentes: dein cochlea ex Feltrinis montibus eruta cum operculo suo albo, & duro, item alia cærulea, communis terrestris alia; aliaq; stellata cum vmbilico, & operculo, necnon & depressa, cuius modò alia figura dabitur. *Terrestriū descriptiones & species.* Habes deinceps cochleam terrestrem gypseo operculo obseratam. Sed vt ad marinas accedamus, hæ duæ hìc pictæ cum terrestribus non parum similitudinis habent, contrà insolentis sanè magnitudinis, ac figuræ est, quam Ambrosius Paræus nobis exhibuit, ex mari Sarmatico. *Marinarū.* *Lib. 24.* *Cochleæ Sarmaticę descriptio.* Mare Sarmaticum, seu Germanicum Orientale, pisces alit calidis regionibus ignotos & valde monstrosos. Eiusmodi est is, qui limaci similis, dolium corporis mole ęquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum instar splendentes. Ceruice est crassa, oculis accensæ candelę modo micantibus, naso ob rotundo, & pilis felium adinstar obuestito, rictu oris magno, sub quo pendet, prominetque carnea moles, aspectu subhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis, & aduncis palmis, quæ illi cum cauda oblonga, & tigridis instar variegata, pinnarum ad natandum loco est. Meticulosum adeo hoc animal est, vt etsi amphibium sit, alto tamē se ferè mari contineat, nec nisi sereno valde

Cochleæ terreſtres aliæ.

3

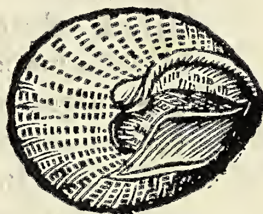
2

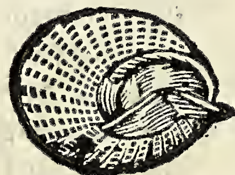
4

5

6

Cochleæ marinæ.

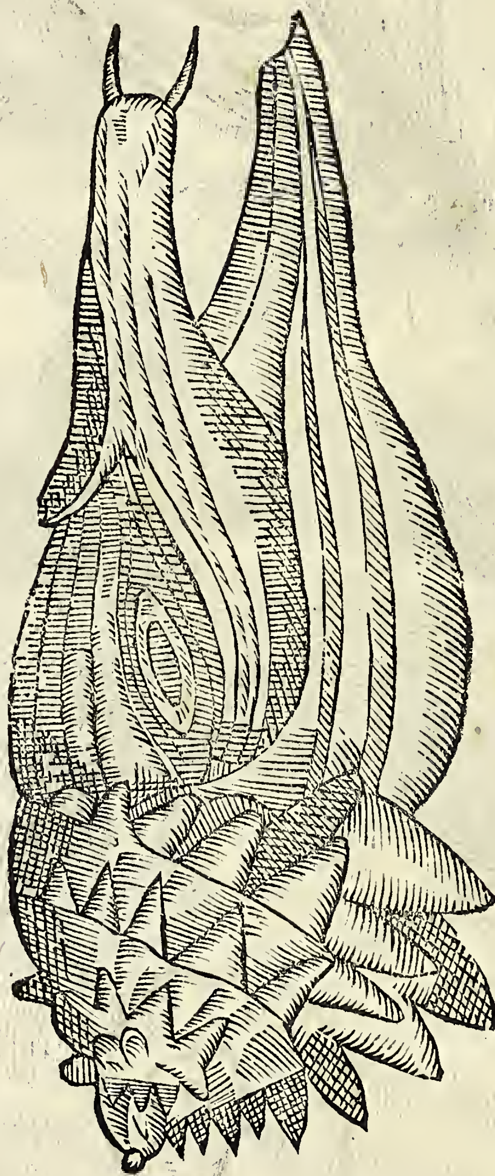

Cochlea ex mari Sarmatico.

cælo ad littus applicet pascendi gratia. Caro enim valdè grata est esui, sanguis verò his E
medicatus, quibus vel hepar vitiatum est, vel pulmones vlcerati, vt est magnarum testudinum sanguis elephanticis. Id in Dania se vidisse asserit Theuetus in cosmographia. Hucusq; ille. Longè quoque diuersus à communibus marinis Limacibus, iste Limax est, cuius deinde icon proponitur, tota cinerea albicans, necnon & subsequens tuberosa, tota ex ferrugineo cinerea, exceptis oris, quæ sunt virides. Intus conspicitur animal amethestini coloris.

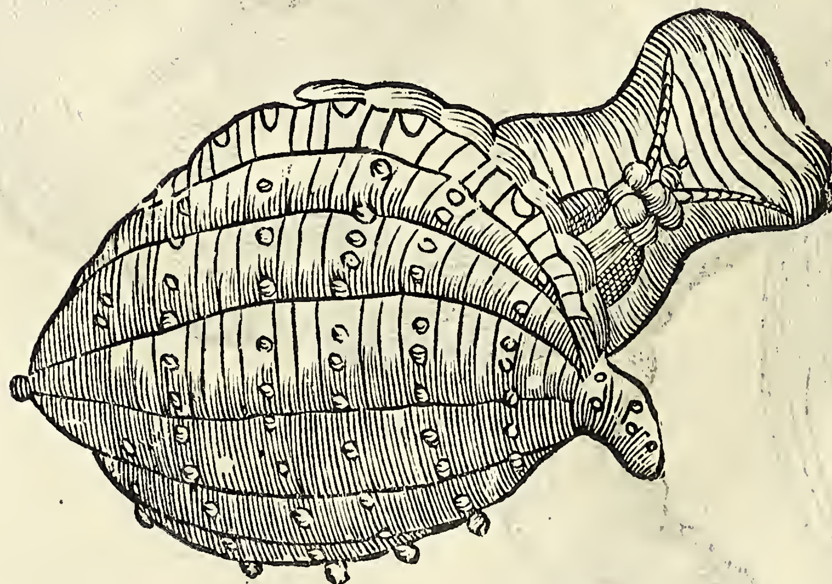
Limacis marini species insolens.

F

G

Cochlea marina insolens alia tuberosa.

H

A

DE COCHLEA CÆLATA.
Cap. XXXI.

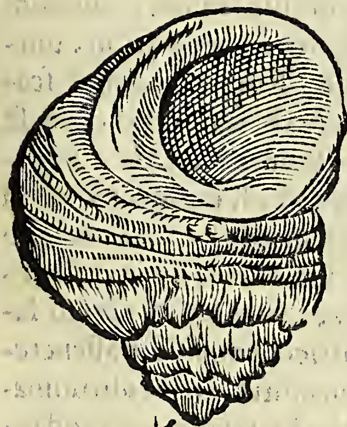
HOC genus, inquit Rondeletius, Cochlearum, quod proponimus ad Turbinum ſpeciem accedit. A Monſpelienſibus, Prouincialibus, & Hiſpanis Scaragol, vel Cagarolo de mar nominatur, quod ad Cochlearum terreſtrium, quas Cagaroles vocant, formam accedat. Teſta eſt turbinata, & ſatis longa, cælaturis inæqualis, & ſcrabra, ſpiſſiore quàm in cochleis terreſtribus, intus læui. Operculum ſpiſſum eſt, rotundum, ſuperiore parte nō aſperū, in qua voluta expreſſa eſt, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua ſcilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberoſum eſt, & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terreſtribus non differt. Carne eſt dura, & ad concoquendum difficili. Succum ſalſum gignit, Venerem extimulat. Elixa melior eſt. Teſta ĩ aceto macerata, ſuperiore veluti cute, vel cruſta ſpoliatur redditurq; Cochleæ margaritiferæ modo ſplendens, nitida, & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam, quam hìc exhibemus, Vmbilicum appellent: ſed non ſine errore, vt perſpicuum fiet, quum docebimus, qui ſunt vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. Hucuſque Rondeletius poſita etiam icone, cum qua ſimillimæ cùm ſint, quas ego hìc exhibeo, iconem eius reliqui. Prior maculis viridibus prædita eſt. Poſtremā margaritas proferre ſunt, qui putant. Addidi demum aliā Concham, quæ inter Turbinem, & Cochleam celatam mediam naturam haberi videtur. Taxat autem Bellonium Rondeletius, cui vmbilicus marinus, aut faba marina nuncupatur iſtiuſmodi

Venerē ſtimulat.

Cochlea celata maculis viridibus.

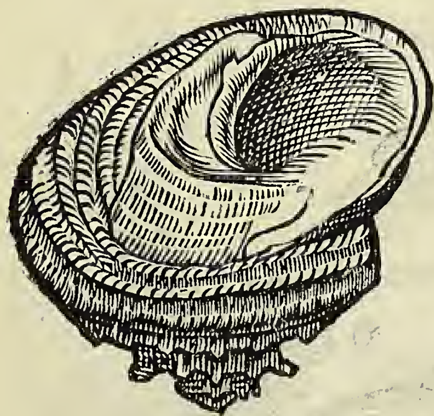
B

2

C

3

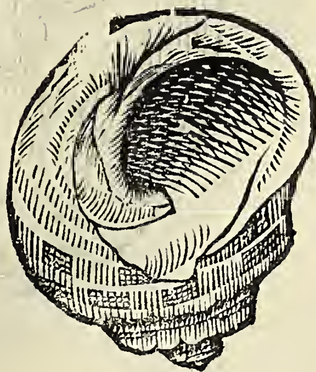

D

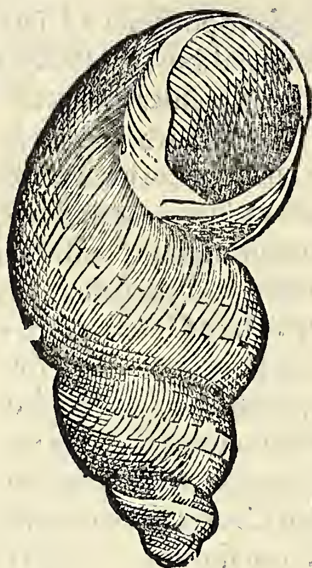
4

Cochleas

Cochlea duplex adinſtar quaſi turbinis.

cochlea, & ſic de ea ſcriptum reliquit: Cochli (κόχλυ) nomine vmbilicum marinum, vel fabam marinam vulgarem intellexit Ariſtoteles, atque adeo marinam cochleam, quemadmodum & terreſtres cochleas, κοχλίας vocauit; noſtris limaces dicuntur. Eſt autem vmbilicus marinus à medicis vulgaribus dictus Nerite multo maior: cuius tamen moles vaſtior non euadit, quàm commune buccinum. Quumque turbinatum genus omne prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic vnus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, vmbilicum planè referens, vnde ei nomen. Alteram cinerei coloris ſurſum tumentem, deorſum planam: alterum verò rotundam, atque (vt dictum eſt) rubrum. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiori hiat ore, quàm vllum aliud genus. Nam cum alij turbines opercula ſua habeant longiora, vel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundum operimentum habet. Edulis eſt, vulgoque buccinarum, purpurarum, & neritarũ modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat: cuius clauicula earum herbarum more, quæ ſe ſe arboribus alligant, à dextra ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (μήκωνα Ariſtoteles vocat) vt purpura, & buccino, & in κόχλοις eſt conſpicuũ, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cochleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè a luo excerni: quumq; ex marinarum cochlearum teſtis, vti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil vetat, quo minus eas excalfaciendi, & vrendi facultatem obtinere, lepras purgare, vitiligines, & oculorum cicatrices emendare aſſeueremus. Ex cælatarum cochlearum genere quoque eſt, quæ hìc exprimitur, operculo miniaceo, minaceis etiam turberculis, turbine violaceo infra, ſupernè ferè ferrugineo. Quod inter turbines eſt ſpacium, ſiue cauitas viridi eſt colore.

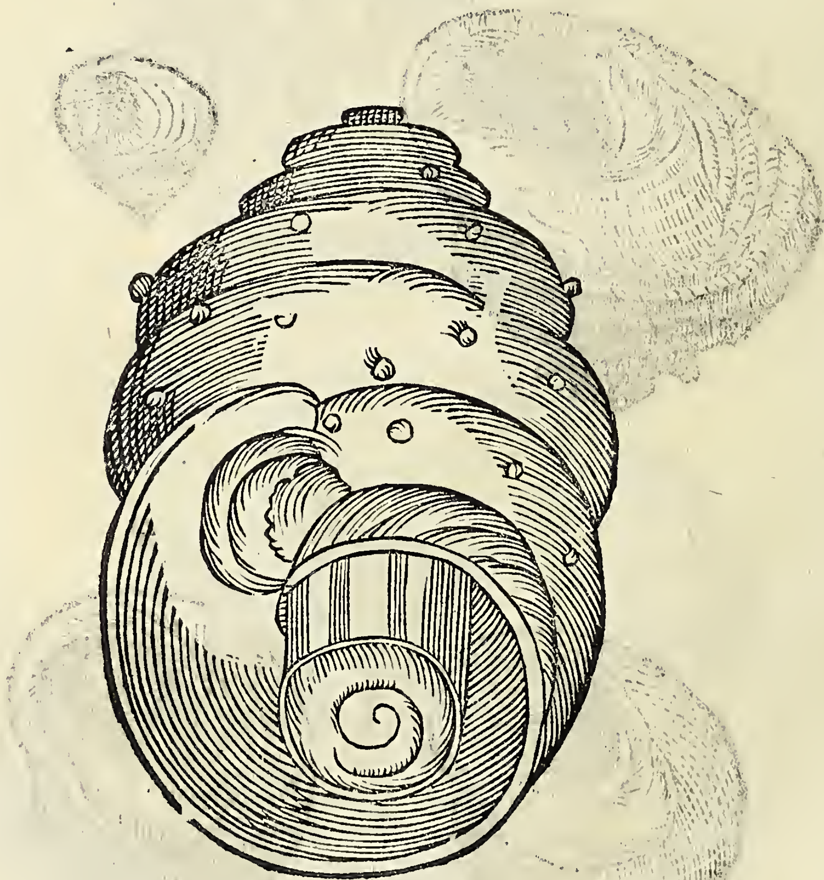
Vmbilici marini deſcriptio.

Teſtaeius politiẽ admittit.

Papauer.

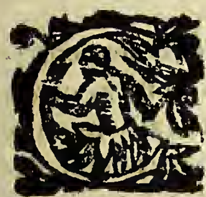
Calx ex marinis Cochleis optima.

Cochlea cælata alia cum ſuo operculo.

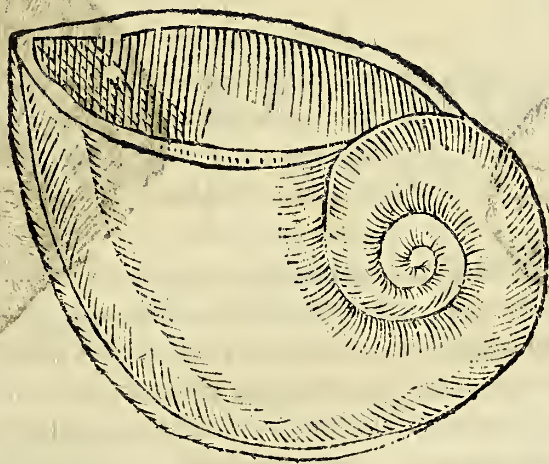
DE

DE COCHLEA, QVÆ IN OLEARIO VSU ERAT. Cap. XXXII.

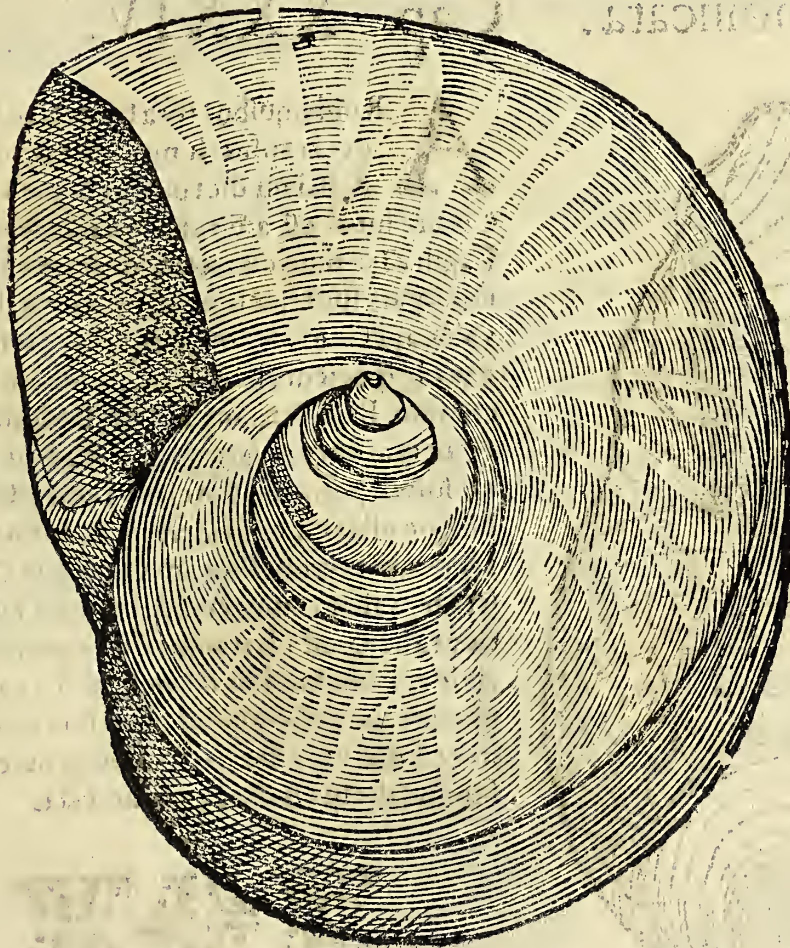

A OCHLEA hæc rotunda est (inquit idem Rondeletius) & testa intorta, & magna admodum, adeo vt sit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam esse puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vsu fuisse, quod ea oleum decapularent, vel ea in vsus quotidianos oleum haurirent, cuius figura ad id percommode quadrat, quemadmodū vasis eius, quod arytænam vocant, veluti rostro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo, & capaci ad retinendum. Huiusmodi Cochleam etiam aurifices, additis ansa, & basi in vrceos efformant eleganti artificio, quòd eam contra venena aliquid valere credant. *Magnitudo.* *Arytæna.*

B Cochlea Rondeletij, quæ erat in vsu oleario.

C Cochlea alia superiori similis.

D

E

DE COCHLEA DEPRESSA. Cap. XXXIII.

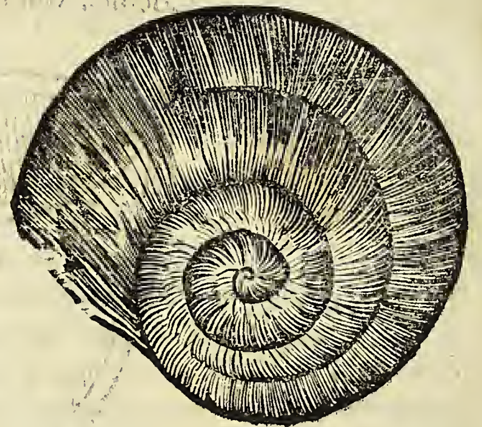
CVM superiori Conchylio similis est istæc, quam Rondeletius Cochleam depressam vocat, ac sic de ea scribit: Operculum Cochleæ cælatæ refert Cochlea, quam hic repræsentamus, (repræsentat autem hanc) quæ concaua est, & carnem intus habet. Simillima est Cochleis terrestribus, quæ aliquando in terra effossa reperiuntur. Altera parte plana est, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim crescunt ad foramen vsq;. Sic ille addita hac figura: cui ego adieci aliam quæ tota est ferruginea.

Cochlea depressa Rondeletij.

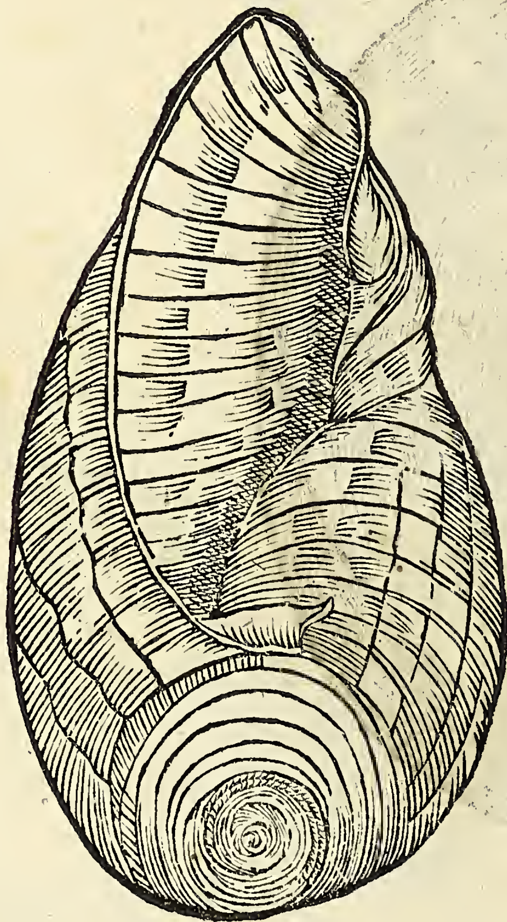
Cochlea depressæ species castanea.

F

DE COCHLEA RVGOSA, ET vmbilicata. Cap. XXXIV.

G

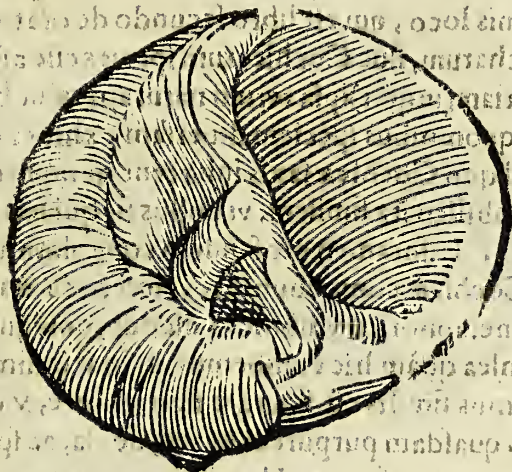

A Rugis, quibus tota huius Cochleę testa per transuersum ducta est, ita clatis vt & striata dici possit, nomen obtinuit. Colore intus est albo, foris flauescente, valde fragili. Turbinis claiculæ in acumen non desinunt, pars superior longiùs procurrit. Foramen valde apertum, & longum. Hanc tertiam esse nautili speciem ab Aristot. proditam falsò (secundum Rōdeletium) tradidit Bellonius. Duas enim tantùm polyporum species Conchis conclusorum ponit Aristoteles, vt antè ostendimus. Neque vllas est qui viderit in ea Concha nautilum, qui minor est, quàm vt tantam Concham secum trahat, cuius etiā structura à facili natatione aliena est ob transuersas rugas, cùm in marinis animātibus hoc diligentissimè cauerit natura, ne quid esset, quod natationi moram, aut impedimētum afferret. Ex hoc genere vel consimilis saltem est istæc à me adiecta. H

A

Cochlea rugosa vmbilicata alia, vel ei congener.

B

DE COCHLEA VMBILICATA. Cap. XXXV.

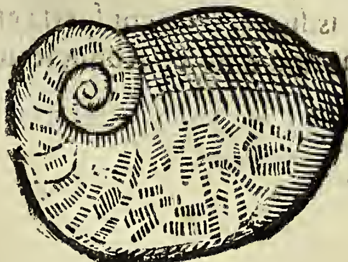

HÆc quoque Cochlea in satis insignẽ magnitudinem excrescit, quæ turbinata est, & in medio vmbilicata. Varię vario sunt colore. aliæ enim nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosę. Proximè accedũt ad formã Cochlearum terrestrium paruarũ, quæ conglomeratæ fœniculi crassioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum Cochlearũ terrestrium naturam vmbilicatæ sunt, carneque sunt bona. Cum hac Rondel. Cochlea non paruam similitudinem gerunt tres istæ à me adiectæ. Inter vmbilicatas hæc
C quoque fuerit, longior, & multis anfractibus contorta, quorum longitudo, & obliquitas in causa est, quo minus vmbilici extremum perspici possit. Testa læuis est, & quasi cornea, vel vnguium substantiæ similis.

DE VMBILICO. Cap. XXXVI. E

Cochlearũ an ſint ſpecies.

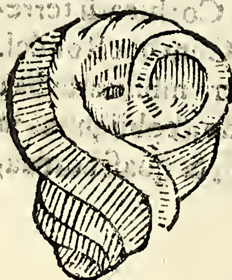
X Ciceronis loco, qui eſt libro ſecundo de oratore, Rondeletius vmbilicos Concharum, ſiue Cochlearum ſpecies eſſe aſſerit, id quod verum eſſe indicat etiam (inquit) ipſa rerum natura, quæ nobis à turbinatis, Conchis, Cochleiſq; omnibus ſpeciem diuerſam exhibet earum, quæ præter foramen illud quo Cochleæ ſaxis inhærent, quoque corpus exerunt: alterum habent vmbilico ita ſimilem, vt nullus ſit qui has viderit, qui negare poſſit vmbilicatas meritò vocari. Id foramen profundum conuolutionum veluti centrum eſt, vel circa quod anfractus Cochleæ conuoluuntur, veluti circa περικόχλιον. Hac de cauſa vmbilicus vocatur: nam metaphoricè vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium eſt. Hic vmbilicus in Cochlea quàm hìc exhibemus, manifeſtiſſimus eſt. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus ſimilis eſt figurâ, differt, colore, & cælaturis. Nam picta quidem eſt variè, quod lineas quaſdam purpureas habet, denſa, ac ſpiſſa, lumine immiſſo varietatem colorum iucundum repræſentans: Hæc ille, cum cuius icone non parum habet ſimilitudinis iſtæc à me adiecta. F

Nominis ratio.

Duorum à Rondel. expreſſorum deſcriptiones.

Depinxit, & deſcripſit nobis idem Rondeletius, cui ferè omnes iſtas figuras debemus, duos hoſce vmbilicos alios, vnum diuerſicolorem, alterum valde exiguum. Prior mira varietate à natura diſtinctus eſt, ſcilicet nigris, rubris, & albis tuberculis corallorum omnium colorem, & naturam referentibus ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem definit. Alter vmbilicus eſt valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulo maior, qui in ſpongijs reperitur, veluti granulis rubri coralli æmulis conſperſus. Inter vmbilicum, & foram quo corpus exerit, teſtam inciſam habet: inciſuræ operculi vice ſunt.

Vmbilicus Rondeletij.

Vmbilicus varius paruus.

G

DE COCHLEA ECHINOPHORA. Cap. XXXVII.

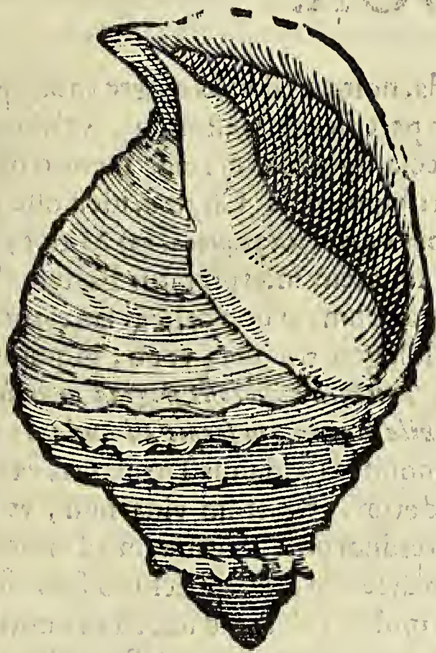
Qvamuis paruis Buccinis figura ſimilis ſit hæc Cochlea, quam Echinophoram ab aſperitate nominauit idem Rondeletius: nos quoq; hìc potiùs quàm inter Buccinas, eius iconem proponemus. Tota enim tuberculis, ſiue aculeis conſperſa eſt. Operculo verò, ſucco, ſubſtantia, à paruo buccino non differt. Rondeletius hanc iconem propoſuit: nos duas adiecimus.

Cochlea echinophora Rondeletij.

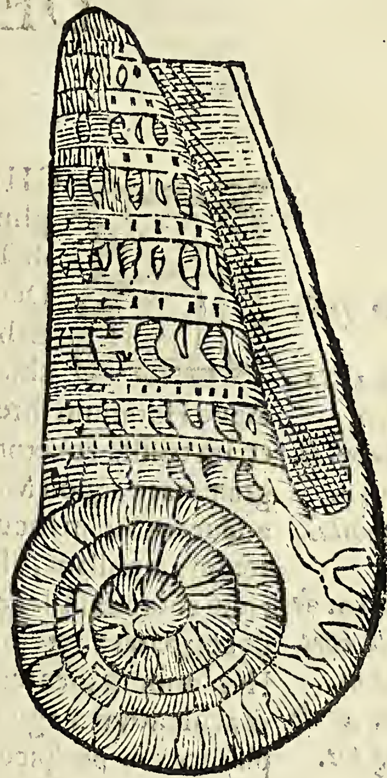

A

Cochlea cylindroides prior.

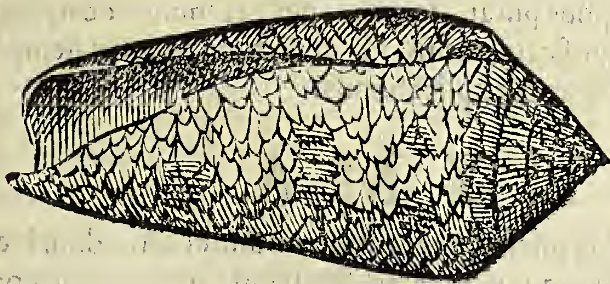
B

DE COCHLEA CYLINDROIDE. Cap. XXXVIII.

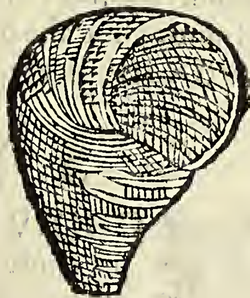

VM adeo fœcunda sit natura in turbinatorũ, & Cochlearum varietate, vt omnes nominib: exprimere perdifficile sit, quod etiã veteres nõ fecerũt,
C alioqui rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœcũdiores; Rondeletius tamen distinctionis gratia, atq; vt alię ab alijs internoscantur, nomina posuit, quę præsertim figuram exprimant, vt in ea fecit, quę hìc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς q; vocatur à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata est punctis varijs notata subcastaneis, magnitudine, ac crassitie pugni, quamuis Rondeletius pollicis crassitudinem vix superare velit. Crassior etiam est altero loco posita, turbine acuto.

Cochlea Cylindroides altera.

Cochlea leuis turbine obtuso.

D

DE COCHLEA LÆVI TVRBINE obtuso. Cap. XXXIX.

HÆC postrema Cochlea, quam læuem turbine obtuso Rondelet. vocauit, polita admodum est, atq; in turbinem oblongiusculum desinens, sed obtusum. Operculo tegitur. Testa est crassiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentissimè circa Lerinum insulam capitur, eodem teste.

E

DE ECHINIS. Cap. XL.

ÆQVIVOCA.

ECHINVS Græcis, auctore Suida, nomen eſt vaſis ex ære, aut opere figlino, in quod tabulæ ad iudicium pertinentes (teſtimonia, vel teſtium dicta) conijciebantur, aliàs coniecta ſignabantur: eius mentio fit apud
Olla gen. Demoſthenem, Ariſtotelem, & Ariſtophanem. Chytræ, ideſt ollæ genus Echinus eſt Polluci, pariter, & lebes σκεῦος μαγειρικόν, καὶ λοπάς, Heſy-
Lib. 1. Satyr. 6. chio, & Varino. Ἐχῖνον βυθόχεν, lebetem interpretatur Echymologus. Apud Horatium interpretes Echinum aiunt eſſe vas æneum, in quo calices lauantur. quod
Aduerſ. li. 9. c. 19. etiam triſilla vocetur. Hadrianus Turnebus mauult legere trichila, vt eo, inquit in epigrammate, quod Maroni adſcribitur; & Virgilius. *Trichila vmbroſis frigida arundinibus,*
Trichila. adducens etiam locum apud Columellam. *Sub trichila manantem ſerpit ad vndam*; alij vitream ampullam, alij ſcorteam explicant. Ego (inquit) Hadrianus Turnebus, vas aqua- F
Lib. 10. de Cult. hort. rium rotundum lagenæ ſimile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium, vt Varro docet: patera autem ad libandum vtebantur, & interdum poſt libationem ad bibendum.
ibidem. Hoc mihi in mentem veniebat; quod de hoc loco dicerem, quem Echino ſpinoſiorem,
Lib. 4. de ling. lat. & aculeatum magis eſſe, & ipſe ſentio, & intelligo multis videri: ſed nec illud omittã Porphyrionem perſpicuè legere Echino, cùm explicet propter Echinum aſtat vilis guttus,
In Horat. li. 1. Sat. 6. qui, & Echinum vult hìc vitream eſſe ampullam, & aquarium vas exiſtimaſſe videtur: aquã enim limpidam nitido vitro perlibenter infundimus: nomen habere videtur à rotundi-
Echinus Ciuitas. tate Echini ſe in pilam colligentis. Echini ciuitatis meminit Strabo. Supra Phalarum etiam, vt idem inquit, à mari ora vrbium XV. ſtadia L. imminet. Inde porrò nauiganti
Lib. 1. ſtadia c. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinon Vrbs eſt Thraciæ, ad Pegaſeum ſinum. Erinos apud Galenum herbæ ſpecies eſt, quam ſic etiam
Herba Erinos. vocat Dioſcorides: ſed in codicibus vetuſtis non Erinos, ſed Echinos legitur. Quercuum κότταροι, ideſt particulæ quædam, ceu nucamenta, quæ ex ramis earum dependent Echini vocantur ab Heſychio: cui etiam Platani fructus vocatur Echinus; & caſtaneis ſui ſunt Echini; eo enim modo, quo Echini marini aculeis armati ſunt. Herbæ quoque apud Hippocratem fit mentio Echini dictæ, vt ait Maſſarius, Idem Echinum oleæ genus interpretatur, G
Echinus oleæ genus & mali Punici. tanquam ex Polluce. Heſychio etiam eſt εἶδος ῥοιῶν, id eſt, mali Punici genus. Eſt præterea Echinus pars ventris ruminantium, ἣν ἔλα φυνδυμ τὴν δὴ καλεῦσιν ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον. Nicander in Theriacis. Scholiaſtes ἐχῖνον interpretatur πολύπτυχον (πολυπτυχον mauult legere Zoographus, ſuoſq; Germanos hanc ventris partem multiplex vocare, ac propriè de Boue dici ſubiungit. Eſt poſtremò Echinus animal quadrupes terre-
Erinaceus Gaza. ſtre apud Ariſtotelem. Theodorus veteres ſecutus Erinaceum conuertit, & in aquatili nomen græcum retinuit, Plinium, vt Zoographus putat, ſecutus, qui Echinum vocat; Sed nunquid nomen hoc alia obtineat adhuc ſignificata; latius, vbi de Echino terreſtri, nempe Erinaceo (Deo fauente) agemus, inter quadrupes explicabimus.

SYNONYMA.

Echinus ab Echenei de differt. Etymon. ECHINVM cum Echineide piſciculo recentiores nõnulli admodum inepte confundunt. Echinus nanque cum careat branchijs, piſcis propriè non eſt dicendus. Græcis dicitur ἐχῖνος ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἑαυτὸν ἀφανῶν τῶν σαρκῶν ὄντων: vel per antiphraſin, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὅ ἐστιν ὃ ἀκράτητος, quòd teneri ab aculeos non poſſit. Commune id nomen tum terreſtri, tum aquatili eſt. Latini veteres, vt dixi Ericium, & Erinaceum de terreſtri dicunt, de Marino vix vnquam, ſed Græcum nomen ſeruant. Echinum non eſſe Erinaceum marinum aduerſus Albertum imperitè ádnotauit Niphus: ſed eſſe veluti caſtaneum (caſtaneæ) cardum, plenum rubro humore, alibi etiam Echinum marinum, vulgò Cardum (carduum potius) marinum appellari ſcribit: Italis vocatur Riccio, vel Rizzo de mare, Zino, lo incino; vel vt vocauit Scopa Grammaticus l'Incino de mare, Bo- H
Carduus marinus. gancitola, & genus Cancronem facit ineptè Albertũ, vt inquit Zoographus, & huiuſmodi ſolœcos auctores ſecutus. Liguribus Zinzin dicitur. Hiſpanis Erizo dela mar. Echini

à noſtris

A à nostris, inquit Rondeletius Vrsins appellantur corrupto ex Erinaceis vocabulo, ab alijs Castagnes de mar, quòd veluti castaneæ echinato calyce contecti sint, à Masiliensibus Vrsins, & Dulcins, qui sint edules, etiam si dulces non sint, sed salsi, & subamari: maiores quique edendo non sunt, Rascasses ab ijsdem appellantur. Hos nostri Migranes vocant, quia cùm detriti aculei deciderint, putaminibus malorum Punicorum similes sint. Quidam Oceani accolæ Herisson de mer appellarunt, à Belgis see egel vocari audio. Germanis Meerigel.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

ECHINVM ex Testaceorum genere esse, contra Rondeletium ex Aristotele suprà demonstrauimus, qui eos locorum ratione potissimùm differre innuit. Scribit enim Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augeriq; forma productiore, quàm cæteri, & spinam ijs esse paruam, nec rigidam, sed molliorem: nigra autem *De histor. anim. c. 5.*
B illa (quæ carnis loco esse dixerat) ori applicata, plura à se se disiuncta, & ad foramen exterius coëuntia. Et Eratosthenes, vt auctor est Strabo in Insulis ante Euphratem miræ magnitudinis cancros, & Echinos inueniri ait: quorum alij pileis maiores sint: alij διχότυλοι, id est, binas cotylas capiant. Et in mari Indico Purpuras, & Buccina tanta esse tradit Aelianus, vt facile congium capiant: & Echinorum testas similiter, καὶ μὴν τοὶ, inquit, καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύναιτ' ἂν τοσοῦτον στέγειν. Circa Daniam, Noruegiam, & alibi Echinum reperiri author est Zoographus, qui rotunditate figuræ, præsertim aculeis demptis, & magnitudine malum marinum referat. ideoque Seeapfel à Germanis nuncupari, quod malum marinum, vt inquit ille, sonat. Idem ad summum instar magni mali in Oceano Balthico inueniri refert ex auditu, durum, punicei ferè coloris, & spiculis ademptis maculosum, nullum eius vsum esse, sed pro ornaměto in domibus suspedi. Fortè & coloribus differunt, nam Nicolaus Perottus. Vidi, inquit, & sæpe piscatus sum piscem hunc (Echinum impropriè vocat piscem; etenim sanguine caret, itemque branchijs, quæ quidem in definitione Piscis ab Aristotele prolata, includuntur) in scopulis quibusdam maris nostri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, ac *Lib. 16. Magni vbi. Circa Daniã, & Noruegiam reperiri. Malum marinum Germanis quid*
C viridi mixto: vsque adeo grata oculis ea varietate, vt si colores durarent, nulla esset cum gemmis comparatio: sed mortuo pisce colores tabescunt. Hæc ile: Haberi deniq; & fluuiatiles Echinos tradidit Hermolaus, & Massarius ex Paulo Aegineta. Iam verò alij esui sunt, alij verò non item. Differunt & motu apud eundem, nam agilius nouentur, qui edules sunt. Theophrastum ἐχινῶν tres species facere, tertiamque ceu magnitudine, & crassitudine præstantem ὁλοίχινον dici Varinus scribit. Verùm Theophrastus non Echini, sed σχοίνου, vt benè notat Zoographus, id est, iunci tres species facit, quarum tertia maior holoschenos, ὁλόσχοινος dicitur, Aristoteles, & ex eo Athenæus Echinorum genus quoddam βρύσσον nominant, vel vt scribitur etiam in lexicis græcis Brytτum, quam vocem alij genus esse Echini pelagij: alij piscem esse dicunt; aliqui, vt Hesychius, & Varinus tribus syllabis Βρογγόνlω scribunt. Βρυτίνη quoq; animal quoddam est Hesychio. Αβρυτοὶ Echinorum marinorum genus eidem Hesychio. Et alibi Αμβρυτοι (Hesychius τ duplex habet) Echini quidam marini, quos Aristoteles βρωύνας (imò βρύσσους legit Zoographus) vocat. Sed hæc vocabula, inquit, corrupta videntur ab Ἄβρωτοι, sic enim nominat Aristoteles Echinos, qui edendo non sunt, de quibus etiam Michael Ephesius quærit, quomodo (in- *Varrini error. Lib. 4. de hist. plant. c. 13. Echinus βρύσσος. Βρογγόνη.*
D quit) Aristoteles, Echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores sunt, pleno excrementis, ideoq; cibis ineptos esse dixit? nam si calidiores sunt, melius eos concoquere, & excremẽtorum minus habere par erat, nec esse ineptos cibo; an dicendum calidos quidem esse, sed voraces, & præ copia ingestorum, quæ calor natiuus eorum vincere non potest, cruditatem in eis fieri? Echinometras quoque inter Echinos adnumerari patet: etenim ratione magnitudinis duntaxat differunt. Aristoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis superare. Echinometras Plinius spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit; quòd quidem ipsum mihi verò similius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Ex hoc genere maximi, vt vidimus, minimis aculeis sunt: hos Massilienses vocant Rascassos. Huiuscemodi vidi, qui quoquouersus palmos dirigeres, plusquam duorum essent palmorum crassitudine: alium etiam inspexi calyce exiguo, & aculeis digiti longitudinem superantibus, longitudine *Li. de par. anim. Echinometra ab Echinis vt differant.*

aculeorum præstantes. Hæc ille. Nos verò cum Rondeletio, & Bellonio potiùs Aristote- E *Lib. 4. de partibus.* lis sententiam secuti Echinometras ab Echinis calyce duntaxat, non autem aculeis differre asseueramus. Echinus maris (inquit Aristoteles) *Lib. 23.* omnium maximè à natura munitus est: quippe qui testa vndiq; spinis frequentibus circumuallata cæletur: quam rem peculiarem hûc in genere testato sortiri diximus. quod quidem hoc distycho expressit Martialis:

Iste licet digitos testudine pungat acuta
Cortice deposito mollis Echinus erit.

Caro. Echinum, inquit Albertus ex Plinio, habere carnes rubentes, sicut minium. cùm tamen Echinis carnem omnino neget Aristoteles. Non omnibus, inquit Plinius, idem vitreus (minij potuit hìc fortè Albertus legere, vt adnotat quoq; Zoographus) color. circa Toro- *Echini edules, & non edules.* nem candidi nascuntur &c. Tribuit pariter partes quasdam Echino Albertus, & hunc sequentes scriptores, quas Echeneidi conuenire conspicuum est. Bellonius Echinos alios edules facit, alios verò nequaquam. Edules, inquit, maiores quidem aculeo habent; cras- *Color.* sitie autem minores sunt, vixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuersa in his colorum varietas, & mutatio multiplex. alij enim omnino nigri, alij albi, quidam vitrei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conspiciuntur: quidam sunt cyanei; alij pur- F pura splendent, subinde circumagentibus se igniculis micantibus ad aculeos scintillæ mo- *Ex Arist. 4. de hist. animal.* do. sic ille. Echinorum genera à me obseruata pòst memorabo, cùm prius Rondeletij, & Bellonij descriptiones attulero. Primum Echini genus (inquit Rondeletius) quod cibo idoneum est, in quo oua multa, & magna sunt, esculentaque non solùm in maioribus, sed etiam in minoribus: statim enim parui ouis pleni reperiuntur: & maximè plenilunijs die- *Ouarius Echinus vnde dictus.* busq; tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine, & magnitudine ouarium hunc Echinum appellat Hermolaus. Forma eius in rotunditatem conglobata est, dempta vna *Descriptio. Forma.* parte parum compressa, in qua os est rotundum quinque dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coeuntibus munitum: ij quinque maxillis internis connexi sunt, quæ ab *Os.* ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mira- *Dentes.* bili, stupendoq; artificio sunt constructæ, & cælatæ, vt nihil sit in toto mari elegantius, spe- *Ossicula.* ctatuque iucundius. Quinque igitur sunt ossicula minora, tenui membrana alligata, id totũ est, quòd comparat Aristot. τῷ λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα, idest laternæ, quæ *Lib. 4. de hist. anim.* pellucida aliqua pellicula, siue membrana circundata non sit. Inter dentes interna carun- *Caruncula linguæ vice.* cula quædam est, quæ linguæ vice est, mox iungitur gula, quæ in intestinum desinit, longum per testam stellatim dispositum, eius tenuibus fibris suspensum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa destinatum est, ex aduerso G oris situm, ita vt os in terram versum sit, excrementi foramen supra habeatur. partus enim ex imo petitur, vnde fit, vt os ad partum sit versum: excrementum verò superius parte pro- *Excremẽta.* na testæ contineatur. Excrementa rotunda sunt exiguarum pillularum instar. Qualis inte- *Oua.* stinorum, talis ouorum ordo est. nam inter nigrum id, quod carnis vice est, & intestinum oua flaua cernuntur, quæ sola eduntur cruda, orique grata sunt, etiamsi salsa, & subamara sint. Sunt quidem omnibus Echinis oua, inquit Aristoteles, sed nonnullis exigua, nec cibo *Lib. 4. de hist. an. c. 12.* apta (nisi in hoc Echino.) Et alibi: omnia testacea vere, & autumno ea, quæ oua appellantur, habent: Echini verò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, sed & *Quãdo meliores.* omni alio tempore habent, nec vnquam ijs carent, ac maximè plenilunijs diebusque tepidis restituuntur, redduntur q; pleniores, præterquam illi, quos Pyrræus fert Euripus: nam illi hybernis mensibus meliores sunt, parui quidem, sed pleni ouorum. Testa tota intrinsecus foraminibus paruis plena est, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis suppeditant: extrinsecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylem excipientia, vinculo, H membranula scilicet obligata, vt in orbem moueri possint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauum est, crassius & in acutum illi desinunt. His in gyrum mouetur. Hoc est admirandum Dei Opt. Max. in hoc animante opificium, quod vt clarius perspiceretur, superiore loco Echinum integrum, inferiore directum in partes duas depingendum curauimus, vt quantum pictu â planâ assequi pictor potuit, internæ huius Echini partes intelligi possent. Hactenus de primo genere Rondeletius.

Habet item Echini iconem spoliatum suis spinis, eundemq; spina præditum, nec non Echinum lapideum.

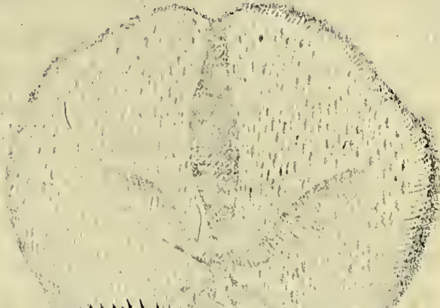
Spatagus, & Brissus Rondel. Secundi, & tertij generis Echinorum eodem authore breuiter Aristoteles meminit his verbis: ἄλλα δὲ δύο γένη, τό, τῶν σπατάγων (vt Athenæus citat libro 3.) καὶ τὸ τῶν καλουμένων Βρίσσων, γίνονται δὲ οὗτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. Secundum, ac tertium Echinorum genus, Spatagi, & Brissi, quæ genera pelagia sunt, raraq; inuentu. Ex his Aristotel. verbis, inquit

A

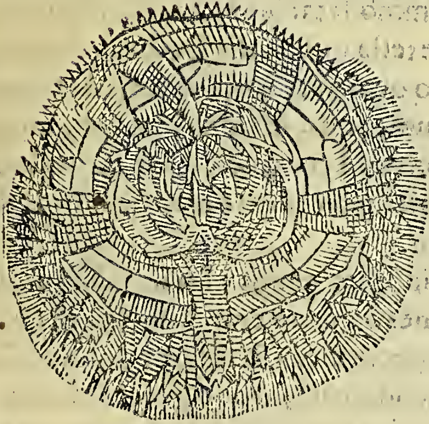
Echinus integer.

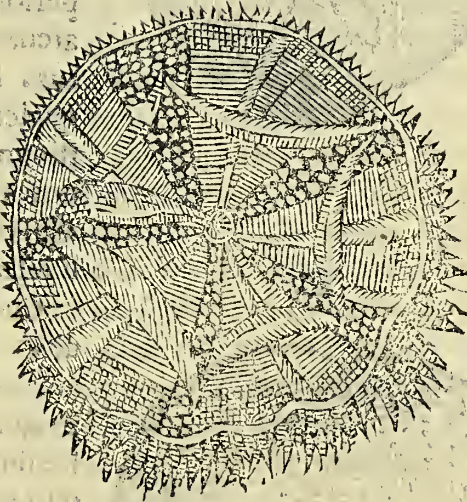

Echinus in duas partes dissectus.

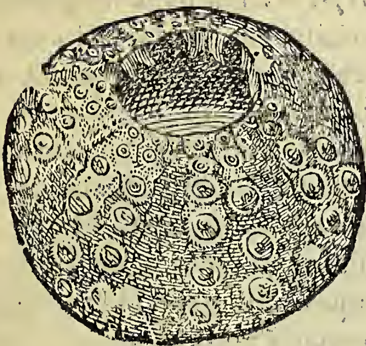
B

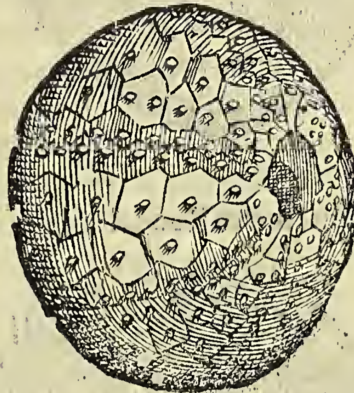

Echinus spoliatus à suis spinis.

C

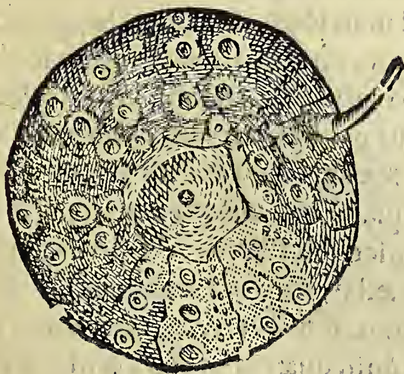

Echinus lapis spoliatus à spinis.

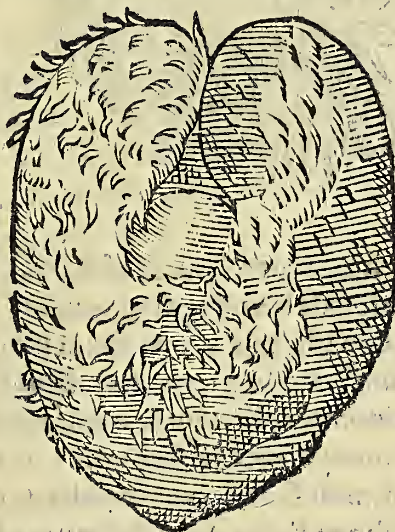

Echinus cum spina adiuncta.

D

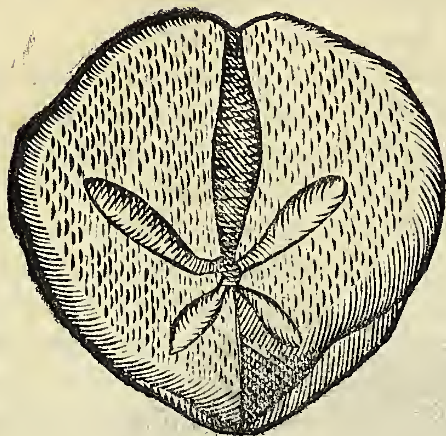

Echinus Spatagus, & Brissus Rondel.

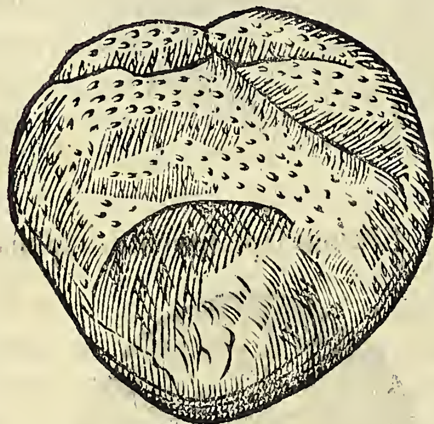

Echinis ſpatagus authoris.

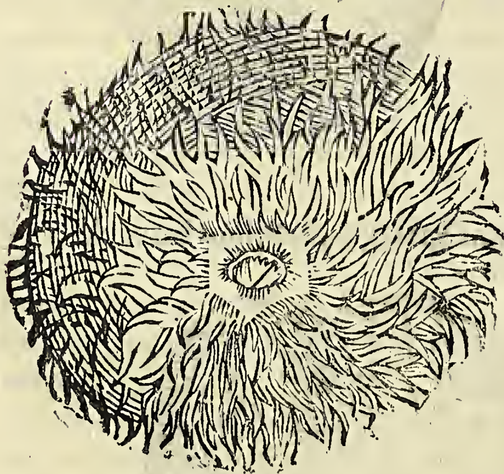
1

2

Echinometra Rondeletij.

inquit Rondeletius, neq; ex vllo alio auctore vete re notas aliquas colligere poſſis, quibus hos Echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm Echinum, quem hìc exhibemus, pelagium, & inuentu rariſſimum eſſe certò ſciam, qui ab Echinometræ, Echini ouarij, Echini parui, notis à veteribus traditis facilè diſtinguatur, non dubitaui pro Spatago, vel Briſſo proponere. Huc igitur Echinus, ſiue Spatagus, vel Spatangus (vtroq; enim modo legitur) ſiue Briſſus, minus rotundus, quàm ſuperior, à cordis figura nō valde recedens, aculeis paruis, & raris ſeptus, altera parte, in qua ſcilicet os eſt, magis planus, quàm ſuperior. os dētibus caret: verùm maxilla inferior ſuperiore prominentior eſt, ad hauriendum aquam, arenamque accommodata: his enim, & luto veſcitur. In interiore teſta nulla talis ſpectatur fabrica; qualem in Echino ouario deſcripſimus: ſed eſt inteſtinum conuolutum, aqua, & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco eſt. Hæc ille exhibita præcedente icone, cui non abſimilem adiecimus. E F

Echinometra Rond. ortus.

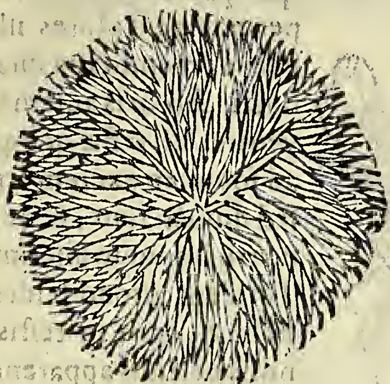
Quartum Echinorum genus, inquit idem Rondeletius Echinometram numerat Ariſtoteles, quaſi matrem, aut matricem dicas Echinorum, inquit Gaza, quanquam ſciendum eſt, in hoc genere marem à fœmina non diſtingui: neq; enim ex ſemine; vel ex ouo generantur, ſed ſponte oriuntur, vt Oſtracoderma. Echinometras ab alijs omnibus magnitudine diſtinguit Ariſtoteles. ἔτι αἱ Ἐχινομῆτραι καλέμεναι μεγέθει πάντων μέγισαι. ſed hanc magnitudinem non ad corpus, ſeu calycem, verùm ad ſpinas refert Plinius, quum ſcribit. Ex his Echinometræ appellantur, quorum ſpinæ longiſſimæ, calyces minimi. Cuius ſententiam Gillius Ariſtoteli ſententiæ præfert his verbis. Ariſtoteles dicit Echinometras cæteros magnitudine calycis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſſimis, & calycibus minimis deſcripſit: quod ipſum mihi vero ſimilius videtur, cùm ab aculeis nomen omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorum proceritate præſtant, quam ob magnitudinem calycis. Ego verò à corpore ſiue calycis potius, quàm aculeorum proceritate Echinometras dici exiſtimo, cur enim Echinorū matrem, vel matricem ab aculeis longis nominaſſent veteres, cùm ſit aliud quintum ſcilicet genus paruo calyce ſpinis longis duriſq; hoc quidem genus pro Echinometra vſurpaſſe videtur Plinius, & eum ſecuti contra Ariſtot. mentem, cùm perſpicuè vtrumque genus ſeparet. Quare Ariſtotelem hìc ſequendum cenſeo, ex quo ſua tranſcripſit Plinius. Ariſtot. igitur Echinometram hìc exhibeo, quę magnitudinę reliquis præſtat, adeo vt ambabus manibus quaquauerſum extenſis capi vix poſſit: aculeiſq; eſt mediocribus. Interoæ partes ouarijs Echinis ſimiles ſunt, demptis ouis, ſiue flaua illa parte eduli, quæ exigua eſt, & planè exucca. Hæc de Echinometra ille, qui & quintum genus exhibet, & deſcribit, vt modo, cum prius quæ de Echinometra tradit Bellonius, tranſcripſerimus, Zoographus hanc Echini ſuperficiem pinxit, mihi Echinometræ videtur, cum qua icone quadrat aliquo pacto hæc mihi à Ioſepho Caſabona Belga horti Piſani præfecto, orbis Echinati nomine miſſa. G H

Lib. 4. de hiſt. anim.

Ariſtot. & Plinius diſcrepant.

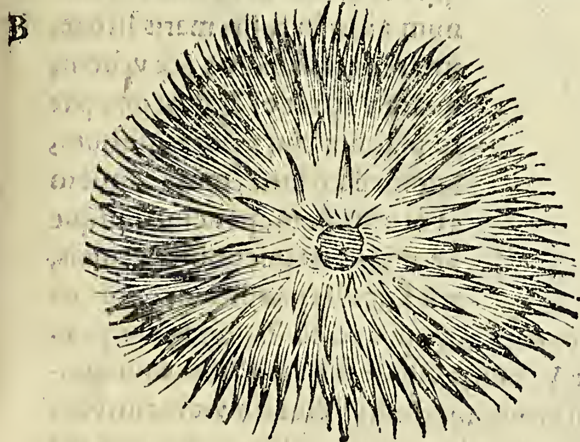
Cæterum

A Echini superficies ex Zoographo.

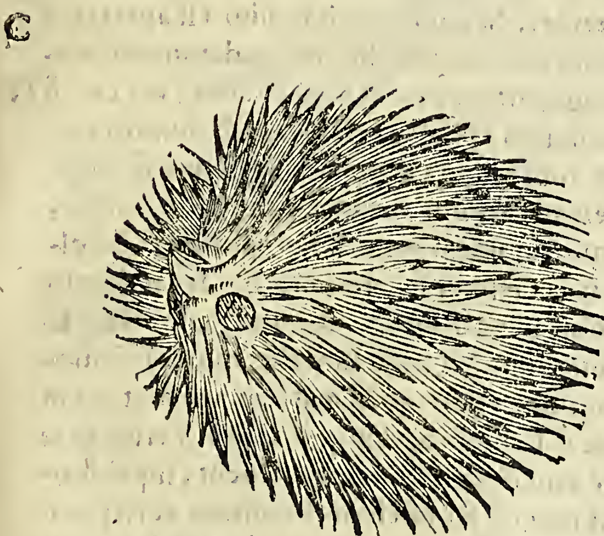

Orbis Echinati pars prona, & supina.

B

C

Cæterùm Bellonius sic habet. Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum spinę longissimæ, calyces minimi. Ego verò Aristotelis sententiam secutus, Echinometras cæteros Echinos calycis magnitudine superare asseuero, minimisque aculeis esse præditos, breuibus, & obtusis intercceptos spiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem testa cinerea est, pugni, aut oui anserini magnitudine, rapi modo in vastitatem extuberans: vt quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, supina autem rotundæ. Pelagiæ magis sunt Echinometrę. quod autem reliquis maiores sunt, ideo cæteris anteponuntur. Longurijs longioribus nautæ multò egent magis, quàm in alijs Echinis: siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in Insulis maris Aegei tanta crassitudine profecisse contemplatus sum, vt ad crassitudinem binorum pugnorũ extuberauisse viderim: rariusculè quàm alij Echini capi cõsueuerunt, sed quò maiores sunt, eo delicatiores existimantur. Sic ille. *Echinometra Bellonij* *Descriptio.*

Quintum Echinorum genus, idest, quod saxo inhærẽs repræsentabimus ex Rõdeletio calyce paruo, spinis lõgis pro corporis ratione, & duris, & quo ad vrinæ destillationes fœlici successu sum vsus, vnde affirmare nõ dubitamus id esse quintũ genus Echinorum, de quo sic Aristoteles. Genus item aliud est minutum spinis longis, pręduris; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia vrinæ medicamento vtuntur. Aristoteles author est Echinos alios nasci circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo. augentur forma productiore, quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed mollior: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exteriùs coeuntia. Hæc itaq; omnia Rõdeletius. *Echinus Rondeletij.* *Lib. 4. de hist. anim. cap. 5.*

De eodem, vt videtur, sic scribit Bellon. Genus Echinorum aliud est (inquit Aristoteles) minutum, pelagium, spinis grandibus, longis, prędurisque modo penè lapidis, gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad destillationes vrinæ vtuntur. Vulgus cùm Italicum, tum Gallicum, atque etiam Græcũ vn Iudeo vocat, quòd perpetuò nigrescat, sordescat, & gustus ingrati percipiatur, passim reperitur: quod aliter Brissis, & spatagis euenit ex Philosophi sententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera spinarum longitudine superat: neque colorem, vt illa varium habet: testam iuglande maiorem non promit, estque reliquis omnibus viuidior. Nam si supinum ponas, mox suas spinas deprimit, & se in pronam partem conuertit. Plures habet, quàm alij proboscides: idcirco citiùs repit, firmiusque hæret: oua nõ fert, vt alij, sed sanguineum quiddam nigrum saniei simile, quo manus cruentat, atque inficit. Dentes itidem in verticilli modo habet quinos, circulari ordine dispositos, vt & cæteri, quibus algas, saxa, & conchyliorũ testas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari sinunt, vt annuli vice ad signandum panem vtantur: refert enim quinque folium, vel quippiam simile affabrè delinea- *Echinus minor Bellonij.* *Proboscides.* *Dentes.*

D

Echini quintum genus Rondeletij.

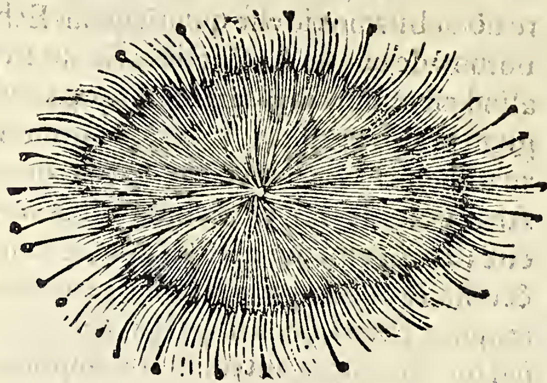

delineatum. Ventrem in quinque partes distinctum habent, perinde ac si plures illis vẽtres essent, membrana quadam obducti. Ab oris autem verticillo ventres illi testæ quoq; appensi ad foramen excremẽti coeunt, sed disiũcti sunt, & quasi interuentu liminum discriminantur. Totidem promuscides habent Echini, quot in testis foraminulis pertusis apparent, sunt enim vltra sex millia in quolibet Echino. Hucusque Bellonius. qui, & alium maximum Echinum vidit in rubri maris litore, inter fontes amaros, & vrbem; quàm vocant el Tor, prona parte planum, superiore gibbum, semipedem latũ, minus, quàm alij rotundum, paucioribusque ac minus frequentibus aculeis, aut spiculis præditum: cuius os in terram conuersum esset, super quo excrementorum exitus appareret. Zographus præterea cuiusdam Echini superficiem pinxit, quam se Venetijs vidisse testatur: nos eam quoque hìc exhibemus, presertim cùm & à nostris, & aliorum iconibus diuersa videatur. Nostrorum modò Echinorum prima figura ouata est, colore ferrugineo ad nigrum vergente præsertim ad superficiem, in centro albicat, aculeis longis, sed exilibus, & in eorũ summitate puncti quidam paruuli sunt coloris cærulei. Secunda icon Echini est aperti interna ostendentis, figura quodammodo oblonga, intus apparet quid flauum, vel oua si ita mauis appellare. Tertia est Echinorũ maris rubri figura aculeis longissimis ferrugineis ad rubrum vergentibus paruo calyce, quorũ quidem pictura Bernardinus Castellettus Genuensis aromatarius sagacissimus nobis impartiuit: deinde quartum datur Echinorum genus Aristotelis, quod Echinometram vocat, quasi matrem, aut matricem dicas Echinorũ, vt inquit Gaza. Verba, quæ ad eius descriptionem pertinent, suprà scripsimus ex Rondeletio: nostram verò ponimus iconẽ, quæ aculeis prædita est, licèt non admodum longis, colore tota est ferruginco. Sequitur hanc alia spinis denudata, quæ magnitudine à priore nõ differt: extrinsecus est scabrosa, colorisque ferruginei; Tertia magnis, longisq; aculeis insignita; coloris tota est amethistini. Postremò loco Echinometram omnium maximam damus, quam nobis idem Bernardus Castellettus Genuensis humanus pariter atq; rerum naturalium peritissimus, meiq; amantissimus communicauit, magnitudine ferè puerorum capitis, eaq; quæ in Tyrrheno, & Hadriatico mari nascitur, maior, tantæ capacitatis, vt quinque aquæ libras caperet in superiore parte gibba, & rotunda, in inferiore verò quodammodo plana. Circunferentia duorum dodrantum, & palmi.

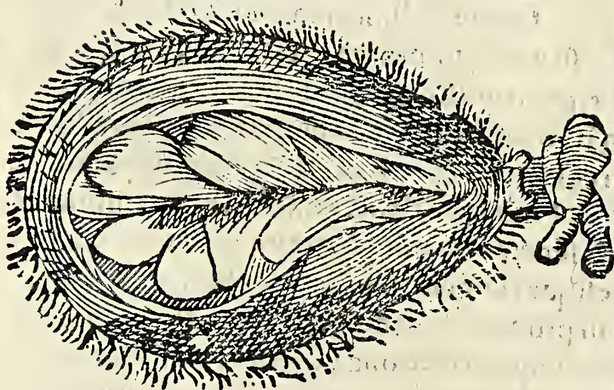
Echinus semipedẽ latus.

Echinorũ ab auctore obseruatorum descriptiones.
Primum genus.
Secũdum.

Echinus marinus ferrugigeus.

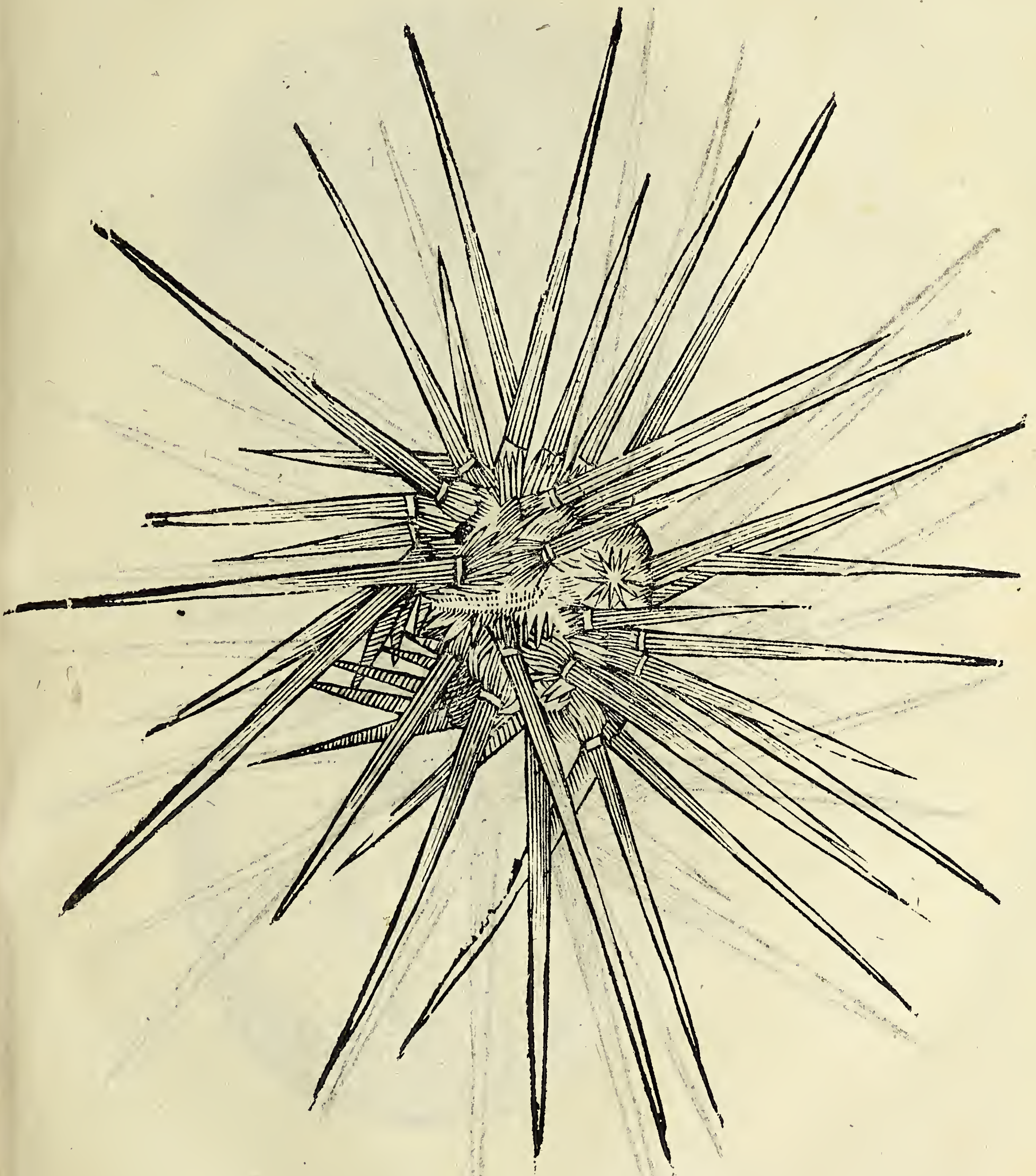
Echini species oblonga aperta.

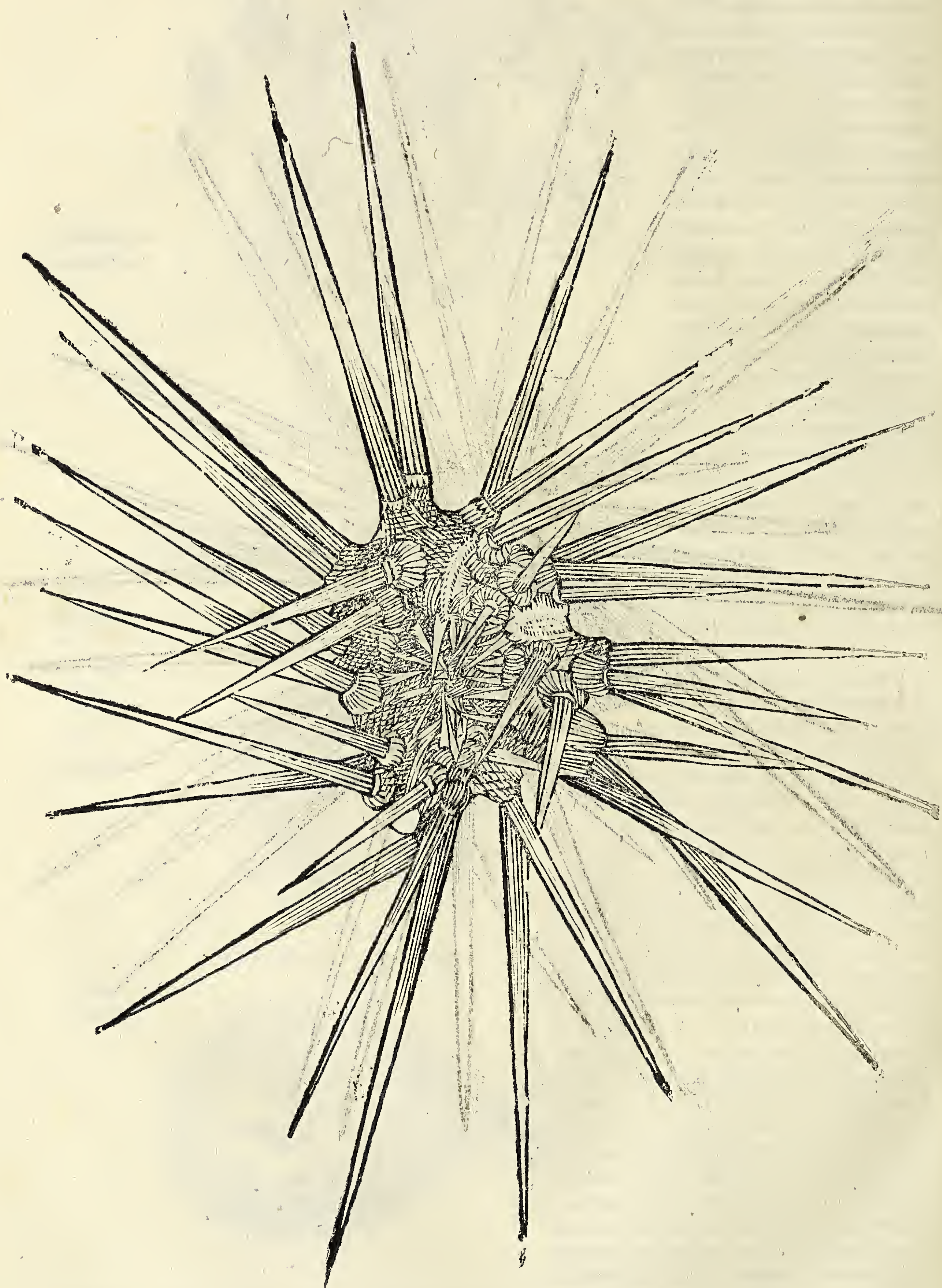
Echinometra prima.

Capacitas.
Circumferentia.

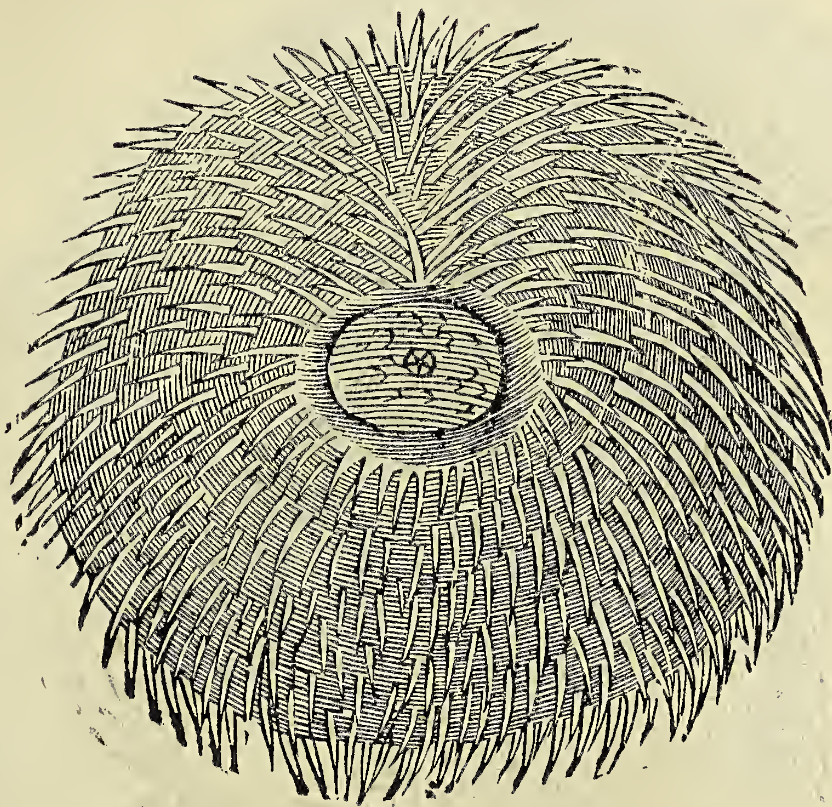
Echinus è mari rubro aculeis longissimis, prona parte pictus.

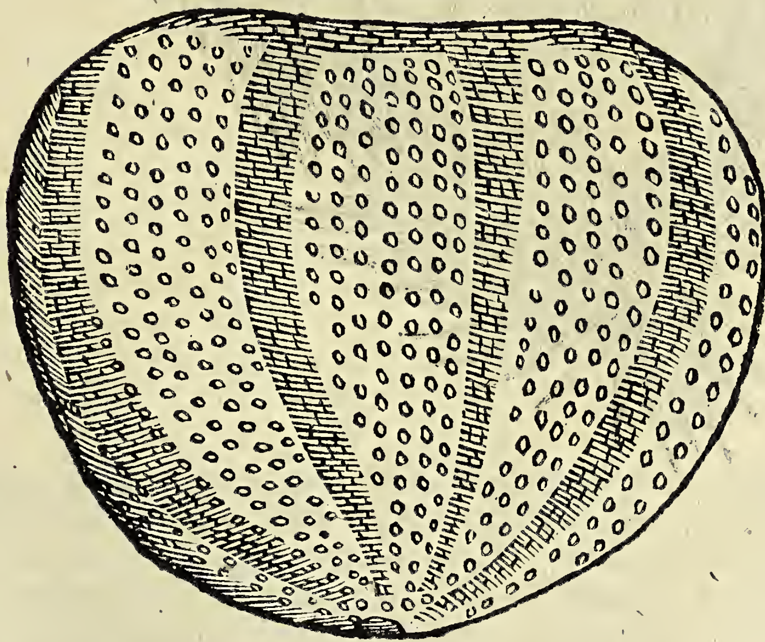
Echinus idem, ſupinè pictus.

Echinometra authoris.

Echinometra ſpinis denudata.

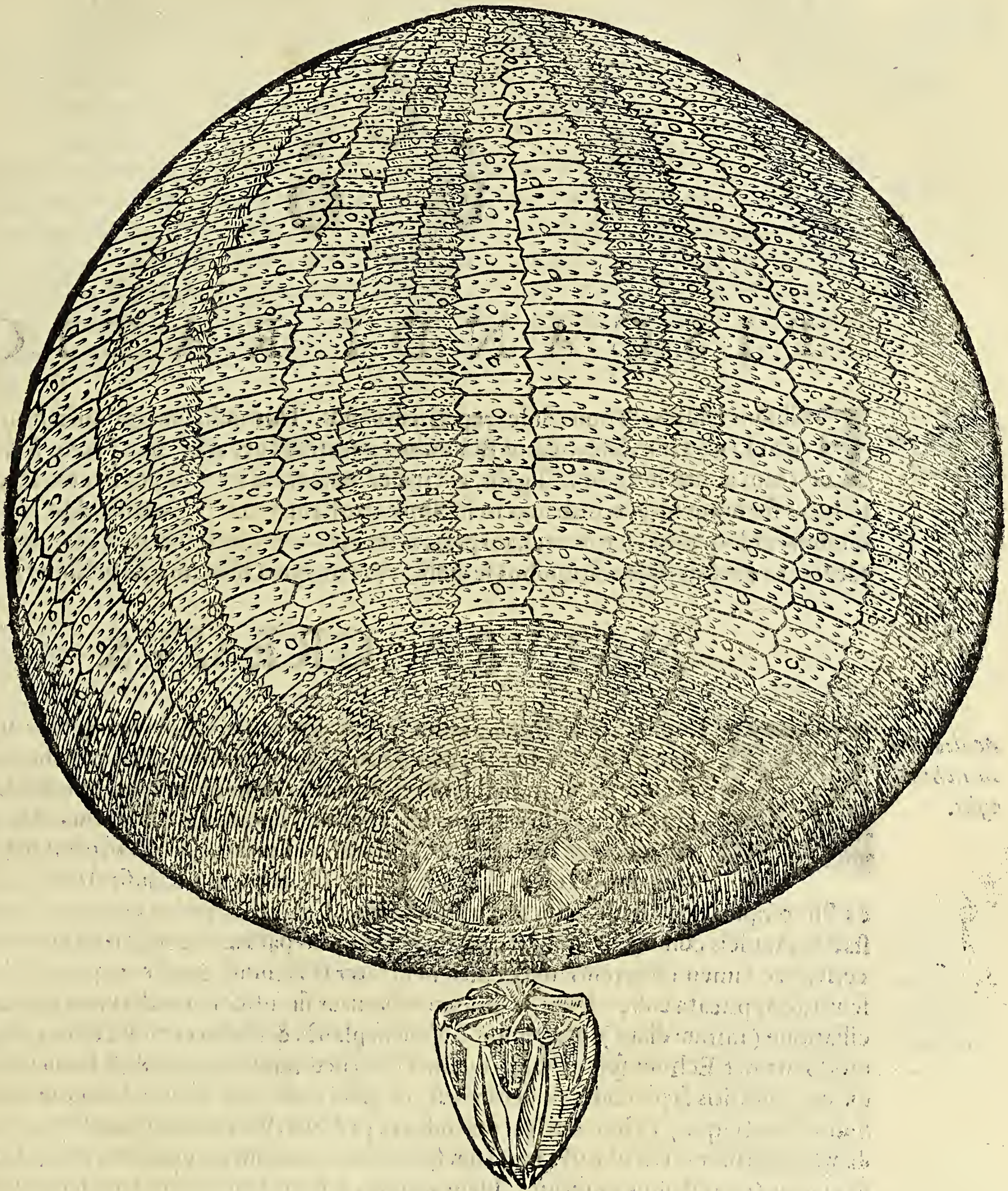

Echinometra ametheſtini coloris.

A Echinometra maxima pelegica Sardica, à D. Castelletto.

B

C

palmi. Euidenter in hac apparebat calyx, in parte anteriore albus, in quinq; ceu ventres,
D vt in Melopeponibus diuisus, quorum singuli tres habent tænias, quarum media est tanquam sutura, quæ partes separat, & facillimè aperitur, aperta refert figuram serræ; nam coniunguntur illæ teniæ per symphysim. Binæ aliæ illæ teniæ, quas dixi huiusce secturæ esse, sunt colore quasi castaneo, crebris foraminibus pertusæ, quæ tamen nisi expositæ aëri non apparent quintuplo maiores ea sutura. Os erat in parte inferna, vt è contra in superna *Os.* excrementorum est exitus, vt in alijs turbinatis. Dentes habebat quinos, concauos, figura *Dentes.* triāgulari. Tota exterior testa à spinis denudata, ferrugineo colore est, & in ea serræ erant *Pars exterior de nudata.* maiores, & minores, colore flauo; sed transuersales illæ, quæ parallelæ erant intus, extra quidem quoq; apparent, sed figura diuersa. Sunt enim in medio latiores, in extremo angustiores, & vbi latiores, ibi tuberculorum adinstar verucarum plenæ; qualia etiam in interuallis conspiciuntur, sed minora. In quibus hoc quoque nota quòd propè os maiora crebriora sunt, & paruæ illæ non conspiciuntur. Omnium Echinorum minimi sunt, & cū quin ta specie à Rondeletio picta conueniunt hìc nouissimè positi.

Echini omnium minimi.

PISCANDI RATIO.

Edules qui piſcandi.

EChinos edules, & non edules reperiri diximus. Hos nulli ſunt qui piſcantur, cùm edendo non ſint. Illos (inquit Bellonius) piſcatores venantur hoc pacto. Manum ferream conto longiore alligant, vel tridentem, cuius incurui ſint dentes. Hanc manũ Echinis ſubmouent, vt eos ab imo in ſublime attollant, qui ſuis promuſcidibus ſeſe ità ſtabiliunt, vt plerunq; piſcatores teſtam prius atterant, quàm inde integros diuellere poſſint, idem refert in ſuis obſeruationibus ſe vidiſſe eodem, quo Oſtrea modo Echinos capi.

NATVRA. GRESSVS.

Aculeorum in Echinis vſus.

Rouida, & benigna natura ſpinas, ſeu aculeos Echinis videtur tribuiſſe, quo à piſcatoribus ſe poſsint tueri, quod quidem teſtatur Athenęus, dum inquit: Echini tum terreſtres, tum marini ſpinarum ſuarum obiectu, & rigore, ceu vallo quodam ſeſe tuentur, quominus capiantur. Mirum verò eſt, quod de his tradidit Ariſtoteles: Eorum ſcilicet corporis partes diſſectas rurſus coire, & redintegrari. Idem quoque ſcripſit Aelianus fortaſsis ex Philoſopho, ſed clariùs: cuius hæc ſunt verba. Echinos marinos viuentes obductos teſta, atq; aculeis cõmunitos, ſi quis contriuerit, & alia ſeparatim ab alijs fruſta in mare abiecerit; hæc tamen cohærentiam, & coitionem inter ſe faciunt, & affinem partem recognoſcunt, & applicata cohęreſcunt, velutiq; conſeruntur ſimul, & naturali rurſus quadam conciliatione (mirum dictu) integrantur. Eadem planè, & Philes cecinit. Quod ad greſſum modò attinet. Echinis ſpinę (Plinio auctore) pro pedibus ſunt. ingredi, & his in orbem volui. itaq; detritis ſæpè aculeis inueniuntur, id quod ante eum Ariſtoteles optimè tradidit, Spinis ſuis (inquit) Echini vtuntur perinde, ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemque permutant. & alibi: Echinorum ſpinæ vicem pedum eis præſtant, non villorum, vt Erinaceis (terreſtribus nimirum). Idem agiliùs, & frequẽtiùs moueri qui ſunt cibo idonei teſtatus eſt, cuius rei argumentũ, ait, quòd ſemper aliquid algæ ſuis ſpinis implexũ gerant.

DENOMINATA.

Lura inuenio ab Echinis denominata, quæ omnia, quoad fieri poterit, recenſebimus. Conchæ genus apud Plinium Echinophora nuncupatur. Eſt Polluci auriculæ pars Echiniſcus dicta ἡ περὶ τὴν χυψέλην κοιλότης, ideſt proxima circa, vel ante foramen auris cõcauitas; media inter foramẽ (quod χυψέλην vocant) licet etiam ſordes eò contentas, hac voce ſignificent) & auriculam. Vbi apud Plinium legitur: Ceras ex omnium arborum, ſatorũque floribus apes confingunt, excepta rumice, & Chenopode. Echinopode legit Zographus, licet, inquit, herbam quandam ſuibus venenoſam noſtri Chenopodem, ideſt Anſeris pedem vocitant. Bellonius in ſingularibus ſuis obſeruationibus herbam vulgo Echinopoda, vel Cachynopoda dictam in Lemno abundare ſcribit, quam Incolæ in lignorum inopia vrant. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictæ, quòd pedes ingredientium ſuper ea detineat, & remoretur:

vel

A vel quòd Echini marini pedibus similis sit, Πόσι habetur, Etymologo auctore, λυκόφαλον, τὸν ἐχινόποδα μέσλωίοι. vt ait Hesychius. Folia Glycyrrhizæ Plinio sunt Echinata: Zoographus verò χοινε̃, idest lentisci folia glycyrrhizam habere auctor est, non ἐχίνου, nec ἐχινώδη, cui subscribo. Sunt etiam lapides ab Echini, quam repræsentant forma, Echinites dicti, quales plures in Musæo habeo. Echinæ, vel Echinadas Insulæ quædam reperiuntur: de quibus Homerus: *Echinata folia.* *Echinades insulæ.* *Iliad. B.*

Οἱ δ' ἐκ Δυλιχίοιο, ἐχινάων θ' ἱεράων

Νήσων αἳ ναίουσι πέρην ἁλὸς ἤλιδος ἄντα.

Vbi Eustathius: Rectus inquit, est ἐχίνη, apud posteriores autem Homero ἐχινὰς, seu deriuatum ab ἐχίνη, siue diminutiuum. Echinadum incolæ, vt refert Varinus, Epei dicebantur. Apparet autem, Eustathio, & Athenæo auctoribus, ab Echinorum copia nomen eis esse factum. Sinope, inquit Strabo, sita est in collo peneinsulæ cuiusdā: cuius litora petrosa sunt, & fossas quasdam in petris excauatas habent, quæ mari tempestate elato complētur: quam ob caussam non facilè adiri possunt: & insuper quòd petrarū superficies omnis sic ἐχινώδης (idest aspera, & acuminata, Echinata: interpres Echinorum plena vertit) nudo pedi inac-B cessibilis. *Lib. 12.*

PRÆSAGIA.

EChini affigentes sese, inquit Plinius, aut arena saburrantes tempestatis signa sunt; quod vbi vidêre nautici, pluribus anchoris nauigia infrænāt, teste eodem auctore. Et Massarius ex Oppiano tradit Echinum præsagire tēpestates, & lapillis operiri, ne agitatione procellæ spinas atterat. Atqui, inquit Zoographus, Oppianus nihil de spinarum attritione, sed ne in litus à fluctibus eijciantur metuentes, lapide vnumquemque dorsum suum aggrauare scribit, δ' ἀγοκλίτυσιν ἕκαστος λᾶαν: ὅσον βαρύθοντα περί σφετέρησιν ἀκανθαις ῥηΐδιος φορέοιεν, &c. Idem ex eodem, vt apparet, Oppiano prodidit Aelianus. Fluctus, inquit, & tempestas ad terram Echinos deuoluens è mari funditùs in aridum expellit, & violenter allidit, si eius periculi metuentes, cùm sentiunt mare inhorrescere, & ventorum acerbitate procellas cie-C ri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tollunt, vt libamentū, ac firmamētum habeant, vt ne procellarum incursus, ac suæ eiectionis periculum, à quo sibi timent, subeāt. Et Plutarchus hisce verbis, Simone Gryneo interprete, Echini marini quoties æstum, procellasque præsensere, saburra grauant sese, ne propter leuitatem iactentur, neuè tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhæreant. Et eos secutus Ambrosius, Echinus, inquit, in mari cùm ventorum procellam præsenserit, calculum validum arripit, eumq; velut saburram vehit, & tanquam ancoram trahit, ne excutiatur à fluctibus. sicq; qui non potest se suis viribus liberare, alieno regitur pondere. quo indicio etiam nautæ, velut signū futuræ perturbationis capessunt, & sibi præcaudet, ne hos imperitos turbo inueniat. Hæc frustra credi auctor est Bellonius addita ratione: nam, inquit, quum tam multis promuscidibus muniti sint, à fluctu minimè volutari possunt: neq; spinas, vt creditum est atterunt. *Tempestatē psagiūt.* *Lib. 2.* *Lib. vtra Animal.* *Saburrant se tēpestatis tēpore.*

MORALIA.

D LVcianus probans Tyrannum quò senior est, eò magis exacerbari, inter alia præclara Echinorum producit exemplum, qui quò plus habent ætatis, tantò testa sunt aspetiore. *Tyrāni natura.*

PROVERBIA.

Ἐχίνου τραχύτερος. idest *Echino asperior*, in hominem intractabilem, ac insuauibus moribus. metaphora sumpta est ab vtroq;, marino scilicet, & terrestri. Vterque enim est asper: sed hic toto corpore non est asper: ille autem vtiq;. Πρὶν δὲ δύω ἐχῖνοι ἐις φιλίαν ἔλθοιέν, ὁ μὲν ἐκ πενάγους, ὁ δ' ἐκ χέρσου. idest *Prius Echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra*, de ijs, qui moribus, ac studijs inter se sunt, ità diffidentes, vt nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram. *Echinum leuigaueris*, quo signatur aliquid nunquam futurum, tanquam de ἀδυνάτῳ quopiam. *Echino asperior.*

E

HIEROGLYPHICA.

Homo difficilis, & morosus. *Li.28. hieroglyph.*

OMINEM difficilem, atque morsum, quo cum difficulter, vel nulla vnquam ratione consuetudinem inire possis ex Hieroglyphico Echini marini, teste Pierio Valeriano, monstrabant: quippe quem quaqua tractare volueris, asperitate, renitentiaque horridum experiare, atque itidem ex hoc asperitatem eam, quam Horatius damnat, agrestem, inconcinnam, atque grauem per hoc animal notabant. Item iudiciorum seueritatem picto Echino, designare licebit. Erant enim apud veteres vasa, ahenea, aut opere fictili facta, Echini nomine nuncupata, quæ animalis istius imaginem referebant, quorum in iudicijs vsus erat, in quæ testium dicta, scriptaq; iudicia conijciebantur: ex quo significabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, neque inuertere, aut immutare quicquam sine graui supplicio. Sunt etiam qui per Echinum nauigationem tutam intelligant. Ille siquidem imminentem tempestatem præsentiens attractis lapillis sese munit, arenaq; nauium instar saburrat, ne vi fluctuum vlla vexari, iactariuè possit. Ad hæc macilentissimũ hominem per idem animal intelligebant, cui quidem sit hoc peculiare, vt nullam intus carnem cõtineat, foris, & spinulas, & crustam tantùm habeat. Hoc accedit quod integrum cibo eum abstinere aiunt. Postremò exercitum, aut quid huiusmodi ex dissipatis reliquijs instauratum, si quis pingendo significare voluerit, nõ imperitè Echini marini dilaniationem quandã figurabant. Ille enim in frusta discerptus, si proijciatur in mare, confluentibus sponte in vnum partibus, iterum committitur, & efficacissimè solidescit.

Iudiciorũ seueritas.

Nauigatio tuta. F

Macilẽtus homo.

Exercitus instauratus.

EPITHETA.

ECHINVM marinum dixit Horatius. Sed differentia vtens, non epitheto. Apud Textorem dicitur hirtus, asper, volubilis, ruber, aequoreus. Sequentibus verò epithetis circunscribitur apud auctores: vt cùm ὀκριόεις, ὀξύκομος vocatur Oppiano. Αἴθηεις Nicandro, Scholiastes interpretatur, cuius caro sit russa, aut rubra, Ερυθρὸς καὶ πυῤῥὸς κατὰ τὴν σάρκα. G

VSVS IN CIBIS.

Lib. 4. de partibus anim. *Echinorũ caro quę.* *Oua quando habeãt* *nutrimentũ exiguũ.* *Lib. de attenuante victu.* *Stomacho, & ventri vtilis.* *Quì coquẽdi.* *Lib. 3. de alim. facul.* *Lib. 3.* *Ventrẽ soluunt.*

NIHIL habere carnis Echinos Aristoteles nobis scriptum reliquit, licèt Plinius, & Scholiastes Nicandri Echini carnes nominent, oua nimirũ eorum, & partem exculentam intelligentes. Oua verò ex Aristotele Echinis omnibus sunt, sed nonnullis exigua, nec cibo apta, de ijs nempe Echinis intelligens, qui ab eodem ἄβρωτοι, id est cibo inepti (vt diximus antè) nuncupantur. Plinius oua tradit plenilunijs habere hyeme. Sed Aristoteles nullo tempore, inquit, ouis omnino carent, sed maximè plenilunijs, diebusq; tepidis redduntur pleniores: præterquam ij, quos Pyrrhæus fert Euripus; nam illi hybernis mensibus meliores sunt. Quod ad nutrimentum attinet, id exiguum, & humidum præbent: (Mnesithæo auctore) ventrem tamen soluunt, & vrinam promouent. Idem Celsus, & Galenus tradidere: & Dioscorides. Marinus, inquit, Echinus stomacho, ventriq; vtilis est, vrinam cit. Quì sint comedendi, & quid præstent nobis, rectè Galenus expressit. Echini ex mulso, ait, eduntur, & garo, alui subducendæ gratia. Paranturq; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecilli sunt alimenti, ac medij inter ea, quæ humores extenuant, ac densat. Athenæo ex Diphilo, Natali de comitibus interprete, Echini sunt teneri, bonumque habent succum, virosi sunt, facilè corrumpuntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, stomacho sunt vtiles, bonique succi, & dulces. Leniores sunt inter hos rubicundi, melini (μήλινοι, id est lutei, Natalis vertit fraxinei: quod nõ probatur: verterem flaui) crassiores, & qui cum raduntur, lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Icariam, & Hadriam nascuntur, quidam sunt subamari, qui circa Siciliæ scopulum capiuntur, ventrem soluunt. Hæc ille. Echinos ventrem deijcere omnes ferè scriptores adnotarunt, Galenus, Paulus, Aëtius, & Plinius secũdus inter cæteros multis verbis ius præsertim H

eorum

A eorum commendant: quo vocabulo aquam internam esse intelligendum putat Zographus; nam nisi recentes, & crudi, non sunt edendo, vt inquit Bellonius, digito, vel pane atteri ait, atque diuelli, vt liberius absorberi possint emundata aqua, ac stercoribus, quibus (vt ostrea) interdum scatent. Ea autem oua gustui dulcia sentiri, ceu ricini pulpam. Et Nicolaus Perottus. Scinditur, inquit, Echinus leui percussu, hirta testudo (cortex Echini), in quasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera verò leuiter aqua abluitur, decidunt sordes, quæ in ijs pro visceribus sunt remanent quinque partita oua, subrussa, ad stellæ imaginem formata, hæc cruda sumuntur, sapore non iniucundo, quamuis nescio quid amaritudinis habeant. Condiebantur etiam eiusmodi oua quod testatur Palladius. Mense, inquit, Decembri, quibus litus in fluctu est, vbi Lunæ iuuabit augumentum, quæ omnium clausorū maris animalium, atque concharum iubet incremento suo membra turgere, Echini carnes salibus condire curabunt, quod solito more conficitur. Hanc quoque rem per omnes mēses benè faciemus hybernos. Vbi coxeris eos, pipere, & croco aspergi iubet Platina. olim ante cœnam, inquit Rondeletius, Echini integri, & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio B festiuam narrat historiam de eo, qui Equinos integros deuorare voluit. Laconem, ait, ad cœnam vocatum appositis Echinis, qui quomodo edendi essent cū ignoraret, ac quomodo alij ederent, nō animaduerteret, vnum in os immissum cum testa dentibus comminuit, & stridere fecit. Cum igitur os misere discruciaretur ob duram cibi asperitatem: o sceleratum, inquit, edulium, neque nunc te omittam, emollitum; neque posthac vnquam sumpsero. Nostri lepide testam frangunt, & fluuam, siue croceam partē, idest oua edunt. Et in nobilium cœnæ apparatu ponebantur primi, vt notat Dalechampius in Plinium. Et quodie Lentulus flemen Martialis inauguratus est, cæna hæc fuit: Ante cœnam Echini, Ostreę crudæ &c. vt auctor est Macrobius. Echinus (auctore Plinio medico) ex interuallo manducatus phreniticis, ac Epilepticis aptus est stomacho, & vrinam mouet. Melancholicorum quoque cibus est idoneus. Et Dioscorides ijs, quibus atra bilis stomachum infestare solet, pisces in aquis petrosis degentes, & erinaceos recentes conuenire scribit.

Ius Echinorum quid.

Condiunt sale.

Echinū integrum deuorauit Laco.

Lib. 3. Saturnal. c. 13

Ad Epilepsiam, & Phrenitim.

VSVS IN MEDICINA.

C ECHINI, inquit Plinius, viuētes tusi, & ex vino dulci poti egregiè profluuia purgant. Idem contra Dorycnium, refert, Echinos maximè prodesse, & ijs, qui succum carpasi biberint, præcipuè iure sumpto. Eos etiam aduersus eadem Nicander, & Scholiastes commendarunt. Contra Dorycnium (inquit) succurrunt animalia, quæ in littore, & petris marinis degunt, vt gobij & huiusmodi, siue cruda, siue elixa, testa uè edantur, sed multò magis iuuabunt in cibo strombi, Echini &c. Quidam recentiores Echinum cum Echineide confundentes, vim ei venenosam attribuunt, quod tamen à veteribus nusquam scribitur, quanquam Arcesilaus Batti Eudemonis filius (Plutarchi auctoritate) cùm in lethalem morbum incidisset, marino echino in potionem per Learchū ei tradito, ad mortem compulsus est. Testæ crematæ cinerem scribit Dioscorides, sordida vlcera expurgare, idem præstare echinum cum testis crematum dicit Aelianus: Et Plinius luxuriantem carnem reprimere, eorum testas contusas, & ex aqua illitas incipientibus panis resistere: ijsque nimirum testis, ex aceto illis (adpositis Marcellus) strumas curari (discuti Marcellus) Ga-D lenus erinacei vtriusque tam marini, quàm terrestris, testæ potissimum, & aculei cinerem facultatis ait esse tum detergentis, tum detrahentis, itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera. Ad capitis vlcera manantia valere se esse expertum, auctor est Rondeletius, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex eodem cinere fieri dentifricia, idem asserit. Ad Dysuriam, id est vrinæ difficultatem, & calculum echinos, inquit Marcellus, tere cum aculeis suis, & ex mulsa frequenter accipito. Inter medicamenta psoras abstergentia commodè testam crudam inassatam idem admisceri tradit. Ad alopecias testas Galenus commendat ex Sorano. Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare, vel per alcyonium vstum, donec morsum præsentiscat, vel per echini marini vsti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubefiat, & paulò pòst: echinorum marinorū testas vstas ex melle, & aceto præparatis illine. Ad idem quoque valere testas ex propria experientia nos docet Nicolaus Myrepsus. Testa, inquit, Echini marini vsti, muscerdarum, iridis singulorum vncia, benè contusa irrigato cum oleo omphacino, & vtere. Hoc in vulnerum etiam

li. 32. c. 10

Contra Dorycnium.

Venenatū non esse.

De Virt. mul.

Lib. 2. c. 1.

Ad sordida Vlcera.

Ad Strum.

Lib. 11. de facult. medi.

Ad Capitis vlcera.

Ad Dysuriam.

Psoras abstergit testa.

Ad Alopec.

Lib. 1. de compos. sec. loc.

etiam cicatricibus pilos creat, sic ille, & rursus, aut Echinorũ marinorum testas crematas bene tritas irrigatu cum melle, & illine. Aduersus abortum Echinum valere Aëtius tradit his verbis. His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem aborciuntur, innata quadam proprietate Erinacei terrestris corium crematum opitulatur, si aqua, aut vino dilutum propinetur, & pudendi mulieri orificio illinatur. idem potest Echinus Marinus, & Nitulæ viuentes vstæ. Hæc ille, licèt autem suspicari, inquit Zoographos, vt Echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, sic eandẽ cõtra abortus vim Echino etiam adtribuisse, occasione à vocabulo sumpta ἀπὸ τοῦ ἔχειν, ac si non solùm naues illa retinere, hic verò suis infixa aculeis, sed omnino arcana quædam cohibẽdi vis vtrique inesset. Et huiusmodi quidem superstitiones in alijs quoque rebus innumeræ sunt. Contra vrinæ stillicidia optimi sunt Echini, teste Philosopho, quem locum citans Matthiolus reprehendit Paulum Iouium, qui in suo libro de Romanis piscibus Echinometram Aristoteli destillationibus vrinæ opitulari dixerit. In caussa est frigiditas, inquit, non solùm, vt pilus, sed etiam cutis terrena, duraq; euadat: indicium, vel echini Pelagij (πόντιοι) faciunt: quorum vsus contra vrinæ stillicidia est, quippe qui frigiditate maris præ alti, in quo degunt (sexaginta enim, atque etiam amplius, passuum gurgite oriuntur) ipsi quidem exigui sint, sed aculeos grandes, durosq; gerunt, caussa magnitudinis est, quòd incrementum corporis in ipsos conuertitur. cùm enim parum caloris obtineant, neque concoquere possint, multum ob eam rem habent excrementi: aculei autem, & pili, & reliqua generis eiusdem excremento nascuntur. Duri verò, & rigidi modò penè lapidis constant propter frigus, & gelu. Hoc genus Echini, inquit Niphus, medici conterunt, vt scribit Philoponus, ac stranguria laborantibus humori alicui admiscentes in potu tradere solent. Ad expellendas secundas Hippocrates echinos marinos tres tenuiter tritos in vino odorato bibendos dari iubet. Echino marino si corpus scabie infectum perungatur, ad sanitatem redire prodit Aelianus; Et echini combusti cinis illitus lepram sanat, vt Kiranides mouet, & omne vlcus illicò ad cicatricem reducit. Alopeciam quoq;, teste eodem, cinis sanat, & densat cum adipe vrsino, vel Delphino, aut Porcino illitus. Echini mari apud Galenum recipitur in medicamento quodam, quod caluitium prohibet, & pilos generat. Ibidem cùm medicamẽta quædam pilos disperdentia ex comptorijs libris enumerasset, subiũgit. Quin & fortiora his componunt, ex echinis marinis nimirum, & Salamandra in oleo coctis ammiscent autem ipsis, & Alcyonia, & Sandarachen, & quæcunque alia eius generis existũt. Cutem in alopecijs replere cinerem echini cum carnibus suis cremati, ait, Plinius, qui etiam contusos cum suis spinis, & è vino potos ad pellendum calculum probat, modis singulis (inquit) hemina bibitur, donec prosit: & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Ventrem mouere Echinos suprà diximus, idq; multi auctores scripsere, inter quos Trallianus. Epileptici si ex echino, inquit, sumere per interualla capiant, non alienum est, quippe habet aliquid ventri ducendo, stomachoque firmando, & vrinæ citandæ commodum, & rursus, Eorum, qui vomica (empyemate) laborãt, si sordidum vlcus fuerit, vt puris euacuatio promoueatur echinum eos sumere non prohibeto, & in diabete echinum esse cauendum monet. Aretæus in curatione Elæphantiasis: In cœna, inquit, apponantur marina quotquot ventrem subducunt, ostrea, echini &c. Echinos ex aceto Epinictidas tollere, author est Plinius. Eosdem quoque, vt idem ait, comburi cum viperinis pellibus, ranisque, & cinerem aspergi potioni iubent Magi claritatem visus promittẽtes. Morsis, inquit Rufus, à cane rabioso in cibo echini prosunt recentes cum vino mulso. Aëtius in cura colici affectus à frigidis, & pituitosis humoribus remedium affert ex quibusdam ostreaceis, & interea quoq; ex echinis. Ex ostreorum genere, inquit, purpuræ, & buccina reliquis præferẽda sunt: deinde Pelorides præstant: postea echini recentes, deinde quæ propriè ostrea vocantur, reliqua verò relinquenda sunt. Trallianus in eodem affectu nimirum colico, sumuntur inquit, pisces duriore carne, vtilis, & echinus est: vt qui prȩterquam quòd contemperet, refrigeretq; propterea etiam stomacho gratus est, aluumque, & vrinam mouet: quibus nihil est præstantius. Ad stomachum hebescentem echinum marinum haud parum proficere, & vesicam vacuam facere Aelianus pariter ex alijs affirmauit. Atque hæc sunt quæ ferè de echinis marinis exarata apud scriptores inueni.

Aduersus abortum. *Echineis ad partũ retinendum.* *De gener. anim.* *Ad secũdas expellẽdas Lib. I. de morb. mulieb.* *Ad scabiẽ.* *Ad lepram.* *Lib. I. c. I. de compos. med. sec. lo.* *Ad calculum.* *Ad canis rabiosi mors.* *Li. 14. c. 4.*

E F G H

DE

A

DE CONCHYLIIS DITHYRIS, SIVE BIVALVIBVS,

Et Primùm

DE CONCHA MARGARITIFERA, SEV BERBERI. Cap. XLI.

ORDINIS RATIO.

B NTER biualuia, siue, vt philosophus vocat, δίθυρα, de quibus nunc scribendum est, ita postulante ordine, concharum genus cæteris præferendum videtur. Non enim conchæ nomen vniuersaliter pro omnibus testatis nũc accipimus, sed pro ijs potissimùm, quæ inter ea duabus testis, ijsq; leuibus præditæ existunt. De cæteris conchæ significatis plenè suprà dictum est, Cæterùm cùm varia sint concharum genera, illæ iure omni merito cæteris pręferentur, quę margaritas ferunt, margaritiferæ inde nuncupatæ.

SYNONYMA.

IVSMODI conchas. Galli teste Rondeletio Nacre de Perles, Itali madre de Perle, hoc est matres perlarum vocant, & vtrosq; imitati Germani, & Belgæ Peerle mutter; quòd frequentiores, & meliores Vniones in C his, quàm in alijs conchis, aut Ostreis inueniantur. Perlam enim hæ nationes vocant Vnionem. Latinis, & Græcis Concha Margaritarum, seu Vnionum, & Concha Indica dicitur, quòd apud Indos plurima nascatur, apud quos βέρβερι dictam fuisse, Androsthenes in Indiæ nauigatione scribit, citante hunc Athenæo: Berberi inquit Gillius ab Arriano vocantur nostræ matres Perlarum. Itinerum Indicorum scriptores isti hodie Concham grandiores baccas ferentem Chæripo in India appellari tradunt. Sunt qui Concham Cytheriacam Martiali dictam eandem existiment. nobis autem, quod & Zoographo placuit Cytheriaca non alia videtur quàm Venerea, à quibusdam dicta Cõcha, vulgò Porcellana. Concham ipsam Margaritiferam, inquit Zoographus, si de genere bivaluium sit, Germanicè vocabimus Perlemuschel, sin Cochlearum genus Perleschnegh: qualis est Cochlea margaritifera.

Mater perlarum.

Concha Indica.

Cõcha Cytheriaca q̃ Martiali.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

D

ONCHARVM, quæ margaritas ferunt Plinius (lib. 32. cap. 11.) multa genera recenset, cuiusmodi sunt, pentadactyli, melicembates, echinophoræ, & permultæ aliæ. Recentiores quoque infinita numerant. Sunt enim, vt ait Albertus, quæ margaritas, sunt, quæ non ferunt, quamuis omnes cõchæ habeant aliquid de natura margaritæ. Nos hìc de vulgò margarifera vocata agimus, quam Androsthenes apud Athenæum in Indiæ nauigatione ad hunc modum describit: Ostreum aspectu Pectini simile, Concha non striata, sed plana, spissa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασύ: quod non fideliter transtulit Plinius, hirsuta echinorum modo; idem quoque non striata ἐ διαγεγλυμμένον insecta vertit) nõ vtrinque aurita Pectinis modo, sed vna tãtum parte. In eius carne gemina concrescit, vt in suilla grando

Lib. 3.

Descriptio.

Li. 9. c. 35.

grando: modo colore adeo ſimilis auro; vt cum eo collata, non facile internoſcatur, modò argentei coloris: modò omnino alba, & oculis piſcium ſimilis. Concha quam Rondeletius depingit pro matre Vnionum, magna eſt, modicè caua, ſpiſſa, figura Pectinũ æmula: vna enim parte aurem habet, & foramina parua, quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris, & ſplendoris; maximè in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis vnionum modo. Hæc ſane Concha cum ſuperioribus Androſthenis verbis tam bene conuenit, vt certò mihi perſuadeam, veram eſſe antiquorum concham Indicam, quæ βέρβερι olim in India dicebatur, in huius teſta vniones adnatos ſæpe cernere licet, veluti in ea, quam hic appingi curauimus, hæc interdum tam grandis in India reperitur, vt referant inuentam in mari inſulæ Bornæi, cuius caro pondo ſeptem, & quadraginta librarum pependerit. Differunt quodammodo ab ea, quæ hic ſubijciunt rudimentis item ambæ prægnantes, quarum prior tota eſt argentea, altera colore rubicundo flammeo micat. E

Cōchæ margariferæ Rondeletij deſcriptio.

Magnitudo

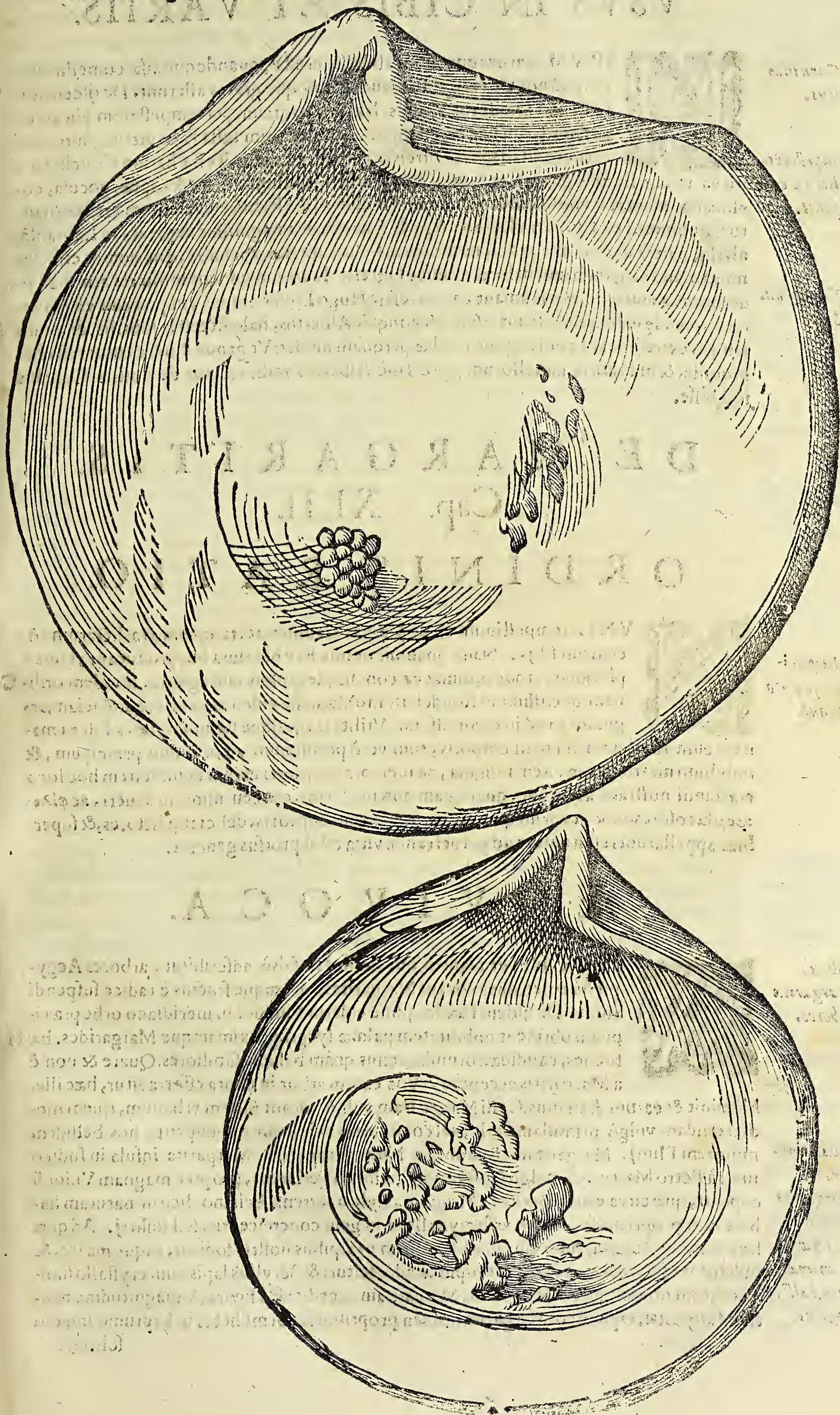
Concha margaritifera noſtra. F

G

H

Concha argentina cum lecto margaritarum.
Concha Margaritifera alia colore rubeo flammeo cum rudimento perlarum.

VSVS IN CIBIS ET VARIIS.

Carnium esus.

ARVM carnes quandoq; ab Indis crudæ, quandoque assæ comeduntur, vt apud nos Ostrea, gustu suaues palatoque gratas asserunt. De ijsdem fortassis hæc Diodorus Siculus: Ichtyophagi cùm per tempestatem piscari nõ possunt, Conchas legunt permagnas, quarum testa saxis attrita, interiore carne cruda, sapore Ostreis persimili vescuntur. Testæ harum Concharum ad varia supellectilis genera, ornatusq; eximios seruiunt Indis. Nam & capsæ, pocula, cochlearia, mensæ, scipiones mulierum, tabulæ lusoriæ, & alia hisce Ostrearum testis ornantur. Enimuerò ex China multa talia figuris, flosculis, ac imaginibus decorata in Lusitaniã, aliasq; partes deferuntur, præcipuè tamen in India expetita, vbi nulla pęnè domus est, quæ non aliquid elegantiarum habeat ex hisce Ostreis. Indorum quoque mulieres armillas, siue monilia eiusdem operis amant, ac, vt refert Hugo Linschotanus, in pretium virginitatis eripiendę sedulò deposcunt. Conchæ, inquit Albertus, habent testas subtilis, & tenuis labij in extremo, vbi coniunguntur: aliæ perquam densas: Vt genus illud, è cuius testa fiũt monilia, & manubria cultellorum; quæ sanè Albertus mihi videtur de nostris Conchis scripsisse.

Supellectilia ex ea fiunt.

Nauig. ca. 84.

E F

DE MARGARITIS.
Cap. XLII.

ORDINIS RATIO.

Margaritas quę proferant.

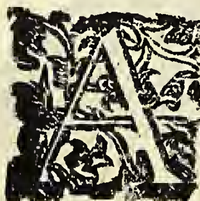

VNC tempestiuum est de Margaritis disserere, tanquam prædictarum cõcharum filijs. Nam quamuis omnia ferè biualuia has producant; tamen plurimas, atque optimas eæ conchæ, de quibus iam egimus. Eundem ordinem doctissimum Rondeletium obseruasse video, non alio, quod sciam, argumento ad id compulsum. Vtilitates quoque summæ, quæ ex hisce emanant cùm ad salutem humani corporis, tum verò potissimùm ad ornatum principum, & nobilium matronarum, item insignia, ac memoranda pretia earum cupiditatem hoc loco tractandi nostram auxerunt, quanquam non me lateat, qui ceu nimium seueri, ac φιλοκοσμίας osores, vniones principum luxus, mulierum cupedias, deliciasq; lictores, & superbias appellarunt, cùm natura ad perpetranda vitia nihil prorsus generet.

G

ÆQVIVOCA.

Lib. 1. Margaritæ arbores.

VTOR libri de plantis, qui Aristoteli falsò adscribitur, arbores Aegypti recenset, quas vocant Margaritas, earumque fructus è radice suspendi aiunt. De ijsdem hæc scripsisse videtur Plinius: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmæ syagri, proximamque Margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis similiores. Quare & nomẽ à Margaritis accepere. Vna earum arbor in chora esse traditur, hæc ille. Meminit & earum Aelianus. Galli Margaritam vulgò vocant florem vrbanum, quem medici quidam vulgò primulam veris, vel consolidam minimam nuncupant, nos bellidem minorem Plinij. Margaritam Bononia. Nominatur etiam Margarita insula in Indico mari à Petro Martyre, & vulgo Cosmographis insula Perlarum, propter magnam Vnionũ copiam, quæ circa eam reperitur. Margarita Indica terrena Aeliano dicitur naturam habere non propriam, sed fœtura esse crystalli; non gelu concrescentis, sed fossitij. Ad quæ hæc annotat Zoographus: Chrystallus quidem in alpibus nostris foditur, eaque maior, & pulchrior est, quàm quæ saxis, aut rupibus adnascitur: & Beryllus lapis cum crystallo similis est, tum nomine ad Perlam, id est, Margaritam accedit: sed figura, & magnitudine neutra Margaritæ respondet. Margarita nomen proprium sexui muliebri in baptismo imponi solitum.

H

Bellis minor.
Margarita insula.
Li. 15. c. 8. de animal.
Chrystall°.
Beryllus.

A solitum, à Margarita factum videtur, & à pulchritudine, blanditijs, & amoribus penitus profectum. Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè circa ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu est, quæ simplex non fruticauit, nec habuit sordes adhærentes, vt testatur Columella: Marsicam simplicem, inquit, quam vocant vnionem rustici, eligito. Galli de cepis hodie hoc nomen seruant. Vnionem feminino genere recentiores quidam, pro concordia posuere, nescio, num & Veteres.

Vnio cepæ genus.
Lib. 1. de re rust.

SYNONYMA.

GRÆCI plurimis modis Margaritam vocant. Theophrastus, Aelianus, & Arrianus μαργαρίτλω masculino genere. ἡ μαργαρίτις λίθος dicitur Androstheni apud Athenæū, nisi ibidē μαργαρίτης rectiùs scribamus, vt apud Theophrastum τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶν ὁ μαργαρίτης καλούμενος, Id est. Ex admirandis verò lapidibus is est, qui Margarita vocatur. Patet igitur, Cardanum vehementer ineptire: qui negat Margaritas esse lapides B propriè: quoniam & celerrimè senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habeant, cùm hic Theophrastus inter lapides θαυμαζομένους numeret, & Androsthenes apud Athenæum μαργαρίτου λίθου vocet. Μάργαρον neutro genere ex Pausania adfertur. & μάργαρος ἰνδὸς ex Aeliano, & Iohanne Tzetze. Hanc ipsam gemmam vocari etiam Ινδικὸν λίθον aiunt, & Luciano λίθον ἐρυθραῖον. Margarita à latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur, rariùs neutro. Varro vtroque genere, & Margaritam, & Margaritum dixit, vt Nonius Marcellus annotauit. Macrobius Augustum refert in epistola ad Mœcenatem, quem familiariter ambat, vt insolentem eius, & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentium: ebur ex Hetruria: Tyberinum Margaritum. Solinus etiam affectatæ dictionis atuhor Margaritum genere neutro dixit. Sed & D. Hieronymus fulgens Margaritum. Sunt qui ex Arriano tradant Margaritas lingua Indica sic appellari: verba Arriani hæc sunt: Hoc quoque aliæ Indorum gentes de Hercule affirmat, quòd cùm mare Indicum, & terram vndiq; peragrasset, purgassetque eam omni vitio, in mari inuenerit cinædum (κίναιδον Bartholomæus Fascius Margaritam vertit: sed Indi fortè Margaritam Cinædum vocant, vt ex sequentibus colligimus) ornatum mulie-C brem: quales qui hæc ad vsque tempora lucri caussa merces inde deferunt, multo studio comparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tempore, quicunque diuites, & beati putantur, maiore etiam studio sibi comparant: margaritam scilicet è mari, quam Indorum lingua sic (cinædum scilicet) nominat. Earum verò pulchritudinem admiratum Herculem, ceu ornamenti maximè decori gestatu vndecunq; ex mari, quas filiæ (Pandeæ) ornandæ donaret, conquiri iussisse Margaritas. Ex his Arriani verbis iudicent studiosi, Cinædusne, vt Zoographo videtur, an Margarita, vt quibusdam alijs doctis viris, Indicum nomen sit huius gemmæ. Isidorus Latinum nomen non Indicum Margaritam facere videtur, dum à mari hoc nomen deducat. Sic enim scribit: Margarita gemmarum candida prima: quam inde Margaritam aiunt vocatam, quòd in Conchulis marinis hoc genus lapidum inueniatur. Margarita corripit secundam, & tertiam producit: vnde quidam sic cecinit.

Lib. de Lapid.
Cardani ineptia.
In Arcad.
Indicus lapis.
Margarita Margaritū
Satur. 24.
Lib. 8. de reb. Ind.
Cinædus.
Margarita vnde dicta
Li. 15. orig.
Prosodia.

Placet vidore magarita lacteo.

Versus est iambicus trimeter. Vnione quoque vocantur, quod nomen Aelius Stilo Varro-D nis magister Iugurthino bello impositum maximè grádibus Margaritis, teste Plinio, prodidit. Dos omnis, inquit idem, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tantum vt nulli duo reperiantur indiscreti: Vnde nomen Vnionum. Quæ verba Plinij non bene intellexit Solinus eius abbreuiator, dum sic scribit. Nunquam duo simul reperiuntur: vnde vnionibus nomen datum. Nam indiscretum Plinio est indifferens, indistinctum, aut prorsus simile; quo vocabulo & alibi in hac significatione vtitur: Imagines, inquit, adeo similitudinis indiscretæ pinxit, vt &c. Sane duos nunquam in vna Concha reperiri Vniones simul verum non est: cùm simul innumeræ quandoque referantur, postea referemus. Singuli quidem, & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: verùm non ab eo Vniones dictos Plinius igitur innuit: sed quoniam nullus alteri ita similis inueniatur, quin, vel magnitudine, vel colore, vel figura, vel alio quopiam discrimine differat. Quanquam, & hæc Plinij verba leguntur cohærentes: Videmus in Conchis hac dote vnguenta circumferentibus, vbi cohærentes pro eo, quod

Vnio.
lib. 9. c. 35.
Vnionis etym.
Solini error
Indiscretus quid Plinio
Plures quā vnus in vna concha.
Plinius explicatus.

eo quod est suis Conchis, & testis adnatos Vniones accipit Zographus, non ipsos inter se concretos. Aliud sensit Marcellinus his verbis: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas binas, aut ternas: vel Vniones sic appellatos quod eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariãt, sed maiores. Baccã pro vnione acceperũt probatissimi authores. Virgilius; ——— *Nec Indi* E

Bacca pro vnione.

In Culice.

Conchea bacca maris pretio est.

Et Horatius: *Filius Aesopi detractam ex aure Metellæ,*

Scilicet vt decies solidum absorberet, aceto

Diluit insignem baccam. ———

Lapillus. *Pretiosi lapides.* *Seruij ineptia.* *Erythrai lapilli.*

Generali etiam nomine vocamus lapillum Margaritam. Nam lapillus, & gemmarum Margaritarum commune est nomen, subintelligiturque pretiosus, quod si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicũtur, vt author Perottus. Nam quod Seruius scribit gemmas diuersi coloris esse: Margaritas verò albas: vel gemmas integras: Margaritas verò pertusas, planè est ridiculum. Sabinus Iurisconsultus Margaritas scribit lapillorum nomine nõ contineri: sed hoc falsum esse multorum exemplo declarare possimus. Curtius: lapilli auribus pendent: Idem alibi: Pendebant ex auribus insignes candore, & magnitudine lapilli. F Horatius:

Nec magis huic intra niueos, viridesq; lapillos.

Vbi profectò de Margaritis, & Smaragdis intelligit, lapillos Erithræos vocat Martialis, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Conchis Margaritiferis, inquit Isidorus, tradunt, qui de animantium naturis scripserũt, quòd noctu littora appetant, & ex cęlesti rore Margaritam concipiant, vnde & Eccœole nominentur. Alibi autem nusquam inuenire est Eccęolæ nomen, & fictum videtur, ac innuere Margaritas ex cœlo à sua Concha concipi. Arabicè dicitur Margarita Hager (id est apis) Aluo, siue Albalo, Syluatico, vel vt Monachi interpretes Mesuę legunt, Albato & Albaro. Aliosfar voce minores Margaritas intelligunt etiã Arabes voce corrupta, vt scribit Iohannes Fregosus Hispanus medicus insignis, ex Iulfar portu maris Persici, vbi pręstantiores generantur. Eodẽ vocabulo vtũtur & hodie Lusitani. Nam Iohannes Hugo Linschotanus tradit baccas maiores Lusitanos Perolas appellare; minores Aliofar, Arabes Lulu: Persas verò, & cæteros Indos Motij, Malauares Motu. In Insula Cubagua Indiæ Occidentalis, Paria, & Curiana regionibus dicuntur Vniones Thenoras, & Coriscias, alijsque nominibus pro linguæ varietate, vt Petrus Martyr, alijq; itinerum in Indiam hanc scriptores prodiderunt. Hodie in Græcia Μαργαριταρη dicitur. In Italia Perla vulgo, vel perna, vt quidam scribũt. Gallis, Germanis, Anglis, Belgis Perle. Hungaris Dragako, Gyongy. Polonis Perl'a. G

Hager.

De Indic. medic. c. 11. tract. 1.

Capit. 86 Nauig. in Indiam Oriẽ.

QVID SINT.

Lib. de habitu muliebri. *Pustula Cõchæ.* *Lib. 19. D. auro, & arg. loq.* *Rubri maris grana.* *Nec gẽmis, nec lapillis contineri.* *An pars Cõchę, an morbus, an excrementũ.* *Li. 3. c. 72.* *Ossa non esse.* *Li. 9. c. 35.*

ARGARITAM Tertullianus pustulam Conchæ siue duram, & rotundam verrucam esse ait. D. Hieronymus rubri maris grana vocat. Vlpianus vult nec gemmis contineri, nec lapillis, quia apud rubrum mare crescit, & coalescit Concha. Dubitarũt etiam summi viri, sit ne Margarita Conchæ pars, an excrementum; an verò morbus. Dicitur apud Philostratum lapis, qui in Ostrea cordis locum habet. Ossa Vniones appellauit Chares Mitylenæus apud Athenæum his verbis. Chares Mitilenæus libro septimo historiarum Alexandri ait: Capitur verò in Indico mari, & circa Armeniam, Persidem, Susianã, Babiloniam Ostreo quiddam simile, quod magnum (ἁδρὸν vegetum, & plenum) est, & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, suauissimi odoris, cuius exempta ossa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt &c. Quæ sanè sententia prorsus à veritate aliena est. Nam si vniones Ostreorum ossa essent, ij semper in omnibus Ostreis reperirentur, vt inquit Rondeletius, cùm ossa ad corporis fabricam necessaria sint, veluti partium reliquarum fulcra, quod falsum esse docet experientia. Idque contra Ostreorum naturam est, qua similiter atque crustata molle intus habent, nec durum quidquam; sed foris, vt rectè scripsit Aristoteles. Fuerunt qui existimarint Concharum veluti nucleos esse. Plinius partus: alij Concharum grandinem, quorum opinio multis, & Rondeletio admodum arridet, vt postea dicetur planius, cum de generandi modo sermo fiet. H

GENVS.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

ORPVS Vnionum solidum esse manifestum est, quòd nullo lapsu frangantur teste Plinio. Differunt in primis magnitudine, colore, figura. Magnitudine, sunt enim maiores, minoresque. Petrus Martyr: In eodem, inquit, sinu (noui orbis) aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus vniones, Conchylium corda, eruũtur, faba, & interdum olea (oliua) grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. Et alibi: Ad insulam Solon, inquit, Castellani Margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum, reperiri intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, vt Maximilianus Transyluanus scribit. Hæc ille. Itaq; non vsque adeo mirum videri debet, tam magnos reperiri vniones. Ex Vnionibus, quos à rege insulę Indiæ Occidentalis Eubagnæ acceperat Gasparus Moralis, vnus erat magnitudine nucis, venditusq; in Darien auctione habita castilianis (genus est monetæ Hispanicæ) mille ducentis, hunc que pependisse ait Gonzaluus Ouiedus siliquas triginta & vnam. Alioquin maiores Cubaguæ insulæ raro excedunt quinque siliquas. Idem Gonzaluus Ouiedus Panamæ (ciuitas est Indiæ Occidentalis) Vnionem magnitudine pilæ arcus rotundissimum, pondereque siliquarum viginti sex venditum scribit. Sunt Conchæ margaritiferę prope insulam Borneo dictam, Vniones ex illis oui gallinacei magnitudine, & in regis corona quosdam æquare anserinum ouum memoriæ proditum est, tantaque rotunditate, vt mensæ impositos vno in loco haud maneant, sed continuo tanquam argentũ viuum moueantur. Tam magni sane rarissimi sunt, & ad nostros principes adhuc nondum perlati. Vltra semiunciales inuentas negant teste Solino. Petrus Alfonsus Nignus, & socij, cùm ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras vnionum octunciales, pretio forte quinque solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum multi auellanas æquant, orientalibus similes: sed quoniam male perforati, non tanti pretij sunt. Me presente, inquit, Petrus Martyr, cùm apud illustrem Mithynæ Sydoniæ ducem inuitatus eram, Hispali, vnam (vnum dicere debuit, si vnionem intelligit: sed de vno incredibile hoc pōdus est: forte vnà) legendum nam pluris numerus mox sequitur) supra centum vncias venum ad eum tulerunt. Sua profectò pulchritudine, ac nitore, me delectarunt. Sunt qui Niguum ferant non in Curcana, quæ centum viginti amplius leucas distat ab ore Draconis: sed in Cumana, & Manacapana regiunculis, ori & Margaritæ insulæ vicinis, vniones habuisse: negãtq; Curianam feracem Margaritis. Sed hi in Conchis Margaritiferis. Testatur Theophrastus apud Athenæum magnitudinem vnionis, qui in ostreo Pinnæ simili nascitur amplioribus piscium oculis par esse. Colore quoque plurimum variant. Androsthenes in Indiæ nauigatione apud Athenæum ait alias Margaritas aurei coloris esse, & vsque adeo, vt ab auro vix dignosci queant, si proprius ad id admotæ sint, alias argenteas, oculisque piscium similes. Propius ijs color splendidus est: Theophrastus enim ad hunc modum ait: Inter illa quæ miramur, est profectò Margarita, natura pellucida, è qua pretiosa monilia fiunt. Coloris sunt Margaritæ, inquit Albertus, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes. Sunt & suffusco colore, atque liuenti, item fusci, & parui quales circa Bosphorum Thracicum reperiuntur, teste Plinio, qui etiam grandini similes, quasdam memorat & enormes, ferè colorisque marmorei, aliqui legunt concolores marmori. Figura aliæ sũt rotundæ, aliæ oblongæ, planæ ab vna parte, altera concauæ, tuberibus inæquales, quædam pyri forma, aut ouali. Horũ quibusdam idcirco diuersa nomina Elẽchos appellant, ait Plinius, fastigiata longitudine alabastrorũ figura in pleniorem orbē desinentes: vbi Massarius Elenchi, inquit, sunt Vniones facie turbinata, vt ex amplo scilicet in tenue deficiẽtes, quos pyra modo vocãt. Et rursus: Elenchon Græci Indicem interpretantur: cuiusmodi est apud Plinium primi libri inscriptio. Nam, & libros Elenchorum scripsit Arist. Alabastrum verò erat vas vnguentarium forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alabastrite onyche antiquitùs appellato, fiebat, quoniã, vt inquit Plinius, optimè vnguẽta incorrupta in eo seruari dicitur. Perotus putat hasce Margaritas Elenchos dici, quòd quomodo librorum indices, & pulchritudine, ac varietate colorum, & magnitudine litterarum libros exornant, & res alias sui indices: ita hi gestantium habitum illustrare, & quasi indices eorum videantur esse. Iuuenalis: *Auribus extensis magnos commisit Elenchos.*

Solidũ corpus.

Lib. 9. c. 35.

Magnitudine differũt.

Margaritę magnæ.

B

Decad. 1. lib. 8.

C

Color.

Lib. de lap.

Li. 9. c. 35.

D

Elenchus.

Li. 9. c. 35.

Alabastrũ.

Lib. 36.

Elẽchi cur Margaritę dicantur.

Cylindrũ ab Elencho differre. Magna eorum stultitia est, qui Cylindrum, & Elenchum idem esse putant. Quippè Cylindri lapilli sunt teretes, hoc est oblongi, atque volubiles, instar eius columellæ, qua æquandis areis vtimur. Huiusmodi enim formam Cylindrium vocamus, ἀπὸ τοῦ κυλίειν à voluendo. E

Area tum primùm ingenti est æquanda Cylindro.

Dos earũ in fulgore. Atque tali forma non reperiuntur Margaritæ quas natura, non ars, facit. Etenim si artificiũ addes, statim deficit fulgor, in quo omnis earum duos consistit. Cæteri verò lapilli magna ex parte fieri teretes possunt: vt puta berylli, smaragdi, & alij similes: quos non auribus suspendere mulieres, sed circundare collo, & innectere monilibus, siue alijs ornamentis consueuerunt. Iunenalis:

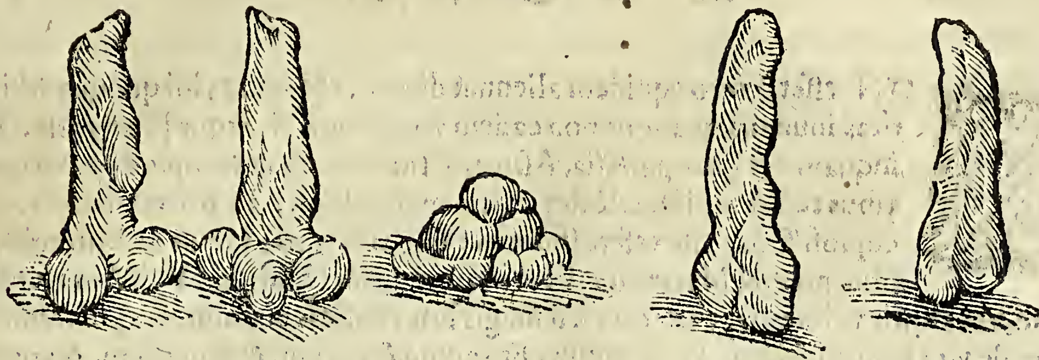
Tu nube, atque tace, donant arcana cylindros.

Idem alibi:

Nil non permittit mulier, sibi turpe putat nil,
Dum virides gemmmas collo circumdedit.

Poyrette. Elenchum inquit Bayfius, Galli Poyrette vocant. Elenchorum meminit Iureconsultus in l. Pediculis, parag. finali, hoc tractatu, Cùm autem ait Plinius, & proceribus sua gratia est: F de illis fortassis sentire videtur, quos cylindros Paulus vocat in l. Pediculis ad finem in eodem. *Cylindri q.* Siquidem cylindri sunt teres, & oblongi, fiebantque etiam ex alijs lapillis. Plinius, *Lib. 37.* vbi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox subdit: Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gemmas: quoniam est summa commendatio in longitudine. Hactenus Plinius. Quibus Plinij verbis intelligere est, cylindros, & elenchos in eo differre, quòd Elenchi sint fastigiatæ longitudinis: Cylindri verò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod si verum est, noster Sipontinus ista non satis procepisse videtur. *Li. 9. c. 35. Tympana.* Conchis interdum adhærescunt Margaritæ, quæ non nisi lima auferri possunt: hæ Plinio teste Tympana appellantur. *Tympania.* Codices antiqui, vt annotat Massarius, Tympania scriptum habent, vt sit à tympano: quemadmodum inferius Crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. *Tympanũ quid.* Est autem Tympanum instrumentum ex vna parte tumidũ, & rotundum, ex altera planum mem brana clausum intus vacuum, vulgò vaccarum vocatum: quod baculo feritur cùm turmæ æquitum ad pugnam concitatæ sunt. Inde Margaritæ quæ ab vna parte tumidæ, seu rotundæ sunt, ab altera planæ, à tympanorum similitudine tympania nominantur. Fenestella (qui nouissimo tempore Tyberij Cæsaris claruit) Tympana scribit se iuuene appellata G patinas, lances, quas antiqui Magidas appellauerunt. Tympanorum Vnionum meminit *L. Pediculis.* etiam Paulus Iureconsultus. Nos præter has à Plinio commemoratas differentias formarum, multos plures obseruauimus hac tabula depictas, à Petro Stephanone antiquitatum studiosissimo mihi benignè communicatas. Qui primo, & secundo loco ponitur, *Vnio triorchites.* triorchitem Vnionem nominaui, priapum triorchitem æmulatur. habebat enim tres testiculos adinstar triorchis herbæ, & inter illos erat hoc discrimen, quòd duo essent perfecti, tertius verò adhærebat dextro testiculo in posteriori parte, oblongam quodammodo figuram gerens. In anteriore parte videbatur habere foramen, vel saltem figuram foraminis, pendebat vndecim ceratia. Tertius per se ferunt partem racemi vuæ labruscę nuncupatæ, & cadmiæ botritis Dioscoridis. *Botrites.* Sed tertius inæquales habebat Vniones magnitudine, tres inuicem coniunctos eiusdem ferè magnitudinis, quibus adhærebant nouem imperfecti, alij figura trigona, vnà cum maioribus; decem siliquas pendebat. Octauo autem loco depictus octo habebat Margaritas, veluti acinos, coniunctas, vt prorsus æmularetur etiam grana malorum punicorum, licet maiora essent, sed inter se ferè eiusdem magnitudinis. Ideoq; botrytem nuncupaui simpliciter, vt alterum botrytem inæqualem: erat hic pon H dere viginti sex ceratorũ. *Priapites.* Quarto, & quinto loco depingitur is, qui priapum cum duobus testiculis, & scroto imitabatur. Testiculorum alter altero maior erat. Qui inde sequebatur, extrinsecus in principio figura erat hamisphérica. Erat autem eiusdem coloris, & splendoris cum primo loco delineato, pendebat siliquas decem & nouem, & granum vnum. Sequitur deinde Scolocites à Vermis repentis arcuatim similitudine. poterit & Saurites ap- *Scolocites.* pellari: similis enim est lacerti fœtui perfecto, cùm in eo conspicantur rudimenta quædam quatuor pedum, capitis & oculorum. Erat hic pondere vnius siliquæ duorumq; granorum. Eiusdem generis est, & vndecimus. Nonus, & decimusquartus prorsus vermiculum illum, qui oritur in pericarpio, seu fructu ipsius dipsaci æmulantur. Vnicum duntaxat vterq; testi- *Cynosorchites.* culum habet: & granũ vnũ pendet. Dedimus & duodecimus vocari possint Cynosorchites. Duo. n. huic adhærent testiculi, vnus maior altero. Erat pōdere duorum granorum cum dimidio. In vltimo, qui ab vna & altera parte depingitur, tredecim erant Margaritæ simul iunctæ.

A

B

C

iunctæ, quæ squamas referebant quorundam piscium, inde squamosus Vnio dictus. Longus erat duo digitos per transuersum, latus digitum dimidium, pendebat granum vnum, & siliquas sex. Constant autem Margaritæ multis veluti corticibus, vt tunicatæ plantarum quarundam radices. Tetigit idipsum Plinius his verbis: Sani quidem partus multiplici constant cute non impropriè callum, vt existimari corporis posset. Itaque purgantur à peritis. ex hac Margaritarum constitutione caussam coloris variegatis excogitauit Cardanus, ad hunc modum scribens. Colos eis, inquit, vt Pseudopalo, scilicet qui ex aspectu mutetur. Caussa est, quoniam ex corticibus constant Margaritæ: quæ superficie vna politæ sunt, altera rudes. Experimentum sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita vt nitida superficies tegat rudem alterius. Inde si paruas eas finxeris, atque adeo tenues, vt solum scabrum non diuisum, aut
D varium corpus efficiant: intelliges tandem qua de caussa aspectus ratio colorem, ac splendorem mutet. Colos tamen Margaritæ plærunque est candidus, nitidus, modicè fuscus, hunc à suis Conchylijs mutuatur. Hactenus ille.

Vnio squamosus.

Li.9.c.35.

Cur color mutetur.

Color verè Margaritarum, & vnde.

E

LOCVS.

NON esset à vero equidem alienum dicere, vbi mare, ibi quoque Margaritas inueniri, quamuis non eadem vbiq; copia sit, atque præstantia. Fert inquam eas Europa, Asia, Africa, & India Occidētalis, quod ex sussequentibus testimonijs facilè fiet cuius manifestum. In Brittannico Oceano copiosissimas esse refert Isidorus: Gagales lapis, inquit de Brittania, ibi plurimus, & Margaritæ. Et Aelianus: Idem (nimirum Vnio) in Occiduo Oceano, vbi existit Britannia, nascitur: sed magis fului coloris est, minusq; splendidus. Et Tacitus, de vita Iulij Agricolæ. Ferè, inquit, Britannia, & aurum, & argentum, & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita, sed suffusca, & liuentia. Suetonius scribit C. Iulium Cæsarem in Britanniam nauigasse, spe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exegisse pondus. Diuus Iulius, ait Plinius, thoracem, quem veneri genetrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum voluit intelligi. Idem de vnionibus. In Britannia paruos, & decolores nasci, certum est. Cecinit hoc quoque Iohannes Tzetzes. F

Vbi mare, ibi & Margarita. In Britannia. Li. 14. c. 6. Orig. Lib. 15. de animal. 8. In Cæsare. li. 9. c. 35.

Εν Βρετανοῖς δὲ γίνονται, καὶ χώραις ταῖς ἑτέραις,
Τῇ μὲν ὠχροὶ, τῇ δὲ κιῤῥοι καὶ τῇ τῶν κακοσφαίρων. id est.
In Britannijs autem fiunt, & regionibus alijs,
Alibi quidem pallidæ, alibi autem ruffæ, & alibi non benè rotundæ.

In Scotia. In Scotia plurimas reperiri ex his Boethij Scoti verbis liquet: Conchæ, inquit, quæ torno fastigiatas à capite testas habet, maculisque aspersas, longo interuallo reliquas (vt etiā fœtum silcam) superant. Quippe adeo nonnullis in locis delicatæ, vt non immeritò apud veteres gulę primatum obtinuerint: vt viduarum vulgò cupediæ (Sophron σωλῆνες, id est digitos Concharum generis, χηρᾶν γυναικῶν λίχνευμα nominat) sint: quanquam in quibusdam fluminibus, idq; præsertim Dea, Donaq; esui ineptæ iudicentur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidissimis, purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis, qua profundissimi sunt agere gaudent: in eisq; solis Margaritas concipiunt. Et paulò post: Sunt etiam eiusdem ferè generis Conchæ in oris Hispanicis, quarum testas, qui peregrini à Diuo Iacobo redeūt, adferunt, propterea quòd aqua salsa viuant. Nam & circumquaque in littoribus Scotici maris ingens natat, sed sterilis multitudo. Et Cardanus ait: Constat in Oceano, vbique inueniri posse, cùm & in meridionali plagæ tanta sit illatum copia, & sub septentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi è Scotia sertum è septuaginta circiter Margaritis Scoticis, & pari, & insigni magnitudine. Sunt etenim & ipsæ candidæ, rotundæ, lucidæ, vt Indicæ: splendore tamen, & magnitudine Indicis inferiores, nam Scoticæ, quæ maximæ sunt, vnguis minimi digiti magnitudinem vix vnquam superant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec vile illis pretium: nec tam ingens, vt Indicis. Cur autem non nisi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, vt neq; in Gallijs, aut Hispanijs: caussa est, quoniam calor maior est in his regionibus, aut à continente, aut propter antispasim (per antiperistasim potius) vt in Scotia: à continente verò, vt in India: hæc Cardanus. Autor est Olaus Magnus nobiles Margaritas in Gothia, Suedia, & Finlandia, septentrionalibus regionibus capi. Est fluuius, qui alluit pagum Hussinez in Bohemia, abundans magnis lapidibus: & pisce Truta copiosus. Præterea ęstate accolæ solent ex eo aceruos Concharum eijcere, è quibus Perlas eximunt, alias maturas, & splendidas, quę etiam annulis includuntur: alias immaturas, quæ medicis vsui sunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas splendidiores colligunt, vt testatur Zoographus. Est apud Volgesum montem in Lotharingia amnis Margaritarum ferax. Iuba in Bosphoro freto vniones nasci scribit teste Aeliano. Abundant ijsdem Persici sinus plurima loca, vnde qui deferuntur Orientales dici cępti. Hic enim sinus Orientalis est cum nostra Europa comparatus. Est terra Ormutij regno subdita, quam vocant Fulfar, pupulosa: vbi, & magnos, & paruos frequentissimè piscari tradunt. Nearchus, vt est apud Strabonem in Persicæ nauigationis initio, insulam esse in qua multæ, & pretiosæ Margaritæ gignātur, tradit, in alijs verò claros, & pellucidos lapillos reperiri: Et Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ Persici maris insulam quandam memorat, in qua Vniones plurimi reperiantur. Hanc annotat Dalechampius in Athenæo hodie vocatam Ormuz. Capiuntur autem maximi, vt refert Ludouicus Barthema prope Ormutium tribus diebus itineris. Est for-

Viduarum cupedia. Scotiæ Margarita. Cur tātum in Oceano. In Bohemia fluuio quodam. L. 15. c. 8. In sinu Persico. Lib. 16. Geograph. Lib. 3. li. de Pers. cap. 2.

G H

A Est fortassis locus hic Insula Baharem hodie nuncupatus, circa quam multæ inueniuntur Margaritæ paruæ, & magnæ. Incolæ ex earum piscatione multum lucri, vtilitatisq; capiūt, Rex enim huius insulæ, qui paret regi Ormutij, alijq; mercatores Ormutienses eò proficiscuntur emendi Margaritas caussa pro vniuersa India, alijsque locis, quæ eas desiderant, etiam pro regno Narsinga nominato. Persæ quoque hanc frequentant, & Arabes, & quāuis vbiq; in sinu Persico vniones reperire est, veluti in Catyffa, & Camoron, ac Iulfar, non tamen ea copia, qua circa Baharem, vt refert Eduardus Barbarossa. Ideoq; eò rex Lusitaniæ, qui piscationi Margaritarum præsit, mittit. Ad Bararen vicum maritimum adferuntur Margaritæ multæ, & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. Aliem ē est regio, inquit Andreas Bellunensis, quæ incipit ab exitu sinus maris rubri vsq; ad principium sinus Persici: in quo est dictus locus duo maria, non multum distans ab insula Ormus, & in loco duo maria dicto expiscantur Margaritas cæteris præstantiores. E regione Vrbis Colon ciuitas est, quæ appellatur Chail distans à Calecutio quinquaginta quatuor miliaribus, piscantur & hîc Margaritas incolæ. Capitur in Indico mari circa Armeniam, Persidem, Susianam, & Babyloniam Ostreo similis Margaritifera Concha. Theophrastus, in India, inquit, & in-

B sulæ quędam maris rubri Margaritam ferunt. Idem tradit Philostratus, atque Plinius, qui & in profundo maris rubri quæri ait præstantissimi nitoris, splendorisque. Quamobrem D. Hieronymus rubri maris grana vocat Margaritas, & Martialis Erythræos lapillos, & gemmas Erythræis erutas vadis. De Margaritis Plinius: Indicus, inquit, has maximè mittit Oceanus inter illas belluas tales, tantasque, quas diximus per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, è tantis solis ardoribus, atque Indis quoque in insulas petuntur, & admodum paucas. Fertilissima est Taprobane, & Toidis vt diximus in circuitu mundi: itē Permula promontorium Indiæ. Hic pro Toidis quidam manuscriptus codex legit Trois, alius vetus Stoidis: quam lectionem admodum probo. Nam de eadem insula sic alibi. Ab horum (sinus Arabici, & Persici) tractu Indiam versus Cassandrus deserta insula L. M. pas. traditur: iuxtaq; eam freto interfluente Stoidis quęstuosa Margaritis. Pirimulam hoc etiā loco promontorium Indiæ facit. Aeliano Perimuda Vrbs Indiæ est, cuius incolæ Ichthyophagi Margaritas retibus comprehendunt. Vnde cecinit Iohannes Tzetzes.

De vita Apoll. l.3. — *Li 9.c.35.* — *Li.9.c.35.* — *Li.6.c.25.* — *15.c.8. de Animal.*

Εν τῆ θαλασσῆ τῆ Ινδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδη
Καὶ νήσῳ τῆ Ελύρα δὲ καὶ τισιν ἄλλαις νήσοις,
C Εν ἀβαθεῖ θαλάσσῃ δὲ, καὶ γε καθαροτάτῃ
Οςρέυς(Οςρεα) λόγος φύεσθαι, ἃ κύει τοὺς Μαργάρους.
In mari Indorum, in insula Perimude,
Et verò in insula Elyra, & quibusdam alijs insulis,
In non profundo mari autem, atque purissimo,
Ostrea rumor est nasci, quæ pariunt Margaritas.

Megasthenes apud Plinium incolas Taprobanæ (ea insula est maxima Indiæ subiacens ad Eurum, ex quo Oceanus Indicus influit, teste Isidoro) auri, Margaritarumq; grandium fertiliores, quàm Indos esse scribit. Plurimas etiam, maximasq; gignere scribit Solinus hanc Insulam: & Isidorus totam Margaritis repletam esse. Philostratus: In Biblo, inquit, parua insula Indiæ capitur in Ostraco albo lapis Margarita, quæ in Ostreis locum cordis dicitur obtinere. Tylos insula ex aduerso regionis Atenes plurimis Margaritis celeberrima cum oppido eiusdem nominis narratur à Plinio Ptolemæus Tyros habet. India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinque diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentē, & insulā quan-

D dam sinus maris fermè vadosus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decē passuum, in quibusdam trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Idem in Zipanga insula Indiæ Orientalis magnam copiam Vnionum rubrorum, & rotundorum esse scribit, prægrandiumque qui tanti valent, quāti, alibi & etiam pluris. Et alibi prouinciæ Thebeth, inquit, adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quæ Regem habet tributariū magno Chā. Est ibi lacus, in quo tanta est Margaritarum copia, vt pretium earum omnino vilesceret, si pro arbitrio hominum asportari permitteretur, quare capitis pœna cautum est, ne vllus in hoc lacu piscari absq; magni Cham venia ausit. Man lacus, & Indiæ, vt citat ex Obscuro Zoographus, & alius Lama dictus, in vtroq; piscantur Perlas. Alterutrum fortassis tetigit hic M. Paulus Venetus. In Chinæ quoque pluribus regionibus reperiri aiunt: non tamen admodum rotundas. Est Ainam insula in Cantam maritima Chinę parte, vbi eædem inuenientur. Maarazia ciuitas paruis, & magnis abundat. Regnum autem Cochinchina paucas habet. Vltra Chinam incolunt Chenchij populi, apud quos etiam margaritæ reperiuntur.

Taprobane — *Li.14 c.6. de Orig.* — *Lib. 3. de vita Apol.* — *Li.6.c.28.* — *Lib.3. c. 3.* — *Vniones rubri & rotūdi.* — *Li.2.c.38.* — *In Echina.*

riuntur. Propè Zeilan insulam locus est in mari eleuatus; hunc aqua decem, & duodecim cubitos alta superfluit, inque huius fundo abundantissimi sunt, tum maiores, tum etiã minores, lectissimæ rotunditatis, & forma pyri. Inter hanc insulam, & Comorini promontorium magna quotannis, numerosaq; captura. Hic à Lusitaniæ rege dux constituitur, cum quatuor millibus, aut amplius vrinatorum, qui ex hac piscatione tantùm victum parant, sæpenumero ingenti cum periculo à piscibus quos Tuberones vocant, siue Hayos. Generantur etiam insula Burneo rotunditate, colore, magnitudineq; commendabiles. Huius regi parent duæ insulæ Zolo, & Tagina: idque hac de caussa. Rex Burnei filiam harum duarum insularum regis in vxorem duxerat, à qua cùm intellexisset patrem eius vniones duos maximos habere, bellum mouit patri. Itaq; noctu facta classe cum centum nauibus, quas praos ibidem vocant, in Zolum ingressus regem, duosq; eius filios captiuos abduxit; & in carcere tam diu detinuit, donec Vniones pro redemptione daret rex Zoli, atq; vtriusque insulæ dominatum. In Paria, & Curiana Noui orbis regionibus Vniones abundare Petrus Martyr testatur. Christophorus Columbus in Paria regione torquatos, armillatosque, tam viros, quàm fœminas repperit. Cæterùm Petrus Alphonsus Nignus in sua nauigatione Cumana, & Manacapana regionibus postergatis, in regionem incidit, quam Curianam vocari ab incolis ipse refert. Vbi in littore pro tintinnabulis, aciculis, spintheribus, armillis, vitreis calculorũ sertis, annulisque & alijs eiusmodi institorum mercibus, cum incolis in horæ momento, Vnionum, quos collo, & brachijs appensos gestabat, vncias quindecim permutant: Certatim incolæ Vnionum serta, nostrarum mercium cupidissimi, ferebant. Tumaccus regulus, inquit Petrus Martyr, in Noui orbis parte Vascho Nunes (qui magnam, remotissimamque regionum illarum partem Castellæ regis nomine occupauit) præter aurum, munera attulit ducentos quadraginta egregios Vniones. è minutis autem copiam maiorem adferri iussit. Vniones nostri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è Conchis illos minimè eruunt, nisi prius assis, quò faciliùs sese ipsę aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Tumacus ergo tanti facere Vniones, nostros inspectãs: familiaribus suis vt piscationi se accingant, imperat. Dicto parent: Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales Vnionum adferunt duodecim. Et paulò post: In eodem sinu aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua Conchylia gigni feruntur vmbellam æquantia magnitudine: à quibus Vniones, Conchylium corda, eruuntur, faba, & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. hæc ille. Narrant, & alias insulas, & maria Indiæ Occidentalis Nauigatores, in quibus ijsdem reperiuntur, vt Cartagenam insulam, & Cubaguam, quæ in mari del Sur dicto sita est, vbi frequens est piscatio, vnde hodie insulæ Perlarum ei nomen. Gasparus Morales cum diuturno bello tandem regem huius insulæ Perlarum superasset, coegit hunc singulis annis regi Hispaniarum persoluere cẽtum libras Vnionum. Vnde manifestum est copiam ingentem horum in hac insula esse. Concludamus igitur non modò in mari, sed etiam in fluuijs, & vbicunque sunt Conchæ Margaritas reperiri. Nam quamuis in temperatis regionibus, vt in Gallia, & Hispania gigni sint, qui negent: visa tamen est in Tago flumine Toleti Concha ex ijs, quæ ibi nascuntur, cùm processisset magna quędam siccitas, vt testatur Fregosus, Margaritam ferre.

Tubarones pisces. *Ocean. dec. 1. lib. 8.* *Ocean. dec. 3 lib. 1.* *Insula perlarum.* *De medic. Ind. Hist. trac. 1. c. 11*

PISCANDI RATIO.

NE quis igitur miretur tam ingens earum pretium, quod mox supputabimus, è tam longinquis regionibus aduenientium per tot terras, & maria parũ cognita nobis, necesse est pericula meminisse, quibus se piscatores subijciunt, maris profunda loca, dirosq; & crudeles pisces, quos Tubarones vocant, Concharumq; auaritiam, si modo vera sunt, quæ de ea optimis authoribus recensentur. Ait Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ apud Athenæum circa ambitum Persici maris insulæ cuiusdam, vbi magna Vnionum copia ex arundine temporarias casas extrui, è quibus in mare desiliant ad vlnas viginti, Conchas tantùm duplices reportaturi. In magno versari periculo, qui Margaritas venantur, cùm in hiantem Concham recta manum indiderint. Illa enim compressa inclusos digitos abscindi, quibusdam eo cruciatu confestim morientibus. Hoc ipsum Plinius quoq; testatur: Conchæ ipsam, quum manum (piscantis) videt, comprimere sese, operireq; opes suas, gnaram propter illas se peti: manumq; si præueniat acie sua abscindere, nulla iustiore pœna, aut alijs munita supplicijs. Aelianus etiam tradit in mari rubro Cõchas quasdam,

Pericula piscatorum. *Vt manus mordeant Conchæ.* *Li. 9. c. 35.*

A dam, quamcunq; piscatoris natantis partem labris suis (marginibus testæ acutis) appræhenderint abscindere. Miror itaq; Rondeletium, doctissimum alioquin virum, hæc fabulosa putasse, ac Plinij verbis contradixisse, cùm, & Hispani, qui nostro seculo nouum orbem nauigare cœperunt, referant, teste Cardano, præcisas quandoque manus à Margaritiferis Ostreis: imo & ab hoc edictum pietate plenum à Cæsare suo emanasse. Quo circa nequis mentem Conchis inesse dicat, vt Plinium scripsisse putauit Rondeletius, cùm Conchis omnibus tactus tantùm sensus, atque gustatus parum exquisitus à natura attributus sit, aliorum omnium sensuum sint expertes, fatendum est oratoriè hæc à Plinio dicta, gnara propter illas se peti: verumque esse Conchas hasce vnionum feraces testam vtramque comprimere, si tangantur; quod etiam in alijs quibusdam Conchis obseruatum est. A piscibus quoque piscatoribus periculum impēdet, quos canes marinos appellasse visus est Plinius his verbis: Inter scopulos maior pars inuenitur, sed in alto quoque comitantur marinis canibus, nec tamen aures feminarum arcentur. Meminere & nauigationum Indicarū scriptores piscium, quos Tubarones, & Hayos nuncupant Indi, magnam cladem apud Commorini caput (vbi Regia piscatio est) quotannis adferre Conchas quærentibus; maris quoque violentiam multos absorbere. Hinc quotidiani mulierum ploratus super filiorum, ac maritorum funere, cùm tamen nec ideo piscationem omittant, partim ob Lusitanorum metū, à quibus impelluntur, partim ob pauperiem, quam ita solantur, inducti lucri cupiditate, quæ nullam periculorum considerationem adhibet, etiam summo alias in vitæ discrimine. Ob hæc itaque pericula varij piscandi modi inuenti sunt, pro regionum diuersitate. Vt retibus olim capiebantur, audi Arrianum. Megasthenes, inquit, scribit Conchas, in quibus Margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiam. Gregatim autem multas in illo mari veluti apes depasci, regemque suum habere, aut reginam, ac si contingat regem comprehendi à piscatoribus, facilè reliquum etiam examen circundari reti. At si rex effugerit, reliquas capi non posse, earum carnes Indos corrumpi sinere, osse ad ornatum vti. Quidam tradunt, inquit Plinius, sicut apibus, ita Concharum examinibus singulas magnitudine, & vetustate præcipuas esse veluti duces, miræ ad cauendum solertiæ; has vrinantium cura peti, illis captis facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus, exesa (alias erosa) carne omni nucleos quosdam corporum, hoc est vniones descidere in ima. Eadem Aelianus his verbis: Indica Margarita hoc modo capitur. Vrbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cùm in Bactris Eucratides regnaret, Soras ex generis regij stirpe natus imperauit. hanc quidem ipsam ichtyophagi incolentes Margaritas retibus in orbem circa littus amplissimum extensis, comprehendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregatim natant, & quemadmodum apum examina reges, sic eæ habent tum coloris, pulchritudine, tū magnitudine præstantes. Summa autem contentione vrinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem, quod eo captum cunctum gregem rectione orbatum, nō loco se mouētem assequuntur. Quam diu quidem rex fugiendo elabi potest, sapienter eas regit, & conseruat. Iam porrò captas in paruulis dolijs sale condiunt: vbi cùm contabuerit caro, & defluxerit, Vnio solus relinquitur. Idem alibi: Bona tempestate, & tranquillo mari Conchæ Margaritiferæ capiuntur: eas posteaquam piscatores comprehenderunt, ab illis Margaritas libidinosorum animorum illecebram eximunt. Si quis à latere Conchæ manum subijciat, facilè à saxo auelli scribit Isidorus Characenus in descriptione Parthiæ. Hæc ferè veteres de capturæ ratione tradunt: recentiores alia. Ormus vrbs, inquit Ludouicus Romanus (tradam enim primum piscandi modum apud Orientales) in insula sita est. Procul illinc itinere dierum trium leguntur Conchæ, quæ pariunt Margaritas venustiores, grādioresque cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli, qui piscatu Concharum victum quæritant. Hi vecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune: idque fit ab gemina cymbæ parte, vt vtrinque iactis in profundū lapidibus cōstabiliri nauis non aliter, quàm si in anchoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius, cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus, tergumq; dependente, alligato pedibus lapide, se vibrat in pelagus, subtusque aquas vrinantium more natat: actusque in profundum ad passus quindenos, tantisper vrinat, donec legerit Cōchas, in quibus delitescunt Vniones, ac Margaritæ, collectas manticæ indit: lapidemq; protinus quo pedes grauabantur, abijcit, funiq; innixus in superiora euadit. Quibus partim subscripsit; partim, & alia insuper addit Iohannes Hugo Linschotanus de Ormutianis Margaritis sic loquens. Eas vrinatores aquam decem aut viginti vlnarum spacio subeuntes piscantur. Ostreis Margaritæ continentur, quæ maiores habent, supernatant aliquantulum; Minores Aliof-

Contra Rōdeletium.

Concharū sensus.

Canes marini.

Li.9.c.35.

Tubarones & Hayos pisces.

B

Retibus capiuntur.

De rebus Ind. lib. 8.

C

Lib.15. de anim. c.8.

Lib. 3. de reb. pers. c. 2.

D

Piscandi mod. apud Orientales.

Nauig. Ind. orien. cap. 84.

Alioffar dictæ in fundo maris ferè reperiuntur. Vrinatores nudi, ac cophino ſuccincti eun- E
dem confeſtim implent, ſcaphiſq; inferunt, paratis ad illum finem, in quibus diſpoſiti, vri-
natores exonerant. Oſtreæ mox in terram abiectæ, ſoliq; ſiccandæ expoſitę ſponte reſera-
tæ baccas manifeſtant. Completa eius diei captura piſcatores cuncti cum duce, militibus,
coadiutoribus, & tutoribus regijs conueniunt, ipſamq; prædam diuidunt. Prima regi por-
tio cedit, ſecunda duci, & militibus, tertia Ieſuitis, qui ibi clauſtrum habent, eamq; prouin-
ciam ad Chriſtianam fidem perduxerunt; quarta vrinatoribus ſumma cum æquitatis di-
ſtributiuæ cura. Hęc ille. Aeſtiuo autem tempore hæc piſcatio celebratur, apud Commo-
rini caput. Similis fit piſcatio prope inſulam Dialaccia dictam; Coromandel, & Zeilam
quam Andreas Corſalus Taprobanam putat antiquis dictam fuiſſe. Hunc idcirco ſingulis
Taprobana annis bis adeunt Mauri, aliæq; gentes, quæ vrbem Cael regi Coulami ſubiectam incolūt.
Nec aliter piſcantur in India maiori ſita verſus orientem. Hæc (teſte M. Paulo Veneto) in
Lib. 3. c. 37. regna quinque diuiditur, in primo eius regno nomine Var, inueniuntur Margaritæ in ma-
xima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quondam ſinus maris fermè
vadoſus; quippe qui in aliquibus locis profunditatem decem paſſuum, in quibuſdam
trium, & duorum, vbi leguntur Margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducen- F
tes multas naues, magnas, & paruas, & conducunt multos homines, qui in profundum ma-
ris ſe dimittant, piſcenturque marinas Conchas, ex quibus vniones colliguntur. Porro pi-
ſcatores illi, quando aquam amplius ferre nequeunt, enatant; & rurſus ſe præcipites dant
in mare, quod per diem multis replicant vicibus. Sunt etiam in ſinu illo grandes piſces,
qui homines facile occiderent, niſi huic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Condu-
Ratio qua contra piſces ſe defendunt. cuntur à negotiatoribus magi quidam, qui Abraiam dicuntur: & hi incantationibus ſuis,
& diabolica arte coniurant piſces illos, vt neminem lædere poſſint. Nocte verò, quando à
negotiatoribus Margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magi coniurationem ſuā,
ne fures noctu ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollant Conchas cum Margaritis.
Fit autem hæc Vnionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem, &
Tempus piſcandi. Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa Margaritarum multitudo. Soluūt
autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis verò tribuunt vigeſimam partem,
& piſcatoribus quoque commodam prębent mercedem. Cæterùm à medio Maij Marga-
ritæ non inueniuntur amplius in illo loco, ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab
iſto diſtat, & ibi colliguntur per Septembrem, & Octobrem. Vaſchus Nunnoy (qui caſtellę G
regis nomine magnam, remotiſſimamque noui orbis partem occupauit) Chiapen, & Tu-
maccum (regionum quarundam Noui Orbis ad meridiem regulus) retulit habere, & piſca-
ria Concharum Margaritas gignentium littora, propè ædes, intellexit, quas tanquam è vi-
uarijs eripiunt regulorum egregij vrinatores, ad id exercitum à teneris educati, ſed quie-
to, tranquilloq; mari littus æſtu deſerēte, quò faciliùs ad earum ſtationes ſubmergi queāt.
Et quò maiores Conchæ ſunt, eò profundius inhabitant: minores verò, vti filiæ, propiores
aquæ margini, minimæ vti neptes, ſupercilio viciniores degunt. Ad ima Cōchylia ad mē-
ſuram ſtaturarum virilium, trium, & quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias, aut neptes
dimidio femore tenus, & minus aliquando, ſubnatant: Quarum etiam poſt ſe datum à fe-
ris tempeſtatibus æquor, multitudinem in arena ab vndis, proiectamq; in littus reperiunt,
& in arena legunt, minutis baccis, vt narrat Petrus Martyr. Itaque in vtraq; India, aut vri-
Lib. 3. de rebus Ocean. nando capiuntur, aut reti, qui poſtremus piſcandi modus non vſque adeo laudatur: non
quia paucas Conchas ita capiant (contrà enim euenit) ſed quòd metus ſit vbi tot capiun-
Cur no amplius retib. piſcentur. tur, mare ſterileſcat, aut paucas amplius producat. Narrant enim in Cubagua inſula, Oc-
cidentalis Indiæ, cùm reti annis aliquot cōtinuis magnam Concharum copiam cepiſſent, H
paucas poſt aliquot ſubſequentes annos apparuiſſe, nec tam celebrem, vtilemq; fuiſſe piſ-
cationem. Circa autem inſulas grandes Vcique dictas, quæ ſitæ ſunt vltra promontorium
S. Sebaſtiani, ſatis copioſè inueniuntur Vniones, eos tamen non eximunt, vt in prædictis
regionibus. Conchas enim, quas è mari accepēre, primùm coquunt, atque ita Vniones
paruos, magnoſque & rubros, & multos accipiūt: certumq; eſt multos hìc inueniri, maiorq;
inde haberetur copia, ſi rectè è Conchis eos eximere ſcirent, vt in alijs regionibus faciunt.
Vbi Americus Veſputius teſtatur eas niſi benè maturi ſint, & cadant ex Conchis, non eſſe
Piſcatio apud Scot. perfectas, & conſumi paruo tempore, hocq; reſpectu habito debere colligi, quando volūt
excidere. Conchas margaritiferas piſcandi modum, qui apud Scotos in vſu eſt, deſcribens
Concharum Margaritiferarū ſolertia. Boethius, ait: Senſus illis tam acutus ineſt, vt ſi altiorem in littore aſtans vocem emiſeris,
aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repente ſe ſubtrahētes ſubſidāt
vniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignoranti-
bus

A bus videlicet quanti sit pretij apud mortales, luxus ex fœtu suo comparatus. Itaq; piscantes quoque id maximè obseruant, vt primo attractu testas coniunctas arctissimè detineāt, protinus illis alioquin Vnionem euomituris. Quaterni, aut quini humerorum tenus flumen ingressi, atque in orbem stantes, contum alterutra manu, quo firmius consistant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas collustrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohibet altitudo) testarum torturas placidè comprehendunt, atq; astantibus vacua manu excapiendas præbent. Hæc Boethius ex antiquis, vt apparet, mutuatus.

ORTVS. GENERATIO.

IN quot Concharum diuersis speciebus ab autoribus vniones nasci dicantur, & in qua parte, item quomodo generentur, age videamus. Res enim hæc cùm sit difficilis, & controuersa satis, diligenter à nobis examinanda
B est. Certum est in Concha margaritifera propriè dicta, seu Matre Perlarum optimos, atque plurimos nasci. Rondeletius ex Plinio in Concha echinata, quam postea depictam, atque descriptam exhibebimus, Vniones reperiri testatur. Hîc obiter annotat Zoographus, Plinium, & Androsthenem de eadē planè Concha sentire ipsi videri, non de diuersis, vt putauit Rondeletius. Sic enim Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) Concham esse similem Pectini insecto) id est vt ille interpretatur, aliter quàm Rondeletius, nō secto, non cælato. οὐ διέγλυπται γάρ. ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, inquit Androsthenes) hirsutam Echinorum modo. Pro quo Androsthenes dixit, ὅτι δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχει. Græcis enim δασὺ hirsutum, non spissum significat. Addit, & aliud ex Androsthenis eodem loco translatum. Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Quamobrem dubitat Zoographus, an rectè Rondeletius Plinij verba de Cōcha Echinata accipiat. Androsthenis verò verba de Berberi: cùm vel Plinium, vel Iubam ex Androsthene sua mutuatum appareat (vel contrà:) & cætera quidem rectè translata videntur, sicut & δασὺ hirsutum: echinorum autem modo, de suo adiectum, quasi hirsuta aliter esse nequeant, nisi Echinorum modo rigeant. Nec est quod aliquis testam simul hirsu-
C tam læuem esse miretur: cùm læuitas ad superficiem pertineat, hirsuties ad enascētem materiam. Sic & Mytulorum quorundam testa læuis, hirsutaque est. Sed cum Berberi Rondeletij hirsuta non sit, rem in medio diligenter existimandam relinquit. Interim Concham echinatam vocari, quam sic aptè Rondeletius à re ipsa vocauit, probat. An verò Plinij Concha hirsuta sit Echinorum modo, dubitat. Nascuntur Margaritæ, inquit, Cardanus, ex Conchylijs rotundis nobiliores, sed tamen minus rotundæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quasi contraria ratione, striatum est genus vtrumq; Conchyliorum, & in imo mari moram ducit. Et rursus: Ignobile Margaritarum genus ex Nacaronibus (sic enim ostrea vocant longa: seu melius dicam Conchylia, quòd striata sint) nascitur. Bellonio Nacre de Perle Vulgo Gallicè appellatur Margaritifera Cochlea. Sed Nacaro Cardani alius videtur, cùm Ostreum longum esse dicat, in quo reperiantur Vniones. Bellonij Nacra rotundior est, nec ferax Vnionum, Rondeletio affirmante: quare potius fuerit Berberi, quæ Cōcha est oblonga, & à Rondeletio similiter Nacre de Perles vocatur Gallicè pro Matre Perlarum. Conchæ, quæ torno fastigiatas in capite testas habent, maculisq; aspersas, apud Scotos magno numero in limpidissimis, purissimisq; amnibus, ac nullo vnquam limo turbidis,
D qua profundissimi sunt, reperiuntur, Margaritas concipere, vt Boethius tradit. Vniones, inquit Plinius in nostro mari reperiri solebant, crebrius circa Bosphorum Thracium, ruffi, ac parui, in Conchis, quas Myas appellant. Minutos Vniones ex Mytulorum Conchis se extraxisse scribit Syluius. Dalechampius ad ea verba Plinij: Ruffi, & parui, in Cōchis, quas Myas appellant; hoc adiecit scholiolum: Tales hodie reperiuntur in gelidissimis quibusdam Auernorum riuis, & torrentibus. In riuis etiā, & fluuijs Musculos, Mytulosuè aliquādo Margaritas ferre audiuit Zoographus circa Horenbach Germaniæ oppidum. Chares Mytilinæus nasci quoque scribit in Concha simili Ostreo, quæ sit ἀδρὰ καὶ προμήκης: id est plena, vel crassa, & oblonga: carnem continens magnam albam, & valde odoratam, videtur autem Berberi dictū alijs intelligere. In Acarnia, quæ vocatur Pinna gignit Vniones teste Plinio. Theophrastus apud Athenæum nasci in Ostreo Pinnæ simili, sed minore Margaritam tradit. In Pinnis quibusdam Indicis, quæ in mari Orotignæ, & insularum, quæ in eo sunt, Chira videlicet, Chara, & Procosi, inueniūtur, quarum descriptionem in capite de Pin.

In quibus Conchis generentur.

Li. 9. c. 35.

Concha echinata cur dicta.

Nobiliores & ignobiliores vnde.

Nacaro.

Cochlea margaritifera.

Myes.

Li. 9. c. 35.

Ex cōcha simili ostreo.

Pinna.

Li. 9. c. 35.

Lib. 3.

de Pinnis trademus, naſcuntur Vniones nõ admodum boni, laudatiq; coloris. Ruffi enim (E) ſunt, aut ex rubro nigricantes, & interdum nigri ferè. Inueniuntur & albi, ſed non probantur. Hos tamen non negligunt Indi, vbi Pinnas has aperuerint. Præſtantioribus enim Margaritis miſcent, vt ſic pondus, & copiam augeant; veluti ſi quis tritico hordeum, aut auenã miſceat. Sed mercatores exercitati has fraudes facilè nouere: quocirca minoris emunt. In ſua tamen ſpecie rotunditate ſua cum cæteris certant. Quod mirum multis videtur, cùm Pinnæ ſint oblongæ, & in alijs pinnis oblongi ſæpius inueniantur, vt in rotundis Conchis, ſeu Oſtreis plerunque rotundi. Plinius Cochlearum Margaritiferarum multa genera eſſe ſcribit, cuiuſmodi ſunt, Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ, & permultæ aliæ. Narrant, & Cochleas Margaritas ferentes, & Muricis genus Orientale, margine, ſeu labro in latum ſe protendente, roſeo intus colore. Vidit Zoographus genus Conchæ Margaritiferæ argento concluſum, ſpeciem, vſumq; poculi præbere: pede nimirum addito ex argento, & labris eodem intectis. Concha tota forma ferè nauiculam præ ſe fert, & interſtitia quædam tabulatorum inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculum membranæ inſtar obtendi audiuit: quæ ſanè deſcriptio Conchæ Nautæ, ſeu Nautili noſtri alterius optimè cõgruit. Aelianus in India Margaritiferas Conchas magnis ſtrombis ſimiles facit: Ex quibus liquidò falli conſtat Rondeletium, qui aſſerit Vniones in biualbibus tantùm Conchis gigni. (F) Quocirca cum Plinio concludamus: non vnico in Conchæ genere naſci: ſed teſtatorum, quæ Vniones habent, alia eſſe Strombode, alia biualuia: quamuis in his frequenter inueniantur; in illis autem perquam rarò. In Oſtrei carne eos gigni Androſthenes eſt autor: Cardanus in teſta: Plinius: Non ſemper, inquit, in media carne reperiuntur, ſed alijs, atque alijs locis. Vidimuſque iam in extremis etiam marginibus veluti Concha exeuntes, & in quibuſdam quaternos, quinoſque. Et: Craſſeſcunt etiam in ſenecta, Conchiſque adhæreſcunt, nec ijs auelli queunt, niſi lima. Quibus vna tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planicies, ob id tympana nominantur. Tympania hìc quatuor ſyllabis legit. Græcè mauult in prima inflexione generis maſculini τυμπανίαν, & κροταλίαν μαργαρίτην dicere Zoographus. Cæterùm quatuor, aut quinque in vnica repertos Concha, non eſt mirum. In India enim cùm Conchas aperiunt, præter aliquot mediocris magnitudinis vniones inueniunt etiam multos veluti minuta grana, aut arenulas. Narrat Americus Veſputius ſe in quibuſdam Oſtreis Indicis centum, & triginta, in quibuſdam verò pauciores reperiſſe.

Cochlea Margaritifera. — *Nautili deſcriptio.* — *Qua Conchæ parte. lib.9.c.35.* — *Multi in vna Concha.*

Porro, quod ad eorum originem attinet, varia eſt ſuper ea autorum ſententia. Plinius ſen- (G) tiens alios eſſe Concharum partus, alios verò abortus, è rore naſci ex quorundam ſententia refert. Verba eius adſcribam: Has (Conchas) vbi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſſitatione, impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumq; Concharum eſſe Margaritas pro qualitate roris accepti: ſi purus influxerit, candorem conſpici; ſi verò turbidus, & fœtum ſordeſcere, eundem pallere, & cœlo minante conceptum; ex eo quippe conſtare, cœlique eis (Manuſc. cæli quietis) maiorem ſocietatem eſſe, quàm maris: inde nubilũ trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenũ. Si tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere, & partus. Si fulguret, comprimi Conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas, ac repentè compreſſas, quæ vocant phyſemata, efficere, ſpeciem modò inani inflatam ſine corpore; hos eſſe Concharum abortus. Hactenus Plinius, qui cum ijs, quæ ab Iſidoro Characeno apud Athenæum dicuntur, non conſentit. Sic enim ſcribit; Aiunt cùm ſæpe tonat, & imber largior effunditur, tum magis Pinnas concipere, Vnioneſq; plurimos generari, & inſignis magnitudinis. Hyeme in profundos maris gurgites pinnas demergi ſolitas; æſtate verò adnatantes hiare noctu, diuque compreſſas; quotquot ſcopulis, ſaxorumvè cauis ſeſe affixerint, radices agere, & ibidem (H) commorantes Vniones parere. His hæc continuo idem ſubiungit; Eaſdem cibum capere, ac fœtificare ſui parte, quæ carni adhæret; huius etiam Conchæ ori adnaſci, quem Pinnophylacem vocant paruo Cancro ſimilem, brachijs in forfices bifidis, qui hoſpiti cibum curet; carnem ab ore veluti radicem quandam pertingere ad Concham vſque mediam, iuxta quam Vnio genitus in ſolida Conchæ parte augeſcit, & alitur quamdiu adnexus fuerit: cũ verò abſciſſuram gemmam caro ſubnaſcens molliter præſectã à Concha ſeparauerit, amplecti quidem, & retinere ſeiunctam, verùm nihil alere præterea, ſed leuiorem, nitidiorem, puriorem efficere. Ex quibus patet Margaritam partum Concharum eſſe, non autem concipi ex rore, vt Plinius tradit, & eum imitatus Solinus. Conchæ, inquit, ſunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore luxuriante conceptu, ſitiunt rorem velut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cùm lunares maximè liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæque fiunt, & de

Generandi modus. lib.9.c.35. Ex rore. — *Lib.3. Quãdo plures generantur.* — *Non naſci ex rore. Cap. 56.*

ſaginæ

A sagine qualitate reddunt habitus Vnionum. Nam si purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, si turbidum, aut pallore languescunt, aut ruffo innubilantur. Ita magis de cælo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aeris semen, fit clarius Margaritum: quoties vespere, fit obscurius. Quantoq; magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur: clausæq; subita formidine vitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent, cumque flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscentur lapides solis calore, subsidunt: & se profundis ingurgitant, vt ab æstu vindicentur. Huic tamen prouidentiæ, (videtur quippiam deesse) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus Conchis grandescunt Margaritæ. Hucusq; Solinus, ex quo hæc Marcellinus: Testæ rore grauidæ Margaritas edunt minutas, binas, aut ternas: vel Vniones sic appellatas, quòd eius terræ (eiusmodi) Conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed maiores, idq; inditium est ætherea potius deriuatione, quàm saginis pelagi hos oriri fœtus, & vesci: quod guttæ matutini roris iisdem insusæ, claros efficiunt lapillos, & teretes: vespertini verò fluxuosos contrà, & rutilos, & maculosos interdum. Minima autem, vel magna, pro qualitate haustum figurantur
B casibus variatis. Concussæ verò sæpissimè metu fulgurum inanescunt, aut debilia pariunt, aut certè vitijs defluunt abortiuis. Hæc ille. Sed quæ de fulgure cum Solino ait, non conueniunt cum ijs, quæ Aelianus, & Iohannes Tzetzes scribunt. Ille enim ait Margaritam maris fœturam esse, & ex quorundam opinione ad partum deduci, cùm in apertas Cōchas fulgura affulserint: hic autem eorum opinionem recitat, qui ex fulgure nasci putant, conglobarique statim cùm fulgur in Conchas eiusmodi biantes fulserit: versus eius hi sunt de Margaritarum generatione: *Ex fulgure* *Chel. 11. 375.*

Αἰτίας δὲ λόγους λέγουσι τῆς μαργαρογονίας
Οὓς μὲν γὰρ τούτων λέγουσιν ἐξ ἀστραπῆς γενᾶσθαι,
Οὓς δέ μοι πάλιν λέγουσιν εἶναι χειροποιήτους.
Καὶ πρῶτον μοι κατάκουε τοὺς ἀστραπῆς μαργάρους,
Φασί τινες τὰ Ὄστρεα ταῦτα τὰ τῶν μαργάρων
Τὰς πτύχας ἀναπτύξαντα, μένειν κεχηνωμένα.
Τῆς ἀστραπῆς σκηψάσης δὲ μέσῳ πτύχων ἐκείνων,
C Εἶναι γὰρ ἔφην ἀβαθῆ τὴν θάλασσαν ἐκείνην
Εὐθὺς σφαιροῦσθαι κατ' αὐτὰ τὰ Ὄστρεα, μαργάρους. Idest.
Duplicem autem rationem tradunt Margaritarum generationis.
Aliquas enim harum dicunt ex fulgure nasci,
Aliquas autem rursus mihi dicunt manu fabricatas.
Et primum mihi audi fulguris Margaritas,
Aiunt quidam Ostrea hæc Margaritarum
Plicas cùm explicauerint, manere aperta.
Fulgure enim irradiante medium plicarum illarum,
(Esse enim dixi non profundum mare illud)
Statim rotundare per se Ostrea Margaritas.

Verùm vtraque hæc opinio, sic facilè conuellitur. Quomodo ad Ostreas peruenire roscidus aër potest, si altiùs in mari immersæ sint, quàm decē, & duodecim orgyas, ad quas vix ipsi solares radij penetrare possunt, sanè proditum est Conchas eas, quæ in profundo maris degunt producere Margaritas maiores, quæ in maris superficie minores, cùm contra *Refutatio de rore, & fulgure.*
D euenire deberet, huic opinioni credamus. Plinius præcipuū candorem custodire pelago altiùs mersas, quàm vt penetrent radij tradit. In quē locum hæc Massarius. Videtur, inquit Plinius, ex verbis, quæ paulò suprà retulit, sibi ipsi contradicere: nam si Conchæ hæ Margaritiferę altiùs, & in profundo maris stabulentur, vt hic libro tricesimotertio testatur, vbi ait: Vt iam minùs temerarium videatur è profundo maris petere Margaritas, tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquę interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti Vniones candidi, & sordidi, atque pallantes fieri poterunt? Propterea cùm in fundo maris Conchas degere secundum naturam sit, censeo Margaritas neq; concipi, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesq; eiusmodi eius per ętatē accidere. Hęc ille; cui Cardanus adstipulantur. Fabulosum, inquit eas ex cæli rore cōcipere. Itē Rondeletius superiora Plinij verba cū recitasset de generatione Margaritarū, & Cōcharum earundem falsam esse *Lib. 9. ca. 35.* *Ex carne generari.*

opinionem, quam tradidit Plinius, confirmat: nimirum Margaritas eſſe Concharum partus, & ex roſcido ſucco generari. Etenim, inquit, teſta ſilicea intecta omnia ſponte, & non ab alijs procreantur: neque aliud quicquam procreant. Neque idem partus à diuerſis editur, quemadmodum Vniones à diuerſis ſpecie Conchis, ſiue Oſtreis. Adde quod omnia, quæ procreant, ſtatis quæque temporibus fœtus ſuos concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in varijs Oſtreis aliquando Vniones reperiantur; aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodiè externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus, narrant de piſce columbo, quem orbem vocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis Margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde Vniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta, neque enim vnquam in eiuſmodi piſce inuenti ſunt Vniones, neque ros hauſtus non poſſet nō in Ventriculo immutari, & concoqui, vel vnà cum excrementis alijs excerni. Hactenus ille. Nauigatores iſti Indici alias rationes adiungunt, quò minus credant lapillos hoſce ex rore naſci, in Concha vna plures reperiuntur, non planè eiuſdem magnitudinis, coloris, formæque: quod fieri debuiſſet, ſi ex rore generarentur. Et cum tradant ex puro rore candidos naſci, ac nitidos, ex turbido verò palleſcentes, nec tanto ſplendore nitoreque præditos, quam nobis dabunt rationem opinionis huius aſſertores nigrarum Margaritarum, aut aliorum colorum? Nam Gonzaluus Ouiedus tradit ſe Margaritas habuiſſe colore nigras, vt eſt carbo, fuluas, ſplendentes, vt aurum, ſine ſplendore, ſeu obſcuras, coagmentatas, denſaſq;, ad cæruleum vergentes colorem; item ad viridem, & alijs coloribus præditas. Quidam ex recentioribus, vt antiquos cum iunioribus concilient, originis diuerſitatem diſſimili earum geneſi acceptam referunt, non autem autorum ignauiæ, aut oſcitantiæ. Nec enim video, inquit Franciſcanus Rueus, cur cuiquam mirum videri debeat, ſi pro diuerſa cœli conſtitutione illarum generatio variet. Quid namque prohibet aliter naſci eas, quæ ab Erythræo mari, quæve à Taprobanæ, & Toidis, vel etiam ab Arabiæ petuntur littoribus? ſecus autem quæ à Paria, viciniſque Auſtrinis, vel etiam Occiduis ſeptentrionalibusque Oceanis ab edoctis vrinarijs ſolertiſſima petuntur arte. Proinde Plinium rerum naturalium peritiſſimum nullius inſcitiæ, aut negligentiæ inſimulandum cenſeo, quòd de Margaritarum natalitijs aliter ſcripſerit, quàm Auſtrinarum, Occiduarumque nuper inuentarum regionum luſtratores, quorum monimenta prætereo, ne prolixior ſim. Sat namque nobis in præſentiarum fuerit apud omnes conuenire, Conchas pro ſua ætate, aut magnitudine maiores, pro roris verò (appetente genitali tempore) concepti puritate, vel obſcuritate generoſiores, vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœliaca natura, quàm cū ęquorea conſenſum, & cognationem obtinuiſſe manifeſtum puto. Hæc ille, cuius conciliatio nullius planè apud me eſt momenti. Nam quamuis in quibuſdam rebus regionum, & locorum diuerſitas diuerſos generandi modos proferat: tamen rationes prædictæ non patiuntur Margaritas è rore naſci: quemadmodum neque à fulgure, quod reprobauit Iohannes Tzetzes, aſſerens, putare ſe in mari generari lapillos quoſdam, qui cùm in Concham ceciderint huius teſtæ læuitate nitoreve acquirere ſplendorem, ſicque fieri Vniones: verſus eius clarioris doctrinæ gratia adferam:

Nō eſſe partus Oſtreorum.

Piſcis columbus.

Alia refutatio nō naſci ex rore.

Hiſt. Ind. lib. 19. c. 8.

Cōciliatio opinionū.

Lib. 2. de gemmis c. 34.

Fulgure nō naſci.

Chel. 11. 375.

Tzetzis opinio.

Εγὼ τὸ φυσίκευμα τῆς ἀστραπῆς οὐ στέργω
Ἔγγιστα μύθων δὲ δοκῶ τοὺς ἐξ ἰχώρων πάλιν.
Λέγω δὲ ἐπεὶ τὴν θάλασσαν εἶναι καθαρωτάτην,
Καὶ τὰς ἐκεῖσε λίαγγας ποιεῖν ἀργυροχρόους.
Καὶ λέπη τῶν Ὀστρέων δὲ τούτων τῶν μαργαρίδων,
Τυγχάνειν ἀργυρόχροα, καὶ χροὰς τῆς μαργάρου
Ὅσαι δὲ λίαγγες ἐντὸς πέσωσι τῶν Ὀστρέων,
Γίνονται διαυγέστεροι τῷ χείῳ τῶν Ὀστράκων
Καὶ στίλψιν δὲ λαμβάνουσι, καὶ μάργαροι καλοῦνται. ideſt.
Ego autem illud naturale fulguris non tollero,
Finitimum fabulis autem arbitror illud ex ſanie (rore) rurſus.
Dico autem illic mare eſſe puriſſimum,
Et illic lapillos facere argentei coloris.
Et putamina verò Concharum, harum Margaritarum.
Quotquot autem lapilli intra ceciderint Conchas,
Fiunt ſplendidiores læuore Concharum,
Et ſplendorem accipiunt atque Vniones vocantur.

Sed

Refutatio opinionis Tzetzes.

A Sed hæc opinio, quamuis magis prædictis probabilis videatur, necdum recipienda videtur. Nam in Concharum carne interdum inuentos Vniones cùm legimus, rotunditate insigni, & splendore. Igitur penetrare carnem quamuis mollem non possunt. Præterea testis Concharum plurimos adnatos fuisse cernimus: vnde Cardanus non admodum ineptè è testis Margaritas originem trahere suspicatur his verbis: Generari Margaritas in testa, non in carne, substantiæ primũ similitudo ostendit. Visa est etiam Margarita testæ suæ iuncta: & ob id testæ earum intus inæquales sunt. Margaritæ ipsæ forma diuersa, plæræque tamen ad rotunditatem vergunt: & quo maiores fuerint, referunt eo limbo esse propinquiores: & alibi: Vidi ego nuper frustum matricis, in quo plures Vniones intus concreti erant, non secus, ac lapidum coagmentis (quę rochas, id est, conos, à figura vocant) gemmæ. Nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planæ, informes, veluti in cinere castaneæ, ita in matrici sepultæ erant. Verisimile igitur, postquam ab initio tam facilè auelluntur, expressum liquorem è testa, veluti guttas in rotundam formam cogi. Inde facta additione ex eodem lento humore per cortices augeri, atq; concrescere, demum forsan electas alia Ostrea producere: veluti piscium oua pisces. Et vtcunq; sit, prægrauatas magnitudine testas illas

Cardani opinio è testis oriri.

B sponte eijcere. Non sunt tamen Margaritæ duritia lapidea; neque scio quicquam, quòd in animali ducis oriatur Vmblicis marinis. Hactenus Cardanus. Androstheni Rondeletius assentitur: is autem apud Athenæum, ait τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ Ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς σύεσιν τὴν χάλαζαν, id est, in carne Ostrei gigni Vnionem, quemadmodum in suum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente Plinio, Arabicis Concham esse similem pectini insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem carnis grandini similem. Hanc nos sententiam tuemur, & Indorum auctoritate confirmabimus, præsertim quis Cubaguam insulã incolunt. Hi enim Vniones in Conchis eo nasci modo tradũt, quo oua in Gallinis. Nam in gallinis grandiora, propeq; matura foramini propinqua sunt, vt excludantur citius ijs, qui minora sunt, minusq; matura, & in vteri interioribus recondita. Ita quoque Ostrea hæc Margaritas ferunt magnas propè testarum ora, paruas interius magis, vt mirum non scripserit Plinius, partum Ostreorum Vnionem esse. Quidam non ineptè lapidum in diuersis animalibus nascentium generationi comparant horum originem. Inter quos est Rondeletius, & Alexander Benedictus, qui sic scripsit: Vidimus lapides ex vesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim viscosa materia obducta, veluti

Androsthenis opinio. Lib. 3.

Li. 9. c. 35.

Generari vt oua.

Cõparatio. Lib. 32. de cur. mor. c. 34.

C in crustas varij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increscere sensim traduntur. Margaritæ etiam iu Conchis eo modo fieri traduntur, gemmarijs varios veluti in cœpis cortices torno detegentibus. Et Rondeletius: Eadem ratione, inquit, arbitror Vnionẽ in Conchis concrescere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel vesica. Quo anno hęc scriberemus, mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis constans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremũ veluti caput marmoris rotundi, & candidi frustulũ referebat, vel Margaritæ maiusculæ figuram, & splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Quare nec mirũ si in Ostreis, & Conchis senescentibus Vniones reperiantur. Talia Rondeletius. Mollis est vnio in aqua, & vbi ex ea eximitur, indurescit veluti corallum, vt referunt nauigationum Indicarum scriptores. Idque est, quod his verbis dixit Plinius: In aqua mollis Vnio protinus durescit. In mari del Sur dicto scribit Gonzaluus Ouiedus inueniri Vniones centum pyri forma, antequam vnus rotunda. Incolæ Cubaguæ insulæ, quæ in Occidentali India sita est, asserunt Ostrea Margaritas ferentia certis temporibus producere certum humorem rubrum, & sanguineum in tanta copia, vt tingant, & inturbent aquam eodem colore. Nemo tamen rectè

Grando, vt in porcis cõcrescat.

Molles in mari Margaritæ.

D existimabit hunc humorem esse materiam, ex qua fiant Margaritæ, quia in nullo alio loco, vbi Margaritæ abundant, hoc obseruatum legi. Certum autem est succum aliquẽ clarum, tenacemq; esse. Illud quoq; refert ad harum γένεσιν, quòd Androsthenes in descriptione Parthiæ tradit apud Athenæum. Pinnarum, quæ in alto degunt clarissimos esse Vniones, puriores, grandiores: contrà illarum, quæ per æquoris summa fluitant, & sursum euehuntur minores; colorisq; nubili, quia solis radijs percutiantur. Quæ etiam Plinius de vnionibus in Conchis Margaritiferis nascentibus confirmat his verbis: Miror ipso tantùm eos cœlo gaudere, sole rubescere, candoremq; perdere, vt corpus humanum. Quare præcipuum custodiunt pelagiæ altiùs mersæ, quàm vt penetrent radij. Non etiam illud, inquit Aelianus, me fugit, auulsis his lapidibus (vnionibus è Conchis) quasi redemptionis pretio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq; Vniones renasci. Quod si priusquam lapis eximitur, huius altrix bestia moriatur, vnà cum carne putrescere, & perire dicitur.

Materia vnionum.

Lib. 3.

Lib. 9. cap. 35.

NATVRA.

Aceto diſſoluuntur. Lib.8.c.3.

EX hiſtorijs, quas infrà recitabimus, cùm de luxu agemus, liquet Margaritas aceto diſſolui. Vnde Panſanias: Τὰ μάργαρα ἀπολυθῆναι ὑπὸ τοῦ ὄξους dixit. Vitruuius. Aceti vis diſſipat, & diſſoluit ouum, plumbum, æs, item Margaritam. Et obſcurus quidam: Margaritæ velut teſta oui aceto molleſcunt, & reſoluuntur. Diſtillantur etiam, & colliquantur, quæ lapidea ſunt, inquit Cardanus, ſed molliora, vt Margaritæ, coralli, Smaragdi. Vt ergo Margaritas diſſoluas (nam hoc propono, quia expertum eſt) ipſas integras laua, ſuccumque limonũ bis, aut ter cola, inde merge, & ſoli expone: in quinque, aut ſex diebus colliquantur, vt mellis, quod ad ſubſtantiam attinet, ſimilitudinem referant. Ego ſi hoc olim nouiſsem, diues paucis diebus euaſiſſem. Hoc enim intellecto, quod nuper ſciui, atq; alio ſecreto, quod experientia didici, poteram ſex millia coronatorum in quadraginta, vel paulò pluribus diebus ſuperlucrari. Exiſtimo, ſed non ſum expertus, aceto diſtillato eas etiam poſſe liquari. Paucis adiectis etiam aurum his diſsolui poſse affirmant. Huc vſque Cardanus. Zoographus dum hæc ſcriberet Vniones aliquot perexiguos filo æneo inſertos aceto ſatis aſpero ad dies decem macerauit. Vnde emolliti quidem ſunt, & friabiles facti, præſertim ſuperficie; pars inferior durior quidem remanſit, ſed & ipſa digitis atteri poterat, in fundo vaſis arenoſa aſperitas videbatur, ſicut in matulis calculoſorũ. Emolliuntur igitur aceto, & reſoluuntur Vniones, non liquantur, aut contabeſcunt. Nam quæ propriè liquari dicuntur, ſiue per ſe vi caloris, ea tota in liquorem abeunt: ſedimentum enim, vt dixi, arenoſum in fundo relinquunt, vel totæ potiùs in arenam reſolutæ ſubſident, ſi tempore longiore nimirum relinquãtur. Acetum diſtillatum vim priſtinam, ſicut ſaporem, odoremve ſeruat; vt procul dubio eadem omnia, quæ non diſtillatum, prȩſtet: ſed purius, ſubtiliuſq; eſt. Zoographus ante multos annos in cineribus diſtillatum, ter repetita diſtillatione acetum, ſeruat. Non vehementius tamen inde, quàm acetum aliquod acre ante diſtillationem, factum ipſi videtur. Quocirca Cleopatræ Margaritam tam citò diſsolui potuiſse valde miramur. Acerrimum ſanè illud acetum fuiſse oportet, quale in noſtris regionibus, non reperitur. Conchas quaſdam (rugatas Rondeletij, vel ſimiles) artifices alibi, vt Venetijs, ſuperficie externa, quæ fuſca, & aſpera eſt, præmollita nimirum aliquo liquore, lixiuio acri fortè, ita expoliunt, vt pulcherrimè niteant. Cochleæ cælata teſta, inquit Rondeletius, in aceto macerata, ſuperiore veluti cute, vel cruſta ſpoliatur, redditurq; Cochleæ Margaritiferæ modo ſplendens, nitida, & Vnionis modo colorata. Et Syluius ait: Diſſoluuntur aceto forti præſertim diſtillato, vel ſucco limonum (pro eo inquit Zoographus, nobis ſuccum berberis accipere licebit) Margarita, teſtæ ouorum, lapides renum, veſicæ, corallum vtrumq;: ea pòſt ſiccata promptè friantur. Sed aliud eſt diſſolui, aliud friabile reddi.

Vt diſſoluantur.

Non liquãtur. Liquari, quæ dicantur.

DENONINATA.

Margaritarius.

MARGARITARIVS eſt negotiator, mangoq; Margaritarum, apud Firmicum. Calepinus μαργαριτέμπορον exponit Grȩcè. Poteſt etiam dici Grȩce μαργαριτεύς, vt πορφυρεύς. Margaritifer qui fert Margaritas. Plinius: Concharum genera, inter quæ & Margaritiferæ Cochleæ. Apud Lexicographos inuenio ἀμάργαρος Margaritis carens; ſed ſine autore.

Lib.32. cap.11.

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Inſomniũ.

Μαργαρῖται δηλοῦσιν δακρύων ῥόον, id eſt, Margaritæ denunciant lachrymarum fluxum. Senarius eſt Onirocritûs apud Suidam. Viſos in ſomnis Vniones lachrymarum profluuium portendere tradiderunt Artemidorus, & alij. Inde Pierius Valerianus in Hieroglyphicis Vniones, vel Conchá eorum, pro lachrymarũ ſymbolo accepit: fortè quòd lachrymarũ guttȩ, Vniones magnitudine, perſpicuitate, & orbe ſuo referant. Cumque eiuſmodi ſomnium aliquando ipſi contigiſset, reſq; poſtmodum ſubſecuta eſſet, hoc verſu meminit:

Lib.41. Lachrymarum ſymbolum.

Viſus eram niueos manibus tractare lapillos,
Vnio in his latis gemma inimica viris.

Vniones,

A Vniones, teste eodem, qui nihil præter nitorem, & læuorem ostendunt, significant venustatem. Idcirco Veneri in ornatu inter cæteras gemmas Vniones præcipuè deberi putant; virilior enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, Vnionum planè fœmineus est: Cæsarem Veneri genetrici ex Vnionibus Britānicis thoracem consacrasse Plinius refert. In Euangelio Margarita significat præmium, quod rectè facientibus offertur, vt idem tradit. Sed rectiùs verbum Dei mihi exposuisse videtur Clemens Alexandrinus his verbis: Maximi autem pretij Margarita mundum muliebrem per summam lasciuiam mirandum in modum inuasit: ea autem nascitur in quodam Ostreo pinnis non absimili: magnitudo autem eius est, quātus permagnus piscis oculus: nec pudet miseras totum suū studium in hoc Ostreo ponere, cùm eis liceat sancta ornari gemma, nempè verbo Dei, quod vtiq; scriptura appellauit Margaritam, qui est pellucidus, & purus Iesus, qui est in carne cōtemplator oculus, qui est ratio, qui perspicuus, per quē caro est pretiosa, quæ aqua regeneratur. Illud. n. Ostreum in aqua natum carnem contegit: ex ea autem Margarita concipitur. Saluator noster apud Matthæum: Ne detis quod sanctum est canibus, neq; proieceritis Margaritas vestras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi in vos lacerent vos. Et rursus: Simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas Margaritas: qui cùm inuenisset vnam preciosam Margaritam, abiens vendidit omnia, quæ possidebat, & mercatus est illam. Ἐν πολλοῖς γάρ, inquit Clemens Alexandrinus, τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλιχθὺς ἐκλάμπει. Id est, inter multas paruas Margaritas, vna resplendet præ cæteris, & in fæcunda piscium venatione Callychthus.

Venustas. *Li. 9. c. 35.* *Præmiū recte facientibus.* *Pædag. lib. 2. c. 12.* *Verbū Dei.* *Cap. 7.* *Matth. ca. 13.* *Strom. 1.*

B

MORALIA.

SANCTISSIMA Virgo, & mater Dei nostri perquàm apposite Margaritæ assimilatur. Etenim vt Margarita inter cæteras gemmas cādore, claritate, perspicuitate, rotunditate, vnitateque, vnde vnio vocatur, præcipua habetur, & cor roborat, syncopen, & animi defectū curat: ita etiam hæc sāctissima Virgo immaculata verè cādida est propter puritatem, & virginitatem, clara propter honestatem, perspicua, ac resplendens propter veritatē: eius enim intima videri poterant: rotūda propter obedientiæ, bonorumq; operum celebritatem: vnica, & præcæteris præcipua, propter singularem, ac eximiam sanctitatem. Animum addit timidis peccatoribus, & tremorem, tristitiamq; ne damnati moriantur, pellit. Rectè itaque sapuit, qui inuenta tam pretiosa Margarita, omnia bona sua vendidit. Ideoque dicitur Virgo singularis. vna columba.

S. Virgo Margaritę similis. *Cant. 6.*

C

LEGES.

VLPIANVS Digestorum nono ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus vxori Margaritas extricatas dedisset in vsu, easq; inscio viro perforasset, vt pertusis in linea (filo) vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertius alibi: Si linea Margaritarum surrepta sit, dicendus est numerus. Cælius Rhodiginus, Extricatos, inquit Vniones iureconsultis dici opinantur, perpolitos, & ab genitiuis maculis depuratos. Adrianus Turnebus libenter assentitur Accursio, vt extricatæ sint Margaritæ, quæ lineis intricatæ non sunt, sed extra lineam, & tricam per se separatæ sint: extricatas enim Iurisconsultus, opponere videtur iis, quę in linea habeantur. Robertus Constantinus extricatas interpretatur, non pertusas, nec in linea, ἀπολελυμένας. Scribitur in lege Seia. Seia Vnionem cùm hyacinthis legauit: postea Vnionem soluit, nec vllum mortis tempore inter ornamēta sua Vnionem reliquit: quæsitum est, an hæres æstimationem rei, quæ in hæreditate non est, prestare debeat.

Digest. de fur. li. 47. *Extricati Vniones, quid.* *Aduers. l. 27. c. 31.* *ff. de aur. & arg.*

D

E

EPIGRAMMATA.

Lib.8.Epigram.

ELLIA Vniones tam perditè diligebat, vt negaret se amplius victuram, si eos amitteret: Martialis igitur optat hocce epigrammate manus furaces Annæi Sereni: vt Vnionibus subreptis, Gellia occidat:

Non per mystica sacra Dindymenes,
Nec per Niliacæ bouem iuuencæ,
Nullos denique per deos, deasque;
Iurat Gellia: sed per Vniones.
Hos amplectitur, hos deosculatur:
Hos fratres vocat, & vocat sorores:
Hos natis amat acrius duobus.
His si quo careat misella casu,
Victuram negat esse se nec horam.
Eheu quàm bene nunc, Papyriane,
Annæi faceret manus Sereni. F

Hoc alio Epigrammate à Lino Pędagogo liberto Posthumillæ, qui tantæ erat apud Patronam gratiæ, vt ei committeretur gemmę concubini totum penus, Poeta idem geminos poscit, & cùm videatur velle pueros, petit Vniones;

Crinitæ Line Pædagoge turbæ,
Rerum quem dominum vocat suarum;
Et credit cui Posthumilla diues
Gemmas, aurea, vina, concubinas:
Sic se perpetua fide probatum,
Nulli non tua præferat patrona:
Succurras misero precor furori,
Et serues aliquando negligenter
Illos qui malè cor meum perurunt:
Quos & noctibus, & diebus opto
In nostro cupidus sinu videre,
Formosos, niueos, pares, gemellos, G
Grandes non pueros, sed Vniones.

Poetæ acumen.

Acumen poëtæ ex eo est, quòd ad exitum vsque Epigrammatis habet lectorem suspensũ, quasi petiturus sit concubinos, cùm tandem petat Vniones.

EPITHETA.

MARGARITA Indica, fulgens, apud Rauisium textorem. His & alia ex locis, & notis electionis, & præstantiorum addere licet. Iulius Cæsar Scaliger:

Aut Vniones lucidos, graues, grandes;
Quos dira collo fert hyena rugoso.

PROVERBIA.

H

I tanti vitrum, quanti Margaritum. D. Hieronymus in epistola quadam ad Demetriadem virginem: solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos nõ inueniunt, virginitati tradere: si tanti, vt dicitur, vitrũ, quanti Margaritũ. Vtitur eodem prouerbio idẽ Hieronymus compluscu lis alibi locis: vsurpatur & à Tertulliamo in libello ad Martyres. Hoc edicto summa rerum inæqualitas significabatur. Si tanto studio curas, vt viuat corpus, quàm est dãda opera, quò viuat animus. Si nihil nõ facis quo placeas homini principi, quanto magis enitendũ, vt placeas principi Deo? Si tãtis sudoribus parantur opes peritury, vel vsu, vel furto, cur non magis incũbimus, vt cælestes opes adcumulemus? In his, & huiusmodi locus erit prouerbio.

Cretæ

A *Creta notare* prouerbialis locutio est, pro eo quod est approbare: & carbone notare, quod est damnare. Propterea quod Pythagoras aiebat id, quod esset colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud *Vnione signare*, quod sæpius apud autores est, pro eo quod est inter felicia, prosperaque numerare: ductum à veteri superstitione, quæ vnumquemque anni diem missis totidem in vrnam, aut, vt apud Scythas, in parethram, calculis signabat: quem arbitrabantur prosperum abijsse, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, Vnione: cõtrà quem inauspicatum, nigro lapillo notabant. Hæc omnia autor adagiorum. *Creta notare, & carbone quid. Vnione signare.*

ELECTIO.

RAEFERVNTVR, inquit Franciscus Rueus, candidissimæ, lucidissimæ, rotundissimæ, læuissimæ, & minimi ponderis: maximè autem si natura perforatæ sint, Margaritæ. Verùm ridiculum est aliquas à natura perforatas inueniri. Nescio cur etiam præferat leuissimas, cùm Plinius magis B ponderosas laudare visus sit his verbis: Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere haud promptis, id est, vt exponit Dalechampius, haud inuentu facilibus, eximijs illis præstantiæ notis omnibus in vnico vnione rebus, quibus sanè verbis omnes laudes Margaritarum complexus quàm breuissimè est. Eodẽ loco: In candore ipso, inquit, magna differentia, clarior in rubro mari repertus. Indicus specularium lapidum squamas assimilat, alias magnitudine præcellens. Summa laus coloris est ex aluminatos vocari, & procerioribus sua gratia est, Elenchos appellant fastigiata lõgitudine, alabastrum figura in pleniorem orbem desinentes. Hoc loco exaluminatos interpretantur quaqua versum sine fusco nitentes, & pellucidos, & ad aluminis colorẽ accedentes, quod optimum censetur, cùm candidissimum est, teste Dioscoride. Color igitur non omnibus idem, qui & penes regiones admodũ differt, vt etiam magnitudo. Nam circa Bosphorum Thracicum ruffi sunt, & parui. In Acarnia coloris marmorei. In Britannia decolores. In amni apud Volgesum montem in Lotheringia nõ admodũ splendidi. Vnde fit vt penes regiones, locaque in quibus nascũtur, eorũ laudes his verbis prosecutus sit Aelianus: Optimus Indicus, & in mari rubro procreatus existimatur. Idem in Occiduo Oceano, vbi existit C Britannia, nascitur: sed is magis fului coloris est, minusque splendidus. Iuba in Bosphoro etiam freto nasci scribit, qui & Britannicis inferiores sint, & cum Indicis, & Erythræis nullo modo comparandi. Hodie quoq; optimi censentur Vniones Orientales, atq; inter hos, ij qui inter Ormutium, & Bassoram in sinu Persico inueniuntur. Qui inter insulam Seylan, & Cõmorini caput habentur, cedãt his pretio, & à peritioribus facilè cognoscuntur; item qui circa Insulas Borneo, & Aynon inueniuntur, vilioris etiam pretij sunt. Itaq; Ormutanæ cæteris prestantiores iudicantur Orientalibus. His etiam cedunt splendore, & claritate, qui ex Occidentali India portantur. Nã Orientales lumine fincero illustres sunt. Occidentalibus tristis quædam, & nebulosa sinceritas inest. Ideo illis pretium maius. Habet tamen etiam Occidentalis ora quosdam, qui non cedunt Oriẽtalibus; sed admodum paucos. Ponderosi quoq; commendatiores. Pondus ad hoc æui, inquit Plinius, semiunciæ, pauci singulis scrupulis excessere. Ex Indicis nunc ponderosissimi pendere visi sunt centum sexaginta grana hordei, siliquas triginta, & viginti septem siliquas. Maximos duos possedit Cleopatra Aegypti regina per manus Orientis regum sibi traditos. Rex Bornei oui anserini magnitudine. Margaritæ magnitudine paruæ nucis auellanæ, quam leptocaryon vocant Græ- D ci, & egregiè rotundæ nominantur apud Heliodorum. Ad hæc multùm confert maturitas. Aiunt enim quo maturiores sint, eo albiores, & magis splendidas esse, translucidas, minusq; referre colorem Conchæ, qui aliquando arcum ferè cælestem refert variantibus pro diuerso ad lucem positu coloribus, rutilo, ceruleo, subuiridi. Itaque Americus Vesputius, sic de Vnionum maturitate ad regem suum scribit: Nouerit maiestas vestra, quòd nisi permaturi sint, & à Conchylijs, in quibus gignuntur, per se se excidãt, omnino perfecti nõ sũt: quinimò in breui, vt sæpius expertus sum, emarcescunt, & in nihil redacti sunt. Cum verò maturi fuerint, in Ostrea ipsa inter carnes, præter id quod carnibus ipsis hæreant, se separant: huiusmodi optimi sunt. Hæc ille. Addit etiam inter probitatis notas Iohannes Fregosus, si facilè in aceto liquefiant. Refert etiam ex qua Concha exemptæ sint. Nã quæ in India Occidentali Pinnarũ quodam genere nascuntur, turbido sunt colore, obscuro, ruffo, & quamuis candidæ quędam in his inueniantur, tamen non cõmendantur. Inter Conchas optimæ habentur læues, & albæ, quales pro Conchis Margaritiferis exhibuimus.

Lib. 2. de gem. c. 13. *Li. 9. c. 35.* *Indici notæ.* *Exaluminati.* *Lib. 5. cap. 123.* *Colore variant.* *Lib. 15. de animal. c. 8* *Orientales.* *Ex Occidẽtali India.* *A pondere.* *Cleopatræ vniones.* *Aethyop. 2.* *A maturitate.*

PRE-

E

PRETIVM.

Li.9.c.35.
Li.37.c.4.

LINIVS cùm de luxuria, quæ ex mari petitur, dixiſſet: Principium ergo, inquit, columenque omnium rerum pretij Margaritæ tenent. Alibi proximum adamanti apud ſuos Romanos Indicis, Arabicisq; Margaritis ſtatuit. Et alio rurſus in loco: Linum, inquit, quod ignibus nō abſumitur, in deſertis Indiæ cùm inuentum eſt, æquat pretia excellētium Margaritarum. Androſthenes ſcripſit in Aſia (nā locus erit pretij æquus ęſtimator) Perſide, & alijs Oriētis regionibus tanti vniones pręcij fuiſſe, vt pari auro rependerētur. Megaſthenes, *Lib.8.* teſte Arriano, tradit apus Indos ter tanto auri putiſſimi (nam hoc Indi quoque fodiunt) pōdere æſtimari, εἶναι τρισάσιον πρὸς χρυσίον τὸ ἄπεφθον. Arabiæ (audi Plinium) fælicius mare, quàm cōtinens eſt: ex illo namq; Margaritas mittit: minimaq; computatione millies centena millia ſeſtertium annis omnibus India, & Seres peninſula illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis diliciæ, & fæminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad Deos quęſo iam vti ad inferos pertinet? Alexander Seuerus teſte Aelio Lampridio gemmas ſibi oblatas vendidit. Et cùm quidam legatus Vniones duos vxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, vendi eos iuſſit: qui cùm pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo vteretur quod emi non poſſet, in auribus Veneris eos dicauit. Cæſar, vt ſcribit Suetonius, ante alias dilexit Marci Bruti matrem Seruiliam, cui primo ſuo cōſulatu ſexagies ſeſtertium Margaritam mercatus eſt. Quod hic dicitur de Margarita ſexagies ſeſtertium coempta, fidem facit dicto Pliniano de Margarita Cleopatræ centies ſeſtertium æſtimata, id eſt, aureis ducentis quinquaginta millibus. Budæus, cùm inquireret, an id verum eſſe potuerit, ſic rationem ducebat, Dotem omnem Margaritarum, vt Plinius inquit, & gemmarij noſtri confirmant, in candore, in magnitudine, & orbiculari forma, in læuore, & pōdere eſſe ſcimus. Candorem noſtri nitorem Indicum intelligunt. Quare in Vnionum indicatione omnia hæc obſeruant. Cum hæc proderem, percūctatus ſum à gemmario quodam primi nominis mihi familiari, quem vidiſſet vnquam pretioſiſſimum Vnionem, quantum pendere meminiſſet. Cùm de hoc verba faceremus, & ille trecenarios ſe vidiſſe reſpondiſſet, idq; vt memorabili in præcipua bonitate commemoraret, inter ſermonem aduenit gemmarius alter, qui dixit pridie ſe vnum tenuiſſe quadraginta ceratia pendentem. Hoc enim verbo in gemmis appendendis vtuntur, quod infra à nobis exponetur. Is igitur cum rei pernoſcendæ cupidum me videret, ait ſe poſtridie mihi eū oſtenſurum in manibus incluſoris, aut vaſcularij, qui illigandum cum monili conduxerat. Ea die ad conſtitutam horam non affui. tertio die cùm veniſſem ad eum, comperi ab incluſore redditum; cęterùm eum eſſe in dactylotheca principali, tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, orbiculatum, eximię pulchritudinis, pōdere, vt dixi, quadragenarium. Ab alio gemmario audiui vnam ſe Margaritam tenuiſſe, exquiſita bonitate, pondere tricenariam, quatuor millibus aureorum emptam à duce Bordoniana Ludouici regis vndecimi filia. Et paulò pòſt: Sed Plinius de Vnionibus loquens, Pondus, inquit, ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. Hoc pondo ſex, & octoginta ceratia, & beſſem ceratijs æquat, cùm in vncia centum, & ſexaginta ſint ceratia, & viginti in drachma. Non mirum igitur eſt, ſi Vnio omnis æui maximus, & omni dote probitatis pręſtantiſſimus, tanti ea ætate æſtimatus eſt, qua mundus auro, & argento exuperabat. Et rurſus paulò infra, cùm ea Plinij verba adduxiſſet, quæ nos iam citauimus, hæc ſubdit. Ergo cùm eo tempore Vnionum inter gemmas prima, aut certè ſecunda eſſet indicatura, tuncq; rerum pretia ad ſummum licitationis perueniſſet, & ille Cleopatræ Vnio pondere altero tanto præſtaret, quem pretioſiſſimum memoriæ noſtræ Vnionem gemmarum inſtitores meminerunt, atque eo amplius ſcropulo: non abhorrere à fide puto tanti æſtimatum eſſe: ſimul quòd omnibus numeris commendationis abſolutus erat, ſimul quòd ad culmen probationis, & primatū peruenerat, & ita inclaruerat fama, vt natura ſpecimen ſui feciſſe in duabus Margaritis ęſtimaretur, vt ex Plinio apparet. Huius pretij ratio ſic arbitror iniri poteſt. Quum ex illo gemmario quærerem, quāti eſt formula æſtimaretur plurimo Margarita, quę pondere quaternaria, & qualitate prima eſſet: triginta, inquit, aureis eiuſmodi emptā vidimus. Quid octonariam, inquam eiuſdem notæ quanti æſtimares? ait minimum ducentis. Cùm vlterius rogitando per acceſſiones pergerem, ita reſpondit, vt intelligerem acceſſionem pretij deinceps ex pondere, non ex numero, ſed proportione fieri: vt quomodo dupli-

Vniones venditi ab Imperatore.
Vniones donati.
Lib. 2. de aſſe.
Margaritæ inſignis ponderis.
Pondus.
Cleopatræ gemmæ pretij ratio.

F G H

cando

A cando ponere supradicto octonaria Margarita paulò minus septuplex quaternariæ æstimatione facta esset; sic in duodenaria, & vicenaria, & vlterioribus maiore deinceps maioreq; rursum versus incremēto pretium augescunt. Qua ratione si pretium Plinianæ statuamus, in immensum quoddam pretium abibit taxatio. Maius fortasse miraculū sit Cæsarem centum quinquaginta millibus Vnionem vnum emisse, vt adulteræ donaret. Hactenus Budęus. Porro Vnionem Cleopatræ ad monetam suam Lusitanicam computans Fregosus, ait valuisse ducenta quinquaginta millia ducatorum. Iohannes Hugo Linschottanus Vnionem perfectum ex omni parte, quà splendoris, quà luminis sine puteolis, sphærica forma, aut in pyri speciem probè tornata, qui laci vnius ducatum vnum ferè valere à gemmarijs est edoctus. Atq; hinc, inquit, cōputatio deducetur, vt in adamāte, carbunculo, & smaragdo, ablata semper pretij parte, pro vitiorum, aut puteolorum, aliarumq; improbitatum nota. Constituta ergo ritè æstimatione pōdus ipsum reputa, ac tum procedes in pretio, eodem planè modo, quo in rubinis, & adamante fieri assolet. Etenim Margaritarum lineas, ita æstimabis, si maiores, ac elegātiores plures sint, non improbabis; nam ob multitudinem pares esse non possunt, ac bonitate maiorum facilè minorum prauitas vincitur; sin è contra B appareant, tum, quod aiunt, ex inanibus paleis trituram frumenti feceris. Mirantur itinerum Indicorum scriptores, non maioris apud nos Europæos Margaritas esse pretij, quàm sunt, cùm magni sint apud Ormucanos, vnde per diuersas terras ad nos adferuntur. Cæterùm Ormutij; cribris ex bractea factis Margaritæ vendūtur, rotundis ea sunt foraminibus, in quæ distincta vicissitudine quadam subeunt foraminum: etenim alia grandiora sunt, alia minora, octo ferè in species diuisa, ex quibus baccæ, quæ cadunt, diuersa item pretia nanciscuntur. Minutæ illæ, siue Margaritarum quisquiliæ, Aliosfar dictæ ad vnciæ pondus venduntur, & à Pharmacoplis, Venetijs allatæ emuntur, parui in India pretij. Pharmacopolæ nostri, inquit Zoographus, Vnionum minimorum, vilissimorumq; vnciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. Elegantiorum verò, quibus ad virginum, & matronarum ornamenta quędam, vestium dico, & tænearum, aut mitrarum, aurifabri vtuntur, vncia denarijs ferè quadraginta octo venit. Hæc ille. Vniones exigui autem in Aethyopia tanti fiunt, quanti aurum.

Nauig. in Ind. Orient. cap. 91.

Pretia ex cribrorū foraminib.

Aliosfar.

C VT POLIANTVR.

VETVSTATE, & continua gestatione pondus, coloremq; mutari, & pretiū vilescere notum est: idq; Plinius non ignorauit. Alexander Polyhistor, & Sudines senescere eos putant, coloremque mutare, atteriq; nisi sedulo habeantur. Pondus nullis remedijs restitui potest, sed nitor. Indi in oriza non nihil contusa cum sale fricāt aliquamdiu, vnde perpetuus decor ille, & eximia claritas. Auerroes Arabs magni nominis philosophus, & medicus scribit, si dentur comedendæ columbis, clariores, & puriores reddi: sed occidendas esse statim vbi deglutierint; diutius enim in ventriculis detentas, pondere, & pretio imminui, plusq; damni, quàm lucri accipere. In Bohemiæ fluuio, qui pagum Hussinetz alluit inuentas Margaritas in Conchis quibusdam immaturas accolæ aliquando anatibus deuorandas præbent, & vbi aluo reddiderint, splendidiores colligunt. Cùm eximi debent, cauent ne aëre tangantur, & illico ore excipiunt. Saliua enim ablutæ constantiùs splendorem seruant. Fit insuper interdum, vt maculam quandam in superficie habeat vnio, aut pilum, aut aliud D quippiam, quod splendorem, pretiumq; diminuat. Ideo gemmarij tunicam primam Vnionis auferunt, habet enim plures tunicas, siue cortices, vt cepæ, veluti dictum est. Sed gemmarius, qui hoc opus aggreditur certus esse debet tunicas interiores maculis, aut pilis carere, quòd facilè cognoscet, si Vnionem digiti summis, solis splēdori lucido cælo opponat, nam ita omnia vitia facilè videbit, veluti sunt rimę: quandoque enim rupti Vniones sunt parte interna, cùm foris summæ sint probitatis, quamuis ad naturalem, primumque nitorem, nunquam redigi possint. Quod & Ælianus docuit his verbis: suaptè natura rotundus, & læuis est, probèq; circumscriptus: si quem ex eis velis affabrè aliter quàm natus est expolire, is artificium prodit: non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus, atq; insidijs ad speciem indicat attentari.

Cur vilescant. *Li. 9. c. 35.*

Pondus nō restituitur *Vt nitor restituatur.*

Vt pilus auferatur.

Vnionis cortices.

Naturalis nitor nō restituitur.

VT ADVLTERENTVR.

Chil.11. 375. Vniones manu facti, formatique.

IOHANNES Tzetzes Vniones factitios τυπωτὺς, id est, formatos vocat, atque χειροποιήτης, id est manu factas his versibus:

Τὰς τυποτὺς δὲ μάνθανε νιῶ καὶ χειροποιήτυς
Τὶ σιδηροῦν τυπάριον εἰς σφαίρωσιν μαργάρων
Κρατῶν, καὶ ὀβελίσκον δὲ, ὅςις θηρᾷ μαργάρους,
Εισέρχεται, καὶ τιθησιν ἔγγιςα τῦ Οςρέυ
Τὸ σιδηροῦν τυπάριον, τῷδ᾽ ὀβελίσκω νύττυ
Τὸ Οςρεον, ἐκρέει δέ τι ὡς ἰχὼρ ἐκ τύτυ.
Ὅπερ χεθὲν καὶ τυπωθὲν, μαργάρον πῆξιν φέρει. Id est.

Formatas autem disce nunc atque manu factas.
Ferrum quodpiam formatorium in rotunditatem Margaritarum
Tenens, atque veru quicunq; venatur Margaritas, F
Ingreditur, atque ponit propè Ostreum
Ferrum impressorium, veru autem pungit
Ostreum effluit autem quippiam veluti sanies ex hoc,
Quod fusum, atque formatum Margaritæ coagulum fert.

Et paulò post:

Καὶ τεχνικὺς ἐπίςαμαι μαργάρυς ἐκ μαργάρων.
Μικροὺς μαργάρους θράνωντες, καὶ λύοντες ἐν γὰρ τέχνῃ
Αλλυς σφαίρουσι μείζονας.

Et artificiosas scio Margaritas ex Margaritis,
Paruas Margaritas, frangentes, atque resoluentes arte.
Alias rotundant maiores.

Lib. 3. de vita Apoll. Mutuatus autem hæc videtur Tzetzes ex Philostrato; non satis plenè tamen. Quare ipsa Philostrati verba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcũ exemplar à Zographo emendata ponemus: Dignum quoque, inquit, existimaui, quæ de altero Margaritarum genere (arte facto scilicet: nam naturales calculos in Conchis quibusdã albæ testæ, circa Byblum G paruam Indiæ insulam reperiri, qui in Ostreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat) traduntur, non prætermittere: quandoquidem nec ipsi Apollonio res visa est leuis, sed auditu iucunda, mirabilium omnium mirabilissima. Nam qua parte insula pelagus respicit, immensa est maris altitudo. Fert autem Ostreum in testa alba (ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obseruant, & aquæ superficiem etiam ipsi olei effusione læuigant. Tum ad Ostrea capiẽda ingreditur aliquis, ita instructus, paratusq; sicut qui spongias colligunt. Est autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, non πλίνθος, vt interpres legisse videtur. Est autem πλινθὶς, *πλινθὶς quid.* vt quidam dicunt, scalpellum quo sementarij vtuntur ad æquandam, & poliendam laterũ scabritiem, vel vt alij interpretantur δοκὶς, id est, pugio maior, & quadratus instar trabis. Alij asserculum esse putant, vel tabulam, qua mulieres lanam vellentes vtuntur, Gybertus Longolius,) & alabastrum vnguenti: atque ita propè Ostrea considens Indus vnguento, quasi esca ad fallendũ vtitur: namque illo perfusa Ostrea sese aperientia inebriantur. Tunc ferreo stylo perforata quasi saniem quandam emittunt. Hanc venator ferreo latere excipit: qui in varias multiplicesque formas concauatus est; ea verò postmodum sa- H nies lapidescit: atque in modum naturalis Margaritæ albus ille sanguis obdurescit. Et hęc est, quæ ex rubro mari colligitur Margarita. Huic autem venationis generi etiam Arabes intendunt, ex opposito maris habitãtes, hæc Philostratus. Cæterùm, quòd Tzetzes scribat *Lib. 7. de var.* ex Margaritis confractis fingi Vniones, non mirum videtur, cùm Cardanus scribat Concharum testi fieri his verbis: Non læuis est lucri seplasia, cùm ex Concha Margaritarum *Ex Cõcharum testis.* pulcherrimi finganturVniones. Adeo autem rectè fraus hæc succedit, quòd nec à gemmarijs dignoscuntur: color, splendor, substantia, pondus respondent. Sunt qui etiam ex duobus frustis ob Conchæ tenuitatem Vniones conficiunt. Dum hæc scriberem lis agebatur de Margarita sexaginta octo aureis empta à gemmario, quæ ex Cõcha facta erat: pretium æstimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis, aut Gallis: quod ingenio, & *Lib. 10. de var. rer.* arte minus valeant. Idem alibi: Nuper, inquit, inuentum est, quòd vidi, vt Margaritæ fiant adeo veris similes splendore, vt si forma, quæ solùm dimidium orbem implet, non obstaret

A asperitas quædam, omnino pro veris, atque optimis eis assimilarentur. Quoniam solũ iuxta
littus maris effici illas posse affirmabat (qui hanc artem callebat) solùmque vere: & hemi-
cycli, vt dixi, forma; coniectura assequor ex lapidibus Astacorum, aut Pagurorum, vel eius
generis illas confici. Coquebat autem eas cùm aqua. Liquorem circumponens illum à quo *Ex oculis*
tam splendidæ euaderent. Certè si rotundæ pro dimidijs fieri possent, etiam ipsos gemma- *cacrorum.*
rios fallerent: quando & nunc egregia opera inserantur. Quod verò optimum est, tardè se-
nescunt, multis annis splendorem seruantes. Leues sunt, & etiam pondere ipso parum à na-
tiuis differunt. Cùm verò peteret centum coronatos, vt doceret, non tanti hoc existimaui,
vt doceret fallere. Sed constat originem hoc adulterinum à talcho ducere. Conchas palu-
stres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec nigri earum cortices separari possint: reliquum *Ex Concha-*
album contundunt, & rore inter Pentecosten, & Augustum collecto, distillatoq; excipiũt, *rum palu-*
subigunt, & globulos minutos formant, pertunduntque acicula, & filo insertos ad solem *striũ testa.*
indurant. Margaritæ oculi labracis à Kiranide nominantur: vnde arbitror esse qui ex hu-
more crystallino oculorum piscium quorundam, vt potè albo, solido, rotundo, & magnitu- *Oculi la-*
dine mediocres Margaritas referente, eas mentiantur. Fieri enim posse putant, vt præpara- *bracis.*
tione aliqua translucidus is humor reddatur, sicuti in viuo erant pisce. Nam & Antonius *Ex oculis*
B Mizaldus Margaritas, sic fingere docet: Accipe, inquit, candidos lapillos ex capitibus, & *piscium.*
oculis piscium: quos munda, sicca, puluera, & agitatis, despumatisque ouorum alluminí- *Memor.*
bus excipe, misce, ac tamdiu moue, donec fiat veluti mala, & spissamentum: ex quo Vnio- *cent. 1.*
num corpuscula, dum recens, & tractabilis est materia effinge, & seta suilla, vt fiat foramen,
transfige, tum demũ desiccata coque in lacte vaccino, & secreto loco procul à sole, & pul-
uere iterum sicca, donec perfectam duritiem induerint. Videbis, quòd placuisse queat.
Massarius scribit suo tempore Murianenses vitrearios Vniones adulterasse; primum Vnio- *Ex vitro.*
nes vitreos vacuos, sed translucidos fecisse, deinde materia implesse, qua splendidi, & Vnio-
num coloris redderentur in tantùm, vt vix à veris Vnionibus discerni possent. Quapropter
fuisse decem virorum decreto vetitos. Sunt & fossiles quædam, & subterraneæ Margaritæ
crystalli fætura, teste Aeliano. Aiunt in Cambaia esse qui gemmas, & Vniones faciũt, quos *Margaritæ*
veros putares, sed quomodo, nondum scitur. Posset etiam quispiam rudioris semina litho- *fossiles.*
spermi vendere pro Vnionibus, qui hæc Plinij consideret: Inter omnes, inquit, herbas li-
thospermo nihil admirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alij Diospyron, alij Heracleon. *Lib. 27. ca.*
Herba quincuncialis (quinque caulibus manusc.) folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ra- *11.*
C mulis surculosis, crassitudine iunci: gerit iuxta folia singulas veluti barbulas, & earum in *Lithosper-*
cacuminibus lapillos candore, & rotunditate Margaritarum, magnitudine ciceris, duritia *mi forma.*
verò lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreant, cauernulas habet, & intus semen. Nascitur, &
in Italia; sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo
aspexi. Tantus est decor velut aurificum arte alterius inter folia candicantibus Margaritis;
tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

VSVS IN MEDICINA.

MEDICORVM qui medicamentis suis Margaritas miscere cupiunt, in-
terest scire, qualesnam accipere debeant. Sunt enim perforatæ, & nõ per-
foratæ. Perforatas natura præferri cæteris, quòd per foramen excremen- *Perforatas*
tis sint purgati, non bene putat Syluius, vnaq; cum eo alij doctissimi viri. *male præ-*
Nam omnes perforantur arte, idq; magna ex parte in Babylonia, quò ex *ferri.*
D Ormutio, alijsq; Indiæ vicinis regionibus deferuntur. Syluaticus, quæ ad *Vbi perfo-*
remedia requiruntur, non perforatas intelligi scribit. Esse & obscuras quasdam subcitrinas *rentur.*
non perforatas, quæ perforatis æquipollent. Idcirco eligendas esse claras, & albas; obscu-
ras, & quasi albibas, hoc est pallidas non esse miscendas medicamentis. Maturæ, inquit Al-
bertus, splendent, & translucidæ sunt od ornatum eligẽdæ: minus maturas aliqui in medi-
cina præferunt. In iunioribus Conchis repertę meliores sunt: hodie in Bohemia immaturę
medicis sunt vsui: maturæ autem, & splendentes annulis includuntur. Zoographus tradit *Immaturæ*
pharmacopolas compositionibus quibusdam medicis addere Margaritas minutas, phry- *quibus ex*
gonibus inutiles, & fæminarum desiderijs ineptas. Sed Serapio Margaritæ, inquit, eligen- *vsu.*
dę sunt maiusculæ, claræ, læues, non angulosæ. Frigidæ, & siccæ sunt in secundo gradu cum
pauca subtilitate secundum Rasin: quod verius videtur, quàm quòd Isaac Eben Amrã scri- *Quæ eli-*
bit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas esse. Desiccãt humiditates. Dissoluun- *gendæ.*

tur,

tur,& linitur baras (baras, vel albaras Arabicè, eſt leuce Græcorum, id eſt, vtiligo profundior, Manardo) cum eis ſtatim eam abolent. Quod ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) pariatur, propter dilatationem neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit: eorumque obſcuritatem, albedinem (nubeculas) & ſordes emendant. Quidam ad hæc vitia tenuiſſimo earum puluere vtuntur, quē oculis inſpergunt. (Ego hunc puluerem alicui aquæ immiſcerem,) & collyriū faciunt, vires, ſpiritus, cor, & omnes corporis partes principes recreant; quod humiditates earum redundantes abſumant. Antidotis viſcerum admiſceri, ait Serapio, ac vim eorum augere: ſanguinem enim tenuiorem reddere. Corroborare: quamobrem conuenire in eius debilitate, tremore, alijſque ſymptomatibus, quæ melancholicis affectibus ſuperuenire ſolent, vt ſunt timores, & cardialgiæ: ſanguinem enim craſſum, & fæculentum clarificare. Margaritæ, inquit Auicenna, ſimiles ſunt carabe (electro) natura, & luciditate: ſed efficaciores ad roborādum, quàm carabe: & ineſt eis proprietas valde magna, & libro de virtutibus cordis, cor confirmare ait: quibus alij addunt putredini, circa hoc viſcus nobiliſſimum exiſtenti reſiſtere: & quia frigidi, & ſicci ſunt, febricitantium remedijs adhiberi. Vnde non mirum eſt à vulgaribus, peſtiferiſq; morbis defendere. Diarrhœis, lyenterijs, ac ſanguinis fluxui nimio, vt menſtruorum quoque non parum conferre. In locum earum, inquit rurſus Serapio, ſuccedere poteſt tantundem, & dimidium ponderis, è Conchis earum magnis, & ſplendidis: vt pro drachma Margaritarum Cōchę partis, ſcilicet interioris, quæ ſola ſplendet, ſeſquidrachma. Ex Græcis antiquis pauci earum meminere. Ingrediuntur Vniones in compoſitione antidoti aurei Alexādrini deſcripti ab Actuario. Perforati, & non perforati, emplaſtro ad cordis ſyncopen, & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum. Galenus, & Dioſcorides nullam inter medicamenta horum mentionem, quod ſciam, faciunt. Recentiores duas antidotos habēt Pharmacopæi Diamargaritum frigidum, & calidum: quarum prior frequētiori in vſu eſt: atque alia, quæ manus Chriſti perlata dicitur. Solent Pharmacopæi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid, vel coloris, vel ſubſtantiæ, vel saporis ingrati à metallico contrahant. His dentes albidiores fieri traditum eſt: ſed idem teſtæ Concharum, & Oſtreorum, in quibus inueniuntur, præſtant. Ex eis autem oleum confici docet Iohannes Guinterius Andernacus: Primum in puluerem, inquit, rediguntur, & vitro oris anguſti induntur, perfunduntur que aceto diſtillato optimo, ita vt ad duos digitos ſuperemineat: deinde in cineres calidos ponuntur, donec ſoluantur: poſtea quod ſolutum eſt in balneo exſtillatur ad ſiccitatem vſque, & ſuper calcem hāc Vnionum aqua pluuialis ſtillatitia funditur, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recens aqua, rurſuſque diſtillatur, dum omnis humor emanarit: tunc iterum affunditur recēs aqua ſtillatitia, rurſuſque detrahitur, vt antea: atque is labor ter, quaterve repetitur, quo ad nihil aceti ſubeſſe percipietur, tādem puluis, ſiue calx Vnionum, aut in loco humido ſupra marmor diſſoluitur. aut ex ſpiritu vini maceratur, diſtillaturque donec in liquorem olei inſtar redigatur: cuius grana ſena ex humore aliquo ad reſolutionem neruorum, conuulſionem, marcorem ſenilem, & phrenitidem dantur: corpus ſanum conſeruat: læſum priſtini ſanitati reſtituit: lac muliebre emendat, augetque naturalium partium vitia, & ſemen corrigit: abſceſſibus, vlceribuſq; exedentibus, cancro, & hæmorrhoidibus medetur. Calcem Margaritarum hoc modo parandam docet Andreas Libauius: Margaritæ aceto præmaceratæ, & friabiles factæ, potiſſimum tamen limonum diſtillatione, rectiùs calcinantur iuſto igni reuerberij, in quo interdum etiam ad rubedinem vſque detinentur, indeque in læuorem ducuntur. Liquorem perlarum idem ſic fieri iubet: Margaritas, inquit, macera aceto forti, donec fiant friabiles. Tritas cum oui albo compone in globulos, quos calcina in reuerberio. Subtilitatem extrahe per vini ſpiritum. Quod non exit, calcina denuo. Spiritum abſtractum coagula in alcali, quod ſolue per deliquium; & vt ſoluatur facilius, torre ad ignē probè, poſteaque læuiga exactiſſimè. Sed variant artifices admodum in magiſterio perlarum, vt ibidem annotat Libauius. Quidam acetum deſtillatū exaſperant ſale ammoniaco. Hoc pulueri perlarum affundūt ad quatuor digitos. Locant in balnei digeſtione. Inde deſtillatur acetum. Affunditur aliud vſque ad octiduum. Deſtillatur puluis, edulcoratur. Sed hic, vt liqueſcat calcinandus eſt, quanquam ab alijs etiam ſine calcinatione per ſpiritū duntaxat vini extrahatur particulatim de more; & quod nō exit, id corrodunt iterum aceto, ſubtilantq;, donec totum pondus traductum, & attenuatum ſit, abſtracto per diſtillationem lentam ſpiritu, toſtus puluis læuigatur, & ſoluitur. Dicitur peculiari cum aceto, quod radicatum dixerit, hunc modum confeciſſe: è tartaro calcinato per acetum deſtillatum extrahe

Margaritarum vis, & temperies. — *Ad cordis effectus.* — *Succedaneum.* — *Oleum ex vnionibus. De med. vet. & no. dialog. 7.* — *Calx Margaritarum vt fiat. Lib. 2. Alch. trac. 1.* — *Liquor Margaritarum.*

E F G H

A trahe alcali. Extractionẽ distilla per retortam bis in arena, primùm mediocri igni, donec aquositas exierit. Si materia quasi intumescit, mutato receptaculo, auge ignem. Prodit radicatum. Hoc Margaritis affunde ad duos digitos. Solue, solutionem coagula. Puluerem læuiga, & per deliquium in cella solue. Antequam autem læuiges, quater edulcora eum aqua stillatitia fontana. Thomas Moufetus in epistola ad Monauium improbat calcinationem per acetum, quòd eius vis nequeat elui. Sed si addatur calcinatio per ignem, nihil virium eius poterit remanere, præsertim cùm etiam empyreuma eluatur. Ipse præscribit talem modum: Tusas Margaritas in puluerem impalpabilem læuiga. Extrahe vini spiritu nobilissimo ad quinque digitos affuso, & digere in balneo per mensem, donec coloretur spiritus. Tunc transfunde eum, reponeq; alium, & procede eodem modo, donec non coloretur amplius. Coagula, & coagulatum aqua destillata ter ablue. Hæc potiùs est extractio essentiæ, quàm magisterium. Consultius autem est, si perlæ sunt puræ, & nobiles, magisterio vti, & totas exaltare. Neque enim videtur opus esse extractione essentiali, cùm sint extractum naturale, nisi tamen impuritates adhæreant. Pro aceto vsurpant alij succum limoniorum destillatum, & berberum clarificatum, vel aquam salis gemmæ, vel spiritum vini alcalisatum. Sed vt diffluant in liquorem, calcinatione, & læuigatione opus erit. Illis in puluerem duntaxat rediguntur, hæc ille. *Calcinatio per acetum improbata.*

B

VSVS IN VARIIS. LVXVS.

MARGARITAS, inquit Plinius, Romæ in promiscuum, & frequentem vsum venisse, Alexandria in ditionem redacta: primùm autem cœpisse circa Syllana tempora minutas, & viles Fenestella tradit, manifesto errore, cùm Aelius Stilo Iugurthino bello Vnionum nomen impositum maximè grãdibus Margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum venit, vt prædium aliquod. His magnam veteres exercuere luxuriam, atq; nefandam, non modò in ornatu, ac vestibus sumptuosissimis fœminarum, sed etiam in splendidissimis conuiuijs, vt ex his tribus exemplis, quæ narrat Plinius, licet intelligere, Lolliæ Paulinæ dico, Cleopatræ, & Clodij Tragœdi Aesopi filij: Lolliam Paulinam, inquit, quæ fuit Cai principis matrona, ne serio quidẽ aut solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam spõsalium cœna, vidi Smaragdis Margaritisque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisque: quæ summa quadringenties sestertiùm (alias H. S. & similiter in sequentibus ter) colligebat ipsam confestim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, prouinciarum scilicet spolijs partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriẽte, interdicta amicitia à Caio Cæsare Augusti filio, venenum biberet, vt neptis eius, cccc. sestertiùm opera spectaretur ad lucernas. Computet nũc aliquis ex altera parte, quantum Curius, aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula ex altera parte Lolliam, vnam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc vicisse malit. Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt: Duo fuere maximi Vniones per omne æuum; vtrumque possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus Orientis regum sibi traditos. Hæc cùm exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam eius omnem, apparatumq; obtrectãs, quærente eo quid astrui magnificentiæ posset, respondit, vna se cæna centies sestertiùm absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonius apposuit, irridenti computationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, consumptarumque se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies sestertiùm cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri vnum tantùm vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque in tabem Margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud, & verè vnicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio, quidnam esset actura, detractum alterum mersit, & liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, victumq; Antonium pronũciauit homine irato. Comitetur fama Vnionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis victrice dissectum vt esset in vtrisque Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in Vnionibus magnæ taxationis Clodius Tragœdi

Lib. 9. c. 35. Quãdo Romæ in vsu esse primũ cœpere.

Lolliæ Paulinæ luxus in margaritis.

Cleopatræ luxus.

C D

Clodij Tragœdi Aeſopi filij luxus. gœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, pænè hiſtrioni comparatus: & quidē nulla ſponſione ad hoc productus, quo id magis regium erat, ſed vt experiretur in gloria palati, quid ſaperent Margaritæ: atque vt mirè placuere, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos Vniones conuiuis abſorbendos dedit. Huc vſque Plinius. Eorundem exemplorum deteſtandæ luxuriæ alij auctores quoq; meminere. Solinus ſcribit Lolliam Paulinam Cai principis coniugem habuiſſe tunicam ex Margaritis ſeſtertio (ſeſtertiorum Hermolaus) quadringenties æſtimatam: atque Plinius non tunicam, ſed ornatum capitis, colli, & manuum eam habuiſſe tradit. Idem Solinus (teſte Hermolao) Manlium, non M. Lollium: item filiam eius non neptem, fuiſſe Paulinam tradit, exemplaribus, vt arbitror ambuſtis: de hoc Dion itemque Tacitus. Lollia, inquit, Paulina M. Lollij conſularis filia, Setonius: Lolliam Paulinā C. ai Memmij conſularis exercitum regentis nuptam. Plinij verborum de Cleopatræ, & Antonij ſponſionibus ſuper epularum magnificentia paraphraſim contexuit Macrobius: hoc intereſt, quòd Vnionem à regina abſorptum, non quadringenties, vt Plinius, ſed centies ſeſtertiùm valuiſſe ſcribit. De Aeſopi Tragœdi filio Valerius Maximus quoq; meminit, idem referens. Horatius:

Satur. 3. 17.
Lib. 9.
Ser. 2. 3.

Filius Aeſopi tetractam ex aure Metellæ, F
Scilicet, vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam, qui ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen, iaceretve cloacam.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aeſopum actorem tragœdiarum ditiſſimum adamauit. Eius vxoris, ac Aeſopi filius diues, & luxurioſus fuit, qui gemmam triuit, & miſit in poculum, vt videretur decem millia deuorare, quo ſuas poſſet deuorare diuitias. Porrò cuiuſuis conditionis fœminis olim omnibus corporis partibus adhibuiſſe, crinibus, ſpiris, capitique toto, collo, manibus, pedibus, traditum eſt. Digitis hoc (inquit Plinius de Vnionibus) ſuſpendere & binos, ac ternos auribus fæminarum gloria eſt. Vnde Petronius Arbiter tribaccam Margaritam vocauit.

Li. 9. c. 35.

Margarita cur tribacca dicta.

Quo Margarita cara, tribacca, Indica
An vt matrona ornata phaleris pelagijs
Tollat pedes indomita ſtrato extraneo.

Iuuenalis.

Sat. 6.

Cùm virides gemmas collo circumdedit, & cùm G
Auribus extenſis magnos commiſit Elenchos.

Lib. 9. c. 7. de benef. Video Vniones ſingulos, inquit Seneca, ſingulis auribus comparatos: ita enim exercitatæ oneri ferendo ſunt. Iunguntur inter ſe, & inſuper alij bini ſuperponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina, ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. Hos binos, aut ternos Vniones ſibi iunctos Crotalia appellarunt veteres. Nam paulò poſt citata verba Plinius dixerat: Subeunt luxuriæ eius nomina, & tœdia exquiſita perditiore portatu: Siquidem cùm id fecere, Crotalia appellant, ſeu ſono quoque gaudeant, & colliſu Margaritarum. De his, & Elenchis hos verſus Martialis ad Mammurram volunt intelligi:

Crotalia, quæ.

Et virides picto gemmas numerauit in auro,
Quidquid & in niuea grandius aure ſonat.

Calceabantur etiam olim Margaritis; in tantum creuerat luxuria: Quin & pedibus, inquit Plinius, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare Margaritas, niſi calcent, ac per Vniones etiam ambulent, ſatis eſt. Tertullianus: Latent in cingulis Smaragdi: Gylindras vaginæ ſuę ſolus gladius ſub ſinu nouit: & in peronibus Vniones emergere de luto capiunt. Sic & Manilius de Margaritis, & alijs gemmis canit: H

Li. de hab. virg.

Lib. 5.

Perque caput ducti lapides, per colla, manuſque,
Et pedibus niueis fulſerunt aurea vincla.

Chares Mitilineus apud Athenæum refert ex Margaritis fieri etiam apud Perſas, Medos, Aſiaticos, inaures, monilia, & armillas, brachiorum, pedumque ornamenta, pluris æſtimata, quàm quæ ex auro conficiantur. Nec apud Romanos primariæ locupletesque matronæ vittis, ſtola, ſtellis, & lecticis Margaritis perornatis ſplendebant, ſed etiam pauperes, vt etiam noſtra tempeſtate,

Pauperes etiam mulieres gemmis ornata.

——— *Quarum nec vitta ligatos*
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Vt cum Naſone loquar. Affectantque (vetus lectio cupiuntque) iam, inquit Plinius, & pauperes lictorem fœminæ in publico eſſe dictitantes, hoc eſt, vt doctiſſimus exponit Adrianus Turnebus, pauperes fæminæ gaudent Vnionibus, quòd in publico cùm ſint ipſis de via diſce-

Lib. 15. aduerſ. cap. 10.

A discedatur,videanturq; diuites, vt Margarita pro lictore sit,& turbam summoueant. Idem enim fuit lictorum officium. Horatius: *Lictores cur Margaritæ.*

——— Neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
Mentis.

Quidam docti, quos & Zographus secutus est licitatorē legunt, quasi emptore pudicitiæ matronalis, verbis vim afferentes,& pro arguta, elegantiq; sentētia turpem commiscentes. Manuscriptus legit lectorē: alij codices lectiores. Atq; hæc de Margaritis, siue Vnionibus. *Plinius correctus.*

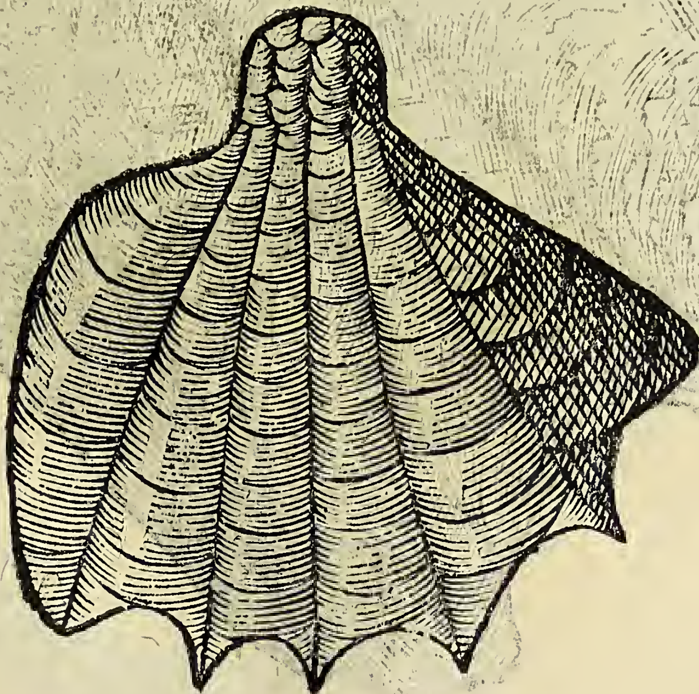
DE CONCHA IMBRICATA Rondeletij. Cap. XLIII.

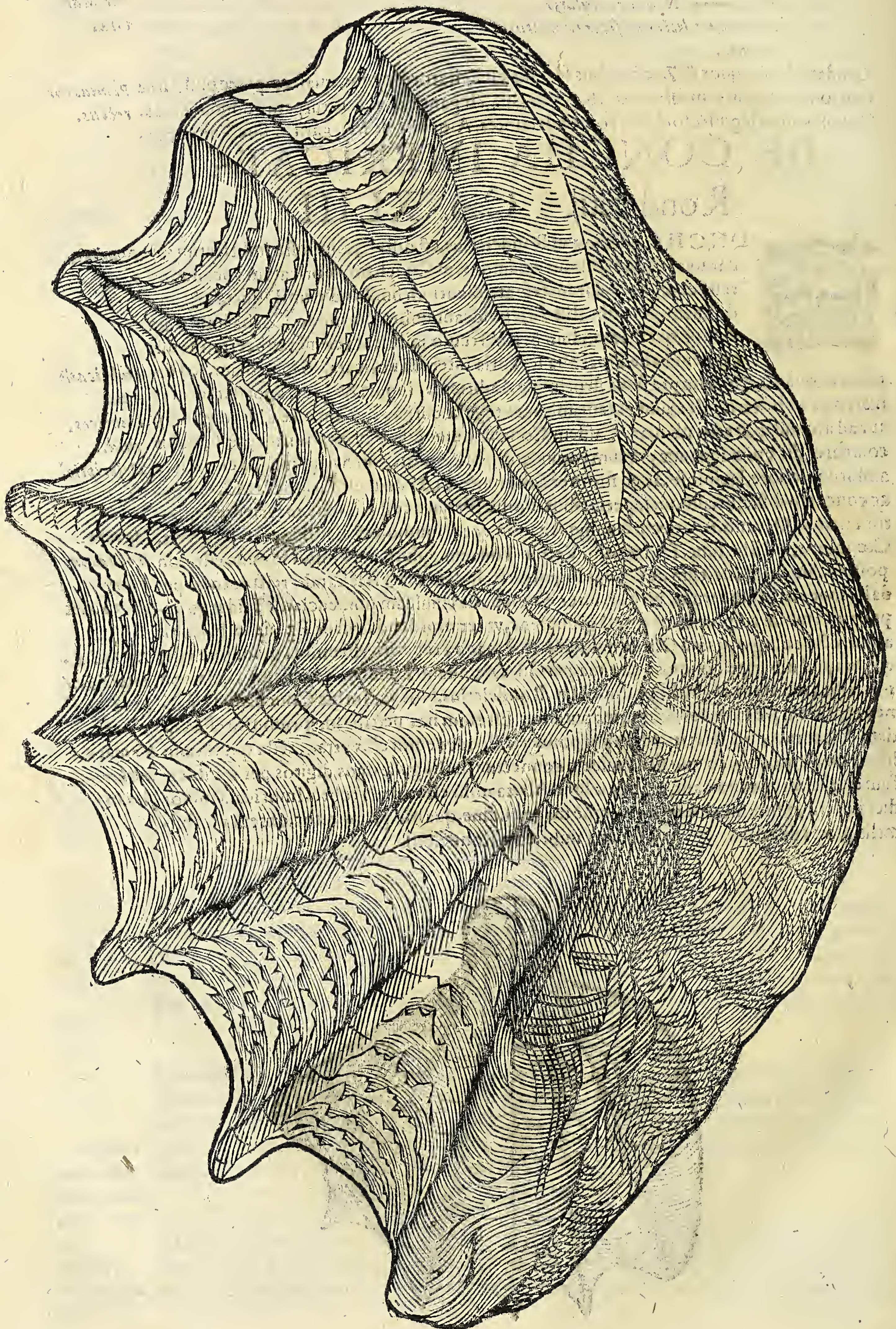
CONCHA hæc, inquit Rondeletius, est distinctione testæ imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham imbricatam vocauimus, testa enim ad vndarum sese attollentium similitudinem distincta est, quæ B distinctiones cùm aliæ a lijs insideant imbricum modo, Cōcha imbricata dicitur, quemadmodum & à Vitruuio imbricata cæmēta: Incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia inter se imbricata, nō speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærentia imbricū modo: Sunt autem imbrices tegulæ curuæ, quarum aliæ alijs imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchæ huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotundæ dispositę sunt. Concha hęc magna est, & lata ambitu inferiore, lacinioso, ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus lęuis. Caro dura, ac concoctu difficilis, alioqui superioribus similis. Frequens est Concha in Oriente, reperitur etiam in Oceano. A Græcorū vulgo Aganon vocari audio,& à Caloieris Arabię, id est, Cœnobitis, qui illic sunt, Tridacnam. Verùm Tridacna, quorum meminit Plinius, esse non possunt. Sic enim ille, cùm de Ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerū autores pedalia inueniri prodiderunt. Nec nō inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, vt ter mordenda essent. Ex his verbis nihil aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India valdè magna reperiri, vbi omnia grandiora esse, C quàm apud nos sæpe diximus: quæ magna Ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non nisi tribus morsibus deglutiri possunt. Hæc Rondeletius. Nos veram hic Concham Tridacnen repræsentare exterius,&interius putamus. Est enim hæc pedalis longitudinis, testa vndata,& scabra, vt Rōdeletij, sed magni ponderis. Pendet enim eius vtraq; testa quindecim libras medicas; eo loco quo sibi inuicem connectuntur singulæ duos digitos per transuersum crassæ, intus candicant,&glabræ sunt. Allata mihi est ex mari rubro. Imbricata minor dici poterit, minor ista longè, ea nempè magnitudine, qua hìc proponitur, cætera nō absimilis præcedenti.

Nominis ratio. Imbricatū quid. Imbrices, quid. Descriptio. Aganon. Tridacna Plinij. Li. 32. c. 6. In India omnia, quā apud nos maiora. Tridacnæ authoris descriptio.

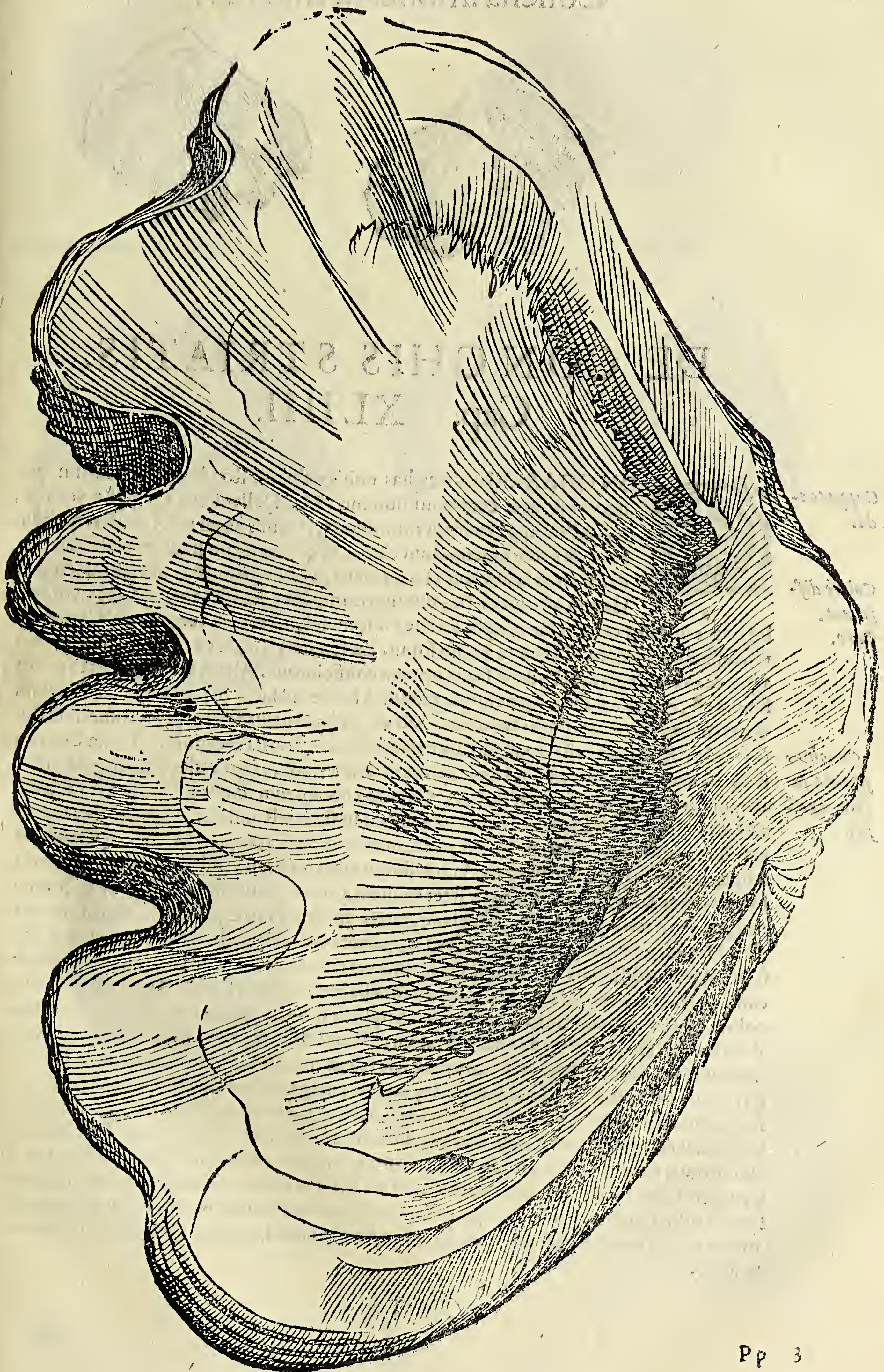
Concha imbricata Rondeletij.

Tridachnes pars exterior.

Tridachnes pars interior.

E

Concha imbricata minima.

F

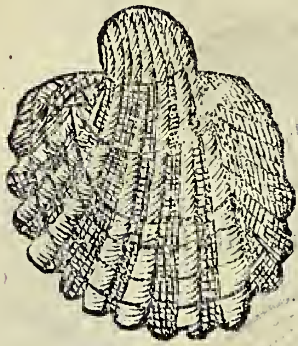
DE CONCHIS STRIATIS. Cap. XLIIII.

Cappa tonda.

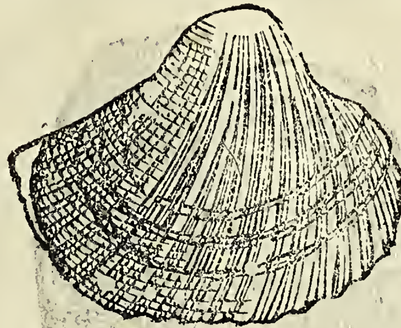

ONCHAS striatas tres has nobis exhibuit Rondeletius, quarum prima ea est, quæ communi nomine à Monspeliensibus Coquille vocatur, ab Italis Cappa tonda, à rotunditate. Duabus enim testis constat multùm cauis, & in dorsum multum elatis, vt ad rotundam figuram multùm accedant: intus læues sunt, foris striatæ, Pectinum modo, in ambitu serratæ. *Colore differunt.* Harum aliæ sunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flauescunt, per ginglymum colliganturː vtriusq; enim testæ apophyses sese inuicem subeuntes coniunguntur. *Caro.* Caro dura est, difficilis concoctu. Ius ex ea aluum soluit. Ex Concha hac, & cæteris, quæ sequuntur vstis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur. Altera Concha striata priori similis est, nisi quòd illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per striarum transuersum G ductas habet. hæc non lineas simplices, sed virgas latas sicuti fascias per transuersum ductas habet. *Concha striata, fasciata, ruffa.* Est etiam ruffa, vnde Cōcha striata, fasciata, & ruffa dici potest. Tertia Concha striata cæteris longior est, oui figura testis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per transuersum ductis. Cum qua non parum similitudinis habet hîc à me adiecta, colore candido: pronè datur, & supinè. His striatis Rondeletij subiecit speciem illam Zoographus, quam Venetijs rotundæ nomine pictam accepit. Istiusmodi Concham à figura quam habet cum bucardio lapide, bucardiam nominare soleo. Colore est (de mea loquor, nam Zoographi Concham, licet eandem arbitrer, non vidi) candido, fascijs verò cinereis, strijs ferrugineis. Ex eodē planè genere est altera subsequens, nisi quòd tuberosa est. Nos etiam alias adiungemus depictas, quæ & colore, & magnitudine striarum, ac fasciarum positu differunt, ac colore. Prior exterius exochas habet, & fascias quatuor nigricantes. intus tota candida. Altera etiā exochas habet, & partes superiori qua connectitur, colore est ferrugineo, intus albo, & viridi. Sequitur has Concha striata candida, & admodum lucida, fasciam in medio habens latam castanei coloris, cuius mediū percurrit linea H castanei coloris valde saturati: circumferentia fasciæ tota est ferruginea: intus verò tota alba. Huic valde similis quæ deinceps depingitur, magnitudine nimirum, exochis, atque strijs. duas habet fascias tenues: alioqui tota niuea. Quæ deinceps depicta est quatuor habet fascias castanei coloris. intus tota candida. Striatis item adiungenda istæc Concha Pectiniformis, tota ex cinereo lutescens, fascijs tribus ornata ochreis. Necnon & ista, extrà ferruginea, intus albo, & purpureo violaceo varia, intus animans conspicitur, luteo, cæruleo, & rubro varium. Huc denique pertinent Conchulæ striatæ binæ postremæ, quarum prima colore prorsus est ferrugineo, altera ex luteo cinerea, strijs cinereis, fascijs fuscis, rubeisque.

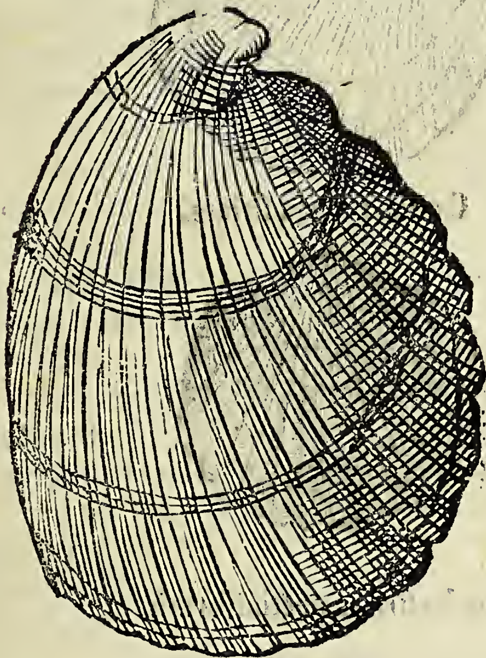
Concha ſtriata Rondeletij prior.

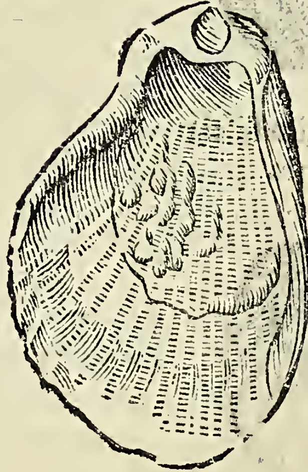
Concha ſtriata Rondeletij altera.

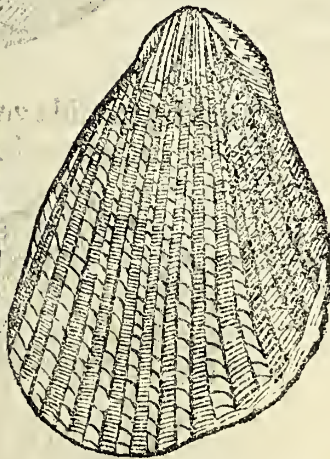

Concha ſtriata longa, eiuſdem.

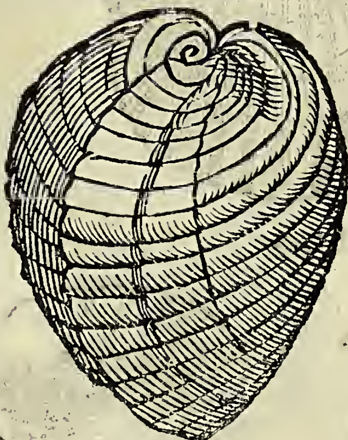

Concha ſtriata noſtra.

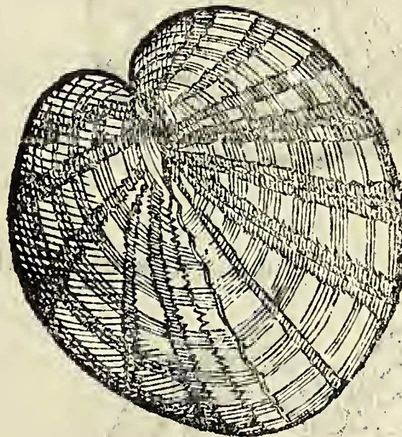

Concha ſtriata rotunda Zoographi.

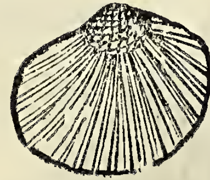
Concha ſtriata rotunda noſtra.

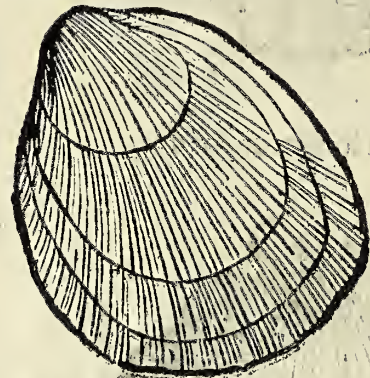
Concha ſtriata rotunda alia cum tubulis.

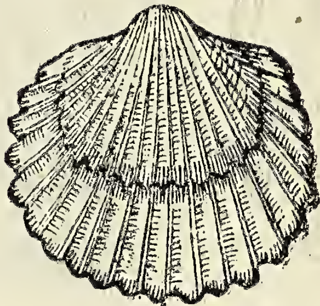
Concha ſtriata noſtra prima.

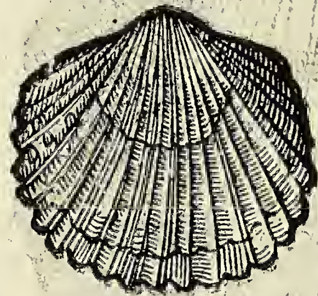
Concha ſtriata noſtra ſecunda.

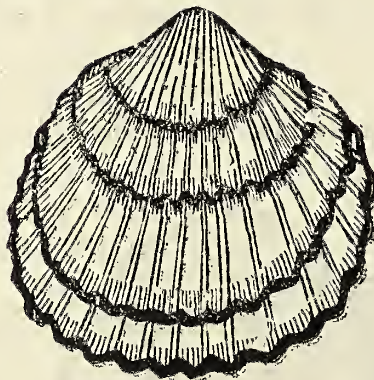
Concha candida vnica faſcia caſtanei coloris.

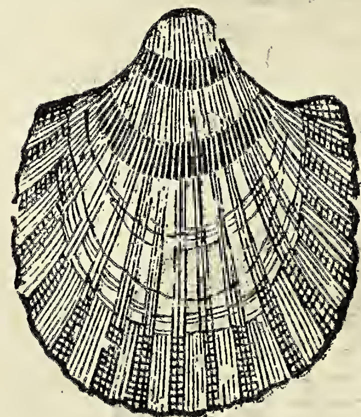
Concha niuea ſtriata.

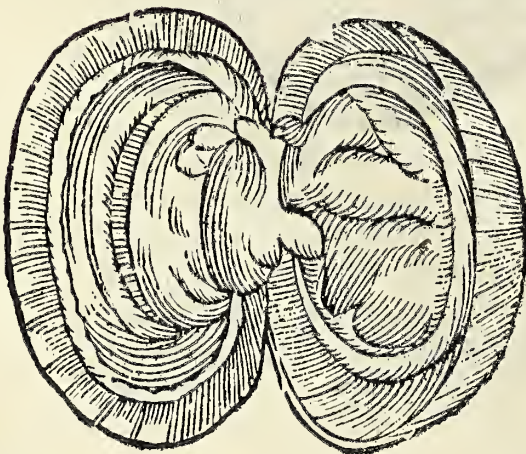
Concha ſtriata quadruplici faſcia caſtanei coloris.

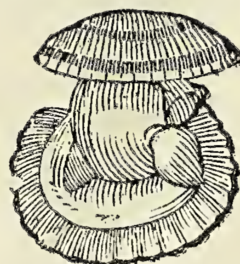

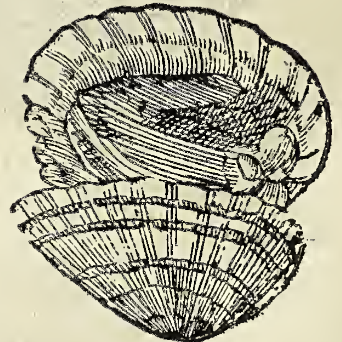
oncha ſtriata pectiniformis.

Conchæ ſtriatæ ſpecies tres aliæ cum animali ſuo.

A

DE CONCHA ECHINATA. Cap. XLV.

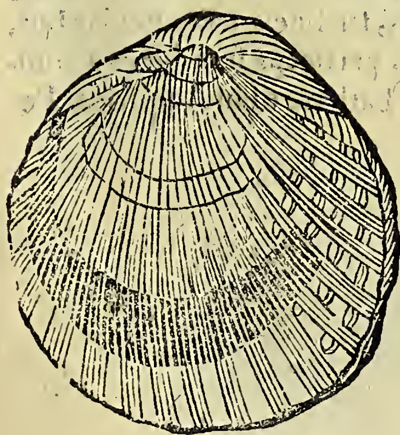

ECHINATAM Concham, inquit Rondeletius, ab asperitate vocamus, sicut aculeatam ab aculeis vocare possimus. In hac Vniones reperiri testatur Plinius. Nam & Iuba tradit Arabicis esse Concham similem Pectini Insecto, hirsutam Echinorum modo, ipsum Vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Hæc Concha Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In strijs, siue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à se dissiti, qui si vi, aut alia ratione exciderint, vestigium sui relinquunt. Quod à me temerè dictum non est: sunt enim, qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse, sed crebro attritu, & maris iactatione rumpi, quod falsum B esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum vestigia semper apparent: Conchas verò striatas tantùm etiam post magnas procellas in littore sæpissime videas sine vllis aculeis, eorumuè notis. Vidimus etiam sæpe Conchas striatas sine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum est, asperitate & aculeis, carne verò interna substantia planè similis est. Hæc Rondeletius, cuius iconem addere superuacaneum existimaui, cùm ex eo sit genere, quam hic clausam vtraq; testa, mox apertam repræsentamus. cui & aliam adiūximus aculeis albis, fascijs quinque, quatuor tenuioribus, & luteis, vna lata castanei coloris. Notandum autem est aculeos esse in exochis, & non in strijs, seu canaliculis: præterea eos omnibus, quas hactenus vidimus, superiori parte testarum, qua sibi inuicem cōnectuntur, deesse mira naturæ prouidentia. siquidem si hac parte fuissent, liberæ testarū apertioni impedimento fuissēt. Quā hic cum animali appinximus, aculeata maximè omnium, quas hactenus conspeximus, existit, ferrugineis aliquot fascijs insignita exterius est. His adiungere volui eam quam Zoographus Venetijs accepit, non putat tamen in Adriatico, aut mediterraneo mari inueniri, sed Orientali Oceano. Testæ vtræque inquit, figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput versus recurua est, inuicem simi-C les sunt. hoc pulchrum in eis: tribus in summitate articulis ginglymo iungūtur, ita vt eminentes vtrinq; mucrones mutua insertione vterq; in oppositæ testę acetabula, cohæreant: atq; ita fit vt quoniam Concha tota alternatim & strijs eminentibus exasperatur, & canaliculis cauis (quos & striges, vel strigiles dixeris) sulcatur, infima parte strigiles oppositis committantur, & respondeant strijs, his prominentibus, illis subeuntibus.

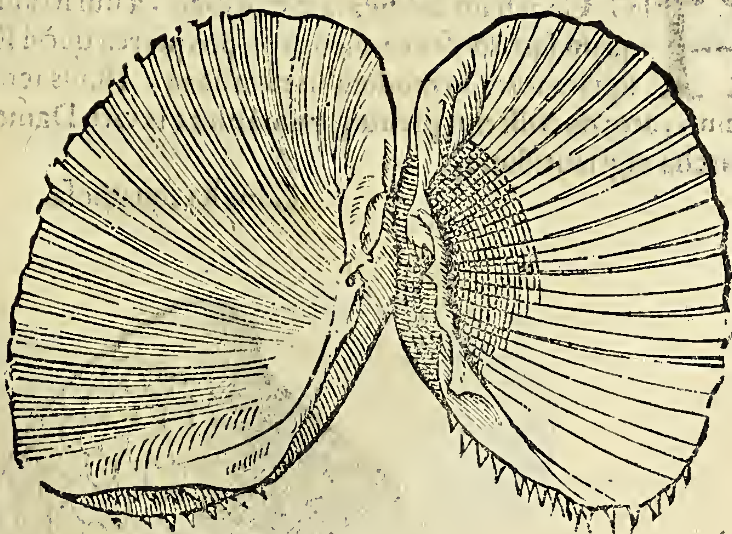
Nominis ratio. *Li. 9. c. 35.*

Aculeos omnes habere falsū.

Concha echinata nostra clausa.

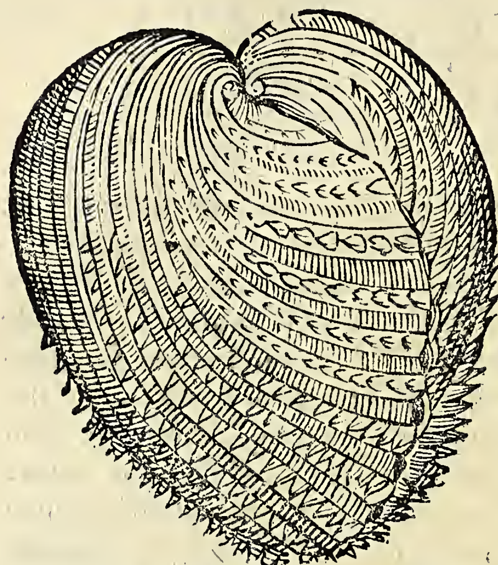

Concha echinata aperta.

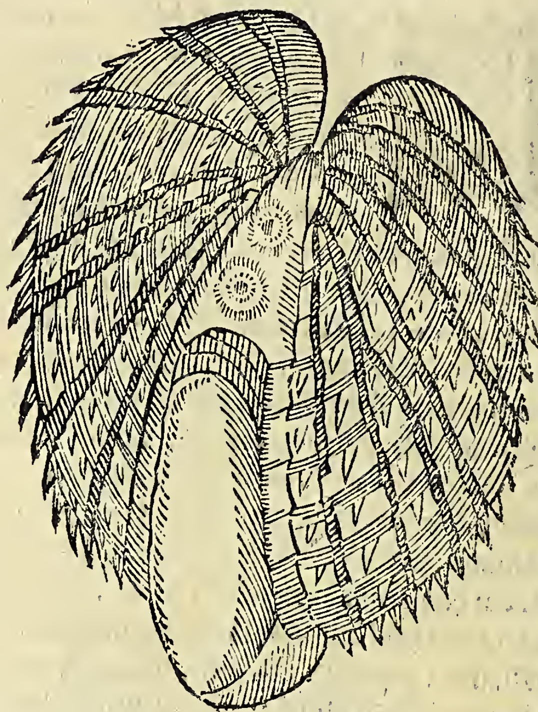

D

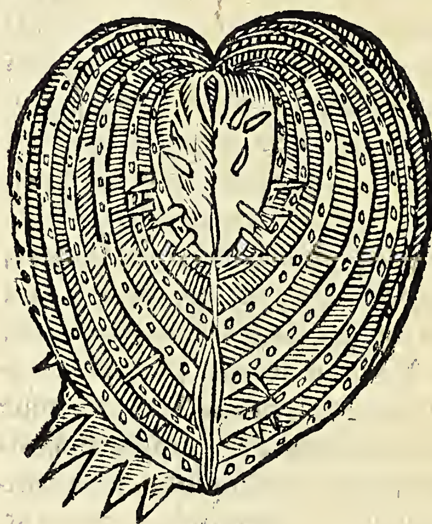
Concha echinata ſeu ſtriata.

Concha echinata alia cum ſuo animali.

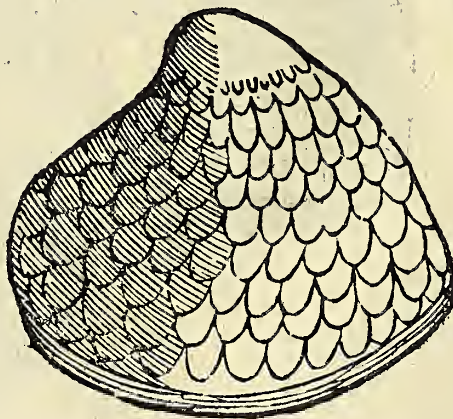
Concha echinata Zoographi.

DE CONCHA SQVAMOSA.
Cap. XLV.

HIC Concham delineatam exhibeo, à nullo adhuc quod ſciam, authore viſam, quam ſquamoſam nuncupaui, propterea quòd ſtrijs, ſeu lineis ſemicircularibus, ſquamarum in modum ſit exornata. Huius iconis particeps ſum factus à nobiliſſimo, atq; doctiſſimo, plenoq; humanitatis viro Daniele Barbaro olim Aquilegiæ Patriarcha vigilantiſſimo.

Concha ſquamoſa.

A

DE CONCHIS LONGIS. Cap. XLVII.

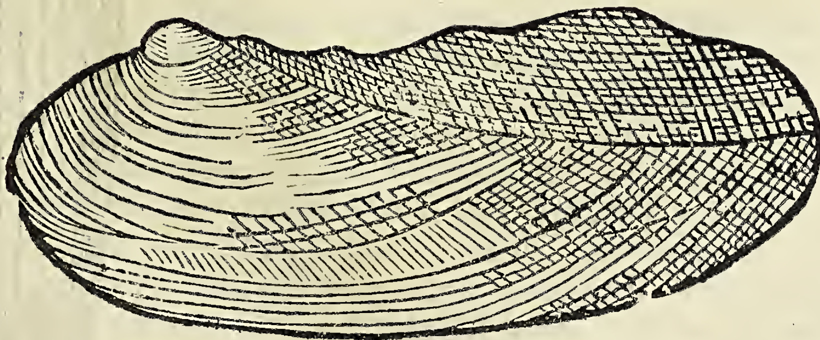
ONCHAS longas duas enumerat,& describit Rondeletius. Prior duabus magnis,& longis constat testis. Chamæglycimeridi similis est,sed testæ multò spissiores sunt,magis rugatæ,colore vario,in ambitu rubescente,in medio albescente, intus candido cum læuitate. Ex qua calx conficitur:& optima dentifricia ex eius cinere parantur. Altera, quam Conchã longam Plinij Rondeletius existimat, quòd nulla sit hac longior, & strictior,testa est alba,aspera,lineis multis,& diuersis distincta. Qua parte replicatur,foramina multa habet,ordine disposita.Mõspelienses Cullier vocãt.frequenter iacentes reperiũtur in littore propè Massiliam.Hanc Bellonius Dactylum,seu Vnguem existimauit,sed falsò,vt rectè contra eum scripsit Rondeletius. Neq; enim audiendi sunt,qui his quinque vocibus,Aulo,Dactylo,Solene,Donace, & Concha longa, Plinium seorsum ad hunc piscem significandum vti volunt. Neq; illud rectè ab alijs scriptum est, Digitos Conchas longas vocari. Nam Plinius diuersis in locis de his locutus est, vt de diuersis rebus. Iecinoris doloribus,inquit,Scorpio marinus,in vino necatus,vt deinde bibatur:Conchæ longæ carnes ex mulso potæ,cum aqua pari modo,aut si febres sint,ex aqua mulsa. Deinde multò pòst: Mares alij Donacas,alij Aulos vocant;fæminas Onychas. Vrinam mouent mares:dulciores fæminæ sunt, & vnicolores. Verùm de hoc Plinij loco quid Rondeletius,& ego sentiamus postea planiùs exponemus. His longis Conchis Zoographus eam speciem adnumerat,quæ in dulcibus aquis reperitur: cuius testam altera eius parte interna expressam exhibet.alteram nõ vidit: sed binas similes esse putat,& ginglymo articulari superficies externa scabra est, vt ait,qua dempta interior leuis candicat,Margaritiferæ Conchæ instar:& si bene,inquit memini,in his etiam Conchis Margaritas exiles inueniri aiunt.Ego quinque species longarum obseruaui,quarum quæ prima tabula exhibetur omnium maxima, meo iudicio vera Plinij Concha longa fuerit,colore est extrà albo,fuscoq; varia, intus ferè roseo colore;Animante suo prægnans est.In secunda tabula prima ea est,quam Rondeletius alteram constituit. hæc enim Gallis Collier à figura Cochlearis,quæ est in summitate,dicitur. Quinque digitorum est longitudine,latitudine pollicis. Testa est tota alba,lineisque multis transuersis,longisque distincta, qua parte replicatur,foramina multa habet,ordine disposita,vt in aure marina;quæ à natura fortassis facta sunt, vt aër ingregiatur perspirabilisque sit Concha. apparent enim hæc foramina interiora Conchæ penetrare, vt in eiusdẽ Conchæ interna parte secundo depicta loco videre licet. Secunda priori similis est, nisi quòd longè latior sit,foraminaq; plura in parte habeat superiori.parti internæ insunt quidam exigui sinus, in quibus animalcula latuisse aliquot verisimile est. Postrema minor superioribus est,sed nulla habet foramina.

Cullier. (margin, beside "in littore propè Massiliam")
Vnguis siue Dactylus Bellonij. (margin, beside B)
Lib. 32. c. 9. (margin, beside "Iecinoris doloribus")

B and C margin letters beside the lines "sò,vt rectè…" and "seo colore…".

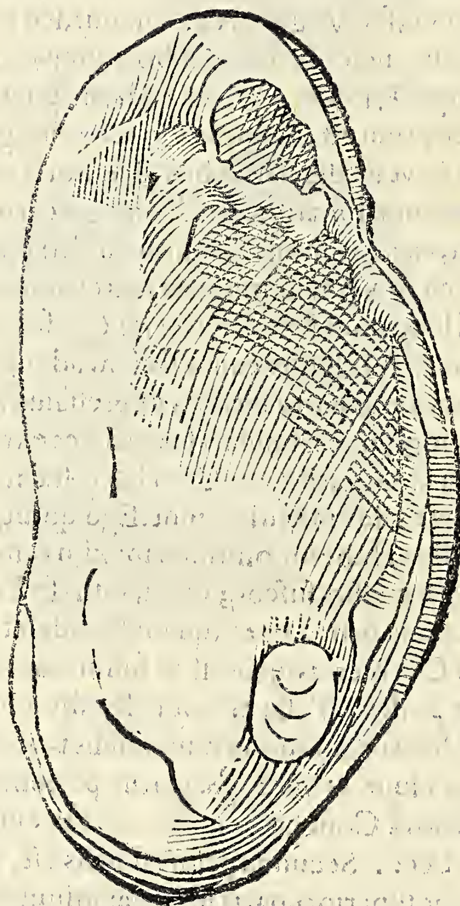
Concha longa Rondeletij.

D

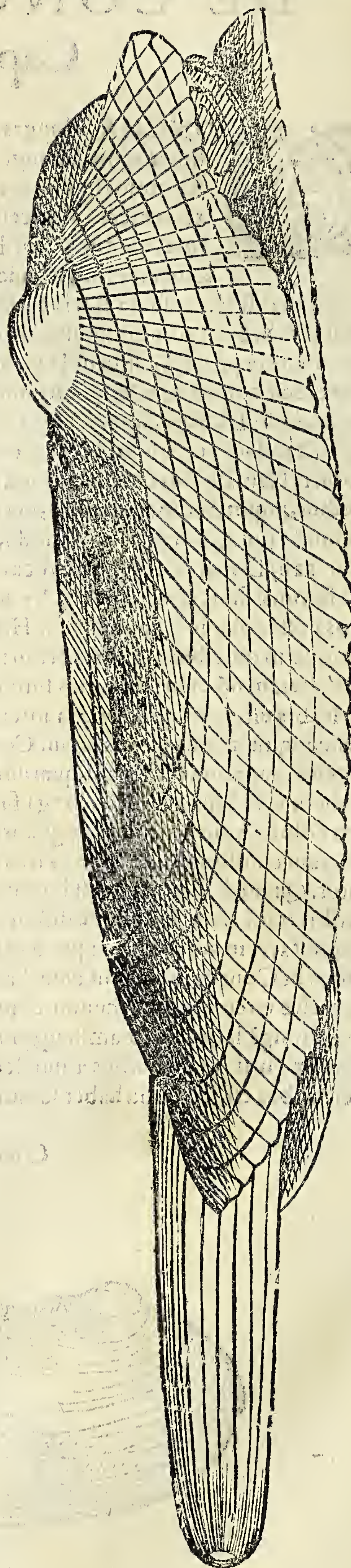

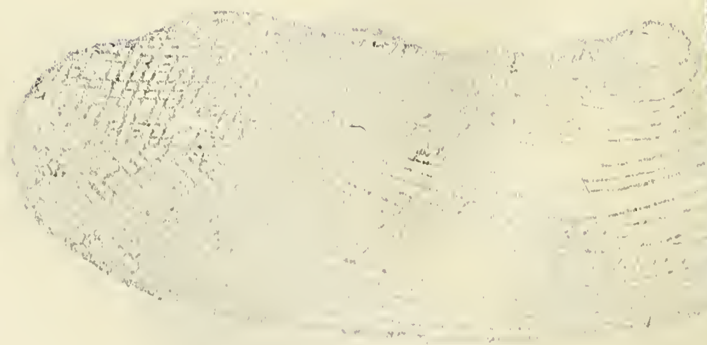
Concha

Concha longa Zoographi.

Concha vera Plinij cum animali.

E

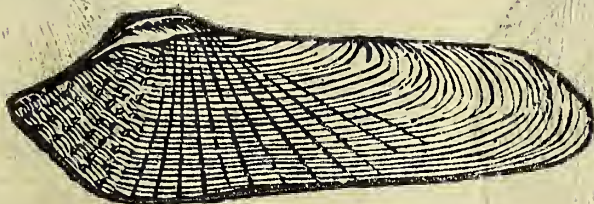
F

G

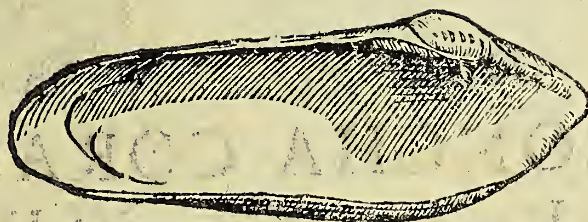
H

Conchæ longæ authoris aliæ.

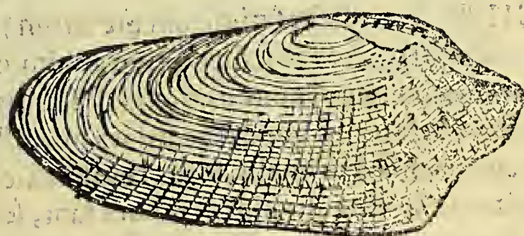
1

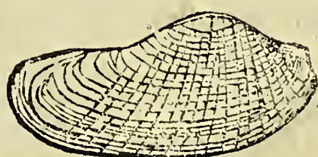
2

3

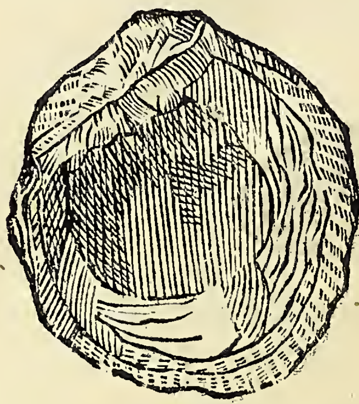
4

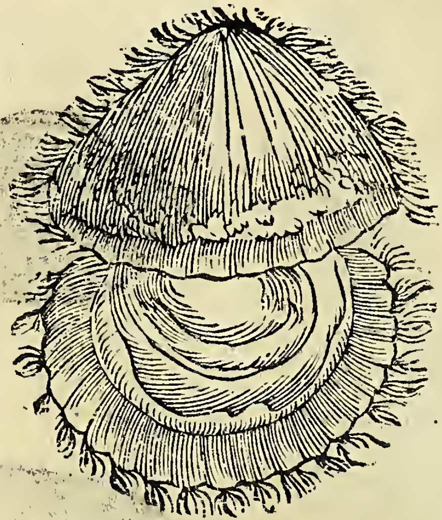
DE CONCHA PICTORVM. Cap. XLVIII.

D INTER Conchas, inquit Rondeletius, eam numerat Aristoteles, qua pictores vtebantur non in diluendis, aut asseruandis coloribus, ad quam rem hodie pictores Musculorum testis vtuntur: sed cuius testæ radebãtur, quòd conficiendis coloribus vtiles essent, ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquam veluti ex Purpureis, aut Buccinis infecturę, vel picturæ vtilẽ colligi. Verba sunt Aristot. Ὤι δὲ οἱ γραφεῖς Ὀστρέῳ χρῶνται πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quæ pictoribus vsui est, crassitudine plurimũ excedit: & florem illum non intra testam, sed foris habet, reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est Cõcha, quam hìc proponimus, testis spissis, intus læuibus, foris inæqualibus, & asperis, Cinnabaris, aut Sandarachæ colore, figura Spondylorum, aut minorum Ostreorum. Hanc accepi à Guilielmo du Choul Allobrogum prȩfecto. Hæc Rondeletius. Ego aliam addo vnà cùm animali depictam à Daniele Barbaro Patriarcha Aquilegiensi, mihi missam, cuius testa est museo obsita. *Histor. 5. c. 15.*

Concha pictorum Rondeletij.

Conchæ pictoriæ ſimilis muſco obducta.

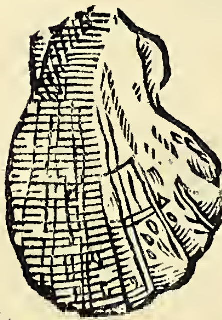

DE CONCHA CORALLINA Rondel. Cap. XLIX.

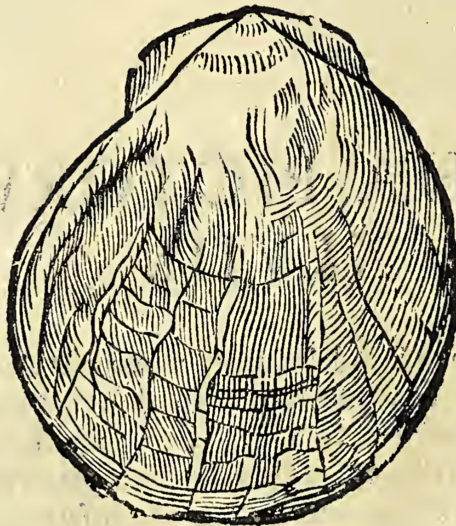

ONCHÆ ſupradictæ (nimirum pictorum) ſimiles eſt hæc, quæ in mari noſtro reperitur, colore ſcilicet, rubra enim eſt, corallũ planè imitata, vnde Corallinam nũcupauimus, figurâ diſſimilis: externa enim teſtarum parte Pectinẽ refert: niſi quòd hæc ſtriata non eſt, ſed lineis tantùm aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus læuiſſima, cãdidi marmoris colore. Spõdylorum modo colligãtur teſtę vinculo nigro: tenues ſunt, ſed ſatis duræ. Caro dura, odoge viroſo, ſapore ſalſo. Raro reperitur hæc Concha, & vix niſi poſt diutinos Auſtri flatus, & Caniculæ exortum in littus eijciatur. Simillima niſi eadem eſt, à me appoſita: quæ verò ſecũdo loco picta eſt ex eodem genere eſt, cæterùm echinata, ac velut foraminibus peruia. Poſtrema pronè item, & ſupinè picta, cum Rondeletij Concha eadem eſt, intus nimirum candida, extra coralli modo rubra.

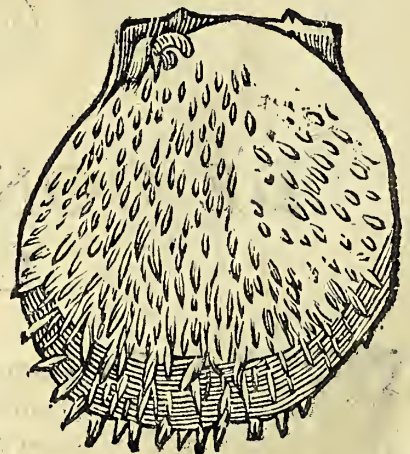
Concha corallina Rondeletij.

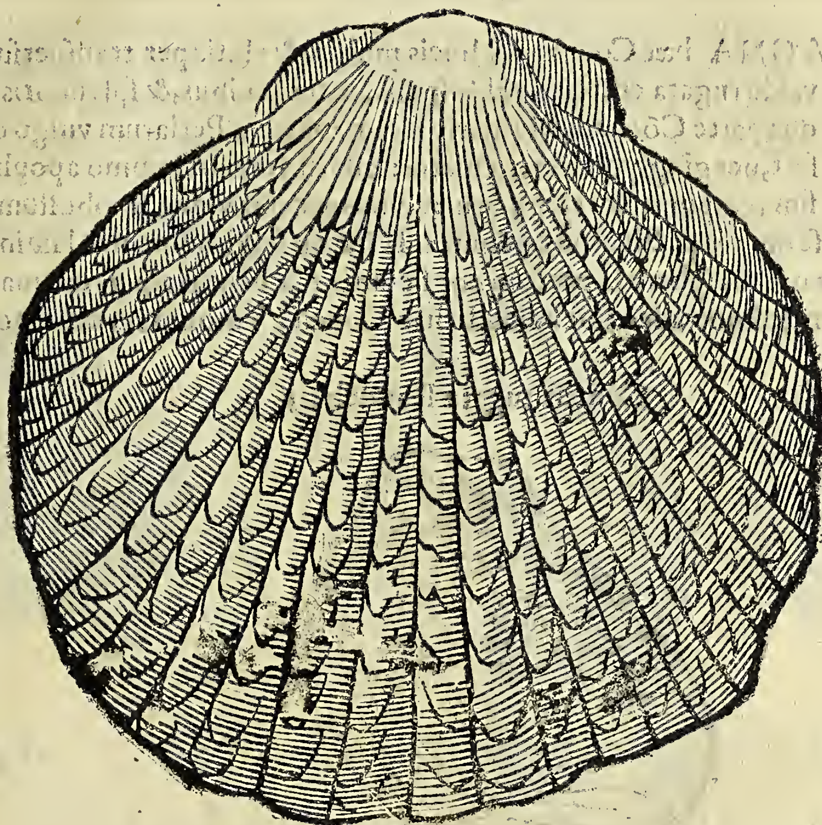
Concha corallina noſtra.

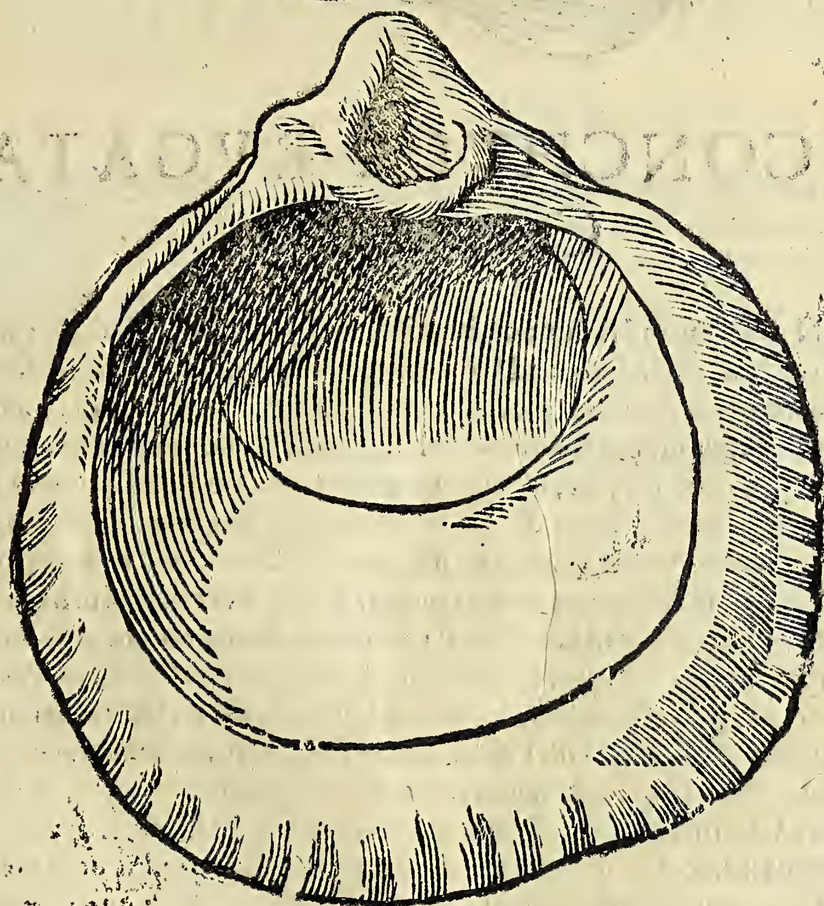

Concha corallina aſpera.

Concha corallina tuberculis rubris inuersa parte candida, & ora purpurea.

E

DE CONCHA RVGATA, IDEM. Cap. L.

AGNA hæc Concha, & lineis multis, & elatis per tranſuerſum ductis, valde rugata eſt: teſtis valde ſpiſſis, intus læuibus, & ſplendoris argentei, qua parte Cõcham Margaritiferam, matrem Perlarum vulgo dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarũ enim in ſummo apophyſes viciſſim recipiunt, & recipiuntur: quibus acceſſit vinculũ robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coeuntes. Teſtæ ob ſpiſſitudinem in laminas, & fruſta diſſecantur, ex quibus ſpherula precum conficiuntur, & dentiſcalpia, quemadmodum ex matre Perlarum, ſed non adeo ſplendida. In hac Concha Vniones reperiri, non dubito.

Concha rugata Rondeletij. F

DE CONCHVLA RVGATA. Cap. LI. G

ON ab imo ad ſummum, inquit Rondeletius, lineas ductas habet hæc Conchula, ſed à latere ad latus multas veluti rugas ſparſim, & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidę, & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſę colore vario, ſunt enim ex albo cinereæ, & ad liuidum accedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt, & tam arctè connexa, vt ſine vi non aperiantur, faciliuſq; rumpantur teſtæ quàm pateſiã, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare conſtat (Bellonium taxat) qui hanc Conchulam pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per rimã. aquam ſugit ore quod illic ſitum eſt, rotũdum, & in ambitu ſinuoſum. Has Conchas Veneti Biuerones, & Piuerones vocant, Maſſilienſes Cloniſſas, Ligures Arſellas. De eadem hæc Bellonius. Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt (Rondeletius mox Conchulam variam Gallicè Pelourde nominat, & è luto erui ſcribit) Maſſilienſes Cloniſſas, Veneti Biuerones, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauennates, & Ariminenſes Pauerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis, pauperibuſq; offerri ſolita ſit. A luto autem, in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent: πηλὸς enim lutum eſt (Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, vt poſtea audiemus.) Alij dictas à Peloro monte Siciliæ volunt. Differt autem à Calcinellis (Chamis piperatis) quod turbinatiori, & grandiori corpore conſtent. Calcinellæ enim (quæ & Biuerazæ dicuntur) compreſſiore ſunt forma, teſta tranſlucida, ac multò quàm Chamæleios teneriores. Media autem eſt inter aſperã, & læuem conſtitutione, & natura. nõ enim ita horret vt aſpera: neq; ita glabreſcit vt lęuis. albo pręterea, H

Vt à Calcinellis differant.

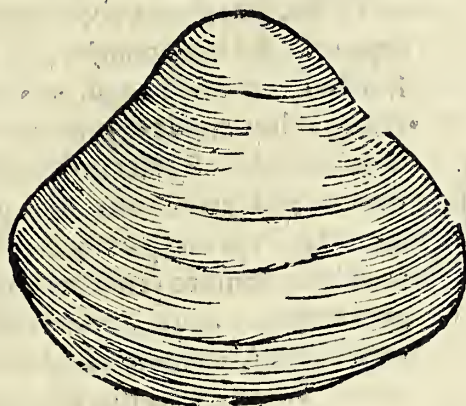
ac fuluo

A ac fuluo emblemate distinguitur: vnde Capparozolam (Chamam læuem quoque Capparozolam vulgò dici, alibi scribit, quę quidem Venetijs Cappæ grossæ, & Rozzolæ vulgò dicuntur, ab eruditis quibusdam illic Pelorides existimantur, & à Gręcorum vulgo hodie ὀρυκταὶ dicuntur, hoc est fossiles. nam in fundo, seu limo maris à fodientibus eruuntur. Testam earum læuem, & albam esse arbitratur Zoographus (dici puto, quòd ex rubro subfulua sit. Eius autem caro durior est quàm læuium Tellinarum, & Peuarazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copiosum bonumque succum gignere tradit, & stomacho gratum, nec facilè excerni. Hæc Bellonius. Conchulæ rugatæ Rondeletij, aut eandem, aut planè similē apposuit hanc depictam Zoographus. Ex eodem genere est, à me adiecta alia.

Conchula rugata Rond. — Concha rugata nostra. — Conchula rugata Zoographi.

B

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO.

Cap. LII.

C

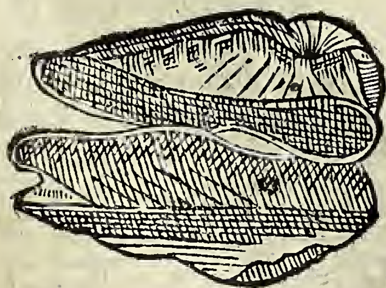

QVAM hìc modò ex eodem Rondeletio repræsentamus, Veneti Mussolo vocant; Græcorum vulgus Calagnone, apud Monspelienses ἀνώνυμος est. Falsò Βάλανον quidam (Bellonium intelligit) vocant: nam nihil similitudinis cum quernis glandibus habet; neque in saxorum rimis nascitur, quod temerè nonnulli asserunt, neq; testa læui contecta est, neq; huius caro tenera est, neq; palato grata, quod de balanis scripsit Athenæus, sed dura, virus olens, atq; insuauis. Opinionem etiam eorum, qui Spondylum appellant, satis refellit testarum cōnexus: de quo in Spondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperijt: quare musculum striatū rectè dici posse putat, quod testa sit musculorum marinorum testæ simili, sed spissiore, ac firmiore. Præterea pars, qua cohęrēt testæ, recta est, ferè veluti in musculis, altera parte rotunda: recta ferè inquā, dempto testarum capite, quod in angulum satis prominet, vt figuram rhomboidem satis aptè tota testa repræsentet, vnde concham rhomboidem propriè appellari posse putat. Ab angulo capitis testarum ducūtur paruæ striæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota Concha nigricat. Dura est admodum carne, si cum alijs musculis comparetur. Rara est hæc concha; quòd in alto mari degat. Hęc ex Rondeletio. Bellonius, vt dixi, balanū Græcis dici ait, Latinis glandem. Balanos (inquit) in genere testatorum annumerauit Aristoteles. Nascuntur vt Thytya, circa rimas, cauernasque saxorum, quibus multum adhærent, immobilesque sunt, testa læui contecti. Vulgus Græcum Calognones vocat: Veneti (apud quos frequentes sunt) Moussolos, dum fortasse mytulos dicere student: Sunt enim his satis similes. Porrò quercinæ glandis formam habēt, vnde & balani, & glandes Græcis, ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis vocari putent. Plinius verò ad diuersa anima-

Cōtra Bellonium. *Balanum non esse.* *Spondylum non esse.* *Nominis ratio.* *Balani vt nascuntur.*

Concha rhomboides Rondeletij.

D

 lia

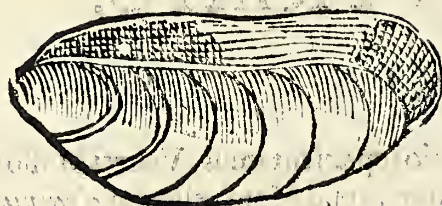
lia vtrumq; nomen transfert. Columella inter concharum genera annumerat. Paulus cō- E
charum genus condylos vocari scribit, quos tu fortassis Spondylos dixeris. Athen. à locis (inquit) sortiti sunt discrimina balani: quandoquidem in Aegypto optimi gignũtur, & suauissimi, tenelli, oriq;, ac ventriculo grati: qui & succum, & alimentum præstant copiosum. Decoctum eorum (vt prodit Xenocrates) aluum ciet: qui verò saxuis non adhæreſcunt, acres sunt, ac medicamentosi, magisque aluum perturbant; atque vrinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eò loci proueniunt, vbi aquę marinæ admiſcetur fluuiatilis, saxisque adhærent. ij namque (inquit) dulces, & habiliores, plenioresque copiosum præbent succum, quo & abundè nutriunt, aluumq; promouent, ori, ac stomacho pergrati, teneriorem q; habent carnem, & vrinam cient. Hæc Bellonius, quorum ea, quæ ex Xenocrate, ac Galeno recitat, referenda sunt ad veros balanos, de quibus nos posteà. Iconem verò Bellonij omisimus nequaquam, quia, vt vides, dissimilis est illi quam Rondeletius exhibuit, diuersaque ab ijs, quas ego hìc à me obseruatas depinxi. Bellonij concha testis est breuioribus, & obtusioribus, non ita in angustum ab altera parte exeuntibus. Zoographus eiusdem generis pinxit hanc etiam cōcham F
Venetijs ad viuũ effictam hac forma. Conchis istiusmodi generis addi posſũt, quas hìc ego addidi à nemine etiamnũ pictas. In priori pars, quæ cohæret testæ, recta est, vt in musculis, dempto testarum capite, quod in angulũ satis prorumpit, vt merito rhomboides dici queat, altera pars rotũda est. Ab angulo quē dixi striæ sunt, & rectę, & obliquæ. Tota concha nigricat, partim ferruginea est: intus candicat. Picta est pars conuexa, & concaua. Alia minor est, subhirsuta in quodam loco more musculorũ, cæterò excepta magnitudine superiori ferè similis. Addidi præterea bina alia Concharum rhomboidum genera, coloris ferruginei, ferè ad roseum inclinantis: vtraque etiam hirsuta est, prior autē vndiquaque, altera inferiùs tantummodo: priori plures sunt fasciæ nigricantes: in altera tres tantũ, G
eæque ferrugineæ: postremò in capite differentia est penes magnitudinem, vt pictura repræsentat.

Icon Bellonij dissimilis à Rondeletij.

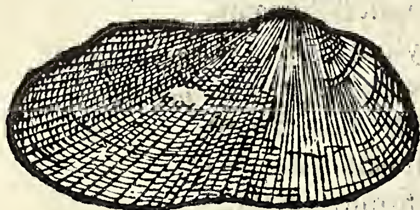
Balanus Bellonij.

Concha rhomboides Zoographi.

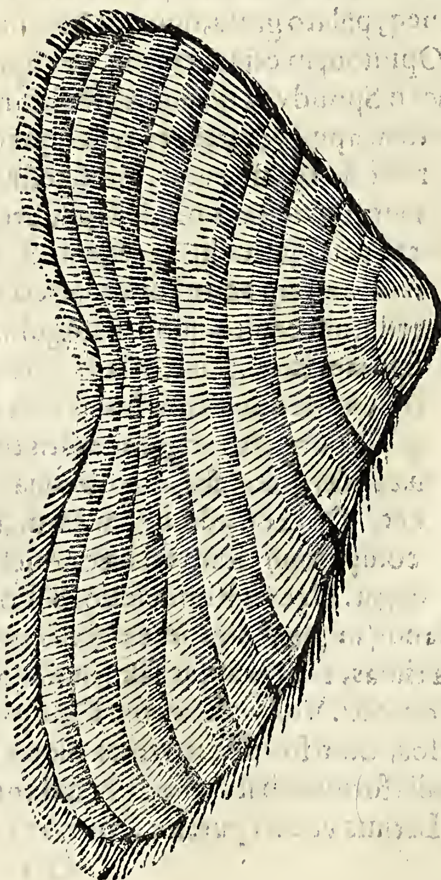

Conchæ Rhomboides nostræ.

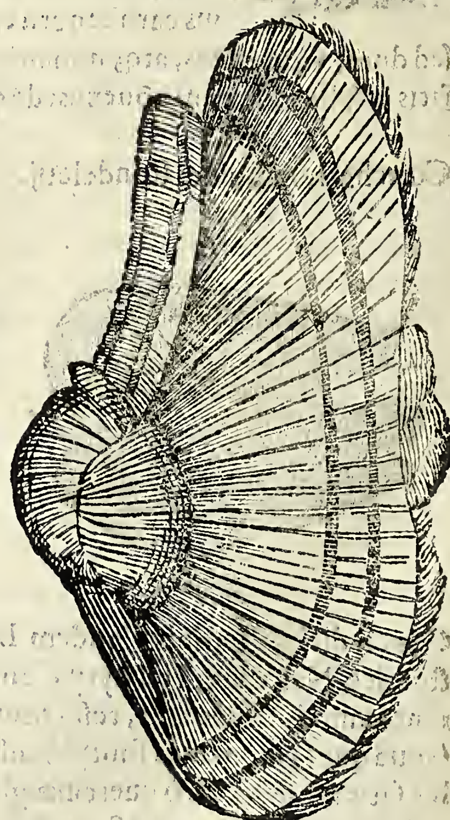

Concha rhomboides nostra alia hirsutior.

H

A

DE CONCHIS LÆVIBVS. Cap. LIII.

POST Conchas aſperas, ſtriatas, rugatas, quas iam execu ti ſumus, agit Rondeletius de lęuibus, & non ſtriatis, quoniam communis præceptor Ariſtoteles eas eo modo diſtinxerit, diuiſeritque. Ἔτι δ' αὐτῶν (inquit) τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν, καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες; καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχοι τι γένος. *Lib. 4. Hiſtor. cap. 4.* Quem locum Gaza iuditio Rondeletij non ſatis expreſſit hoc modo. Ipſarum etiam teſtarum magna varietas: nam aliæ læues, vt vngues, Mytuli, & Concharum quædam, quas galadas appellant: Aliæ ſcabræ, vt Oſtreæ, Pinnæ, & Conchæ nonnullæ, & Buccina; quædam etiam pectinatim diuiſę, vt Pectunculi, & Concharum nonnullæ. Ariſtoteles teſtas diuidit in læues, & aſperas, in virgatas, & non virgatas. Sunt igitur (inquit Rondeletius) teſtæ quædam aſperæ, & non virgatę, vt pinnarum teſtæ. Sunt quædam aſperæ, & virgatæ, vt Pectinum teſtæ, quare ſic vertendum fuerat: Teſtarum magna eſt varietas, aliæ enim læues ſunt, vt vngues, Mytuli, & Conchæ quædam, quæ galades nominantur: quædam aſperæ, vt Limnoſtrea & Pinnę, & Conchæ nonnullæ. Et aſperarum quidem aliæ ſunt virgatæ, vt Pecten, aliæ non virgatæ, vt Pinna. Hactenus Ariſtoteles, qui virgatas teſtas appellat, non ſimplicibus lineis, aut tuberculis, ſed virgis elatis, & ſtrijs aſperis, de quibus, & de alijs aliter aſperis iam diximus. Læuium inter ſe differentia eſt à magnitudine, & paruitate, à craſſitudine, & tenuitate teſtæ, à colore. Quædam enim totæ nigræ ſunt, quædam albæ, quædam nigris lineis diſtinctæ, aliæ purpureas, tranſuerſas, & rectas lineas habent: de quibus deinceps.

B

Cõcharum diuiſio.

Gaza lapſus.

Læuiũ differentia.

C

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA ROND. Cap. LIV.

CONCHÆ γαλάδες (inquit) Latinum nomen nullum inuenerunt, quare Gaza Latino (Græco potiùs) nomine vſus eſt. Has inter læues numerat Ariſtoteles, vt ſuperiori capite protulimus, fortaſſe à lacteo colore dictæ ſunt γαλάδες. Sunt enim candidiſſimæ, maximæ, & læuiſſimæ. Nonnullæ parum purpuraſcentes, quædam flaueſcentes reperiuntur, ſed intus omnes candidiſſimæ ſunt. Caro alba eſt, dura, concoctu difficilis, ſuccum craſsũ gignit, ius ex his aluum mouet, ſi per ſe coquantur, vel ſine multæ aquæ admiſtione. Satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere exiſtimauimus, quòd ſuperioribus planè ſimiles ſint, niſi quòd intus, & foris nigricant; caro quoque minus candida eſt. Vtraque non admodum concaua eſt, & teſta vna cauitate ſua alterius apophyſim recipiente firmi colligantur. Hæc ille poſita hàc icone.

Etymon. *Color.* *Caro.*

D

Concha galades Rondeletij.

DE

E

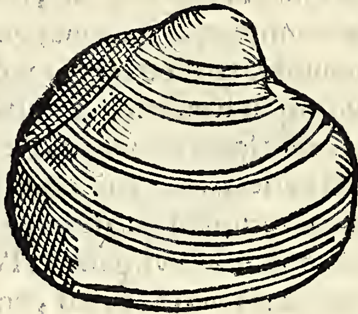
DE CONCHA FASCIATA EIVSDEM. Cap. LV.

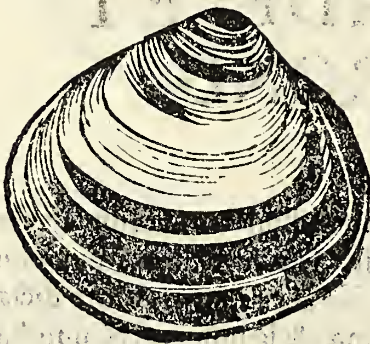
VPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha, quam hìc repræſentamus ex eodem Rōdeletio, niſi quòd paulò latior eſt, quod læuibus videtur peculiare. Præcipuè quinq; veluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, ijs ſimiles, quibus puellæ noſtræ (inquit) capillum redimire ſolent, quas vittes appellant, ideſt, vittam, vnde & hanc Concham coquille vittade nuncupāt. Inde Latinè faſciatam vocauimus, nō ineptè, vt arbitror. Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea. Hæc ſucco, & ſubſtantia à ſuperioribus non differt: Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flaueſcentes, partim albas, intus tota violacea eſt. Teſta eſt læuiſſima, ſi qua ſit alia, tenuis: Vna linea caua alterius teſtæ longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. Sid ille. Adieci hìc duas alias icones. Prior nullam habet aſperitatem, & vndiquaque leuis eſt, candida; ſed nigerrimis faſcijs adornata, vt pictura indicat. Altera Concha ſiue fortè chama tota candicat, faſcias habet tres nigricantes, vt icon demonſtrat. Huc deinq; pertinent tres iſtæ poſtremæ, quarum binæ roſeo, ſubceruleo, & albo variant, & velut denticulos inter zonas habent violaceos. Tertia denticulis carens, ab vno latere coloris eſt ferruginei, cætera cinerea, ſtrijs, & faſcijs fuſcis.

Etymon. F

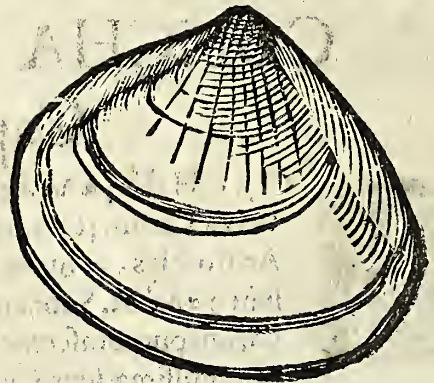
Concha faſciata Rondeletij.

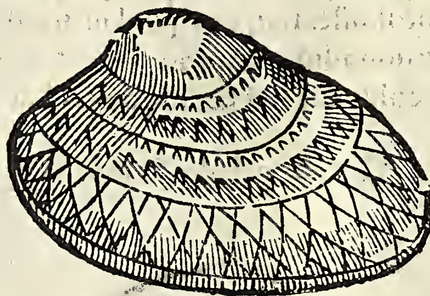
Concha faſciata authoris prima.

Concha faſciata authoris ſecunda.

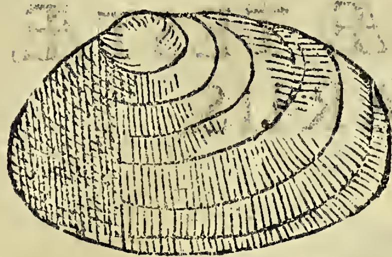
Conchæ faſciatæ authoris aliæ.

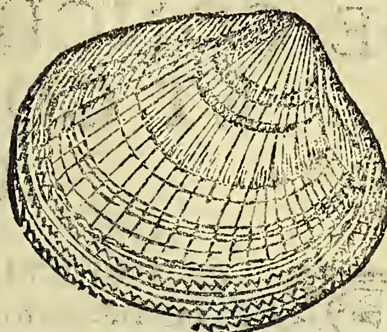

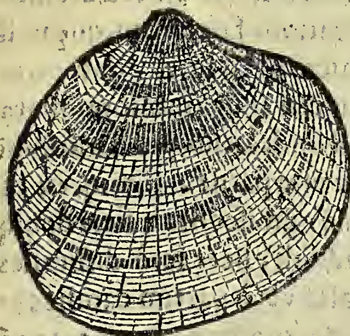
Concha crassæ testæ Rondel.

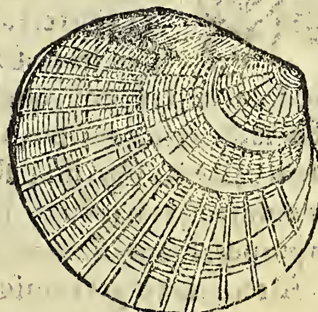
Concha fasciata nostra quinta.

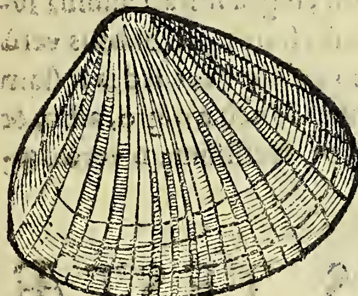
Concha fasciata nostra prima.

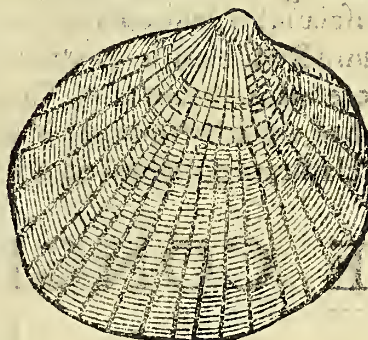
Concha fasciata nostra sexta.

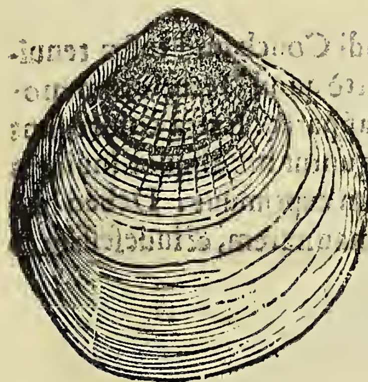
Concha fasciata nostra secunda.

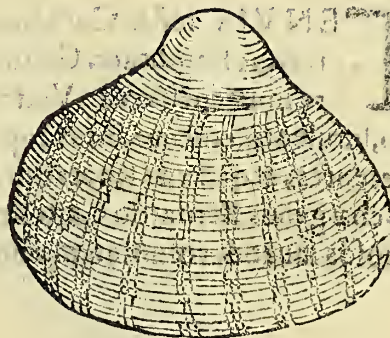
Concha fasciata nostra septima.

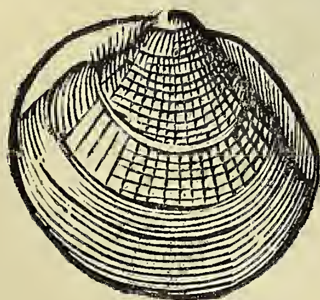
Concha fasciata nostra tertia.

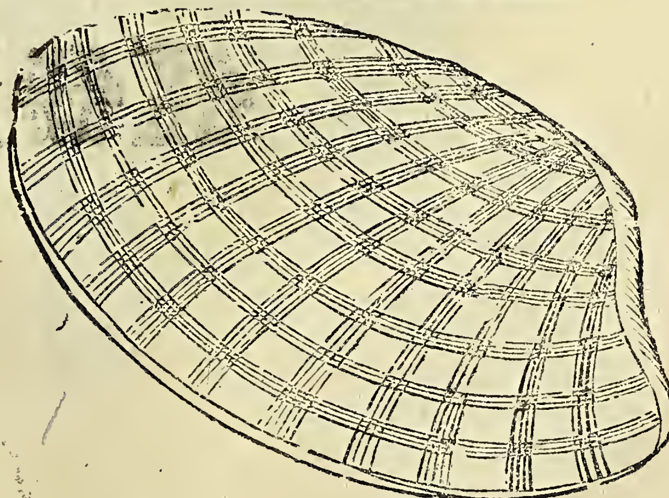
Concha clathrata crassa testa.

Concha fasciata nostra quarta.

Concha clathrata crassa testa maior.

 E

DE CONCHA CRASSÆ TESTÆ, ET CONCHIS VARIIS.

Cap. LVI

ONDELETIVS eiuscemodi Cõcham, quam iam ex eo depinximus à Galade, & chama aspera, neq; vita aut substãtia differre ait, sed crassitudine tantùm testarum: differunt tamen etiam ratione fasciarum, quę in illis rariores, & latiores sunt, in his plures, & vnica tantũ linea constantes. Hæ præterea lineis aliquot à latere ductis distinctæ sunt, nihilominus tamen leues. Ex his vstis, & in cinerem redactis Rondeletius præstantissimũ antispodium fieri scribit, quòd in Spodij veri vicem commodè vsurpatur. Fieriq; ex his dentifricia, & exsiccantibus admodum medicamentis vtilissimè admiscentur; fieri deniq; F ex ijsdem calcem. Ego huic Rondeletij figurę quinque alias addidi, licet ferè dissimiles: crassas enim testas habens. Prior fascias habet nigras, interualla verò partim candicant, partim purpurascunt, sicut etiam lineæ quædam eodem colore decorantur. Intus tota cãdicat. Altera lineis per transuersum ductis, nigris: intus candida. Tertia densam admodũ, & opacam habet testam colore nigro in superiori, & angustiori parte: cætero subrubet, & ad ferrugineum vergit. Quarta multò præcedentibus crassior, nigra infra, candida suprà: fasciæ infra denticulatæ sunt. Quinta secundæ quodammodo similis est. Similis verò in primis Rondeletij iconi est musculus eiusdem, vt proprio loco videre licet, sed is testam habet tenuem, & subtilem. Crassas etiam testas habent binæ istæ Conchæ nigro, albo, & subrubeo variæ, vti quoque istæc clathrata, colore ferè subroseo: crassissimam verò omnium clathrata postremò colore tota ferrugineo.

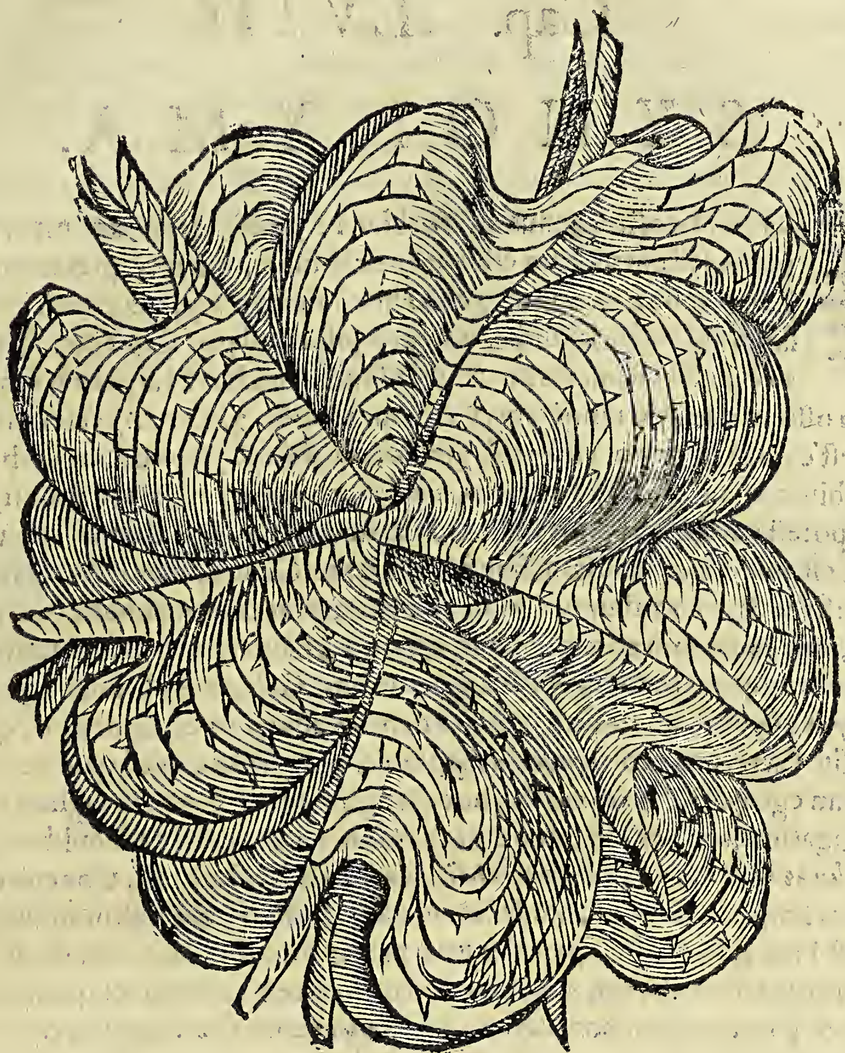
DE CONCHA TENVIS TESTÆ.

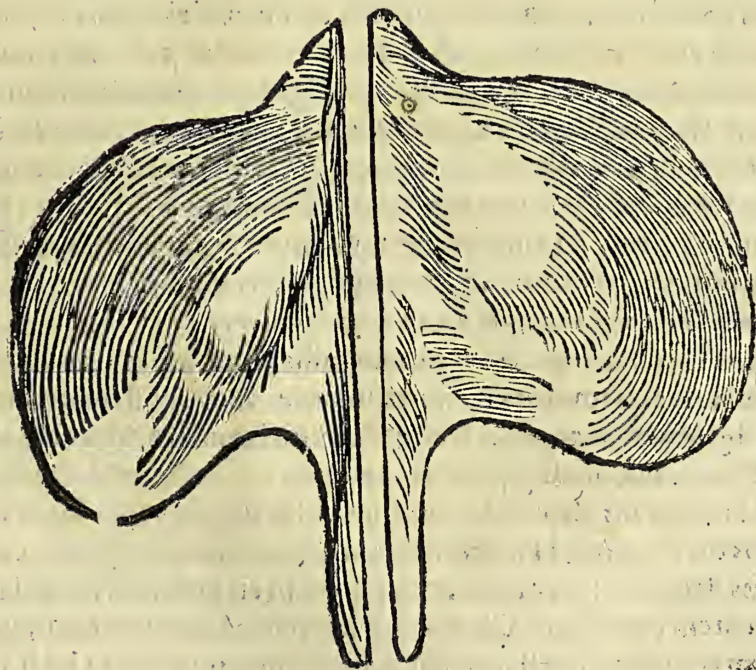
Cap. LVII. G

TENVIS testæ Concham nominare libuit eiuscemodi Concham à testæ tenuitate, ac fragilitate. Genuensibus Datteri dicuntur, fortè quod Dactylorum more inuicem hæreãt. Vnde ex Mytulorum genere esse apparet. Extra colore sunt fœdo, lutulento, cinereo, intus argenti modo resplendent. Pinguntur hìc aliquot inuicem adhærentes, atque vna separatim aperta, quo modo alas auium exprimunt. Debeo hoc Conchæ genus Bernardo Castelletto Genuensi, cuius viri humanitatem, & indefessam studiosos iuuandi voluntatem nunquam satis laudare possum.

Concha tenuis testæ.

 E

DE CHAMIS IN GENERE.
Cap. LVIII.

SYNONYMA.

Χήμη Suidæ ostrei genus est. Alibi verò χημὰς ab eo exponitur ὁ ἰχθὺς, id est, piscis, sed corruptum esse tum vocabulum, tum interpretationem arbitratur Zographus: quoniam χήμας boni authores paroxytonũ scribunt in accusandi casu multitudinis, non pro pisce, sed pro Conchis. Varino χήμη, est χάσμη, id est, oscitatio. Plinius sanè Conchas Margaritarum pandere se dixit, quadam ossitatione. Vtrumque fieri videtur à verbo χαίνειν. Α χάω enim, χῶ, quod est χωρῶ (hoc est capio) fit χαίνω, vt à χρῶ, χραίνω; ῥῶ, ῥαίνω. Ab eodem verbo χῶ fit secundum Eustathium etiam χήμη, τὸ ὄστρακον, ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, vt patet (inquit) ex Athenæo. Sed videri potest (vt Zographus iudicat) Chama à verbo χῶ deriuari in vtrauis significatione: hoc est, siue quoniam hiant, siue à capacitate. Caua quidem, & capacia omnia, hiare videntur: sicut & caua animantium ora hiant, cùm accipere aliquid auent: & licet Conchæ omnes, tum cauæ, tum ad capiendum aptæ sint, Chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiusculis, & capacioribus. Galenus in Glossis, χήμην χηραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχην, καὶ μείζονα: nimirum pro vasis genere, capaciore, quàm Concha communis sit. Cæterùm pro χηραμίδα (χηραμὸς, vel χηραμὶς, nihil quàm cauernam significat) legerim ego (inquit) κεραμίδα, hoc est figlinam, vt Concha figlina (à figulo facta) maior intelligatur, quàm marina, & naturalis Concha, nam in eodem libro, sic habet Galenus, κόγχην κεραμίδα, οὐδὲν πλέον δηλοῖ τῆς κεραμίδος: hoc est, Concha ceramis idem, quod ceramis simpliciter sonat. Sic & latinè vas figlinum, aut figlinum simpliciter dicas, nihil interest. Hæc Zographus. χημεῖαν interpretantur aliqui argenti, & auri præparationem, quam vulgo chymisticam, vel alchymisticam artem nominant: quasi à chymis, & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit. Sed χημεία cum ἦτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, fortè quòd vasis illis, quæ vulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, subinde vtatur. Hæc enim χήπας, & χήμας κεραμίδας vocari. Latinè efferri potest Chama, aut Chama, aut Cheme, & diminutiuum, chamula; vt à Concha conchula. Apud Plinium composita videntur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca sunt, & Græcis in compositione non vsitata, quod si quis ita voluerit vti, casus obliquos etiam ex integrè innexis componat, vt chameleon dicat, & chameleas, &c. non vt quidam recentiores chameleon, & chamæleos, ineptè. Sed omnino præstabit diuisis vocabulis efferre. Chama fœmininum est. λεῖος, id est, læuis, communis generis, Atticè: communiter masculinum est, & fœmininum facit λεία. quare & χήμη λεῖος, & χήμη λεία rectè dixeris. Gaza non modò Chamã testaceum animal hiatulam conuertit, sed etiam chamem piscem alicubi similiter. Nos Græca vocabula retinere præstiterit. Plinius etiã aliquãdo clusiles, mordacesq; Conchas ceu mitulos vocasse videtur. Scribit enim in purpurarum nassis eas inesse, quod Oppianus de Strombis, & chamis, ait. In exiguis nassis inquit:

Στρόμβους συγκέλσαντες ἅμα χήμῃσι τίθενται.

Bellonius vulgus Gallicum in chamis nominandis, cum Italico conuenire tradit: siquidẽ nostri, inquit, maiores chamas des flammes, minores verò des flammettes nominant, quod cum iure incoctę, non secus ac piper fauces, & os inflammare soleant. Italicum vulgus maiores chamas Peuerazas, quasi piperatas, nominat: minores verò Peueronos, quod piper haud tantoperè redoleant. (Rondeletius conchulas rugatas, quas suprà exhibuimus, à Venetis Piueronos dici scribit.) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunque paulò liberaliùs degustauerit, quendam saporem in eis gratum, sed gulam prouocantem, ac piper redolentem comperiet. Cæterùm, quæ chama Latinis dicitur, eadem Latinis cappa, Gallis autem coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento cappas sanctas, capperozolas, cappas longas, & huiusmodi vocabulis nominant, de quibus est seorsim disserendum. Hucusque Bellonius. Et in sequenti capite de piperata chama rursum: Chamam piperatam Veneti Beuerazas, vel peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Sed si vel Beuerazę, vel peuerazæ dicuntur, quod fauces inflan-

Nominis ratio. (F)

Pro Vasis genere.

Conchæ ceramis.

χημεία. (G)

Chameleos, Chamepeloris.

Hiatula. (H)

Chamæ peuerazæ vnde dictæ.

A inflamment, & piper redoleant, vt ille vult, cur est itaque, quod pipere condiantur? hoc enim esset oleum addere igni: quamobrem ita dictas puto, quod piper pro condimento, eis adhibeatur. Zoographus Germanicè Muscheln dici posse ait: attamen id nomen nimium patere: contrahi autem, si differentiam addamus, ita vt Conchæ propriè dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muscheln: chamæ verò longæ, lange Muscheln. Licereque & Italos imitari, Pfeffer Muscheln: vel etymologiam Græcam, Gynmuscheln, (vel euphoniæ gratia, n in m mutando, Gym Muscheln,) nam gynen, vel ghinen nobis, inquit, hiare est, verbum (vt apparet) à Græco χάινειν desumptum. Spartianus Ostreas, & Liostreas cùm dixit in Heliogabalo, chamas tracheas, & chamas leas intellexit, inquit Hermolaus, etiamsi lithostreæ scriptum erat: id ex Athenæo sumitur, qui ait, chamas tracheas Ostrea quandoq; dictitata.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

B

SVPER Chamarum diuersitate hæc omnia nobis reliquit Aelianus: Chamæ marinæ, & variæ, & multiplices sunt: aliæ asperæ, aliæ leues; quædam digitorũ compressu confringũtur: aliæ vel saxo ægrè conterũtur. Quædã ipsarũ nigerrimæ sunt, nonnulliæ argẽtei coloris similitudinẽ gerere videtur, aliæ vtroq; colore mixto insignes. Ac quemadmodum earum est varium, & multiplex genus, sic multas, & diuersas sedes habent. Quædam enim in littoribus disperse, iacent in arena, vel in limo quiescunt. nonnullæ sub algam subijciuntur, aliæ in limo commorantur: aliæ saxis tanquam mordicus adhærent. Aestiuo tempore, cùm incipit messis, in Istrico mari gregatim natant, & leuiter feruntur, cùm ante id tempus sua sibi mole graues efferri non possent. Euri, Boreæ, & Austri idcirco fugientes sunt, quòd eos ventos ferre non possint. Contrà ex tranquillo mari mirifica voluptate afficiuntur, & Fauonij mollibus aeris afflatibus gaudent: eamque ob rem in latebras abditæ, & suis conniuentes testis, cùm à tempestatibus mare sentiunt conquiescere. & Fauoniũ flare, tum relictis sedibus, ad summam maris aquam natant, & apertis testis eminent, (sic tanquam, vel C sponsæ è thalamis prodeunt, vel rosæ ad Solis radios exporrectæ ex inuolucris, seu calycibus suis erumpunt) & quiescentes ventum expectant placidum, ac secundum, qui si contigerit, alteram Concham substernentes, alteram erigentes, hac pro velo, illa pro naui ad nauigandum vtuntur, vt si eas procul videas, sic per tanquillum mare natantes, classem nautum existimes. Quòd si nauem ad se accedere sentiunt, aut belluæ impetum, aut valentioris piscis natatione, metu perculsæ, cõtractis vno impetu testis, frequentes delabuntur, & occultantur. Hæc omnia Aelianus. Athenæus quoque varias differentias ponit in tertio, Hicesius, Erasistratus (inquit) Chamarum alias dicit vocari asperas, alias regias; asperas quidem mali esse succi, pauci excrementi, facilè excerni, ipsis pro esca eos vti, qui purpuras piscantur. Læuium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Et aliquantò post ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχυτῶν) quæ paruæ sunt, & tenui carne (Ostrea vocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles. Crassas verò, quas & regias, & pelorias appellant, multũ nutriunt, difficile excernuntur, boni sunt succi, stomacho conueniunt, præsertim magnæ. Priore loco chamæ in asperas, & regias diuiduntur; D videnturq; læues pro regijs accipi. Posteriore in crassas paruas, & crassas magnas, quæ cum læuibus eædem videntur. A Plinio species hæ numerantur, Chametrachea, chameleos, chamæpelorides, generis varietate distantes, & rotunditate, chamæglycymerides. Rondeletius ita distinguit; vt chamarum aliæ leues sint, aliæ asperæ. Læuibus chamæpelorides, & chamæglycymerides subiungit. Quid verò chamis sit proprium, quo à Conchis, quibus in multis similes sunt, distinguantur, sic inquirit idem Rondeletius. Athenæus, τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως ἔτως ὠνόμασαι τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι: id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortassis χῆμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τε κεχηνέναι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas latinè appellant: sed cùm eadem voce etiã channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distãt, vt in priore operis nostri parte ostendimus, tutius esse puto Græca appellatione vti, Plinij exemplo, à quo chamæ nominantur, & chamæpelorides, & chamætracheæ, atque aliæ eiusdem generis. Chamæ igitur, etsi Concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris Con-

Lib. 15. cap. 12.

Chamarũ varietas.

Gregatim natant.

Vẽtos quos nã fugiant

Cautio, & sagacitas naturæ.

Differentiæ ex Athenæo.

Differentiæ secundum Rondeletium.

Chamæ nomen à Latinis vsurpãdum.

chis distabunt, quod semper hiant, & testas apertas habent. Quod ad formam earum attinet, cum tanta sit earum varietas, & tam parum certas, & distinctas notas nobis super eis veteres relinquerint, doctissimus Rōdeletius, certi aliquid de ijs velle statuere, perdifficile esse rectè quidem iudicauit, cæterùm nō erat propterea temeritatis, ac immodestiæ accusandus Bellonius, quem (vt solet) tacitè mordet, quòd pro chamis Conchas speciatim dictas vsurparit: nam & veterum quidam id fecere, vt Galenus in glossis, κόγχον, τὴν κόγχην, τὴν χήμην, dixit: idque Varinus repetit: apud quem aliàs etiam, quemadmodum quoque apud Hesychium Conchas inuenio interpretari χήμας. Idem Rondeletius in capite de chameleia: Chamas easdem esse cum læuibus Conchis, quæ γαλάδες dicuntur, falsum esse ait, quoniam Aristoteles (cuius verba suprà citauimus) à Conchis chamas seiunxit. Sed Aristotelem aliquis dixerit (inquit Zographus) Conchas à chamis distinxisse quidem, sed specie potiùs, quàm genere, & nihil prohibere, idem nomen tum generi toti, tum speciei sub eo vni attribui, vt inualidum hoc Rondeletij argumentum sit. Cùm itaque vix vnam nobis notam reliquerint antiqui, qua chamas in Conchis distinguas, Marcellus Virgilius Græcè, & Latinè peritissimus in suis in Dioscoridem commentarijs, ab ijs abstinuit, earundem distinctiones peritioribus relinquens. In genere (inquit) minorum ostreorum chamæ sunt, tanta cùm alijs affinitate, vt facilè in antiquis scriptoribus confundatur earū historia. Nihil difficilius in tota huiusmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum historiam ostendere, Ob id peritioribus relinquemus. Hactenus Marcellus. Quapropter minimè etiam miratur Hermolaum Rondeletius, virum optimarum rerū cognitione præstātem in suis in eundem Dioscoridem corollarijs de ostreis, & conchylijs paucissima scripsisse, copia, & varietate eorum, vt opinatur, deterritum. Ego à Conchis, hiantibus oris discerni chamas existimem, cuius opinionis quoque fuisse videtur Andreas Matthiolus; qui sic nobis de eisdem scriptum reliquit: Quanquam chama inter cætera Conchyliorū genera longa descriptione ab Athenæo referuntur: nihilominus tamen tot huiusmodi testaceorum habentur species, vt nō facilè sit eas inter se distinguere. Cæterùm præter cæteras Conchas id sibi peculiare asciuere chamæ, quod plerumq; in littore hiantes inueniuntur. Idcirco eas rectè chamas dici posse putauerim, quæ in marinis oris, pandentes sese, læui testa contectæ reperiuntur. Harum quàmplurimas ipse vidi in Adriatici littore. Verùm quoniam nulla alia facultate sunt prædıtæ, præter eas, quibus & reliqua Concharum genera commendantur, ideo non est, vt plura de his dicamus. Hucusque ille. Quemadmodum verò hient chamarum genera, in singularum fere historia patebit.

Bellonius defenditur. *Hermolai laus.* *A Conchis oris hiantibus discerni Chamas.*

VSVS IN CIBO.

HAMÆ Ephesiæ commendantur ab Archestrato, vt & mituli (μύες) ab alijs: de quibus Hicebus: Mituli (inquit) Ephesij, & similes eis succi bonitate, vt pectinibus prætāt, ita inferiores sunt chamis. Athenæus aluum simul, & vrinam ciere scribit è conchylijs præcipuè mitulos, ostrea, pectines, chamas. Dioscorides vrinæ non meminit, sed chamarum, aliarumque conchularum in exigua aqua decoctarum vis aluum mouere ait, & cum vino assumi. Brasauolus chamas dicit esse paruas Conchas, quæ passim peueraze vocantur; & ex his, vel tellinis (quæ vulgò peueracinæ) vel illis, quæ cauæ vulgò vocātur, circiter triginta in quatuor aquę vncijs ebulliri, vt ab ipsis aqua marina exeat, quæ aquæ misceatur postea cùm decoctæ fuerint, ius in cyathum fundi & optimi vini dimidio cyatho addito, bibi idemque ius solum sine vino præstare: atque id non solùm ratione salsedinis, vel aquæ marinæ, sed quia concharum etiam substantia emollientem quandam naturam habet: Sic ferè ille.

Aluum, vt mouent.

DE

A

DE CHAMIS IN SPETIE.

ET PRIMVM

DE LÆVI. Cap. LIX.

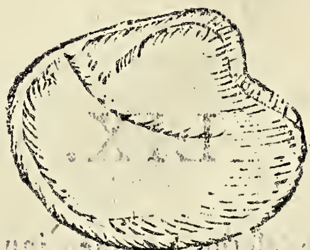

HAMELEIA à testæ læuitate (inquit Rondeletius) nomen inuenit. Testa duplici constat, Conchis læuibus, quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt: digitorum enim compressu frangitur facilè, quod in Conchis, & pectinibus non euenit. Intus, & foris candidissimæ sunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os est, alterum excrementi meatus, vtrumq; sinuosum est, vt dilatari, & constringi possit, hoc ad attrahendum aquam, illud ad reijciendum excrementum. Habet & μήκωνα, vt Conchę cæteræ. Latere magis protuberante semper hiat. In arena cum tellinis capitur, qua de causa sępius aqua pura elui debet, ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est, & tenera, alioqui vix edi potest. De eisdem Bellonius sic scripsit. Omnium Concharum albissimæ sunt, quas Chameleias Græci vocauerunt: Galadæ autem Aristoteli (vt reor) dicuntur (quam opinionē reprobat Rondeletius, cuius Concham Galaden suprà depinximus.) Tantam magnitudinem adipiscuntur in Oceano, vt quaternorum digitorum latitudinem, senorum verò longitudinem exuperent. Quæ res multò perspicacius innotescet ex ijs, qui à Diuorum Iacobi, aut Michaelis persolutis votis redeuntes, testas ea qua dixi magnitudine de suis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia vrbe diuenduntur cum tellinis, ac pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo, labris, ac testa tenuibus, læuibus, non autem denticulatis. Facilè à calido tanguntur: quamobrem mox hiantes sua labra pandunt: quo fit vt parum diu absint à mari, quin exanimentur, læuique illisu frangantur: suam quoque aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quod elui difficilè possunt, vulgò respuuntur: Sed recentes, & adhuc viuæ, tellinis certè posthabendæ non sunt. Indiginæ caparozas, vel caparozolas vocant. Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Moueri autem a se chamęleias, ac sedem in littore mutare, compertum habeo, quæ res ei innotescet, qui has in vase aqua oppleto immerserit, quod Veneti plerumque faciunt, vt minus exanimes seruent, nève arenis conspurcentur, aut deteriore euadant. Aetius Dioscoridem, ac Galenum secutus, chamulas vocauit. Chamarum (inquit Dioscorides) conchularumque exiguarum aqua decoctarum ius, aluum ciet: quæ tamen appellatio non minus patet, quam Ostreorum. Omnia enim testa contecta comprehendit: quinetiam pro testa ipsa nonnunquam accipitur. Conchylia Plinius medicus lib. 5. c. 1. appellat. Nihil (inquit) ex eis, quod pingue est sumant, vt Ilices, pectines, & Conchylia. Aetius lib. 2. Minorum (inquit) erinaceorum, & Conchularum, vetustorumq; gallorum iura ventrem deijciunt. Porro Conchylia quædam Herodotus in montibus Aegypti nasci, ac procreari tradit. Hucvsque Bellonius, sed iconem non exhibet. Habebis itaque hìc prius chamen lęuē Rondeletij. Addo ego aliquot alias species, inter quas, priores candidæ sunt, ac inter eas prior quinque habet fascias, minutissimasque alias quasdam strias. Altera diaphana est, maioresq; habet strias. Eædem in tertia magis sunt euidentes. In quarta striæ illæ non sunt transuersales, sed per longitudinem. Quę subinde datur, colore est nigro, altera subflauo, vtraq; lineis transuersalibus. Alię quoque tres albæ sunt. Earumque prior in summitate nonnihil possidet flauedinis, altera nonnihil coloris castanearum, tertia tota candida, ac diaphana. Addidi præterea multas alias admodum pusillas, quarum quatuor priores albæ sunt: sed aliæ crassioris testæ, aliæ tenuioris, aliæque diaphanæ, aliæ densæ. Inter quinque alias, quæ sequuntur, prima etiam albicat, & lineas habet admodum exiles eiusdem coloris; altera item alba oras habet castanei coloris, tertia lineas habet nigras: quarta Rondeletij chamam imitatur, sed minor est, & plures habet lineas: quinta castanei est coloris, cum fascijs quibusdā albis, vt icon ostendit. Quatuor aliæ, quæ insequuntur, non omnes etiam eiusdem sunt coloris. Prima enim, & secunda flauescunt, tertia, & quarta, albo nigroque variant. Postremi quaternarij duo lineas habent rectas more pectinum: duæ alteræ omnium postremæ albæ, eo modo, vt vides, variant,

Margin notes: Descriptio. — Caro. — Os. — Excrementi meatus. — Papauer. — Vbi capiatur. — Geladęquę — Magnę in Oceano. — Caparozas — Sedem mutant. — Conchylia. — Ventrē deijciunt. — Conchylia in mōtibus Aegypti.

Section letters: B (at "ad attrahendum aquam"), C (at "tur: Sed recentes"), D (at "tertia magis sunt euidentes").

Chamælea Rondeletij.

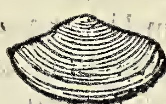

Chamælearum albarum quatuor differentiæ.

Chama nigra læuis, & altera ſubflaua.

Chamulæ paruæ tres differentiæ.

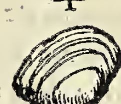

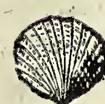

Chamulæ aliæ exiguæ.

A

DE CHAMA PIPERATA Bellonij. Cap. LX.

HAMAM piperatam (inquit Bellonius) Veneti Beuerazas, vel Peuerazas vocant ad discrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Palustre est concharum genus in cœno degens, quod Anconitani, & Rauennates chalenam, vel chalcenam, nomine à chamula detorto vocitant. Biueroni autem dicuntur, vel quòd ob piperis saporem sitim excitent (nos hoc redarguimus suprà) vel quòd illa perpetuò bibant, neque diù sine aqua seruari possint, atque in forum allatæ, & aquæ immersæ, geminam, atque oblongam exerant ligulam, vt cochleæ modo perpetuò sitientes moueri percipiantur. Supra modum fragiles habent testas, læues, ac compressas, non autem vt aliæ conchę orbiculares: verùm vsque adeo tenues, vt transpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, sed neruo, vt ostrea. Labra non habent crenata, sed læuia, magisque in rotunditatis ambitum circinnantur,
B quàm tellinæ.

Chalena & chalcena.
Biueroni, vnde dicti.
Testa.
Labra.

DE CHAMA NIGRA, SIVE GLYcymeride eiusdem Bellonij. Cap. LXI.

ST & alia læuis Chama (inquit idem Bellonius) à cæteris hoc distans, quòd cùm læuis sit, tamen & robore testę cùm aspera facilè certare potest. Clonissa quidem maior est, & plerunq; nigricat. Cardinibus quoque, quibus valuas cõiunctas habet, à prædictis etiã differt. Præterea non ita vt prima læuis in rotũditatem turbinatur, nec vt Peloris plana est. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autẽ Aelianus in chamis quasdam esse nigras, ac reliqua gene-
C ra, alba esse protulit, hancque vnicam pro maiore testę parte nigricare videam, facilè mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam esse, ac fortassis antiquorum glycymeridem. Nam & Peloride maior est, & dulcior: neque piperato gustu percipitur. Hactenus Bellonius. Cæterùm Rondeletius chamam nigrã à glycymeride distinguit, & lõgè alias quã Bellonius, chamas depinxit, vt iã patebit.

Chama glycymeris Bellonij.

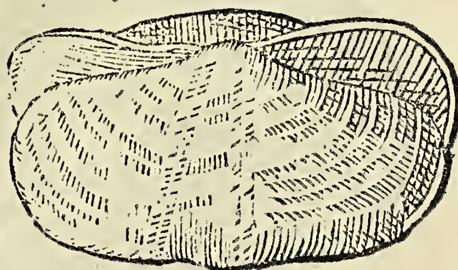
Chama Æliani, & antiquorũ glycymeris.

DE CHAMA NIGRA Rondeletij. Cap. LXII.

ELIANVS Chamas marinas varias, & multiplices esse tradit: nam aliæ asperæ sunt, inquit, aliæ læues: & hæ quidem digitorum compressu confringuntur, illę verò vel ęgerrimè cõteruntur. Quædam ipsarum nigerrimæ sunt:
D nonnullę argentei coloris similitudinẽ gerere videntur. Ac quemadmodum earum est varium, & multiplex genus, sic multas, & diuersas sedes habent. Ex his colligunt nonnulli (inquit Rondeletius) chamas pro Conchulis accepisse, quæ colorum varietate à sese distant, sed non rectè, vt ego quidem sentio: nã sunt vt conchulæ, ita chamæ variæ, albæ, nigrę, ex albo rubescẽtes, alię fractu faciles, alię difficiles. Idẽ de cochleis, & pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram (Bellonium taxat) pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis esse soleant, neque hient; chamę verò testa sunt longiore, qualis chama nigra, quam hîc proponimus, testis oblongis, lęuibus, duris, spissisq; ac veluti marmoreis.

Chama nigra Rondeletij.

Contra Bellon.

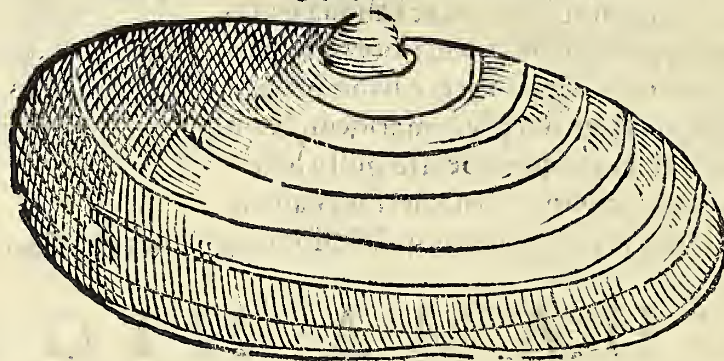
DE CHAMA GLYCYMERIDE eiuſdem. Cap. LXIII.

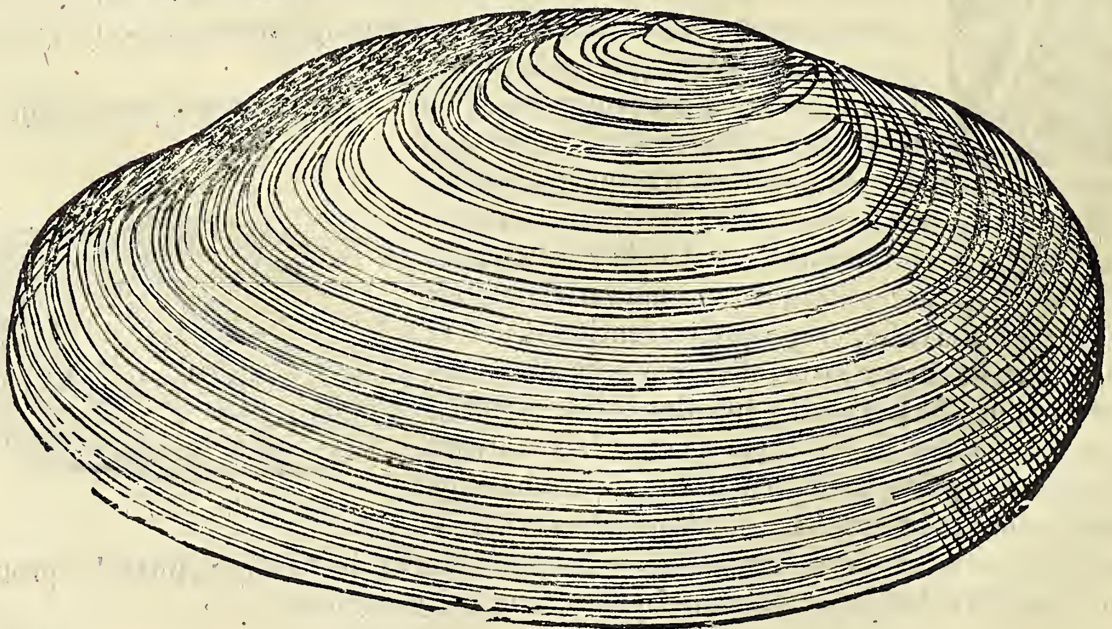
HAMARVM generi γλυκυμερίδες accedunt, Plinij, & Macrobij teſtimonijs. Chamæ glycymerides (inquit Plinius) quæ ſunt maiores, quàm pelorides. Macrobius in cœna adijciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſse dixit, & ne quis eaſdẽ eſse pelorides, & glycymeridas exiſtimet, maiores ſcilicet chamas, legat Macrob. lib. 3. Saturnal. Ante cœnam, inquit, Echinos, oſtreas crudas quantum vellent, peloridas, Spondylos, &c. Paulò pòſt alia edulia enumerans, glycymeridas, vrticas, &c. Sunt autem glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinor, quòd ſapore ſint dulci, minuſq; ſalſo, quàm reliquę. Sunt qui glycyameridas vocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit, compoſitum nomen ex Græco, & Latino fuerit, quam compoſitionem improbat Quintilianus. Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores, quàm pelorides teſta oblonga, mytulorum fluuiatilium teſtæ modo, ſed duriore, & ſpiſsiore, rugoſa, nõ tamen ob id aſpera, ex albo ruffeſcente, carne & ſucci bonitate peloridi ſimiles. Eaſdem eſſe puto cum ijs, quas pelorides maiores Athenęus vocat. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium poſt verba hęc, Chamęglycymerides, quæ ſunt maiores, quàm Pelorides, pro colycia, ſiue coryphia, legendum corycia ex Athenæo, qui ſcribit Conchas quaſdam à Macedonibus vocari κορύκυς, quas Athenienſes κρέιυς nominant. Sed vt apud Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim Conchas aſperas vocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus. Ἡγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων κορύκυς καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κρέιυς. Hegeſander in commentarijs, ait Conchas aſperas à Macedonibus vocari corycos, ab Athenienſibus κρέιυς, id eſt, arietinas. Hęc itaque ille exhibita hac icone; cui ego binas haſce addidi multo quidem maiores, ſed cætera non multum diſsimiles, quanquam capite differre quodammodo videantur.

Etymum. *Deſcriptio.*

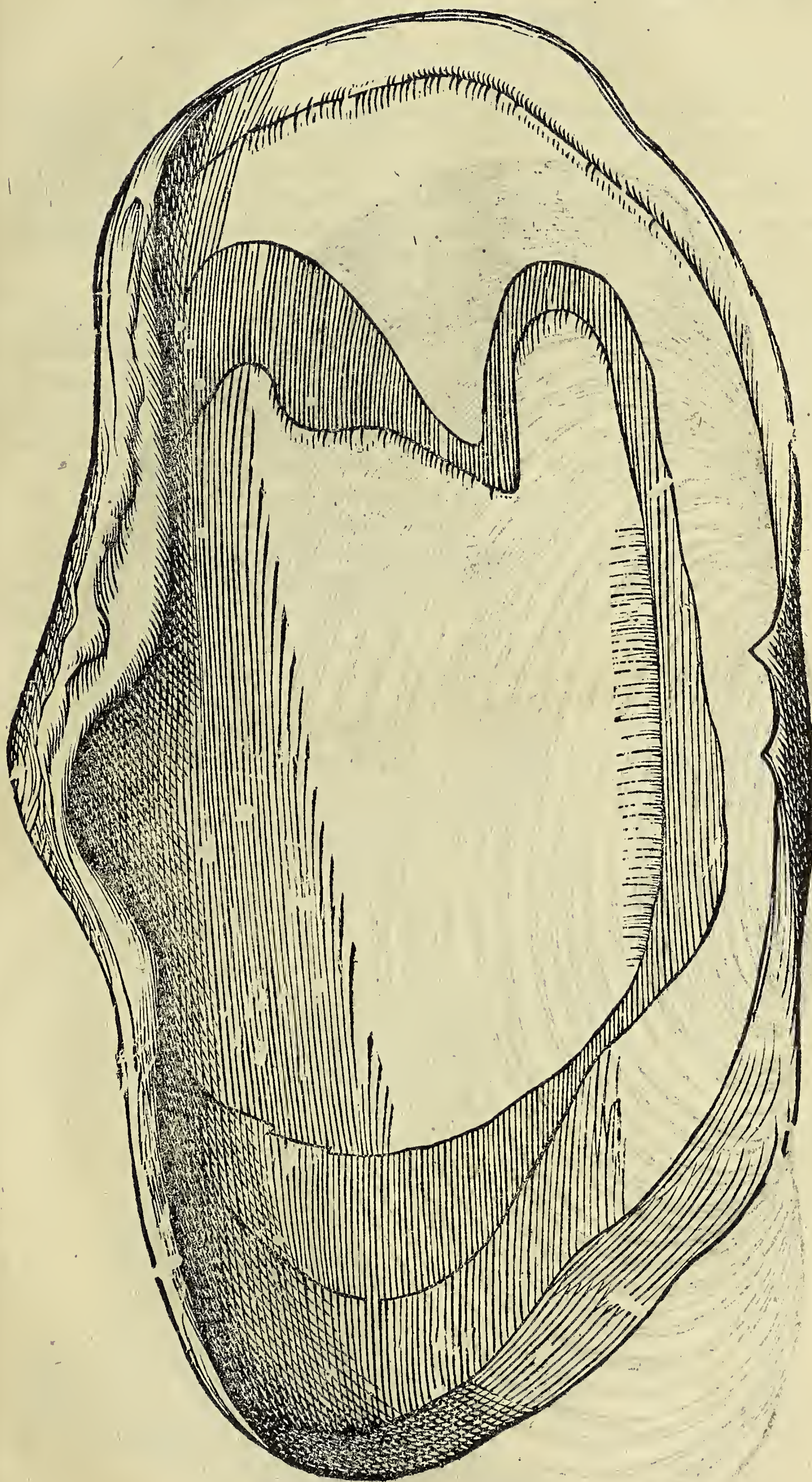
Chama glycymeris Rondeletij.

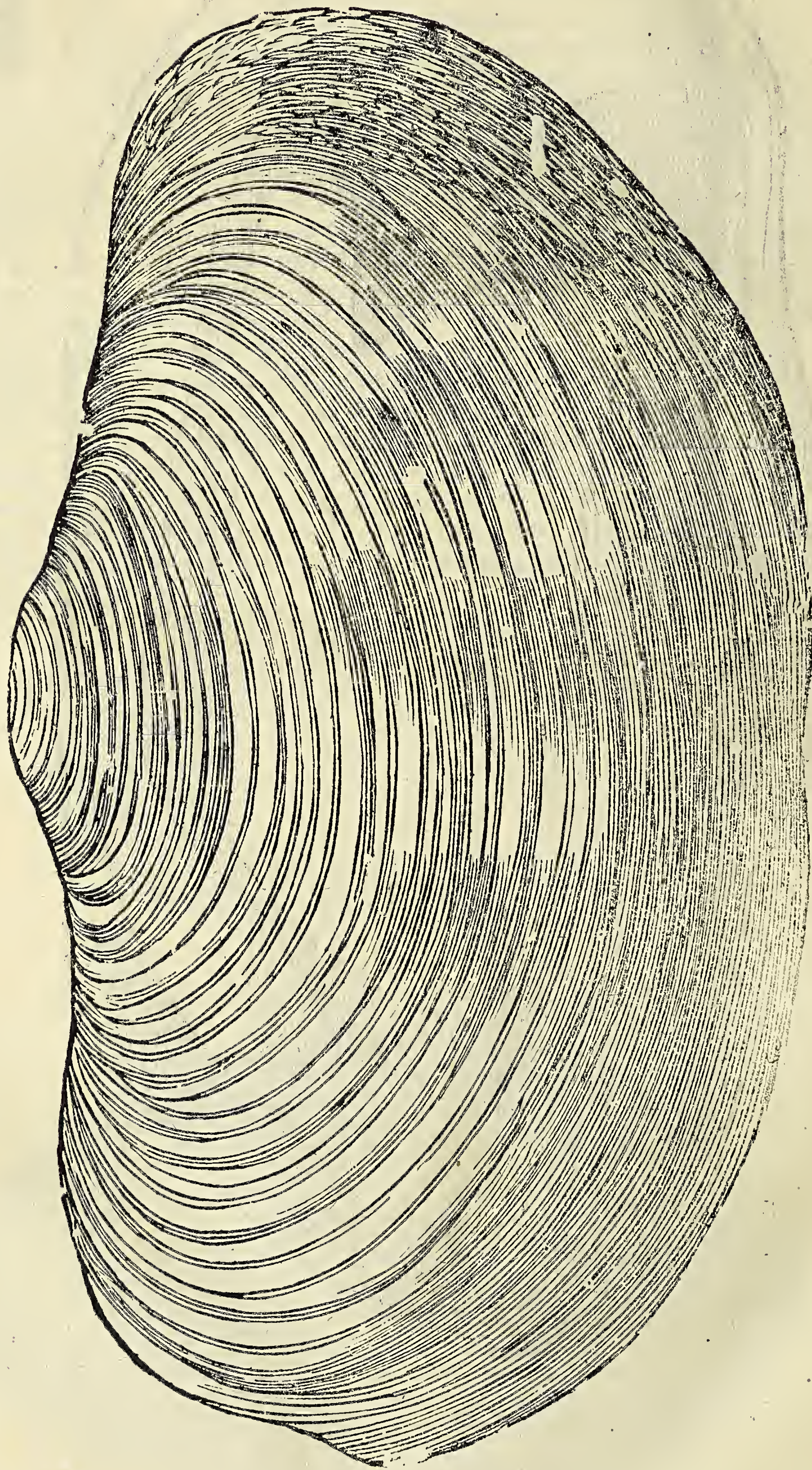
Chamæ glycymeridi ſimilis, ſeu maiores mytuli ſpecies.

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars caua.

Chamæ glycymeridis alterius authoris pars conuexa.

A

DE CHAMA PELORIDE. Cap. LXIV.

DE hoc Chamarum genere inter Bellonium, & Rondeletium non conuenit. Ego quæ vterq; de eo scripsit, adferam, cùm præterea quod dicam, non habeam. Peloridas Athenæus (inquit Rondeletius) vno loco à Chamarum genere segregasse videtur ex sententia fortasse Philylij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον, μεῖζον γάρ ἐστι χήμης παρηλλαγμένον. Pelorides vocatæ sunt à dictione πελώριος: maiores enim sunt Chamis, & ab ijs diuersæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas crassarum speciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores sunt. Chamas etiam Peloridas appellat Plinius. Hos sequimur ac Chamas peloridas, siue pelorinas, à magnitudine dictas fuisse cũ veteribus existimamus,

Segregatæ à Camis.

Vnde dictæ.

B id quoq; innuit Athenęus priore loco modò citato: nam πελώριον, siue πέλωρον significat τὸ μέγα καὶ τεράστιον, id est, magnum, & prodigiosum. Vel dictæ sunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quòd iuxta illud pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorum præstantia verba faciens. Ἰστέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμεῖν μύραινα ἐκ πορθμοῦ καὶ μύραινα ταρτησία, καὶ θύννος τύριος, καὶ κεστρεὺς ἐκ σκιάθου. καὶ ἔριφος ἐκ μήλου, καὶ κόγχαι πελωρίναι, ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλούμεναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud veteres in pretio fuit muræna ex freto, & muræna Tartesia, placebat thynnus Tyrius; & mugil ex Sciatho, hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, vnde fortè nomen adeptæ quæ nunc pelorides vocantur. Ex his apparet insignis error eorum, qui scribunt peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus, tum retibus euertuntur; pilos enim lutum est, (sic enim scripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum est, à quo πηλωρίδας, & πηλωρίας dixisse oportuerat, nõ πελωρίδας, & πελωρίας, & πελωρίνας, sicuti omnes extulerũt. Pręterea illud è memoria exciderat, aut fortasse ne legerant quidem, quod scripsit Aristotel. Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenosis prouenire, non cænosis. Sed omissis omnibus rem ipsam depingamus. Chama peloris duabus Conchis constat, quæ nunquam ita

Error quorundam.

Lib. 5. Histor. c. 5.

C iunguntur, quin semper hient & viuo, & mortuo animante, etiam sine calidi contactu. Eæ oblongæ sunt, & læues, ex albo purpurascentes, in medio connexæ. Caro intus alba est, quæ etiam cõtracta tota testa vix capi potest, extenta longior multò est, rotunda, spissa, pudendo virili non absimilis, digiti medij crassitudine. In extremo altero foramina duo apparet, alterum oris est, rotundum, alterum excrementi. Santones Conchæ strictæ, & non hiantis speciem palourde appellant, quæ vox à peloride deducta esse videtur. Sed ea chama peloris non est, cùm magna non sit, neq; hiet. Caro peloridis dura est, ob id difficile excernitur. Hactenus ille: Palourde autem Santonum est Conchula rugata Bellonij. Estq; alia pelourde a Gallis ad mare mediterraneum dicta, nimirum Cõchula varia Rondeletij, cuius chamæ peloridis hìc iconem exhibuimus ab eo mutuatam: item aliam ex Bellonio, sed toto cælo diuersam, Regias, & basilicas chamas (inquit hic) Galli Pelourdes, ad Peloridarum vocem accedentes dixerunt, Massilia clonissas, Veneti Biueronos, vel Piueronos, Genuenses Arsellas, Hispani Armillas, Anconitani, Rauennates, & Ariminenses Pouerazos, quasi pauperculos nominant, quòd illic nimium popularis, pauperibusque offerri solita sit. A luto autem in quo tum manibus, tum retibus eueitunt ur, nomen habent: pilos enim lutũ est. (Hoc etymum Rondeletius reprehendit.) Alij dictas à Peloro monte Ciliciæ volunt. Differunt autem à Calcinellis, quòd turbinatiori, & grandiori corpore constent. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compressiore sunt forma, testa translucida, ac multò quam

Descriptio.

Testa.

Caro.

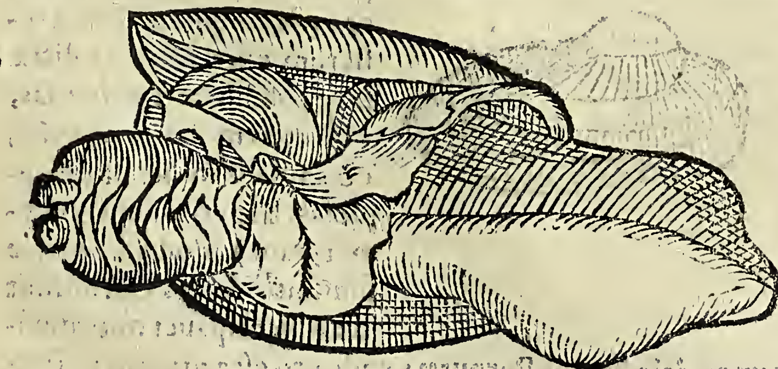
Foramina oris, & excrementi.

Palourde Santonum.

Caro.

Chama Peloris Rondeletij.

D

A Calcinellis, ut differant.

Chamelcios

Cameleios teneriores. Media autem eſt inter aſperam, & læuem conſtitutione, & natura. Non enim ita horret, vt aſpera, neq; ita glabreſcit vt læuis: albo præterea, ac fuluo emblemate diſtinguitur: vnde caparozolam dici puto, quòd ex rubra ſubfulua ſit. Eius autem caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum, & Peuarazarum. Em ollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum bonumque ſuccum gignere tradit, & ſtomacho gratum, nec facilè excerni. Sic Bellonius. Seruant autem idem nomen apud nos Rauennâ delatæ, eduntur q; in aqua elixæ vnà cùm petroſelino, & pipere, additoq; cum iure pane inferuntur, grataq; quidem ſunt, ſed lutum, vel arena obſtat, quominus ſapor reſpondeat. Labra earum ſunt craſſiuſcula, & tam arctè connexa, vt niſi vi aperiantur, & ſæpè etiam rumpantur prius quàm os aperiant. E

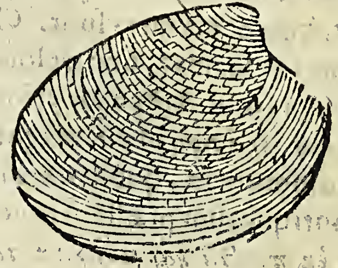
Copioſum ſuccum generant.

Coquendi modus.

Chama peloris Bellonij.

Concha rugata, vulgi Pauarazzo.

F

DE CHAMA ASPERA. Cap. LXV.

A læui quid differat.

HAMA trachea authore eodem Bellonio, valuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſtq; rotunditate penè orbiculari cõſtructa: hoc tamen inter ſe differunt, quòd illa læui quidem teſta, hæc verò, aſpera claudatur, Pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa verò tranſuerſas, crebras, & profundas. Dura eſt admodum Chama um aſperiorum teſta, ſi cum leuibus cõferatur. Ea enim non niſi valido ictu confringi poteſt cùm tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorum compreſſu aperiri poſſit. Chama præterea trachea in arena circa littora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (vt pecten) denticulata, ſed Mytulorum more læuia habet, mouetur q; vt limax, vt eius Concham nonnunquam profundiùs ſaburrantem conſpexerimus. Fortibus namque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit. Quamobrem Icoſius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, maris q; ſalſuginem referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit: cuius ego ſententiæ expertus facilè aſtipulor. Hæc itaq; Bellonius appoſita hac icone. Cæterùm Rondelet. longè aliam aſperã Chamam depinxit, qualem ſcilicet hìc quoque expreſſam ex eo damus, additis præterea iiſdem quę ſuper ea ſcripta reliquit. χῆμαι τραχεῖαι (inquit) aſperæ à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas eãq; ob cauſam muſco ſæpè oppletas. Superiorum (glycymeridum) modo oblongæ ſunt, intus læues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur Purpuræ; vnde pro eſca vtuntur ea Purpurarum piſcatores, vt antè ex Athenæo diximus. Simillima, niſi eadem cum Bellonij icone eſt quam nos adiecimus. Cum Rondeletij verò icone quodammodo conuenit ſecunda, & tertia in hac nouiſſima tabella expreſſæ: prima verò ex leuibus eſt. G H

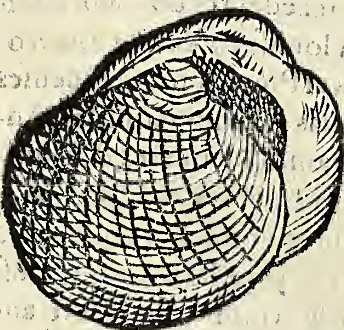
Teſta.

In arena circa littora reperitur.

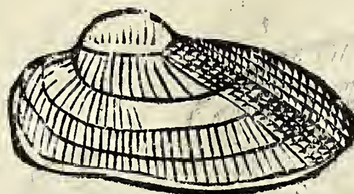
Caro.

Rondelet. icon.

Chama aſpera Belonij.

Chama aſpera Rondel.

DE

A Concha rugata alia Bellonij, seu Chama aspera.

Chamæ striatæ species.

B

DE OSTREIS. Cap. LXVI.

QVANTI fecerint Romani Ostrea, & in quo honore fuerint, cùm illorum res magnitudinis, atque luxuriæ teneret fastigium, nonnullis hìc veterum scriptorum authoritatibus demonstrabo, antequam ad synonyma, naturamq; Ostreorum accedam. Fuere autem in tanta existimatione apud gulæ proceres, vt in remotissimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur: Brundusioque in primis in Lucrinum lacum transferebantur, quia mirificè ibi pinguescebant. Plinius author est Sergium Oratam primũ omnium Ostrearum viuaria inuenisse in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellũ: nec gulæ causa, sed auaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio suo percepisse, vt qui primus pensiles (inquit) inuenit balineas: ita mangonizatas subinde vendendo. Cæterùm Valerius Maximus eundem Sergium luxuriæ exemplar summæ, non auaritiæ proposuit, C de luxuria scribens: Caius Sergius Orata (inquit) pensilia balnea primus facere instituit: quæ impensa læuibus initijs cæpta, ad suspensa calidæ aquæ tantùm non æquora penetrauit. Idē videlicet ne gulam Neptuni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria excogitauit, æstuarijs sibi intercipiendo fluctus, pisciumque diuersos greges separatis mollibus includendo; vt nulla tam sęua tempestas incideret: qua non oneratæ mensæ varietate pisciculorum abũdarent. Aedificijs etiam spaciosis, & excelsis, deserta ad tempus ora Lucrini lacus pressit: quo recentiore vsu conchyliorum frueretur, vbi dum se publicæ aquæ cupidius immergit: Considij Publicani iudicium nactus est. In quo Lucius Crassus aduersus illum causam agens, errare amicum suum Considium, dixit; quòd putaret Oratam remotum à lacu cariturum ostreis; namque ea, si inde petere nõ licuisset, in tegulis reperturum. Huic nimirum magis Aesopus Tragœdus in adoptionem dare filium suum, quàm bonorum suorum hæredem relinquere debuit; non solum perditæ, sed etiam furiosæ luxuriæ iuuenē, quem constat cantu commendabiles auiculas immanibus emptas pretijs, in cęna pro ficedulis ponere: acetoque liquatos magnæ summæ vniones potionibus aspergere solitum. amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam, quàm celerrimè D abijcere cupientem. quorum alterius senis, alterius adolescentis sectam secuti, longiùs manum porrexerunt, neque enim vllum finitur vitium ibi, vbi oritur. Inde ab Oceani littoribus attracti pisces, inde infusæ culinis arce, censibusq; edendi, atque bibendi voluptas reperta est. Hæc omnia Valerius, ex quibus nõ auaritiæ causa, sed luxuriæ viuaria illa fecisse Oratam discimus. quamobrem prosequamur. C. Plinius Nepos in primo doctissimarum suarum epistolarum libro easdem delicias ostrearum ostendit, nam cùm Septimium Clarum inuitasset ad cœnam, & non venisset: At tu (inquit) apud nescio quem ostrea, vulunlas, echinos, Gaditanas maluisti, dabis pœnas, &c. Eleganter etiam M. Tullius in epist. 107. sese qui ostreis, & murœnis facilè abstinebat, à beta, & malua deceptum esse dixit: & mulier, vt Iuuenalis canit in sexta satyra:

Inguinis, & capitis, quæ sint discrimina nescit
Grandia, quæ medijs iam noctibus ostrea mordet.

Horatius quoque satyra in luxu perditos conscripta ostendens hominis sobrij, & frugalis cen

Luxus veterum.

Viuaria Ostrearum quis primũ inuenerit.

Pēsiles balnea.

Lib. 9. c. 1.

Aesopi tragœdi filij luxuria.

A beta, & malua decepti.

L. 2. Sat. 2.

lis cenſuram ſummis aſſentionibus eſſe probandam, luxurioſi verò prorſus abominādam, E
vt cuius iuditium vnà cum corpore, & animo ita ſit oppletum crapula, & oppreſſum, vt ad veri cognitionem ſeſe nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc eius ſententia in palato gratificando nutet, ait; inter cætera etiam hoc:

—— Non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitijs, albumq́, nec oſtrea,
Nec Scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.

Martialis quoq; quoties oſtreorum meminit, ea ferè ſemper cùm alijs cibis enumerat, qui in haud minori erant pretio, vt in primis in Ligurinum ſcribens in tertio.

Fugerit an menſas Phœbus cœnamque Thyeſtæ
Ignoro: fugimus nos Ligurine tuam,
Illa quidem lauta eſt, dapibuſque inſtructa ſuperbis
Sed nihil omnino, te recitante, placet.
Non mihi ponas rhombum, mullumque bilibrem
Nec volo boletos, oſtrea nolo: tace. F

Pòſt rurſus eodem libro in Ponticum, qui cùm lata eſſet lex à Domitio, vt ſublatis ſportulis amici ad rectam cœnam vocaretur, hac lege coactus iam nō dabat ſportulam Martiali, ſed inuitauit, appoſuitque ei viliſſimos cibos, ſibi verò optimos: vnde conqueritur poëta, ſic fraudem fieri legi, cùm non detur ſportula, dari cœnam à Pontico non meliorem ſportula, cùm tamen legem tulerit imperator, vt melius cænarent clientes, quàm olim ſolebāt acceptis ſportulis: Canit itaque.

Cùm vocor ad cœnam, non tam venalis, vt ante
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino
Sumitur inciſo mytulus ore mihi.
Sunt tibi boleti, fungos ego ſume ſuillos,
Res tibi cum rhombo eſt, at mihi cum ſparulo.
Aureus immodicis turtur te clunibus implet,
Ponitur in cauea mortua Pica mihi.
Cur ſine te cœno, cùm tecum Pontice cœnem? G
Sportula quod non eſt, proſit, edamus idem.

In ſeptimo verò ſuorum etiam epigrammatum Papili munera, quia veneficus erat, ob veneni ſuſpitionem ſpernit; Ea autem erant ſumen, aper, lepus, boleti, mulli, & oſtrea, qui omnes cibi apud ganeæ ſtudioſos in ſummis habebantur honoribus, ac delicijs.

Cum Sexetani ponatur cauda lacerti
Et bene ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt.
Sumen, aprum, leporem, boletos, oſtrea, mullos
Mittis, habes cor nec Papile, nec genium.

Guloſi non ſūt amici. Iam verò in nono in fictos inuectus amicos, atq; ollaces, oſtendere volens guloſos nō poſſe eſſe amicos, quippe qui cibos, non fidem ſectentur amicitiæ, canit,

Hunc quem cœna tibi, quem menſa parauit amicum,
Eſſe putas fidæ pectus amicitiæ?
Aprum amat, & mullos, & ſumen, & oſtrea: non te
Tam bene ſi cœnem, noſter amicus eris.

Inſuper libro duodecimo in Lentinum ſcribens, cuius gulam accuſat, vtpotè qui febricitās nullo genere deliciarum abſtinebat, conquerebaturq; quòd febris nō diſcederet: cui poëta reſpondet eam rectè agere, cùm tam opulentum, & delicatum dominum habeat. H

Quare tam multis à te Lentine diebus
Non abeat febris, quæris & vſque gemis?
Geſtatur tecum ſella pariterque lauatur,
Cœnat boletos, oſtrea, ſumen, aprum.
Ebria Setino ſit ſæpe, & ſæpe Falerno
Nec niſi poſt niueam Cæcuba potat aquam.
Circumfuſa roſis, & nigra recumbit amomo,
Dormit & in pluma, purpureoque toro.
Cùm ſic tam pulchrè, tam bellè viuat apud te
Ad Dammam potiùs vis tua febris eat?

Tan-

A Tantoperè verò inhiabant ostreis Romani, vt Ouidius in fastis de aureo sæculo agens dixerit ceu quid admiratione dignum, *Lib. 6. fast.*

Ostreaq; in conchis tuta fuere suis.

innuens suo tempore minimè tuta esse, sed placere omnibus, ac summa ab omnibus industria nullibi nō in quocumq; tandem orbis angulo inquiri, & vbi ea negauerat natura, non enim eadem fert omnia tellus, importari solere, quod non obscurè etiam docuit Dipnosophista Athenæus, qui referente doctissimo Iouio tradidit Apicium nobilem parasitum, qui superioris (Apitij) nomine appellari promeruit, vasis summa industria fabricatis ad Traianum in mediterraneis Mesopotamiæ contra Parthos bella gerentem, recentissima ostrea detulisse. Apud eundem Athenæum alius parasitus nomine Dromeas interrogatus, in vrbe an apud Chalcidem lautius pararetur conuiuium: respondit procemium Chalcidensis cænæ gratius esse toto conuiuij in vrbe apparatu. Vocabat autem (inquit Athenæus) cænæ procemium, δείπνου προοίμιον, copiam, & varietatem ostreorum. Eodemq; modo alius quidam apud eundem: primum, inquit, ostrea vidi, & echinos: quæ quidem procemium sunt δείπνου χαριέντως πεπρυτανευμένου. Macrobius præterea locuples testis est ostreorum vsum B fuisse in prima Romanorum cæna: nam & hoc apud eum inuenio: Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cæna hæc fuit: Ante cœnam, echinos, ostreas crudas quantum vellent, peloridas, spondylos, patinam ostrearum, &c. Quàm verò Tyberij principis palato arriserint istiusmodi conchylia, colligere licebit ex Suetonio Tranquillo, qui attestatur Tyberium Asellio Sabino sestertia ducenta donauisse pro dialogo, in quo boleti, & ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Elegantissimè Plinius ironicôs ait: Ex horto plebei macellū quanto innocētiore victu? Mergi enim credo in profunda satius est, & ostreorum genera naufragia exquiri. Deniq; Iuuenalis non incongruè canebat:

Cænæ proœmium quid Dromea parasito. *Lib. 3. Saturn. 13.* *Romani, vt ostreis inhiarint.* *Tyberius vt ostreis delectaretur.* *In Tyberio cap. 42.*

Dignus morte perit, cænet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aheno. *Satyr. 8.*

Possim verò multa præterea ex authoribus classicis adferre, quæ ad ostreorū encomia pertinuerent, sed quia hæc paucula satis esse posse confido, itaq; hìc vela contraham.

SYNONYMA.

C BIVALVIVM testa duriore contectorum maior pars authore Pet. Bellonio, ostreæ, vel ostrea Latinis dicuntur. Sed ostrea pro genere vniuerso testaceorum sumi Rondeletius docet, vt in superioribus, vbi de testatis in genere egimus, videre licet, vbi etiam quid Græcis sit ὄστρεον, & ὀστρεῖον, satis superque scriptum à nobis est: non rarò in primis totum genus ostracodermorum cōplecti, sic enim, vt hoc hìc obiter inseramus, Suidas echinum θαλάττιον τὸ ὄστρεον esse tradit, & Hesychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυάκια, θαλάσσια. Sicut autem Latini à testa testudinem, sic quoque Græci ὄστρεα ἀπὸ τῶ ὀστρακου nominauerunt: quanquam Eustathius ab ὀστέον (quod est os, quòd testa veluti ossea tegatur) abundante rho dictum cùm Varino velit. Græci nunc vulgò ἀσπίδια vocant, Psellus ostridia, interprete Valla, voce vt apparet, diminutiua. Inuenio etiam apud Hesychium Υρταχὸς pro ostreo. Italis ostreghe dicuntur, Hispanis ostia de la mar. Galli, vt innominatus quidam scribit, Oistres, & alicubi Istre alle calle: sed communiter testante etiam D Rondeletio Gallo Huistres vocant, Mompelienses priuatim Peires Ostres, Flandri, & alij Germani inferiores Oesters, Angli non diuersa voce Oysters. Putat Zoographus apud Belgas etiam ijterle vocabulum diminutiuum nonnunquam vsurpari: super quo nomine cum Belgam consulerem, respondebat, prorsus sibi esse incognitum, Albertus, citante Zoographo, alzum ex Auicenna interpretatur ostreum. Antiqui secundum Syluaticum ostrea est, item Caugilen (Caugilel verò nominat Auicenna 2. 537. videtur autem nomen corruptum à conchylijs.) item Latalus. Alibi etiam habet. Ostracorum, siue conchyliorum, quædam sunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora, (hoc & Serapio habet:) quædā parua, quæ Arabicè dicuntur Sades (Sadaf quidem pro limace, & pro purpura accipitur.) Alibi rursus canifis exponit ostrea: Auicenna verò alibi carufis habet. Et canifeties secundum veterem Auicennæ glossographum, & Caugiel est species ostraci, idem quoque Seigi interpretatur genus ostracorum, atque esse venereum. Latini ostreum neutro genere, & ostream fœminino dicunt: Lucilius, Plinius, & Iuuenalis ostreum

Ostrea pro genere vniuerso testaceorum. *Etymon.* *Ασπίδια. Ostridia.* *Alzum. Antiqui. Caugilen. Latalus. Barcora.*

 dixerunt,

dixerunt, item Varro citante Nonio; Non posse Ostrea se Romæ præbere, & echinos: Lucilius. Quid? ego si cerno Ostrea, cognorim fluuium, limum, ac cænam sapere ipsum. Quo loco Nonius. Ostrea (inquit) neutro genere. Sed idem quoque Lucilius in fæminino genere dixit: E

Ostrea nulla fuit, non purpura, nulla peloris.

Item alij, vt Plautus in Rudente:

Echinos, Lepades, Ostreas, Balanos captamus.

Turpilius Demetrio: *Mactra cooperta age in eras Ostreas.* Et Varro: Nec Ostrea illa magna capta quiuit palatum suscitare. Afranius quoq; Ostreas marinas dixit: Cicero in eodem genere vsus est. Tanquam posset (inquit) vel in tegulis proseminare Ostreas. Isidorus verò distinctionem adfert hãc, vt Ostrea in genere neutro, carnes in fęminino dicantur genere; quod sanè vix ex superioribus colligas. Qui volet tamen ita distinguere, poterit.

Li. 12. c. 6. Ostreū ab Ostrea distinguitur.

GENVS. DIFFERENTIÆ. LOCVS. FORMA. DESCRIPTIO. F

Testa. Magnitudine.

OSTREÆ multorum (inquit Bellonius) sunt generum, tum ipso operculo nonnullis asperiore, ac magis scabro, tum etiam ipsa magnitudine inter se dissidentium. Grandes enim sunt, quæ pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ testę nimia mole ichthyopolas prægrauare soleant, neque longiùs in mediterranea loca deferri possint, carnosam partem seiungunt, ac sine testis mittere cõsueuerunt: quod raro, aut nusquam in Græcia, rarissimè in Italia fieri solet. Nam quæ à Brundusio in Lucrinum lacum transferebantur, vt veluti dulcium aquarum gaudentes aduentu pinguescerent, integræ cum testis diuendebantur. Discrimen autem Ostreorum facere solent nationes, ac littora, vbi alibi, atque alibi meliora inueniantur. Optima sunt, quę iuxta paludes, ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, meliorisq; succi. Quæ verò ad littus marinum, aut inter saxa reperiuntur, vbi deest limi, aut aquæ dulcis copia, parua sunt, dura, & gustu amara, mordacia, cibo ingrata. Hucusq; Bellonius. Rondeletius quoq; differentias sumit à loco, à testarum varietate, à carnis substantia. Esse enim quædam, quæ in stagnis marinis nascuntur, quædam in ipso mari. Illa (inquit) λιμνόστρεα vocat Aristoteles, apud quem aliquoties λινόστρεα perperam legas pro λιμνόστρεα: quæ à loco nomen habent: Λίμνη enim stagnum significat, vnde λιμνοθάλατται marina stagna à Galeno dicuntur. Gaza semper ostrea, & ostreas conuertit, non satis rectè meo quidem iuditio, cùm stagni ostrea dicere debuisset. Hanc differentiam non omisit Athenæus quum dicit: Τὰ δὲ ὄστρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. hoc est: procreantur ostrea in fluuijs, in stagnis, & in mari: Aristoteles: Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐν ταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnostrea quæ vocantur, ibi primum sui originem capiunt, vbi cænum est. Pluraq; sunt loca, quibus Limnostreorum meminit Aristoteles. Quæ verò pro Limnostreis Rondeletius depingit, ex duabus testis componi ait modicè cõcauis, & parum in dorsum elatis, foris inęqualibus, & asperis, & in tenues laminas facilè sectilibus, intus lęuibus, candidis. Testas paruas esse, carnem mollem, suauẽ, concoctu facilem: maioremq; in his, quàm in alijs ostreis, quorum testæ multò ampliores sint. Huiusmodi ostreas esse in ostijs Rhodani antiquis, ob immutatum Rhodani aluecũ: vendique etiam huiusmodi Lutetiæ ex Sequanæ ostijs, & Burdigalæ. Cur verò dulciores sint, in causa esse putat aquæ dulcis admistionem. Gaudent enim dulcibus aquis (inquit Plinius) & vbi plurimum influunt amnes, ideoq; pelagię paruæ sunt, & rariores. Illud verò (inquit idem Rondeletius) diligentiùs excutiendum est, maioranẽ sint pelagicis Ostrea, quæ in stagnis marinis, aquisvé ex dulci permistis proueniunt. Athenæus: Ostrea nascuntur in fluuijs, lacubus, & mari. Marina optima, quando lacus, aut fluuius ex proximo influit; tunc enim fiunt boni succi, maiora, dulciora. G

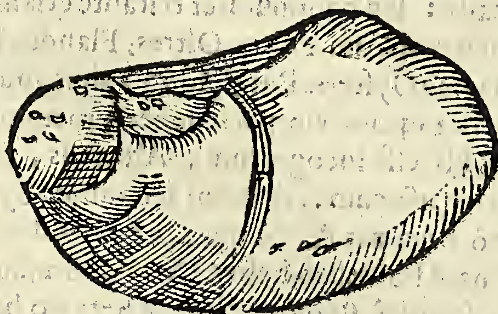
Dulci aqua gaudent. Optima vbi.

A loco.

Lib. 3. Lib 5. Histor. c. 15.

Rondeletij Limnostr. qualia.

Ostrea stagni marini Rondeletij.

Limnostr. cur dulciora alijs. Li. 32. c. 6.

Marina quãdo optima.

A Ostrea hîc secundo loco posita, cum Rondeletij icone conuenit: altera D. Antonij Gigantis Forosemproniensis munere lectoribus communicata.

B

C

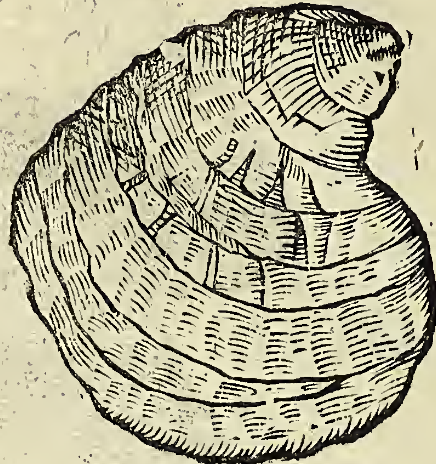
dulciora. Quæ verò in littoribus (πρὸς κόσι) & saxis limi, & aquæ dulcis expertibus gi-
D gnuntur, parua sunt, dura, acria (δηκτικά.) Verna, quæ capiuntur æstatis principio meliora sunt, maris humore plena (πλήρη, θαλασσίζοντα legitur Græcè, Zoographus πλήρη hìc fortè oportere interpretari ait plena, pro carnosis, vegetis, succulentis, idest, non siccis, nec duris: θαλασσίζοντα verò ad saporem pertinere, quæ mare resipiant;) cum dulcedine ventriculo vtilia, aluo facilè deijciuntur. Loci igitur commoditas, & alimenti copia hæc Ostrea grandiora, & meliora efficit. His contraria, pelagia Ostrea, parua, & rara. Plinius caussam hanc reddit: Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus. *Li.32.c.6.* Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi sol penetrat in vada. Hæc videtur causa, quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Hæc ille, & rursus: Ostrea, quæ neque in stagnis, neque in fluuiorum Ostijs, sed procul ab aquis dulcibus inueniuntur, marina, siue pelagia nominantur. *Pelagia q̄ dicantur.* Sunt persæpè magna, adeò vt in India pedalia sint. Quæ ex Oceano Lutetiam deferuntur, sæpè multo maiora sunt ijs, quæ in nostro Mediterra- *Magnitudo.*

neo capiuntur; aliquando multa ſimul connexa, & ſupra ſe poſita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in canaliculis incluſi viuunt. Teſtæ foris ſordidæ, & luto obductæ, ex cruſtis multis, ſiue laminis conſtantes, intus læues, & albæ; Caro mollis: circa eam E

Oſtrea Rondel. marina.

Oſtrea alia marina Zoographi.

F

fibræ multæ veluti fimbriam conſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio: Addunt (inquit) peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur, calliblephara appellantes. Noſtra pallida ſunt teſta, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne, & teſta Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burdigalæ, Medokina à loco vicino Medoe appellato, allata. His caput nigrum eſt, caro minus candida. Palma menſarum diù illis tributa eſt, vt ſcribit Plinius: ſunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes, quas proſequitur Plinius; ita noſtro æuo cupediarum amatores Oſtreorum cenſuram faciunt: ſunt enim vt Horatij verbis vtar: G

Colore variant.

Oſtrea qui callent primo deprendere morſu,

& acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt, Santonica magis ſalſa, & acria iudicantur. Britannicis Burdigalenſia ſuccedũt, inter quæ Medokina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodum Circæa, quæ nigra ſunt, ab Horatio commendantur:

Britannica optima.

Saty. 4.

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ,
Sed non omne mare eſt generoſa fertile teſtæ;
Murice Baiano melior Lucrina Peloris
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

Plinij verò locus, quem citat Rondeletius in ſuum ſenſum, eſt iſte: Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæque peritiſſima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani verba, quæ ſubijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis (Getulicis Maſſarius) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (tenuiora, Maſſarius) Iſtricis, candidiora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora, neq; teneriora eſſe vlla compertum eſt. Sic Plinius. Abydena oſtrea olim à ganeonibus celebrari ſolita memorat Clemens in Pædagogo: Inuenioq; apud Archiſtratum: Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἄβυδος, quod fortè Ennius poëta antiquiſſimus ſic vertit: H

Abydena Oſtrea.

Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi.

Alibi Plinius Britannica non parum commendauit; inquiens. Nondum Britannica ſeruiebant littora, cùm (Sergius) Orata Lucrina (ſcilicet littora) nobilitabat: poſtea viſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium Oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino. Polydorus Virgilius quoque Oſtrea non alibi delicatiora, nec plura quàm in Anglia, ſiue Britannia eſſe ſcribit. Lucrinus verò laus omnium celeberrimus apud veteres eſt, quòd ibi Brunduſio alijſque locis transferebantur, quia meliora fiebant, atque pinguefcebant:

Britãnica.

Lucrinus lacus.

A guescebant: eorumque ibi nutritorum laudabiliora erant, quæ capiebantur, vbi dulcis admiscetur aqua, maximeq; in dulci portu, qui nunc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acherusia palude profluens; vnde dicebat Martialis: Peregrinātur.

Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino.

Gaudent autem, vt ait Plinius, peregrinatione, transferrique in ignotas regiones. Atq; ita Brundusina in Auerno compasta, & suum retinere succum, & à Lucrino adoptari creduntur. Fortè etiam limosus fuerit. Limosa enim regio maximè idonea est Conchylijs, Muricibus, & Ostreis, vt ait Columella. Est autem Lucrinus lacus Campaniæ) inquit Massarius) in sinu Baiano contra Puteolos, propinquus, vt dixi, Auerno lacui, ita dictus à lucro propter multitudinem piscium, qui ibi capiuntur. Apud Cumanos quoq; præstantissima Ostrea inueniri author est Strabo in quinto suæ geographiæ. Et in Hellesponto, phyco, id est alga nutriuntur dicente Arist. Iacobus Sanazarius, nescio ex quo cecinit: Alga nutriri.

Ostrea Misenis pendentibus eruta saxis *Mille tibi misi:*

nam Horatius Miseno echinos oriri dicebat. & Ostrea Lucrina vocauit: *Non me Lucrina iuuerint Conchylia*. Ita & alij. Petronius Arbiter. *——Lucrinis* Eglo. 2.

B *Eruta littoribus vendunt Conchylia, cænas*
Vt renouent per damna famem.

Posthæc inuenta fuisse putat Britannica Massarius, eaq; Iuuenali Ruputina dici ab oppido littorali. Iuuenalis versus sunt: Sat. 4.

—— Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Ruputinoue edita fundo
Ostrea callebat primo deprendere morsu.

Cælius Calcagninus in quinto suarum epistolarum super differentijs, quæ à locis capiuntur, nōnulla hæc habet: Ostreis suburbanis (circa Venetias) & Adriaticis (inquit) Bembus palmam dedit, qui forte idem de Ostreis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani existimauerunt: quos ea ratione meliores, palatoq; aptiores pronunciarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis, & foricis defluit, saginentur. Etsi non me fallat, Plinium Ostrea neque in luto capta, neq; in arenosis commendasse. Tametsi ego in Bembi gratiam, longè diuersum putem an in luto, an in pingui pabulo quis capta dixerit. Illic spurca, & immunda, hìc pleniora habitioraq; efficiantur. Adde quòd in mari nata, aquis verò dulci-
C bus educata, primo censu habentur. ex quo fit, vt optima iudicentur, quæ in ijs aluntur locis, quò flumina inuehuntur; qualia suburbana Venetæ vrbis videmus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res potest Ostrea reddere multò commendatiora. Hæc illa sunt scilicet, quæ gloriam mensis pepererunt: quorum spondylus (ita carnem interiorem vocamus) plus habet calli. Hæc sunt deniq; quæ vulgato prouerbio, viduarum cupedias appellauit antiquitas: Hæc Calcagninus: Extat & epistola Ausonij super his Ostreis ad Paulum, quam præterire nefas sit: Ostrea suburbana cur meliora. Lupi vbi meliores. Spondylus quid in Ostreo.

Ostrea nobilium cœnis, sumptuque nepotum
Cognita, diuersoq; maris defossa profundo
Aut refugis nudata vadis, aut scrupea subter
Antra, & muriceis scopulorum mersa lacunis
Quæ viridis muscus, quæ decolor alga recondit,
Quæ testis concreta suis, ceu saxa cohærent:
Quæ mutata loco, pingui mox condita limo
Nutrit secretus conclusa vliginis humor,
D *Enumerare iubes, vetus ò mihi Paule sodalis*
Assuefacte meis iocular carmine nugis.
Aggrediar: quamuis curam non ista senilem
Sollicitent, frugique viro dignanda putentur.
Nam mihi non saliare epulum, non cæna dapalis
Qualem Penelope nebulonum mensa porcorum
Alcinoique habuit nitidæ cutis vncta iuuentus.
Enumerabo tamen, famam testesque secutus,
Pro studijs hominum semper diuersa probantum.
Sed mihi præ cunctis ditissima: quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Vsque ad Cæsarias tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostri quàm gloria vini.

Hac inter cunctas palmam meruere priorem E
Omnibus ex longo cedentibus. ista & opimi
Visceris, & niuei, dulcique tenerrima succo
Miscent æquoreum tenui sale tincta saporem.
Proxima sunt quæuis, sed longè proxima multo
Ex interuallo, quæ Massiliensia portu:
Quę Narbo ad Veneris nutrit: cultuque carentia
Hellespontiaci, quæ protegit ęquor Abydi:
Vel quæ Baianis pendent fluitantia palis:
Santonico, quæ tecta salo: quæ nota Genonis:
Aut Eborum mistus pelago, quæ protegit amnis.
Vt multo iaceant algarum obducta recessu
Aspera, quæ testis, & dulcia farris opima.
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea ponti.
Et quæ Pictonici legit accola littoris: & quæ
Mira Caledonius nonnunquam detegit æstus. F
Accedant, quæ fama recens, Byzantia subter
Littora, & insana generata Propontidis acta
Promoti celebrata ducis de nomine, laudant.
Hæc tibi non vates, non historicus, neque tota
Orbe vagus conuiua loquor, sed tradita multis:
Vt solitum: quoties dextræ inuitatio mensæ
Solicitat lenem comi sermone Lyæum.
Hæc non per vulgum mihi cognita, perq; popinas,
Aut parasitorum collegia Plautinorum:
Sed festos quia sæpe dies partim ipse meorum
Excolui, inque vicem conuiua vocatus adiui.
Natalis si fortè fuit solemnis amico,
Coniugioque dapes, aut sacra repotia patrum
Audiui meminique bono laudare frequenter.

In petrosis etiam nasci. *Lib. 8.* Quemadmodum itaque ostrea (vt ex antè dictis videre licet) gaudent (Plinij verba sunt) G dulcibus aquis, & vbi plurimùm influunt amnes: ideoq; pelagia parua, & rara sunt; gignuntur tamen etiam in petrosis, carentibusq; aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynium, & Myrinam. Author præterea est Aristoteles, ostrea licet victum in humore exerceãt, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipere. Mirum verò quod refert *Lacus ex terræmotu.* (ex Athenæo) Petrus Gyllius, posteaquam (sicut ait Nicolaus Damascenus lib. 104. hist.) ad Apameam Phrygiæ vrbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nulli comparuissent, repentè extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex iisdem locis terręmotu excitatos fuisse, veteresq; multos exaruisse, ac nimirum plurimam aquam tum dulcem, tũ salsam, tametsi ab eis locis mare longè abesset, ex visceribus terræ, sic emanasse, vt tractum vniuersum illum tum ostreis, tam alijs piscibus marinis referserint. Atq; hęc de locorum diuersitate dicta sunto: Altera erat differẽtia penes colorem. Plinius enim *Coloris differentiæ.* coloribus variare scribit, nẽpè russa esse in Hispania, fusca in Illyrico, nigra, & testa, & carne Circæis. Inuenio & apud Aelianum, maris rubei ad Arabiam pertinentis ostrea flam- *Lib. 10. c. 13.* meis illustrari zonis, ea vt diceres varij coloris temperatione ad iridis similitudinem accedere, adeo lienis perpetuo ductu æquè inter se distantibus distingui, atq; describi: Iam verò H *Meliorum notæ.* meliorum ostreorum notas authores has ponunt, vt Plinius: Præcipua (inquit) habentur, in quacunq; genere spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potiùs spectanda, quàm latitudine, neque in luto capta, (etsi Veneti ea cæteris antecellere opinentur) neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui, atque non carnoso, nec fibris laciniosо, ac tota in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa *Callible-phara.* interpretantur, calliblephara appellantes. Iouius maximè probari tradit, quæ magnarum nauium carinis adhærent, & ab vrinatoribus de manu colliguntur. Sed Grapaldus, omnia (inquit) tunc in cibis meliora existimãtur, cùm oua appellata habuerint, quæ tamen nihil *Lib. 3. de gen. anim.* ad generationem conferunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, veluti pinguedo in sanguineis, vt Aristoteles asserit. Quod ad formam ostreorum attinet, Bellonius inter bi- *Ostreæ, & pectini qd peculiare.* ualuium genera hoc peculiare ait esse ostreæ, & pectini, vt partem habeant pronam, & supinam, quarum altera sit turbinatior, ac prætumida, altera verò plana. Plinius alibi origi-

nem:

A nem: atque genituram conchæ, quæ Margaritas fert, esse ait haud multùm ostrearum conchis differentem: Alibi quoq; tethya ostreæ similia esse scripsit. Et Hegesander apud Athenæum hepatum piscem in capite duos lapides habere, colore splendoreque ostreis similes. Capita ostrearum generi nulla authore eodem Plinio: Galenus ostreis pilos esse negat, sed meliùs Plinius oculos carere ostreas omnes dixit. Eidem præterea ostreorum præcipua spondylo breui sunt, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. Perottus spondylum in ostreis dici scribit callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli, quod nos verticulum dicimus appositum fusis, vt melius nendo vertantur: nam reliqua caro circumspersa, lacinia dicitur. Quod ouum vocatur, Vvottonus non semper, sed vere habere ostreas asserit: moxq; procedēte tempore minui, demũq; totum ferè aboleri. Aristoteles illud in altera tãtùm parte eis fieri voluit, idemq; esse quod echinos habere aliàs dixerat. Eodem authore ostreæ meatum habent quo excrementum secedat parte superiore. Idem Aristoteles testas ijs tribuit scabras, alibi etiam labra crassa. Et Plinius quædam silicum duritia tegi, vt ostreæ, & conchæ, dixit. Cur verò dura sint, disputat aduersus Cardanum doctissimus Scaliger, cuius verba minimè prætereunda censeo.

Lapides in capite Hepati. *Capita nulla.* *Lib. 2. de sem. c. 5.* *Oculis carent.* *Lacinia quid.* *Ouum.* *Excremēti exitus.*

B Ais (inquit) algam mollem: vt maris euitet impressiones, cedensq; vincat. Sic enim poliendo sunt ista tua, & aspera, & mutila. Et addis: Conchylia in imo manent, & crassa ab initio creantur. Dic igitur quare crassa ab initio facta sunt. Etenim si admittis inter tua hæc illustriora: succedanea nostra dicam. Quia cùm futura essent immota ostrea, parandum eis fuerat munimentum. Mollia igitur ipsa intus, opus habuere duritia exteriore. Ita ossa, tum alijs, tum sepiæ constituta fuerunt intus ad consistendum. His extra, & ad eundem finem, & ad mollitiem tuendam. Quæ proportio etiam in multis fructibus est. Vt quibusdam interna, alijs extima sua sit duritia. Ita alijs alia adiunxit præsidia: alijs denegauit: vt pulmonibus marinis, ob vilitatem. Echinis, ne ad duriora affligarentur, cirros pro anchoris. Lepori marino admirabilem facultatem. Is tametsi est informis, ac mollis caro: tamen nullis tempestatum agitationibus ita superatur, vt in litus eijci possit. Quibus verò non fabricauit munitiones, ijs artem dedit, qua sibi iam fabricata compararent: vt carcinadi: vacuas enim indigenis conchas, & quærit, & inuenit, & subit, & subinde mutat, si ita ei facta sit accessio corporis, vt prioribus ædibus capi nequeat: catus, & inquilinus, & oeconomicus, magistra natura.

Cur dura testa tegantur. *Fructuum duritia.* *Echino cur cirri.* *Leporis marini admirabilis facultas.*

C

GENERATIO.

OSTREORVM ortus causa putredo quædam esse videtur. Etenim philosophus, quæ cœnum, ibi originem earum consistere testatur: & alibi in limo cœnoso oriri scripsit. Apud quem plura de ostrearum generatione leges, circa finem libri tertij de generatione animalium, quæ omnia nos supra citauimus, & hic non repetimus. Plinius Aristoteli subscribens: Quæ siliceo tegmine (inquit) operiuntur, putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosque palos, & lignum maximè. Alibi tamen in petrosis carentibusque aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit. Quid mirum si ex limo nascantur, cùm sexu carere ostreas constet, cuius quoque rei testis locuples est Plinius his verbis: Sexus discrimen in eis non est, neutrum est, & ostreis genus, & cæteris adhærentibus vado, vel saxo. Et Oppianus:

In cœno nasci. *Sexu carēt*

D *Est non distincto semper leuis ostrea sexu*
Nos inter pisces, nec mas, nec fœmina nota.

Lib. 1. de piscib.

Ex quo Gyllius, ostrea (inquit) neq; coitu, neque parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. Illorum enim neque fœmina, neque mas distinctus est, sed eiusdem naturæ sunt, atque adeo inter se similia, vt non marem à fœmina internoscere possis. Nihilominus Aristoteles alibi scripsit, ostracodermorum naturam consistere partim spontè, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe spontè oriantur. Quæ tamen sententia superioribus contraria non est fieri enim potest, vt quæ ex putri nata sint, ipsa deinde quid prolificum obtineant, licet interim non coeant, vt in hisce animalibus vsu venit: quibus scilicet inest humor quidam candidus: Plinius lac appellat: Grandescunt quidem syderis ratione maximè vt in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi Sol penetrat in vada. Et alibi. Nuper compertum in ostrearijs humorem ostreis foetificum lactis modo effluere. In eo itaque inest vis illa, ex qua partim gene-

Lib. 3. de generat. ca. 11. *Lac ostreorum.*

Byzantios ostrea serere. *Fūgi vt nascantur.* *Syderis ratione, vt grādescant* *Lib. 2. de diuinat.* *Lib. 2. c. 41*

generantur. Petrus Gyllius vir eruditus, & fide dignus affirmat se de viris non paucis spectatæ fidei accepisse Byzantinos ostrea serere, & eorum quasi lac seminare: Idipsum enim in aquam abiectum ad saxa ima adhærescere, & ostrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enascuntur. Iam verò cur syderis ratione grandescant, & decrescant, & quod id sydus sit, scire non est inconueniens: Sydus id Luna est, quæ accrescens omnia implet conchylia. Cicero, Ostreisque, & conchylijs omnibus contingere, vt cum Luna pariter crescant, pariterq; decrescant. Lucilius apud Aulum Gellium, E

Luna implet ostrea, & implet echinos, muribus fibras.

Lunę solisque natura.

Plinius: Iam quidem lunari potestate ostrearum, conchyliorumque, & concharum omnium corpora augeri, & rursus minui. Sic ille. In causa sunt propriæ Lunæ effectiones, quæ sunt rigare, & modico calore humectare. Luna igitur humores alit, & regit, quemadmodum Sol suo calore fœcundat omnia; quoniam omniū vita oritur à calidi, & humidi commistione, & fouetur vtriusque temperamento. Sol masculum sydus, marisque vicem gerit: Luna, fœminæ; fæmineum enim sydus est, & molle, atque nocturnum, soluit humorem, & trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus crassius (quia elementis vicinius) non suo lumine, non suis radijs, sed Solis luce, ac radijs perfusum, ac accensum, vires suas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm variè Solis radios excipiat, variè quoque temperatas esse eius vires, & effectiones esse necesse est. Itaque ea abundè à Sole illustrata, corpora quoque humentiora sunt, & contrà. Neque id solùm in ostreorum, vel crustaceorum, aut aliorum animalium corporibus, sed etiam in nostris efficitur. Vnde prudentes chirurgi trepano caput vix aperiunt, plena Luna; quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum est. Idem in medulla ossium cernitur. Morbis pituitosis obnoxij, huius syderis vim sentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò, & non animaduertentes, has atque alias leuiores immutationes nō percipiunt. Addit Bellonius ostrea grandescere syderis quidem ratione, sed priuatim circa initia æstatis, vbi Sol penetrat in vada. F

Chirurgi, quando trepano securius vtātur

SENSVS. MOTVS. VICTVS.

Auditum nō habere.

VTHOR libri de anatomia viuorum, ostrea ait non habere sensum, præterquam tactum. Et Plinius tactus sensus omnibus, inquit, inest, etiam quibus nullus alius, nam & ostreis, & terrestribus vermibus quoque existit. Et alibi: silicea testa inclusis fatendum est nullum inesse sensum, vt ostreis. Et rursus: In marinis ostreis auditum esse non est verisimile, sed ad sonum se mergere solent, ideo & silentium in mari piscantibus. Carent præterea motu, quod meminit Aristoteles, inquiens: Non desunt complura, quæ cùm sint absoluta, mouere tamen se nequeant, vt ostreæ. Quod ad victum attinet, aqua marina, & limo etiam pascuntur, quin & rore, quare ἐρσήεντα ostrea Oppianus dixit, id est, roscida. Scaliger vtriusque meminit: In aëre (inquit) & aqua, quæ cibum capiant, nondum memini, nisi ostreas putemus cum alijs rore ali nihilominus, quàm limo, & aqua marina. G

Rore pasci. *Exer. 197.*

ANTIPATHIA.

Cancri hostes ostreas vt capiant.

OSTES esso ostreis cancros inuenio, & Stellas marinas. Cancri ostrearum carnem mirè appetunt, sed ipsa præda potiri propter indumentum testæ difficulter queunt. Nam teneram carnem quodam quasi septo natura non facilè frangendo munijt, quumque duæ concauitates accuratè sibi inuicem iunctæ ostreum ipsum complectantur, necessario chelæ cancri nihil efficere possunt. Quid ergo molitur? Quum ostreum in locis vento non expositis cum voluptate percalescere, suasq; plicas ad radios Solis aperire videt: tum verò clanculum iniecto calculo, quominus eas rursum claudat, impedit; quodque viribus nequit, solertia quadam perficere deprehenditur. Ea versutia est animalium, quæ neque rationis, neq; vocis vsum habent. Meminit huius quoq; versutiæ diuus Ambrosius his verbis: Cancer ostreis vescitur, sed quia ostreū clausum, nulla vi aperiri potest, periculosumq; est, si chelam eius includat, ad argumenta confugit, & insidias noua fraude molitur. Explorat enim si quando ostreum, remotis in locis ab omni vento, contra Solis radios diptycum H

illud

A illud suum aperiat, vt aëre libero viscerum suorum voluptatem quandam capiat: & tunc cāculo calculum immittens, ostrei conclusionem impedit: sicq; aperta claustra reperiens, tutò chelas impendit, visceraque interna depascitur. Eundem præterea dolum author de natura rerum ex Ambrosio, & Isidoro, sic recitat. Cùm testa aperit ostrea, vt clementioris auræ delicijs glorietur, cancer insidias ei repentinas prætendit, & lapidem inter eius testas proijcit, ne illas coniungere possit, & sic ostreæ carnes corrodit. Ostrea quidem in sicco iacens, iam vt in domo Conchas tenet, tempore accessionis maris. Alij ostrearum hostes sunt stellæ marinæ molli crusta intectæ, verò tam crudeliter (vt Aelianus ait) inimicæ, vt hæc ipsa exedant, & conficiant. Ratio insidiarum, quas eis moliuntur, eiusmodi est. Cùm testacea suas patefaciant Conchas, cùm vel refrigeratione egent, vel vt aliquid pertinens ad victum incidat: eæ vno de suis, siue crucibus, siue radijs intra testas ostrei hiantes insito eas claudi prohibens, carne implentur. *Stellæ ostreas deuorant. Lib. 6. cap. 22.*

GRYPHVS.

B

Γριφώδες illud in Epistola Ausonij arithmetica ad Theonem, de ostreis ad se missis legitur:

Aut ter, vt Aeolidi mensis tenet ignicomus Sol.

Innuit, vt exponit doctissimus Iosephus Scaliger, sibi tot ostrea missa, quot mēses tenet Sol, si ter tot mensibus cōstet annus, quot olim in Aeolide cōstabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Aeolas fuisse tempore Homeri veteres Græci testantur, vt & apud Romanos sub Romulo. *Mensibus decē olim constabat annus.*

VSVS IN CIBIS.

BELLONIVS omnium aliorum testatorum Galeno ostream nobilissimam haberi ait, Galeniq; sententiam à Corn. Celso comprobari, eò verò maximè, quod aluum mouere dixit. Sed Galenus in libro de boni, &
C vitiosi succi nutrimentis ostreorum carnem humidiorem, & tenaciorem esse docet, admodum crassi succi, & partes eorum solidiores ferrus ob crassitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum, ac frigidū. Verum quidem est, quod Celsus aluum mouere dixerit, sed ait præterea facilè intus corrumpi. Connumerat tamen etiam ostrea inter ea, quæ stomacho apta sunt. In vniuersum (inquit Iouius) ostrea, vt ait Galenus, salsum humorem aggenerant, præsertim si cruda comedantur: propterea tentiginem in salacibus plurimum adaugent. Platina etiam ea, quòd demortuam Venerem excitant, apud lautos, & libidinosos in pretio esse scripsit. Multum præterea ostreorum esum idem Galenus damnat in libro de attenuante victu, eumq; lenibus interdicit in quinto de tuenda sanitate, & in consilio pro puero epileptico, ostrea omnia ei cauenda præcipit. Aetius quoque Galeno præceptori subcribens, buccinas, purpuras, chamas, patellas, pectines, & omnia testa intecta, vt etiam ostrea, multum crassi succi alimentum gignere scribit. Patellas Hicesius facilius excerni tradit, quàm chamas: ostrea verò minus his alere, facilè replere, excerniq; promptiùs. Athenæus de ostreorum substantijs ex Mnesitheo: Mnesitheus Atheniensis (inquit) libro de cibis ait: Ostrearum, concha-
D rum, musculorum, & similium carnem vix concoqui, ob salsum humorem, qui in ipsis inest. Quamobrem qui cruda eduntur, ob salsuginem, aluum subducere; cùm verò elixantur, salsuginem suam, vel omnino, vel magna ex parte ex humore quo incoquuntur, deponere. Itaque ostreorum decoctum (inquit Rondeletius) perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore suo destituta, murmura excitat. assa autem, modò rectè id fiat, noxia minimè est. Etenim igne victa non perinde ac cruda cōcoctu difficilis est, exiccato humore, qui in ipsa inerat, quiq; solutam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax ostreum omne præstat, nec facilè ad vrina excretionem. Atque ita Celso, Aretæo, & Plinio medico aluum mouere ostrea dicuntur; nam & Galenus in tertio de simplicium medicamentorum facultatibus conchularum maris cæterorumque ostreorum succum, planè tum salsum esse, tum ventrem soluendi vim obtinere ait, quamuis eorum caro (inquit) ventrem reprimat. Additq; verum quod dicit, deprehendi, si ea quoque quo modo brassicam esuit, præparare non graueris. Et in tertio de facultatibus alimentorū scribit omnium *Qualē succum generent. Venerē excitant. Aluum mouent.*

astro-

oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum in ſe habere, quo venter ſubducatur: ſed ratione maioris, & minoris differre. Oſtrea enim molliſſimam omnium carnem habẽt: chamæ autem paruæ, ſpondyli, ſolenes, purpuræ, buccina, atque alia huiuſmodi duram. Iure igitur oſtrea, ventrem quidem magis promouent, minus alimentum corpori ſuppeditant, duriora verò concoctioni magis reſiſtunt, & magis nutriunt, & hæc quidem coquuntur, oſtrea verò non cocta eduntur. Sed quamuis, quæ hactenus diffuſè ſatis ſuper hoſtiũ oſtreorum alimẽto dicta à me ſunt, ſufficere poſſint: adferam tamen integrum caput ex Iulio Alexandrino, qui in decimoquarto de ſalubribus, capite decimotertio eleganter docet oſtrea, quod alimentum exhibeant, aut quem humorem generent; & de humoris crudi, vitrei, glutinoſi, cõpoſitiq; ex his, differentijs, & natura ſic ſcribit: Iam teſtacea, quæ ὀςρακόδερμα Græci vocant, oſtreaq; in primis, aut ſola, aut maximè inter hæc eſculenta, ſalſum itidem cuncta ſuccum obtinent, deijciendæ aluo idoneum. Hiatulæ autem, & ſpondyli, & ſolenes, & purpuræ, & buccinæ duriore omnes, quàm oſtrea carne conſtant: idcirco minus quoque edules, atque ad vſum potiùs medicum adhibitæ interdum quoties ob praui ſucci alicuius præſentiam, qui vel ventriculum, vel tunicas eius occupet, aut aliunde etiam, maximè verò ex iecore eò confluat, aſſumptus corrumpitur in ventriculo cibus. Neq; enim duritia illa inter concoquendum promptè in corruptionem humoris, quicunq; ille fuerit, trahetur: quin ne trahantur alia, obſtabit, & humorum in totum putrefactioni reſiſtet: magis autem ſi ſecunda, tertiavè elixatione, ſalſedinem, humoremque omnem corrumpi facilem eductum depoſuerint, tunc concocta id genus teſtata nutribiliora, firmius in alimentum corpori elargita, fient: ſed crudi tamen plurimum quem ſic vocant, ſucci gignent intereà. Nam oſtrea ipſa, vt minus alant; at ob multam carnis mollitiem elixa concoctu faciliora ſunt, ac pituitam potiùs, quàm crudum illam, quem diximus, humorem procreare ſolent: qui ne ipſa quidem tamen à pituitæ natura diſceſſit, ſed inſigni frigiditate, ſubſtantiaque fuſi vitri in modum glutinoſa craſſaque. Crudus vitreuſque à noſtris: ὠμος, & ὑαλώδης Græcis dicitur, ſi modo pro eodem ducendus eſt is, atque ille humor (vitreus dico, & crudus) ac non potiùs alius, atque alius. Vterq; quidem cruditate damnandus, ſed in altero lentities cum frigiditate inſigni, in altero craſſities, in vtroq; autem cruditas ſit. Quæ in vnum quoq; ſæpe inter ſe conuenire poſſunt qualitates cunctæ, atque tunc humorem facient ὑαλώδη primum Praxagoræ dictum: tum deinde Philippo, ſeu potiùs Philotimo, inſecutiſque Græcorum medicorum ętatibus crudum, craſſum, viſcidumq; eiuſmodi prouenire corporibus in non valentiſſimo ventriculo ex ſuillæ carnis eſu, aut azymo, aut non ſale ſatis condito pane, ſubcineritioq;, atque ex caſeis inueteratis quibuſdam, & huiuſmodi multis, poſſit. Hunc καλλώδη non minùs appellatum fuiſſe inuenio authoribus eiſdem, glutinoſum ſcilicet, ex craſſo, & glutinoſo compoſitum, qui obſtructiones maximè, ac maximas efficere ſolitus ſit, nec diſſecantibus tantùm, qua craſſus, ſed abſtergentibus præterea, qua viſcidus tenaxque, indigeat, ſicuti planę, qua crudus, maiore concoctione. Alius eſt humor, vnde epialis ſæpe febribus origo, & colicis cruciatibus: præſertim verò, ſi lentore, frigiditateque immodica ſuperet, vt ſubſtantia, ac colore vitrum referat: frigiditatis autem tantum cõceperit, vt nec intra corpus, vbi calida omnia natiuo calore concaleſcunt, neque motu extra delatus potuerit, ac vel excernentibus frigidus excernatur, & tangere volẽtibus appareat: is ὑαλώδης propriè habebitur, ex frigidiorum eduliorum cruditatibus quandoq; collectus. Sicuti crudum propriè dicemus, frigidarum, craſsarumque partium humorem, nec magnoperè glutinoſum: qualem nobis largitur freques leguminum, vt macerati lupini, aliorumq; quorundam; ac recentis, ſed non omnis tamen generis, caſei: multorumq; præterea edulium, ipſorum quemet, de quibus nunc ſermonem inſtituimus, teſtaceorum, ſed duriore tantummodo carne præditorum, vſus. Nam oſtreorum propriè ſic vocatorum, ſiue oſtrearum malis alimentum, quia molliſſima caro, pituitam potiùs exhibuerit, illam ipſam quoq; frigidam omnino, atque etiã crudam, dicendam, quando vlteriore concoctione ſanguificari poſſit: ſed bene humidum, & cum flatulento ſpiritu. Crudus autem, quem propriè ita vocari dicebamus, humor ille, frigidus craſſuſq; eſt, ex durę terreſtriſque ſubſtantiæ alimento, quod neq; in ventriculo, neq; in iecore deinde iuſtam concoctionem acceperit, procreatus: ſicuti vitreus item crudus, frigiditate etiam immenſa, & glutinoſitate conſtat, atq; ambobus in vnius eſculenti ſubſtantiam coeuntibus, frigidus, craſſus, glutinoſuſq; exiſtet, crudus, & ipſe meritò exiſtimatus, dictuſq; humor. Elixorum oſtreorum iure emolliri aluum diximus: quod verum eſt, profecto ita, eductoq; elixatione, ſalſuginoſo ſucco: quo facto, reddetur caro, corrumpi quidem difficilior illa, at eadem ratione confici quoq; contumacior, & qua ſiſtatur venter, præſertim teſtaceorum durioris ſubſtantiæ ſi fuerit. Nam oſtrea molliſſimæ carnis,

Cruda quoque eduntur.

Facilè coquuntur Pituitã generant.

Humor ex quo febris epiala.

Crudus humor qui.

A carnis, vel cruda deuorata multis concoquuntur hodie etiam: multo maxima tamen pars meliùs, salubriusq; aut elixant, aut in craticula addito aromate multo, ac salis momento, sed testis tamen suis non auulsa, leuiter torrent. Mandi ea irritandæ Veneri, & tentigini producendæ, nimis creditum hodie receptumq; est, non obscura ratione flatulentæ, ex pituitosa materia excitatæ, saleque & calorificæ aromatum facultatis vi, aucta, adiutaq; salacitate. Hæc omnia itaque Iulius Alexandrinus: Ex quibus, sicuti quoq; ex præcedentibus, & cruda, & cocta edi solere constat. Plinius sanè cruda ostrea stomachum vnicè reficere, fastidijs mederi, ac leuiter aluum mollire scribit. In pontificali cæna apponebantur teste Macrobio echini initio, & ostea cruda. Sic & Galli, si Rōdeletio credimus, non solùm echinis, & limnostreis, sed & ostreis marinis, & lepadibus crudis vescuntur: Conchis vero striatis, pectinibus non nisi coctis. Qui lautitiæ popinali student, inquit Bellonius, in testis suis super cratem addito butyro in aqua, quam continent, incoqui curant, quibus minimum piperis addunt, vt tentiginem salacem adaugeant. Nostri coqui etiam ita ferè coquunt, Platina non parum discrepat, ostrea cocta inquit, in carbonibus, atque testis exempta, frigi in oleo, & aromatibus, & agresta suffundi possunt. Olim garum addebant, quod meminit B Martialis:

Lib. 3. Saturnal.

Ostrea cruda in principio cœnæ pōtificalis.

Ebria Baiano veni modò concha Lucrino
Nobile nunc sitio lux uriosa garum.

Apicius verò in ostreis (inquit) ligusticum, oui vitellum, acetum, oui liquamen, oleum & vinum; si volueris, & mel addes. Qui modo edere ea volet, Lunæ motum obseruet, hoc est ea crescente, ea edat, ea enim senescente longè fiunt deteriora: quod dilucidissimè innuit Gellius in vigesimo: Ostreæ cùm appositę fuissent, & multæ, & inuberes, macræque essent. Luna (inquit Annianus) nunc videlicet senescit, ea re ostrea quoque sicuti alia quædam, tenuia, exuctaque sunt.

Li. 9. c. 6.

VSVS IN MEDICINA.

NON solùm in cibis, sed etiam in medicina magnæ sunt ostreorum dotes. Si in Conchis suis decoquantur, vti clausa peruenerunt, mirè destillationibus C prodesse Plinius tradit: Marcellus verò ita vt lecta sunt, adhuc testis suis clausa in carbonibus coqui, atq; ita cibo dari ei, qui narium grauedinem patitur. Idem Plinius ostrea cocta, cū mulso, tenesmo, qui sine exulceratione fit, liberare voluit: quod sanè nimis latè accepit Marcellus, inquiens ostrea ex mulso, & pipere cocta, vtiliter contra tenesmum accipi. Peculiariter verò contra leporis marini venena ostrea aduersantur, si eidem Plinio credimus. Stomachum (inquit idem) vnicè reficiunt, fastidijs medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue summa montium, & maris ima miscens. Gariopontus hydropicis etiam ostreas dari iubet: Et Trallianus in colico affectu pisces duriore carne præditos, & ex testaceis pectines, & ostreas. Testa verò eorum maiorem longè quàm ipsa caro vsum apud medicos habet, vsta & non vsta. Eam siccissimam esse Galenus in secundo de temperamentis dixit. Labiorum vlcera, & omnia maligna sanans medicamentum, ex Nicolao Myrepso: Ostrea vsta tenuissimè trita insperge. Ego verò non vstis contritis vsus sum, & bene cessit. Ad procidentem sedem, ex Aetio: ostreorum testas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appone. Ad perniones: Sextus Platonicus sepum ceruinum combustum simul cum ostrea testa minuta D commixta, & factum quasi malacma imponit, & mirè sanare ait. Vegetius in secundo de veterinaria, ad vulnera iumentorum ossa sepiarum, & testas etiam ostrearum in puluerem redigi iubet, & ærei quoque vasis fuliginem pariter misceri; eaque bene tunsa si frequenter asperseris, siccatum vulnus ducere celerius cicatricem. Ostreorum testa vsta authore Galeno, similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immo vt certius veriusque (inquit) dicam, minus crassæ. Nam terrenam, duramq; corporis sortita consistentiam concretionemq;, impendio omnia crassarum sunt partium, itaq; accuratè ea læuigare necesse est. Cùm autem dicimus horum aliud alio esse tenuius (cùm tamen omnia crassa sint, sed alia magis, alia minus,) ita accipiendum est, vt si Vlyssem Thersite dicamus maiorem, cum tamen vterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, vt & antea est dictum, cogendi quandam in se facultatem obtinent: per quam condensata eorum essentia, dura, terrosaq; sunt reddita; quàm vbi per vstionem deposuerint, contrariam asciscunt facultatem, quam vocant digerentem. Porro si laueris ea, vserisq; (sic Græcus textus habet, sed

Ad destillationes.
Ad grauedinem narium.
Ad tenesmum.
Ad hydropem.
Ad labiorū vlcera.
Ad procidētem sedem.
Ad perniones.
Ad vulnera iumentorū.
Lib. 11. de simpl.

præstat

præſtat (inquit Zoographus) legere, ſi vſſeris, lauerisq; prius enim vruntur, deinde lauantur huiuſmodi medicamenta, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat. Sed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt, morſus expers: id quod maximè implendis, cicatriceque claudendis vlceribus humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum, quę peculiariter vocantur oſtrea, combuſta vtor ad diuturnas ex fluxione, ægreq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt, atque profundæ, eam foris cum ſuillo adipe veterato (vulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in ſinum ipſum aliquid eorum, quæ talia carne implent, immitto: quale etiam eſt vſtum diaphanes: quod ſpecarium (lego ſpeclarium, nomine deprauato. Latini enim ſpecularem lapidem nominant: interpres Latinus in margine diuerſam lectionem aſcripſit, æs vſtum, dyphryges) nominant. Parem in genere facultatem habent, & cæterorum oſtracodermorum teſtæ deuſtæ; maximè verò (vt dixi) oſtreorum, deinde buccinorum, & purpurarum. Itaque cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniam vetus plus digerit, illi magis miſceri ſolet. Porro potentiùs hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſcueris: de quibus ſuperiùs determinatum eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit non tantùm extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantię, velut & pumex, & teſta clibani. Verùm in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe, quæ ſic vſta ſunt, admodum læuigare. At in vlceribus rebellibus prę omnibus diligenter ſunt læuiganda, ac inſpergenda. Porro excreſcētiam carnis mediocriter exterunt, comprimuntq;. Ad hæc cum ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeò vt non modò laxitatem, mollitiemq; gingiuarū deſicces, verùmetiam vlcera putreſcentia adiuuet. Hæc omnia Galenus. Emplaſtro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſſit, apud eundem in primo apud Galenum de compoſitione ſecundum genera, cap. 16. buccina vſta iniĳciuntur. Vbi Galenus: Validè (inquit) exſiccat ob buccinorum cinerem additum, non diſſimilis autem quodammodo facultas eſt, & purpuris, & oſtreis concrematis. Notum eſt autem ſine carnibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam cap. 18. oſtrea cōcremata, purpuras, buccina, & ſepiæ partem oſſeam cum ĳs recenſet, quæ propoſiti emplaſtri (aduerſus vlcera cacoëthe, & deſypulota) candorem tueri poſſint. Et rurſus in primo capite libri quarti: Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumque id genus ſi aridas vlceribus malignis, ac contumacibus inſperſeris, mirificè videbis citra mordicationem ea deſiccari. Puluis ex oſtreis: Cadmiæ, thuris, ſingulorum vncia ſemis; oſtreorū vſtorum vncia vna ſemis: ſic ille, ſed vſum eius non explicat. videtur autē vtiliter inſpergi poſſe vlceribus malignis, & dyſepulotis. Galenus alibi teſtas vſtas tum buccinorum, tùm purpurarum, aliorumque oſtreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ex oſtreis combuſtis, & fermento medicamentum pro humore ſuppurato ab eodem in ſecundo de arte curatiua ad Glauconē deſcribitur. Plinius ſcribit veteri vrinæ miſceri cinerem oſtreorum aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia vlcera manantia. Idem cinis ſi Marcello credimus, cūmelle impoſitus parotidas cito ſoluit. Emplaſtra (inquit Galenus) quæ ſimplices parotidas curant, laxatoria appellata, omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum ſunt; Emplaſtrum Mnaſeæ, & quod ex ſuccis conſtat, & quod ex ptiſana. His adhuc molliora ſunt cerati forma, tum ex butyro, tū ex œſypo conflata, oſtreis, aut buccinis, aut purpuris vſtis additis, adipeque porcino, ſingulis quadrantis pondere. Prętat & hoc, butyri vnciam vnam, ceræ ſextantem, & vnciæ dimidium, oſtreorum vſtorum, quàm tenuiſſimè tritorum ſextantem: liqueſcibilia liquefacito, oſtreaq; infarcito, ac vnitis vtitor confidenter. Efficaciſſimum hoc ad parotidas. Et paulò ſuperius: Buccinis, purpuris, & oſtreis vſtis, in dureſcentibus, ac vetuſtis parotidibus vti oportet. Eſt enim pharmacum, quod omnem afflictionem, & acrimoniā mitigat, & diſcutit, non ſolùm ſi melle quis eorum cinerem imbuat, ſed & multò magis ſi adipem ſuillum inſulſum, vetuſtum, & à fibris depuratum admiſceat. Citra omnem enim moleſtiam omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi ex rheumatica affectione ſint obortæ. Idem eodē libro buccina marina, aut purpuras vſtas melle, aut axungia exceptas imponi præcipit parotidibus, & confeſtim diſcutiendas ibi aſſerit, idemq; oſtreorum teſtam vſtam, & cum melle impoſitam facere. Alibi denique vim eandem prope teſtis purpurarum, buccinorum, & aliorum oſtreorū tribuit, oſtrei nomen generaliùs accipiens: quamobrem ſi quid remediorum in vna aliqua ſpecie omiſſum videbitur, in alterius hiſtoria requiratur. Marcellus Empiricus cinerem harum teſtarum ſi in morem ſalis pane colligatur, & voretur, ſtatim ad remouendam grauedinem narium proficere ſcribit: nec non cum melle illitum tenuiſſimè contritum, vuæ prodeſſe. Plinius medicus

Ad caua vlcera. *Detes ſplēdidos reddit.* *Ad dentes dealbādos.* *Ad parotidas.* *Lib. 3. de comp. ſec. loc. c. 2.* *Ad narium grauedinē.*

A dicus citante Iouio ostreorum testas ambustas dysentericis prodesse tradit. Aliud ad dysentericos ex Marcello Empirico: Succinum de ceraso syluatica exures, & de testa ostrei æquè facies, paribusque mensuris puluerem tritum, cum melite (fortè oxymelite, aut tale quid legendum) aut cum vino austero, ferro candenti calefacto, bibendum dysenterico dabis, mirè proderit. Ad coli intestini dolores ex Galeno: ostreorum testæ crematæ, & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus sit ex calentis aquæ cyathis tribus. Rondeletius experientia comperit ex cinere, siue ex calce testarũ ostreorum factam aquam lixiuam ad minuendos tumores οἰδηματώδεις pedum, & genuum plurimùm conferre. Exiccat enim, inquit, multùm digerit, & calfacit si post vstionem cinis non lauetur, lotus minùs calfacit. Cùm itaque & è testis vstulatis optima calx fiat, Bellonius cinerẽ ostreorum eadem cum calce facultate pollere arbitratur. Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licere, & ex superioribus constare potest, & in tabulis ἀντιβαλλομένων legitur.

Ad coli dolores.
Euporist. 2.48.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS.

B

Cap. LXVII.

OSTREA (inquit Rondeletius) reperiuntur in nostro mari, quæ à vulgo Scandebec vocantur; propterea quòd sapore sunt acri: ob id delicatorum labra nimium calefaciũt, & vlcerant: nam Scandebec idem est, quod rostrum vrens. Testa constat pellucida, partibus quibusdam flauescente, alijs purpurascente, foris crinita, & crispa, intus splendida, læuissima, candidissima. Caro parua, salsa, subamara, atque insuauis est: quare etiam à plebe negligitur. Hanc ostreorum speciem esse puto similem ijs, quæ tradit Plinius gigni in petrosis, carentibusque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynum, & Myrinam, vel potiùs ostrea esse ἄγρια, quæ vocat Athenæus. Γίνεται δέ τινα καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ' ἐςὶ καὶ βρωμώδη, προσέτι δὲ εὐτελῆ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam ostrea, quæ syluestria nominant, multi alimenti, sed virus olentia, & ori ingrata. Testa syluestrium ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis vice vsurpari potest, & exic-
C cantibus pulueribus vtiliter admisceri. Hactenus Rondeletius.

Scandebec ostrei descriptio.
Lib. 32. cap. 6.
Lib. 3.

Ostrea syluestris Rondeletij.

Te DE

E

DE OSTREA GAIDEROPODA, BELLONIO APPELLATA. Cap. LXVIII.

Etymon.

EST genus quoddam Ostreæ vulgò cognitum in Græcia (inquit Bellonius) quam Gaideropodam vocant, quasi pedem asini dixeris. Cautibus adnascitur, non enim more Ostrearum soluta in salo iacet, ob id in eo tantùm mari quod nunquam æstu reciprocatur, innascitur. Aegei autem maris, Hellesponti, Propontidis, & Ponti ora (oræ, littora) non augentur, neque decrescunt, sed perpetuò in eadem altitudine permanent. Nam inde aquæ deorsum semper delabuntur, eandem plenitudinem semper obtinentes. Non est omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite nasci, non autem Gaditano freto, existimauêre: haud improbabili argumento: quoniam æstus semper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur. Quanquam autem Ostrea hæc scopulis hæreat, clusilem tamen, & reseratilem testam habent, & à saxo, nisi magna vi percutiatur, dimoueri vix possũt. Quoniam verò multum profundè immerguntur, indiginæ longurios ferro muniunt, quibus ter, vel quater iteratis ictibus valido mucrone Concham quatiunt: quam vel confringunt, vel, si integram detrahunt, rupis partem aliquam secum auferunt: vix enim aliàs cederet, deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in sublime attollunt. F

Testa qua.

Ostrea Gaideropada Bellonij, siue Spondylus

Quòd autem aqua per fauces Bosphori Thracij deorsum tanto impetu feratur, signum est locum illum Gaditano esse altiorem: nam si æqualis foret, haud equidem tanto impetu delaberetur. Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda a vulgari nostra Ostrea ipsa forma differt, sic etiam gustu ingrata, dura, amara, ac nauseabunda percipitur. Huius testa, aut cõcha eximio naturæ artificio superior inferiori infarcta est, vt quibusdam veluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula, & sinus coaptato vincta, ac constricta esse videatur. Tubercula quoq; superiora duobus acetabulis inferioribus benè correspondent, vt & inferiora superioribus, quæ in nostra vulgari ostrea desunt. Proinde apertas Gaideropodas, si quis attentè intuebitur, in his branchias (hoc certè ridiculum est, nullum enim ex testaceis branchias habet) & stomachum, & reliquas partes nutritorias contemplabitur, immo etiam auriculas fungi crispi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli polypi, quæ dilatari, ac contrahi soleat: vmbilicum vulgus esse putat. Hæc ostrea alijs carnosior est, minus tamen gustui grata. Nam venter eius, atque hepa pessimi sunt saporis. Cæterùm nulli etiam in hac cancelli, seu pinnoteres reperiuntur. Hęc omnia itaq; Bellonius. Rondeletius eiusce modi ostracodermi genus spondylum esse conijcit, & de eo ita scribit. In ostracodermorum generibus recensentur à Galeno, Plinio, & alijs, spondyli, ab Athenæo τραχῆλοι nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam similitudinem, quam cũ asini vngula habent: gaidaron enim hodie asinum vocant. Galeni interpres σπονδύλους, vertebras conuertit, sed vtendum nomine græco censeo, Plinij exemplo, qui aliquot locis spondylium vocauit, & Macrobij, quum spondylos inter cœnæ pontificalis prima fercula numerat. Itẽ Columella cum reliquis testaceis spondylos recenset. Spondylus duplici testa constat intus caua, & læui: foris scabra, ad vngulæ asini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici potest, tenuior est, & multò minus densa, minus concaua, arcta valde, & firma articulatione connexa. vtriusq; enim testę binæ apophyses sunt, siue tubercula, quæ binis acetabulis vicissim recipiunt, & recipiuntur: vinculo medio, nigro, & valido cohærent. Caro interna ostreorum carni similis est: circa hanc

G

Testa.

H

Caro. *Venter.* *Hepar.* *Spondylus Rondel.*

Descriptio.

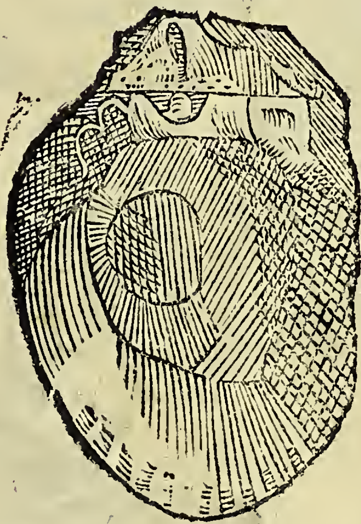
A ca hanc fimbriata est mēbrana. Branchias spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calore prædita toto corpore per sensū fugientes cutis meatus κατὰ διαπνοὴν respirant. (Taxat tacitè Bellonium Rondeletius, sed Aristoteles sic ea refrigerari dicit, non respirare) quemadmodum insecta authore Aristotele. Intus caro est satis multa, sed durior, virus olens, insuauis, & ingrata. Galenus libro tertio de facultatibus alimentorum inter ostracoderma, quæ duram habent carnem, recenset. Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, vt non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. In mari nostro pauci reperiuntur. Ego in saxis Frescon ijs Agathensis sinus reperi, sed ij parui sunt: ita herent, vt in littus reijciuntur. Testa crassiorū est partium, quàm testa ostreorum. difficiliùs vritur, magisq; ad lapidis naturam accedit. In spondylis cancri parui reperiuntur, quemadmodum in ostreis, & mytulis marinis. Horum nullam quod sciam mentionem fecit Aristoteles. Athenæus lib. 3. τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate, mea quidem sentētia, appellauit. Spondylos veros à nobis exhiberi ostendit firmior in his, & magis exquisita testarū articulatio, quàm in vllo alio ostracodermorum genere, à qua spondyli nomen sortiti sunt: quòd vertebrarum spinæ modo firmissimè articulati

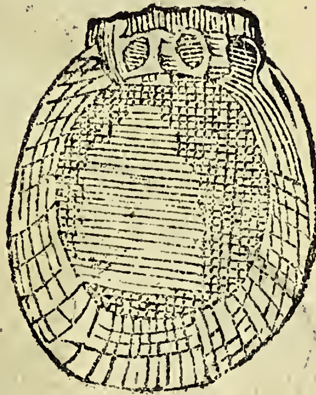
Spondyli saxis adnascuntur.

B sint: quæ vertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur. Hactenus ille, cum cuius spondylo maximam similitudinem gerit, qui hìc à me additur: intus candidus, extra purpurascens. In secunda tabula quatuor proponuntur, colore albicante: tertia ostrea, prout sæpenumero baculis, vel alij rei adhærent ceu Zoophyta. Addidi, & aliud elegans spondyli genus prona, & supina parte depictum. Plurimis extra tuberculis præditum est obtusis, ab vno latere rubicundis, ab altero inter viridem, & cæruleum ambigentibus, quibus tamen rubra etiam permiscentur tubercula: summū caput, seu vertex candicat. Intus circulus satis conspicuus colore viridescente totam ferè conchā prope extremitatem ambit: dein color sequitur castanearum, dein albus, & subuiridis. In medio velut vmbilicus est, vt icon indicat, ex ijsdem coloribus, addito etiam luteo constans.

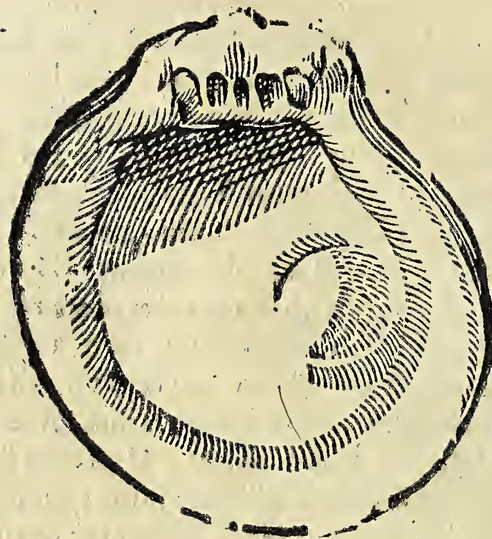
Spondyli authoris.

Spondylus Rond. siue ostrea gaideropoda Bellonij, ex Rondeletio.

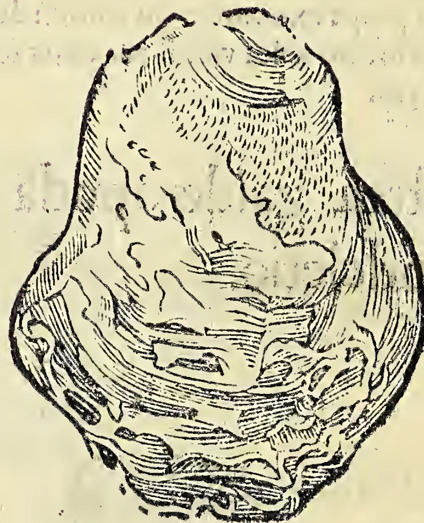

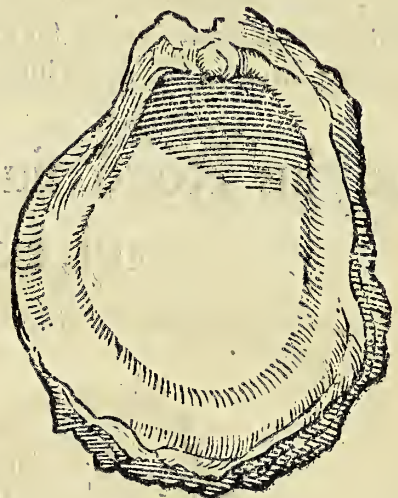

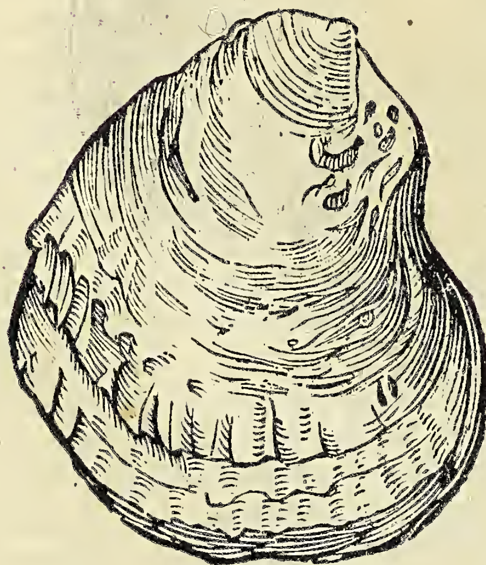
Spondylus authoris primus.

Spondylij alij.

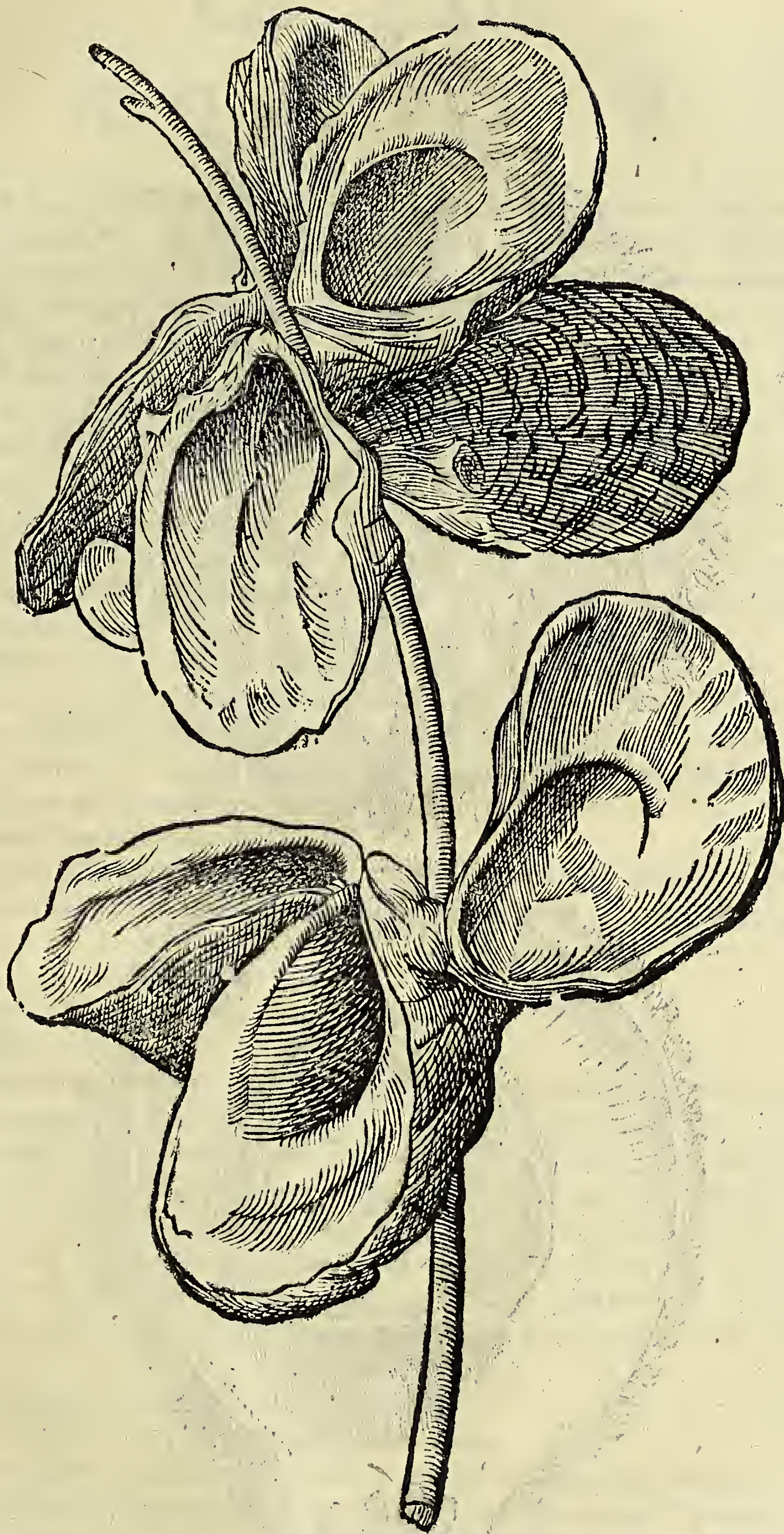

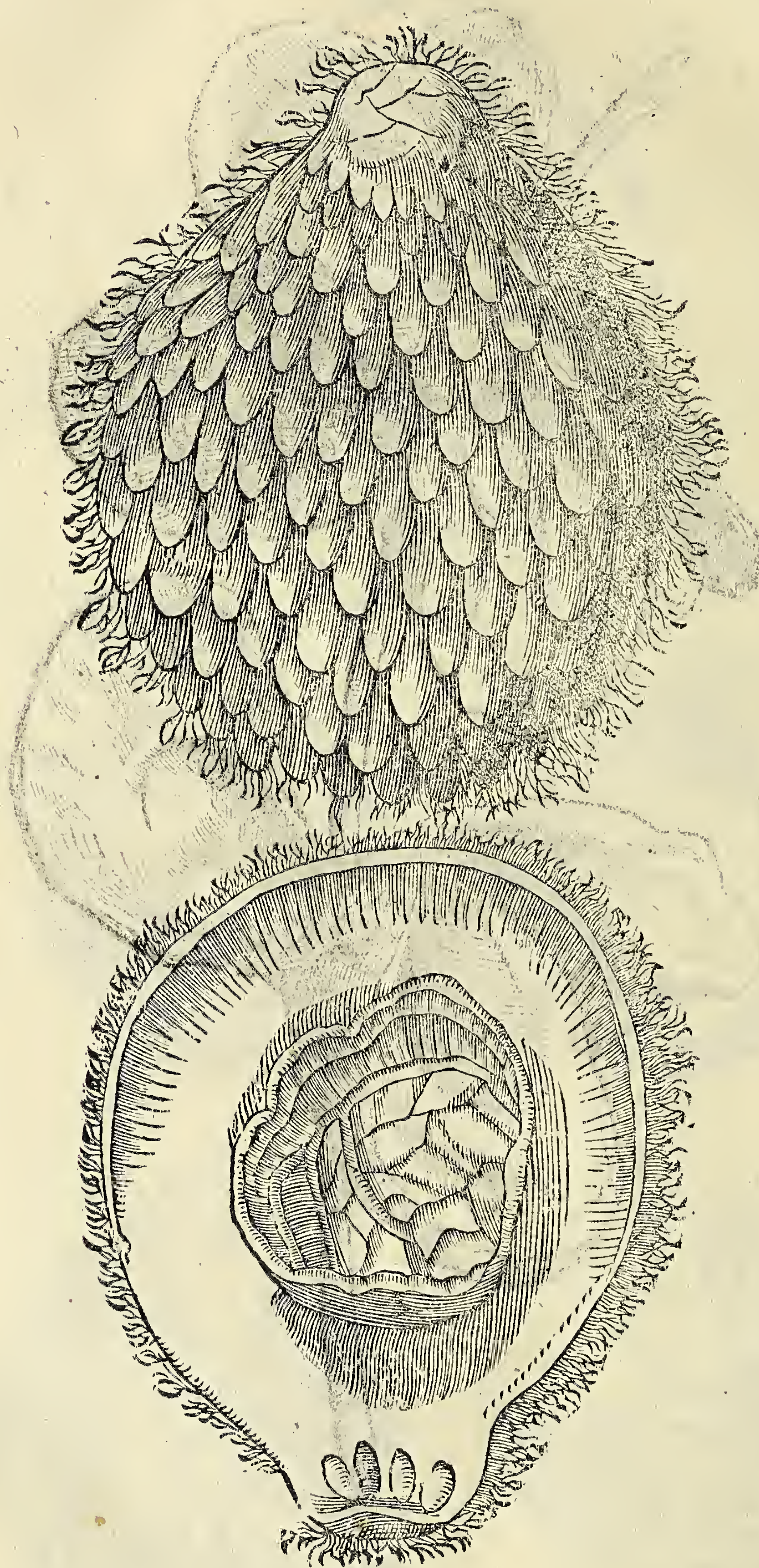

Oſtracea annexa baculo.

Spondylus authoris vtraque facie pictus.

A

DE PECTINIBVS.
Cap. LXIX.
ÆQVIVOCA.

Κτείς, siue Pecten etiam dicitur, quo capilli pectuntur, & extenduntur: quod Eustathius sic Græcè nominari scribit παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς τρίχας. In Dictionarijs Hesychij, & Varrini legitur, κτεὶς κτενὸς τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, ἢ τὰς τρίχας: quod manus, aut pilos extendit. Idem Grammatici κτένας exponunt τοὺς τῶν χειρῶν καρποὺς, καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ στήθη: hoc est manuum carpos, & pedum, item pectus, sed Zoographus metacarpia potius, sic dici putat: ita verò dici scribunt ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίχας ἐπιτηδείων κτενῶν: hoc est ab instrumentis, quæ apta sunt ad pectendos pilos. Ijdem etiam sic nominari scribunt τὰς νοτιαίας πλευράς, spurias dorsi costas. Dicuntur quatuor illi dentes anteriores, qui intericcti inter duos caninos dentes naribus subsunt τομεῖς, διχαστῆρες, γελασινοὶ teste Polluce, item κτενές hoc est occisores, ὅτι κτείνουσι ὅσ' ἂν λάβωσι, quia occidant, quod capiunt. Κτεὶς dicitur etiam τὸ ἐφήβαιον, pubes, ἢ τὸ μόριον τὸ αἰδοῖον, aut pudendum. Latini etiam Pectinem sic vocant. Iuuenalis. *Pectinis varia significata.* *Lib. 2.* *Pro pube.*

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Κτεὶς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος διὰ τὰ περὶ αὐτὸ ῥαβδώματα οὕτω καλούμενον, inquit Eustathius: id est, pars quædam corporis humani occulta, sic dicta à virgulis, quæ circa eam sunt. Pecten à Latinis Grammaticis exponitur musicum instrumentum, quo cytharam pulsamus. Virgilius: *Pro musico instrumento.*

—— Iam pectine pulsat eburno. *Aeneid.*

Græci videntur in cythara, testudine, aut alio quopiam simili musico instrumento collum appellasse: κτένια, inquiunt, τῶν κιθαρῶν, οἱ ὑπερέχοντες ἀγκῶνες λέγονται. Statius Papinianus: *2. Achil.*

C

—— Nunc obuia versę
Pectine Amazonio modo, quo citat orbe Lacenas
Delia.

Ad quos versus hæc annotat Adrianus Turnebus: Pecten enim Amazonius videtur chorus fuisse, quo inter se pectinatim implexæ consertæque recta serie puellæ in Amazonum modum saltabant. Pecten etiam instrumentum dicitur, quo pannus nuper contextus, raditur: Germani, & Belgæ à carduo vocant carden. Item quo linum, & cannabis depectitur, & purgatur. Dicitur etiam cratis dentatæ genus stylis ferreis ad colendam terram, & ad metendam segetem. Columella: si autem metendi genera complura multi falcibus verriculatis, atque ijs, vel rostratis, vel denticulatis medium culmum secant, multi mergis, alij Pectinibus spicam ipsam legunt, idque in rara segete facillimum, in densa difficillimum est. Ouidius: *Aduers. li. 26. c. 30.* *Pecten Amazonius. quid.* *Pro crate dentata.* *Lib. 2. c. 21*

Temporibus certis desectas alligit herbas,
Et tunsam raro Pectine verrit humum. *1. de rem. am.*

D A Plinio etiam dicuntur Pectines in arboribus, & earum materia per longitudinem rectæ Pectinum modo lineæ, & interualla, Græcè κτηδόνες, vt dum inquit: Fagis pectines transuersis: Nam in quibus variant pectinum illorum lineæ, adijcere Plinius solet aliquid quo varietas illa possit indicari, obliquos, crispos, nodososve dicens. Germani in ligno hos veluti neruos, appellant annos. Sunt autem venæ, seu fibrę, & diuisiones in lignis pectinum modo, hoc est διαφύσεις. Intelligitur quoque non infrequenter instrumentum textorium eodem nomine, sic dictum quod fila in telis figat. Virgilius:

Arguto coniux percurrit pectine telas.

Et Polluci πεντέκτενα (Zographus legit πεντάκτενοι) χιτωνίσκοι παρὰ Ἰώνων πορφύραν ἔχοντες, πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι: id est, Tunicæ quòd oram purpuream habentes, quinque pectinibus texebatur. Apud Galenum libri de fascijs caput centesimum, & decimum inscribitur pecten, seu vinculum suspendens ad colem. Pecten Veneris herba, quoque Plinio dicta à pectinum similitudine. *Pecten Veneris.*

SYNO-

E

SYNONYMA.

VOD Latinis Pecten, Græcis κτεὶς dicitur, Gazæ modò pecten, modò pectunculus, vt vbi Aristoteles ait: τῶν διθύρων τὰ μὲν ἐστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες: Biualuis generis pars clusilis est, vt pectunculi. Et paulò post: Ἔνια μὲν κινητικά αὐτῶν ἐστιν, οἷον κτείς: Item aliæ se mouent, vt pectines. Sed hæc varietas, inquit Rondeletius, ambiguitatem parit: sũt enim pectines, & ab his diuersi pectũculi à Latinis dicti. Plinius manifestè pectunculos à pectinibus disiungens, videtur pectunculos pro tellinis vsurpasse, vt Hermolaus annotauit. De alijs pectunculis infrà dicemus, hæc Rondeletius. Sed Theodorus, Plinium in hac interpretatione est imitatus, qui pectinem, & pectunculum pro eodem accepit; vt vbi sic loquitur: Loligo etiam volitat extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo, nam hoc Aristoteles περὶ κτενῶν scripsit. Idcirco dicimus Plinium pectunculum, & pectinem interdum promiscuè nominare, & interdum distinguere, pectũculosque pro tellinis accipere. Trallianus quoque κτένια diminutiuo nomine appellans, ipsos simpliciter κτένας, id est, pectines intelligere videtur. Pectunculi, inquit Zoographus, vt ipsum nomen loquitur, exigui pectines sunt: quod bifariam intelligi potest, vt & pectines maiores antequam excreuerint, sic appellentur, & species peculiaris semper parua, qualem Rondeletius depinxit vna tantùm parte auritam. Pectunculos nominat Columella, item Nonius Marcellus inter ea, quibus similitudo nomen fecit. κτένες pisces dicũtur ab interprete Nicandri pisces marini ob similitudinẽ manuum, & pedum. Porta Neapolitanus pectinem sic dici voluit à figura pubis, cùm potiùs verisimile sit ab huius testæ figura pectinem fuisse nuncupatum. Pectinum genus, inquit Gyllius, striatum, id est, pectinatim diuisum, à rugis illis, siue imbricaturis nuncupatur. Lenguados vulgò in Hispania dici testis est Alphonsus Tostatus. Germani, inquit Zoographus, Conchas biualues omnes generali vocabulo vocant Muschelen, & Moschlen: vt pectines, Chamæ, &c. Pectines verò priuatim D. Iacobi Conchas. Iacobs Muschlen. Angli verò Musckels peculiariter nominant Conchulas illas, quas Bellonius mytulos: Pectinem autem à Scalope, Scalop. Magno in errore versatur Albertus, & recentiores, qui pectines pro passeribus (id est, planis piscibus illis, quos vulgus Germanorum platessas nuncupat) accipiunt. Pectinum generis, ait Gyllius, quidam arbitrantur eas esse, quas vulgò appellant Conchas S. Iacobi, sed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur. Piscatores Massilienses pectines vocant Larges Coquilles, alij Coquilles de saint Iaques. Itali Cappe sante. Reliqua synonyma cuiq; generi priora mox in descriptione adferam.

4. Histor. c. 4. — *Pecten à pectunculo differt.* — *Gaza defenditur.* — F — *Pectunculi qui.* — *Pectinis etymologia.* — *Legnados.* — *Alberti error.* — G

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

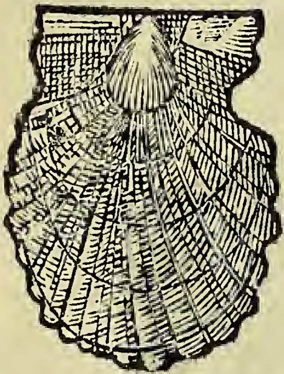
VNT autem pectines biualues, & clusiles teste Aristotele, seque concludendo tuentur. Pectinatim eis diuisæ testæ sunt. Reserratiles item sunt: Nam ab altero latere nodo ligantur. κτείς, inquit, Athenæus ex Aristotele, τραχυόστρακος, ῥαβδωτός. Ouum dictum altera tantummodo parte eis fit. Massarius Conchas esse striatas scribit, testis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, binisque auriculis angularibus. Qualis sit pecten, inquit Rondeletius, ex nullo meliùs quàm ex Athenæo cognoscemus, quo loco ostreum (Berberi) in quo nascuntur Margaritæ pectini confert. Ἐστι δὲ ἡ μὲν τοῦ Ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενί: οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ Ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ: οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτείς, ἀλλὰ ἕν. Ostreum aspectu pectini simile est: testa non cælata, sed læuis est, & spissa: neq; vtrinque aurita est pectinum modo, sed altera tantùm parte. Ex his liquet pectinem duabus constare Conchis striatis, vtraque parte auritum esse, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum pectinem nominare oporteat (quod Bellonius facit) sed alteri etiam pectini, & pectunculo. Plura enumerantur pectinum genera, quàm duo, aut trita, quæ partim magnitudine, partim colore figuraq; variant. Sunt enim rufi, candidi, varij, item candidi, atque lati à Xenocrate commemorati. Pectines

Histo. 4. c. 7. — H — *Lib. 3.* — *Genera.*

A nes quidam, inquit Aristoteles, magni sunt, quibus altera valuularum latior veluti tegmen superposita est. Sunt item, qui vtraq; parte auriti sunt, vt pectunculi, alij vnica, quidam nulla, si Bellonio picturæ credendum sit, qui pectunculum suum, sine auriculis depinxit: capite testæ ita se colligente, vt in Tellenis, & Chamis; eam omisimus. Cæterùm, vt ab ijs, qui vtraque parte auriti sunt, incipiam, sciendum est quosdam vtramque aurem æquali habere magnitudine, vt priores duo, quorum iconem Rondeletius exhibuit, & alij si qui sunt quos nos depictos subiungemus, inter quos etiam quidam aures minores habent, quàm caput testæ, quidam tam magnas, vt ab vna aure ad alteram ducta linea caput testæ nō tāgat, sed potiùs emineant aures; alij rursus vna aure minores, & veluti mutyli. Pectinem priorem suum sic describit Rondeletius. Testa vtraq; primùm strictior, qua parte aurita est, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua, & in dorsum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro, & neruoso colligatæ sunt. Vtraque striata est, à strictiori parte striaturæ incipientes ad imum marginem deductæ sūt, sed ita vt in eo striæ, siue exochæ magis promineant, quàm strigiles, siue canaliculi: quibus fit vt pectinis testa laciniata sit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea striæ, siue exochæ lineis à summo ad B imum ductis ornatæ sunt, quæ duabus tribusve alijs intersecantur à latere ad latus ductis versus strictiorem partem. Intus carnis multum est; quæ circa medium etiam carnosum, longum, tenerum alligata apparet. Inest in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων, & os tubæ modo factum, atque intestinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam versicolorem, ex qua fila multa, & tenuia depēdent. Alter autem Rondeletij pecten idem cum superiori fortassis cuidam minus diligenti inspectori videbitur; sed re vera differt: idcirco eius iconem hìc apponimus: Nam latiores, & ampliores aures habet, estque toto corpore longiore strictioreque, quàm superior. Præterea hic testam vtramq; pectunculorum Burdegalensium modo concauam habet, superior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Postremo hic Concharum quarundam rugosarum ritu rugas, siue strias, & exochas simplices habet, prior verò singulas ternis, & quaternis lineis à summo ad imum ductis ornatas. Hunc pectinem Itali Romiam vocant, quod qui è Compostella redeunt (quos etiam Romious lingua nostra vocamus) pectines eiusmodi multos pileis affixos gestant. De pectine aurito, quem simpliciter pectinem vocauit Rondeletius hæc Bellonius: In Concharum genere. (Nam pectines Concharum generi attribuit Plinius) solùm pectinem altera parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tumida, binis vt plurimùm auriculis insignita, emergit: atq; ita striata quemadmodum testudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines in biualuium genere, post pinnam maioribus Cōchis præditi sunt: quas habent scabras, reseratiles, & clusiles, nullis cardinibus pixidatim infarctis coniunctas, sed neruo tantùm nigro, (vt in Ostreis videmus) obfirmatas. Parte plana tanquā prona solo accubant: supina enim tumida aures vtrimque habet, per quas exerere linguā Aristoteles tradit. Hæc ille. Nos his aliquot sequētibus tabulis auritorum vtraque parte pectinum quotcunq; vnquam obseruare contigit, imagines exhibemus. Primo igitur loco ponitur pecten priori Rondeletij similis, (cuius idcirco imaginem omisimus) primum aper-D tus cum animali, mox eius testa; quæ ferruginei diluti est coloris, fascijsq; ferrugineis. Ex eodem genere est, qui hunc sequitur; minor tamen, versicolor, nempe albo fusco viridi præsertim in fascijs, & auriculis, & purpurascente colore variegatus, & qui tertius est, cum animali, & eius testa, colore est castaneo. In secunda tabula priori numero notatur is, qui aurem vnam altera multo maiorem habet: nec extremitate sua cum testa connata, vt duo alij, qui eadem tabula videtur: paruus est hic sua natura, & raro maior quàm depictus conspicitur: albus, & subuiridis aliquantulum parte superiore. exochas habet magnas, & crassas proportione canaliculorum, quibus insculptæ sunt à natura striæ à summo ad imum tendentes, intus autem prope auriculas colore est aliquantulum castaneo, cætera albo. Secūdo numero ostenditur priori similis colore, & forma auricularum, sed exochas non habet bifidas, vt ille. Qui deinceps additur auriculam quidem maiorem habet altera, foris colore est prorsus castaneo. exochis est, & strijs transuersis insignitus, inq; multis locis aculeis paruis munitus. Intus est colore argenteo ad subceruleum tendente, licet in medio ali-quibus

Pecten alter Rondeletij.

C

Hist. 4. c. 4.

Auritorum ab vtraque parte descriptiones.

Pectinis prioris Rōdel. descriptio.

Caro.

Pecten Rondeletij alter.

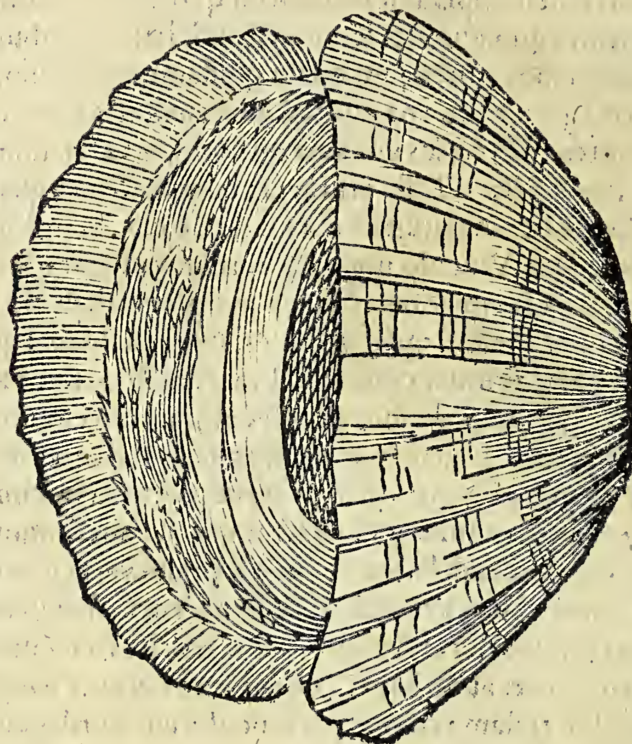
Romia.

Descriptio ex Bellonio.

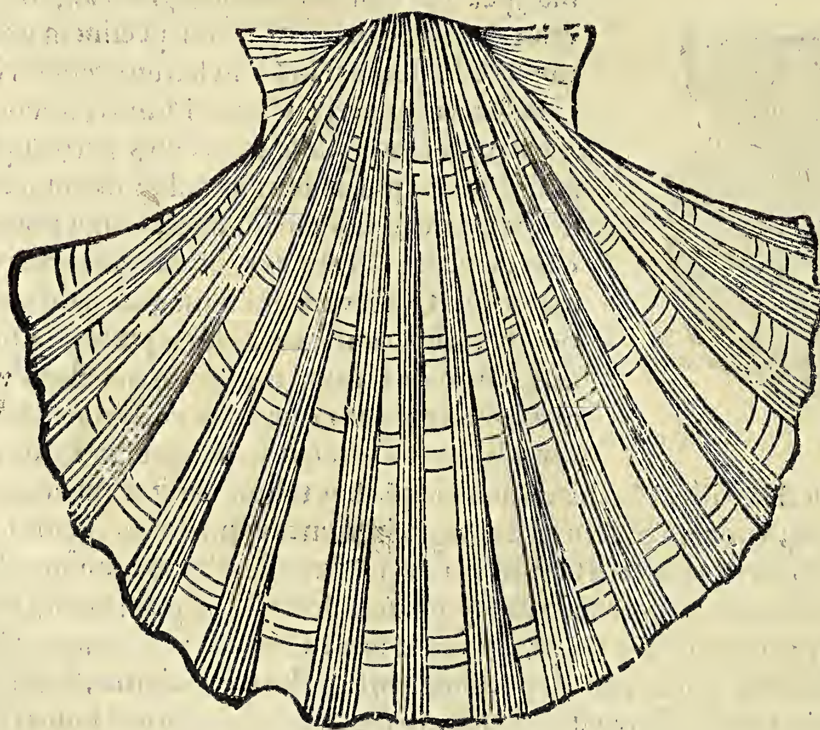
Testa qualis.

Pectines alij authoris

Pectẽn primus authoris cum ſuo animali.

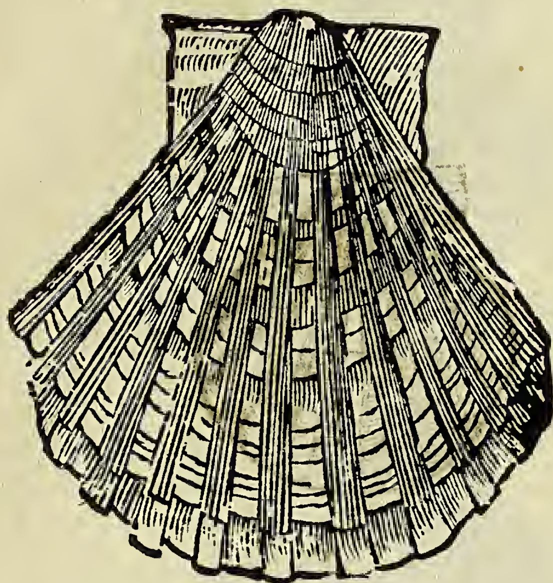

Pectinis eiuſdem teſta.

A

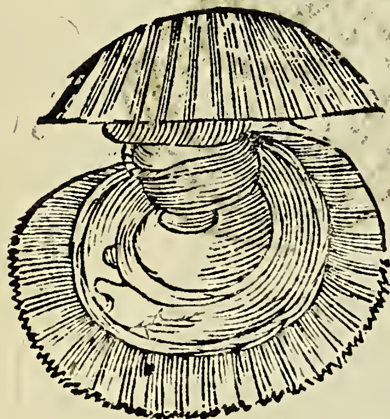
Pecten versicolor.

quibus in locis circumcirca sit colore castaneo splendido. Quartus autem vnam altera maiorem habet, nec extremitate testæ adnatam maiorem. exterius crocei est coloris: intus verò cãdidus. exochas habet lineolis trãsuersis refertas. quatuor fasciæ amplectuntur testæ partem superiorem. Quintus tertio similis, sed strijs trãsuersis caret. Niger est, qui in tertia tabula primus pingitur longitudine palmi, latitudine verò ferè æqualis, aure insigni, & prominente extremitate sua; alterius auris vestigium quoddam paruum. Exochas habet rotundas maiores canaliculis, quas lineæ transuersæ ambiunt. Secundus colore est ferrugineo, in vtraque

B valua exterius multis aculeis asper. Auriculam vnam habet insignem, altera parum eminet. interius in circumferentia colore est ferrugineo. superiori parte subcęruleo colore ad argenteum tendente, habet & exochas strijs insignes. aculei autem ex strijs emergunt.

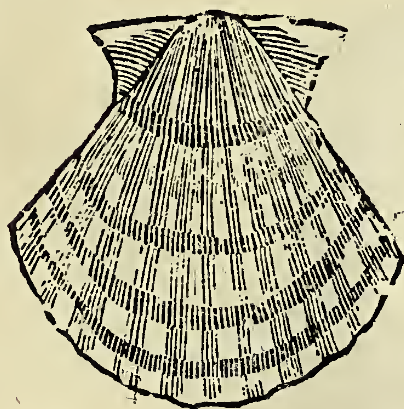
Pecten minor castaneus cũ animali.

Tertius autem vnam altera maiorem habet. Longitudo æqualis latitudini, mensura duorum digitorum & dimidij. Exochas ab vna parte habet notabiles strias verò latiores inter exochas strijs colore luteo. Interior quoque pars habet multas exochas, quæ sunt longè angustiores strijs, & lucent. In medio duarum auricularum est foramẽ, cui vinculum inseritur, quo connectitur vtraque testa, clauditur, & aperitur. Quartus habet aures ferè ęquales, exochas subcinereas al-

C bicantes, sicut & strias. Intus in superiori parte nigricat, cætera colore subcęruleo, & albo depingitur huius testa parte interiore, & exteriore. In quarta tabula primo, & secundo loco depingitur pectinis testæ pars interior, & exterior. Huius testa tota candicat, & pellucet: exterius glabra, ac læuis: interius est exochis, aut lineis eminentibus parum, ac tenuibus, vt numero primo licet in tabula conspicere. fascias exterius habet nigricantes tres, aut quatuor. Aures ei sunt æquales, & exigui. Tertio numero significatur pecten, cuius pars exterior, & superior rubet, exceptis duabus auribus, quæ in extremo albæ sunt: tota verò circumferentia alba est, latitudine ferè digiti. interius tota albicat. exochæ lineam vnam, aut alteram habent per longitudinem, quam pictor non expressit. Quar-

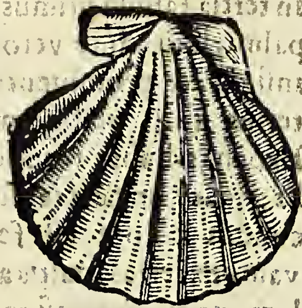
Pecten minor clausus.

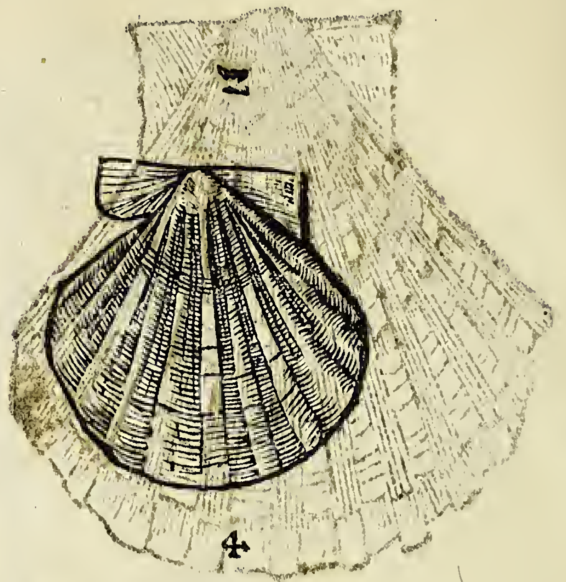

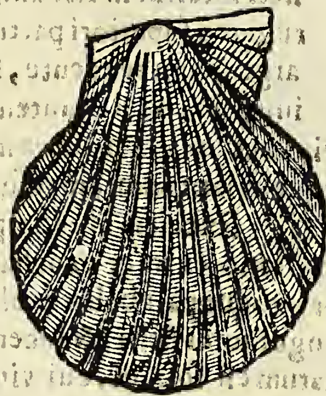
D tus est subalbo, & subrubro colore. Auriculam habet altera multo lõgiorem, cuius pars extrema à testa separatur: exochas habet rotũdas, per quas lineæ à summo ad imum percurrunt duæ, tres, & quandoque quatuor: strias habet pariter rotundas paruulis quibusdam exochis insignitas. Circumferentia intus alba, & lucida est, reliqua verò pars ad subnigrum tendit, fasciæ ei sunt quatuor ad castaneum colorem tendentes. Auricularum color à parte interiori, quæ longior est, vbi pectini adhæret alba à reliqua, quæ prominet pars castanei est coloris, vt & altera tota auricula. Sequitur deinde pecten aure altera maiori, & extremitate sua testæ adnata. huius tota pars concaua, & exterior est castanei coloris. Sed exterior pars cum alcyonio adhærente, tuberculis paruis tanquam verrucis insignita: supra prope aurem maiorem aliquid minearei coloris videre licet. Postremo loco conspicis pectunculum, hoc est pectinem altera parte auritum. Croceus est, longitudine duorum digitorum, & dimidij latitudine duorum,

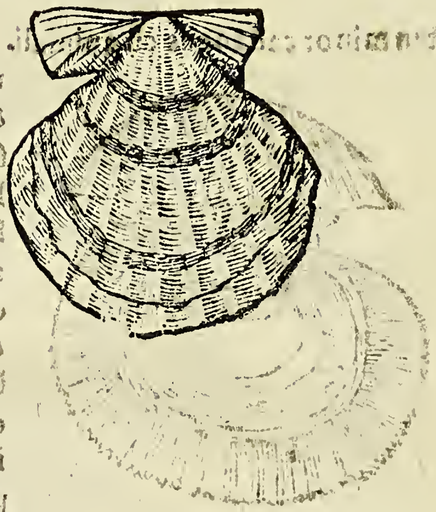
auriculam

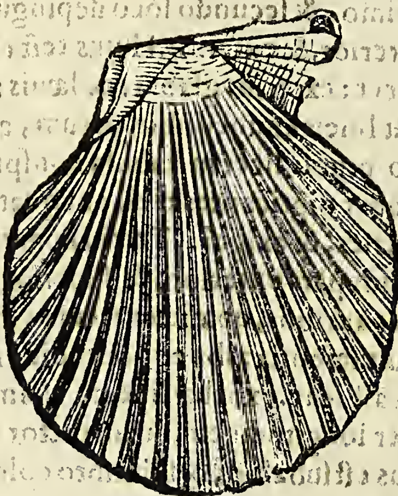
Pectinum auricularum figura differentium species quinque.

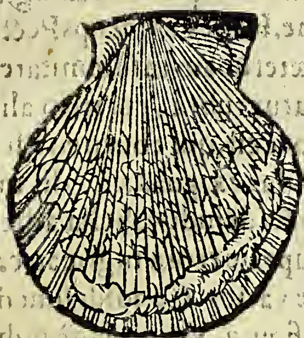
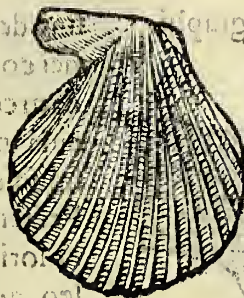

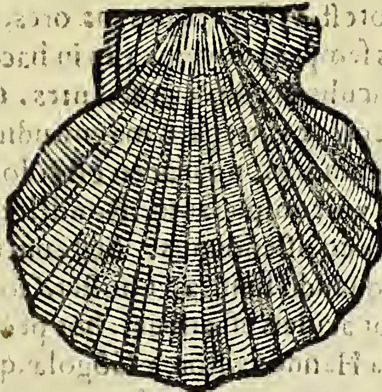

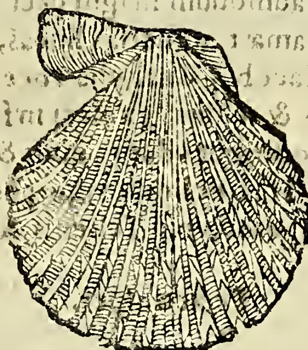

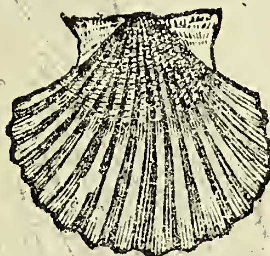
Pectines authoris alij.

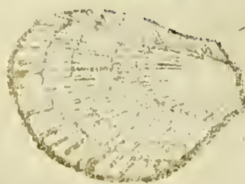
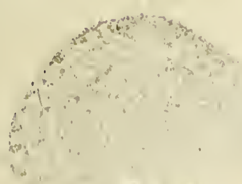

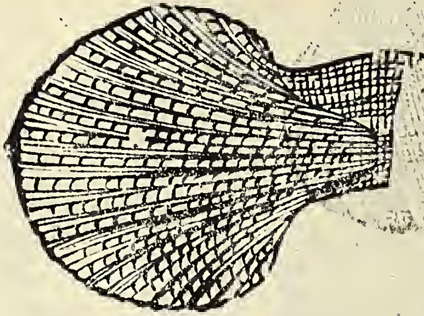

auriculam vnam habet ſatis latam proportione animalis,rudimentumq; tantùm alterius, E exochas rotundas, & ſtrias per tranſuerſum plures valde exiguas,colore minaceo inſignitur exteriùs,interiùs albido,lineis quibuſdam per longitudinem tranſcurrentibus minaceis.Cognatus huic is quem ex Zoographo depingimus, ſine deſcriptione.Habes deinceps Pectinem totum eburnei coloris, præterquam in ſummitate, vbi macula quadam condecoratur rubra, cui item alia lutei coloris macula inſidet.Aſper eſt,qui eburneo illi adiectus eſt colore ſubfuſco.Auriculas exiguas æqualis magnitudinis habet Pecten ſubſequenti deinde tabella adiectus, extrà cinerei coloris,intus ſuperiori ora nigricat,cæterea ex ſubcæruleo, ac albicãte varius. Candidi ſunt duo vltimi Chamæ quodammodo figura. Verius ſanè mihi dicẽtur pectũculi,qui poſtea vltima tabula depicti cõſpiciuntur,minores omnibus cęteris.Pectũculi enim,vt nomẽ ipsũ loquitur, exigui ſunt pectines. Quod bifariam intelligi poteſt, vt & pectines maiores, antequam ex- F creuerint,ſic appellentur;vel ſpecies peculiares ſemper paruæ;quales in hac tabula proponuntur. Omnes quoad teſtam tenues ſunt,auriculis,& colore differentes. Quidam enim lactei,quidam rubri,quidam caſtaneo, & albo colore variegati. magnitudine quoque diſcrepant. maximi ſunt latitudine digiti,reliqui minores. minaceo eſt colore,qui quarto loco exhibetur:ſtrijs,ſeu exochis tam exiguis,vt vix conſpiciantur.Rondeletius pectunculum facit, talem qualem ſecundo huius tabulæ loco oſtendimus. Sed cum tribus faſc'js, item altera parte auritam aliquando dextra,aliquando ſiniſtra,vt noſter.Conchã ſtriatam habet vtramq; cauam. Rondeletij autem aliquot aculeis eſt armata. hos pectines exiguos in Aquitania vocantur Petoncles: in Normania Hannons.Romæ Gõgolæ,quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui,præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico littore maiores.Alijs dicuntur Coquilles de ſaint Iaques,quemadmodum magni pectines. A Chamis trachæis,inquit Bellonius,hoc diſcrepant,quod Chamæ tranſuerſas lineas,pectines autem labra in gyrum crenata oſtendant.Sunt qui ſancti Iacobi Conchylia vocent, Anglic[illegible] vulgus Cochles. Romani ruſtici,qui Chamas lęues,& tellinas ex mari in forum piſcatium adferunt, eos quoque ad menſuram tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine vocant;ſed Gongolam pronunciare malunt: Hæc Bellonius,qui pectunculũ neutra parte auritum depinxit: capite teſtæ ita ferè ſe colligente,vt in Tellenis,& Chamis.

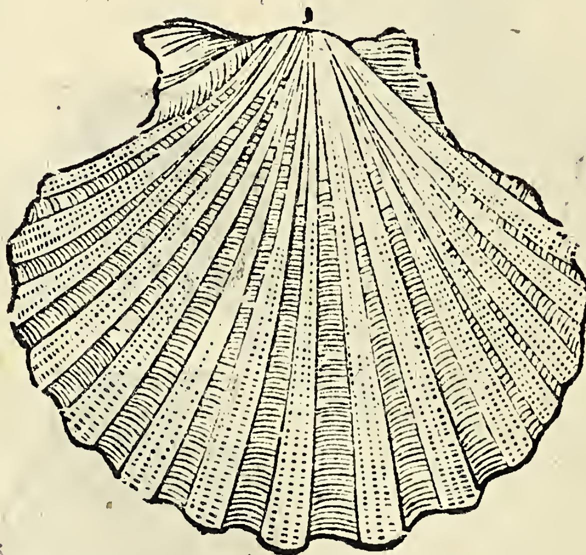
Pectunculi qui dicantur.

Vt à Chamis trachæis differant.

Pectunculus Zographi.

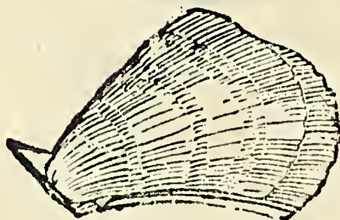
Pecten eburneus.

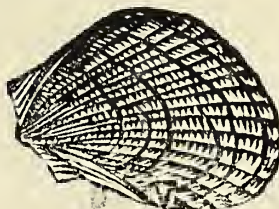

Pecten aſper.

Pecten varius.

Pectines figurâ Chamæ.

A

Pectunculi alij auricularum figura variantes

B

LOCVS.

YTVLI, & pectines, teste Plinio, sponte in arenosis locis proueniunt. *Li.9.c.51.* Columella de piscibus loquens ait: Limosa regio idonea est educandis Conchylijs,& ostreis,purpurarumque tum Concharum pectunculis. Capiuntur in sinu Aquitanico frequẽter pectunculi,vbi maiores sunt,quàm in Mediterraneo mari; quanquam & hìc copiosi, vt in Normannia. Pectines ferramento quodam capi abradendo tradit Aristoteles. *Capiendi ratio.*

SENSVS, VOLATVS, NATVRA.

C

ISVM habere & oculos, videtur ex Plinio probari posse: de animalium oculis sic loquens; Non omnibus animalium hi, Ostreis nulli: quibusdam Concharum dubij: Pectines enim si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. Video dubitatum à doctis, num pectines volent. Aristoteles id affirmat, sic inquiens: Generis testati, & ex pedis pecten potissimũ plurimumque se mouet volatu. Nam & purpura, & eius similia parum admodũ progrediuntur. Vnde Plinius: Loligo etiam volitat, extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo. Vbi notandum Plinium ita intelligendum esse, vt dicat pectunculos volare, non autem extra aquam ferri, vt Loligines. Nã pectinum volatum ab auium, atque volantium quorundam aliorum piscium differre author est Aristoteles, ita scribens: Cartilaginei generis nonnulla stridere videntur; Verùm ab his vocem emitti vllam rectè dici non potest: at sonum, siue strepitum reddi verè dixeris. Nam & pectines quoties per summa humoris nitibundi feruntur, quod volitare dicunt stridere sentiuntur. Idcirco Massarius ad Plinij verba: Aquatilium pectines strident cum volant traduntur; hæc commentatur. Quoniam sua cuique potest esse sententia, ego non existimo pectines volare posse per aëra. Cùm enim callo illo interiori ambæ testæ adeo connexæ sint, vt difficilè diuelli queant, non possunt ita liberè aperiri, vt volare valeant. Quamobrem volare hoc in loco pro salire celeriter in modũ volatus, & discurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. Pectines enim tanta velocitate dehiscunt: vt ex vehementi repercussione saliant, & superiactent, vt quasi volare videantur. Hæc Massarius, secutus Aristotelem, qui sic scribit, de animalium testatorum differentijs tractans: Item, in quit alia se mouent, vt pectines, quos etiam volare nonnulli aiunt: nam de ferramẽto quo capiuntur, sæpe dissiliunt. Idem pectines tradit aliquandiu in arena (aliàs in secessu) latere veluti purpuras; vnde Plinius; Pectines, inquit, in mari ex eodem genere habentur reconditi, & ipsi in magnis frigoribus.

Li.9.c.37. An oculos habeant. An volent. Histor. 9. cap. 37. Li.9 c.39. Volatus. Plinius exponitur. Histor. 9. cap.9. Stridor. Plinius explicatur. Histor. 4. cap.4.

D

E

ORTVS. GENERATIO.

Oua quæ.

VÆ autem oua appellantur in pectinibus, quamuis verè ijs insint, moxque procedente tempore minuantur aboleanturque, tamen nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt nutricationis melioris, quale in sanguineis pingue est. Proueniunt itaque sponte, vt Plinius tradit ex Aristotele, qui sic inquit: Pectines locis arenosis sui ortus initia capiūt. Anno autem perficiuntur, vt idem de testat s sic loquitur: Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipuè purpuræ, atque pectines: quippè quæ anno perfici possunt: Generantur, eodem teste, plurimi temporibus pluuiosis, quemadmodum & plurimis alijs testatis accidit. Nam squallore pectines magis trahunt ruffum colorem. Iamque in Pyrrheo Euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum, quo piscatores abradendo vbertim caperent, verùm etiam propter siccitates.

Li.9.c.31. Histor.5. cap.15. Histor.8. cap.20.

F

NVMISMATA.

OLZIVS inter numismata Pisaurensium argenteum habet, in cuius vna parte est Pegasus cū his litteris ΠΙΣΑΥΡΙΩΝ. ab altera parte Neptunus Nereo insidens, sub quo pecten exprimitur, & à latere hæ litteræ ΔΗVX. In Tarentinorum quodam argenteo nummo idem pecten cernitur cum Neptuno Nereo insidente, dextraq; tenente tridentem, sinistra Polypū cum hisce literis ΤΑΡΑΣ. Idem quoque pecten in alio eorundem argenteo nummo cernitur solus ab vna parte, ab altera Neptunus insidens Nereo dextra tenens tridentem, sinistra Polypum, his adscriptis literis ΤΑΡΑΣ. Nam Tarentini Neptunum pro deo tutelari colebant, & à Taranto Neptuni filio nomen fluuio, & vrbi factum gloriabantur; idcirco Polypo, ac pectine, & Nereo indicare voluerunt Neptuni in mari potentiam.

G

VSVS IN CIBIS.

Electio.

AM fuere in mensis celebres apud antiquos, vt scribat etiam Athenæus non omissos fuisse in Cotys conuiuio. Eligebantur autem ex Methymna, vt idem ex Phyllij, siue Phrynichi, siue Aristophanis comedia vrbes inscripta tradit. Clemens quoque Alexandrinus, & Pollux authores sunt pectines Methymneos à plerisq; gulę amatoribus suis temporibus expetitos. Inter cænarum, ciborumque exquisitas delicias compræhendit pectunculum Chium M. Varro in satyra, quàm περὶ ἐδεσμάτων, id est, de cibis pereginis, & lautitijs inscripsit, vt testatur Gellius. Laudantur etiam Tarentini: Horatius:

Pedag.li.2

Noct. Att. lib.7.c.16.

Pectinibus patrijs iactat se molle Tarentum.

Quæ erit fortasse ratio, cur in numismatibus Tarentinorum frequenter inueniantur: Apuleius versus hos Ennij corruptos citat:

Mures sunt Aeni, aspera ostrea plurima Abydi, H
Mus Mytilenæ est, pecten Curadrum, quæ apud Ambraciæ amnes.

Qui aliqua ex parte restaurari possunt ex Archestrati apud Athenæum versibus, vnde etiā translati sunt:

Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλυς, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Τὰς Ἄρκτυς Πάριον: τὰς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη
Πλείστυς δ' Ἀμβρακία παρ' ἔχει. Id est.
Muret Aenus habet magnos, & ostrea Abydus,
Vrsos Parium; Pectines verò Mitylene,
Plurimos verò Ambracia exhibet.

Pectines optimi qui.

Xenocrates: Pectines, inquit, optimi sunt, qui ad iustam magnitudinem peruenerunt, caui, colore nigriore: præstant autem vere, ac æstate, siquidem eo tēpore ad Lunæ incrementū maximè augentur. Omnibus autem antecellunt Mitylenei magnitudine, natura, humoris bonitate.

A bonitate. His similes Ionium mare iuxta Illyrida, Hetruriam, Salonas, & Latium producit. Iam verò & Chios, & vicinæ insulæ, item Alexandria eiusmodi pisces ferunt. Pontus quidem etiam multos fert; sed minutos, & qui ægrè augeantur. Hæc Xenocrates. Aristoteles autem optimos esse censet, cùm grauidi sunt, vt alia testata, & crustacea. Galenus pectines crassi admodum succi esse scribit. Quidam Myas, seu Mytulos Ephesios eisque similes succi bonitate, vt pectines superare; ita cedere Chamis. Hicesius autem Chamis alere vberiùs, succi autem peioris esse, & excretioni minus faciles. Vnde Trallianus podagram pituitosam precessisse conijcit plurium pectinum, & buccinorum vitiosos succos generantium frequentem vsum. Stomacho (ait Cornelius Celsus) apti sunt ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices. Et Archigines apud Galenum pectines connumerat ijs, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Galenus succum eorum aluum ducere, non aliter quàm lactis serum tradit, idem confirmant Galenus, & Diocles Charystius. De eorundem facultate coquendique modo hæc Xenocrates: Dulces sunt, ac faciliùs, quàm ostrea concoquuntur. Ex aceto sumpti ad excretionem accommodantur, & cùm ex posca concoquuntur, dulcedinis participes sunt, quam assando deponunt; pari quoq; modo contriti aluum B soluunt, idque siue recentes, siue vetusti fuerint. Parum autem vrinam cient, qui buxeis coloris sunt, sicut ostrea non facilè corrumpuntur. Elixi assatis ad aluum ducendam aptiores sunt: quique magis assati, sunt minus succi habent, & difficulter excernuntur. Existimandum quoque est, eos qui in suis testis assantur, minus huiusce incommodi habere, & faciliùs alere, & minus eos perturbare: valentiores autem assati sunt: quique expurgati planè puréque fuerint, ij grati ori sunt, & facilè concoquuntur, & testaceis anteferendi sunt: illi, qui sale conditi sunt, nec admodum perturbant. natiuam autem dulcedinem in muria conseruant, & vrinam mouent: ac candidi quidem, & lati, sunt dulciores: atque albi sunt duri: (Diphilo tamen candidi molliores sunt) rufi verò sunt virosi, & vrinam cient: varij autem medij sunt, & eorum aliqui fucis sunt similes: qui per se dati difficulter concoquuntur, & tamen vrinam mouent. Hæc ille. Vuottonus testatur pectunculos faciliùs concoctionem assumere, quàm ostreas. sapore esse dulces: at nimiam illam dulcedinem coctione exuere. Aluum magis mouere virulentos assis: & quò magis assentur, eò minus succi congeniti relinqui, minusq; aluum tentare: sed si in testis suis assentur magis nutrire.

De alim. bon. & mali succi.

C

VSVS IN MEDICINA, ET ALIIS.

TRALLIANVS in colico affectu dari iubet. Idem in cardialgia conuenire eos scribit. Et alibi in vomica, seu empyemate si salsus, & biliosus humor est, præbet. Rursus idem Tympanius rarò, & voluptatis gratia offert. Ego eos sæpius præberem: Nam authore Plinio vrinam cient, & quæ in vesica sunt, modicè detergunt; quanquam in hoc morbo magis flatus, quàm humor abundet. Xenocrates scribit pectines remedio ijs esse, quorum vesica vlceribus scatet, quòd ea expurget. Quidam practici in febris biliosę declinatione pectines concedunt. Ad Venerem excitandam non minus valent, quàm ostrea, quorum species sunt, teste Iohanne Baptista Porta Neapolitano. Plinius pectunculos D salsos tritosque cum cedria pilos palpebrarum euellere author est. Contra Dorycnium in cibo iuuant pectines, vt cecinit Nicander. Pharmacopæorum vulgus pro Cōcha Venerea pectines vsurpat, vt ait Rondeletius. Pectinum maiorum vsus alicubi est in templo ad sal continendum, quo consecratur.

Li. 32. c. 9.

Lib. 3. c. 44. Pytog.

Lib. 32. cap. 7.

DE MVSCVLIS. Cap. LXX.

ÆQVIVOCA.

OCIS huius homonymia impedit, quo minus intelligamus, quid auctores intelligant per muſculum, de quo modò à nobis ſermo inſtituitur. Etenim μυςίκητον apud Ariſtotelem muſculum reddit Theodoricus Gaza Plinium ſecutus. Genus, id eſt piſcis, qui, vt inquit Claudianus, paruo moderamine caudæ iter regit, ne Balæna in ſcopulos impingat, quāquam Bellonius Balænæ partem quandam, quam gerit ad iter prætentandum Ariſtotelis muſculum eſſe putet. Prætenturas, inquit, quas ante oculos habet Balæna, muſculum Ariſtoteles nuncupauit, quam etiam Oppianus veluti quendam alterum piſcem eſſe cecinit.

Myſticetus Lib. 2. in Eutrop. — *Muſculus balænæ.*

Hac ratione, inquit, comes cunctis ductorq; viarum
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo,
Et tenui cauda paulò ſemotus ab illo
Præcedit.

Et paulò pòſt.

Hunc piſcem verò ductorem nomine dicunt.

Lib. 16. cap. 11. Contra Bellonium. — *Muſculus nõ eſt pars balænæ.* — *Lib. 2. de diuin.* — *Mus exiguus.* — *Sorices Gazæ.* — *In veſp.* — *Li. 2. c. 21.* — *Muſculi medicis, qui.* — *Muſculus inſtrumentum bellicum.* — *Lib. 18. c. 11.* — *De re milit. c. 4.*

Cætærum Rondeletius Ariſtotelem, ne per ſomnium quidem id vnquam cogitaſſe dicit, neque muſculi nomine vti, ſed Gazam ex Plinio, quem ſi ἀναλφαβητος, inquit, legiſſet, in tam fœdum errorem haud incidiſſet. Eius enim verba ſunt. Muſculus etiam piſcis pilos in ore intus habet vice dentium. Ariſtoteles μυςίκητον nominat. Cùm verò hoc ſolo loco muſculi, ſiue μωςικήτυ mentio fiat, quis inde colligat, inquit idem Rondeletius, partem Balænæ, ſcilicet aſſulas illas muſculum vocari? neque Plinius tribus in locis, quos citauimus, muſculum partem Balænæ facit, ſed belluam marinā. Ex his autem latinis verſiculis ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe, qui tantùm abeſt, vt Balænæ partem muſculum faciat, vt muſculum ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui Balænis iter præmonſtrat. Hæc ille. Muſculus præterea apud Ciceronem eſt mus exiguus; quam homonomiam vitaturus Gaza, apud Ariſtotelem μύας ἀρουραίους, interpretatur ſorices, & μῦς ex teſtaceis Mytulum, ſiue muſculum maiorē; ſed quem Ariſtophanes vocat μῦν, mureum, ſeu ſoricem animal notiſſimum ſignificat. Sunt alioquin muſculi, vt Plinius refert, & à medicis accipiuntur, partes corporis carnoſæ, neruorum fibris motus gratia circumiectæ, veniſque, & arterijs conſperſæ, his ad natiui caloris cuſtodiam, illis ad alimenti diſtributionem, quæ omnia tenuis complectitur tunica, muſculum definiens, qui μῦς etiam Græcis appellatur. Habet præterea muſculus nomen in artificiatis, nam antiqui conficiebant inſtrumenta quædam in bellis, quæ muſculos appellabant, cuius meminit Iſidorus, muſculus eſt, inquit, ſimilis cuniculo, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur quaſi munuſculus. Ponuntur icones à Roberto Valturio machinarum quarundam, quas muſculos, vt is refert, vocabat antiquitas: ipſe verò machinas minores appellat, quibus protecti bellatores ſudibus præmunitas oppidorum foſſas demolirentur, quibus turris ambulatoria iungeretur, ſine impedimento ad murum.

SYNONYMA.

YIAS, iſtiuſmodi teſtacea Plinius quandoque vocat, quandoque Myiſcas, nonnunquam myſcos, ſæpe etiam muſculos, Athenæus μύας (vt nobis certè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior, quàm in mytulis, item paruitas, rotunditas, teſta hirta, atque alia, quæ à Plinio, & Athenæo hiſce tribuuntur.) Ariſtoteles ἐλάττυς μύες, qui plurimos, auctor eſt, circa vnum principium aliquod adnaſci, quod quoque conuenit. Rondeletius etiam μύες in fœminino genere Athenæo, appellari putat. Maiores his mytuli vocantur, Dioſcoridi μύακερ, de quibus poſtea dicemus. Hermolao tria genera animalium, ducuntur

3. de gen. anim. c. 11 — *Mytuli.* — *μῦς tria ſignificat Hermolao.*

A tur μύες, nimirum testudines, sed tunc non μύες in plurali, sed μῦδες, & ἐμύδες vocari. Genus hoc, inquit, mus aquatilis, & lutaria testudo vertitur à Theodoro Gaza, à Plinio quandoq; mus marinus. alterum est inter pisces; tertium inter ostreacea pro musculo, tum minore, tum etiam maiore. Μύδιον Græci hodie vocant musculum, forma pariter diminutiua à μῦς: eruditi proferre possent μυΐδιον, & melius, vt putat Zoographus. Nos, vt dictum est, musculos simpliciter, minores appellamus. Italis, & præsertim Venetis Conchole vocantur, Gallis Moules, Germanis Moeschelen. Belgis Mosselen. Angli musclis nō communiter omnem Concham, sed propriè, & peculiariter paruam nigricantem appellant. *Mus marinus.*

GENVS, DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

B VOCANTVR, inquit Rondeletius, nostræ planè opinionis assertor, musculi ad differentiam maiorum, quos mytulos vocant; differunt enim tātum magnitudine, & rotunditate, quàm differentiam ex Plinio, vt arbitror, is attulit, qui musculos diuidit, in mytulos, qui salem, virusque resipiunt, & myias, quæ rotundæ sunt, & minores aliquantò, atque hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Rondeletius, posita etiā icone, talem affert descriptionem. Sunt ex ostracodermorum genere, quę tenui testa, & duplici conteguntur, circa saxa, aut ligna nascūtur, pilis, & veluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper vel musco, vel lanugine obducta, intus læuis, & splendens, ex albo cęrulea, parte acutiore crassior, & spissior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, cūm nō cruda est, cocta vitellis ouorum similis, in ambitu fimbriata, in ea foramen est euidens ad atrahendam aquam, neque enim per villos attrahit, quod ineptissimè quidam asserunt, C lanæ illius, siue byssi vsum ignorantes, in media carne est particula carnosa linguæ similis, inest, & muris, & pituita quædā glutinosa, callo albo adhæret. Hactenus ille. Multos istiusmodi musculos in mari reperiri, & in aqua dulci stagnante; nunquam verò ferè in rapidis fluminibus, idem attestatur. Cæterùm musculorum aquæ dulcis istiusmodi iconē ex eodem ni fallor, Zoographus proponit. Duplici (inquit) constant Concha tenui, & fragili, foris nigricat, & veluti ex multis additamentis conflata est; ob id asperior. Intus læues sunt, ex cęruleo nigricantes. Carne sunt dura, cōcoctu difficili, mali succi, quò fit, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant.

Vt differāt. Lib. 32. cap. 9.

Rondeletij descriptio.

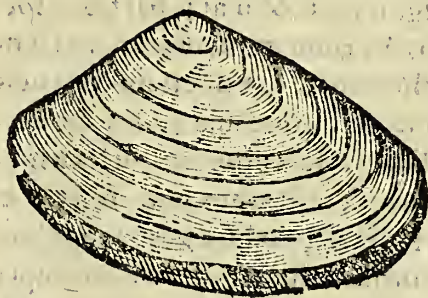
Testa qualis.

Caro.

Musculi Rondel.

Musculus alter.

D DENOMINATA.

AB huiusmodi conchilij genere multa inuenio denominata, sed admodum ab authoribus vsurpata. Τοῦ μυὸς à musculo nimirum diminutiuum est μύστρον: hæc autem diminuendi formā non est admodum vsitata. simpliciter verò deriuata talia multa existunt, vt σεῖρον, σείγητριν, μύστετρον. Pollux τὸν μύστρον genere masculino dixit cum acuto in prima: quæ, cùm natura longa sit, videtur in recto circumflectenda, & ijs casibus, qui vltimam corripiunt. Μύστρα, & μύστρια Eustathio idem sunt, vt vult Zoographus, quod μυστίλαι; ὅ ἐστι κοῖλος ψωμοὶ πρὸς ἄρυσιν ψωμοῦ ἐπιτήδειοι. Μυστριοπῶλαι apud eundem Pollucem à μύστριον diminutiuo dicuntur. Μυστίλη quoque vt mihi videtur diminutiuum, esse potest à μῦς fœminino, vt μυτίλος à masculino. hinc verbum μυστιλᾶσθαι Eustathio, διαμυστιλᾶν ἀρύεσθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν τοῦ ψωμοῦ, μυσσάλμης, ὁ μυστίλλων ἅλμης, καὶ ἐκ τῶν εὐτελεστάτων ἢ ἐπιτηδείως

Myites lapis. ἡ ἐπιπόνως ζῶν. Myites cuiusdam est lapidis genus, musculi speciem præ se ferens; huius, vt inquit Georgius Agricula, duplex est differẽtia, oblongi videlicet, & pectinis modo rotundi, hunc colore cinereum in Chattis ad Spãgebergum arcem reperiri, vbi & trochitas: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapidicinis eius tractus, qui est vltra montem Mauricij, illum modò subfuscum, modò subfluuum effodi ex mœniorum fossa Hildesheimiæ vrbis, quà ad Septentriones spectat. de his postea inter fossilia loquemur. E

VSVS IN CIBIS.

Ephesij marini.

VSCVLI vbique ferè in cibum cedunt, sed optimi sunt Ephesij: marini commodum satis præstãt nutrimentum: Qui in aqua dulci captantur, carne sunt dura, concoctu difficili, praui succi, quò fit inquit Rondeletius, vt qui ijs copiosiùs vescuntur, in febres incidant. laudabiles admodum sunt, qui in inferiore Germania capiuntur ex Oceano Germanico. Sũt etenim hi gustus suauissimi. elixantur, vt retulit mihi vir quidam non indoctus in aqua, additoque postea pipere, butyro, & modico aceti comeduntur. Sunt plerumque in vsu maiores, cùm tamen minores non spernantur, etsi minoris sunt nutrimenti, quod innuit etiam Athenæus, οἱ δὲ ἐλάσσονες, inquit, τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι, μὲν εἰσι καὶ εὐχυλώτεροι τῶν σχιλλωδῶν, εὐτροφώτεροι δὲ διὰ τὼ μέγεθος καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. hoc est, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris sunt succi ijs, qui squillæ similes sunt, minùs tamẽ alunt, quia minores, & quia natura sunt huiusmodi, & aliquantò pòst. Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν οὖσαι μικρότεραι γλυκεῖαι τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ προσέτι δὲ καὶ τρόφιμοι. quæ myes dicuntur, alijs minores sunt, dulces, boni succi, satis insuper nutriunt. F

Coquendi ratio.

Lib. 3.

VSVS IN MEDICINA.

Li. 2. c. 7.

VÆ Dioscorides περὶ μυάκων, Plinius ferè de mytulis retulit; Verba Dioscoridis sunt: Μύακες, inquit, καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος χρησιμεύουσιν, εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι. ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτίθεται ὠφελίμως. Quæ sic Plinius: mytuli quoque, & murices cinere vim causticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas; lauãtur quoque plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesque, & in alijs partibus sordida vlcera, capitisque pustulas: Carnes verò eorũ ad canis morsum imponuntur. Ad ciendam aluum, & vrinas multum præstare musculos vult Athenæus, quod etiam ostendit Celsus inquiens, musculi, ostrea, pelorides, echini, & omnes ferè conchulę aluum mouẽt. cùm verò marini capiantur, & fluuiatiles, vtrisque vti possimus. Marcellus Empiricus musculum marinum tritum ex oleo vetere talorum tumoribus, & doloribus impositum mederi ait. Aquatiles itidem, vt nobis Zoographus refert, ex Hippiatrico lib. Germanico, laudantur ad infirmos, & caliginosos oculos, & nebulas oculorum in iumento. vruntur super carbonibus, & corium externum detrahitur, vsque ad medium, quod album apparet, additur Zinziber, & calchantum, paribus partionibus, & ex his mixtis pollinem in oculos equi inflato, proderit. G H

Li. 21. c. 9. Causticus eorũ cinis.

Lib. 11.

Ad caliginosos oculos.

DE MYTVLIS. Cap. LXXI.

SYNONYMA.

Ad oleum tollendum apti.

ύακα vocat Dioscorides concham ipsam, siue testam huiusce mytuli, cuius est historia recensenda, vt vbi habet: ἀποσφαῖ μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον, id est, concham tollito innatans oleum. Et rursum: εἰς μύακας τὴν λιπαρίαν ἀναλαμβάνουσι. existimo ego de maioribus intelligere, cùm minoribus aptiores ad oleum innatans excipiendum existant, præsertim quod maiores in hoc genere cõchas Plinius vocet mytulos, Oribasius myacas, Athenæus, vt refert Vuottonus,

A nus, μύας σκιλλώδεις; Verba hæc sunt apud Athenæum. τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν Ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι τῇ εὐχυλίᾳ, τῶν μὲν κτενῶν βελτίονες, τῶν δὲ χημῶν λειπόμενοι· οὐρητικώτεροι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθεῖς, οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μὲν εἰσι καὶ εὐχυλότεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε, τὸ μέγεθος (ἔλαττον) καὶ τῷ γένει ὄντες· τοιοῦτοι hoc est: ex mytulis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantò sunt chamis inferiores, quantò pectinibus præstant. Vrinā magis, quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillam resipiant, mali succi, & gustu ingrati: qui verò his minores sunt (musculos intelligit) ijs, qui scillam referunt, & vrinam magis promouent, & succū generant probiorem, minus tamen nutriunt, cùm paruitatis suæ caussa, tùm sui generis natura. Hęc ille; ex quibus facilè conijcio mytulos scillodes nuncupasse ab ingrato admodum sapore, qualis sane scillæ est, nam & ipse habet πρὸς τὴν γεῦσιν ἀπειθῆ. Μύας πυελώδεις Theodorus Gaza apud Aristotelē mytulos soliatos reddit à figura. Niphus mytulos latioris, vel amplioris conchę. Sed eos Rondeletius reprehendit, & in imo maris, siue gurgite nascentes conuertit, quoniam Gaza eodem apud Aristotelem loco, pro πυελώδεσι τόποις interpretatur gurgite. Cum verò, B inquit Zoographus, non gurgite tantùm Gaza eo loci verterit pro hac voce, sed, (ostrea nascuntur) alia vadis, alia gurgite, mallem ibi legere nō πυελώδεσι, sed omnino πηλώδεσιν, id est, limosis, nam vt hoc in loco, ita rursus in eodem capite Aristoteles triplicem naralis soli differentiam facit. Ὀστρακώδη, inquit, omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ, ἐν μὲν τῇ βορβορώδει τὰ ὄστρεα. ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει κόγχαι, πετρίτας, στήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθυα, καὶ βάλανοι. Πύελος non modò solium, sed alia vasa diuersa similis figuræ significat, quæ, quoniam nihil ad nos spectant, alios lector adeat scriptores. Concham marinam oblongiorem Hippocrates vocat μύακα, vt monet Galenus in glossis, & Varinus, οἱ πολλοί, ait, μύακα προσαγορεύουσι, multi myacem appellant; μύα καλοῦσι legit Zoographus (hoc enim ipse Hippocrates vtitur) nō προσαγορεύουσι: Mytulos vocat Bellonius πυώδεις, sed rectiùs σκιλλώδεις legit Zoographus, quod vel mihi magis arridet, prępertim cùm scillam eos resipere suprà ex Athenæo dixerimus. Idem Athenæus tradit Tellinam vocari à Romanis μύτλον, (ego μυτυλον potiùs legerem.) cui etiam sententiæ hæret Augustinus Niphus. Matthiolus verò in commentario ad Dioscoridem multis rationibus probat tellinas à mytulis longè differre, Non desunt, inquit, qui mytulos, & tellinas idem esse censeant, in quam sententiam potis- C simum venisse comperio Paulum Iouium virum apprimè eruditum: quippe qui libello, quem de piscibus Romanis edidit, malit (etsi medicus esset) cùm Athenæo errare, quàm cū Dioscoride rectè sentire. ex cuius scriptis satis apertè constat, aliud esse mytulos, aliud tellinas: nam, præterquàm quod de his duobus diuersis capitibus ipse disseruerit, differentes etiam vtrisque reddidit dotes, haud nescius illis inesse differentiam. Idem similiter sensit Galenus, qui cùm de viperis differat eodem capite mytulorum etiam meminit, tellinarū verò particulari capite singulis proprias, & diuersas reddens facultates. Non secus ac illi sensit Paulus Ægineta, fidelis nempe vtriusque sectator; quamobrem dicendū putauerim, differentes nimirum esse mytulos, & tellinas. Notissimæ illæ sunt, præsertim Romæ, vbi plurimæ venales circūferuntur, quòd edendo sint, & ori admodum gratę, si tamen arena optimè repurgentur. Cæterùm quales mytuli sint in Italia, qui hac nostra tempestate explicauerit, inueni neminem, præter vnum Massarium Venetum, qui eos mytulos putat, quos Hadriatici accolæ vulgò appellant musciuoli; quasi musculos dixerint, cuius opinio nobis maximè probatur, quippe quòd & forma, & nomine cōchylia ita vocata legitimos referant mytulos. Sūt enim tellinis paulò maiores, testa exterius lineis quibusdam scabra, D intus verò pellucida, & tota pondere leuis. Hucusque Matthiolus. Latinis vocantur pariter, & Italis mituli, sic enim scribitur in nostro Plinij codice, quasi à Græco μυτύλος, quandoquidem ita à nonnullis gręcis scriptum reperio, υ in u conuerso, à μῦς fit diminutiuum μυτίλος, vt à ναύτης ναυτίλος. quare latinè etiam, vel mytilium rectè scribemus, vel mutilū u pro ypsilo ponentes, si quis tamen mitulum vitandæ caussa homonymiæ, (quoniam ad iectiuum quoque latinis mutilus est.) scribere malit, per me, inquit Zoographus, quidem licebit. Arabibus dicitur Amarchas, Hispanis Mixilhus, Lusitanis Mexila, nigricans potissimùm, Gallis Muscles, Germanis Muschlen, sed quoniam nomen hoc conuenit, & minori, & maiori, Zoographus ita appellat maiores, minores Kleine Schuuartze Muschelen. Belgæ, vt audio, etiam magnitudinis tantùm habita ratione nomen non mutant.

Mytuli scillodes vnde dicti.

Mytuli soliati.

Gazæ error Lib. 5. de histor. anim. c. 15.

Aristotelis locus correctus.

Bellonij error.

Lib. 1. c. 5. & 6.

Tellenæ à mytulis an differant.

Pauli Iouij error.

Lib. 11. de simplic. med. facul.

Amarchas.

GENVS.

 E

GENVS. DIFFERENTIÆ.
DESCRIPTIO.

Mytuli fluuiatilis deſcriptio.

CAPIVNTVR Mytuli tum in mari, tum etiam in fluminibus. Bellon. Mytulos fluuiatiles Inſubribus Squiozole vocari, & marinis alioqui ſimiles eſſe ait, niſi magnitudine differrent, & ſubrecti apparerent, atq; humi pinnæ modò infigerentur. Sedemq; non mutare, grandi hiatu ſuas teſtas pandere, eaſq; reſeratiles, clutileſque habere, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſſimas. guſtus ingrati percipi, ex quo μυσκωώδεις (imò σκιλλώδεις, hoc eſt ſcillæ ſimiles) ab Athenæo vocari putentur, ac ſi Mytulos caninos dicat. Marinum autem villos habere extrorſum more pinnæ, ab ea parte teſtę, qua ſcopulis hæret, per quos alimentum (quod arguit Rondeletius) exugat, atq; arenulas, & marina deiectamenta attrahat. hincq; fieri, vt qui locis arenoſis creſcũt, aut inter teſtas figlinas gignuntur, deteriores euadant, qui verò algoſis tractibus nutriuntur, meliores, ac multò gratiores ſint, vbi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuloſq; cancrum pinnæmodo in concha nutrire, orbicularem, paruum, ſuis ſic membris abſolutum, vt & incedat, & alatur, oua excludat grandi lente multò maiora, & craſſiora. humi accubare, cùm tamen glandes, ſiue muſcioli adhærendo pendeant. Differunt ab alijs oſtracodermis teſte Ariſtotele, craſſitudine, & tenuitate, tum totius, tum etiam partis, velut labrorum. Alijs enim ex biualuibus craſſa, vt oſtreis, alijs, vt mitulis tenuia. ratione etiam teſtarum, quarum magnam varietatem reperiri in hiſce teſtaceis auctor eſt, ita vt Mytulis, vnguibus, & quibuſdam alijs conchis, quas nonnulli galadas vocant, ſint læues, oſtreis, pinnis, buccíniſq; ſcabræ. Ipſimet verò mytuli inter ſe differunt magnitudine, vt antea diximus: etenim in maioribus cancellos ſcribit idem auctor inueniri, cùm minorum teſtæ eos non caperẽt. clusiles enim omnes ſunt, vt & biualuis generis omnia, quæ parte altera ligata, altera ſoluta conſtaret, vt concludi poſſint, & aperiri, concludendo autem ſe tuentur, vt Ariſtoteles loquitur. Plinius etiam alias differentias poſuit, quibus ſcilicet à muſculis diſtinguantur. Hę ſunt magnitudo, rotũditas, guſtus; ſalem enim viruſque reſipere mytulos ait: ea verò eſſe magnitudine, qua eſſe legitur nonnunquam in communi textu, nullo pacto ad veritatem accedere videtur. Legitur enim ibi Mytulos ternas heminas capere quidam aſſerunt, cui rei fidem tamen adhibens Simon Maiolus in eo libro, quem Dies Caniculares inſcripſit, loquens de mugitu Aquatilium, & præſertim conchyliorum, prædictam Plinij auctoritatem adducit. Quædam, inquit, conchyliorum reperiuntur in Nilo, quæ mugitum emittunt, non ſine admiratione, vt teſtatur Strabo lib. 17. nam is mugitus non adeo exiguus eſt, qualem edere poſſunt conchylia, quæ quotidie proſpectamus; nam quædam ſunt eorum genera ingentia valde. Mytulus enim piſcis concharum genera inuentus eſt capax fuiſſe heminarum quatuor (trium hominarum legitur in noſtro codice) vt tradit Plinius, vnde conijcere licet conchas, quæ mugitum in Nilo emittunt, eiuſmodi eſſe, ac maioris amplitudinis. Hæc ille. Cæterùm alij eo loco pro Mytulos legunt Vitulos, quod ceu ineptum improbat Dalechampius in ſcholijs. Rondeletius capite de Phoca reponẽdum cenſuit Lepores marinos, quod neq; multum probatur ipſi Dalechampio. Ego etiam Mytulos legerem, ſed voce ea non ſpeciem hanc teſtacei, de quo agimus, ſignificari putem, ſed genericè accipi quo qualibet concha magna. Nam & μύακα Dioſcorides pro ipſa teſta accipit, vt ſuprà à principio diximus. Quod modò ad ſpecies Mytulorum, attinet, ego inuenio multas, licet vnius tantùm iconem poſuerit Rondeletius, qui non alijs verbis deſcribit, quàm Plinij, nimirum quòd magnitudine, ac rotunditate differãt à Muſculis. Andreas Matthiolus quinq; depinxit ſine vlla deſcriptione. Quibus & alios nos addimus. Primo loco Mytulum mediocrem ſubnigrũ pronè, & ſupinè: ſecundo alium paruum: tertio anguſtum coloris caſtanei: quarto Mytulorum quatuor alias differẽtias: quinto, & vltimo loco habetur Mytulus niger cum tuberculo adnato. in altera tabula habentur primo loco Mytuli multi ſimul coniuncti ſupra oſtreaciũ. ſecundo Mytulorum glabrorum minimorum duæ differentię. tertio Mytulus fluuiatilis maior. altera figura vnius tantum Mytuli minoris fluuiatili icon. in altera figura Mytulus eſt maior niger cum ſtrijs flauis.

Marini deſcriptio ſecundũ Bellon. — *Deterior vbi naſcatur.* — *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4.* — *Labrorum differentia* — *Cancelli in quibus reperiantur.* — *De partib. anim. cap. 5.* — *Salẽ, & virus reſipiũt Mytuli.* — *Li. 32. c. 1.* — *Magnitudo.* — *Rondelet. error.* — *Authoris Mytuli.* — F — G — H

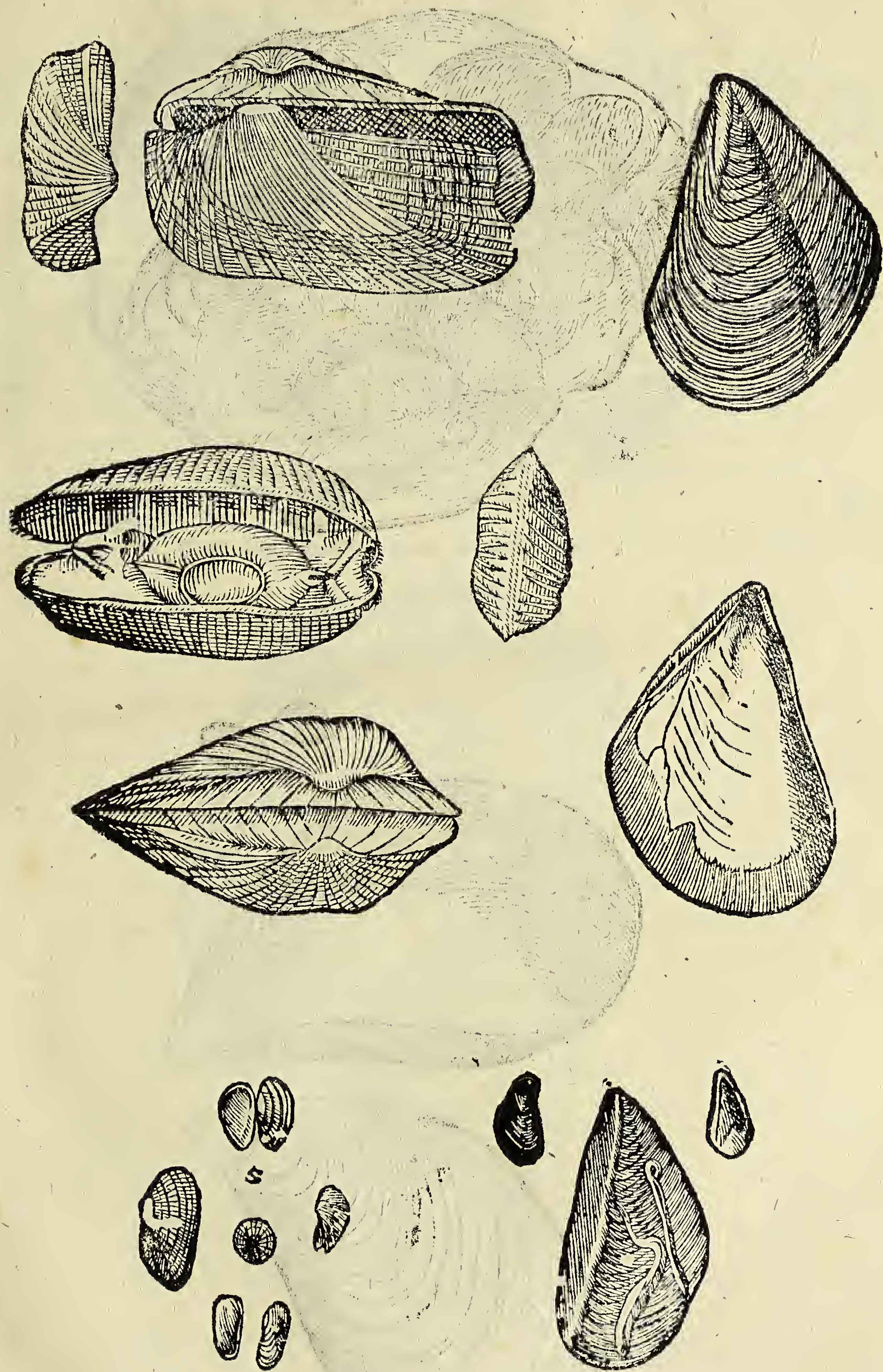
Mytulus Rondeletij.

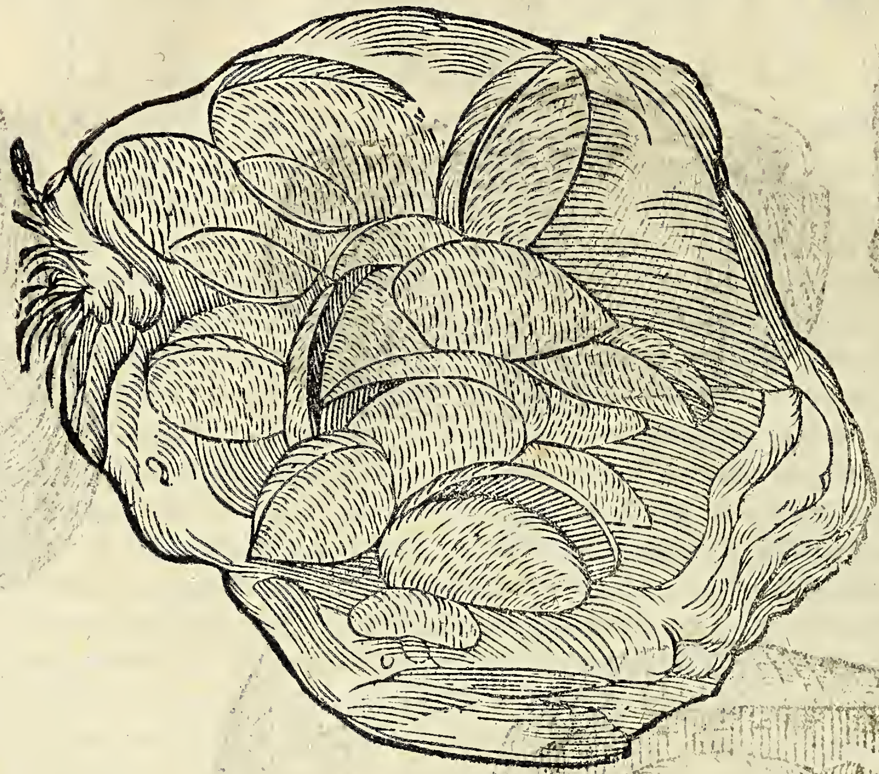
GENE-

Mufculi Matthioli.

Mufculi authoris.

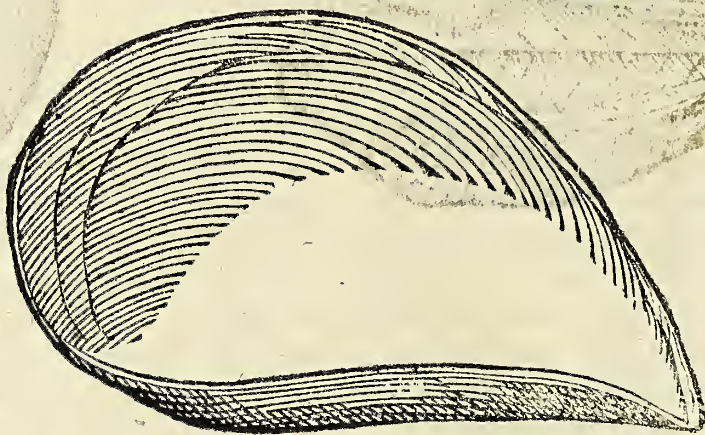

Muſculi authoris alij.

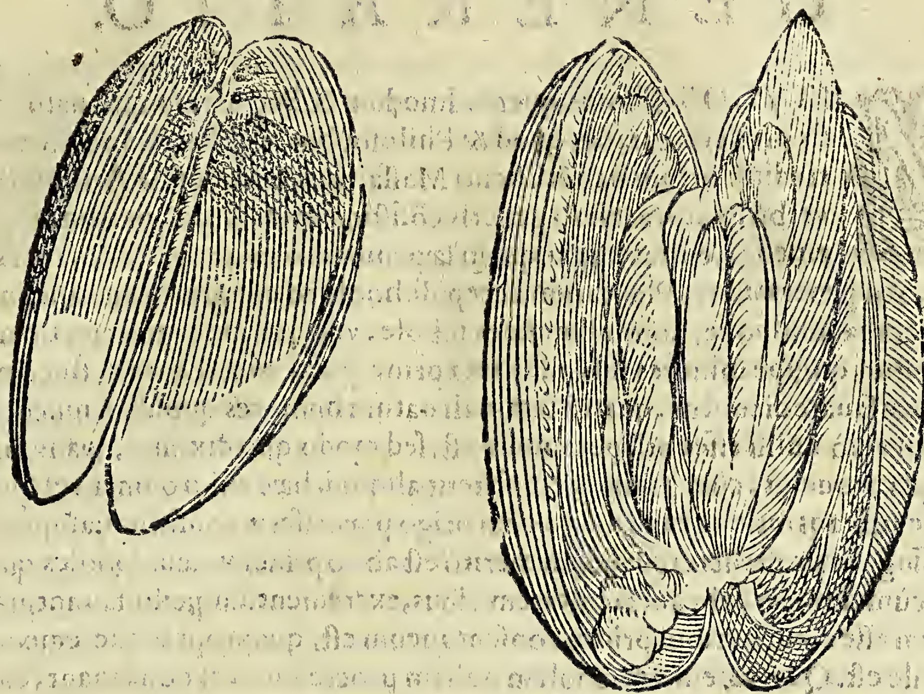

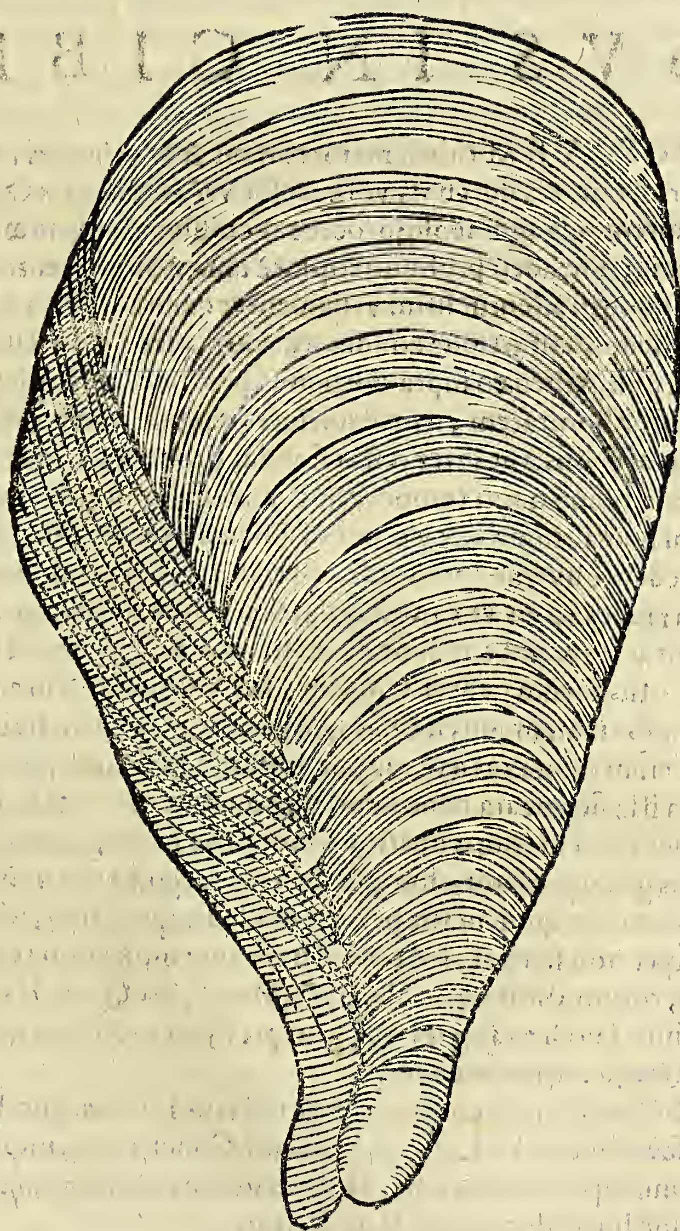

Mituli oblongi.

Mitulus niger cum strijs flauis in superiori parte.

E

GENERATIO.

In arenosis prouenire. 3. de gene. anim. c. 11

YTVLOS Plinius, quemadmodum & Pectines sponte naturæ in arenosis prouenire tradit, quod & Philosophus scripsit. Sed non semper ex putredine ortum habet, sicuti Massarius etiam sensisse Aristotelē tradit his verbis. Natura testati generis cōsistit partim spōte, partim aliqua ab ipsis emessa facultate, quanquam sæpenumerò ea quoq; spōtina oriantur constitutione. Sed generationes Plantarum accepisse hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, vt cepæ. hoc igitur tertio modo Myt-

Sobole proueniunt.

uli gignuntur, quippè minores subinde iuxta principium adnascuntur, Buccina, & Purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam muccosos emittunt. Semen verò nullū esse eorū putandum est, sed modo quo diximus, quamobrem larga eorum copia prouenit, cùm primùm constiterit aliquid. hæc enim omnia vel sponte vt oriantur, euenit: itaq; ratione tunc magis cùm origo præcesserit, consistunt: aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæq; adnascitur. Sed cùm similem habeant facultatem cibus, excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est, quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem vel sobolem nullam procreant, vel non fauant, eorum omnium ortus spontinus est. Cùm igitur dicat eorum, quæ sobolem nullam procreant, vel nō fauant, ortum spontinum esse, Mytuli, qui ex ipso Aristotele, sobole generantur, & fauificare soliti sunt, non sponte prouenientes. Hactenus Massarius. F

De histor. anim.

VSVS IN CIBIS.

Duri maiores.

TROSQVE Mitulos, maiores nimirū, & minores in cibos venire comperio, maiores duri sint, vt recenset VVottonus, ex Oribasio, concoctioni renitentes, sanguinemq; procreant crassum, & pituitæ multum, & succum deniq; non adeo probum; copiosè tamen alunt, ventrem, & vrinam cient. G Hi quoq; si assentur sitim vehementer excitant. si verò elixentur, & acrioribus quibusdam, vt sinapi, nasturtioue condiantur, non adeo virus resipiunt, licet eos scyllam virusque redolere ex Athenæo suprà docuimus. pro diuersitate loci etiam vbi nascuntur, diuersam sortiuntur bonitatem; nam deteriores eos esse ad cibum, idem VVottonus subiungit, qui in locis arenosis, aut inter testas figlinas proueniunt, quam qui in algosis gignuntur. Plinius etiam non omni tempore anni eandem bonitatem seruare tradit, Myaces, inquit, gratissimi sunt autumno. & vbi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto lautissimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. Eiusmodi acrimoniæ caussa fauces ab eis vexantur, gula, & arteria exasperatur. hi tussim siccam, & raucedinem efficiunt, vocemq; obtundunt. Hæc ille, non vni speciei, vt sentit VVottonus, sed Myacum, id est Mitulorum generi tribuens, sed VVottoni sententiam Zoographus neutiquam probat, quoniam, inquit, si Plinius Myacum generi toti hæc tribuat, non rectè facit. ex maioribus enim duntaxat hæc mala sentiūtur. Optimum quoq; Mitulos saporem habere, quando oua illa sic vocata continent, quæ auctore Aristotele, nihil ad generationem faciunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est. Quamobrem per id tempus gustu præstant, ciboq; laudantur: argumento quòd & pinnæ, & buccinæ, & purpuræ continent quidem semper ouum illud appellatum, sed alias maius, aliàs minus. Sunt etiam quæ non semper, sed vere id habeant: mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur, vt Pectines, Mituli, & Ostreæ. Hæc Arist. Martialis etiam inter cibaria huiusmodi exangue, sed parui pretij recenset hoc versu: H

Asse sitim excitant.

Deteriores qui.

Li. 32. c. 9.

Nocumenta.

De gener. anim. li. 3. cap. 11.

In cibo quādo dantur.

Ouū quando habeāt.

Lib. 3.

Sumitur inciso Mytilus ore mihi.

Sues vt pinguefiant.

Lib. 3. de occult nat. miracul. c. 7.

Ius illorum, sicuti & Concharum, corpus augere testatur Plinius, quod etiam suibus præberi, indeq; pinguescere auctor est Leuinus Lemnius. Concharum, inquit, hoc genus, quo littora, oræq; maritimæ apud nos scatent, Mitulos vocant Musselen, mirificè sues reficit, si affluentiore liquamine huius decoctum ijs obijciatur.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

ISDEM ferè facultatibus pollere mitulos, quibus & musculos in pręsenti capite à nobis recensebitur. Verùm quod illorum carnes ad canis morsum valere velit Dioscorides, id non probat Galenus. Τῶν δὲ μυάκων, inquit, ἁρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακόντος γεγονόσιν ἐγὼ δ᾽ οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακόντος γενόμενα. Id est. Porro mitulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. ego verò nullam insignem facultatem inuenio, quam requirant id genus vlcera, tanquam ea, quæ à rabido cane mordente sint inflicta. Ad vulnera verò valent. Nam & Marianus Sanctus in compendio suæ Chirurgiæ habet hæc verba: Ex Conchis marinis foris nigris, intus splendidis (Zoographus, qui hunc locum adnotauit, dicit myaces velle intelligere) ad consolidãda vulnera remedium pulchrum est. Multas tribuit vires Plinius mitulorum iuri, quas omnes ex alijs se accepisse docet. Myacũ, ait, ius traditur aluum, & vesicas exinanire, interanea distringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem, adipemque minuere. itaque vtilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio articulari, inflationibus. item prodesse felli, pituitæque pulmonis, iocineris, splenis vitijs, rheumatismis. fauces tantum vexant, vocemq; obtundunt, quod superiùs nos diximus. Vlcera, quæ serpant, aut sint purganda, sanãt. item carcinomata: cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum, & dentium vitia, eruptiones pituitæ, & contra Dorycnium, aut Opocarpathon antidoti vicem obtinent. Hęc omnia ille. Præterea, de horum animalium facultatibus in vsu medico, nonnulla traduntur à Kiranide. Hic enim eorum decocto cum smirnijs, pomis, & Apijs cum vino poto Ischiadicos curari, ait, potumque ius mollire ventrem; testas combustas, & in pollinem redactas apostemationes sistere, & cicatrices ferre, (auferre) cum melle verò illitas crassas palpebras attenuare, & leucomata. eadem in summa, inquit, quæ buccina præstant, oportet autem lauare cinerem aqua. Cato quoque in descriptione ad aluum deijciendam inter cætera reponit mutulos, mitulos legit Zoographus. Atque hæc de vsu eorum medico. Vtuntur verò etiam eius concha ad excipiendum oleum loco cochlearis, vt annotauit etiam Dioscorides de cicino oleo. ὅταν δὲ ἀνῶσι τ᾽ ἐν αὐτοῖς ὑγρότητα πᾶσαν ἄρας τὸ λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀποτίθεσο. vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum mituli concha tollitur, & reconditur, & mox de oleo Amigdalino. Εἶτα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ἔξιπυ, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε, mox tabellis premitur, & quod digitis læsit, mituli cõcha excipitur.

B C (section letters in left margin)

Ad canis rabidi morsus non valere.

Ad vulner. glutinãda.

L. 32. c. 9.

Iuris vires

Ad vlcera sordida, & serpentia.

Ad gingiuarum, & dentium vitia.

Ad ischiadicos.

Cap. 158.

Li. 1. c. 38.

Vsus ad oleum excipiendum.

DE TELLINIS. Cap. LXXII.

SYNONYMA.

DE Tellinis diuersas inuenio opiniones. Etenim Athenæus eandem cum Latinorum mytulo (sic enim pro μύτλον legit Hermolaus) esse opinatur, mytulumque, & Tellinam, de quibus nos capitibus separatis loquimur, inuicem confundit. Nos Aristotelis μύας, & Dioscoridis μύακας, mitulos Plinio dici putamus: nam præterquam quòd Dioscorides diuersa faciat capita, diuersas quoque illorum tribuit facultates. Plinius pectunculis, quæ Dioscorides Tellinis, tribuit, videtur enim pectunculos pro Tellinis accepisse. Marcellus verò Dioscoridis interpres Tellinas opinatur eas Conchulas esse, quas etiam nũc Tellinas Romani vocant, Aristophanes grammaticus citante Pet. Gyllio Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemque pueros pro cornibus vti solitos fuisse: à quibus, inquit ille, longè diuersæ sole clarius videntur esse, Zoographus Rondeletij, & Bellonij sententiæ subscribit, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses, & Romani etiamnum sic vocant. Tellinarum alicubi meminit Martialis, vbi quoque interpretes perperam mitulos interpretantur. Dicuntur Tellinæ à crescendi celeritate. ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, ocyssimè enim perficiuntur, quod Aristoteles præterea pectunculis, ac purpuris etiam commune esse ait, anno enim magnitudinem totam implent, τελλῖναι, μυτίλοι, & ξιφύδρια à Vuottono po-

D (section letter in left margin)

Tellinæ, & mituli cõfunduntur

Tellinæ quæ.

Etymon.

no ponuntur pro ſynonymis. nos verò τελλῖναι, & ξιφύδριον tantùm: ſic enim & hodie Græci vocant, Romani vetus, vel Græcum mauis, vel Latinum nomen retinent, Telline dicentes. Veneti piſcatores vocant Capparazzole, ſiue capparole, Hermolao teſte à capparis ſimilitudine. Nos Bononienſes vocamus Calcinelle. Arabicè dicuntur Sedef, & Talſam, *Calcinelle.* Hiſpanicè Brignigois, Gallicè Flion. has non agnouiſſe Lutetiam refert Bellonius: rarò etiam à Maſſilienſibus viſas. apud Lesbi incolas Chinades vocantur. *Chinades.* nomen autem Germanicum Tellinis præter Conchularum commune Zoographus ait ſe non inueniſſe. E

GENVS. DIFFERENTIÆ. DESCRIPTIO.

Lib. 3. Marina, & fluuiatiles. TELLINARVM duo genera ſunt Athenæo, marinę nempè, & fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum oſtijs reperiuntur. τελλῖναι, ait, γίνονται μὲν ἐν κανώπῳ πολλαί, τὴν ὑπὸ μὲν τῦ Νείλυ ἀνάβασιν πληθύυσιν, ὧν λεπτότεροι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχαιρητικαί τε καὶ κῦφαι, ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι, αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. F id eſt, Tellinæ in Canopico oſtio multæ ſunt, & in Nili aſcenſu, (ſub Nili inundationem vertit Zoographus, ſed idem *Tellinæ regiæ.* diuerſis verbis mihi dicere videntur,) quarum quæ tenuiores ſunt regiæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non ſunt, pręterea benè nutriunt. fluuiatiles autem dulciores ſunt. *Fluuiatiles quales.* Hæc ille. Tellinæ autem fluuiatiles, auctore Oribaſio maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales ait Aegyptias eſſe. *Baſilicæ, ſiue regiæ quales.* Baſilicas, id eſt, Regias Athenæo dictas, Rondeletius ſuſpicatur maiores, & fluuiatiles, ſicuti Baſilicas nuces dicimus pro iuglandibus, & vulgo chartam regalem, ſiue Baſilicam, quæ maxima eſt, cognominant. Athenęus verò, cuius græca verba recitat Rondeletius, pro prima Tellinarũ ſpecie, *Baſilicæ marinæ Athenæo.* Baſilicas facit marinas λεπτότερας, id eſt tenuiores, vel ſimpliciter minores (Hermolaus vertit tenuiores, exilioreſque) atque eſſe minus dulces, magis ad alui ſolutionem ſalſedine nimirùm ſua, idoneas. Quanquam autem fluuiatiles, vel propter magnitudinem, vel quia in cibo dulciores ſunt, regiarum cognomen potiùs mereri videantur: minores tamen ſic appellari etiam ſentit Zoographus, (quæ opinio nobis quoque maximè probatur) ſubdens Baſilicas, & marinas eſſe ſalubriores (præſertim quæ in arenoſis fluctibus obnoxijs litoribus degunt, vt ferè ſolent) quam fluuiatiles: quæ impropriè ſic dicuntur, cùm non tam in ipſis fluuijs, quàm eorum oſtijs, vbi G plurimum cœni aggeritur, reperiãtur. Quod autem ſalubriores ſint, vel inde etiam liquet, quòd aluum ſubducant, quod in ſanitatis tuendæ ratione valde ſalubre eſt, id verò fluuiatiles non item facere compertum eſt. *Bellonij deſcriptio.* Hæ quidem cùm dulciores ſint, nutrire quidem amplius, ſed citiùs ſaturare, & faſtidium ſui inducere poſſunt. Bellonius quoque de minoribus loquens, Baſilicas nominari vult, nulla verò addita icone, ſic deſcribit. leuis eſt Tellinarum teſta, candida, nequaquam ſtriata, crenulis tenuiſſimis denticulata, in longitudine diffuſa, & anguſta, mediocriter fortis, & quodammodo teres. ſic ille. Rondeletius expreſſis *Duæ ſpecies, earũq. deſcriptiones ex Rondeletio.* etiam iconibus, duas differentias ſe in Agathenſi ſinu repeiſſe ſcribit, minorem, & maiorẽ, ruffi coloris. Priorem ſic deſcribit. Duplici teſta conſtat, ſiue concha, vtraque ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſſa ad vnguem coniunctæ sũt. intus lęuiter cauæ ſunt, caro alba, in qua μήκων cernitur. Alterum Tellinarum genus, inquit, in litore Agathenſi ad H oſtium Eraris fluminis inueni ſuperiori ſimile, niſi quòd teſta ſit maiore, tenuiore, minuſque ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte, qua teſtæ colligantur, in acutiorem angulum deſinente. Addit præterea tertiam Tellinarum ſpeciem, quę cùm figurâ ſuperioribus ſit ſimilis, meritò tertij earum generis eam eſſe putat, & inter tellinas cõnumerat, his tantùm differre dicit, quòd colore ſit candido, teſtapei ſpicua, & pellucida, ex additamentis multis cõflata, intus læuiſſima. Tenuis admodũ, & ambitu magis

Tellina 1. Rondel.

Tellina 2. Rondel.

Tellinarum ſpecies Zoographi.

A magis rotundo. Huic Tellinæ non absimiles sunt binæ, istæ à me appositæ, licet minores. Ponuntur præterea à Zoographo Conchularum quarundam icones, quas Venetijs se accepisse refert, Tellinarumque nomine mereri, & magis quidem illam, quæ A. litteræ subijcitur: quamuis eam aliqui pro Conchæ Peloridis specie accipiant. alteram, sub littera B. Venetos Peuerazzā à pipere cognominasse prędicat. Nos aliquot ponimus tabulas, in quarum prima habes duas Tellinas foris candidas, læues, modicè flauescentes, in ambitu non serratas, parum cauas, intus autem magis ad flauum tendentes. secundo loco sunt quinque aliæ magnitudine inter se differentes, in altera tabula primo loco est Tellina cum duobus dentalibus: testa albicat, eiusq; superficies, & ambitus flauescit, læuis, neque serrata. secundo est Tellina, cum dentalibus, quam Basilicam, seu regiam appellarem, à priore non multùm differt, nisi quòd rotundior appareat. Ex Tellinarum genere etiam videntur esse quatuor postrema tabula expressę. Prior earum partim candicat, partim flauescit, diaphana, & fragilis admodum. Altera subcastaneo, & albo colore est. Tertia, & quarta similes, cinereæ, lineis purpureis transuersalibus. Quas verò ex Zoographo me dare iam dixi, habebis in calice operis.

Peuarazza Authoris Tellinæ.

Tellina tertia.

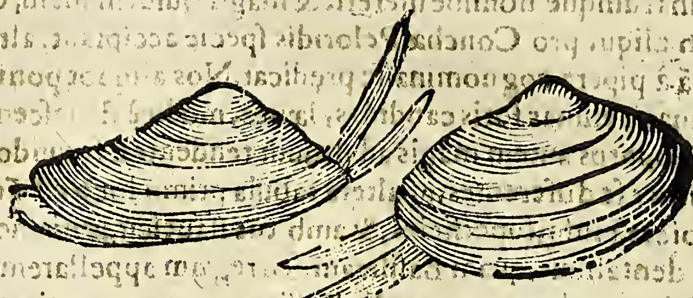
Tellinæ congeneres.

Tellinæ aliæ colore, & magnitudine diuersæ.

E

Tellinæ cum dentalibus.

Tellinis congerentes.

F

V S V S I N C I B I S. G

2. Collect. Aluum ſoluunt.

De Aquatil. Caro mollior reliqs Conchis.

Bellaria ſunt.

Cur lauentur.

Difficile concoqui.

QVANTOPERE commendentur Tellinæ in cibis, & quàm palato gratæ ſint, ſatis teſtatur earum ſapor, qui cum cæteris ſuis generis de ſaporis principatu contendit. Tellinæ, inquit Oribaſius, aluum ſubducũt, fluuiatiles maiores ſunt, & plus ſucci habent, quales Aegyptiæ ſunt. elixatæ dulces ſunt, earumque ius aluum ſoluit, clauſæ verò ſale ſparguntur, & per teſtas humorem trahunt. Frigida lauantur aqua, & ex oleo, & aceto, vel menta, vl ruta comeduntur. qui aluum ſoluere voluerint, eas ſolubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, ſi comedantur vêre, ſunt optimæ. Idem de ijs recenſet Xenocrates, aluum ſubducere, locisque arenoſis prouenire, & portubus vndis agitatis, & quas ex Oribaſio diximus, dotes, illis ineſſe. Addit Bellonius eſſe earum carnem molliorem, quàm reliquarum conchularum, harum quæ paulò plus extra aquã manſerunt, teſtas pandere inquit (fortè, teſtæ ſe pandere, Zoographus) hianteſque arenulas excipere ſolere, de quibus Romani meritò conqueruntur. Quamobrẽ multò meliores ſunt in vrbibus, quæ in mari abluuntur, vt Venetijs, & Ianuæ. Romæ ruſtici in ſaccis per Vrbem Tellinas circumferunt, quas modiolis diuendunt. H Cùm enim exiguo corpore conſtent, nec facilè aperiantur, guſtuique gratæ ſint, mirum immodum ob id expeti, bellariorumque loco aſſumi ſolent, cuius etiam meminit Iouius his verbis. Paruæ illæ Conchulæ à veteribus Latinis mytuli, à Romanis, aut hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ (quã ſententiam capite de mitulis ex Matthiolo improbauimus.) bellariorum locum obtinent. ſunt enim grata guſtui: verùm arenulis ſcatent, & propterea calculoſis officiunt. Hæc ille. Veneti Ichthyopolæ aqua marina demerſas in lagunculis ſolent adſeruare, viuunt enim in arena, ob id niſi priuſquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, veſcentibus moleſtæ ſunt, parum etiam ſunt coquẽdæ ex aceto, vel omphacio: cum pipere eſæ, appetentiam excitant. meminit etiam Matthiolus poſita illarum icone in commentario ad Dioſcoridem capite de Tellinis, vbi inquit, notiſſimas eſſe in Italia Tellinas, præſertim

A tim Romæ, vbi plurimæ venales circunferuntur, quod ori sint valde gratæ, easque verò ab arena optimè repurgari etiam iubet. Iam verò earum carnem difficilè coqui tradit Castor Durantes, ventriculoq; esse noxiam; de fluuiatilibus fortè intelligit: etenim marinæ, & inter has tenuiores, quas Basilicas (vt iam multoties diximus) vocat Athenæus, stomacho graues non sunt, teste vel eodem auctore. Fluuiatiles autem dulciores dixit, has itaq; ventriculo minus conuenire non ab re putari possit: nam sitim excitare eas, calculosq; gignere idem auctor est: contrà illas, si optimè ab arena purgentur, & cepis frixis, vino modico petroselino, & aromatibus condiantur, præstantiores esse, ac salubriores, potissimum senibus, omnibusque pituitosis, hyemis tempore magis conuenire, maximè verò maiores, atq; recentiores cæteris antecellere. Recentes, inquit Dioscorides, Tellinę aluo vtiles sunt, sed maximè ius earum, salitæ vruntur, tritæ in cinerem, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur, quod postremum etiam tetigit Galenus ab ipso Dioscoride fortè mutuatus, Tellinas salsas (ταριχηρὰς) vstas cinerem relinquere, aiunt, causticum, adeo vt is cum Cedria mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat. Idem aliàs ad pilos inutiles, & pungentes in palpebris, euulsis mox

In Thes. sanit.

Ventriculo noxiæ fluuiatiles.

Li. 2. c. 8.

De simpli. medic. 11. 38.

Lib. 4. de compos. secun. loc.

B oblini iubet. Earundem tenuissimum puluerem Archigenes apud eundem commendat, sed cineris, quàm pulueris vis maior futura videtur. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere tradit Iouius ex Oribasio, non admodum rectè, vt putat Zoograhus; quibus vocat, apud Oribasium inquirant. Eum autem, reperio, Telinas, (Tellinas per l. duplex legerem,) vel Xiphydria ad aluum subducendam ab eo celebrari, idque ante scribit senex Hippocrates. Mituli, ait pectines, ac Tellinę magis aluo secedunt, quàm purpurę, pinnę, patellę, buccina, & ostrea, ipsa quidem sicca sunt, succi autem ipsorum aluum mouent. Idem sensit Aretæus, qui in curatione elephantis in cœna apponi iubet marina, quotquot ventrem subducunt, Tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: aut medicatio (inquit) fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum succus, aut Tellinarum. Hæc sunt, quæ spectant ad vsum medicum. Sunt præterea pueris in vsu Tellinæ, vt & lepades, ad tubæ sonum imitandum; referente Athenæo, cuius hæc sunt verba, interprete Rondeletio: Callias Mityleneus libro de Patella Alcæi, apud Alcæum odam esse scribit, cuius initium est Petrę, & cani maris filia: ad cuius finem scriptum est. Ex patinis animum recrees, ô marina patella. Quo in loco pro λεπάς, id est patella, Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, aitque Dicæarchum non rectè legisse λεπάδας, iisque ori admotis puellulos sonare, & lasciuire, quemadmodum Tellinis solent procaces adolescentuli. Sopater Phlæacographus, in comedia, quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit. At resiste, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus illapsus est.

Oribasij locus notatus.

Lib. 2. de Diat.

Lib. 3.

C

DE BALANIS. Cap. LXXIII.

ÆQVIVOCA.

BALANVM Latini vocant, quod Græcis Βάλανος dicitur, animal ex aquatilium genere, quod ἀπὸ τῆς πρὸς δρυίνας βαλάνους, vt refert Athenæus, nomen sumpsit. Cæterùm, Βάλανος significat multa, quę omnia, quoad fieri poterit, paucis perstringã: omnia scilicet, quę apud nos glandis vocabulo comprehenduntur; præcipuè tamen ita Dactyli appellantur, vt oliuæ, etsi quæ sint alia, quæ nucleos intus habent. Accipitur apud Theophrastum Βάλανος pro arbore quadam, de qua plura apud eum inuenies. Præterea eam quoque, quæ glandes fert, Balanum appellari volunt. propriè verò quercus fructus est, quem nimirum glandem Latini dicunt, & ad similes arborum fructus transfertur (imò Marcellus tradit fructus omnes longiores hoc nomine contineri: sed etiam Glandis appellatione apud Iurisconsultos omnes ferè fructus, vt quidam tradunt) accipiuntur, vt Βάλανοι δρύιναι glandes quercinæ, & Βάλανοι sunt Σαρδιαναὶ Castaneæ, (vt Plinius docet,) etiã est celebris Βάλανος μυρεψική, quam Plinius, & Aetius μυροβάλανον voce composita dicunt. Glans vnguentaria, fructus arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis, quæ quod in Aethyopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido iuxta Iudæam nascatur; Αἰθιοπική, Θηβαϊκή, Ἀραβική, Πετραία, Συριακή, Αἰγυπτία dicta est, vt recenset Gorræus, addens

D

Nominis ratio.

Balani quæ vocentur.

Li. 4. c. 2.

Balanus arbor.

Glans vnguentaria.

dens falsò quoſdam opinari eſſe eam, quæ hodie nux muſcata nominatur. Eſt item βάλανος Gorræo extremi penis carnoſa ſubſtantia in glandis ſimilitudinem facta, vtrunque penis meatum, quem natura vrinæ, & ſemini commune effecit, complectens, & ambiens, vnde βαλανοβόρον, glandiuorum Diogenes Cinædum quendã appellaſſe fertur, quo ſenſu Martialis quoque paſtas glande nates dixit. Apud medicos ſuppoſitorium Barbaris vocatur, quod in glandis formam efficitur, ad deijciendam aluum, Græci Balanum, Latini glandem etiam vocarũt, ſed eo ſignificatu pro collyrijs abuſum eſſe Columellam, Cęliumque Aurelianum medicum, tradunt lexica. Eſt βάλανος etiam μοχλός obex, peſſulus, licet Ariſtophanis Scholiaſtes velit eſſe τὸ βαλλόμενον εἰς τὸν μόχλον σιδήριον, quod & μάγγανον vocetur. Eſt poſtremò Balanus nomen Vrbis in Epiro. E

Cinædus βαλανοβόρος.

Lib. 6. c. 6.

SYNONYMA.

Pholades, an Balani.

QVAS Rondeletius Pholades vocat, Balanos quidam eſſe iudicant. mihi differre videntur, atque iccirco ſeparatim de ijs agam. Quæ hìc pinguntur teſtacea Græci noſtræ ætatis, adhuc antiquo nomine, Balanos vulgo nominant, Plautus, & Columella etiam Balanos à glandium ſimilitudine. Læues ſunt, vt inquit Petrus Gillius, & in cauernis ſaxorum ſtabulantur. Veneti nõ rectè Dactylos vocãt. Ab Ariſtotele inter teſtacea numerãtur, βάλανοι, & glandes conuertit Theodorus Gaza, ſed ex eo non poſſumus, inquit Rondeletius colligere, quid hodie glandes appellare poſſimus: earum enim meminit breuiter. περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετρηδίων τήθεα, καὶ βάλανοι, Rimis, cauerniſque ſaxorum vertibula generantur, & glandes. Bellonius Pollicipedes vocat, quia vulgò poulſepieds dicuntur, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant: racematim, inquit. Oceani cautibus adhærent, & nomen antiquum nullum habent. Zoographus Meercicheln poſſe nominari putat. F

Lib. 5 de hiſto. anim. c. 15.

Pollicipedes.

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA. G

Duo glandium genera.

Pollicipedes.

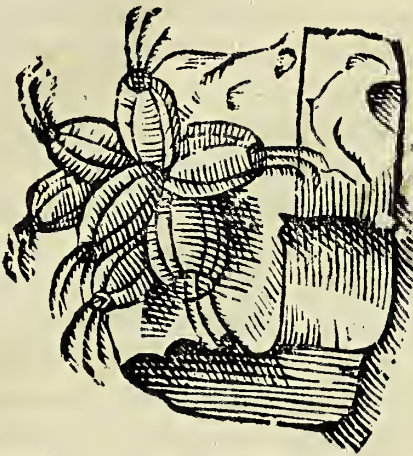
IN Liguſtico litore muſculorum eſt genus quoddam, inquit Rondeletius, in ſaxis latens, nõnulli glandes veterum eſſe putant, ſed pholades eſſe potiùs exiſtimauerim, de quibus poſtea dicemus, ſi quis tamen nimis perfractè defenderit glandes eſſe, non refragabor. Liberè dicã quid ſentio. duo, mea quidem ſententia, glandium genera ſunt, vnum quod in Gallia, & Britannia noſtra pruſſepiez appellant. Pollicipedes nominant quidã, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinem habeant, quod nomen, eiuſque interpretationem non probo. Id genus glandem eſſe colligimus, quòd illi cum glandibus magna ſit ſimilitudo. Nam vt glandis quercus, vel Ilicis pars prior læuis eſt, & in acutum tendit: poſterior aſpera, ſic hæc, quæ ſaxo affixa exhibemus, poſteriore parte, quà ſaxis hæſẽt, rugoſa ſunt, & aſpera, glandiumque caliculis poſteriorem earum partem arctè retinentibus ſimili. Plura ex vna radice pendẽt è ſaxorum rimis. Ex teſtaceorũ genere ſunt. pars enim prior longa, rotũda, ex duabus teſtis componitur, colore, & leuitate vnguium, in medio rimula eſt, ex qua capillamenta quędam veluti pluma rubeſcentes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus conſtat, tota in quinque digitorum longitudinem accreſcit, craſſitudine ſunt pollicis in Hiſpania: in Britannia noſtra ſunt minores. Pars poſterior, quæ ſaxo alligatur, corio duro, aſperoq; potius, quàm teſta conſtat, ex nigro flaueſcit. Hæc omnia ille. Addens prætereà ſpeciem alteram paruam; glandes H

Balanus Rondel.

A des hæ, inquiens, si cui non placeant, alias propono, quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauium, quę diutiùs immotæ vno in loco manserint; adnascuntur etiam mitulis. Vidi equidem mitulos vetustos, & mortuos totos istis glandibus opertos, & naues præ vetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerint. Hæ glandes striatæ sunt, foramen habent, è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, paruæ semper manent. Quamobrem has paruas glandes, illas magnas appellare possumus. Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidam. Sic Rondeletius. Differentiam quoque ratione magnitudinis agnouit Athenæus: etenim esse alias alijs maiores. Αἱ βάλανοι, ait, δὲ εἰ μείζονες εὐέκκριτοι, καὶ εὔστομοι. Glandes, id est, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. Eodē authore, βάλανοι διαφέρουσι παρὰ τοὺς τόπους, αἱ μὲν γὰρ αἰγύπτιαι γλυκεῖαι ἁπαλαί, εὔστομοι, θρεπτικαὶ πολύχυλοι, οὐρητικαὶ, εὐκοίλιοι. αἱ δ' ἄλλαι ἁλυκώτεραι. Glandes pro locorum varietate differunt. Aegyptiæ dulces sunt, tenerę, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, vrinas cient, aluum soluunt. Aliæ magis salsę sunt. Eadem locorum differentia alijs etiam competit. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili ostia captæ dulciores sunt, copiosiorisq; nutrimēti, & succi; ita ostrea in ostijs Rhodani, Sequanæ, Garūnæ capta, dulciora sunt alijs, quæ procul ab aquis dulcibus capiūtur, ac proinde hęc, quòd magis salsa sint, magis aluum solicitant, minus nutriūt. Quas Bellonius pro Balanis reprę̄sentat icones, nos inter Cōchas Rhomboides posuimus. de ijs autem habet hæc verba. Plures ab vno exortu coagmentantur, veluti si quispiam fingat aliquot ocreas simul alligatas de quodam loco editiore pendêre, quarū soleæ deorsum sitę sint. minoris digiti crassitudinem habent: quinque digitos longi sunt, ac magno aceruo simul coagmentati, ab eodem exortu, saxo firmiter adhærentes, teretes, nigro corio vestiti: quorum extrema, seu capita eodem modo prominere videntur, quo pes tibiæ alligatus est: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora veluti testacea ora apparet, cui branchiæ subsunt. Hæc ille. Duæ à nobis tabulę Balanorum hìc exhibentur, in prima habes Balanos multos modicè rubescentes simul adnatos: in reliquis à supra allatis descriptionibus non differunt. secundo loco sunt alij Balani à D. Antonio Gigāte mihi communicati à prioribus haud longè dissimiles, nisi quod in his color rubeus non appareat, preterea striati sunt, foramen habent, ex quo frondem quam vocant, non, vt priores, emittunt. in altera tabula primo loco ostreaceum exprimitur, quod

Balani secunda species Rondel.

Mitulis adnascuntur.

Lib. 3.

B

Differētiæ à loco.

Ostrea vbi meliora.

Icones Bellonij considera tæ.

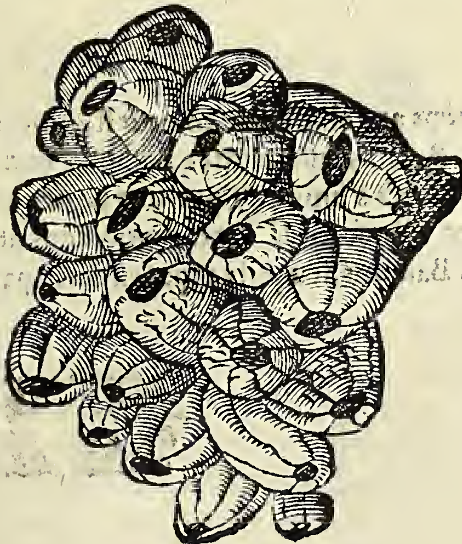
C

Tabulæ ab authore editæ considerantur.

Balani rubei.

Balani alij à D. Ant. Gigante communicati.

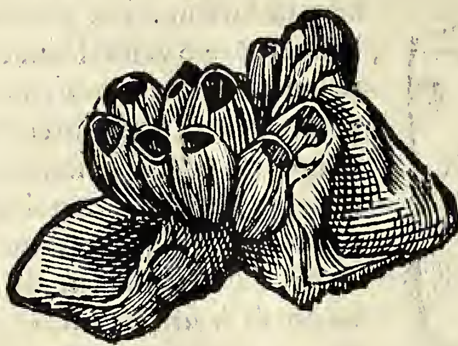

D

polyceps

Balani, ſiue Polycipedes alij.

1

2

3

4

polyceps appellari meritò poteſt, quoniã velut ex multis Balanis compactum eſt, figuraq; habet Balani, (quare inter Balanos mihi videtur adnumerandum.) læue, rubeſcens, cæteriq; prædictis ſimile. ſequuntur poſtea alij ſimul coniuncti cuidam conchylio extrinſecus colore rubeſcente. Tertius polyceps ab hiſce non differt. Quarto, & poſtremo loco habetur Balanus, ſeu polyceps ſeſſilis in parte inferna, vbi inſidet, maximum habet foramen.

VSVS

A

VSVS IN CIBIS.

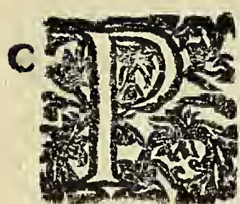

NON tantùm esui esse balanos, verùm etiam gratos esse palato, nobis Epicharmus scriptum reliquit, qui in nuptijs Hebæ tanquam in lautissimis epulis nominat κογχύλια, λεπάδας τηθυάχια & βάλανους; & Macrobius in conuiuio, quo Lentulus flamen Martialis inauguratus est, Balanos nigros, & albos inter alia testata recenset. In Hispaniæ parte ea, auctore Rōdeletio, quę Oceano alluitur, & in Normania, & Britannia frequentissimi sunt, perque vicinas vrbes, pagosque diuenduntur. Mulieres, & delicatiores homines alia fastidientes cibaria, hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est, fugitur, cùm priore parte contorta, & disrupta, caro extrahitur, & ex aceto editur. Bellonius quoque Armoricos litorales, refert, magnam horum copiam in pagos, & vrbes vicinas conuehere, illosque vili pretio diuendere. esse autem optimi saporis, ac mirum in modum fastidia stomachi subleuant, vt etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua salsa, pulpam habent duriusculam, quam auferunt sinistra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra verò caput arripientes: quod posteaquam contorserint, pulpam à theca extrahunt, vt ambiens corpus relinquatur vacuum calami modo. Pulpa autem, quę inde egressa est, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto piperato maceratur, ac manditur. Balanos præterea, scribit Archigenes apud Galenum, stomachicis conuenire, idemq; iam ostendimus ex Bellonio.

Vbi frequētissimè vendantur. *Vt coquantur.* B *Vt elixentur.* *De compos. med. lib. 8.*

DE PHOLADE. Cap. LXXIX.

ÆQVIVOCA.

PHOLAS dicitur, quod antris, & latibulis conditur, vel quod in cauernis, & lustris delitescit, vnde Suidæ ex Babrio afferenti φωλὰς est σπήλαιον κρυπτὸν, spelunca abscondita, antrum, occultum, latibulum, & huiusmodi. deducitur autem à φωλάζω, vel φωλέω verbo, & φωλεύω, quod significat specu lateo, vt primitiuum φωλεός, siue φολεά, id est specus, latibulum, lustrum. φωλεῖν, & φωλεύειν dicuntur, auctore Eustathio, aues, reptilia, vrsæ, aliæq; animantes, cùm in terra, saxis, alijsuè latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris, aut æstus vitandi gratia: vnde etiam vrsæ Græcis φωλάδες cognominantur. Suidæ rursus φωλὰς est εἶδος νόσου. De Pholade verò conchylio, eiusque synonymia nihil ferè inuenio cùm apud Græcos, tùm apud Latinos. Rondeletius in quibusdam Italiæ littoribus, dici testatur Balanos, sed differunt, quamobrem de Pholade separatim tractauimus.

C *Pholas qd.* *Vrsæ cur pholades dictæ.*

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

D

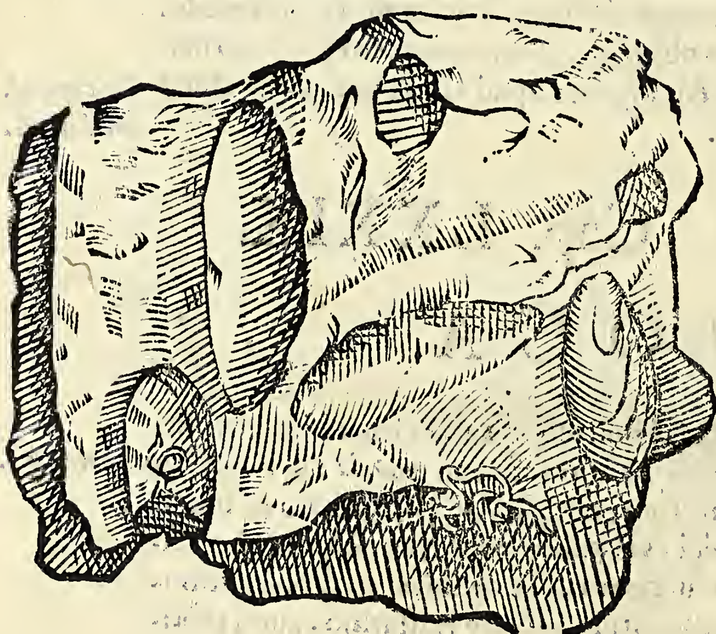
QVALE sit ex Testatis, quod φωλὰς Græci vocant, solus Rondeletius, adhibita etiā icone, studiosis communicauit. Ita in saxis latet, inquit, vt saxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguū, & sensui vix patens aqua nutritur. Testis constat duabus, longis, non in latū extensis mytulorum modo, sed rotundis. Intus eadem ferè est caro, quæ in mitulis. In saxis adeo duris nascitur, vt non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui putent in saxis aquæ salsæ vi excauatis prouenire, alij in luto in saxorum cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis, vel vi, vel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari, atque in concham verti, quæ cauitatis, siue foraminis figuram seruat. Vidi huiusmodi conchas in portu Venetis. Missum est ad me alio ex littore saxum, cuius partem hic expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm appare-

Testa. *Caro.* *Saxis vt in nascantur.* *Rondeletij opinio.*

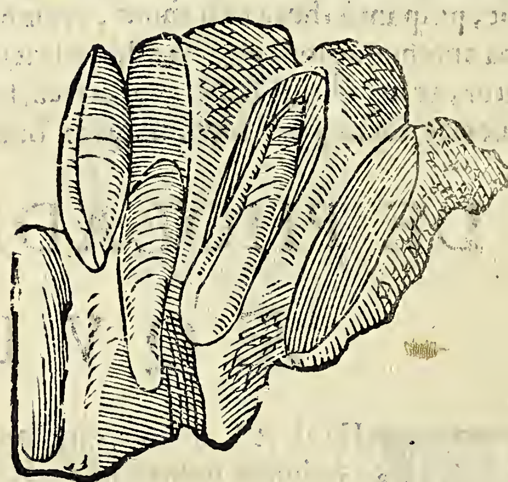
apparebant tam exigua, vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto cauitates internæ multæ erant, vario ſitu, & diuerſæ magnitudinis, in quibus Conchas iſtas reperi, quas cum ſaxo depictas exhibeo. Quare figuram diutiùs contemplatus, antiquorum Balanos non eſſe iudico, ſed φολάδας, de quibus hæc Athæneus lib. 3. Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multum alunt, ſed virus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades palato ſuaues ſunt, ſed virus reſipiunt, & mali ſunt ſucci. Primum huic ſententiæ meæ aptiſſimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur feræ, quæ in luſtris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν, quod latére ſignificat, ita nihil in marinis rebus reperias, quod penitus in ſaxo lateat, ſicuti conchæ, quas proponimus, deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt; nam virus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam meminit præter Athenæum. Hæc omnia ille. Noſtra Pholadum icon ab illa Rondeletij nihil, vel parum differt. In ſaxis enim latent, earum teſtæ (duabus autem conſtant) coloris ſunt rubri ad album tendentes, longæ, & rotundæ: in reliquis ſimiles illis, quas poſuit Rondeletius. Nos quoque ſuprà de eiuſcemodi teſtaceorum ortu multa diximus ex Goropio, quę hîc non repetimus. Cùm Rondeletij figura conuenit, vt dixi, quę hîc à me adijcitur: & neſcio num etia iſthæc altera quinq; digitos longa, cinerea. E F

Balanos nõ eſſe. *Mulcẽ nutriunt.* *Nominis ratio.* *Virus olẽt.*

Pholades Rondeletij.

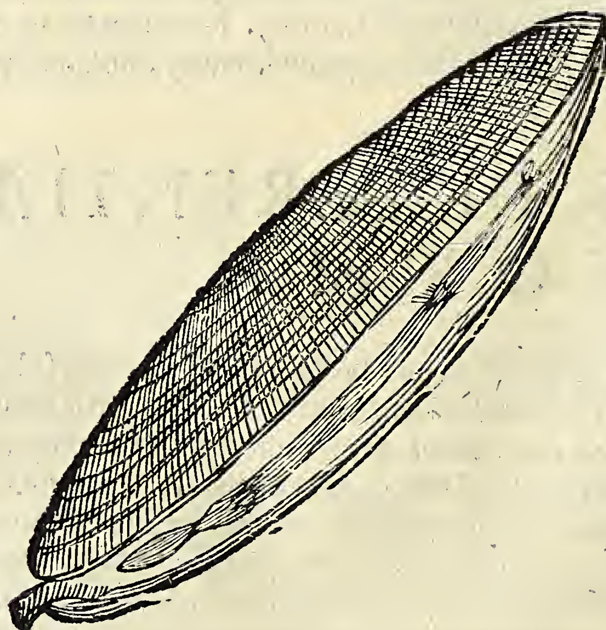

Pholades authoris in ſaxis hoſpitantes.

G

Pholas concha alia.

A

DE SOLENE. Cap. LXXV.

ÆQVIVOCA.

ANALEM, siue fistulam, vt in aquę ductu σωλῆνα vocauit Plutarchus in libro, qui περὶ φιλοπλουτίας inscribitur; ὥσπερ οἰκέτα μισοῖ σωλῆνας οὐδὲν ἀναλαμβάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἀλλ' ἕκαστος, εἰς ἕτερον ἐξ ἑαυτοῦ μετιείς. Σωλὴν etiam, siue Σωλὴν μηχανικὸς Chirurgorum instrumentorum est rotundum, oblongum, cauum, in quod crus, aut femur fractum conijcitur, & continetur: simile quidem glossocomo, sed figura differens, teste Galeno comm. 2. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, quo loci Hippocrates de eius vsu multa disserit. Ab Anatomicis preterea σωλὴν ad canalis fictilis similitudinem dicitur medium foramen, quo

B omnes ceruicis vertebræ peruiæ sunt, & spinæ medulla à cerebro descendit, id quod alio quoque nomine ἱερὰ σῦριγξ appellatur, vt scribit Gorræus. *Sacra fistula.*

SYNONYMA.

Σωλῆνες, à Grecis vocatur istiusmodi testacea, vt diximus, item αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, nec non & δάκτυλοι, quorum synonymorum omnium Plinius meminit his verbis. Solen, siue Aulos, siue Donax, siue Onyx, siue Dactylus: dicitur autē Solen à canalis, siue tubis similitudine, αὐλὸς tubæ modo excauatus, Δόναξ à figura arūdinis crassæ, cōcauæ, apud amnes nascentis, *Solen.* quæ δόναξ, & Cypria arūdo nominatur referente Dioscoride. ὄνυξ verò, id est vnguis ab ex- *Donax.* tremis, tenuitate, & figura vnguibus simili, vel à testæ colore, & substantia vnguibus nostris *Lib. 1. cap.* non dissimili. At ὄνυξ itidem apud eundem pro re longè diuersa sumitur. δάκτυλοι cur *115.* dicantur, habemus ex Plinio. Concharum è genere, inquit, sunt Dactyli ab humorum m... *Vnguis cur*

C vnguium similitudine appellati. Σωλὴν apud Eustathium dicitur ἐκ τοῦ σείω καὶ τοῦ ὅλος *dicatur.* σοολὴν, & per crasin σωλὴν. Epicharmo autem Σωλῆνες μακροκόγχυλοι vocantur, sic enim *Lib. 11.* legitur apud Athenæū; latinè teretes, longi, & viles dici queunt à Sophrone μακραὶ κόγχαι, *Dactyli.* id est, longæ conchę. Latinis parum mutata Grecorum voce Solenes dicuntur, quos etiam *Li. 9. c. 61.* Gaza modò vngues, modò digitos in vtroque Plinium secutus vertit, vt scribit Hermo- *Etymon vocis Solen.* laus. Dotoli nomen à Græco Dactyli detortum Zoographus credit. Genus id Cōcharum, inquit, quod à nostris spoletta vocatur, aliqui Spondylos, alij Dactylos marinos esse volunt. Zoographus spoletta vocabulum accedere ad Germanicum spulen ait, quod cānam, vel arundinem significat: propriè verò internodium quo filis agglomerandis vtūtur textores: cuius figuram planè reddit istiusmodi concha. A Venetis hodie Cappæ longę, vt scribit Gillius dicuntur, qui accolunt, (inquit) Adriaticum sinum Cappas longas nominant. Vocantur, & pesce Canella Bononiēsibus, cuius synonymi fortè meminit Albertus, ostrei genus inquit inuenitur in mari Italico, quod vocatur canna, propter suæ cōchæ similitudinem ad cannam. Ragusinis Parszi, quia Pars eorum lingua digitū sonat. Gallis Couteaux, quod cultri manubrium referat. Normanis mansotz, & manchotz, quòd gladij capulum

D representet. Anglis Pirot, vt vult Bellonius, vel vt Rondeletius Pirot, sed Zoographus ex Ioanne Fauconero Anglo intellexit, Bagsysh potiùs dici. Vuallis in Anglia Thymby.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

FORMA.

BELLONII Dactylum, seu Solenem marem, Rondeletius concham alteram longam nominat (& nos suprà eam etiam inter conchas exhibuimus) *Solen iuxta Bellonij.* Solenisque speciem esse inficiatur. Fœminæ verò, quia nihil à Solenibus differt, tantùm hìc ponemus iconem, sic autem eam Bellonius describit. Fœminæ (à maribus tribuens differentiam) sinuosam ea parte concham habent, & foramen amplum: posteriore autem (qua conchæ cardinibus, seu neruis inuicem

Sexus distinctio.

Solen fœmina Bellonij.

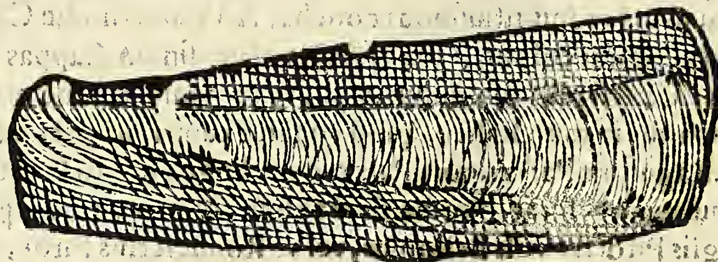

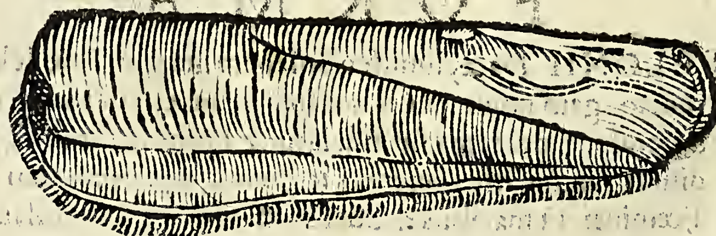
fulciuntur) aliquid gerunt mulіebri pudẽdo simile. Hæc ille. Plinius, & Athenæus alios fœminas nuncupãt, non quòd ad procreationẽ semen fœtificum hic emittat, illa recipiat. etenim conchæ, Chamæ, solenes, pectinesq; locis arenosis sponte proueniunt. Rondeletius, qui vtrãq; speciem iconibus expressit, Solenem marem hodie nullam nationem à fœmina distinxisse scribit. Athenæus vtrumq; iisdem nominibus appellat. Plinius inter nomina discrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat: fœminas Onychas, quam differentiam nõ improbat Rondeletius. Est igitur Solen mas, inquit hic ex Concharum longarum genere: duplici constans testa, læui, tenui, altera tantùm parte colligata nigro vinculo, etiamsi aliter scribat Aristoteles. Cùm enim διθύρων alia sint altera parte ligata, altera soluta, vt claudi, & aperiri possint; alia vtroque latere connexa, in his postremis Solenas numerat, cum cõtra semper altera parte solutos videas, neq; in ea aut vinculi, aut articulationis vllius vestigium. Dodrantali sunt longitudine, pollicis crassitudine, harundinis modo caui, extremi duobus semper apertis: anteriore caput exerit, & retrahit testudinis ritu. secundum testæ longitudinem carnem protensam habet. Testa cæruleo est colore, lineas euidentes habet per transuersum ductas, qua parte colligatur, crassior est, alijs partibus in tenuem substantiam desinit, sicuti mytuli. Aqua, & arena viuit. Sic ille, subdens Solenum marem à se verè fuisse repræsentatum. Athenæus enim, inquit, maris testam cærulei esse coloris scripsit: at eius verba illos apertè refellunt, qui Conchæ alterius longæ speciem pro Solene mare depinxerunt. (Taxat Bellonium, qui Concham aliam pro Solene mare dedit, nullo pacto inter Solenes numerãdam) ea enim tota candida est. De fœmina verò hæc habet verba. Onychas appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, sapore, magnitudine à maribus differunt, in alijs omnibus similes. Testa lineis cæruleis distincta non est, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior est, maribus minores esse solent. Solenes vtrique in arena defixi viuunt, ferreo instrumento ex ea eximuntur. Hęc de iis Rondeletius. Fœminas in arena stare Bellonius quoq; tradit; sed cùm omnia silent, sursum e profundissimo foramine emergere, & in id (tanquam strepitum audientes) protinus sese abdere, vnde postea, nisi pala ferrea intransuersum supposita, ac profundissimè impacta auelli possint, id quod Plinius, & ante eum Aristoteles intellexit, Solenes fugere scribens admoto ferramento; subtrahũt (inquit) sese inferius, & subsidunt ad ima. Nos maris tantùm iconem ponimus, qui à Ron-

Solen mas quid.
Lib. 4. de hist. c. 4.
Contra Aristotelem.
Lõgitudo.
Testa.
Contra Bellonium.
Solen fœmina.
Testa.
Caro.
In arena viuunt.
Instrumento admoto fugere.

E F G

Solen mas Rondel. nu. 1. Solen fœmina Rondel. nu. 2.

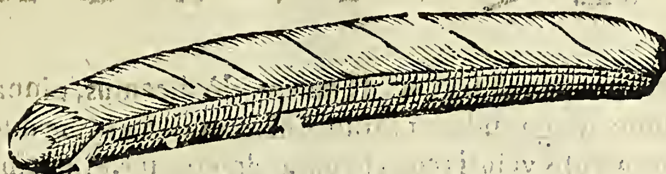

deletij

Solen mas authoris.

Cappa longa vulgò Venetijs dicta.

deletij Solene mare aliquantulum differt: est enim lineis miniaceis per transuersum variegatus; in altera quoq; conchæ extremitate linea lutea apparet: magnitudine æqualis Rōdeletij Solenis. Habes postremò iconem Cappæ longæ, vt vulgò Venetijs vocant, quo nomine Venetijs olim Zographus pingendam curauit.

VSVS IN CIBIS.

MARIBVS Plinio teste, facultas inest ciendæ vrinæ, fœminę dulciores sunt, Athenæus eosdem calculosis, & difficilè meiētibus vtiles esse tradit; eademque, quæ Plinius, de ijs habet, vt ex eodem auctore vterque transcripsisse videatur, inquit enim Athenæus; Solenes à quibusdam vocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες succi multum suppeditant, sed mali, & glutinosi. Mares quidem virgati sunt, & cærulei coloris, calculosis, & ægrè meientibus perutiles sunt. Fœminę vnicolores sunt, & dulciores. Sumuntur frixi, & elixi. meliores sunt in prunis tosti quoad hient, qui hos piscantur soleniſtæ dicti fuerunt, vt narrat Phanias Eresius in libro, cuius titulus est, Tyrannorum, in quos vindicatū est cædes, his verbis. Philoxenus Solenistes ex tribuno plebis factus est tyrannus, initio piscatione victitaus, & Solenas venari solitus, occasione verò data mercaturam exercens facultates sibi parauit. Rondeletius cum sale, aceto, & oleo edi ait, alij oleum improbant ob eius lentorem, & ad glutinosi eorum succi attenuationem acetum, & sal multò magis cōferre aiunt. In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exsucci, duriores, & ficciores. Illud diu mihi peperit difficultatem, quod Athenæus, & Plinius tradiderunt, nimirum Solenes vtiles esse in cibo calculosis, & vrinas mouere, cùm ipse Athenæus scripserit, mali succi esse, & glutinosi, atque id experientia confirmet; Talis enim succus calculum generare, & vrinam retinere potiùs, quàm promouere aptior est; quamobrem de iure id accipiendum potiùs cum Rondeletio existimauerim, quod ob falsuginem suam, & acrimoniam præstare illud possit. Ego, inquit Rondeletius, testarum cineribus ad idem malum vti mallem, insigniter enim attenuant, incidunt, & exsiccant, quod si timeatur in exsiccando morsus aliquis, prius sunt lauandi. Sic ille. Solenas fœminas vix edi posse, nisi optimè ab arena repurgatas (multam enim deglutiunt) testatur Bellonius. In ore mandentium eos relucere Plinius scriptum reliquit. His natura, inquit, in tenebris remoto lumine alio fulgore clarere, & quantò magis humorem habeant lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atq; in solo, atque veste decidentibus guttis, vt procul dubio pateat succi illam naturam esse, quam miremur etiam in corpore. Hucusque Plinius. Huius splendoris caussam etiam glutinoso Solenis succo adscribit Rondeletius, siquidem quæ tenacia, & veluti glutino compacta sunt, ea læuia, æqualia, atque perpolita esse solent, atque ob id relucentia, vt pix, asphalthum, albumen oui; quæ profectò sentētia non videtur improbanda. Solenas in cibi vsum venire certum est; plerumque verò eos pauperes comedunt: diuitibus tamen etiam

Solenistæ qui.
Tosti super prunas deteriores.
Dubitatio ex Athen. contra Plinium.
Solutio.
Testarum cinis.
Solenes fæminæ, vt edendæ.
In tenebris lucent.
Splendoris ratio.

Viduarum cupediæ. grati, quia dulces, viduarum cupedias eos vocat Sophron. Galenus dura carne esse dicit, *Lib. 3. de alim. facul.* & ob id difficulter concoqui. Proprium hoc Solenibus, atque purpuris est, vt refert Nicesius, quod, cùm in iusculo coquuntur, id crassius reddant. *Ius crassius reddunt.* Vsum in medicina Solenes habere haud comperio. in suffitu tamen contra languorem morbi pestilẽtis, inter alia Vegetius vnguem marinum admiscet, sed hoc de conchylij, purpureùe operculo potiùs, quàm de hac concha putem intelligendum. atque hæc de Solenibus. E

DE PINNIS. Cap. LXXVI.

ÆQVIVOCA.

Pinnæ auiũ & pisciũ. SVNT præter hocce ostraceum, de quo modò dicemus, pinnæ etiam auium, siue pennæ à plumis magnitudine tantùm differentes. Suntque piscium quoque pinnæ, quarum adminiculis veluti remis in natando vtuntur. Postremò pinna quoduis acutum denotat, vnde & murorum summitates pinnæ dicuntur. F

SYNONYMA.

Etymon. Ortographia. LATINI, seruata Græcorum voce, quibus πίννη, & πίννα dicitur, Pinnam nuncupant. πίννη autẽ à sordibus fortè dicta, quibus semper obducta est: siquidem πίνος significat sordes, vt πιναρὸς sordidum. Isidorus apud Athenæum in recto πίννα, & in accusandi casu πίνναν dixit. ab vtroque fit genitiuus per η. non πίνας, vt apud Suidam legitur in πιννοτήρης, adnotante Zoographo. Oppiano, & in lexicis græcis Hesychij, & aliorum πίννα impropriè piscis dicitur, cùm potiùs sit, vt in ijsdem scribitur, ὀστρεώδες κογχύλιον. alicubi malè per ν simplex scribitur πίνα. cum ast eis à Cratino nominantur πίνναι. Hermolaus *Cõcha Aegyptia paralios dicta.* Concham Aegyptiam cognomine paralios à Democrito Pinnam vocari scribit. Adnascuntur Pinnis quædam fila instar villi, vnde Genuenses Pinnam lanam appellant, eodem fortè modo, vt sentit Zoographus, veluti arbor Agnus Castus à quibusdam recentioribus latina voce subiuncta præcedentem græcam interpretatione. Siculi etiam lanam pinnulam *Pinna lana Genuensiũ.* vocant. Pernam Neapolitani. Veneti Asturam nomine multis alijs conchis communi. Massilienses Nacre. Apud Germanos cùm non habeat nomen, Zoographus ein Steckmuschel appellari posse ait, quod altera eius pars acutior fundo infixa sit. G

GENVS. DIFFERENTIÆ. FORMA.

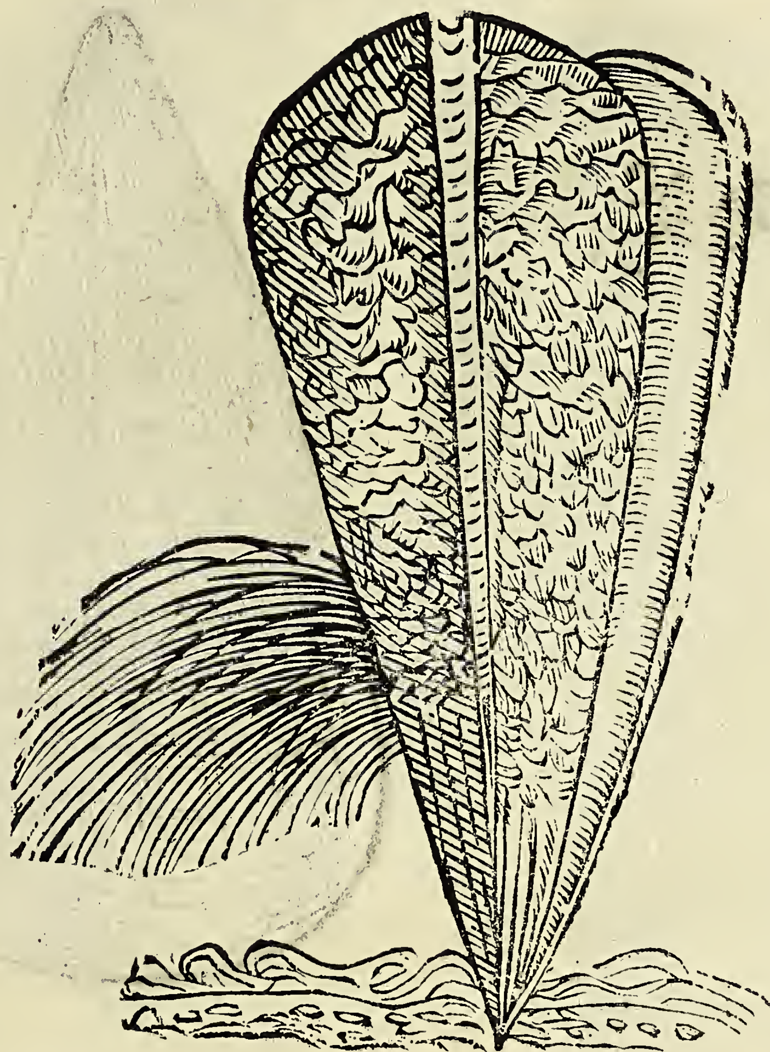

PINNÆ ex duabus testis componuntur, & à mytulorum figura non admodum differunt. Cancri etiam, vt in mytulis gurgitum, in his hospitantur, Rondeletio teste, qui tantam Romæ se vidisse scribit, vt ad cubiti magnitudinem accederet. Isque tres Pinnarum differentias agnouit magni- *Tres Pinnę Rondeletio differentes.* tudine differentes, quarum minimum Pernam appellauit. Sic autem describit. Mytulis quodammodo similis est, nisi quòd strictiorem partẽ multò magis acutam, & longam habet, quoniam in arena, vel in cœno affixa viuit. Testa foris *Testa. Color.* aspera est, colore fusco, intus viridi, & argentei splendoris, si in arena vixerit Pinna, si in cæno, colore est magis flauescẽte, & minus splẽdente. Ab inferiore, & strictiore parte in amplã latitudinẽ extenditur, illic arctissimè claudũtur testæ. hìc facilè diducũtur. Intus multũ est carnis, cuius omnes ferè partes indiscretæ sunt, veluti in mytulis. Hæc ille. Ponit præterea *Perna Plinij.* alterius Pinnæ iconẽ, quã quòd Plinij Pernæ descriptioni maximè conueniat, Pernã ei vocari asserit. Natura, inquit, in Concharũ varietate lusit, vt ex vnius generis formis pluribus, H

veluti

A

Pinna magna Rondel.

B

C

veluti Tellinis, ostreis, myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum vnicum genus non est. Pinna enim altera est, quam hìc proponimus, vt ex figura perspicuum est. Perna à Plinio vocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimè stant velut suillo crure longo in arena desixæ, hiantesque qua limpitudo est, pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. *Dentes.* Intus pro spondylo grandis caro est. Quę omnia ei, quam expressam hìc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris, vnde nomen habet: dicuntur enim Pernæ tam priores, quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. sic ille, addens. eius generis hanc esse Pinnam, in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenæus. Eius verba græca ita recolimus. *Pinna margaritifera Theophr.* Θεόφραστος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει οὕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιοῦσι δ' ἐξ αὐτοῦ τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. id est Theophrastus libro de gemmis scribit ad
D hunc modum. Inter gemmas preciosas margaritæ sunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat ostreum Pinnis simile, sed minùs, tam magnas, quam est magnus piscis oculus. Huiusmodi autem pinnam paruam in Gallico mari reperiri, & in ea paruos vniones, refert Rondeletius. *Locus.* Intus, ait, caro superiori similis, nisi quòd trachelo caret, id est media illa parte dura, & neruosa. Tota igitur intus mollior est, & ad coquendum facilior. Hoc illud est, quod intelligit Plinius, cùm dicit: Intus pro spondylo grandis caro est. Spondylum appellans callum, seu carnem duriorem, & interiorem ostreorũ, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie ostreorum, neque in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, spondylo breui, atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac tota in aluo. *Spondylus.* Tertia eiusdem Rondeletij minor est figura, victus ratione, & bysso similis priori: at magnitudine differens, & eò, vt inquit ille, quòd antequam & acuta, & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est. In cœnosis, & arenosis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus resipit. Bellonius binas pinnarum species, alteram minorem, alteram *Bellonij pinna maior, & minor.*

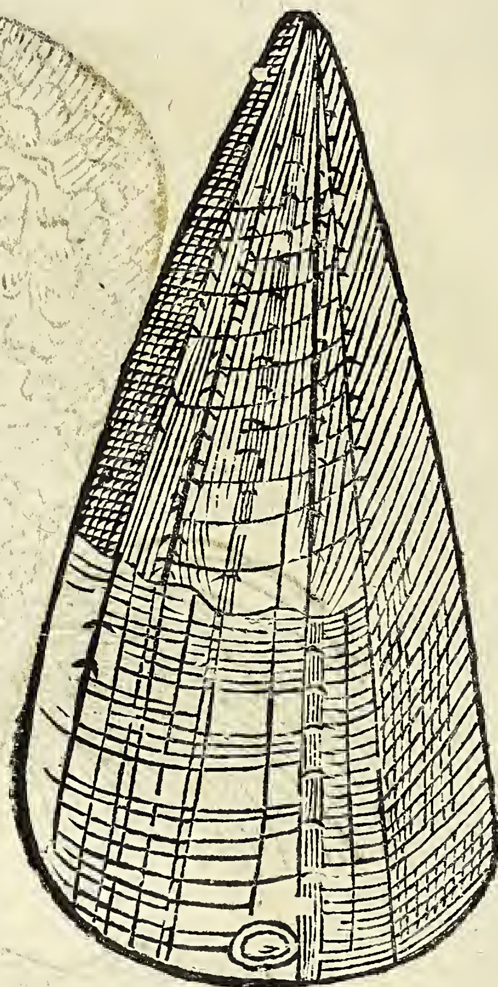
 autem

E

Pinna parua Rondeletij.

Pinna Bellonij.

F

G

autem maiorem agnouit. Minoris iconem exhibuit, quæ verò ex tribus Rondeletij pinnis ſit, ignoratur: videtur enim, ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad pinnam magnam Rondeletij accedit: niſi quòd in ſumma concha, qua latiſſima eſt, paruus quidam circulus eſt, quem alius paulò maior ambit: & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè deſcendunt. per media verò linearum interſtitia, multi exigui circuli, o vocalis qua ſcribi ſolet, circumferentia, paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Teſtam intus argentea teſtitudine reſplendere ait: minorem foris magis albicare, intus autem ad cœruleum accedere. Cæterùm qui pinnam nunquam viderit, inquit, mytulum pedem longum, & ſemipedem latum ſibi confingat oportet. Pinna enim eodem circino, quo mytulus (quam Moulam vocamus) tornata eſt: atque eiuſdem coloris teſtam habet. Minor itaque mollibus in gyrum ſpiculis obtuſis hirta eſt, valuaſq; continuo cardine toto latere annexas claudit, ac reſerat, qua inquam parte planior eſſe conſtat, qua autem parte ſeſe in latum expandit, eadem byſſum, id eſt laneum villum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Eſt autem veluti capillamentum quoddam coaceruatum prædurum, ac nigrũ, quod lapillis affigitur, limumque, ac ſpurcitias inde ad ſtomachum attrahit. Nam cũ pinna longa ſit, & ſubrecta ſtet, turbinatiorem partem ſuffixam habet: latiorem autem ſurſum ex aqua attollit, præcipuamque internæ partis humo propinquiorem oſtendit. Nam & maior pinnæ capacitas in ſublime attollitur: in qua etiam plerunque tres pinnoteres videas, aliquando duos, vt plurimum vnum. Idem Bellonius pinnam maiorem nominat Pernam, quæ Rondeletio pinna minor eſt, cui Zoographus aſſentitur. Maior, inquit Bellonius pinna pelagia eſt, rugis profundis caret; duriore teſta contegitur, bipedalis ſæpiſſimè inuenitur: Pinnophylacem, vt minor alit: vliginoſo, ac paluſtri tractu naſcitur, profundiore gurgite immergitur: multum ingrati ſaporis. Similem ferè pinnam cũ Bellonij icone à Corn. Sittardo quondam ſe accepiſſe ſcribit Zoographus, eam ex eodem hic expreſſimus. Nos pinnarum quatuor ſpecies ponimus. primo loco eſt pinna aculeata dodrantis vnius longitudine H

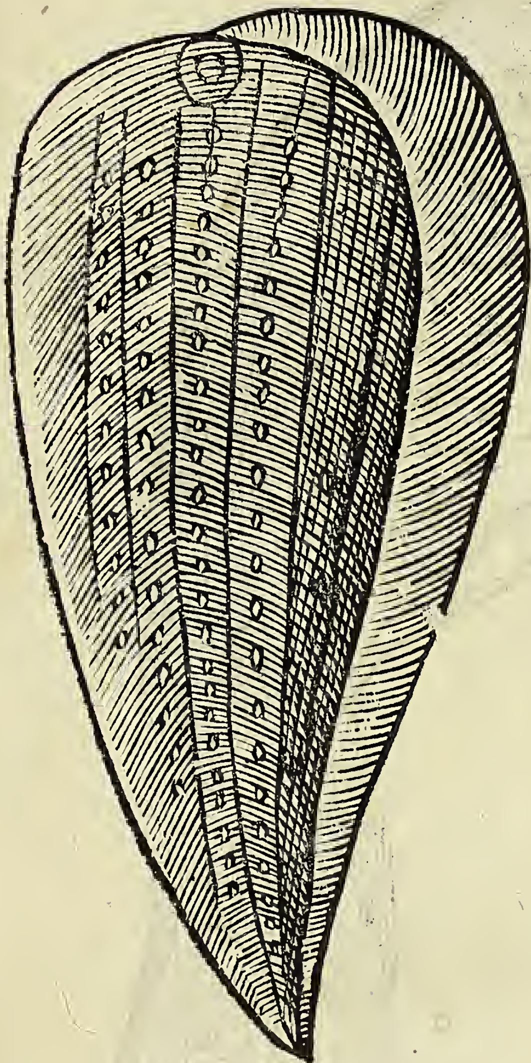
Pinnę quid ſimilitudinis cũ mytulo.

Byſſum ſeu lana.

Pinnoteres vbi lateãt.

Icones authoris.

Pinna Zographi.

Pinna aculeata authoris.

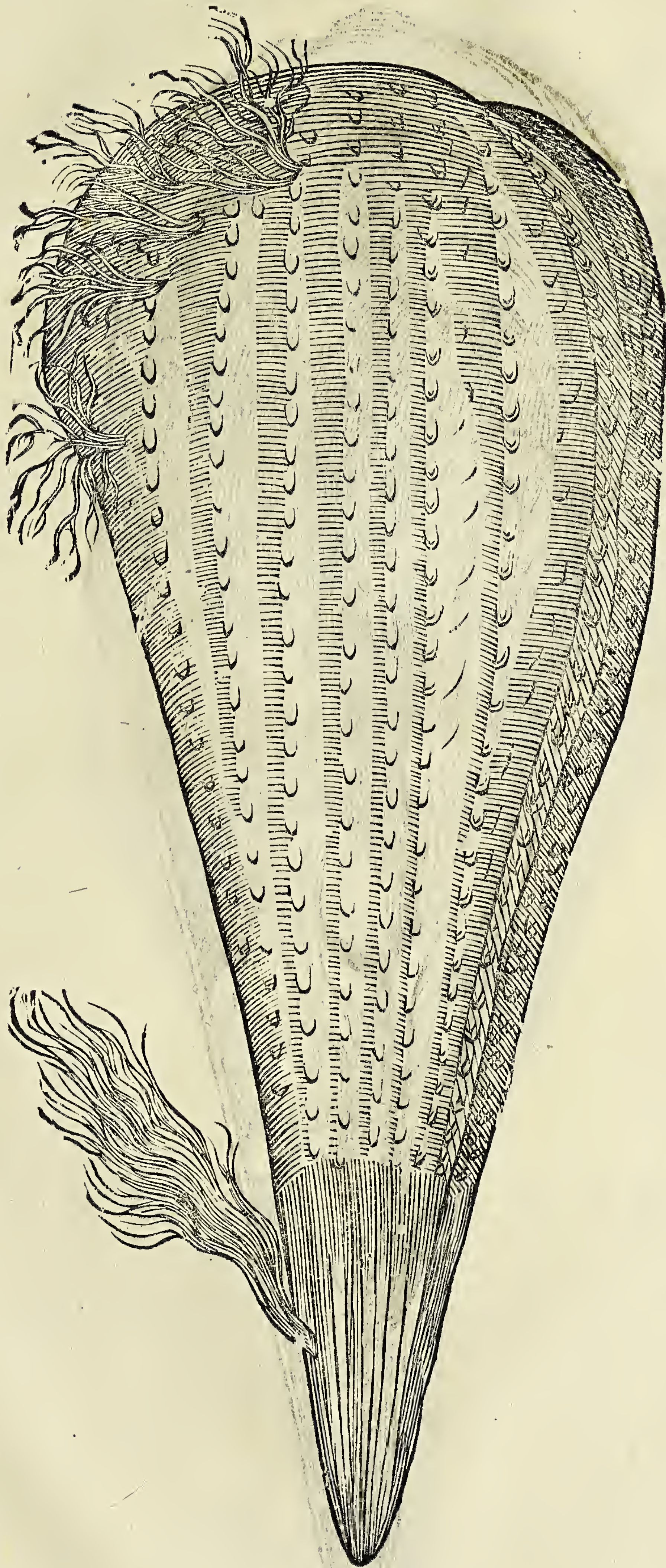

gitudine, testa foris rugosa, intus glabra, coloris rubei. Secundo pinnæ paruæ Rond. similis cum capillamentis in acuta parte, quam Pernam esse perperam putauit Bellonius. Tertio pinnæ Pernæ fortè genus, cum setis illis, vt vocant. testa foris scabra, vt Aristoteles voluit. Quarto loco exhibetur alia pinna parte interna, & externa depicta testa foris fusca, rubra, & aspera, intus sanguinei, & cœrulei coloris, in ima parte acuta; quæ sensim in amplitudinem extenditur. Postremo loco datur pinna cum tubere verrucoso intus adnato.

Pinnæ paruæ Rond. similis.

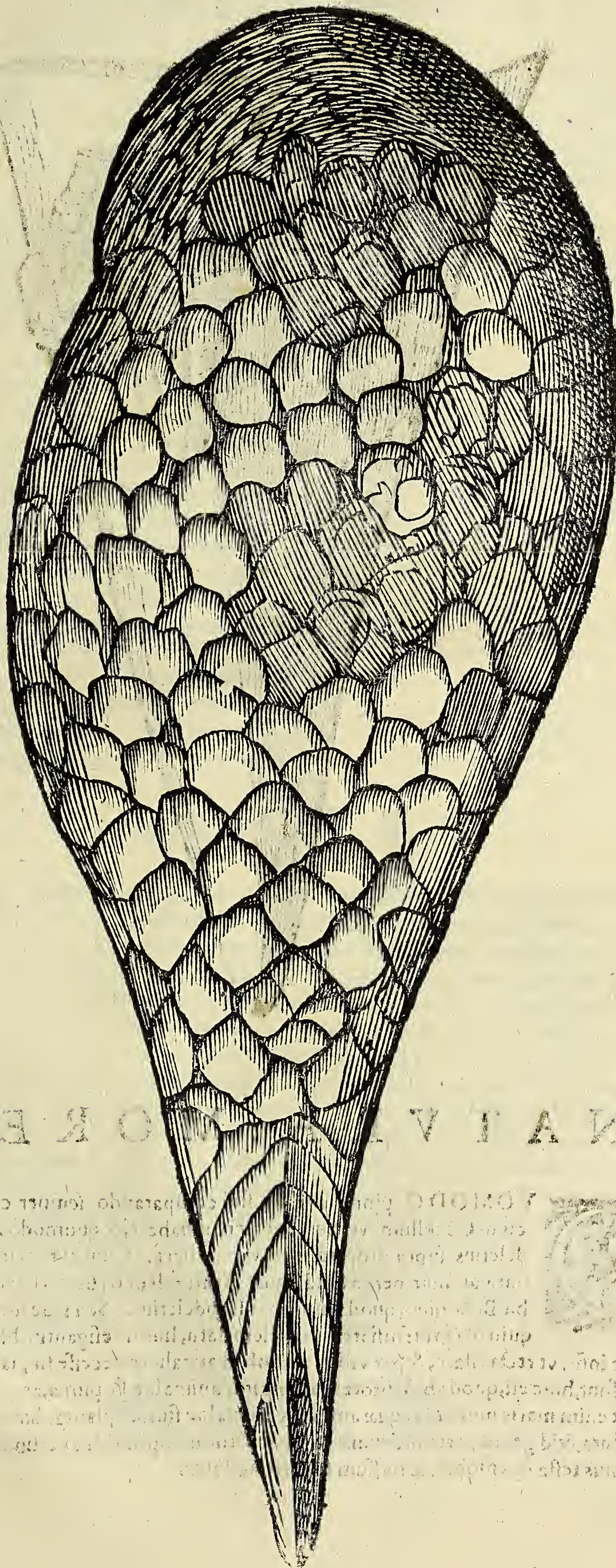
Pernæ genus.

Pinnæ authoris quartæ pars supina.

Pinnæ quartæ pars conuexa.

E

Pinna alia cum tubere adnato.

F

G

NATVRA. MORES.

H

Vt ſibi victum quærant.

VOMODO pinna in cibo ſibi comparando ſemper comitem, ac ſocium Cãcellum, vel Squillam fertur habere, & quomodo id refellat Rondeletius, ſupra proprio loco videre licet. Cùm autem in terram defixæ ſint, pabulum per eas ſetas (quas Ariſtotelem Byſſum vocat) allicere ſcribit Bellonius, quod improbat Rondeletius. Sua ſede non dimouentur, quin pereant: niſi iterum eodem ſtatu, humi defigantur. Nam cum eis natura hæc inſit, vt rectas ſtare, & per villos arenulam attrahere neceſſe ſit, iacentes viuere non poſſunt, hinc eſt, quod ab Ariſtotele ambigitur animalne ſit pinna, an planta, hiſce verbis. Sunt enim maris nonnulla, quæ ambiges animalne ſint, an planta. hærent enim, & detracta plura, & id genus pereunt. Pinnæ quoque naturam optimè his verſibus Philes expreſſit, in cuius teſta & vniones, & byſſum reperiri teſtatur.

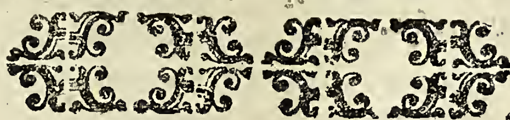
A *Genus ostreorum est pinna, quæ plicis domum*
Hiantibus recludit, in qua conditur
Per aquasq; fusa porrigit carunculam,
Quæ corpus ambit molle, cassum humile
Quo mœna si decepta credula aduolet,
Conuictor eius, atque custos pinnoter
Illam admonet morsu leui carunculæ,
Hac monita pandit amplius sinum, irruens
Hoc implicatur mœna non sat prouida.
Pinna quod humidum effluit de viscere,
Qui fulgur æquet, fit lapillus lucidus,
Sed vnionis induit tandem iubar,
Vis promouentis si caloris appetat.
Quin & pilorum pinna germen byssinum
Fert, stamine haud araneorum discrepans.
B *Cuius nitor, subtilitasq;, cirrulis*
Addit paellarum venustatis decus,
Lenocinandis perquam idoneum procis.
Natura cancrum marcidam deponere
Testam, magistra docuit haud incallida.
Oestro ciente, nam penitæ pruriginis,
Mouetur vndiquaq; victus gratia:
Ingurgitationeq; aluum turgidus,
Disrumpit arcta tegminis ligamina,
Sic inuolucris ergo decidentibus.
Nudus laborans quippe morbo obnoxius,
Os abstinet gustu cibi diutine.
Mox integer recente pelle, vestitur
Præsenti arena, quæ iacens lecto vsus est,
Sed glutinato ritè rursus tegmine
C *Prorepit ipsum pabuli quò fert amor.*

LOCVS.

IN Acarnania quam vocant, Pinnam oriri, & vniones gignere Plinius restatum reliquit. Democritus appellat pinnam Concham quandam Aegyptiam, quam Paralion cognominant: verùm hanc intellexisse Plinium negat Massarius, cùm in Acarnania, non in Aegypto reperiri tradat, sed potiùs pinnam concharum generis, quæ in arenosis, limosisque subrecta semper nascitur, testa scabra, intus pellucida, nec vnquam sine comite. Africanas pinnas multò maiores, quàm circa Europam esse scribit Zoographus ex auditu. In Oceano an sint, nec ne, ambigitur, quandoquidem Bellonius Lutetiæ nunquam haberi tradit: & Rondeletius in locis, in quibus mare fluit, ac refluit, vix reperiri, quod circa Oceanum contingere videtur. Pinna quæ, inquit Bellonius, rarò semipedalem (sesqui-D pedalem fortè, vt notat Zographus, nam superius sic scribit. Qui pinnam nunquam viderit, mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.) excedit longitudinem, & Nericos habet, quos nonnulli, vt Plinius in perna spondylos (aliter spondylum in pinnis Rondeletius interpretatur) vocant, quibus vtraque valua soluitur, ac contrahitur. Venetijs non visitur: sed in Propontide ad latera eius sinus, qui Nicomedium fertur, quâ terram pertingunt, frequentia magna existit. In cuius ciuitatis Nicomediæ pinnas quoque, seu pernas reperiri refert idem Bellonius in suis obseruationibus defixas, & erectas.

Concha Aegyptia Paralios.
Com. in 9. Plin.
In Oceiano an sit ambigitur.

E

HIEROGLYPHICA.

Lib. 28. Petulās, & lasciuus ab ineunte ætate.

INNA fœtus suos ostentans Hieroglyphicum erat apud Aegyptios illius (vt Pierius Valerianus author est) qui ab ineunte ætate cœperit in petulantia lasciuire, & munera Veneris exercere. Conchulæ enim huiusmodi in concha genitæ, antequam excludantur, intra se quamprimum coire dicuntur, vt non immeritò concha ipsa sit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam veteres fabulentur. Ego non omnes conchas promiscuè Veneri sacras fuisse comperio, verùm quasdam elegantiores tantùm.

VSVS IN CIBIS.

F

Lib. 18. c. 25. Ouum. Lib. 5. de hist. c. 5. Optimæ quę. Meliores quæ. Quot modis edūtur.

PINNAS, vt & alia ostreacea in cibi vsum venire, & multum præbere nutrimenti, tradidit Atheneæus, Αἱ δὲ πῖνναι, inquit, οὐρητικαί, τρόφιμοι, δυσπέπτοι, δυσανάδοτοι. Pinnę vrinas pellunt, multum alunt, difficilè cōcoquuntur, & distribuuntur. Ouum, quod eas continere semper ex Aristotele patet, aliquando maius, aliquando minus pro lunari potestate, vt in echinis, ostreisque, non ad generationem confert, sed melioris tantùm nutricationis indicium est, sicuti in sanguine prēditis pingue. Esse meliores hyeme elixas, & assis auctor est Rondeletius. Sunt, qui vino, & aceto maceratas mollescere aiunt, sed flatus gignere, quod verum esse non potest, cùm vinum flatus discutiat; nisi ea ratione, qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur. VVottonus ex Oribasio (ni fallor) multa de pinnarum dotibus, & quæ in cibis eligi debeant, recolit. Pinnæ (inquit) optimæ sunt tenellæ, plenæ, carnosæue, quæ in limosis, herbosisque (τεναγώδεσι) vadis gignuntur: & vbi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis, ac ventis carentibus: teneriores enim hìc nascuntur, quàm vbi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ vere, & æstate capiuntur, alijs præstant. Sunt enim & suauiores, & pleniores. Quæ magnitudine mediæ sunt, carnem quidem habent mollem, candidam, ac dulcem: collum (τράχηλον) autem durū, G concoctu difficile, corruptionique renitens. collo nanque corpus reliquum faciliùs corrumpitur: elixis assæ duriores euadunt, præsertim si vino fuerint aspersæ. Earum autem caro, quæ in vino, & aceto maceratæ sunt, mollior est, sed flatus generat. Hactenus ille. Multis modis pinnas edi posse vult Bellonius. Sunt, ait, qui testas modico pipere, & butyro addito suppositis prunis incoquant, quem ego modum meliorem esse puto; eæ nanque quæ ex iure incoquuntur, gustui non ita placent. Quod spectat ad vsum medicum strombos, pinnas, & echinum contra Doricnij venenum præstare habemus ex Nicandro. Earum quoque testæ eandem cum mytulorum testis habent facultatem.

DE BYSSO Cap. LXXVII.

SYNONYMA.

H

Buz. Schesch. Crespe.

VM in sacris, atque etiam in profanorum libris byssi, byssinarumque vestium sæpe fiat mentio, variæque Theologorum, atque aliorum super eo sint opiniones, haud ab re, quin operæpretium fore duximus de eo quid breuiter dicere. Latinorum byssus, vt & Græcorum βύσσος à Buz Hebraico dici apparet. In trilingui lexico Schesch etiam pro bysso legitur. Apud Italos nomen non habet; possumus tamen vocare bysso. Gallicè, vt citat Zoographus, interpretantur crespe.

DIFFE-

DIFFERENTIÆ.

DVPLICEM esse byssum, terrenum videlicet, ac marinum, apud scriptores inuenio. De terreno sic Plinius. Asbestino (inquit) lino principatus in toto orbe, proximus byssino, mulierum maximè delicijs, circa Elmim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondam, vt auri. Hoc genus fortè intellexit Cardanus byssinum lini speciem esse scribens, tenuissimam, validam, & splendidam, vel fortè quòd in arbore nasci scribit Philostratus. Homines, inquit, qui secundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur vestibus: etenim linum in agris plurimū nascitur, calceamenta gestant ex papyro, nobiliores bysso induuntur. Byssum verò ex arbore nasci ferunt, quæ bali quidem populo sit persimilis, folijs verò salicis. Plinius quoque nō solùm vocauit, quod ex herba contusa netur, sed etiam quod ex fructicibus, & arboribus carpitur. Superior (inquit) pars Aegypti in Arabiam vergens, gignit fruticem, quem aliqui gossipium vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus est, similemq; barbatæ nucis defert fructū, cuius in exterio
B re bombyce lanugo netur. Sic ille. Lini genus esse byssum tradidit Iulius Pollux. Porrò byssina quoque, & byssus, inquit, lini quædam species apud Indos. Hunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua vestem confectam lino maximè similem esse quispiam dixerit, sola densitate excepta: densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis, duplici munitus cortice, qua dirempta, postquam instar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert, eximitur, vnde subtegmen conficitur, stamen autem illi subtendunt lineum. Byssum non alia Græciæ parte nasci prodidit Pausanias, quam in Elide tanta tenuitate, vt ne Iudaico quidem bysso cedat, etiam si colore minus refert, quàm Iudaicus, qui colorem, & splendorem auri referebat. Erat igitur lini, non lanæ species vt ex Plinio, & Pausaniæ claret in Græcia, & Iudæa nascentis. Byssus verò marinus mollissima, & delicatissima lana est, & à iam dicti similitudine nomen habet. de hoc Rondeletius. Byssus, inquit, marinus ex pinna delicatissimus, & mollissimus sericæ lanæ comparandus colore fusco, à similitudine byssi Græci, vel Iudaici sic nominatus; prius enim cognitæ sunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ, quem non dubito pretiosarum vestium textui additum terreno. Mytuli quoque byssum gignunt, si modò setas illi byssi nomine mereri dicamus; sed tam differt à pinnarum bysso
C quàm stuppa cannabina à tenuissimo, & delicatissimo serico. Eius magnitudo pinnarum magnitudini respondet: in maximis enim pedem vnum longus est, in alijs breuior. Hucusque ille.

Byssus terrenus, & marinus.
Lib. 9 c. 1.
Byssus quid Cardano.
Lib. 9. c. 1.
Gossipium, seu xylon.
Byssus arboreus.
Lini, nō lanæ species byssus.
Byssus marinus qualis.
Mytuli byssum gignūt & vt à bysso pinnæ differat.

COLOR.

IN sacris literis, inquit Zographus, byssi colorem aliqui pro candido accipiūt: quod is fortè natiuus sit eius color, antequā tingatur. sed authores non ita vsurpant. Cardanus colorem lini esse dicebat, & parum à glauco differre. Scaliger sub speciebus flaui reposuit. Aureo, inquit, proximum statuunt byssinū à bysso lini genere. nūc quoq; ex sericis filis crudis quiddam simile texūt, quod saltē de Iudaico bysso verum est, hunc enim auri colorem, & splendorem referre Pausanias narrant. Hesychius purpureū interpretatur. Varrinus Coccinū, vel pro hysge vsurpatū fortè ex Plutarcho, apud quem legitur. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα, καὶ προσφορα: καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας, ὁ κύαμος: τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν (Zographus mauult αὔξειν) μεμιγμένον βύσσας δὲ γλαυκῆς κρόκος
D καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. Quod si itaq; crocus admiscebatur, verisimile est croceam, vel omnino, vel aliqua ex parte eam tincturam fuisse, quamuis necessarium non est: potuit enim exiguum aliquid croci glauci (splendidum interpretor) admisceri ad excitandum splendorem, vel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliquid plerunq; & ab his, vnde miscetur diuersum producit. Hoc saltem certum est, byssum (vt & alia pretiosa lini genera, & sericum) purpura tingi solere, cuius perquam splendidū fuisse colorem legimus, quamuis tamen poterat alijs coloribus tingi. Cocco (inquit Plinius) tinctum, Tyrio tingere, vt fieret bisbyssinum. quo loco Massarius, antiqua, inquit, lectio, vt fieret byssinum (in nostro codice habetur hysginum) scilicet cocco, & Tyrio. Hermolaus verò mauult legere bisbyssinum, vt duplex sit, vnum naturale, & suæ pulliginis ex bysso lino, aut lana illa pinnali, quæ byssus etiam vocata est; alterum tincturæ artificio factum, vt docet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primùm tinctus, mox & cocco tingere

Lib. de oracul. defectu.
Lib. 21. c. 41.
Plinij locus notatus, & explicatus.

mos erat: & è contra cocco tinctum tyrio tingere, vt fieret byſſinum. Maſſarius ex pinnæ villo, ſiue lana illa pinnali veſtes fieri ſcribit; Byſſum autem eſſe coloris, inquit lutei, ac pellucidi. Ego byſſum propriè dictum candidum, ac ſplendidum; qui pinnæ adhæret ſplēdidum, ac fuluum ad caſtaneum vergentem obſeruaui. E

O R T V S.

Ariſtotelis locus controuerſus. Lib. 5. de hiſt. c. 13.

N ex byſſo pinnæ, vt videtur Ariſtoteles tradidiſſe; an è contrà byſſus ex pinna oriatur, iam videamus. Etenim Ariſtotelis verba multos hucuſq; exercuerūt. iſtæc autem ſunt. *Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τȣ̃ βύσσȣ.* Pinnæ, id eſt (Gaza interprete) erectæ locis arenoſis, cœnoſiſque ex byſſo, id eſt villo, ſeu lana illa pinnali proueniūt. Athenæus hæc verba repetēs *βυθȣ̃* habet pro *βύσσȣ*: ita vt pinnæ rectè naſcātur è vado, vel è profūdo. Plinius ea præterijt. Rondeletius cum Theodoro Gaza *βύσσον* legit, & ex byſſo conuertit, & vocem *βυθȣ̃* in Athenæo corruptam iudicat. E contra Zoographus, lanæ, inquit, quoddam rudimentum pinnis adnaſci video; quod tamen an byſſi nomine probè vocetur, dubito. Solus, quòd ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretātur. Sed byſſus quum pro lana accipitur, fœminini generis eſt. itaque legi oporteret *ἐκ τῆς βύσσȣ. Ἴωνες τὸν βυθόν, βύσσον* (malim *βυσσὸν*) *λέγȣσι.* Scholiaſtes Ariſtophanis: Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus *τȣ̃*, & parum refert *βυσσȣ̃*, an *βυθȣ̃* legas: eadem enim horum ſignificatio vocabulorum eſt apud Græcos, vt & facilis eſt à *σσ* in *θ*, vel contrà, tranſitus librariorum. Ego Zoographo ſubſcripſerim; nam Pinnas è vado (cui ſua radice adhærent) naſci conſtat. à vado enim rectà procedunt, ſed villus ijs eſt ad latera; Villum itaq; potius e pinna oriri exiſtimauerim, quàm pinnam è villo. Præterea villus hic pinnæ ſubſeruit, & vtilis eſt eam alligando: item ſuperiorem, ac latiorem partem aperiendo recludendoque, non alimenti hauriendi cauſſa, vt Rondeletius credit. Neque vt per id capillamentum limus, ac ſpurcitiæ attrahantur: nam circa os poſitus non eſt, ſed vt veluti è medio ventre neruoſæ ſubſtantiæ alligentur.

Rondeletij opinio. Zoographi opinio. F

Vſus villi pinnæ. Contra Rondeletium.

V S V S. G

ESTES, & cætera ornamenta byſſina, quæ meo iudicio ex lini ea ſpecie quam ſuprà meminimus fiebant, veteribus ceu pretioſiſſima habebantur, & in ſummo honore, vt multis in locis meminit ſcriptura ſacra, & priuatim de diuite illo in Euangelio: qui induebatur purpura, & byſſo. Erat, vt refert Tiraquellus ex Philoſtrato, moris apud Indos byſſo nobiles tantùm induere. habebatur enim pro nobilitatis inſigni. Nominatim ex byſſo conficiebatur quoque veſtis quędam, quam vocabant pileum rotundum (teſte Iſidoro) quaſi ſphera media caput tegens ſacerdotale, & in occipitio vitta conſtrictum. Græci, & noſtri tiaram, vel galeam vocant. Erat præterea byſſina veſtis candida confecta, ex quodam genere lini groſſioris. Sunt enim (inquit auctor idem) qui genus quoddam lini byſſum eſſe putant.

De nobil.

Pileum rotundum. Origen. l. 19. c. 19.

MYSTICA. MORALIA.

H

ABERNACVLVM (inquit Deus Opt. Max. in ſacris Biblijs) ita facies. decē cortinas de byſſo retorta, &c. quo in loco Venerabilis Beda, byſſus, inquit, quæ de terra longo exercitio ſiccandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi gramineum ſolet perdere, & candidum in ſe recipere colorem, corpora deſignat caſtitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris magno continentiæ labore, quaſi natiuum exudant humorem, atq; ad decorem Deo digni puritatis ſolerti ieiuniorum, & vigiliarum, orationum, & lectionis, patientiæ, & humilitatis inſtantia perueniunt. de quibus rectè poſſit illud Apoſtolicum dici, an neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt? Retorquetur autem hæc byſſus in cortinas tabernaculi: quoniam non modo lumbos carnis, verùm etiam, vt Petrus 1. Petri 1. lumbos mentis noſtræ in ſobrietate ſuccingamus, vt videlicet, & carnem à laſciuis motibus, & cor ab illecebroſis

Corpora caſta.

1. Cor. 6.

refre-

A refrenemus cogitatibus. *Byssus quoq; vt purpura indumentum eius*. quæ verba idem venerabilis presbyter sic exposuit. Byssus, inquit, in castitate puræ conuersationis, purpura in effusione preciosi sanguinis. Byssus nanque candidi coloris est. purpureus color, & de sanguine animantis, quod purpura vocatur, conficitur. & ipse sanguinis habet speciem. Meminit etiam byssi alibi sacra scriptura.

DE CONCHA ANATIFERA.
Cap. LXXVIII

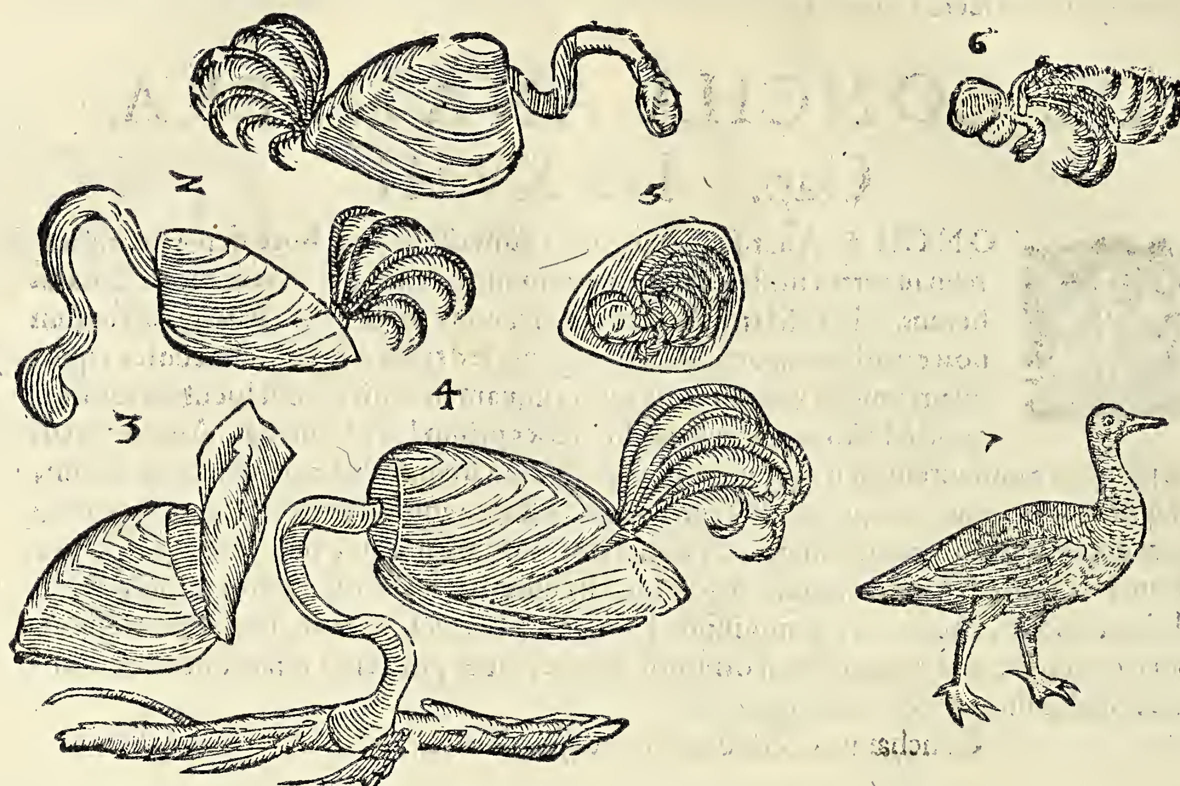

CONCHÆ Anatiferæ, seu potius Anseriferæ ex arbore dependentis iconem in tertio nostro de auibus volumine exhibuimus, atq; hic iterũ exhibemus. Alij vt Matth. Lobelius in secunda parte iconum stirpium suarum non ex arbore dependentes pingunt, sed trunco simul adhærentes, quos etiam imitari voluimus, ne quid vnquam in nostris desit lucubrationibus,
B quod è lectorum re esse possit. Habes primo loco Concham Anatiferã tribus partibus constantem cum vmbilico annexo: Altera item vmbilicum habet adnexum, sed quinque partibus composita est. Tertia aperta est, eiq; vmbilicus inseritur. Quartę testa etiam quinq; partibus constat, hiulca est ea parte qua primũ plumulę prorumpunt. Quinta fœtum intra valuas situm ostendit. Sexto loco exhibetur embrio, seu fœtus imperfectus è valuis exemptus. Septimo, & nouissimo loco datur Bernicla auis adulta, ex eiuscemodi concha nata. De qua vide nostram ornithologiam: Habes postremò alias conchas Britannicæ conchæ similes. & fortè congeneres.

Conchæ anatiferæ ex arbore dependentes.

Conchæ anatiferæ trunco adhærentes ex Lobelio.

Conchæ aliæ anatiferis ſimiles.

A

DE VNIVALBIBVS.

ET PRIMVM

DE LEPADE SIVE PATELLA. Cap. LXXIX.

SYNONYMA.

B Λεπάς dicitur Gręcis. Galenus in glossis, vbi ab Hippocrate Lepades nominantur, exponit conchas saxis adhærentes. Ita quoque facit Varinus. Dùm animal significat, vltimam acuit: nam penultimam acuens, λέπας promõtorium significat, aut montanã asperitatem, vt Ammonius, & Cyrillus obseruarunt. *Patella Gazæ.* Theodorus Gaza apud Aristotelem vertit Patellam, à vasis escarij similitudine, vt Rondeletius autumat. Zoographus Lepades dictas credit, quòd sint petrarum in mari quasi λεπίδες, id est, squamæ quædam: & petræ cùm eis spoliantur, veluti λέπεσθαι ἢ λεπίζεσθαι, videantur, hoc est, desquamari. *Lopas.* A Plauto vocatur Lopas, in Parasito medico, vt Nonius citat, nisi locus mendosus sit: *Plauti locus suspectus.* Habemus echinos, lopadas, ostreas, balanos captamus, conchas, vrticas marinas. Græcis etiam πωμάτια vocantur, vt Zoographus autumat, ex hoc Tarentini: De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorum: In vas quo piscantur patella (Andreas Lacuna vertit vmbilicos) saxis hærentes (τὰ ἐν ταῖς πέτραις λεγόμενα πωμάτια) & carunculas earum accipiens conijcito, & venator. *Petaglida.* Vulgus verò Græcorum hodie Petaglida appellat: Veneti parum mutato nomine pantalena. Scholiastes Nicandri, vbi hic τήθη τε γεραιόμενα μνίοισι, id est Tethea in bryis (herbis marinis) crescentia, vel capienda: *Tethea.* Tethea (inquit) vocat patellas feras, C quæ nos ὦτια, Aristoteles autem ὄστρεια: sed ὄστρειον nomen ad omnia testacea pertinet, & Tethea speciem à patellis feris diuersam constituunt. Otia verò nominantur à Plinio capite postremo libri trigesimisecundi. Et patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Græci otion, & otarion. Apporrhais, de qua inter murices diximus, muricum, non patellarum, vt Bellonius putauit, generis existit. Nubes, inquit author de natura rerum, secundum Aristotelem est piscis in aqua viuens, applicatus ad petram, à qua non discedit, nec separatur, nisi per attractionem inspirationis concitus. Sic ille, qui patellamnè, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, Zoographus inquirendum proponit. Patella Hispanicè dicitur Almeia, apud Lusitanos Bregigam. Ligures, & Massiliẽses hac ætate etiam patellas vocare, ait Gyllius: sed Rondeletius à Massiliensibus, & Mompeliensibus lapedo dici testatur, à Gallis oeil de buoc, hoc est hirci oculum, à Normannis berdin, & berlin. Angli dicunt à Lympyne, vel à Lempet.

GENVS. DESCRIPTIO.

D

LEPADEM esse μονόθυρον, hoc est, vniualuem habemus apud Aristotelem. Vniualue genus (inquit) quod saxis testa in dorsum data adhæret, seruari potest, fitque alieno septo quodammodo biualue, vt quę patellæ vocantur. *Athenæus correctus.* Quamobrem, vbi apud Athenæum legitur alicubi ex Aristotele, λεπὰς δίθυρον, καὶ λειόστρακον, lege μονόθυρον. Idem Aristoteles citante Rondeletio lepadum duarum meminit; lepadis simpliciter nominatæ, & *Lepas fera.* λεπάδες ἀγρίας, quam vocant nonnulli θαλάττιον οὖς, id est aurem marinam. Diphilus verò apud Athenæum lepades distinguit magnitudine, inquiens quasquam esse paruas, quasdam esse ostreis similes: sed & hoc postremum genus de magnis, siue syluestribus intelligendum esse rectè mihi iudicasse Rondeletius videtur. Magna quidem ex parte paruulæ (inquit VVottonus) gignuntur lepades, quę tamen nonnunquam ostrearum magnitudinem æquant; maximè autem in Indico mari, vt & alia omnia inueniũtur. *Forma.* Quod ad formam attinet,

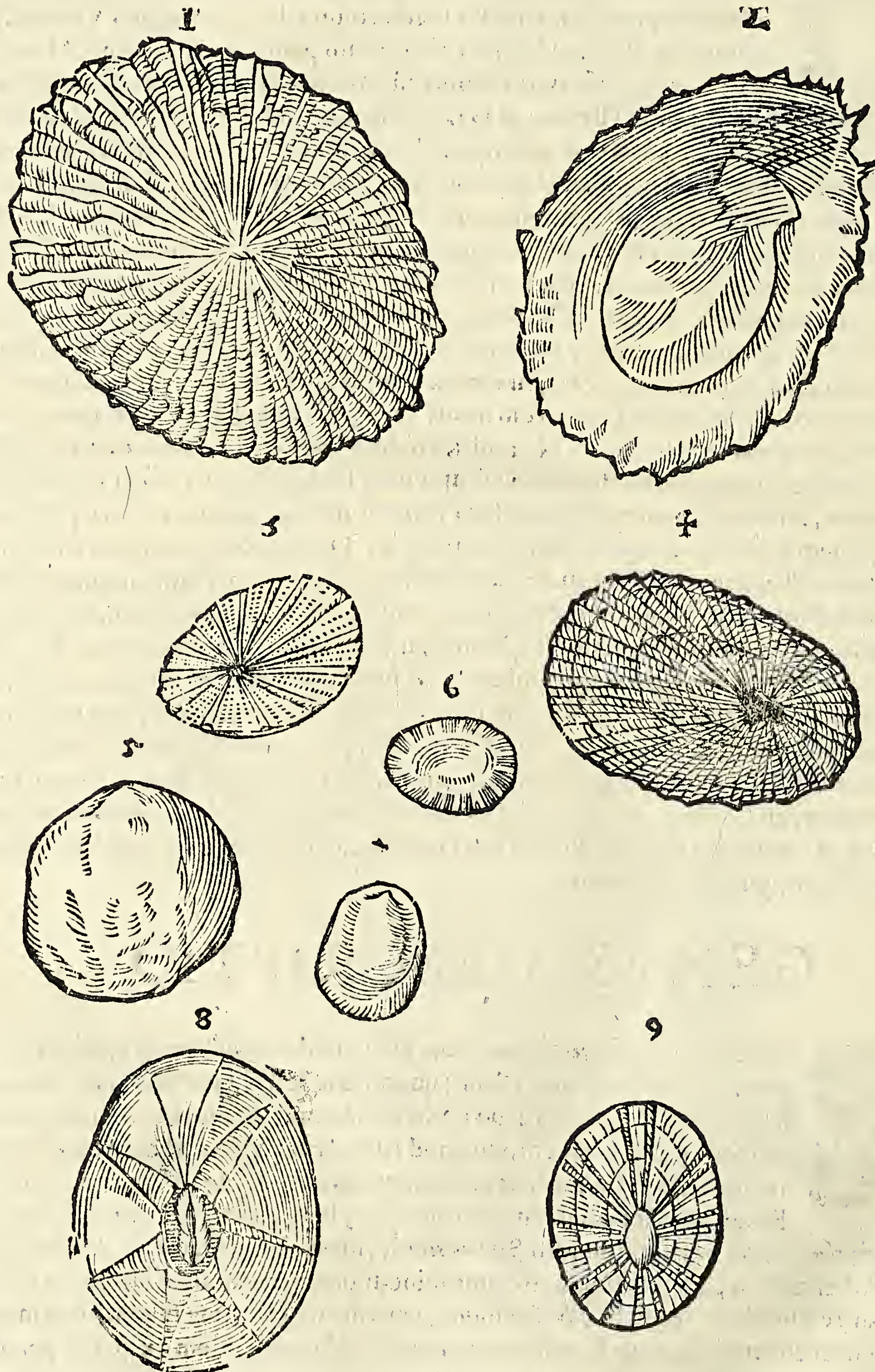
attinet, Ariſtophanes Grammaticus, lepades ſimiles eſſe dicebat tellinis. Sed tellinæ biualues ſunt. Ariſtoteles inquit lepadibus, ſiue patellis alteram partem ſuperficiei detectã, carnem oſtendere. Et alibi: Patellis os verſus terram eſſe, & excrementi exitum ſuperius haberi: papauer ſuum item eſſe in imo, hoc eſt, in ſuo fundo. Bellonius ſcribit tantam eſſe magnitudinem, quanta extrema oui putaminis pars abſciſſa eſſe poteſt. colorem teſtarũ liuere, vel cinereum eſſe: cornuaq; vt limax, exerere, & os, & caput habere huic perſimile. Rõdeletius diligentiſſimus, & maiorem, & minorem deſcripſit, & depinxit maiorem ſaxo hærentem, eandemq; ſaxo auulſam, & inuerſam, ſiue ſupinam, eius icon pòſt inter viticas dabitur. Nos præter magnas, & pauras, mediocres quoque addidimus, quarum quæ in prima tabula proponuntur, cum Rondeletij icone conueniunt: quæ verò in ſecunda pictę sũt, alterius ſunt figuræ. Habes deinceps patellam Cypriam maiorem ſtriatam, item aliam non ſtriatam. Maiorem ſuam ſic deſcribit Rondeletius: Lepas igitur è teſtaceorum et. ge- E

Os.

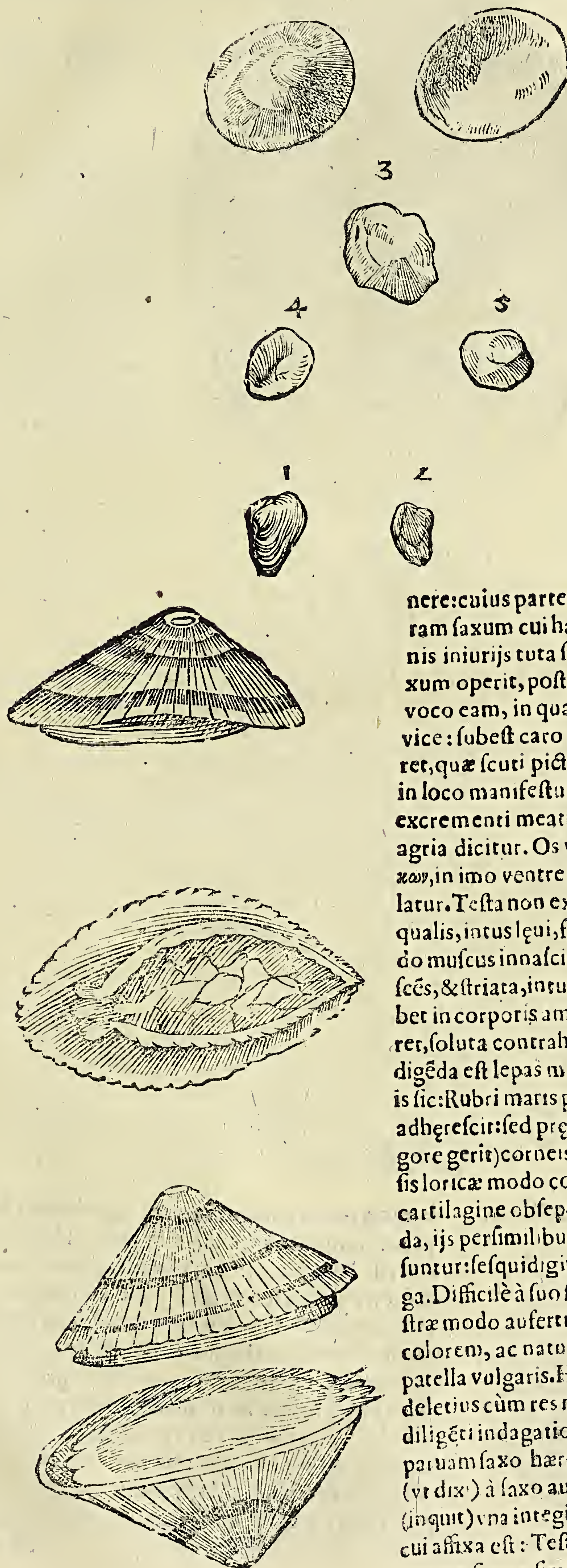
Papauer.

Lepas maior Rond.

Patellæ authoris diuerſæ.

Patellæ authoris aliæ.

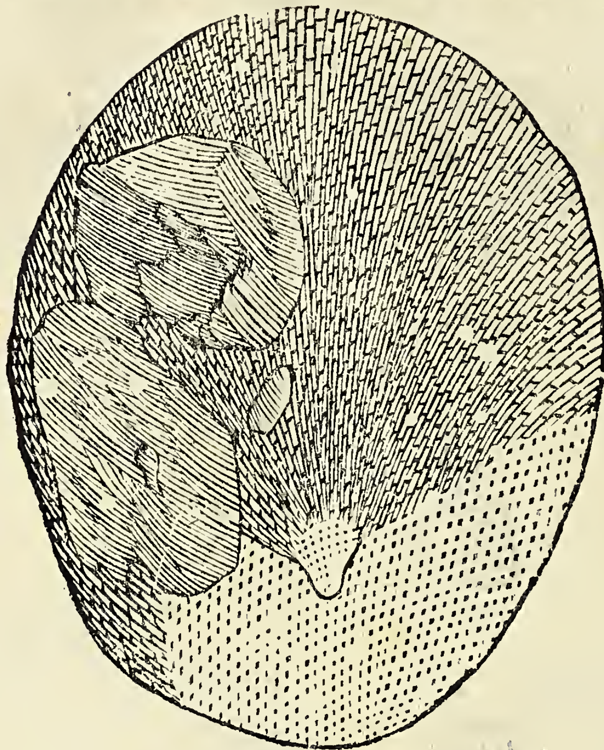
nere: cuius partem alteram testa integit, alteram saxum cui hæret vndiquaq;, vt ab externis iniurijs tuta sit. Pars anterior est quam saxum operit, posterior quam testa. Anteriorē voco eam, in qua os, & cornua sunt oculorū vice: subest caro dura qua maximè saxo heret, quæ scuti picti formā refert. Os superiore in loco manifestum est, inferiore ori aduerso, excrementi meatus, nō in testa, vt in ea, quæ agria dicitur. Os vēter sequitur, in eo est μήκων, in imo ventre etiam pars, quæ ouū appellatur. Testa non exquisitè rotūda est, sed inæqualis, intus lęui, foris parū aspera, cui aliquādo muscus innascitur, gibba, in ambitu lucescēs, & striata, intus caua: carnosā fimbriā habet in corporis ambitu, quā expādit quū hæret, soluta contrahit: Ad hoc genus lepadis redigēda est lepas maris rubri, Bellonij, de qua is sic: Rubri maris patella, cautibus vt cæteræ adhęrescit: sed prę̨ter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, transuersis loricæ modo contegitur, atque vndecunq; cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, ijs persimilibus, quæ in stellis marinis visuntur: sesquidigitum lata est, ternos verò lōga. Difficilè à suo scopulo vulgaris patellæ nostræ modo aufertur. Eius caro rubri limacis colorem, ac naturam habet, esturq;, cocta, vt patella vulgaris. Hæc Bellonius. Iam verò Rōdeletius cùm res marinas etiam minutissimas diligēti indagatione persequeretur, lepadem paruam saxo hærentem deprę̨hendit, quam (vt dixi) à saxo auulsam repræsentaui: Testa (inquit) vna integitur: alterius vice est saxum, cui affixa est: Testa media nucleis pinearum nucum figura similis est, & æqualis. Ex multis laminis

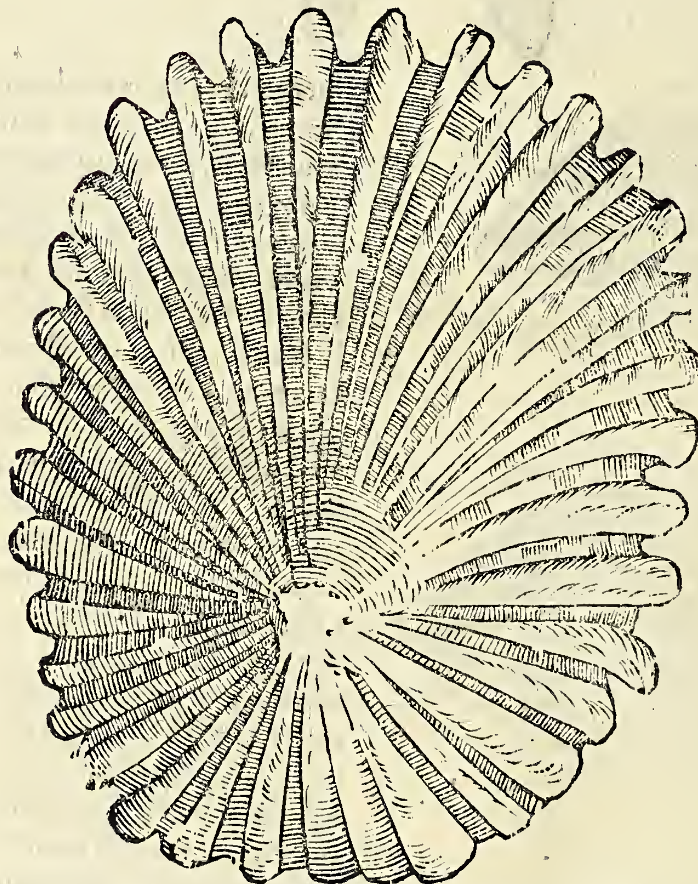
Lepas maris rubri Bellonij.

Vt comedatur.

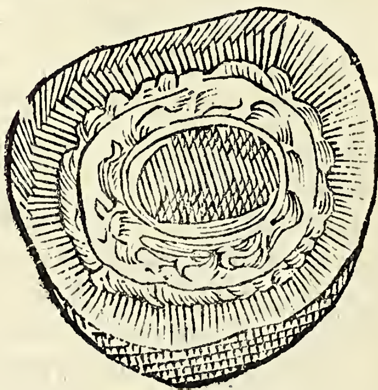
Lepas parua Rond.

Patella Cypria maior striata.nu.1. Patella Cypria maior non striata.nu.2.

Lepas, siue Patella Bellonij.

Lepas parua Diphili

Authoris adagiorum lapsus.

laminis paruis constat: carnem intus habet, sed ob paruitatem partis vix discernuntur. Hanc existimat esse lepadam paruam Diphili apud Athenæum, quòd semper parua maneat, nec vnquam ad superioris etiam mediocris magnitudinem accedat. Ex quibus omnibus clarissimè liquet error authoris adagiorum, qui in explicatione huius prouerbialis sententiæ, *lepadis more adhærescit*, lepas (inquit) concharum genus, quod capillamentis inter se cohæret, quò tutius sit aduersus vndarum motus Hoc enim falsum esse docet experientia: neque enim lepades inter se cohærent, sed tantùm saxis sparsim affixæ

A affixę sunt. Adhæc ὡς λέπας προσίχεται, melius speciei nomine conuertas, quàm generis, vt ille facit: Ostrei in morem hęret: neque enim ostrea alia eodem modo hærent, quo lepas.

LOCVS. NATVRA.

PATELLAS aiunt multis vrbibus ad mare sitis solere in magna quantitate videri, in mediterraneis verò rarò. Ledadùsæ, λεπαδοῦσαι insulæ quædam dictæ sunt teste Athenęo à lepadum circa eas copia. Codex impressus alpha habet in prima: sed aut omicron, aut epsilon legendum, & s duplex. Est enim contractio pro λεπαδόεσσαι, Eustathio teste. Rondeletius asserit permultas reperiri in saxis littoris Aquitanici, & Britannici, nimirum maiores; in Massiliensis, atq; Agatensis sinus scopulis minores. Aristoteles author est lepades à saxis solui, pastus quæritandi gratia; idq; bis, terue repetit. Id tamē Rondeletio vero consentaneum esse non videtur: nullis enim (inquit) ad natandum parti-
B bus prædita est, nisi temerè huc, & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris spuma, & aqua vescitur, qua alluuntur saxa. Quod si aqua allui saxa desinant ea, quæ in testa relicta est absumpta, contabescere, & emori tandem necesse est. Aristoteli fauet Bellonius, qui scribit, patellas quamuis saxis adhærendo viuant, tamen cochlearum more serpere posse, eaque quandoque relicta in pastum ferri, & alio transire. Ego Rondeletio assenserim, putauerimque perpetuo saxis affixas esse, quod non obscurè innuit Theophrastus in quarto de historia plantarum, inquiens, quercus, & abies marinas, radices non habere, sed adhærere ὥσπερ αἱ λεπάδες, sicuti lepades. Itaq; perquā facetè, ac eleganter facetissimus Comicus Aristophanes dixit in vetulā, quę ęgrè admodū à iuuene diuellebatur.

Lepadusa insula.

In saxis inueniri.

An à saxis soluatur.

Cochlearū more serpere.

Ὦ Ζεῦ βασιλεῦ, τὸ γρᾴδιον ὡς εὐτόνως
ὥσπερ λεπάς, τῷ μειρακίῳ προσίχεται.

Quæ sic author adagiorum vertit:

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo
Istæc anicula adhęret adulescentulo.

Vbi nota, quod pro λεπάς concham reddidit. Si se tangi senserit lepas, ita fortiter tunc saC xo sese applicat, vt nunquam auellas. Cultro igitur (inquit Rondeletius) aut aculeato ferro opus est, inter ipsam & saxum immisso. Quum multæ saxis affixæ sunt, capita clauorum saxis infixorum esse diceres. Tradit Bellonius, cùm ad oras Oceani Armoricorum vulgus cautes harum admodum feraces in littore videat, pueros indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes, incautis supponere, vt in canistrum, quod sinistra ferunt, melius deturbent. Nam si lepadem tetigerint, eam ilico saxum tam arctè complecti, vt inde amplius diuelli non possit. Cùm autem tantum legerint, quantum ferre possunt, tum ad vicinos pagos, atque vrbes circumferre. Fuit eiusmodi auulsio lepadem etiam antiquis nota, vt licet videre apud Aelianum, qui sic scribit: Patellas non sanè à saxis auellas, ne Milonis quidem digitis, qui punicam malum cum appræhendisset, arctè adeo comprimebat, vt non aduersariorum quisquam posset extorquere è manu. Eas autem quincunque de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur, magna quidem voluptate, ex earum compræhensione afficitur, quod manibus nitens, speret se præda potiturum: veruntamen earum compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abrasæ abscinduntur à saxo.

A saxis, vt diuellatur.

Li.6.c.55.

Milonis fortitudo.

D

VSVS.

CRVDÆ lepades à piscatoribus, & maris accolis teste Rondeletio eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctæ meliores fiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquantur: sic enim duriores, difficilioresque decoctionis fiunt, vt omnia ostracoderma. Quæ postrema ferè sumpta sunt ex Diphilo apud Athenæum, cuius hæc sunt verba Græca: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ καὶ ὀλιγόχυλοι, καὶ οὐκ ἄγαν δριμεῖαι: εὔστομοι δὲ καὶ εὐκατέργαστοι, ἑφθαὶ δὲ πως εὔστομοι. hoc est duræ sunt, pauci succi, & nō admodum acres: sed gratæ ori, & faciles cōcoctu: elixæ aliquantulum suaues sunt. VVottonus pro εὐκατέργαστοι, legit ἀκατέργαστοι, mendum esse suspicans, vertit enim sic: Carnem habet lepas duram, cōcoctu difficilem, paucique succi; elixę,

Crudæ eduntur.

Ad capiendos pisces. elixæ, condimento redduntur gratiores. Est preterea vsus lepadum ad capiendos pisces, vt videre licet ex hoc Tarentini. Obsonij Stolatos (Στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius vi in vnum locum statim omnes pisces conueniunt: Ex mari patellas (λοπάδια) accipito, earum scilicet, quæ circa saxa nascuntur, quarum quidem contundens carnem, exprimensque ex ea in testa aliqua inscribito, quæ sequuntur: subitoque non sine maxima admiratione videbis pisces in vnum locum fluere confertim: Sunt verò ipsa nomina, Ιαὼ, σαβαώθ, quibus sanè ichtyophagi vtuntur. E

PROVERBIVM.

Patellæ modo hærere. Ὥσπερ λεπὰς προσίσχεται, *Lepadis, vel Patellæ in morem adhæret:* prouerbialis locutio est apud Aristophanem, pro eo quod est tenaciter, & omni studio alicui rei deditus est, & immoratur assiduè.

DE AVRE MARINA, SEV PATELLA FERA RONDELETII. Cap. LXXXI.

F

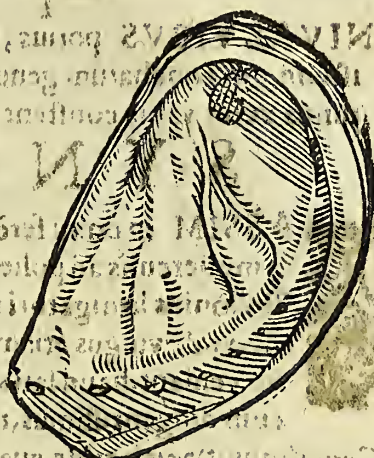
AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀγρία ab Aristotele dicitur, non satis rectè à recentioribus (Bellonium intelligit) patella maior appellatur. *Cōtra Bellonium.* Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore lepade iam descripta differre intelligitur: at magnitudine sola non differunt, sed alia multò illustriore nota, scilicet forma. Hoc tantùm vtrisque commune est, quòd vnica testa constent, carnosa parte saxis affixa. quam ob causam lepados nomine Aristoteles donauit. Præterea differt à superiore, excrementi meatu, vt annotauit Aristoteles. τῇ δὲ ἀγρίᾳ λεπάδι, ἥν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται. τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam G quidam appellarunt, parte ima testæ excrementum egeritur, qua foramen habetur. *Testæ.* Testa huius caua est, argenti, vel vnionem colore: foris gibba, lineis multis depicta: parte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quę deinde magis, ac magis augētur. *Auris marina cur dicta.* Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure nostra similitudinem, vt pictura perspicuè ostendit, quæ tamen diuersa sit ab aure Veneris, quam ὠτάριον, siue οὖς Ἀφροδίτης ab Aeolibus vocatam fuisse scripsit Athenæus. *Auris Veneris.* Haud bene ratiocinatur author libri de aquatilibus (Bellonium rursus intelligit) patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Aristotelis esse, ex eo quòd more lepadum saxis adhęrere scripsit. *Lib. 4. histor. c. 4.* Sic enim & Neritę, quæ eodem loco, similiter adhærere dicuntur, patellæ maiores essent. Hæc omnia Rondeletius. Bellonius verò Zoographi etiam iudicio patellam maiorem vocat, & figuram quoque adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit non nihil diuersam cùm aliàs, tum quòd foramina plura quinis Rondeletius ostendit. *Maioris patellæ Bellonij descriptio, & vsus.* Maioris patellæ inquit Bellonius, concha aurificum officinas illustres reddit, apud quos maximi fieri solet, quam pellucidam, ac perpolitam in tenues laminas dissecant, vt inde elegantissima vasa incrustent. Vniualuis est, ac quadruplo cæteris maior, magisq; in latitudinem H se effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit, atque expellit, vnde hanc Aristoteli Aporrhaim vocatam fuisse suspicor. (Hoc nō temerè repræhendit Rondeletius) Eam enim more lepadum saxis adhærere scribi: Natices (inquit quarto de historia) saxis adhærescunt more patellarum, & aporrhaidum. Theodorus muricem interpretatus est. Sic ille. A Rondeletij icone ne hilum quidem differūt aures istæ, quæ in hac tabula exprimuntur num. 1. 2. 8. 9. & quæ pronè, & supinè in secunda tabula exhibetur. Sed quia, & longè minores inueniantur, itaque has etiam depingere libuit.

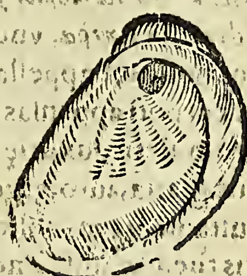
DE

Patellæ feræ, ſiue Aures marinæ.

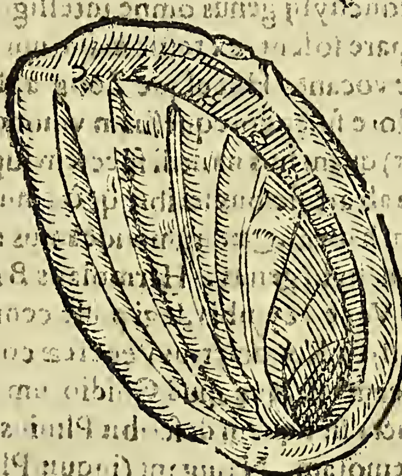

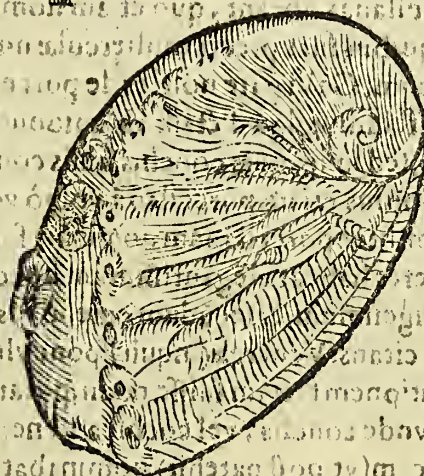

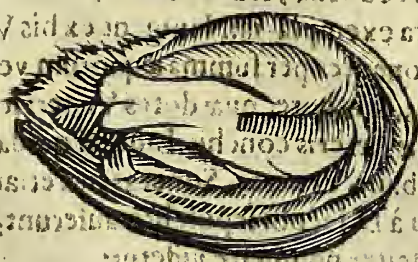

Otion, ſiue auricula alia.

DE CONCHA VENEREA. Cap. LXXXII.

E

VNIVALVIBVS potiùs, quàm vel biualuibus, vel turbinatis adijcere placet iſtiuſmodi concharum genus, cùm quia turbine carent, tum quia vnica licet rotunda velut valua conſtent.

SYNONYMA.

Concha læuigata. Porcellana concha cur dicta.

ASSIM in omni ferè Italia eiuſcemodi genus cõchæ venditur, emiturq; à mulierculis ad polienda ſua ornamenta linea, vt ſplendeant, quamobrẽ Bellonius læuigatorias, vel læuigatas appellauit. Gallis dicitur porcellaine, vnde vulgus etiam porcellanam concham vocat: ſed quare hoc nomine veniant, haud ſatis liquet. Zographus in omni re obſcura indaganda, cum diligentiſſimus, tum laborioſiſſimus, id ſibi non conſtare aſſerit: quanquam & Græci (inquit) χοιρίνας (de qua voce mox) vocarũt. Conijcit autem nomen hoc eis F factum à quadam oris ſuilli ſpecie, quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente, vel potius altero extremo teſtæ, nempe acutiore, & eminentiore roſtri ſuilli inſtar, quodammodo referunt. ἢ διὰ τῷ μορίῳ γυναικείῳ πως ἐοικέναι. τῇ τε μεταξὺ τῶν χειλῶν σχισεῖ· καὶ τῇ ἐνδοτέρῳ κοιλότητι, τῇ μήτρα, vnde & vterinos calculos, qui in hoc genere candidi, & minores ſunt, vulgus noſtrum appellat. & quod figura quodammodo vterum referant, ſuperſtitioſi homines corpori appenſas vteri morbis ſalutares mentiuntur. hæc ſuperſtitio, vt & in alijs pleriſque amuletis, luxuriç ſuperbiæque prætextus eſt, quæ vt hæc & alia ornamenta, ceu valetudinis gratia, auro, argentoue incluſa, collo pendentia oſtententur, efficit: amatorum veriùs inuitamenta in mulieribus, quæ venalem ſuam pudicitiam hac hedera produnt, quàm ſanitatis tuendæ inſtrumenta, aut amuleta morborum. Sed redeo ad propoſitum, ſuper etymologia huius vocabuli. Mulieres (inquit Varro) noſtræ nutrices maximè naturã qua fæminæ ſunt, appellant porcum, & Græci eadem ſignificatione chæron, ſiue (vt Athenæus inquit) delphaca, vt copioſiùs in philologia de ſue oſtendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διὰ τινα πρὸς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ὁμοιότητα, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanæ nomen a purpura detortum videtur innuere. Purpurarum teſtas (inquit) G Itali porcellanas vocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus ſuas preces mulierculæ nuncupare ſolent, ex teſtis maiorum purpurarum, aut muricum, Galli pate noſtres de porceleine vocant. Hucuſque Zographus. Cochleã margaritiferam vulgo dictam ab vnionum colore ſplendoreque (uam vniones in ea nõ reperiuntur, ſed in ijs, quæ conchis binis conſtant) quam nos nautili ſpeciem ſuprà conſtituimus, Bellonius etiam porcellanã vulgò vocari ab artificibus ſcribit, quòd muricis conchæ (quam ſimiliter porcellanam nominãt) formam habeat. Cæterùm videamus nũquid nomẽ apud veteres habeat elegantiſſimum hocce conchylij genus. Hermolaus Barbarus Plinij librum trigeſimum, & ſecũdum emendans, pro Veneri cymbia, legi poſſe cenſet, Venereæ, Senecam citans: Venereæ (inquit) ſpondyli, & oſtrea. Rondeletius Venereæ conchæ nuſquã alibi mentionem factam fuiſſe nouit, putatque eam eſſe, quç apud Gnidiorum Venerem colebatur, vnde concha, vel cochlea Venerea dicta ſit, quam deſcribit Plinius ex Mutiano, qui muricem (vt poſt patebit) nominabat, & remoram. Nauigant (inquit Plinius) Neritæ (aliàs Venereç) prçbenteſque concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma çquorum velificant. Vbi in annotationibus ſuis Gelenius: Rectiùs legitur Venereæ. Sunt enim H conchæ non gratæ modò Veneri, ſed etiam cognatæ, ob cõmunem è mari originem: celebriſque eſt eius deæ effigies, atque haud ſcio, an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum, quod non concauam partem aurç præbeat concha, ſed diuerſam, cùm concaua ſit velificationi aptior. Sequẽda igitur & hîc, vetera exemplaria: Nauigant ex his Venereç, præbenteſque concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum velificant. hic Gelenius. Et ſanè à pulchritudine, ſplendoreq;, & læuore, quæ dotes Veneri formoſiq; corporis præcipuæ ſunt, nomen hoc merentur præ cæteris conchis. Indocti quidam ſuperiore ſæculo, vt Syluaticus, & alij, vt ineptè ſcribebant, Veneras, Soneras; ita etiam imperitè interpretabantur pro conchis, quas peregrini à D. Iacobi ſepulchro auferunt, hoc eſt, pectinibus. Martialis κατ' ἐξοχὴν concham ſimpliciter nominare videtur:

Calculi vterini. *Porcus τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον.* *Cochlea margaritifera porcellana dicta.* *Concha Venerea.* *Li. 9. c. 25.* *Li. 9. c. 33.* *Lib. 14. 209.*

Læuis ab æquorea cortex Mareotica
Fiat, inoffenſa curret arundo via.

Hunc

A Hunc enim vsum Conchæ Venereæ peculiariter Plinius tribuit. Fortè etiam est Concha Erythræa, cuius fit mentio apud Hedylen poetriam, scribentem de Glauca marino dæmone, venisse eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, *Concha Erythræa.*

Ἤ κόγχε δῶρημα φέροντα ἐρυθραίης ἀπὸ πέτρης
Ἤ τοὺς ἀλκυόνων παῖδας ἔτ᾽ ἀπτερύγους.

Abundat autem aliquid in hexametro. Verisimilis omnino hæc coniectura est, cùm & Bellonius istæc conchylia in mari Erythræo, seu rubro copiosè piscari attestetur in historia aquatilium, & in secũdo libro de ijs, quæ in peregrinationibus suis obseruauit, scribat Carolo Clusio interprete, ad mare rubrũ vicum esse nomine Tor, ibiq; viginti camelos onustos conspexisse his conchylijs rotundis, quibus claues in Europa appendi solent. At Cairi incolas ijs vti ad læuigandam, & expoliendam papyrum, atq; telas coloribus permixto gummi infectas, Belliculi marini quoq; à medicis, & pharmacopolis dicti, eædem videtur conchulæ. Sic enim de eis scribit Aggregator ex libro Circa instans, id est Platearij de simplicib. med. Belliculi marini species sunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine castaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferunt è regionibus transmarinis. *Belliculi marini.*

B Ego apud Platearium in littera B. cap. 11. nihil huiusmodi, sed hæc tantùm verba reperio. Belliculi marini frigidæ, & siccæ naturę sunt. excessus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quasi vmbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miscentur, vt vnguento citrino. Est autem vsus eorum ad faciem talis. Paluis ex eis tenuissimus subigitur cum adipe gallinaceo liquato ad modum vnguenti. Seruari diutissimè possunt, tanquam lapides. Syluaticus belliculos, siue bellericos marinos, Arabicè scribit dici astor, vmbilici humani speciem referre, esse autem lapides paruos, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes, sicut dentales. Nicolao Myrepso in vnguento citrino, vel è citrijs dicto, ad varia faciei vitia abstergenda inter alia nominatur μ τελέριχοι θαλάσσιοι. Quidã Vmbilicos marinos vertit. Barbari medici (inquit) belliculos nominã. Sunt autem lapilli ex eorum traditione exigui, & candidi, in littore maris reperti, vmbilicum hominis referentes, abstergendi facultate præditi. Cęterùm in opere de compositione medicamentorum belliculos, siue Vmbilicos marinos interpretatur fabas marina vulgò dictas; in qua sententia ante ipsum fuit Cordus; qui porcellanã hanc nostrã Dentaliũ vocat: Dentalium (inquit) est conchula marina parua, dentatam rimam habens, Et ante Arnol- *Vmbelici marini.* *Astor.* *Dentaliũ qd Cordo.*

C dus Villanouanus, vmbilici marini (inquit) vel porcellanæ ponuntur, cum medicamentis quæ abstergunt, & dealbant faciem. Atq; hæc de bellerici voce satis sint. Ab Ennio vocantur alibi matriculi citante Apuleio, inter res marinas, de quibus, nisi conchæ sint hæ nostrę Venereæ, non habeo quid dicam. χοιρίναι quoque Grecorum non aliæ, quàm porcellanæ videntur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc est communis concharum natura, & forma: calculos enim, siue lapillos, tum duritie, tum figura porcellanæ minores referũt: quamobrem calculorum loco ad suffragia eis vtebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum est autem, cùm Aristophanes, & alij Græci earum meminerint, Aristotelem diligentissimum harum rerum scrutatorem silentio præterijsse. Ad quod responderi potest, inquit Zoographus, ex rubro mari, vel Oceano illas in Græciam olim, vt hodie in nostras regiones aduehi solitas, ideoque naturam earum Aristoteli perspectam non fuisse, etiam si nomen vulgò agnosceretur. Aristophanis versus sunt *Matriculi.* *Aristoteles cur hanc Concham pręterierit In Equitibus.*

Οὐδ᾽ ἐκεῖνος ὁρᾶν τεττιγοφόρος, ἀρχαίῳ σχήματι λάμπρος,

Οὐ χοιρίνων (fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus secundæ declinationis genitiui pluralis vltimam non circumflectentibus) ὄζων, ἀλλὰ σπονδῶν, σμύρνη καταλήειστος. Vbi

D Scholiastes, Choerinæ, (χοίριναι) Conchæ (inquit) quædam marinæ sunt, quibus vtebantur Athenis, ante calculorum vsum inductum. Idem Suidas repetit, & insuper: χοίριναι καὶ ἡ τρὶξ τοῦ χοίρου, οὔτα κιττῶ διὰ τῶν σανίδων μετὰ χοιρίνης περιελθεῖν: qui versus in Vespis Aristophanis legitur, & hi paulò antè:

Ἤ δῆτα λίθον με ποίησον, ἐφ᾽ οὗ
Τὰς χοιρίνας ἀριθμοῦσι.

In eadem fabula χοιροθλὶψ vocatur ὁ φιλοδικαστής, qui Choerinas conchulas ad ferenda suffragia sæpè manibus premat. alij interpretantur eum, qui ὡς χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Hesychius χοιρίνας, calculos marinos (ψήφους θαλασσίας) interpretatur, cùm non calculi, sed conchulæ sint, quæ calculorum vicem in suffragijs olim obtinebant: quod Pollux etiam testatur: Πάλαι γὰρ χοιρίναις ἀντὶ ψήφων ἐχρῶντο, αἵπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. χοίριναι Athenęo sunt placentæ ἆθλα τίθενται ταῖς παννυχίσι τῷ διαγρυπνήσαντι. Ab eodem in decimoquarto nominantur χορίναι (pro paroxytonum) placentæ, qua-

rum Iatrocles in libro de placentis meminerit. Porro porcellanam minimam aliqui hodie, referente Zoographo, coruinam, aut coruiolam vocant, tanquam è coruo piſce deſumptam: cùm in coruo piſce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ vocabulum ab illis, qui pro lapillo è coruo piſce accipiunt, propriè accipi videtur: ab illis verò, qui pro porcellana, à Græcorum Choerina detortum. Alhuda eſt genus conchyliorum, vt exponit Andreas Bellunenſis, quæ appellatur porcelletæ. Sic exponitur tertio canone Auicennæ, capite de cura apoſtematum radice auris: & tertio canone, capite de cura aſcitæ. Item canone 3. Fen. 21. tract. 3. cap. 24. de curatione fluxus ſanguinis, & menſium, legitur alhuda: vbi Cremonenſis non rectè interpretatur conchulas, quæ adferuntur à S. Iacobo. E

Coruina. *Alhuda.*

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

Li. 9. c. 25. Murex Pliniȷ.

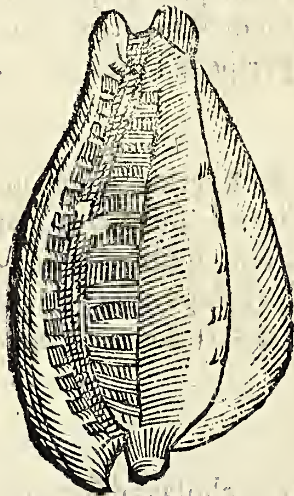

MVTIANVS (in Plinius) muricem (ſic enim illi vocari, ex Rondeletio ſuprà diximus) eſſe latiorem ait purpura, neq; aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice cōcha, vtroq; latere ſe colligente: quibus inhærentibus plenam ventis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, vt caſtrarentur nobiles pueri: conchaſq; quę id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quam deſcriptionem nulli meliùs quadrare contenderim (inquit Rondeletius) quàm ei conchæ, quam porcellaine vocamus, nonnulli læuigatoriam. Conuenit ea deſcriptio conchis Venereis omnibus, & magnis, & paruis, & mediocribus. Teſtam præterea omnibus duram eſſe admodum vel inde agnoſcas, quòd nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis: quæ à tineis, vel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa, vel perforata ſæpè videas. Tota intus candida eſt, foris varietate colorum inſignis, in diuerſis cōchis. Bellonius quoque nobis eam deſcripſit his verbis: Læuigatoria concha oualem habet formam: eiuſque eſt politiſſima teſta atque æquabilis, nullis punctis (quod falſum eſt, quædam enim multa habent præſertim maiores, de quibus hîc ſcribit Bellonius; albæ quidem nullis, vt minores) diſtincta, ac ſtellata, ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales videas, per quos linguam exerit. Idem Bellonius harum concharum tres, aut quatuor differentias ſeſe comperiſſe tradit, alias enim ingenti dorſo tumere; alias verò oblongiore, ac veluti tereti forma protendi. Ælias rurſus puſillas, alias magis capaces, minuſque ſtellatas, aut maculoſas reperiri. Totidem Zoographus, & Rondeletius genera, licet diuerſa depingunt, deſcribuntque: ego plura obſeruaui, & hîc etiam addidi. Rondeletij concha prior oui figura eſt, purpura maior & latior: ſunt enim (inquit) quæ in magnam amplitudinem accreſcant. teſta læui, in cuius extremo vtroque foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia non aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda: concha ſimplice atque vna, vtrimq; ſe colligente. quod vt intelligas, inquit Rondeletius, concipias animo concham ſimplicem per planū extenſam: deinde vtramque in partem reduci, & complicari, ad rotundam, ſiue ouatā concham efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe iunctis, & cohærentibus, dempta rima, quæ denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis adhæret in mari rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus, vel earum clauo affigi puto, atq; earum curſum remorari, eſſeque Remoram Mutiani; cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, vt iam ex Plinio dictum eſt, plena ventis ſtetit nauis, portans nuncios à Periandro, vt craſtrarentur nobiles pueri, ob eamque cauſam Conchæ eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Hucuſque Rondeletius. Quæ ſequitur icon Zoographi eſt, ſimilis Rondeletij, in hoc genere, vt putat, maxima, & in corollario ruffam eam vocat, & ſic deſcribit. Porcellana ruffa dici poteſt concha ex genere illarum, quæ propriè porcellana nominantur, maxima, teſta ſimplici vtrinque ſe colligente, ita vt latus vnum in parte plana, vbi labrum denticulatum conſtituit,

F G H

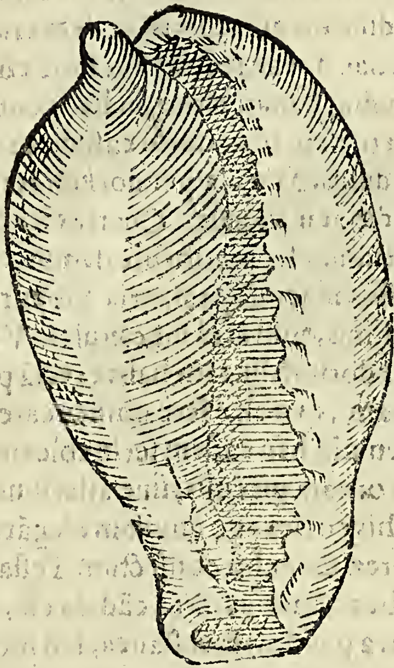
Teſta. *Color.* *Concha prior Rondeletij.* *Remora Mutiani.* *Porcellana ruffa Zoographi maior.*

Concha Venerea 1. Rond.

A

Concha Venerea Zographi.

stituit, terminetur: alterum verò, cui dentes, aut striç longiores, ac minus prominentes introrsum conuertitur, & in sese conuoluitur, vt in cochleis. Superior pars gibba hæmisphærij figura, sed maior est, specie ouali; longiuscula enim est, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtusiorem. Magnitudo est ferè, quæ anserini oui. Nusquam inniti potest, nisi parte plana, quæ candida est, vt intus quoque gibba, quæ hæmisphærium constituit, ruffa, maculis nigris distincta, sed paucioribus, minusque scitè quàm stellata. Læuitate ita resplendet, vt imagines reddat, sed obscurè. Idem Zographus aliam ruffam minorem, appellat; parua est in hoc genere, quadruplo minor, aut amplius, quàm stellata (de qua mox) oblongiuscula, Ventre (sic partem simam appellat) ruffo: qui in reliquis omnibus, quas vidit, candidus est. In labris etiam denticulatis striges ruffæ sunt, striç candidæ. Striã nominat, vt in columnis striatis Vitruuius, partem eminulam: strigem verò cauam. Dorsum in summo varium est, albis, pallidis, & glaucis maculis. Vtrinque per latera glaucum: in imo ruffum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius, & formam iconeadiuncta aliqua ex parte ex eo repræsentauimus. Quarta icon Rondeletij est altera species Conchæ Venereç, de qua sic breuiter ille scribit: Concham hanc raram non possumus non vocare Veneræ speciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. Est enim oui figura, concha simplice vtrinque sese colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hęc rimam. Ad vlcera, & ad alia exiccanda non minus probanda, quàm superior. Varia quoque est, sed ita maculas inspersas non habet, sed pro his lineolas, testa est tenuiore, & minore, magisque perspicua. Tertiam speciem idem Rondeletius à se depictam non minus Venereis conchis subijci posse putat, quàm præcedentem, ob testam eodem modo vtrinque se colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana est, compressa est magis, quàm supradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata est, durior, & spissior secundâ, colore candido. Quarta species, quam denique ex eo hìc depinximus, semper parua, inquit, manet, superiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs, quàm concharum Venerearum generi subijci potest. Parte altera plana est, altera in tumorem elata, in qua circulus est aurei coloris, alioqui tota foris candida est, intus cærulea. Testa est valde dura, eadem vi exiccandi, quà superiores. Quæ deinde pingitur, elegans genus est Venereæ Conchæ, oui anserini magnitudinem excedens, tota ex ruffo candicat, maculis per totum dorsum, siue superiorem partem respersa alijs oblongis, alijs rotundis, ferè ferrugineis. Pars prona tota candicat, ac nitet admodum. Dentes, siue striæ pro portione totius Conchæ, breues, at profundæ. Macularum planè vndiquaque expers est, quam priori loco tabula alia ostendit, magnitudine oui gallinacei, sed paulò oblongior, toto dorso verò ita ouo similis, vt primo intuitu aliquem fallere possit. Prona parte color castaneas ita refert, vt earum corticibus obducta videatur. Dentes habet admodum exiguos, quorum radices lutescunt. Intus testa candida est. Secunda in hoc ordine, cùm eam aliquando depingerem lutescebat, & maculis orna-

Porcellana ruffa minor Zoographi.

B

Concha Venerea minor ruffa Zographi.

Altera species Rond.

Figura.

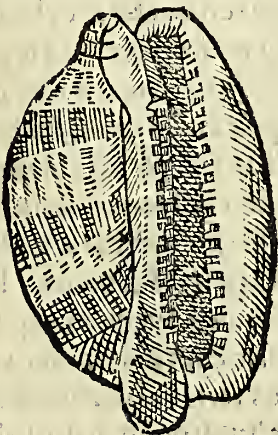
Color.

Testa.

C

Tertia species eiusdẽ.

Concha Venerea 2. Rond.

Quarta eiusdem.

Genera ab authore obseruata.

D

Pars prona.

Dentes.

Tabula prima.

Concha Venerea 3. Rond.

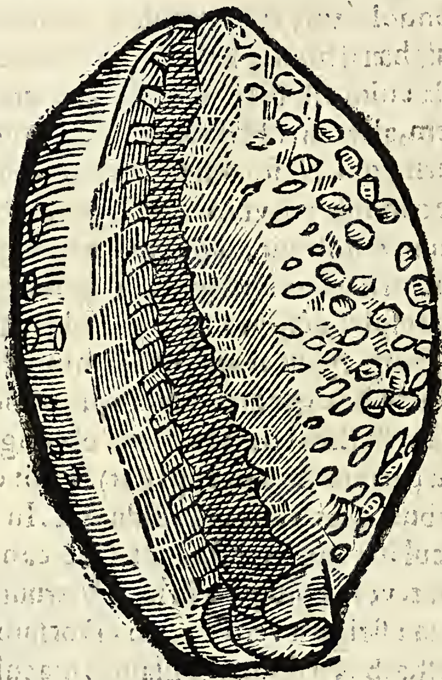

Concha Vener. 4. Rond.

Secunda.

Concha Venerea authoris prima.

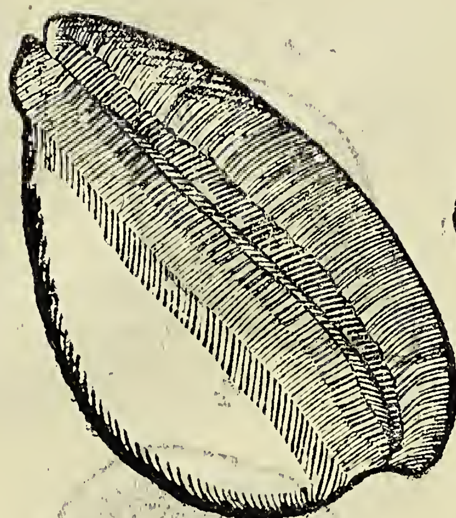
batur ſubpurpureis: ſed cùm in humidiori loco cam ſeruaſſent famulæ, ſuperiorē corticis cuticulam exuebat,& longè pallidior euaſerat. Eius magnitudinem icon oſtendit. Tertia eiuſdem ferè cū prima in hoc ordine magnitudinis, eodem etiam modo reſplendet, ac micat, ſed denſior huic eſt teſta, neq; vt in illa, diaphana; colorq; in hac contrario ſe habet modo: nam toto dorſo caſtaneus eſt, prona parte candidus. Maculæ per dorſum aterrimæ, omnes rotūdæ, at inæquales. Quarta ex eo genere eſt, quam primùm ſeparatim hìc damus, tota candicans ex ruffo, maculiſq; reſperſa ſubpurpureis, aut ametheſtinis, quin etiā ſubcæruleis. Vtraque præterea per dorſum lineam habet rectā percurrentem, luteam, qua aliæ ferè omnes carent. Quinta, ac poſtrema in hac eadem ſerie coloris eſt cinerei, nōnullis ornata maculis, ſiue aſteribus nigris. Adiecimus his coclear ex quodam elegātiſſimo genere Venereæ Conchæ confectum. Teſta nō vt in præcedentibus omnibus intus cādida eſt, ſed ferè violacea, extra per dorſū, caſtanea, ſed modò albicantibus, modò flaueſcentibus maculis, rotundis, ampliſque inſignis. Zoographus ſtellatam per excellentiam vocat. Oui, inquit, gallinacei eſt magnitudine penè. Ex albo liueſcit, hoc eſt ad cæruleum colorem vergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſſima. Intus quoque ſubcærulea videtur teſta, tranſlucida ferè. Trāſparent enim ſtellæ, ſiue maculæ partis gibbæ, quę multo plures in ea ſunt,& ſitu, ſplendoreque ſuperioris (ruffæ maioris) elegantiam vincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruffæ, pleræque rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine. Iam verò prior in ſecūda tabula, in qua nōnullas minores, & minimas damus, tota cādida eſt, per dorſum tamen nonnihil ad cinereum vergit. Altera ſplendidiſſima, dorſo eſt quaſi ametheſtino, vti etiam ab altero pronæ partis latere, vbi ſtriæ potiùs quàm dentes ſunt, ab altero latere candicat. Tertia ruffa eſt,& eſt e xeo genere, cuius & iconem,& deſcriptionē ſuprà ex Zoographo dedimus ſub lemmate, ruffæ minoris. Quarta dorſum habet admodū elatum, coloris cinerei, multis, ac infinitis maculis, punctiſvè ferrugineis refertum. Pars prona eſt candidiſſima. Ad latera quoq; candicat,& maculas habet ferrugineas, maiores verò quàm in tergore. Quinto,& ſexto loco imprudēter pictor adiecit cochleæ cylindroidis genus elegantiſſimum, coloris ſubcinerei, maculis refertum, quæ ad cęruleum vergunt, & alijs ſtrijs oblongis eiuſdem coloris: ambiuntq; eam faſciæ duæ flauæ. Septimo numero exprimitur conchula Venerea ſpendidiſſima, prona parte ferruginea, qui quoq; color eſt in lateribus, ſed dilutior. Dorſum ad cinereum inclinat. Octaua flaueſcit,& maculas obtinet ferrugineas minores in tergore, maiores à lateribus. pronè cādicat. Nono loco alia cochleæ cylindroidis minima, ac elegātiſſima ſpecies tota candida ſtrijs, ſiue lineis ambientibus rubicundis. Numero decimo prona,& ſupina parte expreſſa ex ijs eſt, quam ex Rondeletio quarto loco depinximus, tota cinerea per tergus, infra candida. Ex iiſdem, quæ vltimum ter depingitur, ſed longe & ſplendidior, & candidior. Hæc eadem minima vocatur Zoographo, quæ inquit priuatim Muterſtein, hoc eſt calculus vteri, vel matiricis à noſtris vocatur, Luſitanis,& Aethiopibus buzios: vndiquaq; alba eſt: niſi quòd in dorſo lineę binæ flauent; in oualem ferè ſpeciem coniunctæ; & dorſum ipſum inæqualiùs quàm cæteris,& gibboſum, ita vt illi quoque teſta incumbere poſſit, ſed obliquè. idem per medium pallidum eſt, ſiue ſubluteum. Pars interior è roſeo ad cęruleum tendit.

Tertia. Quarta. Quinta. Secūda tabula. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta. Septima. Vltima. Buzios.

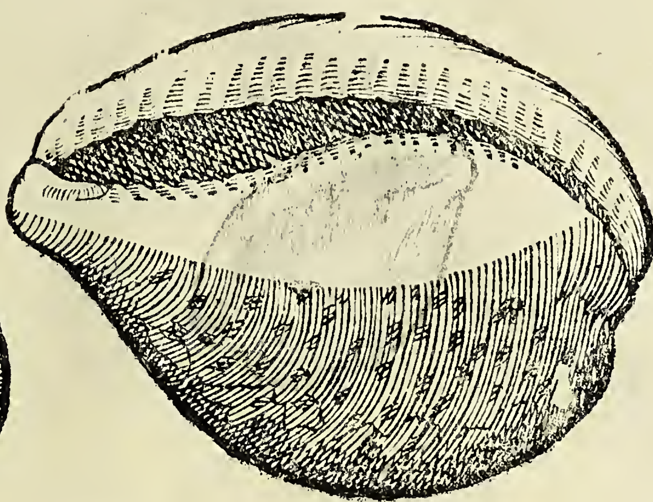

Conchæ Venereæ quinque priores.

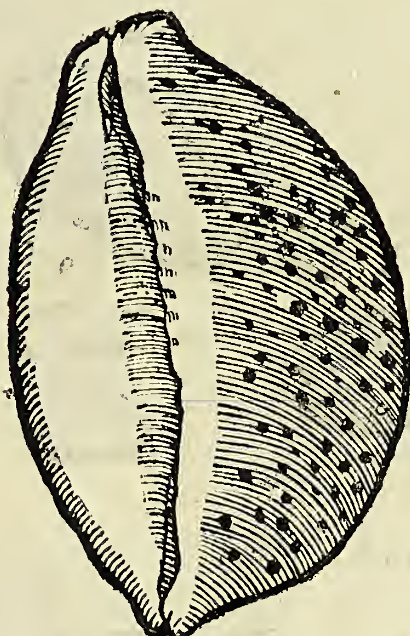
1

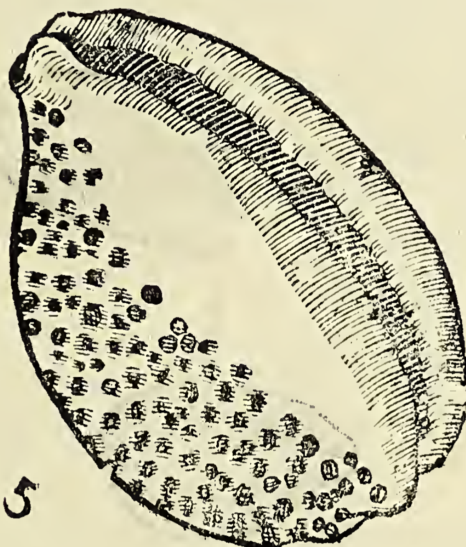

2

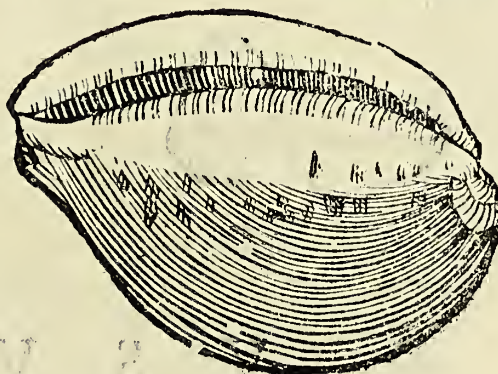

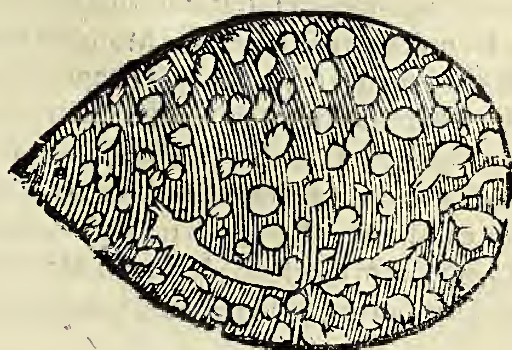
4

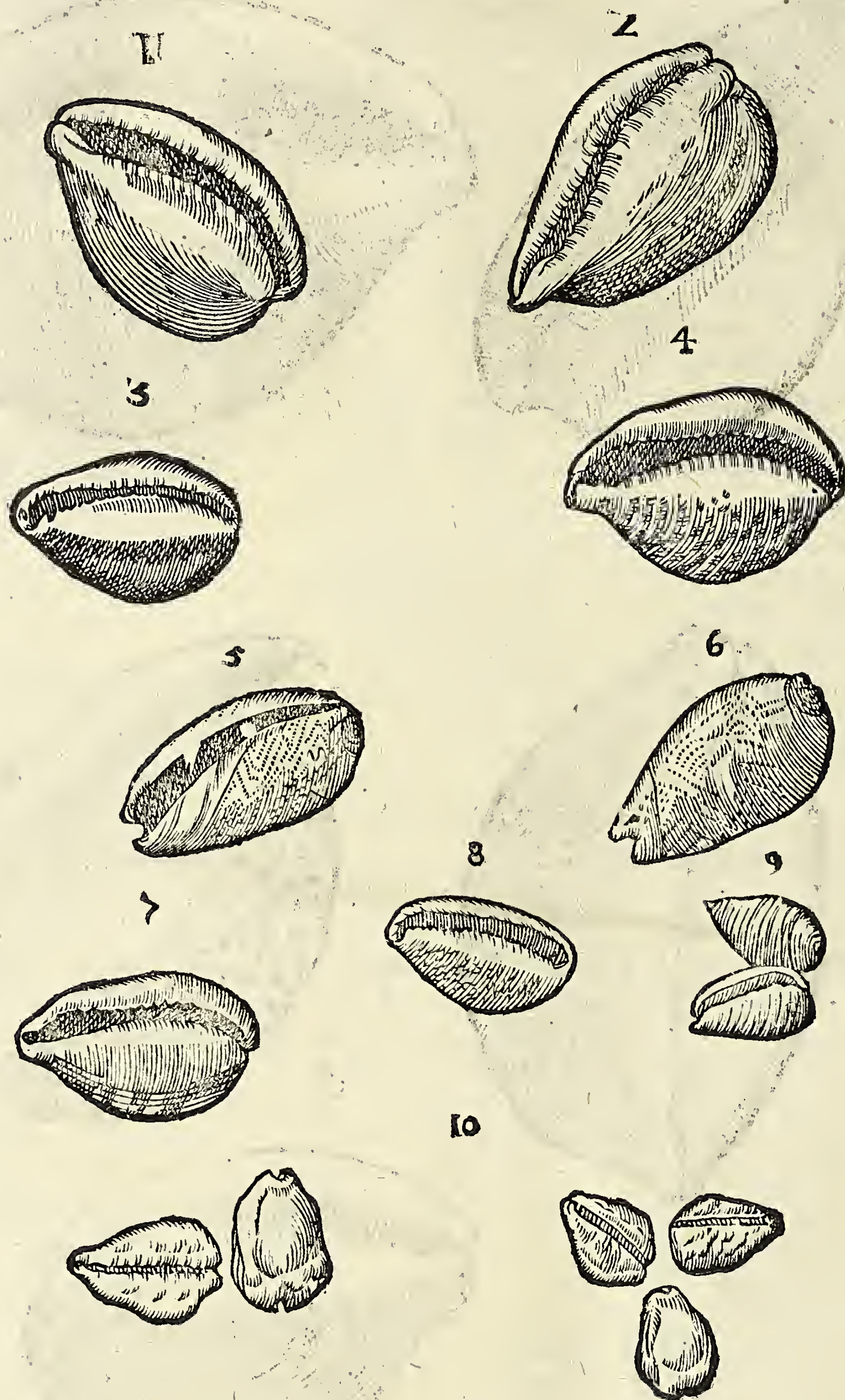

5

Concharum Venerearum decem ſpecies.

V S V S.

Ad alui fluxus.

Pectines, p Cõcha Venerea vſurpati.

Ad dentes dealbãdos.

Ad ægilopas.

ONCHÆ Venereæ teſta aliquem habet in medicina vſum, nam reperitur, (inquit Rondeletius) in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum, atq; vteri vlcera. Recipitur autem apud Meſuem, & Serapionem: ſed Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas, aut matris perlarum (vt vocant) ſupponi iubent. Ego cum Zoographo Rondeletij ſententiã porcellanas interpretantis amplector, quanquam pharmacopœorum vulgus pro Concha Venerea, Pectines vſurpet. Optima etiam ex eadem fiunt dentifricia, & vtilis eſt ad vlcera canthi oculorum, & ad ægilopas, reſiccandi vim habet inſignem ſine caliditate. Bellonius tradit his rubri maris incolas magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab ijs, qui Memphim adeunt, facere ſolere. His enim (inquit) Aegyptij ſua lintea glutino imbuta læuigare, atque expolire conſueuerunt.

A runt. Idem author est earundem apud Græcos, & Turcas quoq; chartis expoliendis vsum esse, sed vulgus Gallicũ talem vsum inexpertum habere, ijsq; tantùm ad suspendendas claues, vel conficienda cochlearia vti. Sed Rondel. Italis, & Gręcis in eundẽ vsum cedere scribit. Est porrò vsus iste antiquissimus, & Plinio etiam notus, qui in decimotertio sic scribit: Chartarum scabritia leuigatur dente conchaué; sed caducæ literæ fiunt: minus sorbet polita charta magis splendet. Hæc ille. Huic eidem conchæ perforatæ in altero extremo multi hodie claues, vt dixi, appendunt, & zonę accommodant, ob conchę elegantiam, & lęuorem, ob quem nihil sordium colligit, neq; vestes atterit. Inuenio deniq; apud quendam Aethiopes ex rebus communibus vix quicquam tantoperè curare, quàm vt habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios (inquit) nominant: proq; ijs vel aurum quandoq; copiosè permutare; aut pro ijs filios suos parentes vendere. apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc haberi. Eisdem loco monetæ vtuntur, vt Lusitanus quidam Zoographo retulit. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. Postremò Zographus scribit in eiuscemodi concha maiore faciem sculptam, & pulchrè expressam vidisse *Ad chartã leuigandã*

B

DE CONCHA PERSICA. Cap. LXXXIII.

HOC quoq; Conchylij genus, quod ex Persia allatũ Serenissimus Franciscus Medicus Magnus pię memoriæ Hetruriæ Dux Secundus pro singulari sua erga studiosus, maximè verò eos, qui naturæ rimatur arcana; humanitate mihi communicauit, velut vnica tãtummodo valua cõstans, inter monotyra, siue vniualuia collocaui. Cõcha est maiori sui parte rubicunda; cætera cãdida. Margaritas proferre ex fide digno relatu idem Serenissimus vir affirmabat. Eiusdem planè generis est minor altera adiuncta Concha, tota cineritij coloris. Vtraque nisi turbine careret, ex Turbinatorum genere videretur, Vtriusq; icon subinde dabitur.

DE PENICILLO. Cap. LXXXIV.

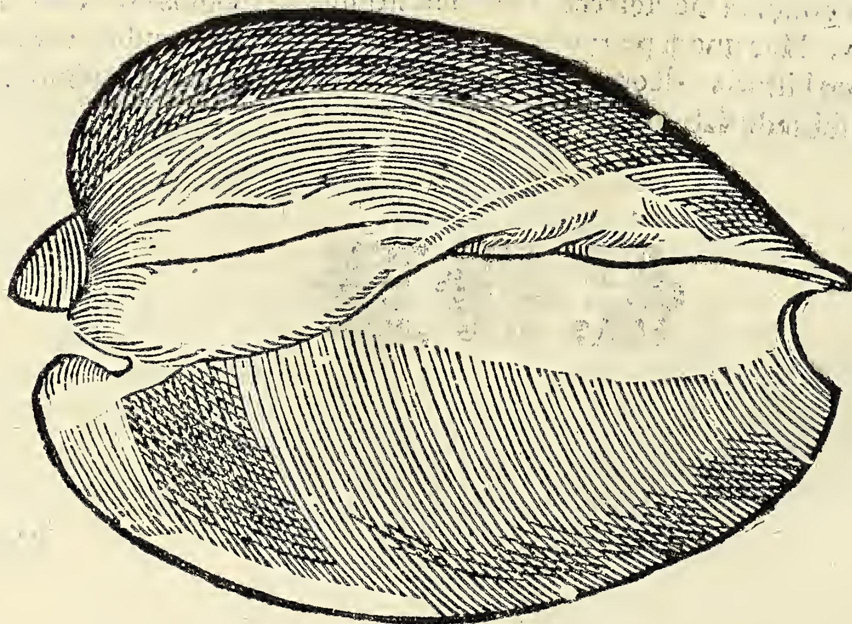
TESTACEOS istiusmodi tubulos Penicillos vocarunt nonnulli recentiores. Eos hîc potius quàm in alia quauis operis huius parte posuimus, quòd licet amfractuosi sint, turbine tamen careant. Penicillos (putem) vocarunt, quòd in eorũ cauitate contineatur, quod similitudine sua Penicillos, quibus pictores vtũtur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eos quibus albarium tectorio parietum inferunt, exprimant. Penicilli istius iconem mox ex Rondeletio exprimemus. Tubulus, inquit, est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita vt aquarum vndis cedat, & agitur. Cùm id carnosum (quod nimirum intus latet) se exerit, frondem expandit, vt in pictura Rondeletius expressit. Icones duabus tabulis à me adiectæ ostendunt istiusmodi tubulos non eandem sem-
D per habere figuram. Huc quoq; pertinere videntur tubuli illi alij, in quibus vermes delitescere in Insectorum historia ex Rondeletio retulimus, necnon & minores tubuli alij, quorum etiam iconem subinde dabimus.

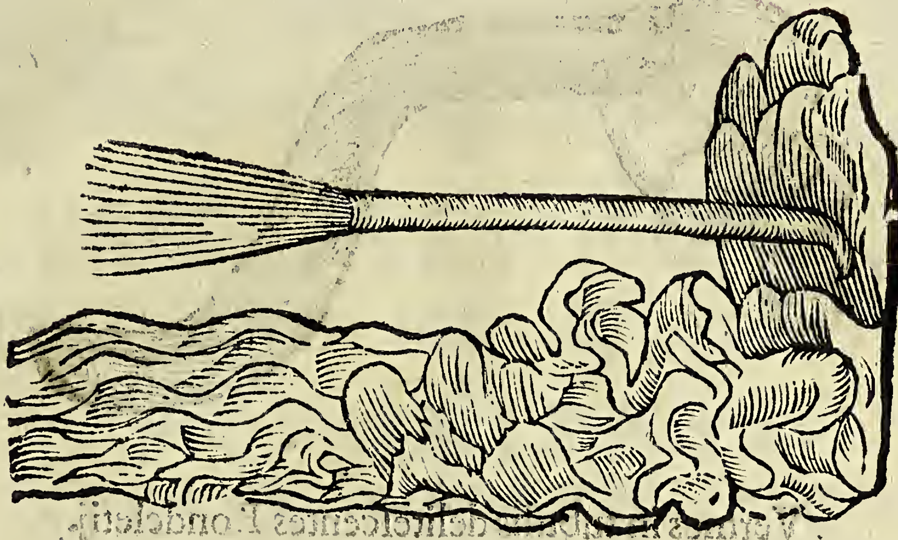
Concha

Concha Persica maior.

Concha Persica minor.

Penicillus marinus Rondeletij.

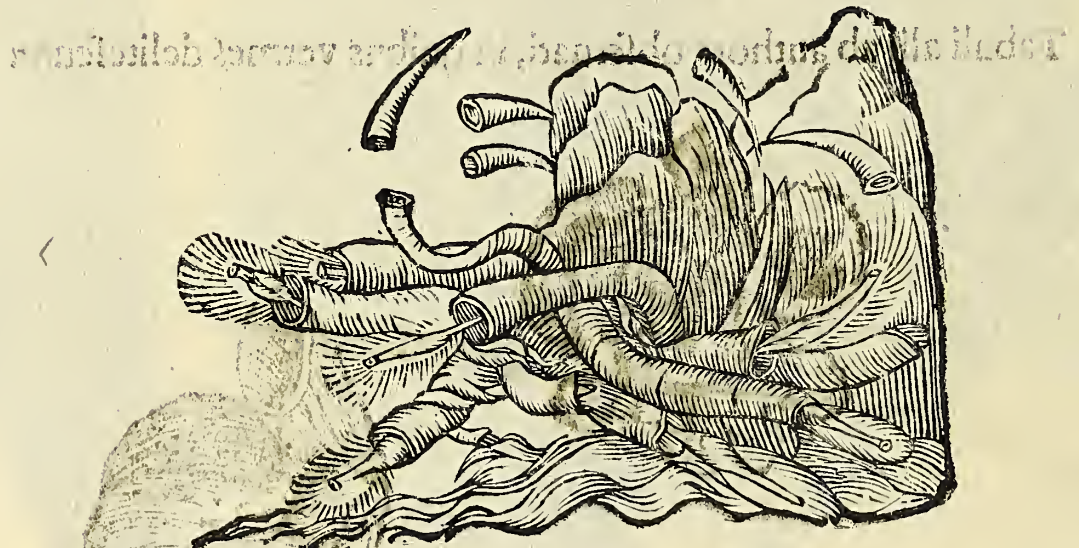
Tabuli alij ab authore obseruati, in quibus vermes delitescunt.

Penicillus marinus alius.

Vermes in tubulis deliteſcentes Rondeletij.

Tubuli alij parui, in quibus etiam vermes deliteſcunt.

Finis Libri Tertij.

A

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI

B

BONONIENSIS,

DE ANIMALIBVS EXANGVIBVS RELIQVIS QVATVOR.

Liber Quartus,

QVI EST

DE ZOOPHYTIS, SIVE PLANTANIMALIBVS.

C

Et primùm

DE VRTICIS. Cap. I.

PROOEMIVM. ORDINIS RATIO.

VÆ nec animalium, nec fruticum, ſeu plantarũ, ſed tertiam ex vtroque naturam habent, & vt loquitur Ariſtoteles, τὰ ἐπαμφοτερίζοντα φύτῳ καὶ ζώῳ, id eſt, Budæo, & Gaza interpretibus, ambigentia, & plantæ, & animali, ζωόφυτα Græcis dicuntur. Latinè ea nominare non poſſimus, niſi Plantanimes, aut Plantanimalia vocemus. Talia ſunt, Vrtica, Holothuria, Tethya, Mentula marina, Malum inſanum, Cucumis, Pulmo, & reliqua ſimilia, quibus multi annumerãt Spongias, quas nos inter plantas imperfectas collocabimus. Sextus Empyricus, non ignobilis philoſophus, recenſet Zoophyta, quæ ex igne generantur. Nam animalium differentias enumerans ſecundum varios generandi modos, ſic loquitur. Eorum quæ abſque coitu generantur, alia ex igne eduntur, vt Zoophyta, quæ in caminis videmus: alia ex aqua corrupta, vt Culices &c. ſed quænam ſint hæc Zoophyta, planè ignoro. Nam quæ hoc libro examinanda propoſui, omnia in aquis naſcuntur, ait ijs locis, quæ aquis quotidie perluuntur. Quæſtio eſt de Vrtica, ſitne animal, an Zoophytum; quæ ſanè controuerſia hoc loco diluenda eſt, vt cur hoc in libro primum Vrticæ locum tribuerimus, elucescat. Ex recentioribus Bellonius Vrticam inter Molles piſces recenſuit, infirmo argumento, nimirum quod Mollium more in obſonijs edatur. Rondeletius etiam animal eſſe imperfectum, idque ex genere mollium, non Zoophyton eſſe ſcribit: & idcirco Polypo, & Lepori marino ſubiunxit: maximè quòd modò fronde expanſa Polyporum inſtar pedes multos habere, modò fronde contracta maſſa tantum carnoſa, informi (veluti Leporis marini)

D

Zoophytũ quid.

Spongiæ.

Sexti Empyrici opinio de Zoophytis.

Zoophyta vbi naſcantur.

Vrtica an Zoophytũ

Bellonij, & Rondeletij opinio.

Lib. 11. de anim. c. 37

constare videatur. Ex veteribus Aelianus etiam Mollibus annumerauit: ait enim: Mollia ex aquatilibus vocantur, quæ ossibus, sanguine, & visceribus carent, vt Polypus, Sepia, Loligo, Vrtica. Eadem apud Galenum quoque verba leguntur in Glossis, vbi μαλάκια, quæ sint, exponit. Plinius verò, atq; ante eum Aristoteles Zoophytum faciant Vrticam, addita etiam ratione. Philosophi verba hęc sunt: Quas autem Vrticas appellant, non testa operiũtur, sed exclusę omninò sunt ijs, quæ in genera diuisimus, ancipiti natura hoc genus est, ambigens & plantæ, & animali. absolui enim & escam patere nõnullas, & sentire occurrẽtia posse, atq; etiam asperitate corporis vti ad se tuendum, animalis est. At verò, quòd imperfectum sit, & saxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifestè, quanquam os habeat, plantarum generi simile est. Vnde Plinius: Equidem & his, inquit, inesse sensum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticum, sed tertiam ex vtroq; naturã habent. Vrticis dico, & Spongijs: Hinc est fortassis, quod pediculos eius frondes potius, quàm cirros appellarit. Spongijs Zoographus, nullum sensum inesse ait, ideoque Zoophytis inferiores haberi. Vrticas cùm & sentiat, & insuper eorum animalium, quæ Mollia in mari vocant, naturam præ se ferant, Zoophytis superiores perfectioresque existimat. Nos quidem Zoophytis annumerare maluimus rationibus, & authoritate Aristotelis cõfisi, & quia quædam earum magis animalis naturam habent, quàm ea, quæ saxis semper adhærent, idcirco primo loco de ijs hoc libro agemus. Quod autem Vrticarum nullum genus Molle statui perfectum debeat, ex ijs, quæ primo libro huius voluminis relata sunt in genere de Mollibus, facilè licebit cognoscere. E F

De part. 4. c. 5.

Li. 9. c. 43.

Zoographi opinio.

ÆQVIVOCA.

Vrtica herba. Lib. 3.

καλήφη, & κνίδη vocant herba, tactu manum vrens, ideoq; Latinis Vrtica nuncupata. Τὰς κνίδας, inquit Athenæus, Eupolis in Autolyco vocat ἀκαλήφας, vt & Aristophanes in Phænissis ἔχει τὸ πρῶτον πάντων ἴφυα φῦναι· εἶθ᾽ ἑξῆς τὰς κρανάας ἀκαλήφας, id est: Potuit omnium primum iphia gignere, deinde continuò mordaces Vrticas. Hac etiam voce idem poeta vsus est in Vespis. Pherecrates in Transfugis, Κἂν ἀκαλήφαις τὸν ἴσον χρόνον ἐστεφανῶσθαι. Pari temporis spacio Vrticis coronari. Quæ omnia de Vrtica planta, non de marino Zoophyto intelligenda esse annotat Dalechampius, Suidas, & Scholiastes Aristophanis ἀκαλήφην vocant genus Conchylij. Interpres Nicandri præterea θαλάσσιον ὄρνεον, hoc est auem marinam. sed pro ὄρνεον reponendum cẽset Zoographus ὄστρεον: non quòd Vrtica verò sit ostreum, sed quòd ostreum ferè aliqui esse putarint, & si testam haberet, inquit, ostreum esset. Eidem videtur Aristoteles Vrticam Testaceis adnumerasse, quòd de Testatorum victu agens inter cæterea hæc quoq; dicat. Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ἐν ὑποχώρει ἔξω ἡ τροφὴ (id est τὸ περίττωμα) πόρον, ἔστι δ᾽ ἑαυτὸς ἄνω. ἔοικε γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἔσω εἶναι τῶν ὀστρέων τὸ σαρκῶδες: τῇ δὲ πέτρᾳ χρῆται ὡς ὀστρέῳ. Est igitur ei Vrticæ ceu inclusa ostrei caro: testam verò non habet, sed caro nuda est, & pro testa saxum, cui adhæret. Hinc aliquis inter Mollia, & Testata Vrticas ambigere coniecerit, illas dico, quæ saxis adhærent, aut semper, aut aliquando. Vrtica secundum aliquos est εἶδος μυίας, quam Aristoteles dixit hyeme edulem esse. Zographo hic locus est suspectus, quod μαὲς Conchæ sint, quas aliqui mytulos interpretantur, μυῖαι verò Muscæ insecta; quanquã Rondeletius μυίας in eodem Concharum genere vocari putat. G H

Pro Conchylio.

Histor. 8. cap. 2.

An inter testata enumerarit Aristoteles.

Aristoteles correctus.

SYNONYMA.

Etymum.

Ακαλῆφαι, & κνίδαι dicuntur Vrticæ, tum herbæ, tum animalia, ab vrendo sic à Latinis dictæ, quòd manum vrere videantur, si ea tangantur. Ακαλήφας nominauit Theophrastus, & Aristoteles modò ἀκαλήφας, modò κνίδας. Sed ἀκαλήφη Atticum est, non κνίδη, vt scripsit Zoographus, quod nomen etiam Plinius in Piscium catalogo recẽsuit. Cnide, inquit, quam nos Vrticam vocamus. dicitur autẽ κνίδη ἀπὸ τοῦ κνίζειν, hoc est δηγμὸν καὶ κνησμόν τινα ἐμποιεῖν τῶν ὡπτομένων χερσί, morsum, aut pruritum excitare tangentium manibus. Eadẽ κνίδη per metaplasmũ dicitur etiam κνὶς κνιδός. Eustathius. ὅθεν κνίζω, καὶ τὴν κνίδην ποιεῖ, ἣν μεταπλάσας κνίδα λέγει ὁ Οππιανός. In vulgari Lexico scribitur etiam κνύδη, per υ, quomodo scribi apud Gazam annotant. Ea tamen scriptura, nec est apud Hesychium, nec Suidã, nec Etymologum. Nam κνιδώδεες apud Hesychium

Lib. 32. c. 11. Cnide.

Lib. 3. Gram.

A Hesychium, non est suo loco, sed inter κνίδαι, & κνίδος; adeo vt κνιδῶσις pro eo reponendum videatur. Ἀκαλήφην quidam, vt annotauit apud Athenæum Dalechampius, interpretantur ἀπολέσαντα τὴν ἀφὴν sensum corrumpentem, alij vt Athenæus ἁπαλὴν τῇ ἀφῇ, id est tactui mollem, ac lenem per antiphrasin, cùm sit aspera, & infesta. Quocirca ex hoc etymo manifestum euadit, deprauatè in multis locis, apud veteres scribi ἀκαλύφη per υ præsertim cùm Etymologus, & Lexicon quoddam vetus dicant, κνήφη, & ἀκαλήφη in penultima per η scribi. σίφη, & ἀγρίφη (significans σκάφη) per ι. Quin etiam in lexico quodam veteri legitur Ἀκαλήφη τὸ μὲν φυτὸν διὰ τὴν. Τὸ δὲ ἄστεγον ὕπαιθρον, διὰ τῶ ὑψιλῶ. Itidemque apud Hesychium ἀκαλυφῆ καὶ ἀκάλυφον, ἄστεγον, ὕπαιθρον. hoc est sine tecto, sub dio. Et rursum apud Etymologum ἀκαλυφὴ, ἄστεγος ὕπαιθρος. Veruntamen pro ἄστεγον ὕπαιθρον scribendum potiùs videtur authori Thesauri linguæ Græcæ ἀκάλυφον. nam per β scribitur ἡ καλύβη, quo tugurium significatur. ego nil mutandum censeo. nam ἀκάλυφον à litera priuatiua α, & καλύπτειν, quod occultare significat, deriuari puto. Μητρίδια etiam appellantur Vrticæ marinæ, fortassis à similitudine quam habet cum pudendo muliebri: & Vrticarum genus semper solutum Galli impudico vocabulo vocant: Aristophanis iocus — *Etymum.*

B est in Lysistrata:

> Ἀλλ' ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη, καὶ μητριδίων ἀκαληφῶν.
>
> *Sed o tethearum robustissima, & matercularum Vrticarum.* — *Matriculi.*

Matriculi nescio qui nominantur ab Ennio in Phagiticis hoc versu, vt citat Apulæius: — *Apolog. 1.*

> *Purpura, Matriculi, Mures, dulces quoq; Echini.* — *Colycia*

Bellonius Vrticas marinas antiquos Colycia, & Coryphia vocitasse scribit. sed nullum nominat authorem. Nos Colycia (alia lectio Corycia, vel Corythia, vel Corophia) inter Murices meminimus numerari. Vrticam hodiernis Græcis Colizenam vocari tradit Gyllius, quod (colis) id est peduncul is suis firmiter Dolyporum more adhærescit. Bellonius Colycenam scribit, Rondeletius Colycenam. Colybdenam aliqui veterum pro marino pudendo interpretantur. In Italia multi antiquo nomine Latino Vrticam appellant, aliqui flammam maris. Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequitur Zoographus, Vrtica est. Iouius Vrticas, & vertibulos non sine errore eosdem tradit. — *quæ Bellonio. Colyzena. Colybdena. Caro marina. Iouij error.*

C

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

DIFFERVNT Vrticæ magnitudine. Hinc duplex genus percipitur teste Aristotele: alterum corpore paruo, quod cibo aptius est; alterum maiusculo duroq;. Vita etiam, aut moribus, seu loco: Inde rursum duplex genus eodem authore: Aliæ enim sinuosis adhærēt, quæ nunquam à saxis absoluuntur, aliæ plana littora amant, quæ suis abiuncta sedibus vagantur: Et alibi: Sunt item, quæ adhærere soleant (animalia) & quoties libuit absolui: vt genus quoddam eius quam Vrticam vocamus: quippe cum nonnullæ ex ijs nocte absolutæ pascantur. Ea sic ex eodem repetijt Athenæus: Sunt autem Vrticarum duo genera: Aliæ enim in cauis abditæ saxis, nunquam ab illis separantur: aliæ in planis, & æqualibus scopulis commorantes huc illuc transmeant. Os in medio habent Vrticæ, vti tradidit Aristoteles, quod in maioribus euidentius est. id antea idem Philosophus in medio corpore statuerat, & in — *Histor. 5. cap. 16. Histo. 1. cap. 1. Lib. 3. Os. Histor. 8. cap. 2. Histo. 4. cap. 6.*

D maioribus dixerat esse euidentius. Ibidem etiam tradit. excrementum nulla in Vrtica cerni: sed hac re stirpibus esse similem. Alibi contrà meatum, vt Ostreas habere scribit parte superiore, quo excrementum secedat. Vnde Plinius: Ora (Vrticæ) esse traduntur (Dalechampius rectiùs legi putat, os ei in radice esse traditur) excrementa summa tenui fistula reddi. Et eodem loco de Vrticis scribit: Carnosæ frondis his esse naturam, & carne vesci. Ex Aristotele procul dubio id transcripsit Plinius, is enim rationem reddens cur excrementa per superiorem partem emittant, more Ostreorum, subdit: Vrtica enim ipsa quasi Ostreorum caro esse videtur inclusa saxo, perinde ac testa. Vrticarum plurimas species commemorat Rondeletius, quas sic diuisit: Vrticarum aliæ saxis, vel cuilibet alteri rei adhærent, aliæ minimè. Rursus earum, quæ saxis, vel alteri rei hærent, aliæ perpetua stabilique sede illic degunt, quæ sunt Vrtica parua in rimis saxorum latitans: quæ Purpuris, & Buccinis adnascitur: quæ cinerea est, longisq; cirris constat. Aliæ sedes mutant, & liberè per mare feruntur, natantque (& cùm libet saxis hærent,) vt purpurea Vrtica. — *Excrementa. Histo. 8. cap. 2. Li. 9. c. 45. Cur excrementa per superiora emittat. Differentiæ ex Rondeletio. Vrtica parua.*

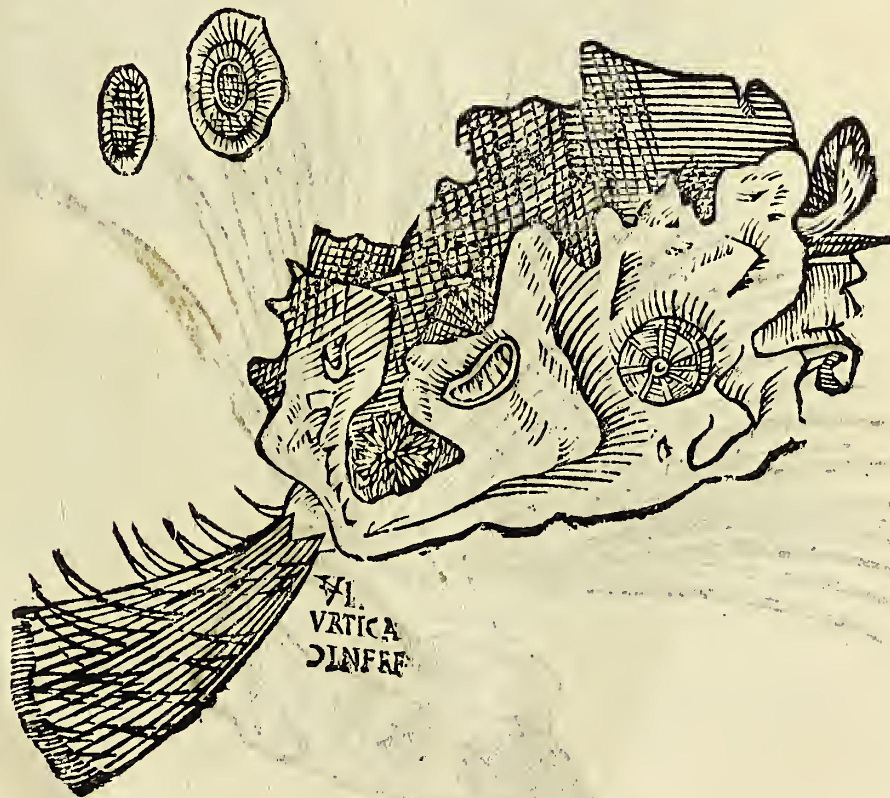
Potes. Semper solutæ, liberæque sunt eæ, quas vulgus Potes appellat: ex his vna est, quæ quatuor pedes, siue brachia habet: Altera quæ octo, Polypi brachijs non valde dissimiles. De his omnibus exceptis solutis eodem ordine dicemus hoc capite ex Rondeletio, & si quæ species à nobis, aut ab alijs obseruatæ sunt, addemus, singulis generibus; primum ab ijs, quæ saxis, aut simili rei adhærentes descriptionem incipiamus. *Vrticæ paruæ Rondeletij descriptio.* Vrtica parua Rondeletij nucis iuglandis magnitudinem vix superat, ob id parua ab eo dicitur: Tota carnosa est, cirros breues habet, contracta recti intestini extremum refert, colore vario est. Quædam enim est viridis, alia cærulea, alia subnigra, sed punctis aliquos cæruleis, vel flauis, vel rubris notata. Massilienses Vrtigo vocant. Græcorũ vulgus κολίχαιναν, & κολέχαιναν, à quo fortassis *Vrtigo.* Normanni Cul d'asne, Burdegalenses Cubaseau. Vrtica autẽ cinerea, sic appellatur à Rondeletio propter colorem: tenuis est admodum, quia frondem magnam, siue cirros multos *Color.* habet, carnis parum. In saxorũ rimis viuit: comam semper explicatam habet, nec vnquam contrahit: reuera tamen Vrtica est: acriùs enim pungit, ac mordet, si diutius manibus contrectetur. Tertium Vrticæ genus, nostri, inquit Rondeletius, purpureum, siue phæniceum *Rosæ vrticæ genus.* Rosam appellant; alijs Posterol, quod contracta recti intestini extremum cum musculo sphinctere, siue podicem referat, quem Posterol nomine intelligunt, quòd posteriore loco situs sit: alij Poussepie Britannorum, alij Cul de cheual vocãt. Est autem hæc primæ similis, nisi quòd frondem, & longiorem, & copiosiorem habet. Cæterùm Poussepie Britannorum, Bellonius Pollicipedes nominat, & vulgo apud Gallos Poulsepieds, ac eos sic vocari tradit, quos Rondeletius Balanos facit, quod pollicum in pedibus similitudinem habeãt, racematim Oceani cautibus adhærentes. Idẽ author de Vrtica agens, duas tantùm species Vrticę prædictas Rondeletij descripsisse videtur, dũ sic de ea scribit: Hanc circa Normanniæ littus obscæno vocabulo Cul d'asne à cirrorum contractione, atque explicatione appellant. Græcum vulgus cùm terrestrem Vrticam Zuchindas vocet, marinas tamen Colicenas nominat, antiquum vocabulum imitatum, quo ipsas etiam marinas Vrticas Colycia, & Coryphia vocitabant. Maris potius deiectamentum, quàm magni fieri debeat. Plures eius obseruantur species. Quædam enim rubro colore suffusa est, altera magis cærulea, *Diuersitas* granulis in gyrum circumsessa. Vtraque marinum tuber contracta refert, explicata cæsariem, totum corpus rotundum ambientem, nam infinitis cirris antennarum papilionibus, aut scarabæi crassitudine cõstat. Contracta porro Vrtica orbicularis est, aut teres: scopulis littoralibus (ijs potissimum marinis tractibus, qui ventorum impetum minus sentiunt) tam pertinaciter inhæret, vt nisi primo impetu diuellatur, vix postea nisi in frusta concisa *Serpũt per mare.* dirimi possit, adeo suas trichas arctissimè contrahit. Certum est Vrticas Cochlearum modo in mari serpere, ac moueri, sed id quidem parciùs. Porro vtriusque moles magnitudinem iuglandis raro explet, cirros habet, molles, duos digitos oblongos tenerrimos, gracillimos, ac fragiles, insigni hac dote à natura præditos, vt quicquid attigerint, suis acetabulis retineant. Hæc Bellonius, cuius Vrticæ explicatæ, & contractæ icones etiam addidimus. Nos aliam figuram subiungimus, in qua contractæ Vrticæ species cernitur pronè, & supinè depictæ. Hanc sequitur cinereæ Rondeletij congener. Saxis enim & hæc adnascitur, & colore cinereo est, cirris admodum tenuibus. Quæ deinceps depicta exprimitur in medio earum trium, cum Rondeletij rubra conuenit: est enim ex purpureo colore violacea, sed quia non nihil differre videbatur, eius iconem adiecimus. Prior forte fuerit ex leporis marini genere, coloris etiam partim purpurei, partim albi, nouissima pilei ferè forma colore tota coccineo, excepta summitate, quę est viridis cũ nigra, rotundaque macula. Quartum Vrticarum genus facit Rondeletius, quod instar Holothuriorum testis alienis adnascitur, & maximè purpuris. Pars exterior dura est, & rigidiuscula, spissiorque quàm in alijs Vrticis. cirro breuissimos in ambitu habet. in exterioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore, tam iucundo, tamq; fluido infectum, vt cum pretioso illo purpuræ *Purpuræ inuentio.* succo certet. Idcirco opinatur Rondeletius hanc Vrticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorsam fuisse, quæ tam excellenti, suauique colore rictum, dentesque canis illeuerit, vt negarit puella quam deperibat Hercules, fore vnquam eum optati compotem, nisi prius eo colore infectam vestem dedisset. Inde purpuræ colorem inuentum fuisse. Etenim si mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam vnà cum vita succus ille euolarat: si viuam, ea vndique ita munita est, tum testa clauata, tum capitis operculo, vt vndique ab omnibus iniurijs tuta sit. Præterea purpura tanta est duritie, vt dentibus canis robustissimi *Purpuræ in Vrtica cõperta.* minimè cedat. Fuit & in Lepade compertum Vrticam nasci: de hac ad me Neapoli scripsit Ferrantes Imperatus. In dorso esse sex rimas apertas stellam æmulantes: in medio dorsi foueam paruam, cum figura quadam inclusa Conchæ Rhomboidi simili, sustinerique à la-

teribus lepadis mediante membrana continua, & cauitatem, quæ est in animali, non habere aliud intermedium quàm membrana. A parte anteriore conspici fructum Lepadis instar penicilli pictoris inter se reuoluti. Duas alias Vrticæ species nobis depictas exhibet Zoographus, sine vlla descriptione, à Cornelio Sittardo ad se missas ex Italia. opinor rectiùs ad primas à Rondeletio descriptas posse referri. vti etiam quam ego hìc addidi colore ex albo, & ferrugineo variam, triplici aspectu depictam. De solutis Vrticis sequenti capite trademus, nam ea, quæ de Vrticis commenta sunt à veteribus, potiùs ijs conuenire puto, & attribui, quæ alicui rei adnascuntur.

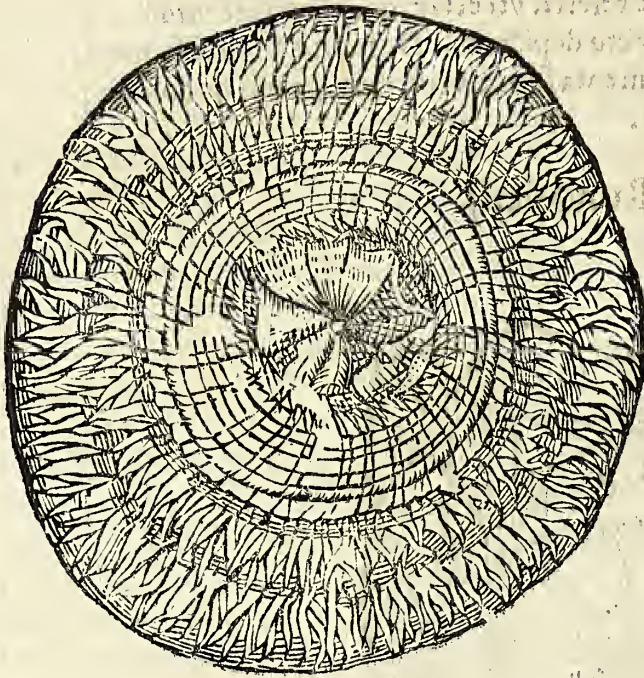
Vrtica parua Rondeletij.

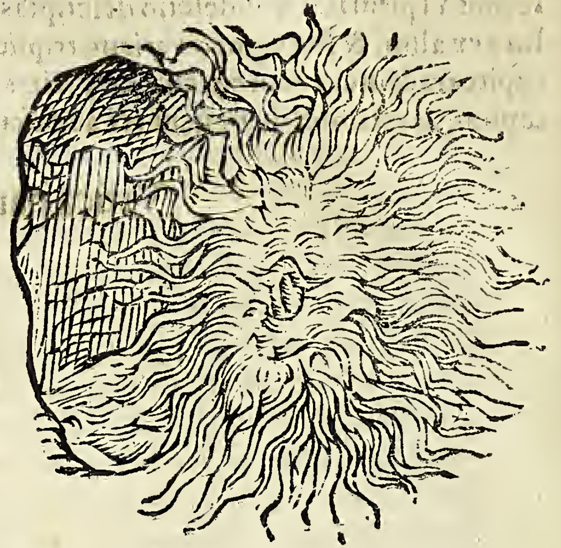

Vrtica cinerea Rondeletij.

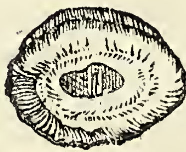

Vrtica rubra Rondeletij. Vrtica explicata Bell. Vrtica contracta Bell.

Vrtica contracta noſtra.

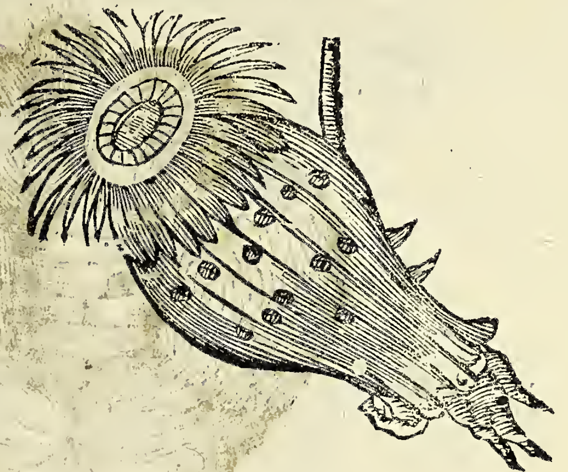
Vrtica marina ſaxo innata.

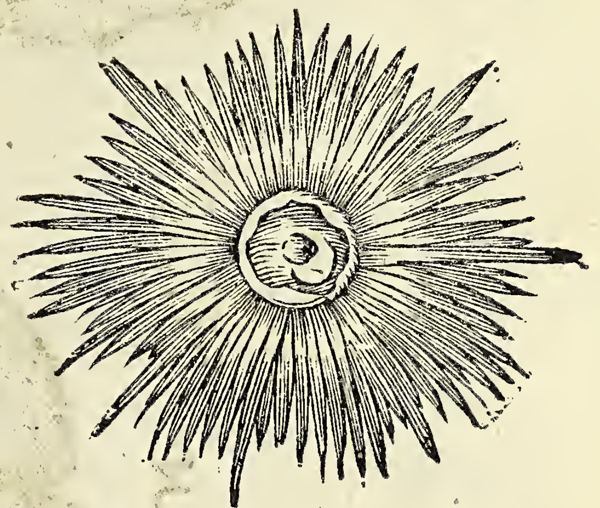

Vrticæ quartæ ſpecies Rondeletij.

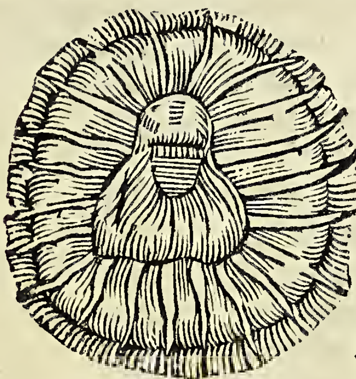

Lepori marino congener. nu. 1.
Vrticæ rubræ Rond. congener. nu. 2.
Vrtica pilei figura. nu. 3.

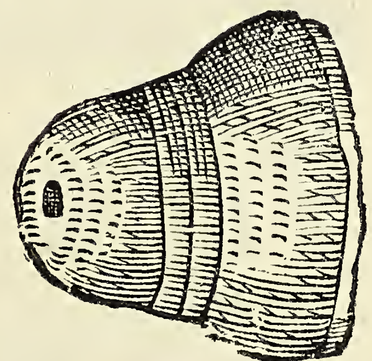

Vrticæ ſpecies duæ, quas in Italia pictas Zoographus accepit à Cornelio Sittardo.

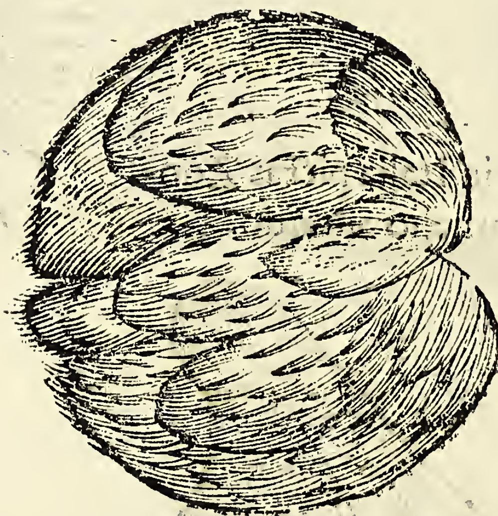

Vrtica marina alia triplici aſpectu.

LOCVS.

DIVERSA diligunt loca, & in varijs generantur, ſecundum ſpecierum diuerſitatem. Quædam enim nunquam abſoluuntur, ſed ſaxis ſemper adhærent, reliqua quæ vagantur, littoribus, & planis locis gaudent. Secundum Vrticæ genus Ariſtotelis, quod corpore eſt maiuſculo, & duro, circa Eubœæ Chalcidem gignitur teſte Philoſopho. In Oceani ſaxis, & maximè in Santonico ſinu frequens eſt Vrtica parua Rondeletij. Eius autem cinerea in ſcopulis Freſconijs Agathenſis ſinus reperitur. integra à ſaxo auelli nõ poteſt, tum quia tenaciùs hæret, tum quia mollior facilè diſcerpitur. Rubra autem quam idem Roſam appellari ſcribit, ſaxis aliquando hæret, aliquãdo ſoluta vagatur. Vidit enim huiuſmodi Vrticas cum alijs piſcibus captas retibus, quod non contingeret, ſi ſaxis perpetuo affixæ eſſent: quoniam cùm hærent, potiùs diſcerpuntur, quàm auelluntur.

Hiſ. 4. c. 6.
Vrtica parua.

VICTVS.

A

VICTVS.

PISCICVLIS fortè incidentibus vescuntur teste Aristotele. Et Plinius carne eas vesci scripsit. De saxo, inquit Philosophus, quasi de testa viuit, & prænatantes pisciculos excipit, retinetq; , sicut manu amota hominis agi dictum est, deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. Absolui etiam saxis genus quoddam Vrticæ (vt modo dixi) notatũ est, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit.

Histor. 8. c. 2.
Li. 9. c. 45.
Histor. 4. cap. 6.

ORTVS. NATVRA.

B MODVS idem gignendi ijs est, qui testa inclusis: per rimas enim, & cauernas, & fauces saxorum oriuntur, vt tradit Philosophus. Victum eodem authore quamuis in humore exerceant, nec foris viuere queant, nihil tamen vel aëris, vel humoris recipiunt. Cornelius Sittardus ad Zoographum scripsit Vrticas, quæ Cochleis, & saxis adnascuntur, cùm abrumpuntur, mutare colorem. Peculiaris eis modus venandi pisciculos: teste Aristotele: Sentit, Vrtica, inquit, & manum admotam corripit: adhærescitque perinde ac Polypus suis brachijs, ita vt caro intumescat. Os medio in corpore continet, & de saxo quasi de testa viuit: & præternatantes pisciculos excipit, retinetq; sicuti manu hominis admota dictum: deuoratque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. Plinius quoque Aristotelem secutus ait: Contrahit ergo se quàm maximè rigens, & prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensque deuorat. Aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ vice, contactos (contractos piscium quidam manuscriptus codex) attrituque petræ scalpentes pruritum (Dalechampius legit petras scalpentes ob pruritum) inuadit. Eadem noctu pectines, & echinos perquirit: dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat, & contrahitur. Tacta vredinem mittit, paulumque si fuit interualli, absconditur. Hæc ille, qui & alibi aitbat vim illis mordacem pruritu inesse, eandemq; quæ terrestris Vrticæ: quod ante eum scripserat Aristoteles, inquiens: Non ore, sed tactu totius corporis mordent (& pruritum excitant instar herbæ Vrticæ) quod & Scolopendræ marinæ faciunt. Aelianus non tam acrem vredinem concitare memorat, quàm Scolopendram. Oppianus:

Victus.
Vt pisciculos venentur.
Li. 9. c. 45.
Colorem quãdo mutet.
C
Histor. 9. c. 37.
Pungere more Vrticæ herbæ.
Lib. 7. de anim. c. 35
Lib. 2. de pis.

Est infame pecus Ponti Scolopendra marina
Corpore terrestri similis, sed damna doloris
Hæc maiora facit, si quis modo cominus illam
Attigerit, feruet fœda prurigine corpus,
Qualem Vrtica facit cognomine victa doloris
Piscanti infesta est.

Quocirca Diphilus Siphinius apud Athenæum tradit eos, qui Vrticam marinam colligunt, & conquirunt, manus primum inungere, ne à pruritu, aut vredine infestentur. *Lib. 3.*

D

PROVERBIA.

ARISTOPHANES in Vespis iubet ἀπὸ τῆς ὀργῆς τὴν ἀκαλήφην ἀφελέσθαι: hoc est *ab ira auferre Vrticam.* Scholiastes interpretatur asperitatem, & mordacitatem. Chrysippus apud Athenæum περὶ τοῦ καλοῦ tradit huiusmodi sententiam: Μήποτ' ἐλάαν ἔσθι ἀκαλήφην ἔχων χειμῶνος ὥρᾳ: id est *ne quando comederis oleam, quum habeas Vrticã hyberno tempore.* Oportet illum sentire de herba, non de pisce, inquit author adagiorum: Nec vsum adagij video, nisi si quando significabimus extremam victus parsimoniam, vt nec vrticę quidem adhibeatur aliquid condimenti. Mihi quidem, vti etiam Zoographo de Vrtica marina potiùs, quàm de herba sentire videtur prouerbium. Herba enim hyeme vel non extat, vel inepta est cibo per id tempus: Marina autem hyeme, & capitur, & commendatur, ac pro paradipnio habetur, seu condimento quodam, sicut & oliua. ęstate autẽ inepta

Ab ira auferre Vrticam quid.
Lib. 10.
De Vrtica seu prouerbium.

Histor. 4. c. 6. inepta est esui, quòd tunc marcescat, vt his verbis testatur Philosophus: Sunt omnes hybernis mensibus carne constante, atque rigidiuscula; at æstate rarescunt, & resoluuntur: prę- E
Caro earũ quãdo melior. madent enim & marcent, vt si tetigeris, facilè discerpantur, atque dispereant. denique nulla tantisper euelli integra potest: ac æstus impatientia saxa subire interius solet. Ὥσπερ ἀκαλήφας ἐσθίων πρὸ χελιδόνων ἐκλέψας: id est veluti *Vrticas edens ante hirundines furiaberis*: Chorus in Equitibus Aristophani ad Alantopolam: Vbi Scholiastes: Ante hirundines dixit, quoniam post hirundinem (vère exacto) Vrticæ non sunt edendo. Sensus est acutissimo, solertissimoque ingenio, ac si Vrticas primo vère edisses: tanquam & illæ sua acrimonia ingenium, sicuti & nasturtium, (acuant) furatus es: hoc est, callidissimus fur es. quanquam autem Scholiastes, tum pro herba, tum pro marino animali Acalephas hîc interpretetur, de herba tamen omnino sensisse videtur Comicus, vt placet Zoographo, hæc enim dum tenera est vère primo editur, Vrtica marina hybernis mensibus in cibo præfertur.

VSVS IN CIBIS.

F

Lib. de Pythagora Sym. Pythagoras cur nõ ederet Vrticas. COMEDEBATVR olim Vrtica, vt nunc etiam: quanquam Pythagoras teste Giraldo præceperit discipulis suis, vt abstinerent, quòd Veneris stimulos afferre dicetur; vel vt alij volunt, quòd Hecatæ sacra sit, quemadmodum & trigla quoque Philippides in Amphiarao apud Athenæum:

Ὄστρι' ἀκαλήφας, λεπάδας παρέθηκέ μοι

Ostream mihi, Lepadas, Vrticas apposuit:

Lib. 3. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam Echinos. Pelorides, Balanos, Vrticas, &c. Macrobius.

——— *Mihi festa luce coquatur*
Vrtica, & fissa fumosum sinciput aure:

Iuuenalis, qui iubet his versibus vilem cibum parari; sed de Vrtica an de animali accipiendi sint, dubitatur. Chrysippus, ait Porphyrius, dicebat, suem non aliam ob caussam à Deo
Sus cur natus. factum esse, quàm vt mactaretur (in cibum homini: vt verò iuris etiam, & veluti obiter accidentium ciborum (τῶν παραλειπονίων,) copia nobis deesset, omne genus Ostrea esse fa- G
Quãdo sint meliores. ctantem Purpuras, Vrticas, & varias auium formas: Post æquinoctium Vrticarum genus esculentius esse scribit Aelianus: intelligit autem ęquinoctium quod fit hyberno tempo-
Lib. 7. de anim. c. 35. re, quo eas etiam summoperè laudat Aristoteles, vt dictum est. Et cùm duplex genus Vrticarum statuat, vnum corpore paruo, alterum grandiori, & duro, hoc cibo ineptius, quàm
Histor. 4. cap. 6. illud esse tradit. Descriptus à Bellonio, præterquam quòd exocœti, & mulli auidissimè appetant, etiam Græci hodierno tempore libentissimè comedunt ob lentam muccilaginem, quam limacum modo emittunt. In dilicijs habetur Vrtica parua Rondeletij apud Santo-
Vrtica parua. nes, vbi frequens nascitur in saxis Oceani. Rubra autẽ ab eodem descripta esculenta etiam est, sed prædicta durior. Carne multo duriore est quartum eius Vrticæ genus, ideoq; à mensis reijcitur. Apicius in apparatu apuæ, sine aqua: Desuper, inquit, leuiter compones Vr-
Lib. 4 Apparatus. ticas marinas, vt nõ cum ouis misceantur: impones ad vaporem, vt cum ouis ebullire possit, &c. Huc referendus Plinij locus, vbi ait: Alex peruenit ad Ostreas, Echinos, Vrticas, Cammaros. Gręci, vt author est Bellonius, hoc tẽpore plurimas Vrticas ligneo veru transfixas, & aliquantulum assatas primum ex sale, & aqua feruefaciunt: deinde farina conspergunt, & ex oleo, vel butyro in sartagine frigunt. Apud Santones, & Italos primum ablutæ, H
Lib. 3. & leuiter coctæ friguntur. Diphilus Siphinius apud Athenæum, scribit Vrticam aluo ducendæ idoneam esse, prouocare lotium, ventriculum iuuare. Vrtica, & oua Echinorum, & eiusmodi, succum alimenti parcum, & humidum, præbẽt: sed qui aluum soluat, & vrinam moueat, Mnesitheus. Vrticæ inquit Xenocrates, gratæ sunt ori, & stomacho non mediocriter ineptæ (gustui suaues, sed stomacho admodum insuaues sunt VVottonus: Diphilus tamen εὐστομάχους facit, hoc est stomacho aptos:) sed assatæ elixis accommodatiores (assæ elixis ad aluum mouendam magis idoneæ VVottonus, quod non probat Zoographus.) Aluum cient vrinamq; magis mouent, quæ post purgationem exortæ iuxta calculos (quæ lapillis adhærent, vrinam magis cient, VVottonus:) lotæ & per exiguo sali mixtæ, atque ita parum aspersæ sunt, vt mediocriter mandi possint, & assatione concretæ, aut verubus, aut curculis super carbonibus maluæ, aut sarmentorum, vt valenter soluãt. Cùm passo autem, aut vino mulso, gustum excitantes facilè concoquuntur, facilèq; excernuntur, quæ verò ex

passo.

A passo,& oleo elixantur,cum alio etiam condimento(forte sine alio condimento, Zoographus) id quidem seruant,vt lubricę sint, atque attrahant: sed & explent, & difficulter concoquuntur,& aluum magis relaxant(quæ autem coquuntur in passo vnà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumque cient: sed ventrem replent, & difficulter in ventriculo conficiuntur,Vuottonus:) Hæc Xenocrates apud Oribasium interprete Iohanne Baptista Rasario.

VSVS IN MEDICINA.

VT pilos disperdant aliqui, teste Galeno, medicamentum componunt ex marinis Scolopendris, Vrticaque marina, Stellis marinis,nitro,& amurca ad hæc mixtis. Plinius Psilothrum esse dicit Vrticam marinam cum aceto scyllite.ad hoc in oleo coqui,ait Vuottonus. Aiunt eandem in vino potam calculosis prodesse, vt author est Galenus. Caro marina miscetur à B Trotula medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortassis hæc Vrtica,quæ testam non habet, sed carnem nudam, interiori Ostreorum carni similem. *Lib. 1. de comp. med. sec. loc. Lib. 32. c. 10. Carnis vsus.*

DE VRTICA SOLVTA, POTTA MARINA VVLGI Cap. II.

SYNONYMA.

QVÆ sëper soluto per mare fluctuat Vrtica,Italis obscæna voce Potta marina,dicitur,Græcis Mongi hodie inhonesto etiã vocabulo,quòd,vt scribit Bellonius partibus verenda admota,pruritũ,ac Venerem, imo etiam C ampullas excitet: Gillius turpi eo nomine in Italia idcirco appellari tradit, quòd speciem quandam mulieris vuluæ repræsentet. Ligures hanc appellant Capello di mare:Massilienses Capeau carnu,quasi dicas pileũ carneum. Massarius, Gillius,& Bellonius Pulmonem marinam nominant, contra quos rectè disputauit doctissimus Rõdeletius,vt postea clarius à nobis dicetur.A Germanis Oceano finitimis Meerschum, vocari audio, & à Belgis Snottolf, Sequabbe, Hispanis,vt notat Matthiolus Natura de Vieya,& Capacha de Velha. *Potta marina Mongi. Pulmo marinus.*

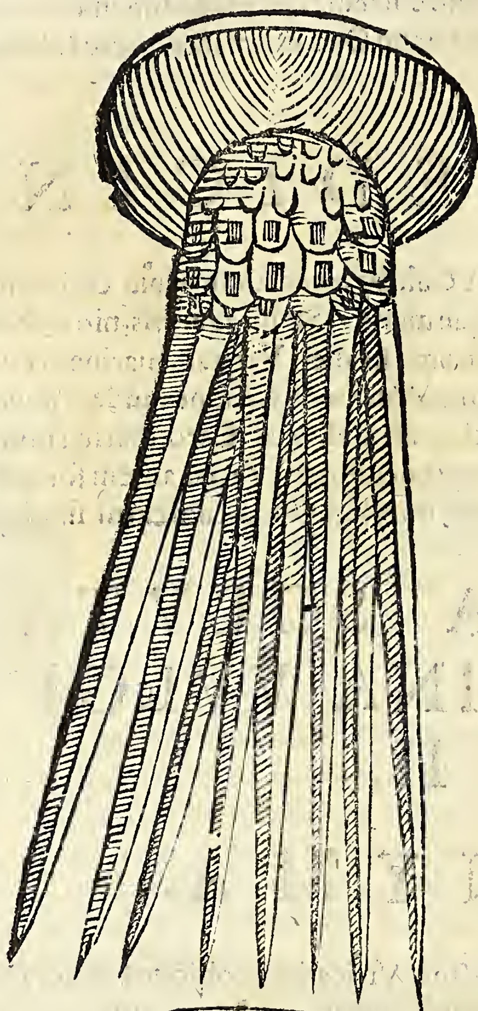
GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

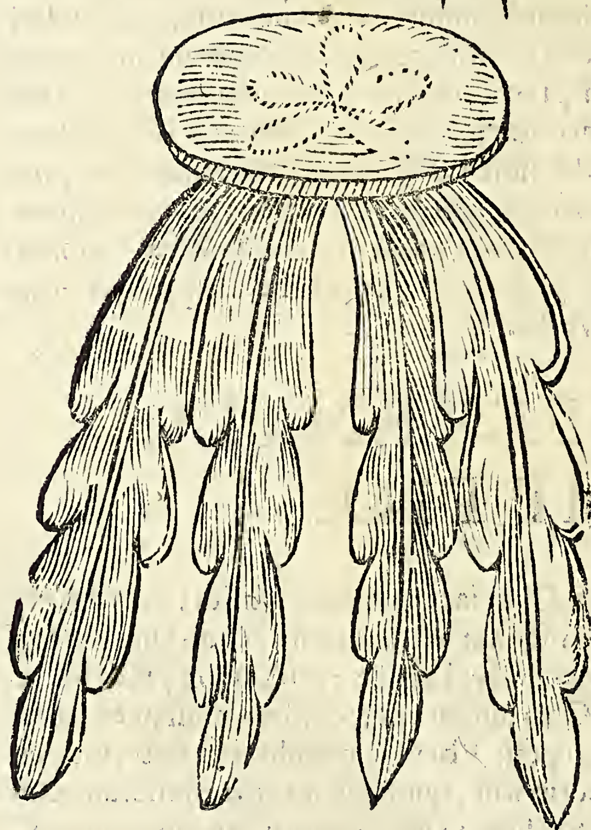
DE hac Gyllius in hunc modum:Cùm iacent,omaso similes sunt:cùm eriguntur pulmones videntur: tanquam vitrum translucent: cùm suspensi D tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt: nisi (quòd) brachia tenuissima,& crassissima habẽt; Cùm autem eos secuissem,nihil in ea parte, quæ Polypi ventri respondet,reperi: Vbi verò membratim dissecuissem, in ijs partibus vnde pedes exoriuntur, quosdam meatus arenarum plenos vidi. Adeo omnino lucidi, & tanquam vitrei sunt, vt sine sectione interiora omnia videre possis: ac quamuis fluctibus in littus expulsi,nullo negotio capiuntur, tamen cùm non sint esculenti; à prætereuntibus præclarè contemnuntur. formam eis supernè rotundam,infernè concauam, esse refert Massarius,vt Cõchę videri possint: cirros ex imo emittere ad modum Polypi. Duo huius Zoophyti genera facit Rondeletius. Primum quintum Vrticæ genus octo cirris, alterum sextum, quatuor tantum cirris præditum: primum sic describit. Pars vna veluti fungosa quædam massa, rotunda, caua, in media perforata, purpurea veluti fasciola ambiente, pileum planè refert; altera parte Polyporum pe- *Forma.*

dibus

Vrtica quinta species Rondeletij.

Vrtica sexta Rondel.

dibus similis est: octo enim pedes habet crassiusculos, extremis partibus quadratos in acutum desinentes, nullas interiores partes distincta habet. Corpore est adeo pellucido, & splendido, vt oculos offendat, & hebetet. Ad eam magnitudinem accrescunt, vt pileos, quibus viatores vti solent, superent. Alterum genus quatuor duntaxat pedes, seu frondes habens, qui folijs achanti comparari possint, est in altera parte lineis aliquibus stellatim dispositis. Huius generis illa quoque videtur, quam ita descripsit Bellonius: Mollis quidem, & albus corpore cartilagineo, ac cristalli in morem pellucido, quod in mucorē facilè resoluitur. Gibbam habet instar dimidiatæ sphæræ figuram, glabram, pollicis crassitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quasi strijs fului coloris in gyrum radiatur, quibus se diffundit, & constringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nūc in supinum effertur. Pinnarum vice pinnis tenuibus, atq; ægrè conspicuis in orbem cōmunitur, vt Lepus marinus. Cruciformes quoq; cirros, striatos, crassos, in modum stellæ radiatos, numero quaternos, parte interna nationi accommodatos habet: quos vt exactè conspicias, erit in lebetem aquæ sincerioris conijciendus: qui si supinus deuoluatur, multas fissuras in radice cirrorum ostendet. Os quoq; habet parte prona situm, quo ea quæ venatur, absorbet, in quem vsum quatuor cirri ad eius latera subiacent, coloris sinopidis, quasi eius branchiæ essent vel intestina. Hinc fit, vt intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem grandis videatur quasi pituitæ globus: qui vnicum tantùm colorem referret, nisi rubris illis quatuor circulis sigillaretur, & ea cruce, qua interna pars striata est, distingueretur. Hactenus Bellonius. Sed ad primum genus referenda est ea Vrtica, cuius iconem nobis exhibui Matthiolus, sub nomine Pulmonis marini, item ea, cuius nos picturam damus pronè, & supinè. Quanta autem sit harum differentia inter se facilè è pictura oculatus lector colligere poterit, ideo nos ab vtriusque descriptione supersedemus.

Pulmo

Pulmo marinus Matth.

Potta marina, vulgò prona, & ſupina parte.

A

NATVRA.

OMNES primum in pudendis, & vredinem in manibus mouent, & acrimonia sua Venerem extinctam, & sopitam excitāt, qua maximè de caussa cum Vrticis numerandæ sunt, teste Rondeletio. Bellonius Pulmonem suū nil præter aquam resipere ait: os tamen leui calore incendere. Naribus quoque admodum, marinū virus olere, sargos, melanuros, scaros, sparos, auratas, & id genus piscium eo vesci; in frusta desciffum, ac in mare reiectū viuere nihilominus, ac moueri: extra mare autem exanimem apparere: Emortuum in alto mari, ac in littus reiectum, transparentis glaciei similem. *Pruritū in pudēdis tactu mouēt.*

PRÆSAGIA.

B CONSPECTAS plerunque vndis supernatantes futuram maris procellam præsagire Matthiolus tradidit. Contra Bellonius mari commoto, & spumantibus procellis irritato deorsum ad imum ferri, pacato verò, ac bene tranquillo passim solutas vagari. *Com. in Diosc. lib. 2 6 936.*

VSVS.

QVOD si ijs virgæ, baculique perungantur, noctu facium accensarum more lucem edunt, vt idem author est.

DE PVLMONE MARINO.
Cap. III.

INTER Testacea Pulmonem marinū habuisse videtur Aristoteles. Nam quodam in loco tractans de Testaceis sponte prouenientibus (quod indicat initium sequentis capitis) Pulmonum mentionem facit inquiens: Quin C etiam qui Pulmones appellantur sponte proueniunt: Sed ait Rondeletius hoc loco eodem modo Testaceos Polmones intelligere oportere, quo Holothuria, Lethya, Stellas: id est corio duro contectos. Plinius hæc Zoophyta facit: Multis, inquit, eadem natura, quæ frutici, vt Holothyrijs, Pulmonibus, Stellis. Πλεύμονες dicuntur genera quædam in mari viuentia, sed absque sensu, Hesychius. *Lib. 5. Hist. c. 15.* *Lib. 6. ca. 27.*

ÆQVIVOCA.

RAMICES teste Nonio Marcello, dicūtur Pulmones, vel hernia. Plautus Mercatore: Tui caussa rupi ramices, atrum dū sputo sanguinem, & Varro Trihodite: Prius quā in Orchestra Pithaules inflet tibias domi suæ ramices rūpit: sed in ijs, quę hic adfert Nonius testimonijs, ramicis nomine nō pulmo (hoc est viscus illud leue, & spongiosum, in quod tanquam follem spiritus in respiratione recipitur, ad cordis temperandum colorem) sed bronchucele intelligi Zoographo videtur. *Ramices.*

D

SYNONYMA.

Λεύμονες Atticè pro πλεύμονες dicuntur ab Aristotele. Latinè Pulmones vocauit Plinius: alibi idem Zoophytum Halipneumonem appellasse videtur. Germanis eiusdem significationis vocabulo Meerlungg vocari poterit. Interpres Kiranidis Pulmonem marinū exponit Cunnum marinū: sed sic nūcupāt Vrticā solutā, de qua superiori capite egimus. Vnde ex stimo hūc interpretē, vt multos alios, nempe Massarium, Gilliū, Bellonīū, hanc Vrticam Pulmonē marinū veterū (ineptissimè tamen) putasse. Nam Pulmo marinus, vel à Pulmonū nostrorum figura, vel ab eorundē substantia laxa, & molli foraminulisq; plena, nominatus fuit: hęc autē Vrticā nihil cū pulmonis figura, aut substantia simile habet. Præterea cùm huius Vrticæ substantia perquā sit mollis, & pituitæ concretæ similis, quæ in aquam abit, in cinerem te- *Lib. 9. ca. 47.* *Cunnus marinus.*

digi, nec in aqua decoqui corpore aliquo ſuperſtite poſſit, verus pulmo eſſe non poterit, E quem decoctum in aqua commendant medici, itemq; eius cinerem.

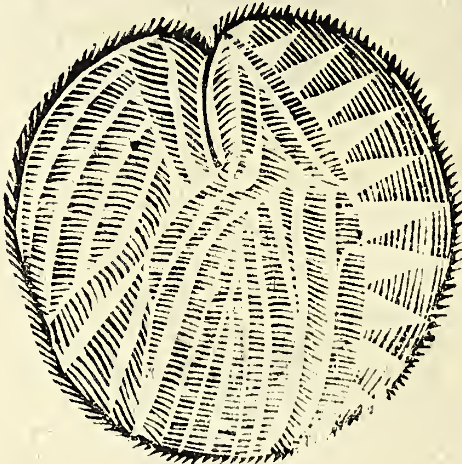
DESCRIPTIO. NATVRA.

Quid ſit.

VLMONIS marini hiſtoriam adeo paucis complexi ſunt veteres, vt quidnam ſit à multis hactenus dubitetur, patet tamen ex prædictis carnoſam eſſe ſubſtantiam. Nos, inquit Rondeletius, cùm illa, quæ ſaxis affixa ſunt, diligentiùs rimaremur, & contemplaremur, inuenimus ſubſtantiam quendam illis hærentem, corio duro, & nigro intectam, intus mollem fun- *Locus.* goſam, & fiſtuloſam, ſpongiarum alpyſiarum modo. Ea in ſaxorum rimis naſcitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè exprimi non poteſt. vel Pulmo marinus dici poteſt, corpus quodam rotundum, pilę marinæ modo, vireſcens, foris ſubſtantia ſeltro ſimile intus totum fiſtuloſum, veluti ſpongia aplyſia. In mari aqua plenum eſt, & graue: extra F mare in ſe cõcidit, & flacceſcit: in ſaxorum rimis deliteſcit & inter algas. Ego potius has Vrticas puto, & ad eas hirſutas, quarũ primo huius libri capite mentionem fecimus, referẽdas. Nam Pulmones per mare feruntur, vbi imminet tẽpeſtas: quod ſcripſit etiam Plinius ſic inquiens: Pulmo- *Lib. 8. cap. 35.* nes marini in pelago, plurium dierũ hyemẽ portendunt. Et Epheſius interpres Ariſtotelis de par- *Lib. 4.* tibus animalium, & ibidem etiam Philoſophus, quantum Zoophyta ſint, & fruticis naturam viuant, non tamen adhęrere ſcribunt, ſed abſoluta eſſe, ſicut etiam in plantis quædam, vt epithymum, & epipetem.

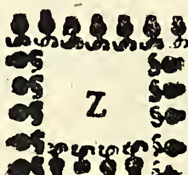
Pulmo marinus Rondeletij.

PROVERBIA.

G

Vitam Pulmonis marini viuere quid.

ζῶ̃ βίον πνεύμονος θαλασσίε, id eſt *vitam Pulmonis marini viuere*, Prouerbiũ eſt in eos, qui ocioſam, & ſecuram nimiũ, ſtolidamq; vitã degunt, ſine ſenſu ferè ſine præſentione vlla futuri ſine præteriti temporis ratione. Poteſt etiam appoſitè dici in hominẽ ebrioſum, & abdomini, καὶ ὑπογαςρίοις ἐπιθυμίαις (vt Aretes Cæſarienſis loquitur) addictum farcire corpus ſolũ promptum, ingenij viribus nuſquam vti. *In Philebo.* Plato ζῶ̃ δὲ οὐκ ἀνθρώπου βίον, ἀλλά τινος πνεύμονος. ἢ τῶν ἤσα θαλάττια μετ' ὀςρείνων ἔμψυχα ἐςι σωμάτων: Ideſt, Non hominis, ſed Pulmonis cuiuſpiam vitam viuere, aut alterius marini generis, quod inter Teſtacea corpora *Inter Teſtacea ponitur.* animatum eſt. Vbi notabis hoc loco pulmonem inter Teſtacea à Platone poni. Vſus etiam eſt eodem prouerbio Syneſius Ptolemaidos. Epiſcop. lib. de regno, βίον ζῶντας θαλαττίε πνεύμονος, ideſt vitam viuentes marini pulmonis: loquitur autem de voluptarijs hominibus, qui in ganeæ, libidinumq; vſu ſummum bonum ponunt Βλάκα; Græci hominem nimium ſimplicis, ſtolidique ingenij appellant (metaphora ducta) à piſce quodam ſiluro ſimili, ſed adeo vili, inutiliq;, vt ne canes quidem guſtare dignẽtur. Hinc quarto de Republica (Plato nimirum) βλακικόν τε ἡμῶν τὸ πάθος, ὡς εἰ λέγοι τίς πνευμονιάν, ἀπὸ τȣ̃ θα- H λαττίου ζώȣ ὄντος ἀναισθήτȣ. οἱ δ' ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Κύμῃ χορίȣ τῆς βλαχείας, ȣ̃ μνημονεύει καὶ Ἀριςοτέλις, *Pneumonia.* id eſt, Ignauia noſtra, ſeu ſtoliditas, quam quis pneumonia dixerit, ab animali marino ſenſu carẽte, vel vt alij volunt, à regione propè Cumam Blacia dicta, cuius & Ariſtot. meminit, Suidas. Vnde verbũ βλακεύειν exponũt pigritari, tardare, oſſitãter, neglig ẽter aliquid facere, & forſan Pulmo marinus quoq;, quauis animal eſſe videatur tardius: tamẽ & pigrius eſt, quã animaliũ naturę cõueniat: vt inde Plautus fortè in Epidico dixerit:

Dij immortales ſoccos iuſſi adimere pedibus.
Pulmo enim, quod perhibent prius veniſſet, quam tu adueniſti mihi.

Author adagiorum prouerbium accipit in homines lentos, & ceſſatores: opinor, inquit, quod Pulmo, cùm perpetuò moueat, nunquam tamen loco ſe promouet: quod de animalium reſpirantium pulmone intelligit. Zoographus ad pulmonem Zoophytum adagij originem referri poſſe arbitratu.

VSVS

A

VSVS IN MEDICINA.

OMMENDATVR inprimis ad pilos euellendos, aut prohibendos ne nascantur. Plinius, Iecur etiam (thunni) tritum (inquit) mixtaque cedria (psilothrum est) plumbea pyxide asseruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. Eadem vis est Pulmonis marini. Idem quoque tradidit Aelianus, his verbis: Iam verò si quis qui nondum excesserit ex extrema pueritia, Thunni sanguine illinatur, non pubescet: hoc idem torpedo & marinus Pulmo efficiunt. Nam in aceto putrefactę eorum carnes, & mento asperse, fugam pilorum facere dicũtur. Pulmonis marini cinis alligatur, inquit Plinius, egregiè profluuia purgat, hoc est, vt exponit Rondeletius, menses promouet. Idem tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis mederi, pernionesq; emendare ex oleo. ad perniones, & podagras commendat Dioscorides recenter illitum. Pulmo marinus impositus pedibus podagras, & chymethla sanat. suffita verò ossa eius auertunt omne malum, sicut & Stella, ex Kiranide.

Lib. 31. cap. 10. *Li. de animal. 13. capit. 27.* *Cineris vis.*

B

VSVS IN VARIIS.

LIGNVM si eo confricetur, ardere videbitur, teste Plinio, adeo vt faculam ita preluceat; videtur dicere inquit Zoographus, confricatum eo lignum ita ardere, vt sua luce faculam quoq; vincat. Thitini (lego Thynni, nam & litterarum ordo consentit, & mox plura sequũtur de Thynna) oculos, & Pulmones marini (marinos) si quis triuerit, & conspexerit (consperserit) in tecto domus serò, putabunt, qui in domo erunt (vel vndecunque tectum aspicientes) se stellas videre. Si autem virgam vnxeris deambulans serò, cùm luna non lucet, putabunt lumen de virga emicare. Si verò in muro, vel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam videntes admirabuntur, Kiranides.

Li. 32. c. 10 *Lib. 4.*

C

DE HOLOTHVRIIS. Cap. IV.

SYNONYMA.

HOLOTHVRIA à Tethyis differre facilè ex Aristotele probari potest, difficulter ex eius interprete Theodoro Gaza: is enim quodam in loco Tethyia vertibula, & callos conuertit; Holothuria verò Tubera. alibi Tethyia vertit callos. rursus alio in loco omnia hæc Latina nomina Holothurijs tribuit, insuperque de suo addit; Tota ipsa (Holothuria dico) simplici mitiorique testa operta esse. Hæc itaque nominum cõfusio magnas tenebras doctis viris, qui eius versionem sequebantur, offudit, Belloniumq; errare coegit Holothuria, & Tethya confundentem, item Massarium, quamuis hic diuersas res ex Plinio sit suspicatus. Niphus non tantùm cum Tethyis Holothuria, sed etiam cum Vrticis confudit

D

Ὁλοθούριον Hesychio, & Varrino est genus animalis marinum. Vocabulum compositum esse apparet: seu vnde, non video, inquit Zoographus Θουραῖον, & Θουρον Hesychius interpretatur impetuosum, salientem, bellicosum, audacem, fortem, magnum, validum, libidinosum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & Θοῦρος Ἄρης dicitur, & θούριδος ἀλκῆς τῆς πολεμικῆς, ἀπὸ τοῦ θορεῖν ὅ ἐστι πηδῆσαι. Sed θορεὺς libidinosum significat, & θορῆτρα ὀχείαν, & θορὸς genituram. Holothuriorum quoq; meminit Plinius, ac ea inter Zoophyta cõnumerauit: Multis, inquit, eadem natura quę frutici, vt Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

Gaze incõstantia. *Lib. 4. de par. c. 5.* *Lib. 1 Hiftor. c. 1.* *Niphi error.* *Etymum.*

E

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

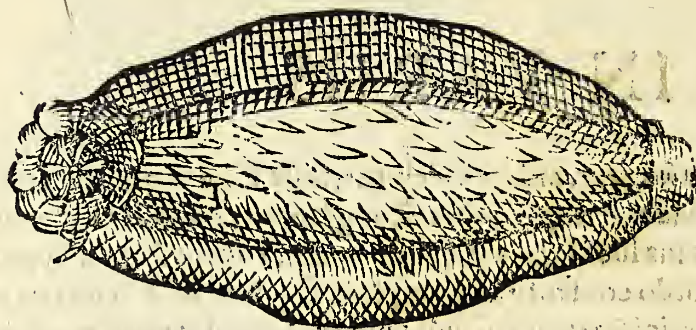
A Tethyis quid differunt.
Hi.1.c.1.

PAVCISSIMA ſunt ab Ariſtotele, & Plinio de Holothurijs tradita, ab alijs nihil: quia in cibis non recipiuntur, ſed in littoribus neglecta iacent. Saxis non hærent, qua in re maximè differunt à Tethyis: authorem habeo Ariſtotelem, qui ſic ſcribit: Πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μὲν ἐστιν, ἀκίνητα δὲ: οἷον ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια: Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ſed immobilia vt Oſtra, & quæ vocantur Holothuria. Aſpero corio conteguntur. Rondeletius duas nobis icones Holothuriorum exhibuit, cum his deſcriptionibus: Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtuſum eſt, & planũ, in quo roſæ pictę imaginem ſculptã eſſe dicas, circa quam sũt acetabula. Inde parua appendix, & mollis dependet. Piſculentũ odorẽ reſipit, nec minus ingratũ, ac in ſuauem, quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius eſt. Intus pars omnes ſunt indiſcretæ. Inter maris purgamenta id repperit, quod hic repræſentatur: quod quia vita, integumenti aſperitate, & duritia partibꝰ internis indiſcretis cum Holothurio cõueniat, Holothuriorum ſpeciem eſſe putat. Altero extremo caput diſcretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugoſum, quod aliquando dilatatur, aliquando conſtringitur. Sequitur corpus craſſius aculeis multis rigens; videtur in caudam deficere, ex cuius vtraque parte duæ ſunt appendices pedum, pinnarumve loco, ſed differentes. Superior enim ſtrictior eſt, in ambitu inciſa, in acutum deſinens, ad quam à ceruice producta eſt linea; altera latior vbique. Harum beneficio motũ aliquem habere videtur, cuius prorſus expers eſt primum genus: quod aliquando acetabulis ſuis, ſaxis hęret, ſed ſoluitur. Secundum hanc ſpeciem Rondeletij genitalis virilis quandam ſpeciem præ ſe ferre ait Zoographus: vt Holothuriorum nomen dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ad huiuſmodi ſpeciem ſit conformatum.

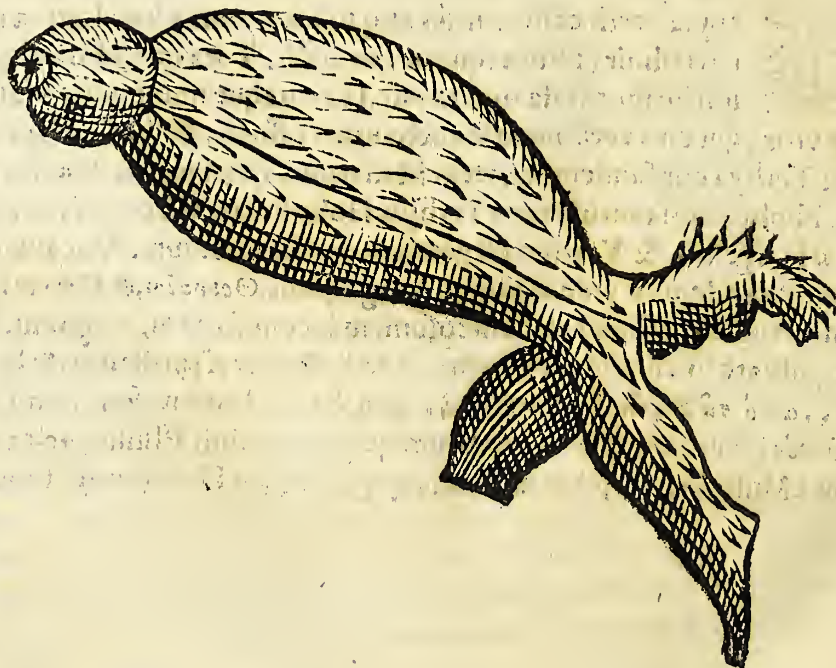
F

Holothurij prima ſpecies Rondeletij.

G

Holothurij altera ſpecies, eiuſdem.

H

A

NATVRA.

PLANTAS potiùs esse Holothuria censet Aristoteles, quàm animalia, sic enim loquitur: Quæ autem Holothuria vocant, & Pulmones, atque etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs (plantis) differunt, sua ipsa absolutione. Viuunt enim sine vllo sensu, perinde ac plantę absolutæ. Nam in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ viuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale est quod Pernasus fert, vocatum à quibusdam epipetrum, hoc enim diu viuere potest, etiam à paxillis suspensum. Hæc ille.

DE TETHYIS. Cap. V.

B

SYNONYMA.

Τῆθος, & Τήθυον rectus singularis è Græcis effertur, vt τῆθος, & κρόμμυον. Pro τήθεια per ει apud Aristotelem in penultima repono τήθεα, apud quē & τὰ τηθυα, & τῶ τηθύω legimus. In Plinij codicibus quibusdam legũtur Tetheæ in fœminino genere, vt musæ: Hæ, inquit, sugentes, &c. & mox Tetheæ vtiles sunt. Et in piscium catalogo Tethea, vt Musa. Τίθη (per iota in prima, Zoographus mauult per ητα) κογχύλια, ὄστρεα nominantur Pollice. Τήθη τε γραιῃσι μύοισι, Nicander, id est, Tethe, (vt Cete) quæ in musco, aut in algis crescunt, vel natant, aut capiuntur. Vocat autem Tethe, vt exponit Scholiastes, Patellas feras, quas nos Otia (id est aures) Aristoteles verò ὄστρεα, & Homerus similiter communi nomine ὄστρεα. Homerus meminit τῶν τεθέων inquit Athenæus, lege τηθέων. Nam sic Homerus. *Histor. 5. cap. 15.* *Lib. 32. cap 9.* *Cap. 10. ibidem.* *Tethe, quę Nicandro.* *Lib. 3.*

Πολλοὺς ἂν κορέσειεν ἀνὴρ ὅδε τήθεα διφῶν
C Νηὸς ἀποθρώσκων. *Iliad. Π.*

Quæ verba sunt Patrocli exprobantis Cebrioni è curru deiecto tanquam vrinatori. Hunc locum commentans Eustathius: τήθεα, inquit, ab vrinatoribus contrectantur Ostreorum generis, sic dicta à terra quam Tethyn nominant. Sunt enim præ cæteris marinis naturæ terrenæ, propter ambientis testę duritiem: aut forsan nominantur à nutrice infantiũ, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) velutique lacteum, & roscidum: qua ratione eiusmodi (Ostrea) etiam ἐρσήεντα quidam cognominat. Quod ad Tethe quidē, siue Ostrea attinet, antiquos aiunt non piscibus tantùm: sed etiam Ostreis in cibo vsos fuisse: quãquam is neque vtilis admodum, neque dulcis sit: sed neque parabilis, cùm è gurgitis vado vbi iacent (ἐν τῷ βυθῷ κατὰ βάθεα: atque propriè dicta Tethyia secundum Aristotelem saxis adhærent,) non aliter quàm ab vrinantibus auferri queant. Hæc ille. Et rursus à verbo θῶ θήσω, quod est lacto, deducuntur τήθη, & τηθὶς, (quæ nomina auiam significant: τήθη aliquando nutricem quoque) & τήθεα quoque: quorum singularis casus, & rectus est τῆθος, Aristoteli vsurpatus his verbis: Πίννη, ὄστρεον, μῦς, κτεὶς κόγχη, λέπας, τῆθος, βάλανος. Et rursus cùm ait ὁ μὲν κτεὶς τραχυόστρακος, ῥαβδωτός, καὶ τῆθος ἀράβδωτον, λειόστρακον. Hinc *Odyss. Δ.*
D τήθη in multitudinis numero casus contractus: vt cùm scribit Athenæus: τὰ δὲ τήθη παραπλήσια τοῖς προειρημένοις καὶ πολυτροφώτερα: & quoniam inde genitiuus quoque formatur τηθέων τηθῶν, sicut σηθέων σηθῶν: iocandi occasionem inde sumpsit Aristophanes in Lysistrata:

Ὦ τηθῶν ἀνδρειοτάτη καὶ μετριδίων ἀκαληφῶν.

de industria sic alloquens veluti amatas nutrices, ac matres. Sunt enim τήθεα veluti τηθαὶ, id est nutrices. μητρίδια verò Vrticæ marinæ: huc vsque Eustathius, qui τήθη quænam essent, ignorasse videtur, & ab Ostreis non satis distinxisse: sicut & alius innominatus Homeri Scholiastes, qui τήθεα nihil quàm Ostrea, seu genus Ostrearum interpretatur: Et Nicandri etiã qui τήθη putat Patellas feras, à quibus ea plurimùm differre collatis inuicem historijs liquebit. A Tethyio diminutiua vox videtur τηθάκιον. Epicharmus apud Athenæum τηθυνάκια, cum Testis alijs diuersis nominat. Latinè vel Tethyum tribus syllabis: vel etiam Tethus effertur duabus syllabis masculino genere, vt cetus. Gazam *Ab Ostrea differunt Tethea.* *Lib. 3.*

Holo-

Gazæ error. Holothuria, Tethya, res diuerſas, iiſdem Latinis nominibus interpretando (Vertibula, E
Callos, Tubera) confudiſſe ſuperiori capite monuimus. Tethia, inquit Gyllius, Theodorus vertit Tubera, & Callos, & Vertibula. Tubera quidem quòd ſic nullis fibris, quemadmodum Tubera terrena nitantur. Callos verò quod calloſa materia tegantur. Iam nunc Græci non Græco nomine, ſed pluſquam Barbaro Spherdocles (fortè à ſphæra, vnde & Vertibuli nomen Gazam finxiſſe conijcit Zographus) nuncupant. *Spherdocles.* Ineptius ij, qui accolunt Adriaticum ſinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur tanquam ſpongiæ, ſic aquam foraminibus reddũt. Hoc genus piſcium Maſſiliæ in vulgus ignotum à paucis cognoſcitur. Quidam ſenes cùm huius deſcriptionem ſub eorum oculos ſubieciſſem, & multùm inculcaſſem, nominarũt VVichonos: Veruntamen propter tempeſtates hos mihi oſtendere nõ potuerunt. Hactenus Gillius. Ab eo, ait Zographus, quòd ſpongiæ ſimilitudinem quandam habent Tethe, muſcoſo (ſi benè memini) & fiſtuloſo corpore, Veneti ſpongias nominant vulgò ſponge. *Niphi error.* Niphus alibi Vertibulum, ſiue Tuber cum Vrtica confundit. Callus verò, inquit, tanquam à Vertibulo ſeparans, (cùm alibi eundem faciat) ad magnitudinem iuglandis eſt: cuius durities media eſt inter teſtam, & corium. Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis vocari ſcribit. Vertibulum inquit idem forma rotunda eſt, ſubter cum F
aliqua cauitate, cruſta calloſa, à qua & callus dicitur. Vulgò apud Tarentinos dicitur Verticillum, *Verticillũ.* propter formam, & paruos quoſdam anfractus, quibus deſcribitur. Tubera à colore, & tumore dici idem Niphus ait, & alibi. Tethya, inquit, apud nonnullos ſunt Vrticæ, atque calli quidam ad magnitudinem iuglãdis, duritie inter teſtam, & corium, colore ſuppallido, & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum littore ad centuncellas reperiuntur: quæ ſicuti palato & iucundiſſima, ita & ſtomachis minimè inſalubria eſſe conijcimus. Quidam *Cum Vrticis confunduntur.* confundunt Vertibula cum Vrticis eadem eſſe volentes, ſed error eſt, cùm diuerſa omninò ſint: Vertibula enim teſta ſcabra veluti corio integuntur, & pedibus carent, & mobilia ſunt. Vrtica verò (vti retulimus ex opinione Ariſtotelis) nullam teſtam habet, ſed corpus omni ex parte carnẽ præ ſe fert: & pediculos habet, vt Polypus, & ſaxis abſoluta vagatur: decepti forſan verbis Ariſtotelis octauo de hiſtoria dicentis: Nõnullorum natura corporis carnoſa eſt, vt eorũ quę Tubera (Tethyia) appellantur, aut Vrticę, vbi duo genera diſtincta intellexit, & non vnum, vt ſit ſenſus: Natura corporis nonnullorum eſt carnoſa, cuiuſmodi ea ſunt, quæ Tubera, aut ea, quæ Vrticæ vocantur. Tethyiorum Germanicum nomen facit Zographus Spruzling, quod eis compreſſis aqua tanquam per ſyringem, aut ſiphonem G
exiliat, vel Magling, quòd caro eorum ventriculi figuram præ ſe ferat; vel Schuuumling, quoniam & Veneti ſpongias, ſeu ſpongiolas vocant.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

TOTA occuluntur teſta, quam læuem habẽt, vt nulla ex parte carnem detectã habeant, teſte Ariſtotele, qui idcirco Teſtatis adnumeraſſe viſus eſt, & alibi: *Hiſtor. 4. c. 2.* Quæ vertibula, ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate appellamus (τὰ δὲ καλούμενα τήθυα) naturam inter hæc genera (Teſtatorum) peculiarem, ſortiri notũ eſt. iis enim ſolis corpus totum tegumẽto includitur, cuius durities inter teſtam, & corium eſt: quamobrem modo præduri bubuli tergoris (ὥσπερ βύρσα σκληρά) ſecatur. Adhæret id genus ſaxis ſua teſta duoq; ſepoſita in- H
ter ſe foramina exigua admodum habet, & vſum vix patientia, quibus humorem accipit, & reddit. *Excrementum nullũ habent.* Excrementum enim nullum in eo ſpectatur, quale in cæteris Oſtreis, vel Echinæum, vel quod appellent papauer, continetur, nulli è cæteris ſimilis: in omnibus tamen ſui generis eadem. Diſſectis primum membrana neruoſa cruſta ambiente obtenta oſtenditur, qua Vertibuli caro ipſa continetur, nulli è cæteris ſimilis, in omnibus tamen ſui generis eadem. Adhæret hęc vtroque ex latere membranæ circumdanti, & corio: & qua adhæret arctiùs in partem vtramque eſt, videlicet qua tendi ad meatus ductos foras per cruſtam, quibus redditur, & accipitur cibus, & humor, quaſi alterum ſit os, alterum oſſium excrementum delegatum. Nec modus idem, ſed alterum craſſius: alterũ tenuius eſt, cauumq; intus vtrinq; exiguo quodam interueniente continuo, humorque in altero cauo conſiſtere ſolitus eſt. Pars verò alia, quæ inſtrumentalis, & ſenſualis ſit, nulla omnino percipitur, neq; *Color.* excrementum quidquam (vt dictum iam eſt) quo in cæteris more continetur. Color vertibulis

A tibulis, aut pallidus, aut rubidus est. Alio quoque in loco de iisdem, sic scripsit: Habet hoc genus animalium duo foramina, primumque (διαίρεσιν) vnam qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rursus emittat quantum humoris reliquum sit. nihil enim habere excrementi, vt cætera Testata hoc se habere ostendit. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua vitæ principium esse ratio congrua est. Hæc Aristoteles verba de rima, seu diuisione Tethyorum Michael Ephesius declarans, ait: τὰ δὲ τήθυα πόρους μὲν ἔχει δύο: διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νοήσαις ὑμενώδη σωλῆνα ἐξωγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐν θατέρῳ μέρει: hoc est: Meatus (seu foramina) quidem in eis duo sunt, diuisio autem vna, ac si fistulam aliquam animo concipias (non æquali) sed tumido corpore: eamque in alterutra parte scindas à summo ad imum. Contineri in Testatis id, quod ouum etiã vocatur eiuscemodi cernere licet, vt tradidit Philosophus. His hæc paucula Rondeletius addit: Ea, inquit, non solùm petris, sed etiam ostreorũ nostrorum, testis affixa sunt, & in iisdem veluti tumores duri esse cernuntur. Oui figura sunt aliquando longiore. Testa extra fusca, inæqualis, & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alia alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet, & oblongam,

De part. 4. c. 5.

Foramina

B meatus crassior, & amplior gulę proportione respondet: alter minor podici. Vterque colore rutilo, vel russo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendũ curaui, quòd ex duobus meatibus eminentibus, quos modo descripsi meatus exilit, alioqui sensum fugientes. Alias Zoographus icones Tethyorum exhibet, quę Cornelius Sittardus ad eum miserat quatuor, quæ vel Tethya esse videntur, vel eorum naturæ propinqua. Duas maiores fungos marinos esse, aut in Italia vocari addebat, testæ durę inclusos. Colore, vt pictos accepit, sunt vario, sed magna ex parte fusco, quæ verò in maxima virgę, contextu quodam reticulato (eæ continuæ esse debebant) visuntur rubræ. Minores duas vulgo nominari specie, earum pictura foris fusca, hirsutaq; apparet, substantia (vt aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua, & rubra. Ab his nonnihil differre, quæ Bellonius depinxit, facile quiuis ex pictura videre poterit. Nos etiã Tethyorũ aliquot obseruauimus species, quę forma tantùm differunt, non alia parte singulari, ita vt merito tot species Tethyorum, quot formas statuere liceat. Quæ primo depicta loco ostenditur parte externa, & secundo parte interna pyri formam æmulatur, colore cineritio est: ablataq; cuticula substãtia apparet densa poris exiguis, vixq; visibilibus referta, per quos aqua attra-

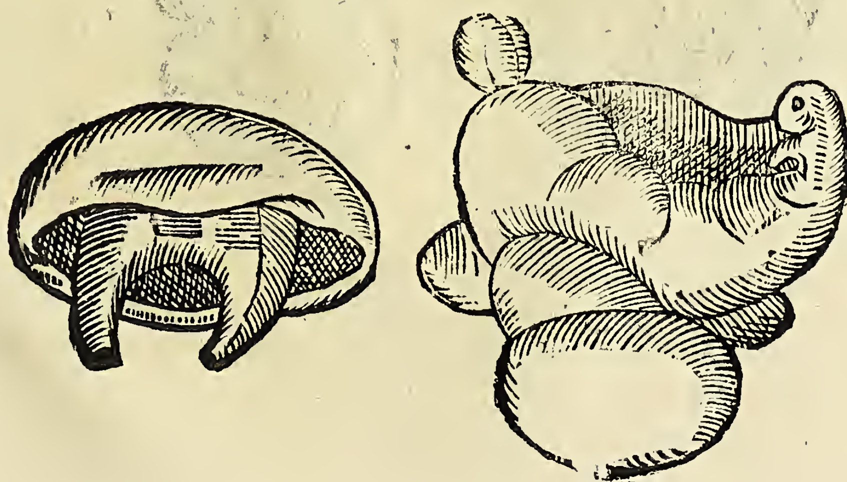
Tethya Zoographi.

Nostratũ Tethyorum descriptio.

C hitur, & per vniuersum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina: vnum oblongum; alterum rotundum: hoc aluo: illud ori respondere videtur: in his quandoque conspiciũtur Scyllari, Cancelli, & alia Crustacea: item Trochi, Turbines, aliaq; parua Ostracoderma. Tertia, qui ostenditur loco figura est mali; substantia eadẽ qua superior, foraminibusq; duobus: rotundo, quod maius est: oblongo, quod minus in eo scyllarus continebatur, quæ totum ferè illius foraminis occupabat interuallum, cada erat reuoluta: eumq; idcirco tertio loco adpinximus. Quæ quarto, & quinto ostenditur numero, ab Antonio Maria Lombardo pharmacopœo erudito Mutinẽsi donata mihi fuit: figura est inæquali, tuberosa: foramine vno oblongo maiori, quod in opposita erat parte, minori. in eo continebatur Purpura, proportione magnitudinis Tethyi magna, vt etiam exterius corium eius penetraret. Septimo ordine ostenditur Tethyum secundo simile, figura rotunda, sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, vt vix conspici possit: intus habet crustaceum aliquod, vt in partis superiores foramine conspicitur.

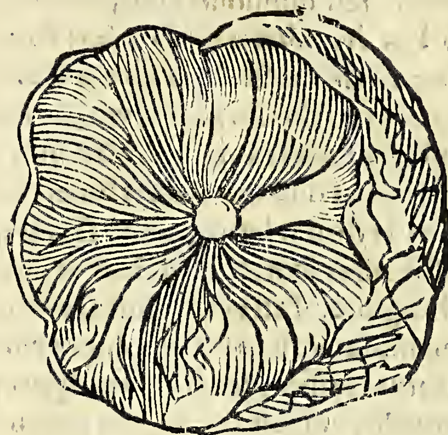
Tethya Rondeletij.

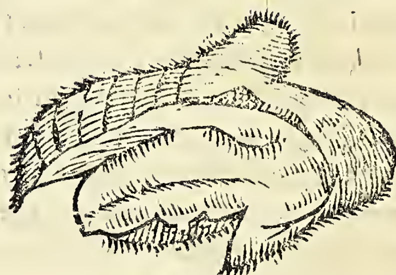
D

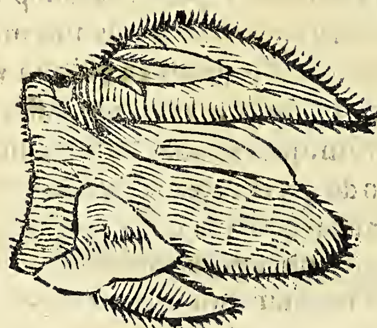

Tethyorum icones Zoographo à Cornelio Sittardo miſſæ.

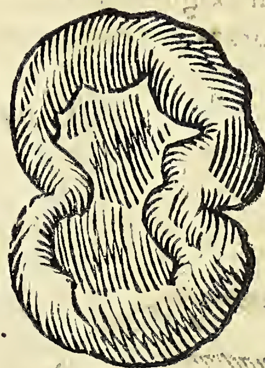

Tethya,ſiue Vertibula integra Bellonij. Tethya,ſiue Vertibula aperta eiuſdem.

Tethyiorum ab authore obseruatorum sex species.

E

LOCVS. GENERATIO.

Præstantissima vbi.

N Oceano ad Gallicum littus frequentia sunt: Parisijsque in foro piscario sæpe Ostreorum testis adhærentia videre est. In Aegypto nulla inueniuntur: In Smyrna Asiæ præstantissima. Inter immobilia Testacea olfactũ minimè habere videntur teste Aristotele: qui etiam in rimis, cauernisque saxorum generari tradidit; Nicander inter muscum, & algas crescere cecinit. Plinius Tetheæ, inquit, inueniuntur sugentes in folijs marinis: Rondeletius pro folijs legit scopulis. Eustathius τήθη sic dicta conijcit à verbo θῶ, quod significat θηλάζω, quod & pro lactare, & sugere accipitur. VVottonus hæc ferè ex Xenocrate: Tethya gignuntur in cauernis saxorum: maximè verò in cœno, & littoribus, quæ phyco algaue marina abundent. Inueniuntur & in musco marino, aut alijs in herbis folijsuè marinis.

Etymum.

F

NATVRA.

Plantas imperfectas esse aliquãdo putauit author.

VBITARI summoperè potest, quam habeat naturam Tethya. Ego aliquando fui eius sententiæ plantas imperfectissimas esse, sicut Spongias, & fungos: Itaque optimè dixisse Plinium: Tethya fungorum veriùs generis, quàm piscium sunt: Deinde nihil de animalis natura habere, cùm nullum viscus intus habeant, sed carnem tãtùm vniformem: Motum autem, & sensum, qui inest illis, ab interno prouenire, cùm multa Conchylia, & Crustacea intus habere sæpè conspexerimus: à quibus scilicet motus prouenit, tanquam fit in spongijs. Sed & Princeps Philosophorum, parum à plantis differre est opinatus: Spongijs tamen viuaciora esse (ζωτικώτερα) hoc est animalium naturæ propinquiora: Et mox: Tethyum igitur, inquit, & quidquid generis eiusdem est, quia adhærendo tantummodo viuit, simile plantæ est: sed cùm aliquid habeat carnis, sensum aliquem habere videri potest. Itaque vtro nam modo statuẽdum sit, incertum est. & paulò pòst cùm dixisset nihil excrementi ipsis inesse, subdit: Ex quo fit potissimùm, vt ex hoc, & quidquid simile in animalium genere est, planta iure appellari possit: nec enim planta vlla habet excrementum.

Motus eorum ab externo prouenit.

De par. 4. c. 5.

G

VSVS IN CIBIS.

Tethya rubea.

Lib. 3.

Vt alant.

RVSTICIS in foro piscario vulgò diuendi solere magnitudine oui gallinacei, author est Bellonius. Et Massarius rubea Tethya cibo idonea esse: pallida verò, aut sublutea, amarulenta recitat, tanquam ex Aristotele; apud quem tamen id me legere non memini. Præstantissima è Smyrna Asiæ. Athenæus cùm ex Nicesio (vt videtur) de Testatis quibusdam dixisset, vt Purpuris, Buccinis, Phloadibus, subiungit: Tethe verò prædictis similia sunt, & vberiùs alũt. Plurimum dare alimenti tradit Xenocrates, coriaque maximè eorum non confici. Secari etiam, & lauari, ac liquore Cyrenaico, & ruta, muria, & aceto, vel ex aceto conditis: operæpretium esse ea cum viridi menta conficere.

H

VSVS IN MEDICINA.

Li. 32. c. 9.

Quibus cõueniant.

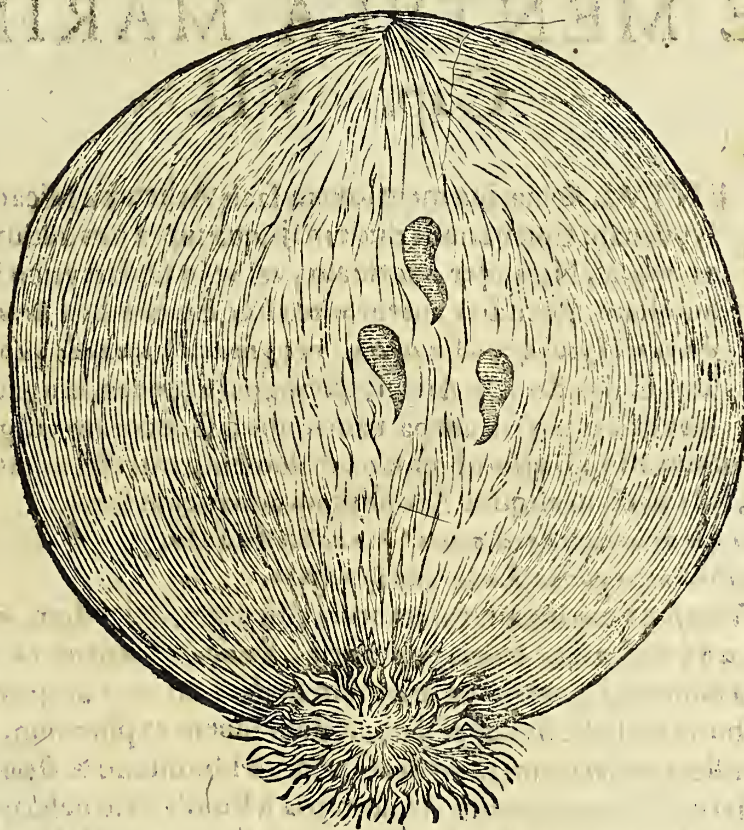
IS inest sapor salsus, cum amarore, ob quem deterget, flatus discutit, vt non sine ratione scripserit Plinius: Tethya torminibus, & inflationibus succurrere, & tenesmum dissoluere renumque vitia. in cibo sumpta lateris dolores leniunt eodem teste. Conferunt etiam ischiadicis ventrique superiori vnà cum ruta, item cachecticis, quorum corpus macie conficitur cum ruta, & melle. Contra Dorycnium iuuant in cibo sumpto teste Nicandro.

DE

A
DE MALO GRANATO, FVNGO, PYRO. Cap. VI.

ANIEL Barbarus vir cùm humanitate, tùm summa doctrina, atq; nobilitatis supremo ordine apud Venetos conspicuus, tres hasce imagines ad me misit sub nomine Zoophyti, sed quia aliquantulum à Tethyjs, scilicet radice in multas fibras diuisa, differre videbantur, ab illis separaui, subiunxi tamen, quod conijcerem ad eorum genus proximè posse referri. Terna habent foramina satis insignia. Primum à similitudine tum formæ, tum coloris malũ punicum appellatur, eiusdemq; mali magnitudinem habet. Secundum fungum tam exactè refert, vt non in mari, sed terra natum videatur, vnde Fungus marinus appellatur, colore est cœruleo. Tertium pyrum à figura pariter dicitur, similis ferè cum fungo coloris. *Danielis Barbari laus.*

Malum granatum Zoophyton.

Fungus marinus Zoophyton.

Pyrum marinum Zoophyton.

DE MENTVLA MARINA. Cap. VII.

Lib.3. MENTVLÆ marinæ mentionem facit Athen. ex Nicandro inquiens: Colybdenam Epicharmus dixit in ijs, quæ ſuprà nos adduximus, mentulam, vt inquit, Nicander, marinam, vel vt in Opſartytico Heraclides ſcripſit Squillam. Recitârat autem antea hæc Epicharmi: Ἐντι δ' ἄσακοί, κολύβδαιναί τε ἔχουσαι πόδια μικρά, τὰς χεῖρας δὲ μακρὰς χάραβος τὤνομα: Adſunt Colybdenæ & Aſtaci, quibus parui pedes, longaque brachia: carabos nuncupant. Rondeletius Vrticam paruam hodie à Græcorum vulgo Colicænam dici ſcribit: à Gallis culum aſini. *Collicana.* Περῖνω nominatur à Numenio inter eſcas piſcium vt videtur, & forte non piſcis, ſed inſectum aliquod Zoophytum aquaticum fuerit. *περίνω.*

Τοῖσι κεν ἄρμενα πάντα παραπλίσσαιο δὲ μύρα,
Κούριλον ἢ περίνωνα, ἢ εἰναλίην ἐρπιλλαν.

Grammatici vt Varrinus περίνα interpretantur teſticulum, cudendum, περίνεον. Πηρὶν σημαίνει τὸν ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω περὶν, καὶ πηρὶν. ἢ παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα. Hic conijci poteſt Pirena Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare. Holothuria vnde ſic ſint appellata, nõdum inueni explicatum. *Holothuria vnde dicta difficile eſt ſcire.* Θούριον inter alia impetuoſum ſignificat, & ſalacem, id eſt procliuem ad libidinem: & θορνεύεσθαι verbum libidini operam dare, θόρος geniturum. Holothuria à Rondeletio deſcripta, præſertim ſecunda ſpecies genitalis viris quandam ſpeciem præ ſe ferunt: vt Holothurium dictum videri poſſit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: vel Hotothurium quaſi Halothurium à mari. Haleſurion pro genitali marinõ accipi videtur, quaſi ἁλὸς οὐρα id eſt, marina cauda, Vegetius quoq; Zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. *Haleſuriõ.* Eſt & piſcis nomen ædœon, quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis Haleſurion Græcè dictum: quanquã Haleſurion ſunt, qui pro Callyonymo piſce capiant, Hermolaus in Corollario, quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt vocabulum, vt videtur, ἁλοσύριον melius dixeris, vt Haloſydna, Haloſachne; nam Halipneun õ à datiuo eius nominis componitur. *Haleſuriõ.* *Haloſydna* Mentulæ marinæ meminit Albertus: Sunt in mari, inquit, animalia quædam ſimilia veretro virili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quæ prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tradi motus, nec viuunt niſi in aqua. Pudendi quoque marini vtriuſque ſexus meminit Apuleius in Apologia prima, nominat autem virile veretillam (malim Veretillum genere neutro, vt ſit diminutiuum à veretro) & muliebre viaginal (forte virginale vel vaginal) quod ab indocto quodam inter ſemineum appellatum reprehendit. *Veretillum virile.* Hæc friuola inquit pleraque in littoribus omnibus congeſtim, & aceruatim iacent. Et rurſus Albertus. Oſtreum quoddam, ait, vnius conchę inuenitur, quod habet ſpeciem virilis virgę inferius: & aliud eiuſdem generis, quod habet ſimilitudinem vuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum, huius Oſtrei Concha refert Cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, vt cibo gratæ, & delicatæ carnis. in eodem ſæpius margaritæ reperiuntur. *Margaritõ mur locus.* abundat autem in littore maris Germanici, & Flandrici. Rondeletius nullam eiuſmodi Cochleam deſcripſit: ſed quartam Vrticæ ſpeciem, quæ inſtar Holoturiorum teſtis alienis adnaſcatur, & maximè

mè

A mè Purpuris, quæ sunt Cochleæ spinosæ. Inquirẽdum igitur Vrticæne, aut Holothurij aliquam speciem intelligat Albertus: cuius etiam alibi verba hæc sunt: Est genus quoddam Ostrei, cuius species vna Virgam, altera Vuluam præ se fert: & vocatur apud Germanos inferiorum marium Billegen. Zoographo hoc nomen hactenus inauditum, & eius ratio incognita. Zoophytum quod descripsere Bellonius, & Rondeletius apud Massilienses, & Montispessulanos Mentula marina vulgò dicitur à similitudine: Italis vt Neapolitanis præsertim Cazo marino: Græcis hodiernis Psoli. Germani appellare poterunt Meerschaam, Seeschaam, Seestert.

GENVS. DIFFERENTIA. DESCRIPTIO.

RONDELETIVS duas Mentulę marinæ species facit: Prioris hæc est B natura, & historia. Quantùm ad integumentũ attinet, Testaceis annumerari debet, non Crustaceis, vt Mentula marina Epicharmi. Corio enim duro constat, vt Tethya. Quum viuit, intumescit, & distenditur: pòst mortem flaccescit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit, & reijcit. Partes internæ indiscretæ sunt. Multa huiusmodi Zoophyta circa Stœchades insulas capiuntur. Varia sunt, alia viridia, alia nigricantia, alia flauescentia. De altera hęc scribit: Neq; Zoophytum istud à Mentulæ contractæ forma multum distat, si eam cum scroto accipies. Ex dura quidem testa cõstat, sed veluti cartilaginea, spissa rugosa, perspicua. Foramina à sese seiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiscretas habet veluti reliqua Zoophyta. De Genitali marino hæc Bellon. Exangue maris purgamentum est solutum vagatur, sed eius ea est natura, vt à piscibus alijs minimè tẽtetur, neq; à quoquam in cibo expectatur. Littorale est neq; alibi reperitur, quàm vbi Patellæ, Ricini, & Vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, qđ teres sit, pedem longum, & mediocris brachij crassitudine: distendit se, & contrahit hirudinis in morem, vnde & ei nomen inditum est: quinetiam russi coloris est. Iners, nec nisi serpendo incedit, aspectu toroso, Nymphee radicis similitudine. Semper ad ima sidit: nunquam natat: contrectatumq; in seipsum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuspide pertundi potest: alioqui permolle, dum sua spontè mouetur. Suas promuscides, quando vult, exerit, atq; ita constringit, vt ex pedali longitudine, vix sex digitos longum appareat. Acetabulis, quæ in promuscidibus habet, lapidibus hæret: in quibus plusquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rursus crinitas emittit veluti arbusculas acetabulis plenas: quibus quidquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, vt vel integram Conchulam admittat: vescitur enim omni Conchyliorum genere. Eius recrementa viscida sunt, ac lenta, albissima, copiosa, quæ tandem indurantur, vt cum fidibus de duritia neruea firmitate certare possint. Os in gyrum

Mentula mar. prior Rondelet.

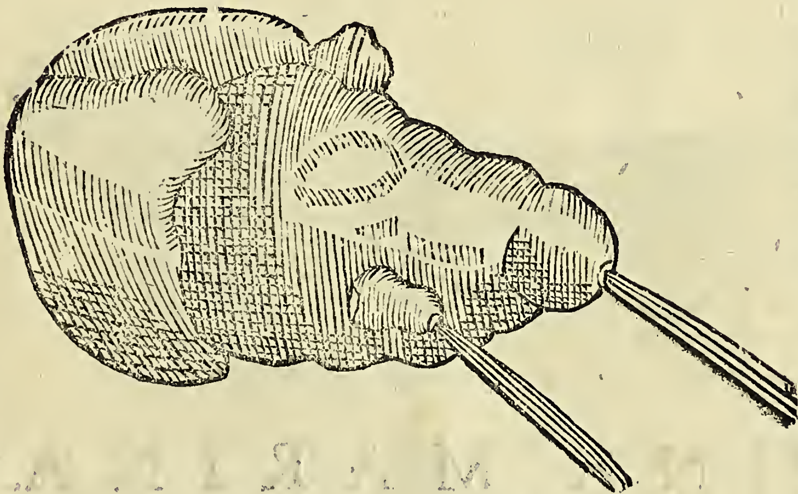
Alteri' Rondel. descriptio.

Mentula marina Rondeletij.

C

Mentula marina altera Rondeletij.

D

Bellonij descrip. Mentulæ mar.

Nominis ratio.

Promuscides.

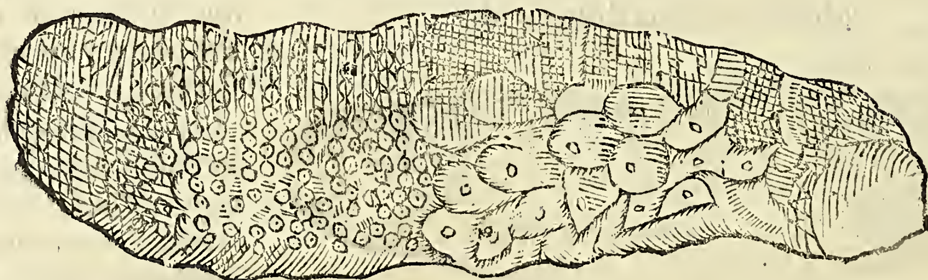
Os.

Victus.

osficulis dentatum habet, præterea nullis ossibus alibi præditum. Ab ore gula in stomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum est: reliqua vt intestina circumponuntur in gyrum, quæ vix obseruari possunt. Alia sunt purgamenta marina, quæ genitale viri imitantur tum specie, tum magnitudine, sed pinnis subnexis binis loco testium. Lumbricum marinum, & terrestrem refert (id nimirum, quod primo loco describit) nam Lumbricus sic se contrahit, vt ex sesquipedali fere longitudine orbicularis ferè fiat. Misit ad Zoographum aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs, quas Romę nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte simile illi, quod secundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo subuiridi. Massa quædam informis videtur, retrorsum vbi crassior, altiorque est veluti cornu paruum, rugosum, extenditur: opposita pars humilior, seu inglande foramen ostendit, idq; rubicundi coloris, si pictor non fallit. Hoc in Italia propè Romam rarò capi, nec esui esse aiunt. Ab eodem accepit, quod epipetron vocabat. depictum id, vt effigies repræsentat, massa quædam informis spongiosæ, & cauernosæ substantiæ, sex digitos longa, sesqui digitum lata: inæqualis, & tuberosa, multis seu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubescens, & albicans alicubi. Hanc apud Zoographum picturam cùm Bellonius videret, pudendum marinum sibi videri dicebat. Nasci putat circa petras maris, eisque hærere, vt inde aliqui epipetron nominare voluerint. Sed Zoophytum hoc est. Veterum autem epipetrum herba, quàm Aristotelis etiam suspensam, multo tempore vigere tradidit. Cum Zoographi icone conuenit Mentula marina à me adiecta, colore tota ferrugineo.

Forma. *Epipetron.* *Epipetrum*

Epipetrum quorundam.

Epipetro Zoographi simile.

DE PENNA MARINA. Cap. VIII.

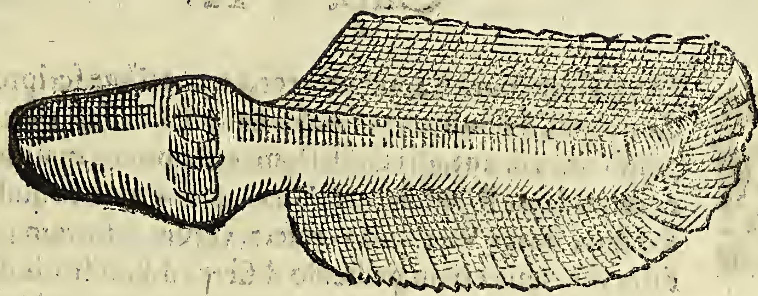

APTIVS, ac conuenientius nomen non inuenero, nisi hocce Zoophytum pennam marinam dixerim. Est enim pennis magnis, quę in pileis gestari solent perquam simile. Nostri tamen piscatores ob extremitatis alterius similitudinem, Mentulam alatã vocant. est enim ea pars præputio, idest glandi similis, altera verò parte pennam refert. Pars illa crassior, quę glandis specie est, rimas aliquot habet, quales sunt branchiarum rimæ in galeis. Quæ pennam repræsentat, festucis tenuibus constat, quæ alumini scissili similes sunt, ijs substantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè splendet stellæ modo ob candorem

Pinna cur sic dicta. Mentula alata.

A dorem, & læuorem. Rondeletius inter Vrticas quoque exhibuit speciem vnam, quæ frondem pennæ ferè instar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde simili ferè, sed parte altera, quæ fronde caret, longiore, simplici, nulla cum glande similitudine, Cornelius Sittardus olim ad Zoographum misit: his verbis adscriptis: Pennam marinam Aristoteles inter Zoophyta collocat, hanc vidi ipse apud Gysbertum Horstium Romæ. Ego, inquit Zoographus, nec Aristotelem, nec alium quenquam veterum meminisse puto, hoc quidem nomine. Obseruaui Pennam marinam colore sanguineo, nonnihil à Rondeletij differentem, cuius hęc est icon. *Alterius descriptio.*

Penna marina Rondeletij.

B

Penna marina sanguinei coloris.

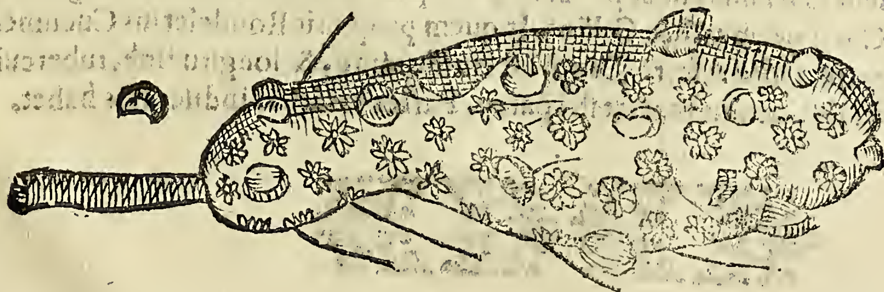
C

DE VVA MARINA RONDEL. Cap. IX.

NOSTRI piscatores oua sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento asperso, Vuam marinam nominant, de qua re dictum est, cùm de Sepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur Plinius, cùm scribit: Rerum quidem non solum animalium simulachra inesse, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuam intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuæ flores optimè expressos refert. Est autem oblonga quædam, & informis massa, ex vno pediculo dependens. Partes internę indiscretę sūt, inter quas aliquādo reperiūtur veluti glādulę paruę, cuiusmodi vnicā seorsim depinximus. Hactenus Rondel. Vuam marinam in vino putrefactam, ijs, qui inde biberint, vini tædium afferre, author est Plinius. Vuam marinam tusam, & madefactam cum vino sufficienti da bibendam clam ieiuno tribus, & efficies vini fastidium Nicolaus Myrepsus, qui è testudine etiam simile remedium, cuius *Li.9.c.2* *Vini fastidium vt pariatur.*

Vua marina Rondeletij.

D

Veter. 4. c. 14. vim admodum diuinam prædicat, affert. Vegetius inter diuersas res marinas Vuam quoque adhibet in suffitu contra languorem morbi pestilentis. Vuam, seu ampelon Græcè aliqui vocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructumque βοτρυδὸν, idest racemi instar congestum habet. Ampelis quidem, & botrys Aeliano inter algas sunt. Haffguffe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum, quàm piscem, vt audiuit Zoographus, nimirum vt Cucumis, & Vua Plinij. Sed Zoographus vocis huius Etymologiam non assequitur. Vua piscis (nimium extenditur hic piscis nomen) est, ita appellatus, quòd botryonis, idest racemi Vuæ similitudinem habeat, Massarius. E

DE MALO INSANO MARINO.
Cap. X.

Nominis ratio. CVM nullum nomen apud veteres, recentesque scriptores reperiatur huius Zoophyti, à similitudine malorum insanorum, quæ Albergaines Montispelssulani vocant, alij Galli Pomes d'amours, mali insani huic nomen accommodauit Rondeletius. Vuæ marinæ species quibusdam videri posset, sed quia flores Vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formam, quia etiam pediculo differt, dilucidioris distinctionis gratia ab Vua marina secreuit, & à similitudine mali eius terrestris, quod oblongius est (nam est & alterum rotundius) malum insanum appellauit. Facultate ab Vua marina non differt. F

Malum insanum marinum Rondel.

G

DE CVCVMERE MARINO.
Cap. XI.

Lib. 9. c. 2. CVcumeris marini meminit Plinius his verbis: Rerũ quidem non solùm animalium simulachra inesse in mari licet intelligere intuentibus Vuam, Gladiũ, serras; Cucumim verò & colore, & odore similem. Gillius, Cucumis, inquit, piscis à Plinio dicitur colore, & odore Cucumeri similis. Sed is magis similis est ei, quem vulgò peponẽ vocamus: nisi arbitremur Pliniũ peruulgatum Melonem Cucumerem appellare. quod ipsũ simile vero videtur legenti ea, quæ idem scribit de Cucumeribus, hęc Gillius. Is quem proponit Rondeletius Cucumerẽ paruum colore, figura, & odore refert. Digiti est crassitudine, & longitudine, tuberculis aliquot aspersis, veluti in Cucumere terrestri paruo. Partes internas indiscretas habet. H

A

Cucumis marinus Rondelet.

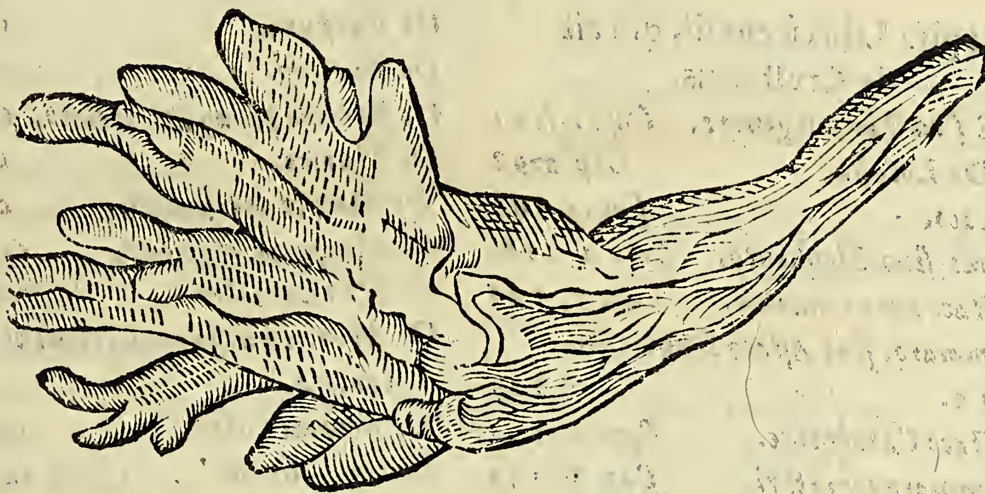

DE MANV MARINA Cap. XII.

B

MAnus marina dicta à similitudine quadam Zoophytum quoddam est, cuius picturã olim à Cornelio Sittardo accepit Zographus, edendoq; esse negabat, neq; apud authores de ea re reperisse se quicquam.

Manus marina Rondel.

C

Finis Libri Quarti, & totius huius Operis, ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei, & Beatiss. Virg. Mariæ.

INDEX
Siue Enumeratio animalium, quorum historia in hoc opere pertractatur.

Libri primi, qui est de Mollibus, Capita.

Capita Libri secundi, qui est de Crustaceis.

Capita libri tertij, qui est de Testaceis.

Capita libri quarti, qui est de Zoophytis.

INDEX

In præcedentes libros de quattuor animalibus reliquis exanguibus,

Latinus, Græcus, Hebraicus, Arabicus, Indicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Polonicus, Anglicus, Hungaricus, Bohemicus.

A

Astaci

fluuia

D.

E.

F.

G.

H.

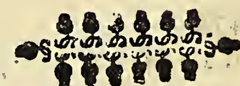
M.

Murex

Pinna

V.

quæ

Græca recentiorum.

Hebraica.

Arabica.

Italica.

Lan-

Hiſpanica.

Germanica.

Belgica.

Anglica.

Oyſters

Indica.

Hungarica.

Bohemica.

Illyrica.

Polonica.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis cautum eſt, ne quis Vlyſsis Aldrouandi Bononienſis omnes libros qui de auibus & alijs animalibus agunt, in toto, ſiue in parte abſque voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum conſenſu intra decennium recudat, aut alibi recuſos vendat, ſub pœna, quotieſcunque deprehenſus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyphlomate Cæſareo dato in arce regia Pragæ, die prima menſis Aprilis, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium.

Io: Barnutius.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Xy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff.

Omnes ſunt Terniones.

Hæc omnia ſingula à me dicta & ſcripta, dicendaq; & ſcribenda, cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIÆ

Apud Ioannem Baptiſtam Ferronium.
MDCXXXXII.
Superiorum permiſſu.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.